ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE (DLR)

TOMUL XI
PARTEA 1
LITERA Ș

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ DIN CLUJ-NAPOCA ȘI DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ, ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR DIN IAȘI

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL XI

PARTEA 1

LITERA Ș

1978
EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
71021 Calea Victoriei nr. 125, sector I – BUCUREȘTI

Redactori responsabili:

IORGU IORDAN
Membru al Academiei Republicii Socialiste România
ALEXANDRU GRAUR
Membru al Academiei Republicii Socialiste România
ION COTEANU
Membru al Academiei Republicii Socialiste România

Tomul al XI-lea, partea 1, a fost elaborat în cadrul Institutului de lingvistică, istorie literară și folclor din Iași, de următorul colectiv:

Redactori:

Doina COBEȚ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Maria DEUTSCH
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Zamfira MIHAIL
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC
DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Dragoș MOLDOVANU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL
DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Corneliu MORARIU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Despina URSU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Victoria ZĂSTROIU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Articolul *ȘI* a fost elaborat de:
Monica BUSUIOC și Radu MICHĂESCU,
cercetători științifici la Institutul de lingvistică din București.

Revizori:

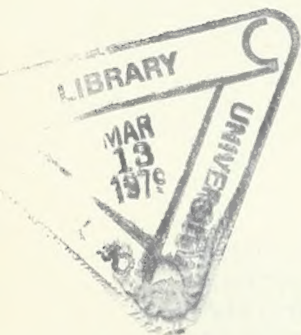
Doina COBEȚ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Corneliu MORARIU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Au fost consultați pentru *etimologiile* din acest tom: Alexandru GRAUR, membru al Academiei Republicii Socialiste România, București; Grigore BRÎNCUȘ, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Vladimir DRIMBA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Theodor HRISTEA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Maria ILIESCU, doctor în filologie, profesor, Universitatea din Craiova; Bela KELEMEN, doctor docent în filologie, profesor, Universitatea din Cluj-Napoca; Gheorghe MIHĂILĂ, doctor docent în filologie, profesor, Universitatea București; Nicolae URSU, doctor în filologie, cercetător științific principal la Institutul de lingvistică, istorie literară și folclor din Iași.

Corelații:

Rodica RADU
FILOLOG

Coordonare lexicografică a tomului al XI-lea, partea 1:

Doina COBEȚ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Corneliu MORARIU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Ș[1] s. m. invar. A douăzeci și una (iar după reintroducerea literei *â*, a douăzeci și doua) literă a alfabetului limbii române și sunetul corespunzător (consoană fricativă prepalatală surdă).

Ș[2] interj. (De obicei prelungit) **1.** Cuvînt prin care se cere cuiva să facă liniște.
2. (Regional) Cuvînt cu care se alungă păsările. Cf. ALR SN II h 366.
— Onomatopee.

ȘA[1] interj. (Regional) Cuvînt cu care se alungă caprele (Petrila). Cf. A III 17.
— Onomatopee.

ȘA[2] interj. v. **șo.**

ȘA[3] s. f. **I.1.** Piesă de harnașament făcută din piele (sau din lemn), care se fixează pe spinarea calului și pe care stă călărețul. V. t a r n i ț ă. *1 cal de ginere cu rafturi, cu șa cu florile de sîrmă* (a. 1689). HEM 78. *Au tras Petru Vodă înapoi în popă cu arcul și l-au lovit cu săgeata în oblîncul șelii.* NECULCE, L. 13. *Așe de tare să-i fie lovit, cît cu o lovală pe amîndoi deodată să-i fie despicat, din cap pînă în oblîncul șelii.* CANTEMIR, HR. 143. *Luatu-le-au... toate arginturile cîte au găsit la dînsele, de le-au topit toate, făcînd scări și tipsii și șale ferecate.* ANON. CANTAC., CM I, 192, cf. ANON. CAR. *Pusă frîul în capul calului și pusă șaoa.* ALEXANDRIA (1794), 23/16. *Atila au fost strins toate șeile grămadă.* ȘINCAI, HR. I, 84/16, cf. IORGA, S. D. XII, 174. *În odaia dintîi sînt arme turcești noao..., șele, steaguri, coifuri.* GOLESCU, Î. 46, cf. CLEMENS, DRLU. *Tătarii... pun carnea supt șaoa cailor săi.* DRĂGHICI, R. 70/12. *Toți boierii... umbla călări pă cai pă deșelate, adică fără șăi, fără frîu și fără scări.* GORJAN, H. II, 46/34, cf. VALIAN, V. *Chingile, șeaoa lui, frîul ferecate cu argint, Arată cum că luate de la vrun mare leah sînt.* NEGRUZZI, S. I, 121, cf. 42. *Zic îndată de-mi pune șaua pe cal și alerg la Curte.* GHICA, S. 505, cf. ALEXANDRESCU, O. I, 347, I. IONESCU, D. 534, ALECSANDRI, P. II, 14. *Am poruncit să-mi puie în grabă șeaua pe cal.* LĂCUSTEANU, A. 129. *Ședeau pe șeli de tigru trei ofițeri calare.* CONV. LIT. XI, 154. *D-a stînga sicriului era scheletul calului, pe care se găsiră ornamente de șea, toate de aur masiv.* ODOBESCU, S. II, 185. *Se avîntă pe șeaua calului și plecă în lume.* EMINESCU, N. 13, cf. id. O. I, 66. *Călărețul înfipt pe șea se vede și el numai de la brîu în sus.* GANE, N. I, 9. *Se suie în pod și coboară de acolo un căpăstru, un frîu, un bici și o șea.* CREANGĂ, P. 194. *Băieții... mi-admirau calul, șeaua, hainele, părul.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 248, cf. DDRF, ALEXI, W., CANDREA, F. 193. *Pentru frîne, pentru șele, n-avem scrisori românești care să ne lămurească.* IORGA, B. R. 88. *Se înalță-n șea voinicul, Vede-o casă-ntre poiene.* GOGA, P. 86, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 49. *Șiraguri nesfîrșite de cai, în șea cu mari coșuri dăsăgite pline cu piatră, se coborau pe cărări iuți de munte.* AGÎRBICEANU, A. 200. *Doi călărași potrivesc șeile cailor.* BUJOR, S. 69. *Ia vezi de pune șelele pe cai și să plecăm.* HOGAȘ, DR. I, 112, cf. PASCU, S. 151, NICA, L. VAM. 232. *La șeile militărești sub șea se pune pătura.* ENC. VET. 256, cf. CADE. *Poronci vatavului să-i puie șeaua pe calul cel negru.* MIRONESCU, S. A. 96. *L-am luat cu mine în șea și am plecat spre conacul lui Hagi-Pancu.* GALACTION, O. 89. *Epitropia copiilor fu deci încredințată unchiului lor de pe mamă, jitnicerul Manolachi Dimachi, cel care-i adusese înapoi din Ardeal, în desagii de la oblîncul șăii.* C. GANE, TR. V. 246. *Slujitorii deschingau și puneau la pămînt șăile cu tot tacîmul lor.* SADOVEANU, O. XIII, 316, cf. VIII, 429, SCRIBAN, D., GIUGLEA, U. 48, ARGHEZI, VERS. 239. *Le dăduse... un fel de cai normanzi mai zvelți, care se lăsau încălecați cu blîndețe și fără șea.* CĂLINESCU, E. O. I, 125. *O pereche de coburi de pînză groasă atîrnau de o parte și de altă a șeii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 17, cf. STANCU, R. A. I, 75, 116. *O vreme merseră la trap, ridicîndu-se în șei.* V. ROM. iulie 1954, 79. *Cosma Răcoare saltă în șea.* LABIȘ, P. 85. *Își trăgea căciula pe ceafă, sărea în șauă și pleca.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 40. *Așa-mi vine cîte-un gînd... Din coarnele plugului Să fac șauă murgului.* POP., ap. GCR II, 306. *Șaua ți s-a putrezit, Frînele s-au ruginit!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 247. *Românul n-a adus de acasă decît iapa cu sacul desăgit pe șeauă.* RETEGANUL, P. IV, 31. *Drag mi-a fost calul bălan, Calul alb și șaua neagră.* ȘEZ. I, 73. *Ibîncile c-așternea, Șaua căpătîi punea.* MAT. FOLK. 39. *Iar ostașii ce făcea? Pe la cai că se ducea Și șeile că le lua.* RĂDULESCU-CODIN, L. 95, cf. VICIU, COL. 151, VASILIU, P. L. 117, 123, com. din BRAN-BRAȘOV, ALR I 1115, com. din MONOR-REGHIN, A I 35, II 1, 8, 12, III 3, 4, 5, 16, 19, IV 2, V 14, 15, 31, 34, VI 4, 16. *Fuga la cal cu el da Și mi-l arunca pe șea Și mi-l lega c-o curea.* BALADE, I, 332. *Bate murgul din picior, Să pun șaua răpigior.* FOLC. MOLD. I, 44. *Ridica-voi șaua și să va vedea zagna* (= aparența este uneori înșelătoare). Cf. ZANNE, P. I, 651. *Unde se găsește șaca... Să cere și ipîngeaoa* (= cine a greșit o dată e întotdeauna bănuit). Cf. BARONZI, L. 59, ZANNE, P. I, 650. *Și-a pierdut șeaua* (sau *șeile*), se zice despre un cal bătrîn. Cf. DR. V, 108, 227. *Să cumperi șeaua după cum e calul* (= orice lucru să fie potrivit cu starea, cu poziția, cu valoarea omului). ZANNE, P. I, 651. *Nu-i face șeaua, cît îi face piedica*, se zice despre o persoană impulsivă. Cf. id. ib. IX, 713. *A plecat călare și să întoarce cu șeaua în spinare*, se zice despre cineva care nu a izbutit în întreprinderile sale. Cf. id. ib. I, 651. *Umblă după șa și el călare pe ea*, se zice despre cineva care este uituc sau distrat. Cf. UDRESCU, GL. *Cu coarne ca boul, cu șea ca un cal, se urcă pe copaciu ca un șearpe* (Melcul). ISPIRESCU, ap. GCR II, 371. *Gisculiță cloploșea, Bine te mai ții pe ea! (Șeaua).* ȘEZ. XXI, 20. *Cinel, cinel, E șea și-i așa Și ți-o spun pe nume Ce lucruri anume (Șeaua).* ib. 72. *Cînd se ridică șeaua să văd mațele* (Lada). ZANNE, P. I, 651. *Ce-i mai nalt decît calul și mai mic decît porcul (cîinele)? (Șeaua).* GOROVEI, C. 366. *Teleleaua pe cărare, Cuciu, muciu pe spinarɩ* (Calul și *șeaua*). id. ib. 367. ◇ (În formule stereotipe din basme) *Am încălecat ... pe-o șea și-am venit de v-am spus povestea așa.* CREANGĂ, P. 34. *Și eu încălecai pe șea, de trei ori m-am pus ș-așa, ș-așa, și am căzut de pe ea.* CARAGIALE, O. IV, 208. *Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.* ISPIRESCU, L. 10. *M-am suit pe o prăjină Și v-am spus chiar o minciună! Și am încălicat pe-o șea Și v-am spus-o toat-așa!* SBIERA, P. 261. ◇ (Ca termen de comparație) *În ceea ce privește textura (aranjarea materiei) mineralelor, ea poate fi...ca o șea la dolomie.* MURGOCI-LUDWIG, M. 41. *Se desfăcea în lumină un plai înalt, rotund și curmat la mijloc ca o șea.* GALACTION, O. 62. *Poteca se încovoia peste o adîncătură așezată ca o șa pe două văiuge.* SADOVEANU, O. V, 475. *Dușumeaua devenise concavă și elastică asemeni unei șele.* CĂLINESCU, E. O. II, 229. ◇ F i g. *Unul singur își știrbea dantesca înfățișare de laureat, prin niște ochelari de profesoraș agățați cu ciupitură, hăt-sus, pe șeaua nasului.* VINEA, L. I, 340. ◇ *Cal de (sub) șa* = cal de călărie. Cf. DR. V, 99, ENC. VET. 266, A III 1, 19. (E x p r.) **A fi cal de șa** = a munci pentru alții. Cf. LM. ◇ E x p r. **A bate șaua (ca) să (se) priceapă** (sau **înțeleagă**) **iapa** (sau **calul**) = a face aluzie la ceva, a face apropouri. *Bate șeaoa să înțeleagă iapa, căci femeia-i dracul.* NEGRUZZI, S. I, 251. *La imputarea că n-a luat bărbătește inițiativa unei mișcări mari a corporațiunii sale, zice: bate șeaua să priceapă iapa!* CARAGIALE, O. III, 33. *Dascălul bătea șeaoa să priceapă iapa.* ISPIRESCU, L. 271, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Cum de felul meu nu sînt prea greu de cap, mi-am dat seama că iubitu-mi maestru a bătut șaua ca să priceapă iapa.* STANCU, R. A. V, 166. *Bați șaua să priceapă iapa!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 167, cf. ZANNE, P. I, 649, IX, 712. (Eliptic) *Bate șeaoa socru; dar mă fac că nu pricep.* ALECSANDRI, T. 1241. **A vorbi din șa** = a vorbi de sus; a fi sigur de sine; a fi arogant, ingimfat. DICȚ. **A pune șaua** (pe cineva) sau **a-i pune** (cuiva) **șaua** = a stăpîni, a supune, a exploata (pe cineva). *Treacă-meargă, cugetam. Cel puțin mă vor omeni domnii literați pe spesele*

lor. Dar tocmai aici mi se puse şeaua. CODRU-DRĂGUŞANU, C. 163, cf. com. din ŢEPEŞ VODĂ-CERNAVODĂ, ZANNE, P. IX, 713. **A scoate** (pe cineva) **din şa** = a lipsi (pe cineva) de un avantaj, a deposeda (pe cineva) de un bun. Cf. ZANNE, P. IX, 713. **Ia şaua la spinare!** = pleacă (numaidecît)! şterge-o! *Ia şeaua la spinare, băiete!* BRĂESCU, A. 257. **A lua şaua de pe cal**=a lua o hotărîre. Cf. PAMFILE, C. 51. ✦ (Prin Bucov.) Tarniţă. Cf. PUŞCARIU, L. R. I, 278. ✦ (Regional; şi în sintagmele *şa de povară, şa de măgari*) Samar. Cf. PĂCALĂ, M. R. 389. *Samarul sau şeaua de povară este construit după acelaşi principiu ca şi şeaua de călărie.* ENC. VET. 266, cf. ALR I 1 091/116, 170, 186, 200, 720, 746, 887, 980, A I 23, 32, 35, II 1, 12, III 1, 19, IV 2.

2. P. a n a l. Nume dat unor obiecte, părţi de obiecte etc. care se aseamănă ca formă sau ca întrebuinţare cu o şa[3] **(I 1)**:

a) Parte a bicicletei, a motocicletei etc. formată dintr-un mic suport (triunghiular) pe care se stă. Cf. CADE. *Din şeile de-oţel descălecară Cei patru tractorişti în salopete.* D. BOTEZ, F. S. 78, cf. LTR[2].

b) Formă de relief reprezentînd o depresiune cuprinsă între două părţi de teren mai ridicate, cu care formează un ansamblu; (regional) curmătură. *Trecînd apoi prin o şea sau curmătură a muntelui Ludişorul, s-a înaintat cu marcarea pe vîrful muntelui Zirna.* TURCU, E. 121. *Sus, pe şeaua dealului, a fost zidită mîndra cetate din Synope.* BART, S. M. 21, cf. MDT, DT, DP, FD V, 49, CHEST. IV 23/772/1.

c) (Regional) Scaunul coşului la moară. Cf. DR. XI, 125, ALR SN I h 173/250.

d) (Regional) Olan **(1)** (Moftinu Mic — Carei). ALR II/I h 231/334.

e) (Prin Olt.) Schimbător la plug. Cf. ALR II 5 013/812, 848.

f) Canal orizontal din beton armat, construit pentru aerisirea unei celule de siloz. Cf. LTR[2].

g) (Anat.; în sintagma) *Şaua turcească* = os pe care se găseşte situată hipofiza. Cf. DM, DER, D. MED.

3. (Regional; în sintagma) *Şaua casei* = grindă care formează coama scheletului unui acoperiş de casă ţărănească; coamă. Cf. DP 79.

II. (Mai ales la pl. cu valoare de sg.) **1.** Parte a spinării calului pe care se pune şaua[3] **(I 1)**; p. e x t. spinare la animale; (regional) şaucă. *Va aduce den jărtva mîntuirii luare de rod d[o]mnului, seul şi mijlocul curat cu şalele va lua pre dînsul.* BIBLIA (1688), 71[1]/18. *Adăpostită sub coarnele trufaşe ale nobilului animal, zeiţa îşi reazimă trupul pe şealele lui.* ODOBESCU, S. III, 57. *Centaur era... o jiganie cu patru picioare, cu şeale de cal şi cu trunchiul de om.* ISPIRESCU, U. 14. *Cînd şalele sînt încovoiate în partea de jos din lovire se zice că boul e deşelat.* DAMÉ, T. 29, cf. 49. *Spatele găinii se numesc şea şi se dau la nuntă.* ap. CADE. *Arsei calul peste şale cu varga.* HOGAŞ, DR. I, 135. *Cel mai mic contact al tălpicelor cu şalele este de ajuns ca să producă prin frecare căderea părului.* ENC. VET. 265, cf. DR. V, 317. *Le slăbi chingile şi-i bătu cu palma peste şale, deasupra cozii, pînă ce căluţii răspunseră rînchezînd înăbuşit.* SADOVEANU, O. XIII, 421. *Apăsă puţin şalele peştelui.* CĂLINESCU, C. O. 11. ◇ F i g. *Dealurile se apropiau, creşteau, îşi îndreptau şalele înverzite de păduri.* REBREANU, NUV. 86. *Sfinţi neguri, Ieşti măi lati-n frunti Şî cuprinz la munti; Ieşti măi lati-n şăli Şî cuprinz la corhăneli.* DIACONU, VR. 79. ◇ *Încheietura şalelor* v. î n c h e i e t u r ă. ✦ (Prin Transilv. şi Bucov.) Greabăn. Cf. DR. V, 317.

2. P. a n a l. Partea spinării din jurul regiunii lombare a coloanei vertebrale la om. *Puse derept aceaia sluga mîna sa supt şalele domnului său lui Avraam şi pre cest lucru giură.* PALIA (1581), 88/4. *Şalele de se vor clăti, în oaste veri mearge.* PARACLIS (1639), 262, cf. LB, VALIAN, V. *Ia o scurtătură de o nuia verde Şi-o cam croieşte tărişor pe şale.* PANN, ap. CADE. *Straiul de astăzi, prins în curăle, supiele, gîtul dezgrumat de legături, împiedică îndoiturile de şăle.* RUSSO, S. 18. *Boala sa era numai o mare slăbiciune de stomah, dureri de şele şi nedormire.* NEGRUZZI, S. II, 154. *Era tatuat pe spate mai jos de şale.* GHICA, S. 398, cf. PONTBRIANT, D. *Mi-am zdruncinat şelile pin droşce pe paveoa noastră.* ALECSANDRI, T. 2012, cf. 406. *Cînd cu totului răpită Se-ndoi spre el din şele, El înceată din cîntare.* EMINESCU, O. I, 67. *Malaspina îşi îndoi şelele pînă la pămînt.* GANE, ap. CADE. *O dureau şelele şi grumazii.* CREANGĂ, P. 316, cf. 24. *Ne-a pus Pe saltea şi pernă moale, De le simţ ş-acu la şale.* CARAGIALE, O. IV, 314, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Alcgătorii de aur stăteau frînţi de şale spălînd, clătărind.* AGÎRBICEANU, A. 74, cf. 200. *Omul... îşi freacă ochii cu dosul mînei stîngi şi cu dreapta îşi îndreaptă şalele.* GÎRLEANU, L. 119. *De sub brîul verde şi lat ce-i încingea şelele... răsărea o musculatură sculpturală.* HOGAŞ, DR. I, 126. *Musculatura corpului este în unele locuri lividă şi fragilă, mai cu seamă aceea a spinării şi a şalelor.* BABEŞ, O. A. I, 72, cf. CADE. *Cum îl văd, mă-ndrept în şale.* EFTIMIU, Î. 37. *Îşi şterse fruntea năduşită cu dosul palmei şi se îndreptă de şalele dureroase.* C. PETRESCU, R. DR. 57. *E un călugăr aproape bătrîn, mic la stat şi cam adus din şale.* STĂNOIU, C. I. 84. *Sărmanii se ridicau greu, văietîndu-se de şale.* BRĂESCU, A. 91. *Era nalt, adus de şale, slab şi uscat.* SADOVEANU, O. XVI, 383, cf. XIII, 780, SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 657. *Moş Costache se îndoi din şale, plin de evlavie.* CĂLINESCU, E. O. II, 237. *Unul îl luă pe subt umeri..., altul îl prinse de picioare cu o mînă pe subt şale.* CAMIL PETRESCU, O. III, 240, cf. II, 540. *O dureau genunchii pe care se tîrîse, o dureau şalele.* STANCU, R. A. IV, 25. *Cu deznădejde, mîinile lui alunecau pe trupul Laurei, pe umeri, pe şale.* VINEA, L. I, 233, cf. 72. *Ia, să-ţi întăreşti şalele.* H. LOVINESCU, T. 169. *Măicuţa, mînioasă, Îşi făcea calea întoarsă. Tristă, aplecată-n şele, O zăream printre zăbrele.* CORBEA, A. 19. *S-a înălţat puţin din şele, să pară mai impunător.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 288. *Şi ţi-oi cumpăra Rochiţă cu zale Lăsată pe şale.* ALECSANDRI, P. P. 116. *Scris mi-e-n piept, Scris e-n şeale, Scris e-n poale.* POP., ap. GCR II, 326. *Pune, frate, mîna-n şale Să cîntăm una de jale.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 310, cf. 303, 461. *Rău mă doare, Maică, -n şele De puşcă şi de oţele.* MÎNDRESCU, L. P. 34. *Crişmăriţă lată-n şele, Mi-ai mîncat vacile mele.* RETEGANUL, CH. 49. *Şi ce-mi tîrgui, neiculiţă? — O rochiţă, puiculiţă, Largă-n poale, Strîmtă-n şale.* ŞEZ. I, 184. *Ca să nu te doară şalele la secere, te scoli în ziua de Paşti pînă a nu răsări soarele şi ridici căruţa în sus, punînd spatele sub inimă.* PAMFILE, B. 59, cf. CHEST. II 66/72, ALR II/I MN 56, 4 179. *Eu poruncă am dat Nuntă să nu se mai facă, Pănă fete-or bătrîni... De şele s-or gîrbovi.* BALADE, I, 362. *Fetiţe tinerele, Subţirele peste şele.* FOLC. MOLD. I, 264. ◇ (În imprecaţii) *De ne-a despărţit fecior, Fie-i moartea de piştol. De-i, mîndrule, de la tine, Sece-ţi carnea de pe şele.* BUD, P. P. 28. *Cini ni-a despărţi lelia, Pice-i carnea de pe şele.* BÎRLEA, C. P. II, 153. ◇ (În descîntece) *Să-i pui lui N. N. cap la cap, ochi la ochi, mîni la mîni,... şele la şele.* POP., ap. GCR II, 342. *Am să-ţi bag frigarea prin creştetul capului ş-am să ţi-o scot pe nări... ş-am să ţi-o bag prin pept ş-am să ţi-o scot prin inimă şi prin şele.* I. CR. IV, 47. ◇ E x p r. **A i se lipi** (cuiva) **buricul de şale** v. b u r i c. **A i se lipi** (cuiva) **burta de şale** v. b u r t ă. ✦ (Popular; şi în sintagmele *şalele ale mici, şalele la încingătoare, şaua corpului, şaua picioarelor*) Sacrum. Cf. ALR II/I MN 37, 2 208. ◇ *Încheietura şalelor* v. î n c h e i e t u r ă. ✦ (Regional, mai ales în Ban.) Spinare. *Să te duc în şăle.* ALR II/I h 55/2. *O chică pă şăle.* ALR II 3 288/76, cf. ALRM I/I h 56. ✦ (Regional; în forma *şală*) Şold[1] **(2)** (Sălcioara — Bucureşti). ALR II/I MN 41, 2 221/928.

— Pl.: **(I)** *şei* şi **(II**, regional, **I)** *şale*, (regional) *şele, şeli*. — Gen.-dat. sg.: **(I)** *şeii* şi (popular) *şelei, şelii*; pl.: **(I)** *şeilor* şi **(II)** *şalelor*, (regional, **II)** *şelor*. — Şi: **(I**, regional, **II) şea** (pl. şi, regional, **I**, *şele, şeli*), (regional) **şălă** (ALR II/I MN 41, 2 221/928), **şăuă** (pl. şi, **I**, *şele* ALR I 1 115, A II 1, *şăli* ALR I 1 115/

164, 381, 870, 890, 922, *şale* ib. 1 115/249, *şeuri* ib. 1 115/30, 136, *şeie* ib. 1 115/40, 80, *şaue* ib. 1 115/63, 65, 302, *şari* ib. 1 115/5), **şeáuă** (pl. şi. **I**, *şele* ib. 1 115/45, 109, 194, *şauări* ib. 1 115/131) s. f.

— Lat. **sella.** — **Şală:** sg. refăcut după pl. *şale.*

ŞA^{4} subst. Numele literei ,,ş" din alfabetul chirilic. Cf. DDRF, CADE.

— Din slavonul **ш**.

ŞABÁC s. n. **1.** (Regional, mai ales în Munt.) Broderie făcută (cu aţă albă) la cămăşi, la feţe de masă etc. Cf. TDRG. *Badiu de peste rîu... Cu cămaşa albă floare Cusută de fată mare: Cu şabace pe la poale.* RĂDULESCU-CODIN, L. TR. 15, cf. 70, id. M. N. 106, ŞĂINEANU, D. U. *Nu e lucru puţin o faţă de masă de pînză subţire, cu tot felul de şabace şi alte frumuseţi migălite cu igliţa.* STĂNOIU, C. I. 219, cf. GR. S. VII, 296, SCRIBAN, D., com. din BANAT şi din TURNU-MĂGURELE. *Şi cu joarda de mastac Să mă-nvăţ la săbac.* L. COSTIN, GR. BĂN. 176, cf. CIAUŞANU, V. 201. *Ces o ie cu şebac.* ALR I 1 762/772. *Şabac cu aţă albă pe pănură neagră.* ALR II 3 331/784. *Face şabace cu acu.* ib. 5 778/886, cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 64, LEXIC REG. 38. *Cămaşă cu şebace.* L. ROM. 1962, nr. 3, 263. ✦ (Prin Munt.) Cusătură ornamentală care se face pe opinci. Cf. RĂDULESCU-CODIN, 70. *Opinci cu şabac.* COMAN, GL.

2. (Regional; în e x p r.) **Pe şabac** = ,,exact, cum trebuie". SCRIBAN, D.

— Pl.: *şabace.* — Şi: **şabácă** (TDRG, CADE) s. f., **şăbác** (L. COSTIN, GR. BĂN. 176), **şebác, şobác** (CIAUŞANU, V. 201; pl. şi *şobacuri* id. ib.), **şubác** (LEXIC REG. II, 63), **săbác, ceabác** (SCRIBAN, D.) s. n.

— Cf. tc. ş e b e k e ,,plasă".

ŞABÁCĂ s. f. v. **şabac.**

ŞABANÁ s. f. Haină scumpă, asemănătoare cu un anteriu, pe care o purtau mai ales vornicii, aprozii şi copiii de casă la curţile domneşti. *El... de jele ş-au rumt pre sine şervăneaoa.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Aprozii... era îmbrăcaţi cu şarvanele, cu cabaniţe.* NECULCE, L. 11. *Un vornic mare purta un cap de danţu şi alt vornic mare alt cap de danţu, îmbrăcaţi cu şarvanale domneşti.* id. ib. 69. *Aprozii... îmbla cu şarvanale.* GHEORGACHI, CER. (1762), 269. *Aprozii de divan ca şi copiii de casă... erau înveşmîntaţi, pe vremea lui Ştefan cel Mare, cu şabanale şi cu cabaniţe.* BĂLCESCU, M. V. 650. *Apoi urmau copiii de casă, toţi feciori de boieri, îmbrăcaţi cu şavanele şi cu cabaniţe de felurite stofe scumpe.* ODOBESCU, S. I, 73, cf. BARCIANU. *Se deosebeau sarvanelele de feregelele vechi, de conteşele de modă apuseană, de serhatlicurile constantinopolitane nouă.* IORGA, C. I. I, 129, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, DM. *Îşi căuta sarvanele de canavăţ ghiulghiuli.* BARBU, PRINC. 19. ✦ P. e x t. (Prin nordul Mold.; în forma *şarbana*) Haină lungă şi largă. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *Cu botfori în picioare, Cu şarbanaua în spinare.* Com. FURTUNĂ.

— Pl.: *şabanale.* — Şi: **şarvaná, şarvaneá, şavaná** (ŞIO II$_{2}$, 113, TDRG), **şavaneá, şervăneá, sarvaneá,** (regional) **şarbaná** s. f.

— Din tc. **şebane.**

ŞÁBAS s. n. v. **şabăs.**

ŞÁBĂR s. n. **1.** (Tehn.) Unealtă folosită la răzuirea lemnului sau a unor piese de metal. *Curăţirea [metalului] se face cu ajutorul pilei, şabărului sau a hîrtiei de şmirghel.* IOANOVICI, TEHN. 181, cf. 214, NOM. MIN. I, 373, CV 1951, nr. 5, 24, L. ROM. 1962, nr. 5, 115, LTR^{2}.

2. Dispozitiv folosit pentru curăţirea depunerilor de parafină de pe pereţii interiori ai ţevilor de extracţie ale sondelor. Cf. LTR^{2}.

3. Dălţiţă folosită la lucrări de gravare în lemn, în metal etc. sau la operaţiile de corectare a gravurilor, a plăcilor de stereotipie etc. Cf. LTR^{2} VI, 20.

— Pl.: *şabăre.*

— Din germ. **Schaber.**

ŞÁBĂS s. n. **1.** (Rar) Ultima zi a săptămînii, care este zi de sărbătoare, la evrei. V. s a b a t. *Plec poimiine, vineri, ... nu-mi place să umblu la şabas.* CARAGIALE, O. VII, 162. *Am intrat în ziua noastră de odihnă; nevasta a aprins luminările de şabăs.* SADOVEANU, O. VIII, 226.

2. (Familiar; în forma *şabăţ*) Reuniune intimă; petrecere. *Am avut un pui de şabăţ; n-am putut veni.* UDRESCU, GL.

— Pl.: ? — Şi: (rar) **şábas,** (familiar) **şábăţ** s. n.

— Din idiş **šabas.**

ŞÁBĂŢ s. n. v. **şabăs.**

ŞÁBDEAL s. n. (Regional) Unealtă care se foloseşte la răzuirea doagelor murdare ale butoaielor (Dobra—Deva). Cf. ALR II 6 701/105.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schabedièle.**

ŞÁBLIE s. f. v. **sabie.**

ŞABLOÁNĂ s. f. v. **şablon^{1}.**

ŞABLÓN^{1} s. n. **1.** Model în mărime naturală al unei piese, care serveşte la ghidarea unei unelte pentru prelucrarea prin aşchiere ori prin deformare, pentru limitarea unor porţiuni de suprafaţă pe care se aplică o vopsea etc. V. t i p a r. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Şabloane de carton sau hîrtie, pentru zugravi.* NICA, L. VAM. 232, cf. CADE. *Pentru executarea unei piese profilate, port-cuţitul este obligat să urmeze un şablon conform profilului piesei.* IOANOVICI, TEHN. 272, cf. 87, 315. *Zugravii îşi lăsaseră bidinelele în căldări şi desfăşurau şabloanele.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 99. *Ori de cîte ori obiectele se fabrică în serie... se întrebuinţează şabloane de trasaj.* ORBONAŞ, MEC. 196, cf. SCRIBAN, D. *Pereţii... erau grosolan tencuiţi şi zugrăviţi cu şablonul şi cu mîna.* CĂLINESCU, E.O.I, 11, cf. 189, DT, LTR^{2}, DP.

2. F i g. Formulă stereotipă; repetare mecanică, lipsită de interes şi de spirit inventiv, a unui model. V. c l i ş e u. Cf. ŞĂINEANU, D. U. *Astea nu sînt întrebări de bacalaureat. Sînt şabloane calpe, unsuroase, care se întind ca o pecingine a învăţăturii din comisie în comisie.* I. BOTEZ, B. I, 123, cf. CONTEMP. 1948, nr. 107, 10/1. *Poezia... oboseşte... prin şabloanele ei.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 393. *Tendinţa către şablon ar trebui serios combătută.* V. ROM. ianuarie 1952, 289. *S-ar... putea înşira unele şabloane stilistice şi pasagii obscure.* ib. ianuarie 1954, 223. *Fenomenele sociale pe care lumea nouă le cunoaşte, atît de complexe şi variate, nu pot fi exprimate în şabloane; ele sparg orice tipare, orice formule preconcepute.* CONTEMP. 1956, nr. 484, 3/2. *Materialul lingvistic... este alcătuit în special din formule oarecum fixe, avînd un caracter de şablon.* VARLAAM—SADOVEANU, 364. *Piesa îndeplineşte astfel opera de ecarisaj spiritual a oricărei parodii izbutite, aceea de combatere a şablonului.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 893. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Reţetele şablon utilizate duc la o creaţie care n-are nimic comun cu spiritul clasei muncitoare.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 4/3. *Figura complexă a eroilor de astăzi nu poate fi realizată fără combaterea... jocului şablon, convenţional.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 770.

3. (Tehn.) Instrument cu ajutorul căruia se controlează sau se măsoară dimensiunile sau unghiurile unei piese în curs de fabricaţie. *Mufa trebuie să fie rotundă, să fie întreagă, să intre bine în ţeavă. Se pun şabloanele, se probează calibrele.* CONTEMP. 1949, nr. 138, 7/1, cf. LTR^{2}, DP, DN^{2}.

4. Instrument cu care se reglează aparatele sau mecanismele din industria textilă. Cf. LTR^{2}.

5. (Regional) Unealtă cu vîrf metalic, folosită în tîmplărie la trasarea liniilor pe o piesă de lemn (Izvorul Alb—Piatra Neamț). Cf. A v 33.

— Pl.: *şabloane*. — Şi: (învechit, rar) **şabloánă** s. f. BARCIANU.

— Din germ. **Schablone.**

ŞABLÓN² s. n. v. **ştablon.**

ŞABLONÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Tehn.; complementul indică piese) A trasa sau a turna folosind şablonul¹ **(1).** Cf. ALEXI, W., IOANOVICI, TEHN. 89, DN².

2. (Tehn.; complementul indică piese) A controla sau a măsura cu şablonul¹ **(3).** Cf. DM.

3. (Text.; complementul indică aparate sau mecanisme) A regla cu şablonul¹ **(4).**

— Prez. ind.: *şablonez*.

— V. **şablon¹.**

ŞABLONÁR s. m. Lucrător care foloseşte şabloane¹ la trasarea sau turnarea unor piese, la tapetarea pereților unei clădiri etc. Cf. NOM. PROF. 6, 39, DN².

— Pl.: *şablonari*.

— **Şablon¹** + suf. *-ar*.

ŞABLONÁRD, -Ă adj. Lipsit de originalitate, de spirit inventiv. V. ş a b l o n i z a t. *Problemelor literaturii nu li se pot aplica soluții şablonarde.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 10/4. *Dezvoltarea posibilităților artistice ale studentului se face... astfel ca el să fie ferit de realizarea actoricească şablonardă, care duce la mecanizare.* ib. 1949, nr. 126, 10/1. *Problema principală este aici problema unei regii cu autoritate,... mulți din actorii teatrului fiind înzestrați, dar deprinşi cu o modalitate de joc... şablonardă.* T noiembrie 1962, 16.

— Pl.: *şablonarzi, -de*.

— **Şablon¹** + suf. *-ard*.

ŞABLONÁRE s. f. Acțiunea de a ş a b l o n a şi rezultatul ei.

1. (Tehn.) Cf. ş a b l o n a **(1).** Cf. LTR², DP.

2. (Tehn.) Cf. ş a b l o n a **(2).** Cf. LTR², DP.

3. (Text.) Cf. ş a b l o n a **(3).** *Rezultatele obținute în urma aplicării metodei de şablonare a urzelilor pe războaiele de țesut au însuflețit în muncă pe toți maiştrii fabricii.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 777, cf. LTR², DP.

— Pl.: *şablonări*.

— V. **şablona.**

ŞABLONÍSM s. n. (Rar) Tendință de a aplica mecanic o manieră de lucru, o idee etc. considerată ca model. Cf. DN².

— **Şablon¹** + suf. *-ism*.

ŞABLONIZÁ vb. I. T r a n z. (Rar; complementul indică o manieră de lucru, o idee etc. considerată ca model) A aplica mecanic. Cf. L. ROM. 1963, nr. 5, 112.

— Prez. ind.: *şablonizez*.

— **Şablon¹** + suf. *-iza*.

ŞABLONIZÁRE s. f. Acțiunea de a ş a b l o n i z a şi rezultatul ei. Cf. CONTEMP. 1948, nr. 112, 13/4. *Această prezentare unilaterală a personagiilor duce la şablonizarea şi schematizarea lor.* V. ROM. ianuarie 1954, 183. *Vorbitorul a semnalat pericolul şablonizării, al uniformității.* M 1965, nr. 1, 4/1.

— Pl.: *şablonizări*.

— V. **şabloniza.**

ŞABLONIZÁT, -Ă adj. (Rar) Care se conformează mecanic unui model. V. ş a b l o n a r d. *Noul conținut* [al artei] *s-a menținut uneori în formele lui generale, şablonizate.* VIANU, M. 122.

— Pl.: *şablonizați, -te*.

— V. **şabloniza.**

ŞABÓI subst. v. **şiboi.**

ŞABÓTĂ s. f. (Tehn.) Piesă care susține nicovala la ciocanele mecanice de forjat. Cf. DT, LTR², DP, DN².

— Pl.: *şabote*.

— Din germ. **Schabotte,** fr. **chabotte.**

ŞABRÁCĂ s. f. (Astăzi rar) Învelitoare, de obicei împodobită, care se pune pe spatele calului, sub şa³ **(I 1).** V. a b a i, c i o l t a r, h a r ş a. *Călărea pe un cal sur cu şabrace supt şea, cusute tot cu aur.* BARIȚIU, P. A. III, 451, cf. ALEXI, W., CADE.

— Pl.: *şabrace* şi (rar) *şăbrăci* (SCRIBAN, D.).

— Din germ. **Schabracke.** Cf. fr. s c h a b r a q u e.

ŞAC s. m. v. **şah¹.**

ŞACÁL s. m. **1.** Mamifer carnivor sălbatic, asemănător cu vulpea şi cu cîinele; trăieşte în haite în Africa, Asia şi sud-estul Europei şi se hrăneşte cu animale mici şi cu hoituri; (învechit) ceacal *(Canis aureus). Aali trăieşte zi şi noapte în grajdiu, în compania cailor şi a trei şacali domestici.* ALECSANDRI, O. P. 337, cf. 368. *Şacalii... locuiesc cu turmele în apropiere de sate şi mănîncă leşurile.* BOLINTINEANU, C. 72/28, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Vîntul a trecut pe lîngă cuşca şacalilor şi a hienelor.* ANGHEL, PR. 114, cf. CADE, CAMIL PETRESCU, T. II, 268. *Țîrîitul neîntrerupt al greierilor, schelălăitul şacalilor... ne îndemnau la crime.* BRĂESCU, A. 227, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D., DN². *A căzut un şacal la un cadavru otrăvit cu stricnină.* VÎN. PESC. 1964, nr. 5, 2. ◇ F i g. *Şi te-nțeleg, drumeț statornic al lumii veşnic neschimbate, Ți-i ştiu şacalii care țipă în biata inimă bolnavă.* GOGA, C. P. 24.

2. Epitet pentru o persoană rapace, josnică. *Ah, cum n-a dat de tine vrun leu, vrun lup flămînd, Şacalule, hienă, hai huideo!* COŞBUC, S. 31. *Vedeți aci şacalul... E puținel la trup Şi mai puțin la suflet.* ANGHEL-IOSIF, C. M. I, 199. *Figura acestui şacal hîrtie sinistră peste grămada „marilor mutilați".* SAHIA, N. 21, cf. CONTEMP. 1949, nr. 161, 4/2.

— Pl.: *şacali*.

— Din fr. **chacal.**

ŞACAMÉLE subst. pl. (Regional) „Fleacuri, nimicuri" (Tufări-Orşova). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

— Cf. tc. ş a k a „glumă".

ŞÁCĂR-MÁCĂR s. n. v. **şahăr-mahăr.**

ŞACÓ s. n. (Învechit, rar) Şapcă militară. *Adeseori trecea cu escadronul... cu sabia scoasă, şako la o parte, cu armăsarul piafînd, cu bucuria pe obraji.* LĂCUSTEANU, A. 255, cf. ŞĂINEANU, D. U.

— Scris şi: *şako*. — Pl.: ?

— Din fr. **shako.**

ŞACRÁI s. m. (Regional) Om ipocrit, egoist. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Pl.: *şacrai*.

— Din ucr. **шахрай.**

ŞACRAMÉNT s. n. v. **sacrament.**

ŞACRAMÉNTOM s. n. v. **sacrament.**

ŞACT s. n. v. **şaht.**

ŞADẮU s. n. v. **şodou.**

ŞADÎRVÁN s. n. (Învechit) Fîntînă arteziană. *Într-o odaie... avea havuz şi şadîrvin care arunca apa în sus.* BELDIMAN, E. 130/5. *Toată curtea este o grădină foarte frumos întocmită, avînd la mijloc un havuz cu şadirvan.* GOLESCU, Î. 16, cf. DDRF, ŞIO II₂, 112, CADE, SCRIBAN, D. ✦ Havuz cu fîntînă arteziană. Cf. GOLESCU, Î. 8.

– Pl. : *şadirvanuri* şi *sadirvane.* – Şi : **şadriván** (GOLESCU, î. 8, 119 ; pl. *şadrivanuri* id. ib. 8), **sadirvin** s. n.

– Din tc. **şadırvan.**

ŞADRIVÁN s. n. v. **şadirvan.**

ŞAF¹ s. m. (Transilv.) Stîlp, bîrnă, grindă. Cf CHEST. II 114/376, 270/350, ALR I 654/257, 270, 273, 280, 283, ALR II,I h 235/284, ib. MN 126, 3 840/284, ALR SN I h 166/272.

— Pl. : *şafi.*

— Din germ. **Schaft.**

ŞAF² s. n. (Transilv. şi Ban.) Hîrdău ; ciubăr. Cf. LB, CIHAC, II, 527, DDRF, VICIU, GL., L. COSTIN, GR. BĂN. II, 26, GREGORIAN, CL. 62, CHEST. V 61/12, ALR I 637/107, ALR II 2 554/27, 6 132/105, A III 1, 2, 4, 5, 7, 16, 17, 18, com. din BUMBEŞTI OLT – TÎRGU JIU, LEXIC REG. II, 102, MAT. DIALECT. I, 268.

– Pl. : *şafuri.* – Şi : **şof** (A IV 5), **saf** (GHEŢIE, R. M., ALEXI, W.) s. n.

— Din magh. **sáf,** germ. **Schaff** (săs. *šǫf*).

ŞÁFAR s. m. (Atestat prima oară la 1581, cf. D. BOGDAN, GL. 108) **1.** Titlu dat în Moldova şi Ţara Românească boierului care avea funcţia de şef al bucătarilor domneşti ; boier care avea acest titlu. *Pre o samă de boiari vii nevătămaţi i-au prinsu. . ., cărora nu le putem afla numile, fără numai al Cîrstii, Petrica şafariul, Dobrostimpu.* URECHE, L. 131, cf. TDRG. *Şufarul parea fi un dregător tîrziu.* BUL. COM. IST. V, 143, cf. SCRIBAN, D. ✦ (Prin Mold. ; în forma *şufăr)* Persoană care are în subordinea sa un grup de boari. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Învechit, în Transilv.) Administrator, intendent. *Era un om bogat carele avea un şofariu şi acesta fu pirît la el că răsipeaşte avuţiia lui.* N. TEST. (1648), 90ᵛ/22. *Pentru aceea că el nu mai este şofariu, pentru aceea după voia lui Dumnezeu trebuie lui a împărţi chinciul besearicii* (a. 1702). KLEIN, D. 158. *Şofariu... au plătit sărindariu la popa* (a. 1806). IORGA, S. D. XIII, 123, cf. LB, PONTBRIANT, D. ✦ (Regional ; în forma *şufar)* Brigadier silvic (Vulcan). A III 5.

3. (Regional) Negustor (de vite sau de cai) ; mijlocitor, samsar (necinstit). Cf. PONTBRIANT, D. 676. *M-ai înşălat cu minciuni, păn'ce m-ai pus la mînă, şafer bătrîn ce eşti.* ALECSANDRI, T. 831, cf. 502, DDRF, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., JAHRESBER. II, 209, DR. V, 92, ALR I 1 574/538, 552, 1 591/508, 510, 522, 552. ✦ (Mold. şi Transilv.) Epitet pentru o persoană şireată, vicleană, prefăcută. Cf. ALR I 1 550/554, 1 558/217. ◇ (Adjectival) *Om şafăr.* CV 1950, nr. 4, 40.

— Accentuat şi : *şafár.* CIHAC, II, 383, JAHRESBER. II, 209. — Pl. : *şafari.* — Şi : (învechit) **şafáriu, şofáriu, şufáriu** (D. BOGDAN, GL. 108), **şifáriu** (MOLNAR, D. 61, KLEIN, D. 424, LB), (regional) **şáfăr, şáfer** (accentuat şi *şafér* CIHAC, II, 383, BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. II, 209), **şáfîr** (ŞEZ. V, 125), **şefár** (DR. IV, 881, V, 92), **şúfar** (accentuat şi *şufár* ALR I 1 591/508, 510, 522), **şúfăr** (SCRIBAN, D.), **şufér** (ALR I 1 574/538) s. m.

— Din pol. **szafar,** magh. **sáfár,** germ. **Schaffer.**

ŞAFÁRIU s.m. v. **şafar.**

ŞAFARLÍC s. n. (Învechit, rar) Afacere comercială meschină. Cf. CIHAC, II, 383.

— Pl. : *şafarlicuri.*

— **Şafar** + suf. *-lic.*

ŞÁFĂR s. m. v. **şafar.**

ŞÁFER s. m. v. **şafar.**

ŞAFÍR s. n. v. **safir.**

ŞÁFÎR s. m. v. **şafar.**

ŞAFLÍC s. n. (Bucov. şi prin nordul Mold.) Căldare, găleată. Cf. CHEST. II 464/231, A VI 8, L. ROM. 1960, nr. 3, 79, 1964, nr. 1, 83, LEXIC REG. II, 126.

— Pl. : *şaflice.* — Şi : **saflíc** s. n. GLOSAR REG.

— Din pol. **szaflik** „hîrdău mic".

ŞAFRÁN s. m. v. **şofran¹.**

ŞAFRANÁT, -Ă adj. v. **şofrănit.**

ŞAFRANÍU, -ÍE adj. v. **şofrăniu.**

ŞÁFRU s. n. (Regional) Ciubăr ; hîrdău (Chizătău – Lugoj). Cf. ALRM II/I h 396/76.

— Pl. : *şafruri.*

— Din germ. **Schaffel.**

ŞAFTALẮU s. m. (Regional) Negustor de produse lactate (Vad – Sighetul Marmaţiei). Cf. CHEST. V 105/92.

— Pl. : *şaftalăi.*

— Din magh. **seftelő.**

ŞAGALẮU s. m. (Regional) Om glumeţ. Com. din FĂRCĂŞA – BEIUŞ.

– Pl. : *şagalăi.*

— **Şagă** + suf. *-ălău.*

ŞÁGA-MÁGA subst. (Prin nordul Munt. ; în e x p r.) **Nu şaga-maga** = (întărind o afirmaţie) nu glumă, v. g l u m ă. *Ţiganii se bucură mult de el, că era harnic la lucru, nu şaga-maga.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 154. **A umbla cu şaga-maga** = a înşela, a păcăli, a induce în eroare. Cf. UDRESCU, GL.

— Cf. ş a g ă.

ŞÁGĂ s. f. (Mai ales în Mold.) Vorbă, faptă etc. glumeaţă ; glumă. *Di va vrea pururea să fie în grijă şi să nu dea şi la cevaşi şagă, să va uita pre sine şi să va nebuni sau să va schimosi.* HERODOT (1645), 143. *Nice va prăvi unde fac glume De nebunii şi de şegi de lume.* DOSOFTEI, PS. 132/16. *Fortuna şegi necrezute şi glume nesuferite ca aceastea arătîndu-mi cu întristările şi mîhnirile meale giucîndu-se, se zăbăveaşte.* CANTEMIR, IST. 265, cf. ANON. CAR., AETHIOPICA, 2ʳ 7, LB. *Ia fă o şagă, vino să călătorim împreună.* DRĂGHICI, R. 6/5, cf. VALIAN, V., ISER. *La şăgile noastre. . . maiorul zicea cu zîmbetul lui : „totu-i fum în lume . . .".* RUSSO, S. 28. *Acelor şegi naive trecu frumoasa vreme.* NEGRUZZI, S. II, 219, cf. PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 160, COSTINESCU, CIHAC, II, 383, LM. *Cu buze-abia deschise îmi spune blinde şege.* EMINESCU, O. IV, 82. *Cu şăgi, cu dezmierdări, îl scoase pe uşă afară.* GANE, N. II, 13. *Nici o şagă, dascăle, să vedem cum le-i duce.* CREANGĂ, A. 83. *Întinde-te la vorbă şi la şagă cu. . . flăcăul.* CARAGIALE, O. II, 351, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Apoi dă-o dracului de şagă . . . M-ai făcut numai vinăläi.* DELAVRANCEA, O. II, 97, cf. RESMERIŢĂ, D., VARONE, J. R. 66, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mulţimea se bucura totdeauna cu vîlvă de şăgile harapului.* SADOVEANU, O. XVIII, 432, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 497. *Nici unul nu s-au lăsat ademenit de vorbele lor cele dulci şi de şăgile lor cele poznaşe.* SBIERA, P. 150, cf. 129, ŞEZ. IX, 168, com. din STRAJA – RĂDĂUŢI, NOVACOVICIU, C. B. I, 19, ALR I 1 332/131, 194, 214, 215, 217, 223, 269, 273, 285, 350, 361. ◇ L o c. a d j. **De şagă** = glumeţ. *Voroavele şi cuventele tinerilor ceale de glume şi de şagă nice leac nu le iubea.* VARLAAM, C. 386. *Îl strigau cu vorbe de şagă feciorii şi privirile i se îmbunau.* SADOVEANU, O. XVI, 79. *Era ceva de şagă în surisul lui, din colţul gurii.* CAMIL PETRESCU, O. I, 129. ◇ L o c. a d v. **Fără şagă** = în mod serios. *La [illegible] nu mai sta, Căci voiesc, Zău, fără şagă, Să mă-nsor cu dumneta.* ALECSANDRI, T. 578. *Dar, fără şagă, ce-i cu masa?* CONTEMPORANUL, VI_1, 99. *Îţi spun fără şagă.* SCRIBAN, D. **În** (sau, rar, **de**) **şagă** = fără seriozitate cu intenţia de a glumi ; într-o doară, la întîmplare.

Sfătuia pre Dispot Vodă să omoară pre cei vicleni ai săi. Zicea în șagă. N. COSTIN, L. 474. *Într-o zi, mergînd de șagă..., la un vînat de urși..., se nimeri că tocmai el împușcă ursul.* GANE, N. III, 133. *Cît în șagă, cît în silă, am adaos și pe Boldiș, și pe jupîneasa Irina, la alaiul pruncului.* SADOVEANU, O. XIII, 919. *I-a spus în șagă.* SCRIBAN, D. *Cucoana... Ce mare rol jucase altădată! Făcea miniștri, șefi și domni, ca-n șagă.* ARGHEZI, VERS. 551. *Eu cu mîndra rîd în șagă, Ea gîndește că mi-i dragă.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 80. (E x p r.) **A-i fi** (cuiva) **în șagă** = a lua lucrurile în glumă. *Sărutăm mînile, cuconașule; eu chiteam că vi-i în șagă.* MIRONESCU, S. A. 91. ◇ L o c. v b. **A face șagă** (cu cineva) = a glumi (cu cineva). *Vrînd să facă șagă, au sărit peste zidul frăține-său rîzînd.* M. COSTIN, O. 251. *Un mascaragiu..., vrînd să facă șagă pre apa Prutului..., s-au cufundat.* N. COSTIN, LET. II, 113/14. *Dragu-mi-i a face șagă, Cu omu care-i de treabă.* FOLC. MOLD. I, 378. ◇ E x p r. **Nu șagă** (întărind o afirmație) nu glumă, v. g l u m ă. *D-apoi de-acole... cheltuieli, nu șagă.* ALECSANDRI, T. I, 196. *Asta știu c-a fost nuntă, nu șagă!* GANE, N. II, 111. *Nici nu se cunoștea de unde au mîncat și au băut, că doar mîncare și băutură era acolo, nu șagă.* CREANGĂ, P. 260. *Să știi c-a fost război Și moarte-aici, nu șagă.* COȘBUC, P. II, 58, cf. TAUBALI, S. 79, PAMFILE, J. II, 112. *Pînă acolo e cale depărtată, nu șagă!* SEVASTOS, P. 196, cf. 47. *Mari turme de oi a trebuit să aibă, nu șagă.* MARIAN, T. 328. *Feciorul era fecior, nu șagă!* CĂTANĂ, P. B. I, 67. **A lăsa șaga (la o parte** sau **de o parte)** sau **a-i ajunge** (cuiva) **de șagă** = (mai ales cu verbul la imperativ) a renunța la glume, a deveni serios. *Nene socru, tătucă, ia lasă șaga!* MILLO, în PR. DRAM. 381. *Ia las' șaga la o parte, măi omule.* CREANGĂ, P. 127. *Manoli, Manoli, Meștere Manoli! Agiungă-ți de șagă.* ALECSANDRI, P. P. 190. (Eliptic) *Ba nu, zău, adică cum s-ar prinde... șaga de-o parte... nu-mi era mai bine mie la țeară?* id. T. 5. **A fi** (sau **a-i părea** cuiva) **(de) șagă** sau **a fi** (sau **a-i părea** cuiva) **lucru de șagă** = (de obicei în construcții negative) a fi (sau a-i părea cuiva că este) ceva neserios, fără importanță. *Nici este șagă a scrie ocară vecinică unui neam.* M. COSTIN, O. 243. *Să nu le pară șagă să mînie pre craiul.* N. COSTIN, L. 551. *Să nu intrăm la bătăi adinse, Căci acolo n-ar hi mai mult șagă Și ar pieri doar țigănia întreagă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 110. *Gardul și casa femeiei dărîmate la pămînt, o capră ruptă în bucăți, nu-i lucru de șagă.* CREANGĂ, A. 29, cf. COȘBUC, P. II, 129. *Atunci a văzut el că nu-i șagă să faci trei ani de cătănie.* SADOVEANU, O. II, 137. *Să n-ai grijă, soro dragă, Că cu mine nu-i de șagă.* ALECSANDRI, P. P. 131. *De cine dorul se leagă, Nu-i paie lucru de șagă.* TEODORESCU, P. P. 276. *Femeie hăi, eu nu mai văd. Nu-ți paie lucru de șagă!* I. CR. IV, 29, cf. BÎRLEA, C. P. 145. *Să știi că te-omor, nu-i șagă.* BALADE, I, 370. (Cu schimbarea construcției) *Au trimis soltanul un mîrzac la Vasilie Vodă, întrebîndu-l că ce au fugit din scaun? (De șagă lucru este întrebare ca aceasta pre o vreme ca aceea?).* M. COSTIN, O. 133. *Dacă vedea Că de șagă nu era, Bucium de aur lua, De trei ori că-mi buciuma.* BALADE, II, 426. **A se întrece cu șaga** = a merge prea departe cu gluma, a depăși limitele îngăduite. *Așa-i că m-am întrecut cu șaga?* GANE, N. III, 97. *Dar știi că te prea întreci cu șaga, Ivane.* CREANGĂ, P. 315. *S-a întrecut cu șaga.* PAMFILE, J. II, 412. *Te-ntreci cu șaga. Ce? Vrei să mă gătești de zile?* I. CR. IV, 203. **A trece** (pe cineva) **cu șaga** = a lua (pe cineva) în rîs. *O! ne-ai trecut cu șaga.* NEGRUZZI, S. III, 94. *Deși Talpă-Lată mă trece cu șaga ..., nu mă mîniu.* ALECSANDRI, T. 612. **A se trece de șagă** sau **a se îngroșa șaga** = a se agrava situația. *Să îngroșase amu șaga, cînd au sosit steagurile oștii noastre.* M. COSTIN, O. 183. *S-o trecut de șagă, Azi popa ne leagă.* MILLO, în PR. DRAM. 403. *Acum se trecuse de șagă; aveam să dăm piept la piept cu hoții.* GANE, N. I, 161. *Fetelor, hăi! s-a trecut de șagă.* CREANGĂ, P. 9, cf. id. A. 5, DDRF. (Cu schimbarea construcției) *Domnul dacă a văzut Că de șagă s-a trecut, ... Foarte mult s-a mîniat.* NEGRUZZI, S. I, 187.

— Pl.: *șăgi* și *șegi*, (neobișnuit) *șege*.

Din bg. **шега**.

ȘĂGĂRT s. m. v. **șăgîrt**.

ȘAGĂU s. m. v. **șalgău**.

ȘAGRÉN s. n. v. **șagrin**.

ȘAGRENÁT, -Ă adj. v. **șagrinat**.

ȘAGRÍN s. n. **1.** Model în relief, reprezentînd o imitație de piele de șarpe, crocodil etc. sau un desen special, care se imprimă pe suprafața unei piei tăbăcite sau pe hîrtie. *Se imprimă pe fața pieilor un relief numit „șagrin", care imită desenul natural al altor piei sau reprezintă un desen de fantezie.* LTR VI, 699. ◇ *Hîrtie șagren* = hîrtie pe care s-a imprimat modelul în relief. Cf. NOM. MIN. I, 370. ✦ Piele imprimată care imită modelul natural al altei piei. DN².

2. Instrument cu care se imprimă un șagrin **(1)**. Cf. DM, DN².

— Pl.: *șagrinuri*. — Și: (rar) **șagrén** s. n. NOM. MIN. I, 370.

— Din fr. **chagrin**.

ȘAGRINÁ¹ vb. I. T r a n z. (Franțuzism învechit, rar) A întrista, a necăji. *Aceasta mă șagrină și chiar mă... mîhnește.* ALECSANDRI, T. 865.

— Prez. ind.: *șagrin*.

— Din fr. **chagriner**.

ȘAGRINÁ² vb. I. T r a n z. (Complementul indică piele tăbăcită sau hîrtie) A imprima cu șagrin **(1)**. *Pielea care urmează să fie șagrinată e așezată cu fața în sus.* LTR VI, 699, cf. DN².

— Prez. ind.: *șagrinez*.

— Din fr. **chagriner**.

ȘAGRINÁRE s. f. Acțiunea de a ș a g r i n a² și rezultatul ei. Cf. MDT. *Șagrinarea poate fi efectuată manual sau mecanizat.* LTR².

— Pl.: *șagrinări*.

— V. **șagrina²**.

ȘAGRINÁT, -Ă adj. (Despre hîrtie sau piele) Imprimat cu șagrin **(1)**. *Mai întrebuințate în legătorie sînt pînza de cînepă, de in, hîrtia șagrenată de toate speciile, din cari unele calități imitează chiar pielea și pînza.* G. IONESCU, C. T. 376.

— Pl.: *șagrinați, -te*. — Și: (rar) **șagrenát, -ă** adj.

— V. **șagrina²**.

ȘAH¹ s. m. **1.** Titlu purtat de suveranul Iranului, corespunzător celui de împărat; persoană care are acest titlu; șahinșah. *Turcul umblă să facă pace cu Cazîlbașul și dă mulțime de bani șahului să facă pace.* NECULCE, L. 345. *Selim-împăratul s-au dus la persi, asupra lui șah Ismail.* R. POPESCU, CM I, 268, cf. 526. *Într-acest an au făcut așezare moscalii cu șahul, împăratul de Persia.* MUSTE, LET. III, 77/15. *Șahu (împăratul) din Persia a dat acum afară o adunare de poeme făcute de sine.* CR (1831), 36¹/21. *Noul șah persian.* ASACHI, I. 296/6. *Cunoscut ne este și aceea cum că șahul Persiei e favoritul Rusiei.* GT (1839), 43¹/19. *Șahul Persiei nu va face pace cu turcul.* BĂLCESCU, M. V. 40, cf. STAMATI, D., PROT.-POP., N. D., DDRF, COȘBUC, P. II, 288, TDRG, I. BRĂESCU, M. 135, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cît a trecut prin ținuturile măriei sale șahului, s-au uitat la el cu strășnicie slujitorii cei mari.* SADOVEANU, O. XI, 589, cf. VIII, 285, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DER.

2. (Învechit) Sultan. *Eu, sultan Suleiman, șiac, împăratul împăraților.* M. COSTIN, O. 291. *Către solii Porții el vorbește: — Voi, prin cari șahul astăzi mă*

cinstește! BOLINTINEANU, P. I, 22, cf. DDRF, ȘĂINEANU, D.U.

— Pl.: *șahi*. — Și: (învechit) **șac** (STAMATI, D.), (învechit, rar) **shiac** s. m.

— Din tc. **șah**, fr. **schah, shah.**

ȘAH[2] s. n. **I. 1.** Joc care se desfășoară între doi jucători, pe o tablă pătrată împărțită în 64 de pătrățele egale, alternativ albe și negre, cu ajutorul a 32 de piese de valori și numiri diferite, mișcate după anumite reguli, ținta fiind imobilizarea regelui, piesa principală a adversarului, (învechit) **ș a t r a n g e** (v. **ș a t r a n c ă 1**), (franțuzism învechit) **e ș e c**; disciplina sportivă corespunzătoare. *Se juca în șah.* FL(1838), 99[1]/39. *Un om ce se respectează... trebuie... să joace șah* (a. 1846). N. A. BOGDAN, C. M. 142, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Trebile nu se joacă în șahuri, ci în cărți.* NEGRUZZI, S. III, 267. *Sesa... descoperi jocul șahului și îl arătă regelui.* BOLINTINEANU, C. 30/21, cf. LM. *El ar fi născocit mai întîi numerile și socoteala..., ba și șahul.* ODOBESCU, S. I, 188. *Te-am învățat să joci domino și șah.* CARAGIALE, O. III, 121. *Unii jucau șah.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 117, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *La o mescioară... joacă șah doctorul Georgescu și Antonescu.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 183, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se juca șah.* I. BOTEZ, ȘC. 209. *Arabii jucau gravi șah și table.* BRĂESCU, A. 213. *Căpitanul joacă șah cu Jef.* SEBASTIAN, T. 181. *Sara și-o petrecu jucînd șah cu colonelul.* SADOVEANU, O. IX, 141. *În fiecare după-amiază joacă șah.* VINEA, L. I, 18, cf. II, 142, L. ROM. 1959, nr. 2, 84, FD III, 196. *Se dispută primele partide ale finalei celei mai importante competiții republicane de șah din țară.* SP. POP. 1963, nr. 4 263, 6/3.

2. (Construit cu verbele „a fi", de care se leagă prin prep. „în", sau „a da") Situație în cursul jocului în care regele uneia dintre părți este atacat de o piesă a adversarului. Cf. STAMATI, D., POLIZU. *Am să dau șah cu nebunul meu, luînd un pion.* SADOVEANU, O. XI, 674, cf. 675. ◇ E x p r. (Calc după fr. *tenir en échec*) **A ține** (pe cineva) **în șah** = a pune (pe cineva) în dificultate, luîndu-i posibilitatea de a acționa, de a lua o hotărîre. Cf. POLIZU, TDRG, SCRIBAN, D. *Baschetbaliștii albanezi au ținut în șah timp de 10 minute echipa română.* SP. POP. 1969, nr. 725, 4/1. **A face** (pe cineva) **șah și mat** = a pune (pe cineva) în situația de a se recunoaște învins (într-o luptă, într-o dispută etc.). Cf. ZANNE, P. IV, 584. ◇ *Șah mat* v. **m a t[1]**. ✦ (Cu valoare de interjecție) Cuvînt prin care adversarul este anunțat că regele lui este atacat de o piesă. Cf. CADE. *Precum se vede, am o situație deosebit de bună... Într-adevăr: șah! — șah!* SADOVEANU, O. XI, 627, cf. 651. *Scumpe Arăpilă,... uite: șah!* CAMIL PETRESCU, O. II, 335. ◇ (Întărit prin „la rege") *Tocmai la asta mă gîndeam: Șah la rege!* STANCU, R. A. IV, 311.

II. P. e x t. Ansamblul pieselor (tabla și figurile) cu care se joacă șah[2] (**I 1**). *Cere șahul să se joace.* FL (1838), 16[1]/22, cf. POLIZU. *O momiță strîmbătoare... Cade-n șahul de pe masă și răstoarnă pe covor Doi nebuni peste un rege și un turn peste regina.* ALECSANDRI, POEZII, 87, cf. NICA, L. VAM. 232. *A apucat șahul cu tot cu piese și mi l-a aruncat în cap.* SADOVEANU, O. XI, 640, cf. 677. *Ai văzut ce șah frumos de fildeș a căpătat mama pentru tine?* CAMIL PETRESCU, O. I, 399. *Șahul de lîngă lampă era acela care-i plăcea lui Tolstoi și de care se servea pentru a face nesfîrșite partide.* STANCU, U.R.S.S. 43.

— Pl.: (**II** și, neobișnuit, **I 1**) *șahuri*.

— Din germ. **Schach.**

ȘAH[3] s. n. (Învechit) Viză a unei autorități pusă pe registrele comerciale. *Condici însemnate cu șah pe fiecare foaie.* CARAGEA, ap. ȘIO II_2, 112. *Negutătorii... vor fi datori a avea un catastih curat, șnuruit și cu șahul judecătoriei* (a. 1840). TDRG. *Urmează șahul înălțimei sale.* I. IONESCU, F. 18/5, cf. DDRF, I. BRĂESCU, M. 135, SCRIBAN, D.

— Pl.: *șahuri*.

— Din tc. **sahh.**

ȘÁHĂR-MÁHĂR s. n. (Familiar; în e x p r.) **A face** (sau **a umbla cu**) **șahăr-mahăr** (sau **-mahăruri**) = a înșela, a escroca. Cf. TDRG, CADE, IORDAN, STIL. 373, id. L.R.A. 495, SCRIBAN, D., DM. ◇ (Cu parafrazarea expresiei) *Umblă cu dosare de șahăr-mahărurile care s-au făcut.* PAS, Z. III, 259.

— Pl.: *șahăr-mahăruri*. — Și: (regional) **șàcăr-mácăr** (ZANNE, P. II, 789, UDRESCU, GL.), **ceapar-macar** (accentul necunoscut, I. CR. III, 186) s. n.

— Din germ. **Schacher — Macher.**

ȘAHINȘÁH s. m. Titlu purtat de suveranul Iranului, corespunzător celui de împărat; persoană care are acest titlu; șah[1] (**1**). Cf. DER IV, 571. *Șahinșahul Iranului s-a întreținut cordial cu președintele Marii Adunări Naționale.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 526, cf. RL 1967, nr. 6 997, 1/4.

— Pl.: *șahinșahi*.

— Din persanul **šāhīnšāh.**

ȘAHÍST, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. (Rar la f.) Persoană care cunoaște bine șahul[2] (**I 1**); jucător de șah[2]. *E cel mai iscusit șahist.* I. BOTEZ, ȘC. 209. *N-avea cunoscuți... și-și căuta distracțiile după-amiezelor în colțul șahiștilor, la cafeneaua cea veche.* SADOVEANU, O. XVIII, 455, cf. XI, 646. *A început un important concurs de șah care întrunește un număr de fruntași șahiști.* SP. POP. 1950, nr. 1 784, 8/3. *Șahiștii oaspeți au fost primiți cu prietenie și dragoste.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 396, cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 85, SCL 1963, 214.

2. Adj. De șah[2] (**I 1**); care aparține șahului[2] sau celor care îl joacă, referitor la șah[2] sau la cei care îl joacă; (rar) șahistic. *Cei doi... au reprezentat cu cinste țara noastră la acest concurs șahist internațional.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 396. *Activitate șahistă.* DL.

— Pl.: *șahiști, -ste*.

— **Șah[2]** + suf. *-ist*.

ȘAHÍSTIC, -Ă adj. (Rar) Șahist (**2**). *Majoritatea confruntărilor s-au desfășurat la un înalt nivel șahistic.* SCÎNTEIA, 1964, nr. 6 344, cf. HRISTEA, P. E. 52.

— Pl.: *șahistici, -ce*.

— **Șah[2]** + suf. *-istic*.

ȘAHMARÁ s. f. v. **șahmarand.**

ȘAHMARÁND s. n. (Învechit) Brocart. *S-au cheltuit 100 lei, un șahmarand cînd au adus fetei la logodnă* (a. 1658). URICARIUL, XVI, 202. *Un tîmbar de șahmara verde, cu pacea de sobol* (a. 1669). REV. IST. I, 339/12. *Își luasă o fată... țiitoare... și o purta cu salbi de galbeni și cu haine de șahmarand.* NECULCE, L. 85. *Au mai dat fiicii noastre Ilenii... 3 tămbare, 2 de șahmarand și 1 de canavață blănit cu soboli* (a. 1734). BUL. COM. IST. IV, 68, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., ROSETTI—CAZACU, I.L.R. I, 340. *Cu meșini, cu cojocel, Cu antereu de șămuré.* POP., ap. ȘIO II_1, 332.

— Pl.: *șahmaranduri*. — Și: **șahmará, șămuré** s. f.

— Din tc. **șahmeram.**

ȘAHNICHÍU s.n.v. **sacnasiu.**

ȘAHT s. n. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Puț (de mină). Cf. FD I, 157.

— Pl.: ? — Și: **șaet** (FD I, 157; pl. *saeturi* ib.), **șapt** (ib.) s. n.

— Din germ. **Schacht.**

ȘAHZADÉ subst. v. **șahzadea.**

ȘAHZADEÁ subst. (Turcism învechit) Fiu de sultan sau de împărat. *Șah-zade Ibrahim, fiul lui sultan Ahmed* II. VĂCĂRESCUL, IST. 271. *Mumă de un șahzadea.* BOLINTINEANU, ap. TDRG. *S-a dus sfetnicul la*

împărat și i-a vorbit despre dorința lui șahzadè. SADOVEANU, O. XV, 388, cf. SCRIBAN, D.
— Pl. : *șahzadele.* — Și : **șahzadé** (scris și : *șah-zade)* subst.
— Din tc. **șahzade.**

ŞAI^{1} s. n. (Învechit și regional) Postav de culoare albă produs în manufacturi **(2)** sau în fabrici. *Un conteș de șai* (a. 1693). ȘIO II_2, 113. *I-au făgăduit... că-i va da un cal și un sarcaliu de șai* (a. 1726). IORGA, S. D. XIV, 33. *Șaiu 4 lei și jumătate.* DIONISIE, C. 166, cf. 224. *Postavul Schay, căruia și noi îi ziceam șai,... îl întrebuințam mai des decît pe toate celelalte feluri.* IORGA, C. I. I, 119, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., RĂDULESCU—CODIN, 70. *Dar cum era îmbrăcat?... Pantalon de șai tocat, Cotul cinci galbeni luat.* PĂSCULESCU, L. P. 271, cf. com. din RUCĂR-CÎMPULUNG.
— Pl. : *șaiuri.*
— Din săs. **Schay.** Cf. HURMUZAKI, XI, 792, IORGA, C.I.I, 119.

ŞAI^{2} s. n. v. **șuvoi^{1}.**

ŞALÁ s. f. v. **saia^{2}.**

ŞAIÁC s. n. v. **șiac.**

ŞAIÁG s. n. v. **șiac.**

ŞAIB subst. v. **șaibă^{1}.**

ŞAIBÁR s. m. (Prin Bucov. și vestul Mold.) Muncitor forestier care asigură deplasarea în bune condiții a buștenilor pe uluc ; (regional) șoaibă. Cf. ARVINTE, TERM. 166.
— Pl. : *șaibari.* — Și : **șoibár** (ARVINTE, TERM. 167), **șubár** (id. ib.) s. m.
— Etimologia necunoscută.

ŞÁIBĂ^{1} s. f. **1.** Placă de metal, de mase plastice etc., de obicei rotundă, cu gaură în mijloc, folosită mai ales ca garnitură între o piuliță și piesa la care aceasta se asamblează prin înșurubare. V. r o n d e l ă, n u c ă **(II 2).** Cf. SĂGHINESCU, V. 69, BUL. FIL. V, 173, SCRIBAN, D., DT, GALAN, B. I, 50. *De obicei șaibele se confecționează din bandă sau din foi.* LTR^{2}, cf. com. din ŢEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ, ALR SN II h 351, A VI 3. ✦ (Regional) Piuliță fixată pe posadă, în care se învîrtește capătul de jos al fusului de la crîngul morii de apă (Mircești—Iași). Cf. ALR SN I h 165/537. ✦ (Regional) Fiecare dintre cele două cercuri de la crîngul morii de apă (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR II 6 752/76, 6 753/76.

2. Roată de metal, de lemn etc., fixată pe un ax și peste care trece o curea (sau o frînghie) de transmisie. Cf. ENC. TEHN. I, 230, NICA, L. VAM. 232. *Se cunosc trei metode pentru fabricarea șaibelor arcuite.* IOANOVICI, TEHN. 346. *Transmiterea energiei se face prin curele care vor fi așa îmbinate încît să nu se producă izbituri la trecerea locului de împreunare peste șaiba motorului.* ORBONAȘ, MEC. 128. *Șaibele sînt niște roți cu o suprafață cilindrică perfect rotundă și foarte puțin bombată.* SOARE, MAȘ. 157, cf. 158. *Pe butucul...* [vîrtelnițelor] *se găsește o șaibă specială peste care va trece o frînghie.* IONESCU—MUSCEL, ŢES. 67. *Cureaua de transmisie dintre roata circularului și șaiba motorului va fi acoperită.* PREV. ACCID. 49, cf. DT, LTR^{2}, com. din TĂRCĂIŢA—BEIUȘ, CV 1952, nr. 5, 39, A V 33.

3. (Min. ; prin Transilv. și sud-vestul Mold.) Placă turnantă. Cf. CV 1949, nr. 5, 29, MAT. DIALECT. I, 192.

4. (Prin Transilv. și Bucov.) Țintă (în care se trage cu pușca). *Eu mă duc să pușc la șaibă.* BIBICESCU, P. P. 136, cf. JAHRESBER. X, 207.

5. (Regional) Pana șurubelniței **(1)** (Balș). Cf. ALR II 6 654/876.
— Pl. : *șaibe.* — Și : (rar) **șaib** subst. SĂGHINESCU, V. 69.
— Din germ. **Scheibe.**

ŞÁIBĂ^{2} s. f. (Regional) Teaca baionetei (Jina—Sebeș). Cf. GR. S. VI, 245.
— Pl. : ?
— Cf. germ. S c h e i d e.

ŞAICÁȘ s. m. (Învechit, rar) Luntraș. Cf. CIHAC, II, 614.
— Pl. : *șaicași.*
Din scr. **šajkaš**, magh. **sajkás.**

ŞÁICĂ^{1} s. f. **1.** (Învechit și popular) Ambarcație cu vele sau cu vîsle, cu fundul plat, folosită mai ales la transportul mărfurilor. V. l u n t r e. *Alte vasă iarăși, corăbii, și mai mici, și săici, și caice, cu totul preste tot, alte 3 000 era.* HERODOT (1645), 389. *Vîsla... dă în Marea Albă și șăici umblă multe pre dînsa.* URECHE, L. 115. *Vădzu... călugări și mireani în șeaică legați ce-i ducea prinși.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 26^{2}/4. *Șerban Vodă... făcusă cîteva vasă, șeici, la Argeș.* NECULCE, L. 101. *Carii cum putură scăpară, unii în cetate, alții în șăici.* ANON. CANTAC., CM I, 180. *Șăicile ce era cu zahereao împărătească... den jos veniia.* R. GRECEANU, CM II, 61. *Nu sosise șeicile cu zahereaoa ce le trăgea pe Prut în sus.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 177/23. *Șaica mare... se pogoară pe Siret încărcată* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 380. *Au fost pornit de la Nicopolea cîteva șăici* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 108. *Cînd trec șeicile cu grîu, au altă marfă,* [podul] *să rădică la mijloc.* AMFILOHIE, G. 82/1. *Au trecut oastea craiului cu șeicile.* ȘINCAI, HR. I, 337/21, cf. URICARIUL, I, 87, LB. *Ceaiul... se încarcă în șeice, carile plutesc pe apa Irticiu.* AR (1829), 229^{2}/28, cf. HELIADE, O. II, 362. *Am trecut pe un pod lung și stătător, așăzat pe șăice mari.* KOGĂLNICEANU, S. 4, cf. VALIAN, V., POLIZU. *S-a pus într-o șaică să treacă la Nicopoli.* GHICA, S. 302. *Podul este stătător pe șaice.* I. IONESCU, P. 442, cf. PONTBRIANT, D. *Ei își închipuiră o mică flotilă de luntri sau ,,șeice''.* HASDEU, I. V. 72, cf. CIHAC, II, 614. *Cazacii aruncară pod de șeice și trecură dincoace.* CONV. LIT. VII, 98. *O suflare răcoroasă... legăna încetișor înaltele catarturi ale șăicilor.* ODOBESCU, S. I, 141, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ȘIO II_1, 333, ALEXI, W., TDRG. *Bucuria lui întrecu orice margini cînd zări o șaică pe care o cunoștea.* CHIRIŢESCU, GR. 216, cf. ATILA, P. 147. *Pentru căile de apă s-a servit pe rîurile interioare sau de graniță de plute, șeici și alte asemenea vase plutitoare ușoare.* N. A. BOGDAN, C. M. 7, cf. CADE. *Șaica ajunse la celălalt mal.* SADOVEANU, O. XIII, 320, cf. SCRIBAN, D., ROSETTI—CAZACU, I.L.R. I, 334, 338, H III 50, VII 136, 476, XII 204, 554, XIV 87, XVIII 284. *Turcii șaica o umplea, Cu cărbuni o îndesea.* POP., ap. GCR II, 302. *Șaica mică-și desprindea, Cu lopata c-o mîna.* TEODORESCU, P. P. 309. *Dare-ar Dumnezeu un foc Să-mi oprească șaica-n loc.* ȘEZ. XII, 73, cf. IX, 173. *S-a dus neica-n șaică nouă Și taie Dunărea-n două.* BIBICESCU, P. P. 71. *Să-mi pornesc cu șaica mea, Să mă duc la Cladova.* PĂSCULESCU, L. P. 294. *Oltu-i mare, șeica-i mică.* PAMFILE, C. Ţ. 108, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 190, ALR SN III h 839, h 857. *Foaie verde bob năut, Cînd fu soarele la răsărit, Văzui șăicile venind.* BALADE, II, 191. ✦ Cantitatea de încărcătură conținută într-o șaică^{1} **(1).** *Văzînd niște negustori din Țarigrad, l-au vîndut lor p-o șaică de galbeni.* RĂDULESCU—CODIN, L. 10.

2. (Prin Olt. și Munt.) Șlep^{1} **(1).** Cf. ALR II 2 526/723, 872, 886.

3. (Regional) Luntre făcută dintr-un trunchi de copac scobit, cu o singură vîslă, folosită la pescuit. *Aceste ,,ciobăci'' sau ,,șeici'' sînt primele vase plutitoare pe care le întîlnim la pescuit.* ANTIPA, P. 152, cf. ALR II 2 529/260, 531, 836, ARVINTE, TERM. 167, LEXIC REG. II, 32.

4. (Prin Maram.) Plută făcută ,,din rude'' (T. PAPAHAGI, M. 233) sau ,,din două table'' (ARVINTE, TERM. 105, 167).
— Pl. : *șăici* și *șaice, șăice, șeici.* — Și : (învechit și regional) **șéică** s. f.

— Din tc. **șayka**, bg. **шайка**, scr. **šajka**, magh. **sajka**.

ȘÁICĂ² s. **1.** (Regional, mai ales în Transilv. și Bucov.) Gamelă. Com. din SIBIAN—RĂDĂUȚI. [Cătana] *are-oleacă de gustare, Nici acee cu-alinare... Cînd suflă rosturgat, Musai saica de spălat.* BÂRLEA, B. 7, cf. CV 1950, nr. 1, 34, A V 18, 28, MAT. DIALECT. I, 95, GLOSAR REG., L. ROM. 1960, nr. 3, 79, LEXIC REG. II, 37. ◆ Cantitatea de mîncare, apă etc. conținută într-o șaică² **(1)**. *O saică de mîncare.* MAT. DIALECT. I, 192.

2. (Regional) Vas de tinichea pentru adus apă (Marginea—Rădăuți). Cf. COMAN, GL.

3. (Prin Bucov.) Cazan mic. Cf. ALR SN IV MN h 1 225/386, GLOSAR REG.

4. (Regional) Crătiță (Lupeni). Cf. A III 2.

— Pl.: *șăici* și *șeici* (A III 2).

— Din magh. **csajka** (dial. *sajka*).

ȘÁICĂ³ s. f. (Regional) Bucată de sfoară sau de curea cu care se leagă biciul de codiriște (Baia—Fălticeni). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *șăici*.

— Etimologia necunoscută.

ȘAICULÍȚĂ s. f. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui **ș a i c ă¹ (1)**. *P-acea lungă Dunăriță Merge, merge-o șaiculiță.* POP., ap. GCR II, 302.

— Pl.: *șaiculițe*.

— **Șaică¹** + suf. *-uliță*.

ȘAIDÁJ s. n. Operație de alegere manuală a minereurilor, însoțită de spargerea acestora cu ciocanul de mînă. Cf. MDT, DT, DP, DM, DN².

— Pronunțat: *șa-i-*. — Pl.: *șaidaje*. — Și: **șeidáj** s. n. LTR².

— Din fr. **scheidage**.

ȘAIEȚÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre pămînt) Tare, vîrtos (Grădiștea—Rîmnicu Vîlcea). Cf. ALR II 5 061/812.

— Pl.: *șaiețoși, -oase*.

— Etimologia necunoscută.

ȘAÍH s. m. v. **șeic**.

ȘAIN subst. (Germanism învechit, prin Transilv. și Bucov.; atribuind calitatea ca un adjectiv) Bancnotă. *Preotul... căpăta cîte un leu șain.* MARIAN, Î. 224, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Din germ. **Schein**.

ȘÁINĂ s. f. (Prin Ban.; cu sens neprecizat, probabil) Ciutură (la fîntînă). *Se scoate apa cu șaina.* CHEST. II 457/9. *Fîntîna cu șaine.* ALR SN III h 850/29.

— Pl.: *șaine*.

— Etimologia necunoscută.

ȘAÍR s. m. (Turcism învechit, rar) Poet. *Frumusețe fugătoare Ce încîntă pe șair.* BOLINTINEANU, P. I, 290.

— Pl.: *șairi*.

— Din tc. **șair**.

ȘÁISPRE num. card. v. **șaisprezece**.

ȘÁISPRECE num. card. v. **șaisprezece**.

ȘÁISPRECELEA, -CEA num. ord. v. **șaisprezecelea**.

ȘÁISPREZECE num. card. Numărul care, în numărătoare, are locul între cincisprezece și șaptesprezece.

1. (Cu valoare adjectivală; așezat înaintea substantivului determinat) *Augustul Gratian... împărățise șesesprezece ani preste tot.* ȘINCAI, HR. I, 65/20, cf. LB, POLIZU. *De șaisprezece ani, mîinile tale ca ale unui părinte au muncit pentru mine.* NEGRUZZI, S. III, 277. *Era tînără numai de vro șeisprezece ani.* ALECSANDRI, O. P. 61, cf. CIHAC, I, 274. *Jupîne Strul, mi-i da șeisprece lei.* CREANGĂ, P. 113. *Marghiolița era de șaisprezece ani.* CARAGIALE, O. III, 264. *Ana crescuse pînă la șaisprezece ani în pensionul doamnei Raspal.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 46, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. 137, TDRG. *Avea șasesprezece ani și încă nu avusese nici o mare bucurie în viață.* AGÎRBICEANU, A. 133, cf. DIACONU, VR. XCIII, CADE. *Ai și început să umbli la fete și n-ai încă nici șasprăzece ani?* VLASIU, A. P. 118. *O fetiță de șaisprezece ani.* TEODOREANU, M. II, 170, cf. SADOVEANU, O. XVI, 225, PUȘCARIU, L.R. I, 82, IORDAN, L.R.A. 123, SCRIBAN, D. *Un bun șef de cabinet se arată la șaisprezece-șaptesprezece ani.* ARGHEZI, P.T. 141. *Șaisprezece cai din ăștia abia au sosit de pe drum.* CAMIL PETRESCU, O. II, 162. *Am șaisprezece străzi în sectorul meu.* VINEA, L. I, 215. *Cătănie, cătănie, Numai pușca să nu fie; Pușca are șaisprezece punți, Nu poți trece peste munți.* I. CR. II, 245, cf. BL VI, 189. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Văd mari măguri înșirate în grupe, cînd de trei, cînd de cinci, cînd de șeasesprezece și mai multe.* ODOBESCU, S. II, 414. *Cîți ani ai tu, Lili?... — Șaisprezece!* CĂLINESCU, E.O. II, 96. *Nu-ți ajunge. Nici șaisprezece, nici douăzeci.* VINEA, L. I, 367.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Zece și cu șase fac șaisprezece.*

3. (Precedat de prep. „de" și urmat de „ori", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) *De șaisprezece ori.*

4. (Precedat de „cîte", intră în componența numeralului distributiv corespunzător) *Am primit cîte șaisprezece lei.* ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Veneau în grupuri de cîte șaisprezece.*

5. (Cu valoare de numeral ordinal; așezat după substantivul determinat) Al șaisprezecelea, a șaisprezecea. *S-au găsit ... bănuți vechi ... în unii este leatu șeasesprezece.* ODOBESCU, S. II, 464. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat, subînțelegîndu-se de obicei „ora", „ziua", „data") *În șaisprezece mai.* POLIZU.

— Și: (astăzi rar) **șásesprezece**, (popular, forme prescurtate) **șáispre, șáisprece** (POLIZU, DIACONU, VR. XCIII, ALR I 225/5, 18, 26, 28, 122, 174, 190, 677, 728, 772, 795, 878, 898, ALR II 2 315/27, 784, 886), **șáișpe, șáspe** (TEAHA, C.N. 93), **șáspece** (id. ib.), **șásprăzece, șásprece** (BL VI, 189, ALR I 225/35, 45, 63, 125, 144, 223, 370, 590), **șéispeci** (ALR I 225/618), **șéisprece, șésăspre** (ib. 225/259), **șésăsprece** (ib. 225/355), **șésprăzece** (BL VI, 189), (regional) **șéisprezece, șésesprezece** num. card.

— **Șase** + **spre** + **zece**.

ȘÁISPREZECELEA, -CEA num. ord. (Precedat de art. „al", „a") Care se află între al cincisprezecelea și al șaptesprezecelea.

1. (Cu valoare adjectivală) *Pentru a șeaseaspredzeace (șaseasprezeace* MUNT.) *pricină, ce înmicșureadză certarea.* PRAV. 294. *Dumeneca a șeaseasprădzeace.* VARLAAM, C. 502. *În al șeseprezecelea an al domniei lui Matei Vodă,... s-au rădicat doi boieri.* ȘINCAI, HR. III, 49/39, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Acestea se petreceau... chiar în mijlocul veacului al șeaisprezecelea.* ODOBESCU, S. I, 120, cf. CADE. *A făcut dar de bucurie... în a șaisprezecea zi a lunii.* SADOVEANU, O. XV, 349. ◇ (Învechit, rar, neprecedat de art. „al") *Anul șaisprăzecilea al domniii mării-sale lui Costandin Vodă.* R. GRECEANU, CM II, 133. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Al șeasesprăzeacelea, au fost consul alt Valerie Flaccus.* CANTEMIR, HR. 121. *Într-acest an, al șaisprăzeacele, măriia-sa vodă... să facă și mănăstirea.* R. GRECEANU, CM II, 256.

2. (La f.; urmat de „parte", intră în componența numeralului fracționar corespunzător) *A primit a șaisprezecea parte din bani.*

3. (La f.; urmat de „oară" și adesea precedat de prep. „pentru", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) *Scrise același cuvînt a șaisprezecea oară.*

— Și : (astăzi rar) **șásesprezecelea, -cea**, (popular, forme prescurtate) **șáisprecelea, -cea** (POLIZU), **șáișpelea, -pea**, (învechit) **șésesprezecelea, -cea**, (învechit, rar) **șéseprezecelea, -cea** num. ord.

— **Șaisprezece** + **lea**.

ȘAISPREZECÍME s. f. **1.** A șaisprezecea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale.

2. (Muz.) A șaisprezecea parte dintr-o notă întreagă. *Tema secundară frapează totuși prin intervenția în corpul temei a unui grup mai impulsiv de șaisprezecimi.* M 1962, nr. 4, 33.

— Pl.: *șaisprezecimi.*

— **Șaisprezece** + suf. *-ime.*

ȘÁIȘPE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘÁIȘPELEA, -PEA num. ord. v. **șaisprezecelea.**

ȘAITÁN s. m. v. **șeitan.**

ȘAITĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Transilv. ; complementul indică struguri) A teascui. Cf. CABA, SĂL., MAT. DIALECT. I, 288.

— Prez. ind. : *șaitălesc.*

— Din magh. **sajtol.**

ȘAITĂNÍCĂ s. m. v. **șeitănică.**

ȘAITẮU¹ s. n. **I. 1.** (Transilv. și prin Ban.) Teasc, presă. Cf. KLEIN, D. 423, CIHAC, II, 527, GHEȚIE, R.M., H XVIII 276, VAIDA, CABA, SĂL., CHEST. V 89/218, ALR I 1 815/59, ALR SN I h 235, MAT. DIALECT. I, 288. ✦ P. r e s t r. (Regional ; în forma *șitău)* Coșul teascului în care se storc strugurii (Bocșa—Zălau). Cf. ALR II 6 137/279.

2. P. e x t. (Regional ; în forma *șeitău)* Cramă (Mircești—Alba Iulia). Cf. ALR I 1 707/136.

3. P. r e s t r. (Ban. și prin Transilv.) Șurub care servește ca ax al teascului. Cf. ALR SN I h 236. ✦ P. a n a l. (Regional) Șurub care unește plazul plugului cu grindeiul (Ghilad—Timișoara). Cf. ALR SN I MN h 22/36.

II. P. a n a l. Nume dat unor unelte, dispozitive etc. care au ca parte componentă un șurub (**1**) sau care se manevrează prin răsucire :

a) (Prin Ban. și Transilv.) Menghină (**2**). Cf. H XVIII 141, com. din ZAGRA—NĂSĂUD și din LUPȘA—ABRUD. ALR SN II h 543. ✦ P. e x t. (Prin Ban. și Bucov.) Banc (de tîmplărie). Cf. ALR SN II h 552, LEXIC REG. 108.

b) (Prin Ban. și Transilv.) Vîrtej de strîns doagele. Cf. ALR II 6 705/27, 95, 105.

c) (Transilv. și Ban.) Cric. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 527, LM, BARCIANU, ALEXI, W., BUL. FIL. V, 173, com. din POIANA—VAȘCĂU, ALR II/I MN 151, 3 936/27, 36, 172, ALR II 6 762/2, 27, ALR SN I h 179/47, A I 31, II 12.

d) (Prin Ban. și Transilv.) Canea ; cep. *Cam la capul vasului, La gura șaităului, Unde vinu ciurăiește.* L. COSTIN, GR. BĂN. 191. *În podrum se strecura, Vadra-n mînă o lua, La șaitău c-o punea, De vin o umplea.* CONV. LIT. XXXVI, 903, cf. ALR II/I h 290, A I 23, III 4, LEXIC REG. II, 37, TEAHA, C.N. 269.

e) (Prin Ban. și Transilv.) Burghiu. Cf. ALR SN II h 562/76, ALRM SN I h 361/310.

III. 1. (Prin Transilv. ; în forma *șeitău)* Unealtă cu care se presează varza în putină. Cf. TEAHA, C.N. 269.

2. (Regional) ,,Bucată de lemn cu care se împiedică carul" (Brădișorul de Jos—Oravița). H XVIII 143.

— Pl. : *șaitaie* (ALR SN I h 235/235) și *șaităie* (ib. h 236/833, com. din LUPȘA—ABRUD), *șăitaie* (POLIZU), *șaitauă* (ALR SN I h 235, II h 543, MAT. DIALECT. I, 288), *șăitauă* (ALR II/I MN 151, 3 936/172), *șeitauă* (ALR SN I h 235/346), *șaitavă* (LEXIC REG. II, 77). — Și : **șatău** (ALR SN II h 543/346 ; pl. *șatauă* ib.), **șăitău** (ALR II/I h 290, MN 151, 2 936/27, ALR II 6 705/27, 105, 6 762/27, ALR SN I h 179/47, h 235, h 236, II h 507/53, h 543, h 552, h 562/76, A I 31, III 4, LEXIC REG. II, 37 ; pl. *șăităie* ALR II/I h 290, MN 151, 3 936/27, ALR II 6 705/105, ALR SN I h 235, h 236/76, II h 543, LEXIC REG. II, 37 și *șăitaie* ALR SN I h 235, A III 4, *șăiteie* ALR SN I h 236/105, *șăitauă* ib. h 235, II h 507/53), **șăit** (ib. I h 235/272 ; pl. *șăituri* ib.), **șeitău** (ALR I 1 707/136, ALR II/I h 290/64, ALR SN I h 235/310, II h 543, h 550/310, L. ROM. 1959, nr. 6, 47, A I 35, 36, TEAHA, C.N. 269 ; pl. *șeitaie* ALR SN I h 235/102, A I 36 și *șeităie* ALR SN II h 543/64, *șeiteie* ALR II/I h 290/64), **șitău** (VAIDA, CABA, SĂL., ALR I 1 815/59, ALR II 6 137/279, ALR SN I h 235/279, II h 507/272, h 543, LEXIC REG. 22, II, 106 ; pl. *șităuri* LEXIC REG. 22 și *șitauă* ALR SN I h 235/279, II h 507/272, h 543, LEXIC REG. II, 106), **șiitău** (ALR SN II h 543/284 ; pl. *șiitauă* ib.), **săitău** (A I 31) s. n.

— Din magh. **sajtó.**

ȘAITẮU² subst. (Prin sudul Transilv.) Ferăstrău cu care se taie buștenii pentru a se obține scînduri. Cf. TDRG.

— Pl. : ?

— Cf. germ. S c h e i t.

ȘAITROÁCĂ s. f. (Regional) Piedică (de lemn, la roata carului) (Scărișoara—Abrud). Cf. ALR II 5 634/95.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ș a i t r o c.

ȘAITRÓC subst. (Prin Transilv.) Vas de lemn, cu fundul curbat, folosit la separarea aurului din minereul sfărîmat. *Clătinind straiul, află o amestecătură de firicele de fier, aramă, aur, nesip și pe care o pune în o covăţică, construată anume pentru alesul aurului, numită ,,șaitroc".* MOLDOVAN, Ț.N. 393, cf. ALEXI, W. *În Munții Apuseni, conținutul în aur al minereului este verificat cu ajutorul uneltei numite șaitrog.* CL 1961, 165, cf. JAHRESBER. X, 207, VICIU, GL. 96. *Șaitrocul e ca și vânturașca și cu care prin clătinat se alege aurul din alte materii.* FRÎNCU—CANDREA, M. 42.

— Pl. : ? — Și : **șeitróg** (pl. *șeitroage* LTR²) s. n. ib.

— Din germ. **Scheidetrog.**

ȘAIȚ subst. (Regional) Tobă (de porc) (Vălcani—Sînnicolau Mare). ALR SN IV h 1 125/47.

— Pl. : ?

— Din germ. **Schweins**[magen]. Cf. ș o a i t.

ȘAIV, -Ă adj. (Regional ; despre obiecte) Strîmb, răsucit (Măru—Caransebeș). Cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 52. *Lemn șaiv.* ib.

— Pl. : *șaivi, -e.*

— Cf. germ. S c h w e i f ,,cotitură".

ȘAIZÉCI num. card. (Adesea în componența unor numerale cardinale compuse) Numărul care, în numărătoare, are locul între cincizeci și nouă și șaizeci și unu.

1. (Cu valoare adjectivală ; așezat înaintea substantivului determinat, de care se leagă prin prep. ,,de") *Într-un sat care sta șeasezeci de stadii de Ier*[u]*s*[a]*lim* (a. 1650—1675). GCR I, 231/22, cf. ST. LEX. 173r/2. *Au cheltuit vro șesădzăci, șeptedzăci de pungi de bani.* NECULCE, L. 136, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 216. *De ceaia parte, ca la șasezeci de miluri, iaste un ostrov* (a. 1717). GCR II, 40/6, cf. CLEMENS, DRLU, LB. *Au dat omului aceluia șasăzăci di mii di galbini* (cca 1830). GCR II, 360, cf. POLIZU, CUV. D. BĂTR. I, 304. *Călugărul... era un om ca de șeizeci de ani.* ALECSANDRI, O. P. 217, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 274. *Să nu ne sfiim a... mărturisi acum, după șeizeci de ani.* ODOBESCU, S. I, 328. *Stîrpitura asta neputincioasă de șaizeci de*

ani. CARAGIALE, O. III, 190, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. 137, TDRG. *Iosif era acum de șasezeci de ani.* AGÎRBICEANU, A. 497, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sînt acuma de șaizeci de ani.* REBREANU, R. I, 13. *Cetățuia avea o garnizoană de șaizeci de oameni.* SADOVEANU, O. XI, 72, cf. IORDAN, L.R.A. 123, SCRIBAN, D. *Vreo șaizeci de soldați... se îndeletnicesc cu nu știm ce precis.* ARGHEZI, P.T. 42. *Frumoasă era la șaizeci de ani Reveca.* CAMIL PETRESCU, O. II, 85. *Unii se apropiau chiar de șaizeci de ani.* STANCU, R. A. I, 342. [Avea] *covoare moi, perdele bogate de tul cu panglici, ca o rochie de bal de acum șaizeci de ani.* DEMETRIUS, A. 83. *Cum să stau în pat, domnule doctor, cînd de șaizeci de ani eu n-am știut ce e ăla pat?* PREDA, R. 262, cf. BL VI, 189, 210. ◊ (Cu elipsa substantivului determinat) *Unii amu aduc roduri de treizeci, e alții de șasezeci.* CORESI, EV. 359. *Patruzeci, apoi șasezeci, mai pe urmă șaptezeci de băieși munceau, ziua-noaptea, în sînul Corăbioarei.* AGÎRBICEANU, A. 212. *Noi, fiind numai șase oameni, nu ne putem bate cu șaizeci.* SADOVEANU, O. XIII, 225. *Era învederat că nu-i plăcea să-și spună vîrsta. Șaizeci și șapte, șaizeci și cinci... Nu știu!* CĂLINESCU, E. O. I, 147. *Prietenul meu... e trecut de șaizeci.* CAMIL PETRESCU, O. II, 116. *Sabin... se laudă că are exact talia lui d'Anunzio și a tuturor oamenilor mari: de-abia un metru șaizeci și patru.* VINEA, L. I, 218. ◊ *Șaizeci și șase* = numele unui joc de cărți. Cf. ENC. ROM.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Treizeci și cu treizeci fac șaizeci.*

3. (Precedat de prep. „de" și urmat de „ori", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) *În două luni făcuse același drum de șaizeci de ori.*

4. (Precedat de „cîte", intră în componența numeralului distributiv corespunzător) *Primise fiecare cîte șaizeci de lei.* ◊ (Cu elipsa substantivului determinat) *Oamenii soseau în grupuri de cîte șaizeci.*

5. (Cu valoare de numeral ordinal; așezat după substantivul determinat) Al șaizecilea, a șaizecea. *Deschise cartea la pagina șaizeci.*

— Și: (astăzi rar) **șasezéci**, (învechit) **șesezéci** (ENC. ROM.), (regional) **șazáci** (PRIBEAGUL, P. R. 55, ALR I 228, ALR II 2 321, 2 322, TEAHA, C.N. 93), **șeizéci, șeszáci** (ALR I 228/107, 215, 218, 227, 259, 348, 229/268, ALR II 2 321/574) num. card.

— **Șase** + **zece.**

ȘAIZÉCILE num. ord. v. **șaizecilea.**

ȘAIZÉCILEA, -CEA num. ord. (Precedat de art. „al", „a") Care se află între al cincizeci și nouălea și al șaizeci și unulea.

1. (Cu valoare adjectivală) Cf. POLIZU, COSTINESCU, CADE. *Mătușa Ana era în al șaizecile an al vieții sale.* SADOVEANU, O. XIII, 186. ◊ (Cu elipsa substantivului determinat) *Al șaizecilea pe listă eram eu.*

2. (La f.; urmat de „parte", intră în componența numeralului fracționar corespunzător) *A șaizecea parte dintr-o cantitate.*

3. (La f.; urmat de „oară" și adesea precedat de prep. „pentru", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) *A făcut același drum a șaizecea oară.*

— Și: (astăzi rar) **șasezécilea, -cea** (COSTINESCU), (învechit și popular) **șaizécile** num. ord.

— **Șaizeci** + **lea.**

ȘAJMÁ s. f. v. **șașma.**

ȘAL^1 s. n. **1.** Stofă fină de lînă care se producea mai ales în Orient. *Șal, bucata 200 bani* (a. 1761). ARHIVA R. II, 339/16. *6 știc șal frunfuzăsc, ca mustra* (a. 1766). FURNICĂ, D.C. 26. *Șal Magripia alb cu lustruri* (a. 1792). ȘIO II$_1$, 333. *Peste această îmbrăcăminte pun o manta de șal bortită în mijloc.* IST. AM. 12^v/2. *Laiber... alb de schal cu flori* (a. 1817). IORGA, S.D. XII, 174. *Dintr-ace zi au început a cumpăra papuci și a face ceacșiri de șal.* BELDIMAN, LET^2. III, 440. *O păreche dă ciahciri dă șal,... mă rog a m^i să face* (cca 1821). IORGA, S.D. XXII, 45. *Șaluri și cameloturi late și înguste de Angora.* BULETIN, F. (1843), 153/11. *Un june... în cap cu cauc de șal... sta în scara caselor marelui postelnic.* FILIMON, O. I, 99, cf. 134. *Era... într-un capot de casă, de șal verde, cadrilat.* BOLINTINEANU, O. 373, cf. DDRF, ȘIO II$_1$, 333, TDRG, CADE, DL, DM. *Iar sultanul, stînd pe cal, Sub un verde cort de șal, Barbă neagră-și netezea.* ALECSANDRI, P. P. 107. ✦ (La pl.) Feluri, sorturi de șal (**1**). *Boiangiii... sînt supărați de către epistații fabricii nooă de șaluri i ghermesuturi* (a. 1803). FURNICĂ, D. C. 227. *Fabrica dă șaluri i ghermesituri* (a. 1824). DOC. EC. 321. *O mulțime de fete, tinere și gingașe..., îmbrăcate... cu rochii de șaluri.* ODOBESCU, S. I, 292. *Stofele aduse din Constantinopole... erau...: alagea de Halep,... șalurile scumpe de Iran și Cașmir, sandal de Veneția etc.* ȘIO I, 210. *Giubelele bogat îmblănite, șepcile, brîiele din șaluri scumpe... cam speriau lumea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 80, cf. DM.

2. Fîșie lungă de stofă sau de mătase pe care o purtau în trecut bărbații, înfășurată în jurul capului sau al mijlocului, după moda orientală. V. t u r b a n, b r î u. *Au dat poruncă... să li să dea... credit de giuvaerica și șaluri ce au* (a. 1821). IORGA, S.D. VIII, 151. *Unuia-i lua șalul, altuia punga cere.* BELDIMAN, E. 11/17, cf. 29/34. *Îmbrăcați în haine scumpe, cu șaluri de mult preț încinși.* GOLESCU, Î. 37. *Au lăsat în testamentul său ca să mi să dea un șal și o blană de samur* (a. 1825). IORGA, B.R. 269. *Un șal bun, pi cari am dat 50 olandeji* (a. 1826). id. S. D. XXII, 322. *Era încins cu un șal roș cu flori.* NEGRUZZI, S. I, 16. *Tată-meu, care pe atunci era hatman, se legă în grabă cu șalul la cap.* GHICA, S. 320, cf. 501. *Apăru în pridvorul caselor sale, îmbrăcat cu anteriu de atlas vișiniu, încins cu șal de Țarigrad.* FILIMON, O. I, 107. *Călător cu punga plină Și cu șal la cap legat.* ALECSANDRI, P. I, 61, cf. COSTINESCU, ȘIO I, 198, II$_1$, 333, RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 232, CADE, SCRIBAN, D. [Îl] *despuiase „craii" lui Tudor pînă la cămașă de parale, șaluri, ceasornic.* CĂLINESCU, S.C.L. 15. *Unul dintre negustori... cu anteriu și încins cu șal, se întoarse către vecinul lui.* CAMIL PETRESCU, O. II, 252, cf. DL, DM.

3. Țesătură sau împletitură, de obicei pătrată sau dreptunghiulară, special confecționată, adesea împodobită cu desene, broderii sau franjuri, întrebuințată mai ales ca broboadă. *Șaluri de Misir* (a. 1792). ȘIO II$_1$, 333. *Frumoasele Brașovului putea să iase numai în șal ca să asculte muzica.* GT (1839), 65^1/20. *Îi merge la baluri boierești cu capela pe ureche și cu șalul într-un umăr.* MILLO, în PR. DRAM. 388. *O jună naltă fată, învălită într-un șal negru.* NEGRUZZI, S. I, 218. *Dacă vremea e închisă, vezi englezii învăliți în mari șaluri de lînă.* id. ib. 328. *Șalurile și feregelele domniței Ralu întorsese... capul junilor boieri.* FILIMON, O. I, 177, cf. PONTBRIANT, D. *Șezi mai dreaptă, Șalu-ți îndreaptă.* ALECSANDRI, T. 572, cf. COSTINESCU. *Aruncîndu-mi un șal pe umere, trezii dădaca.* GANE, N. II, 134, cf. I, 192. *O înfășurase într-un șal ș-o rezemase de pernă.* VLAHUȚĂ, O.A. III, 153, cf. BARCIANU, ȘIO I, 198, 202, 233, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Unchiul Tache, cu un șal pe umeri, sta în fruntea mesei.* CAMIL PETRESCU, U. N. 25. *Mă înveli într-un șal sineliu.* BRĂESCU, A. 18. *Este în hall, pe divan, un șal.* SEBASTIAN, T. 136. *Un pian de lemn mahoniu, acoperit de un șal albastru cu chenar.* TEODOREANU, M. II, 359. *Măgdălina culese de jos șalul căzut.* SADOVEANU, O. X, 232, cf. SCRIBAN D. *O jumătate de șal, impregnat cu detalii de broderie botanică, îi cădea de pe umeri.* ARGHEZI, P. T. 195. *Apăru, urmată de moșier, cu un șal turcesc pe umeri.* CĂLINESCU, E. O. I, 86. *Doi pereți ai sălii erau acoperiți cu două mari șaluri de cașmir.* id. ib. 111. *Englezii stau înfășurați în șaluri groase de lînă.* RALEA, S. T. I, 274. *Fetele au... șaluri galbene pe spate.* id. ib. 349. *Se acoperi cu un șal de lînă.* VINEA, L. I, 293. *Tablouri*

întunecoase, șaluri turcești... se suiau pe pereți, pînă în tavanul roșu închis. DEMETRIUS, A. 13. *Învelește-te bine cu șalul.* H. LOVINESCU, T. 118, cf. DL. *I-așa de gîrbovă bunica-n vechiul șal.* ISANOS, V. 288, cf. DM, H III 19, ȘEZ. XXIII, 59, ALR I 1 876/552, 588, 675, FOLC. MOLD. II, 636.

4. (Rar; și, învechit, în sintagma *șal de gît)* Fular (de purtat la gît). *Șaluri de gît proaste cî i 10 lei* (a. 1825). FURNICĂ, D. C. 301. *Văcărescu sosi la curte cu gîtul îmbrobodit în șaluri.* ODOBESCU, S. I, 325. *La gît un șal mare, iar în cap căciula, ne arătau pe omul care în viața lui mult va fi degerat pe drumuri.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 150. *Parcă-l văd înfășurat în marile lui șaluri colorate, sub vasta-i pălărie, fluturîndu-și lavaliera.* VIANU, ap. MINULESCU, V. 251, cf. DL, DM.

— Pl.: *șaluri.* — Și: (regional) **șar** s. n. BUL. FIL. VI, 149.

— Din tc. **șal.** — Pentru sensul **4**, cf. și germ. S c h a l.

ȘAL^2 s. n. v. **sal^1.**

ȘALAGÍU s. m. v. **salagiu.**

ȘALÁND s. n. **1.** (Rar) Navă fără autopropulsie, cu fundul plat, folosită la transportul mărfurilor (și al persoanelor). V. ș l e p^1. *Se îndeletnicesc încă spre dregerea șalandelor (un fel de luntre) care vor sluji ca să scoață oștirile la uscat.* CR (1830), $27^1/9$. *Ne încrucișăm cu mici remorchere, care tîrăsc lungi șiruri de șalande încărcate cu vagoane de marfă.* BART, S. M. 39. *Putem transporta cu un șaland sau cu un șlep orice mărfuri.* CV 1949, nr. 9, 25, cf. DN^2.

2. Navă metalică, de construcție specială, remorcată sau autopropulsată, folosită la transport în lucrările hidrotehnice. Cf. NOM. MIN. I, 115. *Șalandele sînt trase, în general, de remorchere.* LTR, cf. DT. *Șalandele au porți laterale sau deschideri în fundul lor, pentru a permite evacuarea materialului depozitat.* DP, cf. DN^2.

— Pl.: *șalande.* — Și: **șalándă** s. f. SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 966.

— Din fr. **chaland.** — **Șalandă** < rus. **шаланда.**

ȘALÁNDĂ s. f. v. **șaland.**

ȘALÁNDER s. n. Navă folosită la remorcarea șalandelor. V. r e m o r c h e r. *Șalandele sînt trase... de remorchere care se numesc șalandere.* LTR VI, 701. *Cele mai importante din aceste vase sînt șalanderele.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 391, cf. DN^2.

— Pl.: *șalandere.*

— Din fr. **chalandeur.**

ȘALÁNG s. n. (Prin Transilv.) Ciucure, canaf. Cf. VAIDA, CABA, SĂL. *Nici ai lazuri la păduri... Nice boi cu șolonguri.* BÎRLEA, C. P. 8.

— Pl.: *șalanguri.* — Și: **șolóng** s. n.

— Din magh. **sallang.**

ȘALÁNGER s. m. Sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obținut dreptul de a disputa un titlu de campion în meci direct cu deținătorul titlului. Cf. L. ROM. 1962, 310, DN^2.

— Pl.: *salangeri.*

— Din fr. **challenger.**

ȘALÁNJ s. n. Competiție sportivă periodică, dotată cu o cupă ce se transmite cîștigătorului următor. DN^2.

— Pl.: ?

— Din fr. **challenge.**

ȘALÁTĂ s. f. v. **salată.**

ȘALÁTRĂ s. f. v. **salată.**

ȘÁLĂ^1 s. f. v. **sală.**

ȘÁLĂ^2 s. f. v. **șa^3.**

ȘALĂIÁȘ s. m. (Iht.) Diminutiv al lui ș a l ă u^1; (regional) șalîor. Cf. ȘIO II$_1$, 334, CADE. *Șalăiașii sub 20 cm se numesc strapazani.* C. ANTONESCU, P. 100. *Dar la masă ce mînîncă? Numai cegă și păstrugă... Șalîiaș, pește d-îl gras.* MAT. FOLK. 105.

— Pl.: *salăiași.* — Și: (regional) **șalăuáș** s. m. ALR I 714/575.

— **Șalău^1** + suf. *-aș.*

ȘALẮU^1 s. m. Pește răpitor, de apă dulce, lung de 30—70 cm, cu capul ascuțit și cu corpul fusiform, acoperit cu solzi mici și tari; (regional) guran, smuge, suduc *(Stizostedion lucioperca).* Cf. KLEIN, D. 425, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Somnul, șalăul, știuca mănîncă pești mici.* I. IONESCU, M. 88, cf. BARONZI, L. 91, CIHAC, II, 527, LM, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 105, PHILIPPIDE, P. 154. *Șalăul se vînează cu năvodul.* DAMÉ, T. 127, cf. BARCIANU, N. LEON, MED. 106, ALEXI, W. *Se ia untură de șalău cu mațe cu tot, se dogorește la foc, apoi se unge bolnavul seara pe locul unde il doare reumatismul.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 159. *Șalăul este un pește foarte lacom și foarte răpitor.* ANTIPA, F. I. 17, cf. TDRG. *Șalăul e un pește din cei mai gustoși și prețuiți.* ATILA, P. 326, cf. 322, NICA, L. VAM. 232, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *E un șalău mic — cel mai frumos la arătare dintre toți peștii rîurilor noastre.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 13, cf. SIMIONESCU, F. R. 216, DS. *Cîteodată dădea somnul foarte bine la undiță, altă dată șalăul.* SADOVEANU, O. XV, 93, cf. 282. *Culoarea șalăului variază foarte mult de la un mediu la altul.* ENC. AGR., cf. SCRIBAN, D. *Șalăul este foarte răspîndit în apele României.* C. ANTONESCU, P. 99, cf. 119, 129. *Hartane de nisetru, de șalău Și alte soiuri clocotesc în zeamă.* V. ROM. noiembrie 1954, 64, cf. CL 1958, 59, 220, FD IV, 51, S. MARIN, C. B. 77, H II 80, 194, 207, 244, 270, 281, 299, III 17, 309, IV 85, V 381, XII 28, XIV 65, 284. *La Șegarcea-n elești, Să prind pește și șalău.* ȘEZ. IV, 219, cf. ALR I 1 746/51, 679, 990, ZANNE, P. I, 641. ◇ *Șalău de mare* = pește cu corpul alungit, cu capul subțire și îngust, care trăiește în Marea Neagră *(Stizostedion marinum).* Cf. ANTIPA, F. I. 20, ATILA, P. 325. *Șalău vărgat* (sau, prin Munt., *armenesc)* = pește cu corpul puțin alungit, cu dungi transversale de culoare brună *(Stizostedion volgense). Șalăul vărgat este un pește cu mult mai rar în apele noastre decît șalăul ordinar.* ANTIPA, F. I. 20, cf. 19, id. P. 721, TDRG, ATILA, P. 325. *Mai bun la gust este șalăul vărgat.* SIMIONESCU, F. R. 217. *Șalăul vărgat... este mai puțin răspîndit.* ANTONESCU, P. 100, cf. 24.

— Pl.: *șalăi.* — Și: (învechit și regional) **șuléu** (KLEIN, D. 425, LB, ISER, LM, DDRF, SCRIBAN, D., BL II, 60), (regional) **șalîu** (PONTBRIANT, D., ȘIO II$_1$, 334, ANTIPA, F. I. 19, H XI 232, XIV 7, ALR I 1 746/986), **șeláu** (POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.), **cealáu** (BĂCESCU, P. 23) s. m.

— Cf. magh. s ü l l ő.

ȘALẮU^2 s. m. Veche monedă de aramă care a circulat în Moldova, avînd o valoare egală cu (aproximativ) a patra parte dintr-un ban vechi. *Tu de ierți greșala altuia, dai un șalău, iară Dumnedzău de iartă greșala ta, îț iartă o mie de zloți.* VARLAAM, C. 27. *Bani proști, șalăi, în zilele Dabijii Vodă* (a. 1655). HEM 2418. *Era bănărie în cetatea Sucevei... și făcea șalăi de aramă.* MUSTE, LET. III, 10/35. *A 9-a parte din a 8-a parte din a 5-a parte* [dintr-un leu] *este un șalău.* AMFILOHIE, E. 58, cf. DDRF, TDRG, I. BRĂESCU, M. 74, DR. II, 851. *Dintre monedele străine ce aveau curs în Moldova se citează... șalăii.* N. A. BOGDAN, C. M. 169, cf. DR. V, 810, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *șalăi.*

— Din pol. **szalag.**

ȘALĂU³ s. n. (Regional) Oblon (la fereastră) (Sînnicolau Român – Oradea). Cf. ALR II/I MN 122, 3 816/316.

— Pl. : *șalauă.*

— Din magh. **zsalu.**

ȘALĂU⁴ subst. (În fostul județ Năsăud) Grajd mare. Cf. COMAN, GL.

— Pl. : ?

— Cf. ș t a l ă u.

ȘALĂU⁵ subst. (Regional) Dreptar folosit în zidărie (Raci – Tîrgoviște). Cf. H IX 199.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȘALĂUÁȘ s. m. v. **șalăiaș.**

ȘALBÓC s. n. v. **șilboc.**

ȘÁLCĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) **1.** Iapă mare și slabă. MAT. DIALECT. I, 236

2. Epitet pentru o femeie înaltă, slabă și osoasă. Cf. MAT. DIALECT. I, 236.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȘALDÁIE s. f. (Iht. ; Olt.) Lostriță *(Hucho hucho). Pescarii... pescuiesc Cleanul și siparul, gariță, șaldau.* BARONZI, ap. CĂLINESCU, S. C. L. 115. *Cerna este foarte bogată în păstrăvi și șaldăi.* I. IONESCU, M. 65, cf. ANTIPA, P. 791, BĂCESCU, P. 186, ALR I 1 746/825.

— Pl. : *șaldăi.* — Și : **șaldău** s. m.

Etimologia necunoscută.

ȘALDĂU s. m. v. **șaldaie.**

ȘÁLE s. f. v. **jale.**

ȘALÉF s. n. (Bot. ; regional) Salvie *(Salvia officinalis).* Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 384.

— Pl. : *șalefuri.*

Cf. magh. s á l y a f ű, rus. ш а л ф е й.

ȘÁLFĂR subst. (Prin sudul Transilv.) Fitil folosit pentru aprinderea explozivelor în mine. Cf. FD I, 170.

Pl. : ?

— Din germ. **Schalfer.** Cf. FD I, 170.

ȘALFĂU s. n. (Prin Maram.) Bucată mare. Cf. L. ROM. 1961, nr. 6, 49. *Un șalfău de pîine.* ib.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȘALGĂU s. m. **1.** (Învechit, în Transilv. și Mold.) Ocnaș **(1).** *S-au îndemnat șaugăii de la Ocnă și au ținut calea pedestrimei aceia a lui Racoți.* M. COSTIN, LET. I, 307/29. *Deci voi, șavgăi, carele îmblați la munte, iată că vă facem știre* (a. 1685). BUL. COM. IST. II, 200. *Au adus șalgăii de la Ocnă.* MUSTE, LET. III, 73/10. *Șaugăii Ocnii..., venind înaintea domniei mele, ne-au jăluit* (a. 1741). URICARIUL, II, 157. *Eu, Iani, birău ot Ocnă, împreună cu toți șaugăii* (a. 1750). BUL. COM. IST. II, 203. *Șaugăi și alte rufeturi a Ocnei... ne-au arătat testamenturi* (a. 1762). URICARIUL, II, 168. *Să aibă a scuti cinci crișme ce vor fi a șaugăilor* (a. 1783). ib. 173. *Se face știre... pentru șaugăi... și alți oameni ai Ocnei* (a. 1803). ib. 179. *Jaloba ce au dat cătră domnia mea șaugăii și alte rufeturi ai Ocnei* (a. 1814). ib. 180. *O mare neîndemînare și neînlesnire... au bolnavii șaugăi* (a. 1828). ib. 184. *Șaugăii și celălalt rufet al Ocnei să fie cunoscuți de acum înainte șesă sute optzeci și doi liudi la număr* (a. 1834). ib. 188. *Curteni, șavgăi, tîrgoveți... sînt toți egali dinaintea lui Bacus.* NEGRUZZI, S. I, 315, cf. CIHAC, II, 528, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 181, PHILIPPIDE, P. 151, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Pecete cu un șalgău.* IORGA, S. D. XVI, 85, cf. TDRG, PASCU, S. 418, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL II, 60, SCRIBAN, D., FD IV, 63.

2. P. e x t. (Regional) Ocnaș **(2).** *Apoi pleca singur, să se deie legat la jandarmi... să-l întoarne între șalgăii salinei.* POPA, V. 334, cf. 290.

— Pl. : *șalgăi.* — Și : **șagău** (T. PAPAHAGI, M. 62, DR. IV, 1081, CL 1962, 268), **șangău** (SCRIBAN, D.), **șaugău, șavgău, șvagău** (T. PAPAHAGI, M. 234, LEXIC REG. 15, CL 1960, 75, 1961, 221) s. m.

— Din magh. **sóvágo.**

ȘALGÍU s. m. (Învechit, rar) Persoană care se ocupa cu repararea și spălarea șalurilor¹. Cf. ȘIO II_1, 334.

— Pl. : *șalgii.*

— Șal + suf. *-giu.*

ȘALÍ s. n. v. **șaliu.**

ȘÁLIE s. f. v. **jale.**

ȘALÍNCĂ s. f. (Prin Mold.) Broboadă groasă, purtată de femei în timpul iernii. Cf. ALR I 1 876/402. *La crîșmi la Pololinca Ș-o băut baba șalinca.* FOLC. MOLD. II, 335.

Pl. : *șalinci.*

Cf. ș a l¹.

ȘALÍTRU s. n. v. **silitră.**

ȘALÍU s. n. **1.** Stofă de lînă, vărgată, care se producea mai ales la Angora. *Patru anterii noi : 2 de șalii și 2 de ceatarie* (a. 1808). FURNICĂ, D. C. 235, cf. CIHAC, II, 614. *Brîu de șaliu.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Zof șali bucata 100 bani* (a. 1761). ȘIO II_2, 113.

2. (Prin Bucov.) Stofă cu urzeală de bumbac și bătătură de lînă, cu dungi de mătase și cu flori. Cf. CADE.

Pl. : *șaliuri.* Și : (învechit) **șalí** (scris și : *șalii*) s. n.

— Din tc. **șali.**

ȘALÎC s. n. **1.** (Regional ; în forma *șălîc)* Glumă (Luncavița – Băile Herculane). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

2. (Prin Ban. ; în e x p r.) **A rîde cu șalîc** = a rîde cu poftă. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

— Pl. : ? — Și : **șălîc** s. n. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h a l k „om glumeț, poznaș".

ȘALIÓR s. m. (Iht. ; prin Munt. și sudul Mold.) Șalăiaș. Cf. ANTIPA, F. I. 19, id. P. 791.

— Pl. : *șaliori.*

— **Șalău¹** + suf. *-ior.*

ȘALÎU s. m. v. **șalău¹.**

ȘÁLMĂ s. f. (Prin Ban. și Transilv.) Glumă, păcăleală. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 384, DDRF.

Pl. : *șalme.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h e l m „ștrengar".

ȘALOGÁT s. n. v. **șolocat.**

ȘALÓGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘALÓN s. n. (Rar) Țesătură de bumbac sau de lînă care se folosea mai ales la confecționarea încălțămintei. Cf. I. GOLESCU, C., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D.U., SCRIBAN, D.

— Pl. : *șalonuri.*

— Din fr. **chalon.**

ȘALOP s. n. v. **salop.**

ȘALOPÁR s. m. v. **șalupar.**

ȘÁLOȘ s. m. (Regional) Cal cu spinarea încovoiată (Nădlac – Sînnicolau Mare). Cf. DR. V, 225.
— Pl. : *șaloși.*
— Cf. șa^{3}.

ȘALÓTĂ s. f. (Bot.) Hașmă *(Allium ascalonicum).* Cf. GRECESCU, FL. 570, PASCU, S. 122, PANȚU, PL., ENC. AGR., BORZA, D. 291.
— Pl. : *șalote.*
— Din germ. **Schalotte.**

ȘÁLTĂ s. f. (Învechit, prin Transilv. ; cu sens neprecizat, probabil) Coif. *Au priimit de la Poartă schiptru, sabie, ... tron și șaltă împenată.* ȘINCAI, HR. III, 91/33.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ȘÁLTĂR s. n. (Tehn.) Comutator. *Această mașină... utilizează mosoare cu șaibe, fapt care atrage după sine modificarea șaltărului.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 369, cf. LT. *Pe același principiu sînt construite șaltărele introduse în instalatiile de iluminat.* CIȘMAN, FIZ. II, 146, cf. DN^{2}.
— Pl. : *șaltăre.*
— Din germ. **Schalter.**

ȘALTẮU s. n. (Regional) Mlaștină (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. GLOSAR REG.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ȘALUCÁT s. n. v. **șolocat.**

ȘALUGÁTĂR s. n. v. **șolocat.**

ȘALUMÎ́NDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ȘALUPÁR s. m. Persoană care conduce o șalupă **(1)**; (rar) șalupist, (învechit, rar) șalupier. *A venit flăcăul lui Pleșea, șaloparul.* SANDU-ALDEA, D.N. 281, cf. 166. *Voi cîrmacilor, Șaluparilor, Și voi să-m mînaț De az pînă mîine Cale de cinci zile.* GRAIUL, I, 56, cf. 57, ALR SN III h 843,848.
— Pl. : *șalupari.* — Și : (regional) **șalopár, șelopár** (ALR SN III h 843/848) s. m.
— **Șalupă** + suf. *-ar.*

ȘALÚPĂ s. f. **1.** Mică ambarcație, în trecut cu vele sau cu vîsle, astăzi cu motor, folosită la transportul persoanelor și al mărfurilor sau pentru diverse operații în rada unui port. *A trimis un bric și vreo cîteva șalupe întrarmate.* CR (1829), 11^{2}/10. *Șalupile ce avea să priimească pe oșteni trebuia să steie la cătăva depărtare de țermuri.* AR (1829), 50^{2}/49. *Oștirile migheliste începură a slobozi ca ploaia pușcile împrotiva șalupelor (un fel de luntre) încărcate de amuniții.* CR (1833), 102^{2}/5, cf. I. GOLESCU, C., HELIADE, D. J. 111/20. *Obiectele tuturor pasagerilor, ca niște mingi, zburară din vapor în șalupe.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 99, cf. STAMATI, D., PROT.-POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Trece a doua zi Dunărea într-o șalupă.* MAIORESCU, D. II, 111. *Ne-am îmbarcat în șalupe să ne întoarcem la Calafat.* LĂCUSTEANU, A. 87, cf. DDRF. *Șalupa mijlocește comunicația între bastiment și țermure.* ENC. ROM., cf. BARCIANU. *Se duse pe țărmul mării, se lungi jos și se apucă cu mîna dreaptă de funia unei șalupe.* DELAVRANCEA, V. V. 66. *În ziua de 12 august... treceau Dunărea care cum putea, pe plute, pe pontoane, prin bărci, ajutați de șalupele cu vapor.* D. ZAMFIRESCU, R. 228, cf. ALEXI, W., DUNĂREANU, CH. 92, CADE, ABC MAR., DS. *Vîntul... sălta șalupa în sus și în jos.* CĂLINESCU, C. N. 139. *Cu șalupa de pe puntea cărcia priveam toate, am plutit încet, ocolind locurile.* SADOVEANU, O. XV, 285. *O șalupă cu pavilion englez se îndrepta cu toată viteza înspre vaporul nostru.* BART, S. M. 102, cf. 38, SCRIBAN, D. *După amplasarea motorului, se deosebesc șalupe cu motor interior și șalupe cu motor exterior.* LTR. *Șalupa noastră luneca mînată lin într-acolo.* ARGHEZI, P. T. 42. *În toamnă, călătoream cu o șalupă prin Deltă.* STANCU, R. A. I, 245. *După ce s-a desprins de mal, șalupa lunecă sprinten pe Dunăre.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 744. *Ne aștepta șalupa, cu o mesuță plină de banane, struguri și portocale proaspete.* V. ROM. octombrie 1955, 134. *S-a dus în port ca să-și asigure loc pe o șalupă pentru a doua zi dimineața.* GALAN, B. I, 44, cf. H. LOVINESCU, T. 203. *În lumina orbitoare a zilei alunecau greoaie mahoane negre, bărci, șalupe și remorchere, ducînd mărfuri la cheiuri.* TUDORAN, P. 340. *Pilotul unei șalupe simte și el nevoia unei fapte deosebite.* V. ROM. septembrie 1962, 165, cf. DN^{2}, H VII 476. ◇ (Învechit) *Șalupă canonieră* (sau, învechit, rar, *tunăreață*) = canonieră. *A bătut aci flota turcească și a luat... două șalupe tunărețe (canoniere).* CR (1829), 20^{1}/18. *Vrăjmașul, din parte-i, făcu să lucreze... artileria de la trei șalupe canoniere.* GM (1854), 41/42, cf. COSTINESCU. *La 1845 se creă... 3 șalupe canoniere pe Dunăre* (a. 1892). URICARIUL, XXII, 440.
2. F i g. (Argotic) Bocanc. *Tu, ăsta care ai tras așa de bine, scoate „șalupa" dreaptă!* FD III, 203.
— Pl. : *șalupe.* — Și : (regional) **șolópă** s. f. H II 319.
— Din fr. **chaloupe.**

ȘALUPIÉR s. m. (Învechit, rar) Șalupar. (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Am ordonat la 40 soldați șalupieri să se dezbrace să intre în Dunăre.* LĂCUSTEANU, A. 213.
— Pronunțat : *-pi-er.* — Pl. : *șalupieri.*
— Din fr. **chaloupier.**

ȘALUPÍST s. m. (Rar) Șalupar. *Ținea morțiș ca Grigore, șalupistul, să-i tragă o șină pe roata căruței.* GALAN, B. I, 50, cf. DN^{2}.
— Pl. : *șalupiști.*
— **Șalupă** + suf. *-ist.*

ȘALUTIÉR s. n. Ambarcație ușoară folosită pentru pescuitul în largul mării. DN^{2}.
— Pronunțat : *-ti-er.* — Pl. : *șalutiere.*
— Din fr. **chalutier.**

ȘALVÁR s. m. (De obicei la pl.) **1.** Pantaloni foarte largi, cu răscroiala mică, strînși pe glezne, specifici portului unor popoare din Asia, Africa de nord și Europa, adoptați în Țara Românească și în Moldova, în epoca fanariotă, mai ales de către boieri și tîrgoveți. V. c e a c ș i r i. *Șalvarii de postav din 3 coți postav* (a. 1792). URICARIUL, IV, 135/28. *Șalvarii încurca slobozenia mișcării.* RUSSO, S. 17, cf. POLIZU. *Unul din senatori... [era] îmbrăcat cu șalvari de pînză albastră.* GHICA, S. 385, cf. PONTBRIANT, D. *Cît îi șede de frumos, Cu șalvari de merinos!* ALECSANDRI, T. 81. *Polcovnicul... era îmbrăcat arnăucește, cu șalvari.* LĂCUSTEANU, A. 51. *Se zărea în depărtare oștiri numeroase, care, după... largii lor șalvari roșii..., se cunoșteau că sînt polcurile de cazaci.* ODOBESCU, S. I, 172. *Șalvari roșii și creți, găitănați și strînși pe fluierul piciorului.* DELAVRANCEA, S. 205, cf. BACALBAȘA, M. T. 67, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, COȘBUC, P. II, 19, D. ZAMFIRESCU, R. 78, ALEXI, W. *Haina de brocard... lasă să se vadă șalvarii roșii.* IORGA, C. I. I, 129, cf. TDRG, CADE, TEODOREANU, L. 303. *Atît femeile în șalvari cît și cele în doliu alcătuiesc o categorie de harnice roabe.* SADOVEANU, O. X, 403, cf. XIII, 334, SCRIBAN, D. *Un tîrgoveț... lămurește pe vecinii săi, toți gabroveni, cu șalvari găietănați ca și el.* CAMIL PETRESCU, O. II, 462. *Bragagii și salepgii..., cu șalvari largi spînzurînd creți pe vine, își strigau pe isonul de datină marfa.* C. PETRESCU, A. R. 8. *Era gălbuie la chip și purta șalvari roșii și feregea.* STANCU, R. A. II, 53, cf. id. D. 11, DER, H I 253, ZANNE, P. III, 43. ◇ E x p r. (Regional) **Șalvarii lui Mahomet** = „moaște ; lucru care se admite fără vorbă multă". ZANNE, P. VII, 36.

2. (Prin Munt. și Dobr.) Pantaloni largi purtați de țărani. V. p o t u r. *Șalvarii sînt tot ca nădragii, însă mai mari, mai largi dăcît nădragii, atît încît atîrnă pă pămînt și izbesc la călcîie cînd umblă omul.* I. GOLESCU, în ȘEZ. XVIII, 145. *Nădragul, șalvarul și poturul sînt haine pe cari le gonește civilizațiunea pentru defectele lor.* MANOLESCU, I. 189, cf. 188. *Cînd nădragii... sînt largi, li se zic dulvuri sau șalvari.* DAMÉ, T. 169, cf. ȘIO II_1, 334. *Nădragii, șalvarii și poturii sînt îmbrăcămintea membrelor inferioare ale locuitorilor de la cîmp.* BIANU, D. S. 555, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Plimblă mi se Serb-Sărac... Cu saia îmbăiratä, Cu șalvari de ciorcă lată.* ALECSANDRI, P. P. 105, cf. H I 423, II 50, 81, 147, 247, 300, 323, VII 95, XII 8, XIV 351. *Să mi mai dai cioarecii tei Ca să-ți dau șalvarii mei.* TEODORESCU, P. P. 501. *Sus la munte ninge, plouă, Jos la baltă cade rouă. Sus la munte cu ițari, Jos la baltă cu șalvari.* MAT. FOLK. I, 1, cf. A IX 1. ✦ (Regional, in forma *șelvari*) Fotă (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 86.

— Pl. : *șalvari*. — Și (regional) **șălăvári** (TOMESCU, GL.), **șelvári** (LEXIC REG. 86) s. m. pl.

— Din tc. **șalvar.**

ȘALVARAGÍE s. f. **1.** Meseria de șalvaragiu **(1).** *Cojocăria i șalvaragia și căvăfia* (a. 1813). ȘIO II_1, 334, cf. TDRG, SCRIBAN, D. ✦ Atelier sau prăvălie în care se confecționau sau se vindeau șalvari. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Cu sens colectiv) Totalitatea obiectelor confecționate de șalvaragiu **(1).** Cf. TDRG.

— Pl. : *șalvaragii.*

— De la **șalvaragiu.**

ȘALVARAGÍU s. m. **1.** Persoană care confecționa sau vindea șalvari și alte obiecte de îmbrăcăminte. V. a b a g i u. *Lucrul ce-l vînd gata șalvaragiii din prăvălie, cum șalvari, dulămi, mintene* (a. 1792). ȘIO II_1, 334. *Postav de țară ce lucrează rufetul șalvaragiilor* (a. 1793). id. ib., cf. IORGA, S. D. XI, 102, DOC. EC. 598, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM III, 535, DDRF, TDRG, CADE, BL. VII, 122.

2. Epitet depreciativ la adresa turcilor sau, p. e x t., a persoanelor care poartă șalvari. Cf. PONTBRIANT, D., LM III, 535. *Trecurăm în bătătura turcului ;... îl ciocănirăm și-i luarăm prinși cîteva mii de șalvaragii.* JIPESCU, O. 139, cf. ȘIO II_1, 334, TDRG, CADE, IORDAN L. R. A. 159, SCRIBAN, D., SCL 1953, 105, ZANNE, P. III, 357.

— Pl. : *șalvaragii.*

— **Șalvar** + suf. *-(a)giu.*

ȘÁLVIE s. f. v. **salvie.**

ȘALVÍR¹ s. m. (Bucov., Mold. și Dobr.) Escroc, șarlatan, pungaș. *Mai tare prepus era pe vornicul Iordachii Deleanul Catacozino, făcîndu-l șalvir cu două fețe.* NECULCE, L. 373, cf. CIHAC, II, 384, DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., H XIV 445. *De propusul babei auziseră trei șalviri și se sfătuiseră între sine, ce să facă ei ca să înșele pe biata babă.* SBIERA, P. 273, cf. L. ROM. 1960, nr. 3, 78, ROSETTI–CAZACU, I.L.R. I, 260, FD IV, 203.

— Pl. : *șalviri.*

— Din ucr. **шальвір.**

ȘALVIR² subst. (Regional) Salvie *(Salvia officinalis)* (Vicovu de Sus–Rădăuți). Cf. ȚOPA, C. 221, BORZA, D. 151, 291.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ș a l v i e.

ȘAM¹ s. n. (Învechit) Damasc. Cf. IORGA, S. D. VII, 9. *Nepotului Ionașco... i-am dat... o ghiordeică de șam blănită cu săngeap* (a. 1767). URICARIUL, XVII, 61. *Cîteva vițe de floci Alb-galbene se zăria Sub o tichie de șam.* C. STAMATI, P. 243. *Un brîu de șam de încins.* MARIAN, NA. 294, cf. DDRF, ȘIO II_1, 334, TDRG. *Flăcăii nu puteau să iasă la joc, fără numai dac-aveau zobon de șam.* PAMFILE, I. C. 365, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Cu brîu de șamă m-am încins.* MARIAN, V. 78.

— Pl. : *șamuri.* — Și **șámă** s. f.

— Din tc. **șam** [kumașı].

ȘAM² s. n. v. **șan.**

ȘAMALAGEÁ s. f. (Învechit și regional) **1.** Varietate scumpă de damasc. V. ș a m¹. *O rochie de șamalagia cu antereu și televechiia ei de purtare* (a. 1753). BUL. COM. IST. X, 121, cf. IORGA, B. R. 340, id. S. D. XI, 235. *Șamalageaua de cele bune 10 sau 12 lei.* DIONISIE, C. 166, cf. 182. *1 roche șamalagea măruntă* (a. 1824). IORGA, S. D. VI, 137. *Un june ca de douăzeci și cinci de ani, cu anteriu de șamalagea morico.* FILIMON, O. I, 138, cf. 99, LM, DDRF, BARCIANU, ȘIO II_1, 335, TDRG, DR. I, 289, CADE. *Eu ți-oi făcea... Cort de catifea Și salamangea.* PĂSCULESCU, L. P. 289. ✦ (La pl.) Feluri, sorturi de șamalagea **(1).** *Fabrică de șamalagele* (a. 1832). DOC. EC. 501.

2. Obiect de îmbrăcăminte confecționat din șamalagea **(1).** *2 șamalăgi* (a. 1766). FURNICĂ, I. C. XXVII. *Le-am vîndut dumnealor dă moștenire... o șamalagea dă cele bune* (a. 1817). IORGA, S. D. XXII, 370.

— Pl. : *șamalagele.* — Și : (regional) **salamangeá** s. f., (învechit, rar) **șamalắgi** s. f. pl., **samalageá** (POLIZU, PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din tc. **Șam alacası.**

ȘAMALẮGI s. f. pl. v. **șamalagea.**

ȘAMÁN s. m. Vrăjitor care îndeplinește ritualurile șamanismului. Cf. ENC. ROM. III, 875, DM, DN², DER IV, 572.

— Pl. : *șamani.*

— Din fr. **chaman.**

ȘAMÁNDRĂ s. f. (Regional) Geamandură rudimentară ; p. e x t. piatra de care este legată geamandura. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl. : *șamandre.*

— Din tc. **șamandıra.**

ȘAMANÍSM s. n. Religie primitivă, animistă, a unor populații din nordul și centrul Asiei și a unor triburi din Indonezia, Oceania, America și Africa, care are la bază credința că slujitorii cultului pot influența spiritele bune sau rele printr-un ritual special, manifestat prin extaz religios, prin dansuri și prin formule magice. Cf. BARCIANU, ENC. ROM., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN², DER.

— Din fr. **chamanisme.**

ȘAMÁTRĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Construcție rudimentară pentru adăpostirea vitelor. Cf. DM. *Boii zbiară din șumatră Și zăpada cade-n casă. Și mă suii pe șamatră, Dau cu furca în zăpadă.* ȘEZ. XII, 148.

— Pl. : *șamatre.* — Și : **șumátră** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȘÁMĂ s. f. v. **șam¹.**

ȘÁMĂRLU s. n. (Regional) Scăunel (Băița–Beiuș). Cf. A I 35.

— Pl. : ?

— Din germ. (din Austria) **Schamerl.**

ȘAMBELÁN s. m. Demnitar de rang superior care are în grija sa camera unui monarh. V. p o s t e l n i c. Cf. STAMATI, D. *Cantemir fu rînduit la 1738 a se duce la Franța... la care prilej împărăteasa îl numi șambelan.* NEGRUZZI, S. II, 150, cf. PONTBRIANT, D., PROT.-POP., N. D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Unul dintre boierii moldoveni de atuncea, poate șambelanul Balș, ajuns ofițer de curte al regilor poloni, ... alcătui un studiu.* IORGA, L. II, 80. *Stratornicul și postelnicul erau doi dregători diferiți,... cel de al doilea*

purtînd grija patului domnesc, corespunzînd aşadar şambelanului din apus. BUL. COM. IST. V, 155, cf. CADE, SCRIBAN, D., V. ROM. ianuarie 1954, 192, DN². ◇ *Mare* (sau, învechit, *cel întîi, întîiul*) *şambelan* sau, învechit, *şambelanul cel mare* = şeful şambelanilor. *Peste trei ceasuri au ieşit talhîsul buiurdisit de la împăratul, către şambelanul cel mare.* VĂCĂRESCUL, ap. ODOBESCU, S. I, 283. *Fu adus în sala Sf. Gheorghe de către şambelanul cel mare.* CR (1829), 179²/4. *Marele şambelan au vestit împăratului sosirea ambasadorilor.* AR (1830), 60¹/2. *Întîiul şambelan al M. S. împăratul Rusiei, aducător de depeşe, a sosit.* CR (1833), 122¹/18. *Fratele ei... au fost cel întîi şambelan.* ASACHI, I. 317/19. *Tatăl meu, întîiul şambelan al regelui,... fu condamnat ... şi executat.* I. NEGRUZZI, S. VI, 48.

— Pl. : *şambelani.* — Şi : (învechit) **cambelán** s. m. NEGULICI, 401.

— Din fr. **chambellan.**

ŞAMBRÁNĂ s. f. (Arhit.) Cadru de piatră, de lemn, de metal etc., uneori sculptat, care decorează o fereastră sau o uşă. *Cîmpuri de frontispiciu sculptate, şambrane late..., formează o bogăţie ornamentală.* PĂCALĂ, M. R. 496, cf. MDT, DT, DM, DN².

— Pl. : *şambrane.*

— Din fr. **chambranle.**

ŞAMDAGÍU s. m. v. **şamdangiu.**

ŞAMDANGÌ-BAŞÁ s. m. Şeful şamdangiilor. *Samdangi-başa primeşte 20 lei pe lună.* SION, ap. ŞIO II_2, 113, cf. DDRF.

— Şi : **samdangì-başá** s. m.

— Din tc. **şamdancı başı.**

ŞAMDANGÍU s. m. Slujitor care avea grijă de luminările curţii domneşti. *Zece lei şamdagiu* (a. 1795). ŞIO II_2, 113. ◇ *Vel şamdangiu* = şeful şamdangiilor. *240 lei pe an vel şamdagiu* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 390. *Vel şamdagiu, 20 lei pe lună* (a. 1776). ŞIO II_2, 113.

— Pl. : *şamdangii.* — Şi : **şamdagíu, samdangíu** (SION, ap. ŞIO II_2, 113) s. m.

— Din tc. **şamdancı.**

ŞÁMFĂ s. f. (Prin Transilv. şi Ban.) Calapod de cizmărie. V. ş a n (1). Cf. LB. *Cercînd cizmele au zis Tilu că... una e prea mică, să o ducă să o bată pre şamfă.* BARAC, T. 29, cf. CIHAC, II, 527, TDRG 1 360, BL II, 48, SCRIBAN, D., CL 1958, 220, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 55, 183.

— Pl. : *şamfe.* — Şi : **şamfău** (BL II, 61, CL 1960, 80, L. ROM. 1964, 562, CABA, SĂL.) subst., **şánfă** (LB, CIHAC, II, 527, TDRG 1 360, BL II, 48, SCRIBAN, D., L. ROM. 1962, nr. 3, 93) s. f.

— Din magh. **sámfa.**

ŞAMFĂU subst. v. **şamfă.**

ŞÁMILI subst. (Regional) Scăunel (Moftinul Mic—Carei). Cf. ALRM II/I h 370/334.

— Pl. : ?

— Din magh. **sámli.**

ŞAMIZÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică piei de animale) A tăbăci cu untură de peşte. Cf. DN².

— Prez. ind. : *şamizez.*

— Din fr. **chamoiser.**

ŞAMIZÁRE s. f. Acţiunea de a ş a m i z a. Cf. DP.

— Pl. : *şamizări.*

— V. **şamiza.**

ŞAMOÁ adj. invar., subst. **I.** Adj. invar. (Franţuzism rar) Galben-deschis. *Faţă şamoa.* I. GOLESCU, C., cf. DN².

II. Subst. **1.** S. m. Rumegător care trăieşte în munţii înalţi ai Europei, preţuit pentru calitatea pielii sale (*Rupicapra tragus*). Cf. DN².

2. Subst. Piele de şamoa (**II 1**), de căprioară etc., tăbăcită cu untură de peşte. Cf. LTR², DN².

— Scris şi : (după fr.) *chamois.* LTR².

— Din fr. **chamois.**

ŞAMÓT s. n. v. **şamotă.**

ŞAMOTÁ vb. I. T r a n z. (Tehn.) **1.** (Complementul indică argilă) A transforma în şamotă (**1**).

2. (Complementul indică sobe, cuptoare etc.) A căptuşi cu şamotă (**2**). Cf. DL, DN².

— Prez. ind. : *şamotez.*

— V. **şamotă.**

ŞAMOTÁR s. m. **1.** Muncitor care se ocupă cu prepararea şamotei (**1**) ; şamotier (**1**), şamotor. Cf. DM, DN².

2. Muncitor care se ocupă cu căptuşirea cu şamotă (**2**) a cuptoarelor, a sobelor etc. ; şamotier (**2**). Cf. DM, DN².

— Pl. : *şamotari.*

— **Şamotă** + suf. *-ar.*

ŞAMOTÁRE s. f. (Tehn.) Acţiunea de a ş a m o t a şi rezultatul ei.

1. Cf. ş a m o t a (**1**). Cf. LTR VI, 701.

2. Cf. ş a m o t a (**2**). *S-a trecut la şamotarea celui de al doilea cuptor.*

— V. **şamota.**

ŞAMOTÁT, -Ă adj. (Tehn.) **1.** (Despre produse refractare) Preparat din şamotă (**1**). *Cărămidă şamotată.* ENC. TEHN. I, 79.

2. (Despre cuptoare, sobe etc.) Căptuşit cu şamotă (**2**).

— Pl. : *şamotaţi, -te.*

— V. **şamota.**

ŞAMÓTĂ s. f. (Tehn.) **1.** Material refractar care se obţine prin măcinarea argilei arse şi care se foloseşte la prepararea cărămizilor şi a altor produse refractare. *Se amestecă în ciment şi... făină de şamotă.* MACAROVICI, CH. 357. *Cărămizi refractare de şamotă.* LEG. EC. PL. 424. *Argila destinată arderii pentru şamotă se introduce în cuptor sub formă de bulgări.* LTR. *Fabrica de şamotă.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 1/6, cf. MDT. *Plăcile de şamot din interiorul maşinilor electrice de călcat au... durabilitate de funcţionare.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 391. *Se şi vedea îmbrăcat în halat negricios, scormonind după dopul de şamotă al oalei de turnat.* V. ROM. octombrie 1954, 107, cf. DP, DN².

2. P. e x t. Cărămidă refractară sau alt produs din şamotă (**1**). *Extremităţile şinelor de sudat se învelesc cu şamotă.* IOANOVICI, TEHN. 168, cf. V. ROM. ianuarie 1954, 216, DM, LTR².

— Pl. : *şamote.* — Şi : (rar) **şamót** s. n.

— Din fr. **chamotte,** germ. **Schamotte.**

ŞAMOTIÉR s. m. **1.** Şamotar (**1**). Cf. NOM. PROF. 39, DN².

2. Şamotar (**2**). Cf. DN².

— Pronunţat : *-ti-er.* — Pl. : *şamotieri.*

— **Şamotă** + suf. *-ier.*

ŞAMOTÓR s. m. Şamotar (**1**). Cf. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 733.

— Pl. : *şamotori.*

— **Şamotă** + suf. *-or.*

ŞAMPÁNĂ s. f. Corabie cu pînze folosită în Extremul Orient pentru traversarea fluviilor şi pentru comunicaţia între insule. Cf. DM, DN².

— Pl. : *şampane.* — Şi : **sampán** s. n. LTR².

— Din fr. **sampang.**

ȘAMPANÉZĂ s. f. (Regional; familiar, depreciativ) Femeie neserioasă, ușuratică (Lăunele de Sus—Ocnele Mari). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *șampaneze.*

— De la **șampanie.**

ȘAMPÁNIE s. f. Vin alb și spumos produs, inițial numai în provincia franceză Champagne, printr-un procedeu special de fermentație. *Îmi place mie focul, greierii, o salată de stacoji, o butilie de șampanie și starea la vorbă.* HELIADE, D. J. 55/7. *Beau vin strein! Porter beau! Madera! Bordo! Focșani! Mii butilii porto! Șampaniu!* I. VĂCĂRESCUL, P. 261/11, cf. STAMATI, D. *Șampanie, vinuri bune și licsere franțozești.* PANN, în CONTRIBUȚII, I, 12. *Șampania deșteaptă bucuria.* ROM. LIT. 151[1] 33. *La masă beu adese vin strein, tocai, bordo, șampanie.* NEGRUZZI, S. II, 29. *Angel a prăpădit rămășagul, adică, două butelci de șampanie.* ALECSANDRI, O. P. 313. *Gura ei căta neîncetat... paharul de șampanie.* BOLINTINEANU, O. 396. *Șampania se turna în pahare mari.* LĂCUSTEANU, A. 86. *Au băut bordeaux și șampanie.* CARAGIALE, O. IV, 29, cf. III, 265. *Șampanie la Capșa beau mulți făcînd paradă.* MACEDONSKI, O. I, 48, cf. III, 70. *Șampania sfîriie în pahare.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 129, cf. D. ZAMFIRESCU, R. 197. *Șampania este, dintre toate vinurile spumoase, cel mai bun.* BIANU, D. S. *Comandă în numele meu o cină cu șampanie pentru patruzeci de persoane.* AGÎRBICEANU, A. 229, cf. 231, NICA, L. VAM. 232, CADE. *Doctorul... goli o cupă de șampanie.* BRĂESCU, V. 19. *Destupase o sticlă de șampanie.* TEODOREANU, M. II, 23. *Marele poet cumpără șampanie, icre negre și fructe rare.* SADOVEANU, O. XVI, 526, cf. IX, 334. *Șampania fermentată la o temperatură mai scăzută spumează mai mult.* ENC. AGR., cf. IORDAN, L.R.A. 21, SCRIBAN, D. *Cu banii afectați de buget furniturilor militare, plăteau marii duci la Paris șampania.* ARGHEZI, P. T. 29. *Într-o mică odaie... se afla o masă, cuveta pentru șampanie, o canapea și tablouri.* CĂLINESCU, E. O. I, 244. *Erau cupe subțiri de băut șampanie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 364. *Chelnerul desfăcu o sticlă de șampanie.* STANCU, R. A. I, 301, cf. 296. *Femeile lor... nu beau la masă decît șampanie.* V. ROM. iulie 1954, 221, cf. VINEA, L. I, 29, 218, DN². ✦ (La pl.) Feluri, sorturi de șampanie. *Mii și sute de brațe nu biruiau să pritocească șampaniile, coniacurile și licorurile fine.* CARAGIALE, O. IV, 29. ✦ (Regional; în forma *șămpanie*) Țuică din vin (Petreștii de Jos—Turda). ALR II 6 163/250.

— Pronunțat: *-ni-e.* — Pl.: *șampanii.* — Și: (regional) **șămpánie** (ALR II 6 163/250) s. f., (învechit, rar) **șampániu** s. n.

— Din fr. **champagne.**

ȘAMPÁNIU s. n. v. **șampanie.**

ȘAMPANIZÁ vb. I. I n t r a n z. **1.** (Despre vinuri) A prezenta procesul de fermentație caracteristic șampaniei. Cf. DM, DN². ✦ T r a n z. (Complementul indică vinuri) A prelucra în vederea transformării în șampanie. Cf. DM, DN².

2. (Familiar, rar) A petrece bînd șampanie. [Olga] *șampanizează cu Jenică, fostul ei tovarăș de călătorie.* N.REV.R. XI, nr. 11, 172, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *șampanizez.*

— Din fr. **champagniser.**

ȘAMPANIZÁNT adj. (Rar; despre vinuri) Care are caracteristicile șampaniei. *Exista la Odobești soiul de viță numit „galbena", ai cărei struguri dădeau... cunoscutul vin șampanizant.* C. GIURESCU, P. O. 94.

— Pl.: *șampanizanți.*

— V. **șampaniza.**

ȘAMPANIZÁRE s. f. Faptul de a ș a m p a n i z a **(1)**; șampanizat. Cf. LTR², DP.

— Pl.: *șampanizări.*

— V. **șampaniza.**

ȘAMPANIZÁT s. n. Șampanizare. *Vinul pentru șampanizat trebuie să fie vechi de un an.* ENC. AGR. V, 253

— V. **șampaniza.**

ȘAMPIÓN s. m. v. **campion.**

ȘAMPÓN s. n. Produs cosmetic întrebuințat la spălarea sau la colorarea părului[1]. Cf. BL III, 46, NICA, L. VAM. 219. *Ar trebui să dai cu șampon la rădăcina părului.* H. LOVINESCU, T. 247, cf. LTR², DN², L. ROM. 1969, 275.

— Pl.: *șampoane* și *șamponuri.*

— Din fr. **shampooing.**

ȘAMPONÁ vb. I. T r a n z. și r e f l. A (se) spăla cu șampon.

— Prez. ind.: *șamponez.*

— V. **șampon.**

ȘAMȘÚRCĂ s. f. (Învechit, rar) Manieră specială de joc la preferans. Cf. SĂGHINESCU, V. 69, TDRG. ◇ (Adverbial) *Vreasăzică o învîrtim șamșurcă.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE.

— Pl.: *șamșurci.*

— Cf. rus. ш а м ш у р к а „persoană care șușotește".

ȘAN s. n., s. m. **1.** S. n. Piesă de lemn în forma (labei) piciorului, întrebuințată la confecționarea încălțămintei sau care se pune în încălțăminte pentru a o împiedica să se deformeze; calapod. V. ș a m f ă. *Gazda, robotind zi și noapte, se proslăvea pe cuptior, între șanuri.* CREANGĂ, O. 223, cf. 237. *Șamul constă din doauă lemne în forma piciorului, de la glezne pănă la genunchi cu pulpă, în mijlocul căruia să bate icul spre a lărgi turiacul cizmelor după trebuință.* LIUBA-IANA, M. 126, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM, LTR², ȘEZ. VIII, 161, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184.

2. S. m. F i g. (Argotic) Tovarăș. BUL. FIL. II, 207.

— Pl.: **(1)** *șanuri* și **(2)** *șani.* — Și: (regional) **șam** s. n.

— Din magh. **sám.**

ȘANÁL s. n. v. **șenal.**

ȘÁNĂ s. f. v. **verișană.**

ȘANCALÁIE s. f. v. **șăncălie.**

ȘANCALẮU s. m. v. **șăncălău.**

ȘANCALÓS, -OÁSĂ adj. v. **șăncălos.**

ȘÁNCĂR s. n. v. **șancru.**

ȘANCHIR[1] s. m. (Prin Transilv.; cu sens neprecizat, probabil) Dăruitor. *O! cel domnirelui de-mpărat Trei șanchiri că și-au mînat Și-ndărăt că i-a-nturnat.* BIBICESCU, P. P. 239.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *șanchiri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h e n k e r.

ȘANCHÍR[2] s. n. v. **șancru.**

ȘANCR s. n. v. **șancru.**

ȘANCROÍD s. n. (Med.) Șancru care nu este de natură sifilitică. Cf. DN³, D. MED.

— Pl.: ?

— Din fr. **chancroïde.**

ȘANCRÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Bolnav de șancru. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *șancroși, -oase.*

— Din fr. **chancreux.**

ȘÁNCRU s. n. Ulcerație a mucoasei sau a pielii, apărută la locul de pătrundere a unui agent patogen în organism; boală venerică infecțioasă, care se mani-

festă printr-o asemenea ulcerație. *La partea femeiască este șancărul greu și anevoie de vindecat.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 356/18, cf. I. GOLESCU, C. *Am cunoscut pe mulți care au pătimit de sculament și de șancăr.* DESCR. AȘEZ. 87/3, cf. VALIAN, V. *Un medic... s-a izbit de un elefantiasis la piciorul stîng cu un uriaș șancăr care roade partea dinafară.* MAN. SĂNĂT. 54/20, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, SĂGHINESCU, V. 69, ALEXI, W. *De șancăr se vindecă bolnavul cu greu, din cauză că omul ascunde boala.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 163, cf. CANDREA, F. 222. *O dată șancărul constituit, să va prescrie băi locale.* BIANU, D. S., cf. TDRG, SCRIBAN, D., ABC SĂN., D. MED., H X 25, 72, ALR I/I h 118, TEAHA, C. N. 269.

— Pl. : *șancre.* — Și : (popular) **șáncăr,** (învechit) **șancr** (I. GOLESCU, C.), **cáncru** (MAN. SĂNĂT. 296/10), (regional) **șanchír** (ALR I/I h 118 ; pl. *șanchiruri* ib. h 118/59), **șángăr** (H V 60, VII 35, IX 15, CIAUȘANU, GL., ALR I/I h 118, LEXIC REG. 57, L. ROM. 1962, nr. 3, 27, UDRESCU, GL.), **șenchír** (TEAHA, C. N. 269), **șómcar** (ALR II/537) s. n.

— Din fr. **chancre.** — **Șancăr** < germ. **Schanker.** — **Cancru** < it. **cancro.**

ŞANDÁR s. m. v. **jandarm.**

ŞANDÉLĂ s. f. (Aeron.) Zbor în linie dreaptă cu unghiul pantei de urcare mai mare decît unghiul maxim de cabraj al avionului. DN².

— Pl. : *șandele.*

— Din fr. **chandelle.**

ŞANDÍLĂ s. f. v. **șindrilă.**

ŞANDILÍ vb. IV v. **șindrili.**

ŞANDRABULIE s. f. (Regional) Casă în care locuiesc țiganii (Fitionești—Panciu). Cf. CHEST. II 24/107.

— Accentul necunoscut. — Pl. : *șandrabulii.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ș a n d r ă.

ŞANDRAMÁ s. f. **1.** Prelungire a acoperișului unei clădiri, care servește ca adăpost ; încăpere de scînduri, făcută de obicei în spatele casei și lipită de peretele ei, care servește pentru păstrarea uneltelor, pentru adăpostirea temporară a animalelor etc. *Cîte unul atîrnat, De vro șandrama legat* (a. 1818). ȘIO II_1, 335, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 615, DDRF, BARCIANU. *Șandramaua este un dos pentru vite făcut din scînduri.* PAMFILE, I. C. 429, cf. 445. *Femeia... ne duse sub o șandrama, în dosul casei.* HOGAȘ, DR. I, 86, cf. CADE. *În cîteva clipe, uneltele de bucătărie de sub șandramaua șubredă de-afară își luară locul în tindă.* SADOVEANU, O. X, 524, cf. XI, 448. *I-a întors spatele intrînd în șandramaua scundă.* C. PETRESCU, A. R. 52, cf. com. MARIAN, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, CHEST. II 16/42, 19/28, 390/99, 429/198, 434/87, 104, 179, 189, 225, 231, 236, 238, 240, 242, V 53/75, ALR I 415/600, 1 352/378, 385, 600, ALR II/I h 262/386, MN 123, 3 827/386, 551, A IX 5. ✦ (Regional) Acoperiș (de șindrilă). Cf. POLIZU. *Se văd încă, subt o șandrama de șindrilă, ruinele celeilalte biserici.* ODOBESCU, S. II, 223. *Cerdacuri înalte, înaintite sub șandramale lungi.* EMINESCU, P. L. 39, cf. BARCIANU. *Deasupra strungii este un acoperiș spre a feri pe ciobani de ploaie și soare în timpul mulsului, numit șandrama.* H I 252.

2. Construcție rudimentară (din scînduri sau din nuiele) ; p. e x t. (depreciativ) casă veche, dărăpănată. V. m a g h e r n i ț ă (**2**), c o c i o a b ă. *Șandramalele dinlăuntrul tîrgului* (cca 1794). ȘIO II_1, 335, cf. HELIADE, O. II, 363, VALIAN, V., POLIZU. *La fiecare poartă era cîte o șandrama, un fel de gheretă, în care se adăpostea cîte un servitor pus acolo pazarghidan.* GHICA, S. 31, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 615. *Zestrea promisă, o minciună sfruntată, nemaiavînd decît șandramalele îngropate la Credit.* CARAGIALE, S. N. 148. *Are și el o șandrama și zice că este casă.* DDRF, cf. ȘIO II_1, 335. *Într-o curte mare se întindeau... șandramale de scînduri.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 92, cf. ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. II, 164, CADE. *Stîna lui Mănăilă era o alcătuire trecătoare : o șandrama șubredă acoperită cu draniță.* SADOVEANU, O. IX, 17, cf. SCRIBAN, D. *S-au deschis din nou aproape toate prăvăliile... în șandramale, în maghernițe.* CAMIL PETRESCU, O. II, 228. *Negustorul... dărîmă șandramaua, vinde în pagubă.* PAS, Z. I, 172. *În partea de sus se face un mic adăpost (bordei, șandrama de nuiele și acoperită), numit stînă.* H III 71, cf. ALR II/I h 259/514. ◇ F i g. *Răul nu poate niciodată birui. Se înscăunează pentru un timp, sună din trîmbiță că s-a înscăunat cel puțin pentru o mie de ani... și peste noapte se rostogolește... Asta-i soarta șandramalelor.* CAMILAR, N. II, 169. ◇ (Ca epitet peiorativ, precedînd termenul calificat de care se leagă prin prep. „de") *O șandrama de babalîc.* SCRIBAN, D. ✦ Epitet peiorativ pentru o persoană în vîrstă, neputincioasă. Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF. *Căzături neputincioase, învechite șandramale.* ap. ȘIO II_1, 335, cf. CADE, ZANNE, P. III, 357, 734. *S-a aprins șandramaua,* se spune despre un bătrîn îndrăgostit de o femeie tînără. Com. IORDAN.

— Accentuat și : (regional) *șandráma.* ALR I 689/512.

— Pl. : *șandramale* și (regional) *șăndrămăli* (ALR II/I h 259/514). — Și : (regional) **șandrameá** (CHEST. IV 118a/807), **șondromeá** (GL. OLT.) s. f.

— Din tc. **sondurma.**

ŞANDRAMEÁ s. f. v. **șandrama.**

ŞÁNDRĂ s. f. (Regional) Construcție primitivă de scînduri. Cf. DDRF. *Colo-n țara muscălească, Pe ulița armenească, Este-o șandră țigănească.* TEODORESCU, P. P. 433.

— Pl. : *șandre.*

— Cf. ș a n d r a m a.

ŞANDRÓC s. n. (Regional) Adăpost rudimentar, improvizat la cîmp (Mățău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl. : *șandrocuri.*

— Cf. ș a n d r ă.

ŞÁNFĂ s. f. v. **șamfă.**

ŞANFRÉN s. n. (Tehn.) Tăietură oblică a muchiilor unei piese de metal. Cf. LTR².

— Pl. : *șanfrenuri.*

— Din fr. **chanfrein.**

ŞANFRENÁ vb. I. T r a n z. (Tehn. ; complementul indică muchiile unor piese de metal) A tăia oblic (în vederea sudării). Cf. DN².

— Prez. ind. : *șanfrenez.*

— Din fr. **chanfreiner.**

ŞANFRENÁRE s. f. (Tehn.) Acțiunea de a ș a n f r e n a și rezultatul ei. Cf. DT, LTR², DP.

— Pl. : *șanfrenări.*

— V. **șanfrena.**

ŞÁNGĂR s. n. v. **șancru.**

ŞANGẮU s. m. v. **șalgău.**

ŞANÍU, -ÍE adj. (Prin nord-estul Olt.) „Cu șalele moi, slabe, pocite". MAT. DIALECT. I, 236.

— Pl. : *șanii.*

— Etimologia necunoscută.

ŞANJÁ vb. I. R e f l. **1.** (În dicționarele din trecut) A se schimba. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

2. (Argotic) A se dichisi, a se ferchezui. Cf. BUL. FIL. IV, 136.

— Prez. ind. : *șanjez.*

— Din fr. **changer.**

ŞANJÁNT, -Ă adj. (Franţuzism rar ; despre culori ; p. e x t. despre ţesături sau despre obiecte de îmbrăcăminte) Care are nuanţe alternante, care are reflexe cromatice schimbătoare, în funcţie de direcţia sursei de lumină. Cf. DN².

— Pl. : *şanjanţi, -te.*

Din fr. **changeant.**

ŞANJÉU s. n. (Argotic) Răspuns abil, evaziv. Cf. BUL. FIL. IV, 136.

— Pl. : ?

— De la **şanja.**

ŞANLÍC s. n. v. **şenlic.**

ŞANS s. n. v. **şansă.**

ŞÁNSĂ s. f. (De obicei construit cu verbul „a avea") Circumstanţă favorabilă ; probabilitate de succes ; posibilitate ; noroc. *Eşti mai tînăr decît mine şi prin urmare ai mai multe şansuri să vezi acele zile fericite.* KOGĂLNICEANU, S. 213. *Creştinii acei nenorociţi . . n-au alt şans de a pute vieţui în unire cu convictele lor decît o treabă de comerţ.* CODRESCU, C. II, 382/30, cf. 186/23. *Dacă eram mai cu luare aminte la mersul sorţii şi urmam şansul din împrotivă, acum aş avea un milion.* NEGRUZZI, S. III, 119, cf. 116. *Sevastopolul căzuse şi negocierile pentru pace... se deschisese din nou cu mai multă şansă de reuşită.* GHICA, S. 422. *Domnule Rosetti, eu îmi pui candidatura în Prahova la al patrulea!... — Bine... Ai ceva şanse?* CARAGIALE, O. III, 139, cf. DDRF, ENC. ROM. I, 793, BARCIANU. *Numai cine se naşte cu o putere de viaţă netărmurită... are şanse să străbată în lume neschimbat.* D. ZAMFIRESCU, Î. 31, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *O cercetare bacteriologică a bronhiilor nu ar avea şanse de reuşită.* BABEŞ, O. A. I, 350, cf. CADE. *Şansele lui „ca să se întoarcă la atac cu izbîndă" devin mediocre.* SADOVEANU, O. XV, 131, cf. SCRIBAN, D. *Voia să-şi rezerve toate şansele şi să se asigure pentru cazul că ar birui turcii.* OŢETEA, T. V. 286. *Stănică... se bătea în piept de pierderea unor mari şanse.* CĂLINESCU, E. O. I, 244. [Simbolul] *are şansa de a fi transmis şi generaţiilor viitoare.* RALEA, S. T. II, 159. *Şansa este totdeauna de partea celor care apără o cauză mare.* CAMIL PETRESCU, O. III, 483, cf. II, 553. *Nici în partidul acesta nu aveai şanse?* STANCU, R. A. III, 134, cf. II, 154. *Consider în general posibilitatea de a publica drept o şansă de a strecura, chiar sub fascişti, ideile noastre în lume.* BENIUC, M. C. I, 223. *E ultima şansă pe care o mai am să-mi refac viaţa.* H. LOVINESCU, T. 270. *Termenii care au mai multe şanse de a depăşi cadrul limitat al terminologiei miniere... sînt cei referitori la noţiuni de bază ale mineritului.* CL 1957, 204. *Au şansa... să devină poeţi foarte interesanţi.* V. ROM. februarie 1963, 147. *Nu mai vedea şansa unei perfecţiuni şi ascensiuni personale.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 7 1.

— Pl. : *şanse.* — Şi (învechit) **şans** (pl. *şansuri*) s. n.

Din fr. **chance.**

ŞANSONÉTĂ s. f. Scurtă compoziţie muzicală (franceză) pentru voce, cu conţinut liric sau glumeţ. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ştia să cînte şansonete şi să se acompanieze singur la pian.* TEODOREANU, M. II, 171. *Începu a fredona o şansonetă franceză.* SADOVEANU, O. VIII, 103, cf. SCRIBAN, D. *Intră în gang fluierînd uşor o şansonetă.* CĂLINESCU, E. O. I, 251. *Ni s-a prezentat drept melodie populară spaniolă o şansonetă franceză.* RALEA, S. T. I, 350. *Într-o şansonetă franţuzească din secolul trecut apare un jandarm numit Pandore.* GRAUR, N. P. 155, cf. ALEXANDRI, T. M. [illegible], DN².

— Pl. : *şansonete.*

— Din fr. **chansonnette.**

ŞANSONETÍST, -Ă s. m. şi f. Persoană care compune sau interpretează şansonete. *Avînd de gînd să plece în turneu, şansonetistul îşi lua rămas bun.* CĂLINESCU, S. C. L. 55. *Vedem de-a lungul piesei silueta cunoscutului poet şi şansonetist popular.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 2/4, cf. L. ROM. 1961, nr. 4, [illegible]

— Pl. : *şansonetişti, -ste.*

— **Şansonetă** + suf. *-ist.*

ŞÁNTA¹ s. f. art. (Regional ; la un joc de cărţi) Şapte¹ **(II 3)** de cupă (Budeşti—Băile Govora). Cf. UDRESCU, GL. *Am... şanta.* id. ib.

— Din magh. **sánta.**

ŞANTA² s. f. (Bot. ; regional) Talpa-gîştei *(Leonurus cardiaca).* Cf. BORZA, D. 98, 291.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ? — Şi **şanta** (accentul necunoscut) s. f. BORZA, D. 98.

— Cf. pol. s z a n t a.

ŞANTÁ³ vb. I. I n t r a n z. (Prin Ban. şi Olt.) A şchiopăta uşor. Com. din BUMBEŞTI OLT—TÎRGU JIU, cf. ALR II 1 h [illegible].

— Prez. ind. : *şant.*

— Din scr. **šantati.**

ŞANTAGÍST, -Ă s. m. şi f. Persoană care recurge la şantaj ; (rar) şantajor. Cf. ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., CONTEMP. 1949, nr. 136, 12/6. *Decît să te laşi intimidat de un şantajist de ăsta, mai bine-ai fi prudent acolo unde trebuie.* V. ROM. aprilie 1954, 30. *Eşti un trîntor dublat de un şantajist.* VINEA, L. I, 370, cf. 421, DM, DN², L. ROM. 1961, nr. 4, 58, HRISTEA, P. E. 62.

— Pl. : *şantagişti, -ste.* — Şi : **şantajíst, -ă** s. m. şi f.

— **Şantaj** + suf. *-ist.*

ŞANTÁGIU s. n. v. **şantaj.**

ŞANTÁJ s. n. Constrîngere exercitată asupra cuiva prin ameninţarea cu divulgarea unui secret compromiţător sau prin alte mijloace de intimidare, cu scopul de a dobîndi în mod injust un folos pentru sine sau pentru altul ; mijloc întrebuinţat în acest scop. Cf. VLAHUŢĂ, O. A. I, 188, ALEXI, W., CADE. *N-[illegible] proastă să restituie astfel de scrisori... Mai tîrziu, dacă el s-ar însura, ar putea face şi un şantaj cu ele.* TEODOREANU, M. II, 412, cf. CONTEMP. 1949, nr. 156, 3/4. *Ei pornesc la o diabolică acţiune de şantaj şi compromitere a bătrînului pictor.* ib. 1951, nr. 224, 2/1, cf. ARGHEZI, P. T. 154. *Unele gazete de şantaj îl acuză că patronează tripouri.* CĂLINESCU, E. O. II, 319. *Cu ce îşi va ridica Butaru palatul?... — Cu banii altora. — Cum? — Un şantaj, un etaj.* STANCU, R. A. IV, 375. *Informaţia e doar un mijloc folosit de proprietarul ziarului spre a stoarce prin şantaj o mai mare sumă de bani de la trustman.* V. ROM. martie 1954, 271. *Se părea că Vislan fusese înfundat chiar de baronul Papp, în urma unui şantaj.* T. POPOVICI, SE. 101. *Infracţiunea de şantaj se comite numai cu intenţia directă.* PR. DREPT. 664. *Elemente înapoiate dezlănţuie un adevărat şantaj liric asupra directorului.* V. ROM. aprilie 1963, 141.

— Pl. : *şantaje* şi (rar) [illegible]. — Şi [illegible] **şantágiu** s. n. ENC. ROM., BARCIANU.

Din fr. **chantage.**

ŞANTAJÁ vb. I. T r a n z. (Complementul [illegible] persoane) A supune unui şantaj. Cf. CONTEMP. 1949, nr. 1[illegible], 10/6. [illegible] *eşti pierdut.* V. ROM. aprilie 1954, 30. *Cîţiva* [elevi] *din a patra fumau şi se lăsau şantajaţi de alţii care le cereau ţigări, că altfel îi pîrăsc.* PAS, Z. I, 113, cf. IV, 185. *Or să caute vreun pretext ca să te şantajeze.* GALAN, B. I, 13, cf. DN².

— Prez. ind. : *şantajez.*

— V. **şantaj.**

ŞANTAJÁRE s. f. Acţiunea de a ş a n t a j a şi rezultatul ei. Cf. DL, DM.

— Pl.: *şantajări.*

— V. **şantaja.**

ŞANTAJÍST, -Ă s. m. şi f. v. **şantagist.**

ŞANTAJÓR, -OÁRE s. m. şi f. (Rar) Şantagist. *Ana era pentru el o şantajoare.* CĂLINESCU, E. O. I, 186, cf. HRISTEA, P. E. 62.

— Pl.: *şantajori, -oare.*

— **Şantaj** + suf. *-or.*

ŞANTALÍU, -ÍE adj. **1.** (Prin nord-vestul Munt.) Şchiop **(I 1).** *E şantaliu d un picior.* UDRESCU, GL. ◊ (Adverbial) *Merge şantaliu.* id. ib. ✦ (Substantivat, f.; regional) Epitet pentru o femeie cu corp urît (Păuşeşti Otăsău — Băile Govora). Cf. COMAN, GL.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Saşiu. Cf. UDRESCU, GL. ◊ (Substantivat) *Vine şantalia să mai ceară ceva.* id. ib.

3. (Regional) Zăpăcit (Frumoasa — Zimnicea). CV 1951, nr. 6, 30.

— Pl.: *şantalii.*

— Cf. ş a n t a[3].

ŞANTÁN s. n. (Franţuzism) Local de petrecere (cu program de noapte) în care cîntăreţi şi dansatori dau spectacole. Cf. ALEXI, W., CADE, BUL. FIL. V, 23, SCRIBAN, D. *Generalul deveni „unchiul general", şantanul „teatru".* CĂLINESCU, E. O. I, 318, cf. 292. *Îl atrăgeau cîrciumile portului şi şantanele.* STANCU, R. A. III, 167, cf. IV, 30. *Era, cum se spunea încă de pe atunci, un tip al... cafenelelor şi al şantanurilor.* PAS, L. I, 283. *Era fata unor negustori de cereale din Brăila,... întoarsă în ţară ca dansatoare şi cîntăreaţă la şantanele de pe litoral.* VINEA, L. I, 101, cf. DN[2].

— Pl.: *şantane* şi *şantanuri.*

— Din fr. [café] **chantant.**

ŞANTEÓZĂ s. f. v. **şanteză.**

ŞANTÉZĂ s. f. (Franţuzism) Cîntăreaţă într-un local de petrecere. Cf. ALEXI, W., CADE, BUL. FIL. I, 139, VI, 19, VII—VIII, 255, IORDAN, L.R.A. 38, 42. *Aşteaptă ca şanteza să-şi termine cîntecul.* STANCU, R. A. IV, 163, cf. id. D. 408, DN[2]. ✦ (Prin Olt.; depreciativ; în forma *janteză)* Epitet pentru o fată uşuratică, gătită peste măsură (şi fără gust). Cf. CV 1950, nr. 1, 33, 1951, nr. 6, 26.

— Pl.: *şanteze.* — Şi: (rar) **şanteóză** (SCRIBAN, D.), **jantéză** (CV 1950, nr. 1, 33) s. f.

— Din fr. **chanteuse.**

ŞANTICLÉR adj. invar., subst. (Familiar, prin Mold.) **1.** Adj. invar. (Exagerat de) elegant. Cf. BUL. FIL. IV, 127, 192. *Măi, da janticler mai eşti.* CV 1950, nr. 4, 43. ◊ (Adverbial) *E îmbrăcat şanticler.* BUL. FIL. IV, 127. *Se poartă janticler fata lui Prescură.* CV 1950, nr. 4, 43.

2. Subst. (În forma *şanticlir)* Haină de purtat. BUL. FIL. IV, 127.

3. Subst. Epitet pentru o femeie de moravuri uşoare. Cf. BUL. FIL. IV, 127.

— Pl.: ? — Şi: **(2) şanticlír** (BUL. FIL. IV, 127) subst., **janticlér** adj. invar.

— De la n. pr. **Chanteclair** (personaj din piesa cu acelaşi nume a lui Edmond Rostand).

ŞANTICLÍR subst. v. **şanticler.**

ŞANTIÉR s. n. **1.** (Şi în sintagma *şantier naval)* Întreprindere industrială specializată în construirea şi repararea navelor, amplasată pe malul unei ape navigabile. *De departe s-aud bocănind în şantiere ciocanele de fier.* VLAHUŢĂ, R. P. 8, cf. ALEXI, W. *Turnu Severin posedă un şantier naval.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Putem vedea şantierele uriaşe unde se construiesc năvi îndrăzneţe.* SADOVEANU, O. IX, 314, cf. SCRIBAN, D. *Se vorbeşte despre succesele unor muncitori de la un şantier naval.* CV 1949, nr. 9, 24, cf. STANCU, R. A. III, 278. *Din port se aud zgomotele şantierului naval.* V. ROM. octombrie 1954, 42, cf. LTR[2]. *Cercetă îndelung şi atent informaţiile... despre şantierele navale din Triest.* VORNIC, P. 183, cf. DER.

2. Loc pe care se construieşte (sau se repară) o clădire, un obiectiv industrial etc., împreună cu materialele şi utilajele folosite în acest scop. Cf. CADE. *Tot cîmpul pare-acum un şantier.* D. BOTEZ, F. S. 79. *Te vei duce de aici la fabrică sau pe şantier.* SEBASTIAN, T. 169. *Au avut prilejul să vadă acest muzeu chiar atunci cînd nu era decît un şantier.* D. GUSTI, P. A. 227. *După modul cum va funcţiona organizarea şi aprovizionarea unui şantier depinde, în bună măsură, ieftinătatea unei construcţii.* ENC. AGR. *Fiecare şantier va fi pus sub conducerea unui specialist.* PREV. ACCID. 26, cf. LEG. EC. PL. 94. *Prin sistemul contractului zilnic pe mai multe şantiere... izbutea în general a realiza economii.* CĂLINESCU, B. I. 189. *Valea... căpătă înfăţişarea unui mărej şantier.* BOGZA, C. O. 176. *O ceaţă albăstruie plutea peste întreg şantierul.* V. ROM. februarie 1953, 45. *S a deschis un şantier: fac... o fabrică.* GALAN, Z. R. 390, cf. VINEA, L. II, 174. *I-am spus să vină azi să mă vadă cum lucrez pe şantier.* H. LOVINESCU, T. 282. *Să ne apărăm şantierul, hidrocentrala.* JIANU, C. 373, cf. LTR[2]. *Nu m a-ntrecut nici unul pe şantier.* VINTILĂ, O. 41. *Pe şantierul hidrocentralei de pe Argeş a fost străpuns al 4 lea tronson.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 794. ◊ F i g. *Cînd soarele n ocean s aruncă Încep poeţii a lor muncă, Pe şantiere intră n şoapte Cu schimbul de noapte.* CĂLINESCU, L. L. 16. *Pe şantieru ăsta, de scînduri şi lumini,... Să înflorim în oameni ascunsele grădini.* DEŞLIU, G. 21. ◊ E x p r. **Pe** (sau **în**) **şantier** = în lucru, în curs de elaborare. *Avea pe şantier cîteva lucrări de proporţii impunătoare.* DR. X, 1. ✦ F i g. (Urmat de determinări care indică domeniul) Activitate. *Şantier ştiinţific.* CONTEMP. 1962, nr. 1, 7/6. *Şantier editorial.* ib. 1965, nr. 10, 6/7. *Şantier de creaţie.* ib.

3. (Silv.) Depozit de lemne. Cf. DS.

— Pronunţat: *-ti-er.* — Pl.: *şantiere.* — Şi: (formă coruptă) **şănţír** s. n. GL. OLT.

— Din fr. **chantier.**

ŞANTIERÍST s. m. (Rar) Persoană care lucrează pe un şantier **(2).** Cf. L. ROM. 1960, nr. 1, 64, 1963, nr. 5, 113.

— Pronunţat: *-ti-e-.* — Pl.: *şantierişti.*

— **Şantier** + suf. *-ist.*

ŞANTRÁCE subst. pl. v. **şatrancă.**

ŞÁNTUNG s. n. Varietate de ţesătură de mătase (sau de in) din fire de grosime neuniformă, care ies în relief pe suprafaţa ţesăturii. *Un pardesiu de şantung.* VINEA, L. I, 68, cf. LTR[2], DN[2], M. D. ENC.

— Din fr. **shantoung.**

ŞANŢ[1] s. n. **I. 1.** Săpătură lungă şi adîncă, adesea fortificată sau umplută cu apă, care se făcea în jurul unei cetăţi, a unei tabere militare etc. în scopuri de apărare; (astăzi popular) tranşee (militară). *Întîi iaste şanţ lat foarte şi adînc şi plin de apă împregiurul cetăţii şi după aceea era zidul.* HERODOT (1645), 73. *Întîi făcură şanţ, făcînd larg, începîndu-l din munţii Tavrului pînă la iazărul Măiacului, care iaste foarte mare.* id. ib. 210. *Să îngropasă bine în şanţuri, unde trei zile s-au apărat.* URECHE, L. 191. *Pizmaşii tăi vor săpa împregiurul tău şanţu şi te vor încungiura.* N. TEST. (1648), 95[v]/29. *Matei Vodă... aruncasă un şanţ penpregiurul taberii sale.* M. COSTIN, O. 153, cf. 43 *Nime nu mă va ntiri să fug la cetăţi, Cu şanţuri, cu tare străj.* DOSOFTEI, PS. 196/12. *Au om iaste lemnul*

cel den țarină să între de cătră fața la șanț! BIBLIA (1688), 141¹ 36, cf. 237¹ 1. *Arnaut pașa... face șanț împrejurul oștii lui și șade acolo pînă a doao zi.* IST. Ț. R. 59. *Sinan Pașa... au încungiurat Bucureștii și Tîrgoviștea cu șanț și cu părcani.* N. COSTIN, L. 581, cf. 131. *Au sfătuit pre Husain-pașe să iasă din șanțu cu oastea împăratului.* NECULCE, L. 50, cf. 49. *Șanț lucru de minune săpînd, pre tătarîi acelora părți... ca-ntr-un ocol i-au închis.* CANTEMIR, HR. 106, cf. 333. *Acolo să tăbărîră, făcînd șanțuri și tocmind tunurile.* ANON. CANTAC., CM I, 212. *Pașa zicea să facă șanțuri să să îngroape și de acolo să să bată.* R. POPESCU, CM I, 424. *Din șanțurile ce noaptea turcii făcuse, cu granatele i-au scos.* R. GRECEANU, CM II, 185. *Idasp... au poruncit ca să sape șanțu.* AETHIOPICA, ap. GCR II, 92/24, cf. KLEIN, D. *Să zice dintru aflate, A fi avut o cetate, Tare și meșteșugită Și cu șanțuri întărită.* BĂRAC, ap. GCR II, 173/16, cf. CLEMENS, LB. *La 1595 vedem însă oștirea românească... făcînd și șanțuri acoperite... spre a se apropia de ziduri.* BĂLCESCU, M. V. 622, cf. 393, ISER. *Ne-am apropiat de cetate pînă la șanțuri.* GHICA, S. 19. *Așează oștirea în lagăr fortificat cu șanțuri.* FILIMON, în JAHRESBER. X, 207, cf. PONTBRIANT, D. *Voinicii... La șanțuri alergau Cu scări și cu fașine.* ALECSANDRI, O. 240. *Casele domnești din București...* [erau] *înconjurate cu șanțuri adînci.* ODOBESCU, S. I, 125. *Șanțul larg și adînc dimprejur săpat chiar în stîncă era apărat cu un zid de mare tărie, ce se ridica pe malul dinlăuntru.* CARAGIALE, O. IV, 257. *Se văd încă urmele șanțului de apărare, ce ocolea zidurile pe dinafară.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 160, cf. COȘBUC, P. II, 44. *Intră în labirintul de șanțuri de comunicație unde apa se aduna ca în niște canale de irigație.* REBREANU, P. S. 90. *Rumpeți peste șanțuri zăgazul heleșteului.* GALACTION, O. 52, cf. C. PETRESCU, Î. II, 90. *Vorbesc ca veteran din trei războaie. Am viețuit în șanțuri și noroaie.* D. BOTEZ, F. S. 9. *Cetățuia era tare deasupra rîpii, cu ziduri înalte, porți, șanțuri și punți în bună stare.* SADOVEANU, O. XI, 72. *Soldații aveau pregătite fascii de nuiele să le aștearnă peste șanțuri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 59. *Căzuți cu arma în mînă ori cu picioarele-n lanțuri, În celule umede ori în băltoace de sînge în șanțuri.* BENIUC, V. A. II, 343, cf. 154. *La Mărășești, sub ploaia ca un plîns, În șanțul plin cu sînge și cu apă, Bunicul meu privirile și-a stîns.* LABIȘ, P. 34. *Spune la măicuța mea Că-s în șanțuri coperit, Sub foi de frăgar înalt.* RETEGANUL, TR. 57. *Să-ncungiur lumea și țeara, Tot pe dunga șanțului, La bătaia neamțului.* HODOȘ, P. P. 207, cf. 601. *Pe deasupra șanțului, Gloanțele dușmanului.* FOLC. MOLD. I, 488.

2. Săpătură lungă și îngustă făcută pentru scurgerea apei, pentru marcarea hotarului dintre două suprafețe de pămînt, pentru irigații etc.; (în special) săpătură în forma descrisă mai sus, de obicei pietruită, făcută de o parte și de alta a unui drum pentru scurgerea apei. *Am săpat șanț și am adus bolovani de i am pus acolo* (a. 1724). IORGA, S. D. XIV, 18. *Făcură șanțuri și abătură apa pi șanțuri și rămasă cetatea fără apă.* ALEXANDRIA (1784), 43ᵛ/8, cf. DIONISIE, C. 175. *Au văzut întru un loc un chip de șanț ca un cerc săpat în pămînt.* DRĂGHICI, R. 158/8, cf. VALIAN, V., ISER. *Nu întîlneai decît care cu morți pre carii îi duceau să-i arunce pe malul unui șanț.* NEGRUZZI, S. I, 291. *Drenurile... comunică la deal și la vale cu șanțurile de irigațiune.* GHICA, S. 545. *S-au făcut 28 kilometre de terasament, adecă de șanțuri numai.* I. IONESCU, P. 146. *Cînd dar este a se redica vreo casă nouă... se face aghiazmă cu care se stropesc șanțurile.* ALECSANDRI, P. P. 194. *A dat de niște șanțuri; buiestrașul s-a poticnit și l-a trîntit cît colo.* CARAGIALE, O. II, 232. *S-a pus să-și sape șanțul așa cum și-l plănuise.* SLAVICI, V. P. 48. *Săpă un șanț adînc pînă ce ajunse sub culcușul scroafei.* ISPIRESCU, L. 129. *Pe verdea margine de șanț Creștea măceșul.* MACEDONSKI, O. I, 134. *Caii întărîtați smienciră cocia ce cu un uruit surd se rostogolise în șanț.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, în JAHRESBER. X, 207, cf. COȘBUC, P. I, 208, BARCIANU. *Deteră într-un șanț, săpat într-adins de oamenii de la plug, ca să nu încalce lumea prea mult pe arătură.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 69. *Apucîndu-l de guler îl rostogoli în șanțu de lîngă drum.* BUJOR, S. 153. *O apucă mai încetișor pe marginea șanțului spre casă.* REBREANU, I. 31. *În Ciorogîrla erau două focare separate fiecare cu cîte un puț neglijat și șanțuri cu apă murdară.* BABEȘ, O. A. I, 65, cf. GALACTION, O. 107. *Cînii deșteptați din șanțuri latră fără să-i asmuți.* TOPÎRCEANU, P. O. 36. *Oamenii mei au sărit șanțul șoselei.* CAMIL PETRESCU, U. N. 268, cf. I. BOTEZ, B. I, 118. *În marginea stîngă a șanțului, dincolo de șosea, așteaptă sicriul hamalului păzit de văduvă și copii.* SAHIA, N. 45. *S-a dat jos de pe malul șanțului.* POPA, V. 85, cf. PRIBEAGUL, P. R. 64, 75. *Au apucat pe un șanț de hotar între Dăvideni și Filipeni.* SADOVEANU, O. XVIII, 131. *Apa abătută în șanț se revarsă.* ENC. AGR., cf. ARGHEZI, VERS. 440, 513. *Dumitrache se ducea pe șanț, în fundul ariei.* STANCU, D. 6. *S-a lucrat numai la șanțuri, nu și la nivelări.* V. ROM. mai 1954, 9, cf. BENIUC, V. A. II, 127. *O căruță țărănească ajunsă din urmă s-a tras... în șanțul drumului.* GALAN, Z. R. 6. *Sări peste șanțul șoselei și pătrunse pe potecă în pădure.* VINEA, L. II, 174. *Ai s-o găsești într-o dimineață leșinată pe o margine de șanț.* H. LOVINESCU, T. 116, cf. VORNIC, P. 199. *Ploaia umpluse șanțurile.* PREDA, M. 130. *Bătăile versului am prins a deprinde... Din doinele seara cîntate pe șanț.* LABIȘ, P. 22, cf. 425. *Cum ar mai sta pe marginea șanțului și-ar fuma cu pîndarul o țigară.* S ianuarie 1960, 19. *Parasca se apropia de podețul de peste șanț.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 9. *Făcea zarzavagerie, scoțînd toată ziua apă dintr-o pompă americană și udînd șanțurile ca să scoată pătlăgele roșii și ardei.* ROMÂNIA LITERARĂ 1969, nr. 16, 5/4, cf. TEODORESCU, P. P. 211. *Lăsară boii să pască pe-un șanț.* RETEGANUL, P. I, 22. *Pălincuță, lumea mea,... Pînă atuncea te voi bea, Pînă-n șanțuri oi cădea.* BIBICESCU, P. P. 356, cf. 142, CHEST. IV 40/20, ALR I 948/90, ALR II 2 544, 5 069, 5 078, 5 679. *Și iar poruncea, Șanțuri mari săpa, Iezeru-mi seca.* BALADE, III, 37. *Nu zi: hop! pînă nu treci șanțu.* ZANNE, P. II, 715. ◊ E x p r. (Învechit) **A osîndi** (pe cineva) **la șanț** = a pedepsi (pe cineva) la muncă silnică. *Au osîndit... pe Mavrodin la șanț pe 10 ani* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 112. **A se duce la șanț** = a se risipi, a se distruge. *Rămăsese... singur cu fata și toată gospodăria i se ducea la șanț.* PREDA, Î. 114. ✦ Urmă lăsată de roțile unui vehicul pe pămîntul moale. V. f ă g a ș. *Drumul era scurt..., dar plin de hopuri și de șanțuri.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 69. *Pascalopol părăsi drumul de căruță pe care din cauza unor nămoliri mai vechi rămăsese șanțuri groase, solidificate, de tină.* CĂLINESCU, E. O. I, 105, cf. ALR I 814/24, ALR SN III h 865. ✦ (Prin Transilv.) Urmă adîncă lăsată de șiroaie pe coasta unui deal. Cf. ALR SN III h 820. ✦ (Prin Munt. și Transilv.) Albie a unui rîu. Cf. ALR I 422/426, com. din RĂHĂU – SEBEȘ. ✦ (Regional) Fîșie de pămînt rămasă nearată între brazde (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR SN I h 30/605.

3. P. a n a l. Crestătură, scobitură alungită și îngustă, făcută pe diferite obiecte. V. ș l i ț[1] **(1)**. Cf. ISPIRESCU, în L. ROM. 1965, 325, DAMÉ, T. 114, 153, PAMFILE, I. C. 122, 186, 222, V. MOLIN, V. T. 78. *Blocul este confecționat din oțel călit, prevăzut cu o serie de găuri și șanțuri.* IOANOVICI, TEHN. 120. *O roată dințată este o roată care are de jur împrejurul ei un număr oarecare de șanțuri și de ieșituri ce formează dinții.* SOARE, MAȘ. 134. *Cu șănțuitorul se fac șanțurile (ulucele)... pentru lemnele care vin încheiate.* I. APOLZAN, U. 12, cf. ALR II 6 138/812, 6 463/836, 6 782/353, 551, 769, 791, 812, 833, 6 783/365.

4. P. a n a l. (Rar) Adîncitură alungită și îngustă la suprafața unui organ[2] **(1)** sau a unei părți a corpului. *Meningele sînt subțiri, circumvoluțiunile turtite și largi, șanțurile strîmte.* BABEȘ, O. A. I, 316. *Triunghiul în care sfîrșea părul tuns la spate lăsa gol grumazul băiețesc, al cărui imperceptibil șanț se pierdea în candoarea circulară a gulerului.* CĂLINESCU, C. N. 12. *Un fir de arnici roșu se prelingea pe șanțul adînc al buzei de sus.* id. E. O. I, 65.

II. 1. (Învechit) Val de pămînt făcut în scopuri de apărare. *Șanțul cela ce să dzice Troianul.* M. COSTIN, O. 13, cf. ANON. CAR. *De la șanțurile, care se cheamă romane, în jos,... intră lăcuitorii Sarmate unii era slobozi.* MAIOR, IST. 182/4, cf. CABA, SĂL.

2. (Învechit, rar) Dig, iezătură. *În mijlocul unii mlaștini un șanț (iezătură) de piatră înalt de un stînjăn și giumătate și lat de patru.* IST. AM. 39r/7.

— Pl. : *șanțuri* și (regional) *șanțe* (ALR SN III h 865/833). — Și : (regional) **sanț** (CL 1965, 274) s. n., (învechit, rar) **șánță** (DIONISIE, C. 175) s. f.

— Din germ. **Schanze**, magh. **sánc**.

ȘANȚ[2] s. n. (Mold.) Ciudățenie, minunăție **(1)**. *Minunînd pre mulți cu ciudesele și cu șanțurile.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D. ◊ E x p r. **A-i fi** (cuiva) **de șanț** = **a)** (și în forma **a-i părea** cuiva **de șanț**) a-i părea (cuiva) ciudat sau amuzant. *Rideți, domniavoastră? Vă pare de șanț?* ALECSANDRI, T. 83, cf. 918, PAMFILE, J. II, 164, I. CR. III, 252 ; **b)** a se jena, a-i fi rușine. Com. IORDAN. *Nu ți-i de șanț să n-ai nici un copil?* ib. **A-i ține** (cuiva) **șanțul** = a-i face (cuiva) pe plac. Cf. I. CR. III, 252.

— Pl. : *șanțuri.*

— Etimologia necunoscută.

ȘANȚ[3] s. n. (Transilv.) Scrumul rămas în pipă după arderea tutunului. Cf. LB, GHEȚIE, R. M., VAIDA, VICIU, GL., CABA, SĂL.

— Pl. : *șanțuri.*

— Din magh. dial. **sanc**.

ȘANȚ[4] subst. (Învechit, rar ; calc după germ. *sein Leben in die Schanze werfen* ; în e x p r.) **A-și arunca viața în șanț** = a-și risca viața. *Trebuie să ne mirăm și astăzi de orbul curagiu tineresc cu care acei tineri, prin ținuta lor, își aruncau viața în șanț.* BARIȚIU, P. A. II, 86, cf. 651.

— Din germ. **Schanze** „șansă".

ȘÁNȚĂ s. f. v. **șanț[1]**.

ȘÁPĂ s. f. Strat de bitum, de asfalt etc. care se așterne pe suprafața unui element de construcție, pentru a-l impermeabiliza. Cf. DT, LTR[2], DER.

— Pl. : *șape.*

— Din fr. **chape**.

ȘAPCALÍU[1] s. m. (Rar) Persoană care poartă șapcă **(2)**. Cf. BUL. FIL. V, 173, SCRIBAN, D., SCL 1953, 118.

— Pl. : *șapcalii.*

— Din tc. **şapkalı**.

ȘAPCALÍU[2], -ÍE (Prin nord-vestul Munt. ; despre oameni) Care are un mers urît, dizgrațios. Cf. RĂDULESCU-CODIN, 7.

— Pl. : *șapcalii.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ș a p c a l i u[1].

ȘAPCANDẮU s. n. v. **jepchendău**.

ȘÁPCĂ s. f. **1.** (Transilv. și prin Munt.) Căciulă. Cf. LB. *Țărani cu șepci de oaie și suman.* CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 1/6. *Bădița cu șapcă neagră Iese-n cale și mă-ntreabă.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 44, cf. CABA, SĂL., COMAN, GL. *Bărbați o avut în cap șapcă albă cu urechi înapoi.* ALRT II, 133, cf. 332, ALR I 1 860, ALR II 3 352/157, 260, 6 621/157, 260, MAT. DIALECT. I, 95.

2. Acoperămînt de cap, confecționat din stofă, din pînză etc., cu cozoroc, cu partea superioară de obicei rotundă și plată (și răsfrîntă în afară) sau de formă emisferică, purtat mai ales de bărbați și de băieți, adesea ca piesă de uniformă ; s p e c. chipiu ; (regional) șlică. V. c a s c h e t ă, c a p e l ă. *Redavoiul... au luat cu sine : 1 șapcă, 1 galstuh, 1 manta.* BULETIN, F. (1838), 19¹/₄, cf. ISER. *Un unter-ofițer... încins cu sabie peste giubeaua blănită cu cacom, purtînd pinteni și șapcă cu roșu.* NEGRUZZI, S. I, 70, cf. POLIZU. *El purta surtuc verde..., pantaloni largi cu piele, șeapcă de mușama.* GHICA, S. 277, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 385, LM. *Cavaleria era îmbrăcată ca și infanteria... cu căști și șepci* (a. 1874). URICARIUL, XXII, 440. *În cap, o șapcă de plisă neagră cu cozoroc de piele, cum sînt șepcile birjerești.* CARAGIALE, O. II, 16. *Vichilul... trecea pe lîngă el fără să-și scoată șapca.* CONV. LIT. XXI, 389, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Era îmbrăcat în haine cenușii și pe cap purta o șapcă.* DUNĂREANU, CH. 156, cf. TDRG, AGÎRBICEANU, A. 373. *Domnii..., cu șepci impermeabile, trec la poștă peste drum de hotel.* IBRĂILEANU, A. 7, cf. NICA, L. VAM. 232. *N-a rămas om cu șapcă roșie sau hamal neîntrebat.* BASSARABESCU, S. N. 19. *Inaugurase o șapcă de ofițer de marină, cu cozoroc plecat.* TEODOREANU, M. II, 203. *A dat calul în sama lui Costache, băitanașul lui cu șapcă și tunică.* SADOVEANU, O. XI, 406. *Se zăresc îngrijitorii, în haine noi, cu șepci lustruite și cu o cocardă pe piept.* ARGHEZI, P. T. 22. *Își puse pe cap șapca pe care o avusese la liceu.* CĂLINESCU, E. O. I, 180. *Un boiernaș cu anteriu, dar cu șapcă muscălească, se întoarce spre nevasta lui.* CAMIL PETRESCU, O. II, 252. *Niște domni mustăcioși cu șepci în cap.* BOGZA, C. O. 310. *Își trase șapca pe frunte și se îndreptă spre primul tractor.* V. ROM. iulie 1954, 159. *Școlarii... au fugit, pe urmă, fără șepci.* PAS, Z. IV, 169. *Se așeză... și își puse șapca pe masă.* BENIUC, M. C. I, 41. *A venit și familia negustorului, tatăl înainte..., cu șapca pe ceafă.* DEMETRIUS, A. 31. *Își scoase șapca cenușie cu stea roșie de pînză și îi privi cozorocul spart.* V. ROM. mai 1957, 49, cf. H XVI 125. *Dacă văzui și văzui, Pusei șapca căpălii, Cu giubeaua mă-nvălii.* MAT. FOLK. 263, cf. ALR II 3 281, ALR SN IV h 941.

3. (Regional ; și în sintagma *șapcă de fier*) Cască (militară). Cf. ALR SN IV h 945.

4. (Art. ; regional) Numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape ; melodie după care se execută acest dans. Cf. BARONZI, L. 92, VARONE, D. 130.

5. C o m p u s : (prin sudul Olt.) **șapca-șezutului** = crucea-șalelor. ALR II/I MN 37, 2 208/872.

— Pl. : *șepci* și (regional) *șepce* (ALR I 1 860/136, ALR II 3 281/130, ALR SN IV h 944/279), *șapce* (LB, ALR II 3 281/53), *șepche* (ALR I 1 860/59), *șapche* (ALR II 3 281/47, 76, 791), *șăpciuri* (ib. 3 281/836). — Și : (regional) **șápche** (MAT. FOLK. 411, ALR II 3 281/29), **șípcă** (LB, ISER, CIHAC, II, 385, GHEȚIE, R. M., ALR II 3 281/325, ALR SN IV h 941), **șoápcă** (ALR II 3 281/182, 192, 334, 574, ALR SN IV h 941) s. f.

— Din magh. **sapka**, rus. **шапка**. — **Șipcă** < magh. **sipka**.

ȘÁPCHE s. f. v. **șapcă**.

ȘAPERÓN s. n. (Franțuzism rar) **1.** Un fel de capișon care acoperea capul și gîtul pînă la umeri, purtat de bărbați și de femei în evul mediu. DN[2].

2. Femeie în vîrstă care, conform unor convenințe, însoțește în lume o fată sau o femeie tînără. Cf. ALEXI, W., DN[2].

— Pl. : ?

— Din fr. **chaperon**.

ȘAPIROGRÁF s. n. Aparat de multiplicat texte sau desene, format dintr-un cilindru acoperit cu o pastă specială, pe care se imprimă textul sau desenul care urmează a fi reprodus. Cf. NICA, L. VAM. 232. *Puneți degrabă pe cineva... să-l tragă la șapirograf.* BRĂESCU, A. 262. *Ileana îi aducea materiale pe care el, cu ajutorul unui șapirograf, le multiplica și le răspîndea.* BENIUC, M. C. I, 280, cf. LTR[2], DN[2].

— Pl. : *șapirografe.*

Din germ. **Schapirograph**.

ȘAPIROGRAFIÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică texte sau desene) A multiplica la șapirograf. Cf. BUL. FIL. III, 186, VI, 51.

— Pronunțat: *-fi-a.* — Prez. ind.: *șapirografiez.* — V. **șapirograf.**

ŞAPIROGRAFIÁT, -Ă adj. Multiplicat cu ajutorul șapirografului. *Directoarea liceului... pregătise... o primire la gară..., lansînd și invitații șapirografiate corpului didactic.* TEODOREANU, I. 97.

— Pronunțat: *-fi-at.* — Pl.: *șapirografiați, -te.* — V. **șapirografia.**

ŞAPIROGRAFIÉRE s. f. Acțiunea de a ș a p i r o g r a f i a și rezultatul ei. DN[2].

— Pronunțat: *-fi-e-.* — Pl.: *șapirografieri.* — V. **șapirografia.**

ŞÁPOT, -Ă adj. (Regional) Palid (Moftinu Mic-Carei). ALR II/I MN 20, 6 939/334.

— Pl.: *șapoți, -te.*

— Din magh. **sápadt.**

ŞAPT s. n. v. **șaht.**

ŞÁPTĂLEASPREZECE num. ord. v. **șapteleasprezece.**

ŞÁPTE[1] num. card., subst. **I.** Num. card. (Adesea în componența unor numerale cardinale compuse) Numărul care, în numărătoare, are locul între șase și opt.

1. (Cu valoare adjectivală; așezat înaintea substantivului determinat) *Prebăndim șapte dzile.* COD. VOR. 15/8, cf. 32/6. *După Paști, șapte săptămîni numara iudeii.* CORESI, EV. 190, cf. 349. *Dă-mi șăpte feciori ai surori me* (a. 1550–1580). GCR I, 7/10. *Lingă el luo frații lui și îmblet de șapte zile goni pre el și-l agiunse pre muntele Ghelitadului.* PALIA (1581), 125/12. *Șapte taine sînt a legei noao.* PARACLIS (1639), 252. *Șapte mii de galbeni.* URECHE, L. 80, cf. 75. *Au mincat roadă... mai mult de șeapte ai.* PRAV. 5. *Cele șeapte sate de țeară... ...le-a dat Ieremia Vodă hanului.* M. COSTIN, LET.[2] I, 251. *Șeapte daruri a s[î]ntului duh* (a. 1673). GCR I, 209/6. *Am pierdut șapte sute de oameni.* R. POPESCU, CM I, 268, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 246. *Cînd va fi de șăpte ani... va avea primejdie* (cca 1750). GCR II, 67/19. *Munca voastră vi oi plăti cu șep e mii de marce de argint.* ȘINCAI, HR. I, 308/8, cf. 73/28, KLEIN, D. 424. *Întru oarecare sat lăcuind... șapte luni* (a. 1809). GCR II, 204/5, cf. CLEMENS, DRLU, LB, POLIZU, ALECSANDRI, P. I, 4, CIHAC, I, 274, LM. *Sînt șeapte galerii alăturate.* ODOBESCU, S. II, 113, cf. I, 232. *Șapte ani de cind plecat-ai, zburător cu negre plete.* EMINESCU, O. I, 83. *Carul cu lemne... ținea... șepte lei și jumătate.* CREANGĂ, A. 83, cf. id. P. 218. *Dam lecții la o fetiță de șeapte ani.* DELAVRANCEA, T. 209. *Și-a fabricat un certificat de șapte clase.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 27, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Se află în fața deodată cu șapte ofertanți.* AGÎRBICEANU, A. 501, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sclipeau în întuneric șapte stele.* TOPÎRCEANU, B. 87. *Spuneai că sînt șapte stele: patru și trei.* SEBASTIAN, T. 312. *Mă costă șapte lire otomane.* SADOVEANU, O. XVI, 45. *Din șapte nasturi mai atîrnă cinci.* ARGHEZI, VERS. 205. *Casa fu ocupată militărește de cele șapte persoane.* CĂLINESCU, E. O. II, 187. *Sînt ca la șapte sute de inși.* CAMIL PETRESCU, O. III, 36. *Muierile i-au scornit vorbe c-ar avea șapte burice.* STANCU, D. 192. *Știe șapte limbi.* BENIUC, V. A. II, 26. *Valoarea unui asemenea condei este destul de însemnată: șapte mii de lei.* VINEA, L. I, 38. *Șeapte taini dumnezeiești.* TEODORESCU, P. P. 251. *A născut fata împăratului șeapte znamenii.* ȘEZ. III, 74. *Șapte popi slujbă fac.* ALEXICI, L. P. 204, cf. BUD, P. P. 21. *Carcă-mi-se, -ncarcă Șapte-agalioane.* GEORGESCU-TISTU, B. 152. *Șeapte lei suta de raci Și pescarii tot săraci.* ZANNE, P. I, 630, cf. II, 751. *Șapte ani ca miine trece,* se spune, în glumă, cînd cineva se află într-o situație neplăcută, a cărei remediere nu poate fi grăbită. Cf. BUL. FIL. V, 173. ◇ (În credințe și superstiții, considerat ca număr magic) *Au sugrumat pe Idra cea cu șapte capete.* MOLNAR, RET. 118/22. *M-am zămislit ca-n basme cu șapte frunți și șapte Grumazi și șapte țeste.* ARGHEZI, VERS. 96. *Pe dinsul numai acela va fi în stare să-l învingă, care va lua șepte fire de griu de vară și șepte de griu de toamnă, șepte fire de piperiu, șepte fire de tămîie, șepte cuie șterse de potcoava părăsită.* MARIAN, I. 301. ◇ (Învechit, așezat după substantivul determinat) *Preuți șapte.* COD. VOR. 57. *Să rămînem zile șapte* (a. 1703). GCR I, 350/15. ◇ E x p r. **A (nu) avea cei șapte ani de acasă** = a (nu) fi fost (bine) educat în copilărie. Cf. ARGHEZI, VERS. 550. **A fi în șapte luni** = a fi arțăgos, nestăpînit. Cf. ZANNE, P. II, 603. ◇ C o m p u s e: **șapte-degete** = plantă erbacee din familia rozaceelor, cu tulpina tîrîtoare, cu frunzele dințate și cu florile purpurii (*Comarum palustre*). Cf. ALEXI, W., PANȚU, PL., SIMIONESCU, FL. 296, BORZA, D. 137, 291; (regional) **șapte-frați** = *Cosmos bipinnatus.* Cf. BORZA, D. 53, 291; (prin Dobr.) **șapte-mori** = numele unei hore; melodie după care se execută această horă. Cf. VARONE, D. 130; (prin Dobr.) **șapte-pași** = numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. PÎRVESCU, C. 188, VARONE, D. 130. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Filippu ievanghelistul, cela ce era de cei șapte.* COD. VOR. 26/11. [S-a arătat] *celor șapte la marea Tiveriadului.* CORESI, EV. 133. *Într acea Italie se află nu o stăpînire numai, ci mai multe de șapte-opt.* C. CANTACUZINO, CM I, 59. *I-au murit vreo șeapte la număr.* DUMITRAȘCU, STR. 7. *Fără veste văd că-mi sare Un șoldan cît un vițel, Și stîrnește-n goana mare Alți vreo șapte după el.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 184. *Faci șăpți la rînd, suspină casierița rușinată.* BRĂESCU, M. B. 91. *Iovan are rînd la opt zile; Marcu la șapte.* SADOVEANU, O. XVI, 116. *Transcriu titlurile... în număr de șapte.* ARGHEZI, P. T. 163. *Andu Fulga a fost achitat cu șapte la cinci, proporția nu importă.* VINEA, L. II, 92. *Ca și dinții babei mele Fără șeapte nu sînt opt.* ZANNE, P. II, 195. *Șapte-n cap, opt după ceafă,* se spune, ironic, cuiva care poartă șapcă. Cf. BUL. FIL. V, 173. (E x p r.) **A trage din șapte una** = a primi mai puțin decît trebuie. Cf. ZANNE, P. V, 591. ✦ (Prin exagerare, indică un număr nedeterminat, de obicei mare) *Lordul... este avut cît șepte milionari.* ALECSANDRI, O. P. 292. *S-au adunat de pe șapte hotare depărtate... nuntași și nuntașe.* CARAGIALE, O. III, 259. *Va ieși... un domn de care să se vorbească în șapte sate!* AGÎRBICEANU, A. 284. *Ascultam glasul de șapte feluri al sălbătăciunilor acestora.* SADOVEANU, O. XV, 224. *Tu ai mai mult cap decît șapte logofeți la un loc.* CAMIL PETRESCU, O. III, 81. *Să cînt cu-n glas cît șapte coruri.* BENIUC, V. A. II, 190. *Șepte sate... am prădat, Șepte sate de pe Olt și Mehedințul mai tot!* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 399. *Unde sînt șeapte surori, Nici coji pe cărpători, Nici cilți pe-ncheietori.* TEODORESCU, P. P. 256. *Șepte popi din șepte sate Să mă ierte de păcate.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 458. *Unde-s șepte fete într-o casă, acolo îi o șezătoare întreagă.* SBIERA, P. 389. *Din pridvor că mi-ți sărea Și la cal că-mi alerga, În șeapte chingi că mi-l chinga.* BALADE, III, 115. *Șepte ai De cînd te lai, Nelegioară nu erai.* ZANNE, P. I, 420. *Șapte ape în chisăliță și o mînă de tărîțe,* se spune **a)** despre rude îndepărtate. Cf. id. ib. III, 521; **b)** despre un om zgîrcit. Cf. id. ib. IV, 142. *Nu strică cine mănîncă șeapte pite, ci acela care i le dă.* id. ib. IV, 80. (E x p r.) **A umbla pe șapte cărări** = a merge împleticindu-se (din cauza beției). Cf. id. ib. VI, 17. **A lua** (sau **a scoate**) **șapte piei** (de pe cineva) = a jecmăni (pe cineva), a sili (pe cineva) să muncească peste puterile sale. *Vechilul... scotea șapte piei de pe ei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 302, cf. ZANNE, P. I, 591. **Peste șapte mări și (șapte) țări** sau **peste șapte țări și (șapte) mări** v. m a r e (1). **Șapte poște și un popas** = distanță foarte mare. Cf. ZANNE, P. V, 400. **A umbla șapte hotare** = a umbla mult timp, pe distanțe mari. Cf. id. ib. VI, 152. **Parcă l-a pus** (sau **a pus-o**) **pe șapte cai,** se spune despre o persoană care a trecut multe supărări, care a

fost îmbunată. Cf. FURTUNĂ, V. 93. *Așa se bucurase zgripțuricea de babă, parcă o pusese pe șapte cai!* id. ib. 2. **A fi șapte frați pe un cojoc**, se spune despre persoane scăpătate. Cf. ZANNE, P. III, 123. **A da șapte boi și șapte vaci** = a da mult. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. **A fi de șapte palme în frunte** v. p a l m ă[1] (3). **A fi de șapte palme în piept** v. p a l m ă[1] (3). ◊ (Cu elipsa substantivului determinat) *Fuge cu șapte în piept*, se spune despre un om înalt și voinic. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. (L o c. a d v.) **Cît șapte** = foarte mult. *Dormea cît șepte.* ALECSANDRI, O. P. 284. *Bea cît șeapte.* ZANNE, P. III, 457. *Mănîncă cît șepte.* id. ib. 624. (E x p r.) **A nu se da pe șapte** sau **a nu da** (pe cineva) **pe șapte** = a se considera sau a considera (pe cineva) om cu însușiri deosebite, mai bun, mai capabil decît alții. Cf. id. ib. V, 591.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Patru și cu trei fac șapte.* ◊ E x p r. **Două și cu trei fac șapte**, se spune „la lucruri nepotrivite". Cf. ZANNE, P. V, 279. **A nu ști nici șapte, nici opt** = a nu ști nimic. Cf. id. ib. 592.

3. (Precedat de prep. „de" și urmat de „ori", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) Cf. LEX. MARS. 246. *De șepte ori într-o săptămînă S-au bătut voinicii țigănești.* BUDAI-DELEANU, Ț. 337, cf. LB. *Se îmbăta regulat de șapte ori pe săptămînă.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 79. *A fost de șapte ori rănit.* SADOVEANU, O. XVIII, 26, cf. XIX, 429. ◊ (Prin exagerare) *De șapte ori în dzi laudu te.* PSALT. SCH. 419/1. *Laudu de șeapte ori în zi și de șepte ori în noaptea* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 354/2. *Cine va ucide pre Cain de șapte ori va fi pedepsit.* PALIA (1581), 25/13. *Argint lămurit și de șapte ori curățit.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/1. *De șapte ori iaste sufletul lui mai îndrăcit.* ANON. CANTAC., CM I, 199. *Înțeleptul învîrtește de șepte ori limba în gură, înainte de a vorbi.* ZANNE, P. II, 224.

4. (Precedat de prep. „de" și urmat de „ori", intră în componența numeralului multiplicativ corespunzător) Înșeptit. *Este femeia unui influent senator, de șapte ori milionar.* CARAGIALE, O. III, 268.

5. (Precedat de „cîte", intră în componența numeralului distributiv corespunzător) *Am primit cîte șapte cărți.* ◊ (Cu elipsa substantivului determinat) *Sosesc în grupuri de cîte șapte.*

6. (Cu valoare de numeral ordinal; așezat după substantivul determinat) Al șaptelea, a șaptea. *Erau poate orele șapte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 214. *Seara cînd se face ora șapte... Revin acasă visător.* BENIUC, V. A. I, 103. *Masa se servește la ora șapte.* H. LOVINESCU, T. 149. *Și multe încă nu s-ar întîmpla, Colo prin orizontul șase sau șapte.* DEȘLIU, G. 46. ◊ (Cu elipsa substantivului determinat, subînțelegîndu-se de obicei „ora", „ziua", „data") *Măria Sa dă ordin ministrului să fie gata a doua zi la șeapte.* CARAGIALE, O. III, 43. *Așadar, mîine la șapte.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 125. *Se trezi... la șapte, cînd auzi o ciocănitură în ușă.* AGÎRBICEANU, A. 55. *Pe terasa Cazinoului, la șapte, ... își caută un loc la o masă.* C. PETRESCU, Î. II, 245. *Cînd vine d-ra Cucu, e șapte.* SEBASTIAN, T. 192. *În preajma lui șapte jumătate, seara, colonelul se ridica de la masa de baccara.* TEODOREANU, M. II, 92. *Mîine la șapte seara, ne întîlnim.* ARGHEZI, P. T. 134. *Aseară pe la șapte nu sosise știrea că s-a făcut căimăcămie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 654. *Unde ținem adunarea? ... La școală. Dacă s-ar putea, pe la șapte.* STANCU, R. A. I, 93. *Să fii dimineață la șapte aci.* VINEA, L. I, 112. *Cînd bătea ceasul la șepte, Mă pogor, mîndră, pe trepte.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 300.

II. Subst. **1.** Semn grafic care reprezintă numărul șapte[1] (**I 1**); p. e x t. desen, figură în forma acestui semn. *Am scris un șapte pe tablă.*

2. Nota șapte[1] (**I 1**); (regional) șeptar (**2**). *A luat un șapte.*

3. Carte de joc marcată cu numărul șapte[1] (**I 1**), care are șapte[1] puncte; șeptar (**1**), (familiar) șeptic (**1**), (regional) șeptacă. *Lipsea... numai craiul de ghindă, care se afla la dreapta jos,... alături cu șapte de spatii.* SADOVEANU, O. X, 221. *N-am numa șeptele de roșu.* MAT. DIALECT. I, 96.

— Și: (popular) **șépte**, (învechit și regional) **șeápte** num. card.

— Lat. **septem**.

ȘÁPTE[2] num. ord. v. **șaptelea**.

ȘÁPTELE num. ord. v. **șaptelea**.

ȘÁPTELEA, ȘÁPTEA num. ord. (Precedat de art. „al", „a") Care se află între al șaselea și al optulea.

1. (Cu valoare adjectivală sau substantivală) *Cînd va fi a șaptea zi, iarăș să fie tuns tot părul capului lui.* CORESI, EV. 425, cf. 349. *A șapte dzi, sv[î]nta duminească, ei nu o păzesc* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 418/21. *A șaptea porun(că).* PARACLIS (1639), 251. *Dumeneca a șeaptea.* VARLAAM, C. 502. *Al șaptelea an a domniii.* URECHE, L. 84. *Pricina a șeaptea.* PRAV. 338/43, cf. 257/18. *Precum să arată la al șaptele cap la a dooa împărăție.* BIBLIA (1688), [prefață] 6/42, cf. 7/24. *În al șeptelea an a domniei lui.. au mărsu să ie cetatea.* NECULCE, L. 109. *Al șeptelea au stătut iarăș acest mai de sus Fulvius Flac la Consulat.* CANTEMIR, HR. 120. *Scrie și Bonfinie într-a doao decade-i, carte a șaptea.* C. CANTACUZINO, CM I, 46, cf. LEX. MARS. 246. *Al șaptelea* [păcat]*... este deznădăjduirea de mila lui Dumnezeu.* ANTIM, P. 96. *Fu ucis în Roma... întru al șeptelea an al împărăției lor.* ȘINCAI, HR. I, 21/32, cf. 12/31, LB 632, POLIZU. *A șeaptea galerie va fi compusă de un șir de bufeturi.* ODOBESCU, S. II, 114. *Dumnezeul părinților noștri a șeaptea zi ar fi lucrat.* CARAGIALE, O. III, 250. *Al șaptelea an de mizerie.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 5, cf. DDRF. *Elev mare, în a șaptea,... nu-și putea stăpîni lacrimile.* AGÎRBICEANU, A. 63. *Un biet elev din clasa a șaptea.* I. BOTEZ, B. I, 100. *Astfel se încheie această sărbătoare, la al șaptelea ceas din zi.* SADOVEANU, O. X, 151. *Unicele indicații..., în replica a patra și a șaptea, ar fi putut lipsi.* VIANU, A. P. 136. *El fusese ales prefect al legiunii a șaptea.* CAMIL PETRESCU, O. III, 474. ◊ (În limba vorbită, cu contragerea art. „a") *O bancă din clasa șaptea.* I. BOTEZ, B. I, 46. *Acest tic al „șefului clasei" era notoriu în clasa șaptea modernă.* TEODOREANU, M. II, 30. *Nu se ghicise pînă-n ziua șaptea Ce deslușise ochiul pe-ntuneric noaptea.* ARGHEZI, VERS. 238. ◊ (Cu amestec de forme): **a)** (regional; forma masculină este precedată de art. „a") *A șaptelea.* ALR II 2 333/928, cf. 2 333/95, 414, 2 334/325; **b)** (popular; forma masculină, precedată de art. „al" sau „a", este folosită ca num. ord. f.) *Fiica măriii sale ce dă a șaptelea la vîrstă.* R. GRECEANU, CM II, 205. *Omoară bongarul și scoate din capul lui o albină și tot așa șapte viețăți feliurite, pînă din capul celei de a șaptelea scoate o fluieriță.* MERA, L. B. 70. *Al șaptelea.* ALR II 2 333/762, cf. 2 333/2, 95, 414, 551, 872, 928, 2 334/27, 325; **c)** (regional; forma feminină, precedată de art. „a", este folosită ca num. ord. m.) *Ăl de-a șeptea.* ALR II 2 333/235, cf. 2 334/537. ◊ (Rar) *A șaptea artă* = cinematografia. *A șaptea artă a devenit cea mai populară și în mediul rural, unde a viziona două sau chiar trei filme pe săptămînă e acum un lucru obișnuit.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 894. ◊ E x p r. **Pe glasul al șaptelea** = cu voce ascuțită. Cf. ZANNE, P. IV, 376. ◊ (Prin exagerare) *Ce cîntec îmi place mie la al șaptelea pahar?* SADOVEANU, O. XV, 305. (E x p r.) **A fi** (sau **a se crede**) **în al șaptelea cer** = a fi (sau a se crede) foarte fericit. Cf. DL.

2. (La f.; urmat de „parte", intră în componența numeralului fracționar corespunzător) *A luat a șaptea parte din bani.*

3. (La f.; urmat de „oară" și adesea precedat de prep. „pentru", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) *A șaptea oară au trimis împăratul soli.* URECHE, L. 148. *Cucoșul... cîntă a șaptea oară.* SADOVEANU, O. XIII, 592. *Ba eu o să mă*

însor, dragă. A șaptea oară. STANCU, R. A. IV, 204. ◇ (Prin exagerare) *Doi dintre colaboratorii noștri... erau cît p-aci să se strice de rîs, citindu-și pentru a șaptea oară articolele.* CARAGIALE, O. IV, 298.

— Și: (popular) **șéptelea**, **șéptea**, (învechit și regional) **șáptele**, **șápte**, **șeáptelea**, **șeáptea** num. ord.

— **Șapte**¹ + **lea**.

ȘÁPTELEASPRĂDZEACE, ȘÁPTEASPRĂDZEACE num. ord. v. **șapteleasprezece**.

ȘÁPTELEASPREZECE, ȘÁPTEASPREZECE num. ord. (Învechit, în Transilv.; cu valoare adjectivală; precedat de art. „al", „a") Care se află între al șaisprezecelea și al optsprezecelea. *În a șapteasprădzeace dzi luniei a doae, fu zi cînd rupseră-se fîntînile toate adîncului mare și deșchiseră-se ferestrile ceriului.* PO 30, cf. 32. *Voi lăsa o ploaie de foc în lura lui priere, a șapteasprădzeace dzi* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 48/16. *În al șaptăleasprezece an... au luat turcii țara Oradea* (a. 1676). SCL 1953, 220. ◇ (Cu contragerea articolului posesiv) *La șepteleasprezece an.* JAHRESBER. IV, 300.

— Și: **șápteleasprădzeace**, **șápteasprădzeace**, **șáptăleasprezece**, **șépteleasprezece**, **șépteasprezece** num. ord.

— **Șaptelea** + **spre** + **zece**.

ȘÁPTESPCE num. card. v. **șaptesprezece**.

ȘÁPTESPE num. card. v. **șaptesprezece**.

ȘÁPTESPECE num. card. v. **șaptesprezece**.

ȘÁPTESPRE num. card. v. **șaptesprezece**.

ȘÁPTESPRECE num. card. v. **șaptesprezece**.

ȘÁPTESPRECELEA, -CEA num. ord. v. **șaptesprezecelea**.

ȘÁPTESPREZECE num. card. Numărul care, în numărătoare, are locul între șaisprezece și optsprezece.

1. (Cu valoare adjectivală; așezat înaintea substantivului determinat) *Șeaptesprăzeace ani.* CANTEMIR, HR. 129, cf. LEX. MARS. 245. *După zece luni și șeptesprezece zile de nestăpânire, senatul Romei și ostașii dimpreună au ales august pre Iulie.* ȘINCAI, HR. I, 86/18, cf. CLEMENS, LB, POLIZU. *Ziceai ca esti de șeptesprezece ani.* NEGRUZZI, S. III, 73. *Eram de șaptesprezece ani.* EMINESCU, O. IV, 543, cf. CARAGIALE, O. III, 2. *În postul Crăciunului împlinește șaptesprezece ani.* DELAVRANCEA, T. 135, cf. VLAHUȚĂ, O. A. III, 12, DDRF, ALEXI, W., TDRG, AGÎRBICEANU, A. 46, CADE. *Felișcana ... de șaptesprezece ani încheiați, se prinsese lîngă el în horă.* REBREANU, R. I, 128. *Am șaptesprezece trofee.* SADOVEANU, O. XV, 65. *Era în ceata lui Tunsu de la șaptesprezece ani.* CAMIL PETRESCU, O. III, 318. *Sarmiza avea șaptesprezece ani.* STANCU, R. A. II, 408. *Nici n-a împlinit bine șaptesprezece ani.* VINEA, L. II, 36. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Acum la paisprezece ani e înalt ca unul de șaptesprezece.* CAMIL PETRESCU, O. II, 576. (L o c. a d v.) **Cît șaptesprezece** = foarte mult. *Oșlobanu, care mînca cît șeptesprezece, ne cam pusese pe gînduri.* CREANGĂ, A. 100, cf. id. P. 262.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Treisprezece și cu patru fac șaptesprezece.*

3. (Precedat de prep. „de" și urmat de „ori", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) Cf. LB. *De șaptesprezece ori.*

4. (Precedat de „cîte", intră în componența numeralului distributiv corespunzător) *Au primit cîte șaptesprezece lei.* ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Sosesc în grupuri de cîte șaptesprezece.*

5. (Cu valoare de numeral ordinal; așezat după substantivul determinat) Al șaptesprezecelea, a șaptesprezecea. *A citit pînă la pagina șaptesprezece.* ◇ (Cu elipsa substantivului determinat, subînțelegîndu-se de obicei „ora", „ziua", „data") *În luna lui mart, în șeptesprăzeace au stătut împărat.* CANTEMIR, HR. 296. *E șaptesprezece fără un sfert.* PREDA, D. 118.

— Și: (popular, forme prescurtate) **șáptesprece** (accentuat și *șaptesprece* ALR I 226, ALR II 2 315/27), **șáptespre** (ALR I 226/885), **șáptespce** (ib. 226/708, 744, 748, 940, 980), **șáptespece** (TEAHA, C. N. 93), **șáptespe** (id. ib.), **șápteșpe**, (învechit) **șéptesprăzeace**, **șeáptesprăzeace**, (regional) **șéptesprezece** (accentuat și *șeptesprézece* ALEXI, W., TDRG) num. card.

— **Șapte**¹ + **spre** + **zece**.

ȘÁPTESPREZECELEA, -CEA num. ord. (Precedat de art. „al", „a") Care se află între al șaisprezecelea și al optsprezecelea.

1. (Cu valoare adjectivală) *Anul al șaptesprezecilea... al domniei lui io Costandin Basarabă-Voievod.* R. GRECEANU, CM II, 138, cf. LB 633. *La începutul veacului al șaptesprezecilea.* CR (1829), 1/1, cf. POLIZU, CADE. *Am la mine o broșură rară a unui schivnic leah din veacul al șaptesprezecelea.* SADOVEANU, O. XVI, 222, cf. 315. *Era o mobilă florentină din veacul al șaptesprezecelea.* VINEA, L. I, 345. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Al șeaptesprăzeacelea au fost consul iarăș alt Valerie Flaccus.* CANTEMIR, HR. 121. *A mai căzut încă una. E a șaptesprezecea.* SEBASTIAN, T. 139.

2. (La f.; urmat de „parte", intră în componența numeralului fracționar corespunzător) *A primit a șaptesprezecea parte din bani.*

3. (La f.; urmat de „oară" și adesea precedat de prep. „pentru", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) Cf. LB 633. *A șaptesprezecea oară.*

— Și: (popular, forme prescurtate) **șáptesprecelea**, **-cea** (POLIZU), **șápteșpelea**, **-pea** num. ord.

— **Șaptesprezece** + **lea**.

ȘÁPTEȘPE num. card. v. **șaptesprezece**.

ȘÁPTEȘPELEA, -PEA num. ord. v. **șaptesprezecelea**.

ȘAPTEZÉCI num. card. (Adesea în componența unor numerale cardinale compuse) Numărul care, în numărătoare, are locul între șaizeci și nouă și șaptezeci și unu.

1. (Cu valoare adjectivală; așezat înaintea substantivului determinat, de care se leagă prin prep. „de") *Șaptedzeci de călărași și doao sute de săgetători.* COD. VOR. 53/12. *Șaptedzeci de ani (șeptedzeci* S, *șeaptedzece* V). PSALT. 189. *Acolo adunatu-se-au... stoluri de apostoli... cu șaptezeci de ucenici ai lui Hristos.* CORESI, EV. 176, cf. 133. *După aceea va chema Dumnedzeu șeaptedzeci de apostoli* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 461/20. *Om bătrîn, ca de șaptedzăci de ani.* NECULCE, L. 87, cf. 136, ANON. CAR., LEX. MARS. 246, CLEMENS, DRLU, LB. *Numitul arendași au făcut șaptezăci de cară de porumbi* (cca 1830). IORGA, S. D. VII, 19, cf. POLIZU. *Sînt șaptezeci și spînzurători nouă la Tiburn.* NEGRUZZI, S. III, 265. *Această infracțiune la regulele urmate acum de șeaptezeci de ani produce o mare indignațiune printre boierii români.* ODOBESCU, S. I, 296. *Alexandru Machedon... străbate triumfător Asia și Africa, poruncind să se ridice... șaptezeci de cetăți.* CARAGIALE, O. III, 95. *Șaptezeci de mușterii își depun ... A lor mici economii.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 178, cf. DDRF, ALEXI, W. *Eu am șaptezeci și trei de ani.* ANGHEL, PR. 119. *Lucrează cu șaptezeci de băieși.* AGÎRBICEANU, A. 127, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Stăpînul meu avea șaptezeci de ani cel puțin.* TOPÎRCEANU, P. O. 120. *Mi-au dat șaptezeci de zloți.* SADOVEANU, O. X, 171. *Avea șaptezeci și opt de ani.* CĂLINESCU, E. O. II, 190, cf. RALEA, S. T. I, 9. *Nu mai avea dinți la șaptezeci de ani.* CAMIL PETRESCU, O. II, 364. *Șaptezeci și șapte de ouă nu pot să țină cît lumea.* TUDORAN, O. 37. *Pentru mîndra cea din colț Mincai șeptezeci de zloți.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 376. (Învechit; așezat după substantivul determinat)

Ai să trăiești ani șaptezeci. SADOVEANU, O. XVIII, 40. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Mult n-au să mai aștepte, că au bătut șaptezeci.* REBREANU, R. I, 49. *Am împlinit șaptezeci în vara asta.* SADOVEANU, O. XVI, 52. *Ce înălțime? — Un metru șaptezeci și opt.* VINEA, L. I, 269. ◇ (Prin exagerare, indică un număr mare și nedeterminat) *Se trezi înamorat ca șeptezeci de amorezi.* ALECSANDRI, O. P. 76. *Cel care-și scurtează vinerea părul place lui Alah, care depărtează de către el șaptezeci de năcazuri de tot felul.* SADOVEANU, O. XVI, 271. *Un singur turc călare băga spaima într-un conac cu șaptezeci de slugi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 31.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Patruzeci și cu treizeci fac șaptezeci.*

3. (Precedat de prep. ,,de" și urmat de ,,ori", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) Cf. LB. *De șaptezeci de ori.*

4. (Precedat de ,,cîte", intră în componența numeralului distributiv corespunzător) *Am primit cîte șaptezeci de lei.* ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Veneau în grupuri de cîte șaptezeci.*

5. (Cu valoare de numeral ordinal; așezat după substantivul determinat) Al șaptezecilea, a șaptezecea. *Pagina șaptezeci.*

— Și: (popular) **șeptezéci,** (învechit și regional) **șeaptezéci,** (învechit) **șeaptezéce** num. card.

— **Șapte**[1] — **zece.**

ȘAPTEZÉCILEA, -CEA num. ord. (Precedat de art. ,,al", ,,a") Care se află între al șaizeci și nouălea și al șaptezeci și unulea.

1. (Cu valoare adjectivală) Cf. LB 632, POLIZU, CADE. *Pieirea trupului său... s-a întîmplat cînd a numărat a șaptezecea toamnă.* SADOVEANU, O. XVI, 223. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *A venit cel de al șaptezecilea din grup.*

2. (La f.; urmat de ,,parte", intră în componența numeralului fracționar corespunzător) *A șaptezecea parte dintr-o cantitate.*

3. (La f.; urmat de ,,oară" și adesea precedat de prep. ,,pentru", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) *A șaptezecea oară.*

— **Șaptezeci** — **lea.**

ȘAR[1] s. n. **I. 1.** (Regional) Șir (**A I 1**). Cf. SCRIBAN, D. *Un șar de cireși în livadă.* id. ib.

2. (Regional) Linie, dungă. *Un șar tras cu crida pe postav.* SCRIBAN, D. *După ce ,,ciubăru i gardinat", ,,măsură fundu cu masurili", ,,faci o șară cu masurili", taie fundul ,,pi șară" și ,,pure fundul pi locu gardirului".* ARH. FOLK. V, 114, cf. ALR II 6 697/95.

3. (Regional) Hotar (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184) între două fînețe (CV 1950, nr. 4, 42).

4. (Prin Maram.; în sintagma) *Șarul apei* = firul apei v. f i r. Cf. ARVINTE, TERM. 167.

II. Nume dat adînciturii alungite care se face pe diferite obiecte:

a) (Prin Mold.) Șănțuleț făcut pe scîndură cu rindeaua. Cf. GLOSAR REG.

b) (Regional) Șănțuleț prin care se scurge mustul din teasc. Cf. DAMÉ, T. 82, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

c) (Prin Mold.) Fiecare dintre crestăturile făcute cu ciocanul în piatra morii. Cf. DAMÉ, T. 153, TDRG, DR. V, 393, 394, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *șaruri.* — Și: **șáră** s. f.

— Cf. magh. s o r ,,șir", scr. š a r a ,,dungă".

ȘAR[2] s. n. **1.** (Învechit) Vopsea, culoare. Cf. ST. LEX. $173^{r}/1$. *Zugravii au luat de i zugrăvesc cu șarurile în obraz pruncesc.* DOSOFTEI, MOL. $86^{v}/15$. *Împăratul dedesupt scrise mie slobodzire, cu șar roșiu.* MOLITVENIC (sec. XVII), 306. *Bine știa, că cele de multe ori amăgele și minciunoase văpsele toată zugrăvala și chipul adevărului scîrnav au muruit, și la cel luminos chip și a adeverinții figură a vinii preste putința șarurilor a fi, zicea.* CANTEMIR, IST. 326, cf. DHLR II, 529, IORDAN, T. 131, SCRIBAN, D. ◇ F i g. *Podobind frămseațea s[u]fl[e]tului cu șarurile bunătăților.* DOSOFTEI, V. S. decembrie $208^{v}/12$.

2. (Învechit și regional) Nume dat unor substanțe colorate:

a) Realgar. *De molimă se pisează șar și aurpigment și se amestecă în hrana vitelor.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 15, cf. MACAROVICI, CH. 317. ✦ P. e x t. (Prin Bucov.) Pămînt roșu, care conține realgar. Cf. IORDAN, T. 131, GLOSAR REG. ✦ Arsenic. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., ȘEZ. II, 43.

b) Piatră-vînătă. Cf. MACAROVICI, CH. 384, MAT. FOLK. 1581. *Cînd eram mici, ne da în gît cu șar și cu țeperig.* BOCEANU, GL. ◇ (Într-un descîntec) *Cu vin și cu rachiu te am îmbătat, Cu tămîie neagră te am tămîiat, Cu șar te am însemnat, Cu piper te-am ardeiat, De la (cutare) te am alungat.* MAT. FOLK. 646.

c) Cocleală. *Cuprul espus la aer sau pus în contact cu acide se strică, adică se acopere cu o materie verde numită șar sau cocleală.* BARASCH, I. N. 51/11.

3. (Regional) Cretă roșie (Rodna — Năsăud). BUL. FIL. VI, 149.

— Pl.: *șaruri.*

— Din slavonul **шаръ.**

ȘAR[3] s. n. v. **șal**[1].

ȘAR[4], **-Ă** adj. (Prin Ban.; despre animale) Pestriț; bălțat. Cf. H XVIII 267, 268, ALR I 1 492/12, ALR SN II h 277/36.

— Pl.: *șari, -e.*

— Din scr. **šaren, šara.**

ȘARABÁNĂ s. f. (Mold.) Căruță mare folosită mai ales la transportul poverilor. Cf. PAMFILE, A. R. 140, PASCU, S. 297, DR. I, 291, CADE. *Mi am adus cu căruța... marfa pînă la Liov. Iar la Liov am încărcat o în șarabane nemțești.* SADOVEANU, O. VIII, 552, cf. SCRIBAN, D. *Bunicule, nu mă iei și pe mine în șara bauă?* V. ROM. februarie 1954, 60. *Înaintea lor mergea scîrțîind o șarabană largă.* CAMILAR, N. II, 251, cf. id. C. P. 133, L. ROM. 1962, nr. 5, 55. *Iaga bou din brazdî sî sparii... ș-odată ńi-o ntoarnî-n loc șî-ńi rupi capîtu la șarabanî.* GRAIUL, I, 546, cf. 545, ALR I 815/540, COM. IORDAN.

— Pl.: *șarabane* și *șărăbăni.* — Și: (neobișnuit) **șarabáuă** s. f.

— Din ucr. **шарабан.** Cf. rus. ш а р а б а н.

ȘARABÁUĂ s. f. v. **șarabană.**

ȘARÁDĂ s. f. Un fel de ghicitoare care propune aflarea unui cuvînt cu ajutorul părților sau silabelor lui, fiecare dintre acestea avînd o semnificație proprie. Cf. CR (1830), $112^{2}/15$, VALIAN, V., CALENDAR (1847), 70/10, STAMATI, D., PROT.-POP., N. D. *Aveți serate cu șarade, teatru... și alte plăceri.* ALECSANDRI, S. 102, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *De șarade, enigme și felurite probleme și aritmogrife... nu mai pomenesc.* PAMFILE, C. 14, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Doamnă Luli, începu el rar, ca cineva care-i pe punctul de-a dezlega o șaradă.* TEODOREANU, L. 373. *Ai dezlegat și ai publicat cele dintîi șarade în reviste.* PAS, Z. I, 164. ◇ E x p r. **A vorbi în șarade** = a vorbi aluziv, enigmatic, puțin inteligibil. DICȚ. ✦ F i g. Lucru greu de înțeles, neclar. *Le ajută să iasă din încurcătură, să răspundă la enigme, să dezlege șarade.* CARAGIALE, O. III, 61. *Ochii unei femei dezleagă și mai iute și mai lesne șarada vie. Pentru acești ochi... nu poate fi nimic ascuns.* SADOVEANU, O. XV, 197. *Își cîntărește atît de mult cuvintele, le sucește, le răsucește, că face din ele șarade.* PAS, Z. II, 185.

— Pl.: *șarade.*

— Din fr. **charade.**

ȘARAFÁN s. n. v. **sarafan.**

ȘARAFÍC s. n. (Prin Bucov.) Vestă femeiască cu mineci. LEXIC REG. 118.

— Pl. : ?

— Cf. s a r a f a n.

ȘARÁG s. n. v. **șirag.**

ȘARAMPẮU¹ s. n. v. **șarampoi¹.**

ȘARAMPẮU² subst. v. **șarampoi².**

ȘARAMPLẮU s. n. v. **șarampoi¹.**

ȘARAMPÓI¹ s. n. **I. 1.** (Regional) Dîră (de apă, de paie¹, de grăunțe etc.). Com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 191, CIAUȘANU, V. 201. *Au mers pe sărămboiul de singe pînă la el acasă.* UDRESCU, GL. ✦ (În forma *sarampău)* Urmă lăsată pe pămînt de roțile carului (Borșa — Vișeu de Sus). Cf. ALR I 814/361.

2. (Prin Munt. ; în forma *sărămboi)* Fîșie de pămînt rămasă nearată între brazde. Cf. UDRESCU, GL. *Aoleo, ce șărămboaie mi-a lăsat desmeticu ăla!* id. ib.

3. (Regional) Brazdă mare (Frumoasa — Zimnicea). Cf. CV 1951, nr. 6, 30. *Cînd ai arat ai făcut niște șarampoaie că toată lumea o să rîdă de tine.* ib.

4. (Munt., Olt. și prin Dobr.) Șir (neregulat) de rîuri la cămașă, la ie etc. Cf. H II 254, CIAUȘANU, V. 201, COMAN, GL., LEXIC REG. 47, II, 17, 32. *Un sărămboi de flori de mătase ocolea poalele cămășii de jur împrejur.* UDRESCU, GL. ✦ (Regional) Cusătură mare (Frumoasa — Zimnicea). Cf. CV 1951, nr. 6, 30.

5. (Prin Munt. ; ironic ; în forma *șărămboi)* Desen, zugrăveală cu linii mari, groase, neregulate. Cf. UDRESCU, GL. *Ce șărămboaie ai făcut aici?* id. ib.

6. (Prin sud-vestul Transilv. ; la pl. ; în forma *șărămpaie;* în sintagma) *Șărămpaie de foc* = fulgere. Cf. ALR I 1 245/831.

II. 1. (Regional, mai ales în Transilv.) Șanț¹ pentru scurgerea apei. Cf. LB, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CV 1951, nr. 3, 46, CHEST. IV 40/49, ALR II 2 552/36, MAT. DIALECT. I, 95, TEAHA, C. N. 269. ✦ (Regional) Șanț¹ prin care se scurge din grajd zeama de la gunoiul vitelor. Cf. ALR II 5 679/36, 47, 362. ✦ (Regional ; în forma *sărămpău)* Șanț¹ făcut cu săpătoarea, în care se pun cartofii (Sereca — Orăștie). MAT. DIALECT. I, 268.

2. (Regional) Nume dat adînciturii alungite care se face pe diferite obiecte :

a) Șănțuleț prin care se scurge mustul din teasc (Dobra — Deva). Cf. ALR II 6 138/105.

b) Fiecare dintre crestăturile făcute cu ciocanul în piatra morii (Petreștii de Jos — Turda). Cf. ALR II 6 782/250.

III. (Art. ; prin Dobr. și sudul Mold.) Numele unui dans popular ; melodie după care se execută acest dans. *Vioara zicea o melodie săltăreață... Notele săreau răsfățate, ca în șirimboiu.* PÎRVESCU, C. 48, cf. 188, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 145, H VI 17, SEVASTOS, N. 282.

— Pl. : *sarampoaie.* — Și : **șarampău** (BARCIANU, ALEXI, W., ALR I 814/361, ALR II 6 782/250, MAT. DIALECT. I, 95 ; pl. *sarampaua* ALR I 814/361, ALR II 6 782/250, MAT. DIALECT. I, 95), **șaramplău** (CV 1951, nr. 3, 46, TEAHA, C. N. 269), **șarimpau** (L. COSTIN, GR. BĂN. 191), **șărămpău** (ALR II 2 552/36, 5 679/47, 362, MAT. DIALECT. I, 268 ; pl. *șărămpeie* ALR II 2 552/36, MAT. DIALECT. I, 268), **șărămbói, șărîmpău** (ALR II 5 679/36, 6 138/105 ; pl. *șărîmpeie* ib. 5 679/36 și *șărîmpăie* ib. 6 138/105), **șărîmpói** (H II 256), **șempărău** (LEXIC REG. 47 ; pl. *șempăraie* ib.), **șirimbói** (pl. și *șirimboiuri* COMAN, GL.), **șirimpău** (LB, LM, GHEȚIE, R. M.), **șirimbói** (CV 1951, nr. 6, 30), **șorimpău** (CHEST. IV 40/49), **șorompău** (LB), **sarămpău** (ALEXI, W.) s. n.

— Cf. s a r¹, s a r a m p o i².

ȘARAMPÓI² subst. **1.** S. m. (Popular) Par¹ **(1),** stîlp, bîrnă. *Dulapi de scînduri bine încheiate și cu șarampoi pe dinafară.* AETHIOPICA, 54ʳ/7. *Lemnul acesta... la lucruri și zidiri ce să fac ca să steaie în ape, la șarampoii cei mai de jos și la tălpi de lăptoace bine să are.* COD. SILV. 17. *Taie din pădure cinzeci de mii șarampoi, fieștecare să fie de un stat de om.* BELDIMAN, N. P. I, 132/23, cf. CIHAC, II, 615, GANE, N. III, 145, DDRF, GHEȚIE, R. M. *Un vechi hambar clădit pe șarampoi.* ap. TDRG. *Un șarampoi pe care nimeni n-ar fi putut să-l clintească.* D. ZAMFIRESCU, Î. 190, cf. ALEXI, W. *Fortificații secundare..., al căror interior era consolidat prin enormi șarampoi.* PÂRVAN, G. 470, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Era un pod... pe șăici și cu odgon legat de amîndouă țărmurile în șarampoi de stejar.* SADOVEANU, O. XVIII, 168. *Să i se taie capul și să l pună ia acolo într-o țăpușă de șarampoi din gardul de primprejurul curții!* SBIERA, P. 139, cf. 140. *Să-ngrădească grădina... cu gard de șarampoi.* ȘEZ. I, 140, cf. XVIII, 151, I. CR. I, 121, com. FURTUNĂ, com. din BILCA — RĂDĂUȚI și din STRAJA — RĂDĂUȚI, CHEST. II 271/274, ALR II/I MN 126, 3 840/511, 531, A VI 22, 26, LEXIC REG. 94. ✦ (Prin Bucov.) Leaț ; ulucă. Cf. ȘĂINEANU, D. U., ȘEZ. V, 127, ALR II/I h 268/386. ✦ P. a n a l. (Prin nord-estul Olt. ; la pl. ; în forma *șerămpoaie)* Cuie foarte mari. Cf. VÎRCOL, V.

2. Subst. (Regional) Iesle (pentru oi), avînd forma unui coș, făcută din nuiele împletite în jurul unor bețe înfipte în pămînt. Com. din HORODNICU DE JOS — RĂDĂUȚI.

3. S. n. (Maghiarism regional ; în forma *șorompou)* Barieră la intrarea în oraș (Negrești — Baia Mare). ALR SN III h 907/346.

— Pl. : (m.) *șarampoi* și (regional, n.) *șarampoaie* (A VI 22, 26), *șarampoiuri* (ib.). — Și : (regional) **șarampău** (CIHAC, II, 615, GHEȚIE, R. M.) subst., **șerămpói** (VÎRCOL, V. ; pl. *șerămpoaie* id. ib.) s. n., **șeremplău** (LEXIC REG. 94), **șorompău** (CHEST. II 271/274) s. m., **șorompóu** (ALR SN III h 907/346 ; pl. *șorompauă* ib.) s. n., (suspect) **șarampón** (ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.) s. n.

— Din magh. **sorompó** (dial. *sarampó).*

ȘARAMPÓN s. n. v. **șarampoi².**

ȘARÁN s. m. (Regional) **1.** Crap *(Cyprinus carpio carpio).* Cf. D. BOGDAN, GL. 107, LB, POLIZU, CIHAC, II, 387. *Bătrîna pîrpălea în spuză doi șarani frumoși și grași.* CONTEMPORANUL, VI₁, 31, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ANTIPA, F. I. 114, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BĂCESCU, P. 54, C. ANTONESCU, P. 23. *Se scufunda... în ,,dălbine" să scoată de sub ,,copte" pești, somni, șărani, ori cîte-o harcă grasă.* V. ROM. aprilie 1963, 21, cf. H I 85, IV 177, XVIII 74, 277, 287, 304, com. FURTUNĂ, ALR I 1 746/1, 30, 40, 51, 59, 87, 402, ALR II 6 239/2, 36, 47, 53, 64, 76, 105, 316.

2. Țipar *(Misgurnus fossilis)* (Almaș — Brad). ALR I 1 745/65.

3. Nume dat unui pește mare (Mănăstireni — Botoșani). Com. FURTUNĂ. *Am prins un șaran de doi coți.* ib.

— Pl. : *șarani.* — Și : **șerán** (LB, POLIZU, CIHAC, II, 387, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, BĂCESCU, P. 54, H IV 177, XVIII 74, 287, 304, ALR II 6 239/105), **șrán** (BĂCESCU, P. 54) s. m.

— Din bg. **шаран**, ser. **šaran**, ucr. **шаран**.

ȘARÁNT s. n. v. **șaranț.**

ȘARÁNȚ s. n. (Maram.) Par¹ **(1),** stîlp, bîrnă. Cf. CV 1951, nr. 3, 4, 44, ALR II/I MN 126, 3 840/553, ALR II 6 429/353, ARVINTE, TERM. 167, LEXIC REG. 22, GLOSAR REG. ✦ (Regional) Ușor (la ușa) (Cămărzana — Satu Mare). *Înainte de a pleca la biserică, mireasa care nu vrea să aibă copii pune mîna pă șăranț, la ușă.* ARH. FOLK. I, 155, cf. 235, ALR I 654/343.

— Pl.: *șaranțuri* și (m.) *șaranți*. — Și: **șaránt** (ARVINTE, TERM. 167, GLOSAR REG.; pl. *șaranturi* GLOSAR REG.), **șeránț** (LEXIC REG. 22; pl. *șeranțuri* ib.) s. n.

— Cf. ș a r a m p o i[2].

ȘÁRĂ s. f. v. **șar[1]**.

ȘARĂRÍU, -ÍE adj. (Prin nord-estul Olt.) Albastru-deschis. Cf. CIAUȘANU, V. 200.

— Pl.: *șarării*.

— Șar[2] + suf. *-ăriu*.

ȘARBANÁ s. f. v. **șabana**.

ȘÁRBĂ s. f. v. **șerb**.

ȘÁRC[1] s. n. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Balama. *O pus șarcuri noi la ușă.* L. COSTIN, GR. BĂN. 191, cf. CV 1951, nr. 5, 28, CHEST. II 156/5, 176/5, 404, ALR II/I MN 135, 3 890/36, 53, 64, 76.

— Pl.: *șarcuri*. — Și: **șárcă** (ALR II/I MN 135, 3 890/53; pl. *șărci* ib.), **șárgă** (ib. 3 890/36; pl. *șărgi* ib.) s. f.

— Din scr. **šarka**. Cf. magh. s a r o k.

ȘARC[2] s. n. (Regional) **1.** Șanț[1] făcut prin holdă pentru scurgerea apei (Baia—Lipova). Cf. CHEST. IV/68.

2. Loc adînc într-o apă stătătoare. Com. din BOCȘA—REȘIȚA.

— Pl.: *șarcuri*.

— Cf. ș a r[1].

ȘARCANTEU s. n. (Regional) Pinten (la cizmă) (Sînnicoară—Cluj). Cf. CV 1952, nr. 5, 39.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Din magh. **sarkantyú**.

ȘÁRCĂ s. f. v. **șarc[1]**.

ȘARÉGLĂ s. f. v. **șireglă**.

ȘARÉT[1] s. n. v. **șiret[2]**.

ȘARÉT[2] subst. (Rar) Cimbru (*Satureja hortensis*). Cf. VALIAN, V. *Frunzuliță de șaret.* MAT. FOLK. 89.

— Din fr. **sarriette**.

ȘARÉTĂ s. f. Trăsură ușoară (cu două roți) trasă de un singur cal. V. c a b r i o l e t ă. [Mergem] *fără căruță, fără șaretă, fără nimic?* GALAN, B. I, 83. *Șareta porni și în curînd coti pe șoseaua care ducea la gară.* PREDA, D. 164, cf. DM, SCL 1960, 254. *Uite, eu sînt cu șareta, mergem întîi pe la noi pe la gospodărie și apoi om tot urca la deal.* V. ROM. februarie 1964, 74.

— Pl.: *șarete*.

— Din fr. **charrette**.

ȘARF s. n. v. **eșarfă**.

ȘÁRFĂ s. f. v. **eșarfă**.

ȘARG, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. (Despre părul[1] sau culoarea cailor; p. e x t. despre cai) Gălbui (D. BOGDAN, GL. 107, CIHAC, II, 527, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DER, H II 252, com. MARIAN, PĂSCULESCU, L. P. 375, CHEST. V/76, ALR I 1 492/93, 990, A V 14, VI 16, 26); (regional) roșcat (ALR I 1 492/129, 131, ALR SN II h 275); alb (ALR I 1 492/690, 700), alb-cenușiu (ib. 1 492/424), cenușiu (ib. 1 492, ALR SN II h 276/531); cu pete (albe, roșcate sau negre) (CHIRIȚESCU, GR. 254, H X 477, com. MARIAN, ALR I 1 492, ALR SN II h 277/386); înspicat (H VII 209, ALR I 1 492/394, 900, 926); (regional) șergaci. *Pe-un cal șarg încălecat, Pleacă vesel la domnie.* ALECSANDRI, P. II, 111, cf. III, 120, MÎNDRESCU, UNG. 103. *Culoarea șargă sau cafea cu lapte este atunci cînd părul peste tot corpul are o culoare galbenă.* ENC. VET. 189, cf. BL II, 48. *Vuluță... strîngea la piept o pereche de hulubei, unul alb pătat cu roș ca un cal șerg, celălalt vînăt.* BRĂESCU, A. 58, cf. 243. *Culorile calului sînt: „murg"..., „sur", „alb",... „șarg".* PRIBEAGUL, P. R. 69. *Trece de cîteva ori cu calul lui înalt, șarg.* STANCU, D. 158, cf. id. R. A. II, 315, CL 1958, 120, 1960, 80, H I 129, II 12, 26, 116, 176, 243, III 14, 143, 226, X 535, XI 193, XIV 103, com. MARIAN, ALR I 1 492/266, 270, 320, 772, 932, 988, A V 14. ◇ (Despre părul[1] altor animale sau, rar, despre părul oamenilor) *Am doi moșnegi cu barba șargă, Cînd se-ntîlnesc se trag de barbă* (Pieptenii cu cîlții). SBIERA, P. 320. *Cățelușă șargă, tot cîmpul aleargă* (Coasa). ȘEZ. IV, 83, cf. XIX, 62, GOROVEI, C. 111.

2. S. m. și f. Cal de culoare șargă (v. ș a r g **1**). Cf. ANON. CAR. *Acum treci înainte pe șargul tău călare.* ALECSANDRI, P. III, 381, cf. DDRF. *Înhămă pe șargul la poștalion.* CHIRIȚESCU, GR. 157, cf. CADE. *La dumneavoastră m-am abătut numai cu șargul pe care-l încalec.* SADOVEANU, N. F. 14. *Diii, galbenul ... Diii, șargul.* STANCU, D. 507. *Șargul rupea piatra cu copita.* BENIUC, V. A. II, 88. *Pe șarga și-o cesălat.* ȘEZ. I, 108. *Și tu, măre, ca să-mi scoți, Tot pe șargul nebunul, Că nu-l ține pămîntul.* MATEESCU, B. 50. *Fugea șarga... Mai iute ca o furtună.* PĂSCULESCU, L. P. 264, cf. 265, CABA, SĂL., com. MARIAN.

— Pl.: *șargi, -ge*. — Și: **șerg, -ă** adj.

— Din magh. **sárga**.

ȘARGÁCI, -CE adj. v. **șergaci**.

ȘARGÁT, -Ă adj. v. **șergat**.

ȘÁRGĂ[1] s. f. **1.** (Prin Ban. și Transilv.) Dungă; pată (2). *Gluga e făcută dintr-o lăstaviță... din lînă cu bete (șărgi) negre sau vînăte.* LIUBA—IANA, M. 20. [Boul] *cel cu șărgi se zice șilean.* H XVIII 139. *Șerpele cu flori la urechi albe (pe spate cu) șargă neagră.* A III 1. *Vipera e tot așa ca șerpele cu șargă vînătă pe circă.* ib.

2. (Prin sud-estul Ban. și vestul Olt.) Cicatrice (în forma unei linii). *Ce șargă are omu ăsta pe obraz!* ALR I 1 192/1, cf. ib. 1 192/850.

— Pl.: *șărgi*.

— Cf. scr. š a r a.

ȘÁRGĂ[2] s. f. **1.** (Prin Transilv.) Verigă care se pune în botul porcului. Cf. PAȘCA, GL., ALR II 5 692/219.

2. (Regional; în forma *șarjă*) Cercel (Prundu Bîrgăului—Bistrița). Cf. ALR SN IV h 1 201/219.

— Pl.: *șărgi*. — Și: **șárjă** s. f. ALR SN IV h 1 201/219.

Cf. ucr. c e p r a.

ȘÁRGĂ[3] s. f. (Rar) Marnă. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘÁRGĂ[4] s. f. v. **șarc[1]**.

ȘARGẮU s. m. v. **șergău**.

ȘARIÁJ s. n. Transportare a materialului aluvionar în curentul unei ape. Cf. LTR[2], DM, DN[2].

— Pronunțat: *-ri-aj*. — Pl.: *șariaje*.

— Din fr. **charriage**.

ȘARICĂ s. f. v. **sarică**.

ȘARÍGLĂ s. f. v. **șireglă**.

ȘARIVARÍ subst. sg. (Franțuzism învechit, rar) Muzică discordantă; zgomot asurzitor. *Toate instrumentile mergea crescendo, și sfîrșitul s-au încheiat cu un șarivari mai spărios decît trîmbița îngerului judecății de pe urmă.* GTN (1836), 107[1]/24, cf. STAMATI, D., RUSSO, S. 157, LM, BARCIANU, ALEXI, W.

— Din fr. **charivari**.

ȘARÎ́MPĂU s. n. v. **șarampoi[1]**.

ȘARJÁ vb. I. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) **1.** (Despre cavalerie) A ataca cu violență (folosind arme albe). Cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Escadroanele de jandarmi călări șarjează manifestanții șomerilor.* C. PETRESCU, O. P. II, 191, cf. SCRIBAN, D. [Mulțimea] *fu șarjată... de escadroane de călăreți cu lăncile în cumpănire.* CAMIL PETRESCU, N. 23. *Turcii au încercat să treacă, șarjînd în galop.* id. O. III, 295, cf. 513. ◇ F i g. *Peștele șarjează cu furie în toate părțile, sare nebunește în aer.* VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 19.

2. (Franțuzism învechit, rar; complementul indică persoane) A însărcina (cu o misiune). Cf. ALEXI, W.

3. (Complementul indică personaje literare, situații etc.) A înfățișa într-o formă caricaturală, exagerată. *Artistul comic uzează... de dreptul... de a exagera, de a șarja.* IBRĂILEANU, S. L. 75. *În Muza de la Burdujeni, C. Negruzzi... se arată critic, șarjînd însă ca și Alecsandri.* id. SP. CR. 110.

4. (Rar; complementul indică arme de foc) A încărca. Cf. ȘĂINEANU, D. U.

— Prez. ind.: *șarjez.*

— Din fr. **charger.**

ȘARJÁBIL, -Ă adj. (Despre metale) Care poate fi folosit la încărcarea unui furnal. Cf. DN².

— Pl.: *șarjabili, -e.*

— Cf. ș a r j ă.

ȘARJÁRE s. f. Acțiunea de a ș a r j a și rezultatul ei. Cf. ș a r j a (**3**). *Șarjarea lui Rică și felul șarjării este expresia aversiunii lui Caragiale pentru personagiul său.* IBRĂILEANU, S. 56. *De obicei șarjarea femeii constă mai mult în șarjarea caracterelor feminine în genere.* id. S. L. 43. *Șarjarea exagerată a personagiilor duce la falsificarea adevărului sens al operei.* CONTEMP. 1952, nr. 178, 6/4.

— Pl.: *șarjări.*

— V. **șarja.**

ȘÁRJĂ¹ s. f. **I.** (Franțuzism învechit, rar) Funcție; grad militar. *Făcu toate treptele militari de rang pînă ce ajunsă la șarja presente de general.* TELEGRAFUL (1855), 92²/27, cf. LM, ALEXI, W.

II. 1. Atac violent al cavaleriei (cu arme albe). *În timpul ieșirii din sat, cavaleria otomană le dă o șarjă.* BOLINTINEANU, ap. CADE, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Ofițerii erau invitați să asiste la „Fantasia", șarjă de călăreți pe cai albi.* BRĂESCU, A. 230, cf. SCRIBAN, D. *Ordonă o șarjă de cavalerie cu latul săbiei.* CAMIL PETRESCU, O. III, 294. *O șarjă nemiloasă aruncă îndărăt primele șiruri de manifestanți.* V. ROM. ianuarie 1954, 194. *Fulga a luat parte la șarja de la Robănești.* VINEA, L. II, 82, cf. DER. ✦ F i g. Atac (violent) prin scris, caricaturi etc. *O singură comedie n-are semnificația de a fi o șarjă directă împotriva liberalismului.* IBRĂILEANU, SP. CR. 227. *Acest teatru de copii este o șarjă la adresa capitalismului.* SAHIA, U.R.S.S. 130. *A fost într-adevăr Russo doar un „luptător ocazional", executor al unei șarje întîmplătoare, rămasă fără ecou într-o revistă efemeră?* VARLAAM — SADOVEANU, 213. ✦ (Sport) Atac impetuos asupra adversarului. Cf. DN².

2. (Rar) Semnal dat pentru începerea atacului. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

III. 1. Înfățișare caricaturală, exagerare (în prezentarea literară, scenică etc. a unui personaj, a unei idei etc.). *În comediile destinate burgheziei, linia se menținea superficială și accentul era pus pe șarjă.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 22/4. *Satira, șarja caricaturală îi sînt* [lui Dickens] *și aici mijloace literare familiare.* V. ROM. ianuarie 1954, 268. *Stridențele și șarja abuzivă au transformat un text satiric sobru într-o parodie penibilă.* ib. septembrie 1963, 180.

2. Lucrare, creație în care se caricaturizează. *În aceeași sară, Gh. Becescu-Sylvan a prezentat cu brio, într-o șarjă improvizată, cenaclul Macedonski.* SADOVEANU, O. XVI, 525, cf. DER. *Este șarja cea mai spirituală din cîte s-au scris la noi pe tema neseriozității presei de informație de altădată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 117, 5/2. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Nu numai în desenele șarjă, dar chiar în unele portrete veritabile, el interpretează... îndrăzneț figura.* OPRESCU, S. 98.

IV. (Rar) Încărcătură a unei arme. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE.

V. (Ind.) Încărcătură normală de minereu, fondanți și combustibil a unui cuptor metalurgic; cantitate de metal lichid obținut din această încărcătură. *Fosforul se găsește în șarjă sub formă de fosfat.* IOANOVICI, TEHN. 39, cf. 35. *În cea de a treia zi de la aprindere a fost scoasă prima șarjă, primul șuvoi de fier.* CONTEMP. 1948, nr. 107, 7/4, cf. CV 1949, nr. 2, 16. *Au elaborat prima șarjă la noul furnal.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 637. *Nu peste multă vreme a început să dea șarje mai bune.* V. ROM. aprilie 1955, 248. *Mai deasă i șarja de oțel.* BENIUC, V. A. II, 195, cf. DAVIDOGLU, C. 35, DER. ✦ Proces de încărcare, prelucrare și scoatere a materialului din cuptorul metalurgic. Cf. DL, DM.

— Pl.: *șarje.*

— Din fr. **charge.**

ȘÁRJĂ² s. f. v. **șargă².**

ȘARLAH subst. (Învechit, rar) Scarlatină. *Între boalele lipicioase numeră încă unii: scorbutu,... șarlahu.* CALENDARIU (1844), 71/17.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Din germ. **Scharlach.**

ȘARLÁI s. m. v. **șerlai.**

ȘARLATÁN s. m. Persoană necinstită care își atinge scopurile profitînd de naivitatea sau de buna-credință a cuiva, e s c r o c; impostor; (regional) pasmarghiol. V. ș i r e t³, ș m e c h e r (**1**), ș n a p a n, ș a l v i r¹, p a n g l i c a r (**2**), p a p u g i u (**2**), p ă p u ș a r (**2**). *Șarlatanii... sînt și buni doftori.* CUGETĂRI, II, 44ʳ/1, cf. 38ʳ/24. *Sînt cei mai vestiți șarlatani și cei mai mari șăreți ce să pot găsi.* IST. AM 93ʳ/3. *Mai mult urea pre el sofiștii un soi de ciarlatani filosoficești, carii pe vremea aceea în mare vază era.* NICOLAU, P. 101/13. *Ești curat un cearlatan, un nebun, un înveninător... și în viața ta n-ai încetat de a fi un mijlocitor de intrige amoroase.* HELIADE, D. J. 47/21. *Înșelăciunea șarlatanilor.* PISCUPESCU, O. 46/12. *Să se păzească fieștecare de picături, care mulți șarlatani le vînd pentru friguri.* DIETET. 82/23, cf. VEISA, I. 177/1. *Șarlatani și proroci mincinoși, cari au bucurie să samene zizanie între nații.* FL (1838), 22²/18. *Așa zisesă acel șarlatan.* ASACHI, PED. 59/21. *Șarlatanii... nu s-au cuprins niciodată cu altceva, decît... cu alchimia... sau cu lungimea vieții, înșelînd nerușinați pe public.* VASICI, M. I, 5/13, cf. II, 257/11. *De 5 ani de cînd mă tăvălesc pe aice am înfățoșat publicului în veci un om cinstit, iar nu un șarlatan.* PR. DRAM. 193. *Un șarlatan din Galiția le construise* [băile de abur] *atît de mizerabil.* BARIȚIU, P. A. III, 33. *Dacă Sanuto cutează a se apropia de mine prin astfel de mijloace este un cearlatan.* LĂZĂRESCU, S. 82/23, cf. 69/13. *Este lucru de rîs ca, în puterea diplomei sale, fiecare... să aibă dreptul să se constituie cearlatan.* MAN. SĂNĂT. 5/5, cf. 157/13, STAMATI, D. *Dar de a înturna și răsturna o limbă împotriva trasului ei este altă chestie: chestie de pedanți, de neștiitori, de șarlatani sau de mișăi.* RUSSO, S. 85, cf. BARASCH, I. 171/6, POLIZU, BOLINTINEANU, O. 203, ROMANUL (1858), 135²/39. *Nu am putut fi admiratorul dibacilor și șarlatanilor.* GHICA, S. 143. *Dacă învățămîntul economiei politice ar fi fost mai răspîndit, acești ciarlatani ... n-ar fi avut creditul ce l-au uzurpat cîteodată.* I. IONESCU, M. 11. *Cîți șarlatani au prosperat!* ALECSANDRI, S. 161, cf. COSTINESCU, BOLINTINEANU, O. 165, LM. *Aceste cărți încăpînd pe mîna unor șarlatani ignoranți,*

ai să auzi vorbindu se că fac minuni ca sfinţii. CREANGĂ, O. 109. *Ce uşor i-ar fi unui şarlatan... să-l ducă de nas!* CARAGIALE, O. IV, 186, cf. III, 78. *Tu... eşti mare şarlatan.* CONTEMPORANUL, III, 825. *E şarlatanul ce-a fost mai iscusit. Fiindcă să înşele putu mai cu-nlesnire Aci prin îngîmfare, aci prin linguşire.* MACEDONSKI, O. I, 169. *Ei îşi croiesc drum larg, dînd la o parte... pe şarlatani şi pe chilipirgii.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 182, cf. DDRF. *Maiştri renumiţi de vorbe şi... şarlatani.* NECULUŢĂ, Ţ. D. 97. *Şarlatan a fost şi hoţ!* COŞBUC, P. II, 304, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., IBRĂILEANU, SP. CR. 80. *Filozofii erau puşi... pe aceeaşi treaptă cu „bărbierii"... şi patronii, „lecuind" şi ei, ca şi alţi şarlatani.* DR. IV, 170. *Spune mi că eşti un şarlatan, spune-mi că înşelăciunea a fost meseria ta.* ARDELEANU, U. D. 137, cf. BABEŞ, O. A. I, 618, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şarlatanul ăsta care a înşelat pe toţi moşnegii munteni şi le-a luat pădurile pe nimic!* GALACTION, O. 103. *Toţi oamenii aceştia care ocolesc orice control şi-ţi spun la fiece pas „ai încredere în mine" sînt de regulă nişte şarlatani.* CAMIL PETRESCU, T. II, 184, cf. I, 74, G.M. ZAMFIRESCU, SF. M.N. I, 37. *De îndată ce un om are o viziune mai largă, devine astrolog, şarlatan... sau nebun!* SEBASTIAN, T. 294, cf. SADOVEANU, O. IX, 271, SCRIBAN, D. *De cînd se trec pe lume anii Nu au lipsit, ştiut e, şarlatanii.* ARGHEZI, S. V, 61. *Umanist şi orator dibaci..., dar..., parazit, şarlatan.* VIANU, S. 140. *Cît despre buna părere, vă asigur că este exagerată şi aş fi într-adevăr un şarlatan... dacă n-aş combate-o.* VINEA, L. I, 27, cf. H II 32, ALR I 1 552/600, 798, 984, 986, 1 558/596, ALR II 3 726/235, ALR SN V h 1 252. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Trebuie să ştie şi el, şarlatanul de popă..., omul de nimic care minte de două mii de ani.* ARDELEANU, U. D. 67. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Rude şi amici Ai persecutat... Doctor şarlatan, Ministru duşman.* ALEXANDRESCU, O. I, 367. *Medicul şarlatan... te adapă cu cele mai periculoase veninuri.* FILIMON, O. II, 134.

— Pl.: *şarlatani.* — Şi: (învechit) **cearlatán** (scris şi *ciarlatan*), **ţarlatán** (CUGETĂRI, II, 38r/24), (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **şărlatán** (ALR SN V h 1 252/414), **şărlătán** (ALR II 3 726/235, ALR SN V h 1 252/531) s. m.

— Din fr. **charlatan.** — **Cearlatan** < it. **ciarlatano.** — **Ţarlatan** < ngr. **τσαρλατάνος.**

ŞARLATÁNCĂ s. f. (Rar) Escroacă (v. e s c r o c); impostoare (v. i m p o s t o r). Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şarlatance.*

— **Şarlatan** + suf. *-că.*

ŞARLATANERÍE s. f. (Astăzi rar) Şarlatanie (**1**). Cf. ALBINEŢ, M. 24/21. [Învăţăturile] *nu sînt alt decît nişte şarlatanerii din cele mai însemnate.* TÎMPEANUL, G. 49/1. *Cîştigă autorului său pe lîngă celelalte şarlatanerii o sumuliţă de una sută mii fiorini.* VASICI, M. I, 13/30. *Astăzi numai neghiobia poate să îmbrăţişeze acele spăimîntătoare cearlatanerii.* MAN. SĂNĂT. 343/25, cf. COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE 1245, SCRIBAN, D. 1276.

— Pl.: *şarlatanerii.* — Şi: (învechit) **cearlatanerie** s. f.

— Din fr. **charlatanerie.** — **Cearlatanerie** < it. **ciarlataneria.**

ŞARLATANÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) De şarlatan; făcut cu scopul de a înşela. *Minunata ispravă a Putoiencei noastre fusese numai o momeală şărlătănească.* I. BOTEZ, B. I, 24, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şarlataneşti.* — Şi: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **şărlătănésc, -eáscă** adj.

— **Şarlatan** + suf. *-esc.*

ŞARLATANÉŞTE adv. (Rar) Ca şarlatanii, în felul şarlatanilor. Cf. SCRIBAN, D.

— Şi: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **şărlătăneşte** adv. SCRIBAN, D.

— **Şarlatan** + suf. *-eşte.*

ŞARLATANÍE s. f. **1.** Faptă de şarlatan; (astăzi rar) şarlatanerie, (învechit, rar) şarlatanism (**1**). V. ş i r e t e n i e[1] (**2**), ş i r e t l i c (**1**), ş m e c h e r i e (**2**), ş ă l v i r i e, ş o l t i c ă r i e, p e h l i v ă n i e. Cf. VEISA, I. 177/1, POLIZU, DELAVRANCEA, T. 207, DDRF, BARCIANU. *Vezi dumneata şarlatania dracului!* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 150, cf. CADE. *Ignoranţi superstiţioşi, arabii erau prada tuturor şarlataniilor.* BRĂESCU, A. 229, cf. SCRIBAN, D. *Am vorbit în altă parte de această... şarlatanie.* RALEA, S. T. III, 280. *Se temea să nu I dea a doua oară de gol miinile, care nu se potriveau cu straiul, dezamăgind buna credinţă a flăcăiaşului ca o netrebnică şarlatanie.* C. PETRESCU, A. R. 58. *E o... şarlatanie a stăpînilor, care îşi camuflează beneficiile.* BOGZA, A. Î. 111, cf. ALR I 1 548/418.

2. Mod de a fi, de a acţiona propriu şarlatanilor; (astăzi rar) şarlatanism (**2**), (familiar) şnapanlîc (**2**). *Jurnalistul teatral caută să se lupte neîncetat... în contra şarlataniei.* FILIMON, O. II, 274, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Urmînd o evoluţie firească, filmul trece la artă. Şi... acei care-l privegheazã au datoria să izgonească din domeniul lui tot ce era şarlatanie.* SADOVEANU, O. XIX, 173. *Intenţia lui este să satirizeze, după împrejurări, ignoranţa şi şarlatania păturilor exploatatoare.* VARLAAM — SADOVEANU, 372. *Pentru multă lume, faima asta era turburată de o bănuială de şarlatanie ştiinţifică.* VINEA, L. I, 27.

— Pl.: *şarlatanii.* — Şi: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **şărlătănie** s. f. VEISA, I. 177/1, SCRIBAN, D., ALR I 1 548/418.

— **Şarlatan** + suf. *-ie.*

ŞARLATANÍSM s. n. **1.** (Învechit, rar) Şarlatanie (**1**). Cf. VEISA, I. 14/13, 177/1.

2. (Astăzi rar) Şarlatanie (**2**). Cf. PR. 34/2. *I s-ar fi părut că izbeşte băgarea de seamă a publicului prin toate acele mici mijloace ale şarlatanismului popular.* GTN (1836), 23[2]/27. *Totdauna au fost oameni carii au putut deosebi şarlatanismul.* PR. DRAM. 194. *Seculii de mijloc... au fost seculi de aur pentru orice fel de şarlatanism.* BARASCH, I. 18/20, cf. POLIZU. *Un popor... fanatic, care crede în şarlatanismul astrologilor.* ALECSANDRI, O. P. 329, cf. id. T. 1 661, CADE, SCRIBAN, D.

3. Spirit, caracter şarlatanesc. *El se fereşte de cearlatanismul speculaţiei.* BREZOIANU, A. 49/13. [Doctrinele metapsihice] *rămîn prin obscuritatea şi, adesea, şarlatanismul lor, în marginea ştiinţei propriu-zise.* RALEA, S. T. II, 50.

— Pl.: *şarlatanisme.* — Şi: (învechit) **cearlatanísm** (scris şi *ciarlatanism* PR. 34/2) s. n.

— Din fr. **charlatanisme.** — **Cearlatanism** < it. **ciarlatanismo.**

ŞÁRLĂ s. f. **1.** (Popular şi familiar) Javră, potaie. Cf. POLIZU, LM, DDRF. *Grivei nu se scutură de loc şi femeia aruncă necăjită cu un retevei după el: — Jarla dracului!* SANDU-ALDEA, D.N. 265, cf. ALEXI, W., TDRG, DR. IV, 1505, ŞĂINEANU, D. U. *Unii învăţăcei se făceau că iau note, alţii se-ntindeau lenevos, ca şarlele.* CIAUŞANU, R. SCUT. 24, cf. CADE. *Şarla pieri în curte, unde schelălăi îndelung.* VOICULESCU, P. II, 48. *Gardistul din poartă se trezise şi îşi potrivea jambierele dezlegate din băieri, întinzîndu-se ca o şarlă, ieşită din paie.* P. CONSTANT, R. 169, cf. SCRIBAN, D., SCL 1959, 209, L. ROM. 1960, nr. 5, 25, H II 117, IX 6, X 355, 498. *Şarle spurcate ce sînteţi,... mi-aţi mîncat malaiul.* ŞEZ. VII, 134, cf. III, 89, IX, 137, I. CR. I, 121, IV, 108, CIAUŞANU, GL., IZV. V, 22, COMAN, GL., CHEST. V 76/6, 53, ALR I 1 156/218, 370, 526, 770, A V 15, VI 26, MAT. DIALECT. I, 192, FD III, 208. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O şarlă de cîine.* H II 27. *Nu vezi că mi-a stricat o şarlă de cîne bunătate de floare...?* ŞEZ. XXIII, 9. *Mi-au ieşit în cale nişte şarle de cîini.* MAT. DIALECT. I, 192. ✦ P.

a n a l. (Prin sudul Transilv. și nord-estul Olt.) Mirțoagă. Cf. DR. V, 226, FD III, 206, 207. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O șarlă de cal.* Com. din SĂLIȘTI — SIBIU.

2. (Regional; familiar) Epitet depreciativ pentru o persoană leneșă, flecară, inoportună. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 384, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, CIAUȘANU, GL., DR. V, 226, FD III, 208.

3. (Art.; regional) Numele unei hore; melodie după care se execută această horă (Hințești—Argeș). Cf. VARONE, D. 149, id. J. B. 47.

— Pl.: *șarle.* — Și: (regional) **șórlă** (COMAN, GL.), **járlă** s. f.

— Din fr. [king-]**charles**, numele unei rase de cîini.

ȘARLẮU s. n. v. **șirlău.**

ȘARLÓTĂ s. f. **1.** (Rar) Amestec de marmeladă și pîine prăjită. Cf. ENC. ROM., ALEXI, W.

2. Cremă preparată din lapte, ouă, zahăr, frișcă și gelatină, în care se adaugă uneori fructe. Cf. GRAUR, N. P. 157, S. MARIN, C. B. 288.

— Pl.: *șarlote.*

— Din fr. **charlotte.**

ȘARLUCẮTĂR s. n. v. **șolocat.**

ȘARM s. n. sg. Farmec, grație. Cf. ALEXI, W. *Amanta trebuie să fie frumoasă și să aibă șarm.* STANCU, R. A. I, 314.

— Din fr. **charme.**

ȘARMÁNT, -Ă adj. Fermecător, încîntător. *Ce fetiță șarmantă!* ASACHI, PED. 13/11, cf. CALENDAR (1859), 16/25. *C. Negruzzi a scris acest șarmant vodevil.* FILIMON, O. II, 350. *Șarmantă damicelă, Cu ochi ca de gazelă, Ornată precum ești, Pe toate eclipsești.* I. NEGRUZZI, S. I, 79, cf. ALEXI, W. *N-am căutat să apoteozez elegantele serate dansante, șarmantele matinele.* HOGAȘ, DR. II, 183, cf. SCRIBAN, D. *Ioanide e un om original, e șarmant.* CĂLINESCU, B. I. 12. *E un om șarmant.* VINEA, L. I, 424, cf. 78. *Ruxandro, tata a spus că e șarmant.* DEMETRIUS, C. M. 124, cf. DN².

— Pl.: *șarmanți, -te.*

— Din fr. **charmant.**

ȘARNIÉRĂ s. f. **1.** (Rar) Balama, țîțînă. Cf. LTR², DN², DER, CHEST. II 176/125.

2. (În industria petrolieră) Dispozitiv format din două piese care, așezate de o parte și de alta a unui corp cilindric și fixate cu buloane, permit suspendarea întregului ansamblu pe un reazem. Cf. LTR².

3. (Geol.) Locul de îmbinare între cele două flancuri ale unei cute anticlinale sau sinclinale. Cf. LTR², DER.

4. Locul de îmbinare între cele două valve care formează cochilia unui lamelibranhiat. Cf. LTR², DER.

5. Bandă de hîrtie gumată, folosită de filateliști pentru lipirea mărcilor poștale în albume. M.D.ENC.

— Pronunțat: *-ni-e-.* — Pl.: *șarniere.*

— Din fr. **charnière.**

ȘARPÁNT subst. v. **șarpantă.**

ȘARPÁNTĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Schelet (al unui vertebrat). *Oasele... sînt adevărate pîrghii de care se compune șarpanta trupului.* KRETZULESCU, A. 6/14, cf. 14/3.

2. Schelet din bare de lemn, de metal etc. care formează structura de rezistență a unei construcții sau a unei părți dintr-o construcție, în special a acoperișului unei case. Cf. ALEXI, W. *S-a restaurat partea superioară a paraclisului; s-a refăcut șarpanta pentru reînvălirea clădirilor de la sud și vest.* MON. IST. I, 173, cf. NICA, L. VAM. 232. *Acoperișul unei barăci este format din mai multe ferme (elementul principal de rezistență care susține acoperișul unei construcții, din lemn ecarisat sub formă triunghiulară) purtînd numirea de șarpantă.* CV 1949, nr. 7, 31, cf. LTR², DM, DN². *Au început lucrările de zidărie la ultimul etaj și confecționarea șarpantei pentru acoperiș.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 833, cf. DER. *Șarpanta unei ferestre.* V. ROM. aprilie 1963, 150.

— Pl.: *șarpante.* — Și: (rar) **șarpánt** subst. ALEXI, W.

— Din fr. **charpente.**

ȘÁRPĂ s. f. v. **eșarfă.**

ȘARPẮU subst. (Prin Transilv.) Frînghie cu care se leagă vitele la iesle. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., BUGNARIU, N.

— Pl.: ?

— Cf. ș a r p e.

ȘÁRPE s. m. **I. 1.** (La pl.) Ordin de reptile (veninoase) cu corpul cilindric și lung, fără picioare, care se tîrăsc printr-o mișcare ondulată a corpului; (și la sg.) reptilă care face parte din acest ordin; (învechit) zmeu, (regional) gîndac, (regional; eufemistic) pește² (**3**). *Lăudați Domnul de pre pămînt șerpii și toate bez nele.* PSALT. HUR. 124ᵛ/1. *Văzură varvarii spîndzurându șarpele* (j i v i n a N. TEST. 1648, j i g a n i i a BIBLIA 1688) *de mâinra lui.* COD. VOR. 96/7. *Fierile și toate vitele, șarpele și pasări cu pene... se laude numele D[om]nului.* PSALT. SCH. 478/5. *Mânia lor după chipul zmăului (șarpelui* C²D, *de șerpe* H) *ca aspidă surdă ce astupă urechile sale.* PSALT. 110. *Sîntu ca o rudă de șarpe luotorii de camătă.* CORESI, EV. 343, cf. 202, 463. *Șarpe fie în cale și aspida în colnic.* PALIA (1581), ap. GCR I, 36/16. *Era acolea, mai scump de toate, un sfitoc minunat de pîntece de șarpe.* MOXA, 380/23. *Va mânca lup... și... altele cîte sunt necurate, șarpe, broască țestoasă.* PRAV. GOV., ap. GCR I, 90/36. *Mearge șarpele și pre feciorii lui omoarî* (a. 1642). GCR I, 102/7. *De are ceare peaște, au șearpe-i da va lui?* N. TEST. (1648), 9ᵛ/1, cf. 13ʳ/14. *Șarpele este o jiganie mai înțeleaptă și mai cumplită decît toate jigăniile.* NEAGOE, ÎNV. 193/22, cf. GCR I, 230/31. *Trimise Domnul la norod șărpii cei ce omora și mușca pre norod.* BIBLIA (1688), 111²/32. *Faceți-vă înțelepți ca șerpii și proști ca porumbii.* ANTIM, P. 117. *Toamna, vănturoasă, pre vremea săcerișului, vremi bună, șărpilor peirea și oilor* (cca 1750). GCR II, 59/1. *Căzu oul jos și crăpă și ieși din găoacea oului un pui de șarpi.* ALEXANDRIA (1784), 7ᵛ/9. *Șerpi otrăvitori, carii mușcîndu ș coadele îț mușca de frică și inima.* MOLNAR, ap. GCR II, 163/38, cf. KLEIN, D. 424, CLEMENS, DRLU, LB, ISER. *Otrăvitorul șerpe văzînd... O matcă de albine... Îi spuie: că este prea frumoasă.* NEGRUZZI, S. II, 293, cf. POLIZU. *Pe coasta unei stînci se mișcă un șarpe lung.* ALECSANDRI, O. P. 350, cf. CIHAC, I, 274, LM. *Groapa este rotundă, săpată de șearpe.* ODOBESCU, S. II, 467. *Ce ți-a ieși înainte întâi și-ntâi, dar a fi om, da șerpe, dar în sfîrșit orice altă jivină a fi, pune-o în traistă.* CREANGĂ, P. 74. *Se porniră din toate părțile șerpii ca frunza și ca iarba.* ISPIRESCU, ap. GCR II, 354. *Rochi de mătasă... „în pelea șearpelui" sau vinete.* PITIȘ, SCH. 111. *Din iarbă scoate capul șarpele șuierător.* BELDICEANU, P. 57, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, Ț. O. 8, TDRG, PAMFILE, S. T. 111. *Temîndu-se să nu fie vreun șarpe sau ceva pe ea, Elenuța se dezbrăcă repede de palton.* AGÎRBICEANU, A. 483, cf. HOGAȘ, DR. I, 118, CADE. *Pielea de șarpe nu e bună de nici un leac.* VOICULESCU, L. 305. *Scoici deschise, melci de apă, lipitori și șerpi, — întreaga faună... se frămînta.* SADOVEANU, O. IX, 395, cf. SCRIBAN, D. *Plîns prelung, cum scoate fiara... Cînd vreun șarpe-i mușcă gheara.* I. BARBU, O. 51. *Mi se părea... că mă aflu în fața unui șarpe strivit în mijlocul drumului.* CĂLINESCU, C. O. 11. *Trece o barză... cu un pui de șarpe în cioc.* CAMIL PETRESCU, O. II, 182. *Băiețașul... aleargă, crezînd că prin iarba ce se clatină trece un șarpe.* V. ROM. mai 1951, 181. *Parc au dat năvală în șerpi cocostîrcii.* BENIUC, V. A. II, 141. *Prietenul meu s-a specializat în studiul* [illegible] VINEA, L. I, [illegible]

accidentale sînt și intoxicațiile prin mușcăturile de șerpi veninoși. BELEA, P. A. 148. *Cu șerpii pe nisip am stat la soare.* ISANOS, V. 390. *Iubeam pădurea... Și șerpii cei cu solzii lucitori.* LABIȘ, P. 163. *De cîrlig era agățat un șarpe.* VÎN. PESC. 1964, nr. 7, 7. *Șarpe lung cu solzii verzi.* ALECSANDRI, P. P. 11, cf. H IV 85. *Mușcătura de șerpe aduce moartea.* ȘEZ. I, 117, cf. II, 89, 164, V, 147. *L-oi duce... Unde-s broaștele Cît vacile Șerchii cît sulurile de car de mari.* MAT. FOLK. 1 073. *Ținea baba șarpele încolăcit pe mînă.* MERA, L. B. 6, cf. ȘEZ. XIII, 208. *Mie rău mi s-a urît... Cu șuierul șerpilor.* DENSUSIANU, Ț. H. 288, cf. ȘEZ. XVIII, 117, PLOPȘOR, C. 27. *Cînd să scoboare cofa, vede un șearpe încolăcit în fîntînă.* PAMFILE, S. T. 42, cf. ALR I 1 180, 1 181, A II 12, III 1, 2, 3, 5, 16, 18, 19, IV 5. *Șerpi negri se-ncolăceau, Pe mine mă coprindeau.* BALADE, II, 350, cf. III, 93. *Șerpele, cînd îl doare capul, iese la drum* = **a)** omul, cînd nu mai judecă, se pierde. ZANNE, P. I, 654 ; **b)** se spune despre cineva care caută ceartă. Cf. id. ib. *Țipă ca broasca în gura șerpelui.* id. ib. 339. *Șarpele, pînă nu l calci pe coadă, nu se ntoarce să te muște.* CADE, cf. ZANNE, P. I, 652. *Nu ți fie milă de șerpe.* ZANNE, P. I, 653. *Șearpele se sperie de însăși pielea lui, cînd o vede spînzurată.* id. ib. *Șarpele ce se tîrăște n are trebuință de picioare,* se spune atunci cînd ni se dau lucruri care nu ne sînt necesare. Cf. id. ib. *În orice gaură poți găsi șearpe cît de mic.* id. ib. *Șerpele, cît de mult îl vei mîngîia, el tot te va mușca.* id. ib. *Cînd te mușcă șarpele, ți-e frică și de șopîrlă.* Cf. LM, ZANNE, P. I, 653. *Șearpele nu-și arată niciodată coada înainte.* ZANNE, P. I, 655. *Prinde șarpele cu mîna altuia,* se spune despre o persoană care se folosește de ajutorul altuia pentru a îndeplini, în folosul propriu, un lucru primejdios. Cf. id. ib. 657, V, 191. *Judecătorul e ca șarpele, niciodată nu umblă drept.* id. ib. V, 369. ◇ (În credințe și superstiții) *La pelagră se unge cu untură de șearpe.* N. LEON, MED. 107. *Cît țin zilele Crăciunului, furca de tors trebuie ascunsă, căci altfel cel ce o va vedea... va fi mușcat de un șarpe atît de gros și atît de lung ca o furcă.* PAMFILE, CR. 212. *Mama pădurii... ia mana vacilor, trimițînd șerpii ca să le sugă.* id. DUȘM. 232. *Șerpii... se adună la aluniș, ca acolo să facă piatra scumpă.* id. S. T. 51. *Dacă cineva ridică un șarpe de la pămînt, bate vîntul după aceasta șase săptămîni.* id. VĂZD. 59. *Șarpele se poate scoate din om, dacă acesta se leagă cu capul în jos deasupra unui ceaun cu lapte clocotit.* PĂCALĂ, M. R. 268. *Șerpele cînd iesă în drum și-l trece, îl doare capul.* ȘEZ. I, 127. *Omul ce are șerpi în pîntece are burtă mare, e galben la față, simte o mîncărime la inimă și tot îi vine să verse.* ib. 251. *La Alexii, cînd pomenește careva de șărpe, îl mușcă vara.* ib. III, 50. *Pe șarpe nu se pune mîna că ți se jupoaie palmele.* ib. VI, 58. *Cînd cineva omoară un șarpe, e bine să dea în el toți cîți se află de față, ca să aibă putere peste an.* PAMFILE, B. 62. *La Mucenici să te afumi, să dai ocol casei cu treanță aprinsă, că e bine de mușcătură de șarpe.* ȘEZ. XII, 157. *În pielea șearpelui se ascunde dracul.* ZANNE, P. I, 653. ◇ (În imprecații) *Să l ia șerpii Dunărei!* H IV 90. *Sugă-ți șărchii coastele..., Sugă ți șărchii șoldu tău!* MAT. FOLK. 1 068. ◇ (Ca termen de comparație sau în construcții comparative, cu aluzie la forma sau răceala corpului, la mișcările ondulate ale animalului, la agerimea ochilor lui, la răutatea și viclenia care i se atribuie etc.) *Să lăsa ca un șarpe mînios, de mușca pre unii și pre alții.* ANON. CANTAC., CM I, 188. *Vorbele... ca șărpi ne îngroziră.* HELIADE, O. I, 164. *Parada se întindea ca un șerpe pe... uliță.* NEGRUZZI, S. I, 29. *Păturică... făcu să cază din ochii săi de șarpe două lacrime.* FILIMON, O. I, 126. *Căruța fugi de sub mine ca un șerpe.* ALECSANDRI, O. P. 258. *Dracul..., zvîrcolindu-se ca șerpele, se aruncă în iaz.* CREANGĂ, P. 55. *Își aruncă ochii ca un șearpe la fată.* ISPIRESCU, L. 250. *Prahova... se-ndoaie și șuieră ca un șarpe formidabil, sub roțile vagoanelor.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 32. *Ca la șerpi îi umblă ochii.* COȘBUC, P. I, 50. *Asta-i veninos ca un șarpe!* AGÎRBICEANU, A. 407. *Drumul ce trebuia să ținem se încovoia ca un șerpe.* HOGAȘ, DR. I, 21. *Hora... se întindea ca un șarpe.* REBREANU, R. I, 123. *Apa fluiera cum fluieră un șarpe încolțit de flăcări.* GALACTION, O. 44. *Acu se vede cîtu-i de înșelătoare apa... — Ca șerpele și ca femeia.* SADOVEANU, O. VIII, 21. *Trunchiuri scorburoase se-ntind, culcate ca niște șerpi umflați peste ape.* CAMIL PETRESCU, O. III, 464. *Lung și subțire, Oltul suie ca un șarpe.* BOGZA, C. O. 18. *Spaima a pătruns în mine ca un șarpe negru.* STANCU, R. A. I, 13. *Veneai ca șarpele prin iarbă.* BENIUC, V. A. I, 169. *Urarea se strecură în urechea lui Silion ca un șarpe.* VINEA, L. I, 23. *Am un vin ca un șarpe.* H II 116. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Kalyani, vino să croim de lucru șarpelui de Vlad.* DAVILA, V. V. 97. *La Viena, șarpele de împărat A visat un vis nemaivisat.* BENIUC, V. A. II, 95. *Acest șerpe de fată... voiește să-i răpuie capul.* MARIAN, T. 302. ◇ F i g. *O! Pizmă! De început vrăjmașe, fiară cumplită, tălhariu, scorpie veninoasă, șarpe mușcătoriu.* MOXA, 371/22. *Șerpi roșii rupeau trăsnind poala neagră a norilor.* EMINESCU, N. 11. *Șarpele mării din nori... Spintecă largul văzduh.* COȘBUC, P. II, 61. *Veți crede anevoie că un chiristigiu ar putea să aibă gîndurile și sentimentele pe care le aveam eu, privind... șarpele Oltului.* GALACTION, O. 63. *S a furișat în sufletul lui șarpele spaimei.* SADOVEANU, O. XVI, 262. *Șarpele nopții albastru... S-a ncolăcit friguros în sufletul meu de zgură.* BENIUC, V. A. I, 199. *Fiori reci îi curgeau prin trup, i se întîlneau pe șale, și roiau șerpi de gheață și tremura.* VINEA, L. II, 152. *Șarpele virtuții curbîndu-se-ntre sîni.* LABIȘ, P. 186. ◇ *Șarpe de casă* (sau *de apă*, regional, *gheuș*) sau *șarpele casei* = șarpe (**I 1**) neveninos, de culoare cenușie pe spate, cu două pete gălbui pe ceafă, care trăiește mai ales în regiunile inundabile, adesea pe lîngă așezările omenești *(Natrix natrix natrix).* Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., TDRG, PAMFILE, DUȘM. 76, CADE, SIMIONESCU, F. R. 180, BELEA, P. A. 163, DM, FAUNA R.P.R. XIV$_2$, 297, DER, ȘEZ. VIII, 99, ALR II 6 228/27, 836, 848. (În credințe și superstiții) *Dacă cineva omoară șearpele casei, atunci se prăpădește și el.* N. LEON, MED. 106. *Știi că fiecare casă are cîte un șarpe: „șarpele casei".* ULIERU, C. 122. *Cine mănîncă șerpe de casă, cu acela vorbesc toate buruienile și-i spun de ce leac sînt.* Com. MARIAN. *Să nu te sui în corabie pînă ce nu vei lua cu tine și pe șerpele de casă.* ȘEZ. II, 122. *Să nu omori șerpele de casă că omori norocul.* ib. VI, 45. *Șarpe de apă* (sau *de baltă*) = șarpe (**I 1**) neveninos, cu capul lung și îngust, de culoare galbenă-cenușie pe spate; trăiește mai ales în apă *(Natrix tessellata tessellata).* Cf. LB, ENC. ROM., BARCIANU, SIMIONESCU, F. R. 181, BELEA, P. A. 163. *Purta în mînă un snop de șerpi de baltă, încă vii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 584, cf. III, 272. *Țîșnește în sus ca un șarpe de apă.* STANCU, R. A. III, 254. *S-a strecurat pe alături un șarpe lung, cenușiu, de apă.* V. ROM. octombrie 1953, 10. *În ocnă doar șerpii de apă-i mai simți!* LABIȘ, P. 415, cf. FAUNA R.P.R. XIV$_2$, 305, H IX 340. *Șarpe cu clopoței* (sau, rar, *sunător*) = șarpe (**I 1**) veninos din America, lung pînă la 2 metri, care produce un sunet caracteristic, datorită unor solzi cornoși pe care îi are pe coadă ; crotal *(Crotalus horridus).* Cf. ENC. ROM., BARCIANU, BIANU, D. S., TDRG, CADE, DM, FAUNA R.P.R. XIV$_2$, 78, DER. *Șarpe cu ochelari* = cobră *(Naja tripudians).* Cf. BIANU, D. S., CADE, DM. *Șarpe de alun* (sau *neted*) = șarpe (**I 1**) neveninos, de culoare brună-roșcată, cu o dungă neagră pe laturile capului *(Coronella austriaca austriaca).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 181, BELEA, P. A. 163, FAUNA R.P.R. XIV$_2$, 291, DER. *Șarpele lui Esculap* = șarpe (**I 1**) neveninos, cu capul mic și îngust, cu coada lungă și subțire, avînd spatele de culoare brună și abdomenul alb-gălbui *(Elaphe longissima longissima).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 182, BELEA, P. A. 163, FAUNA R.P.R. XIV$_2$, 284. *Șarpe de nisip* (sau *de mare*) = șarpe (**I 1**) neveninos, cu botul rotunjit, cu coada lungă și subțire, avînd spatele de culoare cafenie, brună-gălbuie sau brună-cenușie *(Coluber jugularis caspius).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 181, BELEA,

P.A. 163. *Șarpe roșu* = șarpe (**I 1**) neveninos, cu spatele de culoare cafenie sau brună roșcată *(Elaphe quatuorlineata sauromates)*. Cf. SIMIONESCU, F. R. 182. (Regional) *Șarpe ciung* (sau *curt, cionc, ciont, gheoș, pestriț, pistriț, roș, scurt, veninat, de sadina, cu creasta, cu ținte*) = viperă *(Vipera berus berus)*. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, BARCIANU, ALEXI, W., ALR I 1 184. (Învechit, rar) *Șarpe auriu* (sau *uriaș*) = boa *(Boa constrictor)*. Cf. ENC. ROM., BARCIANU. ◊ (Regional, urmat de diverse determinări care indică specii ori varietăți nedefinite mai îndeaproape) *Șearpe cenușiu*. H II 88. *Șearpe galbăn*. ib. *Șarpe gălbui*. ib. IX 340. *Șerpe negru* ib. III 140. *Șerpe roșu*. ib. *Șarpe vărgat*. ib. IV 154. ◊ E x p r. **Ca din** (sau **în**) **gură de șarpe** = (în legătură cu verbe ca „a striga", „a țipa", „a se zvîrcoli" etc.) foarte tare, grozav, strașnic. *Țipa fata de împărat ca din gură de șarpe*. VLAHUȚĂ, O. A. II, 276, cf. III, 69, DDRF, TDRG. *Rănile îl ardeau așa de îngrozitor, încît striga ca din gură de șarpe*. AGÎRBICEANU, A. 531. *Țipînd ca din gură de șarpe, porni în goana mare spre casă*. REBREANU, I. 128, cf. CADE. *Mitiță... țipă ca din gură de șarpe, cu piciorul tăiat în cioburi*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 223. *Merge rău, pașa! țipă lumea ca în gură de șarpe*. SADOVEANU, O. XVI, 179. *Nu lipseau nici femeile, care strigau ca din gură de șarpe*. CAMIL PETRESCU, O. III, 294. *Începu a coborî treptele una cîte una, învîrtind drugul pe deasupra capului și urlînd ca în gură de șarpe*. GALAN, Z. R. 212. *Cînd începu să-l bată, flăcăul țipa ca în gură de șarpe*. PREDA, Î. 186. *Frizerul începu să urle ca din gură de șarpe*. BARBU, Ș.N. 440, cf. CIAUȘANU, V. 200. *Strigă și țipă ca din gură de șarpe*. ZANNE, P. I, 658. **În** (sau **din**) **gaură de șarpe** sau (regional) **în borta șarpelui** = într-un (sau dintr-un) loc ascuns, care poate fi aflat cu multă greutate. *Îi spuse că se duce să-l caute și să-l aducă împăratului chiar din gaură de șearpe*. ISPIRESCU, L. 84, cf. DDRF, CADE. *Bine că m-ați găsit; altfel vă găseam eu pe voi și-n borta șerpelui*. SADOVEANU, O. V, 539. *Simion parcă se vîrîse în gaură de șarpe*. CAMIL PETRESCU, O. II, 99, cf. 154, III, 64. *Nici în gaură de șarpe n-o să scapi*. STANCU, R. A. V, 71, cf. 288. *S-a băgat în gaură de șarpe*. CIAUȘANU, GL., cf. ZANNE, P. I, 658. **Ca mușcat de șarpe** = (mai ales în legătură cu verbul „a sări") brusc, cu violență (fiind foarte speriat). *Femeia deșteaptă iute pe soțul ei. Acesta, ca mușcat de șarpe, pune mîna pe coasă și sare sus*. T. PAPAHAGI, C. A. 38. *Băiatul... sări drept în sus, ca mușcat de șearpe*. DUMITRAȘCU, STR. 13. (Cu parafrazarea expresiei) *Răsări ca (și) cînd l-ar fi mușcat un șărpe, dar nu-și pierdu mințile*. ALECSANDRI, O. P. 51. **A sări ca mușcat de șarpe** = a se înfuria, a-și ieși din fire. *Cînd îi spuse vestea, el sări ca mușcat de șarpe și-l întrebă, cu vocea înfiorătoare*. AGÎRBICEANU, A. 505. *Ioanide sări ca mușcat de șarpe cînd auzi pe una... făcînd gafa de a regreta în fața lui... că se stricase fațada veche*. CĂLINESCU, B. I. 61. **A-i trece** (cuiva) **un șarpe rece prin sîn** (sau **prin inimă**) = a se înfiora (de spaimă, de dezgust etc.). Cf. CADE. *Îi trece un șearpe rece prin sîn*. ZANNE, P. I, 657, cf. II, 427. (Cu topica inversată) *Cînd văzu el o așa nemetenie spurcată stînd ca o coabe rea în casa lui... un șearpe rece îi trecu prin sîn*. ISPIRESCU, L. 206. **A încălzi** (sau **a crește**) **șarpele la** (sau **în**) **sîn** = a arăta dragoste și bunăvoință unui om nerecunoscător. Cf. SCRIBAN, D. *Crește șearpele în sîn ca mai bine să te muște*. ZANNE, P. I, 655. (Cu parafrazarea expresiei) *În sînul meu cu-ngrijire p-aști șărpi primejdioși cresc*. HELIADE, O. I, 419. *Crește pui de șarpe, ca să te muște*. CADE. **A strivi** (pe cineva) **ca pe un** (**pui de**) **șarpe** = a distruge, a nimici (pe cineva) cu ușurință și fără remușcări. *Te strivesc ca pe un pui de șarpe!* AGÎRBICEANU, A. 367. **A călca șarpele pe coadă** = **a)** a atinge un punct nevralgic. Cf. DDRF I, 263, ZANNE, P. I, 659; **b)** a insulta, a supăra un om rău, iute la mînie. Cf. ZANNE, P. I, 659. (Rar) (**A fi**) **gol ca șarpele** (**care și-a lepădat pielea**) = **a)** (a fi) dezbrăcat, gol. Cf. id. ib. 656; **b)** (a fi) lipsit de mijloace de întreținere, sărac. *Venise în Porumba, înaintea primului război mondial, gol ca șarpele, cum spuneau țăranii*. BENIUC, M. C. I, 68. **A fuma ca un șarpe** = a fuma mult, cu nesaț. Cf. CV 1950, nr. 11–12, 20. *Alion Drugan se apucă să fumeze ca un șarpe*. STANCU, R. A. V, 275. **A umbla ca șarpele după vitejii** = **a)** a se expune singur primejdiei. Cf. ZANNE, P. I, 655; **b)** a căuta ceartă. Id. ib. **A-i frige** (cuiva) **șerpi pe burtă** = a-i face (cuiva) rău, a-i crea neplăceri. Cf. id. ib. 659. **A pune mîna pe șarpe** = a se îmbogăți dintr-o dată. Cf. id. ib. IX, 716. **A-i intra** (cuiva) **șarpele în pungă** = a nu avea bani. Cf. id. ib. V, 527. (Prin Munt.) **A-i băga** (cuiva) **un șarpe în sîn** = a înfricoșa (pe cineva). Cf. UDRESCU, GL. (Prin Munt.) **A-i frige (dracul) șerpi pe inimă** (cuiva) = **a)** a fi nervos, arțăgos. Cf. id. ib.; **b)** a fi foarte zgîrcit, id. ib. **Pui de șarpe** = persoană rea, vicleană, perfidă. *Recunosc cîțiva pui de șerpe..., răspunse pe același ton Busuioc*. SADOVEANU, O. X, 99. **Limbă de șarpe** = persoană bîrfitoare. Cf. SCRIBAN, D. ✦ (În credințele populare; și în sintagmele *șarpe balaur, șarpe bălăurel*) Balaur. *Eu voi lăsa dereptu necredința voastră fieri iuți și șărpi cu căte doao capete* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 47/11. *Schizmitu-s-au, ca cum chipul și firea cea de șearpe bălaur învininat ș-ar fi lepădat, însă alta de scorpie au îmbrăcat*. CANTEMIR, HR. 22. *Arăta o groapă mare în care odinioară ar fi locuit un șearpe uriaș, ce devasta vecinătatea*. ODOBESCU, S. II, 426. *S-auzea despre un șarpe grozav... șarpele acela se prea poate să fie vreun zmeu*. PAMFILE, VĂZD. 109, cf. 144, id. S.T. 5. *Măi Balaur, striga el, Lasă trupul tinerel... Șearpele se zvîrcolea Și cu șoapte limbi grăia*. ALECSANDRI, P.P. 11. *Brîne, brînișorul meu, Fă-te șearpe laur, Șearpe balaur Cu solzii de aur*. TEODORESCU, P. P. 377. *De groază, fata o dată... varsă pe gură un șarpe balaur cu solzii de aur, care... dă năvală să înghită pe băiat*. RĂDULESCU-CODIN, Î. 4. *Șarpele bălăurel, Tot cu solzii de oțel, Șarpele balaur Cu solzii de aur*. BALADE, III, 183.

2. (În concepțiile religioase, cu aluzie la legenda biblică) Diavolul (întrupat în șarpe **I 1**). *Pentru toți carei cu trupul au căzut înșelăciunei șarpelui, dreptu acestea, trupulu-șu Isus munci*. CORESI, EV. 176. *Roagă-te dară cătră Domnul și să ia de la noi pre șarpe*. BIBLIA (1688), 111²/37. *Pre dînsul drept aceia ascultați, iar nu pre lume, nici înșelăciunile șarpelui celui de demult*. ANTIM, P. 13. *Că șarpele au învițat, Pre Eva o au înșălat, Din pom străin au mîncat* (cca 1820). GCR II, 232/15. *Amăgitorul șarpe abia se mai tîrăște*. ALEXANDRESCU, O. I, 295. *Ea știa că adesea o femeie scăpase poporul... și că femeia era menită a strivi cu piciorul ei pe șearpe*. ODOBESCU, S. I, 7, cf. CADE. ◊ F i g. *Să călcaț preste șerpi și preste scorpii și preste toată putearea vrăjmașului* (cca 1650–1675). GCR I, 229/1. *Vom zădărî șarpele și ne va înghiți cu totul. Căci noi sîntem o țară mică... Iar turcii sînt puternici*. ANON. CANTAC., CM I, 173. ◊ E x p r. **A-l mușca** (sau, rar, **a-l fura**) (pe cineva) **șarpele de inimă** (sau **de limbă**) = a se simți ispitit să facă sau să spună ceea ce nu ar trebui. Cf. CADE. *Nu cumva să te muște șerpele de inimă și să-i spui femeii tale*. SEVASTOS, P. 13. *Nu cumva să te muște șerpele de limbă*. ȘEZ. II, 74. *Să nu care cumva să te muște șărpele de inimă și s-o săruți pînă ce nu-i aduce-o la mine*. ib. IV, 174. *Să nu vă fure șearpele de inimă să ne afle tătarii planu ăsta*. RĂDULESCU-CODIN, L. 51, cf. CIAUȘANU, GL., ZANNE, P. I, 657. **A-l mușca** (pe cineva) **șarpele invidiei** (sau **vanității, îndoielii** etc.) = a fi cuprins de invidie (sau de vanitate, de îndoială etc.). *Din sufletu-i — rebel ... Mușcase Șarpele-ndoielei*. VLAHUȚĂ, O. A. I, 114, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, N. (Cu topica inversată) *Șarpele vanității m-a mușcat de sfircul inimii*. CARAGIALE, O. VII, 102.

3. Epitet pentru o persoană rea, vicleană, perfidă. *Șarpele-i aproape, în umbra mea îl simt. Și cerul său de ură se face tot mai strimt*. ALECSANDRI, T. II, 158, cf. COSTINESCU. *Isteț glumea o oaste de șerpi dezrtzătoare*. EMINESCU, O. IV, [illegible], cf. DDRF. [illegible] *lor... Ah, Voichițo, cum aș plînge! Rău ca Radu nimeni nu-i*. COȘBUC, P. I, 211, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Păziți-i bine. Sînt șerpi vicleni*. SADOVEANU,

O. X, 211, cf. XIII, 213, SCRIBAN, D. *Se gîndi totuși că ar fi mai cuminte să plece dis-de-dimineață, pînă cînd gazda nu află ce șarpe a găzduit.* CAMIL PETRESCU, O. II, 663. *Bosoancă nu are lacrimi... N-au lacrimi șerpii. Au venin.* STANCU, R. A. I, 101. *Nu voi cînta prohod pe harpe Înlăcrimat la catafalc, Căci șarpe i cel ce moare.* BENIUC, V. A. II, 202, cf. THEODORESCU, C. 175, H XVIII 268.

4. (La sg., mai ales art.) Numele unei constelații ecuatoriale din emisfera boreală; calea rătăciților. Cf. LM, CULIANU, C. 54, PAMFILE, CER. 170, CADE. *Potrivit i a fost crugul stelei lui de naștere între Carul mare și Șarpe.* SADOVEANU, O. XIII, 104.

5. C o m p u s e:

(Zool.) **șarpe-de-apă** = pește migrator cu corpul aproape cilindric, cu coada turtită lateral și cu falca inferioară ieșită în afară *(Anguilla anguilla)*. Cf. BĂCESCU, P. 54; **șarpe-orb** = nume dat unor specii de șopîrlă **(1)**: **a)** (și în formele **șarpe-sfărămăcios**, ENC. ROM., **șerpele-lui-Noe**, PĂCALĂ, M. R. 31) șopîrlă **(1)** fără membre, de culoare cenușie sau ruginie închisă *(Anguis fragilis colchicus)*. Cf. SIMIONESCU, F. R. 176; **b)** șopîrlă **(1)** lungă, de culoarea nisipului *(Ophisaurus apus)*. Cf. id. ib. 177; **c)** (regional; și în forma **șarpe-chior**, ALR II 6 226/727) „șopîrlă albă, oarbă". ib. 6 226/29, 784, 836; **șarpe-orb** = miriapod lung de cîțiva centimetri, cu corpul cilindric *(Julus sabulorus)*. Cf. SIMIONESCU, F. R. 105, DER; (regional) **șarpe-chior** = „melc fără casă". ALR I 1 190/760.

(Bot.; învechit) **șarpe-de-Verghinia** = numele unei plante medicinale nedefinite mai îndeaproape. *Două dramuri de rădăcină de șarpe-de-Verghinia pisate.* PISCUPESCU, O. 253/7.

șarpele-lui-Faraon = mic cilindru de sulfocianură de mercur care, aprins, se desfășoară ca un șarpe **(I 1)**. Cf. SCRIBAN, D., LTR² XV, 97.

II. P. a n a l. **1.** (Prin Transilv. și Ban.) Serpentină (la alambic). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184, ALR II 6 356/64, 102, 105, 279, 284, 727, 833.

2. (Prin Munt.) Motiv decorativ cu care se încondeiază ouăle. Cf. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 184.

3. (Argotic) Penis. Cf. BUL. FIL. IV, 136.

4. (Regional; în sintagma) *Șarpele biciului* = partea biciului formată din împletitura de curele sau de cînepă. Cf. PAMFILE, J. I, 63. *La un bici avem: coada..., baira care leagă biciul de coadă; biciul sau șarpele biciului și în fine sfichiul.* id. ib.

III. 1. (Iht.; prin Mold.) Țipar *(Misgurnus fossilis)*. Cf. ALR I 1 745/394, 418.

2. (Prin Mold.; și în sintagma *șarpe-chior*, BĂCESCU, P. 54, 89) Pește cu corpul cilindric, alungit, fără înotătoare *(Petromyzon fluviatilis)*. Cf. id. ib.

IV. (Bot.) **1.** Plantă ornamentală cu ramurile lungi și mlădioase și cu florile în formă de pîlnie *(Cereus flagelliformis)*. Cf. BORZA, D. 45, 292.

2. (Regional) Ferigă de brădet; (regional) modila-șarpelui *(Polystichum lonchitis)*. Cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 135, 292.

— Pl.: *șerpi.* — Și: (învechit și regional) **șeárpe**, (regional) **șérpe**, **sárpe** (ALR I 1 180/782, 798), **sérpe** (ib. 1 180/825, 840, 842) s. m.

— Lat. **serpens**.

ȘARPÍE s. f. (În dicționarele din trecut) Scamă (pentru pansamente). Cf. LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Din fr. **charpie**.

ȘART¹ interj. (Cu valoare verbală; adesea în corelație cu p a r t) Cuvînt care redă zgomotul produs de o lovitură (dată cu palma). *Nici una, nici două, șart! cu gîrbaciul în om.* CARAGIALE, O. III, 218, cf. I, 119, id. T. II, 112, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, SCL 1960, 794.

— Onomatopee.

ȘART² s. n. **1.** (Învechit) Dispoziție, hotărîre; stipulație; convenție, învoială. *Cîți din lăcuitorii părților Dunării și din iamaci și alții împotriva șarturilor vor vrea să intre la aceste două memlecheturi... să se zăticnească și să se izgonească acest fel de oameni* (a. 1802). TES. II, 315, cf. 311. *Fără acest șart nu poate Divanul a găsi oameni* (a. 1811). DOC. EC. 126, cf. 175. *O mie cinci sute de lei să se trimiță la Ierusalim, la biserica sfîntă, tot cu așa șart, ca să ardă o candelă în veac.* ARICESCU, ap. ȘIO II₁, 335, cf. POLIZU, CIHAC, II, 615, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D.

2. Rînduială, uzanță; tradiție, datină. *Iaste oareșcare șart a cinsti mănăstirile pe dom(nea)lor caimacamii* (a. 1792). IORGA, S. D. XIV, 133. *S-au încredințat la credincioasa ta vrednicie și hărnicie oblăduirea Țării Rumânești,... spre săvîrșirea și întreagă paza a nizamului și ale șuruturilor pămîntului* (a. 1804). TES. II, 325. *Doctorii cunoșteau atunci numai pregătirile mercuriale și ea se îndopă cu ele după tot șartul.* MAN. SĂNĂT. 55/17. *Tata, călare cu Hagi Grigorie Manafu pe lîngă cal, cu mîna pe harșa, după șart, pornește la curte.* GHICA, S. 321. *Iată mă-s cu tot șartul boieresc!... M-o îmbrăcat giupînu Herșcu chiar de mondă, ca la Eși.* ALECSANDRI, T. 912. *Noi voirăm să lăsăm ceva aici, după cum este șartul; dar părintele Ștefan se împotrivi tare la aceasta.* BOLINTINEANU, C. 60/26. [Basmul] *va să l spui și eu după cum este șartul și datina lui.* ODOBESCU, S. III, 197. *Cum rămîne cu haina miresei? Daca n-o face o după șartul ei, logodnica nu o primește.* ISPIRESCU, L. 399. *Logodna se săvîrși cu tot șartul ei* (a. 1 882). ȘIO II₁, 335, cf. DDRF, BARCIANU. *Trebuie să te însori. Așa e șartul vieții.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 49, cf. id. R. 25, I. BRĂESCU, M. 135, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.

3. Rost, socoteală; tîlc. Cf. POLIZU. *O auziseră spunînd... vorbe de care mai cu șart și mai cu haz.* CARAGIALE, S. N. 281, cf. id. O. II, 243. *Vezi, stăpîne, aici toate sînt cu șartul lor!* ISPIRESCU, L. 148, cf. 354. *Să și măsoare vorbele și faptele cu șart și chibzuință* (a. 1 882). ȘIO II₁, 335. *Vizitiul... povestește, cu șart, legendele pe care le-a auzit și el de la bătrîni.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 126, cf. BARCIANU. *Fiecare vorbă și are șartul și socoteala ei.* SĂM. I, 304, cf. 231. *Ce fără de șart mai era și lumea asta! Cine e fericit într-însa?* D. ZAMFIRESCU, T. S. 93, cf. id. V. Ț. 170. *Sentențele nu se potriveau cu cartea, el le a spus cu șartul înțelept al alcătuitorilor de proverbe.* IORGA, L. I, 357. *El cu șart le povesti cum fiara Îl încolți pe el la vînătoare.* MURNU, O. 333. cf. 123, TDRG. *Spune minciuna cu șart.* PAMFILE, J. III, 94, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mai tîrziu, cînd s-o potoli înverșunarea..., magistratul să ia lucrurile după șartul lor.* POPA, B. 131. *Cetini mlădioase cu șart rînduite în chip de droturi.* VOICULESCU, P. II, 62, cf. SCRIBAN, D. *Îmi povestiră cu șart multe și de toate.* STANCU, R. A. I, 195, cf. III, 340. *În timpul acest din urmă nu mai este nimic cu șart.* SEVASTOS, N. 339, cf. id. P. 216. *Vorbe fără șart.* ȘEZ. IX, 145.

4. (În l o c. a d v.) **Pe șart** = pe rînd, în ordine; metodic. *I le a povestit toate pe șart kir Ianulea lui Negoiță.* CARAGIALE, O. II, 233. *Coloșmanul îi spunea pe șart toate și-l făcea să priceapă că aici pe pămînt toate sînt cu rînduiala lor.* ISPIRESCU, L. 287. *I-a spus lui tată so cum a umblat, ce-a văzut, toate pe șart.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 277, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Povestea... am auzit-o mai pe șart de la Andrei.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 32. *Faci treaba pe șart.* ALR II/723.

— Pl.: *șarturi.* — Și: (învechit, rar) **șurúturi** s. n. pl.

— Din tc. **șart.** — **Șuruturi** < tc. **șurut** (pl. al lui *șart*).

ȘÁRTĂ s. f. v. **cartă.**

ȘARTOFÉL s. n. (Prin Bucov.) Portofel. LEXIC REG. 118.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h r e i b t a f e l „notes".

ŞARÚGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞARVANÁ s. f. v. **şabana.**

ŞARVANEÁ s. f. v. **şabana.**

ŞÁSE num. card., subst. **I.** Num. card. (Adesea în componenţa unor numerale cardinale compuse) Numărul care, în numărătoare, are locul între cinci şi şapte.

1. (Cu valoare adjectivală; aşezat înaintea substantivului determinat) *[illegible]* (a. 1550—1600). GCR I, 9/13. *Şase zile iaste întru care se cade a lucra.* CORESI, EV. 405. *Şase zile să lucri şi fă toate lucrurile tale.* PARACLIS (1639), 251. *Evanghelia di în Matei într-o sută şi şease capete.* VARLAAM, ap. GCR I, 103/26. *Poate şi dup-acia să o ucigă, când o va găsi, macar şi în şease* (MUNT. *şase*) *luni.* PRAV. 102. *Şăzu acolea un an şi şase luni.* N. TEST. (1648), 159ʳ 21. cf. ST. LEX. 173ʳ/2. *Serafimii zboară, cei cu şase aripi* (a. 1691). GCR I, 293/27. *Luasă hîrtie de şesă galbeni.* NECULCE, L. 70. *În şase zile au nimerit la neşte păscari.* R. POPESCU, CM I, 285. *Şi era acolo şase vase de piatră* (a. 1698). GCR I, 317/26. cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 246. *El a avut şasă prunci.* ŞINCAI, HR. I, 361/33. cf. KLEIN, D. 123, CLEMENS, DRLU, LB, POLIZU. *[illegible]* *şase oameni din care trei duceau pe umerele lor pe alţi trei ce erau răniţi.* NEGRUZZI, S. I, 174, cf. ALECSANDRI, O. P. 23. CIHAC, I, 274. *Dintre aceste şese piramide, trei se află mai aproape de satul Sacara.* BOLINTINEANU, C. 246/28, cf. LM. *Ştim asemenea cari au fost soţii celorlalte şease fete ale Brîncoveanului.* ODOBESCU, S. I, 258, cf. CARAGIALE, O. III, 159. *Să mă îngrijeşti cu însuţi mîna ta şease săptămîni.* ISPIRESCU, L. 3. *A făcut în şase ani trei clase gimnaziale.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 27, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Mai erau la masă şase cunoscuţi din oraş.* AGÎRBICEANU, A. 358. *Eram pe punctul de a descărca în toate părţile cele şase focuri ale revolverului meu.* HOGAŞ, DR. I, 214, cf. [illegible] *şase copii.* REBREANU, R. I, 107, cf. VOICULESCU, P. I, 210. *Noi, fiind numai şase oameni, nu ne putem bate cu şaizeci.* SADOVEANU, O. XIII, 225, cf. SCRIBAN, D. *Dionisie are şase copii cu şase femei.* ARGHEZI, P. T. 39. *Unele farfurii... reprezentau înăuntru un lac pe care trecea o barcă... dusă cu şase visle lungi de galeră.* CĂLINESCU, E. O. II, 92. *Adusese şase căluţi, patru vineţi şi doi murgi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 16. *Ştiu eu undeva şase cai buni, domnule Samuilă.* STANCU, R. A. I, 75, cf. VINEA, L. I, 321, LABIŞ, P. 353. *Du-te, dor, cu gîndurile Pe la toate plugurile, La un plug cu şese boi.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 344. *Plugul cu şese boi bine îmblă.* SBIERA, P. 319. *Şasă boi plugu-şi trag.* ALEXICI, L.P. 202. *Nici mai mult să zăboveşti, Decît şase săptămîni!* BALADE, II, 291. ◇ (Învechit; aşezat după substantivul determinat) *De la al triile ceas din zi până la al noile ceas, carile făcu ceasuri şăsă* (cca 1750). GCR II, 60/19. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *În loc de o poştă, să faci şase.* CARAGIALE, O. IV, 19. *Ei băură o pereche, băură trei, băură şase, în larma care creştea necontenit.* AGÎRBICEANU, A. 92. *A avut nouă copii, i-au murit şase.* REBREANU, I. 68. *Noi, Şendreştii, din viţa lui Haralambie Şendrea, am fost la casa părintească şase.* SADOVEANU, O. XIII, 746. *Numărînd pe nume, fabuliştii nu-s Decît cinci sau şase.* ARGHEZI, VERS. 524. *Alţi şase sînt legaţi de căpestre, de codirlă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 402. *Cîţi sînt anii? Şase, numai şase.* BENIUC, V. A. II, 111. *Să te scoaţă şese-afară, Doi de mîni, doi de picioare, Doi de albi braţişoare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. [illegible] *cămeşa de mătasă, Viţele-mpletite n şase.* BALADE, II, 183.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Trei şi cu trei fac şase.* ◇ E x p r. (Regional) **Două şi cu trei fac şase**, se spune „la lucruri nepotrivite". Cf. ZANNE, P. V, 279.

3. (Precedat de prep. „de" şi urmat de „ori", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) Cf. LEX. MARS. 246, LB. *Dacă se dezgheaţă o dată bine şi pornesc piuele, îţi spun că dăm... de şase ori mai mult.* AGÎRBICEANU, A. 492. *O cantitate de cinci ori, de şase ori mai mare decît ne făcea trebuinţă.* SADOVEANU, O. XVI, 34. *Scosei ceasul din nou... şi-i întorsei de... şase ori remontoarul.* ARGHEZI, P. T. 153.

4. (Precedat de „cîte", intră în componenţa numeralului distributiv corespunzător) *Bucură-te... că iaşti lăudatu cu ceia căte şase aripi, cu heruvimii şi cu serafimii* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 311/18. *Ştefăniţă Vodă vrînd... să scoată fumărit pe ţară cîte şase orţi de casă,... Cantacuzineştii nu-l lăsa.* NECULCE, L. 26. *Sub fereşti, de o parte şi de alta a intrării, sînt cîte şase stupi mari.* CARAGIALE, O. III, 270. *Vor străbate armii din Anatolia... cu puştile cele mai mici trase de cîte şase părechi de bivoli.* SADOVEANU, O. XII, 324. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Cei de preste fiti, la turnuri apucind, cîte şese fieştecare turn.* AETHIOPICA, 58ᵛ/15. *În grupuri de cîte patru, de cîte şase, mai mulţi se lăsară pe pajiştea verde, desfăcură bucatele şi începură să se înfrupteze.* AGÎRBICEANU, A. 154. *Găitanul de mătasă, Împletit în cîte şase.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 398.

5. (Cu valoare de numeral ordinal; de obicei aşezat după substantivul determinat) Al şaselea, a şasea. *Ş-au intrat în Ieşi în şesă dzile a lui dechevri, la Sfetei Neculaiu.* NECULCE, L. 152. *Mîni la şease oare ne vom întîlni.* NEGRUZZI, S. III, 174. *La şase ceasuri ne dete de veste că prînzul e gata.* CARAGIALE, O. IV, 265. *Se făcuse ceasurile şase.* REBREANU, R. I, 62. *Pe la ceasu şase Auzi... un gramofon.* TOPÎRCEANU, P. O. 142. *Totdeauna o opreşte, seara, la ora şase.* SEBASTIAN, T. 266. *Pe la ora şase toţi se reîntîlniră.* CĂLINESCU, E. O. I, 116. *E către ceasurile şase seara.* CAMIL PETRESCU, O. II, 578. *La pichetul şase L-a adus întins.* THEODORESCU, C. 175. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat, subînţelegîndu-se de obicei „ora", „ziua", „data") *Ceasul era ca la şase.* CORESI, EV. 151. *Şease a lui avgust.* VARLAAM, C. 506. *În şăsă* [septembrie], *am trecut prin Hobersdorf.* KOGĂLNICEANU, S. 10. *În şase ale lunei.* POLIZU. *Bate-n casă şase ceasul.* COŞBUC, P. II, 210. *La şase plec cu domnul inginer.* AGÎRBICEANU, A. 518. *Dimineaţa cu trenul de şase... urmau să plece.* C. PETRESCU, Î. I, 20. *La şase... plecam din atelier.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 150. *Era într-o seară pe la şase.* ARGHEZI, P. T. 131. *Mîine la şase vin să te iau.* CĂLINESCU, E. O. I, 234. *Vom fi marţi la şase dimineaţa dincolo.* CAMIL PETRESCU, O. II, 149. *Somnul de după-amiază dura pînă la şase.* VINEA, L. I, 278. *E şase dimineaţa.* BARANGA, I. 181. *Luăm ceaiul. Şase jumătate.* THEODORESCU, C. 34. *Bătea ceasul la şase.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 300.

II. Num. card. (Argotic; cu valoare de interjecţie; adesea repetat) Cuvînt folosit pentru a semnala apropierea unei (sau a unor) persoane faţă de care se cere precauţie, care reprezintă un pericol; (argotic) şest[1] (1). Cf. DR. XI, 141, BL IV, 115, BUL. FIL. IV, 136, 148, 194, V, 193, 207, BL VI, 170, IORDAN, STIL. 372, BL IX, 105.

III. Subst. **1.** Semn grafic care reprezintă numărul şase (**I 1**); p. e x t. desen, figură în forma acestui semn. *E aşa de uşor a face pe şease din cinci!* CARAGIALE, O. IV, 397, cf. SCRIBAN, D.

2. Nota şase (**I 1**). *Astăzi a luat un şase la matematică.*

3. Carte de joc marcată cu numărul şase (**I 1**). [illegible]

4. (Rar) Echipă de volei sau de gimnastică alcătuită din şase (**I 1**) persoane. *Eliberate de emoţia... de care au fost stăpînite în întîlnirea cu redutabilul „şase" sovietic... reprezentantele noastre au concurat la un nivel ridicat.* SP. POP. 1960, nr. 3 601, 5/3, cf. [illegible]

— [illegible] **şease,** (regional) **şásă** (ALR I 217/840) num. card.

— [illegible] **II.** [illegible]

ȘÁSELE num. ord. v. **șaselea.**

ȘÁSELEA, ȘÁSEA num. ord. (Precedat de art. „al", „a") Care se află între al cincilea și al șaptelea. **1.** (Cu valoare adjectivală) *Cîți după al șaselea ceas ați ajuns nemică să vă sfiiți.* CORESI, EV. 117. *A șasea zi.* PALIA (1581), ap. GCR I, 35/16. *Neștire după al șasele ceas ajunsu, nime să nu se spăminte, că într-o nemică nu se va deserta* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 78/17. *A șasea poruncă.* PARACLIS (1639), 251. *Dumeneca a șeasea.* VARLAAM, C. 501. *S-au tîmplatu acestu războiu a șasea zi după pacea ce făcusă.* URECHE, L. 80. *Auziiu un glas... zicînd al șeaselui înger carele avea trîmbița.* N. TEST. (1648), 310r/23, cf. 63r/8, 64v/31. *Aristotel, în cartea a șasea ce face cătră fiiu-său Nicomah, de obicine zice: că ce iaste rău iaste și nebun.* C. CANTACUZINO, CM I, 64. *A luat patriarhul Evlavie al șeselea moștenirea Sîntului Petru.* ȘINCAI, HR. I, 5/10, cf. LB, CIHAC, I, 274. *În a șeasea galerie, toate mașinile vor fi puse în lucrare cu abur.* ODOBESCU, S. II, 113. *Isprăvise clasa a șasea.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 88, cf. DDRF, BARCIANU, CADE. *O stea mică... Lîngă a șasea stea din Ursa Mare.* SEBASTIAN, T. 313. *Era al șaselea răvaș pe care-l scria.* SADOVEANU, O. XV, 51, cf. SCRIBAN, D. *Al șaselea ins care se găsea de față era Deivos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 10. *E-a șasea nevastă care mă părăsește.* STANCU, R. A. IV, 204. ◊ (Cu elipsa substantivului determinat) *Iară a cincea înviere, fata lu Iair. A șasea, a lu Lazar.* CORESI, EV. 349. *Au născut cinci coconi și i-au luat dracul; și al șasele va se i-l ia* (a. 1550—1580). GCR I, 6/10. *Al șeasele au fost Fulvius Flaccus.* CANTEMIR, HR. 120. [Păcatul] *al șaselea este nădejdea cea necuvioasă.* ANTIM, P. 96. *Al șeaselea urmează Dăboaia, după numele lui Dabu.* ODOBESCU, S. II, 461. *Mi se pare că e Zamfirescu... dintr-a șasea.* SEBASTIAN, T. 204. *Ceilalți doi prietini neguțători, al cincilea ș-al șaselea, se mulțămiseră să încuviințeze... hotărîrea cuminte a lui Matia Roșu.* SADOVEANU, O. XI, 13. ◊ (Cu amestec de forme): **a)** (popular; forma masculină este precedată de art. „a") *A șaselea.* ALR II 2 333/928, cf. 2 333/95, 2 334/27, 325, 2 335/386; **b)** (regional; forma masculină, precedată de art. „al" sau „a", este folosită ca num. ord. f.) *Al șaselea.* ALR II 2 333/762. *A șaselea.* ib. 2 333/928, cf. 2 333/2, 47, 95, 414, 551, 872, 899, 2 334/325; **c)** (regional; forma feminină, precedată de art. „a", este folosită ca num. ord. m.) *Ăl de-a șasa.* ALR II 2 333/235, cf. 2 333/310, 2 334/537.

2. (La f.; urmat de „parte", intră în componența numeralului fracționar corespunzător) *A primit a șasea parte din bani.*

3. (La f.; urmat de „oară" și adesea precedat de prep. „pentru", intră în componența numeralului adverbial corespunzător) Cf. LB, BARCIANU. *Pentru a șasea oară a primit același răspuns.*

— Și: (popular) **șéselea, șésea,** (învechit și regional) **șásele, șeáselea** (gen.-dat. și, învechit, rar, *al șeaselui*), **șeásea** num. ord.

— **Șase** + **lea.**

ȘASELUNIE s. f. (Neobișnuit) Semestru. *Dorind sporiul și întemeierea acestei gazete..., au binevoit și pe această șeselunie a se prenumera pe 10 exemplare.* AR (1830), 16²/34. *Obștescul examin de întiia șaselunie anului acestuia s-au fost hotărît a se face la 1 iunie.* ib. (1831), 69¹/8.

— Accentul necunoscut. — Și: **șeselunie** (accentul necunoscut) s. f.

— **Șase** + **lună** + suf. *-ie,* după ngr. ἑξαμηνία, lat. *semestris.*

ȘÁSESPREZECE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘÁSESPREZECELEA, -CEA num. ord. v. **șaisprezecelea.**

ȘASEZÉCI num. card. v. **șaizeci.**

ȘASEZÉCILEA, -CEA num. ord. v. **șaizecilea.**

ȘASÍU s. n. **1.** Cadru de lemn, metal etc. întrebuințat în industrie, în legătoria de cărți, în tipografie etc. *Întinse cîteva pînze pe șasiu cu intenția ca a doua zi să lucreze.* ARDELEANU, U. D. 208, cf. CADE. *Aceștia nu se văd, sînt undeva, în stînga, după șasiul în fața căruia stă artistul.* OPRESCU, S. 217, cf. DM, DN².

2. Cadru rigid, de rezistență, care se montează pe osiile unui vehicul cu tracțiune mecanică și care susține caroseria. Cf. NICA, L. VAM. 232, CADE. *Diferențiale cu șasiul liber pe axul de comandă.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 185. *Șasiuri de vagoane.* NOM. MIN. I, 111. *Șasiuri sau caroserii militare de tipuri speciale.* SCÎNTEIA, 1947, nr. 741. *Zăceau acolo... cazane de locomotivă, roți și volane de tractor, radiatoare, blocuri, șasiuri.* GALAN, B. I, 23, cf. LTR², DM, DN², DER.

3. (Rar) Casetă fotografică. Cf. CADE.

— Pl.: *șasiuri.*

— Din fr. **châssis.**

ȘASLÁ s. f. sg. (Și în sintagma *șasla aurie,* LTR²) Varietate de struguri de masă, cu boabe rotunde, galbene-aurii. Cf. SCL 1960, 236.

— Și: **ceaslá** s. f. SCL 1960, 236.

— Din fr. **chasselas.**

ȘÁSPE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘÁSPECE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘÁSPRĂZECE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘÁSPRECE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘAȘ s. m. (Prin Transilv.) Vultur. Cf. ALR I 1 052/305, 508.

— Pl.: *șași.*

— Din magh. **sas.**

ȘÁȘCĂ¹ s. f. (Regional) Numele a două insecte din familia lăcustelor: **a)** cosaș verde *(Tettigonia viridissima)* (Făget—Moinești). Cf. ALR I 1 896/578; **b)** cosaș mic *(Tettigonia cantans)* (Voivozi—Șimleu Silvaniei). Cf. ALR II 6 554/325.

— Pl.: *șaște.*

— Din magh. **sáska.**

ȘÁȘCĂ² s. f. v. **șișcă¹.**

ȘÁȘCĂ³ s. f. v. **șișcă².**

ȘAȘCÎNLÎC s. n. (Turcism învechit, rar) Zăpăceală, tulburare. *Fiind năvală mare... și făcîndu-se șașcînlîc și amestecătură* (a. 1715). ȘIO II₂, 162, cf. DDRF.

— Pl.: *șașcînlîcuri.*

— Din tc. **şaşkınlık.**

ȘAȘÍU, -ÍE adj. v. **sașiu.**

ȘAȘLÎC s. n. (Rar) Frigăruie (din carne de berbec). *La focul de lîngă fîntînă se frige, între grămezi de jar, șașlîc de berbece.* SADOVEANU, O. XVIII, 308. *Lumea îl ascultă mîncînd kebab și șașlîc și bînd Murfatlar roșu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 31/4.

— Pl.: *șașlîcuri.*

— Din tăt. **šašlïq.**

ȘAȘMÁ s. f. **1.** (Regional; în forma *șajma*) Fiecare dintre greutățile de plumb fixate la plasa prostovolului pentru a-l face să se scufunde (Piua Pietrei — Fetești). Cf. ALR II/705.

2. P. e x t. (Prin Dobr., Mold. și estul Munt.) Prostovol. Cf. DDRF. *Sașmaua sau prostovolul de mare.* ANTIPA, P. 282, cf. 400, TDRG, DR. II, 879, SCRIBAN, D., LTR², II II 322, VII 69, 358, com. I. PANȚU. *Șașma dă prins pește.* ALR I 1 737/695.

— Pl. : *şaşmale*. — Şi : **şáşmă**, **şajmá** (ALR II 705), **şeaşmeá** (II II 322), **saşmá**, **sáşmă** (ib. VII 358), **sa.imá** (ANTIPA, P. 400), **ceasmá** (com. I. PANŢU) s. f.

— Din tc. **saçma** (dial. *šošma*).

ŞÁŞMĂ s. f. v. **şaşma**.

ŞAŞTÁC s. m. v. **şuştac**.

ŞÁŞTINĂ s. f. v. **şestină[1]**.

ŞÁTĂR s. n. v. **şatră**.

ŞÁTĂRĂ s. f. v. **şatră**.

ŞATẮU s. n. v. **şaitău[1]**.

ŞATÉN, -Ă adj. **1.** (Despre păr) Castaniu. Cf. SCRIBAN, D. *Fata era înaltă şi zveltă, cu ochii mari, albaştri, şi păr lung, şaten.* STANCU, R. A. III, 142, cf. II, 13. *Părul — parcă şaten, parcă blond.* GALAN, B. I, 5.

2. (Despre oameni ; şi substantivat) (Persoană) care are părul de culoare castanie. *Îmi plăceau fetele... Fie brunete, fie şatene, fie roşcate.* TEODOREANU, M. II, 152.

— Pl. : *şateni, -e*.

— Din fr. **châtain**.

ŞATIĂ interj. (Regional) Cuvînt care exprimă satisfacţia răutăcioasă. V. s î c (Lupşa—Abrud). Cf. VICIU, GL. *Eu am ceva, şatiă!* id. ib.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ŞATÎ́R s. m. Slujitor care făcea parte din garda domnească. *Dinapoia acestora stau satîrii şi ciohodarii cu zapciii lor pe rînduială.* GHEORGACHI, LET. III, 298/32. *Lefele cihodarilor, şatîrilor, a copiilor din casă* (a. 1773). URICARIUL, IV, 25/7. *De la ciohodari, de la şatări... să nu se poprească acea jumătate leu la o sută lei, fiind oameni săraci* (a. 1776). ib. XIX, 317. *Şase şatîri, ciauşi, gavazi şi altele.* VĂCĂRESCUL, IST. 255, cf. CAT. MAN. I, 529, CIHAC, II, 615, ŞIO II$_2$, 113, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl. : *şatîri*. — Şi : **satăr** (accentul necunoscut, CAT. MAN. I, 529), **satîr** (accentul necunoscut) s. m.

— Din tc. **şatır**.

ŞATÎRBÁŞ s. m. Şeful[2] şatîrilor. *Satăr-baş şi başciohodar.* GHEORGACHI, LET. III, 293/20. *După aceştia stau paicii cu satîrbaş pe rînduială.* id. ib. 298/8, cf. URICARIUL, XIX, 391, ŞIO II$_2$, 114.

— Pl. : *şatîrbaşi*. — Şi : **satîrbáş**, **satăr-báş** s. m.

— Din tc. **şatır başı**.

ŞATÓ s. n. v. **şodou**.

ŞATORLÁP subst. (Regional) Cort (Secăşeni—Oraviţa). Cf. ALR II/I MN 122, 3 819/29.

— Pl. : ?

— Din magh. **sátorlap**.

ŞATÓU s. n. v. **şodou**.

ŞATRÁN s. n. v. **şatrancă**.

ŞATRÁNCĂ subst. **1.** Subst. (Învechit ; la pl. cu valoare de sg. ; mai ales în forma *şatrange)* Şah[2] **(I 1)**. *Table pentru jocul de şatrange şi pentru ţintar.* FILIMON, O. I, 180, cf. CIHAC, II, 615, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ŞIO II$_1$, 336, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ✦ Tablă de şah[2] **(I 1)**. Cf. BARCIANU, SCRIBAN, D. ◇ L o c. a d j. **În şatrange** = **a)** în carouri, cadrilat. *Roche belacoasi verde în şătrange cu hir* (a. 1765). IORGA, S. D. XI, 61. *Straie atlaz în şetrangi cu samur* (a. 1773). id. ib. VII, 225, cf. XI, 267. *Blană întreagă în şantrace* (a. 1794). ŞIO II$_1$, 336. *Un lat brîu... cu matostaturi în şatrange.* ODOBESCU, S. I, 133, cf. DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ; **b)** (prin Munt.) vărgat. Cf. UDRESCU, GL.

2. S. f. (Transilv. şi prin Munt.) Cusătură ornamentală, în formă de pătrate, făcută pe năframe, ii etc. *Ştergare „cu flori“ :... cu peptănaşu, cu floarea a veche, cu şetranca, cu cornu berbecelui.* PITIŞ, ŞCH. 111. *Ştergare de borangic cu flori, cu şetranca, cu şetrăncuţa, cu crinul, trandafirul, prescuriţa.* CONV. LIT. XXIV, 921, cf. JAHRESBER. VIII, 84. *Maramă de borangic cu floarea crinului, cu şetranca ori cu şetrăncuţa la cele două căpătîie.* MOROIANU, S. 34. *Am făcut nişte marame cu şatrange.* UDRESCU, GL.

3. S. f. (Regional) Lăicer ales în patru iţe, împodobit cu flori dispuse în pătrate (Mărăşeni—Vaslui). Cf. LEXIC REG. 61. ✦ Macat **(2)** (Parhăuţi—Suceava). Cf. LEXIC REG. II, 126.

— Pl. : *şatrănci*. — Şi : (învechit) **şatránce** (CIHAC, II, 615), **şatránge**, **şatrángi** (SCRIBAN, D.), **şantráce**, **şetrángi**, **sandráce** (SCRIBAN, D.), **sandráci** (TDRG, SCRIBAN, D.) subst. pl., (regional) **şatráng** (UDRESCU, GL. ; pl. *şatrange* şi *şatranguri* id. ib.), **şatrán** (id. ib. ; pl. *şatrane* id. ib.) s. n., **şetráncă** s. f.

— Sg. refăcut după pl. **şatrance** < *şatrangi*. — **Şatrangi** < tc. **satranç** (învechit, *satranc*, popular, *şatranç)*.

ŞATRÁNCE subst. pl. v. **şatrancă**.

ŞATRÁNG s. n. v. **şatrancă**.

ŞATRÁNGE subst. pl. v. **şatrancă**.

ŞATRÁNGI subst. pl. v. **şatrancă**.

ŞATRÁR s. m. v. **şătrar**.

ŞATRÁŞ s. m. v. **şătraş**.

ŞÁTRĂ s. f. **I. 1.** (Învechit şi regional) Cort de tabără ; p. e x t. tabără militară. *Edom din şatră abia aşteptă Să vie Izmail cu oaste lată.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Capetele le pun desupra şatrele lor în loc de streajă.* FL. D. (1680), 60^v/13. *Au făcut război către nemearnici şi au căzut în mîinile lor, lăcuind în şatrele lor.* BIBLIA (1688), 290^2/33. *Varvarii... ş-au aşezat şetrele în pămîntul romanilor.* CANTEMIR, HR. 337, cf. ANON. CAR. *Străjuiesc cu tărie înaintea şatrei crăieşti.* CANTACUZINO, N. P. 51^r/15, cf. KLEIN, D. 423, IORGA, S. D. XII, 199, LB, POGOR, HENR., POLIZU, CIHAC, II, 386, LM. *Dumbravă vornicul descălică în faţa şatrei domneşti.* ODOBESCU, S. I, 172, cf. DDRF, ENC. ROM. III, 892, BARCIANU, ALEXI, W. [După boieri] *se duc şetrile, corturile supt porunca marelui şătrar, care comandă şi tunurile.* IORGA, C. I. I, 174, cf. CADE. *Ţin sfat... în şatră.* SADOVEANU, O. XIII, 895, cf. SCRIBAN, D. *Cei mai mulţi oameni ai noştri dorm pe cîmp... că şatrele nu ajung nici pe un sfert.* CAMIL PETRESCU, O. III, 184, cf. ALR II/I MN 122, 3 819/47, 53, 64, 235, 310, 325.

2. Cort al ţiganilor nomazi ; p. e x t. grup de corturi care alcătuiesc locuinţele unei comunităţi ţigăneşti nomade. *Ţiganii... umblă cu şătre prin ţară* (a. 1785). URICARIUL, I, 165/6, cf. IV, 67/5. *Tot la noi în şatră Bate vînt şi piatră.* PANN, P. V. II, 27/11. *Cîteva mii de ţigani..., oameni fără casă şi fără şatră, nomazi, umblau în cîrduri.* GHICA, S. XII. *Vru şi el* [ţiganul] *să libereze pe un porc ce el avea Şi în jug de multă vreme lîngă şatră îl ţinea.* ALEXANDRESCU, O. I, 319. *Fieştecare ţigan are şatra lui făcută din mai multe bucăţi de ţoluri afumate.* ALECSANDRI, O. P. 64, cf. CIHAC, II, 386. *Femeia îl luă de braţ şi-l duse în una din şatre.* I. NEGRUZZI, S. III, 61. *Un simplu copil... de la şatra unui ţigan.* SBIERA, F. S. 392, cf. TDRG, CADE. *Se jucaseră împreună în şatra ţigănească.* GALACTION, O. 68. *Gloata gîlcevitoare se risipi spre şatre.* VOICULESCU, P. II, 83. *Patru sute de ţigani locuiesc în şatrele din vale.* STANCU, D. 488. *Şatrele căldărarilor se află [illegible]* CONTEMP. 1954 [illegible] *făcut fiecare cîte o şatră şi au început a trăi şi ei printre oameni.* SBIERA, P. 2[illegible] *din şatră în şatră* [illegible]

țigan. MARIAN, SA. 231. *În... tîrgul Focșanilor Șatrele țiganilor.* ȘEZ. I, 9. *Noi pe dînsul l-am văzut La o șatră țigănească, Caii să și-i potcovească.* CĂTANĂ, B. 163, cf. MAT. FOLK. I, 817. *Foaie verde adămască, Pe ulița armenească Este o șatră țigănească.* ȘEZ. VII, 24, cf. CHEST. II, 24/26, 31, ALR II/I MN 122, 3 822/414, ZANNE, P. III, 360. ◇ L o c. a d j. **De șatră = a)** țigănesc. *Purta un nume mai mult de șatră decît de salon, căci se numea Porojan.* ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 69. *Un cuțit de șatră... cu două tăișuri.* MARIAN, NA. 7; **b)** grosolan, necuviincios, vulgar. *Cunoștea mîniile regelui... și vocabularul, care uneori era mai curînd de șatră decît de curte regală.* STANCU, R. A. V, 7. ◇ E x p r. (Familiar) **Ca la șatră** = în mare dezordine și murdărie. Cf. SCRIBAN, D. (Familiar) **A umbla** (sau **a se muta**) **cu șatra** = a se muta (deseori, pe neașteptate) cu toate lucrurile. *Umblînd cu șatra iarnă și vară Cînd ici, cînd colo, cu vai ș-amar, Din toți boierii ce-au fost în țară Am rămas singur.* ALECSANDRI, T. I, 369. *Uff! suspină Sabina, strîngîndu-și vraful de cărți și caiete. Acum unde mă mai mut cu șatra.* C. PETRESCU, C. V. 83, cf. SCRIBAN, D., DM. (Familiar) **A face șatră** = a se instala undeva ca acasă. Cf. SCRIBAN, D. (Regional) **A azvîrli cu piatra în șatră** = a face aluzie la ceva. Cf. ȘEZ. II, 73. ✦ P. e x t. Comunitate de țigani nomazi. *Era o viermuială în Amara de parcă satul ar fi pornit să-și mute locul ca o șatră cînd s-a isprăvit popasul.* REBREANU, R. II, 172. *Erau Ilie și Iliuță de la șatra de lîngă moara Gîrbovului.* SADOVEANU, O. XVIII, 96, cf. SCRIBAN, D. *Doisprezece urși are șatra.* STANCU, D. 182. *Corturile șatrei.* CAMILAR, N. II, 138, cf. CARDAȘ, C. P. 199. ◇ *Țigan de șatră* = țigan nomad cortorar. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

3. (Regional) Coviltir (Banloc—Timișoara). ALR I 821/35.

II. 1. (Popular) Construcție improvizată, adesea un simplu cort, în care negustorii își expun marfa la tîrguri sau în piețe. *Noi toți neguțitorii... să cearem voie de la cinstitul sfat... să facem șetrele afar(ă)* (a. 1703). IORGA, S. D. XII, 11. *Miercuri sara înaintea tîrgului, fiind cai[i] împreună, toț la un loc, dupe șatra mea* (cca 1770). id. ib. 84, cf. BUDAI-DELEANU, Ț. 320, POLIZU. *Se plătește arendașului cîte 4 sfanți pentru locul șatrei.* I. IONESCU, M. 723. *Alaiul... trecu prin piața mare unde șetrele precupeților... erau închise.* ODOBESCU, S. I, 109. *D-aci încolo șatră de șatră, umbrar de umbrar, numai cîrciumi improvizate.* F (1883), 294. *Maistor Pavel le arătă negoțul. Neputînd însă să facă tîrg, îi înjură, huiduindu-i de la șatra lui.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 92, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Printre mii de șatre albe, Vezi fanare în amurg.* IOSIF, PATR. 37, cf. TDRG. *Multe femei... tîrguiau pe la șetrele din piață.* AGÎRBICEANU, A. 88, cf. 87, CADE. *Frumos iarmaroc era... și feluri de feluri de șatre cu mărfuri.* SADOVEANU, O. XIII, 73, cf. SCRIBAN, D. *Se tot ceartă în fiecare an pe locul șatrelor la marile bîlciuri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 260, cf. III, 434. *Mergea pe la tîrguri și ciujdea cîte ceva din șetre.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 360, cf. H XVIII 92. *De n-ar fi armean cu șatră, N-ai vedea fată gătată!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 424, cf. 92. *De ar fi dorul vînzător, M-aș face neguțător. Și mi-aș pune șatra-n prag Ș-aș vinde la dor și drag.* BÎRLEA, C. P. 76, cf. PRIBEAGUL, P. R. 155, ALR II/I h 259, A II 3, 12, III 4, IV 5. ✦ Tarabă. *Vînzătorii au ridicat marfa de pe șatre.* CAMIL PETRESCU, O. II, 459.

2. (Popular) Construcție rudimentară, adesea un simplu acoperiș susținut pe bîrne, care servește ca adăpost pentru vite, pentru uneltele gospodăriei etc. V. ș o p r o n **(1)**, ș a n d r a m a **(1)**. *O șatră de uluce, învălită cu șindrilă, cu un cazan* (a. 1842). DOC. EC. 772, cf. ALEXI, W., N. REV. R. XIV, 349, H IV 86, V 149, 430, XVI 22, ȘEZ. I, 9, I. CR. IV, 221, CIAUȘANU, V. 200, ARH. FOLK. VI, 299, TOMESCU, GL. *Cine are căruță și plug le ține sub o șatră lîngă casă.* CHEST. II 434/66, cf. 67, 69, 70, 76, 326/66, 429/102, 103, IV 118/22, V 36/38, 68, 46/6, ALR I 336/770, 839, 689/595, 708, 748, 770, 1 352/746, 776, 1 792/764, ALR II/I h 258/762, ALR II/I MN 123, 3 827/130, 3 830/2, 36, 334, ALR II 6 428/362. ✦ (Regional) Acoperiș mobil de șindrilă **(1)** (Stănești—Curtea de Argeș). Cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 67. ✦ (Regional) Prelungire a podului pe capetele ieșite în afară ale grinzilor (Mănășturel—Dej). CHEST. II 217/348. ✦ (Regional) Streașină (la șiră[1] sau la stog) (Balș). ALR SN I h 70/876.

3. P. e x t. (Depreciativ) Locuință dărăpănată, murdară. Cf. COSTINESCU, CADE.

4. (Maram.) Prispă (închisă cu scînduri ca un cerdac). Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL., BUD, P. P. 31. *La mîndra pe lîngă șatră Și-o făcut cărare lată.* BÎRLEA, C. P. 69, cf. 126, id. B. 11, ȚIPLEA, P. P. 116, ALR II/I h 234, SCL 1955, 117.

— Pl.: *șatre* și (regional) *șetre.* — Și: (regional) **șátără** (ALR II/I h 259/316; pl. *șatări* ib.) s. f., **șátăr** (A II 3) s. n.

— Din bg. **шатра, шатър**, scr. **šatra, šator**, magh. **sátor.**

ȘATÚLCĂ s. f. v. **scatulcă.**

ȘAU interj. v. **șo.**

ȘĂUĂ s. f. v. **șa³.**

ȘĂUCĂ s. f. (Regional) Șale. V. ș a³ **(II 1).** Cf. POLIZU, LM, BARCIANU, ALEXI, W. ✦ Crupă (la cal). Cf. CIHAC, II, 386, DDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *șauce* și *șăuci* (SCRIBAN, D.).

Șa³ — suf. *-aucă.*

ȘAUGĂU s. m. v. **șalgău.**

ȘAURĂ s. f. v. **saulă².**

ȘAVANĂ s. f. v. **șabana.**

ȘAVANEÁ s. f. v. **șabana.**

ȘAVGĂU s. m. v. **șalgău.**

ȘAZATOÁRE s. f. v. **șezător.**

ȘAZĂCI num. card. v. **șaizeci.**

ȘĂBÁC s. n. v. **șabac.**

ȘĂBĂCEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Acțiunea de a ș ă b ă c i și rezultatul ei; (regional) șăbăcit¹. Cf. UDRESCU, GL. *Ia-o la șăbăceală.* id. ib.

— Pl.: *șăbăceli.*

— **Șăbăci** + suf. *-eală.*

ȘĂBĂCÉL s. n. (Prin Munt. și prin nordul Olt.) Diminutiv al lui ș a b a c **(1).** Cf. TDRG. *Că ți voi da o malotea, Cu florile cît palma, Pe la poale șebăcea.* MAT. FOLK. 167, cf. 473, UDRESCU, GL.

— Pl.: *șăbăcele.* — Și: **șebăceá** s. f.

— **Șabac** + suf. *-el.*

ȘĂBĂCÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nord-vestul Munt.) A împodobi cu șabace **(1).** Cf. RĂDULESCU CODIN, 70. *Am șăbăcit poalele și piepții, mai am de șăbăcit mînecile și încheieturile.* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *șăbăcesc.*

— V. **șabac.**

ȘĂBĂCÍT¹ s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Șăbăceală. Cf. UDRESCU, GL. *(Te) pricepi la șăbăcit?* id. ib.

Pl.: ?

— V. **șăbăci.**

ȘĂBĂCÍT², -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Împodobit cu șabace **(1).** Cf. ALR II 3 332/784. *Ie șăbăcită.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *șăbăciți, -te.*

— V. **șăbăci.**

ȘĂBIE s. f. v. **șibă.**

ŞĂCÁRE s. f. v. **secară.**

ŞĂCÎMDẮU s. n. v. **jepehendău.**

ŞĂCLÍŢĂ s. f. (Regional) Penar (Vicovu de Sus Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

Pl. : *şăcliţe.*

Cf. germ. S c h a c h t e l „cutie".

ŞĂCOÁLĂ s. f. v. **şcoală.**

ŞĂFRĂNÉL s. m. v. **şofrănel.**

ŞĂGÁCI, -CE adj. (Învechit şi regional; despre oameni) Şăgalnic. *Era băutoriu si sagaciu si nu era om înţălept.* HERODOT (1645), 144. *Mihai Vodă nu este, cum s-arăta, blînd, şigaci cu toţii si moale, ce într-alt chip.* NECULCE, L. 185, cf. ANON. CAR. *Unii dintre meseni, cari sînt buni cîntăreţi şi totodată si şăgaci,... încep a cînta cîte un cîntec glumeţ.* MARIAN, NU. 682, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., TDRG, CADE 1 243, SCRIBAN, D., DM. *Omul acesta avea şi doi feciori. Unul dintre ei era mai isteţ, mai şăgaci.* CĂTANĂ, P. B. II, 139, cf. ALR SN V h 1 242, L. ROM. 1960, nr. 3, 71, ZANNE, P. IX, 592.

— Pl. : *şăgaci, -ce.* — Şi : (învechit) **şigáci, -ce** adj.

— **Şagă** + suf. *-aci.*

ŞĂGÁLNIC, -Ă adj. (Mai ales în Mold.; despre oameni) Glumeţ, hazliu, poznaş, spiritual. *Ei cu toţii sînt şegalnici şi veseli.* CANTEMIR, S. M. 284/2. *Învaţă-l... să fie şagalnic.* C. STAMATI, P. 314. *Erau slobozi şi şagalnici cu femeile în adunările lor.* RUSSO, S. 20. *Şăgalnic mai eşti, arhon sărdar.* ALECSANDRI, T. 457, cf. CIHAC, II, 383. *De altfel, om de spirit, şagalnic.* GANE, N. III, 158. *V-am spus că era şăgalnic moş Nichifor.* CREANGĂ, O. 283. *Era sprinţară, şăgalnică şi neastîmpărată.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 108, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Începu a se uita cu mare luare-aminte la acel fecioraş şăgalnic.* SADOVEANU, O. XIII, 25, cf. 63, SCRIBAN, D., ALR SN V h 1 242. ◇ (Despre fiinţe mitologice închipuite ca nişte oameni) *Din fire fiind vesel acest şagalnic zeu, El nu doreşte altă decît pricini de rîs.* NEGRUZZI, S. II, 224. *Au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese... Cititorii cei de zodii şi şăgalnicul Pepele.* EMINESCU, O. I, 85. ◇ F i g. *Fluturi mulţi, de multe neamuri, vin în urma lui un lanţ, Toţi cu inime uşoare, toţi şăgalnici şi berbanţi.* id. ib. 87. *Pretutindeni este... o pornire de trai proaspăt: muguri verzi..., musculiţe şăgalnice, gîndăcei nebunatici.* CARAGIALE, O. III, 181. *Stăteam... pironit cu privirea pe spetele goale şi fugătoare ale unei şagalnice unde.* HOGAŞ, DR. I, 192. ◇ (Adverbial) *E frumoasă viaţa orişicînd De treci prin ea şăgalnic.* PETICĂ, O. 137. *Ce fel, nepoată Leonă? zise el şăgalnic, într-o moldovenească domoală.* SADOVEANU, O. VIII, 131. *Fetele alergau pe pajişte şi chicoteau şăgalnic.* CAMIL PETRESCU, O. I, 315. (F i g.) *Vîntul adie şagalnic şi lin.* IOSIF, T. 127. *Şăgalnic adie zefirul, şoptind o poveste uşoară şi dulce.* PETICĂ, O. 280. *Ecoul răspunse... şăgalnic.* C. PETRESCU, R. DR. 93. *Spinări uriaşe de munte, rotunjite cu măiestrie, se încălecau şagalnic.* BRĂESCU, M. B. 113. ◆ (Despre fizionomia sau despre manifestările oamenilor) Care denotă umor; care provoacă hazul (păstrînd o aparentă seriozitate); cu haz; cu spirit. *Cînta cîntece şăgalnice.* CREANGĂ, O. 276. *Se adunau... împrejurul lui, ca să-i asculte poveştile, vorbele şegalnice şi cîntecele.* SLAVICI, N. I, 83. *Firea glumeaţă a ţăranului român a scornit fel de fel de vorbe şăgalnice.* PAMFILE, J. II, 373. *Nu va mai vedea ochii ei căprui şi şăgalnici.* REBREANU, R. I, 129. *I se păru că are ochi şagalnici.* SADOVEANU, O. VIII, 186. *Uncheşul... a avut zîmbet şăgalnic.* id. ib. XVIII, 134. ◇ F i g. *O undă zglobie îşi lasă strălucitoarea-i goliciune în voia dezmierdărilor şagalnice ale unei raze de lumină.* HOGAŞ, DR. I, 216. *Stoluri albe de hulubi... se risipeau în joacă şăgalnică.* C. PETRESCU, R. DR. 287. *Surîse... unui vis şăgalnic care-i descruntă figura osoasă şi fină.* id. C.V. 7. *Împleteşte glasuri subţirele Acest şăgalnic, aşteptat colind.* LABIŞ, P. 25.

— Pl. : *şăgalnici, -ce.*

— **Şagă** + suf. *-alnic.*

ŞĂGĂLNICÍE s. f. (Neobişnuit) Atitudine, comportare glumeaţă. *Are aerul să-mi spună cu un surîs scurt şi cu o şăgălnicie rigidă, rezumată: ştrengarule, ce-ai făcut?* CAMIL PETRESCU, P. 75.

— Pl. : *şăgălnicii.*

Şăgalnic + suf. *-ie.*

ŞĂGÎ́RT s. m. (Ban.) Ucenic. *Trei ani de zile şagîrt şi patru ani calfă lucrase numai la un maistru.* CONV. LIT. XXVI, 805, cf. TDRG, T. PAPAHAGI, C. L., SCRIBAN, D., com. din TIMIŞOARA, CV 1952, nr. 5, 39, ALR II 3 642/29, 36, 53, 76, ALR SN II h 500, CL 1961, 67.

— Pl. : *şăgîrţi.* — Şi : **şăgîrţ** (T. PAPAHAGI, C. L., com. din TIMIŞOARA, ALR SN II 3 642/29), **şágărt, şogîrţ** (accentul necunoscut, CV 1952, nr. 5, 39) s. m.

— Din scr. **šegrt.**

ŞĂGÎ́RŢ s. m. v. **şăgîrt.**

ŞĂGÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre oameni) Şăgalnic (Ciocăneşti—Vatra Dornei). ALR SN V h 1 242/365.

— Pl. : *şăgoşi, -oase.*

— **Şagă** + suf. *-os.*

ŞĂGUÍ vb. IV v. **şugui**[1].

ŞĂGUIÁLĂ s. f. v. **şuguială.**

ŞĂGUÍRE s. f. v. **şuguire.**

ŞĂGUITÓR, -OÁRE adj. v. **şuguitor.**

ŞĂIÁ vb. I. T r a n z. (Într-o poezie populară) A înşeua. *Cu frîul te-nfrînează, Cu şaua te şăiază.* I. CR. II, 207.

— Prez. ind. : *şăiez.*

— De la **şa**[3]. Cf. î n ş e u a.

ŞĂIÁC s. n. v. **şiac.**

ŞĂIÁG s. n. v. **şiac.**

ŞĂICÁR s. m. (Învechit şi regional) Persoană care conduce o şaică[1] **(1)**; persoană care construieşte şăici[1]. V. ş a i c a ş, l u n t r a ş. *Să rămîie şeicari cu peceţluituri domneşti* (a. 1793). ŞIO II$_1$, 333, cf. LM 530. *Posed o serie de acte proprii a arăta modul cum se făcu recrutarea ghimigiilor şi şăicarilor flotei de la 1793.* CONV. LIT. XXVI, 1 007, cf. ALR SN III h 843/2. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Reizului şeicar i s-au dat adeverinţă din parte-mi pentru priimirea lor* (a. 1846). DOC. EC. 895. ◆ (Învechit) Pontonier. SCRIBAN, D.

— Pl. : *şăicari.*

— **Şaică**[1] + suf. *-ar.*

ŞĂINĂLÉT s. n. (Maghiarism, prin Transilv.) **1.** Compătimire. Cf. CABA, SĂL.

2. Regret. Cf. CABA, SĂL., BL II, 55.

Pl. : ?

— Din magh. **sajnálat.**

ŞĂINĂLÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Transilv., prin Maram. şi Mold.) A compătimi. Cf. DDRF, VAIDA, CABA, SĂL. *La urmă l-a şinălit şi i-o dat.* ALR II 3 710/325, cf. LEXIC REG. 72. *Pe el nici dracu nu-l şăinăleşte!* MAT. DIALECT. I, 95.

2. I n t r a n z. (Prin Transilv.) A regreta, a-i părea rău. Cf. COMAN, GL. *Am şăinălit să dau doi lei să-mi cumpăr o jemble.* MAT. DIALECT. I, 95.

3. T r a n z. (Regional) A menaja **(1)** (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 95. *De ce nu şăinăleşti copilu, de-l pui de pe-amu la lucru greu?* ib.

4. I n t r a n z. (Regional) A privi pe furiş (Ponoarele—Vaşcău). Cf. TEAHA, C. N. 269.

— Prez. ind. : *şăinălesc*. Şi : **şănălí** (MAT. DIALECT. I, 95, 96), **şinălí**, **şoinălí** (COMAN, GL.) vb. IV.

Din magh. **sajnál.**

ŞĂIÓS, -OÁSĂ adj. v. **şioios.**

ŞĂIPRIGLU subst. (Regional) Portmoneu (Moldova Nouă). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞĂIT s. n. v. **şaitău[1].**

ŞĂITÁF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂITĂLUÍ vb. IV v. **şeităli.**

ŞĂITẮU s. n. v. **şaitău[1].**

ŞĂITOF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂITOROF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂITRÁF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂLABE s. f. (pl.) (Regional) Catalige (Feleag—Cristuru Secuiesc). Cf. CV 1952, nr. 3, 42.

— Accentul necunoscut.

— Cf. magh. f a l á b.

ŞĂLÁR[1] s. m. (Într-o poezie populară) Înşelător. *Ochii mei îs şălari mari, Trec prin boi ca doi tălhari, Ochii mei îs şălari mici, Trec prin boi ca doi voinici.* MÎNDRESCU, L. P. 49, cf. 244.

— Pl. : *şălari.*

— Cf. magh. c s a l á r d.

ŞĂLÁR[2], -Ă adj. (Regional ; despre animale) Vărgat (Jdioara—Lugoj). Cf. ALR I 1 489/79.

— Pl. : *şălari, -e.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş ă l e a n.

ŞĂLÁRIU s. m. v. **şelar.**

ŞĂLÁTĂ s. f. v. **salată.**

ŞĂLÁTRĂ s. f. v. **salată.**

ŞĂLĂMINDRÍŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞĂLĂRÉL s. m. (Într-o poezie populară) Diminutiv hipocoristic al lui ş ă l a r[1]. *Ochii mei îs şălărei Ş-or trece prin boii tăi.* MÎNDRESCU, L. P. 49, cf. 244.

— Pl. : *şălărei.*

— **Şălar[1]** + suf. *-el.*

ŞĂLĂRÍE s. f. v. **salariu.**

ŞĂLĂTRÚICĂ s. f. (Regional) Numele unei plante (medicinale) nedefinite mai îndeaproape (Călineşti—Satu Mare). *Cînd se bolnăghesc oile... trabă a aduce buruiene... frăsînel, şălătruică, năpraznică oiască.* ARH. FOLK. I, 226.

— Pl. : ?

— **Şălatră** + suf. *-uică.*

ŞĂLĂVÁRI s. m. pl. v. **şalvar.**

ŞĂLBÓC s. n. v. **şilboc.**

ŞĂLBOCÁR s. m. (Prin Ban.) Santinelă. Cf. ALR SN IV h 961.

— Pl. : *şălbocari.*

— **Şălboc** + suf. *-ar.*

ŞĂLEÁN, -Ă adj. (Prin Ban. ; despre vite) Bălţat ; vărgat. *Boul cel cu şărgi se zice şilean.* H XVIII 139. *Un bou şălean pe spate.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

— Pl. : *şăleni, -e.* — Şi : **şileán, -ă** adj.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş ă l a r[2].

ŞĂLÍTRE subst. v. **silitră.**

ŞĂLÍC s. n. v. **şalie.**

ŞĂLÚŢ s. n. Diminutiv al lui ş a l[1] ; (rar) şelişor.

1. Cf. ş a l[1] **(3)**. *Luminile le împodobesc cu diferite flori naturale... ; mai leagă de dînsele încă şi... un şăluţ.* MARIAN, NA. 174, cf. TDRG, CADE, DL, DM, ALR I 1 876/387.

2. Cf. ş a l[1] **(4)**. *Fochiştii... ieşeau cîte unul... cu gîtul învelit în şăluţul lor de bumbac.* BART, E. 47, cf. DL, DM.

— Pl. : *şăluţe.* — Şi : (regional) **şălúţă** s. f. ALR I 1 876/387.

— **Şal[1]** + suf. *-uţ.*

ŞĂLÚŢĂ s. f. v. **şăluţ.**

ŞĂLVĂRÉL s. m. (În poezia populară ; mai ales la pl.) Diminutiv al lui ş a l v a r. Cf. ş a l v a r **(2)**. *Avea nişte şelvărei Făcuţi cu cincizeci de lei De umbla veara cu ei.* TEODORESCU, P. P. 614. *Briniviciu să rupea, Şălvăreii să lăsa.* ŞEZ. III, 214. *Să-mi dai nădrăgeii tăi, Să-ţi dau şălvăreii miei.* MAT. FOLK. 1076.

— Pl. : *şălvărei.*

— **Şalvar** + suf. *-el.*

ŞĂLVĂRÓI s. m. Augmentativ al lui ş a l v a r ; (ironic) pantaloni largi. *Nemţii iera cu... nişti şălvăroi largi.* GRAIUL, I, 323.

— Pl. : *şălvăroi.*

— **Şalvar** + suf. *-oi.*

ŞẮLVIE s. f. v. **salvie.**

ŞĂLVIRÍE s. f. (Învechit, prin Mold. şi Bucov.) Şarlatanie **(1)**, înşelătorie. Cf. TDRG, SCRIBAN, D., DM. *Văzîndu-se şalvirii înşălaţi... s-au lăsat de şălvirii pentru că nu li mai mergea bine.* SBIERA, P. 275.

— Pl. : *şălvirii.*

— **Şalvir[1]** + suf. *-ie.*

ŞĂMĂRLÚŢ s. n. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui ş a m ă r l u. Cf. COM. SAT. V, 71.

— Pl. : *şămărluţe.*

— **Şamărlu** + suf. *-uţ.*

ŞĂMEN subst. (Rar) Numele unui joc de cărţi. *Şămenul nu se joacă cum îl jucaţi voi.* BRĂESCU, O. A. I, 75.

— Accentul necunoscut.

— Din fr. **chemin** [de fer].

ŞĂMPÁNIE s. f. v. **şampanie.**

ŞĂMULTÓC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞĂMURÉ s. f. v. **şahmarand.**

ŞĂNĂLÍ vb. IV v. **şăinăli.**

ŞĂNCĂLĂNÍE s. f. (Prin Transilv.) Glumă, farsă. Cf. DDRF, SIMA, M. 185.

— Pl. : *şăncălănii.*

— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂLĂU s. m. (Prin Transilv.) Persoană glumeaţă. Cf. VICIU, GL. 74.

— Pl. : *şăncălăi.* — Şi : **şancalău** s. m. VICIU, GL. 74.

— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂLÉŢ, -EÁŢĂ adj. (Prin Transilv.) Glumeţ, poznaş. Cf. VICIU, GL., PAŞCA, GL.

— Pl. : *şăncăleţi, -e.*

— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂLÍE s. f. (Transilv. şi prin nordul Munt.) Glumă, farsă. Cf. DDRF, SIMA, M. 185, CADE, DENSUSIANU, Ţ. H. 332, COMAN, GL. ◇ E x p r. (Prin Ban.) **A-şi face şăncălii** = a se face de rîs. Cf. ALR II 47.

— Pl.: *şăncălii.* — Şi: **şancaláie** s. f. COMAN, GL.

— Cf. germ. S c h a n k e l „ştrengar".

ŞĂNCĂLÓS, -OÁSĂ adj. (Transilv.) Glumeţ, poznaş. Cf. DDRF, SIMA, M. 185, PĂCALĂ, M. R. 141, CADE, LEXIC REG. II, 63.

— Pl.: *şăncăloşi, -oase.* — Şi: **şancalós, -oásă** (PĂCALĂ, M. R. 141, CADE), **şincălós, -oásă** (com. din DĂIŞOARA—RUPEA) adj.

— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂLUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A înşela, a amăgi. Cf. ŞEZ. V, 125.

— Prez. ind.: *şăncăluiesc.*

— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Popular) Bolnav de şancru. Cf. POLIZU, COSTINESCU, UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Şăngărosule, să fugi!* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şăncăroşi, -oase.* — Şi: **şăngărós, -oásă** adj.

— **Şancăr** + suf. *-os.*

ŞĂNÉC s. n. v. **şenlic.**

ŞĂNGĂRÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se îmbolnăvi de şancru (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *S-a şăngărit băiatul.* id. ib.

— Prez. ind.: *şăngăresc.*

— V. **şangăr.**

ŞĂNGĂRÍT, -Ă adj. (Olt. şi Munt.) Bolnav de şancru. Cf. CIAUŞANU, V. 200, LEXIC REG. 57, UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Auzi, prăpăditul lui Cocorîl să facă nazuri d-o fată ca tine... El, sfrinţitul şi şăngăritul!* IOVESCU, N. 245. *Să nu te atingi de şăngărita aia că te umple!* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şăngăriţi, -te.* — Şi: **şăngărît, -ă** adj.

— V. **şăngări.**

ŞĂNGĂRÎ́T, -Ă adj. v. **şăngărit.**

ŞĂNGĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **şăncăros.**

ŞĂNLÎ́C s. n. v. **şenlic.**

ŞĂNŢÁR s. m. (Cu sens neprecizat, probabil) Funcţionar în serviciul edilitar din secolul al XIX-lea, care se îngrijea de starea şanţurilor¹ **(I 2).** *Urmează ca acest adaos... să să treacă în cheltuielile ce să trece dajdia legiuită a podarilor... şi a şănţarilor* (a. 1837). DOC. EC. 664.

— Pl.: *şănţari.*

— **Şanţ¹** + suf. *-ar.*

ŞĂNŢĂLÍT, -Ă adj. (Regional; despre terenuri) Înconjurat cu şanţuri¹ **(I 2)** (Ceanu Mic—Turda). Cf. ALR I 411/357. *Locul şănţălit şi îngrădit.* ib.

— Pl.: *şănţăliţi, -te.*

— Cf. magh. s á n c o l.

ŞĂNŢÎ́R s. n. v. **şantier.**

ŞĂNŢIŞÓR s. n. Şănţuleţ **(2).** Cf. POLIZU, DDRF, SCRIBAN, D. *Săpa şănţişor, Leagăn de izvor, Şănţişor prin mină, Apă să nu vină.* CORBEA, A. 35.

— Pl.: *şănţişoare.*

— **Şanţ¹** + suf. *-işor.*

ŞĂNŢÚC s. n. (Rar) Şănţuleţ **(2).** Cf. SCRIBAN, D. 1 276, ALR II 5 679/141.

— Pl.: *şănţuce.* — Şi: (regional) **şănţúg** s. n. ALR II 5 679/141.

— **Şanţ¹** + suf. *-uc.*

ŞĂNŢÚG s. n. v. **şănţuc.**

ŞĂNŢUÍ vb. IV. **1.** T r a n z. şi r e f l. (Mil.; învechit) A (se) înconjura cu şanţuri¹ **(I 1)**, cu fortificaţii; r e f l. a se adăposti în şanţuri¹. [Turcii] *cu toate puşcele au început a batere într-inşii; ce nemică nu le strica, că se şănţuise bine.* URECHE, LET. I, 196/5. [Basta] *s-au tras şi s-au şenţuit pe iarnă lîngă Deş.* ŞINCAI, HR. II, 291/23, cf. I, 244/25. [Mihai] *îşi aşeză la Stoieneşti tabăra, se şănţui bine şi făcu oştirei tăbii.* BĂLCESCU, M. V. 129, cf. PONTBRIANT, D., JAHRESBER. X, 207, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ◇ I n t r a n z. *Nişte ianiceari şenţuise dinaintea Bălgradului.* ŞINCAI, HR. III, 293/27.

2. T r a n z. A înconjura, a marca cu şanţuri¹ **(I 2)**; a face să aibă şanţuri¹. Cf. VALIAN, V., COSTINESCU, 466, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. ✦ (Învechit, rar) A săpa cu sapa, cu cazmaua etc. (A b s o l.) *Am şenţuit şi am răsădit viţă bună, rodnică.* BIBLIA (1688), ap. TDRG.

3. R e f l. A lua forma unui şanţ¹ **(I 2).** *Înaintea ochilor se şănţuia pe sub tren o albie lată de rîu.* CĂLINESCU, C. N. 10. ✦ T r a n z. şi r e f l. P. a n a l. (Rar; despre piele, obraz etc.) A (se) zbîrci, a (se) încreţi, a (se) cresta. *Brazda dintre sprîncene se şănţuise ...adînc.* C. PETRESCU, A. R. 17. *Cu aspre vergi i-a şănţuit obrazul fără milă.* LABIŞ, P. 111.

— Prez. ind.: *şănţuiesc.*

— **Şanţ¹** + suf. *-ui.*

ŞĂNŢUÍRE s. f. Acţiunea de a ş ă n ţ u i şi rezultatul ei.

1. (Învechit) Cf. ş ă n ţ u i **(1).** Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF. *Toţi năvălesc, umplînd cu pămînt şănţuirea.* COŞBUC, AE. 179.

2. (Rar) Cf. ş ă n ţ u i **(2).** Cf. DDRF.

— Pl.: *şănţuiri.*

— V. **şănţui.**

ŞĂNŢUÍT¹ s. n. (Rar) Acţiunea de a ş ă n ţ u i **(2).** *Gardul uscat se poate face prin şănţuit.* ECONOMIA, 115/11.

— V. **şănţui.**

ŞĂNŢUÍT², -Ă adj. **1.** (Învechit) Înconjurat cu şanţuri¹ **(I 1).** *Toate cetăţile ceale şănţuite nu le-au ars Israil.* BIBLIA (1688), 161²/46, cf. PONTBRIANT, D.

2. Cu şanţuri¹ **(I 2).** Cf. DM.

3. P. a n a l. (Despre obraz, piele etc.) Brăzdat, încreţit. *Măsura trecerea* [anilor] *... numai după brazdele tot mai adînc şănţuite pe obrajii lui.* V. ROM. februarie 1954, 27, cf. DL, DM.

— Pl.: *şănţuiţi, -te.*

— V. **şănţui.**

ŞĂNŢUITÓR s. n. (Tehn.) Unealtă cu care se scobesc marginile bucăţilor de lemn care urmează să fie asamblate. Cf. I. APOLZAN, U. 13.

— Pronunţat: *-ţu-i-.* — Pl.: *şănţuitoare.*

— **Şănţui** + suf. *-tor.*

ŞĂNŢULÉŢ s. n. Diminutiv al lui ş a n ţ¹; şănţişor, (rar) şănţuc, şănţuşor, (învechit) şănţuţ.

1. Cf. ş a n ţ¹ **(I 1).** Cf. COSTINESCU.

2. Cf. ş a n ţ¹ **(I 2).** Cf. PONTBRIANT, D. *Soldaţii se mai sculau să sape cîte un şenţuleţ.* D. ZAMFIRESCU, R. 241, cf. TDRG, CADE. *Căuzaşii veniră din întuneric în şir, unul după altul, alunecînd pe rînd în şănţuleţul* [illegible] 546, ALR II 5 679/102, 723, 791. *Averea ca o baltă, cum îi faci un şănţuleţ, toată să scurge.* ZANNE, P. IX, 7.

3. Cf. ş a n ţ[1] (I 3). *Fără acest şenţuleţ* [la războiul de ţesut] *firul s-ar freca de perete şi s-ar rupe.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 509, cf. ALR II 6 138/723.
— Pl. : *şănţuleţe.*
— **Şanţ**[1] + suf. *-uleţ.*

ŞĂNŢURÉLE s. n. pl. (Rar) Diminutiv al lui ş a n ţ u r i. V. ş a n ţ[1] (I 2). *Pe malul dinspre Galaţi, o bulgărie îşi întindea răzoarele lungi şi liniile negre ale şănţurelelor, cu sticliri de şuviţe de apă printre zarzavaturi.* SADOVEANU, O. III, 247.
— **Şanţuri** (pl. lui *şanţ*[1]) + suf. *-el.*

ŞĂNŢUŞÓR s. n. (Rar) Şănţuleţ (2). Cf. TDRG 1362.
— Pl. : *şănţuşoare.*
— **Şanţ**[1] + suf. *-uşor.*

ŞĂNŢÚŢ s. n. (Învechit) **1.** Şănţuleţ (1). [Vizirul] *au mai săpat un şănţuţ pre dinaintea şanţului ce îl făcuse mai înainte.* ŞINCAI, HR. III, 177/29.
2. Şănţuleţ (2). [Plugarul să] *sape doao şănţuţuri nici prea largi, nici prea afunde.* ECONOMIA, 116/20.
— Pl. : *şănţuţuri.*
— **Şanţ**[1] + suf. *-uţ.*

ŞẮNURĂ s. f. (Regional ; cu sens colectiv) Fire de lînă toarse, pregătite pentru ţesut (Feldru—Năsăud). LEXIC REG. II, 77.
Pl. : *şănuri.*
— Etimologia necunoscută.

ŞĂOÁIE s. f. v. **şuvoi**[1].

ŞĂPTÁNCĂ s. f. (Regional) Lemn lung de paisprezece metri (Vişeul de Sus). ARVINTE, TERM. 167.
— Pl. : ?
— **Şapte**[1] + suf. *-eancă.*

ŞĂPUŞÓR s. n. v. **şipuşor.**

ŞĂRÁF s. n. v. **şurub.**

ŞĂRÁG s. n. v. **şirag.**

ŞĂRÁNŢ s. n. v. **şgranţ.**

ŞĂRĂDẮU s. n. (Într-o colindă ; cu sens neprecizat, probabil) Scăldătoare. *Pică mirul, pică vinul, Să se facă şărădău, Să se scalde Dumnezeu.* RĂDULESCU-CODIN, M. N. 75.
— Pl. : ?
— Cf. f e r e d e u.

ŞĂRĂITÁF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂRĂMBÓI s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞĂRĂMPẮU s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞĂRĂNÉL s. m. (Regional) Diminutiv al lui ş a r a n (1); (regional) şărănuţ. Cf. BĂCESCU, P. 54.
— Pl. : *şărănei.*
— **Şaran** + suf. *-el.*

ŞĂRĂNGLÍŢĂ s. f. (Regional) Agrafă (Bărăteaz—Arad). L. ROM. 1959, nr. 5, 72.
— Pl. : *şărăngliţe.*
— Etimologia necunoscută.

ŞĂRĂNÚŢ s. m. (Regional) Şărănel. Cf. BĂCESCU, P. 54.
— Pl. : *şărănuţi.*
— **Şaran** + suf. *-uţ.*

ŞẮRBĂT s. n. v. **şervet.**

ŞĂREÁGHIE s. f. v. **şireglă.**

ŞẮRECE s. m. v. **şoarece.**

ŞĂRENGÁR s. m. (Regional) Numele unei plante de pădure, nedefinite mai îndeaproape (Drăguşeni—Tîrgu Neamţ). Cf. GLOSAR REG.
— Pl. : *şărengari.*
— Etimologia necunoscută.

ŞĂRÉT[1] s. n. v. **şiret**[1].

ŞĂRÉT[2] s. n. v. **şiret**[2].

ŞĂRÉT[3], **-EÁTĂ** adj. v. **şiret**[3].

ŞẮRICI s. m. v. **şoarece.**

ŞĂRÍGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞĂRÍNGĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞĂRÍT s. n. v. **şiret**[1].

ŞĂRÎMPẮU s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞĂRÎMPÓI s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞĂRLATÁN s. m. v. **şarlatan.**

ŞĂRLĂTÁN s. m. v. **şarlatan.**

ŞĂRLĂTĂNÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şarlatanesc.**

ŞĂRLĂTĂNÉŞTE adv. v. **şarlataneşte.**

ŞĂRLĂTĂNÍE s. f. v. **şarlatanie.**

ŞĂRPĂOÁŞ subst. (Într-o poezie populară) Chimir. Cf. T. PAPAHAGI, M. 233. *Şî ş-o-mplut un şărpăoaş, L-o împlut de gălbănaş.* id. ib. 88.
— Pl. : ?
— Cf. ş e r p a r, ş e r p ă r a ş.

ŞĂRPOITÚRĂ s. f. v. **şerpuitură.**

ŞĂRUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Regional ; complementul indică hotarul dintre două fîneţe) A marca prin călcarea ierbii (Floreşti—Focşani). Cf. CV 1950, nr. 4, 42.
2. (Prin Ban. ; complementul indică pămîntul) A rări ţa. Cf. ALR II 5 132/36, 76.
— Prez. ind. : *şăruiesc.*
— **Şar**[1] + suf. *-ui.*

ŞẮRVĂT s. n. v. **şervet.**

ŞẮRVÎT s. n. v. **şervet.**

ŞĂŞ s. m. v. **şoş.**

ŞĂŞTÁC s. m. v. **şuştac.**

ŞĂŞTÁR s. n. v. **şiştar**[1].

ŞĂTRÁR s. m. (Atestat prima oară la 1443, cf. D. BOGDAN, GL. 107) **1.** Titlu dat boierului care avea în grijă corturile domneşti (şi tunurile) şi care asigura aprovizionarea armatei în timp de război ; boier care avea acest titlu. *Strănepota lui Vlaico şetrariul* (a. 1614). GCR I, 44/30, cf. 53/7, 62/17. *Pe alţi boiari, anume: Mihalcea şătrariul i Costandin clucer Ciorogîrleanul, au mai trimis la hanul Selim Gherei.* R. GRECEANU, CM II, 16. *Radul stolnicul, feciorul lui Tudor şătrarul din Greci.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 312, cf. ANON. CAR., GHEORGACHI, CER. (1762), 268. *Moşiia... dumnealui şătrar Grigore Negru* (a. 1820). DOC. EC. 238, cf. 148, KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUŢII, I, 72, POLIZU. *În vreme ce ea mănîncă şi vorbeşte, intră şatrarul Trohin.* NEGRUZZI, S. III, 80, cf. 57. *Cîteva sute de boieri... zişi starea a doua... între cari se prenumărau: ... stolnici, şătrari, slugeri.* GHICA, S. XIV. *La ziua mea o să te fac şătrar.* FILIMON, O. I, 150, cf. 231. *Zi unui ficior ca să poftească aici pe şatrarul Săbiuţă.* ALECSANDRI, T. I, 64, cf. CIHAC, II, 386. *În rînd cu acestea veneau grajdurile, ambarele..., sub*

îngrijirea comişilor şi a şătrarilor. ODOBESCU, S. I, 126, cf. XENOPOL, I. R. III, 176, ENC. ROM., IORGA, C. I. II, 151, TDRG, I. BRĂESCU, M. 135, CADE. *A ieşit la poarta ajutorul pîrcălabului,... şatrarul Niculai Mereuţa.* SADOVEANU, O. XIII, 707, cf. 101, X, 37, SCRIBAN, D., DER. ◇ *Vel şătrar* sau *mare şatrar* (sau *şatrar mare*) = şeful şătrarilor **(1)**. Cf. D. BOGDAN, GL. 107. *Şetrariu mare pre corturile domneşti şi-n oşti şi-ntr-alte căli şi purtătoriu de grijă tunurilor.* SIMION DASC., LET. 23. *Fiind dumnealui Oprea v(e)l şătrar, cu rănduiala haraci(u)lui* (a. 1693). IORGA, B. R. 427. *Domnul... au trimis boiari, anume pre Costandin Ştirbei vel-clucer i Oprea vel-şătrar.* R. GRECEANU, CM II, 67, cf. 116, GHEORGACHI, CER. (1762), 268, POGOR, HENR. 235. *Marele şătrar era îngrijitor al corturilor armatei.* BĂLCESCU, M. V. 596, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

2. Ţigan nomad; corturar, (rar) şătraş. Cf. DDRF, BARCIANU. *Todirică se pripăşise de mic la curte, de la o laie de şatrari ce trecuse prin sat.* N. REV. R. III, nr. 33, 408, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Trăiam în mijlocul unor şătrari... Mă băteau mai mult decît pe ceilalţi puradei.* STANCU, R. A. II, 201. *Noi,... cu căruţele noastre cu coviltire, parcă sîntem şătrari.* CAMILAR, N. I, 13. *Ţiganii se strîngea, La biserică venea Cu femei, cu mici, cu mari, Cu şetrari şi lingurari.* TEODORESCU, P. P. 264, cf. ALR II I h 260/414, A VI 16, 26. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Hrisovul lui Mihai Costandin Şuţul v*[oie]*vod... întăreşte m*[ănăsti]*rii Bărboiul stăpînire peste toţi ţiganii lăieşi şi şetrari* (a. 1791). CAT. MAN. I, 63. ✦ (Regional; în forma *şatrar*) Persoană mascată de Anul Nou, reprezentînd un şătrar **(2)** (Părteştii de Jos—Gura Humorului). Cf. L. ROM. 1963, nr. 2, 41.

3. (Transilv.) Negustor (de pînzeturi, stofe etc.). Cf. DM, ALR II 3 642/260, 6 481/64, 157, 219, 228, 235, 279, TEAHA, C. N. 269.

— Pl. : *şătrari.* — Şi : (regional) **şatrár** s. m.

— **Şatră** + suf. *-ar.*

ŞĂTRÁŞ s. m. (Rar) Şătrar **(2)**. *Robii domneşti, şatraşi de laie, lingurarii, ursarii şi lăieşii* (a. 1817). TDRG, cf. CIHAC, II, 386, SCRIBAN, D.

— Pl. : *şătraşi.* — Şi : (regional) **şatráş** s. m.

— **Şatră** + suf. *-aş.*

ŞĂTRĂREÁSĂ s. f. Soţie de şătrar **(1)**; (rar) şătrăriţă, (învechit, rar) şătrăroaie. Cf. POLIZU. *Unii oameni, spunea dumnealui şătrăresei Ilinca,... au asemenea noroc în viaţă.* SADOVEANU, O. XIII, 101, cf. X, 48.

— Pl. : *şătrărese.*

— **Şătrar** + suf. *-easă.*

ŞĂTRĂRÉL s. m. (Atestat prima oară la 1598, cf. D. BOGDAN, GL. 107) Subaltern al şătrarului **(1)**. *De la 4 şătrărei cîte un pol* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 341. *Vătafului de şetrărei, spre a fi apărat de bir* (a. 1803). CAT. MAN. I, 532, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Marele şătrar era îngrijitor al corturilor armatei. Avea sub dînsul şi mici şătrărei.* BĂLCESCU, M. V. 596, cf. CADE, SCRIBAN, D., DER.

— Pl. : *şătrărei.*

— **Şătrar** + suf. *-el.*

ŞĂTRĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) De şătrar **(1)**, care aparţine şătrarului. *Maica Achilina, cea din neam şătrăresc.* CAZIMIR, GR. 229.

— Pl. : *şătrăreşti.*

— **Şătrar** + suf. *-esc.*

ŞĂTRĂRÍE s. f. **1.** Demnitate, funcţie de şătrar **(1)**. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 386, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

2. (Rar) Sediu în care îşi desfăşura activitatea şătrarul **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl. : *şătrării.*

— **Şătrar** + suf. *-ie.*

ŞĂTRĂRÍŢĂ s. f. (Rar) Şătrăreasă. *Scoarţa aia o am de la bătrîna, de era şetrăriţă.* P. CONSTANT, R. 98.

— Pl. : *şătrăriţe.*

— **Şătrar** + suf. *-iţă.*

ŞĂTRĂROÁIE s. f. (Învechit, rar) Şătrăreasă. Cf. D. BOGDAN, GL. 107.

— Pl. : *şătrăroaie.*

— **Şătrar** + suf. *-oaie.*

ŞĂTRÚCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ş a t r ă (**II 4**) (Budeşti — Sighetul Marmaţiei). Cf. T. PAPAHAGI, M. 91.

— Pl. : ?

— **Şatră** + suf. *-ucă.*

ŞĂTRÚŢĂ s. f. Diminutiv al lui ş a t r ă.

1. (Prin Transilv.) Cf. ş a t r ă **(II 1)**. *El să pune şi-şi întinde o... şetruţă cu merele cele scumpe şi prind oamenii a să aduna în jurul lui ca la o comedie.* RETEGANUL, P. II, 78.

2. (Regional) Cf. ş a t r ă **(II 2)** (Stăneşti—Curtea de Argeş). Cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 67. *Şetruţe pentru acoperit cărămida.* ib.

— Pl. : *şătruţe.*

— **Şatră** + suf. *-uţă.*

ŞĂŢÍME s. f. v. **şesime²**.

ŞCABOÁRCĂ s. f. (Regional) Lădiţă. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl. : *şcaboarce.*

— Cf. ş c ă t u l c ă.

ŞCADRÓN s. n. v. **escadron.**

ŞCÁLĂ s. f. v. **scală.**

ŞCÁPĂ s. f. (Regional; depreciativ) Vită slabă. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl. : *şcape.* — Şi : **şelp** subst. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

Din ucr. шкапа.

ŞCARP¹ s. m. v. **scarp.**

ŞCARP² s. n. v. **scarpă.**

ŞCÁRPĂ s. f. v. **scarpă.**

ŞCÁRPĂN s. n. v. **scarpă.**

ŞCATÚIE s. f. v. **şcătulă.**

ŞCATÚLĂ s. f. v. **şcătulă.**

ŞCATÚLCĂ s. f. v. **scatulcă.**

ŞCĂFĂLÁN s. n. (Regional) Bucată mare de mămăligă (Runcu Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. VIII 19/27.

— Pl. : *şcăfălane.*

— Cf. ş c l e a f ă.

ŞCĂRPIÓN s. m. v. **scorpion.**

ŞCĂRPUÍ vb. IV v. **scărpui.**

ŞCĂTÚICĂ s. f. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui s c ă t u i e. V. ş c ă t u l ă. *O scătuica de lemnuşe (chibrituri).* Com. din RĂHĂU—SEBEŞ, cf. COMAN, GL., A III 1. *O şcătuică de chibrituri.* LEXIC REG. II, 102.

— Pl. : *şcătuici* şi *şcătuice.* — Şi : **scătúică** s. f. COMAN, GL.

— **Şcătulă** + suf. *-ică.*

ŞCĂTÚIE s. f. v. **şcătulă.**

ŞCĂTÚLĂ s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Cutie; casetă. *Ouţele gîndacilor celor ce slobod mătasă... trebuie luate de la răceală cu şcătuia în care stă hîrtia... pre care s-au ouat fluturii.* ECONOMIA, 214/6, cf. KLEIN, D. 423, DRLU, LB. *Le pun în nişte sticluţe... şi, astupîndu-le bine, le aşaze în o scatulă.* FM (1839), 42[1]/13. *Scoate o cutie sau o şcatulă plină de diamanticale şi alte lucruri din aur.* GT (1839), 146[1]/3, cf. GHEŢIE, R. M., com. din TIMIŞOARA, ARH. OLT. III, 389, GR. S. I, 138, COMAN, GL., CV 1949, nr. 3, 34. *O şcătulă de răipielţ.* ALRT II, 2, cf. 317. *Işcătuie de ace.* ALR II 5 757/141, cf. 5 757/228. *Şcătulă de lemn.* A I 12, cf. 13, 22, III 2, 16, com. din MORĂRENI—TOPLIŢA, LEXIC REG. 10, 67, II, 47, 81, 84. *Şcatuie de moşini (chibrituri).* MAT. DIALECT. I, 96, cf. 192, L. ROM. 1960, nr. 2, 20, GLOSAR REG., TEAHA, C. N. 234, L. ROM. 1962, nr. 4, 65. ✦ (Regional; în forma *şcătuie)* Solniţă (Ieud — Vişeu de Sus). Cf. ALR I 708/347. ✦ (Regional; în forma *işcutuie)* Lădiţă aşezată sub grătarul unei sobe de încălzit, în care cade cenuşa (Şoimuş—Tîrgu Mureş). Cf. ALR I 685/150.

— Pl.: *şcătule* şi *şcătui* (L. ROM. 1962, nr. 4, 65). — Şi: **şcătúie** (pl. *şcătui* ALR II/353, LEXIC REG. II, 47, 81), **şcatúie** (pl. *şcatui* MAT. DIALECT. I, 96), **şcatúlă**, **şcotúie** (COMAN, GL., LEXIC REG. 10; pl. *şcotui* LEXIC REG. 10), **şcutíe** (MAT. DIALECT. I, 192; pl. *şcutii* ib.), **şcutíie** (ALR II 5 757/228, com. din MORĂRENI—TOPLIŢA, MAT. DIALECT. I, 192, GLOSAR REG.; pl. *şcutii* ALR II 5 757/228), **scătúlă** (A I 22), **scătúie** (GR. S. I, 138, COMAN, GL.), **scatúlă**, **sicătúie** (GLOSAR REG.), **işcatúlă** (TEAHA, C. N. 234), **işcătúie**, **işcutúie** (ALR I 685/150), **cuştíe** (MAT. DIALECT. I, 192), **cuştíie** (ib.) s. f.

— Din magh. **skatulya**, **skatula**, scr. **škatula**. — **Işcatulă**, **işcătuie**, **işcutuie** < magh. **iskatulya**, **iskatula**. — **Cuştie**, **cuştiie**, prin apropiere de *cutie*.

ŞCĂTÚLCĂ s. f. v. **scatulcă**.

ŞCĂTULCÚŢĂ s. f. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui ş c ă t u l c ă. V. s c a t u l c ă. Cf. LB 617.

— Pl.: ?

— **Şcătulcă** + suf. *-uţă*.

ŞCĂTULÚŢĂ s. f. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui ş c ă t u l ă. Cf. LB 617.

— Pl.: ?

— **Şcătulă** + suf. *-uţă*.

ŞCÉNĂ s. f. v. **scenă**.

ŞCERICĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A ciripi (Pecinişca—Băile Herculane). Cf. ALR SN V h 1 462/2.

— Prez. ind. pers. 3: *şcericăie*.

— Cf. c e r i c ă i.

ŞCHEAU s. m. (Învechit) Nume dat slavilor, în special bulgarilor. *Începuse... a avea luptare cu şcheaii.* MOXA, 373/11, cf. 373/34. *Ficior fiind unui orecare Gordiian, şicheai de rudă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 170[r]/29, cf. decembrie 245[r]/13, DDRF, ENC. ROM. III, 901, PUŞCARIU, ET. WB. *Cărăuşul — un şchiau — ... ne-a spus.* DR. V, 10, cf. CADE, SCRIBAN, D., SCL 1971, 358. ✦ (Adjectival, m.) Simplu; necioplit. *Om prostac şi schiau şi cu totul ţărănatec.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 244[r]/32. *Toderaşco..., neam foarte ciocoiu, şcheau, varvar şi plin de răotate.* R. GRECEANU, CM II, 180.

— Pl.: *şchei*. — Şi: **şicheái**, **schiau** s. m.

— Lat. **sclavus**.

ŞCHEI[1] subst. (Regional) Crucea-şalelor (la cal) (Glîmboca—Caransebeş). Cf. ALR II/I MN 37, 2 208/27.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞCHEI[2] subst. (Prin Ban.) Defileu. Cf. GR. BĂN.

— Pl.: ?

— Cf. c h e i e.

ŞCHEIÉSC, -IÁSCĂ adj. (Rar) De şcheau, care aparţine şcheilor; (învechit, rar) şchienesc. *Noi nu mai ştim, a fost limba şcheiască o bulgărească?* DR. V, 7.

— Pl.: *şcheieşti*.

— **Şcheau** + suf. *-esc*.

ŞCHEIÉŞTE adv. (Rar) Ca şcheii, în felul şcheilor; în limba şcheilor; (învechit, rar) şchineşte. *Ciorgovenii erau înainte de 1848... iobagi... Mergeau la pămînturile grofilor... şi vorbeau „şcheieşte“.* DR. V, 7.

— **Şcheau** + suf. *-eşte*.

ŞCHÉLĂ s. f. v. **schelă**.

ŞCHELĂLẮU subst. v. **schelălău**.

ŞCHELMÁ vb. I v. **schelma**.

ŞCHELUÍ vb. IV v. **schelălăi**.

ŞCHEUNÁ vb. I v. **scheuna**.

ŞCHEUNÁT, -Ă adj. v. **scheunat**.

ŞCHEUNĂTÚRĂ s. f. v. **scheunătură**.

ŞCHIAVA interj. (Argotic; cu valoare verbală) Pleacă (numaidecît)! şterge-o! Cf. BUL. FIL. II, 207, BL IV, 199.

— Accentul necunoscut.

— Din ţig. **uštiava**.

ŞCHÍDĂR subst. v. **schider**.

ŞCHIDÓL, -OÁLĂ adj. v. **schilod**.

ŞCHIENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Şcheiesc. *Prinseaseră grecii într-o oaste o soră a domnului şchienesc.* MOXA, 387/13, cf. SCRIBAN, D.

— Pronunţat: *şchi-e-*. — Pl.: *şchieneşti*.

— **Şcheau** + suf. *-ean* + suf. *-esc*.

ŞCHILOPSAR s. m. (Învechit, rar) Numele unui peşte nedefinit mai îndeaproape, probabil o specie de rechin. *Feliurimea şi mulţimea peştilor... din care: sardele, peşte roşu, şchilopsar,... midii, stridii.* GOLESCU, Î. 81.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şchilopsari*.

— Din ngr. **σκυλόψαρο(ν)**.

ŞCHIMBÁ vb. I v. **schimba**.

ŞCHIMBOÁIE s. f. v. **schimboaie**.

ŞCHIMÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se schimonosi (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 192. *Nu te mai şchimi atîta, că nu-ţi stă bine.* ib.

— Prez. ind.: *şchimesc*.

— De la **schimă**.

ŞCHIMÍT, -Ă adj. (Regional) Schimonosit; urît (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 192. *Are o faţă şchimită şi proastă.* ib. ◇ (Substantivat) *Astîmpără-te odată, şchimitule.* ib.

— Pl.: *şchimiţi*, *-te*.

— V. **şchimi**.

ŞCHINÉŞTE adv. (Învechit, rar) Şcheieşte. Cf. DR. V, 6.

— **Şcheau** + suf. *-ean* + suf. *-eşte*.

ŞCHINGIUÍ vb. IV v. **schingiui**.

ŞCHINOVÁ vb. I. T r a n z. (Prin vestul Munt.; complementul indică cuvinte) A pronunţa afectat. Cf. TOMESCU, GL.

— Prez. ind.: ?

— Derivat regresiv de la **şchinovat**.

ȘCHINOVÁT, -Ă adj. v. **chisnovat.**

ȘCHIOMBEÁ s. f. v. **schimbea.**

ȘCHIONTRÓPEA s. m. art. (Regional) **1.** (Depreciativ) Șchiopîrlan (Boureni—Băilești). Cf. LEXIC REG. 31.

2. Unul din numele date diavolului (Boureni Băilești). Cf. LEXIC REG. 31.

— De la **șontropea**, prin apropiere de *șchiop*

ȘCHIOP, ȘCHIOÁPĂ adj., subst. **I.** Adj. **1.** (Despre ființe) Care, în mers, se sprijină mai puțin pe un picior decît pe celălalt (sau pe celelalte); care are un picior anchilozat, paralizat, mutilat etc.; (familiar; depreciativ) șontîcăit, șovîlcăit², (învechit) șchiopător, (regional) șantaliu **(1)**, șchiopat², șoncăit² **(1)**, ștrol, pedestru **(II 1)**, (regional; depreciativ) șchiopîrnog, șonc³, șodile, șoiog **(1)**. V. ș o n t² **(1)**, ș o n t o r o g **(1)**, ș o n t r o p **(1)**, ș o n ț i t **(1)**, o l o g **(I 1)**, s c h i l o d, c o t o n o g, p a l i u² **(1)**. [Iapa] *au fost ră și școpă de un picior* (a. 1620—1640). ROSETTI, B. 92. *Mai bine iaste ție ciung sau șchiop să intri în viață, decît doao mîni sau doao picioare avînd, aruncat în focul de veaci*. N. TEST. (1648), ap. GCR I, 127/21, cf. BIBLIA (1688), 13₅¹ 10, ANON. CAR., LEX. MARS. 111, KLEIN, D. 423, DRLU, LB, ISER, POLIZU. *Cînd era mică a căzut din scrînciob și de atunci e cam șchioapă*. NEGRUZZI, S. I, 59, cf. PONTBRIANT, D. *Un om... scurt și șchiop*. ALECSANDRI, O. P. 168, cf. CIHAC, I, 272, LM. *E șchiop și mărunt*. ODOBESCU, S. I, 111. *Un ciocîrlan șchiop se vede viind*. CREANGĂ, P. 93. *Se pomenește fata că-i iese înainte un... om șchiop*. CARAGIALE, S. N. 277, cf. ISPIRESCU, L. 48, DDRF. *Eu n-aș vrea Să-mi fie șchioapă nevestica*. COȘBUC, P. I, 182, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., TDRG. *Eu șchioapă m-am făcut*. DIACONU, VR. 27, cf. CADE. *Era o cățea albă, șchioapă*. REBREANU, R. I, 149. *Firma arăta un cal șchiop*. SADOVEANU, O. XI, 610, cf. SCRIBAN, D. *Ca o capră șchioapă Se-mpiedica de praguri*. ARGHEZI, VERS. 292. *Păi ăla e șchiop, — bagă de seamă părintele*. CAMIL PETRESCU, O. II, 668. *Mamă, ăsta a rămas șchiop*. STANCU, D. 313. *O fetiță puțin șchioapă o privește de sub bretonul care îi dă în ochi*. DEMETRIUS, A. 91. *Eu-s șchioapă tot din cauza lor*. H. LOVINESCU, T. 93. *De-ar fi și bădița șchiop, Te-ai putea uita la joc!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 421, cf. RETEGANUL, P. I, 62. *Călare pe o mîrțoagă șchioapă, plecă înainte*. FUNDESCU, L. P. I, 87, cf. ȘEZ. III, 126. *O ramas Gheorghe „știop" și știop îi și-n ziua de azi*. VASILIU, P. L. 231, cf. CABA, SĂL., ALR II I h 115, ALR SN II h 327, A II 2, 3, 4, 7, 10, 12, III 3, TEAHA, C. N. 56, BALADE, II, 468. *Decît orb și călare, mai bine șchiop și pe jos*. PANN, P. V. III, 112/1. *Olăcar de cai șchiopi*, se spune despre un om preocupat de lucruri lipsite de importanță. Cf. ZANNE, P. V, 458. ◇ F i g. *Care istorie, cît să fie de șchioapă, în calea adevărului... să va arăta*. CANTEMIR, HR. 267. *Fără trecut societățile sînt șchioape*. RUSSO, S. 35. *Invidia..., șchioapă și neputincioasă, nu te poate urma acolo unde nu te duc aripele geniului*. CARAGIALE, O. IV, 284. *Cam șchioapă dezvinuire*. SBIERA, P. 14. ◇ (Substantivat) *Avea cu ei școpi și orbi și muți și betegi*. CORESI, TETR. 35. *Chemi pre cei săraci și neputernici, șchiiuopii și orbii*. VARLAM, C. 321. *Privește pe șchiopi cum cîntă!* CONACHI, P. 287. *Ce văd ei? Din cetățuie Doi cu doi, vro zece șchiopi*. COȘBUC, P. I, 329. *Muții, șchiopii Stau la pomeni*. ARGHEZI, VERS. 491. *Un șchiop nu poate deveni ofițer*. STANCU, D. 321. *Toți orghii și toți șchiochii I-a aflat unde s-au odihnit*. MAT. FOLK. 1073. *Rîde orbul de șchiop*. ZANNE, P. II, 655. ◇ (Adverbial) *A merge șchiop*. SCRIBAN, D. ✦ (Prin Transilv. și Mold.; despre oameni) Care nu are o mînă. Cf. ALRM II I h 127. ✦ (Regional; despre butucii de viță de vie) Pipernicit, nedezvoltat (Turburea—Craiova). GLOSAR OLT. *Să-ntîmplă de al mare atacă producția aluilant..., unu face umbră prea multă și unu... rămîne șchiop*. ib.

2. P. a n a l. (Despre unele obiecte) Care nu se sprijină în egală măsură pe toate picioarele; care nu are stabilitate. Cf. COSTINESCU. *O babă chioară-așează tingirea cu păsat Pe-o pirostie șchioapă*. CARAGIALE, O. IV, 347. *Ai stat tu la masa asta șchioapă?* SEBASTIAN, T. 355. *Acolo-i fotoliu strîmb și șchiop*. TEODOREANU, M. U. 196. *Într-o magazie, o mașină șchioapă, ordinară ținea deasupra vreo două crătiți*. CĂLINESCU, E. O. I, 194. *Masa șchioapă de un picior*. V. ROM. septembrie 1954, 58.

3. (Despre versuri) Cu unitățile metrice incomplete; cu imperfecțiuni de ritm și rimă. *Versuri șchioape*. COSTINESCU. *Negru-i gîndul, șchiop e viersul*. EMINESCU, O. IV, 292, cf. COȘBUC, P. I, 85. *S-au tipărit... versuri șchioape și banale*. IORGA, L. I, 435, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM.

II. S. m. sg. (Regional) Pietin (la oi). *Primăvara se ivea* [la oi] *mai cu seamă „șchiopul", cînd le cădeau unghiile*. DRAGOMIR, O. M. 19, cf. ENC. VET. 580, ENC. AGR., CHEST. V 167/15, 55, 70, 83, 96, A V 24, GLOSAR REG. ✦ Arici (la vite) (Stănești—Curtea de Argeș). Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 55.

III. Subst. **1.** S. f. Măsură populară de lungime, egală cu distanța de la vîrful degetului mare pînă la vîrful degetului arătător, cînd cele două degete sînt bine îndepărtate unul de altul. *Au mai lungit flintele decît inicercele turcilor, de o șchioapă..., ca să poată bate mai departe*. NECULCE, L. 259. *Se fac șănțuțuri ca de o șchioapă de largi*. ECONOMIA, 126/6. *Să li se ție în samă* [cărăușilor]... *una șchioapă de vin scădere* (a. 1815). URICARIUL, IV, 202/22, cf. CLEMENS, DRLU. *Cînepa are să se facă mai naltă cu o șchioapă*. I. IONESCU, C. 76/26, cf. 200/2, id. P. 252, ISER, POLIZU, CUPARENCU, V. 11/33, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 272. *Țîșnește tina în sus, cînd de o șchioapă, cînd de o palmă*. ODOBESCU, S. III, 187. *Turnînd prin pahare, săreau stropii de vin de o șchioapă în sus*. CREANGĂ, A. 97. *Șorțul era cu o palmă mai lung decît poalele paltonului, care se mai scurtase o șchioapă*. CARAGIALE, O. III, 163, cf. DDRF, ENC. ROM. *Statura lui puternică părea că se înălțase cu o șchioapă*. D. ZAMFIRESCU, R. 224, cf. ALEXI, W., TDRG. *Piatra în care erau săpate tipărașele era o gresă... de o șchioapă*. PAMFILE, I. C. 396, cf. CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., BENIUC, V. A. II, 139. *La depărtare de o șchioapă de undiță, stă legată o plută*. ȘEZ. IV, 116, cf. POPESCU, B. III, 5, VICIU, GL. *Cînd a crescut de-o șchioapă și mai bine, cinepa se plivește de holbură*. BREBENEL, GR. P. *Cînd o dat cu toporul numai o dată, o intrat de-o șchioapă în copac*. VASILIU, P. L. 66, cf. ALR II 5 171/514, 682. ◇ (Prin exagerare, pe lîngă adjective ca „mic", „mititel", „înalt" etc.) *Te-am văzut mititică cît o șchioapă*. ALECSANDRI, T. 995. *Acești oameni erau numai de o șchioapă de înalți*. ISPIRESCU, U. 62. *O... babă, numai cît o șchioapă de înaltă*. HOGAȘ, DR. I, 208. *Cînd era mic de-o șchioapă, nu-l vedea acasă pe tata nici de sărbători*. V. ROM. martie 1954, 228. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *În fața mea rămîne o șchioapă de copil*. SAHIA, U.R.S.S. 127. ◇ L o c. a d j. (Familiar) **De o șchioapă** = **a)** (mai ales despre copii) (foarte) mic. *Iată și duduca Marghiolița... Vezi cît o crescut? — Ba ce crescut! ... bre, bre! cînd era... de-o șchioapă*. ALECSANDRI, T. 339. *Mai ieri, erai... de-o șchioapă, Cînd te pierdeam printre păpuși*. VLAHUȚĂ, S. A. I, 67. *De cînd eram d-o șchioapă pricepusem lumea!* DELAVRANCEA, O. II, 297, cf. 110. *Lungimea puștii... mi se păru mie așa de lungă, numai din pricina nepotrivirii cu omul de o șchioapă ce o purta*. HOGAȘ, DR. I, 316. *Știe basme multe!... I le spunea bunicul pe cînd era de-o șchioapă*. EFTIMIU, Î. 142. *Vă știți de cînd era Magdalena de-o șchioapă!* SADOVEANU, O. I, 68, cf. SCRIBAN, D. *Pe fiecare genunchi i se așezase cîte o nepoțică de-o șchioapă*. CAMIL PETRESCU, O. II, 88. *Mircea ... era de-o șchioapă atunci*. LĂNCRĂNJAN, C. I, 37, cf. H IV 146; **b)** (foarte) mare. *O văzui înfundată într-o rochie cu fioncuri, cu tocurile de o șchioapă la pantofi*. CARAGIALE, O. IV, 265. *Numărul... era tipărit cu caractere de-o șchioapă*. AGÎRBICEANU, S. P. 140. *O să nemerești D-o stană de piatră Cu mușchiul de-o șchioapă*. TEODORESCU, P. P. 416; **c)** (despre materii, substanțe) (foarte) mult **(1)**:

gros. *Cît îmi bat capul să-l mai cioplesc... pace! îi stă rugina de-o şchioapă la ceafă.* ALECSANDRI, T. 508. *Văz colo, pe un biet vînător,... cu pămînt clisos de-o schioapă pe încălţăminte.* ODOBESCU, S. III, 157. ◇ L o c. a d v. (Familiar) **La o şchioapă** — (foarte) aproape. *Nemulţumirea poporului ajunsese la o schioapă de răscoală.* id. ib. I, 325, cf. DDRF. ◇ E x p r. (Familiar) **A-i creşte (cuiva) inima de-o şchioapă = a)** a fi bucuros, a fi încîntat (de ceva). Cf. DDRF ; **b)** a se îmbărbăta. Cf. ZANNE, P. II, 206. ✦ (Prin nord-vestul Munt. ; în sintagma) *Şchioapă îngenuncheată* = distanţa de la vîrful degetului mare pînă la vîrful degetului arătător, cînd cele două degete sînt bine îndepărtate unul de altul, plus lungimea degetului mare. Cf. UDRESCU, GL. *Două şchioape îngenuncheate — 1/2 m.* id. ib.

2. S. n. (Prin Maram.) Măsură de lungime, folosită de ţesătoare, egală cu distanţa de la mijlocul pieptului pînă la vîrful degetelor de la mînă, braţul fiind bine întins. Cf. LEXIC REG. 15.

3. S. m. (Regional) Unealtă de tîmplărie în forma literei H, cu un picior mai scurt, care serveşte la liniat (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 192. *Liniez scîndura în lung cu şchiopul.* ib.

IV. S. f. art. (Regional) Numele unui dans popular ; melodie după care se execută acest dans. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 145, id. J. R. 47. *Jocurile ce se joacă pe la noi sînt : hora,... raţa,... schioapa.* H III 80, cf. I 151, III 465, IX 128, XII 309, XVIII 48, com. din POIANA—VAŞCĂU, ARH. FOLK. IV, 225, ALR I 1 477/302.

— Pl. : *şchiopi, şchioape.* — Şi : (învechit şi regional) **schiop, schioápă** adj., s. m., s. f., (învechit) **şcop, şcoápă, scop, scoápă** adj.

— Lat.* **excloppus.**

ŞCHIOPÁ vb. **I. 1.** T r a n z. şi r e f l. A face (pe cineva) să devină sau a deveni şchiop **(I 1)** ; (rar) a şchiopăta **(2)**. V. ş c h i o p i[1], ş o n ţ i[1] **(1)**. *Au căzut şi s-au şchiopat.* BIBLIA (1688), 222[2]/51, cf. ANON. CAR., POLIZU. *Stegarul bagă vina celui ce a jucat cu mireasa : că mireasa s-a schiopat şi trebuie s-o vindece.* SEVASTOS, N. 330, cf. CADE. *Un glonţ l-a şchiopat.* SCRIBAN, D. *Nu ştiu boii i-ai şchiopat, O pluguţu l-ai stricat.* T. PAPAHAGI, M. 89. *L-a şchiopat un cioban cu bîta.* MAT. DIALECT. I, 192. ◇ I n t r a n z. *Preotul... de va orbi sau va şchiopa... să se lase de leturghie.* PRAV. GOV., ap. CADE. [Caii] *ş-au tocit potcoavele, au şchiopat.* DELAVRANCEA, O. II, 110.

2. I n t r a n z. (Regional, mai ales în Transilv.) A şchiopăta **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 272, DDRF, ALEXI, W. *Vezi colo... acea frumoasă albă fată, Ce singură, încet trece... Şchiopînd.* GORUN, F. 190. *Cînd se creapă unghiile, se sloboade sînge din copită, iar dacă animalul şchioapă, se pune pe ea arnică.* PĂCALĂ, M. R. 253, cf. CADE. *Astă fată bine joacă, Numai are că cam schioapă.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 420, cf. ALR I 1 114, ALR II/I h 75, ALR SN II h 327, A II 8, 13, III 16, 17. *Cîinele şchioapă de un picior.* MAT. DIALECT. I, 192. ◇ F i g. *Fiii striini... şchiupară den cărările sale.* CORESI, EV. 164.

— Prez. ind. : *şchiopez* şi (regional) *şchiop.* — Şi : (învechit şi regional) **schiopá,** (învechit) **şchiupá,** (regional) **şcopá** (ALR I 1 111/65) vb. I.

— Lat.*exclopp**are.**

ŞCHIOPÁR subst. (Regional) Fiecare dintre cei patru căpriori mai scurţi de la colţurile acoperişului unei case (Pătrăuţi—Suceava). Cf. CHEST. II 229/237.

— Pl. : ?

— Cf. ş c h i o p.

ŞCHIOPÁRE s. f. (Rar) Faptul de a (s e) ş c h i o p a. **1.** (În forma *schiopare*) Cf. ş c h i o p a **(1)**. Cf. POLIZU.

2. Cf. ş c h i o p a **(2)**. Cf. DRLU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 272, LM, DDRF.

— Pl. : *şchiopări.* — Şi : (învechit) **schiopáre** s. f. POLIZU.

— V. **şchiopa.**

ŞCHIOPÁT[1] s. n. (Regional) Pietin (la oi) (Băneşti—Găeşti). Cf. CHEST. V 167/68.

— V. **şchiopa.**

ŞCHIOPÁT[2], -Ă adj. (Regional) Şchiop **(I 1)**. *Puişor de corb, Vedea-te-aş schiopat şi orb!* TEODORESCU, P. P. 615, cf. ALR I 1 111/295. *L-am văzut, era şchiopat.* UDRESCU, GL.

— Pl. : *şchiopaţi, -te.* — Şi : **schiopát, -ă** adj.

— V. **şchiopa.**

ŞCHIÓPĂT s. n. (Regional) Pietin (la oi) (Pîraie—Fălticeni). Cf. A VI 8.

— Pl. : ?

— Postverbal de la **şchiopăta.**

ŞCHIOPĂTÁ vb. I. **1.** I n t r a n z. A merge sprijinindu-se mai puţin pe un picior decît pe celălalt (sau pe celelalte) ; (familiar) a şontîcăi, a şovîlcăi **(1)**, (regional) a şchiopa **(2)**, a şchiopîrca, a şîngăvi, a şoncăi **(1)**, a şontăi, a şontîcălui, a şontorogi **(2)**, a şonţi[1] **(1)**, a şodîlcăi, a şoldîcăi, a şoflînca. V. ş a n t a[3]. Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 193. *Şchiopăta dintr-un picior.* AETHIOPICA, 9[v]/7, cf. KLEIN, D. 423, DRLU, LB, ISER, POLIZU. *Saşa sărea şchiopătînd şi strîmbîndu-mă.* NEGRUZZI, S. I, 60, cf. PONTBRIANT, D. *Stăpînul Zamfirei se sculă din colb şchiopătînd.* ALECSANDRI, O. P. 70, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 272, LM. *M-am sculat şi am plecat schiopătînd.* CARAGIALE, O. IV, 160. *Uf, că greu a mai fost, zic eu, şchiopătînd de osteneală.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 147, cf. DDRF, ALEXI, W. *Cocostîrci betegi... schioapătă ca după o cursă neizbutită.* ANGHEL, PR. 113, cf. TDRG, BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 202, CADE. [Soldatul] *înaintează... spre noi şchiopătînd.* SAHIA, N. 52. *Cînd încerca să fugă, şchiopăta.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 263. *Acel bărbat... şchiopăta abia văzut.* SADOVEANU, O. XIII, 312, cf. SCRIBAN, D. *Irena se plimba nervoasă, şchiopătînd mai mult ca de obicei.* CAMIL PETRESCU, N. 127. *Sprijinindu-mă în baston, şchiopătez pe uliţele satului.* STANCU, R. A. I, 30. *Schiopătînd înaintea musafirului, se grăbi să-i arate sălile de clasă.* GALAN, B. I, 233. *Fetiţa vine iar şchiopătînd.* DEMETRIUS, A. 91. *Cînd merge, şchioapătă foarte pronunţat.* H. LOVINESCU, T. 92. *Am potcovit nişte cai. Începuse unul să cam şchioapăte, că nu-l potcovisem de mult.* PREDA, M. 170. *Rana de la genunchi îl ardea. O pipăi uşor cu degetele, apoi, şchiopătînd, intră în magazie.* T. POPOVICI, S. 31. *Venea-ncetişor, Schiopătînd, schelăleind,... Dolca, haita cea bătrînă.* ALECSANDRI, P. P. 55. *Numai murgul singurel... Vinea-ncet şi schipătînd.* POMPILIU, B. 79, cf. ALR I 1 089/49, 69, 75, 93, 231, 420, 508, 582, 677, 865, 1 114/388, 596, ALR II/I h 75, ALR SN II h 327, A I 17, II 12, MAT. DIALECT. I, 192. ◇ F i g. *Cît să fie de schiopătînd istoria lui pentru neamul românilor, fietecine poate cunoaşte.* CANTEMIR, HR. 152. *Şi cei mici, de mii de ori De le-ar sluji cu sudori, O dată de-au schiopotat, Toate alte s-au uitat.* MUMULEANU, C. 88/5. *Interesul bărbatului d-tale... este lovit greu cînd reprezentaţiile vor şcopăta.* PR. DRAM. 186. *Şi-n loc să pui silinţă a scri ceva mai bine, Din zi în zi mai tare te văz că schiopătezi.* ALEXANDRESCU, O. I, 241. *Vedea el că lucrurile în casa lui merg anapoda, simţea că nevastă-sa şchioapătă, dară de! ce-i faci necazului?* HEM 1 159. *Ministerul cam şchiopătează cînd eşti absent.* ALECSANDRI, T. 1 378. *Conversaţia noastră şchiopătează.* I. NEGRUZZI, S. IV, 446. *Complimentul cam şchioapătă.* IORGA, L. I, 274. *Poezia şchiopătează şi se schimb-ades în proză.* HOGAŞ, DR. I, 187. *Lumea... nici nu bagă de seamă cînd şchiopăt în limbă.* C. PETRESCU, A. 323. *Hotărîrile mele şchioapătă.* SADOVEANU, O. XVIII, 338. *Fără o sinceră camaraderie între*

membrii echipei, lucrările vor şchiopăta. D. GUSTI, P. A. 300. *Gîndul se-nfiripă-alene Şi şchioapătă.* ARGHEZI, VERS. 511. *Peste puţină vreme treaba iar a început să şchioapete.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 843.

2. T r a n z. şi r e f l. (Rar) A şchiopa **(I)**. *Să să şcopăteadze-n călţăminte sparte.* DOSOFTEI, PS. 55/16, cf. ISER. ◊ R e f l. r e c i p r. *Le [illegible] [pe gişte] cu pietre şi bete ca să le izbească mute, să nu se mai şchiopăteze una pe alta.* SADOVEANU, O. XVI, 352.

3. I n t r a n z. (Regional; despre oi) A se îmbolnăvi de şchiop **(II)** (Stănești-Tîrgu Jiu). Cf. CHEST. V 173/86. *Cînd oile şchioapătă, se spală.* ib.

— Prez. ind.: pers. 1 *şchiopătez* şi (rar) *şchiópăt, şchioápăt*, 2 *şchiopătezi*, (rar) *şchiópeţi, şchioápeţi*, 3 *şchiopătează, şchioápătă*. — Şi: (învechit şi regional) **şcopătá, schiopătá**, (învechit) **şcopetá, schiopotá**, (regional) **şchiopetá** (ISER., ALR I 1 0[illegible]/82), **şchiopotá** (MAT. DIALECT. I, 192) vb. I, **schiopăti** (A II 12; prez. ind. *schiopătesc* ib.) vb. IV, **schipătá** vb. I.

Lat. * **excloppitare.**

ŞCHIOPĂTÁRE s. f. Acţiunea de a ş c h i o p ă t a **(1)**; (rar) şchiopătătură, şchiopătură, (familiar) şovîlcăială **(1)**, şovîlcăit[1] **(1)**. Cf. KLEIN, D. 423, LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 272, DDRF, ALEXI, W. *Hoţii trec dintr-un tărîm într-alt tărîm. O şchiopătare de vultúri căzuţi din stele.* ARGHEZI, VERS. 143.

— Pl.: *şchiopătări*. — Şi: (învechit) **schiopătáre** s. f. POLIZU.

— V. **şchiopăta.**

ŞCHIOPĂTÁT, -Ă adj. **1.** (Rar; despre fiinţe) Care şchiopătează **(1)**. Cf. KLEIN, D. 423, LB, PONTBRIANT, D. *Iepuraşul şchiopătat... s-arată.* ALECSANDRI, P. III, 366, cf. DDRF, ALEXI, W. *Barza şchiopătată, cloanţa pe-o aripă.* ARGHEZI, VERS. 720.

2. (Despre mers) De şchiop **(I 1)**; şoldiu **(1)**. (familiar) şonticăit, şovîlcăit[2], (rar) şchiopătînd **(1)**.

3. (Mat.; învechit, rar; în sintagma) *Trigon şchiopătat* = triunghi scalen, v. s c a l e n. *De nu va fi nici o lature potrivită, atunci să naşte trigon şchiopătat.* LEM. GHEOM. I, 1r 26, cf. URSU, L. S. 286.

— Pl.: *şchiopătaţi, -te.*

— V. **şchiopăta.**

ŞCHIOPĂTĂTÓR, -OÁRE adj. (Rar; şi substantivat) (Persoană) care şchiopătează **(1)**. Cf. CIHAC, I, 272, ALEXI, W., SCL 1955, 80.

— Pl.: *şchiopătători, -oare.* — Şi: **schiopătătór** s. m. ALEXI, W.

— **Şchiopăta** + suf. *-(ă)tor.*

ŞCHIOPĂTĂTÚRĂ s. f. (Rar) Şchiopătare. Cf. CIHAC, I, 272.

— Pl.: *şchiopătături.*

— **Şchiopăta** + suf. *-ătură.*

ŞCHIOPĂTÎ́ND, -Ă adj. **1.** (Rar; despre mers) Şchiopătat **(2)**. *Cu mersul şchiopătînd.* ŞEZ. III, 16.

2. F i g. (Despre versuri) Cu unităţile metrice incomplete; cu imperfecţiuni de ritm şi rimă. *Abia scot două versuri, ş-acele încă sînt... şchiopătinde şi aspre la auz.* NEGRUZZI, S. II, 218.

— Pl.: *şchiopătinzi, -de.* — Şi: (regional) **şchiopótînd, -ă** adj.

— V. **şchiopăta.**

ŞCHIOPĂTÓR, -OÁRE adj. (Învechit) Şchiop **(I 1)**. Cf. DRLU, CIHAC, I, 272.

— Pl.: *şchiopători, -oare.*

— **Şchiopa** + suf. *-(ă)tor.*

ŞCHIOPĂTÚRĂ s. f. (Rar) Şchiopătare. Cf. DRLU, COSTINESCU, DDRF. *Nişte răni mici... produc şchiopătură.* ENC. VET. 94, cf. CADE. *Şchiopătura oilor e bucuria lupilor.* PANN, P. V. III, 27/15, cf. ZANNE, P. I, 569.

— Pl.: *şchiopături.*

— **Şchiopa** + suf. *-ătură.*

ŞCHIÓPEA s. m. art. (Prin nord-vestul Munt.; depreciativ) Şchiopîrlan. Cf. UDRESCU, GL.

— **Şchiop** + suf. *-ea.*

ŞCHIOPÉNIE s. f. (Rar) Starea celui şchiop **(I 1)**; mers caracteristic celui şchiop. Cf. IORDAN, L.R.A. 170. *Imită şchiopenia unui profesor.* CĂLINESCU, E. O. I, 180, cf. SCL 1958, 253.

— **Şchiop** + suf. *-enie.*

ŞCHIOPÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) De şchiop **(I 1)**, caracteristic celui şchiop. *Dumnezeu să te ferească De bătaia cea orbească Şi piciorange schiopească.* PANN, P. V. III, 25/20, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *şchiopeşti.* — Şi: (învechit şi regional) **schiopésc, -eáscă** adj.

— **Şchiop** + suf. *-esc.*

ŞCHIOPETÁ vb. I v. **şchiopăta.**

ŞCHIOPÍ[1] vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică fiinţe) A face să devină şchiop **(I 1)**. Cf. TDRG 1 383, SCRIBAN, D. 1 170. *Nouă [cai] am omorît, Nouă am schiopit.* PĂSCULESCU, L. P. 183. ◊ I n t r a n z. [Boul] *şchiopeşte.* ALR I 1 089/363.

— Prez. ind.: *şchiopesc.* — Şi: **schiopí** vb. IV.

— V. **şchiop.**

ŞCHIOPÍ[2] vb. IV v. **scuipa.**

ŞCHIOPÍCĂ s. f. sg. (Prin Transilv.; în construcţia) *La şchiopică* = şotron **(1)**. ALR SN V h 1 300/102.

— **Şchiop** + suf. *-ică.*

ŞCHIOPÎ́RC interj. (Familiar; repetat) Şontîc. *Venea şi el, şchiopîrc — şchiopîrc!* SCRIBAN, D.

— De la **şchiop.**

ŞCHIOPÎRCÁ vb. I. I n t r a n z. (Prin Maram. şi Transilv.) A şchiopăta **(1)**. Cf. DR. IX, 420.

— Prez. ind.: ? — Şi: **şchioploca** vb. I DR. IX, 420.

— V. **şchiopîrc.**

ŞCHIOPÎ́RCĂ s. f. (Regional; depreciativ) Persoană şchioapă (v. ş c h i o p **I 1**) (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 96.

— De la **şchiopîrc.**

ŞCHIOPÎRLÁN, -Ă s. m. şi f. (Depreciativ) Persoană şchioapă (v. ş c h i o p **I 1**); (regional; depreciativ) şchiontropea **(1)**, şchiopea, şchiopîrlea, şoldea, şontea, şontropea. Cf. PAMFILE, A. R. 259. *S-amestecă şi şchiopîrlanu-n horă!* SCRIBAN, D. *Şchiopîrlana a uitat să mai aducă împrumutul.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şchiopîrlani, -e.*

— De la **şchiop.**

ŞCHIOPÎRLÁNCĂ s. f. (Regional; depreciativ) Femeie şchioapă (v. ş c h i o p **I 1**). Cf. SCRIBAN, D., UDRESCU, GL.

— Pl.: *şchiopîrlance.*

— **Şchiopîrlan** + suf. *-că.*

ŞCHIOPÎ́RLEA s. m. art. (Regional; depreciativ) Şchiopîrlan. *L-a cuprins vitejia pe şchiopîrlea!* STANCU, D. 317. *Şchiopîrlea mi-a rupt roata căruţii.* UDRESCU, GL.

— De la **şchiop.**

ŞCHIOPÎRNÓG, -OÁGĂ adj. (Prin vestul Transilv.; depreciativ) Şchiop **(I 1)**. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *şchiopirnogi, -oage.*
— De la **şchiop.** Cf. c o t o n o g.

ŞCHIOPLOCÁ vb. I v. **şchiopîrea.**

ŞCHIOPOTÁ vb. I v. **şchiopăta.**

ŞCHIOPOTÁNĂ s. f. (Regional; depreciativ) Femeie şchioapă (v. ş c h i o p **I 1**) (Mățău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *şchiopotane.* — Şi: **schiopotánă** s. f. COMAN, GL.
— De la **şchiop.**

ŞCHIOPOTÎ́ND, -Ă adj. v. **şchiopătînd.**

ŞCHIPÁ vb. I v. **scuipa.**

ŞCHÍPTRU s. n. v. **sceptru.**

ŞCHIUBÉI s. n. v. **ştiubei.**

ŞCHIUOPÍ vb. IV v. **scuipa.**

ŞCHIUPÁ vb. I v. **şchiopa.**

ŞCHIUPÍ vb. IV v. **scuipa.**

ŞCIUMP s. n. sg. (Regional) Casă natală (Bocşa). LEXIC REG. II, 37. *Ăsta-i şciumpu meu.* ib.
— Cf. ş t i o m p.

ŞCIUPĂÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A bate, a lovi (Globu Craiovei—Orşova). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184. *Ar trebui o țîră şciupăit că nu-i de treabă.* id. ib.
— Prez. ind.: ?
— Cf. c i u p ă i.

ŞCÎP subst. v. **şcapă.**

ŞCÎRCÁ vb. I v. **crişca.**

ŞCÎRCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A scrîşni din măsele (Vicovul de Sus—Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.
— Prez. ind.: ? — Şi: **scîrcîí** vb. IV GLOSAR REG.
— Formație onomatopeică. Cf. ş c î r c a.

ŞCÎRÎÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A frige. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Prez. ind.: ?
— Din ucr. **шкварити.**

ŞCÎ́RLĂ s. f. v. **şcorlă.**

ŞCÎT subst. (Regional) Vită. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Pl.: ?
— Cf. ucr. c k o т.

ŞCLABÓRȚ subst. (Regional) Cocoş (la puşcă) (Petreştii de Jos—Turda). Cf. ALR II 4 993/250.
— Pl.: ? — Şi: **sclabórț** subst. ALR II 4 993/250.
— Din germ. **Schlagbolzen.**

ŞCLAFITĂ s. f. (Prin Transilv.) Palmă[1] **(2).** Cf. PAŞCA, GL.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Cf. ş c l e f u i.

ŞCLÁFNIȚĂ s. f. v. **şlofmiță.**

ŞCLÁIER s. n. v. **şlaier.**

ŞCLEÁFĂ s. f. **1.** (Transilv.) Bucată groasă de lemn (despicată dintr-un trunchi). Cf. KLEIN, D. 424, LB, POLIZU, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE 1 118, FRÎNCU-CANDREA, M. 105. *Şclepe de lemn de gorun.* CHEST. V 36/85, cf. ALR I 1 988/100. *Ai înfundat soba cu şclefele astea.* MAT. DIALECT. I, 268, cf. TEAHA, C.N. 269.
2. (Prin Transilv. şi Maram.) Felie, bucată (mare). Cf. T. PAPAHAGI, M. 233. *Ai mîncat o şcleafă de pită şi tot nu te-ai săturat.* MAT. DIALECT. I, 268.
3. (Prin Transilv.; în forma *scleafă*) Fiecare dintre cele două jumătăți ale capului de porc despicat pentru a servi ca aliment. Cf. REV. CRIT. III, 168.
— Pl.: *şclefe.* — Şi: **şcleámpă** (T. PAPAHAGI, M. 233), **şcleápă, scleáfă** (POLIZU, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, FRÎNCU-CANDREA, M. 105) s. f.
— Etimologia necunoscută.

ŞCLEÁMPĂ[1] s. f. (Regional; depreciativ) Persoană bătrînă, ramolită (Moiseiu—Vişeu de Sus). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— Cf. germ. S c h l a m p e.

ŞCLEÁMPĂ[2] s. f. v. **şcleafă.**

ŞCLEÁPĂ s. f. v. **şcleafă.**

ŞCLEFÁ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar; complementul indică lemne) A despica, a crăpa. Cf. LB.
— Prez. ind.: *şclefez.*
— V. **şcleafă.**

ŞCLEFENEÁȚĂ s. f. (Regional) Bucată de lemn (despicată dintr-un trunchi), lungă de un metru (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 96.
— Pl.: *şclefenețe.*
— De la **şcleafă.**

ŞCLEFUÍ vb. IV v. **şlepcui.**

ŞCLIOÁNȚĂ s. f. (Prin Bucov.; depreciativ) Femeie bătrînă şi rea. Cf. LEXIC REG. 108.
— Pl.: *şclioanțe.*
— Cf. c l o a n ț ă, ş c l e a m p ă[1].

ŞCLIP s. n. v. **şlip[1].**

ŞCLIPÁR s. m. v. **şlipar.**

ŞCLOF s. n. v. **şlag[1].**

ŞCLOFÓRNIȚĂ s. f. (Regional; depreciativ) Femeie neglijentă (Ieud—Vişeu de Sus). Cf. T. PAPAHAGI, M. 233.
— Pl.: *şclofornițe.*
— Cf. ş c l a f n i ț ă, ş c l i o a n ț ă.

ŞCOÁDĂ s. f. (Regional) Pagubă **(1)** (Cîndeşti—Dorohoi). LEXIC REG. II, 119.
— Pl.: *şcoade.*
— Din ucr. **шкода.**

ŞCOÁLĂ s. f. **A. I. 1.** Instituție de învățămînt, mai ales elementar sau mediu. *În toate zile pritcindu-să în şcola a unui tirean.* N. TEST. (1648), 160ʳ/25. *De ar fi toată scriptura numai den singură cetirea să se înțeleagă, de-acii nici ar fi şcoalele..., nici dascalii.* ST. LEX. 217ᵛ/11, cf. GCR I, 220/20. *Îi punea de învăța oştenia ca în şcoale.* N. COSTIN, L. 125, cf. CANTEMIR, HR. 252, LEX. MARS. 244. *Au aşedzat scoală de învățatul copiilor.* MUSTE, LET. III, 82/5. *Să aibă* [mănăstirea] *şcoală* (a. 1795). IORGA, S. D. VIII, 31, cf. KLEIN, D. 424. *Ceasta o învăța pruncii de la mumele sale, ceia de la gramatici în shoală.* MAIOR, IST. 53/3, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., FULEA, B. 24/1, REG. SHOLAST. 3/13. *Eu am chiemat ieri pe Petru la şcolă.* DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. 205/26, cf. CLEMENS. *Scriptură elementaricească pe care sfatul scuolilor... au cercetat-o* (a. 1825). CAT. MAN. II, 111. *Fără limba patriei... puțin folositoare s-au arătat şcoalele şi cărțile* (a. 1826). GCR

II, 252/29. *În scuolile noastre încep a învăța pe copii ce este slova.* VÎRNAV, L. 13^{v}/21, cf. DRLU, LB, I. GOLESCU, C. *În aceste războaie ei se pregătesc, ca într-o şcoală, pentru alte lupte mai mari.* BĂLCESCU, M. V. 8, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Am să întrebuințez toate figurile retoricei cîte le-am învățat la şcoală.* ALECSANDRI, O. P. 199, cf. CIHAC, I, 272. *Cînd într-o scoală scopul instruirii nu este determinat cu preciziune,... învățătura acolo este fără soliditate.* ODOBESCU, S. II, 62. *Copiii... ascultă cu sete de pe băncile şcoalei graiul învățăturei.* EMINESCU, G. P. 43. *Ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericei pentru şcoală.* CREANGĂ, A. 2. *Secule întregi a plîns acest popor lipsit de lumina şcoalii.* CARAGIALE, O. III, 242. *Îl deteră pe la şcoli şi filozofi.* ISPIRESCU, L. 2, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, HOGAŞ, DR. II, 119, CADE. *Cînd mă întorceam de la şcoală, am văzut... lume strînsă.* SAHIA, N. 58. *Dac-o prind, o dau afară din şcoală.* SEBASTIAN, T. 204. *Învățasem în şcoală despre rotunzimea pămîntului.* SADOVEANU, O. XVI, 483, cf. SCRIBAN, D. *Povesti întîmplări de la şcoală.* CĂLINESCU, E. O. I, 180. *N-avem şcoli, dă ne rămîn copiii proşti.* CAMIL PETRESCU, O. II, 220. *Se întorsese de la nişte şcoli din străinătate.* STANCU, R. A. II, 16. *Mîndră..., Nu-mi mai face supărare, Că nu poci şedea la şcoale.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 16. *Din Alexandru Ghica a-nceput şicoale în țara rumânească.* GRAIUL, I, 8, cf. 4. *Domnişor de la işcoală, Vin-acasă şi te-nsoară.* BUD, P. P. 29, cf. 31. *Nu-ş cine a intrat pă urmă ş-a-nfințat şicolile pînă az.* VÎRCOL, V. 21, cf. CIAUŞANU, V. 201, GREGORIAN, CL. 64, ALR I 1 507, 1 522, 1 524, ALR II 2 987, 2 991, ALR SN IV h 910. *Măi bădiță de la şculă, Cugetă la-nvățătură.* ANT. LIT. POP. I, 140, cf. A I 20, 21, 35, II 12. ◇ (Învechit; întărit prin „de învățătură" sau „de învățături") *Aşijdere au mai făcut şcoli de învățătură.* NECULCE, L. 386. *Şcoale de învățături... măriia-ta ai făcut.* R. GRECEANU, CM II, 10. ◇ (Urmat de determinări care indică gradul, felul etc.) *Au dat măriia-sa Nicolaie Vodă poruncă... să facă şcoală grecească şi slovenească.* R. POPESCU, CM I, 537. *Au aşăzat şcoli de obştie, carii încet, încet s-au făcut... folositoare şi... vestite.* IST. CAROL XII, 77^{v}/23. *Învăța la scoală latină.* MAIOR, D. 59/3. *Shoala preparandă sau pedagoghicească a nației româneşti.* ST. INST. 3/1. *Shoala națională românească din Pesta* [Titlu]. MONTAN, S. *Condică ghenerală de documenturi şi matricule a shoalilor naționale din Moldova* (a. 1828). CAT. MAN. I, 235. *Şcoalele țirculare seau normale stau supt derectorul ghimnaziei de Tiflis.* AR (1829), 142^{1}/2. *Coprinderea decretului... pentru înființarea shoalelor alilodidactice.* CR (1829), 261^{1}/1. *Împărțirea obiectelor ce se învață în shoalele publice* (a. 1838). CAT. MAN. II, 74. *La şcoala publică se învăța numai greceşte.* NEGRUZZI, S. I, 3. *Te dau la şcoala domnească să înveți carte grecească multă.* FILIMON, O. I, 122. *La 1852... s-a deschis şcoala domnească.* CREANGĂ, A. 75. *Să-mi obțiu diploma de patru clase primare la şcoala domnească.* CARAGIALE, O. IV, 7. *I-a dat o misiune pe vară, să plece-n Elveția, pentru a studia organizarea şcolilor rurale.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 59. *Pe scăunaşul din fața lor, un elev al şcoalei de poduri şi şosele.* BUJOR, S. 115. *A propus să urmeze şcoala normală.* REBREANU, I. 61. *La şcoala veterinară s-au inoculat doi cîini.* BABEŞ, O. A. I, 194. *A învățat într-o şcoală de hogi.* SADOVEANU, O. XVI, 17. *Am intervenit să se facă şcoli de cîntăreți.* ARGHEZI, P. T. 38. *Am un băiat, pe care de nu l-oi da la şcoala militară, îl dau la medicină.* CĂLINESCU, E. O. II, 297. *Aflară cu uimire că sînt chemați la şcoala de ofițeri.* CAMIL PETRESCU, O. III, 446. *Fu unul dintre primii directori... care înființă o şcoală de calificare.* V. ROM. octombrie 1963, 15. ◇ F i g. *Şi-a făcut studiile la şcoala lumii — unde nu se cer examene.* CARAGIALE, O. IV, 373. ◇ (Prin vestul Transilv.; în trecut) **Şcoală sărăcească** = orfelinat. Cf. TEAHA, C. N. 269. ✦ Local, clădire în care îşi are sediul o instituție de învățămînt. Cf. HERODOT (1645), 320, ȚICHINDEAL, F. 384/7. *N-am intrat... în sala scoalei unde se țineră şedințele Asociațiunii.* ODOBESCU, S. I, 470. *Capătă reumatism din cauză că şcoala e umedă ca o pivniță.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 8. *Era... frunziş din belşug cu care să se împodobească şcoala.* AGÎRBICEANU, A. 506, cf. CADE. *Mai încolo... venea primăria..., apoi pe stînga şcoala.* REBREANU, R. I, 93, cf. SCRIBAN, D. *Un plop uscat şi lîngă plop o şcoală.* ARGHEZI, VERS. 285. *Le-a făgăduit că le face o biserică nouă şi şcoală.* CAMIL PETRESCU, O. II, 158. *Ferestrele şcolii sînt fumurii.* STANCU, D. 310. *Şcoala din Lespezi strălucea de curățenie.* GALAN, B. I, 233. *Şcoala săsească are o curte lungă interioară şi nişte scări late.* DEMETRIUS, A. 98. ✦ Totalitatea elevilor (şi a cadrelor didactice) dintr-o instituție de învățămînt. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Fusese cel dintîi premiant pe şcoală.* CAMIL PETRESCU, O. II, 9, cf. III, 36. *Toată şcoala îl ascultă cu sufletul la gură.* V. ROM. aprilie 1955, 186. *Toată şcoala a luat parte la concurs.* DL.

2. Studiu, învățătură într-o şcoală (**A I 1**); p. e x t. sumă de cunoştințe (dobîndite într-o şcoală). *Eram pre atuncea la şcoală la Bar.* M. COSTIN, O. 166. *Aceştea... cuconi mearsără la şcoală.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 23^{r}/5. *Nu te face trist ca copiii ce-i duc la şcoală.* ANTIM, P. 144. *Gheorghie, isprăvind şcoalele în Cluj, au învățat gramatica în Blaj.* ŞINCAI, HR. III, 126/35. *Familia noastră... la şcoală nu m-a dat.* ALEXANDRESCU, O. I, 344. *El îşi purta copiii la şcoală şi nu se uita la nici o cheltuială.* AGÎRBICEANU, A. 210. *Cunoştea pe învățătorul Herdelea cu care fusese... coleg de şcoală.* REBREANU, R. I, 23. *Trecuse prin destulă şcoală, pentru a fi învățat latineşte.* VIANU, A. P. 82. *După ani de şcoală, Tudor se întorsese acasă.* DEMETRIUS, A. 28. *A fost şi el muncitor ca şi mine... A făcut şcoala greu!* BARANGA, I. 194. *Şcoala face pe-omul, om, Ş-altoiul pe pomul, pom.* PANN, P. V. I, 171/22. ◇ L o c. a d j. (Calc după fr. *de haute école*) **De înaltă şcoală** = care dă dovadă de o pregătire excelentă, de o măiestrie[1] (4) desăvîrşită. *Dresorul de cai, călăreața de înaltă şcoală, baletistele şi clownul August.* ARGHEZI, P. S. 222. *Afişe mari şi colorate viu reprezentau scene din junglă, călăreți de „înaltă şcoală".* P. CONSTANT, R. 63. ◇ E x p r. (Regional) **A face şcoală** (cu cineva) = a) a învăța minte (pe cineva), v. m i n t e (5). Cf. PAMFILE, J. II, 413; b) a sta de vorbă (cu cineva); a se sfătui. Cf. id. ib.; c) a ațîța, a asmuți. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Prin Munt. şi Olt.) Intrigă, uneltire; comportare calculată, perfidă. Cf. CIAUŞANU, GL. *Nu te potrivi la ce-ți spune, asta-i o şcoală la el.* BUL. FIL. V, 173. *Asta e o şcoală a lor, nu vezi?* UDRESCU, GL.

3. F i g. Izvor, sursă de cunoştințe, de învățături etc.; mijloc, sistem de formare, de instruire etc. (într-un anumit domeniu). *Atina... au fost shoala lumii.* CALENDARIU (1814), 99/24. *Natura înfățişează necontenit o şcoală.* MARCOVICI, C. 52/25. *Napoleon zicea că tragedia produsă pe teatru este şcoala bărbaților celor mari.* GT (1838), 60^{1}/8. *În al XIV, XV şi al XVI veac, scoala războiului era în țerile Dunării de Jos.* BĂLCESCU, P. A. 43/8. *Turinul... A fost, ca Romaantică, a vitejiei şcoală.* ALEXANDRESCU, O. I, 354, cf. COSTINESCU, SCRIBAN, D. *Scriitorul trecuse prin buna şcoală a literaturii şi limbei latine.* VIANU, A. P. 95. *Vezi dumneata, îi zise, aici este pentru un tînăr o şcoală de energie.* CĂLINESCU, E. O. I, 111. *Cu un glas... format la şcoala slujbelor în biserică, el vesti că a izgonit căimăcămia.* CAMIL PETRESCU, O. II, 680. *Aviația e o minunată şcoală... a voinței, curajului şi hotărîrii.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 761. *Folclorul este o şcoală, la care înveți să-ți adînceşti dragostea de țară.* BENIUC, P. 8. *Felul lui de a fi e pentru ei o şcoală de rafinament şi de bun-gust.* VINEA, L. I, 385.

4. (Prin Transilv. şi Ban.; în construcția) **De-a şcoala** = şotron (**1**). Cf. ALR SN V h 1 300.

II. (La sg.) Totalitatea instituțiilor de învățămînt; organizare a procesului de instrucție şi educație în şcoli (**A I 1**). *În sarcina şcoalei cade instrucțiunea.* CARAGIALE, O. IV, 76, cf. SCRIBAN, D. *Dintr-un privilegiu al claselor avute... şcoala a devenit un bun al poporului.* CONTEMP. 1952, nr. 325, 1/1. *Marea grijă pe care par-*

tidul și guvernul o acordă școlii. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 658. *Școala nouă îi deschide o cu totul altă perspectivă.* V. ROM. septembrie 1954, 193, cf. CF 1960, 18. *Alături de școală și presă, la... îmbogățirea limbii române contribuie și scena.* L. ROM. 1966, 190.

III. (Adesea urmat de determinări care indică apartenența, domeniul, caracterul etc.) Grup de adepți ai unui maestru[2] **(1)** sau ai unei idei, teorii, doctrine etc.; p. e x t. ansamblu de idei, principii (filozofice, științifice, artistice) care sînt adoptate de un număr oarecare de oameni. *Eu cred rățita școalei Salerniei că iaste cea mai încredințată decît toate.* CUGETĂRI, I, $84^v/22$, cf. HELIADE, O. II, 161. *Socotim că literatura română se împarte astăzi în două școli.* RUSSO, S. 47, cf. 82, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Tezismul și tendenționismul sînt două școale deosebite.* CARAGIALE, O. III, 90, cf. 176. *S-au născut în veacul nostru... școli literare pe care critica le cunoaște sub felurite numiri.* IONESCU-RION, C. 100. *A căutat să localizeze în biserica Răsăritului pictura strălucită a școlelor Apusului.* HOGAȘ, DR. I, 39. *Alegerea acestor elemente a fost opera școlii critice moldovenești.* IBRĂILEANU, SP. CR. 20, cf. CADE. [Millo], *ridicîndu-se în fața școlii declamatorii a lui Aristia și Caragiale,... preconizează o artă simplă și o dicțiune naturală.* SADOVEANU, O. XIX, 370, cf. SCRIBAN, D., VIANU, A. P. 146. *Școala latinistă a dus la exagerări dăunătoare.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 908. *Școala de fonologie românească cuprinde astăzi un număr relativ mare de cercetători.* L. ROM. 1966, 125. ◇ *Șef de școală* v. ș e f[2] **(1)**. ◇ E x p r. **A face școală** = a avea un număr mare de adepți sau de imitatori.

B. (Învechit și regional; urmat de determinări care arată felul) Pepinieră; răsadniță. *Pomet... se numește școală de altoi, precum se numește și locul în carele se seamănă școală de sămănat.* ECONOMIA, 127/7, cf. 149/14. *Lemnuțele... din aer nu iau atita și așa adeseori umezeală, precum în shoala cea de lemne.* ÎNV. POM. 57/23. *Pentru școala pomarie trebuie... loc ales.* ÎNV. FRĂG. 15/4, cf. 14/19. *Sămănăric (shoală de pomăt).* FILIPESCU, D. II, 61/25. *Vidomostie de soma copăceilor sălbatici ce se răsădea de lăcuitori în shoala de livadă.* I. IONESCU, C. 249/20, cf. PONTBRIANT, D., ENC. ROM. *Școala de vie.* ALR II 6 109/414, cf. 29, 531. *Școalî di rasaduri.* ALR SN I h 188/414.

— Pl.: *școli* și (învechit și regional) *școale.* — Gen.-dat. și: (învechit și regional) *școalei, școalii.* — Și: (învechit și regional) **școúlă**, (învechit) **școlă** (pl. *școle* PONTBRIANT, D.), **scoálă**, **scuólă**, **shoálă** (pl. și *shoale*), **shólă** (BUDAI-DELEANU, LEX.), (regional) **șicoálă** (pl. și *șicoale*), **șăcoálă** (ALR I 1 522/837), **sicoálă** (ib. 1 507/840, 1 522/840), **așcoálă** (ib. 1 507/283), **așcúlă** (ib. 1 507/339, 341, ALR II/334; pl. și *așcule* ALR I 1 507/339, ALR II/334), **ișcoálă** (pl. și *ișcoale* ALR I 1 507/80, 289, 302), **ișicoálă** (ib. 1 507/129, 1 522/129), **oșcoálă** (BUD, P. P. 31, ALR II 2 987/353, 833), **oșcólă** (ALR I 1 507/343, 345, 347, 348, 351, 361, 1 522/343, 354, ALR II 2 987/346; pl. și *oșcole* ALR I 1 507/343, 347, 348), **oșcolie** (ARH. FOLK. VI, 194), **ușcoálă** (GREGORIAN, CL. 64, ALR I 1 507/85, ALR II 2 987/130, 2 991/130) s. f.

— Din slavonul школа. — **Scoală, shoală, sholă** < lat. **schola.** — **Scuolă** < it. **scuola.** — **Ișcoală** < magh. **iskola.** — **Așcoală, așculă, oșcoală, oșcolă, oșcolie, ușcoală** < magh. **oskola.**

ȘCOÁRLĂ s. f. v. **școrlă.**

ȘCOLÁR[1], -Ă adj. Care ține de școală **(A I 1)**, care privește școala sau pe școlari[2] **(1).** V. ș c o l ă r e s c **(1).** Cf. COSTINESCU. *Două, trei funcțiuni... a avut, — bibliotecar, apoi revizor școlar.* CARAGIALE, O. III, 8. *Acesta scria o notiță despre „Serata școlară".* VLAHUȚĂ, O. A. III, 28, cf. ALEXI, W., TDRG, CADE. *A cerut revizorului școlar să-i caute un om cu care să se poată înțelege.* REBREANU, R. I, 96. *Oamenii... aduceau bani la comitetul școlar.* I. BOTEZ, ȘC. 91, cf. 222, SCRIBAN, D. *Cîteva tuleie mai lungi... îi dădeau un aer matur care făcea din uniforma școlară un adevărat veșmînt militar.* CĂLINESCU, E. O. I, 58. *Pe Timon îl numi inspector școlar.* STANCU, R. A. IV, 173. *Regulamentul școlar interzicea... elevilor colaborarea la orice publicații politice sau literare.* V. ROM. septembrie 1954, 142. *Îi invită la serbările școlare.* GÎ 1962, nr. 625, 3/2. ✦ Școlăresc **(1).** *Cu perseverența caracteristică glumelor școlare — apărea pe tabela proaspăt spălată următoarea inscripție.* TEODOREANU, M. II, 30. *Viața mea școlară se dezvoltase normal.* SADOVEANU, O. XVI, 420. *Titi povestea de tot soiul de mărunțișuri din viața zilnică sau cea școlară.* CĂLINESCU, E. O. I, 65.

— Pl.: *școlari, -e.* — Și: (rar) **scolár, -ă** adj. SCRIBAN, D.

— Din fr. **scolaire** (adaptat după *școală*).

ȘCOLÁR[2], -Ă s. m. și (învechit, rar) f. **1.** Elev (al unei școli **A I 1** elementare sau, rar, medii[2]); (învechit, rar) școlean. *Învățătura dascalului are să fie dimpreună și o dată către toți școlarii.* CARTE TREB. II, 4/2, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dumineca... cu școlarii la besercă a merge.* INSTRUCȚIE, 4/16. *Regulele acestea... sînt orînduite și așezate pentru ținerea și procopseala sholarilor.* REG. SHOLAST. 3/4. *Învățăturile cele mai grele să se predea sholarilor totdeuna înainte de amiaz.* PETROVICI, P. 124/22. *Să se dea de premium sholariului celui bun.* TOMICI, Î. VI/2. *O adunare de profesori... și de sholari, așăzați de cătră ocîrmuirea țării, spre a învăța și a să deprinde la limbi și științe.* LEON ASACHI, B. 102/13, cf. DRLU, CAT. MAN. I, 236. *Primirea sholarilor va urma în primăvara aceluieș an.* AR (1829), $78^1/2$, cf. $174^2/11$. *Una din școlarele școalei domnici voastre cutează... să cînte cavatina din opera lui Belini.* HELIADE, O. II, 59. *Școlarele clasului întîi vor avea lăcuința lor în pansion.* CR (1833), $40^2/12$, cf. BULETIN, F. (1833), $69^2/10$. *Rugăciuni pre cariile este scoleriul datoriu a le rosti.* SĂULESCU, Î. 12/7. *Mărginindu-să numerul scolerilor, multe din fetele orășenilor s-au lipsit de folosul învățăturei* (a. 1836). URICARIUL, VII, 193. *Un tînăr și foarte bun sholeri..., aducînd mangal aprins în casă,... l-au găsit maică-sa înădușit.* ALBINEȚ, M. 85/9. *S-a dus... cu sholerii să facă o călătorie.* KOGĂLNICEANU, S. 92, cf. 87, POLIZU, PONTBRIANT, D., CANELLA, V. 270. *Amîndoi veseli, sprinteni ca niște școlari în vacanție.* ALECSANDRI, O. P. 277, cf. CIHAC, I, 272. *Noi, școlarii, am rămas cu ochii holbați unii la alții.* CREANGĂ, A. 3. *Unde a fost școlarul după ce a ieșit de la școală?* CARAGIALE, O. IV, 78. *Nu mi s-a întîmplat ca vreun scolar... să-mi fi făcut rușinea ce mi-a făcut copiii tăi.* ISPIRESCU, L. 273. *Arareori se amestecă în larma și jocurile școlarilor.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 92, cf. III, 30, DDRF. *Școlarii trecură pe lîngă ei cu căciulele în mînă.* SANDU-ALDEA, D. N. 96, cf. ALEXI, W., TDRG. *Înainte de șapte sosiră cei mai mulți școlari, primeniți cu haine de sărbătoare.* AGÎRBICEANU, A. 507, cf. CADE. *N-au venit de patru zile! Se răsuci iar din pat tovarășul lui Comșa, cu promptitudinea unui școlar pîrîtor.* C. PETRESCU, Î. II, 60. *Ce le spun școlarilor din clasele mele?* I. BOTEZ, B. II, 278. *Școlarii nu mai aveau curajul să stea cu el în clasă.* SAHIA, N. 58, cf. SADOVEANU, O. XVIII, 563, SCRIBAN, D. *Părea caietul de exerciții la caligrafie al unui școlar.* CĂLINESCU, E. O. I, 299. *Aerul de școlar cu care Nițescu... îl urmărea... îi făcea nespusă plăcere.* CAMIL PETRESCU, O. II, 389. *Drumurile pe care trebui să le bat zilnic ca să ajung la casele în care meditam școlari mă istoviră.* STANCU, R. A. II, 103. *Școlarule, ții minte? Caietul de latină Era-nsemnat pe margini cu versuri.* BENIUC, V. A. I, 179. *Am stat în vestibul ca un școlar pus la colț.* H. LOVINESCU, T. 338. *Era cel mai dintîi dintre toți școlerii.* SBIERA, P. 130, cf. 262, CIAUȘANU, V. 201, ALR I 1 516/56, 510. *Școlar de te-am făcut, Carte mîndră-ai învățat.* BALADE, III, 99.

2. (Învechit) Discipol. *Vestita Aspasia din Milet..., carea și avea cinste a să lăuda Socrates că ar fi fost el ucenicul sau școlariul ei, să învinovățisă fărădelegii.* MOLNAR, I. 351/19. *Într-această retragere, iubit de scolerii sei,... Șincai petrecea o viață hărăzită numai binelui omenirii.* ARHIVA R. I, 2/22, cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *şcolari, -e.* — Şi: (învechit şi regional) **şcoláriu, şcolér,** (învechit) **scolár, scolér, scolériu, sholár, sholáriu, sholér,** (regional) **şcolériu** (CADE, SBIERA, P. 262), **işcolár** (ALR I 1 516/56) s. m.

— **Şcoală** + suf. *-ar.* — Pentru variantele cu s, cf. lat. s c h o l a r i s.

ŞCOLARICÉŞTE adv. (Neobişnuit) Şcolăreşte **(1).** Cf. COSTINESCU.

— Şi: **scolaricéşte** adv. COSTINESCU.

— **Şcolar[2]** + suf. *-iceşte.*

ŞCOLARITÁTE s. f. sg. **1.** Starea, calitatea de şcolar[2] **(1)**; perioadă de timp în care cineva este şcolar[2] sau are calitatea de şcolar[2]; (rar) şcolărie **(1).** Cf. CADE 1 121. *Şcoala primară urbană e de patru ani de şcolaritate.* SCRIBAN, D. 1 173. *Smarandache ştia totul din vremea şcolarităţii.* CĂLINESCU, B. I. 21, cf. DL, DM, DN[2].

2. (Rar) Disciplină de şcolar[2] **(1).** *Îi obişnuisem, în primii... ani de liceu, cu o severă şi admirabilă şcolaritate.* GALACTION, O. 20, cf. DL, DM, DN[2].

— Şi: (rar) **scolaritáte** s. f.

— Din fr. **scolarité** (adaptat după *şcoală*).

ŞCOLARÍŢĂ s. f. v. **şcolăriţă[1].**

ŞCOLÁRIU s. m. v. **şcolar[2].**

ŞCOLARIZÁ vb. I. T r a n z. A încadra, a atrage în activitatea de şcolar[2] **(1)**; a instrui, a forma, a pregăti în şcoală **(A I 1)**: (regional) a şcolări **(2).** Cf. DL, DM, DN[2]. *Pentru a asigura o bună funcţionare a acestor grădiniţe au fost şcolarizate 327 educatoare.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 831.

— Prez. ind.: *şcolarizez.*

— Din fr. **scolariser** (adaptat după *şcoală*).

ŞCOLARIZÁRE s. f. sg. Acţiunea de a ş c o l a r i z a şi rezultatul ei. *S-a mutat la Lwow, pentru o şcolarizare cît mai serioasă a copiilor săi.* LL I, 12. *În legătură cu şcolarizarea băiatului, o sprijinea... pe nevastă-sa.* GALAN, B. II, 232, cf. DL, DM, DN[2]. *Înfăptuirea planului de şcolarizare a copiilor necesită un număr mai mare de şcoli.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 832. *Introducerea şcolarizării la şase ani reprezintă un experiment pedagogic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 23/3.

— V. **şcolariza.**

ŞCOLÁSTIC, -Ă adj. v. **scolastic.**

ŞCOLASTICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **scolasticesc.**

ŞCOLASTICEÁŞTE adv. v. **scolasticeşte.**

ŞCÓLĂ[1] s. f. (Regional) Locul din faţa fierăriei unde se potcovesc bivolii (Sînnicoară—Cluj). CV 1952, nr. 5, 39. *Mni-o hiit bdibolu şcola.* ib.

Pl.: ?

— Din magh. **iskola.**

ŞCÓLĂ[2] s. f. v. **şcoală.**

ŞCOLĂRÉL s. m. (Rar) Diminutiv al lui ş c o l a r[2] **(1).** Cf. CIHAC, I, 272.

— Pl.: *şcolărei.*

— **Şcolar[2]** + suf. *-el.*

ŞCOLĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** De şcoală **(A I 1)**: de şcolar[2] **(1)**; caracteristic şcolii sau şcolarilor[2]. V. ş c o l a r[1]. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 272. *Răsfoirea unor asemenea cărţi nu se face decît la momente solemne în viaţa şcolărească.* CARAGIALE, O. IV, 426. *Dedic [scrierea]... tuturor acelora cari au stat cu mine în vreo legătură colegială sau şcolerească.* SBIERA, F. S. 4, cf. CADE. *Se încinse un rîs şcolăresc.* TEODOREANU, M. II, 163, cf. SCRIBAN, D. *Cu graba şcolărească, Lucu îşi luă o poziţie pe care o socotea mai corectă.* VINEA, L. I, 325.

2. (Mai ales despre scrieri) Care dovedeşte lipsă de maturitate, de profunzime, de originalitate; simplu, naiv **(2).** *În stocul nostru de producţiuni literare sînt o mare parte de copilării, — imitaţii şi plagieri şcolăreşti.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 105.

— Pl.: *şcolăreşti.* — Şi: (învechit) **şcolerésc, -eáscă, scolărésc, -eáscă** (COSTINESCU) adj.

— **Şcolar[2]** + suf. *-esc.*

ŞCOLĂRÉŞTE adv. **1.** Ca şcolarii[2] **(1)**, în felul şcolarilor[2]; (neobişnuit) şcolariceşte. Cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 272, CADE, SCRIBAN, D. *Pe domnul cu monoclu şi cu o carte purtată şcolăreşte nu l-ai întîlnit niciodată.* ARGHEZI, P. T. 171. *Lui Felix îi mărturisi că e un cal prea bătrîn ca s-o înceapă şcolăreşte.* CĂLINESCU, E. O. II, 69, cf. DL, DM.

2. În mod simplu, naiv, lipsit de originalitate. *Comparaţiile lui, în genere,... sînt nefireşti şi şcolăreşte căutate.* DELAVRANCEA, T. 211.

— Şi: (învechit, rar) **scolăréşte** adv. COSTINESCU.

— **Şcolar[2]** + suf. *-eşte.*

ŞCOLĂRÉT s. n. (Rar; cu sens colectiv) Şcolărime. *Logofătu bisericesc şi al scoalilor mai mare piste popărie, scolăret şi învăţătorime.* JIPESCU, O. 102, cf. TDRG, CADE.

— Şi: (învechit, rar) **scolărét** s. n.

— **Şcolar[2]** + suf. *-et.*

ŞCOLĂRÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. A învăţa, a studia într-o şcoală **(A I 1)**; a fi şcolar[2] **(1)** împreună sau în acelaşi timp cu cineva; (rar) a şcoli **(2).** Cf. DDRF, DR. IV, 695, CADE. *Mulţi ani a şcolărit pîn-a ajuns aici.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM.

2. T r a n z. (Prin Munt.) A şcolariza. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *şcolăresc.*

— V. **şcolar[2].**

ŞCOLĂRÍE s. f. sg. **1.** (Rar) Şcolaritate **(1).** *Cuvinte rămase în minte din şcolărie.* DDRF. *[Eram] familiarizat cu învăţatul copiilor din timpul şcoleriei mele* SBIERA, F. S. 167.

2. (Prin Munt.) Învăţătură, studiu. Cf. UDRESCU, GL. *Ce atîta şcolărie pe bieţii copii, că nu s-or face toţi dascăli!* id. ib.

— Şi: (regional) **şcolerie** s. f.

— **Şcolar[2]** + suf. *-ie.*

ŞCOLĂRÍME s. f. (Cu sens colectiv) Mulţime de şcolari[2] **(1)**, totalitatea şcolarilor[2]; (rar) şcolăret. Cf. CIHAC, I, 272, DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE. *A mai spus, în hazul şi aplauzele... şcolărimii, că nu s-a împăcat niciodată cu matematicele.* I. BOTEZ, B. II, 129, cf. DL, DM.

— **Şcolar[2]** + suf. *-ime.*

ŞCOLĂRÍT s. n. sg. (Prin nord-vestul Munt.) Învăţătură, studiu. Cf. UDRESCU, GL. *Atîta şcolărit ca azi nu s-a pomenit.* id. ib.

— V. **şcolări.**

ŞCOLĂRÍŢĂ[1] s. f. Elevă (a unei şcoli **A I 1** elementare sau, rar, medii[2]). *Daruri în bucăţi de haine dăruite şcolariţelor.* MN (1836), 79/46. *Eşti blîndă şi neînvăţată ca o scoleriţă.* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 426. *Eu îi voi fi o supusă sholeriţă.* ASACHI, PED. 22/7. *Scoleriţele, ce au învăţat mai nainte.* CALENDAR (1855), 141/19. *Profesorul şi cu şcoleriţa lui se puneau pe o sofa şi lecţia se făcea.* ALECSANDRI, O. P. 57. *Cea dintîi şcolăriţă a fost însăşi Smărăndiţa popii.* CREANGĂ, A. 2. *Niciodată ca acum salonul profesorului de danţ... nu [a] fost mai îmbulzit de şcolăriţe.* CARAGIALE, O. IV, 301, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG 1 389, CADE.

La şcoala elementară slujesc doisprezece dascăli... la patru sute de şcolari şi şcolăriţe. I. BOTEZ, ŞC. 221. *Purta un guleraş alb, ca o şcolăriţă.* SADOVEANU, O. VIII, 294, cf. SCRIBAN, D. 1 277. *Părea, în modesta ei tăcere, o şcolăriţă de la călugăriţe.* VINEA, L. I, 151. *Tu luai note ca o şcolăriţă cuminte.* BARANGA, I. 172. *Mai citeşte-mi, şcolăriţă!* THEODORESCU, V. I, 125. *Sora mea, şcolăriţa, a slăbit.* LABIŞ, P. 344.

— Pl. : *şcolăriţe.* — Şi : (învechit) **şcolaríţă**, **scolăríţă** (POLIZU), **scoleríţă**, **sholeríţă**, (regional) **şcoleríţă** s. f.

— **Şcolar**[2] + suf. *-iţă.*

ŞCOLĂRÍŢĂ[2] s. f. (Regional) Învăţătoare (Corbu—Borsec). ALR I 1 509/571.

— Pl. : *şcolăriţe.*

— De la **şcoleriu**[1].

ŞCOLEÁN s. m. (Învechit, rar) Şcolar[2] **(1)**. *Fieştecare şcolean orice cuvînt să-l înţăleagă.* CPÎ II, 4/5, cf. 306/9.

— Pl. : *şcoleni.*

— **Şcoală** + suf. *-ean.*

ŞCOLÉR s. m. v. **şcolar**[2].

ŞCOLERÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şcolăresc.**

ŞCOLERÍE s. f. v. **şcolărie.**

ŞCOLERÍŢĂ s. f. v. **şcolăriţă**[1].

ŞCOLÉRIU[1] s. m. (Prin Bucov. şi Transilv.) Învăţător. Cf. DDRF, ŞEZ. II, 43, COMAN, GL., ALR I 1 508/571.

— Pl. : *şcoleri.* — Şi : **şculer** (accentul necunoscut) s. m. DDRF, ŞEZ. II, 43.

— De la **şoleriu**, prin apropiere de *şcoală.*

ŞCOLÉRIU[2] s. m. v. **şcolar**[2].

ŞCOLÍ vb. IV. (Rar) **1.** T r a n z. A învăţa, a instrui (în cadrul unei instituţii de învăţămînt). Cf. SCRIBAN, D., DM 831. ◇ R e f l. p a s. *Un mare institut politehnic unde să se şcolească în cît mai bune condiţii un număr de 5 500 studenţi.* IL octombrie 1961, 17. ✦ A certa, a dojeni, a mustra[1] **(2)** (cu asprime); a bate. Cf. SCRIBAN, D. *Lasă, că te-oi şcoli eu!* id. ib.

2. I n t r a n z. A şcolări **(1)**. *El pleacă... la Institutul... unde va fi şcolit pînă prin* 1835. IST. LIT. ROM. II, 490.

— Prez. ind. : *şcolesc.*

— V. **şcoală.**

ŞCOLIŞOÁRĂ s. f. Şcoliţă. *Pe alocurea să veade că au cîte o şcolişoară de învaţă.* C. CANTACUZINO, CM I, 41, cf. DDRF.

— Pl. : *şcolişoare.*

— **Şcoală** + suf. *-işoară.*

ŞCOLÍT, -Ă adj. (Şi substantivat) (Persoană) învăţată, instruită. *Preuţii... i-am găsit pretutindenea mai puţin şcoliţi.* SBIERA, F. S. 119. *Să meargă la oraş şi să întrebe pe vreun şcolit.* PAMFILE, D. 67, cf. DL, DM. *Tăticule, zice din nou puştiul (şcolit), dar o definiţie nu se dă printr-o negaţie.* CONTEMP. 1970, nr. 1 213, 6/1, cf. ALR I 143/75.

— Pl. : *şcoliţi, -te.*

— V. **şcoli.**

ŞCOLÍŢĂ s. f. Diminutiv al lui ş c o a l ă **(A I 1)**; şcolişoară, şcoluţă. *Ia fiinţă atunci, ca în toată Moldova şi tot pe lîngă biserică, o şcoliţă de cîntăreţi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 3/2.

— Pl. : *şcoliţe.*

— **Şcoală** + suf. *-iţă.*

ŞCOLOPÁC s. m. (Ornit. ; învechit, rar) Sitar *(Scolopax rusticola).* Cf. ŞINCAI, în DR. V, 561.

— Pl. : *şcolopaci.*

— Din lat. **scolopax.**

ŞCOLÚŢĂ s. f. Şcoliţă. *Şcoluţele... sărace şi puţin cunoscute ale iezuiţilor.* BARIŢIU, P. A. I, 195, cf. 453.

— Pl. : *şcoluţe.*

— **Şcoală** + suf. *-uţă.*

ŞCOMÎRLÁIE s. f. (Regional) **I.** Fum sau miros înecăcios rezultat din arderea grăsimilor (Sîngeorz Băi—Năsăud). Cf. PAŞCA, GL. 53.

II. Ceartă (Sîngeroz Băi—Năsăud). Cf. PAŞCA, GL. 53.

— Pl. : ?

— **Şcomîrlă** + suf. *-aie.*

ŞCOMÎ́RLĂ s. f. **I. 1.** (Prin Bucov., Transilv. şi Maram.) Fum (sau miros) înecăcios rezultat din arderea mîncării, a grăsimilor etc. Cf. BUGNARIU, N., T. PAPAHAGI, M. 233, GLOSAR REG., L. ROM. 1963, nr. 2, 155.

2. (Regional) Mîncare făcută din peşte sărat (Runcu Salvei—Năsăud). Cf. CHEST. VIII 59/27.

II. (Regional) Lulea (Crucea—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

III. (Regional ; în forma *scomîrlă*) Noroi[1] **(1)** (Bonţ—Gherla). Cf. COMAN, GL.

IV. (Regional) Sfoară. Com. din MARAMUREŞ.

V. (Prin vestul Transilv.) **1.** (În forma *scormîrlă)* Epitet depreciativ pentru un om foarte slab. Cf. CADE 1 121, FRÎNCU-CANDREA, M. 105.

2. (În forma *scormîrlă)* Epitet depreciativ pentru un animal foarte slab. Cf. CADE 1 121, FRÎNCU-CANDREA M. 105.

— Pl. : ? — Şi : **scomírlă** s. f. CADE, FRÎNCU-CANDREA, M. 105, COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş c o r l ă.

ŞCOMÎRLĂÍŢĂ s. f. (Regional) **I.** Fum sau miros înecăcios rezultat din arderea grăsimilor (Sîngeorz Băi—Năsăud). Cf. PAŞCA, GL. 53.

II. Ceartă (Sîngeorz Băi—Năsăud). Cf. PAŞCA, GL. 53.

— Pl. : ?

— **Şcomîrlă** + suf. *-iţă.*

ŞCÓNDRU s. n. v. **scondru.**

ŞCOP, ŞCOÁPĂ adj. v. **şchiop.**

ŞCOPÁ vb. I v. **şchiopa.**

ŞCOPĂTÁ vb. I v. **şchiopăta.**

ŞCOPETÁ vb. I v. **şchiopăta.**

ŞCOPÍ vb. IV v. **scuipa.**

ŞCORBÁCI s. n. v. **sgîrbaci.**

ŞCÓRBURĂ s. f. v. **scorbură.**

ŞCORBURÓS, -OÁSĂ adj. v. **scorburos.**

ŞCORDĂLUÍ vb. IV. R e f l. r e c i p r. (Prin nord-estul Transilv. ;despre boi) A se împunge. BUGNARIU, N.

— Prez. ind. pers. 3 pl. : *şcordăluiesc.*

— Etimologia necunoscută.

ŞCORHÁN s. m. (Regional) Gîndac de bucătărie (Şanţ — Năsăud). ALR I 1 900/215.

— Pl. : *şcorhani.*

— De la **corhan.**

ŞCÓRLĂ s. f. **I.** (Prin Mold.) Încălţăminte neîngrijită sau deteriorată. Cf. COMAN, GL. *O babă mare Cu*

scorli încălţată. Cu haine rupte îmbrăcată. CHEST. V 171/4.

II. (Regional ; în forma *şcîrlă)* Pipă mare de lut, în stare proastă (Sîngeorz Băi Năsăud). PAŞCA, GL.

III. 1. (Bucov. şi prin Transilv.) Epitet depreciativ pentru o vită bătrînă, slabă şi nărăvaşă. Cf. BUGNARIU, N., com. din STRAJA-RĂDĂUŢI şi din ZAHAREŞTI – SUCEAVA, LEXIC REG. 108, GLOSAR REG.

2. (Prin Bucov., Transilv. şi Maram.) Epitet depreciativ pentru o femeie bătrînă şi slabă. Cf. BUGNARIU, N., MARIAN, H. 14, GLOSAR REG.

— Pl. : *şcorle.* — Şi : **şcoárlă** (com. din ZAHAREŞTI SUCEAVA, COMAN, GL.), **şcîrlă** (BUGNARIU, N., PAŞCA, GL., GLOSAR REG.), **scórlă** s. f.

— Cf. ucr. dial. ш к о р а, ш к ы р а. Cf. L. ROM. 1973, 499.

ŞCORLIOÁBĂ s.f. (Prin Bucov. ; depreciativ) Vacă slabă şi nărăvaşă. Cf. LEXIC REG. 108.

— Pl. : ?

— Cf. ş c o r l ă.

ŞCÓRLIT s. n. (Regional) Casă de prostituţie (Drăguşeni Tîrgu Neamţ). Cf. GLOSAR REG. ◇ E x p r. **A face şcorlit** — a frecventa o casă de prostituţie. Cf. ib.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞCORPELÍ vb. IV v. **scorbeli.**

ŞCÓRPIE s. f. v. **scorpie.**

ŞCORPIÓN s. m. v. **scorpion.**

ŞCORT s. n. (Bucov. şi prin nord-estul Transilv.) Ceartă ; intrigă ; discordie. *Acest secretari... a vîrît mult şcort între aceia carii trebuiau să trăiască şi să lucre împreună în deplină conţelegere şi unire.* SBIERA, F. S. 253. *În zădar s-or încerca a stîrni scorturi pintre oameni, a aţîţa pe unii asupra altora.* id. P. 305, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, LEXIC REG. 108. *Se îmbată şi caută şcort.* L. ROM. 1964, nr. 1, 83. ◇ E x p r. **A ţine şcort** = a se certa. Com. din ZAGRA—NĂSĂUD.

— Pl. : *şcorturi.* — Şi : **scort** s. n.

— Etimologia necunoscută.

ŞCORTÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Bucov.) A căuta ceartă. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind. : ?

— V. **şcort.**

ŞCORTÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Cicălitor (Volovăţ—Rădăuţi). ALR I 1 564/385.

— Pl. : *şcortoşi, -oase.*

— **Şcort** + suf. *-os.*

ŞCORŢOFLÉCI s. m. (Prin Bucov. ; depreciativ) **1.** Om neglijent, murdar ; (regional ; depreciativ) şcorţofloi **(1).** Cf. LEXIC REG. 115.

2. Om de nimic ; (regional ; depreciativ) şcorţofloi **(2).** Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl. : *şcorţofleci.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş c o r ţ o f l o i.

ŞCORŢOFLÓI s. m. (Prin Bucov. ; depreciativ) **1.** Şcorţofleci **(1).** Cf. LEXIC REG. 115.

2. Şcorţofleci **(2).** Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl. : *şcorţofloi.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş c o r ţ o f l e c i.

ŞCOTAI subst. (Prin Bucov. ; depreciativ) Vacă slabă şi nărăvaşă. Cf. ŞEZ. III, 89.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Cf. ş c i t.

ŞCÓTĂ s. f. v. **scotă.**

ŞCOTC subst. (Regional) Ceartă, scandal (Hănţeşti—Suceava). Cf. I. CR. IV, 251. *Cine-i de vină, dacă el singur o stîrnit şcotcu?* ib.

— Pl. : ?

— Cf. ş c o r t.

ŞCOTÚIE s. f. v. **şcătulă.**

ŞCOVILNÍŢĂ s. f. (Prin Bucov. ; glumeţ) Copil deştept, isteţ, vioi. Cf. LEXIC REG. 108.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞCRÁBĂ s. f. v. **scroambă.**

ŞCRÁBLĂ s. f. (Prin Bucov. şi Maram.) Aşchie mare ruptă dintr-un butuc. Cf. ARVINTE, TERM. 86, 125, 167, GLOSAR REG.

— Pl. : ? — Şi : **şcroáblă** s. f. GLOSAR REG.

— Etimologia necunoscută.

ŞCRÁDĂ s. f. v. **scradă.**

ŞCRĂBLÍ vb. IV. R e f l. (Prin Maram. ; despre buşteni) A se aşchia la suprafaţă prin ciocnire. Cf. ARVINTE, TERM. 86, 125, 167.

— Prez. ind. pers. 3 : ?

— V. **şcrablă.**

ŞCROÁBLĂ s .f v. **şcrablă.**

ŞCROBĂÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) „A zgreptăna, a roade". Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Prez. ind. : *şcrobăiesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş c r ă b l i.

ŞCUITÚRĂ s. f. (Regional) Lemn în formă de prismă triunghiulară, care se aşază între acoperiş şi căpriori pentru a ridica streaşina casei (Albac—Abrud). Cf. CHEST. II 246/313.

— Pronunţat : *şcu-i-.* — Pl. : *şcuituri.*

— Etimologia necunoscută.

ŞCÚLĂ s. f. v. **şcoală.**

ŞCULER s. m. v. **şcolerul^{1}.**

ŞCUÓRPĂ s. f. v. **scorpie.**

ŞCÚRPIE s. f. v. **scorpie.**

ŞCUTÍE s. f. v. **şcătulă.**

ŞCUTÎ́IE s. f. v. **şcătulă.**

ŞDEAMP subst. v. **şteamp.**

ŞEA s. f. v. **şa^{3}.**

ŞEÁPTE num. card. v. **şapte^{1}.**

ŞEÁPTELEA, ŞEÁPTEA num. ord. v. **şaptelea.**

ŞEÁPTESPRĂZEACE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞEAPTEZÉCE num. card. v. **şaptezeci.**

ŞEAPTEZÉCI num. card. v. **şaptezeci.**

ŞEÁRPE s. m. v. **şarpe.**

ŞEÁSE num. card. v. **şase.**

ŞEÁSELEA, ŞEÁSEA num. ord. v. **şaselea.**

ŞEAŞMEÁ s. f. v. **şaşma.**

ŞEÁUĂ s. f. v. **şa^{3}.**

ŞEBÁC s. n. v. **şabac.**

ŞEBĂCEÁ s. f. v. **şăbăcel.**

ȘECHÉR subst. (Prin sud-vestul Dobr.) Zahăr. Cf. COMAN, GL., ALR I 1 609/984.

— Din tc. **șeker,** bg. **шекер.**

ȘECHERLÍE s. f. (Regional) Cafea dulce, cu caimac (Bîrlad). COMAN, GL.

— Pl. : ?

— Din tc. **șekerli** [kahve].

ȘECHI adj. (Regional) Bălțat (Comloșul Mare—Jimbolia). Cf. LEXIC REG. II, 12.

— Pl.: *șechi.*

— Din germ. **Scheck.**

ȘEDATOR s. m. (Învechit, rar) Elev însărcinat să supravegheze, să învețe etc. pe colegii lui, în lipsa învățătorului sau a profesorului ; (ieșit din uz) monitor^{2} **(2).** *Era la dînșii orînduit și gubernor... care așeza la fiecare bandă un sedator.* ARISTIA, PLUT. 128/4, cf. ENC. ROM. *În lipsa dascălului-i ținea locul ,,șudatorul".* CATANELE, 88.

— Accentul necunoscut. — Pl. : *sedatori.* Și : **șudator** (accentul necunoscut), **sedator** (accentul necunoscut) s. m.

— Cf. lat. s e d a t o r.

ȘÉDĂ s. f. (Învechit, rar ; în l o c. a d v.) **În ședă** = în subordine ; sub supraveghere. *Era ,,în șădă" la mine : dimineața și demiaza eu îl ascultam.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 83. *Să fii student în clasa II-a primară și să ai... și opt băieți în șădă, mi se pare că e de ce să te fudulești.* id. ib.

— Cf. ș e d a t o r.

ȘÉDE subst. (Prin vestul Transilv.) Suprafață plană care prelungește cuptorul în afară și pe care se poate ședea sau dormi. V. v a t r ă. Cf. ALR I 648/283, 285.

— Pl. : ?

— Cf. ș e d e a.

ȘEDEÁ vb. II. I n t r a n z. (Despre oameni ; adesea în concurență cu a s t a) **I. 1.** (Adesea întărit prin ,,jos", ,,pe șezut", familiar, ,,în fund", ,,în popou" etc.) A fi așezat sprijinindu-se pe partea inferioară a bazinului. *Sculă-se împăratul... și ceia ce șidea (ce șăzuse* N. TEST. 1648). COD. VOR. 82/4. *Se împlu nunta... Și intră împăratul și-i văzu șezînd.* CORESI, EV. 302, cf. ST. LEX. 149^{v1}/14. *Era mulțime de harapi și unul, carel(e) era mai mare de ei, șăde* (a. 1692). GCR I, 301/32, cf. ANON. CAR., LEX. MARS., LB, ISER, POLIZU, PETRI, V., CIHAC, I, 273, ALEXI, W., TDRG. *A avea la îndemînă cupeaua unui tren... înseamnă a merge șezînd.* HOGAȘ, DR. I, 1, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Acum e vremea de fugă, Pînă-mi este iarba crudă..., Unde șezi, Nu te mai vezi.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 390. *Șăd pi șăzut.* ALR I 1 380/375, cf. ALR II/I h 72. ◇ (Învechit și popular ; în opoziție cu a s t a) *Rugăciunea pravilei să n-o uitați... oare cale făcînd, oare stînd, oare șezînd.* CORESI, EV. 323. *Micitelii ședea, iari măcenicii sta.* VARLAAM, C. 149. *De puține ori ședea, mai mult sta și-ngenunchiat făcea ruga.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 143^{v}/7. *Ei făcea pasca legii stînd, precum am zis, iară D[o]mnul și ucenicii lui au făcut cina șăzînd* (a. 1699). GCR I, 331/39. *De mă culc, de stau sau șed, Nicăiri n-aflu recoare.* MUREȘANU, P. 11/17. ◇ (Cu determinări care indică poziția membrelor, a trunchiului etc., obiectul de sprijin, locul) *Văzu u om într-un scaun înralt șizînd* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 194/5. *Vlădicii... le-au pus scaunele, de șed dena-dreapta domnului.* URECHE, L. 70. *Atîta i-au fost dragi caii, cît..., șezind la masă, în citeva tepsii au fost puind balegă de cal.* CANTEMIR, HR. 345. *Craiul făcut-au ospăț mare mării[i] sale..., șăzînd amîndoi în capul mesii.* R. GRECEANU, CM II, 46. *La rîul Vavilonului, acolo ședeam și plîngeam* (a. 1697). GCR I, 311/23. *Au mers și el înlăuntrul căsii divanului, unde ședea craiul în tron.* BERTOLDO, ap. GCR II, 169/27. *Pe un colț de piatră șade el.* BOLINTINEANU, O. 41. *Le aștepta Chiajna, șezînd pe un jeț înalt de stejar.* ODOBESCU, S. I, 130. *Cu perdelele lăsate Șed la masa mea de brad.* EMINESCU, O. I, 105. *Șezînd pe iarbă...,* [își mărturiseau] *unul altuia păcatele.* CREANGĂ, A. 129. *Artistul meu ședea picior peste picior pe laviță.* CARAGIALE, O. III, 17. *Daniil, bătrînul stariț, Șade-n jețu-i răsturnat.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 161. *Ședea cu coatele pe masă.* DDRF. *Eu ședeam pe prag la noi.* COȘBUC, P. I, 116. *Societarii de la ,,Arhanghelii" ședeau în fruntea mesei.* AGÎRBICEANU, A. 91. *Mă văd cum ședeam singur în banca mea, la examenul de limba latină.* GALACTION, O. 57. *Mihai Vodă șade la o masă mare.* TOPÎRCEANU, P. O. 29. *Ședea dreaptă pe divan, cu mînuțele în poală.* SADOVEANU, O. XIII, 444. *Ședea cu coatele pe masă și cu capul între palme.* CĂLINESCU, E. O. I, 18. *Toma ședea cu picioarele sub el.* CAMIL PETRESCU, O. III, 229. *Într-o verde grădiniță Șade-o dalbă copiliță Pe-așternut de calonfiri.* ALECSANDRI, P. P. 33. *Pe laviță ședeai.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 265. *Șăd cu coatele pe masă.* ȘEZ. III, 53. *O nevastă tinerică Șade-n pat, toarce la furcă.* MAT. FOLK. 1 111. ◇ (Despre ființe mitologice, închipuite ca niște oameni) *D[u]mne[dze]u șede pre scaunul sfîntul său.* PSALT. HUR. 40^{r}/9. *Dzeul șeade în scaunul sfînt al său.* PSALT. 90. *Daniil așijdere pre părintele ceresc ședzînd l-au vădzut.* VARLAAM, C. 460. *În lăcaș de mărgărint, Șede Domnul cu Sîmpetru La o masă de argint.* GOGA, P. 72. *Da la masă cine șede?... Lîngă Maica Precista Șede Ion sfînt Ion.* ȘEZ. II, 21. ◇ L o c. a d v. **Pe șezute** = în poziția cuiva care este așezat. *Citanie de închinăciune, de rugăciune, pe șezute.* I. GOLESCU, C. *Cade de bucurie pe șezute la marginea trotuarului și-ncepe să plîngă.* CARAGIALE, O. IV, 390. ◇ E x p r. **A ședea în capul oaselor** v. c a p. **A ședea grecește** v. g r e c e ș t e. **A ședea (grecește) în inima** (cuiva) = a ști tot ceea ce gîndește cineva. Cf. ZANNE, P. II, 208. (Cu topica inversată) *Pacea e numai în gură ți; O! cum în inimă-ți șăz. Vrei să mă-nșăli și pă mine?* HELIADE, O. I, 422. **A ședea turcește** v. t u r c e ș t e. **A ședea armenește** v. a r m e n e ș t e. **A ședea în colacul picioarelor** v. c o l a c. (Popular) **A ședea cu curul în cenușă** = a fi leneș. Cf. ZANNE, P. II, 99. (Popular) **A ședea (cu curul) în două luntri** = a evita o opțiune fermă (pentru a nu pierde un profit), a da dovadă de duplicitate. Cf. id. ib. 95. **A ședea la masă** v. m a s ă^{1} **(I 2).** **A ședea pe capul** (cuiva) = **a)** a fi întreținut. Cf. DDRF, TDRG ; **b)** a plictisi (pe cineva) cu insistența. Cf. DDRF, TDRG, ZANNE, P. II, 60. **A ședea pe urechile (sau pe spinarea)** (cuiva) = a fi întreținut. Cf. DDRF, TDRG, ZANNE, P. II, 468. **A ședea (ca) pe ghimpi (sau pe spini, pe foc, pe ace, pe spoнci)** = **a)** a fi nerăbdător și îngrijorat. Cf. DDRF, ZANNE, P. V, 8 ; **b)** a fi grăbit să plece. Cf. ZANNE, P. I, 187, 288, II, 730, III, 381. **A ședea (ca dracu) pe comoară** = a fi bogat și zgîrcit. Cf. DM, ZANNE, P. VI, 608. **A ședea pe bani** = a fi bogat. *Ședeai pe bani Și umblai cu călcașcă.* PANN, E. IV, 149/6. **A ședea pe saltea** = a trăi fără griji, a nu face nimic, fiind bogat. Cf. ZANNE, P. III, 356. **A ședea strîmb și a judeca** (sau **a vorbi, a grăi** etc.) **drept** = a discuta cu franchețe ; a recunoaște adevărul. *Mai bine șezi strîmb și vorbește drept.* PANN, P. V. I, 51/22. *Șezi strîmb și grăiește drept.* NEGRUZZI, S. I, 247. *Să ședem strîmb și să judicăm drept.* ODOBESCU, S. III, 15, cf. ALEXI, W., CADE, ZANNE, P. II, 729. (Învechit) **A ședea asupra** (cuiva) = a incomoda (pe cineva) cu prezența, cu pretenții exagerate. *Atîța oameni ce umbla cu slujba aceea era o mare nevoie, șăzînd asupra saracilor cu lunile* (a. 1757). URICARIUL, IV, 8/22. ◆ (Determinat prin ,,călare", ,,pe cal" etc.) A călări. *Va mușca călcîiul calului, cum cela ce șade pre el să cază înapoi.* PALIA (1581), ap. GCR I, 36/18. *Carii au doauă muieri poartă-i pre ulițe cu pialea ședzînd (șezînd* MUNT.) *călare pre măgariu.* PRAV. 132. *Veți găsi un mînz legat, pre carele nime din oameni n-au șăzut* (a. 1693). GCR I, 310/32. *Domnul șezînd pre asină mergea în Ierusalim.* ANTIM, P. 177, cf. DRLU. *Boieri, cum vedeți pre fiiul meu șezînd pre cal? Samănă-și*

cu Iraclie împăratul. ALEXANDRIA, 16/9. *Șede pe măgar și caută măgarul*, se spune despre un om zăpăcit. Cf. ZANNE, P. I, 536. ◇ E x p r. (Popular) **A ședea călare în inima** (cuiva) = a ști tot ceea ce gîndește cineva. *Eu șăd călare în inima lor* [a femeilor] *și, nu ca mă laud, dar știu toate măruntaiele dintr-însele.* CREANGĂ, P. 161, cf. ZANNE, P. II, 208. ✦ (Despre animale sau păsări) A fi în poziție de repaus. *O creangă a chioșcului pe care sede tubtul sau papagal.* DRĂGHICI, R. 161/23. *Era bucuros, ca un pui de veveriță care șade pe o creangă.* SADOVEANU, O. VIII, 384. *Cum o șezut mîțu pă masă, o văzut o frunză legănindu-să ș-o gîndit că-i un soarec.* ALEXICI, L. P. 232. *Cîinele șade pe fîn... Nici mănîncă, nici va să lase Calul măcar să-l miroase*, se spune despre cineva care, nefolosindu-se de un lucru, nu lasă nici pe alții s-o facă. Cf. PANN, P. V. III, 92/6, ZANNE, P. I, 370. ◇ E x p r. **A ședea pe ouă** = a cloci. Cf. ALR II 5 715/235, 725.

2. (Adesea întărit prin ,,jos") A se așeza, a lua loc. *Judecătoriul nefățarnic va ședea și untunearece de îngeri fără de număr slujindu-i.* CORESI, EV. 35. *Făcu-i să șază pre rînd cîte cincizeci. Și făcură așa, și-i așăzară pre toți.* N. TEST. (1648), 79v/29, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU. *Cu mîna-ntinsă magul îi face semn să șadă.* EMINESCU, O. I, 94. *Face semn să șează procurorului, care ascultă.* CARAGIALE, O. III, 136. *Se strecură într-o strană de lîngă ușă și șezu jos între doi bătrîni.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG, cf. ALEXI, W. *Îi dădui un scaun și-l poftii să șază.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 30. *Pofti pe musafir să șadă.* SADOVEANU, O. X, 296. *Se îndreptă spre o poartă de uluci ascuțite sus, spunîndu-le celor din urmă să șadă jos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 7. *Scoală tu, să șed eu*, se spune cu referire la manifestările egoiste ale oamenilor. Cf. ZANNE, P. IV, 487. *Copaciul cînd jos cade, cine pe el nu șade?* (= față de cei care nu mai sînt în putere este ușor de arătat superioritate). Cf. id. ib. I, 146. ◇ (Cu determinări care indică obiectul de sprijin, locul etc.) *Rahila luă bozii și-i puse supt paiele cămilelor și șăzu desupra.* PALIA (1581), 126/19. *Acea jupîneasă au gătit leagăn cu cai... Dacă l-au deșteptat, au șăzut în leagăn.* URECHE, L. 145. *De la Brăila au șădzut în 2 șeici și au venit tot pre apă.* NECULCE, L. 303. *Chemîndu-l, pusu-i-au scaun de au șăzut între inecer-aga și între tefterdariul.* R. GRECEANU, CM II, 62. *Domnule, ești cu mine. Șezi, mă rog, împotrivă, și vezi de joacă bine.* ALEXANDRESCU, O. I, 190. *Intră în iatacul grecului și șezu lîngă dînsul pe sofa.* FILIMON, O. I, 220. *Șezu pe marginea patului, lîngă căpătîiul meu.* BOLINTINEANU, O. 333. *Își stăpîni indignațiunea și-l pofti să șează la locul său de onoare.* ODOBESCU, S. I, 325. *Își săltă pe umerii largi cojocul mițos și, șezînd în căruță, începu să-și răsucească o țigară.* AGÎRBICEANU, A. 55. *Intră în casă, dă ,,bună seara" și șeade pe pat.* DUMITRAȘCU, STR. 21. *Îl pofti pe Bălcescu să șadă pe un fotoliu mic.* CAMIL PETRESCU, O. III, 623. *Hai, luați-vă fiecare cîte un scaun și ședeți lîngă mine.* VINEA, L. I, 40. *Hai la masă să ședem, Hai să bem Și să mîncăm!* TEODORESCU, P. P. 586. *Vin doi călători... și acela îi și poftește să șadă la umbră.* RETEGANUL, P. IV, 70. ◇ (La imperativ; ca termen sau în formule de invitație) *Dzise Domnul Domnului meu: ședzi den-a dereapta.* PSALT. 238. *Șezi colea și să ospătezi oleacă.* CREANGĂ, P. 32. *Șezi colea la locul tău și să-ți povestesc mai departe.* CARAGIALE, O. III, 261. *Ședeți, prietenilor, și să bem.* AGÎRBICEANU, A. 368. *Ia mai șezi colea oleacă, de te hodinește.* HOGAȘ, DR. I, 231. *Șezi colea. — Stau bine în picioare.* SADOVEANU, O. XVIII, 234. *Te potolește, Doamnă,... mai bine șezi colea.* ARGHEZI, VERS. 428. *Șezi, drăguță, să prînzim, Amîndoi să ne iubim.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 271. *Ia poftim, șezi puținel.* ȘEZ. I, 99. *Șezi la masă să mîncăm, Să mîncăm, să ospătăm.* MAT. FOLK. 46. ◇ (În superstiții) *Cînd intri într-o casă cu fete mari, trebuie să șezi, ca să șază pețitorii.* GOROVEI, CR. 269. *Șezi, să ne șadă stupii.* AGÎRBICEANU, A. 461. *Au intrat în chilie, au șezut oleacă ca să șadă pețitorii, pentru că sînta Luni avea o fată.* SBIERA, P. 81. ◇ E x p r. (Învechit) **A ședea în** (sau **la**) **scaun** = a se înscăuna, a se urca pe tron. *Au venit în țară, de au șăzut la scaun în anii 7099.* URECHE, L. 206. *Vlad Vodă au șăzut în scaun, și, viind țara, i s-au închinat.* R. POPESCU, CM I, 259. *După ce au șezut vodă în scaun, au venit toată boierimea.* DIONISIE, C. 183. (T r a n z. f a c t.; învechit, rar; cu parafrazarea expresiei) *Pogorî pre împăratul den casa D[o]mnului..., și-l șezură pre el preste scaunul împăraților.* BIBLIA (1688), 275¹/10. ◇ T r a n z. f a c t. (Învechit, rar) *Și-l șăzu pre el în carul lui.* ib. 273²/30. *Mi-au dat audiență pre-înaltul vezir Isuf-pașa cu multă cinste, m-au șezut lîngă înălțimea sa.* VĂCĂRESCUL, IST. 302. ✦ (Învechit; cu determinări nume de animale sau echivalente ale acestora, introduse prin prep. ,,pre" sau, rar, ,,spre") A încăleca. *Șezu spre mînzișor Domnul.* CORESI, EV. 106. *Puseră pre* [asin]... *veșmentele lor și șăzu pre dînsul* (a. 1693). GCR I, 311/5. ✦ (În limbajul bisericesc; cu determinări locale) A se plasa, a se posta (așezîndu-se). *Intră în ceriu, ședzu de-a dereapta Dzeului.* PSALT. 336. *Șezi de-a dreapta mea* (a. 1683). GCR I, 263/9. ◇ T r a n z. f a c t. (Învechit, rar) *Și-l vei șădea înaintea judecătorilor și-l vor bate înaintea lor.* BIBLIA (1688), 141¹/14.

3. (Adesea întărit prin ,,pe loc", ,,locului" etc.) A se opri (așezîndu-se); p. e x t. a poposi. *Se întrteji înapoi cu multă grijă, pin'sosi la Tîrgoviște... El acolo gîndise să șază pre loc și să să bată cu turcii.* ANON. CANTAC., CM I, 179, cf. ISER. [Era] *atît de mare încît, atunci cînd ședea locului, putea pare un munte.* BOGZA, V. J. 31. *Să-ți dau două mere dulci, Unde-i ședea să le mînci.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 118. ◇ (Despre animale sau păsări) *Vulturul să dusă și sosînd la Vavilon ședzu din afară sus pre un stîlp.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 107r/2. [Turturica] *zboară, zboară pînă cade Și pe lemn verde nu șade.* ALECSANDRI, P. P. 264. ◇ (Despre mijloace de locomoție) *Pre ci munți au șăzut corabie lui Noe?... Pre munții lui Ararat* (cca 1750). GCR II, 60/37. ✦ (Regional) A se odihni (1). Cf. ALR II 5 668/192, 260, 349. ✦ (De obicei la imperativ sau în construcții negative; adesea întărit prin ,,la un loc", ,,locului", ,,binișor" etc.) A avea astîmpăr, a fi liniștit. Cf. LB, VALIAN, V. *Șezi bine!* POLIZU. *Șezi binișor, blăstămatule, că te ia dracu!* ALECSANDRI, T. 392, cf. COSTINESCU, DDRF, CADE. *Acest copil nu șade bine.* SCRIBAN, D. *Nu mai ședea locului, cuprins de o anxietate febrilă.* CĂLINESCU, E. O. I, 252. *Fugi de-acole, vînă-ncoace! Șezi binișor, nu-mi da pace!* POP., ap. CREANGĂ, P. 276. *Da ședeți, poznașilor!* Pop., ap. TDRG, cf. ZANNE, P. II, 572. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Bogdan și Iordachi... nu dormie, nici le șăde scrisorili.* NECULCE, L. 120. *Peste un ceas poate să șează apa și să poci trece.* BĂLCESCU, ap. CAMIL PETRESCU, O. II, 546.

II. 1. (Urmat de determinări care indică poziția) A se afla, a rămîne într-o anumită poziție. *L-au spînzurat dinaintea casei lui, de au șezut trei zile spînzurat* (sfîrșitul sec. XVIII). LET². III, 254. *Șidem trîntiți pe divanuri în toată dezinvoltura moldovinească.* RUSSO, S. 28, cf. CIHAC, I, 273. *Smărăndița a mîncat papara și pe urmă ședea cu mîinile la ochi și plîngea.* CREANGĂ, A. 3. [Spune] *amicului său care șade în picioare că Europa în veacul viitor va fi... republicană.* CARAGIALE, O. III, 136, cf. DDRF, ALEXI, W. *Cîte-și patru șed drepți.* DELAVRANCEA, O. II, 193. *În jurul piuălor, printre grămezile mari de piatră mărunțită, ședeau, frînți de șale, bărbați și femei.* AGÎRBICEANU, A. 200. *Ș-am șezut și eu în genunchi sub sicriul Sfintei rugînd-o să m-ajute.* SADOVEANU, O. VIII, 548. *Cum ședeau pe spate aveau senzația că sînt aplecați spre concavitatea cerului.* CĂLINESCU, E. O. I, 122. *Se întoarce, cum ședea într-o rînă, spre Toma.* CAMIL PETRESCU, O. III, 125, cf. ALR II/I MN 46, 2 247/2, 47, 102, 310, 723, 872. ◇ (Despre animale) *Un șerpe... ședea colac și se soarea.* ȘEZ. III, 151. ◇ E x p r. **A ședea smirna** v. s m i r n ă. **A ședea cu brațele încrucișate** v. b r a ț.

A ședea cu miinile în sin v. s î n. (Prin Olt.) **A ședea cu capul pe tipsie** = a se căi de o faptă reprobabilă ; a avea o atitudine smerită. Cf. ZANNE, P. III, 401. **A ședea cu dinții la stele** (sau **la soare**) = a nu avea ce mînca, a răbda de foame. *Caii tăi or să șează cu dinții la stele.* ALECSANDRI, T. 751, cf. ZANNE, P. II, 118. (Popular) **A ședea în pat** (sau **în casă**) = a zăcea. Cf. POLIZU, DDRF. ✦ (Regional ; în e x p r.) **A ședea în picioare** (sau **drept**) = (despre cereale) a avea paiul vertical. Cf. ALR II 5 199/414, 762.

2. (Învechit ; în e x p r.) **A ședea împotrivă** = a se opune **(1)**, a rezista. *Încolo altceva n-are putere să șadă împotrivă.* SADOVEANU, O. XVI, 208.

3. (De obicei determinat prin ,,bine", ,,rău" etc. ; cu un complement indirect introdus prin prep. ,,cu") A fi în anumite relații (cu cineva). *Cum șezi... cu el?* I. CR. III, 120. ✦ (Cu un complement de relație introdus prin prep. ,,cu") A se afla într-o anumită situație în ceea ce privește... [Surorile] *ar fi mers cu el, dar tocmai atunci ședeau mai rău ca oricînd cu banii.* BASSARABESCU, ap. TDRG.

4. I m p e r s. (Construit cu dativul ; de obicei cu determinări modale ca ,,bine", ,,rău", ,,frumos" etc.) A i se potrivi, a-l prinde. *Dragul badii, Ștefan Vodă, mai bine îți șade în domnie decît în boierie.* NECULCE, L. 21. *Cum îmi șede pălăria aceasta?* LB, cf. ISER, POLIZU. *Nu vezi că nu-ți șade bine... Să cînți în ast crîng frumos?* ALEXANDRESCU, O. I, 300. *Curat să vă spun, nu vă șede frumos... în hainele aste strimte.* ALECSANDRI, O. P. 203, cf. CIHAC, I, 273. *Tot ce-ar zice, i se cade, tot ce face-i șade bine.* EMINESCU, O. I, 159. *Nu te prea întrece cu vorba, că nu-ți șede bine.* CREANGĂ, A. 106. *Înfățișarea aceea neîncovoiată ... șade atît de bine unui bărbat.* CARAGIALE, O. IV, 73. *Îi ședea bine cu hainele ce îmbrăcă.* ISPIRESCU, L. 232. *Nu-ți faci idee cît îți șade de urît, Cînd stai așa posomorît.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 84, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG. *Să vezi cum îi șade cu limba scoasă și cu ochii ieșiți.* DELAVRANCEA, O. II, 153. *Și-i ședea* [gării] *atît de bine în cadrul verde al dealului.* BASSARABESCU, V. 221, cf. CADE. *Rău îți șade, Ionică, zău așa!* REBREANU, NUV. 291. *Straiele țărănești îi ședeau tare bine.* CĂLINESCU, E. 148. *Mai bine i-ar fi șezut în locul acela pe divan...,* *decît să se ostenească prin soare.* SADOVEANU, O. XIII, 108, cf. SCRIBAN, D. *Îți șade, nesimțitule, frumos Să stai acolo cocoțat?* ARGHEZI, VERS. 556. *O ținută cuviincioasă..., cum șade bine unor stăpîni.* VINEA, L. II, 165. *Mîndră-i lumea și cu fete..., Făr' de feciori rău îi șede.* JARNÍK–BÎRSEANU, D. 101. *Și urîtul șade unora frumos*, se spune despre cineva urît, dar simpatic. Cf. ZANNE, P. II, 790. *Călătorului îi șade bine cu drumul* (= fiecare să-și vadă de treaba de care s-a apucat). Cf. BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 60, ZANNE, P. V, 111. ◇ E x p r. (Prin Ban.) **A-i ședea cu greu** = a fi într-o situație neplăcută. *Nici un pic nu-mi pare rău, Ci-mi șede cîta cu greu, Că ț-am luat năravul tău.* HODOȘ, P. P. 361. ◇ R e f l. *Zugrăvit-au... Purceluși cu coada sfredel și cu bețe-n loc de labă, Cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă.* EMINESCU, O. I, 84. *E rîndul nostru să jucăm! Așa în întuneric, fără muzică, așa ni se șade nouă.* AGÎRBICEANU, A. 164. *Mîndră-i lumea și cu fete, Fără feciori nu se șede.* BUD, P. P. 56. *Și-i frumos și i se șede.* ȘEZ. XIX, 49. *La cămeșa cea albuță I se șede c-o văcuță.* ib. XX, 131.

5. I m p e r s. (În construcții negative ; cu determinări modale ca ,,frumos", ,,bine" etc.) A se cădea, a se cuveni. Cf. VALIAN, V., POLIZU. *Nu șade bine să faci astfel.* COSTINESCU. *Ce nu te gîndești, cînd vorbești?... Nu șade frumos!* CARAGIALE, S. N. 265, cf. DDRF, TDRG. *Să nu mă silești... să mă înjosesc la bătrînețe, că nu șade frumos și nu-i drept!* REBREANU, R. I, 64. *Să nu-i lăsăm să ne aștepte. Nu șade frumos.* STANCU, R. A. I, 99. ◇ E x p r. (Popular) **Șade rușine** = este rușinos (să...). *Șade rușine asta să o facă un voinic.* PANN, E. II, 62/9. *Gîndește-te că șade rușine să afle lumea că faci camătă.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 38. *Ia ascultă, domnule premar, șade rușine, zău șade rușine.* PETICĂ, O. 236, cf. CADE. *Fiți de treabă, mă!... Șade rușine, mă!* VISSARION, FL. 173. ◇ R e f l. *Nu-ți șade bine să vorbești contra hoților cînd tu singur ai furat.* SCRIBAN, D.

III. 1. (De obicei cu determinări locale) A nu se deplasa (dintr-un anumit loc) ; a se afla, a rămîne, a zăbovi (într-un anumit loc). *De menre șuguia cei ce ședea în ușe.* PSALT. HUR. 58r/8. *Ședea lîngă o zăbleală un giurel.* COD. VOR. 16/1. *Fiind el bolnav, el răbdă de-l suiră și-l lăsară cu funi, cu patul, unde ședea Hristos.* CORESI, EV. 59, cf. PALIA (1581), 69/2. *Au zis către ioni, cari șidea în corabie.* HERODOT (1645), 251. *Albert au șăzut șapte zile la Coțmani.* URECHE, L. 102. *Vor șădea în casă.* BIBLIA (1688), [prefață] 3/14. *Șăde pregiur cetate oastea, și nu-i pute scoate.* NECULCE, L. 58. *Au intrat în Țara Rumânească..., șăzînd la Răteaș zece zile.* R. POPESCU, CM I, 256. *Au început a arde casa, și craiul tot ședea și nu vrea să iasă.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 165/13. *Tu șez acolea* (a. 1747). GCR II, 41/28. *Dumnezeii șezînd lîngă Diia să sfătuia.* MOLNAR, RET. 9/8, cf. GCR II, 189/26, LB. *Duceți-vă la moșiia mea și șădeți acolo, pînă să va potoli această vorbă* I. GOLESCU, ap. GCR II, 256/12. *Vor șădea în pansion de dimineață pînă seara.* CR (1833), 40²/37. *La Viena vom șide trii zile.* KOGĂLNICEANU, S. 7, cf. ISER, POLIZU. *Avea obicei să șază la poalele statuei.* NEGRUZZI, S. III, 401, cf. CIHAC, I, 273. *Eu șăd acasă ... Du-te d-ta de fă ce-i ști.* ALECSANDRI, T. I, 70. *Tu șezi la grajdi nedezlipit și să îngrijești de calul mieu.* CREANGĂ, P. 208. *Daca este așa..., șezi acasă.* ISPIRESCU, L. 14, cf. DDRF, ALEXI, W. *Tata șăde la vite și n-o dat de zăce ani pe-acasă.* HOGAȘ, DR. I, 65, cf. CADE. *Toată ziua șade la umbră.* SADOVEANU, O. XIII, 102, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 667. *În pragul ușii... ședea Stănică.* CĂLINESCU, E. O. I, 212. *Ședea ascuns într-un pridvor al casei lui.* CAMIL PETRESCU, O. II, 655, cf. TEODORESCU, P. P. 410, JARNÍK–BÎRSEANU, D. 193, RETEGANUL P. V, 5. *Una... șăde în cămară și plînge.* ȘEZ. I, 99. *Trei fete... ședeau la soare lîngă un perete.* FUNDESCU, L. P. I, 68, cf. PĂSCULESCU, L. P. 239. *Șade Iancu la fîntînă Cu pușca plină a mînă.* T. PAPAHAGI, C. A. 74, cf. ALR II/I MN 118, 3 802. *Am șăzut cam mult în tîrg.* ALR II 2 395/102. *Destui oameni nu le place să șăd acasă.* ib. 3 016/833. *Am șăst cîtva vreme la ei ș-am plecat.* ib. 3 019/172, cf. ALR SN IV h 999/141. *Dar Dalapin ce lucra? El la margine ședea, La dușman nu se ducea.* BALADE, III, 340. *Și Maftei și Doroftei Șed la foc că-s mitiței.* ZANNE, P. II, 73. *(Dracul) șede-n deal și prăvale caru-n vale*, se spune a) despre un om rău. Cf. id. ib. 728 ; b) cînd se întîmplă o nenorocire pe neașteptate. Cf. id. ib. VI, 571. *Și piatra prinde mușchi, dacă șede mult într-un loc* (= cei ce se țin de treabă reușesc să facă ceva). Cf. id. ib. I, 250. *Omul șade lîngă gard și tot mătură împrejur* = în orice condiții omul trebuie să fie harnic. Cf. id. ib. III, 161. *Șede hîrbu-n drum și rîde de oală*, se spune despre un om cu defecte care își bate joc de defectele altuia. Cf. id. ib. 573. *Șede cu punga-n drum*, se spune despre un om bun și darnic. Cf. id. ib. V, 525. *Mihail sfirciog șede la foc, unge curelile, suge mustețele* (Mîța). GCR II, 369. *Dragostea-mpăratului Șeade-n dricul satului* (Biserica). GOROVEI, C. 25. ◇ (Întărit prin repetare, arată o durată prelungită) *Mai șede el cît mai șede, de cască gura prin tîrg, și-apoi își ia tălpășița.* CREANGĂ, P. 44. *Șade, șade, șade și se uită lung și galeș la cocoane.* CARAGIALE, O. VI, 5. *Mai ședea Ce mai ședea, O fată că-și alegea.* TEODORESCU, P. P. 588. ◇ (În imprecații) *Însuși necuratul — șează-n petrii — îi iese în cale.* F (1889), 110. ◇ E x p r. (Regional) **A ședea la bedreag** v. b e d r e a g. (Familiar) **A-i ședea** (cuiva ceva) **la inimă** = a fi preocupat de ceva. *Examenul îi ședea însă la inimă și nu-l putea da fiindcă n-avea bani.* CĂLINESCU, E. 80. (Popular) **A ședea la** (sau **în**, învechit, **cu**) **cinste** = a avea, a căpăta toată considerația.

Dacă şăzi la cinste şi toţi îngrijesc de tine, cum zici, de ce le împungi degetele? CREANGĂ, O. 297. (Familiar) **A şedea la răcoare** (sau, argotic, **la zdup**) = a fi întemniţat. **A şedea între două hotare** (sau **între două scaune**) = a fi nehotărît. *Izbar va fi astu tare şi va şedea între doao hotară.* PALIA (1581), ap. GCR I, 36/12, cf. ZANNE, P. III, 368. **A şedea de faţă** = a fi prezent. *N-au şăzut barul de faţă să-l socotească cu ce s-au căzut pe acel om mare.* IST. Ţ. R. 66. ◇ (Despre abstracte) *În pieptu-mi şade... Muta durere.* I. VĂCĂRESCUL, P. A. 48/9. ✦ (Despre obiecte) A se afla depus sau depozitat într-un loc; a-şi avea locul undeva. *Nu are cu ce să-mi scoată nişte argintării care şed de la mai la argintar.* KOGĂLNICEANU, S. 224. *Pe firida uneia din ele, şed... şase borcane.* CARAGIALE, O. IV, 8. *Ia vedeţi, fetelor, mai şeade vinele alea ale lui Ţugulea în cutia în care le-am aşezat?* ISPIRESCU, L. 316, cf. GOGA, C. P. 38. *Va şedea acest busuioc în pernă.* GOROVEI, CR. 460. *Se dărîmă podul Slimoiului... Numai camionul şedea pe coadă.* SADOVEANU, O. XVI, 337. *Scoase un portmoneu în care şedeau ticsite cîteva monede de argint.* CĂLINESCU, E. O. I, 36. *Nu căta argintului, Că argintul şede-n ladă Şi urîtu jos pe vatră.* ŞEZ. I, 12. *Sita nouă şede-n cui* (= orice lucru nou este preţuit). Cf. ZANNE, P. V, 596. *Şede-ntr-un vîrf de nuia şi nu se teme c-a cădea* (Aluna). ŞEZ. I, 24. *Ce nu şeade în cui?* (Groapa). GOROVEI, C. 181. ✦ (Despre vehicule) A staţiona. *Şade Bătrîna birjă-n gară.* ISANOS, V. 295. *Carul bădiţii Şede în dealul Bistriţii.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 127. ✦ A locui, a domicilia. *Stă de purceade, Dintr-a sa cămară unde şeade.* DOSOFTEI, PS. 57/19. *Au mers a petreace în schit şi nu află chilie să şadă cităva vreame* (a. 1692). GCR I, 305/21. *Dumitraşco... au ieşit în deal la Gălata cu boierii, şi acolo şede.* NECULCE, L. 60. *Cu mare primejdii a vieţii pre fereastră, din casa ce şeadea au scăpat.* CANTEMIR, HR. 194. *Sfînta bisericuce era... fără curte, cu 2—3 chilioare numai, ce şidea bietile călugăriţe.* R. GRECEANU, CM II, 209. [Cărbunarul] *să ruga pînzariului să-l lase să şază cu dînsul în casă* (cca 1705). GCR I, 353/23, cf. LB. *Se apropie pînă subt ferestrile palatului unde şedea Shazinan.* GORJAN, H. I, 5/4, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Iată la o fereastră o gerană, cîteva rozete, o micşunea galbenă: aice şede un bărbier.* NEGRUZZI, S. I, 322. *Un şir de odăi în formă de chilii călugăreşti, în care şedeau idicliii.* FILIMON, O. I, 108. *Nu ştii unde şăde nepotul meu?* ALECSANDRI, T. I, 83, cf. CIHAC, I, 273. [În] *conacul proprietăţii... şede îngrijitorul însărcinat cu cultivarea cîmpului.* ODOBESCU, S. II, 472. *Palatul în care şedeau moşnegii... s-a schimbat iarăşi în sărăcăciosul bordei.* CREANGĂ, P. 89, cf. CARAGIALE, O. III, 212. *Daca mă primeşti să şez la d-ta, mult bine ţi-oi face.* ISPIRESCU, L. 364, cf. DDRF. *Se duc toţi la casa unde moşneagul şedea.* COŞBUC, P. II, 130, cf. ALEXI, W., TDRG. *Prin grădina asta e drumul lui conu Mişu, care şade alături.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 23, cf. CADE. *În camera din faţă şedea doamna.* REBREANU, R. I, 27. *De unde să-l chem, cînd nici nu ştiu unde şade.* C. PETRESCU, C. V. 228. *Nu ştii unde şade d-l colonel?* BRĂESCU, V. 53, cf. SCRIBAN, D. *Cînd eram student şedeam la gazdă pe aceeaşi sală cu o fată.* CĂLINESCU, E. O. I, 141. *Aici şade cineva şi i se huruie casa.* RETEGANUL, P. IV, 53. *Te jur pe capul tău Să nu-i spui unde şed eu.* CĂTANĂ, B. 130. *Întrebă... unde şade Sanda.* FUNDESCU, L. P. I, 23, cf. CHEST. II 8/262, ALR I 374, 671, A I 35, II 12. *Zece români pot şedea într-o casă, că se-mpacă, da două femei ba.* ZANNE, P. II, 14, cf. 292. ◇ (Întărit prin „cu locuinţa") *I se dă numirea după numele unui turc ce şedea cu locuinţa în vîrful acelei măgure.* ODOBESCU, S. II, 460. *Şedea cu locuinţa pe strada Academiei.* CARAGIALE, O. III, 135. ◇ (Prin Transilv. şi Munt.) *Casă* (sau *odaie*) *de şezut* = odaie de locuit. ALR I 688/156, cf. ALR II/I h 236. ◇ (Despre animale sau păsări) *Rîndunica... trece marea şi-şi face un foişor şi şeade într-însul.* ODOBESCU, S. I, 233. *Era să ardă grajdul în care şade.* SADOVEANU, O. XIII, 67. ✦ A trăi, a vieţui (undeva). *Cînt sănătate... La toţi, cîţi svîntă-n Împărăţie şedeţi* (a. 1674). GCR I, 216. *Oamenii Indiei... nu şed cu oraşe, ce răşchiraţi.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 78ᵛ/30. *Înspăimîntîndu-să varvarii, s-au tras într-un loc tare... şi acolo şede.* CANTEMIR, HR. 337. *Acei tătari... au venit şi la Crim, unde şi pînă astăzi şăd.* C. CANTACUZINO, CM I, 51. *Noi şedem pe altă moşie* (a. 1791). ARH. OLT. II, 317. *În vremea cît a şăzut în Sibii a tipărit şi un abecedar.* CR (1829), 107[1]/15. *Ce osîndă pentru mine să fiu silit a şidea la blăstămata asta de ţeară.* C. NEGRUZZI, în PR. DRAM. 456. *Trimes de mic la Paris, a şezut acolo douăzeci de ani.* CARAGIALE, O. III, 265. *Se duce la Iaşi ori la Bucureşti şi şede acolo. Noi şedem aici.* SADOVEANU, O. VIII, 112. *De cine mi mie sete Nu pre aste locuri şede.* RETEGANUL, TR. 133. *Cu şchiop într-un loc de şezi Te înveţi să şchiopătezi* (= deprinderile rele se împrumută cu uşurinţă). Cf. ZANNE, P. II, 720. ◇ E x p r. (Popular) **A şedea laolaltă** (sau **necununaţi**) = a trăi în concubinaj. Cf. ALR II 4 392/27, 260, 272, 279, 325, 334, 346, 349, 362.

2. (Cu determinări care indică o circumstanţă modală) A petrece un timp oarecare într-o anumită situaţie, dispoziţie sufletească, stare de spirit. *Cine cunoaşte cinstitul tău nume, Şeade cu nădejde petrecînd pre lume.* DOSOFTEI, PS. 30/8. *În 20 de zile nici un răspunsu n-au avut, ci şădea îngrijat.* R. POPESCU, CM I, 352. *Văzu pre un om ţăran şăzînd singur făr'de lucru* (cca 1705). GCR I, 352/9. *Care esti mai mare zi, decît ar pute fi?... Aceea în care şedi omul nemîncat* (a. 1779). id. ib. II, 119/35. *În mijlocul muritorilor adormiţi, şade deştept lîngă comoara sa.* MARCOVICI, C. 9/10. *I-a dat pricină să petreacă-n cugetări Şi să şază în comfuzii.* PANN, E. I, 111/6. *Îndată ce va ieşi stăpîna ta, să te sui în camera ta şi să şezi fără s-asculţi.* NEGRUZZI, S. III, 430. *Tristul ciobănel Şede singurel.* BOLINTINEANU, O. 80. *Şi veacuri înainte el şede-uitat.* EMINESCU, O. I, 99. *Mai bine de o lună şezură închişi.* CARAGIALE, O. IV, 277. *Cînd tată-său îl certa, se închidea în odaia lui şi şedea tot timpul abătut.* CĂLINESCU, E. 34. *Şedeţi în ascultare, prieteni prea grăbiţi.* LABIŞ, P. 215. *Daţi din gură, măi feciori, Nu şedeţi ca-n şezători.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 400. ◇ E x p r. **A şedea ca o fată mare** = a fi timid. *Rîdeam de dînsul că şede ca o fată mare.* NEGRUZZI, S. I, 63. **A şedea ca o mireasă** v. m i r e a s ă (I 1). **A şedea parcă i-a murit mireasa** (sau **parcă nu-i place mirele, parcă i-a căzut iapa din ham**) = a fi supărat, posac. Cf. ZANNE, P. II, 732, IV, 449, 452. **A şedea ca cîinele nimănui** = a fi lipsit de sprijin (moral sau material). Cf. id. ib. I, 385. (Prin Mold. şi Bucov.) **A şedea ca dracu-n spini** (sau **pe mărăcini, în cînepă**) = a fi într-o situaţie neplăcută. Cf. id. ib. VI, 609, 610. **A şedea ca cioara-n par** = a fi foarte grăbit. Cf. id. ib. II, 732. **A şedea cloşcă** v. c l o ş c ă. (Prin sudul Mold.) **A şedea ca găina în lemne** = a fi posac, tăcut. Cf. id. ib. 745. **A şedea molcom** v. m o l c o m (2). **A şedea moartă** v. m o r t (I 1). **A şedea abanos** v. a b a n o s. **A şedea cuc** v. c u c. **A şedea lipcă** v. l i p c ă. (Învechit şi regional) **A şedea în nădejdea** (cuiva) = a conta pe..., a se bizui pe... *Alţii... şădea în nădejdea domnului muntenesc ca să scoaţă iar pă gineri-său domn.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 320. *Mărită-te, nu şedea, Nu şedea-n nădejdea mea.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 238. **A şedea (dus) pe** (sau **la**) **gînduri** = a se gîndi. *Şezu dus pe gînduri.* CARAGIALE, O. II, 333, cf. DDRF. *Cînd îl întrebau..., şedea la gînduri, apoi răspundea tare.* TEODOREANU, M. II, 106. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Au ars moara şi s-au stricat iazul şi au şezut pustiu cîtăva vreme* (a. 1765). URICARIUL, XXI, 198. *Opera acestui scriitor... a urmat totuşi a şedea închisă în biblioteci.* SADOVEANU, O. XIX, 481. *A strîns galbeni preste fire, Trebuie luaţi şi premeniţi Să nu şează ruginiţi!* RETEGANUL, TR. 36, cf. ALR II/I h 282. ✦ (În e x p r.) **A şedea după** (cineva) = a aştepta (pe cineva). *Mărită-te, mîndra mea, După mine nu şedea, Că eu nu-ţi mai duc grija.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 261. ✦ (Popular; despre femei) A rămîne nemăritată. Cf. CADE. *Mărita-m-aş să nu şez.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 422.

3. (De obicei cu determinări finale) A-şi consacra timpul unei anumite ocupaţii ; a avea răgaz pentru a se ocupa de ceva. *La miezul nopţii şădea priveghind şi rugîndu-se* (a. 1691). GCR I, 288/20. *Cine iaste acela care să poată şedea toate ale tuturor hrisoavelor să vază ce scriu.* C. CANTACUZINO, CM I, 7. *Mama o dzîs că ea nu şede să bage pk'ită în cuptori.* T. PAPAHAGI, C. A. 79. ◇ (Urmat de un alt verb, de care se leagă prin conj. „şi" sau, învechit şi popular, „de", dă acestuia valoare durativă) *Era unii den farisei acolo; şedea şi cugeta întru inimile lor.* CORESI, EV. 61. *Nu iaste acesta ce şedea de cerea?* id. ib. 165. *Era acolo unii din cărturari şăzînd şi cugetînd întru inimile sale* (a. 1746). GCR II, 37/24. *Domnii şed şi sfătuiesc, Eu cu mîndra mă iubesc.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 11. ◇ (Cu sensul reieşind din determinări) *A şedea de* (sau *la*) *vorbă* (sau, învechit, *la voroavă*) = a vorbi. *Ca la un ceas cu domnul la voroavă şăzînd, iarăşi se-au învîrtejit.* R. GRECEANU, CM II, 241, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Eu şed la vorbă, în vreme ce... Jorj se luptă.* NEGRUZZI, S. III, 112, cf. CIHAC, I, 273. *Aceşti domni... şed de vorbă cu o doamnă.* CARAGIALE, O. IV, 294, cf. DDRF. *Plutonierul... şedea de vorbă cu perceptorul.* REBREANU, R. I, 141. *Şedea cu el de vorbă în aşteptarea Otiliei.* CĂLINESCU, E. O. I, 79. *A şedea la conversaţie* = a conversa. *Şedeau tinerii la conversaţie.* CARAGIALE, O. IV, 367. *A şedea la sfat* = a se sfătui. *Haidem la crîşmă-n sat Să şezi cu oameni la sfat.* ŞEZ. I, 12. *A şedea la rugăciune* = a se ruga. *Împăratul Leopold... şi zioa şi noaptea într-acea vreme şădea la rugăciune.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 328. (Popular) *A şedea în priveghi* = a priveghea (mortul). Cf. ALR II/I h 169. (Învechit) *A şedea la judecată* (sau *la giudeţ, la divan*) sau *a şedea spre giudecare* = a judeca, a face judecată. *Demăreaţa şizui spre giudecare (şăzînd la giudecată* N. TEST. 1648, *şăzînd la divan* B 1688). COD. VOR. 70/11. *Pilat... şezu la judecată la un... loc ce se che(ma) Litostroton.* CORESI, ap. GCR I, 21/15. ✦ (Învechit) A se apuca de..., a începe să... *Cîndu-se împlu [năvodul]..., şezură de aleaseră bunii în vase e putrezii lepădară.* CORESI, ap. GCR I, 18/6. *Primeaşte-ţi scrisoarea şi şăzi numaidecît de scrie* (cca 1650—1675). GCR I 195/15. *Îndată şedzu la lucru, că era curelari.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 133^{v}/11. *Nu s-au săturat de bine şi de cinstea ce ave la Ştefăniţă Vodă, ce au şedzut şi au scris nişte cărţi viclene.* NECULCE, L. 27. ✦ A fi pe punctul de a..., a fi gata să... *Trenul şade să plece.*

4. (Învechit ; cu determinări care indică funcţia, rangul etc.) A avea calitatea de... ; a exercita funcţia de... *Domnul potop aduce şi şade Domnul împărat în veac.* PSALT. 49. *Au isprăvit un ferman ca să aibă a şedea la Hotin pîrcălab.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 178/9. ✦ A prelua calitatea, funcţia de... *Să sculă cu grele oşti... să-l scoaţă [pe Cazimir] din scaunu-şi şi să şază el crai.* ANON. CANTAC., CM I, 169. *Cînd au şezut Costandin Vodă domn, fost-au cursul anilor 7197.* id. ib. 220.

5. (Cu determinări nume de persoane sau echivalente ale acestora, introduse prin prep. „cu") A se afla împreună (cu cineva). *Urîi bësearecile necuraţilor şi cu ceia necuraţii nu şedzui.* PSALT. 44. *Se sculă Domnul den moarte şi se sui în ceriu, şi şezu cu Dumnezeu.* CORESI, EV. 299. *Scîrbit fu împăratul pentru jurămîntul şi pentru cei ce şedea cu nusul.* id. ib. 546. *Cu cei necuraţi nu voi şădea.* CHEIA ÎN. 79^{r}/8. *Au mai şădzut vro săptămînă cu dînsa, păn's-au făcut cheful.* NECULCE, L. 82. *Au vrut... să şază cu boierii poporului său.* ANTIM, P. [prefaţă] 25. *Şeade în leaşnici cu cei bogaţi, într-ascuns să ucigă* (a. 1710). GCR I, 364/37. *Dacă mai şade cu el, aceasta o face numai prin recunoştinţa ce-i poartă.* ALECSANDRI, O. P. 25, cf. CARAGIALE, O. III, 283, PAMFILE, J. II, 165. *Auzii pe maică-ta... Blestemîndu-mă pe mine, De ce şed, mîndră, cu tine.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 61. *Flăcăii se duc seara sau chiar şi ziua şi şed cu fetele mari pe cîmp, prin zăvoaie (pădure) sau prin grădini.* CIAUŞANU, GL. ◇ Tranz. fact. (Învechit, rar) *De la gunoi rădicînd pre measer ca să-l şază pre el cu boiarii, cu boiarii norodului lui.* BIBLIA (1688), 419^{1}/4. ✦ (Cu determinări introduse prin prep. „la", „în") A participa, a lua parte la... *Ferice bărbat ce... la şederile pierzătorilor nu şeade* (sec. XVI). GCR I, 1*/9. *La şederile pierdzătorilor nu şeade.* PSALT. 1. *Căutînd la el toţi ceia ce şădea în adunare, văzură faţa lui.* BIBLIA (1688), ap. GCR I, 284/14. *Din veliţii boieri mazîli pe carii va domnul le poronceşte să şază la divan împreună cu ceilalţi boieri.* GHEORGACHI, ap. GCR II, 75/26. *În Soborul acesta al doilea au şezut, din Schitia cea mică sau Dobrogea, Terenţie Arhiepiscopul.* ŞINCAI, HR. I, 65/2. *Luminăţiile lor... nu puteau şedea la asemenea petrecere.* SADOVEANU, O. XI, 265.

6. (Adesea întărit prin „degeaba") A nu face nimic, a nu avea nici o ocupaţie. Cf. LB, VALIAN, V. *Începu să-l certe, zicînd ce şade.* PANN, ap. DDRF, cf. POLIZU, CIHAC, I, 273. *Stăm la vatră şi ciopîrţim şi noi, ba una, ba alta, ca să nu şedem degeaba.* VLAHUŢĂ, R. P. 104. *Toată ziua şade.* TDRG, cf. CADE. *Vă inspiraţi, maestre? ... — Nu. Şăd.* TEODOREANU, M. U. 326, cf. SCRIBAN, D., ALR SN III h 775. *Nu şedea, că-ţi şede norocul*, se spune celor leneşi. ZANNE, P. II, 728. *Cine şede îşi leagă norocul cu tei*, se spune despre cei leneşi. Cf. id. ib. 729. *Şade şi norocu-i creşte*, se spune despre cei care au şansă. Cf. DDRF. *Cine mişcă Pişcă, Cine şade Coada-i cade*, se spune despre cei leneşi. Cf. ZANNE, P. II, 611. *Dracul nu are treabă, nici nu şade degeabă*, se spune despre cei care uneltesc. Cf. id. ib. VI, 570.

7. (Rar) A consta în..., a se reduce la... Cf. CIHAC, I, 273. *Voia să cheltuiască puţin, dar să satisfacă onoarea familiei care şedea toată în numărul de preoţi şi de trăsuri.* CĂLINESCU, E. O. II, 293.

— Prez. ind. : *şed* şi (Munt., Olt.) *şez*, (prin Transilv.) *şeg* (A II 5, 12), pers. 3 *şade* şi (Mold. şi Transilv.) *şede;* prez. conjunct. pers. 3 *să şadă* şi (Munt., Olt.) *să şază*, pers. 6 (prin sud-vestul Transilv.) şi *să şăd* (ALR II 3 016/833) ; perf. s. : pers. 4 (învechit) şi *şezum* (L. ROM. 1959, nr. 1, 45), (învechit, rar) *şegium* (PSALT. HUR. 116^{r}/26) ; part. : *şezut* şi (regional) *şedut* (TEAHA, C. N. 102), *şest.*

Lat. **sedere.**

ŞEDÉRE s. f. Faptul de a şedea.

1. Faptul de a fi aşezat sau în poziţie de repaus. *Tu cunoscuşi şederea mea şi scularea mea.* PSALT. HUR. 117^{r}/24, cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PETRI, V., COSTINESCU. *Atîta şedere pre scamnu mi-a amorţit picioarele.* LM. *După vrun ceas de şedere, sare de pe cuibari, cotcodăcind.* CREANGĂ, P. 70, cf. DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Învechit) Loc rezervat cuiva sau ocupat de cineva (care este aşezat). *Nu se cade şedearea a înţelege, ce cinstea ceaia marea şi buna.* CORESI, EV. 90. *Are obicinuită şidere în strana dreaptă.* GHEORGACHI, LET. III, 297/23. ✦ (Învechit) Rang, poziţie. *Cărtularii... cei ce căuta măriia şi şedearea de mai sus, aceştea se cheamă silnici.* CORESI, EV. 497. *La acele întrebări, socotinţe şi judecăţi bisericeşti ce odrăslea, avea cea mai înaltă şedere* (a. 1764). URICARIUL, I, 149/2. *Rîndul sau şiderea acestei vornicii urmează întru aceste de mai jos* (a. 1813). ib. 198.

2. (În limbajul bisericesc ; învechit) Catismă. Cf. PSALT. HUR. 52^{v}/20, PSALT. 21, GCR I, 1*/5.

3. Faptul de a se afla, a rămîne, a zăbovi, a vieţui (într-un anumit loc) ; (învechit) şezut **(II 1)**. Cf. LB, VALIAN, V., ISER. *Şederea în [acest orăşel]... te ţine cam scump.* NEGRUZZI, S. I, 326. *Domnul X. e pricina şederei noastre aici.* ALECSANDRI, O. P. 211, cf. CIHAC, I, 273, LM. *Şederea lui Mihnea în Sibiu strînsese acolo mai mulţi oameni.* ODOBESCU, S. I, 99. *Pentru mine... a devenit insuportabilă şederea aici.* CARAGIALE, O. IV, 382. *Rămăsese de pază... Obosită fiind de şederea îndelungată, o prinse somnul.* ISPIRESCU, L. 30. *După o lună de şedere într-un loc, i se păreau vechi şi ursuze toate lucrurile.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 18, cf. DDRF, ALEXI, W. *După doi ani de şedere în această ţară, îl întovărăşi la... Constantinopol.* IORGA, L. II, 19. *O şedere de două*

săptămîni în N. TDRG. *Cîțiva noți... ne grăbiră masa și ne scurtară șederea în Dumbrava.* HOGAȘ, DR. I, 185. *Virusul fix este atenuat prin șederea sa în sacul dorsal al broaștei.* BABEȘ, O. A. I, 226. *O ședere de 2 ani la Paris.* CADE. *Ai mai putea petrece în Iași, unde șederea ta face deosebită plăcere domniei.* SADOVEANU, O. X, 177. *A face unui prieten șederea la tine cît mai plăcută.* SCRIBAN, D. *După o lungă ședere nemotivată în apropierea Otiliei care citea, îndrăzni un gest.* CĂLINESCU, E. O. I, 139. *Șederea la sanatoriu se prelungise peste marginile obișnuite.* VINEA, L. I, 84. *Se puse din toată inima ca să facă șederea într-acea pustietate cît se poate de îngăduitoare.* POPESCU, B. IV, 13. ✦ (Învechit ; adesea construit cu verbe ca „a fi", „a se afla", de care se leagă de obicei prin prep. „cu", formează locuțiuni verbale) Reședință ; domiciliu. *Au ars curțile la Iași, cele domnești și s-au mutat Radul Vodă la Hîrlău cu șederea.* M. COSTIN, O. 91. *Șederile părintești și lăcașurile de naștere părăsindu-și..., în părțile Evropii despre apus să fie năpădit.* CANTEMIR, HR. 11. *Fiind șidere tătine-său aice la Iași* (a. 1753). IORGA, S. D. XXI, 256. *Au arătat că aflîndu-să cu șederea în orașul Argeș, au venit numitul Radu de la București* (a. 1775). id. ib. VII, 42. *Domnul se afla... la casele de la Frumoasa cu șederea* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 192/30, cf. 198/16, LB. *Corăbiile ce vin la schela Brăilii în cită vreme să află cu șederea la acest port sînt întrebuințate de o cîtățime de ocă seu pentru unsul otgoanelor* (a. 1833). DOC. EC. 526, cf. ISER. [Plecă] *pînă la o rudă ce-i era cumnat Și avea șederea departe l-alt sat.* PANN, P. V. I, 117/25. *Unde ești cu șederea?* POLIZU, cf. PETRI, V., CIHAC, I, 273, LM. *Nu s-a mai pomenit d-atunci să fie oameni cu șederea pe locurile acestea!* ODOBESCU, S. I, 163, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG. *Cu șederea în București.* CADE.

4. (Învechit) Adunare ; ședință **(1)**. *Ferice bărbat ce... la șederile* (s f a t u l S, s v a t u l u H) *pierdzătorilor nu șeade.* PSALT. 1. *Și în ședearea (șederile* V, ș e d z ă t o a r e D, s c a [u] n u l H) *bătrînilor se laude el.* ib. 231. *Actele de a doua zi. Șederea* II [Titlu]. ȘINCAI, HR. III, 289/26. *Cu foarte mare supunere și bucurie înțelegînd ci*[nstitul]*-cler din cetirea cea de ieri în șederea publică făcută a preamilostivește datelor cărți de fundație.* id. ib. 291/23, cf. POLIZU, CIHAC, I, 273.

5. Inactivitate. Cf. LB, ISER, POLIZU, PETRI, V., LM. *Se obișnuise așa de mult cu traiul tihnit, cu șederea continuă, încît nu se mai putea închipui altfel.* AGÎRBICEANU, A. 396. *V-a înnebunit șederea, trîndăvia și băutura și v-ați apucat de prădat...?* MIRONESCU, S. A. 26, cf. SCRIBAN, D. *Te-a cuprins o descurajare... Iarăși te-ai așternut pe ședere.* PAS, Z. I, 299. *Măi muiere, măi muiere, Las-o dracului șădere, Că cînepa noastră piere.* L. ROM. 1962, nr. 4, 407. ◇ E x p r. (Familiar, ironic) **A se ocupa cu șederea** = a nu face nimic. Cf. UDRESCU, GL. (Prin nord-vestul Munt.) **A se da la ședere** = a sta la taifas. Cf. id. ib. (Prin nord-vestul Munt.) **În chip de ședere** = (în legătură cu verbe ca „a lucra", „a face" etc., pe lîngă care expresia capătă valoare adverbială) într-o doară, pentru a-și face de lucru, pentru a nu sta degeaba. Cf. id. ib. *Lucrez la niște lingurele inflorate, așa, în chip de ședere.* id. ib.

— Pl. : *șederi.*

— V. **ședea.** — Sensul **2**, calc după slavonul сѣданьнѥ.

ȘEDÍNȚĂ s. f. (Adesea urmat de determinări care indică natura, caracterul, scopul) **1.** Adunare a membrilor unui corp constituit, a unui colectiv etc., organizată pentru a discuta, a dezbate și a hotărî ceva ; interval de timp în care are loc o asemenea adunare ; (învechit) șezătură **(I 3)**. V. c o n s f ă t u i r e, d e z b a t e r e, î n t r u n i r e. Cf. STAMATI, D. *În această ședință s-a prezentat și bugetul marinei.* CONCORDIA, 10³/65. *Se va socoti demisionat orice deputat nu se va afla față la șase ședințe.* DÎMBOVIȚA (1859), 158¹/47, cf. PONTBRIANT, D. *Ședința a durat patru ore.* COSTINESCU, cf. CIHAC, I, 273, LM. *Acolo s-au ținut ședințele Asociațiunii literare.* ODOBESCU, S. I, 466. *Ședința solemnă de deschidere a Congresului se începe la orele 1 d. a.* CARAGIALE, O. III, 31, cf. VLAHUȚĂ, O. A. III, 6, ALEXI, W., TDRG. *Cei doi directori convocară de urgență o ședință extraordinară.* AGÎRBICEANU, A. 450, cf. ȘĂINEANU, D. U. *O ședință a Academiei.* SADOVEANU, O. IX, 459. [Muncitorii] *au luat parte la ședințele de producție.* CONTEMP. 1949, nr. 158, 8/2. *Cînd părăsiră sala de ședințe se însera.* CAMIL PETRESCU, O. III, 307. *Camera și senatul s-au reunit în ședință solemnă.* STANCU, R. A. IV, 372. *Trebuie dusă o luptă hotărîtă împotriva practicii de a se lua hotărîri de unul singur... fără discutarea lor în ședință.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 8, 27. *Ședința din noaptea asta este hotărîtoare pentru numărul de gazetă.* V. ROM. iunie 1954, 126. *O să convocăm o ședință a corpului sanitar.* H. LOVINESCU, T. 291. *O fi venit femeia de la ședință, de la sindicat!* BARANGA, I. 175. *A citit în ședința solemnă... poezia „Grăiește marea".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 5/4, cf. FD III, 196. ◇ (Glumeț) *Ce ziceți de sobe?...* [Sînt] *gata să prezideze o dezbatere, într-una din ședințele lungilor nopți de iarnă!* CARAGIALE, O. IV, 8. *E destul ca unul să înceapă... — „copistul e băiat de salon" și ședința e deschisă.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 109. *Să ținem o ședință între patru ochi.* STANCU, R. A. I, 132. ◇ **Ședință plenară** v. p l e n a r. ✦ (Jur.) Dezbatere a unei cauze în fața instanței judecătorești. Cf. CIHAC, I, 273. *După zece minute de chibzuință, judecătorii vin din nou în sala de ședință.* BUJOR, S. 146. *E zarvă-n tribunalul militar. Ședința lungă ține de la șase.* ARGHEZI, VERS. 453. *După ședință m-au felicitat și procurorul și președintele.* VINEA, L. II, 79.

2. Interval de timp, de obicei determinat, consacrat unei activități, unei ocupații etc., care reunește două sau mai multe persoane. *Acest pictor face un portret în trei ședințe.* COSTINESCU. *S-a vindecat, după ce a primit 250 g de ser în 5 ședințe.* BABEȘ, O. A. I, 333. *La a patra ședință, venind în tovărășie..., Cezar a izbutit să rabde două focuri.* SADOVEANU, O. XVI, 323. [Am evocat] *memorabilele ședinți de șah de la Traian.* id. ib. 504. *La o ședință de joc de cărți, apelă din nou la el.* CĂLINESCU, E. O. I, 64.

— Pl. : *ședințe* și (rar) *ședinți.*

— **Ședea** + suf. *-ință*, după fr. *séance.*

ȘEDINȚOMÁN, -Ă s. m. și f. (Rar, ironic) Persoană care are mania de a convoca multe ședințe **(1)**, de a discuta mult în cadrul acestora. Cf. SCL 1961, 116, HRISTEA, P.E. 59.

— Pl. : *ședințomani, -e.*

— De la **ședință**, după modelul unor cuvinte ca *meloman, mitoman* etc.

ȘEDINȚOMANÍE s. f. (Rar, ironic) Practică, obicei de a convoca multe ședințe **(1)**, de a prelungi în mod excesiv discuțiile din cadrul acestora. Cf. IORDAN, L. R. 321. *O manifestare crasă a neînțelegerii esenței conducerii colective... este „ședințomania", ținerea peste măsură de des a fel de fel de ședințe.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 724.

— **Ședință** + **manie**, după modelul unor cuvinte ca *megalomanie, mitomanie* etc.

ȘEDLÓNG s. n. v. **șezlong.**

ȘEF¹ subst. (Prin nord-vestul Transilv.) Astupătoare la horn, care oprește ieșirea căldurii după ce s-a stins focul. Cf. VAIDA.

— Pl. : ?

— Cf. magh. c s é v (variantă a lui *csö*).

ȘEF², -Ă s. m. și f. (Adesea cu determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de" care indică domeniul, sfera de activitate etc.) Persoană care se află în fruntea unei instituții, a unei organizații **(2)** etc. ; (regional, ironic) statmvalt **(2)**. V. c ă p e t e n i e, c a p, c o n d u c ă t o r. *Căruta polc fiind șef,... numai polcul acela putea să-l scape de vrăjmași.* L. ASACHI,

J. 57/5. *S-au numit șeful acestui reghement.* AR (1829), 31¹/4. *Gradul meu de șef al statului major al armiii.* CR (1829), 275²/23. *Acest secretari este și șeful redacției gazetei diregătorești.* AR (1830), 58¹/4, cf. PLEȘOIANU, T. III, 119/13. *Șeful mesii a 2-a atingătoare de corespondenția în pricini giudecătorești.* BULETIN, F. (1833), 180¹/24. *Ambasadă... al căria șef a fost Lefort.* ASACHI, I. 244/19. *Șeful Departamentului trebilor din lăuntru.* BULETIN, G. (1840), 2¹/11, cf. VALIAN, V. *Șefului secției consulare în ministeria trebilor streine.* CUCIURAN, D. VI/9. *Șefii carantinilor... să se adune în toate zilele la un ceas hotărît.* BULETIN, G. (1844), 46²/26. *Șefii armiei.* CALENDAR (1851), 21/29. *Soldați, respect bătrînului șef al republicei !* LĂZĂRESCU, S. 58/9, cf. STAMATI, D. *Șeful diviziei a 9-a... au priimit urările.* GM (1854), 1¹/4, cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU. [Adunarea] *s-ar fi putut expune... a priimi de la șeful ei o glumeață somațiune.* ODOBESCU, S. I, 476. *Șeful de birou mi-a dat să-i copiez ciorna.* DELAVRANCEA, T. 214. *Are... vremea să vadă pe șeful gării lîngă linie.* SP. POPESCU, M. G. 29, cf. ENC. ROM., ALEXI, W. *Șeful serviciului județean al prefecturii concepteză rezoluțiile.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 63, cf. BUJOR, S. 157. *E general și șef de partid.* IBRĂILEANU, S. L. 87. *Șeful firmei... l-a poftit în biroul său.* REBREANU, R. I, 46. *Era acum... cu adevărat șeful familiei.* CAMIL PETRESCU, U. N. 27. *Nu și-ar fi îngăduit o glumă ireverențioasă, în prezența șefului de familie.* C. PETRESCU, C. V. 91, cf. NOM. PROF. 61, ABC MAR. *Prestigiul... de șef al clasei a șaptea modernă.* TEODOREANU, M. II, 169. *Andrei Valahul, șeful vînătorilor, îl aștepta.* SADOVEANU, O. XI, 41. *,,Echipajul la posturile de plecare", răsună vocea șefului de echipaj.* BART, S. M. 14. *Înainte... șefii de cabinet erau de neam conservator.* ARGHEZI, P. T. 139. *Ar fi putut ajunge șeful unui post,... mai mare peste tot satul.* BOGZA, C. O. 273. *Șefa de cabinet îmi spunea mereu că sînteți ocupat.* V. ROM. ianuarie 1954, 115. *Făcu o sforțare să pară liniștit, cum trebuie să fie un adevărat șef.* VINEA, L. I, 37. *I-am spus că-s șef de echipă.* H. LOVINESCU, T. 282. *Șefii, cum l-o aflat Că a fost un dezertat, La cătane l-o luat.* ȘEZ. V, 47, cf. ALR II 2 531/605, A III 1, V 15, FD I, 151, III, 193, L. ROM. 1966, 275. ◊ F i g. *Opinia mea e că această revistă se va face șeful ce dorim.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 427. ◊ *Șef de școală* = persoană care a adus contribuții (deosebit de) valoroase într-un anumit domeniu de activitate, fiind considerată drept îndrumător, model, conducător, creator al unei școli (**A III**). *Se rîvnește șef de școală literară.* STANCU, R. A. IV, 353. *Șef de orchestră* = dirijor. *Începe în sala Ateneului o serie de concerte... sub direcția cunoscutului șef de orchestră d. Peters.* CARAGIALE, O. III, 305. *Al 7-lea concert... a fost dirijat de șeful de orchestră Henry Selbing.* CONTEMP. 1966, nr. 1 030, 1/7. *Realizează factura șefului de orchestră cu multiple preocupări.* ib. 1969, nr. 1 168, 6/5. ◊ (Ca determinant pe lîngă substantive nume de funcție sau de profesiune, indică un grad ierarhic superior) *O dispoziție a profesorului, care era și medic șef al ospiciului, îi îngăduise să intre ziua în orice secțiune.* CĂLINESCU, E. O. I, 259. *Era acum un fel de redactor șef.* CAMIL PETRESCU, O. II, 522. *La revedere, domnule general șef !* id. ib. III, 483. *Rîse de gluma comisarului șef.* STANCU, R. A. IV, 261. ✦ Persoană încadrată într-o ierarhie, în raport cu cei pe care îi are în subordine ; superior. Cf. AR (1830), 369¹/14. *Lucrătorul se supune la șefii săi ca soldatul.* MN (1836), 6¹/58. *Organizația militară a țărei era în dependența unui soldat către șeful său.* BĂLCESCU, M. V. 12. *Adu-ți aminte că te afli înaintea șefului tău.* LĂZĂRESCU, S. 119/9. *Fie-ți milă de reghistru,... nu mă face să mă stric cu șeful.* ALECSANDRI, M. C. 4/19. *Primul om pe care trebuia să-l văd... era, firește, judecătorul, șeful meu.* GALACTION, O. 93. *Să ascultați de șefii voștri.* BRĂESCU, V. 12. *Își iau aere de șefi față de cei cu mai puține drepturi.* SADOVEANU, O. X, 490. *Partizanilor mai mici li se acordă inima și protecția șefilor.* ARGHEZI, P. T. 32. *A ținut un lung discurs... despre datoria și frumusețea ascultării de șef.* CAMIL PETRESCU, O. II, 244. *V-ați vizitat șefii și protectorii?* VINEA, L. I, 141. ✦ (Familiar, adesea ironic ; la vocativ) Termen cu care cineva se adresează unei persoane (socotită egală sau inferioară). *Cum, șefule, sosirăm?* REBREANU, R. I, 12. *Politica dumitale, șăfule, e de pe vremea turcilor !* C. PETRESCU, O. P. I, 49. *Dar prezentabil mai ești, șefule !* P. CONSTANT, R. 108. *Află, șefule, că eu sînt acel Panaite Cîmpanu.* SADOVEANU, O. XVI, 18. *Prefectul îl bate pe burtă și-i spune : Șefule !* ap. IORDAN, STIL. 372. *Mergi cu mine, șefule, dacă vrei să legi măgarul la gard.* PAS, Z. I, 152, cf. ALR I 450/684. ✦ (În sintagma) *Șef de lucrări* = grad didactic în învățămîntul superior științific și tehnic, intermediar între cel de asistent și cel de conferențiar ; persoană care are acest grad. M. D. ENC.

— Scris și : (învechit, rar, după fr.) *chef.* CALENDAR (1853), XLVI/3. — Pl. : *șefi, -e.*

— Din fr. **chef.**

ȘEFÁR s. m. v. **șafar.**

ȘEFĂRÍE s. f. (Ironic sau glumeț ; cu sens colectiv) Mulțime de șefi² ; totalitatea funcționarilor superiori dintr-o instituție, dintr-o întreprindere etc. *Dacă ministerul... ar suprima toată șefăria care-l aglomerează.* ARGHEZI, ap. IORDAN, L. R. A. 168.

— **Șef²** + suf. *-ărie.*

ȘEFERPÓD s. m. v. **șferbodin.**

ȘEFÍE s. f. **1.** Calitatea, funcția de șef² ; loc de frunte într-o ierarhie. *I-au scurtat drumul la șefie cu zece ani, ba poate i-au dat șefia, la care nici el nu spera.* CARAGIALE, O. VII, 90, cf. ALEXI, W. *Pe cît de explicabilă părea lui Andrei ajungerea la situația de șef a lui Vineanu, pe atît îi părea de neînțeleasă șefia lui Berlescu.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 195. *În lupta pentru șefia partidului, cele două tabere trăgeau după ele păcate grele.* C. PETRESCU, C. V. 102. *Discipolii apostolilor Ciril și Metodiu... s-au stabilit în Bulgaria (885) sub șefia lui Clement.* ROSETTI, I. SL. 22. ✦ Autoritate ; superioritate. *Oamenii care îi recunoșteau șefia... nu-i ieșeau din cuvînt.* STANCU, R. A. I, 314. *Băieții... îi recunoșteau fără discuție șefia.* T. POPOVICI, S. 89.

2. Perioadă de timp în care cineva deține funcția de șef². Cf. DM.

— Pl. : *șefii.*

— **Șef²** + suf. *-ie.*

ȘEFTĂLÍ vb. IV. R e f l. (Prin nord-vestul Transilv.) A se pricepe la comerț. L. ROM. 1962, nr. 5, 51.

— Prez. ind. : ?

— Din magh. **seftel** ,,a face afaceri ; a trafica".

ȘEFULEÁSĂ s. f. (Familiar) Soție de șef². Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : *șefulese.*

— **Șef²** + suf. *-uleasă.*

ȘEFULÍCĂ s. m. (Familiar, glumeț sau ironic ; la vocativ) Diminutiv al lui ș e f². *Stai, șefulică, stai !, l-a repezit conu' Puiu.* ap. IORDAN, STIL. 372, cf. SFC VI, 121.

— **Șef²** + suf. *-ulică.*

ȘEGÁNIE s. f. (Învechit, rar) Bufonerie. *Din mică vîrstă în mimuri, ce să dzice îngînăciuni de șeganii și la prăvirișți crescut.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 103ᵛ/8, cf. SCRIBAN, D.

— Pl. : *șeganii.*

— **Șagă** + suf. *-anie.*

ȘÉGĂ s. f. (Regional) Ferăstrău. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl. : *șegi.*

— Cf. germ. S ä g e.

ŞÉGED s. m. (Prin nord-vestul Transilv). **1.** Calfă. Cf. ALRM SN I h 325.

2. (În forma *şegheid)* Vînzător (într-un magazin particular). Cf. ALR II 3 642/325, 334.

— Pl.: *şegezi*. — Şi: **şeghéid** (pl. *şegheizi* ALR II 3 642/325, 334) s. m. ib.

— Din magh. **segéd.**

ŞEGHÉID s. m. v. **şeged.**

ŞEGHIE s. f. v. **şirghie.**

ŞEGUÍ vb. IV v. **şugui.**

ŞEGUIÁLĂ s. f. v. **şuguială.**

ŞEH s. m. v. **şeic.**

ŞELÁC s. n. v. **şiac.**

ŞELÁG s. n. v. **şiac.**

ŞEÍC s. m. Căpetenie a unui trib arab sau a unei formaţiuni statale arabe; şef de comunitate religioasă la musulmani. V. e m i r, ş e r i f[1]. *Şehul de la Chiab... au venit şaingibaşa* (a. 1693). ŞIO II$_2$, 114, cf. VALIAN, V., RUS, I. III, 63/2. *Murat al III-lea... trăia înconjurat de tălmăcitori de vise, de astrologi, de şeici, de poeţi.* BĂLCESCU, M. V. 34. *Se adună căpeteniile şi aleg dintră dînşii un şaih sau povăţuitor.* SP I, 180/3, cf. PETRI, V., PROT.-POP., N. D. *Ne ducem la un cort de pîslă, unde se află şeicul, adică şeful gumului.* ALECSANDRI, O. P. 359. *Călugării şi şeicii beduinilor voiră să dovedească că acei bani erau bine daţi.* BOLINTINEANU, O. 298. *După gratii de fereastră... E a şeihului copilă.* EMINESCU, O. I, 144, cf. DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W. *Le poate tălmăci lămuririle bătrînului şeic.* SADOVEANU, O. X, 414, cf. DER, L. ROM. 1969, 585. *Şeicul de la Sfînta Sofia împărţi baiere pe la ostaşi cu vorbe scoase din Coran.* RETEGANUL, ap. CADE.

— Pronunţat şi monosilabic. — Pl.: *şeici*. — Şi: (învechit) **şeih, şeh, şaih** s. m.

— Din tc. **şeyh**, fr. **cheik.**

ŞEICÁT s. n. Formaţiune statală arabă condusă de un şeic. Cf. DER IV, 578. *Reprezentantul britanic... s-a întors din al doilea turneu fără să reuşească să creeze plănuita federaţie a celor nouă şeicate.* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 705.

— Pronunţat: *şe-i-* şi *şei-*. — Pl.: *şeicate.*

— **Şeic** + suf. *-at.*

ŞÉICĂ s. f. v. **şaică[1].**

ŞEIDÁJ s. n. v. **şaidaj.**

ŞEIH s. m. v. **şeic.**

ŞÉISPECI num. card. v. **şaisprezece.**

ŞÉISPRECE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞÉISPREZECE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞEITALẮU s. n. (Regional) **1.** (În forma *setalău)* Plimbare (Clopodia — Reşiţa). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 180.

2. Pendul (la ceas) (Voivozi — Carei). ALR II/I MN 140, 3 907/325.

— Pl.: ? — Şi: **setalău** s. n. L. COSTIN, GR. BĂN. 180.

— Din magh. **sétáló.**

ŞEITÁN s. m. (Regional) Unul dintre numele dracului. Cf. ŞIO II$_1$, 336, GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 68. *Se trezeşte apucatul cînd îi e lui dat să se trezească. Cînd se satură şeitanii cu el de joacă.* STANCU, D. 203. *A văzut pe şoitan vind În fuga mare, Din copite schintei dind.* MAT. FOLK. 1602.

— Pl.: *şeitani*. — Şi: **şaitán** (ŞIO II$_2$, 204), **şoitán** s. m.

— Din tc. **şeytan.**

ŞÉITĂ s. f. (Regional) Plimbare (Moftinu Mic — Carei). ALR II/I h 71/334.

— Pl.: ?

— Din magh. **séta.**

ŞEITĂLÉTIU subst. (Prin vestul Transilv.) Plimbare. Cf. CABA, SĂL., BL II, 55, TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: ?

— Cf. ş e i t ă l i.

ŞEITĂLÍ vb. IV. R e f l. (Prin vestul Transilv.) A se plimba. Cf. CABA, SĂL. *Mă duc şi mă şităleşc.* ALR II/I h 71/316, cf. LEXIC REG. 10, TEAHA, C. N. 269.

— Prez. ind.: *şeitălesc*. — Şi: **şăităluí** (ALR II/I MN 37, 2 249/362), **şitălí** vb. IV.

— Din magh. **sétál.**

ŞEITĂNÍCĂ s. m. (Regional) Diminutiv al lui ş e i t a n. *Jupîne! te dete şăitănică pă mînile noastre!?* GORJAN, H. IV, 50/9, cf. DDRF, ŞIO II$_1$, 336.

— Şi: **şaităníeă** s. m. DDRF.

— **Şeitan** + suf. *-ică.*

ŞEITẮU s. n. v. **şaitău[1].**

ŞEITROG s. n. v. **şaitroc.**

ŞEITUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A stoarce la teasc (Racoviţa — Sibiu). ALR I 1 815/59. ◊ R e f l. p a s. [Caşul] *să şeituieşte sub şitău.* ib.

— Prez. ind.: *şeituiesc.*

— De la **şaitău[1].**

ŞEIZÉCI num. card. v. **şaizeci.**

ŞELÁC s. n. v. **şerlac.**

ŞELADUÍTĂ adj. v. **şilădită.**

ŞELÁNĂ adj. (Prin Transilv.; în sintagma) *Cireşe şelane* (şi substantivat, f.) = varietate de cireşe mari, gălbui-roşii. Cf. ALEXI, W., DR. II, 707.

— Pl.: *şelane.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş ă l e a n.

ŞELÁR s. m., s. n. **1.** S. m. Persoană care confecţionează (şi vinde) şei sau alte obiecte de harnaşament; (regional) şoronar. *Cisle, după cum s-au hotărît..., şălariul 2, ciprăgariul 1* (a. 1748—1749). IORGA, S. D. VI, 45. [Iscălesc] *Văsălachie şălariu, eu Iordachii..., Pană, gociman, şelari* (a. 1772). id. ib. XII, 186. *Curelarii i şălarii,... carîtaşii* (a. 1812). DOC. EC. 146. *Să aibă breasla aceasta... şi un staroste de şălari i curelari* (a. 1824). ib. 335. *Nu este copil, măcar de şălar, măcar de ştrengar, a nu merge* [la şcoală]. GOLESCU, Î. 7, cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER. *Şelarii lucrau mai ales pentru cavalerie.* BARIŢIU, P. A. II, 486, cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, PHILIPPIDE, P. 294, ALEXI, W. *Lucruri care să se facă de un şelar.* IORGA, S. D. VIII, 98. *Iată, de pildă, trei-patru mari şelari, cu şei, hamuri întregi, tolbe de vînătoare.* CAMIL PETRESCU, O. I, 180, cf. PANAITESCU, O. Ţ. 237.

2. S. n. (Prin sud-vestul Transilv.) Parte a hamului care trece peste şalele calului. Cf. A III 2, IV 2.

— Pl.: **(1)** *şelari*, **(2)** *şelare*. — Şi: (învechit) **şălariu** s. m.

— **Şa[3]** + suf. *-ar.*

ŞELÁTĂ s. f. v. **salată.**

ŞELÁTRĂ s. f. v. **salată.**

ŞELATRÚŢĂ s. f. (Regional) „Salată sălbatică" (Bîrsău de Jos — Baia Mare). H XVIII 17.

— Pl.: ?

— **Şălatră** + suf. *-uţă.*

ȘELĂMÎNT s. n. (Învechit și regional) Harnașament. Cf. LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W., FRÎNCU-CANDREA, M. 105, A II 6.
— Pl.: *șelăminturi*. — Și: **șolămînt** s. n. FRÎNCU-CANDREA, M. 105.
— De la **(în)șela** (= *înșeua*).

ȘELĂREÁSĂ s. f. (Rar) Soție de șelar **(1)**; (rar) șelăriță. Cf. POLIZU.
— Pl.: *șelărese*.
— **Șelar** + suf. *-easă*.

ȘELĂRÍE[1] s. f. **1.** Meseria de șelar **(1)**. Cf. POLIZU, PETRI, V., COSTINESCU, CADE, SCRIBAN, D.
2. Atelier în care se confecționează sau magazin în care se vînd șei ori alte obiecte de harnașament. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *De obicei șelăriile au deasupra intrării un cap de cal.* CAMIL PETRESCU, O. I, 181.
— Pl.: **(2)** *șelării*.
— **Șelar** + suf. *-ie*.

ȘELĂRÍE[2] s. f. (Cu sens colectiv) Obiecte pe care le confecționează (și le vinde) șelarul **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., ALEXI, W., CADE.
— **Șa**[3] + suf. *-ărie*.

ȘELĂRÍȚĂ s. f. (Rar) Șelăreasă. Cf. LB, ISER, 251.
— Pl.: *șelărițe*.
— **Șelar** + suf. *-iță*.

ȘELẮU s. m. v. **șalău**[1].

ȘELBÓC s. n. v. **șilboc**.

ȘELDEÁUĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Purcea (pînă la un an). Cf. TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *șeldele*.
— **Șeldeu** + suf. *-ă*.

ȘELDÉU s. m. v. **șuldeu**.

ȘELDEUÓC s. m. (Regional) Diminutiv al lui ș e l d e u. V. ș u l d e u **(1)** (Ponoarele—Vașcău). Cf. TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *șeldeuoci*.
— **Șeldeu** + suf. *-oc*.

ȘELÉITRĂ s. f. v. **silitră**.

ȘELF s. n. (Geogr.) Regiune a fundului bazinelor oceanice, cuprinsă între linia de țărm și povîrnișul continental, reprezentînd zona marginală submersă a continentelor; platformă continentală. Cf. LTR[2], DER.
— Pl.: *șelfuri*.
— Din germ. **Schelf**.

ȘELÍGRĂ s. f. v. **șireglă**.

ȘÉLING s. m. v. **șiling**.

ȘELIȘÓR s. n. (Rar) Șăluț **(1)**. Cf. TDRG 1 354.
— Pl.: *șelișoare*.
— **Șal**[1] + suf. *-ișor*.

ȘELÍTRĂ s. f. v. **silitră**.

ȘELOPÁR s. m. v. **șalupar**.

ȘELPÁR s. n. v. **șerpar**.

ȘELPÁRIU s. n. v. **șerpar**.

ȘELTEÁȚĂ s. f. v. **șerteață**.

ȘELÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui șa[3] **(I 1)**; (popular) șeuliță, șeușoară. Cf. TDRG, DL, DM. [Venea] *numai murgul singurel... Cu șeuța pe sub foale.* POMPILIU, B. 79.
— Pl.: *șeluțe*. — Și: **șeúță** s. f.
— **Șa**[3] + suf. *-uță*.

ȘELVÁRI s. m. pl. v. **șalvar**.

ȘÉLVIE s. f. v. **salvie**.

ȘEMATÍSM s. n. v. **schematism**.

ȘEMFĂLÁȘ subst. (Regional) Loc unde se încheie căpriorii la acoperișul unei case (Ghirolt—Gherla). Cf. CHEST. II 227/347.
— Pl.: ?
— Cf. magh. s z i n f a l „fermă".

ȘEMINÉ s. f. v. **șemineu**.

ȘEMINÉU s. n. Sobă joasă, zidită la unul dintre pereții camerei, cu vatra larg deschisă; cămin. *Cursul aerului ce urmează la sobe și la șeminele.* AR (1832), 240[2]/26, cf. KRETZULESCU, M. 174/24. *Cerul-au: s-aibă... Șeminele, galerie, statuele și coloane.* CALENDAR (1854), 129/32. *Pe șemineu, tanagraua din dreapta continuă să-și ducă urna ei funerară.* ANGHEL-IOSIF, C. L. 86, cf. NOM. MIN. I, 271. *Soba înfățișează un fel de fals șemineu, cu grătar jos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 409. *În șemineu e aprins un foc ușor.* V. ROM. martie 1955, 203. *Rezemați pe marginea șemineului..., poeții declamau.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 1/3, cf. GRAUR, E. 48. *O veți citi, iar eu Voi arde-o apoi îndată în acest șemineu.* T iulie 1964, 63.
— Pl.: *șemineuri*. — Și: (învechit) **șeminé** (pl. *șeminele*) s. f.
— Din fr. **cheminée**.

ȘEMIZÁRE s. f. (Tehn.) Acoperire cu un înveliș protector. Cf. DN[2].
— Pl.: *șemizări*.
— Cf. fr. c h e m i s e r.

ȘEMIZÉTĂ s. f. **1.** Bluză femeiască simplă, cu croiala asemănătoare cu a cămășilor bărbătești. *Simizeturile, florile, pantofii să mi se dea de pomană la fete mari* (a. 1829). ARH. OLT. IX, 37, cf. KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUȚII, I, 81, STAMATI, D. [Mă îmbrac] *ca muzele: fără șemizetă, cu brațele, spatele... goale.* NEGRUZZI, S. III, 75, cf. BOLINTINEANU, O. 373, CADE, PUȘCARIU, L. R. I, 409, SCRIBAN, D., CONTRIBUȚII, III, 167, DM, DN[2].
2. (Învechit) Garnitură care se aplica pe partea de la piept a unei bluze, cămăși etc. V. p l a s t r o n, j a b o u. Cf. STAMATI, D. *La gît avea un șimizet cusut la ciur.* FILIMON, O. I, 196, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.
— Pl.: *șemizete*. — Și: (învechit) **șimizét**, **simizét** (pl. *simizeturi*) s. n.
— Din fr. **chemisette**.

ȘEMPĂRẮU s. n. v. **șarampoi**[1].

ȘENÁL s. n. **1.** (Și în sintagma *șenal navigabil*) Porțiune adîncă, navigabilă, a unui curs de apă, a unui canal, a unui lac etc. *Hotar țărei este... șănalul* [Dunării]. ZILOT, CRON. 354. *Vînzarea peștelui din șănalul Dunării din gura Argeșului pînă din jos... să dau în arendă.* CR (1834), 300[2]/16, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., CHIRIȚESCU, GR. 254. *Șanalele Dunării.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Asigurarea operațiunilor de dragaj... pe șenalul navigabil al Dunării.* LEG. EC. PL. 445, cf. DT, LTR[2], DER. *În șenalul Dunării își găsesc loc bun de viață speciile de pești migratori.* AP 13. ✦ Albie artificială care leagă între ele rîuri sau canale. Cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU, DT, DN[2]. ✦ P. g e n e r. (Neobișnuit) Curs de apă. Cf. PONTBRIANT, D.

2. (Suspect, sens etimologic) Canal prin care se aduce apa la moară. Cf. COSTINESCU.

— Pl.: *şenale*. — Şi: (rar) **şanál, senál** s. n.

— Din fr. **chenal.**

ŞÉNĂ s. f. v. **scenă.**

ŞENĂTẮU[1] s. n. (Prin vestul Transilv.) Manşetă la anumite modele de ie, de obicei împodobită cu cusături din fir. *Ia se zice că e cu şenătău (gaurit cu fir) de se înfăşură pe mînă.* MOLDOVAN, L. N. 215.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞENĂTẮU[2] s. n. (Regional) Şir de cartofi scoşi din pămînt şi lăsaţi pe ogor (Părteştii de Jos—Suceava). Cf. LEXIC REG. II, 117.

— Pl.: *şenătaie*.

— Etimologia necunoscută.

ŞENCHÍR s. n. f. **şancru.**

ŞENDILÍT, -Ă adj. v. **şindrilit**[2].

ŞENÍLĂ s. f. Fiecare dintre cele două benzi (alcătuite din plăci de metal articulate) care se înfăşoară peste roţile situate pe aceeaşi parte a unui vehicul, pentru a se obţine o suprafaţă mai mare de contact cu terenul în timpul deplasării vehiculului. *Lovit în şenile, un tanc se răsuceşte.* V. ROM. mai 1954, 105. *Şenilele... sparseră asfaltul.* BENIUC, M. C. I, 227. *Mîna lui mîngîia şenila tractorului.* MIHALE, O. 29. *Detaşamentele de tancuri... îşi făcuseră apariţia şi călăreţii lansaţi împotriva lor au fost călcaţi sub şenile.* T. POPOVICI, S. 367. *Execută reparaţia la şenilele de tractor.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 856.

— Pl.: *şenile*.

— Din fr. **chenille.**

ŞENLÍC s. n. (Învechit) Manifestaţie publică de veselie, cu salve de puşti şi de tunuri. *Şi-ndat... gătiră puşcele şi surleli să facă Constantin Vodă şenlicu de bucurie.* NECULCE, L. 129. *L-au îmbrăcat cu caftan, şi şăzind în scaun, făcîndu-să şănlic cu puşcili şi cu tunurile după obicei.* R. POPESCU, CM I, 535. *S-au citit fermanul împărătesc de întoarcerea domnului şi s-au făcut şănlic.* id. ib. 572. *Se face şinlăc de slobozirea a toate tunurile.* GHEORGACHI, LET. III, 306/32. *S-au bucurat cu toţii, făcînd şi domnul mare şinlec* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 204/4. *Împăratul pentru bucuria aceasta au făcut mare şănec la Ţarigrad* (sfîrşitul sec. XVIII). ib. 274/1, cf. T. PAPAHAGI, C. L., TDRG, SCRIBAN, D. *Îl întîmpinară... cu daruri multe şi mare şanlic.* BARBU, PRINC. 287.

— Pl.: *şenlicuri*. — Şi: **şanlic, şănéc, şănlic, şinlăc, şinléc, şinlíc** (TDRG) s. n.

— Din tc. **şenlik.**

ŞENOGRÁF s. m. v. **scenograf.**

ŞENOGRÁFIC, -Ă adj. v. **scenografic.**

ŞENOGRAFÍE s. f. v. **scenografie.**

ŞEPCÁR s. m. Persoană care confecţionează (şi vinde) şepci (2). Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 385, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *şepcari*.

— **Şapcă** + suf. *-ar*.

ŞEPCĂRÍE[1] s. f. **1.** Meseria de şepcar. *Industria confecţiunilor... ceaprăzărie, broderie şi şepcărie.* LEG. EC. PL. 297.

2. Atelier în care se confecţionează sau magazin în care se vînd şepci. (2). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 385, L. ROM. 1959, nr. 5, 21, UDRESCU, GL.

— Pl.: **(2)** *şepcării*.

— **Şepcar** + suf. *-ie*.

ŞEPCĂRÍE[2] s. f. (Cu sens colectiv) Mulţime de şepci (2). Cf. POLIZU. *Ce de şepcărie a intrat astăzi în magazin!* UDRESCU, GL.

— **Şapcă** + suf. *-ărie*.

ŞEPCHENDẮU s. n. v. **jepchendău.**

ŞEPCÚŢĂ s. f. **1.** (Prin Transilv. şi Maram.) Scufiţă. Cf. ALR SN IV h 1 165.

2. Diminutiv al lui ş a p c ă **(2).** *Ţine de mînă un băiat..., şcolar de 7—8 ani, cu o şepcuţă galbenă, pusă pe ceafă.* STANCU, U.R.S.S. 86. *Sînt femei... purtînd şepcuţele încasatoarelor de la tramvai.* V. ROM. ianuarie 1954, 196, cf. ALR II 2 281/728.

— Pl.: *şepcuţe*. — Şi: (regional) **şipcúţă** s. f. ANT. LIT. POP. I, 399.

— **Şapcă** + suf. *-uţa*.

ŞEPEIS s. n. v. **şpais**[1].

ŞÉPING s. n. (Tehn.) Maşină de rabotat a cărei mişcare rectilinie alternativă este efectuată de scula aşchietoare în direcţie transversală, iar piesa fixată pe masa maşinii efectuează mişcarea de avans. Cf. LTR[2], DER.

— Pl.: *şepinguri*.

— Din engl. **shaping** [machine].

ŞEPRÉUCĂ s. f. v. **şerpencă.**

ŞEPTÁCĂ s. f. (Regional) Şapte[1] **(II 3).** Cf. MAT. DIALECT. I, 96, 192.

— Pl.: *şeptăci*.

— **Şapte**[1] + suf. *-ac*. Cf. n o u a c ă, o p t a c ă.

ŞEPTÁR s. m. **1.** Carte de joc marcată cu numărul şapte[1] **(I 1)**, care are şapte[1] puncte; şapte[1] **(II 3)**, (familiar) şeptic **(1)**, (regional) şeptacă. *La jocul de cărţi se spune „decar" cărţii care reprezintă zece puncte (tot aşa, dar mai rar, „şeptar" ... pentru şapte).* IORDAN, G. 162, cf. id. L.R.A. 161, BL V, 60, LEXIC REG. II, 126.

2. (Regional; în forma *şepter*) Şapte[1] **(II 2).** Cf. LEXIC REG. II, 126.

3. (Rar) Jucător dintr-o echipă sportivă marcat cu numărul şapte[1] **(I 1).** *Noul „şeptar" al dinamoviştilor se strecoară abil în careu.* SPORTUL, 1969, nr. 6 179, 3/3.

4. (Regional) Lemn lung de şapte[1] metri (Moiseiu—Vişeu de Sus). GLOSAR REG.

— Pl.: *şeptari*. — Şi: (regional) **şeptér** s. m. LEXIC REG. II, 126.

— **Şapte**[1] + suf. *-ar*.

ŞÉPTE num. card. v. **şapte**[1].

ŞEPTÉL s. n. Totalitatea animalelor domestice crescute într-o gospodărie, într-o comună, într-o ţară (pentru a se obţine beneficiu economic). *Şeptelul, care a fost distrus..., s-a refăcut.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 239. *S-au obţinut realizări... la creşterea şeptelului de porci şi ovine.* ib. 1953, nr. 2 859. *Plecase... la minister, să rezolve problema dezvoltării şeptelului de vite.* V. ROM. august 1954, 21, cf. DN[2].

— Din fr. **cheptel.**

ŞÉPTELEA, ŞÉPTEA num. ord. v. **şaptelea.**

ŞÉPTELEASPREZECE, ŞÉPTEASPREZECE num. ord. v. **şapteleaşprezecee.**

ŞEPTELÍCI s. m. (Rar) Copil născut la şapte[1] luni. *Sosise pe lume ca un şeptelici neisprăvit şi firav.* SADOVEANU, O. XI, 136, cf. SFC VI, 122, 133.

— Pl.: *şeptelici*.

— De la **şapte**[1].

ȘEPTELIÓN s. n. v. **septilion.**

ȘEPTENÁL s. n. v. **septenal.**

ȘEPTÉR s. m. v. **șeptar.**

ȘÉPTESPRĂZEACE num. card. v. **șaptesprezece.**

ȘÉPTESPREZECE num. card. v. **șaptesprezece.**

ȘEPTEZÉCI num. card. v. **șaptezeci.**

ȘEPTÍC s. m. (Familiar) **1.** Șapte[1] **(II 3).** Cf. MAT. DIALECT. I, 96, 268.

2. (Și, regional, la pl. sau în construcția *de-a șăpticile)* Joc de cărți, în care cartea marcată cu numărul șapte[1] **(I 1)** are cea mai mare valoare; (regional) șeptucă. *Hai să ne jucăm șăptici (sau de-a șăpticile).* MAT. DIALECT. I, 96, cf. 268.

— Pl.: *șeptici.* — Și: (regional) **șeptícă** s. f. MAT. DIALECT. I, 268.

— **Șapte[1]** + suf. *-ic.*

ȘEPTÍCĂ s. f. v. **șeptic.**

ȘEPTICÍSM s. n. v. **scepticism.**

ȘEPTILEÁN s. m. (Prin Bucov.) **1.** Om rău și fățarnic. LEXIC REG. 118.

2. Om neserios. LEXIC REG. 118.

— Pl.: *șeptileni.*

— Cf. ș e p t e l i c i.

ȘEPTÍME s. f. Număr egal cu a șaptea parte dintr-o unitate; a șaptea parte dintr-un întreg. Cf. CIHAC, I, 274, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, SCL 1960, nr. 2, 250.

— Pl.: *șeptimi.*

— **Șapte[1]** + suf. *-ime.*

ȘÉPTRU s. n. v. **sceptru.**

ȘEPTÚCĂ s. n. (Regional) Șeptic **(2).** Com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ.

— Pl.: ?

— **Șapte[1]** + suf. *-ucă.*

ȘEPTÚNGHI s. n. (Geom.; învechit, rar) Heptagon. Cf. GEOMETRIA, A. M. 16v 13.

— **Șapte[1]** + **unghi,** după ngr. ἑπτάγωνον, lat. *hepta gonus.*

ȘERÁN s. m. v. **șaran.**

ȘERÁNȚ s. n. v. **șaranț.**

ȘERARDIZÁRE s. f. (Tehn.) Tratament termochimic de mărire a rezistenței la coroziune a pieselor metalice prin zincare. Cf. IOANOVICI, TEHN. 74, DP, LTR[2].

— Scris și: (după fr.) *sherardizare.* LTR[2]. — Pl.: *șerardizări.*

— Cf. fr. s h é r a r d i s a t i o n.

ȘERĂMPÓI s. n. v. **șarampoi[2].**

ȘERẮT s. n. v. **șiret[1].**

ȘERB, ȘEÁRBĂ s. m. și f. **1.** (Învechit) Sclav; rob; slugă. *Șerbii* (s l u g i N. TEST. 1648, s l u g i l e BIBLIA 1688) *supuindu-se întru toată frica despuietorilor.* COD. VOR. 148/31. *Ca ochii șerbilor în mărule domnilor săi..., așa și ochii noștri cătră Domnul.* PSALT. 270. *Cătră tire rădicai ochii miei... ca ochii șearbelor (șarbelor* C, *șerbeei* H, s l u j n i c i i D) *în mărule doamnelor sale.* ib. 271. *Apropie-se o șarbă să auză numele-i.* CORESI, L. 55/20, cf. id PS. 355/9. *Dzice șerbul aceasta: place mie, domnu mieu, muiarea mea.* PALIA (1581), ap. CCR 66/13. *Ai fos(t) să m(ă) despoi cumu-ș(i) despuse o doamnă șarbei s(ale).* COD. TOD. 227. *Serbie, iarî româneaște șerb, că născuse de-ntr-o roabă.* MOXA, 356/8. *Haritina era... șarbă... orecăruia Caludie.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 45r/2. *Am dat și am dăruit a me draptă șarbă țigancă, anume pe Mica* (a. 1737). BUL. COM. IST. IV, 71. *O, pre fericite Solomoane!... ferice de șărbii și de șarbele tale* (a. 1760). GCR II, 72/14. *Am vîndut a mea dreaptă șarbă țigancă... împreună cu un copil al ei* (a. 1761). URICARIUL, XX, 312. *Pre șerbii și iobagii lui să nu-i poată altul giudeca, fără numai însuși comitul.* ȘINCAI, HR. I, 299/35, cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 274, DDRF, PHILIPPIDE, P. 19, BARCIANU, ALEXI, W. *În panere, Ticsiră pîne șerbele.* MURNU, O. 6, cf. ȘĂINEANU, D. U., PUȘCARIU, L. R. I, 278, ROSETTI, L. R. VI, 253, DR. V, 545, L. ROM. 1960, nr. 6, 61. ✦ P. ext. (Învechit, rar) Persoană aservită cuiva. *Vom pomeni de începătura și adaosul turcilor..., că supt mîna lor și supt jugul lor sîntem șerbi.* URECHE, L. 118. ◇ F i g. *Șerbi fiind păcatelor.* CORESI, ap. DHLR II, 500. ✦ (În limbajul bisericesc; cu determinări ca „lui Dumnzeu", „Domnului" etc. sau echivalente ale acestora) Persoană credincioasă considerată în raport cu divinitatea. *Aflai David șerbul mieu.* PSALT. HUR. 75r/12. *A lui D*[um]*n*[e]*dzeu... șerbu* (r o b BIBLIA 1688). COD. VOR. 110/8. *Nu las(ă) Dumnezeu șerbii și slugile sale în ponoslul necuraților* (cca 1550). GCR I, 3/17. *Șerbii (șirbii* V) *Domnului, Domnul cîntați.* PSALT. 332. *Judecă Domnul oamenilor săi Și de șerbii săi roagă-se.* CORESI, PS. 417/2. *Domnul... căută spre smerenia șarbeei sale.* id. ib. 440/5. *Miluiaște-mă șarba lui H*[risto]*s* (cca 1580). CUV. D., BĂTR. II, 150/7, cf. 155/9. *De veri să mă faci a fi șerbul tău, nu treace cearerea mea.* (a. 1600—1625). GCR I, 67/38, cf. 147/12. *Simeon, șerbul lui Dumnedzău.* VARLAAM, C. 353. *Necurate duh,... Anania a lui D*[u]*mn* [e]*zău șerb îți poronceaște să ieși din cucon.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 42v/23. *Trimete asupra acestui șerb al tău... darul tău.* N. COSTIN, LET. I A, 26/17. *Aicia odihneaște șarba lui Dumnedzău Mariia* (a. 1703). IORGA, S. D. XV, 172. *Eu, șărbul Domnului meu Ii*[su]*s,... luat-am dar aminte* (a. 1714). URICARIUL, I, 43/7. *Eu șerbul Domnului... am înnoit s*[fîntul] *mormînt* (a. 1733). ib. V, 258/14, cf. TDRG.

2. (Învechit, rar; calc după fr. *je suis votre serviteur;* în e x p r.) **Sînt șerbul dumneavoastră** (sau **al dumitale)** = formulă de reverență sau de salut. *Favoritul poeziei, eu sînt șerbul dumneavoastră, Autor, însă nu mîndru, prin urmare mă-nclinez.* MILLO, ÎN PR. DRAM. 361. *Adio, domnul meu,... sînt șerbul d-tale!* NEGRUZZI, S. I, 257.

3. (În orînduirea feudală) Țăran legat de pămîntul unui latifundiar și care depindea cu persoana și cu bunurile sale de acesta; iobag. V. r u m â n, v e c i n. *Șefii barbari, ajungînd castelani feudali.... schingiuiau după poftă pe nenorociții lor șerbi.* GHEREA, ST. CR. II, 112, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Domnii din acea vreme... sileau pe șerbi să nu întîrzie birurile.* SADOVEANU, O. XVI, 242. *Scedrin... cunoscuse bine viața șerbilor de moșie.* CONTEMP. 1949, nr. 156, 6/2. *De obirșie clăcași din Gorj, iobagi și șerbi ai pămîntului boieresc.* C. PETRESCU, A. R. 196. *Să nu uiți nici o clipă: străbunii au fost șerbi.* STANCU, C. 133. *Nu o dată în trecut șerbii maghiari și români s-au unit în lupta împotriva grofilor.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 938. *Șerbul nu gîndește și simte în același fel cu clăcașul.* V. ROM. ianuarie 1954, 203. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Ajungînd țărani șerbi, nu putem ieși din starea asta.* SADOVEANU, O. XVIII, 152. *Țăranul șerb luptă să devină liber.* V. ROM. ianuarie 1954, 204.

— Pl.: *șerbi, -e.* — Și: (rar) **șérbă,** (învechit) **șárbă** s. f., **șirb** s. m.

— Lat. **servus, serva.**

ȘERBÁ vb. I v. **șerbi.**

ȘÉRBĂ s. f. v. **șerb.**

ȘERBĂLẮU s. n. v. **șerbeleu.**

ȘERBĂLUÍ vb. IV. Intranz. (Prin vestul Transilv.) A sluji. *Vai de mine, sa mor mine, Nu șerbăluii la nime. Șerbălui maichii oleacă, Pînă m-or duce la groapă.* ARH. FOLK. VII, 77.

— Prez. ind.: *șerbălui.*

— **Șerb** + suf. *-ălui.*

ȘERBECCÍU s. m. v. **șerbegiu.**

ȘERBECÍU s. m. v. **șerbegiu.**

ȘERBEGÍ-BÁȘĂ subst. Șeful șerbegiilor **(1)**. *Șerbegi bașa 20 lei pe lună.* ap. ȘIO II_1, 337. *Era șerbegi-bașa, după care urma al doilea șerbegiu.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: ?

— Din tc. **șerbetçi bașı.**

ȘERBEGIRÍE s. f. (Învechit, rar) Loc unde se vindea și se consuma șerbet. Cf. POLIZU.

— Pl.: *șerbegirii.*

— **Șerbegiu** + suf. *-ărie.*

ȘERBEGÍU s. m. **1.** Slujbaș la curtea domnilor fanarioți care se îngrijea de șerbet **(1)** și de dulcețuri. Cf. ȘIO II_1, 336. *Urma al doilea șerbegiu, purtînd o bogată tava cu dulceți.* ap. TDRG. ◇ *Vel șerbegiu* = șeful șerbegiilor **(1)**. *Vel șerbeciu 20 lei pe lună* (a. 1776). ȘIO II_1, 337. *240 lei pe an vel șerbecciu* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 390.

2. Persoană care prepara și vindea șerbet; (învechit, rar) șerbetar. *Grădinarii... șerbeciii i ghețarii* (a. 1812). DOC. EC. 147. *Bragagiii, halvagiii i șerbecciii* (a. 1835). ib. 598, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 615, LM, BARCIANU, ȘIO II_1, 337, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: *șerbegii.* — Și: **șerbecciu, șerbeciu, șerbetciu** s. m.

— Din tc. **șerbetçi.**

ȘERBELÉU s. n. (Prin Ban. și vestul Transilv.) Oală de noapte. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184, LEXIC REG. 22, MAT. DIALECT. I, 96.

— Pl.: *șerbeleuri* și *șerbeleauă.* — Și: **șerbălău** s. n. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184.

— Din magh. **serbeli** (variantă a lui *serbli*).

ȘERBÉSC, -EÁSCĂ adj. (În dicționarele din secolul trecut) De șerb **(1)**, care aparține șerbilor. Cf. PONTBRIANT, D. *Sentimente șerbești.* LM.

— Pl.: *șerbești.*

— **Șerb** + suf. *-esc.*

ȘERBÉȘTE adv. (În dicționarele din secolul trecut) Ca șerbii **(1)**; în mod servil. Cf. PONTBRIANT, D. *Se purta șerbește.* LM.

— **Șerb** + suf. *-ește.*

ȘERBÉT s. n. **1.** Băutură (răcoritoare) care se prepara de obicei din miere sau zahăr și apă de trandafiri. V. m u r s ă[1] **(1)**. *Să-i cinsti pașa cu cafe și cu cerbet, după cum este cinstea turcească.* NECULCE, L. 146. *Apa din farmușiuri de marmură și din pilituri de aur storcînd, o amesteca și în chipul șerbetului făcînd-o, o bea.* CANTEMIR, IST. 254, cf. LEX. MARS. 140. *Aducînd cafe și șerbet de sus, s-au dus de acolo cu atîta.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 136/25. *Mungiindu și pohta lor, unii cu bragă, alții cu bere, alții cu șerbet.* ANTIM, P. 145, cf. ȘIO II_1, 336. *I-au adus* [mitropolitului] *cafe, dulceți, șerbet* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 251/22, cf. KLEIN, D. 424. *Din apa cea îndulcită* [cu miere], *șerbet numită, se poate face pentru casă oțet, med, dulceață.* TOMICI, C. A. 164/21, cf. LB. *Asemenea este și obicinuința băuturilor ceaiurilor calde... sau fiertura de șărbet de cuișoare îndulcit cu zahar.* PISCUPESCU, O. 185/20, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Cofetarii rătăcitori vînd pe la tîrguri un fel de băutură numită șerbet.* FILIMON, O. II, 236, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 615, LM, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Povestește... primirea prietinoasă a vezirului care-i oferă cafeaua, șerbetul și ciubucul de rigoare.* BUL. COM. IST. II, 27, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ✦ (La pl.) Varietăți de șerbet **(1)**. *I s-au făcut țeremonia obicinuită cu ciubuce, cafe și șărbeturi.* AR (1829), $75^2/1$. [Pahare] *pline de fel de fel de șărbeturi de cele mai bune și mai alese.* GORJAN, H. II, 108/12. [Icioglanii] *se purtau ca umbre..., rînduind șerbeturi, filigene de cafea și narghilele.* SADOVEANU, O. X, 304

2. (Învechit, rar) „Băutură de doftorie". CANTEMIR, IST. 23. ◇ *Șerbet de curățenie* = preparat farmaceutic lichid, care servea drept purgativ. *Am însemnat și facerea și lucrarea șerbetului de curățenie.* PISCUPESCU, O. 212/14.

3. Preparat alimentar făcut dintr-un sirop de zahăr bine legat și frecat, colorat și aromat cu diferite esențe sau cu suc de fructe. *Le-au dat dulceți, rodozahar și șerbet de trandafir și apă.* BELDIMAN, LET.[2] III, 444. *În apă putem pune sirob sau șărbet de zmeură.* CALENDAR (1851), 104/28, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Ce dulceți sînt aieste?... șerbet de nufăr.* ALECSANDRI, T. 1088, cf. CIHAC, II, 615, DDRF, ENC. ROM. *Făcuse toată ziua șerbet de zahăr ars.* BASSARABESCU, V. 237. *Înfipse o linguriță... în șerbetul de toporași.* C. PETRESCU, Î. II, 243. *Poftesc un pahar de apă rece cu șerbet de cireșe amare.* SADOVEANU, O. XVIII, 614. *A mîncat toată dulceața..., nucile, șerbetul.* ARGHEZI, P. T. 181. *Șerbet de zmeură și... dulceață de vișine.* VINEA, L. II, 104. *Cînd șerbetul este gata, se frămîntă cu mîna.* S. MARIN, C. B. 313, cf. ALR II 4 048/182. ✦ (La pl.) Varietăți de șerbet **(3)**. *Le învăța... fierturi de fel de fel de dulcețuri: rodozahar, șerbeturi de trandafir și de vișine.* GHICA, S. 295. *Erau trandafirî... din florile cărora femeile făceau dulcețuri și șerbeturi* ȘEZ. XII, 5, cf. NICA, L. VAM. 232. [Aducea] *gavanoase cu povidlă,... șerbeturi de dracilă și de nufăr.* BRĂESCU, A. 22.

— Pl.: *șerbeturi* și (rar) *șerbete.* — Și: (învechit, rar) **cerbét** s. n.

— Din tc. **șerbet.**

ȘERBETÁR s. m. (Învechit, rar) Șerbegiu **(2)**. Cf. COSTINESCU.

— Pl.: *șerbetari.*

— **Șerbet** + suf. *-ar.*

ȘERBETCÍU s. m. v. **șerbegiu.**

ȘERBETÉLNIȚĂ s. f. Vas în care se fierbe șerbet **(3)**. *Samovarele și șerbetelnițele fierbeau pe cărbuni clocotind și scoțînd aburi.* ap. ȘIO II_1, 336, cf. TDRG, DM.

— Pl.: *șerbetelnițe.*

— **Șerbet** + suf. *-elniță.*

ȘERBETIÉRĂ s. f. **1.** Chisea în care se păstrează șerbetul **(3)**. Cf. BUL. FIL. VI, 37, DM.

2. Vasul de tablă al mașinii în care se prepară înghețata. Cf. DM.

— Pronunțat: *-ti-e-.* — Pl.: *șerbetiere.*

— **Șerbet** + suf. *-ieră.* — Pentru sensul **2**, cf. și fr. s o r b e t i è r e.

ȘERBÍ vb. IV. **1.** Intranz. și (rar) refl. (În limbajul bisericesc; învechit; construit cu dativul) A se devota, a se consacra. *Șerbiți lui D[u]mn[e]dzeu în veselie.* PSALT. HUR. $82^r/24$. *Semănța mea lucreadză (șerbește H, șerbi-va D) lui.* PSALT. 38. *Să cerca și să pohtiia cu lacrămi să șerbască lui Dumnedzău.* VARLAAM, C. 351, cf. DOSOFTEI, MOL. 76. *I se vor închina lui toți împărații pemintești și toate limbile i vor șerbi lui* (a. 1710). GCR I 367/24, cf. CIHAC, I, 271.

2. Intranz. (Învechit) A servi ca șerb **(1)**; a fi aservit cuiva; a fi în serviciul cuiva. *Vodă trebuie să fie mai tare, să poată șerbi împărăției la oaste.* ȘINCAI,

HR. III, 108/8. *În monarhia lăudată..., Acolo-s toţi o gloată, Un norod giosit şi ticălos Ce-i hotărît numa să şerbeze.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 361, cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, I, 274, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. ✦ T r a n z. şi (rar) r e f l. A face (pe cineva) să devină sau a deveni şerb **(1)**. Cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE.

3. T r a n z. (Învechit, rar) A oferi, a pune la dispoziţie. *Cu aceasta facem cunoscut că putem şerbi* [exemplarul nr. 1] *încă la mulţi, însă plata se ia înainte.* GT (1838), $21^{2}/52$.

4. I n t r a n z. A servi ca şerb **(3)**. DICŢ. ✦ T r a n z. şi (rar) r e f l. A face (pe cineva) să devină sau a deveni şerb **(3)**. DICŢ.

— Prez. ind. : *şerbesc.* — Şi : (învechit, rar) **şerbá** (prez. ind. *şerbez*) vb. I.

— V. **şerb.** — Pentru sensul **3,** cf. s e r v i.

ŞERBÍE s. f. **1.** (Învechit) Sclavie ; robie ; aservire. *În şerbie (şerb* D, r o b i e CC^{2}) *vîndut fu Iosif.* PSALT. 219. *Oamenii cei împărăteşti umblă din sat în sat... Mulţi se află şi de bună voie de merg, ca să iasă din şerbie.* SIMION DASC., LET. 107. *Fericita Pelaghia iertă robii şi roabele... şi de la dînsă să mîntuiră de către şerbie.* DOSOFTEI, V. S. octombrie $54^{r}/1$. [Monarhia] *pe tirani încunună; Aceşti duc pe norod la şerbie.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 360, cf. CIHAC, I, 274, DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE. ✦ P. a n a l. (Prin vestul Transilv.) Cazna, trudă. Cf. TEAHA, C. N. 269. *Nu ştie cu cîtă şerbie s-aduc lemnili d-aclo.* id. ib.

2. (În dicţionarele din secolul trecut) Slugărnicie ; josnicie. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 274.

3. Instituţie feudală caracterizată prin starea de dependenţă a ţăranului faţă de proprietatea feudală a unui stăpîn ; starea de şerb **(3)**; iobăgie. V. ş e r b i r e **(4)**. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Răzăşii s-au vîndut bogătanilor şi au intrat în şerbie.* SADOVEANU, O. XVIII, 37, cf. SCRIBAN, D., DM, DER.

— **Şerb** + suf. *-ie.*

ŞERBÍRE s. f. Acţiunea de a (s e) ş e r b i şi rezultatul ei.

1. (În limbajul bisericesc ; învechit) Cf. ş e r b i **(1)**. *Cu făptura ta lăcuiaşte în dzi, că toată lucreadză* (le s l u j e s c D, *şe*[r]*birea* H) *ţie.* PSALT. 259. *Toată viaţa ţi-o petreci în şerbirea dumnezeiască.* ŞINCAI, HR. I, 338/17.

2. (Învechit) Cf. ş e r b i **(2)**. *Se cuvine maiestatei crăieşti ca să privească cu ochi milostivi la şerbirile cele credincioase ale supuşilor săi.* ŞINCAI, HR. I, 300/22, cf. LB, ISER. *Ai stîrpit cu sceptrul... Din suflete şi cîmpuri seminţa de şerbire.* ALECSANDRI, POEZII, 332, cf. CIHAC, I, 274, LM, DDRF, ŞĂINEANU, D. U., CADE.

3. (Jur. ; învechit) Servitute. [Proprietarii] *tăgăduiau ţăranilor orice drept, orice şerbire asupra moşiilor noastre.* KOGĂLNICEANU, S. A. 175. *Acea şerbire ne obligă a face toate reparările şi schimbările ce ar voi să ne impuie Direcţia monumentelor istorice.* ALECSANDRI, S. 17. *E un drept de şerbire statornicit din bătrîni, care îmi învoieşte trecerea prin livada asta.* id. T. 256, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM.

4. Cf. ş e r b i **(4)**. *Astfel coboară satul acela trei scări care duceau din libertate către şerbire : sat răzeşesc, domnesc şi, în sfîrşit, boieresc.* XENOPOL, I. R. III, 155.

— Pl. : *şerbiri.*

— V. **şerbi.**

ŞERBÍT, -Ă adj. **1.** (Învechit) Devenit şerb **(1)**; aservit. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U.

2. (Rar) Devenit şerb **(3)**. Cf. ŞĂINEANU, D. U.

— Pl. : *şerbiţi, -te.*

— V. **şerbi.**

ŞERBITÓR, -OÁRE adj. (Învechit ; şi substantivat) **1.** (Persoană) aservită. Cf. BUDAI-DELEANU, Ţ. 354, ISER, POLIZU, CIHAC, I, 274, LM, ALEXI, W.

2. (Persoană) care aserveşte (pe cineva). Cf. CIHAC, I, 274.

— Pl. : *şerbitori, -oare.*

— **Şerbi** + suf. *-tor.*

ŞERBITORÍE s. f. (În dicţionarele din secolul trecut) Robie ; stare de şerb **(1)**. Cf. CIHAC, I, 274, LM.

— **Şerbitor** + suf. *-ie.*

ŞERBITÚTE s. f. v. **servitute.**

ŞERCÁN s. m., s. n. (Prin Transilv. şi Ban.) **1.** S. m. (În superstiţii) Balaur, şarpe fantastic, despre care se crede că ar purta norii şi ar aduce grindina. *Du-te vînt cu vînt nebun, cu ciuma... Vînt cu şercan, cu rosuri, cu mînători.* ŞEZ. V, 146, cf. ALR I 1 400/96, 825, ALR II/I MN 95, 2 743/310. ✦ Vînt puternic. *Cînd vîntul cutare roteşte... şi e foarte stricător se numeşte şercan.* H XVIII 82, cf. com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ, ALR II 4 242/76.

2. S. n. Zmeu de hîrtie. Cf. ALR SN V h 1 303, LEXIC REG. 72.

— Pl. : **(1)** *şercani,* **(2)** *şercane.*

Din magh. **sárkány.**

ŞERECLÍC s. n. v. **şiretlic.**

ŞERÉGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞEREMPLẮU s. m. v. **şarampoi^{2}.**

ŞEREŞÍNĂ s. f. (Bot. ; regional) Coada-şoricelului *(Achillea collina)* (Mehadia—Orşova). Cf. BULET. GRĂD. BOT. XI, 51, BORZA, D. 9, 292.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞERÉT^{1} s. n. v. **şiret^{1}.**

ŞERÉT^{2}, -EÁTĂ adj. v. **şiret^{3}.**

ŞERETLÍC s. n. v. **şiretlic.**

ŞERETLÎ́C s. n. v. **şiretlic.**

ŞERFUÍ vb. IV. T r a n z. (În industria pielăriei ; complementul indică marginea pieilor) A subţia în timpul prelucrării. Cf. CV 1949, nr. 8, 31, DM.

— Prez. ind. : *şerfuiesc.*

— Din germ. **schärfen** „a ascuţi".

ŞERFUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acţiunea de a ş e r f u i şi rezultatul ei. Cf. DT, LTR^{2}, DP.

— Pl. : *şerfuiri.*

— V. **şerfui.**

ŞERG, -Ă adj. v. **şarg.**

ŞERGÁCI, -CE adj. (Transilv., prin Ban. şi Maram. ; despre părul^{1} sau culoarea cailor ; p. e x t. despre cai) Şarg **(1)**. Cf. ALR I 1 192, ALR SN II h 276, A I 20, 26. ✦ (Regional ; şi substantivat) (Om) blond (Sînnicolau Român—Oradea). Cf. ALR II/I h 6/316.

— Pl. : *şergaci, -ce.* — Şi : **şargáci, -ce** adj. ALR I 1 492/227, 305.

— **Şarg** + suf. *-aci.*

ŞERGÁN^{1} subst. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Bucova—Haţeg). Cf. H XVIII 40.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȘERGÁN², -Ă adj. (Regional ; despre părul[1] sau culoarea cailor ; p. e x t. despre cai) Galben-cafeniu (Pui — Hațeg). ALR I 1 492/118.

— Pl. : *șergani, -e.*

— **Șarg** + suf. *-an.*

ȘERGÁT, -Ă adj. (Prin Ban., Olt. și sudul Transilv.) Vărgat. *Cotrințele sînt... de lînă în diferite colori și șargate.* LIUBA—IANA, M. 17, cf. ALR I 1 489/26, 825, 831.

— Pl. : *șergați, -te.* — Și : **șargát, -ă** adj.

— De la **șargă**[1].

ȘERGẮU s. m. (Prin Maram. și nord-estul Transilv. ; și adjectival) (Cal) șarg **(1)**. Cf. ALR I 1 492/150, 269, 347.

— Pl. : *șergăi.* — Și : **șargắu** s. m. BL II, 48, CL 1960, 80.

— **Șarg** + suf. *-ău.*

ȘERGOCIÓI s. m. (Regional) Cal sur (Sînnicolau Român — Oradea). Cf. ALR SN II h 276/316.

— Pl. : *șergocioi.*

— De la **șergaci.**

ȘERGUIÁT, -Ă adj. (Prin Olt. și sud-estul Ban. ; despre părul[1] sau culoarea cailor ; p. e x t. despre cai) Bălțat. Cf. ALR I 1 492/5, 846, 856, ALR SN II h 277/836.

— Pl. : *șerguiați, -te.*

— De la **șargă**[1].

ȘERÍF[1] s. m. Musulman considerat descendent al lui Mahomed ; prinț musulman ; guvernator sau șef[2] de comunitate religioasă în unele țări musulmane. V. e m i r, ș e i c. *Șeriful de la Meca viind, i-aduse cheile Mecăi, ce stăpînea el.* VĂCĂRESCUL, IST. 260. *Mecca... este un scaun a unui șerif (sau cneaz de această țară).* AMFILOHIE, G. 34/9. *Vrei să vezi pe șeriful al senatului cel sfînt A-ncoruna un răscolnic?* HELIADE, O. I, 410. *S-au chemat... cei trei mari șerifi sau emiri din Cair, cari sînt ca niște patriarși ai islamismului.* CR (1830), 429[1]/21. *Văzui mulțime de șerifi din neamul lui Moamet.* GORJAN, H. IV, 157/6, cf. RUS, I. III, 63/3, PONTBRIANT, D., LM, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ȘIO I, 282, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DN².

— Pl. : *șerifi.*

— Din tc. **șerif**, fr. **chérif.**

ȘERÍF[2] s. m. Funcționar administrativ din Anglia sau din Statele Unite ale Americii însărcinat cu executarea legilor și cu menținerea ordinii într-un comitat sau într-un district. Cf. PROT.-POP., N. D., ANTONESCU, D. *Momentul a sosit! Șeriful a venit la moarte să mă ducă.* I. NEGRUZZI, S. VI, 622, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Șerifii, intimidați sau corupți, închideau ochii, cînd personalități influente erau implicate în afaceri criminale.* OȚETEA, R. 97.

— Pl. : *șerifi.*

— Din fr. **shérif**, engl. **sheriff.**

ȘERÍGLĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘERÍM s. m. v. **șerin.**

ȘERÍN s. m. Nobil tătar care conducea o ceată ostășească ; mîrzac[1] **(1)**. *Au trimis la Ieși... sol pre un șerim din Crîm.* NECULCE, L. 277. *Hanul i-au zis că nu poate să-i dea pentru aceasta răspuns de la sine, pînă nu se vor strînge mîrzacii ce se chiamă șerini.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 176/15, cf. ȘIO I, 8, 11, LÖBEL, C. 258, T. PAPAHAGI, C. L.

— Pl. : *șerini.* — Și : **șerím** s. m.

— Din tăt. **širin.**

ȘERÍNCĂ s. f. v. **șirincă.**

ȘÉRLAC s. n. **1.** Rășină naturală, de origine animală, sau produsă sintetic, folosită la prepararea unor lacuri, a cerii roșii etc. *Lianții vegetali sînt din cauciuc, ulei, șelac, bachelită etc.* IOANOVICI, TEHN. 333. *Liantul de natură organică este un preparat de ulei, cauciuc sau schellac.* ORBONAȘ, MEC. 350, cf. LTR² XV, 314, DN².

2. Lac preparat din șerlac **(1)**, folosit la lustruire, grunduire etc. *Șerlacul de pe mobila fonerată.* I. BOTEZ, B. I, 147. *O dată ansamblul montat, se va trece la vopsirea părților în lemn ale mașinei cu șerlac.* ENC. TEHN. I, 325, cf. DM. *Garnituri de mobilă au stat nelustruite, deoarece întreprinderea n-a primit șerlac.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 848.

— Și : **șelác** (scris și, după germ., *schellac*) s. n.

— Din germ. **Schellack.**

ȘERLÁI s. m. (Mai ales în Transilv.) Nume dat mai multor plante erbacee din familia labiatelor : **a)** iarba-sfîntului-Ioan *(Salvia sclarea).* Cf. LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 528, LM, CONV. LIT. XXIII, 977, DDRF, BRANDZA, FL. 383, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 204, PANȚU, PL., CADE, SCRIBAN, D., PRODAN-BUIA, F. I. 418, BORZA, D. 155, 292 ; **b)** plantă cu tulpina păroasă, ramificată în partea superioară, cu flori albe *(Salvia aethiopis).* Cf. PETRI, V., CONV. LIT. XXIII, 979, GHEȚIE, R. M., BRANDZA, FL. 383, ENC. ROM., BARCIANU, TDRG, PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., PRODAN-BUIA, F. I. 418, BORZA, D. 154, 292 ; **c)** jale *(Salvia officinalis).* Cf. CONV. LIT. XXIII, 976, BORZA, D. 154, 292 ; **d)** jaleș *(Salvia pratensis).* Cf. BORZA, D. 155, 292, CONV. LIT. XXIII, 976 ; **e)** cinsteț *(Salvia glutinosa).* Cf. CONV. LIT. XXIII, 976, BORZA, D. 154, 292 ; **f)** sunătoare *(Hypericum perforatum).* Cf. CONV. LIT. XXIII, 564, BORZA, D. 86, 292.

— Pl. : *șerlai* și (n.) *șerlaie* (PONTBRIANT, D., TDRG). — Și : **șerláie** (BORZA, D. 155, 292) s. f., **șerlói** (PETRI, V., VALIAN, V., POLIZU), **șarlái** (CONV. LIT. XXIII, 979, BORZA, D. 155, 291), **serlái** (GHEȚIE, R. M., BARCIANU), **sarlái** (CONV. LIT. XXIII, 977, BARCIANU, ALEXI, W.), **sîrlái** (ALEXI, W.) s. m.

— Din germ. **Scharlei.** Cf. germ. S c h a r l a c h [kraut].

ȘERLÁIE s. f. v. **șerlai.**

ȘERLÓI s. m. v. **șerlai.**

ȘERPÁ vb. I. I n t r a n z. (Neobișnuit) A șerpui. *Grădini, vii, palaturi și fabrice, printre carele șerpează Dunărea.* AR (1829), 148²/34. *La cel rîu care șerpează pintre înflorit ogor... Întristat și plin de gînduri singur umblu.* ASACHI, S.L. I, 147.

— Prez. ind. pers. 3 : *șerpează.*

— V. **șarpe.**

ȘERPÁMĂ s. f. (Ban. ; cu sens colectiv) Șerpărie **(1)** Cf. CADE.

— **Șarpe** + suf. *-ame.*

ȘERPÁN s. m. (Prin Ban.) Pește înrudit cu țiparul, de culoare albă-gălbuie, cu pete pe spate și în părțile laterale *(Cobitis aurata balcanica).* Cf. BĂCESCU, P. 54, 85, FAUNA R.P.R. XIII, 535.

— Pl. : *șerpani.*

— **Șarpe** + suf. *-an.*

ȘERPÁR s. n., s. m. **I.** S. n. **1.** (Mai ales în Transilv.) Brîu lat de piele (prevăzut cu buzunare) pe care îl poartă țăranii ; chimir. Cf. CLEMENS, DRLU, LB, CODRU-DRĂGUȘANU, C. 3, POLIZU, CIHAC, I, 274. *Șapte lei îi am în colțu ștergarului, 4 în chimir (șerpar).* JIPESCU, O. 145. *Toader... bagă mîna stîngă în șerpar, scoate un pumn de bani.* SLAVICI, N. I, 82. *Parcă-l văz, c-o mînă în șerparu-i civit, alergînd de colo colo.* DELAVRANCEA, S. 18, cf. DDRF. *Plete lungi, pălării cu margini mai mult late,... șerpare late, împodobite... alcă-*

tuiesc portul bărbaţilor. MOLDOVAN, Ţ. N. 57, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Fiecare romîn poartă în şerpar... cîte o bucăţică de lemn.* PAMFILE, S. V. 18, cf. CHIRIŢESCU, GR. 254. *Îşi scoase din şerpar o cărţulie toată flendere.* AGÎRBICEANU, A. 62. *Peste mijloc se încing, cei mai bătrîni, cu şerpare de piele cam de-o palmă de late. Şerparul tinerilor e ceva mai îngust; e împodobit cu flori cusute.* PĂCALĂ M. R. 119, cf. ŞĂINEANU, D. U. *A văzut că stau flăcăii la sfat, cu mîna afundată în şerpar.* C. PETRESCU, R. DR. 13. *Portul bărbaţilor cu şubă, cămaşă lungă, cioareci, şerpar la brîu şi plete mari.* PRIBEAGUL, P. R. 36. *Lăsăm pruncii să-şi vadă de treburile lor... I-am cercetat în şerpare şi straiţe, să n-aibă scăpărători.* SADOVEANU, O. XVI, 356, cf. SCRIBAN, D. *Bătrînul nu-l cunoştea destul de bine pe negustorul cu un şerpar lat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 26. *Bunicul meu a fost haiduc, Purta şerpar pe sub zăbun Şi-n el un fluier de alun.* V. ROM. mai 1954, 317. *Îi descătărăma şerparul şi-şi înfunda mîna în el.* CAMILAR, N. II, 137, cf. VORNIC, P. 68, LABIŞ, P. 353. *Tata s-a descins de şerpar.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 28, cf. H XVII 335, XVIII 47, 60, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 102. *Puse fluiera după şerpariu.* RETEGANUL, P. I, 17, cf. 9. *Dar şerpariul şi-a luat, Că e cu galbini îndesat.* ŞEZ. II, 37. *Pune fluierul în şerpar şi pleacă de cu seară la locul de pîndă.* MERA, L. B. 120, cf. VÎRCOL, V., T. DINU, Ţ. O. 138, L. COSTIN, GR. BĂN. 191. *Măi bădiţă păcurar, Nu-ţi băga trişca-n şărpar, Ci începe a cînta.* POP., ap. PRECUP, P. 37. *Cămeşea iera... cu un cap virît după şerpari.* GR. S. VI, 196, cf. COMAN, GL., CHEST. V 165/9, 17, 58, 65, ALR I 1 596/140, 160, 1 866/798. *Bărbaţii purtau opinci, cioareci de lînă, şărpar de piele.* ALR II 3 352/157 ◊ E x p r. **A fi cu şerpar de aţă** = a fi sărac. Cf. ZANNE, P. III, 372.

2. (Prin sudul Transilv.) Epitet depreciativ pentru un cal bătrîn, istovit de puteri. Cf. DR. V, 107, 228.

II. S. m. **1.** Numele a două specii de peşti : **a)** (regional) ţipar *(Misgurnus fossilis).* Cf. ANTIPA, F. I. 196, ATILA, P. 501, CADE, SCRIBAN, D. ; **b)** (prin Bucov.) peşte cu corpul cilindric, alungit, fără înotătoare *(Petromyzon fluviatilis).* Cf. BĂCESCU, P. 89.

2. (Şi în sintagma *vultur şerpar)* Pasăre răpitoare, cu spatele de culoare brună-cenuşie şi cu pîntecele alburiu *(Circaetus gallicus gallicus).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 168, BĂCESCU, PĂS. 161. *Şerparul clocceşte aproape în toată ţara.* LINŢIA, P. II, 279, cf. 278, DER.

— Pl.: **(I)** *şerpare,* **(II)** *şerpari.* — Şi : (învechit şi regional) **şerpáriu**, **şelpáriu** (COMAN, GL.), (regional) **şelpár** (ALR I 1 866/798 ; pl. *şelparuri* ib.) s. n.

— **Şarpe** + suf. *-ar.*

ŞERPÁRIŢĂ s. f. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină) : **a)** plantă cu flori albastre, roşii sau, rar, albe ; amăreală, şerpînţă **(c)**, şopîrliţă **(2 k)** *(Polygala vulgaris).* Cf. POLIZU, BARONZI, L. 144, CIHAC, I, 274, GHEŢIE, R. M., BRANDZA, FL. 206, BARCIANU, N. LEON, MED. 65, TDRG, PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BORZA, D. 133, 292 ; **b)** şopîrliţă *(Polygala comosa).* Cf. BORZA, D. 133, 292 ; **c)** amăreală *(Polygala amara).* Cf. id. ib. 133, 292 ; **d)** plantă parazită cu flori purpurii, rar albe, şi cu rizomul ramificat ; (popular) mama-pădurii, buricu-pămîntului, floarea-şarpelui, iarba-şarpelui, (regional) cucuruz-de-pădure, murea-pădurilor *(Lathraea squamaria).* Cf. GRECESCU, FL. 451, PANŢU, PL., SIMIONESCU, FL. 24, SCRIBAN, D., BORZA, D. 96, 292 ; **e)** plantă cu frunze mici, ovale şi cu flori galbene ; şerpînţă **(a)**, şoaldină **(II 1 a)**, (regional) oloisă *(Sedum acre).* Cf. DDRF, BRANDZA, FL. 113, BARCIANU, SCRIBAN, D., BORZA, D. 158, 292, ŞEZ. XV, 130 ; **f)** plantă veninoasă, cu tulpina tîrîtoare, cu fructele în forma unor bobiţe roşii ; coada-zmeului *(Calla palustris).* Cf. ALEXI, W. ; **g)** dumbeţ *(Teucrium chamaedrys).* Cf. TDRG ; **h)** răculeţ *(Polygonum bistorta).* Cf. BORZA, D. 134, 292 ; **i)** (în forma *şerperiţă) (Glaux maritima).* Cf. id. ib. 77, 292.

— Pl. : *şerpariţe.* — Şi : (regional) **şerpăriţă** (accentul necunoscut, DAMÉ, T. 188, BORZA, D. 96, 133, 158, 292, ŞEZ. XV, 130), **şerpériţă** (ALEXI, W., BORZA, D. 77, 96, 133, 292 ; accentuat şi *şerperíţă*, BARCIANU) s. f.

— **Şarpe** + suf. *-ariţă.*

ŞERPÁRIU s. n. v. **şerpar.**

ŞERPÁŞ s. m. Persoană originară din nordul Indiei, din Nepal sau din zonele învecinate, care însoţeşte expediţiile din Munţii Himalaia şi care cară poverile.

— Pl. : *şerpaşi.*

— Din fr. **sherpa,** engl. **sherpa.**

ŞERPĂCIÚNE s. f. (Regional ; cu sens colectiv) Şerpărie **(1)** (Bechet—Corabia). GL. OLT. *Fojnăia pădurea de atîtea... şerpăciune.* ib.

— De la **şarpe.**

ŞERPĂLẮU s. m., s. n. (Regional) **1.** S. m. Şerpoi **(1).** *Şarpe, şerpălău, De ce l-ai muşcat?* CANDREA, F. 353, cf. GLOSAR REG.

2. S. n. P. a n a l. Brîu de curele împletite (Mărăşeni—Vaslui). LEXIC REG. 64.

— Pl. : **(1)** *şerpălăi,* **(2)** *şerpăloaie.*

— **Şarpe** + suf. *-ălău.*

ŞERPĂLÓS, -OÁSĂ adj. (Regional ; despre terenuri) În care se află mulţi şerpi **(I 1)** (Crişcior—Brad). Cf. PAŞCA, GL. *Loc şărpălos ca ăsta nu mi-ar trebui altul.* id. ib.

— Pl. : *şerpăloşi, -oase.*

— De la **şarpe.**

ŞERPĂRÁŞ s. n. (Mai ales în Transilv.) Diminutiv al lui ş e r p a r **(I 1).** V. ş ă r p ă o a ş. *Mirele atunci scoate din curea sau din şerpăraş vreun dar.* SBIERA, F. S. 90.

— Pl. : *şerpăraşe.*

— **Şerpar** + suf. *-aş.*

ŞERPĂRÍE s. f. **1.** (Cu sens colectiv) Mulţime de şerpi **(I 1)**; (regional) şerpăciune, şerpamă. Cf. DL, DM. *Acolo să ţin şî şărpărie multă.* ALR II 2 483/219.

2. Loc unde se găsesc şerpi **(I 1)** în număr mare. Cf. DL, DM, MAT. FOLK. 686, PLOPŞOR, C. 27, GR. S. VI, 109.

— Pl. : **(2)** *şerpării.*

— **Şarpe** + suf. *-ărie.*

ŞERPĂRIŢĂ s. f. v. **şerpariţă.**

ŞÉRPE s. m. v. **şarpe.**

ŞERPELIŢĂ s. f. (Regional) Numele a două plante erbacee : **a)** nu-mă-uita *(Myosotis sylvatica).* Cf. BORZA, D. 113, 292 ; **b)** ochiul-păsăruicii *(Myosotis palustris).* Cf. id. ib.

Accentul necunoscut. Pl. : ?

— Cf. ş e r p a r i ţ ă.

ŞERPÉNCĂ s. f. (Prin Ban.) **1.** Cratiţă. Com. din TIMIŞOARA, cf. CV 1951, nr. 9—10, 47, ALR SN IV h 1 044/36.

2. (În forma *şerpeucă)* Tigaie. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 185.

— Pl. : *şerpenci.* — Şi : **şerpéucă** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 185), **şepréucă** (com. din TIMIŞOARA), **şopreáncă** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195), **sarpéncă** (CV 1951, nr. 9—10, 47) s. f.

— Cf. scr. š e r p e n j a.

ŞERPENÉU s. n. **1.** (Regional) Cratiţă de tuci (Libotin—Baia Mare). Cf. LEXIC REG. II, 113.

2. (Regional) Ceaun (Moftinu Mic—Carei). Cf. ALR SN II h 407/334, FD II, 158.

3. (Prin Maram.) Vas de lemn scobit, folosit la bucătărie. Cf. LEXIC REG. II, 108.

— Pl.: *șerpencauă.*

— Din magh. **serpenyő.**

ȘERPÉRIȚĂ s. f. v. **șerpariță.**

ȘERPÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparține șarpelui **(I 1)**, referitor la șarpe, ca de șarpe, în formă de șarpe. V. ș e r p i u, ș e r p o s. *Ochi mici, șerpești, de o căutătură glacială.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 46, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Trecură prin țeara broștească și prin țeara șorecească și tot astfel făcură ca-n țeara șerpească.* RETEGANUL, P. III, 16, cf. 15. ◇ (În descîntece) *Soare șerpesc, Soare păsăresc,... Tu soare al sorilor, Ieșiți de la (cutare); Nu-l săgetați.* MAT. FOLK. 564. *Brîncă Șerpească, Brîncă Broștească,... Nu te zgîrci Ca broasca, Nu te lungi... Să rămîie (cutare) Curat, luminat.* ib. 1150. *Pocitură lupească, Pocitură șerpească, Ieși cu țapă de orz.* GR. S. V, 63. ◇ *Burete șerpesc* v. b u r e t e. *Melc șerpesc* v. m e l c **(I 1 b)**. ✦ F i g. Viclean, perfid; rău, înveninat. *Cu limba lor cea șerpească rău cuvintează.* ȚICHINDEAL, F. 231/16. *A pornit-o mai departe cu featală și cu glas mai șerpesc.* POPA, V. 316. *Mi-i alcanul cam șărpesc De pe pămînt mă topesc.* SEVASTOS, C. 231.

— Pl.: *șerpești.*

— **Șarpe** + suf. *-esc.*

ȘERPÉȘTE adv. **1.** Ca șarpele **(I 1)**, în felul șarpelui, în formă de șarpe. Cf. CADE. *Umbla în mîini, pe funii cocoțat, Se îndoia șerpește.* LESNEA, I. 46, cf. IORDAN, L.R.A. 173. *Uruma șuiera iarăși șerpește... și nebuna goană, încetată o clipă, reîncepea.* STANCU, R. A. II, 115, cf. III, 127. *Și-ncepea de-a-mi înota, Cam șerpește, Cam broscește.* MAT. FOLK. 82. *Șede fata Radului,... Și-mpletește brîu șerpește.* BALADE, III, 266.

2. F i g. (În legătură cu verbele „a se uita", „a privi" etc.) Cu răutate și viclenie; cu agerime. *Se uita șerpește la cel ce-i făcuse toporul... dospind în inimă răzbunări satanice.* CIAUȘANU, R. SCUT. 34, cf. CADE, POPA, V. 279, CIAUȘANU, V. 201.

— **Șarpe** + suf. *-ește.*

ȘERPÉT subst. (Bot.; Olt.) Gălbinare *(Serratula tinctoria). Înainte vreme cînd erau livezi, se culegea șerpetul, o plantă... care, după cele auzite, creștea de-o jumătate de metru.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 10. *Se culeg florile de șerpet sau șărpînță cu coloarele lor și se fierb... pînă ce capătă coloarea galbenă.* id. ib. 61, cf. T. PAPAHAGI, C. L., BORZA, D. 159, 292. *Foaie verde de-un șerpet, La fîntîna din brădet, Mi-ai zis, puică, să te-aștept.* ȘEZ. XXII, 97. *Frunzuliță de șerpet, Plec cu mîndra s-o petrec.* MAT. FOLK. 228, cf. 335.

— Cf. ș a r p e.

ȘERPÉTE s. m. (Regional) Șerpișor **(1)**. Cf. JAHRESBER. XII, 157.

— Pl.: *șerpeți.*

— **Șarpe** + suf. *-ete.*

ȘERPÉUCĂ s. f. v. **șerpencă.**

ȘERPÍ vb. IV. I n t r a n z. (Învechit, rar) A șerpui. Cf. DRLU, DDRF.

— Prez. ind. pers. 3: *șerpește.*

— V. **șarpe.**

ȘERPÍNȚĂ s. f. v. **șerpință.**

ȘERPIȘÓR s. m. **1.** Diminutiv al lui ș a r p e **(I 1)**: șerpuleț **(1)**, șerpurel, (regional) șerpete, șerpulete. Cf. LM, TDRG, CADE. *Șerpi, șerpișori, De răufăcători Intră-n bortă că iarna vine.* POP., ap. PAMFILE, S. T. 52.

2. Motiv decorativ pe vasele de lut. *Un vas simplu, cu buzele tivite de motive ca: toiegi, ochii broaștei, șerpișori.* PAMFILE, I. C. 393.

— Pl.: *șerpișori.*

— **Șarpe** + suf. *-ișor.*

ȘERPITÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Șerpuitor. Cf. DRLU.

— Pl.: *șerpitori, -oare.*

— **Șerpi** + suf. *-tor.*

ȘERPÍU, -ÍE adj. (Rar) Ca de șarpe **(I 1)**. V. ș e r p e s c, ș e r p o s. *Stă la pîndă Duhul rău Și aruncă peste munți Ochii săi șerpii și crunți.* ALECSANDRI, P. II, 33, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: *șerpii.*

— **Șarpe** + suf. *-iu.*

ȘERPÎ́NȚ subst. v. **șerpînță.**

ȘERPÎ́NȚĂ s. f. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină): **a)** șerpariță *(Sedum acre).* Cf. DDRF, GRECESCU, FL. 154, BRANDZA, FL. 113, N. LEON, MED. 65, TDRG, PANȚU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L., BORZA, D. 158, 292, com. MARIAN, ȘEZ. XV. 130; **b)** (prin Bucov.) gențiană *(Gentiana cruciata).* Cf. TDRG, PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., CADE, BORZA, D. 75, 292; **c)** șerpariță *(Polygala vulgaris).* Cf. GHEȚIE, R. M., PUȘCARIU, ET. WB. *Se culeg florile de șerpet sau șărpînță cu coloarele lor și se fierb bine în vase curate, pînă se capătă coloarea galbenă.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 61, cf. H III 116. *Bea zeamă de șărpînță (seamănă cu iarba grasă: se întinde pe pămînt) stoarsă în apă neîncepută.* PAMFILE, B. 34, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Pl.: ? — Și: (regional) **șerpînț** (com. MARIAN) subst., **șerpînță** (N. LEON, MED. 65, ALEXI, W., BORZA, D. 75, 158, 292) s. f.

— De la **șarpe.** Cf. PUȘCARIU, ET. WB., care propune lat. pop. **serpentia.*

ȘERPOÁICĂ s. f. **1.** Femela șarpelui **(I 1)**; șerpuliță **(1)**, (regional) șerpoaie **(1)**. Cf. CIHAC, I, 274, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 229, RETEGANUL, TR. 29, com. MARIAN, ȘEZ. III, 65, IV, 219, MATEESCU, B. 39. *O șerpoaică o fătat acolo doisprezе pui.* VASILIU, P. L. 235, cf. ALR I 1 180/744, ALR II 6 230/47, 141, 172, 250, 284, 334, 836, FOLC. MOLD. I, 229. ◇ (În basme) *Fata de împărat văzu în depărtare venind spre ea o șerpoaică cu doi pui după ea și cu o buruiană în gură.* POPESCU, B. IV, 17. *Șerpoaicele nu au zis nimic, dar se găteau ele în gîndul lor să se înfrupte din frumușica nevestică.* MERA, L. B. 29. *Văzînd șărpoaica că nu are cu cine vorbi, se întoarse acasă.* id. ib. 35. ◇ (Ca termen de comparație sau în construcții comparative, cu aluzie la mișcările ondulate ale animalului, la agerimea și la puterea de fascinație a ochilor lui, la viclenia și răutatea care i se atribuie etc.) *Avea o fată naltă și subțirică... și cu niște ochi adormitori ca o șerpoaică.* GANE, N. I, 94. *Ipate se și prinde în joc lîngă un puișor de fată, căreia îi jucau ochii în cap ca la o șerpoaică.* CREANGĂ, P. 167. *Fata... mlădioasă și iute, cu ochii de șerpoaică, trecea repede... pe ulițele satului.* SADOVEANU, O. III, 27. *Înfuriat, sare s-o prindă, dar, ca o șerpoaică, ea se ferește într-o parte.* CAMIL PETRESCU, O. III, 13. *Foile sîsîie ca șerpoaicele.* BENIUC, V. A. II, 23. *Să-mi aleg o popoveancă Cu fața de ardeleancă, Cu ochii ca o șerpoaică Și hoață ca o vulpoaică.* ȘEZ. IV, 219. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Cînd această șerpoaică de văduvă... se va tîrî la pămînt și-mi va uda picioarele cu lacrimi, am să-i disprețuiesc iubirea.* GANE, N. III, 81. *Doar oi mai zări o dată Pe șerpoaica cea de fată, Care amar m-a înșelat Și în codri m-a băgat!* ALECSANDRI, P. P. 313. *După sfatul acesta a și urmat șerpoaica de maică.* SBIERA, P. 31. ◇ E x p r.

(Rar) **A fuma ca o şerpoaică** — a fuma mult, cu nesaț. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 20.

2. Epitet pentru o femeie seducătoare, plină de temperament sau vicleană, perfidă. Cf. ALECSANDRI, T. 288, ALEXI, W. *O şerpoaică mîndră, o nevestică sprîncenată sta tăcută înaintea vetrei.* SADOVEANU, O. I, 99, cf. VI, 540, BL IX, 65.

3. P. a n a l. (Regional) Ferăstrău cu lamă lată, cu cîte un mîner de lemn la fiecare capăt (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

4. Numele a două plante erbacee : **a)** crăiță *(Tagetes patula).* Cf. BORZA, D. 167, 292 ; **b)** (regional) „floare-domnească" (Plenița—Băilești). H V 374.

— Pl. : *şerpoaice* şi (regional) *şerpoici.*

— **Şarpe** + suf. *-oaică.*

ŞERPOÁIE s. f. (Regional) **1.** Şerpoaică **(1).** Cf. HERODOT (1645), 189, DDRF, PASCU, S. 113, CONV. LIT. XX, 1018, RETEGANUL, P. II, 43, MARIAN, Î. 108. *Dar du-te-n dos Că este-un gros, Ş-un fag cam putregăios Ş-o şerpoaie gălbănoaie.* ŞEZ. VII, 165. *La mine s-o înjitat Tot o... şerpoaie, Cu ochii ca talerii.* BÎRLEA, B. 44, cf. ALR II 6 230/27, 29, 36, 53, 64, 76, 235, 279, 316, 833, MAT. DIALECT. I, 96. ◇ (În descîntece) *Şarpe, nu înțepa, Şerpoaie, nu săgeta.* ŞEZ. IV, 158. *Să mănînce şerpe negru Şi şerpoaie neagră. Să mănînce şerpe alb şi şerpoaie albă. Să mănînce şerpe pestriț Şi şerpoaie pestriță.* BÎRLEA, C. P. 367.

2. P. a n a l. (În forma *şîrpoaie)* Funie groasă (Zagra—Năsăud). COMAN, GL.

— Pl. : *şerpoaie* şi *şerpoi.* — Şi : **şîrpoáie** s. f. COMAN, GL.

— **Şarpe** + suf. *-oaie.*

ŞERPÓI s. m., s. n. **1.** S. m. Augmentativ al lui ş a r p e **(I 1)**; şarpe mare ; (regional) şerpălău **(1).** Cf. LM. *Cuprins de dureri sfîşietoare, şerpoiul începu să se încolătăcească.* SLAVICI, ap. CADE, cf. FD IV, 265, ALR II 4 242/325. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *M-am întîlnit cu şărpoiul-ăla de cumnatu-tău.* UDRESCU, GL.

2. S. n. (Prin Olt. ; la pl. ; în sintagma) *Şerpoaie pentru apă* = trepte pe care le formează acoperişul de paie[1] al caselor. Cf. CHEST. II 257/44.

— Pl. : **(1)** *şerpoi,* **(2)** *şerpoaie.*

— **Şarpe** + suf. *-oi.*

ŞERPOÍ vb. IV v. **şerpui.**

ŞERPÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Asemănător şarpelui **(I 1)**, în formă de şarpe. V. ş e r p e s c, ş e r p i u. Cf. DRLU, TDRG. ◇ (Regional) *Zmeie şerpos* v. m e l c **(I 1 e).**

— Pl. : *şerpoşi, -oase.*

— **Şarpe** + suf. *-os.*

ŞERPUÍ vb. IV. I n t r a n z. A avea sau a forma (în mişcare) o linie unduitoare ca mersul şarpelui **(I 1)**; (învechit, rar) a şerpi, (neobişnuit) a şerpa. Cf. DRLU. *Cînd focul şărpuieşte d-a lungul în tărie, Cu fulgerul atuncea cu groază te privesc.* HELIADE, O. I, 159, cf. 75, 171. *Fulgerul va şărpui în noianul cerurilor.* MARCOVICI, D. 277/6. *Oştirile... şerpuiseră prin toată țeara.* BĂLCESCU, M. V. 226. *Este un drum... pe care îl simți şerpuind împregiuru-ți.* NEGRUZZI, S. III, 406. *Ape... Şerpuind prin văi adînci.* ALECSANDRI, P. II, 34, cf. CIHAC, I, 274, BOLINTINEANU, O. 242, LM. *Un rîuleț ce şerpuieşte sub o coastă despărțea amîndouă taberile.* ODOBESCU, S. I, 116. *Din vale şerpuieşte albă şi netedă calea îngustă.* SLAVICI, N. I, 40. *Un pîrîiaş... şerpuia printre semănături.* ISPIRESCU, L. 230. *Drumul larg şi neted şerpuieşte pe malul drept al Oltului.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 139, cf. DDRF, BARCIANU. *Trăsura lăsă şoseaua şi apucă pe o cărare ce şerpuia printre arături.* D. ZAMFIRESCU, R. 83. *O cărăruie mică şerpuieşte pe coastă.* DUNĂREANU, CH. 104. *Divanurile, lungile paturi de odihnă neîntreruptă, care şerpuiesc în jurul pâreților... nu par să fi pătruns însă la noi.* IORGA, C. I. I, 110. *Umflate, vinele şerpuiau şi se încolăceau pe uscatele lui mîini palide.* ANGHEL, PR. 63, cf. TDRG, PASCU, S. 372. *Mergea pe cărăruşa... care şerpuia alăturea cu drumul.* AGÎRBICEANU, A. 63. *Cum şerpuia potica la deal,... tot aşa şi Pisicuța şerpuia la pas.* HOGAŞ, DR. I, 203. *Începu să numere fibrele mesei de stejar... urmărindu-le cum şerpuiesc ocolind nodurile.* ARDELEANU, U. D. 24, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Potecile... şerpuiau printre chioşcuri şi ronduri de flori.* REBREANU, R. I, 80, cf. C. PETRESCU, C. V. 183. *Pe drumurile şerpuind în zare... Se-nalță colb mărunt.* D. BOTEZ, F. S. 88. *Şinele... şerpuiau numai printre flori sălbatice.* I. BOTEZ, ŞC. 102. *Cărările strîmte... se pierd şerpuind printre stînci.* BART, S. M. 56, cf. SCRIBAN, D., IONESCU-MUSCEL, ȚES. 290. *Izvoarele şerpuiesc.* VIANU, A. P. 106. *Trenul şerpuie-ntre dealuri.* CONTEMP. 1949, nr. 158, 12/4. *Tractorul şerpuia, smucea, bufnea şi răbufnea, asemenea unui cal.* V. ROM. octombrie 1951, 84. *Drumul şerpuieşte acum printre uriaşe lanuri de grîu.* RALEA, O. 135. *O ghirlandă lungă de flori de seră, încolăcite, şerpuia în mijlocul mesei.* CAMIL PETRESCU, O. I, 586. *Un singur fir de apă nu se zăreşte şerpuind în albia aridă.* BOGZA, C. O. 208. *Calea... şerpuia pe fundul unei văi înguste.* STANCU, R. A. I, 76. *Crişul se tîrăşte şerpuind în soare.* BENIUC, V. A. II, 237. *Părul îi şerpuia pînă în pămînt.* VINEA, L. II, 67. *Pe lîngă vale şerpuieşte pîrîul.* PREDA, D. 227. *Fumul Din hornuri negre şerpuieşte-n sus.* LABIŞ, P. 125. *Dacă schimbătoriul scapă, plugul joacă, sărpuieşte şi brazda nu-i oablă şi în arătură să face greş.* BREBENEL, GR. P. ◇ F i g. *Un frig de ghiață-i şerpuia prin şira spinării.* DELAVRANCEA, S. 127. *Ideea mărcată a țării şerpuia prin suflete sub forma unor fiori, ce se aninau de nimicurile trecătoare ale ceasului de acum.* D. ZAMFIRESCU, R. 254. *Prin toată expunerea lui Cicero şerpuieşte ideea că metafora este un mijloc al sensibilizării.* VIANU, M. 62. ✦ T r a n z. A străbate, a brăzda cu linii ondulate. *Soarele, la zori, şerpuieşte munții Triestului cu chenare de rubin.* DELAVRANCEA, S. 70. *Cîmpiile... păreau o mare de omăt şerpuită ici-colea de dungulițe cenuşii.* CONTEMPORANUL, V_I, 104, cf. CADE. ◇ F i g. *Fiori reci mă şerpuiră la gîndul că putea fi lipsă o treaptă şi să lunec în gol.* CAZABAN, V. 63.

— Prez. ind. pers. 3 : *şerpuieşte* şi (rar) *şérpuie.* — Şi : (regional) **şerpoí** (CONV. LIT. VIII, 100, X, 406 ; prez. ind. pers. 3 *şerpoaie* ib. X, 406), **sărpuí** vb. IV.

— **Şarpe** + suf. *-ui.*

ŞERPUIÁLĂ s. f. (Rar) Şerpuire. Cf. DDRF, DM.

— Pl. : *şerpuieli.*

— **Şerpui** + suf. *-eală.*

ŞERPUÍND, -Ă adj. (Rar) Şerpuitor. *Zboară cîntînd ale lor doine lungi şire de cocori, brîne şerpuinde.* ODOBESCU, S. III, 18. *O văd întorcîndu-se cu mişcarea şerpuindă a trupului ei lunguieț.* SADOVEANU, O. XVIII, 497. *Se urcă turme sus la munte Pe şerpuindele cărări.* DEŞLIU, M. 21.

— Pl. : *şerpuinzi, -de.*

— V. **şerpui.**

ŞERPUÍRE s. f. (Adesea urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") Faptul de a ş e r p u i ; sinuozitate, (rar) şerpuială, şerpuit[1]. *Ar fi lăsat pe seama picturei, sculpturei şi poeziei să ne reprezinte apusul soarelui, lumina lunei şi şerpuirea fulgerului.* FILIMON, O. II, 161, cf. CIHAC, I, 274 LM. *Vezi în depărtare şerpuirile Bistriței şi satele împrăştiate pe poalele măgurilor.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 157, cf. id. S. A. III, 283, DDRF, ALEXI, W. *Vedeam pe şerpuirea albă în largul drumului de țară Un om bătrîn.* GOGA, POEZII, 91. *Ar fi vrut să-i arate mai bine şerpuirea apei.* ARDELEANU, D. 134. *Rîul Teleorman e linie de hotar... rosti Grigore... indicînd cu mîna şerpuirea uşoară*

a văii. REBREANU, R. I, 71. *Nu era decît o şerpuire de şanţ mai îngust.* CĂLINESCU, I. O. I, 196. *Am pornit-o... prin apă, urmînd toate zigzagurile şi toate şerpuirile şuvoiului.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 152. ◇ F i g. *Găseşte... expresia... intimă şi caldă, înmlădiată printr-o şerpuire a frazei.* VIANU, A. P. 200.

— Pl.: *şerpuiri.*

— V. **şerpui.**

ŞERPUÍT¹ s. n. (Rar) Şerpuire. Cf. DDRF. *Urcam în pas de voie şi fără grijă suişul... ce-şi furişa şerpuitu-i umbros sub taina neturburată a pădurilor.* HOGAŞ, DR. I, 261.

— V. **şerpui.**

ŞERPUÍT², -Ă adj. Şerpuitor. Cf. LM. *O cale şerpuită... înlocuise, sub roatele trăsurei, asprimea... înţelenitei şosele.* ODOBESCU, S. I, 337, cf. 165. *Susurul acestor izvoare o făceau să se uite galeş la ele şi-i plăcea să le vadă curgerea lor cea şerpuită.* ISPIRESCU, L. 18. *Rîul Tîrgului — şi răsfiră apele pe minunata sa albie, în fâşii şerpuite.* DELAVRANCEA, T. 115. *Cînd timpul era frumos, o lua încetişor pe cărăruia şerpuită în curmezişul dealului.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 94. *O cărare lungă şi şerpuită.* SBIERA, F. S. 16, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Suim drumul şerpuit şi trecem pe platoul celeilalte regiuni.* SADOVEANU, O. X, 419, cf. XIII, 251, XVI, 25, ALR SN III h 860. ◇ F i g. *Vechile obiceiuri de şerpuită codeală.* ODOBESCU, S. III, 450. ◇ (Adverbial) *Chelnerii se strecurau şerpuit printre perechi.* C. PETRESCU, C. V. 311. *Cel gonit de Lupei fugea şerpuit prin mirişte.* SADOVEANU, O. VIII, 512.

— Pl.: *şerpuiţi, -te.*

— V. **şerpui.**

ŞERPUITÓR, -OÁRE adj. Care are cotituri, care şerpuieşte; sinuos, şerpuit², (rar) şerpuind, (învechit, rar) şerpitor. Cf. CIHAC, I, 274, LM. *Coborî scările pe cărarea cea şerpuitoare.* GANE, ap. CADE. *S-au făcut mlădioase, şerpuitoare alge, ori monstruoase balene.* ANGHEL, PR. 74. *Indivizii mai lungi execută şi mişcări şerpuitoare.* BABEŞ, O. A. I, 235, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Dele de un pîrîiaş limpede... şi şerpuitor.* BASSARABESCU, V. 141. *Sărise pe calul cel mărunt şi... îl făcu să zvîcnească într-un umblet iute şi şerpuitor.* SADOVEANU, O. X, 26. *Legarea firelor şerpuitoare cu cele de bătătură se poate face peste două fire la stînga.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 291. *Linia neagră şi şerpuitoare a căii ferate tăia... firul alb al şoselei.* CONTEMP. 1948, nr. 71, 7/1, cf. ARGHEZI, VERS. 723. *Discul pendulului era mare şi greu, ţinut de o baghetă şerpuitoare şi brodată.* CĂLINESCU, B. I. 14. *Caii mergeau acum la pas, ocolind pe şleaul şerpuitor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 538. *Noul parc... corespunde condiţiilor de aspect rustic, cu peluzele sale ample străbătute de alei şerpuitoare.* V. ROM. august 1963, 156. *Am urmărit unduirea şerpuitoare a Murăşului.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 187. ◇ F i g. *Stil plin de graţiile veacului XVIII, euritmic şi şerpuitor.* LOVINESCU, C. V, 14. *O fanfară lăutărească începe, cu răsuflet greu de dobă şi cu ţiuituri şerpuitoare de clarinet, un vals.* CAZIMIR, GR. 66.

— Pronunţat: *-pu-i-.* — Pl.: *şerpuitori, -oare.*

— **Şerpui** + suf. *-tor.*

ŞERPUITÚRĂ s. f. Fiecare dintre cotiturile unui drum, ale unui curs de apă etc.; sinuozitate. [Agricultorii] *ar trebui să caute care-i pricina şărpoiturilor şi a tufelor celor mai înalte de prin ogoare.* I. IONESCU, C. 38/28, cf. CIHAC, I, 274, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Veneau din depărtaţi codri corbii... înşirîndu-se pe toate şerpuiturile drumului.* CAMILAR, N. I, 222.

— Pronunţat: *-pu-i-.* — Pl.: *şerpuituri.* — Şi: (regional) **şărpoitúră** s. f.

— **Şerpui** + suf. *-tură.*

ŞERPULÉTE s. m. (Regional) Şerpişor **(1)**. *Măi băiele, numai ce aude zicînd şerpuleţele, nu mă omorî.* ŞEZ. VI, 10.

— Pl.: *şerpuleţi.*

— **Şarpe** + suf. *-ulete.*

ŞERPULÉŢ s. m., s. n. **1.** S. m. Şerpişor **(1)**. Cf. CIHAC, I, 274, POLIZU, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. ◇ (În basme) *Şerpoaica... a început să ungă cu buruiana ce ţinea în gură un şerpuleţ ce era mort şi uscat întins pe pămînt... şi îndată şerpuleţul a început să se mişte.* POPESCU, B. IV, 18.

2. S. n. P. a n a l. (Prin Transilv.; la pl.) Şuviţe de păr¹ împletite, care se despart spre urechi formînd două semicercuri. Cf. MOLDOVAN, Ţ. N. 159.

3. S. n. (Prin Munt.; mai ales la pl.) Şir de flori mărunte şi dese la ie, fotă etc. Cf. UDRESCU, GL.

4. S. m. (Regional) Numele unei specii de miriapod *(Julus terrestris hungaricus)* (Răşinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 33.

— Pl.: **(1, 4)** *şerpuleţi,* **(2, 3)** *şerpuleţe.*

— **Şarpe** + suf. *-uleţ.*

ŞERPULÍŢĂ s. f. **1.** Şerpoaică **(1)**. Cf. CIHAC, I, 274, DDRF, PUŞCARIU, ET. WB. 137. *Şerpuliţă, Dinţi de criţă, Am un paloş de oţel, Lasă trupul tinerel.* ALECSANDRI, P. P. 11.

2. (Prin Munt.; mai ales la pl.) Şir de flori mărunte şi dese la ie, fotă etc. Cf. UDRESCU, GL. *O cămaşă numai şerpuliţe.* id. ib.

— Pl.: *şerpuliţe.*

— **Şarpe** + suf. *-uliţă.*

ŞERPÚN subst. v. **sărpun.**

ŞERPUNÉL¹ s. m. v. **şerpurel.**

ŞERPUNÉL² subst. v. **sărpunel.**

ŞERPURÉL s. m. Şerpişor **(1)**. Cf. CIHAC, I, 274, DDRF, JAHRESBER. VIII, 168, 195, 198, PUŞCARIU, ET. WB. *În fîntînă-o pietricică... Şi sub piatră-un şerpurel.* ALECSANDRI, P. P. 271, cf. BUGNARIU, N., CHEST. V 173/99.

— Pl.: *şerpurei.* — Şi: **şerpunél** s. m. JAHRESBER. VIII, 168.

— De la **şarpe.**

ŞERPUŞÓR s. m. Plantă erbacee cu ramuri drepte, cu frunze păroase şi ascuţite, dispuse în formă de evantai *(Lycopodium complanatum)*. Cf. DL, DM, PANŢU, PL., BORZA, D. 103, 292, H VI 103.

— Pl.: *şerpuşori.*

— **Şarpe** + suf. *-uşor.*

ŞERTĂNEÁŢĂ s. f. v. **şerteaţă.**

ŞERTEÁŢĂ s. f. **1.** (Olt.) Coccis (la om). Cf. CADE, PLOPŞOR, V. O. 11, CIAUŞANU, V. 201, PAŞCA, GL., LEXIC REG. 31, 47. ✦ P. e x t. (În forma *şertăneaţă*) Şale. V. ş a³ **(II 2)**. Cf. CV 1949, nr. 9, 33.

2. (Prin Olt. şi nord-vestul Munt.; în forma *şelteaţă*) Tîrtiţă. *I-a rupt şelteaţa găinii, de aia merge aşa.* BOCEANU, GL., cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şerteţe.* — Şi: **şertăneáţă** (CV 1949, nr. 9, 33, LEXIC REG. 47, UDRESCU, GL.), **şelteáţă** s. f.

— Cf. ş a³.

ŞERUÍ¹ vb. IV. T r a n z. (Învechit, rar) A zugrăvi, a picta; a desena. *Mearsă roaba de-au arătat şeruind chipul* [bisericii] *pre pămînt.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 90ʳ/32. *Şerucaşte cruce naintea dvernițelor besearicii.* id. MOL. 86, cf. DDRF. ✦ P. e x t. A descrie, a înfăţişa în scris. *Cu frumoase stihuri, biruinţa aceasta precum au fost o şeruiaşte.* CANTEMIR, HR. 202, cf. TDRG, SCRIBAN, D., DR. VII, 118.

Prez. ind. : *șeruiesc.* — Și : **șirui** vb. IV.

— **Șar**[2] + suf. *-ui.* Cf. slavonul шаровати.

ȘERUÍ[2] vb. IV. T r a n z. (În industria pielăriei : complementul indică piei) A curăța de resturile de carne, înainte de tăbăcire. Cf. DM.

Prez. ind. : *șeruiesc.*

— Din germ. **scharren.**

ȘERUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acțiunea de a ș e r u i[2] și rezultatul ei. Cf. LTR[2], DM.

— V. **șerui**[2].

ȘERUITÓR s. m., s. n. **1.** S. m. Muncitor care rade resturile de carne de pe piei, înainte de tăbăcire. Cf. NOM. PROF. 45.

2. S. n. Cuțit întrebuințat în tăbăcărie la răzuirea resturilor de carne de pe pieile jupuite. *Pe loc i-aș fi spintecat burta cu șeruitorul.* ARDELEANU, D. 212.

— Pronunțat : *-ru-i-.* — Pl. : **(1)** *șeruitori,* **(2)** *șeruitoare.*

— **Șerui**[2] + suf. *-tor.*

ȘERUITÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Pictură, tablou. *Dumnădăiasca icoană... nestrămutată din șăruitură o feriră.* DOSOFTEI, V. S. [prefață] 1^v/9, cf. TDRG, SCRIBAN, D. ✦ P. e x t. Chip, înfățișare, aspect. *Acestaș au sămănat cu sv[î]ntul Ioan Bogoslov la șeruitura trupului.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 189^v/3, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pronunțat : *-ru-i-.* — Pl. : *șeruituri.*

— **Șerui**[1] + suf. *-tură.*

ȘERVĂNEÁ s. f. v. **șabana.**

ȘERVÉT s. n. **1.** Bucată de pînză, de obicei pătrată, special confecționată, întrebuințată la masă pentru ștersul[1] gurii și al mîinilor ; [învechit] servietă **(1).** *Scoțind năfrănile, servetele și altă pînză, ce era pentru slujba measii și a casii, le-au dat.* CANTEMIR, HR. 187, cf. MAN. GOTT. 134. *20 șervete, 2 mese* (a. 1780). URICARIUL, XI, 249. *O masă... cu 12 șărvete* (a. 1796). IORGA, S. D. VIII, 33. *4 mease..., 6 servetuгi* (a. 1814). id. ib. XII, 170, cf. POLIZU. *Pînza mesii și șervetele erau de filaliu țesute în casă.* NEGRUZZI, S. I, 151, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., ALECSANDRI, O. P. 269, CIHAC, II, 387, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Nici o pată de ou pe șervet, pe farfurie, pe cuțit.* HOGAȘ, DR. I, 177, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Trase după el un șervet* [de pe masă]. C. PETRESCU, Î. I, 13, cf. BRĂESCU, A. 254. *Urmă a zmulge din dulap șervetele și lacimurile.* SADOVEANU, O. XV, 56, cf. SCRIBAN, D. *O lingură și un ... șervet, închise într-o cutie de atlaz.* ARGHEZI, C. J. 144. *Îl legă la gît cu un șervet înnodat la ceafă.* CĂLINESCU, E. O. II, 233. *Azvîrli șervetul de la gît.* CAMIL PETRESCU, O. III, 502. *Își șterse buzele cu șervetul.* STANCU, R. A. III, 389. *Mîncau cu stîngăcie și se ștergeau mereu cu șervetul la gură.* PAS, Z. I, 175. *Și-a înnodat șervetul la ceafă.* VINEA, L. I, 126. ◇ (Rar) *Șervet de hîrtie* = bucată de hîrtie subțire (și poroasă), special confecționată, folosită ca șervet **(1).** *Șervete de hîrtie... kgr lei 120.* NICA, L. VAM. 232. *Pe un șervet de hîrtie, Lucu trase cîteva linii cu creionul.* VINEA, L. I, 144.

2. (Mai ales în Mold., Munt. și Olt.) Bucată dreptunghiulară de țesătură din in, bumbac, borangic etc., adesea împodobită cu alesături, broderii sau franjuri, folosită mai ales la ștersul[1] mîinilor, al feței sau al corpului (după spălare). V. p r o s o p, ș t e r g a r **(1),** ș t e r g u r ă[1] **(1),** ș t e r g ă t o r **(1),** m î n ă ș t e r g u r ă **(1),** p e ș c h i r. *4 mineștерguri de obraz, 4 șervete de lighеane* (a. 1780). URICARIUL, XI, 249. *Văzui pe gazdă cu șervetul pe mînă.* NEGRUZZI, S. I, 58, cf. POLIZU. *Adă un șervet de mă șterge.* ALECSANDRI, T. 747, cf. COSTINESCU. [Colacii] *se învelesc c-un șervet.* MARIAN, NA. 294, cf. CONV. LIT. XLII$_1$, 143, BARCIANU, ALEXI, W. [Se fac] *șervete pentru pus mămăliga... cînd o duc la munca cîmpului.* PAMFILE, I. C. 282. *Pe la ferestre... atîrnă în cuie șervete sau prosoape.* id. ib. 413. *Un gros și mare șervet de cînepă.* HOGAȘ, DR. I, 118. *Șervete de borangic... desăvîrșeau podoaba părților albi.* SADOVEANU, O. XI, 447. *Venea acasă cu coșurile goale, curate, cu șervete așternute pe fund.* ARGHEZI, P. T. 118. *Pe colțul patului mama întinde un șervet.* STANCU, D. 144, cf. H II 132, III 20, IX 128, X 508, XII 174. *12 șervete de bumbac sau de fuior.* SEVASTOS, N. 47. *Si ștergi di sudori C-on șărvit cu șăst flori.* ȘEZ. IV, 137, cf. VASILIU, C. 105, ALR I 1 956, ALR II 4 123, ALR SN II h 491. *Un șervit alb mai bun.* ALR SN IV MN h 1 225/682, cf. A V 15, 17, IX 1, LEXIC REG. 57. *De era cu calul mùrg, Îi da șervet de Cîmpulung.* BALADE, I, 408. *Șervet vărgat, pe Dunăre aruncat* (Șarpele). DELAVRANCEA, S. 237. ◇ F i g. *Șterg geamul albastru Cu șervetul norilor.* LESNEA, VERS. 143. ✦ F i g. (Argotic ; ieșit din uz) Bancnotă de 500 de lei, cu circulație pe teritoriul țării noastre în prima jumătate a secolului al XX-lea. Cf. BUL. FIL. IV, 153.

3. (Regional) Năframă **(I 1).** Cf. ȘĂINEANU, D. U., com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

4. P. a n a l. (Regional) Pată albă pe botul calului (Stînceni—Toplița). CHEST. I 61/169.

— Accentuat și : *șérvet.* — Pl. : *șervete.* — Și : (învechit) **servet** (accentul necunoscut ; pl. și *servetuгi),* (regional) **șérvit, șărvăt** (com. din MOLDOVA), **șărvít, șărbăt** (ALR SN II MN h 491/574), **ștervet** (accentul necunoscut, H IX 128) s. n.

Cf. pol. s e r w e t a, fr. s e r v i e t t e. — **Ștervet:** prin apropiere de *ștergar.*

ȘERVEȚÉL s. n. Diminutiv al lui ș e r v e t.

1. Cf. ș e r v e t **(1).** Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 148, CADE. *Scosese fețele de masă și șervețelele cele mai albe.* C. PETRESCU, R. DR. 199. *Aruncă afară tot conținutul unei cutii a bufetului ca să găsească un șervețel mulțumitor.* CĂLINESCU, E. O. I, 275. *Stau la masă... toți cu șervețele pe după gît.* PAS, Z. I, 110. *S-au înființat buluc la bucătărie. Unii cu șervețele la gît.* VINEA, L. I, 283. ✦ Bucată de hîrtie subțire (și poroasă), special confecționată, folosită ca șervețel **(1).** DICȚ.

2. Cf. ș e r v e t **(2).** *Șervețel vărgat Peste mare aruncat* (Curcubeul). TEODORESCU, P. P. 225, cf. FUNDESCU, L. P. II, 155, GOROVEI, C. 123, PASCU, C. 205.

3. (Regional) Batistă (de buzunar) (Săcele—Brașov). ALR SN IV h 1 202/182.

4. (Prin Munt. ; în construcția) *D-a șervețelu* = numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape. Cf. H IV 90.

— Pl. : *șervețele.*

— **Șervet** + suf. *-el.*

ȘÉRVIT s. n. v. **șervet.**

ȘES, ȘEÁSĂ adj., subst. **I.** Adj. **1.** (Popular ; despre suprafețe de pămînt) Plan, neted, drept. *Aflară un pămînt șes... și acolo lăcuiră.* PALIA (1581), 45/1. *Pînă la acești tătari iaste locul șăs și pămînt ales.* HERODOT (1645), 216. *Pogorî cu ei, stătu în loc șăs.* N. TEST. (1648), 74^r/25, cf. MARDARIE, L. 223. *Slujitoriu... vîrtejindu-să de de-afara locului șes.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 3^r/15. *Va trăi... la pustiiu în pămîntul cel șăs.* BIBLIA (1688), 129^1/21. *Au ieșit la un loc șes, unde era niște sate foarte frumoase.* MINEIUL (1776), 28^{v_2}/2. [Dunărea] *puțin mai nainte de oraș nu curge pe loc șeș, ci printră 2 munți.* GOLESCU, Î. 111, cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 273. [Pămîntul] *din lat și șes ce era să hie, s-a scovîrdat.* JIPESCU, ap. GCR II, 261. *Cîmpia șeață se lungește pînă în poalele munților.* ODOBESCU, S. I, 63. *Pe-a lui maluri gălbii, șese, stuful crește din adînc.* EMINESCU, O. I, 43. *Ajungea pe cîte un piept de munte șes.* ISPIRESCU, L. 56, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

Întinsori de iarbă cu prea puține părți șes. ap. TDRG., cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Trupele cari multe campau... pe solul șes și uscat.* ARGHEZI, P. T. 42. *Mai cît colea, pe locul șeț, Curgea, ca șarpe, un rîuleț.* TEODORESCU, P. P. 111. *Au picat în coarnele unui țap care păștea pe un cîmp șes.* SBIERA, P. 166. *Poiană, un loc limpede, așa șeț, între păduri.* ALR II 2 484/192, cf. ALR SN III h 815, h 817. ✦ (Învechit, rar; despre obiecte) Plat. *Un fel de barcă, largă și șeață, ...ne transportă la Cladova.* BOLINTINEANU, ap. CADE.

2. (Geom., învechit, rar, în forma *șeț*; în sintagma) *Triunghi șeț* = triunghi plan. *Trigonometria sau meșteșugul dezlegării triunghiurilor șețe.* AAT 66r/4.

II. S. n. **1.** Întindere vastă de pămînt, fără accidente însemnate de relief, situată la mică altitudine, c î m p i e; suprafață plană de pămînt situată într-o depresiune, (regional) z ă p o d i e; cîmp. V. p u s t ă, ș e s t i n ă¹ (**I 1**). *Șesurile mulți-vor grîulu.* PSALT. HUR. 53v/9. *Văile (șesul H) fsatelor măsur.* PSALT. 114, cf. D. BOGDAN, GL. 107. [Soarele] *luminează... șesurile și văile* (a. 1645). GCR I, 114,23. *Au dat de o hiară ce se chiamă buor și după multă goană... o au scos la șesul apei Moldovei.* URECHE, L. 60. *Aflînd un loc cu șes de pajiște descălecară.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118r/21. *Veniră cu oști într-ajutor, ieșind... în șesul Diiului.* ANON. CANTAC., CM I, 131. *Isus Navi... au zis: să ste soarile cătră Gavaon și luna pre șăsuri* (cca 1750). GCR II, 62/17. *Armenii au... o mănăstire, ce este într-un frumos șes, udat de multe ape.* AMFILOHIE, G. 29/1. *Ieșind afară din cetate într-un șes, i-au arătat locul* (a. 1812). GCR II, 209/25, cf. DRLU, LB. *Au pierdut din urmă cu totul a lor fiară, Ascunsă-n selbă deasă din șesele deschise.* HELIADE, O. I, 306. *Au socotit să-ș afle scăparea cătră un șăs întins ce era acolo aproape.* DRĂGHICI, R. 112/4. *Fridec, tîrg despărțit în două, o parte pe un deal și alta pe șăs.* KOGĂLNICEANU, S. 9. *Șesurile Tîrnăvilor și a Murășului au o față cu totul desfătăcioasă.* GT (1839), 109²/10, cf. DONICI, F. I, 14/10, ISER. *Țara Muntenească (numită astfel în glumă, căci cea mai mare parte din ea nu este decît un șes) au avut asemenea hoți.* RUSSO, S. 176, cf. POLIZU, NEGRUZZI, S. I, 118, PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC I, 273, LM. *Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri.* EMINESCU, O. I, 201. *Șesul neundoiat al Bărăganului.* CARAGIALE, O. III, 17. *Iarba pe tot șesul de cosit e gata.* MACEDONSKI, O. I, 187, cf. DDRF. *O dungă de soare s-arată Și-i crește pe șesuri lucirea.* COȘBUC, P. II, 9, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Nu mai sînt șesuri netede în țară.* GOGA, POEZII, 322, cf. TDRG. *Șesul se strîmta tot mai mult, dealuri se înălțau tot mai dese.* AGÎRBICEANU, A. 46. *Nimic parcă nu se clintea în imensitatea aceea a șesului.* BUJOR, S. 169, cf. HOGAȘ, DR. I, 105. *La ferestruia dinspre șes am așteptat soarele.* C. PETRESCU, S. 9, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Din vîrful munților vedeai șesul spre care mergeai lutind la vale.* PUȘCARIU, L.R.I, 163. *A adus brazii cărora... nu le mergea prea bine în regiunea aceasta de șes.* REBREANU, R. I, 79. *Oierii... trec de la munte la șesuri.* SADOVEANU, O. XIII, 731, cf. ENC. AGR., BL VI, 161, 204, SCRIBAN, D., I. BARBU, O. 95, DR. XI, 125, CĂLINESCU, I. 6. *Este mereu șes, plin de zăvoaie și de ochiuri de lac.* CAMIL PETRESCU, O. III, 465. *Ieșiră din regiunea de șes unde nimeni nu avea nevoie de porumb.* PREDA, M. 68. *Tu urci din șesuri, din orașe vii, Și-n suflet porți neliniști citadine.* LABIȘ, P. 93. *Oile erau... pe locul de pășune, pe șăst.* VUIA, PĂST. 27. *Să văd norii fulgerînd Ierbulița-n șesuri dînd.* ALECSANDRI, P. P. 287, cf. H III 228, XV 149. *În șesul Scăienilor,... Mihnea Vodă cel vestit Cu-a lui oaste-a tăbărît.* POP., ap. GCR II, 300. *Foaie verde de pe șes, Nu pot, neică, ca să ies.* TEODORESCU, P. P. 310. *Cîndu-mi vine dor de mers, Merg pe deal ca și pe șes.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 221. *Cînd cocostîrcii stau pe șes, are să fie cald.* ȘEZ. IV, 119. *De s-ar face dealul șăs Și valea bună de mers.* HODOȘ, P. P. 105, cf. CĂTANĂ, B. 161. *Pădurea li se rărea Și la șes ele-mi ieșea.* PĂSCULESCU, L. P. 166, cf. CIAUȘANU, V. 201, ALR I 407, ALR II 5 058, 5 061/537, 551, 928, ALR SN III h 817, A I 12. *Să-mi ari holdele din șes, Un' se face grîul des.* BALADE, II, 363.

2. (Popular) Platou (pe munte sau pe deal). *Pe culmea muntelui aflarăm un șes foarte vast.* LM, cf. CIAUȘANU, V. 201, CHEST. IV 87/68, ALR SN III h 815, A V 29, VI 29.

3. (Învechit, rar) Suprafață plană. *În umbra pădurilor, pă șăsul mărilor.* MARCOVICI, D. 197/26. *Purtau ișlic tot atît de umflat, dar sfera nu era întreagă, era tăiată netăd orizontal,... iar pe acel șes era întins un fund de postav.* GHICA, S. 500.

III. Subst. (Învechit, rar) Parte a corpului patrupedelor, cuprinsă între șolduri¹ și coaste. *La un period mai înaintat al boalei..., cînd pune cineva mîna pe pielea spatelui și a lombelor (cărnurile de pe șes), se simte... o scultațiune.* I. IONESCU, D. 483.

— Pl.: (**I**) *șeși, -se*, (**II**) *șesuri* și (învechit) *șesure, șese.* — Și: (regional) șesc (CHEST. IV 87/174/f, LEXIC REG. 94) s. n., șest adj., s. n., șéstru (CONV. LIT. XXXIX, 1130, L. ROM. 1968, 64), șeș (ALR II/53, 64) s. n., **șeț, șeáță** adj., subst., **șez** (CUV. D. BĂTR. I, 304, BUL. FIL. V, 338, ALR SN III h 815/682, h 817/682) adj., s. n.

— Lat. **sessus, -a, -um** (part. al lui *sedere* „a ședea").

ȘESÁR s. m. Carte de joc marcată cu numărul șase (**I 1**), care are șase puncte; șase (**III 3**). Cf. IORDAN, L.R.A. 161.

— Pl.: *șesari.*

— **Șase** + suf. *-ar.*

ȘÉSĂSPRE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘÉSĂSPRECE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘESC s. n. v. **șes.**

ȘÉSE num. card. v. **șase.**

ȘÉSELEA, ȘÉSEA num. ord. v. **șaselea.**

ȘESELIÓN s. n. (Rar) Număr egal cu un bilion de trilioane. *Numirile perioadelor sînt, începînd totdeauna de la dreapta: ... milion, bilion, trilion... șeselion.* ASACHI, E. I, 5/12.

— Pronunțat: *-li-on.* — Pl.: *șeselioane.*

— De la **șase**, după fr. *sextillion.*

ȘESELUNIE s. f. v. **șaselunie.**

ȘESENÁL adj. (În sintagma) *Plan șesenal* (și substantivat, n.) = plan economic de stat pentru o perioadă de șase ani; perioada de timp corespunzătoare. *Planul șesenal de dezvoltare a economiei ne oferă posibilități mari de afirmare în toate domeniile.* GL 1961, nr. 368, 3/5. *În cursul șesenalului ritmul mediu anual de creștere a producției industriale globale va fi de circa 13 la sută.* CF 1961, 18. *În anii șesenalului toate regiunile țării... au făcut pași însemnați înainte.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 686. *Într-un singur șesenal, Suceava și-a format un profil industrial propriu.* ib. 1966, nr. 7 054.

— Pl.: *șesenale.*

— De la **șase**, prin analogie cu *cincinal.*

ȘÉSEPREZECELEA, -CEA num. ord. v. **șaisprezecelea.**

ȘÉSESPREZECE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘÉSESPREZECELEA, -CEA num. ord. v. **șaisprezecelea.**

ȘESEZÉCI num. card. v. **șaizeci.**

ȘESÍME¹ s. f. Număr egal cu a șasea parte dintr-o unitate; a șasea parte dintr-un întreg. Cf. LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG., PASCU, S. 142. *O șesime din întinsele cîmpii erau prea puțin lucrate.* N. A. BOGDAN, C. M. 114, cf. CADE. *Societățile streine posedă cinci*

șesimi din rezervele actuale. C. PETRESCU, A. 412, cf. SCRIBAN, D. *Revoluția Socialistă din Octombrie... a biruit pe o șesime a pămîntului.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 9/5.

— Pl. : *șesimi.*

— **Șase** + suf. *-ime.*

ȘESÍME² s. f. **1.** (În dicționarele din trecut) Cîmpie vastă. Cf. LB, ISER, CIHAC, I, 273, LM, BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Învechit, rar ; în forma *șățime)* Însușirea de a fi plan, neted, drept. Cf. VALIAN, V.

— Pl. : **(1)** *șesimi.* — Și : (învechit, rar) **șezíme** (ALEXI, W.), **șățíme** (VALIAN, V.) s. f.

— **Șes** + suf. *-ime.*

ȘESÓS, -OÁSĂ adj. (Rar ; despre suprafețe de pămînt) Plan, neted, drept. *Teritoriul... e șesos.* ENC. ROM. III, 1 151. *Ținutul șesos (pusta) se întinde... pînă la Tisa.* MOLIN, R. B. 286. *Locuri șesoasă.* TEAHA, C. N. 269.

— Pl. : *șesoși, -oase.*

— **Șes** + suf. *-os.*

ȘÉSPRĂZECE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘEST¹ adj., s. n. v. **șes.**

ȘEST² interj., s. m. sg. (Argotic) **1.** Interj. (Adesea pronunțat cu „e" prelungit) Cuvînt folosit pentru a semnala apropierea unei (sau a unor) persoane față de care se cere precauție, care reprezintă un pericol ; (argotic) șase **(II).** *Gardistul, chemat de fete, scoase fignalul. — Șeeest ! făcu un nene. Curcanul.* BUL. FIL. II, 209, cf. GR. S. VII, 125, IORDAN, STIL. 372, BL VI, 170, IX, 105. ✦ (Substantivat ; în l o c. a d v.) **Pe șest** = pe furiș ; în mod fraudulos. Cf. BUL. FIL. II, 207, BL IV, 115. *Să-i dai pe șest, să nu te vadă cineva.* UDRESCU, GL.

2. S. m. sg. Răufăcător care stă la pîndă pentru a-și avertiza tovarășii la apropierea unui pericol. *Șestul, cînd a genit fraierul că vine, a întins-o și s-a topit.* BUL. FIL. II, 207, cf. IV, 194. *A pune șest la pont.* GR. S. VII, 125.

— Din rus. **шесть.** Cf. BL IX, 105.

ȘESTÁC s. m. v. **șuștac.**

ȘÉSTINĂ¹ s. f. **I.** (Regional) **1.** Șes **(II 1)** ; tăpșan. *Era plină larga șestină a Eghiptului, unde se număra păn la doaozeci și doao de mii de cetăți.* MAIOR, T. 30/26. *Aleargă într-un suflet la neagra adunare Ce era pe o șeștină largă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 116, cf. CONV. LIT. XXXIX, 1 136, DR. VI, 310, CADE, DR. X, 108, H XI 322. *Poiana Mărului... e o șestină cam prăvălatică spre răsărit.* MARIAN, T. 5. *Seștină mîndră de brazi, N-am bărbat, numai năcaz, Seștină mîndră de stîhă, N-am bărbat, numai osîndă.* REV. CRIT. IV, 339, cf. CANDREA, Ț. O. 52, VÎRCOL, M. 88, GR. BĂN., PAȘCA, GL., COMAN, GL., ALR SN III h 817/27, LEXIC REG. 15, TEAHA, C. N. 107. ✦ Loc mocirlos. Cf. CHEST. II 73/92, 278, A V 15, LEXIC REG. II, 63, UDRESCU, GL.

2. Platou (pe munte sau pe deal). Cf. DM, CHEST. IV 87/264, GLOSAR REG.

II. (Prin sudul Olt. ; în forma *șaștină)* Podină, platformă plutitoare pe care se instalează moara de apă. Cf. H XI 247, XII 261. *Dunărea unde-o trecea? Pe la moara lui Mola, Că i-a luat șaștina Ca să treacă Dunărea.* PĂSCULESCU, L.P. 247, cf. ALR II 6 736/886, 6 746/886.

— Pl. : *șestine.* — Și : **séștină, șáștină** (pl. și *șaștini* COMAN, GL.), **șiștină** (CHEST. II 73/278), **séștină** s. f.

— **Șest¹** + suf. *-iștină* (prin haplologie).

ȘÉSTINĂ² s. f. (Regional) Lemn încovoiat și lătăreț care se așază sub roata joagărului, pentru a împiedica oprirea prundișului sub aceasta. Cf. DAMÉ, T. 176, PAMFILE, I. C. 112, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl. : *șestine* și *șestini.*

— Etimologia necunoscută. Cf. rus. шест „prăjină".

ȘESTOÁRE s. f. v. **șezător.**

ȘÉSTRU s. n. v. **șes.**

ȘESUÍ vb. IV. R e f l. u n i p e r s. (Rar) A deveni plan, neted ; a lua formă de șes **(II 1).** *Povîrnișuri ... se destind, șesuindu-se.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind. pers. 3 sg. : *șesuiește.*

Șes + suf. *-ui.*

ȘESURÉLE s. n. pl. (În poezia populară) Diminutiv al lui ș e s u r i. V. ș e s **(II 1).** *Vino, puică,... Să mă cați pe șesurele, Pintre cele mormințele.* SEVASTOS, C. 268. *Colo jos pe șesurele, Acolo-s cășile mele.* CĂTANĂ, B. 161. *Să știi, maică, c-am murit... Să te ici pe șăsurele, Pînă-i da de mormințele.* ȘEZ. V, 64.

— **Șesuri** (pl. lui *șes)* + suf. *-el.*

ȘESZÁCI num. card. v. **șaizeci.**

ȘEȘ¹ s. m. v. **șoș.**

ȘEȘ² s. m. v. **șes.**

ȘEȘ³ subst. (Bot. ; regional) Pipirig (Roșia—Beiuș). ALR SN III h 637/310.

— Pl. : ?

Din magh. sás.

ȘEȘ-BEȘ subst. (Turcism învechit) Table. V. t a b l ă. *Jocurile... în trictrac (tavle sau șeș-beș)... au fost destul de răspîndite în orașe.* ȘIO I, 218, cf. II_2, 162.

— Accentul necunoscut.

— Din tc. **șeșbeș.**

ȘEȘC subst. v. **șișcă².**

ȘEȘCALĂU s. n. v. **șișcalău.**

ȘEȘI adv. v. **așași.**

ȘEȘÓS, -OÁSĂ adj. (Regional ; despre fîn sau iarbă) Amestecat cu rogoz (Voivozi—Șimleu Silvaniei). Cf. ALR II 5 247/325.

— **Șeș³** + suf. *-os.*

ȘEȘTĂRĂU s. n. (Regional ; glumeț ; mai ales la pl.) Picior **(I 1)** lung (Mățău—Cîmpulung). COMAN, GL. *Dă-ți șeștăraili-ncolo !* id. ib.

Pl. : *șeștăraie.*

— Cf. ș i ș t a r².

ȘÉȘTIN, -Ă adj. (Regional ; despre suprafețe de pămînt) Plan, neted, drept (Glimboca—Caransebeș). Cf. ALR SN III h 815/27.

— Pl. : *șeștini, -e.*

— De la **șest¹.** Cf. ș e s t i n ă¹.

ȘEȘTINĂ¹ s. f. (Regional) Coliba strungii în care se mulg oile (Șoimuș—Beiuș). CHEST. V 53/85.

— Accentul necunoscut. Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȘÉȘTINĂ² s. f. v. **șestină¹.**

ȘETÁN subst. (Regional) Buștean (Ciubăncuța—Dej). COMAN, GL.

— Pl. : ?

— Cf. germ. S c h e i t.

ȘETRÁNCĂ s. f. v. **șatrancă.**

ȘETRÁNGI subst. pl. v. **șatrancă.**

ȘETRĂNCÚȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ș e t r a n c ă. V. ș a t r a n c ă (2) (Săcele). Cf. MOROIANU, S. 34. *Pe cap îmbrobodita frumos cu marama de borangic cu floarea crinului, cu șetranca ori șetrăncuța la cele două căpătîie.* id. ib.

— Pl.: *șetrăncuțe.*

— **Șetrancă** + suf. *-uță.*

ȘETÚLCĂ s. f. v. **seatulcă.**

ȘEȚ^{1} s. n. v. **jeț.**

ȘEȚ^{2} subst. (Prin nordul Dobr.) Împletitură de nuiele care formează fundul lesei de prins pește. Cf. ANTIPA, P. 607. ◇ *Gulerul șețului* v. g u l e r.

— Pl.: ?

Etimologia necunoscută.

ȘEȚ^{3}, ȘEÁȚĂ adj., subst. v. **șes.**

ȘEU interj. (Regional) Strigăt cu care se alungă găinile (Cîlnic—Sebeș). Cf. A II 12.

— Onomatopee.

ȘEUÁȘ, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Și substantivat) (Cal) care poartă șa^{3} (**I 1**). *M-am hotarît să deșham și eu pe celalalt șăuaș.* GHICA, S. 244. *Și-mi apuc hățurile în mîna stîngă și m-arunc pe șăuaș.* ALECSANDRI, T. 52, cf. ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Regional; despre cai) Cu spinarea curbată în jos (Epureni—Iași). GLOSAR REG.

2. S. n. (Prin Mold.) Partea dinapoi a șelei^{3} (**I 1**). Cf. SCRIBAN, D.

3. S. n. (Regional) Spinare (la cal). Cf. DAMÉ, T. 49, PASCU, S. 349, DR. V, 274.

— Pl.: *șeuași, -oase.*

— **Șa^{3}** + suf. *-aș.*

ȘEULÍȚĂ s. f. (În poezia populară) Șeluță. Cf. TDRG, PASCU, S. 260, CADE. *Șeulița lui, Falca zmeului.* TEODORESCU, P. P. 92. *Șeulița lui, Țasta zmeului.* ȘEZ. I, 113. *Șăulița că-i lua, Ibîncile c-așternea, Șaua căpătîi punea.* MAT. FOLK. 39, cf. RĂDULESCU-CODIN, L. 21, MATEESCU, B. 115. *Șăulița leului Este o falcă, mări de zmeu.* PĂSCULESCU, L. P. 179, cf. I. CR. IV, 201.

— Pronunțat: *șe-u-.* — Pl.: *șeulițe.*

— **Șa^{3}** + suf. *-uliță.*

ȘEUȘOÁRĂ s. f. (Într-o poezie populară) Șeluță. Cf. PASCU, S. 167. *Șeușoara lui, Două fălci de zmeu.* PĂSCULESCU, L. P. 62.

— Pronunțat: *șe-u-.* — Pl.: *șeușoare.*

— **Șa^{3}** + suf. *-ușoară.*

ȘEÚȚĂ s. f. v. **șeluță.**

ȘEVALÉT s. n. Suport de lemn, de obicei cu trei picioare, pe care pictorul sau desenatorul fixează cartonul, pînza sau planșa cînd lucrează. *În fața minții îi apăru atelierul... cu șevaletele vîrîte unele în altele.* ARDELEANU, U. D. 84, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Eu mă așez la șevalet și pictez.* C. PETRESCU, O. P. I, 43. *A început a aduce acolo oameni cu palete și șevaleturi.* SADOVEANU, O. X, 419, cf. SCRIBAN, D. *Privea îndelung cu binoclul de aur un tablou așezat... pe un șevalet.* CAMIL PETRESCU, O. III, 89. *Sări în fața șevaletului și acoperi pînza cu o perdea.* V. ROM. octombrie 1954, 114. *Pictorul, înfățișat în fața șevaletului,... captează interesul privitorului.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 3/4. *Pe șevaletul pictorului stă o lucrare abia începută.* L 1965, nr. 17, 10/2. *O întrerupere a lucrului la șevalet.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 7/4. ◇ *Pictură de șevalet* = pictură pe panou mobil cu suport din pînză, lemn sau carton. M. D. ENC.

— Pl.: *șevalete* și *șevaleturi.*

— Din fr. **chevalet.**

ȘEVALIÉRĂ s. f. (Franțuzism rar) Inel cu sigiliu. DN^{2}.

— Pronunțat: *-li-e-.* — Pl.: *șevaliere.*

— Din fr. **chevalière.**

ȘEVELÚRĂ s. f. (Franțuzism învechit, rar) Părul^{1} de pe capul omului. *Neagra-ți șevelura.* BOLLIAC, în CONTRIBUȚII, I, 99, cf. COSTINESCU, 180.

— Pl.: ?

— Din fr. **chevelure.**

ȘÉVER s. n. (Tehn.) Unealtă în formă de disc, cremalieră sau melc, confecționată din oțel aliat, folosită la șeveruire. Cf. LTR^{2}, DP, DER.

— Pl.: *șevere.*

— Din rus. **шевер**, engl. **shaver.**

ȘEVERUÍ vb. IV. T r a n z. (Tehn.; complementul indică roți dințate necălite) A supune șeveruirii. Cf. LTR^{2} XVII, 21, M. D. ENC.

— Prez. ind.: *șeveruiesc.*

— **Șever** + suf. *-ui.*

ȘEVERUÍRE s. f. (Tehn.) Operație de supernetezire a flancurilor dinților roților dințate necălite, prin răzuire mecanizată. Cf. LTR^{2}, DP. *Ca rezultat al șeveruirii, suprafețele prelucrate devin foarte netede.* DER IV, 580.

— Pl.: *șeveruiri.*

— V. **șeverui.**

ȘEVIÓT s. n. **1.** Stofă țesută din lînă (de oi din rasa șeviot **2**) sau din amestec de lînă cu fibre sintetice, de obicei cu urzeala în diagonală. Cf. ENC. ROM. I, 801, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nu aveam decît o bluză de șeviot verde.* CAMIL PETRESCU, U. N. 222. *Pantalonul de șeviot alb.* C. PETRESCU, Î. II, 255. *Purta un costum de șeviot negru.* VINEA, L. I, 68, cf. LTR^{2}, DM, DN^{2}.

2. Rasă de oi cu lînă fină, originară din Scoția. Cf. ENC. AGR. II, 48. *Pentru lîna provenită de la speciile de oi încrucișate (cheviot, țigaie, spanca etc.) este mai indicată... carda dublă (cu tambur).* IONESCU-MUSCEL, FIL. 162, cf. LTR^{2}, DM, DN^{2}.

— Scris și: (după fr. sau germ.) *cheviot.* — Pronunțat: *-vi-ot.*

— Din fr. **cheviotte**, germ. **Schewiot, Cheviot.**

ȘEVRÉT subst. (În industria pielăriei) Piele de ovine prelucrată, asemănătoare cu șevroul. Cf. NOM. MIN. I, 380, CV 1951, nr. 5, 23, LTR^{2} IV, 242.

— Scris și: (după germ.) *chevrette.* LTR^{2}. — Pl.: ? — Și: **șevrétă** s. f. LTR^{2} IV, 243.

— Din germ. **Chevrette.** Cf. fr. c h e v r e t t e „căpriță".

ȘEVRÉTĂ^{1} s. f. (Franțuzism rar) Căpriță. Cf. DN^{2}.
— Pl.: *șevrete.*
— Din fr. **chevrette.**

ȘEVRÉTĂ^{2} s. f. v. **șevret.**

ȘEVRÓ s. n. Piele fină de caprine sau, rar, de ovine, din care se confecționează articole de marochinărie sau de încălțăminte. *O franțuzcă cu ochelari și cu ciubotele de șevro.* HOGAȘ, DR. II, 61, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ghetele de șevrou mi-au devenit ca niște bandaje de noroi.* CAMIL PETRESCU, U. N. 388, cf. NOM. MIN. I, 380, LTR^{2} IV, 242, SCI 1960, 41.

— Scris și: (după fr.) *chevreau.* LTR^{2}. — Pl.: *șevrouri.* — Și: **șevróu**, (regional) **javráu** (com. din ORBENI—ADJUD) s. n.

— Din fr. **chevreau.** — **Javráu**: prin etimologie populară, după *javră.*

ȘEVRÓN s. n. (Franțuzism învechit, rar) **1.** Epolet. Cf. ENC. ROM. I, 801.

2. Căprior (pentru construcţii). Cf. NOM. PROF. 30.

— Scris şi: (după fr.) *chevron*. ENC. ROM. — Pl.: *şevroane*.

— Din fr. **chevron.**

ŞEVROTÍNĂ s. f. (Rar) Glonţ de calibru mic, folosit la vînătoare de căprioare, de mistreţi etc. Cf. STOICA, VÎN. 23.

Pl.: *şevrotine*.

— Din fr. **chevrotine.**

ŞEVRÓU s. n. v. **şevro.**

ŞEZ[1] adj., s. n. v. **şes.**

ŞEZ[2] s. n. (Regional) Ocol pentru vite folosit în timpul verii. V. z ă c ă t o a r e (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl.: ?

— Postverbal de la **şedea.**

ŞEZ[3] subst. (Învechit, rar) **1.** Sediu, reşedinţă. *Cetăţile... sînt alternativ sezul guvernului republicei confederate.* LAURIAN, M. IV, 47/26.

2. Focar (al unei boli). *Boalele suprafăţiale... îşi au sezul îndată sub epidermă.* MAN. SĂNĂT. 219/8.

— Pl.: ?

— De la **şedea,** după lat. *sedes*, fr. *siège*.

ŞEZÁRE s. f. **I.** (Prin Ban.) Astîmpăr, linişte. *Cine l-a fermecat? Două fete din Bănat, N-are stare nici şăzare, Ca Dunărea cînd e mare.* EPURE, P. 72.

II. (Regional) „Proptea de la oişte" (Sîrbova—Buziaş). L. COSTIN, GR. BĂN. 192.

Pl.: ?

— **Şedea** + suf. *-are* (ca în *crezare; pierzare, vînzare* etc.).

ŞEZÁTĂ s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) Fiecare dintre stîlpii verticali care sprijină streaşina casei. Cf. CHEST. II 119/384, 386, 271/386, TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: *şezăţi*.

— Cf. ş e d e a.

ŞEZĂMÎ́NT[1] s. n. (Învechit) **1.** Şedere **(1)**; oprire **(1).** Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *[Î]l scotea Cu tulpina din pămînt, Să-i fie de şezămînt.* TEODORESCU, P. P. 503. ✦ (În l o c. a d j.) **Cu şezămînt** = stabil, sigur. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. **Fără şezămînt** = instabil, nesigur. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

2. Domiciliu; reşedinţă. *34 de catolici... şăd cu şăzămîntul lor în oraşul domnici meale* (a. 1731). IORGA, S. D. I, 289, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *şezăminte*.

— **Şedea** + suf. *-ămînt*.

ŞEZĂMÎ́NT[2] s. n. (Învechit, rar) Sediment. *Şezămîntul, adică stratul bălţilor, a gropilor.* ÎNV. VIN. 33/17, cf. 69/18. *Trecînd doaosprezăce sau optsprezăce ore (ceasuri) mustul de pre şezămînt să se toarne şi prin doao pînze să se străcure.* DZ 15/2, cf. BARONZI, în L. ROM. 1961, 257.

— Pl.: ?

— De la **şedea,** după lat. *sedimentum*, fr. *sédiment*.

ŞEZĂTÓR, -OÁRE adj., subst. **I. 1.** Adj. (Învechit; şi substantivat) (Persoană) care şade, care este aşezată (pe ceva). *Văzui un şezătoriu pre nuor luminat şi-mi veni glas zicînd: scoală, Anail.* DOSOFTEI, V. S. octombrie $82^v/7$, cf. DRLU, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 273, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE.

2. Subst. (Prin Mold. şi Bucov.) Scîndură fixată între tălpile războiului, pe care şade ţesătoarea cînd ţese. V. ş e z u t **(I 2).** *Baba lua banii înainte şi n-avea vreme să să mai urnească de pe şezătorul războiului.* SĂM. I_2, 219, cf. COM. MARIAN.

3. S. f. (Regional) Aşternutul de sub şa[3] **(I 1)** (Unirea—Călăraşi). ALR I 1 119/980.

4. S. f. (Regional; în forma *şazatoare)* Loc unde se odihnesc vitele la amiază, cînd sînt la păşune (Scărişoara—Abrud). ALR SN II h 318/95.

II. Adj. **1.** (Învechit; de obicei în legătură cu verbele „a fi", „a se afla") Stabilit, domiciliat (într-un loc); vieţuitor, trăitor (într-un loc). [Braşovenii] *şăzători cu case. (Să fie scutiţi) de bir sluj(i)toresc* (a. 1701). IORGA, S. D. V, 349. *Noi toţi neguţitorii,... carii pre unde să află şăzători..., dăm legătura noastră* (a. 1703). id. ib. XII, 11. *Fiind domnul şi a doao zi şăzător acolea, venit-au şi seraschieriul.* R. GRECEANU, CM II, 50. *Iobaci care au fost şăzători la moşie s-au făcut moştenitori* (a. 1768). IORGA, S. D. XII, 226. *Feciorii de neguţători neînsuraţi cari... vor fi şezători în casă cu părinţii lor să nu se supere de dajdie* (a. 1783). N. A. BOGDAN, C. M. 78. *După voia me este şăzător lîngă d*[umnea] *v*[oastră] (cca 1800). GCR II, 180/9. [Cinovnicilor] *li să vor plăti... cîtă vreme să vor afla şăzători printr-aceste schele* (a. 1832). DOC. EC. 498. *Anton Furcă... s-au aflat şăzător în oraşul Slatinii.* CR (1832), $68^2/2$, cf. POLIZU. *Sînt membri ai acestei asociaţii toţi românii şezători în orice parte de loc.* ap. GHICA, A. 798, cf. CIHAC, I, 273. *Oştire ce se afla şezătoare la Argeş.* ODOBESCU, S. I, 93. *Povestit de tata, şezător în Bucureşti.* ISPIRESCU, L. 10, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, ŞEZ. VIII, 43. ◇ (Substantivat) *Lazar era unul den şezători cu nusul.* CORESI, EV. 102. *El, aflîndu-să numai un şezători acolo, pentru a sa odihnă, nu are trebuinţă a să amesteca la pricinile moşiii* (a. 1812). IORGA, S. D. VI, 176.

2. (Învechit) Sedentar. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 273, DDRF. ◇ (Despre abstracte) *Stricarea stomahului...* [se face] *din vieţuire şăzătoare, fără umblet.* PISCUPESCU, O. 193/12. *Strădaniile cele şezătoare ale învăţatului... pricinuiesc adesea vătămare sănătăţii.* MARCOVICI, D. 210/8.

3. (Regional; în sintagma) *Piatră şezătoare* = piatra fixă din sistemul celor două roţi ale morii. *Piatra alergătoare se află dasupra pietrei şezătoare sau zăcătoare şi împreună amîndouă pietrele sînt aşezate într-un cerc de lemn numit veşcă.* ap. HEM 838, cf. 837, TDRG.

III. S. f. Adunare restrînsă organizată de săteni (în serile de iarnă), pentru a lucra şi a petrece în acelaşi timp, spunînd poveşti, glume etc.; (regional) furcărie, habă, habără. V. c l a c ă. Cf. ANON. CAR. *Am ţinut şăzătoare un dărab de vreme* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 206, cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 119. *Poveştile frumoase ce se spun la şezătoare.* ALECSANDRI, POEZII, 80, cf. CIHAC, I, 273. *Sînt poveşti bune la şezătoare, seara.* JIPESCU, ap. GCR II, 262. *Dragi-mi erau şăzătorile, clăcile, horile şi toate petrecerile din sat.* CREANGĂ, A. 118. *Acolo, la şăzătoare,... se strînseră toţi de vorbea la verzi şi uscate.* ISPIRESCU, L. 67, cf. DDRF. *Le-a ţesut cu mîna ei, la şezători în serile lungi de toamnă, la un loc cu celelalte fete.* PĂUN-PINCIO, P. 117. *Veni-vei iar... să salţi în hori Şi să asculţi în şezători poveşti.* NECULUŢĂ, Ţ. D. 101. *Şi la clacă şi la nunţi Şi la glume-n şezătoare Numai eu să nu fiu oare?* COŞBUC, P. II, 170, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Drăguţa mea de la podmol, Din nopţile cu şezători, Şi-a pironit ochii-n pămînt.* GOGA, C. P. 78, cf. TDRG. *Singurile prilejuri de adunări şi petreceri* [sînt] *... şezătorile, furcăriile sau clăcile de noapte.* PAMFILE, CR. 1. *În şezătoarele noastre ţărăneşti... nevestele torc, babele împletesc, fetele coasă sau deapănă aţă sau bumbac.* HOGAŞ, DR. II, 189, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Numai basme-nfricoşate... Ne spuseşi la şezătoare.* EFTIMIU, Î. 82, cf. SCRIBAN, D., V. ROM. noiembrie 1954, 142. *Flăcăii şi fetele izbuteau să-l ia cu sila pe la şezători şi furcării.* VOICULESCU, P. I, 48. *Zioa bună să-mi ieu... De la fetele fecioare Din voioasa şezătoare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 322. *Fetele... îmbla, după obiceiul lor, pe la şăzători cu furca de torcea.* SBIERA, P. 206. *Cît e lumea pe sub soare, Nu-i bine ca-n şezătoare.* DOINE, 211. *Noi tot ne-om*

întîlni: *Vara, sărbătorile, Iarna, şezătorile.* ŞEZ. I, 176. *Soru me-i fată mare, Pune furca-n cingătoare Ş-aleargă la şezătoare.* ib. VII, 162, cf. ŢIPLEA, P. P. 116. *Cînd te duci în şăzători Să te puni p-ingă feciori.* BÎRLEA, B. 34, cf. ALR II [illegible], A I 12, 34, V 2, 14, VI 26. *Scăunel cu trei picioare, Merge seara-n şezătoare* (Pirostriile). GOROVEI, C. 290. ✦ (Adesea urmat de determinări [illegible]) Reuniune, [illegible] s e r a t ă. *Să facem... o şezătoare literară, unde să vă citesc ceva de mine.* CARAGIALE, O. VII, 219, cf. TDRG. *A ascultat la şezătoare O epigramă.* TOPÎRCEANU, P. O. 109. *Celulele fac propagandă..., ţinînd conferinţe, şezători.* SAHIA, U.R.S.S. 54. *Am zărit-o... la una din şezătorile literare.* SADOVEANU, O. XV, 139, cf. SCRIBAN, D. *O şezătoare a „Vieţii româneşti" în oraşul ei de baştină şi de glorie s-ar înscrie ca un eveniment.* V. ROM. februarie 1964, 205. *Manifestările plastice din acei ani erau uneori însoţite de şezători, simpozioane de artă şi literatură.* ib. ianuarie 1966, 172. *Din iniţiativa directorului Luceafărului s-au organizat... primele şezători literare în Transilvania.* ROMÂNIA LITERARĂ. 1968, nr. 8, 5/2.

— Pl.: *şezători, -oare.* — Şi: (învechit) **şezătóriu** adj., (regional) **şăzătoáre** [illegible], **şizitoáre** (ib. h 445/29), **şestoáre** (ib. h 445/141) s. f.

— Şedea + suf. *-ător.*

ŞEZĂTÓRIU adj. v. **şezător.**

ŞEZĂTÚRĂ s. f. **I.** (În dicţionarele din trecut) **1.** Şedere (**1**); oprire (**1**). Cf. ANON. CAR., POLIZU, CIHAC, I, 273, BARCIANU, ALEXI, W.

2. Domiciliu, reşedinţă. Cf. CIHAC, I, 273, BARCIANU, ALEXI, W.

3. Şedinţă (**1**). Cf. POLIZU, CIHAC, I, 273.

II. (Regional) Platou (pe munte). Com. din TURDA.

— Pl.: *şezături.*

— Şedea + suf. *-ătură.*

ŞEZÎ́NDĂ adj., s. f. **1.** Adj. (Rar; despre poziţia corpului omenesc) Caracteristică şederii (**1**). *Pentru a-l ridica pe bolnav şi a-l aşeza cît mai bine în poziţie şezîndă, se introduc miinile sub omoplaţi.* BELEA, P. A. 197.

2. S. f. (Învechit, rar) Catismă. Cf. SĂGHINESCU, V. 67.

— Pl.: (**2**) *şezînde.*

— V. **şedea.** — Sensul **2**, calc după slavonul [illegible].

ŞEZẮU subst. (Prin sud-vestul Transilv.) Jeţ. *[Î]n şezău Dragul Dumnezeu Şede şi priveşte.* VICIU, COL. 101, cf. DENSUSIANU, Ţ. H. 271.

— Pl.: ?

— Cf. ş e d e a.

ŞEZÍME s. f. v. **şesime**[2].

ŞEZLÓNG s. n. Scaun pliabil, pe al cărui schelet (de lemn) este montată o pînză şi al cărui spătar mobil se poate fixa într-o poziţie mai mult sau mai puţin înclinată, după preferinţă. *M-am aşezat... pe chaise-longul lui.* SEBASTIAN, T. 36. *Se bălăceau toată ziua, alternînd înotul cu şederea pe chaise-longuri de pînză.* CĂLINESCU, C. N. 362. *Aşezaţi pe şezlonguri,... ascultăm poveştile călătorilor.* RALEA, S. T. I, 314. *Eu stau într-un şezlong, cu faţa în sus.* BOGZA, A. Î. 659. *Dorm în şezlonguri şi în balansoare.* V. ROM. decembrie 1954, 161.

— Scris şi: (după fr.) *chaise-longue.* — Pl.: *şezlonguri.* — Şi: (formă coruptă) **şedlóng** s. n. L. ROM. 1962, nr. 2, 180.

— Din fr. **chaise-longue.** — **Şedlong**: prin etimologie populară, după **şedea**.

ŞEZÚT s. n. **I. 1.** Partea inferioară, dorsală a trunchiului omenesc, pe care se sprijină corpul în timpul şederii; dos, (familiar) fund, popou, (familiar; eufemistic) pardon (**3**), (popular) cur, (neobişnuit) moalele[1] spetelor. *Deade-n pizmaşi cu război iute, De le cădea buci de pre şezute.* DOSOFTEI, PS. 265/6. *Să te bată Domnul cu rana egiptenească la şezuturi.* BIBLIA (1688), 146^2/9. *Gioucă fiind mîna stîngă spînzurată în gios şi dreapta la şăzut.* IST. AM. 77^v/19, cf. LB. *Bateţ-o cu toiege... păste bucile şezutului.* GORJAN, H. I, 159/35, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU, PETRI, V., CIHAC, I, [illegible] WB. 143, BIANU, D. S., TDRG. *Ciocănelele se joacă stînd pe vine, zvîrlind şi aducînd pe rînd picioarele sub şezută.* PAMFILE, J. II, 35, cf. GOROVEI, CR. 7, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Stai în şezut pe scaun şi faci osînză la inimă.* C. PETRESCU, C. V. 292. *Pădurarii au dat înapoi ş-au căzut pe şezuturi.* SADOVEANU, O. VIII, 349, cf. SCRIBAN, D. *Întindeţi braţele şi ridicaţi şezuta sus!* CV 1949, nr. 9, 14. *Se lăsă într-o rînă şi-şi puse capul pe şezutul... omului zdrenţăros care dormea alături.* STANCU, R. A. IV, 275. *Se ridică în pat, pivotă pe şezut, îşi dibui papucii cu picioarele.* VINEA, L. I, 117. *Au pus repede miinile pe şezut.* SBIERA, P. 287. *Şăd pi şăzut.* ALR I 1 380/375, cf. ALR II/I h 72/386. *Copilului dă-i cu varga peste şezut să-i vie minte la cap.* ZANNE, P. II, 80. ◇ (Prin analogie) *La cap modîlcă, La şezut modîlcă, La mijloc nemică* (Furnica). GOROVEI, C. 164. *Am un peşte: în şezut sclipeşte, Patru boi abia-l clăteşte* (Plugul). id. ib. 300. ✦ P. r e s t r. Anus. *Cela ce va curvi ca sodomleanii pre şezut* (a. 1581). în L. ROM. 1965, 448. *Tot care intră în gură, în rînză intră şi prin şăzut iase.* N. TEST. (1648), 20^r/25. *Bătură s[i][n]t[u]lui prin şezut un lemn ascuţit... şi aşa l-au omorît.* DOSOFTEI, V.S. octombrie 63^v/35. *Prin şezut, pînă în cap, ţapa pătrunzind, a inţăpa s-au deprins.* CANTEMIR, HR. 316. *Au poruncit de l-au inţepat: unii zic pen şezut.* R. POPESCU, CM I, 323. *I-au cusut şi şăzutul cu aţă.* AMIRAS, LET. III, 133/4. *Porunci să-i îndease prin şăzut un lemn gros.* MINEIUL (1776), 79^{r1}/11. *Oprirea slobozirii şi a ieşirii la scaun şi la ud să întîmplă din... răceala şăzutului.* PISCUPESCU, O. 210/6. *Îi băgă o frigare... pin şezut şi o răspunse după ceafă.* GORJAN, H. II, 32/16, cf. VALIAN, V. *N-am putut să le cos şezutul la toate babele.* BĂRAC, T. 74/15, cf. CIHAC, I, 273. *Se introduce pe şezutul copilului niţel săpun.* ŞEZ. IV, 22, cf. BIANU, D. S. *Dintr-acestea faci un dop pe care il pui la şezut.* PAMFILE, B. 38. ◇ (În descîntece) *Să ieşiţi, Să pieriţi... Din şezut, Din născut.* MARIAN, D. 21. ◇ (Regional) *Maţul şezutului* v. m a ţ (**I 1**). ✦ P. a n a l. Partea posterioară a patrupedelor, corespunzătoare şezutului (**I 1**). *[Iapa] se speria, da înapoi şi se punea îndărătnică în şezut.* VOICULESCU, P. I, 144.

2. (Regional) Parte a scaunului, a băncii etc. pe care se şade. V. ş e z ă t o r (**I 2**). Cf. ANON. CAR. *În jurul mesei stau scaunele foarte solide. Şezutul, o scîndură mai lată înainte ca înapoi, e aşezat pe 4 picioare răşchirate.* PĂCALĂ, M. R. 411, cf. CADE.

II. 1. (În dicţionarele din secolul trecut) Şedere (**3**). Cf. LB, CIHAC, I, 273. *Şezutul îndelung pre cîmp al bucatelor.* LM. ✦ (Învechit) Locuinţă, domiciliu. *Acest departament de odăi o să fie pentru spiţerie şi pentru şezutul gerahilor, al dohtorilor şi al celor mai mari* (a. 1829). DOC. EC. 442. *Amîndoi cu şezutul şi cu avutul în Focşani.* ALECSANDRI, T. 400. ✦ (Învechit; urmat de determinări în genitiv) Loc ocupat de ceva. *Au ales partea lu Dragomir... în siliştea satului, şăzu'ul caselor lor* (a. 1672). IORGA, S. D. VII, 33. ◇ (Învechit; astăzi prin Munt.) *Şezutul satului* = vatra satului, v. v a t r ă. *I-au arătat puţină milă cu o fonie de moşie cîtă se va alege... din cîmp şi din pădure... şi din şezutul satu(lu)i* (cca 1620–1630). IORGA, S. D. XI, 261, cf. I. BIANU, D. R. 194. *Am vîndut eu toată partea mea de ocină... din şăzutul satului de spre tot hotarul* (a. 1634). BUL. COM. IST. V, 188, cf. IORGA, S. D. XI, 263, T. PAPAHAGI, C. L. *În şezutul satului se găsesc cele*

mai importante instituții. CV 1950, nr. 4, 39. ✦ (Prin nord-vestul Munt. ; în sintagma) *Săzut de casă* = teren destinat construirii unei case. *Am cumpărat un săzut de casă la oraș.* UDRESCU, GL.

2. (Învechit, rar) Centru, focar. *Săzutul foamei întîi este stomahul.* ANTROP. 42/20.

— Pl. : *sezutari* și (învechit, rar, **I 1**) *sezute*. — Și : (regional, **I 1**) **șezútă** s. f.

— V. **ședea.** Sensul **II 2.** calc după lat. **sedes.**

ȘEZÚTĂ¹ adj., s. f. **I.** Adj. (Regional) **1.** (Despre apă) Care nu mai este proaspătă (Bosanci—Suceava). CHEST. II 461/233.

2. (În sintagma) *Fată sezută* = fată bătrînă, v. f a t ă. Cf. ALR I/II h 276/710, A III 2.

II. S. f. (Învechit, rar) Interval de timp consacrat unei anumite activități. V. ș e d i n ț ă **(2)**. *Au pecinginat cu rapună de ceea ce-i zic elefantia... de mînca într-o șezută cîte trei modii de pită.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 18ᵛ/33.

— Pl. : *șezute*.

— V. **ședea.**

ȘEZÚTĂ² s. f. v. **șezut.**

ȘFAB¹ s. m. v. **șvab¹.**

ȘFAB², -Ă s. m. și f., adj. v. **șvab².**

ȘFAC s. n. **1.** (Bucov. și prin Mold.) Laț (CADE, SCRIBAN, D., ȘEZ. V, 125, A V 14, 15, 16, 20, VI 26) folosit la prinderea unor animale (VASILIU, P. L. 262, com. din BĂLĂCEANA—GURA HUMORULUI) sau păsări (ALR I 1 311/214) ori, în trecut, la spînzurarea celor osîndiți (VASILIU, P. L. 262). V. a r c a n, j u v ă ț, ș t r e a n g **(2)**. *După ce i-o fost pus șfacul în gît,... vine poruncă domnească pe cum că s-o rădicat spînzurătoarea.* VASILIU, P. L. 246.

2. (Regional) Unealtă cu care se strînge buza de sus a calului, ca să stea liniștit la potcovit (Drăgușeni—Pașcani). Cf. GLOSAR REG.

3. (Regional) Bucată de lemn folosită la strîngerea prin răsucire a funiei sau a lanțului cu care se leagă o încărcătură (de fîn, de lemne etc.) (Mircești—Pașcani). Cf. ALR II 5 635/537.

— Pl. : *sfacuri*. — Și : **șvac** s. n. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Etimologia necunoscută. Cf. î n ș f ă c a.

ȘFÁCHIE s. f. v. **fachie.**

ȘFAGÍE s. f. v. **sfarghie.**

ȘFÁITAPARAT s. n. (Regional) Aparat de sudat (Vicovu de Sus—Radauți). GLOSAR REG.

— Pl. : ?

— Din germ. **Schweissapparat.**

ȘFÁIȚĂR, -Ă adj. v. **șvaițăr.**

ȘFÁIȚER s. n. v. **șvaițer.**

ȘFAIȚUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov. ; complementul indică mobile) A lustrui. Cf. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȘFÁIZÌC s. n. (Prin Bucov. și nord-vestul Mold.) Ferestrău de decupat. Cf. ARVINTE, TERM. 41, 167, GLOSAR REG.

— Pl. : *șfaizice*.

— Din germ. **Schweifsäge.**

ȘFÁLĂ s. f. v. **șfel.**

ȘFANȚELAȘ subst. v. **șfălțălaș.**

ȘFÁRĂ¹ s. f. v. **sfară¹.**

ȘFÁRĂ² s. f. v. **sfoară.**

ȘFÁRCĂ s. f. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Tobă (de porc). Cf. PRIBEAGUL, P. R. 57, ALR SN IV h 1 125. ✦ (Regional) Stomac de porc (Bucovăț—Timișoara). ALR I 719/15.

— Pl. : *sfărci*. — Și : **șfárclu** (PRIBEAGUL, P.R. 57, ALR SN IV h 1 125/105 ; pl. *șfarcluri* ALR SN IV h 1 125/105) s. n., **șvárcă** (ib. h 1 125/36) s. f.

— Din germ. **Schwarten** [magen, -wurst], magh. **svárkli.**

ȘFÁRCLU s. n. v. **șfarcă.**

ȘFÁRDIE s. f. v. **sfarghie.**

ȘFÁRGHIE s. f. v. **sfarghie.**

ȘFARM s. n. (Regional) Grupă (de soldați) (Vicovu de Sus—Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : ?

— Din germ. **Schwarm.**

ȘFARTÚC s. n. v. **șvartug.**

ȘFARTÚG s. n. v. **șvartug.**

ȘFARȚ s. n. v. **șvarț.**

ȘFĂBÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **șvăbesc.**

ȘFĂBÉȘTE adv. v. **șvăbește.**

ȘFĂBOÁICĂ s. f. v. **șvăboaică.**

ȘFĂCUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A strînge cu șfacul **(3)** (Mircești—Pașcani). ALR II 5 636/537.

— Prez. ind. : *șfăcuiesc*.

— **Șfac** + suf. *-ui*.

ȘFĂIFUÍ vb. I. T r a n z. (Regional ; complementul indică capetele butucilor) A rotunji cu ferăstrăul (Moiseiu—Vișeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 41.

— Prez. ind. : ?

— Din germ. **schweifen.**

ȘFĂIȚUÍRE s. f. (Tehn.) Sudare a două piese de oțel prin forjare la cald, fără material de adaos. Cf MDT, DT, LTR².

— Pl. : *șfăițuiri*. — Și : **șvaițuíre** s. f. LTR².

— V. **șvaițui.**

ȘFĂLȚĂLAȘ subst. (Regional) **1.** Șănțuleț scobit de-a lungul uneia dintre fețele laterale ale șindrilelor, care permite îmbucarea acestora (Chechiș—Zălau). Cf. CHEST. II 240/356.

2. (În forma *șfanțelaș*) Loc unde se încheie căpriorii la acoperișul unei case (Popteleac—Zălau). Cf. CHEST. I¹ 227/351.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ? — Și : **șfanțelaș** (accentul necunoscut) subst. CHEST. II 227/351.

— Din magh. **falcolás.**

ȘFĂRĂRÁIE s. f. (Prin nordul Mold. și Bucov.) Fum înecăcios (A V 15, GLOSAR REG.) rezultat din arderea grăsimilor (com. din PIATRA-NEAMȚ) sau ieșit din sobă într-o încăpere (A VI 26) ; (regional) șfărărie. V. s f a r ă, s c o m î r l ă **(I 1)**. *Bucătărița a vărsat grăsimea pe plită și s-a făcut o șfărăraie, de nu poți intra înăuntru.* Com din PIATRA-NEAMȚ. *Ce-i șfărăraia asta în casă?* GLOSAR REG.

— Și : **sforăráie** s. f. A VI 26, GLOSAR REG.

— **Șfară¹** + suf. *-ăraie*.

ŞFĂRĂRÍE s. f. (Prin nordul Mold.) Sfărărăie. Cf. SCRIBAN, D. *Deschide uşa bucatăriei, că s-a făcut aici o şfărărie, de te înnăduşi!* Com. din PIATRA NEAMŢ.
— **Şfară**¹ + suf. *-ărie*.

ŞFĂRGHIÁT, -Ă adj. (Prin Maram. şi Bucov.; despre lemne) Aşchiat; despicat în bucăţi subţiri. Com. MARIAN, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. *Lemn şfarghit.* ARVINTE, TERM. 86.
— Pronunţat: *-ghi-at.* — Pl.: *şfărghiaţi, -te.* — Şi: **şfărghít, -ă** adj.
— V. **sfirgia.**

ŞFĂRGHÍT, -Ă adj. v. **şfărghiat.**

ŞFĂRUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A lega cu sfoară. Cf. DL, DM.
— Prez. ind.: *şfăruiesc.*
— **Şfară**² + suf. *-ui.*

ŞFĂRUÍT, -Ă adj. (Regional) Legat cu sfoară. *Nu-mi şedea tocmai rău în uniforma mea de dorobanţ, cu opincile bine şfăruite la picioare.* GANE, N. II, 91, cf. CADE.
— Pl.: *şfăruiţi, -te.*
— V. **şfărui.**

ŞFĂRÚŢĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui şfară². V. sfoară. *Mi-ar trebui o şfăruţă să leg un pachet.* MAT. DIALECT. I, 192, cf. PASCU, C. 206. *De la noi pînă la voi, Tot şfăruţa groasă* (Cărările). GOROVEI, C. 56.
— Pl.: *şfăruţe.*
— **Şfară**² + suf. *-uţă.*

ŞFÉBĂL s. n. v. **şfebelă.**

ŞFÉBELĂ s. f. (Transilv. şi prin Maram.) Chibrit. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 93, JAHRESBER. X, 214, DR. VII, 71, BL VI, 180, VICIU, GL. 81, 104, COMAN, GL., CHEST. II 367/258, 262, 265, ALR I 1 610/215, 223, 268, 360, GLOSAR REG.
— Pl.: *şfebele.* — Şi: **şfébăl** (ALR I 1 610/215, 268) s. n., **şvébălă** (MÎNDRESCU, I. G. 93) s. f., **şvébel** (id. ib., L. ROM. 1959, nr. 2, 41) s. n., **şvéblă** (MÎNDRESCU, I. G. 93, JAHRESBER. IV, 331, X, 214, VICIU, GL. 81, 104), **ştíblă** (CHEST. II 367/400) s. f., **şfébele** (ALR I 1 610/360) subst. pl.
— Din germ. dial. **Schwebel** [holz]

ŞFED s. m. v. **şved.**

ŞFEI s. m. (Iht.; prin sudul Mold.) Boarţă *(Rhodeus sericeus).* Cf. BĂCESCU, P. 54, 64, DL, DM.
— Pl.: *şfei.* — Şi: **şfoi** s. m. BĂCESCU, P. 54.
— Etimologia necunoscută.

ŞFEL s. n. (Prin Bucov.) **1.** Fiecare dintre bîrnele folosite la podirea drumurilor forestiere. Cf. LEXIC REG. 108.
2. (În forma *şfală*) Traversă (de cale ferată). Cf. LEXIC REG. II, 117.
— Pl.: *şfeluri.* — Şi: **şfálă** s. f. LEXIC REG. II, 117.
— Din germ. **Schwelle.**

ŞFÉLER s. n. (Regional) Bîrnă folosită pentru consolidarea armăturii în abataj. Cf. FD I, 173.
— Pl.: *şfelere.*
— Din germ. **Schweller.**

ŞFELVER s. m. (Învechit, în Mold.; cu sens neprecizat, probabil) Monedă de o anumită valoare. *Ar fi fost pagubă la şfelveri, fiindcă aşa bani nu le-au fost la vreme aceea cum şi la banii din fiorini* (a. 1807). FURNICĂ, D. C. 233, cf. T. PAPAHAGI, C. L. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Ar fi fost pagubă de la banii şfelveri şi au trecut pe [illegible]* FURNICĂ, D. C. 232.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *şfelveri.*
— Cf. germ. Zwölfer.

ŞFÉRĂ s. f. v. **sferă.**

ŞFÉRBODIN s. n. (Prin Bucov.) Construcţie de bîrne umplută cu bolovani, pietriş etc. care consolidează ţărmul unui rîu. Cf. LEXIC REG. 108. ◆ (Prin Bucov. şi Maram.) Temelia acestei construcţii. Cf. ARVINTE, TERM. 167.
— Pl.: ? — Şi: **şférbon** (ARVINTE, TERM. 41, pl. *şferbonuri* id. ib.), **şeferpód** (id. ib. 167) s. n.
— Din germ. **Schwerboden.** — **Şeferpod:** prin etimologie populară, după *pod.*

ŞFÉRBON s. n. v. **şferbodin.**

ŞFÉRBOUNG s. n. (Regional) Butuc care uneşte cei doi pereţi ai construcţiei din bîrne care consolidează ţărmul unui rîu (Cîrlibaba — Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 112, 167.
— Pl.: ?
— Din germ. **Schwellbogen** „arc dintr-o bîrnă groasă".

ŞFERCIÓC s. m. v. **sfrancioc.**

ŞFERHOBÍŢĂ s. f. (Prin Bucov.) **1.** Tun mare. LEXIC REG. 108.
2. Fig. Butuc mare. Cf. LEXIC REG. 108.
— Pl.: ?
— Din germ. **schwere Haubitze** „tun greu".

ŞFÉRIC adj. (Regional; despre ovăz) Cu bobul mare (Vicovu de Sus — Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.
— Cf. germ. schwer „greu".

ŞFÉRLANŢ s. n. (Plutărit; regional) Sîrmă care uneşte lemnul numit cordar, pus în partea din urmă a unei table la plută, cu lemnele de pe marginea tablei (Vişeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 109, 167.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞFERŞTÁC s. n. (Prin Mold.) Măsură de capacitate de un sfert de litru. DM.
— Pl.: *şferştace.*
— De la **sfert.**

ŞFERT s. n. v. **sfert.**

ŞFERTICÁ vb. I v. **sfîrtica.**

ŞFERUÍ vb. IV. Refl. unipers. (Regional; despre căruţe) A aluneca cu roţile dinapoi într-o parte (Vicovu de Sus — Rădăuţi). GLOSAR REG. *Căruţa s-a şferuit.* ib.
— Prez. ind. pers. 3: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞFET s. m. v. **şved.**

ŞFEŢ s. m. v. **şved.**

ŞFEŢESC, -EASCĂ adj. v. **suedez.**

ŞFEZESC, -EASCĂ adj. v. **suedez.**

ŞFICHI¹ interj. Cuvînt care redă şuieratul biciului. Cf. DL, DM. *Ce are a face şfichi cu poc* (= cel înţelept nu poate fi comparat cu cel prost). Cf. ZANNE, P. III, 373.

— Onomatopee. Cf. ş f i c h i².

ŞFICHI² s. n. **I. 1.** Capătul subţire şi neîmpletit, de obicei adăugat, al biciului; pleasnă, (regional) şugar **(I 2).** *Preste coaste îl bătea cu sfichiuri.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 94ᵛ/35, cf. GHICA, S. 41. *Hi, breazule, nu te lenevi, că te stricnesc cu sfichi de foc.* ALECSANDRI, T. 52, cf. CIHAC, II, 338. *Avea o biciuşcă de cele de cînepă... cu şfichiul de mătasă, cu care pocnea de-ţi lua auzul.* CREANGĂ, P. 107. *Am s-aştern pe-a ta spinare Loviri iuţi c-un şfichi de bici Ca un brici.* I. NEGRUZZI, S. IV, 535, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Sflichiul... se face din păr de cal sau de mătase.* PAMFILE, J. I, 63. *Mi-aş petrece vremea... mînînd herghelii întregi cu şfichiul... biciului meu.* PETICĂ, O. 306, cf. DR. I, 100, ARHIVA, XXVIII, 195, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ostaşi călăreţi şi pedeştri alergau înainte, unii cu toiege, alţii cu şfichiuri plumbuite, ca să întoarcă în hudiţi pe trecători.* SADOVEANU, O. X, 308, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 258, BL XIV, 112. *Pocneau fără încetare din bicele cu codiriştea scurtă ca la gîrbaci, dar cu şfichiul de mătase legat de frînghii noi.* CAMIL PETRESCU, O. I, 494. *Atinse crupa calului cu şfichiul cravaşei.* C. PETRESCU, A. R. 42. *Sfichiul harapnicului... însemna în carnea roz a dosului o vîrcă sîngerie.* GALAN, Z. R. 7, cf. ŞEZ. VII, 187. *Bădiţa mă veşteşte Să-l aştept pe lîngă casă Cu sflichiul de ibrişin, Să-ncepem să ne iubim.* PAMFILE, C. Ţ. 117, cf. ALR I 1 094. ◇ F i g. *Atinge-ţi caii cu alga ta cu sfichi de spumă, O, tu crăiasa fanteziei.* ANGHEL-IOSIF, C. M. II, 7. *Patima îl arde cu şfichiul ei de foc!* SADOVEANU, O. I, 343. ◇ E x p r. (Regional) **A-i sări** (cuiva) **sflichiul** = a-şi ieşi din fire, v. f i r e. Cf. PAMFILE, J. II, 165. ✦ P. e x t. Capăt subţire, vîrf ascuţit. *Brazii ... sînt numai un covor pîslos, frate bun cu muşchiul, mînţuit şi el cu şfichiuri verzi de frunzuţe ascuţite.* SĂM. III, 691. *Tîrăşte după el, ţinînd-o de vîrful cel subţire, o prăjină lungă. În şfichiul acestei prăjini a legat o bucăţică de strună.* SADOVEANU, O. XV, 234, cf. COMAN, GL.

2. Lovitură dată cu şfichiul² **(I 1).** Cf. DDRF. *Ei ridicau* [zidul] *de zor, sub sfichiul harapnicului.* ANGHEL, PR. 178, cf. SCRIBAN, D. ◇ F i g. *Hora zburda în cerc larg, se întindea ca un şarpe, atingea cu sfichiuri alintătoare cînd pe femeile de pe margini, cînd pe bărbaţii din bătătura cîrciumii.* REBREANU, R. I, 128. *Îşi biciuia grăsimea sub asprele sfichiuri de duş.* C. PETRESCU, C. V. 142. ◇ E x p r. **A trage** (cuiva) **un şfichi** = a certa. Cf. DDRF, ZANNE, P. III, 373. **A lua** (pe cineva) **în şfichi** = a ironiza, a persifla. Cf. PAMFILE, J. I, 134. *Cei cu sacii în căruţe luau uneori în şfichi pe morar.* SADOVEANU, O. XVII, 284. ✦ F i g. Ironie, zeflemea, împunsătură. Cf. SĂGHINESCU, V. 104.

II. P. a n a l. **1.** Mănunchi, smoc de fire de păr¹. *Două şfichiuri de păr sure şi lungi... se prelingeau în jos de pe amîndouă laturile buzei de deasupra.* HOGAŞ, M. N. 79. *Şfichiurile albe ale musteţilor aduse în streşină deasupra gurii.* MIRONESCU, S. A. 31.

2. (Regional) Floarea papurei¹ (Todireni—Botoşani). ALR I 1 907/420.

3. (Prin Bucov. şi nord-vestul Mold.) Lemn subţire, fără coajă, lung de 6 pînă la 10 m. Cf. COMAN, GL., ARVINTE, TERM. 104, 167.

— Pl.: *şfichiuri.* — Şi: **sfichi** (pl. şi *sfiche* ALR I 1 094/677, 679), (rar) **şvichi** (BL XIV, 112), **svichi** (CIHAC, II, 338, DDRF), (regional) **sflichi** (pl. şi *sfliche* ALR I 1 094/684) s. n.

— Probabil formaţie onomatopeică. Cf. germ. Z w i c k, ceh. š v i h.

ŞFICHIUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** A atinge, a lovi cu sfichiul² **(I 1)**; p. e x t. a biciui, a plesni, a bate. *O sfichiuia Preste cap, preste obraz.* C. STAMATI, ap. CADE, cf. CIHAC, II, 338, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Băiatul trecuse... şfichiuind cu o nuia crengile.* C. PETRESCU, S. 136, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Caii, sficuiţi de biciul vizitiului, porniră.* P. CONSTANT, O. 134. *Dimachi şfichiui delicat caii şi întoarse.* SADOVEANU, O. VIII, 27, cf. SCRIBAN, D. *Fata şfichiui caii şi caii plecară.* STANCU, R. A. IV, 126. *Cu o crenguţă şfichiuieşte-n glumă Cîte-un tufiş ori cîte un copac.* LABIŞ, P. 113. ◇ (Prin analogie) *Dacă am văzut că ploaia tot ne şfichiuieşte, am dat ţundra jos.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 5. ◇ F i g. *Rîsul lor mi-a şfichiuit obrazul.* C. PETRESCU, S. 26. *Dojana... îl şfichiuia ca un bici de foc.* REBREANU, I. 78. ✦ F i g. A îndemna, a aţîţa. *Slujitorii fugeau de colo-colo şfichiuiţi de poruncile comisoaiei.* SADOVEANU, O. XIII, 88. *Şfichiuit de-o însufleţire din ce în ce mai nesăbuită, Ohu munci pe spetite.* GALAN, B. II, 167.

2. F i g. A ironiza, a persifla. Cf. CIHAC, II, 338. *Ţăranii noştri, glumeţi cum sînt ei, ne tot şfichiuiau în treacăt, care dincotro.* CREANGĂ, A. 127. *L-a şfichiuit fin, dar dureros.* SĂGHINESCU, V. 104, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Jder şfichiui cu vorba pe sluga sa.* SADOVEANU, O. XIII, 191, cf. SCRIBAN, D. *El şfichiuieşte Editura pentru greşeli de punctuaţie.* V. ROM. ianuarie 1954, 252, cf. ZANNE, P. III, 373. ◇ R e f l. p a s. [Prin strigături] *se şfichiuieşte lenea, fudulia etc.* ŞEZ. I, 70.

— Prez. ind.: *şfichiuiesc.* — Şi: **sfichiuí,** (rar) **sficuí** vb. IV.

— **Şfichi²** + suf. *-ui.* Cf. ş f i c h i¹.

ŞFICHIIUTÚRĂ s. f. v. **şfichiuitură.**

ŞFICHIUÍRE s. f. Acţiunea de a ş f i c h i u i şi rezultatul ei.

1. Cf. ş f i c h i u i **(1).** (Prin analogie) *Pojarul fu o oprelişte cu limbi şi şfichiuiri vii, prin care lotrii nu mai puteau pătrunde.* SADOVEANU, O. XIII, 219. *Merg cu capul în pămînt, ferindu-mi obrajii de şfichiuirea ploii.* VÎN. PESC. 1964, nr. 5, 7.

2. F i g. Cf. ş f i c h i u i **(2).** *Multe şfichiuiri... a primit moş Luca de la unii-alţii.* CREANGĂ, A. 128.

— Pl.: *şfichiuiri.*

— V. **şfichiui.**

ŞFICHIUÍT, -Ă adj. Atins, lovit cu şfichiul² **(I 1)**; p. e x t. biciuit, bătut.

— Pl.: *şfichiuiţi, -te.*

— V. **şfichiui.**

ŞFICHIUITÓR, -OÁRE adj. **1.** (Rar) Care şfichiuieşte **(1).** Cf. DM.

2. F i g. Ironic, zeflemitor, caustic. DICŢ.

— Pronunţat: *-chiu-i-.* — Pl.: *şfichiuitori, -oare.*

— **Şfichiui** + suf. *-tor.*

ŞFICHIUITÚRĂ s. f. **1.** Lovitură dată cu şfichiul² **(I 1)**; p. e x t. biciuire; sfichiuire **(1).** Cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. ◇ (Prin analogie) *Începură şi şfichiuiturile crivăţului şi gemetele pădurii.* CONV. LIT. XLIII, 1 148.

2. F i g. Ironie, zeflemea, împunsătură. *După ce mă făcea cu ou şi cu oţet, îmi mai trăgea vreo cîteva sfichiituri cu muscal, turc, englez, aristocrat.* GHICA, S. 316, cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pronunţat: *-chiu-i-.* — Pl.: *şfichiuituri.* — Şi: (rar) **şfichiiutúră, sfichiuitúră** (TDRG, CADE), **sfichiitúră** s. f.

— **Şfichiui** + suf. *-tură.*

ŞFILUÍ vb. IV. R e f l. (Prin Bucov.) A uza de toate mijloacele pentru a parveni. Cf. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind. : ?
— Cf. germ. s c h w i n d e l n „a înşela, a escroca".

ŞFINCUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A fura. Cf. LEXIC REG. II, 117.
— Prez. ind. : *şfincuiesc*.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş f i n d l ă r, ş f i n d l ă r i.

ŞFÍNDLĂR s. m. (Regional) Escroc, trişor (Deda Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 192. *Ăsta-i un şfindlăr în care nu poţi avea nici o încredere.* ib.
— Pl. : *şfindlări*. — Şi : **şfínglăr** (MAT. DIALECT. I, 192), **şvíndlăr** (ib.), **şvínglăr** (ib.) s. m.
— Din germ. **Schwindler**, magh. **svindler.**

ŞFINDLĂRÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A înşela (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *Cu ăsta nu poţi juca cărţi, căci şfindlăreşte.* ib.
— Prez. ind. : *şfindlăresc*. — Şi : **şfinglărí** (MAT. DIALECT. I, 193), **şvindlărí** (ib.), **şvinglărí** (ib.) vb. IV.
— V. **şfindlăr.**

ŞFINDLĂRÍE s. f. (Regional) Şmecherie (2) ; înşelăciune (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *Iar umbli cu şfindlării.* ib.
— Pl. : *şfindlării*. — Şi : **şfinglăríe** (MAT. DIALECT. I, 193), **şvindlăríe** (ib.), **şvinglăríe** (ib.) s. f.
— **Şfindlăr** + suf. *-ie*.

ŞFÍNGLĂR s. m. v. **şfindlăr.**

ŞFINGLĂRÍ vb. IV v. **şfindlări.**

ŞFINGLĂRÍE s. f. v. **şfindlărie.**

ŞFIRŢUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A însăila (Bucovăţ - Timişoara). ALR I 1 751/45.
— Prez. ind. : *şfirţuiesc*.
— Etimologia necunoscută. Cf. magh. f é r e e l.

ŞFIŢ s. n. (Prin Bucov.) Baie (comunală). Cf. LEXIC REG. 108, II, 126.
— Pl. : *şfiţuri*. — Şi : **şviţ** s. n. LEXIC REG. II, 126.
— Din germ. **Schwitz**[bad].

ŞFIŢERÁN s. m. v. **şviţeran.**

ŞFIŢERÁNCĂ s. f. v. **şviţerancă.**

ŞFIŢUÍ[1] vb. IV. R e f l. (Prin Bucov.) A se îmbăia. LEXIC REG. 108.
— Prez. ind. : ?
— **Şfiţ** + suf. *-ui*.

ŞFIŢUÍ[2] vb. IV. I n t r a n z. (Prin Bucov.) A lucra din greu. LEXIC REG. 108.
— Prez. ind. : ?
— Din germ. **schwitzen** „a transpira".

ŞFÎRGIÁ vb. I. v. **sferdi.**

ŞFOÁRĂ s. f. v. **sfoară.**

ŞFOI s. m. v. **şfei.**

ŞFOINÁC s. m. (Prin nord-estul Transilv. ; depreciativ) Om scund. Cf. BUGNARIU, N. 333.
— Pl. : *şfoinaci*.
— Etimologia necunoscută.

ŞFONÉRĂ s. f. v. **şifonier.**

ŞFOR s. n. v. **sfor.**

ŞFORÁC s. n. v. **sforac.**

ŞFORĂRÁIE s. f. v. **sfărăraie.**

ŞFORNOGÁR s. m. (Regional) Nume depreciativ dat de ţărani persoanelor care se îmbracă în haine orăşeneşti (Pecica—Arad). Cf. ALR SN III h 885/53.
— Pl. : *şfornogari*.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş f o r ţ ă.

ŞFÓRŢĂ s. f. (Regional) Nume depreciativ dat de ţărani persoanelor care se îmbracă în haine orăşeneşti (Pecica—Arad). Cf. ALR SN III h 885/53.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş f o r n o g a r.

ŞFRONŢUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A tivi (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). A V 15.
— Prez. ind. : ?
— Etimologia necunoscută.

ŞFUNG s. n. (Prin Transilv. ; construit cu verbele „a da", „a lua") Avînt, elan ; impuls. *Dă-i un şfung la car să meargă cît colo.* Com. din BISTRA—CÎMPENI. *Aşa şi-a luat sania un şfung, că nu s-a mai oprit pînă-n vale!* CV 1951, nr. 6, 29. ◆ (Prin Maram. ; în forma *şung*) Forţă, putere. LEXIC REG. 22.
— Pl. : *şfunguri*. — Şi : **şung** s. n. LEXIC REG. 22.
— Din germ. **Schwung**, magh. **svung.**

ŞGRANŢ s. n. (Regional) **1.** Fiecare dintre crestăturile ciocanului de ferecat piatra morii (Holda—Vatra Dornei). Cf. A V 22.

2. (În forma *şăranţ*) Fiecare dintre crestăturile făcute cu ciocanul în piatra morii (Borşa—Vişeu de Sus). Cf. ALR II 6 782/362.
— Pl. : *şgranţuri*. — Şi : **şăránţ** s. n. ALR II 6 782/362.
— Cf. germ. S c h r a n z „sfîşietură, ruptură".

ŞI conj., adv. (Semnifică ideea de conexiune între două elemente prin ataşarea unuia la celălalt)

I. (Exprimă similitudinea relaţională a unui element cu altul pe baza unei referinţe în comun)

1. Conj. (Exprimă contiguitatea dintre două elemente, subînţelegînd pentru al doilea existenţa unei relaţii identice sau similare cu a primului ; în enumerări contiguitatea priveşte fiecare membru în parte cu cel iniţial sau pe cel final cu cele preenumerate juxtapus) *Toată viaţa lumiei părăsiră, bogăţiia şi slava şi bucatele şi alalte toate.* CORESI, EV. 13. *Mulţi scriitori... au scris rîndul şi povestea ţărilor.* URECHE, L. 57. *I-ai supus toate supt a lui picioare: Oile şi boii şi tot de supt soare.* DOSOFTEI, PS. 28/10. *Poftesc a şti şi a învăţa.* C. CANTACUZINO, CM I, 41. *Au descălecat la Argeş..., făcînd curţi de piiatră şi case domneşti şi o biserică mare.* ANON. CANTAC., CM I, 84. *A învăţat legile, filosofia şi teologia.* MARCOVICI, C. 1/10. *Fugea unul de altul, gîndind că prin depărtare Amoriului vor aduce scădere şi-mpuţinare.* CONACHI, P. 84. *Îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul.* EMINESCU, O. I, 147. *Te rog să-mi dai... arme şi cal de călărie.* CREANGĂ, P. 185. *Să ceri de la tată-tău paloşul, suliţa, arcul, tolba... şi hainele ce le purta el cînd era flăcău.* ISPIRESCU, L. 3. *Viscolul a astupat drumul şi cărările.* SADOVEANU, O. XV, 60. *Voi să mă căznesc să scot Geamătul şi-alcanul tot.* ARGHEZI, VERS. 229. (Realităţile contigue privesc destinări ale aceluiaşi element de referinţă) *Nu mai mult bogaţilor şi slăviţilor şi celor de rudă bună şi cinstiţilor deade, iară săracilor şi neslăviţilor şi ticăloşilor puţinel să le fie dăruit, ce tuturor întocma datu-le-au.* CORESI, EV. 339. *Zioa începerii anului nou este... consfinţită nădejdii şi dorinţelor celor tainice.* MARCOVICI, D. 2/20. *La domni şi crai... trebuie să arăţi obraz vesel.* SADOVEANU, O. XIII, 110. *În bisericile tîrgului se împart... colive nevolnicilor, văduvelor şi calicilor.* id. ib. XVIII, 437. (Realităţile contigue privesc domenii de aplicare sau sensuri de orientare ale aceluiaşi element de referinţă) *Au fost... duşi în Misia şi în Thrachia.* C. CANTACUZINO, CM I, 37. *Peste unde şi-n tărie întunerecul domneşte.* ALEXANDRESCU, O. I, 73. *Pătrunde-n casă şi*

în gînd. EMINESCU, O. I, 168. E o fierbere grozavă la Silistra, Arab-Tabia și Ostrov. CARAGIALE, O. I, 321. Doamna lîngă Ștefan vine, Blîndă-n vorbe și-n purtat. COȘBUC, P. I, 211. Căsuțe cît niște cuiburi se zăreau, unde și unde. AGÎRBICEANU, A. 72. Plouă în Zaporojă, și-n Crîm, și la Moldova, și-n Lehia. SADOVEANU, O. XVIII, 278. Îmbulzita coifurilor gloată... Purcede înainte și-ndărăt. ARGHEZI, VERS. 239. S-a văicărit în dreapta și-n stînga. SCÎNTEIA, 1974, nr. 9 898. (Realitățile contigue privesc surse de proveniență ale aceluiași element de referință) Am auzit de boiari ce sînt megiiaș și de genere-miu Negre cumu i-au dat împăratul slobozie lu Mahamet-beg (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. Den nedreptate și din răotate să strică... împărățiile. C. CANTACUZINO, CM I, 51. Îi vin... soli de la crai, și de la venetici, și de la Rîm. SADOVEANU, O. XIII, 803. (Realitățile contigue privesc perioade puse în legătură cu același element de referință) Sta toți înarmați ziua și noaptea. R. POPESCU, CM I, 359. Ce putere nevăzută... mă arde zi și noapte...? CONACHI, P. 82. O văz ziua și noaptea, seara și dimineața. ALEXANDRESCU, O. I, 105. Mai mult decît s-a știut de cînd lumea n-o să știm — acum și pururea și-n vecii vecilor. CARAGIALE, O. IV, 218. După ce rescoli trei zile și trei nopți, găsi... armele. ISPIRESCU, L. 3. Murmurul de tălăncuțe al oilor picura cînd și cînd. SADOVEANU, O. XVI, 35. La trudă, zi și noapte. ARGHEZI, VERS. 238. Zi și noapte l-oi striga. POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 383. (Realitățile contigue privesc instrumente, mijloace etc. raportate la același element de referință) Prin rugă și rugăciune... cererile voastre să fie cunoscute la Dumnezeu. MARCOVICI, D. 1/6. Le sporește mulțămirea prin necaz și prin durere. CONACHI, P. 81. Soarele-au spăimîntat prin lupte și omor. ALEXANDRESCU, O. I, 272. Știe să cînte cu ghitara, cu flautul și cu țimbalul. CARAGIALE, O. III, 17. Slujitorii deteră în tîmpine și în surle. ISPIRESCU, L. 2. Hanul... îl durase, din bîrne și vălătuci,... unul popa Ilie. SADOVEANU, O. XVIII, 8. (Contiguitatea privește asimilarea unei atribuiri calitative, determinative sau modale pe baza apartenenței la un element de referință comun) S-am fi buni și derepți și blînzi și milostivi, atunce mai vîrtos datori sîntem a ne teme. CORESI, EV. 19. S-au întors cu multă pagubă și perire și rușine. URECHE, L. 134. Săraci și becisnici au fost rămas. C. CANTACUZINO, CM I, 32. Au făcut... o biserică mare și frumoasă și înaltă. ANON. CANTAC., CM I, 83. Zile plăcute și line mă așteaptă. MARCOVICI, D. 2/14. Prieteșug!... Ce amoriu viu și puternic aprinzi cu-a ta mijlocire...! CONACHI, P. 81. Tot e tăcut și jalnic. ALEXANDRESCU, O. I, 69. Era una la părinți Și mîndră-n toate cele. EMINESCU, O. I, 167. Nu se putea călători... ușor și fără primejdii. CREANGĂ, P. 184. Era băiat voinic, blajin și cinstit. CARAGIALE, O. I, 236. De ce creștea copilul, d-aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. ISPIRESCU, L. 2. Era... cel mai mîndru, cel mai voinic și mai frumos flăcău. VLAHUȚĂ, O. A. II, 8. Care cu poveri de muncă Vin încet și scîrțîind. COȘBUC, P. I, 47. Tare-s mic și necăjit! TOPÎRCEANU, B. 55. Apăru în salturi un zăvod mare, negru și zbîrlit. SADOVEANU, O. XI, 68. Vă vom da tot sprijinul ca să izbutiți cît mai curînd și cît mai bine. CAMIL PETRESCU, O. III, 398. Cerul era albastru. Albastru și înalt și sclipitor. STANCU, R. A. II, 7. Era mai slab la față și schimbat. LABIȘ, P. 31.

2. a) Adv. (Exprimă atașarea unui element la altele neexprimate sau exprimate într-o comunicare anterioară, pentru care este subînțeleasă o relație identică sau similară cu a acestuia) Într-acei păstori... fost-au și Dragoș. URECHE, L. 65. Se unește și Aristotel la aceste cuvinte. R. GRECEANU, CM II, 9. Mă veți lua și pe mine cu voi? DRĂGHICI, R. 8/10. Neștiind cum s-o mîngîi, am început și eu a plînge. NEGRUZZI, S. I, 52. Izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji și de cal. ISPIRESCU, L. 3. În același articol, aflăm și o altă dezvoltare retorică. VIANU, A. P. 94. Am văzut și eu oameni plecînd la război. ISANOS, V. 157. (Atașarea privește o destinare alăturată altora subînțelese) Mulțumesc astă dată și stăpînirei noastre. ALEXANDRESCU, O. I, 183. Spune-i și lui ce mi-ai spus mie. SADOVEANU, O. XVIII, 398. Ți-a arătat-o și dumitale, nu? CAMIL PETRESCU, O. III, 205. (Atașarea privește un domeniu de aplicare sau un sens de orientare, alăturate altora subînțelese) Va fi trimis și aici de va fi rîdicat ostași. C. CANTACUZINO, CM I, 45. Se silea să treacă și în Asia. ȘINCAI, HR. I, 24/14. Tot în acea vreme și la împărăție strașnică zvoană s-a făcut. CREANGĂ, P. 85. Spaima ce adie mereu prin camerele noastre se coboară fără să vreau și în sufletul meu. AGÎRBICEANU, A. 417. Nuanța morală se introduce și în pictura lucrurilor văzute sau auzite. VIANU, A. P. 104. (Atașarea privește o sursă de proveniență alăturată altora subînțelese) O invidiau și pentru plimbările acestea. AGÎRBICEANU, A. 482. (Atașarea privește o perioadă pusă în legătură cu altele subînțelese) Au biruit și atuncea. R. POPESCU, CM I, 270. Fii și de acum înainte reazemul... mieu. MARCOVICI, D. 5/23. Venii... Ca să te-ascult ș-acuma. EMINESCU, O. I, 172. Îi era dragă Rafila ș-acum, poate mai dragă de cum i-a fost. REBREANU, N. 37. Dacă-ar roade suferința-n mine, Tot necesară-aș crede-o și atunci? LABIȘ, P. 238. (Atașarea privește un instrument sau un mijloc alăturate folosirii altora subînțelese) Frate, mai fă-mi bine și cu iapa. CREANGĂ, P. 47. Dete o săgeată, dete două,... dete și cu a treia săgeată. ISPIRESCU, L. 8. (Atașarea privește o atribuire calitativă, determinativă sau modală, alăturată altora subînțelese) Logofătul Ioan Tăutul a fost și fundatorul unei alte biserici. ODOBESCU, S. II, 220. Moș Nichifor era și geambaș de cai. CREANGĂ, P. 106. ◇ (Uneori în legătură cu „pînă" sau „chiar", atașarea unui element este marcată prin evidențierea voită a caracterului deosebit, aparte, ieșit din comun etc. al acestuia, față de ceva subînțeles, adesea antinomic) Gîndi că de va merge la turci... să nu care cumva să și piară. URECHE, L. 200. Încă și pomii i-au tăiat. ANON. CANTAC., CM I, 94. Pe domn chiar și din opincă ne dă voie a-l alege. ALEXANDRESCU, O. I, 265. Cînd văd că mița face mărazuri, ț-o string de coadă, de mănîncă și mere pădurețe. CREANGĂ, P. 230. Este obicei în Țara Moldovei să se mărite fecioarele și la paisprezece ani. SADOVEANU, O. XIII, 383. Pînă și moartea, care survine... ca o întîmplare instantanee, e înfățișată ca o acțiune durativă. VIANU, A. P. 56. Dacă și ispravnicul..., care fusese cărvunar pe vremuri, a fugit, atunci nu mai e nimic de făcut. CAMIL PETRESCU, O. I, 8. (Atașarea unui element la ceva subînțeles sau presupus ca posibil este marcată prin evidențierea voită a caracterului obișnuit, comun, modest etc. al manifestării, adesea accidentale, a acestuia) Spui domnietale ca mai marele miu, de ce-am înțeles și eu, cu spui domnietale (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. Am zis și eu, ia așa, o vorbă în vînt. CREANGĂ, P. 133. Nu se poate, mă omule, ... — gîndește și dumneata. CARAGIALE, O. IV, 163. Mai știu și eu! Așa i-a fost menit. COȘBUC, F. 73. Trăiesc și eu cum dă Dumnezeu. SADOVEANU, O. XIII, 308. O îmbii cu pîine,... cu ce avem și noi. STANCU, D. 31. (Evidențierea voită privește caracterul neașteptat al manifestării sau al sesizării unui element) Ce-or mai fi și cutremurile iaste...? CREANGĂ, P. 302. Ce e și cu războiul ăsta! CARAGIALE, O. IV, 30. Ce-i și cu aceste muieri! Toate-s la fel. SADOVEANU, O. XV, 23. ◇ (În legătură cu construcții cu sens sociativ, exprimă raportarea asociată a unor realități la același element de referință) Adesori el pierdea împreună cu punga și viața. NEGRUZZI, S. I, 16. Cînii sosiseră și ei odată cu vitele. SADOVEANU, O. XIII, 610. ◇ (În legătură cu „cum", „atît" sau în corelații de tipul și... și, și... cum și, atît... cît și, asocierea a două realități, adesea antipodice, privește distribuirea egală a raportării lor față de același element de referință) Amîndoi învățătura lu Dumnezeu calcă, și cela ce curvească, și cela ce osîndească. CORESI, EV. 18. Au însămnat toate pre rînd și ale noastre și ale lor. URECHE, L. 67. Crăii [i] unguresți și nume i-au dat, și coroana i-au pus. CANTEMIR, HR. 12. Dede de veste... și la mari și la mici.

ANON. CANTAC., CM I, 142. *S-au... îmbătat atîta el, cît şi boiarii lui.* R. GRECEANU, CM II, 118. *Îl voi omorî şi pe el şi pe soţia lui.* NEGRUZZI, S. I, 51. *Amor... adoarme şi legi şi datorie.* ALEXANDRESCU, O. I, 104. *Nici unii nici alţii n-aveau respect de plată, şi unii şi alţii o aveau în parte.* CARAGIALE, O. III, 131. *Avem un vis neîmplinit,... De jalea lui ne-au răposat Şi moşii şi părinţii.* GOGA, P. 14. *În fiecare tagmă de oameni se găsesc şi nebuni şi înţelepţi.* SADOVEANU, O. XIII, 931. (Distribuirea egală priveşte destinări ale aceluiaşi element de referinţă) *Acelaşi atribut se cuvine să acordăm şi uneia şi alteia dintre aceste două puteri.* CARAGIALE, O. III, 57. *I-au urat cale fericită şi lui şi oştenilor.* SADOVEANU, O. XVIII, 159. (Distribuirea egală priveşte domenii de aplicare sau sensuri de orientare ale aceluiaşi element de referinţă) *De iznoavă oaste multă peste samă strîngînd, şi pe mare şi pe uscat, mult mai tare decît întîi fu vincit.* CANTEMIR, HR. 239. *Portul lui şi în casă cînd era şi afară cînd ieşiia, era frumos.* C. CANTACUZINO, CM I, 78. *Om nestătător atîta la cuvînt cît şi la fapte.* R. GRECEANU, CM II, 115. *[Oastea] cuprinsă-i de pieire şi în faţă şi în coaste.* EMINESCU, O. I, 148. *Această foaie se va vinde cu 20 bani numărul atît în districte cît şi în capitală.* CARAGIALE, O. III, 212. *Prind cocoşii a cînta Şi de ici şi de colea.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 163. (Distribuirea egală priveşte surse de provenienţă ale aceluiaşi element de referinţă) *Această fată bună şi de sora cea horopsită şi de scoarţă şi de mama cea vitregă.* CREANGĂ, P. 283. (Distribuirea egală priveşte perioade puse în legătură cu acelaşi element de referinţă) *Turcii să învirtejiră înapoi cu mare frică ..., fugind şi ziua şi noaptea.* ANON. CANTAC., CM I, 205. *Mă vaiet şi zi şi noapte.* CONACHI, P. 100. *Îi voi iubi şi-acum şi-n veci.* COŞBUC, P. II, 284. (Distribuirea egală priveşte instrumente, mijloace etc. raportate la acelaşi element de referinţă) *Dau voinicii... Şi cu fierul ascuţit Şi cu pumnul amorţit.* ALECSANDRI, P. I, 38. (Distribuirea egală priveşte atribuiri calitative, determinative sau modale, asimilate enumerativ la acelaşi element de referinţă) *Dragoş... să vădiia şi mai de cinste şi mai de folos decît toţi.* URECHE, L. 65. *Pot fi, în acelaş timp, şi sufler, şi copist la teatru, şi corector într-o tipografie.* CARAGIALE, O. IV, 236. *Clasicismul etin e şi clasic, e şi romantic.* CĂLINESCU, I. 17. *Luna e şi albă şi galbenă.* STANCU, R. A. V, 218.

b) Conj. (Exprimă integrarea în aceeaşi sferă conjuncturală a unor stări sau acţiuni distincte, săvîrşite sau suportate de acelaşi subiect) *Era unii den farisei acolo; şedea şi cugeta întru inimile lor.* CORESI, EV. 61. *Ferice de omul ce n-a merge În sfatul celor fără de lege Şi cu răii nu va sta-n cărare.* DOSOFTEI, PS. 11/10. *Stăpîniia... şi lăcuia acest pămînt acele neamuri.* C. CANTACUZINO, CM I, 11. *Temerea... îţi turbură sănătatea şi otrăveşte bucuria.* MARCOVICI, D. 13/2. *Uşor el trece ca pe prag Pe marginea ferestei Şi ţine-n mînă un toiag Încununat cu trestii.* EMINESCU, O. I, 170. *Calul... începe... a sări în două picioare şi a da înapoi.* CREANGĂ, P. 187. *Să trăiască şi să aibă noroc!* CARAGIALE, O. III, 257. *Ziua care trece... Îmi umileşte cîrja şi-mi încovoaie crinii.* ARGHEZI, VERS. 53

3. Conj. (Exprimă comuniunea a două sau mai multe elemente în săvîrşirea sau suportarea, deliberată sau accidentală, a aceleiaşi relaţii) *Nedereptatea şi păcatul urîte sînt.* CORESI, EV. 15. *Vin şi grîu să-m prisosască.* DOSOFTEI, PS. 19/11. *Strînsu-se-au toţi paşii, şi serascheriul, şi sultanul, şi craiul, şi Constandin Vodă... făcînd iarăşi sfat.* R. GRECEANU, CM II, 48. *Turcii şi tătarii s-au dus pă la locurile lor.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 292. *Relele şi nenorocirile... sînt fapta omului.* MARCOVICI, D. 16/16. *Dreptatea şi virtutea în ceruri sînt surori.* ALEXANDRESCU, O. I, 84. *Feciorii craiului şi fetele împăratului nu se văzuse niciodată.* CREANGĂ, P. 183. *Toată împărăţia şi toată curtea şi toţi slujitorii s-au veselit.* ISPIRESCU, L. 2. *Potcoavă şi ai săi erau desculţi.* SADOVEANU, O. XVIII, 216. ◇ (În legătură cu „cu", comuniunea este marcată prin solidaritate deliberată sau accidentală a unor elemente în cadrul unei relaţii stabilite sau suportate în comun) *Tucheli şi cu viziriul... dempreună la tabăra muntenească au venit.* R. GRECEANU, CM II, 37. *Pe căi bătute-adesea vrea moartea să mă poarte, S-asamăn între-olaltă viaţă şi cu moarte.* EMINESCU, O. I, 203. *Împăratul se afla la masă cu toţi boierii şi slujbaşii împărăţiei.* ISPIRESCU, L. 2. *Sosit era bătrînul Grui Cu Sanda şi Rusanda lui.* COŞBUC, P. I, 55. *Eu şi cu diacul ne ducem în treaba noastră.* SADOVEANU, O. XVIII, 98.

II. (Exprimă completarea unui element printr-un adaos cantitativ, explicativ etc.)

1. Conj. (Exprimă adăugarea unei cantităţi la alta de aceeaşi natură, pe care o depăşeşte cu puţin, de obicei cu o subdiviziune de unitate) *Doao mile şi jumătate.* CORESI, EV. 97. *Domniia a lui Bogdan Vodă au fost un an şi trei luni.* URECHE, L. 184. *Om ca de 60 de ani şi mai bine.* R. GRECEANU, CM II, 119. *Sînt optsprezece secoli şi jumătate de cînd Christos întreprinse a răsturna lumea veche.* BĂLCESCU, M. V. 1. *Apa este pe alocurea adîncă de cincisprezece stînjini şi mai bine.* ODOBESCU, S. I, 386. *După treizeci de ani şi ceva, mi-am clădit o căsuţă potrivită cu nevoile mele.* SADOVEANU, O. XVI, 232. (Construcţiile *şi jumătate* sau *o dată şi jumătate* adaugă ideea de intensificare superlativă privitor la starea calitativă a unui element) *Băiatul ăsta o să iasă foarte plăcut om; o s-ajungă ... un om şi jumătate.* CARAGIALE, O. II, 318. *Să-ţi trăiască părintele, că-i un om şi jumătate!* REBREANU, R. I, 15. *Eu sînt un răzăş şi jumătate.* SADOVEANU, O. XIII, 954. ▭ *Ăsta e o dată şi jumătate om!* ◇ (În formule de repetiţie, intensificarea priveşte insistenţa prin care este marcat un element al unei comunicări în raport cu celelalte) *Vai de mine şi de mine...!* CREANGĂ, P. 222. *Fapta bună... trebuie să se socotească odată şi-odată.* CARAGIALE, O. III, 265. *Cel care purcede la pieirea sa întăi şi-ntăi îşi prăpădeşte mintea.* SADOVEANU, O. XVIII, 418.

2. a) Adv. (Exprimă completarea prin surplus a unei informaţii, în vederea întregirii acesteia) *Au luat sultan Mehmet Crimul, carele şi Cafa să numeşte.* R. POPESCU, CM I, 253. *Hanul... era în acelaşi timp şi cinstită crîşmă.* SADOVEANU, O. XVIII, 8. (Completarea unei informaţii are loc printr-o remarcă, observaţie etc. incidentă) *I s-au prilejit moarte, şi groaznică, nu ca altor creştini.* URECHE, L. 189. *Pe ieniceriul acela zic să-l fie făcut paşă, şi este să se crează.* R. POPESCU, CM I, 247. *Artistul meu avea odată doi cocoşi, pe care-i deprinsese la beţie, şi încă beţie de alcool.* CARAGIALE, O. III, 17. *Chiar acum din crîng venii. Şi c-o veste bună.* COŞBUC, P. I, 300. *Prea puţini, şi numai dintre cîrmuitorii mănăstirii..., cunoscuseră din vreme vestea.* SADOVEANU, O. XIII, 10. ◇ (În legătură cu „pe lîngă", „după ce că" etc., completarea priveşte un cumul) *Să i se taie lui Vasilie spatar şi capul, necum să i se ia bucatele* (a. 1633). MAG. IST. I, 208/18. *Pre lîngă stidire încă şi frica iaste de ridicat.* CANTEMIR, HR. 7. *Lîngă toate-acestea ai şi un defect mare.* ALEXANDRESCU, O. I, 279. *Pe lîngă cele mai înalte virtuţi, Dumnezeu îi trimisese şi mare noroc.* CARAGIALE, O. III, 224. *Vra să zică, după ce-mi furi carnea, mă şi înjuri?* SADOVEANU, O. XV, 19. *După ce că-i slut, îl mai cheamă şi Vlad.* ZANNE, P. VI, 441. (În legătură cu „dar", „însă" sau în corelaţii de tipul *nu numai... dar şi ori ci şi,* completarea cumulativă este marcată prin semnalare voit distinctă) *Nu ne se cade cu cugetul numai a creade, ce şi cu gura datori sîntem a mărturisi pre Hristos.* CORESI, EV. 74. *Nu numai letopiseţul nostru, ce şi cărţi striine am cercat.* URECHE, L. 58. *Nu numai căci pre Dachiia cum să cade au apărat-o, ce încă şi pre gotthi... i-au îngrozit.* CANTEMIR, HR. 17. *Nu numai cu vredniciia împodobit iaste, ci şi cu buna faptă a blîndeţelor.* R. GRECEANU, CM II, 13. *O cer pentru ţara-ntreagă, dar şi pentru mine-n parte.* ALEXANDRESCU, O. I, 266. *Fără pretenţie de a decreta talente,* [illegible]

O. III, 186. *Rudarii cîntau pentru inima lor, dar și pentru inima acelor călători pribegi.* SADOVEANU, O. XVIII, 168. *Erau mulți tîrgoveți, dar erau și țărani mărginași.* CAMIL PETRESCU, O. III, 217. ◇ (În legătură cu „mai" cantitativ, completarea privește o suplimentare) *Cînd a mai auzit și despre întîmplarea ce au avut,... nu știa cum să mulțămească lui moș Nichifor.* CREANGĂ, P. 135. *Cu un astfel de caracter, mai era și de tot sărac.* CARAGIALE, O. III, 7. *Uitaseră... că oaspeții mai trebuiesc și serviți.* AGÎRBICEANU, A. 124. *Încheagă brînză, umple putinica, mănîncă toată iarna, mai și vinde.* STANCU, D. 97. ◇ (Urmat de „mai" comparativ sau în construcția *și mai și*, suplimentarea privește semnalarea voită a unei amplificări a inegalității dintre două elemente supuse unei comparații explicite sau implicite) *Caută și mai pre larg în capetele ce urmează.* CANTEMIR, HR. 125. *Au făcut veziri pă silihtari Ali-pașa, om și mai rău.* R. GRECEANU, CM II, 263. *Ar vrea încă altăceva și mai mare.* CONACHI, P. 267. *Fericirea încecîndu-l, el ar sta să-nnebunească, Ca-n furtuna lui de patimi și mai mult să o iubească.* EMINESCU, O. I, 162. *Veselia nu s-a încheiat numai cu atita; alta și mai și s-a început din capăt.* CREANGĂ, A. 93. *Asta încă nu-i așa de grozav. Eu știu ceva și mai și.* CARAGIALE, O. IV, 254. *Muncește și mai și decît înainte.* ISPIRESCU, L. 205. *Bătrînul era priceput; însă comișii cei tineri sînt și mai pricepuți.* SADOVEANU, O. XIII, 670. *Milă mi-e de haina lui, dar de cămașa mea și mai tare.* ZANNE, P. III, 179. ◇ (În legătură cu „de" sau „dacă", semnalarea voită privește insuficiența influenței unui element asupra altuia, în ciuda intensității suplimentare pe care o aduce față de alte posibilități presupuse) *De aș ști că mă vei și omorî, nu pot să tac.* NEGRUZZI, S. I, 147. ▭ *Chiar și dacă te superi, nu spun.*

b) Conj. (Exprimă anexarea unui element la altul, precizînd ideea de adaos) *Franz Joseph a fost împărat al Austriei și rege al Ungariei.* ◇ (Anexarea explicativă a unei informații cu privire la ceva exprimat sau subînțeles) *Dă-mi singurul al meu bine și de care m-ai lipsit.* HELIADE, O. I, 414. *Ș-apoi omul făr'de patimi avut-ar fi vro ființă?* CONACHI, P. 267. *Și-apoi ce ți-oi lua eu din casă nu-ți face trebuință d-tale.* CREANGĂ, P. 151. *Și-apoi, drept să vă spui,...nu prea văz dă ce e nevoie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 218. (În legătură cu formulări care explică aspectul categoric, indubitabil, decisiv al unei informații) *Nu mă pot liniști și pace.* ALECSANDRI, T. 206. *Trebuie să merg cu Harap Alb și pace bună.* CREANGĂ, P. 274. *Se prăpădește și mai multe nu!* CARAGIALE, O. IV, 195. (În legătură cu formulări prin care se indică epuizarea unei informații comunicate, a unei stări de fapt etc.) *Să fii tu sănătos și sara bună.* AGÎRBICEANU, A. 463. *Îi dăm pe samă, primim talerii și atît.* SADOVEANU, O. XVIII, 203.

3. Conj. (Exprimă însumarea unei unități numerice cu un multiplu de zece) *Nouăzeci și nouă de oca.* ISPIRESCU, L. 1. *Cincizeci și cinci de ani.* SADOVEANU, O. XIII, 88. *Ziua... de douăzeci și patru august.* LABIȘ, P. 30. ◇ (În formule de repetiție numerică reprezentînd grupări zecimale sau multipli zecimali care marchează o totalizare cantitativă în exces) *Sînt mii și mii de unelte în lume.* CARAGIALE, O. IV, 34. *S-a întîmplat minunea care bucură pe călătorii singuratici de mii și mii de ani.* SADOVEANU, O. XVIII, 30. (Totalizarea cantitativă în exces prin formule de repetiție fără precizări numerice) *Atîtea și atîtea împărății supt stăpînirea sa au supus.* CANTEMIR, HR. 21. *Cîte și mai cîte nu cîntă Mihai lăutariul.* CREANGĂ, A. 118. *Atîtea ș-atîtea a pătimit.* CARAGIALE, O. III, 300. *I se... întîmplaseră atîtea și atîtea.* SADOVEANU, O. XVI, 308. ◇ (Urmat de „cu", exprimă adiționarea aritmetică a două sau mai multe cantități numerice) *Unu și cu doi fac trei.*

III. (Exprimă urmarea după, din sau în funcție de un element, a altuia)

1. Conj. (Exprimă consecuția unui fapt prin raportare la altul săvîrșit de același autor sau de unul diferit) *Împăratul au ieșit den Sofiia... și se-au dus în sus pre Dunăre* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *Fu prins și legat.* CANTEMIR, HR. 188. *Dragoș s-ațintea Și, cel zimbru cum venea, Ghioaga-n frunte-i arunca.* ALECSANDRI, P. II, 94. *Încalecă și pornește cu bucurie.* CREANGĂ, P. 185. *Trecu afară de împărăția tatălui său și ajunse în pustietate.* ISPIRESCU, L. 4. *S-au oprit și au așteptat răspuns.* SADOVEANU, O. XVIII, 30. *Întreaga oaste a lui Tudor trecuse de Craiova și se apropia... de Olt.* CAMIL PETRESCU, O. I, 8. *Luă cana... și o bău pînă la fund.* STANCU, R. A. III, 81. ▭ *I-am întrebat și mi-a mărturisit. Ne-am întîlnit la cofetărie și i-am oferit o cafea.* ◇ (Urmat de „apoi", „după aceea", „pe urmă" etc., consecuția este marcată prin evidențierea voită a succesiunii etapelor) *Să mîncăm și apoi la culcat.* DRĂGHICI, R. 18/23. *Zice rămas bun fraților săi și apoi încalecă.* CREANGĂ, P. 185. *Mă plimb o zi și apoi mă pun la lucru pe brînci.* CARAGIALE, O. VII, 6. ◇ (Continuitatea aspectelor narative sau descriptive ale unei expuneri unitare sau întrerupte prin pauză este marcată prin „și narativ") *Și au slobodzit cartea pre o fereastră gios din cetate. Și au învățat pre o slugă a lor... să să ducă cu cartea la Poartă, la viziriul. Și mergînd sluga acee la Poartă, a lui Petru Vodă, au scris viziriul la unguri să-l sloboadă pre Petru Vodă. Și după ce l-au slobodzit, s-au dus la Poartă.* NECULCE, L. 13. *Și cînd fu septembrie 5 deni, leatul 7167, intră Costandin Vodă în Moldova. Și sosind la Iași, să loviră oștile cu straja moldovenească. Și războı mare fu lîngă tîrg. Și fu moldovenii biruiți de oștile lui Costandin Vodă. Și răzbindu-i, unii să închina lui, alții să duseră la domnul lor, Ghica Vodă, preste Prut la Țoțora. Și așa viind veste, s-au pogorît Ghica Vodă cu toți boiarii lui... pîn'la Tighenea.* ANON. CANTAC., CM I, 178. *Și un an vine... ș-alt an îl moștenește, Și ce nădejdi dă unul, acelalalt le ia.* ALEXANDRESCU, O. I, 85. *Și apa unde-au fost căzut În cercuri se rotește, Și din adînc necunoscut Un mîndru tînăr crește.* EMINESCU, O. I, 170. *Amu cică era odată într-o țară un crai care avea trei feciori. Și craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă țară mai depărtată. Și împăratul, fratele craiului, se numea Verde împărat; și împăratul Verde nu avea feciori, ci numai fete.* CREANGĂ, P. 183. *Și ridică, și asudă, și sparge, și ocărăște, și drăcuiește, și blestemă-ți viața!* CARAGIALE, O. IV, 13. *Măi bădiță Gherașim, Eu de drag te-aș băga-n sîn; Și de drag te-aș semăna, Și cu drag te-aș secera, Și te-aș face stog în prag, Și te-aș îmblăti cu drag, Și te-aș cerne prin sprincene, Și te-aș frămînta-n inele, Și te-aș da inimei mele.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 7. (Situat la începutul unei comunicări, sugerează aspectul continuativ al acesteia față de un enunț anterior, subînțeles sau presupus) *Ș-auzit-am, auzit, Că sînt mori de umblă-n vînt... Eu să știu c-ar fi așa Urîtul l-aș măcina.* FOLC. TRANSILV. II, 431. *Ș-am zis verde fir mohor,... Șoseaua Moineștilor; Cît îi șoseaua de lată De căruți e ferecată.* FOLC. MOLD. II, 140. *Ș-am zis verdi foi di nuc,... Colo-n vali la uluc Sî strîng fetili buluc.* ib. 180. *Și-am zis verde lăcrămioare, Îți trimit, dragă, scrisoare.* ib. 204. *Și iar verdi trii pelini, Grea e viața prin străini.* ib. 211. (Aspectul continuativ al unei comunicări față de un enunț anterior, subînțeles sau presupus, este marcat printr-un caracter exclamativ, emfatic, retoric etc.) *Ah! și scrisul nu-mi sporește decît numai cătră tine.* CONACHI, P. 104. *Și pe noi să ne lași, tocmai acum, străini, cu inima arsă și fără nici un sprijin!* CREANGĂ, P. 79. *Și iată că tocmai în ziua aceea bucătarii curții se îmbătaseră.* ISPIRESCU, L. 23. *Și-auzi! Îi umblă-n cap... S-ajungă ea Lucsandei noră!* COȘBUC, P. I, 126. ◇ (Continuitatea privește continuarea unei comunicări întrerupte prin schimbarea planului de vorbire, directă sau indirectă) *Picior peste picior și: — Paidiom, gaspadin!* CARAGIALE, O. IV, 16. ◇(Continuarea unei comunicări apreciate ca incompletă

este solicitată unui interlocutor prin „și interogativ") *Să mi spui cîte parale ai plătit cinu? — I am plătit cîte un galban. — Și cît te costa ertele? — Un galbăn. — Și cîte prepeliți prinzi? — După cît se întîmplă.* SADOVEANU, O. XIII, 18. (Cu elipsa întrebării directe) *Cum te ai dus d-ta de acasă,... s-aude cineva bătînd la ușă... — Și?* CREANGĂ, P. 27. *Singurul om pe care-l iubește Frusinica ești dumneata, domnule... — Și...?* CAMIL PETRESCU, O. II, 312. (Uneori precedat și de exclamativul „ei!", continuarea unei comunicări solicitate unui interlocutor este asociată anticipativ unei atitudini de nepăsare, de indiferență etc.) *Ei și? Ce-i pasă unei reviste muzicale din Berlin de stima dv.* CARAGIALE, O. III, 118. *Ei și? rînji bătrînul; nu sînteți domniile voastre comiși acolo?* SADOVEANU, O. XIII, 670.

2. a) Adv. (Exprimă consecința imediată sau foarte grabnică a manifestării unui fapt exprimat sau subînțeles) *Moldovenii, cum au văzut moscalii,... au și purces.* NECULCE, L. 220. *Curînd se și însură.* NEGRUZZI, S. I, 72. *Fără pierdere de vreme m-aș fi și amorezat.* ALEXANDRESCU, O. I, 187. *Buzduganul se-nvîrtea, Ca un vultur s-abătea, Pe păgîni îi și turtea.* ALECSANDRI, POEZII, 416. *Cum îi ajunge în răscrucile drumului, ai să și dai de grădina ursului.* CREANGĂ, P. 215. *Cînd a auzit..., l-a și-nhățat pe Stan.* CARAGIALE, O. III, 160. *Cum îl văzu, îi și zise.* ISPIRESCU, L. 357. *Cum a sosit sfetnicul cel tînăr..., i-a și poruncit să plece fără zăbavă.* SADOVEANU, O. XV, 374. *Abia dădu mîna cu cei de față, că se și grăbi să intre în biroul plin de oameni.* PREDA, D. 53. (Cu elipsa elementului care a declanșat consecința, săvîrșirea acesteia apare ca anticipată față de momentul aducerii sau luării la cunoștință) *Pînă să ajungă el, craiul pe de altă parte și ajunsese acasă.* CREANGĂ, P. 186. *A mai grea problemă s-a și rezolvit.* CARAGIALE, O. IV, 348. *În clipa cînd înțelegeau ce fel de vînători pot fi în preajmă, acei vînători se și ridicaseră.* SADOVEANU, O. XIII, 619. ◇ (În legătură cu „încît" sau, învechit, „cît", consecința privește efectul maxim produs ca urmare a săvîrșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări etc.) *Armentarie... mare izbîndă au avut, cît și împărăteasa împăratului persesc cu copiii, cu soru-sa, în robie au luat.* CANTEMIR, HR. 232. ◇ (Consecința privește rezultatul atins ca urmare a parcurgerii, deliberat sau conjunctural, a unor stadii intermediare) *Iată-ne și aproape de vîrful codrului.* CREANGĂ, P. 123. ◇ (Consecința privește rezultatul inerent ce urmează din manifestarea unui fapt) *Cine are barbă are și pieptene.* NEGRUZZI, S. I, 249. *Unde e marfă multă, și pagubă multă este!* CARAGIALE, O. IV, 175. *Unde e negustorie multă, e și hoție multă.* SADOVEANU, O. XV, 477. *Unde e calabalîc, e și bucluc.* ZANNE, P. III, 51. ◇ (Consecința privește rezultatul analogic ce se deduce din manifestarea unui fapt) *Dacă i-au învins pe turci, îi vor învinge și pe tătari.* ◇ (Consecința privește rezultatul fortuit ce decurge din absența unui element) *Cine n-are ochi negri, sărută și albaștri.* NEGRUZZI, S. I, 249. *Chiar un topor nu ți-oi putea face. Doar o bardă. — Fă ș-o bardă.* SADOVEANU, O. XVI, 512. *Bună-i plăcinta, dar, dacă nu-i, e bună și pita.* ZANNE, P. IV, 85. ▭ *În dorul căpșunilor, mănînci și fragi.* (Prin construcțiile *fie și* sau *măcar și*, rezultatul fortuit ce decurge din absența unui element este asociat unei atitudini de concesie) *Să puie domn strein, măcar și din feciorii de domn ce era la Țarigrad.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 275. *Cracovia... se mulțămea să păstreze asupra acelui hotar fie ș-o stăpînire șovăitoare.* SADOVEANU, O. XVIII, 268. ◇ (Consecința privește rezultatul unei adevări) *Cum e turcul, și pistolul.* NEGRUZZI, S. I, 250. *După mort, și coliva.* ZANNE, P. VI, 523. ▭ *După faptă, și răsplată.*

b) Conj. (Exprimă urmarea unei motivări cauzale sau finale) *Osîndit fu și întru sfîrșenia piiarderei căzu.* CORESI, EV. 14. *Vasilie Lupul Vodă... au venit cu oaste asupra lui Matei Vodă, ca să-l scoață din țară și să fie el domn.* ANON. CANTAC., CM I, 156. *O verigă numai ruptă din lanțul ce vă unește, Și îndată s-ar vădi-se ființa vieții sfîrșită.* CONACHI, P. 271. *Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface, Și în sine împăcată stăpînea eterna pace.* EMINESCU, O. I, 132. *Tatăl tău... e bătrîn și o să te rădicăm pe tine în scaun.* ISPIRESCU, L. 3. *Mi-e drag ca ochii mei din cap Și nu l-aș da nici mort.* COȘBUC, P. I, 109. *Îl văzuse pe fereastră și i-a ieșit înainte în cerdacul înzăpezit.* CAMIL PETRESCU, O. I, 8. *Ferestrele erau foarte sus și soarele nu-i atingea pe oameni.* DEMETRIUS, A. 65. *Tu, bade, m-ai celuit Și inima mi-ai topit.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 263. (Învechit, rar, în locuțiunea *și să*) *Tremeate-voiu păscari... și să vîneaze ei.* CORESI, EV. 331. *Au venit fiiul omenesc și să mîntuiască ce era perit.* N. TEST. (1648), ap. GCR I, 127/28. (În nord-vestul Transilv. înlocuiește de obicei pe „să", semn al conjunctivului) *Mă suii într-un măr dulce Și văd badea cum să duce.* JAHRESBER. IV, 320. *Nici una nu să-ndură Și trezească-un ficioraș.* ALEXICI, L. P. 181. *O vru și margă.* BL IV, 178. *Puni pă masă pită... și aibă ursători ce mînca.* ALRT II, 141. (Urmarea unui îndemn, a unei obligații etc.) *Te-ndură și miluiește Pre mișel ce te dorește.* DOSOFTEI, PS. 18/5. *Urmează sfintelor învățături și vei trăi fericit.* MARCOVICI, D. 16/18. *Mămuco, aide și spune, nu mai pot de nerăbdare să te ascult.* CARAGIALE, O. III, 256. *Dovedește-mi și te-ascult bucuros.* SADOVEANU, O. XIII, 943. (Adesea în legătură cu construcții cu sens conclusiv, exprimă urmarea logică a uneia sau a mai multor premise justificative) *Gîndește că toate sînt trecătoare într-această lume; și... nu-ți pierde îndrăzneala.* MARCOVICI, D. 14/16. *Văz că o duc foarte bine, și eu o să-i imitez.* ALEXANDRESCU, O. I, 175. *Îl făcuseră perceptor, și era foarte vesel.* CARAGIALE, O. III, 164. *Nu mi-i îngăduit să... spun și tac.* SADOVEANU, O. XVI, 272. *El refuzase și de aceea devenise primejdios.* CAMIL PETRESCU, O. I, 8. (În legătură cu „în fine" sau „în sfîrșit", urmarea privește atingerea unei limite intenționale, așteptate etc.) *Am lucrat toată noaptea și în fine am terminat. A făcut nenumărate demersuri și în sfîrșit a obținut aprobarea.* (În legătură cu formulări prin care se indică o urmare neașteptată) *A venit la mine și, hodoronc-tronc, mi-a dat o palmă. M-a invitat la el și, ce să vezi, nu era acasă.*

3. Conj. (Exprimă echivalarea unei mulțimi cu alta prin generalizarea distribuției iterative a fiecărui element component al uneia în funcție de fiecare element component al celeilalte) *De trei ori potcovii calul Urcînd la puicuța dealul. Potcoava și icosarul, Caiaua și gologanul.* ȘEZ. I, 141. ▭ *Anul și cartea.* ◇ (Adesea în legătură cu „pe loc", exprimă conformarea imediată prin contravaloare în funcție de ceea ce este oferit sau primit în schimb) *1200 lei... și curg capodoperile.* CARAGIALE, O. III, 29. ▭ *Marfa și pe loc banii.* ◇ (Conformarea privește consecvența în funcție de o promisiune, un angajament etc.) *Am promis și mă țin de cuvînt. Am hotărît și vom depăși planul.* ◇ (Consecvența privește perseverența într-o anumită stare, atitudine etc.) *M-au iubit și mă iubește.* CONACHI, P. 82. ▭ *N-am mers să cer și n-am să merg.* ◇ (În formule de repetiție, perseverența privește persistența exagerată prin menținerea neîntreruptă a aceleiași stări, a aceleiași atitudini etc.) *Tincuța începe să vorbească cu Petru numai și numai de Paul.* CARAGIALE, O. III, 71. *Tată-său, dacă văzu și văzu, îi dete voie.* ISPIRESCU, L. 3. *După ce mergi și mergi pe acel podiș, vezi în depărtare o apă lină.* SADOVEANU, O. XVI, 11. *Mi-e milă și mi-e silă.* ARGHEZI, VERS. 205. *Nu mă pune la uitare..., Cîl ăi fi și-i fi pe cale.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 382. *Dacă vrei și vrei, să știi că ai să treci prin valea răului, ca să poți ieși de aici.* MERA, L. B. 24.

IV. (Exprimă corelarea unui element cu altul, prin confruntare)

1. Conj. (Exprimă confruntarea dintre două elemente necontigue) *Nici frunza nu se mișcă, nici vîntul nu suspină, Și apele dorm duse, și morile au stat.* HELIADE, O. I, 189. *Binele ades vine pe urmele mîhnirei Și o zîmbire dulce dup-un amar suspin.* ALEXANDRESCU,

M. 3. *Să-mi fie somnul lin Și codrul aproape.* EMINESCU, O. I, 219. *Trecură pe d-asupra pădurei și tocmai cînd erau să se lase în jos... pădurea se puse în mișcare.* ISPIRESCU, L. 7. *Liniștea-i acum deplină Și-a-nnoptat.* COȘBUC, P. I, 48. *Judecata i-o dă gura Și-i dă lingura măsura.* ARGHEZI, VERS. 232. *Se cernea seara și tremuram lingă mama.* LABIȘ, P. 30. ◇ (Confruntarea a două elemente privește raportarea corelativă a acestora în vederea unei delimitări spațiale, temporale sau conceptuale) *Din copilărie și pînă acum.* MARCOVICI, C. 9/26. *De atunci și pînă astăzi colonii de lumi pierdute Vin din sure văi de chaos.* EMINESCU, O. I, 132. *Între Olt și-ntre Olteț Răsărit-au nuculeț.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 381. ▭ *Între mine și tine este o mare diferență.* ◇ (Corelarea unor aspecte sau ipostaze ale aceleiași realități apreciate din unghiuri de vedere diferite) *A luat de soție pe doamna Beti Lee, văduvă a colonelului Lee și fiică a contelui Lotsfield.* MARCOVICI, C. 3/22. *Iată ce-mi scrie frate-mieu și moșul vostru.* CREANGĂ, P. 184. *Eram în odăița de studiu a d-șoarei Ana, fiica stăpînei casei și prietină intimă a d-șoarei Nina.* CARAGIALE, O. I, 127. *Ce facem, oamenilor și creștinilor?* SADOVEANU, O. XV, 44. *Ia loc, domnule părinte și scumpe cumnate.* STANCU, R. A. III, 90. ▭ *București este capitala țării și reședința județului Ilfov.* ◇ (Corelarea dintre anumite grade de rudenie aflate, de obicei, în raport complementar) *La umbră... stau bacii. Sînt frate și frate.* CARAGIALE, O. IV, 363. *De m-aș mai vedea acasă, Mire eu și tu mireasă!* COȘBUC, P. I, 130. ▭ *Ei sînt frate și soră.*

2. a) Adv. (Exprimă confruntarea dintre două elemente aflate într-un raport de divergență) *Mitică și frumos! poftim!* CARAGIALE, O. VI, 521. *Zice că alde Brigman e bun de magazioner. Draci: Brigman și magazioner!* PREDA, D. 92.

b) Conj. (Divergența dintre două elemente privește o diferențiere adversativă) *Iudeii semn cer, și elinii înțelepciune caută.* C. CANTACUZINO, CM I, 39. *El moare și tu răbzi încă?* CONACHI, P. 86. *Azi slava stă dasupra, și omul în pămînt.* ALEXANDRESCU, O. I, 117. *Țara în care împărățea fratele cel mai mare era tocmai la o margine a pămîntului, și crăia istuilalt, la altă margine.* CREANGĂ, P. 183. *Dumitale cum ți-a dat decorație... și mie nu?* CARAGIALE, O. III, 165. *Una-i vorba și alta fapta.* SADOVEANU, O. XIII, 93. *Destul m-am supărat Și nimic n am căpătat.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 215. (Diferențierea adversativă privește excluderea unui element prin raportare negativă la celălalt) *Nu-i pricina di smintcală dispre dînsul, și-i dispre Gligorii Vodă.* NECULCE, L. 339. *Uni să întrista, căci s-au pus domn Costandin Vodă și nu altul.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 280. *N-am venit pentru tine, ș-am venit pentru Harap Alb.* CREANGĂ, P. 277. *Acela și nu noi să fie adus la judecată.* SADOVEANU, O. XVIII, 239. *Fetelor, pupa-v-aș gura, Nu la toate, și la una.* ȘEZ. XIV, 165. ◇ (Diferențierea adversativă privește opoziția dintre două elemente) *Pe zid... se ridicau niște turnuri în patru colțuri de marmură albă, unele mai nalte și altele mai scurte.* CARAGIALE, O. IV, 257. ▭ *Există cărți bune și cărți proaste. Unul e proaspăt și celălalt vechi.* (În formule de repetiție, cu elipsa determinanților contrastivi) *Limba boului e mare, dar — e limbă și limbă — nu poate face limbistică!* CARAGIALE, O. IV, 369. *Se află slujbe și slujbe.* SADOVEANU, O. XIII, 803. ▭ *Sînt oameni și oameni.* ◇ (Opoziția dintre două elemente privește aspectul lor contradictoriu) *S-au bătut cu ei 3 zile, și nimic nu le-au putut strica.* ANON. CANTAC., CM I, 149. *Voiam să plîng și nu puteam.* NEGRUZZI, S. I, 57. *Ar răcni și nu cutează.* EMINESCU, O. I, 84. *A dat să ridice coșul și n-a putut.* CARAGIALE, O. I, 132. *Îi vorbesc și nu-mi răspunde.* COȘBUC, P. I, 49. *Îndeamnă pe alții la război și ei nu prea trag sabia.* SADOVEANU, O. XIII, 957. *Dragi am fost și ne-am lăsat.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 156. (Învechit, în construcția *și însă*) *Iubește... pe gingașa lui soție și însă nu o poate vedea.* NEGRUZZI, S. I, 56. *Frumoasa Ana doamna se primblă... Visînd... dulci visuri mîngîioase; Și însă pe sub ochi-i treceau năluci hidoase.* ALECSANDRI, POEZII, 244.

3. Adv. (Exprimă confruntarea dintre două elemente aflate într-un raport de concordanță) *Unde au biruit..., acolo au și trăit.* CANTEMIR, HR. 14. *Unde-ți stau talpele îți va sta și capul.* ISPIRESCU, L. 23. ◇ (Concordanța privește unitatea dialectică a contrariilor) *Tot hazu își are și necazu.* SADOVEANU, O. XVI, 21. ◇ (Concordanța dintre două elemente prin corespondență) *Osînda Nastei e și osînda mea.* SADOVEANU, O. XIII, 250. ◇ (În legătură cu „cum", „așa" sau în corelații de tipul *precum* ori *după cum... așa și*, corespondența dintre două elemente privește o raportare de echivalență, uneori prin conformare) *Soarele... strălucește cum spre cei dirепți, așe și spre cei nedirepți.* VARLAAM, C. 245. *Cum să rădică o negură întunecată..., așa și el să curăți de scîrba ce-i zăcea la inimă.* URECHE, L. 148. *Precum iaste maica, așea au ieșit și fiica.* CANTEMIR, HR. 102. *Pe cum au umblat, așa au și pățit mai pă urmă.* R. POPESCU, CM I, 246. *Precum au zis, așa au și făcut.* EMINESCU, P. L. 8. *Așa m-am spăimîntat ș-acuma, cum m-am spăimîntat atuncea.* SADOVEANU, O. XV, 57. *Cum îți aștemi, așa și dormi.* ZANNE, P. III, 5. ◇ (În legătură cu „ca", „cît", „atît" sau în corelații de tipul *cît... atît și* ori *tot așa... cît și*, corespondența dintre două elemente privește raportarea lor comparativă pe baza unei asemănări calitative sau cantitative) *Fără de rușine sînt... păcătoșii ca și caprele.* CORESI, EV. 39. *Întru unele izvoade de ale noastre scrie de războaiele lor, ca și cronicariul leșesc, însă mai pre scurt.* URECHE, L. 81. *Ca și marele... Traian vom face.* CANTEMIR, HR. 9. *Nu putea nimeni să să protivească lor, ca și lui Moisi, marele proroc.* ANON. CANTAC., CM I, 94. *Eu plîngeam ca și ea.* NEGRUZZI, S. I, 52. *Durerea mea... E neagră ca și ziua cînd nu te întîlnesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 99. *Ca și frunzele de toamnă, toate stele-au pierit.* EMINESCU, O. I, 133. *Acolo și sîntem ca și în casă la noi.* CREANGĂ, P. 128. *Omul superior trebuie să fie mai dinainte justificat în ochii tutulor ca și-n ochii săi proprii.* CARAGIALE, O. III, 280. *Lupii turbă ca și cinii.* SADOVEANU, O. XV, 253. (Prin construcția *ca și* se compară, prin aproximare, asemănarea dintre un stadiu precizat virtual și unul real în care se află un element) *Acea epocă este ca și necunoscută.* ODOBESCU, S. II, 142. *Afacerea e ca și terminată.* CARAGIALE, O. IV, 240. *Mai aveam o liră de aur; asta e însă ca și nimic.* SADOVEANU, O. XVI, 303. (Prin construcțiile *ca și cînd* și *ca și cum* se compară prin asemănare un fapt real cu unul ipotetic sub aspect temporal sau modal) *Spune că mă iubește ca și cum m-ar întreba ce mai fac.* NEGRUZZI, S. I, 55. *Îmi întorsei ochii către oaspetele meu ca și cînd aș fi vrut să-l întreb.* CARAGIALE, O. IV, 262. *Zidul pieri ca și cum n-ar fi mai fost.* ISPIRESCU, L. 26. *Spuse cuvintele cu multă durere ca și cînd ar vorbi de-o mare ticăloșie.* AGÎRBICEANU, A. 62. *Fugeau ca și cînd i-ar fi alungat cineva.* REBREANU, R. I, 16. *Tresări, ca și cum i-ar fi pus cineva mîna pe umăr.* SADOVEANU, O. XIII, 87.

— Lat. **sic.**

ȘIÁC s. n. **1.** Postav aspru (din lînă țigaie), țesut de obicei în casă. V. p ă n u r ă (**1**), d i m i e, a b a. *Fusta și corsetul sînt de gros șaiac sur, care înadins diformează talia.* CALENDAR (1856), 27/26. *Face șaiac și pînză, cu cari-și îmbracă slugile.* I. IONESCU, D. 192, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 614. *Rasa-i e de șiac, e-ncins cu găitan alb.* EMINESCU, P. L. 73, cf. 38. *Oameni de toată mîna, de toate vîrstele... în felurile costume: de la postavul cel subțire occidental pînă la șăiacul monastiresc.* GANE, N. III, 191, cf. CREANGĂ, O. 277. *În lungi rase de șeiac... pășesc măicuțele spre biserică.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *Nu și-l închipuia cineva pe moș Neculcea altfel decît cu... straie de șiac călugăresc și cu un contăș blănit.* CONTEMPORANUL, V_1, 98, cf. DDRF. *Purta îmbrăcăminte de om nevoiaș. Straie groase de șiac, deși era cald.* PĂUN-PINCIO, P. 121, cf. BAR-

CIANU. *Postavul țărănesc, de fabricație domestică e în primul rînd abaua, asemenea dimia cu șaiacul.* ŞIO I, 231, cf. II₁, 332, ALEXI, W., TDRG. *Şaiacu sau șliagul renumit, care se lucra odată pe o scară întinsă prin mînăstirile noastre, astăzi piere.* PAMFILE, I. C. 288. *Cu hainele de șiac..., negustorii aceștia par evocați din viața breslașilor de acum o sută de ani.* PETICĂ, O. 243. *Rasa-i oablă de șiac slujise..., în toate împrejurările, de ștergar mîinilor sale.* HOGAŞ, DR. II, 10, cf. I, 247, RESMERIȚĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *De sub comănacul de șiac, vîrît pe urechi, pletele-i coboară încă negre.* GALACTION, O. 204. *Se-nșiră pe drumul bisericii... călugărițe în rase cafenii de șiac.* CAZIMIR, GR. 233. *Un început de viscol tăios îl silea să-și strîngă mereu în jurul trupului rasa subțire de șiac.* STĂNOIU, C. I. 53. *Ordonanțele... în haine groase de șiac cărămiziu, așează popicele.* BRĂESCU, M. B. 103. *Treceau prin fața ei călugări cu rase de șiac ruginiu.* TEODOREANU, M. U. 68. *Purtau rase cafenii de șiac.* SADOVEANU, O. XI, 13, cf. X, 199, SCRIBAN, D. *Cu mîinile strînse la piept, parcă ținînd ceva sub surtucul lui de șeiac, privea fix spre fereastră.* CĂLINESCU, N. 55. *La capătul podului sînt fel de fel de vînzători. Cîțiva îmbrăcați cu nădragi de șiac.* CAMIL PETRESCU, O. II, 458. *Pentru astăzi am ales costum de șiac.* C. PETRESCU, A. R. 13, cf. SCL 1955, 320, DM, DER, H X 161, 585, ALR I 2 153/508, 518, 538, 550, 611, ALR SN II h 196, A V 16, GLOSAR REG.

2. Haină confecționată din șiac (**1**). *A ei haină aurită O preface în șăiag.* ASACHI, S. L. I, 170. *Vin... Pe jos, pe bălături, Preoți, maice în șaiag, Slabi călugări cu toiag.* ALECSANDRI, POEZII, 589. *Polcoavă își schimbă șiacul pe care-l purta în casă, pe straie mai sprintene.* SADOVEANU, O. XVIII, 320, cf. XIII, 985. ◇ F i g. *Două capre... Ciute și-n suman sărac, Înfoiate-s, fiecare, Roșcovancle-n șiac.* ARGHEZI, VERS. 411.

— Pl.: *șiacuri* și *șiace.* — Şi (regional) **șiág, șaiác, șaiág, șăiác, șăiág, șeiác, șeiág** (ALR SN II h 196/682) s. n.

— Din tc. **șayak.**

ŞIÁG s. n. v. **șiac.**

ŞIÁT, -Ă adj., s. f. v. **șuiat.**

ŞIÁTICĂ s. f. v. **sciatică.**

ŞÍBA¹ interj. (Bucov., Mold. și prin Maram.) Termen folosit de muncitorii forestieri, prin care se dă comanda ca butucul să fie tîrît cu ajutorul țapinelor; (regional) șuba¹. *Şiba la dreapta sau la stînga.* CIUPALĂ, T. 238, cf. ARVINTE, TERM. 88, 167. ◇ E x p r. (Adverbial) **A da (sau a lua) șiba** = a împinge tiris butucii. Cf. id. ib. 168. (Prin Maram.) **A se duce șiba** = a aluneca. Cf. id. ib. 89.

— Din germ. **schiebe** (imper. al lui *schieben* „a împinge").

ŞIBÁ² vb. I. T r a n z. (Bucov., Mold. și prin Maram.: complementul indică butuci) A tîrî cu ajutorul țapinelor; (regional) a șuba². Cf. ARVINTE, TERM. 168. ◇ R e f l. p a s. *Din stive lemnul se golează și [se] șibează la baltă.* CIUPALĂ, T. 226.

— Prez. ind.: *șibez.* — Şi **șivá** vb. I CIUPALĂ, ap. ARVINTE, TERM. 89.

— Cf. ș i b a¹.

ŞÍBĂ s. f. **1.** (Ban.) Crenguță; vreasc; surcică. Cf. COM. LIUBA, GR. BĂN., COM. DIN ORAVIȚA, L. COSTIN, GR. BĂN. 190, NOVACOVICIU, C. B. I, 20. *Şibe da bun uscat.* ARH. FOLK. III, 155, cf. CHEST. II 8, ALR II I h 275/29.

2. (Ban. și prin sud-vestul Transilv.) Prăjină de care se atîrnă găleata la fîntînă cu cumpănă. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 62, COMAN, GL., CHEST. II 455/1, ALR I 791/35, ALR SN III h 849. ◆ (Regional) Cumpănă (la fîntînă) (Comloșu Mare—Jimbolia). LEXIC REG. II, 42.

— Pl.: *șibe.* — Şi **șíbie** (pl. *șibe*), **șabie** (L. COSTIN, GR. BĂN. 190; pl. *șábii* id. ib.), **șîbră** (id. ib.), **șúbă** (PRIBEAGUL, P. R. 62) s. f.

— Din scr. **šiba.**

ŞÍBĂR s. n. v. **șuber.**

ŞÍBIE s. f. v. **șibă.**

ŞIBIOÁRĂ s. f. (Prin Ban.) Crenguță. Cf. ARH. FOLK. III, 155. *La Joi-mari... aduc șibioarie.* ib. 41.

— Pl.: *șibioare.*

— **Şibie** + suf. *-oară.*

ŞIBIÓG subst. (Prin Transilv.) Numele mai multor plante din familia cruciferelor: **a)** micșunea (*Cheiranthus cheiri*). Cf. DDRF; **b)** nopticoasă (*Hesperis matronalis*). Cf. PANȚU, PL., ENC. AGR., BORZA, D. 83; **c)** muștarul stîncilor (*Hesperis alpina*). Cf. PANȚU, PL.; **d)** mirodea (*Hesperis nivea*). Cf. PANȚU, PL.

— Accentul necunoscut. — Şi: **sibiog** (accentul necunoscut) subst. ENC. AGR.

— Cf. ș i b o i.

ŞIBÓI subst. (Regional) **1.** Subst. Numele mai multor plante: **a)** micșunea (*Cheiranthus cheiri*). Cf. CIHAC, II, 615, BARCIANU, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DM, BORZA, D. 45, 292; **b)** micsandră (*Matthiola incana*). Cf. POLIZU, LM, CONV. LIT. XXIII, 887, 979, TDRG, PANȚU, PL., SCRIBAN, D., BORZA, D. 108, 291; **c)** toporaș (*Viola odorata*). Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Micsandrele (micșunelele, șivoiul)... sînt de multe feluri, toate înfățișînd ciorchine... din flori invoalte.* COMŞA, N. Z. 29. *La ferestre se înghesuiau ghivecele de garoafe, de mușcate, de cerceluși, de indrușaim, de șiboi.* M. I. CARAGIALE, C. 76. *Această sămînță... produce șaboi cu floare bătută.* H III 209, cf. II 310, VII 475, XI 311, 338, XIV 349, 374, 396, 436.

2. S. n. Ciorchine (de flori). Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: (**2**) *șiboaie* și *șiboiuri.* — Şi: **șivói, șabói, sibói** (BARCIANU, ENC. AGR.), **sivói** (BORZA, D. 108, 287) subst.

— Din tc. **şebboy**, bg. **шибой.**

ŞIBUIÁLĂ s. f. (Regional) Bătaie cu nuiaua (**1**) (Moldova Nouă). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183. *Osîndit la șibuială.* id. ib.

— Pl.: ?

— De la **șibă.**

ŞIC¹ s. n., adj. invar. (Familiar) **1.** S. n. Eleganță, distincție, bun gust (în îmbrăcăminte, în atitudini). *Bavarezii... au devenit perfecți simigii, cu deosebire numai că le lipsește șicul și igemoniconul confraților lor din Orient.* FILIMON, O. II, 183. *Se zice d-un tablou de mic preț dar de gust că are șic.* COSTINESCU, cf. GHEREA, ST. CR. I, 279. *Şarmantă damicelă... Cochetă complesantă, Ai șic, ești elegantă.* I. NEGRUZZI, S. I, 79, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ştii, craioveanul chiabur nu poate concepe șicul decît cu icre moi la dejun, însoțite de șampanie.* TEODOREANU, M. II, 379, cf. SCRIBAN, D. ◆ Lucru care amuză, care are haz. *Zi că-ți lasă o mie, tot e bine. — Apoi nu! Şicul e să lase două. Aci s-o vedem cu diplomația dumneaei.* CARAGIALE, O. II, 92, cf. DM, DN². ◆ Haz, spirit. *Pe cît știa de multe, pe atît știa bătrînul să le povestească cu șic.* REV. CRIT. I, 75, cf. ENC. ROM., RESMERIȚĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

2. Adj. invar. Elegant, distins, cu gust. *Nimic nu e mai șic în lumea asta de vernisajii, decît să apari în tovărășia sculptorilor și pictorilor.* CAMIL PETRESCU, T. II, 15. *E-e-e coristă la „G-g-grigoriu". D-d-damă șic, mă!* TEODOREANU, M. II, 201. *Pînă acum rîdeam de oamenii prea serioși, îmi plăceau bărbații chic.* CĂLINESCU, E. O. II, 272. *Mi-ai citit operele? Păcat!*

Sînt opere, domnule, opere... La mine să vezi limbă... șic. CAMILAR, N. II, 187. ◇ (Adverbial) *E destul de șic îmbrăcată; un corsaj de mătăsică roșie, fustă de mătase neagră și o pălăriuță de mult gust.* CARAGIALE, O. I, 296. *Se îmbracă șic.* REBREANU, NUV. 129.

— Scris și: (rar, după fr.) *chic.*

— Din fr. **chic.**

ȘIC² s. n. (Regional, mai ales în Transilv.) **1.** Foiță de metal, mai ales de staniol; poleială. Cf. ANON. CAR., ISER. *Aur și argint fals în foi pentru poleială, precum și șic alb și galben* (a. 1875). TDRG, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., REV. CRIT. III, 169. *Umblînd, colindînd... La această casă Naltă și frumoasă, Cu var văruită, Cu șic șicuită, Cu aur boltită.* POP., ap. PAMFILE, S. T. 27, cf. ALR II 4 271/182, 192, 682, 762, 769, 791, 928, ZANNE, P. III, 374. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *șiclu)* Hîrtie poleită. Cf. REV. CRIT. III, 169. ✦ (Învechit, prin Transilv.) Piele poleită. Cf. LB, ISER, LM.

2. Fluturaș (ornamental). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 388, DDRF, BARCIANU, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM.

— Pl.: *șicuri.* — Și: **șíclu** s. n. LB, ISER, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 388, LM, REV. CRIT. III, 169, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183, ALR II 4 271/105, 349, 353.

— Din magh. **sík**, scr. **šik.**

ȘICANÁ vb. **I. 1.** T r a n z. (Astăzi rar; complementul indică persoane) A pune în dificultate prin interpretarea insidioasă a unor prevederi legale sau prin specularea unor detalii de procedură; (sens curent) a deranja, a supăra, a agasa cu rea-credință, pentru lucruri lipsite de importanță, făcînd obiecții meschine, ridicînd pretenții nejustificate; (învechit, rar) a șicanarisi. V. s î c î i, n e c ă j i **(4)**, h ă r ț u i, c i c ă l i. *Îl deteră pe mînile auditorilor, iară după ce fu șicanat așa cîteva săptămîni, îl liberară.* BARIȚIU, P. A. II, 653, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM 536. *Noi nu voim să șicanăm pe Caragiali cu acest sfîrșit.* GHEREA, ST. CR. II, 144, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Cînd unii supuși austriaci reclam contra îndoitei vămi..., împotriva cuprinsului tratatelor, guvernul moldovenesc îi șicanează.* N. A. BOGDAN, C. M. 76, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN².

2. R e f l. r e c i p r. (Învechit, rar) A discuta în contradictoriu, cu insistență, exagerînd importanța lucrurilor. *Îmi va zice poate cineva că sătenii lui Florian erau păstori; să nu ne șicanăm asupra cuvintelor; turmele fac parte din cîmpenie și păstorii trăiesc la cîmp.* ROMÂNUL (1857), nr. 2, 3¹/1.

3. I n t r a n z. (Rar) A ridica obiecții neîntemeiate. *Aplicarea tarifului dădea loc la nesfîrșite controverse, fiindcă vameșii șicanau asupra valorii mărfii.* OȚETEA, T. V. 44.

— Prez. ind.: *șicanez.* — Și: (învechit, rar) **șicăná** (PONTBRIANT, D.), **cicaná** (COSTINESCU, 514) vb. I.

— Din fr. **chicaner.**

ȘICANÁRE s. f. Acțiunea de a ș i c a n a și rezultatul ei. Cf. ș i c a n a **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., DL, DM.

— Pl.: *șicanări.* — Și: (învechit, rar) **șicănáre** s. f. PONTBRIANT, D.

— V. **șicana.**

ȘICANARISÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit, rar; complementul indică persoane) A șicana **(1)**. *Am găsit un doftor foarte bun, cu știință și cu documenturi bune,... pă care crez că nu va putea să-l șicanarisească pomenitul doctor Vasile* (a. 1836). ARH. OLT. X, 133.

— Prez. ind.: *șicanarisesc.*

— Cf. ș i c a n a.

ȘICANÁT, -Ă adj. (Rar) Căruia i se fac șicane **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., LM 536, DL, DM.

— Pl.: *șicanați, -te.* — Și: (învechit, rar) **șicănát, -ă** adj. PONTBRIANT, D.

— V. **șicana.**

ȘICANATÓR, -OÁRE adj. (Rar; și substantivat) (Persoană) care șicanează **(1)**, căreia îi place să șicaneze; (franțuzism rar) șicanier. Cf. COSTINESCU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN².

— Pl.: *șicanatori, -oare.*

— **Șicana** + suf. *-tor.*

ȘICÁNĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Procedură (judiciară). *Viața lui e politica, șicana judiciară și economia rurală.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 52. *Prințul Cantemir se găsi încurcat în două procese pentru diata tatălui său. Trebile șicanei nu se învoiesc cu exercițiile unui ostaș.* NEGRUZZI, S. II, 144.

2. (Astăzi rar; adesea construit cu verbul „a face") Interpretare insidioasă a unei prevederi legale sau a unui detaliu de procedură; dificultate de procedură provocată printr-o asemenea interpretare; (sens curent) acțiune prin care cineva este deranjat, supărat, agasat cu rea-credință, pentru lucruri lipsite de importanță. V. s î c î i a l ă, h ă r ț u i a l ă, c i c ă l e a l ă. *Caută bine, că eu știu că aveți, și nu-mi face șicane, că destule am eu în cap!* PR. DRAM. 190, cf. STAMATI, D. *Toate aceste... arată defectuozitățile regulamentului, care ar trebui modificat în sensul evitărei pagubelor, a șicanelor și a abuzurilor.* I. IONESCU, P. 154, cf. PONTBRIANT, D. *Poporul răspundea din inspirațiune: „da" sau „ba"; fără dezbateri, fără șicane, fără amendamente.* HASDEU, I. V. 61. *Hagi Petcu caută acum a-și răzbuna cu niște șicane mici.* ALECSANDRI, T. 1274, cf. COSTINESCU, LM. *Pentru o mizerabilă leafă... să rabzi toate șicanele, toate aroganțele și toate lipsele de educațiune ale unui șef.* CARAGIALE, O. II, 46, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Iau măsuri de șicană.* CAMIL PETRESCU, T. II, 415. *Gîndi cu ură la tot ce lăsase înapoi: bîrfelile și spionajul cucoanelor.., șicanele mărunților satrapi locali.* C. PETRESCU, C. V. 10. *Eu nu pot considera această procedare decît ca o șicană ce se face unui vapor românesc.* BART, S. M. 103, cf. SCRIBAN, D. *E îndrăzneț, nerușinat, știe ca orice avocat toate șicanele.* CĂLINESCU, E. O. I, 152, cf. PERPESSICIUS, M. I, 99. *Devenise refractar la șicanele, la tonul imperativ și arogant al superiorilor.* BENIUC, M. C. I, 376. *Desigur, are dreptul să se opună... Nu văd însă de ce mi-ar face șicane.* VINEA, L. I, 189, cf. DM, DN². *Unii au văzut în observațiile aspre ale unor scriitori numai o șicană personală, o răfuială măruntă.* V. ROM. octombrie 1963, 8. *Începuseră din nou să-mi facă fel de fel de șicane.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 243. *„Incidentele" ridicate de mine nu erau numai șicane procedurisle, ci tindeau la definirea și precizarea cîtorva elemente și concepte ce ating fondul disputei.* L 1971, nr. 470, 7/2.

3. (Învechit, rar) Controversă, dispută. *O religie care de trei secoli ... aduce o mărturie... nu lasă să încapă nici un punct de șicană.* CALENDAR (1861), 54/21.

4. (Tehn.) Obstacol așezat în calea unui curent de fluid pentru a-l dirija, pentru a-i micșora viteza sau pentru a-i regla debitul. Cf. LTR², DP, DM, DN².

— Pl.: *șicane.* — Și: (învechit, rar) **cicánă** s.f. STAMATI, D. 303, COSTINESCU, 514.

— Din fr. **chicane.**

ȘICANIÉR, -Ă adj. (Franțuzism rar) Șicanator. Cf. CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 1/4.

— Pronunțat: *-ni-er.* — Pl.: *șicanieri, -e.*

— Din fr. **chicanier.**

ŞICÁTOR s. n. **1.** (Transilv.) Uliţă. Cf. VAIDA, CABA, SĂL., ALR II 2 611/346, LEXIC REG. 72. *Pe şicator nu se poate merge cu carul.* MAT. DIALECT. I, 96. ✦ (Regional în forma *şîcatăr*) Drum (Meşcreac—Aiud). Cf. CHEST. IV 16/137.

2. (Regional) Loc expus vîntului (Cristelec—Şimleu Silvaniei). CHEST. IV 84/299.

— Pl.: *şicatore*. — Şi: **şîcátăr** (CHEST. IV 16/137), **şucátăr** (ALR II 2 611/346) s. n.

— Din magh. **sikátor.**

ŞÍCĂ interj. (Regional; repetat) Strigăt cu care se cheamă oile (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Cf. c i c ă.

ŞICĂNÁ vb. I v. **şicana.**

ŞICĂNÁRE s. f. v. **şicanare.**

ŞICĂNÁT, -Ă adj. v. **şicanat.**

ŞICHEAI s. m. v. **şeheau.**

ŞICHÉR, -Ă adj. v. **ceacîr.**

ŞICHIRGÌ-BAŞÁ s. m. v. **cichirgi-başa.**

ŞICHIRGÍU s. m. v. **cichirgiu.**

ŞICLEÁLĂ s. f. **1.** (Prin Bucov.) Unsoare de proastă calitate. LEXIC REG. 108.

2. (Regional) Strat de funingine care se depune pe horn (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). A V 15.

3. (Prin Bucov.) Soluţie preparată din zer fierbinte şi piatră acră, în care se cufundă ouăle înainte de vopsire, pentru fixarea culorii. Cf. A V 14, L. ROM. 1964, nr. 1, 83.

— Pl.: *şiclele*.

— **Şicli** + suf. *-eală*.

ŞICLÍ vb. IV. **1.** T r a n z. şi r e f l. (Bucov. şi Mold.) A (se) îmbiba sau a (se) acoperi cu murdărie **(1)**, mai ales cu substanţe unsuroase. Cf. DM, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, LEXIC REG. 108. ✦ R e f l. (Bucov., Mold. şi prin Transilv.; despre părul[1] oamenilor) A deveni slinos, lipicios, aspru. Cf. MARIAN, V. 178, SCRIBAN, D. *Mi s-a şiclit părul.* A V 14, cf. VI 26.

2. T r a n z. (Regional; complementul indică ouă) A trata cu o soluţie preparată din zer fierbinte şi piatră acră, înainte de vopsire, pentru fixarea culorii (Panaci—Vatra Dornei). Cf. A V 20. ◇ R e f l. p a s. *Cu zăr se şiclesc ouăle şi cu piatră acră.* ib.

— Prez. ind.: *şiclesc*.

— Cf. ş i c l u[1].

ŞICLÍT, -Ă adj. **1.** (Mold. şi Bucov.; despre obiecte) Murdar **(1)**; năclăit. *Cu straiele de şiac şiclite de sudoare.* C. PETRESCU, R. DR. 237, cf. COMAN, GL., LEXIC REG. 108. ✦ (Despre părul[1] oamenilor) Slinos, lipicios, înăsprit. Com. FURTUNĂ.

2. (Prin Bucov.; despre terenuri) Mîlit. Com. FURTUNĂ.

3. (Bucov.; despre metale) Coclit. *Stînd coasa la soare, se prinde pe ea o substanţă neagră; coasa se cheamă că-i şiclită.* I. CR. II, 276, cf. LEXIC REG. 108.

4. (Prin Bucov.; despre lichide) Amestecat cu o substanţă murdară şi unsuroasă. *Se ia usuc, adecă zoaie, apă şiclită, în care s-au spălat lînile de pe oi pentru întîia dată, şi se pune într-un vas.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 70.

— Pl.: *şicliţi, -te*.

— V. **şicli.**

ŞÍCLU[1] s. n. **1.** (Regional) Gheţuş, alunecuş (Roşia—Beiuş). ALR SN V h 1 310/310.

2. (Prin vestul Transilv.) Pămînt alunecos, moale[1] (CHEST. IV 61/68), argilos (com. din CORBEŞTI—LIPOVA).

3. (Regional) Murdărie care se depune pe sticle, oale etc. (Bonţ—Gherla). COMAN, GL.

4. (Regional) Lapoviţă (Sînnicolau Român—Oradea). ALR SN III h 796/316.

— Pl.: **(1, 2)** *şicluri*.

— Din magh. **sikló** „alunecos".

ŞÍCLU[2] s. n. v. **şic[2]**.

ŞICLUÍ vb. IV v. **şicui[1]**.

ŞICLUÍT, -Ă adj. v. **şicuit.**

ŞICLUŞ s. m. v. **şiclu.**

ŞICOÁLĂ s. f. v. **şcoală.**

ŞÍCTĂ s. f. v. **şut[5]**.

ŞICUÍ[1] vb. IV. (Regional, mai ales în Transilv.) **1.** T r a n z. (Complementul indică obiecte) A polei cu (foiţe de) aur sau argint. *De unde chichiţele văruite şi pilulele şicuite sînt, acolo bolnavul se amăgeaşte, iară nu să tămăduiaşte.* CANTEMIR, IST. 115, cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 388, LM, DDRF, TDRG, CADE, REV. CRIT. III, 169, PAMFILE, S. T. 27. ◇ F i g. *Aceastea, cu a cuvîntului meşterşug a le şicui, a le căpluşi şi a le zugrăvi . . . scăpat se simţea.* CANTEMIR, IST. 260. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *şiclui*) A împodobi cu hîrtie poleită. Cf. REV. CRIT. III, 169.

2. T r a n z. şi (rar) r e f l. A (se) împodobi cu fluturaşi ornamentali. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 388, TDRG, SCRIBAN, D., DM.

— Prez. ind.: *şicuiesc*. — Şi: **şicluí** (LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 388, LM, REV. CRIT. III, 169), (neobişnuit) **siclui** (DDRF), **sicli** (id. ib.) vb. IV.

— **Şic[2]** + suf. *-ui*.

ŞICUÍ[2] vb. IV. T r a n z. şi r e f l. (Mil.; învechit) A (se) aşeza în ordine de bătaie. *Cu dobe şi cu surle alaiurile şicuind, pentru biruinţă în mare numărul oştilor sale cineva se încreade.* CANTEMIR, IST. 72. *Împărţind oastea pe la hatmani şi şicuindu-să, au luat drept pe acea cale, în carea spunea omul că vin nepriiatinii.* id. HR. 405, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *şicuiesc*.

— Din pol. **szykować.**

ŞICUIÁLĂ s. f. (Regional) Foaie de staniol (Strehaia). ALR II 4 271/848.

— Pl.: ?

— **Şicui[1]** + suf. *-eală*.

ŞICUÍRE s. f. (Mil.; învechit) Acţiunea de a (se) ş i c u i[2] şi rezultatul ei. *Şicuirea oştii împărăţiii.* CANTEMIR, I. I. I, 19, cf. 8, DDRF.

— Pl.: *şicuiri*.

— V. **şicui[2]**.

ŞICUÍT, -Ă adj. (Regional, mai ales în Transilv.; despre obiecte) Acoperit cu un strat subţire de metal, mai ales de aur sau de argint. Cf. CANTEMIR, I. I. I, 211, LB, ISER, BARONZI, L. 125, LM, DDRF. *Pe luciul Dunării Vine un caic zugrăvit, Cu postav verde-nvălit, Pin năuntru şicuit.* MAT. FOLK. 84, cf. PAMFILE, C. Ţ. 49. ✦ (Despre hîrtie) Poleită. Cf. LB, ALR II 4 271/353, 848.

— Pl.: *şicuiţi, -te*. — Şi: **şicluít, -ă** (LB, LM, ALR II 4 271/353), (neobişnuit) **sicluit, -ă** (BARONZI, L. 125, DDRF) adj.

— V. **şicui[1]**.

ŞÍDĂ s. f. (Prin Mold.) Haină ţărănească (pentru femei), nedefinită mai îndeaproape. Cf. H X 22, 33, 97, 425.

— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ŞIDÉŞCĂ s. f. v. **sideşcă.**

ŞÍDOV s. m. v. **jidov.**

ŞIDOVÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **jidovesc.**

ŞIDOVÉŞTE adv. v. **jidoveşte.**

ŞÍE pron. refl. v. **sie.**

ŞIÉNŢĂ s. f. v. **ştiinţă.**

ŞIF[1] adv. (Regional) Oblic, piezis (Negrileasa—Gura Humorului). GLOSAR REG.
— Din germ. **schief.**

ŞIF[2] s. n. (Tipogr.) Planşetă de zinc sau de lemn pe care se aşază zaţul; galion. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 82, BARCIANU, JAHRESBER. X, 207, G. IONESCU, C. T. 148, 111, TDRG. *La majoritatea tipografiilor noastre este introdus termenul şif.* V. MOLIN, V. T. 10, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Intrat în atelier, elevul va fi pus mai întîi să înveţe casa, precum şi toate obiectele ce-l înconjoară ca: regalul, culegarul, şiful etc.* ROMANESCU, ZEŢ. 19, cf. SCRIBAN, D. *Şifuri şpalte (de lemn şi zinc).* NOM. MIN. I, 362, cf. LTR[2]. *Pe şif se goleşte zaţul (culegerea) din vingălac, pînă se formează coloane sau pagini.* L. ROM. 1965, 253.
— Pl. : *şifuri.*
— Din germ. **Schiff.**

ŞIFÁN s. n. v. **şufan.**

ŞIFÁRIU s. m. v. **şafar.**

ŞIFÍU s. m. v. **fişiu.**

ŞIFÓN[1] s. n. (Prin vestul Transilv. şi Maram.) Şifonier **(2).** Cf. ALR II/I MN 136, 3 891/53, 272, 279, 310, 316, 346, 349, 353, 3 893/316, ALR II 3 544/316, 346, 353, A I 17, 22, 35, LEXIC REG. 72, MAT. DIALECT. I, 268, TEAHA, C. N. 269.
— Accentuat şi: *şífon.* CL 1964, 70, 73, ALR II/I MN 136, 3 891/325, 334, ALR II 3 544/334. — Pl. : *şifoane.* — Şi : **şifónd** (ALR II 3 544/353), **şifónt** (ALR II/I MN 136, 3 891/353) s. n.
— Din magh. **sifon.**

ŞIFÓN[2], -Ă s. f., s. n. **1.** S. f. (Franţuzism învechit, rar) Cîrpă; zdreanţă. Cf. COSTINESCU.
2. S. n. Pînză albă de bumbac, uşor apretată, folosită la confecţionarea rufăriei de pat şi de corp; madipolon. Cf. ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DM, DN[2].
— Pl. : **(2)** *şifoane* şi (rar) *şifonuri* (CADE).
— Din fr. **chiffon.**

ŞIFONÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică materiale textile, obiecte de îmbrăcăminte etc.) A face să-şi piardă netezimea, formînd încreţituri neregulate; a boţi, a mototoli **(2).** Cf. COSTINESCU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Să nu-şi şifoneze pliurile de mătase.* C. PETRESCU, C. V. 173, cf. BUL. FIL. IV, 111, DM, DN[2], ALR SN IV h 1 157/987.
2. T r a n z. şi r e f l. (Familiar) A (se) supăra, a (se) ofusca **(1)**; t r a n z. a batjocori, a terfeli. Cf. COSTINESCU. *Găsiră mai prudent să se strecoare de la masă pentru ca nu cumva d. prefect... să fie pus în cunoştinţă că au participat... la o discuţie unde onoarea sa fost-a atît de brutal şifonată.* C. PETRESCU, O. P. II, 150, cf. SCRIBAN, D. *Îl cam şifonase presa... Dacă el va birui, oamenii vor uita tot ce s-a scris rău şi urît despre el.* STANCU, R. A. V, 202, cf. DM, DN[2].
— Prez. ind. : *şifonez.*
— Din fr. **chiffonner.**

ŞIFONÁBIL, -Ă adj. **1.** (Despre materiale textile, obiecte de îmbrăcăminte etc.) Care se şifonează **(1)** uşor. Cf. DN[2], L. ROM. 1960, nr. 1, 64.
2. (Familiar) Care se supără uşor, care nu ştie de glumă; susceptibil, irascibil, ţîfnos. Cf. M.D.ENC.
— Pl. : *şifonabili, -e.*
— Din fr. **chiffonnable.**

ŞIFONABILITÁTE s. f. (Rar) Proprietate a unor materiale textile, obiecte de îmbrăcăminte etc. de a se şifona **(1)** uşor. Cf. LTR[2], L. ROM. 1962, nr. 4, 56.
— **Şifonabil** + suf. *-itate.*

ŞIFONÁRE s. f. Acţiunea de a ş i f o n a **(1)** şi rezultatul ei. Cf. BUL. FIL. IV, 111, LTR[2], DP, DN[2].
— V. **şifona.**

ŞIFONÁT, -Ă adj. **1.** (Despre materiale textile, obiecte de îmbrăcăminte etc.) Cu netezimea deformată, cu încreţituri neregulate; boţit, mototolit **(1).** V. n e c ă l c a t **(2).** Cf. DL, DM.
2. (Familiar) Supărat, ofuscat; batjocorit, terfelit. Cf. BUL. FIL. IV, 128, DM. *El iese, foarte şifonat, ce-i drept, din încurcătură, avertizînd că rămîne să opereze în continuare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 25/1.
— Pl. : *şifonaţi, -te.*
— V. **şifona.**

ŞIFONÉR s. n. v. **şifonier.**

ŞIFONÉRĂ s. f. v. **şifonier.**

ŞIFONIÉR s. m., s. n. **1.** S. m. (Franţuzism învechit, rar) Negustor ambulant de haine vechi. *Şifonierul la Paris trăieşte cu zece ani mai puţin decît banchierul d-acolo.* BARASCH, I. 150/7, cf. COSTINESCU.
2. S. n. (Învechit, rar) Scrin; (sens curent) dulap în care se păstrează haine, lenjerie etc., g a r d e r o b, (regional) c a s t ă n, ş i f o n[1], ş o f r î n a r. V. o r m a n[1]. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Scoase cîteva hrisoave... pe care le ţinea ascunse în fundul şifonierului, sub cearşafuri.* BASSARABESCU, S. N. 162, cf. CADE. *În dreptul patului e un şifonier mare, tot gălbui, cu oglindă.* CAMIL PETRESCU, P. 82. *Cobora din pat... să contemple încă o dată obiectele din raftul şifonierei.* C. PETRESCU, O. P. I, 100, cf. id. Î. II, 143. *Cărţile... Cădeau... pe şifonieră, pe divan.* I. BOTEZ, B. I, 136. *Strînse o dantelă şi o puse în şifonieră.* BRĂESCU, M. B. 13. *Acelaşi blînd parfum de şifonieră deschisă — cu bomboane acre, şocolăţi, levănţică şi flacoane de parfum — răspîndea doamna Deleanu.* TEODOREANU, M. II, 270, cf. PRIBEAGUL, P. R. 57. *În odaia tantii Fira toate erau în neorînduială. Uşile de la şifonier deschise, jupoane de tafta neagră aruncate pe speteazele scaunelor.* CĂLINESCU, C. N. 161, cf. id. E. O. I, 194. *Trecu prin tindă şi pătrunse într-o odăiţă veselă... Pe divanuri, macaturi de lînă. O şifonieră cu oglindă mare; o masă şi cîteva scaune.* SADOVEANU, O. VIII, 100, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 379, DM, DN[2]. *Acum unele fete, cînd se mărită, au şifonier.* ALR II/I MN 136, 3 891/987.
— Pronunţat: *-ni-er.* — Pl. : **(1)** *şifonieri,* **(2)** *şifoniere.* — Şi : **(2) şifoniéră** s. f., (regional, **2**) **şifonér** (ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ALR II/I MN 136, 3 891/47, 105, 141, 157, 182, 228, 235, 260, ALR II 3 544/105, 260, A II 12, III 4, MAT. DIALECT. I, 193, L. ROM. 1966, 274; pl. şi *şifoneruri* ALR II/I MN 136, 3 891/235, MAT. DIALECT. I, 193) s. n., **şifonéră** (RESMERIŢĂ, D., L. ROM. 1966, 274, 280), **şfonéră** (L. ROM. 1966, 274) s. f., **şofonér** (ALR II/I MN 136, 3 891/284) s. n., **şufoniéră** (L. ROM. 1966, 274) s. f.
— Din fr. **chiffonnier.**

ŞIFONIÉRĂ s. f. v. **şifonier.**

ȘIFT subst. v. **șiftuh.**

ȘIFTU subst. v. **șiftuh.**

ȘIFTUH subst. (Învechit) Varietate de postav nedefinită mai îndeaproape. *Un cal bun, prețuit derept 20 de lei bătuți și trei coți de șiftu* (a. 1677). IORGA, S. D. XVI, 64. *Șiftuh vînăt închis* (a. 1796). id. ib. VIII, 85. *Dintre mărfurile apusene, aflăm numai :... vechile postavuri ardelenești, flandres, brevaș și șift.* id. c. I III, 146, cf. SCRIBAN, D. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Postav șiftu, bucata 88 bani* (a. 1761). ARHIVA R. II, 337.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Și: **șiftu** (accentul necunoscut), (suspect) **șift** subst.

— Din germ. **Schieftuch.**

ȘIGÁCI, -CE adj. v. **șăgaci.**

ȘÍGHIE s. f. v. **șirghie.**

ȘIGUBẮȚ, -EÁȚĂ adj. v. **șugubăț.**

ȘIHO interj. (Regional) Strigăt cu care se alungă vițeii (Lisa—Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

— Accentul necunoscut.

— Onomatopee.

ȘIHÓI s. n. v. **șuvoi**[1].

ȘIJLOITRU subst. (Regional) Lemn care se pune la căruță de la o loitră la alta (Clopotiva—Hațeg). Cf. GREGORIAN, CL. 62.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. l o i t r ă.

ȘIL s. m. v. **chil.**

ȘILAIZIN subst. v. **șlaizin.**

ȘILĂDÍTĂ adj. (Prin Transilv.; despre mori) Care nu are pietrele ferecate. *Moara mea e șilădită, Mine nu poți coace pită.* REV. CRIT. IV, 339, cf. ALR SN I h 151/95.

— Pl.: *șilădite.* — Și: **șeladuítă** adj. ALR SN I h 151/95.

— Etimologia necunoscută.

ȘILBÓC s. n. (Transilv., Ban., prin Maram. și Bucov.) **1.** Santinelă. Cf. JAHRESBER. III, 327, MÎNDRESCU, I. G. 81, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 350, CONV. LIT. XX, 1018, BIBICESCU, P. P. 457. *O dat la șelboace ș-or băut rachie.* JAHRESBER. IV, 305. *Și-mpăratu avea și șilboace-n tăte părțile.* ALEXICI, L. P. 261, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 333, L. COSTIN, GR. BĂN. 191. *În turnu bisăricii o fost șălbocu lor.* ARH. FOLK. III, 79, cf. ALR SN IV h 961.

2. Serviciul de pază al santinelei. Cf. SCRIBAN, D., DM. *Te pune la șilboc, De-ar fi ploaie, de-ar fi foc!* HODOȘ, P. P. 222. *De-ar ploia ploaie cu foc, Cătana merge-n șilboc.* DENSUSIANU, Ț. H. 160. *Cînd s-o fost băgat cătană, i-a venit rîndu la șilboc.* COM. SAT. V, 108, cf. ALR SN IV h 961/279, MN h 961/36.

3. Locul unde stă santinela. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 81, JAHRESBER. X, 207, DM. *Cătana... se plimbă prin șilboc.* BIBICESCU, P. P. 133, cf. 457.

4. (În e x p r.) **A sta (la sau în) șilboc** sau **a fi de șălboc** = a sta de santinelă. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *De-ar ploua ploaie de foc, Cătana nu stă pe loc, Făr' numai cînd stă șilboc!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 313. *Toți au casă, toți au loc, Numai io stau la șilboc!* HODOȘ, P. P. 209, cf. 208. *Toată ziua merg pe drumuri, Noaptea stau șălboc la tunuri.* L. COSTIN, GR. BĂN. 191. *Îi de șălboc.* ALR SN IV MN h 961/2, cf. MAT. DIALECT. I, 193. ◇ (Cu schimbarea construcției) *Nice bem, nice mîncăm, Numai în șălboc că stăm.* BÎRLEA, B. 8.

— Pl.: *șilboace* și **(2, 3)** *șilbocuri.* — Și: **șalbóc** (BÎRLEA, B. 8, ALR SN IV MN h 961/40), **șălbóc** (pl. *șălboace*), **șelbóc** (pl. *șelboace*), **știlbóc** (CONV. LIT. XX, 1018, ALR SN IV h 961/279), [illegible] ALR SN IV h. 961/279) s. n.

— Din magh. **silbok,** scr. **šiljbok.**

ȘILD s. n. **1.** Piesă de metal (sau de material plastic) care se fixează în dreptul mînerelor și broaștelor la uși, ferestre, sertare etc. pentru protecție sau ca ornament. *Șilduri de fier, simple, pilite, șlefuite, cătrănite sau lăcuite.* NICA, L. VAM. 232, cf. CADE. *Articole de lăcătușerie,... broaște, încuietori, coltare,... șilduri, cremoane.* NOM. MIN. I, 124, cf. LTR[2], DM, DN[2]. ✦ (Rar) Verigă pe care se atîrnă cheile. Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U.

2. (Prin Ban.) Cozoroc. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 191, ALR SN IV h 1 162/2.

— Pl.: *șilduri.* — Și: (regional) **șilt** (pl. și *șilte* ALR SN IV h 1 162/2) s. n. ib.

— Din germ. **Schild.**

ȘILEÁN, -Ă adj. v. **șălean.**

ȘILÉGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘILÉITRĂ s. f. v. **silitră.**

ȘILÉR[1] s. m. v. **siler.**

ȘÍLER[2] s. n. (Prin Maram.) Unealtă folosită la cojitul trunchiurilor de brad mai subtiri. Cf. ARVINTE, TERM. 167.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schäler.**

ȘILERI subst. (pl.) (Prin nordul Munt.) „Pantofi pe talpă legați de picior prin niște curele". RĂDULESCU-CODIN.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ȘILÍC s. n. v. **işlic.**

ȘÍLICA interj. (Prin vestul Transilv.; de obicei repetat) Cuvînt cu care se cheamă ratele. Cf. A I 21, 23.

— Și: **șirica** interj. A I 21.

— Etimologia necunoscută.

ȘILÍGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘÍLIMINDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ȘILÍNCĂ s. f. v. **șirincă.**

ȘÍLING s. m. **1.** (Și în sintagma *șiling englez*) Unitate monetară englezească, divizionară, egală cu a douăzecea parte dintr-o liră sterlină; moneda care o reprezintă. Cf. STAMATI, D. *N-aș fi plătit nici un șeling dacă ar fi fost să mă duc atuncea.* CALENDAR (1858), 56/12. *Fata îi spune că venise acolo pentru întîia dată, pentru că sînt săraci și nu pot plăti de mai multe ori cîte un shilling.* GHICA, S. 437, cf. PONTBRIANT, D. *Livra sterling... se imparte în 20 shilingi, de cîte 12 dinari fiecare.* CLIMESCU, A. 290, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se știe doar că o grivnă valora 36 groși...; 1 șiling englez = 3 lei.* N. A. BOGDAN, C. M. 169, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CONTEMP. 1948, nr. 108,3/1, DM, DN[2].

2. (Și în sintagma *șiling austriac*) Unitate monetară austriacă; moneda care o reprezintă. Cf. ALEXI, W., CADE, DM, DN[2].

— Accentuat și: *șilíng.* ALEXI, W. — Scris și: (după fr. și engl.) *shilling, shiling.* — Pl.: *șilingi.* — Și: (rar, **2**) **șéling** s. m.

— Din (1) fr. **shilling,** engl. **shilling,** (2) germ. **Schilling.** — **Șeling** < fr. **schelling.**

ŞILÍTRĂ s. f. v. **silitră.**

ŞILUȚĂ s. f. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. Com. din POIANA – VAȘCĂU.

— Accentul necunoscut. — Pl. :?

— Etimologia necunoscută.

ŞILVOÍZ subst. v. **silvoiz.**

ŞIM s. m. v. **chim.**

ŞIMBORĂ s. f. (Bot. ; regional) Cimbru *(Satureja hortensis).* BORZA, D. 156, cf. 292.

— Accentul necunoscut. — Pl. :?

— Cf. c i m b r u.

ŞIMÉDĂR s. n. v. **șimledăr.**

ŞÍMI subst. Numele unui dans asemănător cu foxtrotul ; melodie după care se execută acest dans. *Țiganii înțeleseră și, din mers, o deteră în vals. . . din shimy în tango.* ARDELEANU, D. 159, cf. C. PETRESCU, C. V. 202, DL, DM, DN.

— Scris și : (după fr.) *shimy.*

— Din fr. **shimmy.**

ŞIMÍE s. f. v. **chimie.**

ŞIMITĂU s. n. **1.** (Transilv. și prin Ban.) Drișcă. Cf. H XVII 63, XVIII 34, VAIDA, CABA, SĂL., TEAHA, C. N. 271.

2. (Prin Transilv.) Mistrie **(1)** (de lemn). Cf. ALR II I h 241.

— Pl. : *șimităie.* — Și : **șimitau** s. n. TEAHA, C. N. 271.

— Din magh. **simító.**

ŞIMITUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional ; complementul indică pereți) A murui[1] **(1)** (Mihăileni – Miercurea Ciuc). Cf. ALR II/I MN 116, 3 786/574.

— Prez. ind. : *șimituiesc.*

— Din magh. **simít.** Cf. ș i m i t ă u.

ŞIMIZÉT s. n. v. **șemizetă.**

ŞIMLÉDĂR s. n. (Transilv. și prin Maram.) Cozoroc. ALR SN IV h 1 162.

— Pl. : *șimledăre.* — Și **șimléider** (ALR SN IV h 1 162/334), **șimédăr** (ib. h 1 162/353) ; pl. *șimeduri* ib.), **șimédru** (ib. h 1 162) s. n.

— Din germ. **Schirmleder,** magh. **si(r)mléder.**

ŞIMLÉIDER s. n. v. **șimledăr.**

ŞÍMLI subst. (Regional) Cozoroc (Sînnicolau Român – Oradea). ALR SN IV h 1 162/316.

— Din magh. **simli.**

ŞIMPANZÉU s. m. v. **cimpanzeu.**

ŞIMULTÓC s. n. v. **șomoltoc.**

ŞIN s. n. v. **șing.**

ŞINÁP s. m. v. **jneapăn.**

ŞINÁR s. n. (Popular) Fiecare dintre cuiele de fier cu care se fixează șina **(2)** pe obezile roții unui vehicul. Cf. DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 82, JAHRESBER. X, 208. *Iaca, colo, la roata dinainte trebuiesc niște șinare.* ap. CADE, cf. TDRG. *Șina se fixează de ciolane prin niște cuie de fier numite șinare, cîte unul de fiecare obadă.* PAMFILE, I. C. 129, cf. LTR[2], DM, H X 121, A V 14, 22, 33, 35, VI 26.

— Pl. : *șinare.*

— **Șină** + suf. *-ar.*

ŞÍNĂ s. f. **1.** Bandă de metal care se montează pe unele obiecte de lemn, pentru a le mări rezistența ; (regional) șparing[2]. Cf. FURNICĂ, I. C. 89, LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 388, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, TDRG. *Sania. . . are drept tălpi două scînduri. . . ; unii copii îi pun pe talpă șină, adică vreun cerc de poloboc.* PAMFILE, I. C. 153. *În mijlocul zidului din stînga, o ușe cu două șini în cruce și cu o clanță.* DELAVRANCEA, O. II, 353. *O ușă de stejar în două părți, ferecată cu șini groase de fier, cu broască de cetate și cu lăcata la fel.* HOGAȘ, DR. II, 28. *Șiful e făcut din lemn tare de stejar, încheiat la o parte cu șine de fier.* ROMANESCU, ZEȚ. 24. *Un interior modern cu un divan-studio într-un colț, cu fotolii plușate cu șină de metal și un dulap-bibliotecă.* VINEA, L. II, 239, cf. DM. ✦ (Învechit și popular ; la pl.) Fiare, ferecături folosite ca mijloc de tortură. *Și-ș îngreuia trupul cu ferecături de her. . . Și la amîndoă brațele așea era oblojit cu șine de her.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 172[r]/24. *Chinuirea era postul, nedormitul, culcarea pre gios. . . Osăbi de-aceastea îș îngreuia trupul și cu greimea herului ce-ș ferecasă și cercuisă trupul cu șine de her.* id. ib. decembrie 216[r]/25. *Aci-n gură de colnic Ședea un tînăr de voinic. . . De cinci șini e șinuit, De cinci luni neslobozit.* MAT. FOLK. 145. ✦ (Învechit) Lingou. *La Cozia au găsit vistieria m[ănă]stirii și au prădat-o. . . și încă au găsit turcii și șine de aur și de argint pe care domnul ctitorul le pusese în zidul clopotniții.* DIONISIE, C. 177, cf. TDRG. ✦ (Tehn.) Fiecare dintre barele de oțel (sau de lemn) de la bătătorul sau de la contrabătătorul batozei. *La batoze pentru treieratul mazărei se obișnuiește ca la tobă să se înlocuiască șinele de fier cu alte șine de lemn.* ION BOTEZ, STR. 42. *Pe bătător se montează 6. . . 8 șine.* LTR[2]. ✦ (Regional) Fuscel (la războiul de țesut) (Petrila). Cf. A III 16.

2. Cerc de metal care se montează pe obezile roților de lemn ale unui vehicul, pentru a le feri de uzură ; (regional) raf, șing **(I 1).** Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 388, DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 82. *Cînd voim se stringem roata unei trăsuri, se pune peste obada ei șina încălzită.* PONI, F. 106, cf. TDRG. *O roată legată numai prin ajutorul cepurilor n-are tărie ; ea se leagă, se încalță sau se îmbracă cu șină de fier.* PAMFILE, I. C. 129, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Trebuiesc strînse șinele și fiarele căruței noastre.* SADOVEANU, O. XVIII, 109, cf. SCRIBAN, D. *Pe fereastra deschisă. . . venea ceva din larma Podului Mogoșoaiei și mai ales huruiala asurzitoare a șinelor de fier ale trăsurilor pe caldarîm.* CAMIL PETRESCU, O. I, 267, cf. LTR[2], DP, DM. *O roată se compune din : căpățînă. . . cepi și șina de fer.* H IV 44, cf. X 69, XII 173, ALR SN II h 339. *Ce-i rotund Și fără fund? (Șina roții).* ȘEZ. XVI, 171.

3. Fiecare dintre barele de metal, laminate după un anumit profil, care, fixate una în continuarea celeilalte pe traverse și dispuse în două benzi paralele, formează calea de rulare pentru unele vehicule cu roți ; fiecare dintre cele două benzi continue formate astfel ; (regional) raf, șing **(I 2),** șteangără. Cf. MOLNAR, 113. *Roatele mașinii și ale căruțelor umblă pă niște șine de fier ce sînt așăzate pă acele drumuri.* MN (1836), 67[2]/6. *Drumuri de fer sau ferecate. . . avînd pre ele întinse două paralele șine de fer.* CALENDAR (1856), 40/9. *S-au pus șinele de fer care nu produc nici o frecare împiedecătoare.* BARASCH, M. III, 133/11. *Am îmblat Pe drumuri lungi, cu șine ferecate.* NEGRUZZI, S. II, 28. *Se-ncrucișează-n aer, în lung și-n lat, după sistema engleză, șinele unui număr nenumărabil de căi ferate.* CARAGIALE, O. IV, 287, cf. DDRF. *Îi luneca ochii în josul liniei, pînă în depărtare, unde se-mpreună șinile și se pierd.* SP. POPESCU, M. G. 27, cf. MÎNDRESCU, I. G. 82, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Șinele se lungesc în urmă ca doi șerpi nesfîrșiți.* C. PETRESCU, S. 44. *Șine de drum de fier.* NICA, L. VAM. 233, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Perechile de șine se multiplicau, se apropiau, se întretăiau.* RE-

BREANU, R. I, 13, cf. id. NUV. 262. *Procedeul sudurii alumino-termice se aplică în general la sudarea capetelor șinelor.* IOANOVICI, TEHN. 168. *La crucea drumului, o roată s-a prins în șina tramvaiului.* CAZIMIR, GR. 23. *Sînt un fel de căsuțe pe roate, și roatele acestor căsuțe se îmbucă pe șine de fier.* SADOVEANU, O. VIII, 549, cf. SCRIBAN, D. *Șini pentru tramvaie.* SOM. MIN. I, 81, cf. BOGZA, A. î. 64. *Trenul a sărit de pe șini.* STANCU, D. 128, cf. LTR², DP. *Azi... trec pe-neovoiate șine Vagoanele cu lemn.* LABIȘ, P. 100. *Șinele de tramvai luceau de umezeală.* V. ROM. septembrie 1958, 16, cf. DER, ALR SN III h 868. ◆ P. e x t. Cale ferată. v. f e r a t ă. *Pe șina proaspătă, s-a scos încă o locomotivă.* SAHIA, N. 29. *Cîte-o drezină A-ncremenit răsturnată alături de șină.* V. ROM. iulie 1954, 211. *Parcă n-ar fi rămas... așa de urgisită, lîngă șină.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 7.

4. Fiecare dintre barele (de metal), dispuse paralel, care servesc drept cale de ghidare pentru anumite piese mobile¹ din unele instalații tehnice. *Drumurile mașinelor (șinele) vor fi totdeauna pline cu ulei, pentru ca părțile mașinii, cari calcă pe ele, să alunece cu înlesnire.* G. IONESCU C. T. 347. *Șinele au poziție orizontală și se țin scăldate în ulei.* V. MOLIN, V.T. 78, cf. ALR II 6 423/812, 6 438/157, 182, 250, 365, 386.

— Pl. : *șine* și (popular) *șini*, (regional) *șinuri* (ALR SN II h 339/386, III h 868). — Și : (regional) **șínură** (pl. *șinuri* ib. III h 868/219) s. f. ib.

— Din germ. **Schiene**. Cf. pol. s z y n a. — **Șinură**: sg. refăcut după pl. *șinuri*.

ȘINĂLÍ vb. IV v. **șăinăli**.

ȘINC¹ s. n. (Bucov.) Tejghea (la prăvălie, cîrciumă etc.). Cf. L. ROM. 1966, 581, LEXIC REG. 108.

— Pl. : ?

Din germ. **Schenk[tisch]**.

ȘINC² s. n. v. **șing**.

ȘINCÁNA s. f. art. (Regional) Numele unui dans popular ; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 145.

— De la n. pr. **Șinca**.

ȘÍNCĂ s. f. v. **șing**.

ȘINCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Bucov.) A gîngăvi. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind. : ?

— Probabil formație onomatopeică. Cf. c i n c ă i.

ȘINCĂÍT, -Ă adj. (Bucov.) Gîngav. Cf. LEXIC REG. 108.

— Pl. : *șincăiți, -te.*

— V. **șincăi**.

ȘINCĂNEÁSCA s. f. art. (Prin sudul Transilv.) Numele unui dans popular, asemănător cu polca ; melodie după care se execută acest dans. *Sînt și alte jocuri, de vro cinci feluri, cum e băicșanca (ungureasca), mocăneasca,... șincăneasca.* REV. NOUĂ, VI, 345, cf. PAMFILE, J. III, 11.

— Cf. ș i n c a n a.

ȘÍNDĂR subst. (Prin Transilv. ; în construcția) *De-a șindărul* = numele unui joc de copii, în care jucătorii, așezați în două rînduri, față în față, își aruncă unul altuia o minge. Cf. PĂCALĂ, M. R. 201, MAT. DIALECT. I, 268.

— Etimologia necunoscută.

ȘINDEÁLĂ s. f. v. **șindel**.

ȘINDEL subst. (Argotic) **1.** Cuțit. Cf. BUL. FIL. II, 207, GR. S. VII, 99, 125, BL V, 225, IORDAN, STIL. 372.

2. Tăietură, lovitură de cuțit. GR. S. VII, 125. *I-a tras o șindeală.* ib.

3. Numele unui joc de copii în care jucătorii aruncă, din anumite poziții, un cuțit sau o furculiță astfel încît acestea să se înfigă în pămînt. Cf. REV. CRIT. III, 169, BL II, 186, IORDAN, STIL. 372.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ? — Și : **șindeálă** s. f., **șindrel** (accentul necunoscut, BUL. FIL. II, 207) subst.

— Din țig. **Șindealo**.

ȘINDELÁR s. m. v. **șindrilar**.

ȘINDELÍT, -Ă adj. v. **șindrilit²**.

ȘINDÍ vb. IV. T r a n z. (Argotic) A tăia cu cuțitul. *Era să-l șindească.* BUL. FIL. II, 207, cf. 212, BL IV, 199. *I-a șindit crăcanii la bulan.* GR. S. VII, 125, cf. IORDAN, STIL. 372.

— Prez. ind. : *șindesc.* — Și : **șindrí** vb. IV. BL IV, 199.

— Din țig. **šindo** (part. al lui *šin-*).

ȘINDÍL s. n. v. **șindrilă**.

ȘINDILÁR s. m. v. **șindrilar**.

ȘINDILÁRIU s. m. v. **șindrilar**.

ȘINDÍLĂ¹ s.f.v. **sedilă²**.

ȘINDÍLĂ² s. f. v. **șindrilă**.

ȘINDILÍ vb. IV v. **șindrili**.

ȘINDILÍCIU s. m. (Prin vestul Transilv.) Acoperiș din șindrilă **(1)**; (regional) șindiliș. Cf. CL 1961, 460, com. din VAȘCĂU.

— Pl. : *șindilici.*

— **Șindilă** + suf. *-ici.*

ȘINDILÍRE s. f. v. **șindrilire**.

ȘINDILÍȘ subst. (Prin vestul Transilv.) Șindiliciu. Com. din POIANA—VAȘCĂU, cf. A I 35.

— Pl. : ?

— **Șindilă** + suf. *-iș.*

ȘINDILÍT¹ s. n. v. **șindrilit¹**.

ȘINDILÍT², -Ă adj. v. **șindrilit²**.

ȘINDILÍȚĂ s. f. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui ș i n d i l ă². V. ș i n d r i l ă **(1)**. Cf. CADE 1250, JARNIK-BÎRSEANU, D. 508.

— Pl. : *șindilițe.*

— **Șindilă²** + suf. *-iță.*

ȘINDILÚȚĂ s. f. v. **șindriluță**.

ȘINDRÁR subst. (Regional) Acoperiș din șindrilă **(1)** (Bocșa). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184.

— Pl. : ?

— **Șindră¹** + suf. *-ar.*

ȘÍNDRĂ¹ s. f. (Ban. ; adesea cu sens colectiv) Șindrilă **(1)**. *Fă-ți cîteva despicături... dintr-o șindră sau din alt lemn.* TOMICI, C. A. 174/9, cf. 77/3. *Șoprul e acoperit... cu șîndră.* LIUBA-IANA, M. 101, cf. 95, TDRG 1128, CADE 1250, SCRIBAN, D. 1280, DM, II XVIII 111. *Bîrtu-i mic și șindruit, Toată șindra d-un florint.* HODOȘ, P. P. 60. *Frunză verde de pe șîndră, Cată-ți, bade, altă mîndră.* id. ib. 107, cf. GR. BĂN., L. COSTIN, GR. BĂN. 193, CHEST. II 233/8, 234/9, ALR I 668/24, ALR II I h 229/29.

— Pl. : *șindre.*

— Din scr. **šindra**.

ȘÍNDRĂ² s. f. (Regional) Bucată îngustă de pămînt **(4)** (Viștea de Jos—Victoria). Cf. CHEST. IV 96/173.

— Pl. : *șindre.*

Cf. s u l i n d r ă, ș i n d r ă¹, ș i n d r i l ă.

ȘINDREL subst. v. **șindel**.

ȘINDRÍ vb. IV v. **șindi**.

ȘINDRILĂ vb. I v. **șindrili**.

ȘINDRILÁR s. m., s. n. **I.** S. m. **1.** Meseriaș care face (și vinde) șindrile **(1)**. V. ș i t a r **(1)**. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 388, LM, BARCIANU, JAHRESBER. X, 208, ALEXI, W. *Am la îndemînă lemnul și uneltele cu care mă dedau la meșteșugul șindrilarului.* ap. CADE. *Vin meșteșugari, de la șindrilari cari se judecă cu boierii mari, pînă la fabricanții de figuri de ceară.* IORGA, L. II, 38, cf. TDRG. *Șindilarii, acei munteni cari se îndeletnicesc împrejurul casei lor cu facerea șindilei, apar tîrziu.* PAMFILE, I.C. 108, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Cîteva piscuri ies mai deasupra, fără a arăta goluri: așa Rarăul ori Deleleul, ori Hălăuca: sînt munții șindrilarilor ori catargiilor.* SADOVEANU, O. XVI, 373, cf. SCRIBAN, D., DM.

2. Meseriaș care bate șindrile **(1)** pe acoperiș. Cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Fusese dulgher și șindrilar, adică învelea casele cu șindrilă, meșteșug în care se pricepea.* PAS, Z. I, 159, cf. DM, CHEST. II 10/100.

II. S. n. **1.** (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *șindriler)* Construcție rudimentară, alcătuită dintr-un acoperiș de șindrilă **(1)**, susținut de furci, care servește ca adăpost pentru ciobani la stînă. Cf. VUIA, PĂST. 30, 31.

2. (Regional) Burghiu mare (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 86.

— Pl.: **(I)** *șindrilari*, **(II)** *șindrilare.*— Și: (învechit și regional) **șindriláriu** (LM, TDRG), **șindiláriu** (KLEIN, D. 424, LB, ISER, LM) s. m., (regional) **șindrilér** (VUIA, PĂST. 30, 31) s. n., **șindilár, șindelár** (H XI 517) s. m.

— **Șindrilă** + suf. *-ar.*

ȘINDRILÁRE s. f. v. **șindrilire.**

ȘINDRILÁRIU s. m. v. **șindrilar.**

ȘINDRILÁT, -Ă adj. v. **șindrilit².**

ȘINDRÍLĂ s. f. **1.** (Atestat prima dată între 1496—1507, cf. D. BOGDAN, GL. 227; adesea cu sens colectiv) Scîndură de brad, de fag etc., îngustă și subțire, întrebuințată mai ales la acoperitul clădirilor; (regional) șindră¹, ștablon **(5)**. V. ș i ț ă¹ **(1)**, d r a n i ț ă, p r ă ș t i l ă, c h i o r p e a c ă. *Să cumpere cuie de șindile de traba cetății* (începutul sec. XVII). ROSETTI, B. 65. *20 drumuri de cuie de șindril[ă] și sopon* (începutul sec. XVII). IORGA, D. B. I, 23. *20 lei au cumpărat 40.000 șindili pentru acoperemîntul chiliilor și a turnului* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 266, cf. 269. *Șindilă, carul 1 leu* (a. 1761). ARHIVA R. II, 339/14. *De iaste să se facă zidirea înlăuntru în oraș, negreșit să fie acoperișul ori de olane ori de șindrilă.* PRAV. COND. (1780), 144. *Coperemîntul de lemn foarte des coperit pe deasupra cu stuh, pentru că peruvienii nu știia metaherisirea șindilii nici a oalelor.* IST. AM. 44ʳ/20, cf. MOLNAR, D. 91, KLEIN, D. 424. *Cuie de șindilă* (a. 1800). FURNICĂ, I. C. 196. *Căldărarii... Taie în arămuri ca și în șindile Și rabdă foame cîte trii zile.* BUDAI-DELEANU, Ț. 93. *Orice fel de hereste, șindilă, var, piatră, oale pentru acoperemînt ce să vor aduce cu rînduială pentru trebuința curții gospod* (a. 1823). URICARIUL, V, 62/18, cf. LB, ISER, POLIZU. *Case... cu arcade și bolte învîrtite, beciuri și pimnițe pe dedesubt; învelitoarea de șindrilă mai naltă decît casa, și cu streașina scoasă de jur împrejur de doi coți.* GHICA, S. 494. *Pe Svorăște mai cu seamă se află acareturi... de piatră, coperite cu șindrilă.* I. IONESCU, D. 321, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 388, LM. *Casele, cele mai multe mici, cu pridvorul de lemn, învălite cu șindrile.* BOLINTINEANU, ap. CĂLINESCU, S.C.L. 82. *Se văd încă. subt o șandrama de șindrilă, ruinele celeilalte biserici.* ODOBESCU, S. II, 223, cf. I, 342. *În mijlocul unei grădini pustii... se înalțau ochii de ferestă spartă a unei case vechee, a cărei streșină de șindilă era putredă.* EMINESCU, P. L. 29. *Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în țintirim, care era îngrădit cu zăplaz de bîrne, streșinit cu șindilă.* CREANGĂ, O. 179. *Capitala noastră nu era decît o imensă grămădire de case acoperite cu olane sau șindrilă.* CARAGIALE, O. IV, 287, cf. 7. *Să rupă o șindrilă din streașina casei.* ISPIRESCU, L. 149. *Acoperișele de șindrilă.* DELAVRANCEA, S. 117. *Locuiam într-o casă mare, cu acoperiș de șindrilă.* MACEDONSKI, O. III, 33, cf. VLAHUȚĂ, R. P. 39, MÎNDRESCU, I. G. 82, GHEȚIE, R. M. *Casele țărănești... de la cîmp acoperite cu stuf (stuh) sau cu paie se deosebesc de cele de la munte acoperite cu șindrilă sau draniță.* DAME, T. 93, cf. BARCIANU, JAHRESBER. X, 208, ALEXI, W. *Jur împrejur se îngrămădeau doage nelucrate și șindrili necioplite.* ap. TDRG. *Locuitorii Țării Românești aduceau din cele mai vechi timpuri de la sașii vecini și fierul și oțelul și plumbul (cu care, cum se știe, își acopereau bisericile, casele fiind acoperite totdeauna cu șindrilă ardeleană).* IORGA, B. R. 90. *Vîntul... De pe vîrful șurii noastre Smulge-n zbor cîte-o șindrilă.* GOGA, POEZII, 66. *Șindila... a fost făcută multă vreme în munte.* PAMFILE, I. C. 108, cf. 422. *O polată încăpătoare, învelită cu șindrilă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 62. *Case cu învălișul de șindilă se zăreau ici și colo.* AGÎRBICEANU, A. 71. *Se bat lații de-a curmezișul căpriorilor, la mici distanțe, unde învălișul e de șindile, și la distanțe mai mari, unde e de șise.* PĂCALĂ, M. R. 406, cf. 448, RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 293, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *De multe ori a pus mîna pe bardă... să astupe găurile din acoperiș cu o jindrilă nouă.* VLASIU, A. P. 296, cf. DS. *Șindrilele și scîndurile acoperișurilor erau risipite.* SADOVEANU, O. XVI, 225. *Numai puține case, ale celor mai înstăriți, cu acoperiș de șindrilă sau țiglă.* ARH. FOLK. VI, 135. *Un tei acoperă cu frunza șindrila sfîntului locaș.* ARGHEZI, VERS. 87. *La vad, un pod de lemn, cu coperișul de șindrilă... Se-ntinde peste Mureș.* BLAGA, POEZII, 393. *Au intrat pe o poartă înaltă acoperită cu șindrilă.* CAMIL PETRESCU, N. 65, cf. C. PETRESCU, A. R. 6. *Ceva mai la o parte, se vedea o biserică mică acoperită cu șindrilă.* STANCU, R. A. II, 298. *Ședea în vîrful unui car încărcat cu șindrile și scînduri.* V. ROM. iulie 1953, 111. *Fusese dulgher și șindrilar, adică învelea casele cu șindrilă.* PAS, Z. I, 159. *Stîlpul de la intrarea în tîrnaț... susținea grinda de sub marginea acoperișului de șindrilă.* BENIUC, M. C. I, 66. *În această clădire de scînduri și șindrilă, pașii răsunau pe parchet.* VINEA, L. II, 306, cf. DP, DER, SCL 1966, 467. *Meșterii gîndea Și ei își făcea Aripi zburătoare De șindrili ușoare.* ALECSANDRI, P. P. 191, cf. H II 222, IV 157, X 69, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 287. *Auzea pocnind de ger șîndila pe casă.* SBIERA, P. 281, cf. ȘEZ. IV, 136, MAT. FOLK. 1436, BUD, P. P. 3, PĂSCULESCU, L. P. 7, 258, VÎRCOL, M. 88, GR. BĂN. *Casa să și-o șindilea(scă). Cu șindilă de badog.* BÎRLEA, C. P. 59, cf. ARH. OLT. III, 389, ARH. FOLK. VII, 122, CHEST. II 233/4, 236/44, V 8/2, 22, 44, 66, 82, 95, 35/9, 43/63, ALR I 668/842, ALR II/I h 229, MN 126, 3843, A I 12, 20, 21, 22, 26, 34, 35, 36, II 1, 12, III 4, 16, 17, V 25, 33, IX 3, 5.

2. F i g. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.; în forma *șindilă)* Loc de arătură lung și îngust. Cf. CHEST. IV 128/22, 113, A III 17.

— Pl.: *șindrile* și (regional) *șindrili.* — Și: (regional) **șindílă** s. f., **șindíl** (L. ROM. 1960, nr. 5, 36; pl. *șindile* ib.) s. n., **șandílă** (H IX 90, CHEST. II 234/11), **hindílă** (STERESCU, N. 1167), **jindrílă, sindrílă** (CHEST. V 8/95, 43/63), **sindílă** (ib. II 233/4, A III 16) s. f.

— Din germ. **Schindel.**

ȘINDRILÉR s. n. v. **șindrilar.**

ȘINDRILÍ vb. IV. T r a n z. (Complementul indică clădiri, garduri etc.) A acoperi cu șindrilă **(1)**; (regional) a șindrui. V. ș i ț u i. *Au dires clopotnița la Sfetei Neculaiu, o au șindilit peste tot.* NECULCE, L. 60. *Doamna măriei sale... s-au apucat de-u tocmit ș-au șindilit mitropolia ce vechi.* id. ib. 172. *16 lei au dat meșterilor cari au șindilit polile bisăricii* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 255. *15 lei au dat unui meșter ce-au șindrilit turnul de pe poartă* (a. 1742). ib. 266, cf.

KLEIN, D. 124, GCR II, 223, LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Merg îndată să m apuc de șindilit încăperea.* ALECSANDRI, T. 1558, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 688, LM. *Pune geam la casa și-ndreaptă o spre [illegible] cu fața; șindilește-o și gătește-o cu [illegible].* [illegible] O. 65, cf. DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. X, 208, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, ȘERBAN, D., DM, SCL 1970, 15, BUD, P. P. 82. *Care a lua pe mîndra, Casa să și-o șindilea(scă).* BÎRLEA, C. P. 59, cf. ARH. FOLK. VI, 299, CHEST. II 234/1, ALR I 668/528, 588, 850, ALR II/I MN 126, 3843/272, 284, ALR II 6668 bis/272, 349, 836. ◇ (Prin lărgirea sensului; în poezia populară) *Drumul ți l-aș șîndili Tot cu șîndile de fag Pîn'la noi, bădiță,-n prag!* F (1870), 355, cf. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 139, ȘEZ. II, 46, ȚIPLEA, P. P. 63, L. COSTIN, GR. BĂN. 192, FOLC. MOLD. I, 602.

— Prez. ind.: *șindilesc.* — Și: (regional) **șindilí, șandilí** (CHEST. II 234/11) vb. IV, (învechit, rar) **șindrilá** (PONTBRIANT, D., COSTINESCU) vb. I.

— V. **șindrilă.**

ȘINDRILÍRE s. f. Acțiunea de a ș i n d r i l i și rezultatul ei; șindrilit¹. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF.

— Pl.: *șindriliri.* — Și: (regional) **șindilíre** (POLIZU), (învechit, rar) **șindriláre** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— V. **șindrili.**

ȘINDRILÍT¹ s. n. Acțiunea de a ș i n d r i l i și rezultatul ei; șindrilire. Cf. RESMERIȚĂ, D., DM, H IV 139.

— Și: (regional) **șindilít** s. n. RESMERIȚĂ, D. 755, DM.

— V. **șindrili.**

ȘINDRILÍT², -Ă adj. (Despre clădiri, garduri etc.) Cu acoperiș de șindrilă (1); (regional) șindruit. *Tot curți șendilite boierești au arsu atunce.* NECULCE, L. 97. *Semnele acestei moșii sînt aceste ce le arăt: mai jos de unde vine drumul din tîrgul de vite pe lîngă crucea cea șindilită și scoboară direpl la podișor* (a. 1713). URICARIUL, VII, 15, cf. IORGA, S. D. I, 318, LB. *În curte mai sînt o cuhnie cu doă odăi,... grajdu pă tălpi groase ulucit și șindrilit nou.* CR (1834), 318²/43, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM 537, DDRF. *Are-o casă-naltă Mîndru ridicată, Casă șindilită, Mîndru văruită!* COȘBUC, P. II, 145, cf. RESMERIȚĂ, D. *O maghernită șindrilită... se înălța în două caturi.* BRĂESCU, A. 96. *Am durat un zaplaz șindrilit, ca să despart de lume chinovia cea nouă.* SADOVEANU, O. XVI, 624, cf. X, 515, DM. *Dumneavoastră aveți parte De curți nalte, luminate, Văruite, șindrilite.* ALECSANDRI, P. P. 391, cf. 405. *Este-o casă nouă, Nouă șindrilită, Frumos văruită.* TEODORESCU, P. P. 661. *Pe simbria socotită Facu-mi casă șindrilită.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 409, cf. BUD, P. P. 3, BÎRLEA, C. P. 284. *Spusu-i-am primarului: Ș-a me casă-i ca ș-a lui, Numa șindilită nu-i!* ARH. FOLK. VI, 135, cf. VII, 40, ANT. LIT. POP. I, 81. *Pe cea casă șîndilită, Joacă-o mîță potcovită* (Luna). GOROVEI, C. 210. ✦ (Despre acoperișuri) De șindrilă (1). *La acoperemînt ce se face șindilit sau cu scînduri, trebuiesc 22 de căpriori.* I. IONESCU, C. 168/6. *Casele... cu un cat și cu beciuri cu învelitori țuguiate și șindrilate.* BOLINTINEANU, ap. CĂLINESCU, S.C.L. 82. *Ne oprirăm... la poarta unei căsuțe curățele, cu acoperișul șindrilit.* SADOVEANU, O. VI, 188.

— Pl.: *șindriliți, -te.* — Și: (învechit) **șendilít, -ă,** (regional) **șindilít, -ă, șindelít, -ă** (MARIAN, S.R.I. 36), (învechit, rar) **șindrilát, -ă** adj.

— V. **șindrili.**

ȘINDRILÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui ș i n d r i l ă (1). Cf. LB 614, RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Pl.: *șindriluțe.* — Și: (regional) **șindilúță** s. f. LB 614.

— **Șindrilă** + suf. *-uță.*

ȘINDRUÍ vb. IV. T r a n z. (Ban.) A șindrili. Cf. DM, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 20, 186, CHEST. II 234/9. ◇ R e f l. i m p e r s. *Preste corni se pun letezii și după rînduială se șindruiește.* TOMICI, C.A. 37/20.

— Prez. ind.: *șindruiesc.*

— **Șindră¹** + suf. *-ui.*

ȘINDRUÍT, -Ă adj. (Ban.; despre clădiri, garduri etc.) Șindrilit². Cf. DM. *Bîrlu-i mic și șindruit, Toată șindra d-un florint.* HODOȘ, P. P. 60.

— Pl.: *șindruiți, -te.*

— V. **șindrui.**

ȘINEÁC s. n. v. **șinic.**

ȘINEÁG s. n. v. **șinic.**

ȘING s. n. **I. 1.** (Prin nord-vestul Transilv.) Șină (2). Cf. CABA, SAL.

2. (Transilv. și prin Maram.) Șină (3). Cf. ALR SN III h 868. *Șase oameni abia pot ridica o șincă.* MAT. DIALECT. I, 193.

3. (Prin nord-vestul Transilv.) Fiecare dintre cele două bare, dispuse paralel, pe care se deplasează carul joagărului. Cf. ALR II 6 438/346, 349.

4. (Regional; în forma *șinc*) Leaț (la gard) (Boiu Mare—Baia Mare). Cf. ALR II/I h 268/272.

II. (Prin Transilv.) Cot (unitate de măsură). Cf. MÎNDRESCU, UNG. 104, VAIDA, com. BENIUC, ALR I 1 759/230.

III. (Prin vestul Transilv.) Stînjen de lemne; stivă de un stînjen. Cf. MÎNDRESCU, UNG. 104. *Lemnele-s afară-n șing.* F (1889), 296.

— Pl.: *șinguri.* — Și: **șinc** (ALR II/I h 268/272) s. n., **șincă** (pl. *șinci*) s. f., **șin** (ALR SN III h 868) s. n.

— Din magh. **sing** (variantă a lui *sín*). — **Șin** < magh. **sín.**

ȘINGHILE subst. (pl.) (Regional) Caise. V. c a i s ă (Caransebeș). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 185.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ȘINÍC s. n. (Învechit și regional) **1.** Măsură de capacitate pentru cereale sau pentru alte produse agricole, a cărei mărime variază, după regiuni și după epoci, aproximativ între 1 1/4 litri și 136 litri (echivalată uneori în greutate de la 12 kg la 50 kg); vas care are această capacitate; s p e c. măsură cu care se toarnă boabele în coș la măcinat¹ sau cu care se ia vama la moară. *Cumpănă direaptă și măsură direaptă și șinic direpl fie voao al măsurii.* BIBLIA (1688), 568²/46, cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER 251, POLIZU 552, LM, GHEȚIE, R. M. *În județul Dolj banița de măsură se numește sinice.* DAMÉ, T. 154, cf. BARCIANU, ALEXI, W. 442, TDRG. *Popușoiul se toarnă în coș cu banița, dimirlia,... băniciorul sau sinicea.* PAMFILE, I. C. 187, cf. RESMERIȚĂ, D. 755, ȘĂINEANU, D. U., CADE, ȘERBAN, D., DM 833. *Șinicu care este de 90 oca aici se numește baniță.* H II 240, cf. XVI 5, VICIU, S. GL. 15, VÎRCOL, V. 100, L. COSTIN, GR. BĂN. 26, ALR I 1 604/803, 850, ALR SN I h 181/886, h 182/886, L. ROM. 1959, nr. 1, 64, LEXIC REG. 27, II, 84, UDRESCU, GL., ZANNE, P. III, 736.

2. Cantitatea corespunzătoare unui șinic (1). *Aduc 2 șinice de aur și 200 lemne de abanos.* HERODOT (1645), 186. *Iar, neviind împărații la ospăți, le trimit cîte doă șinice de făină și cîte o vadră vin.* id. ib. 329. *Și frămîntă la colaci, Tot colacul d-un șineag, Ș-o prescură d-o măsură.* CĂTANĂ, B. 100, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 193. *Bîteagu mănîncă șineagu,* se spune despre un om lacom la mîncare și leneș. Cf. ZANNE, P. III, 627.

— Pl.: *șinice.* — Și: **șinig** (BARCIANU, ALEXI, W.), **șineác** (GHEȚIE, R. M., CADE), **șineág** (pl. și *șineaguri*), **sinic** (H V 5, XI 247) s. n., **sinice** s. f.

— Din tc. **șinik,** bg. **шиник,** scr. **šinik.** — Pentru variantele cu s-, cf. ngr. σινίκι.

ȘINIER subst. (Regional) Speteaza de sus a vatalei de la războiul de țesut (Petnic—Băile Herculane). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 193.

Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Cf. c i n i e.

ȘINÍG s. n. v. **șinie.**

ȘINÍNGĂ s. f. v. **șirincă.**

ȘINIÓR s. n. v. **șinor.**

ȘINÍSTRĂ s. f. v. **ginistră.**

ȘINÍSTRU s. m. v. **ginistră.**

ȘINJÓR s. m. v. **sinjor.**

ȘINLĂC s. n. v. **șenlic.**

ȘINLÉC s. n. v. **șenlic.**

ȘINLÍC s. n. v. **șenlic.**

ȘINÓR s. n. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Șnur **(1).** *Leagă... cu șinor de mătase galbină.* PO 274. *3 1/2 coț șinor de aur* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67, cf. MOLNAR, D. 370, KLEIN, D. 424, LB, ISER. *Nadragi (cioareci) strîmți împestrițați cu șinoare sau, cum le zicem pe la noi, găietane.* BARIȚIU, P. A. III, 24, cf. POLIZU, CIHAC, II, 390, LM. *Pieptariul... e înfrumusețat cu flori roșii din călmăjin (postav roșu) încunjurate cu bîrnaș (șinior) negru.* LIUBA-IANA, M. 18, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Bărbații purtau pălării..., înconjurate de șinoare galbene, rotunde, din fire aurite.* AGÎRBICEANU, A. 86. *Șinorul sau plimbătura, care se întinde pe marginea interioară a pojițelor..., se face din mătase.* PĂCALĂ, M. R. 514. *Burca...* [este] *înflorită cu șinioare.* MOLIN, R. B. 416, cf. SCRIBAN, D. 1282. *Cusătoarea prinde însă numai cipca, prima și șinoarele.* APOLZAN, P. I. 161, cf. DM. *Aduceți-mi vrăjitor, Pe la brîu cu cingători Și pe cioareci cu șinor.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 102. *Ești mîndru... Cu... Șinoare la nădragi.* MÎNDRESCU, L. P. 151, cf. CONV. LIT. XX, 1018. *Purta: cioareci albi cu șinoare vinete.* RETEGANUL, ap. CADE, cf. VAIDA, DOINE, 54. *Pune clopote la boi Și mi-i leagă... Cu șinoare de mătasă.* ȘEZ. III, 57. *Murguțul porumbior Cu căpăstrul de șinior.* CĂTANĂ, B. 65, cf. ȘEZ. VII, 183. *Să ne facem haine bune: Șubă cu șinor.* VICIU, COL. 175. *Turcii că l-or legat Cu șinoare de mătasă.* FRÎNCU-CANDREA, M. 214. *Șinorul e împletit.* BUD, P. P. 36, cf. VÎRCOL, V. 100, CABA, SĂL. *Se trage un șinor uns cu ceară prin umflătură.* Com. din SÎMBOLENI—TURDA, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 193, ALR II 3 331/27, 47, 76, 105, 157, 833, MAT. DIALECT. I, 96.

2. (Regional) Șiret[1] **(2)** de ghete. Cf. ALR SN IV h 1191.

— Accentuat și : *șînor.* ALR SN IV h 1 191/284, MAT. DIALECT. I, 96. — Pl. : *șinoare,* (m.) *șinori* (ALR SN IV h 1 191/551). — Și : **șînore** (ALR II 3 331/64 ; pl. *șinori* ib.) s. m., **șinior** s. n., **șinúr** (LM 537, ALR I 1 869/144) subst., **șinúră** (TDRG 1 432, SCRIBAN, D. 1 282, ȚIPLEA, P. P. 116, BUD, P. P. 82 ; pl. *șinuri* TDRG 1 432, SCRIBAN, D. 1 282, ȚIPLEA, P. P. 116, BUD, P. P. 82) s. f., **jinór** (CABA, SĂL.) s. n., **junór** (ALR SN IV h 1 191/605 ; pl. *junori* ib.) s. m.

— Din magh. **sinór, sinyór** (variante ale lui *zsinór).*
— **Șinur, șinură**: prin apropiere de *șnur.*

ȘINORÁ vb. I v. **șinori.**

ȘÎNORE s. m. v. **șinor.**

ȘINORÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Transilv. ; complementul indică haine) A șnurui **(2).** Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, LM 537, BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Învechit, în Transilv. ; complementul indică registre, dosare etc.) A șnurui **(1).** Cf. LM 537, ALEXI, W.

3. (Regional ; în forma *șînora;* complementul indică abcese subcutanate ale vitelor) A străpunge cu o sfoară unsă cu ceară, pentru a se elimina puroiul. Com. din SÎMBOLENI—TURDA.

— Prez. ind. : *șinoresc.* — Și : (regional) **șinorá** (prez. ind. *șinorez* KLEIN, D. 424, com. din SÎMBOLENI—TURDA) vb. I, **șinurí** (LM 537) vb. IV.

— V. **șinor.**

ȘINORÍT, -Ă adj. (Transilv. ; despre haine) Șnuruit **(2).** Cf. LB, ISER, LM 537, GHEȚIE, R. M., ALR II 3 332/105.

— Pl. : *șinoriți, -te.* — Și : **șinurít, -ă** adj. LM 537.

— V. **șinori.**

ȘINORÚȚ s. n. (Transilv.) Diminutiv al lui ș i n o r **(1).** Cf. LB, ISER, LM 537.

— Pl. : *șinoruțe.* — Și : **șinurúț** s. n. LM 537.

— **Șinor** + suf. *-uț.*

ȘINȘÍLĂ s. f. Mamifer rozător, asemănător cu veverița, care trăiește în regiunile muntoase din America de Sud ; este vînat pentru blana sa cenușie foarte prețioasă *(Chinchilla laniger).* Cf. CADE, DL, DM, DN[2].

— Pl. : *șinșile.* — Și : **cincílă** s. f. DER.

— Din fr. **chinchilla.** — **Cincilă** < sp. **chinchilla.**

ȘÍNTAFEL s. n. (Regional) Ecluză care permite trecerea plutelor din lacul de acumulare în albia rîului (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 114, 167.

— Pl. : ?

— Din germ. **Schientafel.**

ȘÍNTĂR s. m. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Hingher. Cf. CV 1951, nr. 5, 28, A III 13, LEXIC REG. 119. ✦ P. e x t. (Regional) Călău (Secășeni—Oravița). ALR SN IV h 1 002/29. ✦ (Adjectival ; prin nordul Transilv. ; despre oameni) Crud, nemilos, tiran. Cf. CV 1951, nr. 3—4, 44.

— Pl. : *șintări.* — Și : **șintor** (LEXIC REG. 119), **síntar** (CV 1951, nr. 5, 28) s. m.

— Din germ. **Schinder,** scr. **šinter, šintar,** magh. **sintér.**

ȘINTĂRÍ vb. IV. (Regional) **1.** I n t r a n z. A practica meseria de hingher. Cf. SCL 1970, 19.

2. T r a n z. (Complementul indică pielea de pe corpul unui animal) A jupui (Fibiș—Lipova). Cf. LEXIC REG. 119.

— Prez. ind. : ?

— V. **șintăr.**

ȘINTĂRÍE s. f. (Regional) Hingherie (Fibiș—Lipova). LEXIC REG. 119.

— Pl. : *șintării.*

— **Șintăr** + suf. *-ie.*

ȘINTIÁ vb. I. I n t r a n z. (Învechit, rar) A porunci cu severitate. *Deșchiseră-se ochii lor și șintie lor* I[isu]s *și grăi : feriți-vă nimenea să nu știe.* TETRAEV. (1574), 13, cf. TDRG, DHLR II, 561, SCRIBAN, D.

— Pronunțat : *-ti-a.* — Prez. ind. : *șintiez.*

— Etimologia necunoscută.

ȘINTOÍSM s. n. Religie națională japoneză, care are la bază venerarea unor divinități ale naturii, cultul strămoșilor și al eroilor. Cf. RESMERIȚĂ, D. 756, CADE 1 154, SCRIBAN, D., DM, DN[2], DER.

— Scris și : (după fr.) *shintoism.* DER IV, 581. — Și : **sintoísm** s. n. RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Din fr. **shintoïsme.**

ȘINTOÍST, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Adept al șintoismului. Cf. DN[2].

2. Adj. Care se referă la șintoism, care ține de șintoism. Cf. DN².

— Pl. : *șintoiști, -ste.*

— Din fr. **shintoïste.**

ȘÍNTOR s. m. v. **șintăr.**

ȘINUÍ vb. IV. T r a n z. 1. (Complementul indică obiecte) A întări, a fereca cu șine (1). Cf. [illegible], BARCIANU, ALEXI, W., CADE.

2. (Complementul indică roțile de lemn ale unor vehicule sau, p. e x t., vehicule cu roți de lemn) A fereca cu șine (2). Cf. CIHAC, II, [illegible], DDRF, [illegible], RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. [illegible] *șinuiesc roțile carălor.* SADOVEANU, O. XIII, 911, cf. SCRIBAN, D., DM. *Petroiță potcovea, șinuia roți, dregea pluguri, grape.* V. ROM. septembrie 1963, 30, cf. H IV 56, XII 140. *El caru'și-l șinuia Tot di moarti să gătea !* CARDAȘ, C. P. 39. *Spuni taici-mniu așă : Caii nu-i măi potcovasci, Bricica n-o măi șinuiasci.* VASILIU, C. 143, cf. 126. *El caii își potcovea, Căruța și-o șinuia.* ȘEZ. XX, 69, cf. ALR I 823/412, 542.

— Prez. ind. : *șinuiesc.*

— **Șină** + suf. *-ui.*

ȘINUÍRE s. f. Acțiunea de a ș i n u i și rezultatul ei. Cf. ș i n u i (2). Cf. DDRF, DM.

— V. **șinui.**

ȘINUÍT¹ s. n. Acțiunea de a ș i n u i și rezultatul ei. Cf. ș i n u i (2). Cf. DDRF. *O roată legată numai prin ajutorul cepurilor n-are tărie; ea se leagă, se încalță sau se îmbracă cu șină de fier. . . Operația se mai cheamă și șinuitul roților.* PAMFILE, I. C. 129, cf. RESMERIȚĂ, D., DM, H II 63.

— V. **șinui.**

ȘINUÍT², -Ă adj. 1. (Despre obiecte) Întărit, ferecat cu șine (1). Cf. DL. *Iute-mi vine d-un caic Cu postav verde-nvelit, Prin năuntru zugrăvit, Prin afară șinuit.* TEODORESCU, P. P. 562, cf. 566.

2. (Despre roțile de lemn ale unor vehicule ; p. e x t. despre vehicule cu roți de lemn) Ferecat cu șine (2). *Uneori roțile sînt șinuite.* DAMÉ, T. 8. *Abia după mai mulți ani de pilde firești, prinseră parohienii. . . a-și face care mai sprintene, cu roți șinuite.* SBIERA, F. S. 323, cf. RESMERIȚĂ, D. *Roate șinuite.* SCRIBAN, D. 1 280, cf. DM. *Car șinuit.* ȘEZ. V, 126.

— Pl. : *șinuiți, -te.*

— V. **șinui.**

ȘINÚR subst. v. **șinor.**

ȘÍNURĂ¹ s. f. v. **șină.**

ȘINÚRĂ² s. f. v. **șinor.**

ȘINURÍ vb. IV v. **șinori.**

ȘINURÍT, -Ă adj. v. **șinorit.**

ȘINURÚȚ s. n. v. **șinoruț.**

ȘINÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui ș i n ă. Cf. ș i n ă (4). Cf. ALR II 6 423/260, 6 438/260.

— Pl. : *șinuțe.*

— **Șină** + suf. *-uță.*

ȘIOÁIE s. f. v. **șuvoi¹.**

ȘIÓI¹ s. n. v. **șuvoi¹.**

ȘIOÍ² vb. IV. 1. I n t r a n z. (Transilv.) A ofta, a suspina. *De-aceste șoiesc și pling, Nice beau, nice mănînc* (sfîrșitul sec. XVIII). ARH. FOLK. VI, 25, cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, LM, CV 1951, nr. 3—4, 47. ◊ R e f l. *Mă [illegible]* ALR [illegible] h 85,61. ✦ R e f l. (Regional ; în forma [illegible]) A gifu (Roșia—Beiuș). ALR [illegible] MN 12, 6 896/310.

2. R e f l. (Regional ; în forma *șui)* A se văita, a se tîngui (Vașcău). Cf. TEAHA, C. N. 271.

— Pronunțat : *și-o-.* — Prez. ind. : *șioiesc.* — Și : *șiuí* [illegible] *șoi, șui* [illegible] IV.

— Probabil formație onomatopeică. Cf. magh. s ó h a j t.

ȘIOIÓS, -OÁSĂ adj. (Despre terenuri) 1. (Regional) [illegible]

2. (Prin estul Transilv. ; în forma *șios)* Cleios. BUGNARIU, N.

3. (Regional) Argilos (Ferice—Beiuș). A I 20.

4. (Regional ; în forma *șăios)* Afînat (Vad—Făgăraș). LEXIC REG. II, 54.

— Pronunțat : *și-o-.* — Pl. : *șioioși, -oase.* — Și : *șiós, -oásă* [illegible], *șăiós, -oásă* (LEXIC REG. II, 54), *șuoiós, -oásă* (ALR II 5 062/272) adj.

— **Șioi¹** + suf. *-os.*

ȘIÓN subst. v. **șuvoi¹.**

ȘIÓS, -OÁSĂ adj. v. **șioios.**

ȘIP¹ interj. (Regional) 1. Cuvînt care redă vorbirea în șoaptă. [illegible]

2. (De obicei repetat) Strigăt cu care se cheamă vacile (Sibiel—Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.

— Onomatopee.

ȘIP² s. m. Pește din familia acipenseridelor, avînd o lungime medie de 75—100 cm, cu corpul alungit, acoperit pe spinare și pe laturi cu plăci cornoase, cu botul de formă triunghiulară, rotunjit la vîrf ; (rar) șipcă² *(Acipenser sturio). Un pescar care are, de 37 de ani, un zăvod în apropierea Pisicii, îmi spune că el nu a prins în tot acest timp decît 2 șipi.* ANTIPA, F. I. 263. *Cu oarecari deosebiri,. . . șipul e aproape de aceeași formă și înfățișare cu cega și nisetrul.* ATILA, P. 416, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. [illegible] *își depune icrele pe bancurile de nisip de lîngă coastă.* SIMIONESCU, F. R. 247, cf. 244, ENC. AGR., SCRIBAN, D., BĂCESCU, P. 185. *Rar întîlnit în Marea Neagră este șipul,. . . răspîndit pe toate țărmurile vestice și sudice ale Europei, unde atinge 3 m lungime și 200 kg greutate.* C. ANTONESCU, P. 202, cf. DM, L. ROM. 1960, nr. 5, 30, DLR.

— Pl. : *șipi.*

— Din rus. [illegible]

ȘIP³ s. m. 1. (Regional ; la pl.) Rădăcini adventive (la porumb) (Furcenii Vechi—Tecuci). Cf. ALR II 5 139/605. ✦ P. a n a l. Coarne de cerb (Furcenii Vechi—Tecuci). ALR II 4 979/605.

2. (Regional) Rădăcină de măsea. Cf. SCRIBAN, D., ALR II/I h 42. *A avut trei șipi lungi ; d-abia a scos-o.* CIAUȘANU, GL.

3. (Bot. ; prin Bucov. ; în sintagma) *Șipul vîntului* = scai vînăt *(Eryngium planum).* BORZA, D. 65, 292.

— Pl. : *șipi.* — Și : [illegible] 42/682) s. m. ib. h 42.

— Din ucr. [illegible], bg. [illegible]

ȘIP⁴ s. n. 1. (Mai ales în Mold.) Sticlă (pentru păstrat lichide) ; flacon. *Luă Samuil șipul cu untdelemnul și turnă preste capul lui.* BIBLIA (1688), 201¹/23. *Una scatulcă cu șipurile ei* (a. 1813). URICARIUL, XIV, 234. *Să însărcinează de a li trimite șipuri cu această apă.* AR (1829), 28²/21. *Ai crede că într-un saltar de masă am găsit triizeci de șupuri cu livand?* KOGĂLNICEANU, [illegible] *care va umbla cu spirt de vitriol să fie cu băgare de samă ca nu cumva să se strice șipul.* CUPARENCU, V. 17/31, [illegible] *Gîtul șipului începu să clănțănească tare pe buzele*

paharului. CARAGIALE, O. I, 63, cf. 220. *Dacă din mîna lui Zibal ar cădea jos şipul şi s-ar strica, zgomotul produs... ne-ar înlemni.* GHEREA, ST. CR. II, 143. *Ia bărbatul un şip sau o ploscă cu rachiu sau cu vin.* MARIAN, NA. 169. *Prind... mai mulţi cărăbuşi şi-i pun într-un şip mare cu spirt.* id. INS. 29, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, D. ZAMFIRESCU, T. S. 67, ALEXI, W., TDRG, GOROVEI, CR. 19. *Ia să cinstim cîte un pahar de rachiu, zisei eu, scoţînd din boccea şipul cu rachiu.* HOGAŞ, DR. I, 57, cf. 218, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Aduse şipul de rachiu, o ceaşcă şi o felie de pîine.* C. PETRESCU, Î. II, 173, cf. id. R. DR. 129, BRĂESCU, A. 54. *Un şip colbăit de cerneală violetă.* SADOVEANU, O. X, 534, cf. I, 91, SCRIBAN, D. *Îi dăduse să bea apă dintr-un şip.* CAMILAR, N. II, 430, cf. DM, CONTRIBUŢII, II, 220, MARIAN, V. 81. *Garafa, şipul, sticla o are orice gospodar.* ŞEZ. VIII, 92, cf. III, 88, RĂDULESCU-CODIN, Î. 173, ALR II/I MN 147, 3 924/365, 386, ALR SN V h 1 323, MN h 1 324/365, A V 2, 17, 18, 19, 20, VI 11, 26, L. ROM. 1964, nr. 2, 15. *Şaiculaş, Baiculaş; Cine n-a gîci, Capul i s-a suci (Şipul).* GOROVEI, C. 361.

2. Cantitatea de lichid conţinută într-un şip^{4} **(1).** *N-am băut eu degeaba un şip de vin.* ALECSANDRI, T. 1 130, cf. id. T. II, 88. *Să bem... Din rachiul tare, Cel din urmă şip.* LESNEA, I. 43. *După cîteva şipuri de basamac,... se izbeau cap în cap, abia nimerind scaunele.* CAMILAR, N. II, 416, cf. DM. *După aceea au luat un şip cu vin şi l-au fiert cu piperi.* SBIERA, P. 219.

— Pl. : *şipuri.* — Şi : **şup** s. n.

— Cf. magh. s í p „ţeavă ; fluier ; lulea".

ŞIPALẮU s. n. (Bucov.) Butelie pentru sifon. Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl. : ?

— **Şip**^{4} + suf. *-ălău.*

ŞIPÁN s. n. (Bucov.) Augmentativ al lui ş i p^{4} **(1).** Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl. : ?

— **Şip**^{4} + suf. *-an.*

ŞIPÁR s. m. (Iht. ; regional) Morun^{2} **(1)** fără icre. *Cei mai mulţi moruni ce se prind sînt şipari.* I. IONESCU, M. 88. *Luntrile plutesc Cu pescarii-n ele, cari pescuiesc Cleanul şi siparul.* BARONZI, ap. CĂLINESCU, S.C.L. 115, cf. BARCIANU, ANTIPA, P. 791, com. MARIAN.

— Pl. : *şipari.* — Şi : **sipár** s. m.

— Cf. ş i p^{2}.

ŞIPĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A vorbi în şoaptă. Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ.

— Prez. ind. : ?

— **Şip**^{1} + suf. *-ăi.*

ŞÍPĂT s. n. v. **şipot.**

ŞIPC s. m. v. **şipcă**^{1}.

ŞÍPCĂ^{1} s. f. Bucată de lemn subţire şi lungă, de obicei de formă paralelipipedică, folosită mai ales în lucrări de tîmplărie sau de dulgherie. V. l e a ţ. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Tavanul acestei camere este din grinzi de lemn, şipci şi tencuială.* MON. IST. I, 176. *Gardurile mici pînă la 2 m înălţime se fac din „şipci de brad împletite cu tei".* ANTIPA, P. 578. *Printre şipcile rărite ici şi colo se putea zări afară.* CONV. LIT. XLIII, 1 056, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Poarta, dată peste cap, va fi prinsă din nou în balamale, iar şipcile se pot înlocui uşor.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 127, cf. 130. *Mi-au rămas nişte şipci... Vreau să-ţi fac cercevelile.* VISSARION, FL. 223, cf. VOICULESCU, P. I, 28, DS. *Transperantele de şipci verzi căzuseră cu sforile rupte peste ochiurile superioare ale ferestrelor.* CĂLINESCU, C. N. 23. *Casa era clădită din bîrne de stejar... Împrejmuire de şipci înalte.* SADOVEANU, O. XVIII, 74, cf. SCRIBAN, D. *Vîrtelniţa... constă din două role de şipci peste cari se aşează sculul.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 65. *Patru ferestre... cu obloane verzi, ale căror şipci se lăsau ori se ridicau osebit.* CAMIL PETRESCU, O. III, 572. *Oamenii făceau o foarte complicată echilibristică, spînzurîndu-se de şipcile gardurilor.* PAS, Z. I, 107. *Tabla... fusese de mult înlocuită cu carton asfaltat, menţinut pe cherestea, cu şipci de lemn verticale.* VINEA, L. I, 191, cf. DL. *Se auzi o pîrîitură de şipci rupte.* V. ROM. septembrie 1958, 16, cf. MIHĂILĂ, Î. 41, SCL 1962, 378. *Iluma de pe pereţi... ca şi tavanul de şipci şi grinzi o întunecau de-a binelea chiar ziua.* ROMÂNIA LITERARĂ 1969, nr. 20, 3/1, cf. CHEST. II 369/64, 119, 120, V/36, ALR II/I h 227/705, h 267/769, h 268, MN 135, 3 889/928, 143, 3 913/928. ◊ E x p r. (Regional) **A scoate** (pe cineva) **din şipci** = a scoate (pe cineva) din fire, v. f i r e. *Nu mă scoate din şipci, că te-njur.* IOVESCU, N. 31.

— Pl. : *şipci.* — Şi : (regional) **şipe** s. m. L. ROM. 1959, nr. 2, 55.

— Din bg. **шипка.**

ŞÍPCĂ^{2} s. f. (Iht. ; rar) Şip^{2} *(Acipenser sturio).* Cf. CADE 1 250, ENC. AGR.

— Pl. : *şipci.*

— Cf. ş i p^{2}.

ŞÍPCĂ^{3} s. f. v. **şapcă.**

ŞIPCĂRÍE s.f. (Prin nord-vestul Munt. ; cu sens colectiv) Mulţime, grămadă de şipci^{1}. *Atîta şipcărie era în curtea fabricii, vagoane întregi!* UDRESCU, GL.

— **Şipcă**^{1} + suf. *-ărie.*

ŞIPCÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nordul Munt. ; complementul indică pereţi sau tavane de lemn) A şipcui **(1).** Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Prez. ind. : ?

— V. **şipcă**^{1}.

ŞIPCUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Complementul indică pereţi sau tavane de lemn) A acoperi cu şipci^{1} bătute paralel, la mică distanţă una de alta, ca să se prindă muruiala **(2)**; (regional) a şipci, a şuşăli, a şpraiţui **(1 3).** Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, RĂDULESCU-CODIN, CHEST. II 369/69, A V 15, 33, 35, VI 26, 33.

2. (Rar) A îngrădi, a împrejmui cu şipci^{1}. Cf. DL, DM.

— Prez. ind. : *şipcuiesc.* — Şi : (regional) **şipţuí** vb. IV. CHEST. II 369/69.

— **Şipcă**^{1} + suf. *-ui.*

ŞIPCUÍT, -Ă adj. (Despre pereţi sau tavane de lemn) Acoperit cu şipci^{1} bătute paralel, la mică distanţă una de alta, ca să se prindă muruiala **(2).** *Tavan şipcuit.* SCRIBAN, D. 1 281.

— Pl. : *şipcuiţi, -te.*

— V. **şipcui.**

ŞIPCULÍŢĂ s.f. Diminutiv al lui ş i p c ă^{1}. Cf. DL, DM, CHEST. II 369/70.

— Pl. : *şipculiţe.*

— **Şipcă**^{1} + suf. *-uliţă.*

ŞIPCÚŢĂ s.f. v. **şepcuţă.**

ŞIPER s.n. (Regional) Nisip **(1).** Com. din REŞIŢA.

— Accentul necunoscut. — Pl. : *şipere.*

— Cf. germ. S c h i e f e r „ardezie".

ŞIPÍ vb. IV. **I.** (Regional) **1.** R e f l. A se furişa, a se strecura. Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUŢI. *Şipeşte-te şi tu cumva înlăuntru ..., că eu am intrat fără să plătesc.* ib.

2. T r a n z. A da, a strecura cuiva (ceva) pe furiș. Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI. *Șipuiește-le puțin la oameni să-i șupeste banii ișlia, ca să-i aibă pentru pa'ai dulce.* ib.

II. R e f l. (Bucov. ; în forma *șupi*) A se acrea. LEXIC REG. 110.

— Prez. ind. : *șipesc*. — Și : **șupí** vb. IV. LEXIC REG. 110.

— Etimologia necunoscută. Cf. ș u p u r i[1].

ȘIPÍCĂ s. f. v. **sipică.**

ȘIPÍNĂ s. f. (Învechit, rar ; cu sens neprecizat, probabil) Viltoare, bulboană. *Se boteza H[risto]s. Deci toată firea apelor o sfi[n]ți. Și to[t] păcatul o[a]menilor astrucînd în șipinile Iordanului, îndată să sui de la apă și pre vechiul om de păcate înnoind.* DOSOFTEI, V.S. ianuarie 6[r]/8, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl. : *șipini*.

— Cf. ucr. шипіння.

ȘÍPÍT s. n. v. **șipot.**

ȘIPÓC[1] s. m. (Slavonism învechit, rar) Rodiu (*Punica granatum*). *Un loc unde ar fi niscare aur și șipoc.* STAGOL, INV. 116/24.

— Accentul necunoscut. — Pl. : *șipoci*.

— Din slavonul шипокъ.

ȘIPÓC[2] subst. (Învechit, rar ; cu sens neprecizat, probabil) Curs de apă. *Se adăpa împăratul ca de în apa Nilului cu șipocul de aur.* MOXA, 386/27, cf. TDRG 1 133, SCRIBAN, D. 1 281.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Cf. ș i p o t.

ȘIPÓI s. n. (Bucov.) Augmentativ al lui ș i p[4]. Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl. : *șipoaie*.

— **Șip[4]** + suf. *-oi*.

ȘÍPOT s. n. (Atestat prima dată în 1441, cf. D. BOGDAN, GL. 108) **I. 1.** Izvor a cărui apă (captată printr-un jgheab sau printr-o țeavă) țîșnește cu putere. *Spînzurară pre ei deasupra șipotului în Hevron.* BIBLIA (1688), 223 [1]/21. *Toate șipotele apei să astupaț.* ib. 267 [1] 13, cf. URICARIUL, XI, 235, KLEIN, D. 421, LB, ISER. *Păstorii la șipot, de căldură mare, Turmele ș-au strîns.* C. STAMATI, P. 275, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Adă apă proaspătă de la șipot.* ALECSANDRI, T. 951, cf. CIHAC, II, 387, BOLINTINEANU, O. 317, LM. *În partea despre miazăzi, mai cufundată, se adună, din șipotele ce izvorăsc de sub dealuri, niște băltaie adînci.* CARAGIALE, O. I, 57, cf. III, 252. *Sub nucii ce se văd în dosul casei e un șipot, o apă — s-o tot bei.* SLAVICI, N. I, 342. *Îi venea ... să se ducă la cîte un șipot de apă limpede ca lacrima, ce izvora din cîte un colț de piatră.* ISPIRESCU, L. 17, cf. 230. *Apele ... sar peste stîncile lustruite; șipotile țîșnesc.* DELAVRANCEA, T. 184. *Cînd mi-i sete mă duc colea la șipot, îi trag un gît bun de apă rece.* VLAHUȚĂ, R.P. 68, cf. DDRF, GHEȚIE, R.M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *La zăvoiul din marginea orașului ... e o fîntînă cu un șipot de apă rece ca gheața.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, AP. CADE. *Fusese pe acolo un șipot bogat de apă, și-acum nu mai izvora decît cîte-o picătură.* GÎRLEANU, L. 60. *Luă cofa de pe prispă și se lăsă în vale, la șipot.* BUJOR, S. 83, cf. 71. *Ieși cu o cofiță; apoi plecă cu ea la un șipot din apropiere, de unde se întoarse iute, aducînd-o plină cu apă rece.* HOGAȘ, DR. I, 71, cf. 292, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U. *Bei din pumni apa unui șipot de munte.* TEODOREANU, M. II, 125. *Se duse pînă la șipotul dintre molizi, care bulbucea printr-un jghiab de scorbură.* SADOVEANU, O. XIII, 294, cf. BL VI, 166, SCRIBAN, D. *Sări pîrîiașul făcut de șipot și merse înainte.* POPESCU, B. II, 27. *A stat jos la un șipot și a mîncat.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 259. *Întîlni un cioban .. lîngă șipot cu apa ca lacrima.* GRAIUL, I, 491. *Slugile a fost fost trimis pe banul la un șipot s-aducă apă.* VASILIU, P.L. 62, cf. CHEST. V 1/9, A V 15. ◊ (Ca termen de comparație) *Curge laptele din uger Ca un șipot, un izvor.* BOLLIAC, O. 71. *Laptele cald și spumat... ca un șipot cădea în donița de brad.* GANE, N. II, 39. *Hohotul izbucni din nou, limpede, muzical și din plin, ca un șipot de munte.* VINEA, L. I, 221. *Plîngea... ca șipotul cel cu două curgeri de sub dealul Vădurăului.* VORNIC, P. 98. ◊ L o c. a d v. **În șipot** (despre lacrimi, sînge, apă etc.) țîșnind impetuos și abundent. *Unul din fiii lui Priam... Fuge prin salele lungi și prin largile ganguri și-i curge Sîngele-n șipot din răni.* COȘBUC, AE. 42. *Se dă drumul apei... ca să cadă prelinsă, încet — sau în șipot.* ATILA, P. 160. ✦ P. a n a l. Șuviță (abundentă) de lichid care curge de undeva sau din ceva. V. ș i r o i[1] (2). *Șipotul... cădea ca un sul brobonat într-o putină mare.* DELAVRANCEA, T. 26. *La bute, șipotul de vin s-a împuținat.* SADOVEANU, O. XVIII, 97. *Un șipot puternic umplea cu zgomot cada de faianță de alături.* VINEA, L. II, 49.

2. (Popular) Cădere de apă. Com. din MARAMUREȘ, cf. CHEST. IV 43/20, 66b, ALR I 430/285, 385, 592, 782.

3. (Mold., Bucov. și prin Transilv. ; și în sintagma *șipotul apei*) Porțiune în matca unei ape curgătoare de-a lungul căreia apa are viteza cea mai mare. Cf. CIUPALĂ, T. 227, 238, ATILA, P. 68, ȘEZ. II, 43, com. din ZAGRA — NĂSĂUD, A V 27, ARVINTE, TERM. 115, 167.

4. (Regional) Viltoare, bulboană. Cf. ȘEZ. VI, 133, CHEST. IV 39/262.

II. 1. Jgheab sau țeavă prin care se captează apa unui izvor. *Nilul ca pre șipot în bălți se vărsa, spre apus.* CANTEMIR, IST. 126, cf. MOLNAR, D. 55, POLIZU. *În datinile poporului nostru intră și facerea de puțuri, șipote și chiar cișmele pe la drumuri, răscruci de drumuri etc.* ȘEZ. III, 105, cf. DDRF, TDRG, ATILA, P. 160, RESMERIȚĂ, D. *Într-o mică adîncitură de rîpă, izvora un fir de apă, pe care Licsandru îl prinsese într-un șipot de lemn.* CAMIL PETRESCU, O. I, 620, cf. 155, DM. *Aduci di la pîrău... ori di la on șiput (zghiab) o ulce di api.* ȘEZ. III, 141. *Zăriră sub umbra unor sălcii pletoase o fîntînă cu trei șipote de izvor care țîșnea de sub un deal.* POPESCU, B. III, 10, cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 360, ALR I 422/772, 793/761, ALR II 2 552/182, 551, 574, 784.

2. Jgheab de aducție. Cf. PAMFILE, I.C. 468. *Am fost ieri pînă sus în pădure, la casa de ape; șipotele curg bine la toate grajdurile și închisorile.* SADOVEANU, O. XIII, 89, cf. ARVINTE, TERM. 167.

3. (Regional) Uluc de tablă (sau de lemn) așezat de-a lungul streșinii casei, prin care se scurge apa de pe acoperiș. Cf. ALR I 390/780, ALR II/I h 233.

4. (Regional) Jgheab prin care se scurge mustul din teasc. Cf. DAMÉ, T. 82, PAMFILE, I.C. 222, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., CADE.

5. (Prin Mold. și Transilv.) Uluc la moară prin care curge faina. Cf. H XII 396, GLOSAR REG.

6. (Regional) Olan (**1**) (Săcele). Cf. ALR II/I h 231/182.

— Pl. : *șipote*. — Și : (regional) **șipit** (ȘEZ. V, 125, ALR I 430/592, A V 15, ARVINTE, TERM. 167, GLOSAR REG.), **șipăt** (GLOSAR REG.), **șiput, șopot** (CHEST. IV 43/66b), **șúpot** (PAMFILE, I.C. 468) s. n.

— Din v. sl. шьпотъ „murmur".

ȘIPOTÍ vb. IV v. **șopoti.**

ȘIPOTÓS, -OÁSĂ adj. (Regional ; despre ape) Care curge cu repeziciune. Cf. ALR SN III h 829/27, A III 18.

— Pl. : *șipotoase*.

— **Șipot** + suf. *-os*.

ȘIPOȚÉL s. n. Diminutiv al lui ș i p o t

1. Cf. ș i p o t (**I 1**). Cf. TDRG 1 133. *Sub pădurea de lîngă Timiș, între mesteceni, se găsește un șipoțel.*

SADOVEANU, O. XIII, 222. cf. PM. *Dînd de ăst șipoțel s-au repezit ca și mine și au băut.* POPESCU, B. II, 26. *Pe drum de la șipoțel Poate crește troscoțel.* ANT. LIT. POP. I, 163.

2. (Regional) Cf. ș i p o t **(II 5)** (Căluzăreni - Piatra Neamț).Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : *șipoțele.*

— **Șipot** + suf. *-el.*

ŞIPŞÓR s. n. v. **șipușor.**

ŞIPT s. n. v. **știft.**

ŞIPŢUÍ vb. IV v. **șipcui.**

ŞIPURÉLE s. n. pl. (În poezia populară) Diminutiv al lui ș i p u r i. V. ș i p[4]. *Bietele doftorii C-o rămas în spițării, Și bietele leacurele C-o rămas în șipurele.* MARIAN, Î. 571. *Și si speli, fata me, Cu api din șipureli, Aproapi di fîntîneli.* VASILIU, C. 126.

— **Șipuri** (pl. lui *șip*[4]) + suf. *-el.*

ŞIPURÍ vb. IV v. **șupuri**[1].

ŞIPUŞÓR s. n. **1.** (Mai ales în Mold.) Diminutiv al lui ș i p[4]; (regional) șipuț. Cf. ST. LEX. 174 v[2]/5. *Doftorul îmi dădu rîzînd un șipușor și-mi prescrie să beu tiutiun.* RUSSO, S. 29, cf. BARONZI, L. 161, ALECSANDRI, T. II, 88. *Stăpîna casei numidecît se arată cu șipușorul și cu păhărelul puse din vreme la îndemînă.* EMINESCU, S.P. 319. *Spărsei gîtul unui șipușor de vin.* CARAGIALE, O. II, 344. *Pe brațe-i întinde florile, acele de păr, șăpușoarele cu mirodenii și celelalte mărunțușuri.* SEVASTOS, N. 220. *Șipușoarele bine astupate le pune într-o cahlă.* MARIAN, NA. 4, cf. id. S.R. II, 75, DDRF, TDRG 1 132, PASCU, S. 166, RESMERIȚĂ, D., DM. *S-a dus badea în chirie Și-l aștept sara să vie C-o căruță de grăunță Ș-un șipșor de horilcuță.* ȘEZ. XIX, 39. *Sînt patru șipușoare: Stau cu gura-n jos, Și nu se varsă* (Țîțele vacii). GOROVEI, C. 374.

2. (Prin Bucov. ; în forma *șipșor)* Biberon. *Deodată cu introducerea biberonului la țară, bucovinenii au format cuvîntul șipșor.* PUȘCARIU, L.R.I, 396.

— Pl. : *șipușoare.* — Și : (regional) **șipșór**, **șăpușór** s. n.

— **Șip**[4] + suf. *-ușor.*

ŞIPÚŢ s. n. (Regional) Șipușor **(1)** (Straja—Rădăuți). GLOSAR REG.

— Pl. : ?

— **Șip**[4] + suf. *-uț.*

ŞIR, -Ă s. n., s. f. **A.** S. n. (De obicei cu determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") **I.** (Cu sens spațial) **1.** Grup, mulțime de ființe sau de lucruri dispuse în succesiune, desfășurate în linie (dreaptă); rînd, șirag **(B I 1)**, (regional) șar[1] **(I 1)**, ord[1]. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 421, DRLU, LB, HELIADE, O. I, 102, VALIAN, V., CODRU-DRĂGUȘANU, C. 32, ISER. *Au trecut prin un șir de odăi toate întunecate.* NEGRUZZI, S. I, 78. *Linia grădinilor era întreruptă de un șir de magazii, care se țineau lanț una de alta.* GHICA, S. 534. *Pe locul unde se află astăzi casele lui Bossel era clădit palatul domnesc, compus dintr-un șir de case cu două rînduri.* FILIMON, O. I, 108, cf. PONTBRIANT, D., HASDEU, I. V. 76. *Din cea zare luminoasă vine-un lung șir de cucoare.* ALECSANDRI, POEZII, 28, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275, LM. *El intră în curțile domnești în săltăturile... unui armăsăruș arăbesc ager și zglobiu, cu părul vînăt rotat și cu o șiră de stele roșcate pe piept și pe spinare.* ODOBESCU, S. I, 132. *Sub șirul lung de mîndri tei Ședeau doi tineri singuri.* EMINESCU, O.I, 179. *Venise primăvara și cu ea împreună venise șiruri de cocoare și roiuri de rîndunele.* GANE, ap. CADE. *La o cotitură se-ntîlnesc cu un șir de care foarte împovărate.* CARAGIALE, O. III, 218, cf. IV, 129. *Între două șiruri de dealuri... se așterne o vale.* MACEDONSKI, O. III, 3. *Un clinchet lung de clopoței îi zuruia în urechi ca de la un șir de sănii.* VLAHUȚĂ, O.A. III, 158, cf. MILLE, V.P. 94. *Feciori și fete ... se așază în două șire.* MARIAN, Î. 202, cf. DDRF, GHEȚIE, R.M. *Iar de-aici, din zarea culmii, Șir de dealuri eu privesc.* COȘBUC, P. I, 260, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ANTIPA, P. 304. *Un șir de călugări dintr-o sectă necunoscută mie apăru fără de veste.* ANGHEL-IOSIF, C. L. 218, cf. TDRG. *Icoanele sfinților, în patru șire, păreau că așteaptă.* AGÎRBICEANU, A. 81. *La dreapta se întinde un șir de coline.* HOGAȘ, DR. I, 5, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., CADE. *În dosul împrejmuirii un șir de plopi bătrîni străjuiau ca un front de ostași de gardă.* REBREANU, R.I, 78. *Mai la o parte, se dezvălea o pajiște aproape de un șir de brazi vechi.* SADOVEANU, O. XVIII, 189, cf. XVI, 398. *Ne încrucișăm cu mici remorchere, care tîrăsc lungi șiruri de șalande.* BART, S.M. 39, cf. SCRIBAN, D. *Un șir de care cu coviltir, trase de cai, se duc la tîrg.* ARGHEZI, P.T. 204. *În șiruri egale ca niște fronturi, erau de față acolo toți membrii numeroasei familii.* CĂLINESCU, E.O. II, 91. *Birja a trebuit să se oprească înapoia unui șir întreg de trăsuri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 351. *În zare... se înălța un șir de plopi.* STANCU, R.A. II, 393. *Priveau Cum trec pe ceruri șire de cocoare.* LABIȘ, P. 121. *Mi se perindă mereu prin fața ochilor șiruri de brazde.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 6. *Vin' la horă ici în șir S-ai parte de trandafir.* ALECSANDRI, P.P. 341. ◇ L o c. a d v. ș i a d j. **În șir** = unul după (sau lîngă) altul. *D-a rîndul, pe lîngă zidul curții, în șir, cuhnii, odăi de slugi și de logofeți, grajduri, șoproane.* GHICA, S. 494, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275, DDRF, GHEȚIE, R.M. *Și parcă-i oaste Cum se văd în șir pe coaste Sutele de clăi.* COȘBUC, P. II, 16, cf. I, 321, BARCIANU, TDRG. *Se sileau... să coboare în șir.* AGÎRBICEANU, A. 297. *Vei auzi șiragul oilor, cu trilurile acelea imitînd mersul în șir al oilor.* STOIAN, PĂST. 70. *Intrară în șir, în vad. Întîi Nicoară Potcoavă, după dînsul mezinul.* SADOVEANU, O. I, 203, cf. SCRIBAN, D. *Văzu cum ... treceau în șir, prin zăpadă.* CĂLINESCU, E. O. II, 280. *Căuzașii veniră din întuneric în șir.* CAMIL PETRESCU, O. II, 8, cf. III, 658. *Berzele... Au pornit în șir.* LABIȘ, P. 178. *La pivnicer poruncea, Nouă buți de vin scotea, Nouă buți în șir punea.* TEODORESCU, P.P. 657. ◇ L o c. a d v. (Învechit, rar) **De-a șirul** = în coloană. *Mergea 100 de voinici de-a șirul, cîte doi.* DOSOFTEI, V.S. februarie 57[r]/23. ◇ (Adverbial) *Copiii se țineau șir după el.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *Casele boierești... despărțite între ele prin maidane ce se țineau șir.* ap. TDRG. *Căruțele, șir, una după alta.* STANCU, D. 181. *Merg pe cale Tot cîntînd, ... Ciobănașii Tot jucînd,... Juncănașii Șir mergînd.* TEODORESCU, P.P. 679. *Cădea toți ca frunzele, Mai din toate laturile, Și cînd tunurile dau, Șir pe jos se tăvăleau.* RETEGANUL, TR. 71. ✦ Mulțime de mărgele, pietre prețioase etc. dispuse pe un fir pentru a servi ca obiect de podoabă: șirag **(B I 2)**. V. c o l i e r, s a l b ă, c o l a n. *9 șiruri mărgăritar mărunțel* (a. 1745). URICARIUL, XI, 224, cf. KLEIN, D. 424, MOLNAR, 104, LB, VALIAN, V. *Pe grumazii ei atîrna o salbă de multe șiruri de margaritar.* NEGRUZZI, S. I, 145. *Tînăra fecioară se arătă... cu grumazul acoperit cu șiruri de mărgăritare.* ODOBESCU, S. I, 77, cf. DDRF, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., CADE. *Nu se încintă cu... un șir de mărgele.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M.N.I, 273, cf. TEODOREANU, M. II, 344. *Căutai șir de mărgele Să-l aduc mîndruței mele.* ALECSANDRI, P.P. 288, cf. ȘEZ. III, 89, ALR I 1 865/35, 347, 880, ALR SN IV h 1 200. ◇ *Șir de mătănii* = mătănii. V. m ă t a n i e **(3)**. *Subt icoane atîrnau trei șiruri de mătănii împopistrate cu boabe de sidef, chihlibar și abanos.* N. REV. R. I, nr. 4, 168.

2. Rînd dintr-un text scris sau tipărit. *Aceste șire... ia-le ca înștiințare că peste puțin timp mă voi întoarce.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 183. *Predilecțiunea pentru cai se vede și din aceste șire din o baladă poporală.* F (1869), 387. *Ori de unde-i începe, răsfoind tot la a șaptea filă, o limpezime dumnezeiască e în fiecare șir.* EMINESCU, N. 55, cf. id. O. I, 134. *Dintr-o dramă a unui mare poet liric se pot șterge multe șiruri.* CARAGIALE, O. III, 59,

cf. 295. *În şirele următoare voi să arăt şi aceea, ca româncele se pricep... la producerea colorilor.* MARIAN, CH. 47, cf. PAMFILE, DUŞM. 104. *Şirul acela o interesa acum mai mult decît întreg volumul.* AGÎRBICEANU, A. 132, cf. CADE. *Visai atunci o vastă trilogie Pe care-am prins-o-n şiruri de terţine.* TOPÎRCEANU, B. 89. *Iartă m, Doamne, gîndurile, Să-m pot scrie şirurile.* BÎRLEA, C. P. 174. *Cui îi plac doine de jăle Citească şirile mele.* T. PAPAHAGI, M. 55.

3. (Rar) Lanţ de munţi; masiv muntos. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Altă colonie de români se afla stabilită ... în valea formată de muntele Şcapca, care leagă Olimpul de şira Voluţei.* ODOBESCU, S. I, 226, cf. II, 147, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, TDRG.

4. Dîră formată de un lichid care se prelinge pe ceva. V. ş i r o i[1] **(2)**. *Pe haina cea neagră curgea un şir de picături de sînge.* EMINESCU, G. P. 126. *Pe faţă i se prelinge şirul De lacrimi.* COŞBUC, S. 157. *Muncitorii aproape goi, cu şiruri de sudoare pe spate şi piept.* SAHIA, N. 33.

5. (Mai ales în Transilv.; de obicei la pl.) Cusătură decorativă făcută mai ales pe mînecile[1] sau pe pieptul iilor. *O altă cusătură numită „brîu" ... ţine locul celor trei şire de la surţul vechi.* APOLZAN, P. I. 161, cf. LTR[2], II II 282, MÎNDRESCU, L. P. 132. *Iese Chiva-mpodobită Cu iia tot şnuruită, Pe tot şirul înflorit.* BIBICESCU, P.P. 315. *Cămeşile cu mîneci largi au şire mai mari.* VICIU, GL., cf. ALR II 5 778/141, LEXIC REG. II, 63.

6. (Regional; art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Bistreţu-Băileşti). Cf. ALR I 1 477/870.

II. (Cu sens temporal) **1.** Succesiune de fapte, evenimente, unităţi de timp etc.; şirag **(B II)**. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 424, DRLU, LB. *În scurt au espus şirul pătimirilor ei.* ASACHI, S.L. II, 63, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *După un lung şir de ani se retrăseseră peste Dunăre.* GHICA, S. 491, cf. PONTBRIANT, D. *Soarta conduce printr-un şir de întîmplări extraordinare două fiinţe una către alta.* ALECSANDRI, O.P. 149, cf. 130, CIHAC, I, 275, LM. *Poetul... a lăsat liber şirul reprezentărilor să se dezvolte în conştiinţa lectorului.* MAIORESCU, CR. I, 75, cf. II, 158. *Viaţa ei... se strecură... într-un şir de dulci şi netulburate plăceri.* ODOBESCU, S.I, 149, cf. 296, CARAGIALE, O. III, 292. *Farmecul ce pusese stăpînire asupra ei nu ţinu o zi, nici două, ci un şir întreg de zile.* MACEDONSKI, O. III, 17. *În lanţul nesfîrşit de fenomene, în şirul fără margini de cauze şi efecte, nu poţi lămuri un fenomen fără să atingi întregul lanţ.* GHEREA, ST. CR. II, 105, cf. DDRF, GHEŢIE, R.M., COŞBUC, P.I, 264, BARCIANU, ALEXI, W. *Sînt date uitării domniţele, a căror copilărie şi tinereţă a trecut mai totdeauna printr-un lung şir de pribegii şi rătăciri.* IORGA, C.I.I, 65, cf. TDRG, AGÎRBICEANU, A. 362. *Domnii noştri viteji au luptat în şirul veacurilor.* GÎRLEANU, N. 81, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE. *Şirul mîncărilor începu cu saramura de plătică şi de oblet.* STĂNOIU, C. I. 98, cf. SCRIBAN, D. *Căieşte-te mai bine în rugă şi metanii, Fă-i cerului cumplitul şir lung de spovedanii.* ARGHEZI, VERS. 431. *Ea visa viitorul ca un şir de explozii neprevăzute.* CĂLINESCU, E.O. II, 139. *Este părerea istoriei, a lungului şir de fapte şi întîmplări din trecut.* CAMIL PETRESCU, O. III, 144. *Ai scutit-o de un lung şir de suferinţe.* STANCU, R.A. III, 336. *Existenţa Areliei fusese un şir de tăcute renunţări.* VINEA, L.I, 94. ◇ **În şir** = **a)** l o c. a d v. şi a d j. (şi, rar, în forma **la şir**) succesiv, consecutiv; neîntrerupt, necontenit. *Călătoria lui Robinson au urmat în şir cîteva zile.* DRĂGHICI, R.31/20, cf. 19/7. *Ştefan Vodă... o apărat ţara noastră, 40 de ani în şir.* ALECSANDRI, T. 1 477. *Aici sînt flori. S-or veşteji şi-aceste Cum alte multe-n şir se veştejiră.* IOSIF, P. 40, cf. TDRG, GOROVEI, CR. 62. *Nu se obosea, să fi chefuit trei nopţi în şir.* AGÎRBICEANU, A. 232. *Pierdu în şir patru jocuri.* id. ib. 358. *Un tip secundar, însă, e... ca imaginea unică, cea de la colţul străzii, a omului văzut zece ani în şir.* IBRĂILEANU, S.L. 32. *Plouase cîteva zile în şir.* BRĂESCU, A. 72. *De cîteva zile în şir, mama ne scoală de dimineaţă.* SAHIA, N. 47. *Cîntă un cucoş de trei ori în şir.* SADOVEANU, O. XIII, 569, cf. SCRIBAN, D. *Am pledat cinci ore în şir.* ARGHEZI, P. T. 135. *Am păzit odată un unchi trei zile şi trei nopţi în şir.* CĂLINESCU, E.O. II, 179, cf. 80. *Cîteva zile în şir... se plimbă prin grădină, la ceasuri neaşteptate.* IL ianuarie 1967, 15. *În ziua nunţii plîngea în şir.* ŞEZ. I, 69, cf. 122; **b)** l o c. a d v. (şi, învechit, în forma **într-un şir**) imediat, numaidecît **(I)**. Cf. CIHAC, I, 275. *Dîndu-i-se ceea ce a cerut, s-a dus în şir la palatul domnesc.* ŞEZ. IV, 1. ◇ L o c. a d v. (Din vestul Transilv.) **De-a-n şiru** = **a)** neîntrerupt, necontenit. Cf. ALR SN IV h 970/95; **b)** (şi în forma **d-a şiru**) minuţios, amănunţit. Cf. ib. h 1 333. ◇ (Adverbial) *Procurîndu-mi eu corespondenţa politică dintre Poartă şi cei patru ambasadori, le-am trimis şir, una după alta, ziarului.* GHICA, A. 740. *Nenorocirile se ţin şir.* DDRF. ✦ Succesiune, înlănţuire genealogică. *În şir... poţi să te pui în viaţa tuturor inşilor cari au pricinuit fiinţa ta şi a tuturor a căror fiinţă vei pricinui-o tu.* EMINESCU, N. 53. *Dar el nu era al nostru, el era al ţării-ntregi, N-ai ucis în el un rege, ai ucis un şir de regi.* COŞBUC, P. I, 120. ✦ (Prin Transilv.; în forma *sir*) Moment oportun pentru a acţiona înaintea sau în urma cuiva, conform unei ordini reglementate, convenite. *Aşteaptă oamenii cu sacii la măcinat rîndul sau sirul care se respectă cu sfinţenie.* PAMFILE, I.C. 180, cf. VICIU, GL.

2. Desfăşurare continuă şi regulată (a unui proces, a unui fenomen etc.); coerenţă, înlănţuire logică. V. c u r s, f i r, m e r s[1] **(5)**. *Tot şirul vieţii ne vorbeşte de darurile ce am primit de la Dumnezeu.* MARCOVICI, D. 196/26. *Voind a lua şirul de unde întrerupsesem, nu pot să nu reflectez la ţerile în care petrecui mai înainte.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 183. *Cititorii mei binevoiască a-mi ierta... acest mic cuvînt, ieşit din şirul romanului.* KOGĂLNICEANU, S.A. 105, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Schimbă şirul convorbirei ... pentru ca să vorbească despre muzică.* ALECSANDRI, O.P. 97, cf. CIHAC, I, 275. *Apoi urmă şirul discursului său.* BOLINTINEANU, O. 441. *Şirul povestii nu era clar în spusele lui.* ODOBESCU, S. II, 478, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Vorbele conului Tase îşi luau iar şirul, unele după altele.* GÎRLEANU, N. 80. *Această... întîmplare schimbă şirul gîndurilor mele.* HOGAŞ, DR. I, 46. *Numai în acest şir de idei vom pricepe anume însuşirile... organismului nostru.* BABEŞ, O.A.I, 511, cf. ŞĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D. *Trecuse printr-un şir întreg de asociaţii, al căror punct de plecare îl uitase.* CĂLINESCU, E.O. I, 304. *Rîsetele nu se potoliseră de tot şi el îşi pierdu şirul... începu să se bîlbîie.* CAMIL PETRESCU, O. III, 219. *Trebuia să-l asculţi cu băgare de seamă, ca să nu pierzi şirul spuselor lui.* PAS, Z. I, 316, cf. IV, 264. *Glasul doctorului Barbu îi întrerupse şirul evocărilor.* VINEA, L. I, 27. *Nu vezi că e sărit din minte, Că n-are nici şir la cuvinte?* TEODORESCU, P.P. 111. ◇ L o c. a d j. şi a d v. **Fără şir** = (în mod) incoerent, fără legătură logică. *Citeşti aceste lungi pagine fără şir.* ODOBESCU, S. III, 38. *Ea fără şir vorbeşte.* EMINESCU, O. IV, 83. *În discuţia fără şir, nici căpătîi, ce se iscase... „votase" pentru modificarea anodină şi o damă.* CARAGIALE, O. III, 12. *Ar fi fost frumoasă... de n-ar fi mişcat gura necontenit, clevetind fără spor şi fără şir.* DELAVRANCEA, S. 92. *Spunea vorbe fără şir care mă înspăimîntau.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 67. *Fără şir e cîntul.* COŞBUC, P. I, 134, cf. TDRG. *Trei zile a zăcut în necunoştinţă, îngînînd vorbe fără şir.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 284. *Începu să-l imiteze... în vorbirea fără şir.* AGÎRBICEANU, A. 232, cf. ŞĂINEANU, D.U. *Îngălbeni, bolborosi vorbe fără şir.* REBREANU, R. I, 228, cf. SCRIBAN, D. *Abia mai putu îngăima cîteva cuvinte fără şir.* CAMIL PETRESCU, O. II, 486. *Spui vorbe fără şir, dar pari normal.* L 1965, nr. 17, 9/5. **Cu şir** = (în mod) coerent; (în mod) logic. *Forma însă este mult mai îngrijită şi mai corectă, ... naraţiunea mai cu şir.* ODOBESCU, S. II, 478. *Unde să-i scoţi vorbă cu şir din gură?* MACEDONSKI, O. III, 98. *Iubirea asta se poate povesti cu şir.* DEMETRIUS, A. 19. ◇ E x p r. (Munt.) **A ţine şir (de ... sau la ...)** sau **a-şi ţine şirul** = a avea continuitate, coerenţă, logică în ceea ce

priveste...). *Nu ține sir de ce-ncep, Ci vorbesc ce să pricep.* MUMULEANU, C. 148/9. *Visu-și mai ținea șirul, dar cu ceva schimbare.* HELIADE, O.I, 167, cf. 172. *I s-a părut că nu prea ținea șir la vorbă.* GHICA, S. 305.

III. 1. Succesiune ordonată a elementelor unui ansamblu. *Pe sfinții toți puindu-i in șirul alfavitei.* NEGRUZZI, S. II, 218. *În Moldova șirul rangurilor diferea puțin de acel al rangurilor boierilor munteni.* GHICA, S. XIV. *Șirul literelor alfabetului.* CADE 37.

2. (Mat.) Mulțime infinită, ordonată, ale cărei elemente pot fi puse în corespondență cu mulțimea numerelor naturale, cu păstrarea ordinii. Cf. DT, LTR², DP, DER.

3. (Biol. ; rar ; în sintagma) *Șir filogenetic* = serie constituită din totalitatea categoriilor de ființe, ordonate după gradul lor de evoluție. *Microbii, prin locul lor inferior în șirul filogenetic al organismelor, ... probează că provin din epoci geologice foarte depărtate.* BABEȘ, O.A.I, 510.

IV. 1. (La pl.) Grup, ceată, gloată. *Un murmur surd de uimire trecu prin șirurile băieșilor cînd auziră că se vinde casa.* AGÎRBICEANU, A. 503.

2. (Mai ales la pl.) Grupare, categorie de persoane. *Și-l pusă și patrichie cinului* (adaos marginal *șirului) chiviraitonilor.* DOSOFTEI, V.S. decembrie 216r/14. *Îl primesc în șirurile lor.* ȘĂINEANU, D.U., cf. CADE.

3. Sumă, mulțime **(1)**. *Fieștecare se strînge cu șirurile păcatelor sale.* ANTIM, P. 167. *Societatea întreagă se alcătuiește pe un șir de privilegii și clase.* BĂLCESCU, M.V. 19, cf. ODOBESCU, S. I, 49, III, 229. *La acelaș șir de patimi deopotrivă fiind robi, Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!* EMINESCU, O. I, 130, cf. IV, 46. *Incapacitatea omului de a se dezbăra de un șir întreg de învățături.* CARAGIALE, O. III, 43. *Din acest șir de preocupări mi-a rămas... cunoașterea.* SADOVEANU, O. XVI, 530. *Analiza poate distinge... în șirul acestor notații, expresiile care au o simplă valoare tranzitivă.* VIANU, A. P. 19, cf. 97.

B. S. f. **1.** (În sintagmele) *Șira* (sau, regional, n. *șirul) spinării* sau, regional, *șira spatelor* = totalitatea vertebrelor reunite cap la cap, formînd baza de susținere a scheletului la animalele vertebrate ; coloana vertebrală. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 275, ODOBESCU, S. III, 43. *Avea... arsuri pe șira spinărei.* VLAHUȚĂ, O.A. I, 124, cf. DDRF, GHEȚIE, R.M., BARCIANU. *O mînă rece... aluneca de-a lungul șirei spinării.* SANDU-ALDEA, A.M. 59, cf. ALEXI, W., CANDREA, F. 148. *Cu cuțitul îi face după ceafă, în dreptul șirii spinărei, o tăietură.* MUSCEL, 101, cf. BIANU, D.S., TDRG. *Durerea... îl copleși curînd, parcă i s-ar fi rupt șira spinării.* REBREANU, I. 40, cf. id. NUV. 239, RESMERIȚĂ, D., DR. IV, 477, 1 553, ȘĂINEANU, D.U., CADE. *Simte broboane de sudoare ... pe șira spinării.* C. PETRESCU, A. 295. *Se îndreaptă de șira spinării într-o mișcare de ultim efort.* SAHIA, N. 102. *Vedea linia șirei spinării... sub gulerul rotund.* CĂLINESCU, C. N. 24, cf. SCRIBAN, D. *Simți ceva rece pe șira spinării.* CAMIL PETRESCU, O. III, 420, cf. I, 25. *Îi rupseseră, lovindu-l cu răngi de fier, șira spinării.* STANCU, R.A. III, 242, cf. BENIUC, V.A.II, 156, H II 153, ȘEZ. VII, 70, ALR I/I h 40, ALR I 105/418, 424, 558, 582, 746, 748, 768, 790, 800, 820, 986, 741/402, 412, 418, 592, 614, 700, 772, GLOSAR REG., GL. OLT. ◊ F i g. [Piesa] *are multă poezie, dar n-are șira spinării și ocolește orice conflict dramatic.* BLAGA, în ROMÂNIA LITERARĂ 1970, nr. 84, 13/4.

2. (Regional ; în sintagma) *Șira* (sau n. *șiru) pieptului* = furca pieptului, v. f u r c ă. Cf. ALR II/I MN 36, 2 201/414, 682.

— Pl. : **(A)** *șiruri* și **(B,** rar, **A)** *șire*, (popular, **B**) *șiri*. — Și : (regional, **A II 1**) **sir** s. n., **(B 1)** **siră** (ALR I/I h 40/840) s. f.

— Lat. ***sira** gr. *σειρά*. **Șir :** sg. refăcut după **șire** (pl. lui *șiră*). Cf. DR. IV, 477, GRAUR, E. 149.

ȘIRÁG s. n. **A.** (Învechit și regional) Armată, trupă ; unitate militară ; (învechit) linie de bătaie, v. l i n i e ; (popular) rînd de ostași dintr-o formație de luptă ; front (de ostași) ; coloană (de ostași). *Șireagul împărțind el, slugile lui loviră pre ei noaptea.* PALIA (1581), 55/3. *Ieși veaste cătrc miiașul gloatei* (c ă p i t a n u l *șireagului* N. TEST. 1648) *Spirea că turburase Ierusalimul tot.* COD. VOR. 34. *În degrabă fu cu îngerul mulțime de șireaguri îngerești.* N. TEST. (1648), 68r/7. *Toată oastea într-un șirag tocmită ca 9 000 de oameni.* M. COSTIN, LET. I, 309/31. *Fiind căpitan pre șireagul mavrilor.* DOSOFTEI, V.S. ianuarie 11v/29. *De curund în ceata tironilor întrasă și supt șiragul lui Vriga Prepositul fiind, de dînsul fu scos la întrebare.* id. ib. februarie 70v/34, cf. id. MOL. 89. *Iată haldeii cu trei șireaguri sosiră și mînară cămilele* (a. 1683). CCR 120/4. *Ieși om tare den șireagul celor streini de fealiu.* BIBLIA (1688), 207²/19, cf. 94¹/34. *Venea cu șaraguri de dvorealnici.* N. COSTIN, LET. I A, 8/22. *Să lărgisă șireagurile cele de moscali, în lature, cît alergai cu calul.* NECULCE, L. 243, cf. 372. *Enias încă oastea carea cu sine avea în șirag tocmind-o, de război și de bătaie să să apuce era gata.* CANTEMIR, HR. 95, cf. ANON. CAR. *Pe la spatile acestor șăraguri de alai, stau fuștașii cu dardile a mînă.* GHEORGACHI, CER. (1762), 275. *Vin... multe șireaguri pînă cînd mai pre urmă au ieșit toată oastea, pusă în rînd de bătaie.* ȘINCAI, HR. II, 325/34, cf. KLEIN, D. 424, DRLU, LB. *Creștinii îi goneau și-și stricau șireagul.* BĂLCESCU, M. V. 614. *Alexandru... zise voevozilor și domnilor să-și tocmească oștile și șireagurile.* ALEXANDRIA, 40/17, cf. 160/5. *Bietul căpitan... aleargă printre șireagurile noastre strigînd.* GHICA, S. 23, cf. CIHAC, II, 528. LM. *Pînă la camera tribunalului erau două rînduri (șireaguri) de soldați cu puștile.* LĂCUSTEANU, A. 140. *Noua curte domnească din București... era plină de o gloată posomorîtă pe care abia o ținea în strună un șireag îndesat de dorobanți.* ODOBESCU, S.I, 107. *Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri.* EMINESCU, O.I, 148. *N-am nici sfanț... zic cu tare, ca să m-auză cocoanele înghesuite pe trotuar la spatele șireagului nostru.* CARAGIALE, O. III, 162. *Un șirag de ieniceri... călări pe cai arăpești apucară drumul prin strîmtori.* ISPIRESCU, ap. CADE, cf. DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 181, ENC. ROM. *Tu sta-vei așa, încît pe toate Șireagurile oastei le vei avea la spate.* COȘBUC, S. 168, cf. id. P.I, 100, BARCIANU, ALEXI, W. *Pîeloșii voinici din Ahaia Stau în șiraguri acum.* MURNU, I. 37, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U. *Călărașii își porniră șiragurile, avînd poruncă să umble toată noaptea pe răcoare.* SADOVEANU, O. XIII, 252, cf. 32. *Decît catană-n șireag Mai bine-n codru pribeag.* ALECSANDRI, P.P. 294. *Și mă cată, mamă, cată, Dar să nu fii supărată, La capul șireagului, Chiar la poala steagului.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 324, cf. 314. *Nu-i ca el voinic nime, În fruntea șireagului, Sub crucița steagului.* RETEGANUL, TR. 61, cf. ȚIPLEA, P.P. 116. *Fraților, de sub cel steag! Stați cu toții în șireag.* BÎRLEA, B. 9, cf. id. C.P. 172, T. PAPAHAGI, M. 29. ◊ F i g. *Pentru marea și minunata strălucire de toate șireagurile stelelor celor din taină se cinstește ca o împărăteasă.* ANTIM, P. 31. ◊ E x p r. (Învechit, rar) **A da prin șireag** = a pune pe un delincvent să treacă printre două rînduri de soldați însărcinați să-l lovească cu vergi. Cf. CIHAC, II, 528.

B. (De obicei cu determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") **I.** (Cu sens spațial) **1.** Grup, mulțime de ființe sau de lucruri dispuse în succesiune, desfășurate în linie (dreaptă) ; rînd, șir **(A I 1)**, (regional) sar¹ **(I 1)**, ord¹. Cf. KLEIN, D. 424. *Nu departe de acolo să veade un șireag de pietri... puse în dreaptă linie.* CANTEMIR, S.M. 59/19, cf. DRLU, LB, ISER. *Două june... ne arată șiragurile lor de dinți albi.* ALECSANDRI, O.P. 321, cf. id. POEZII, 478, COSTINESCU, CIHAC, II, 528, LM, DDRF. *Și vă duceți, dragi cocoare, ... Lung șirag, te du cu bine.* PĂUN-PINCIO, P. 88, cf. BARCIANU. *Într-o curte mare, se întindeau șireaguri de case de nuiele lipite cu lut.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 92, cf. SANDU-ALDEA, A.M. 105, ALEXI, W., TDRG. *Șiraguri nesfîrșite de cai... se coborau pe cărări iuți de munte.* AGÎRBICEANU, A. 200, cf. 510. *Se învîrteau îngrijorați printre șiragurile de*

sticle. REBREANU, I. 32. *Străbătui iar șiragul de saloane.* M.I. CARAGIALE, C. 108, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., CADE. *Și le-nalță pînă-n nori ...* [illegible] *Tot mai departe — Ca șireagul de cocori.* MINULESCU, V. 34. *S-a întors ... aducînd un șirag de care cu tot ce trebuie unei mirese.* GALACTION, O. 71, cf. 344. *Mincu privi șiragul caselor, fără să răspundă.* C. PETRESCU, Î. II, 221. *Se auzea ronțăitul șiragurilor de cai la conovețe.* SADOVEANU, O. XVIII, 381. *Ne apropiem de aceastĂ coasta înaltă, roșietică, dintr-un șirag de stînci.* BART, S.M. 20. *Ce tînăr ești! — se miră ea... dezvăluind în zîmbet un șirag de dinți de o strălucire de sidef.* CĂLINESCU, E.O. I, 274. *Orașul e un șirag de vile și grădini de-a lungul malului.* RALEA, O. 24, cf. CIȘMAN, FIZ. II, 340, ISANOS, V. 113, LABIȘ, P. 356. *Pe Murăș treceau șiraguri de sloiuri cenușii.* LĂNCRĂNJAN, C.I, 43, cf. IORDAN, L.M. 195. ◇ (Prin Maram.) *De-a șireagu-ntors pe dos* = numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape. Cf. ȚIPLEA, P.P. 116. ◇ L o c. a d v. **În** (sau, rar, **la**) **șirag** = unul după (sau lîngă) altul. Cf. COSTINESCU. *Urma-vom cu ochii... turmele nesfîrșite de animale ce stau puse la șireag printre ieroglifele templelor egiptene.* ODOBESCU, S. III, 79. *Am umblat în șirag și în tăcere cam doi kilometri.* SADOVEANU, O. XVIII, 578, cf. X, 43. *Aici vor veni în șirag să s-adape Una cîte una căprioarele.* LABIȘ, P. 38. ◇ E x p r. (Prin nordul Munt.) **A pune** (pe cineva) **pe șireag** = a determina, a sili (pe cineva) să facă un lucru. Cf. RĂDULESCU-CODIN. *L-am pus pe șireag să facă rost de unde-o ști.* id. ◇ (Adverbial) *Zîmbiți cînd ne vedeți șirag, De foame-mpinși la-al vostru prag.* NECULUȚĂ, Ț.D. 49. *Vătavul a dat semn din steag Și-atunci porniră toți șireag.* COȘBUC, P.I, 57. *Carele veneau șirag pe drum.* AGÎRBICEANU, A. 200.

2. Mulțime de mărgele, pietre prețioase etc. înșirate pe un fir, pentru a servi ca obiect de podoabă; (învechit, rar) maț (II 3). V. c o l i e r, s a l b ă, c o l a n. *20 șaraguri mărgăritari* (a. 1711). URICARIUL, XI, 219. *13 șăraguri pelcali buni argint* (a. 1711). ib. *6 șiraguri de mărgăritar* (a. 1731). BUL. COM. IST. IV, 68. *9 șiraguri mărgăritar* (a. 1809). URICARIUL, X, 254. *Primește din partea nunei tale acest șirag de mărgăritar pentru ziua cununiei tale.* ALECSANDRI, T. 1455, cf. 721, CIHAC, II, 528. *Ca podoabă n-avea decît un ghiordan și cîteva șiraguri de mărgele.* CONTEMPORANUL, IV, 390. *La gît poartă șiraguri de mărgele colorate.* VLAHUȚĂ, R.P. 93, cf. DDRF, ENC. ROM., TDRG. *Își potrivea șiragul de hurmuz la gît.* BUJOR, S. 78, cf. 132, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., CADE, C. PETRESCU, A. 19. *Trecu cu vederea șiragul de mărgeanuri pe care-l observase la gîtul cameristei sale.* SADOVEANU, O. XI, 46, cf. XIII, 507, SCRIBAN, D. *Doi galbeni... îi mai rămăseseră din șiragul cel lung pe care-l purtase în tinerețe.* STANCU, R.A. II, 83. *Să mă uit după șireag, S-aleg mîndrei care-i drag.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 399. *Iei ... șirag di mărgeli.* ȘEZ. II, 210, cf. III, 89, ALR SN IV h 1 200. ◇ *Șirag de mătănii* = mătănii. V. m ă t a n i e (3). *Țăcănind, cad ... Din șiragul de mătănii, Boabele de chiparos.* VLAHUȚĂ, O.A. I, 161. *Drept în față, într-un cui, un șirag de metanii de os cafeniu.* HOGAȘ, DR. I, 246. *A luat în mînă un șirag de mătănii de abanos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 320. ✦ P. e x t. Mulțime de obiecte de același fel înșirate pe un fir, din necesități practice. *Ședeau grămădite pe polițe cutii cu rahat, șiraguri de smochine.* GANE, ap. CADE. *Cîteva pisici slăbănoage stau ... privind ... la șiragurile de pește sărat care atîrnă pe sfori.* DUNĂREANU, CH. 103, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Venea la noi... cu toate bunătățile: gavanoase cu povidlă ..., șiraguri de hribi înșirați pe sfoară.* BRĂESCU, A. 22, cf. 76. *Pe brațul drept, un șirag de covrigi cu susan.* TEODOREANU, M. II, 345. *Femeia s-a închinat, punînd pe polița chiliei un șirag de smochine uscate.* SADOVEANU, O. XV, 485, cf. SCRIBAN, D.

3. (Rar) Dîră formată de un lichid care se prelinge în picături pe ceva. *Simt că-n lung șirag de lacrimi Se sfarm-al genei mele tremur.* GOGA, P. 49. *Îi curgeau șiraguri de lacrimi pe la coada genelor.* SADOVEANU, O. XI, 281. *A căutat să taie șiragul de lacrimi prin gesturi și exclamații.* VINEA, L. II, 216.

4. (Prin sud-vestul Mold.; în sintagma) *Șiragu ciobanului* = un anumit fel de cusătură cu motive naționale. *Erau mai multe feluri de „cusături cu riuri": „drîmbescu, leșăscu, ... cîrligu ciobanului, șiragu ciobanului".* [illegible]

5. (Prin sud-vestul Mold. și nord-estul Munt.; art.; la pl. sau în sintagma *șiragul oilor*) Numele unui cîntec ciobănesc. *Se mai cîntă din fluier ... cînticu oilor, șireagu oilor și unele doine.* DIACONU, P. 43. *La stînî și cînta cîntici di oi: șireagurili, N'iorița.* id. ib. 50. *Sînt gata să-ți aducă fluierul ... și să-ți cînte șiragul oilor, pe care ... nu-l poate cînta decît cine a fost la stînă.* STOIAN, PĂST. 43, cf. 70.

II. (Cu sens temporal) Succesiune de fapte, evenimente, unități de timp etc.; șir (**A II 1**). *Acel șirag de mîndre veri De cari mi-aduc aminte-abia.* IOSIF, PATR. 7. *Trecu ... un an ... și după el șiraguri lungi de ani.* GALACTION, O. 254. *În șiraguri nesfîrșite de ani picături de apă băuseră în vatra înclinată.* SADOVEANU, O. XI, 130. *S-a spus, cu drept cuvînt, că o călătorie e o eliberare. Eliberare de mecanica cotidiană, un mic salt calitativ în șiragul monoton al zilelor.* RALEA, O. 7.

III. Sumă, mulțime (**1**). *Ar fi putut să ticluiască un șirag de amănunte.* REBREANU, I. 59. *S-a grăbit să moară, ca să mă lase cu un șirag de copii.* KLOPȘTOCK, F. 38. ◇ (Adverbial) *Las'să fie tot de-a rîndu, Deacă nu-i care mi-i gîndu; Las'să fie tot șirag, Deacă nu-i care mi-i drag.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 109. *Du-mă, Doamne, și mă adu, Unde-or fi fete grămadă, Și nevestele șireag, Să-mi aleg, care mi-i drag.* HODOȘ, C. 87.

— Pl.: *șiraguri.* — Și: (învechit și regional) **șireág** (pl. și, învechit, *șireagure* PALIA 1581, 135/2, *șireage* LB, ISER, regional, *șirege* ȚIPLEA, P.P. 116), (învechit) **șarág, șărág,** (regional) **șiroág** (ALR SN IV h 1 200, 574) s. n.

— Din magh. **sereg,** cu sensul treptat lărgit sub influența lui *șir*. Cf. pol. s z e r e g.

ȘIRATĂU s. n. (Prin nord-vestul Transilv.) Petrecere în ajunul cununiei. Cf. BL II, 60, VAIDA, CABA, SAL.

— Pl.: ?

— Din magh. **sirató.**

ȘÍRĂ¹ s. f. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de") Grămadă mare de paie¹, de fîn sau de snopi, de obicei cu baza dreptunghiulară, alungită, cu fețele laterale verticale și cu partea superioară în formă de acoperiș, terminată cu o coamă (ascuțită); (regional) gireadă. V. c l a i e, s t o g. *Cînd descarcă lămîile și portocalele din corăbii, parcă descarcă cară cu fîn într-o șiră.* GOLESCU, Î. 81, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Ardeau căpițele de fîn, clăile și șirele de grîu.* GHICA, S. 24, cf. 537. *Fînul se vinde în claie și șiră.* I. IONESCU, M. 415, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275, II, 529. *Tîlharii... dedese foc la șira de paie.* ODOBESCU, S.I, 156, cf. 148. *Vă ascund eu în șira asta de paie din bătătură.* ISPIRESCU, L. 294. *Șire de paie și stoguri de coceni.* DELAVRANCEA, S. 34. *Trăsura cu patru cai se oprise în dreptul unei șire de grîu.* MACEDONSKI, O. III, 14. *Unii cară clăile de pe cîmp, alții adună paiele în șiră.* VLAHUȚĂ, O.A. II, 70. *Treceau pe dinainte-ți nenumărate care S-așeze în lungi șire a cîmpului comoare.* I. NEGRUZZI, S. II, 37, cf. GHEȚIE, R.M. *Grîul din clăi se cară cu carele la arie unde se așează în șire, șure sau girezi lungi așezate în lungul vîntului.* DAMÉ, T. 56, cf. ENC. ROM. III, 1 023, BARCIANU. *Noua șiră de grîu trebuia s-o facă tot în stînga mașinei.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 41. *Stam ascuns după o șiră de snopi.* SANDU-ALDEA, A.M. 27, cf. ALEXI, W., TDRG. *Snopii se clădesc în șiri, șuri, girezi, stoguri sau clăi.* PAMFILE, A.R. 145. *Cîteodată... se fac șuri sau șire de fîn, de forma celor de snopi.* id. ib. 163, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U. [illegible]
[illegible]

STR. 16. *Observatorii lor ascunşi, cu iscusinţă, în şiri de paie... dădeau indicaţiuni sigure.* BRĂESCU, V. 79, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Pe locurile boiereşti sunt acum înălţate şirele înalte de paie de după treierat.* CAMIL PETRESCU, O.I, 282, cf. III, 9. *Am dat foc la şurele de paie.* STANCU, D. 117, cf. LTR[2]. *Mă duc la şira mea, o stropesc puţin şi-i dau foc.* PREDA, Î. 9, cf. id. M. 11. *Nouă zile peşte-mi scoate : Fac grămezi ca şirele.* TEODORESCU, P.P. 95. *Pentru şira din obor, Îm luaş dijma de trei ori.* GRAIUL, I, 65, cf. IORDAN, L.M. 199. *Ricăi paie din şiră-ntr-un loc mai la zăvadă.* PLOPŞOR, C. 126. *A pus foc la neşte şiri de paie.* GEORGESCU-TISTU, B. 25, cf. ALR I 254, 336, 905, 926, ALR SN I h 66, h 68, h 118, h 133, A II 6, III 3, LEXIC REG. 62. *Am un bou : mînîncă o şiră de paie şi nu se satură* (Cîrligul de smuls paie). GOROVEI, C. 62.

— Pl. : *şire* şi (popular) *şiri*. — Şi : (regional) **şúră** s. f.

— Cf. ş i r.

ŞÍRĂ[2] s. f. v. **şură[1]**.

ŞIRĂGÚŢ s. n. Diminutiv al lui ş i r a g.

1. (Învechit, rar) Cf. ş i r a g **(A)**. Cf. DRLU.

2. Cf. ş i r a g **(B III)**. Cf. RETEGANUL, CH. 95.

— Pl. :?

— **Şirag** + suf. *-uţ*.

ŞIRĂÍ vb. IV v. **şiroi[3]**.

ŞIRĂLÍ vb. IV v. **şirlui.**

ŞIRẮT, -ÁTĂ adj. v. **şiret[3]**.

ŞIRB s. m. v. **şerb.**

ŞIREÁDĂ s. f. v. **gireadă.**

ŞIREÁG s. n. v. **şirag.**

ŞIREÁGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞIRÉBIE s. f. v. **jirebie.**

ŞIRÉCLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞIRECLÍC s. n. v. **şiretlic.**

ŞIRÉD s. n. v. **şiret[2]**.

ŞIRÉGĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞIRÉGHIE s. f. v. **şireglă.**

ŞIRÉGLĂ s. f. **1.** (Transilv., Ban.) Codîrlă (la căruţă sau la sanie). Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, POLIZU, LM. *Abia recunoscui în şireghie, lîngă chirigiu, pe ciobotarul Cocărţău.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V.M. 150, cf. GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *M-am prins cu mînile de şîregla căruţei.* VLASIU, A.P. 185, cf. PRIBEAGUL, P.R. 88, SCRIBAN, D. *Descoperii căruţa şi ... iapa noastră ce-şi ronţăia fînul din şiriglă.* BLAGA, H. 39. *Nu se auzea decît fornăitul cailor legaţi de şireglele căruţelor.* VORNIC, P. 219. *Armăsarul cu care venise Mitru l-am legat de şireglă.* IL decembrie 1960, 18, cf. H XVII 8, 271, XVIII 26, 75, VAIDA, VICIU, GL. 34, CABA, SĂL., com. din TĂRCĂIŢA-BEIUŞ, GREGORIAN, CL. 62, CV 1951, nr. 5, 28, LEXIC REG. II, 102. *A aşezat lucrurile în şiregla căruţii.* MAT. DIALECT. I, 193. ◇ E x p r. (Prin sudul Transilv.) **A fi căzut din şariglă** = a fi prost. Cf. DR. VIII, 205. ✦ (Regional) Loitră. Com. din CIPRIAN PORUMBESCU.

2. (Regional, mai ales în Transilv.) Grătar pentru nutreţ fixat deasupra ieslei, la peretele grajdului. *Iaselile pentru cai ... se fac ... cu troacă şi şîreglă deasupra trocei.* ECONOMIA, 78/22, cf. com. MARIAN. *În şireglă se aşază nutreţul păios al vitelor.* CV 1950, nr. 11—12, 41, cf. CHEST. II 419/231, 232, ALR I 416, 822, ALR SN II h 316, A I 12, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 35, II 3, 12, III 4, 18, 19, IV 5, GLOSAR REG., L. ROM. 1964, nr. 1, 83. ✦ P. e x t. (Regional ; în forma *şiriglă*) Deschizătură în peretele grajdului prin care se dă nutreţ vitelor (Rădăuţi). Cf. CHEST. II 422/242.

3. (Transilv., Maram.) Împletitură de nuiele (în formă de ladă) fixată pe sanie, în care se transportă nutreţul. *Înhămă doi cai la o sanie mare cu şireglă, ca de adus nutreţ.* RETEGANUL, ap. CADE, cf. ALR I 833/96, 223, 257, 348, 350, 351, 355, 835.

4. (Transilv.) Targă folosită la transportarea pămîntului, a minereului aurifer etc. Cf. VICIU, GL. 95, FRÎNCU-CANDREA, M. 43, ALR II 5 223/279. *Oamenii cărau pămînt cu şiregla.* MAT. DIALECT. I, 193. ✦ (Regional) Năsălie **(1)** (Bîrsana—Sighetul Marmaţiei). ALR II/I h 171/353. ✦ (Regional) Roabă (de transport) (Agîrbiciu—Cluj). LEXIC REG. II, 74. ✦ (Regional) Un fel de capră de lemn care serveşte la transportarea plugului (Sălciua de Jos—Aiud). ALR I 895/98.

— Pl. : *şiregle* şi *şirejle* (ALR I 822/61), *şirelji* (ib. 822/357). — Şi : **şirégă** (com. din POIANA—VAŞCĂU, L. COSTIN, GR. BĂN. 192, CL 1961, 460), **şiréghie** (pl. *şireghi* H XVIII 143, ALR I 822/24, 26, 30, 79, 98, 347, LEXIC REG. II, 42 şi *şireghe* LEXIC REG. II, 37), **şireáglă** (L. ROM. 1959, nr. 5, 83), **şiréclă** (com. MARIAN, ALR I 822/573 ; pl. *şirecle* com. MARIAN, ALR I 822/573), **şirézlă** (ALR I 822/308), **şirígă** (ib. 822/93, 122, A II 6, III 1, 17 ; pl. *şirigi* ALR I 822/93, 122, A III 17), **şiríglă** (pl. *şirigle* şi *şiriji* A III 7), **şilégră** (ALR I 822/129, 361, 833/361 ; pl. *şilegre* ib. 822/129, 361), **şilígră** (ib. 822/131, A II 12 ; pl. *şiligre* ALR I 822/131, A II 12), **şalógră** (ALR I 822/341, 345), **şaréglă** (ib. 822/160, LEXIC REG. II, 54 ; pl. *şaregle* LEXIC REG. II, 54 şi *şarlegi* ALR I 822/160), **şaríglă** (DR. VIII, 205, ALR I 822/178 ; pl. *şarigle* ALR I 822/178), **şarúglă** (ib. 822/343), **şăreághie** (L. ROM. 1960, nr. 2, 20), **şăríglă** (ALR I 822/158 ; pl. *şărigle* ib.), **şăríngă** (ib. 822/170 ; pl. *şăringi* ib.), **şelígră** (ib. 822/125 ; pl. *şeligi* ib.), **şeréglă** (ib. 822/231, ALR II 5 223/279), **şeríglă** (ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D., L. COSTIN, GR. BĂN. 192, ALR I 822/174, 180, 835, L. ROM. 1959, nr. 5, 83, LEXIC REG. 94 ; pl. *şerigle* TDRG, SCRIBAN, D., L. COSTIN, GR. BĂN. 192, ALR I 822/174, 180, L. ROM. 1959, nr. 5, 83, LEXIC REG. 94 şi *şeriji* ALR I 822/835), **şolégră** (ib. 822/227), **şolígră** (ib. 822/190 ; pl. *şoligre* ib.), **şológră** (ib. 822/335), **şoréglă** (ALR SN II h 316/157), **şoríglă** (TDRG, SCRIBAN, D., com. din fostul judeţ TREI-SCAUNE), **şorlígă** (ALR I 822/164 ; pl. *şorligi* ib.), **şoróglă** (ib. 822/278, 333, 339, LEXIC REG. 10 ; pl. *şorogle* ALR I 822/339), **şuróglă** (ib. 822/302), **biríglă** (A II 7), **jireágă** (L. COSTIN, GR. BĂN. 192) s. f.

— Din magh. **saroglya** (dial. *saraglya, soroglya, sarogja*).

ŞIREGVINCLĂ s. f. v. **şregvinclu.**

ŞIRÉIT s. n. v. **şiret[2]**.

ŞIRES s. n. (Prin vestul Munt.) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (H XI 193), ale cărei fructe se întrebuinţau în loc de tămîie (TOMESCU, GL.).

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞIRÉT[1] s. n. **1.** Sfoară (îmbrăcată în mătase colorată, în fir etc.), de obicei răsucită în două sau în trei, întrebuinţată mai ales ca ornament la îmbrăcăminte ; şnur **(1)**, (regional) şinor **(1)**. V. g ă i t a n, c e a p r a z, b r a n d e m b u r g, f i r e t. *Un raft pus pe curea, altul pe şeret* (a. 1693). ŞIO II$_1$, 337. *Hlamida cea albă era închietă la piepţi cu nasturi de aur, iar la poale era încunjurată cu şireturi vişinii* (a. 1773). GCR II, 90/7. *Tot fealiul de şiret cu fir sau cu petcală, sau cu sîrmă, să fie oprit atît la straie, cît şi la cap* (a. 1777—1782). FURNICĂ, I.C. 55, cf. 56, BUL. COM. IST. V, 283. *O păioară neagră cu şireturi* (cca 1790). ŞIO II$_1$, 337. *Şireturi de fir dramul 1 ban* (a. 1792). id. ib. *El au rînduit ca şăreturile galbene să fie semnul deosăbitori al Diadohului hotărît.* IST. AM. 37^v/3. *Un cal de mire cu raftul de argint şi cu harşa cu şiret* (a. 1797). URICARIUL, XVI, 277, cf. IST. CAROL XII, 38^v/15. *Cetarie dă Lipcă, tacîmuri, şăreturi* (a. 1808). IORGA, S.D. VIII, 86. *1 tătarcă de atlaz, vărgată cu fir, cu şiretur[i]* (a. 1818). id. ib. VII, 18, cf. VALIAN, V. *Galoane, şereturi şi canafuri de*

aur și de argint. BUL. [illegible] F. (1843), 141[2] [illegible], cf. [illegible] *A să-l îmbrace c-o livrea frumoasă, c-o jiletcă roșie cu șireturi de fir.* NEGRUZZI, S.I, 298, cf. PONTBRIANT, D. *Fabrică șireturi de mătasă, ceaprazuri sau broderii de fir.* ALECSANDRI, O.P. 363, cf. CIHAC, II, 616, LM, GHEȚIE, R.M., ENC. ROM., BARCIANU. *Ceaprazarii, numiți și găitănari, fabricau în bumbac sau mătase bucmele, ceaprazuri sau găitane, șireturi, tasmale și terteluri.* ȘIO I, 226, cf. 238. *Pe pereți o risipă de cadruri..., atîrnate cu lungi șireturi.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG, cf. ALEXI, W. *În catifea, mătase, Șireturi și panglici, L-a-mpodobit pe dată.* GORUN, F. 94. *Cusuturile le sunt acoperite cu găitane sau șireturi de lînă colorată.* PAMFILE, I. C. 355, cf. RESMERIȚĂ, D. *Toate tablourile în părete, la locurile lor, se clătinau în șireturile de cari erau aninate.* ARDELEANU, U.D. 103. *Slujitorii purtau straie după moda țarigrădeană, cepchene cu ceaprazuri și șireturi.* SADOVEANU, O.X, 140, cf. SCRIBAN, D., ALR II 3 331/182, 762, 3 332/182, 762.

2. Bentiță îngustă de bumbac, mătase etc., țesută tubular sau în fișie, folosită mai ales pentru a încheia sau a strînge încălțămintea sau diferite obiecte de îmbrăcăminte. V. ș i n o r **(2).** *Să mi să rupă toate șireturile și bumbii ce mă încheie.* AR (1846), 38[2]/70. *Se pleacă și se face că deznoadă șiretul de la botină.* ALECSANDRI, T. 282. *Mi-o plesnit șireturile de la rochie!* id. ib. 396, cf. COSTINESCU. *Trăgeau din brîu o pungă de piele de oaie cu șireturi.* CARAGIALE, O. IV, 287, cf. N. LEON, MED. 113. *Caută să-și aducă aminte cum se zice la șireturi de ghete pe franțuzește.* SANDU-ALDEA, D.N. 235, cf. TDRG. *Cămeșa-i albă ... înnodată sub bărbie cu un șiret de arnici roș.* HOGAȘ, DR. I, 301, cf. RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 75, NICA, L. VAM. 233, CADE. *Avea trei perechi de șireturi în raniță.* SAHIA, N. 80. *Cu șireturile ghetelor înnodate provizor.* TEODOREANU, M. II, 129. *Era îmbrăcat într-un elegant costum rural-colonial (carîmbi de pînză închiși cu șireturi, costum de doc verde).* CĂLINESCU, E.O. I, 102. *M-am oprit să-mi leg șireturile la pantofi.* STANCU, R.A. IV, 363. *Începu să desfacă repede șireturile bocancilor.* PREDA, D. 141, cf. H IV 257. ◇ E x p r. (Familiar) **A se trage de șireturi** (cu cineva) = a-și permite familiarități (cu cineva). ✦ S p e c. Bentiță aplicată pe o cusătură pentru a o întări. Cf. LTR[2], DI., DM.

— Pl.: *șireturi* și (rar) *șirete.* — Și: (învechit) **șirít** (CIHAC, II, 616), **șărét, șărít** (BUL. COM. IST. V, 283), **șerát** (ib.), **șerét** s. n.

— Din tc. **șerit.**

ȘIRÉT³ s. n. **1.** (Transilv., Ban. și prin Maram.) Alică. Cf. LB, ISER, LM, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 901, ALR SN III h 724. *Păsările se vîncază cu jireduri.* MAT. DIALECT. I, 179.

2. (Transilv. și prin Ban.) Glonț. Cf. ALR I 1 412/49, 116, 140, 229.

— Pl.: *șireturi* și *șirete.* — Și: **șiréd** (ALR I 1 412/140, 229, ALR SN III h 724, MAT. DIALECT. I, 179, 193), **șiréit** (ALR SN III h 724/316; pl. *șireituri* ib.), **șarét** (ib. h 724/833; pl. *șareturi* ib.), **șărét** (ib. h 724; pl. *șăreturi* ALR I 1 412/116, ALR SN III h 724/76 și m. *șăreți* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184, ALR SN III h 724/27), **șleit** (ALR SN III h 724/346; pl. *șleituri* ib.), **șreit** (ib. h 724/325; pl. *șreite* ib.), **șret** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195; pl. *șreturi* id. ib.), **jiréd** (pl. *jireduri*) s. n.

— Din magh. **sörét** (dial. *serét, srét, slét*).

ȘIRÉT³, -EÁTĂ adj. (Despre oameni) Care știe să profite de naivitatea sau de buna-credință a celor din jur, pentru a-și atinge scopurile pe căi ocolite², v i c l e a n; prefăcut, perfid; (cu sens atenuat; adesea cu o nuanță de simpatie) descurcăreț, abil, subtil; hitru, ghiduș. V. ș a r l a t a n, ș m e c h e r (1), m e h e n g h i (II), m a r a f e t o s (1), o c o ș (3). *Acei mai cu samă Curteni sau ciocoi de curți să cheamă, Soi de oameni vicleni, fără lege, Învirtiți, șereți și plini de intrige.* BUDAI-DELEANU, Ț. 356, cf. HELIADE, O. II, 363. *Dar șiretul călător, Pintre nobili și popor, Trecînd, în gîndul său zice: ,,Nătărăul las' să fie Drumul lung, eu prin potice voi cirni cu ghibăcie".* ASACHI, FABULE, 113/17. *Era cricimar de breaslă și fiu de croitor, Crescut în casa unui judecător șiret.* NEGRUZZI, S. II, 233, cf. III, 335, PONTBRIANT, D. *Auzi, șirata, cum s-ascunde de mine?* ALECSANDRI, T. 299, cf. CIHAC, II, 615, LM. *Autorului îi place a face din Maria Doamna ... o greacă șireată.* ODOBESCU, S.I, 450. *Șireată și dulce — copil vinovat —, De ce nu mă-mbii cu al tău sărutat.* EMINESCU, O. IV, 66, cf. 68. *Se învățase și el, șiretul, a le alege așa de pe deasupra.* CREANGĂ, P. 167. *Harpagon este... aci naiv pînă la imbecilitate, aci șiret pînă la infamie.* CARAGIALE, O. III, 190, cf. IV, 314. *Trana — șireata! — frumușică de pica, ... îi arunca priviri ce-l înnebuneau.* MACEDONSKI, O. III, 6. *Știe bine, șiretul, că asupra lui sînt ațintite toate privirile.* VLAHUȚĂ, O.A. II, 213. *El zîmbind îi zice iarăși, Cînd cu ochii o măsoară: ,,Dulce ești, dar și șireată".* PĂUN-PINCIO, P. 77, cf. GHEȚIE, R.M. *Ea cea șireată, Stă-n drum, anume ca s-o văd.* COȘBUC, P. I, 173, cf. 87, BARCIANU, DDRF, ȘIO II₁, 337. *A ajuns țăranul mai șiret ca boierul.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 100, cf. ALEXI, W., GOGA, C. P. 125. *În lecții, ele-și spun secrete, Fac haz pe socoteala mea... Își mușcă buzele șirete, Pufnesc de rîs, fără să vrea.* IOSIF, PATR. 32, cf. TDRG. *Avocatul, mai ales într-un orășel d-astea..., va să fie șmecher, șiret.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 191, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Șireată și abilă, Nadina îi aluneca mereu printre degete.* REBREANU, R.I, 259. *Moviloaia e șireată, va trimete daruri la Sultan și va făgădui haraci sporit.* SADOVEANU, O. V, 682, cf. X, 211, SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 61, 452. *Bătrînii sunt șireți, escroci, ți-o spun eu ca avocat.* CĂLINESCU, E.O. II, 29, cf. 119. *Se credea mai șiret și decît marele vornic.* CAMIL PETRESCU, O. III, 505. *E prea șireată și prea lașă ca să vrea să descopere totul.* VINEA, L. II, 59. *Bună vremea la trei fete! De nu sînteți voi șirete, Spuneți noă de Vulcan.* ALECSANDRI, P.P. 134. *Acest om este șiret ca o vulpe.* H II 61. *Șired di nu mai ave margini.* ȘEZ. III, 3. *Împăratul, șiret cum era, a cam strîmbat din nas.* MERA, L.B. 12. *Dusu-te-ai și la surata, Și te-a priimit, șirata!* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 391. *Vînătoru-i om șiret!* [illegible] ◇ E x p r. **E șiret ca oaia (cu jug sau pe zăduf)** v. o a i e (1). ◇ (Prin analogie; despre animale și păsări) *Vulpea cea șireată îi răspunse: — Ce zici tu, ce zici?* ISPIRESCU, L. 345. *Vrăbiile, mai șirete, Făceau semne către fete: Să nu fie vreo capcană.* ARGHEZI, VERS. 684. ◇ (Substantivat) *Sînt cei mai vestiți șarlatani și cei mai mari șăreți ce să pot găsi.* IST. AM. 93[r]/4. *Pentru că mă țin șeretul Cel mai mare în astă neagră țară Îndrăznesc a-mi arăta și cu Adînc și măiestru sfatul mieu.* BUDAI-DELEANU, Ț. 225. *Erai pregătit, șiretule, și o aveai în taină de noi.* PR. DRAM. 153. *Pardon, răspunse șireata cu un zîmbet nevinovat.* NEGRUZZI, S.I, 227. *Este dar datoria noastră a da aci cîteva probe despre vicleniile acestor doi șireți.* FILIMON, O.I, 216. *Îl cunosc, îi un șiret de frunte!* ALECSANDRI, T. 844. *Și gîndind că dorm, șireato, apeși gura ta de foc Pe-ai mei ochi închiși.* EMINESCU, O. I, 42. *Șiretule, crezi că nu știu?* VLAHUȚĂ, O.A. III, 140. *Trebuie să fie... un șiret afurisit, care vrea să mă prindă cu un plan subțire.* GALACTION, O. 82. *Se țineau de el niște șirete fără rușine, care-i speculau galanteria.* CAMIL PETRESCU, T. II, 216. *Șireții știu să se pună... la adăpostul urmărilor legii.* ZANNE, P. V, 380. (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. ,,de") *Ațîțat și smomit de șireata de țigancă, au poroncit unui hargat... să sape o groapă.* SBIERA, P. 110. ◇ (Adverbial) *Marioara... zîmbea șiret.* REBREANU, R. I, 25. *Ochii ei verzi îi răspundeau șiret.* GALACTION, O. 133. *Se-ntoarse spre ginerele său, clipind șiret din ochi.* SADOVEANU, O. V, 693. *Turcul, care știe mai mult decît ei, rînjește șiret.* CAMIL PETRESCU, O. III, 498. *Zîmbea șiret, băgase de seamă că Anghel* [illegible] ✦ [illegible] festările etc. oamenilor) Care denotă, trădează viclenie, prefăcătorie, perfidie; (cu sens atenuat) care denotă abilitate, subtilitate, umor. *Femeile-l așteaptă cu*

șireata lor zîmbire. EMINESCU, O. IV, 116. *Avea fața și-reată.* GANE, N. II, 191. *Dete din cap, c-un zîmbet șiret.* VLAHUȚĂ, O.A. III, 8, cf. 14. *De-ai fi văzut cum au jucat Copilele de împărat, Frumoase toate și întrulpi, Cu ochi șireți ca cei de vulpi.* COȘBUC, P. I, 58. *În aceste patru vorbe era atîta alintătură șireată, ... încît Matei ... își reveni în sine.* D. ZAMFIRESCU, V.Ț, 154. *Crede-mă, poete, Simțeam adînc amarul privirilor șirete.* EFTIMIU, Î. 180. *Venea rîzînd... aducînd chef și voie bună, ochi șireți și vorbe cu înțelesuri.* SADOVEANU, O. V, 291, cf. XIII, 775. *Nu avea aerul să ia în serios cititul... Poate că era și o tehnică șireată de a bagateliza un examen, pe care știa că ea nu putea să-l ia.* CAMIL PETRESCU, O. I, 267. *Doi ochi negri, șireți și struniți, îi zîmbeau printre sticlele unor ochelari cu rama groasă.* VINEA, L. I, 23.

— Pl.: *șireți, -te.* — Și: (învechit) **șerét, -eátă,** (regional) **șiréte** (A II 6), **șirát, -átă, șiréd, -eádă, șărét, -eátă** adj.

— Din tc. **șirret.**

ȘIRÉTE adj. v. **șiret**[3].

ȘIRETÉNIE[1] s. f. **1.** (Adesea precedat de prepoziții, cu care formează locuțiuni adverbiale) Însușirea de a fi șiret[3]; atitudine, comportare de om șiret[3]; (rar) șiretlic **(2)**, șireție **(1)**. V. v i c l e n i e, ș m e c h e r i e **(1)**. *Șiretenia nebunului a ajuns de poveste. Dacă și-a pus ceva în cap, apoi știe să ascunză cu o dobitocie minunată.* CARAGIALE, O. IV, 274, cf. II, 362, DDRF, N. REV. R. I, nr. 9, 139 (supl.). *Nu era mare lucru în scrisorile ei: aceeași... afecțiune fără margini, ce-i umplea tot sufletul, spusă fără șiretenie, cu aceleași cuvinte.* D. ZAMFIRESCU, R. 199, cf. TDRG, DHLR I, 251. *Ignorant, netalentat, batjocoritor, cinic, fără altă însușire decît o șiretenie fără margini.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 196, cf. 197, PASCU, S. 242, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., CADE. *Nebunia lui era... o mască sub care se ascundea ori sfială, ori șiretenie.* SADOVEANU, O. XIII, 376, cf. 565, ROSETTI, L.R. III, 75, SCRIBAN, D. *Se crede prea iscusit și e mereu încîntat de propria lui șiretenie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 274, cf. 318. *Era... plin de șiretenie și meșter mare în ce privește legarea și întărirea prieteșugului.* V. ROM. aprilie 1954, 98, cf. DL, DM. *Împăratul se gîndi oleacă și zise babei cu șiretenia lui obișnuită: — Bine, babă, dau fata după feciorul tău.* MERA, L.B. 9.

2. Faptă, procedeu care denotă șiretenie[1] **(1)**; truc, stratagemă, tertip; subterfugiu; șiretlic **(1)**, vicleșug, (rar) șireție **(2)**. V. ș m e c h e r i e **(2)**, ș a r l a t a n i e **(1)**. Cf. POLIZU. *Îți venea să crezi că e vro șiretenie la mijloc.* GANE, ap. ȘIO II$_1$, 337. *Fratele de cruce... prin această șiretenie... se cunoscu cu fata și o fură.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Gheorghe își mărturisi șiretenia: era o amintire nu tocmai exactă, dintr-o poezie.* VLAHUȚĂ, O.A. I, 123, cf. BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 164, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Interlocutorul n-o să bage de seamă șiretenia.* CAMIL PETRESCU, O. III, 417, cf. DL, DM, RĂDULESCU-CODIN, L. 130.

— Pl.: **(2)** *șiretenii.*

— **Șiret**[3] + suf. *-enie.*

ȘIRETÉNIE[2] s. f. (Munt.) Curs, evoluție (a unei întîmplări, a unei situații etc.); succesiune, șir de peripeții; p. e x t. relatare a unei întîmplări, a unei situații etc.; tărășenie. *Să-ți spui dar toată șiritenia. Cum intrai acolo, mai găsii încă și un alt fecior străin stînd de vorbă cu Ioniță.* PR. DRAM. 126, cf. POLIZU. *Să vezi, cocoane, cum merge șiritenia: logofătu Dinu s-a sculat de la cîntatul cocoșilor și ne-a spus că dumneata ai mofluzit; apoi ne-a întrebat ce simbrie avem să priimim.* FILIMON, O. I, 249. *Dar stăi! unde rămăseseși?... pare că începuseși a îndruga o șiretenie.* ODOBESCU, S. III, 196. *Își tăinuise unul altuia șiretenia de-acasă.* CARAGIALE, O. I, 121. *Daca ajunse și găsi pe toți ai lor adunați la tatăl său, începu să le povestească șiretenia celor ce i se întîmplase.* ISPIRESCU, L. 36. *Grădinarul spuse împăratului toată șiretenia cu pasărea.* id. ib. 363, cf. DDRF, BARCIANU, ȘIO II$_1$, 337. *Aci începu bătrîna o lungă șiretenie.* D. ZAMFIRESCU, V.Ț. 15. *Ia spune-mi, coane Iorgule, și mie cum s-a întîmplat!... — A! E-o șiretenie-ntreagă. Să lăsăm caii mai domol să ți-o povestesc.* SANDU-ALDEA, U.P. 59, cf. ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. III, 94, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *După ce se dovedi că Făt-Frumos era adevăratul ucigaș al zmeilor, spuse toată șiretenia și întîmplarea.* POPESCU, B. IV, 14. *Vin de povestesc boierului șiretenia.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 238. *Spune-mi și mie cum stă șiretenia.* id. L. 130. ✦ Sens, semnificație, tîlc. *Înțeleseseră șiritenia vorbei cucoanei, se mirară de atîta înțelepciune.* ISPIRESCU, L. 181. *Fata nu prea părea pătrunsă de șiretenia lucrului.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG.

— Pl.: *șiretenii.* — Și: **șiriténie** s. f.

— De la **șir.** Cf. t ă r ă ș e n i e.

ȘIRETÍ vb. IV. R e f l. (Neobișnuit; glumeț) A deveni șiret[3]. *Cînd suride gura, suride și alunița și cînd ochii se fac șireți se șiretește și alunița.* ARGHEZI, C.J. 209.

— Prez. ind.: *șiretesc.*

V. **șiret**[3].

ȘIRETLÍC s. n. **1.** Faptă, procedeu care denotă șiretenie[1] **(1)**; truc, stratagemă, tertip; subterfugiu; șiretenie[1] **(2)**, vicleșug, (rar) șireție **(2)**. V. ș m e c h e r i e **(2)**, ș a r l a t a n i e **(1)**, ș o t i e **(2)**, m a r g h i o l i e **(1)**. Cf. L. ROM. 1960, nr. 2, 43. *Să se păzească ... de șereclicurile tatarălor.* CANTEMIR, S.M. 279/2, cf. HELIADE, O. II, 363. *Au lacrămile gata la orice șiretlic al lor, ca să amăgească mai curînd pe oameni.* GORJAN, H. II, 194/26, cf. MILLO, în PR. DRAM. 374. *În plăcerile cărora te dedai, tu silești natura și prin tot felul de șiriclicuri preîntîmpini și ieși înaintea trebuinței.* CALENDAR (1856), 25/11, cf. POLIZU. *Banul, fiind om cu minte foarte ascuțită, pătrunse numai într-o clipă șiretlicul fanariotului.* FILIMON, O.I, 174, cf. 128, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 616, LM 538. *Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri, La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri.* EMINESCU, O. I, 150. *Astfel, prin un șireclic femeiesc, fură tămăduite două nebunii.* GANE, N. II, 31, cf. GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ȘIO II$_1$, 337. *Prin șiriclic face ce vroiește cu ei.* ap. CADE, cf. ALEXI, W. *Cunosc a tale grații ancestrale Și toate șiretlicurile tale!* ANGHEL-IOSIF, C.M. II, 96, cf. TDRG, PASCU, S. 409, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., SCRIBAN, D., REBREANU, NUV. 38. *În primul moment, cînd văzuse dulăpiorul din fața automatului, nu se putuse opri să nu presupuie un șiretlic.* SADOVEANU, O. XI, 645, cf. XVIII, 84, ARGHEZI, P.T. 32. *Prin diferite șiretlicuri, conducătorul negru a fost prins și dus în Franța.* RALEA, O. 29. *Își dobîndiseră, ziceau ei, postul cu trudă..., nu prin favoritism și șiretlicuri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 567. *Te-am prins. Umbli cu șiretlicuri. E ceva evaziv în cuvintele tale.* VINEA, L. I, 219. *Încercase prin șiretlicuri să obțină apartamentul.* V. ROM. martie 1960, 11. *Cum făcu, cum drese, mai cu șiretlic,... puse mîna pe pajură.* STĂNCESCU, B. 207, cf. ȘEZ. II, 206. *Mijlocul de aflare era un șiriclic.* ib. VI, 183. *Umblă cu șiritlicuri.* UDRESCU, GL., cf. ZANNE, P. II, 822. ◇ E x p r. **A o întoarce la șiretlic** v. î n t o a r c e. ✦ (Învechit, rar; în forma *șeretlic*) Uneltire. *L-au pus la cale ca să facă șeretlic, zicînd că el îl vor ajutora la toate, făcînd un arzaval către împăratul sultan Mehmet* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 215/5. ✦ Mijloc ingenios de a rezolva o dificultate (într-o meserie). *În aceste trei zile învățai de la Halunga tot rostul, toate chițibușurile și toate șiriclicurile plutăriei.* HOGAȘ, DR. I, 118.

2. (Rar) Șiretenie[1] **(1)**. *Totdeauna am gîndit că-ți trebuie de o mie de ori mai mult șiriclic, mai multă ghibăcie, pentru a scăpa de jandarmi.* CONTEMPORANUL, II, 253, cf. DDRF, ȘIO I, 54.

— Pl.: **(1)** *șiretlicuri.* — Și: (învechit) **șiretlíc, șereclíc, șeretlíc, șeretlíc** (ȘIO II$_1$, 337), (regional) **șireclíc, șiriclíc, șiritlíc, șiritríc** (COMAN, GL.), **șiriclíc** (PAMFILE, J. I, 134) s. n.

— Din tc. **șirretlik.**

ȘIRETLÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘIREȚÉL s. n. Diminutiv al lui șiret[1].

1. Cf. șiret[1] (**1**). Cf. TDRG 1 [illegible], RESMERIȚĂ, D., DL, DM.

2. Cf. șiret[1] (**2**). Cf. TDRG 1 [illegible], RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM.

— Pl.: *șirețele.*

— **Șiret[1]** + suf. *-el.*

ȘIREȚÍE s. f. (Rar) **1.** Șiretenie[1] (**1**). *[illegible] vede decît perdele albe ce de după fereastră se [illegible] [illegible] cu o speriată și copilărească șirefie, capul ei.* EMINESCU, P.L. 57, cf. GHEȚIE, R.M., CADE, IORDAN, [illegible] L.S., DL, DM.

2. Șiretenie[1] (**2**). Cf. GHEȚIE, R.M., CADE, DM. *Strecoară o zeamă limpede [illegible] . . . O toarnă baba [illegible] în cofa cu apă de lîngă patul lui Constantin și începe să ridă de șirefia ei.* MERA, L.B. 238.

— Pl.: (**2**) *șireții.*

— **Șiret[3]** + suf. *-ie.*

ȘIRÉZLĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘIRGĂNÍ vb. IV v. **șurgăni.**

ȘIRGĂÚ s. n. v. **șurgău.**

ȘÍRGHEN s. n. v. **șurgău.**

ȘIRGHIE s. f. (Prin sudul Transilv.) Fișie îngustă de pămînt (arabil). Cf. PAȘCA, GL. 53, com. din ILNA-SEBEȘ, CHEST. IV 96/102, 162, 128/102, 110, 173, 177 d, 178 c.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *șirghii.* — Și: **șfrie** (CHEST. IV 128/177/d, 178/c), **șighie** (ib. 128/173), **șighíe** (com. din DĂISOARA — FĂGĂRAȘ), **șeghie** (accentul necunoscut, com. din ILNA — SEBEȘ), **seghie** (accentul necunoscut, PAȘCA, GL.), **sighie** (accentul necunoscut, CHEST. IV 96/162) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. jirebie.

ȘIRÍC s. n. (Învechit) Prăjină. *Lei . . . 9 de tot siricul mare* (a. 1820). IORGA, S.D. XXII, 11. *Hamalii, cu colete și lăzi aninate pe șiricuri* (a. 1858). TDRG 1434. *O sută șiricuri cîte 25 la plută 3 lei* (a. 1870). ȘIO II$_1$, 337, cf. CIHAC, II, 616, SCRIBAN, D.

— Pl.: *șiricuri.* — Și: **siríc** (pl. și *sirice* SCRIBAN, D.) s. n.

— Din tc. **şyryk**, ngr. **σιρίκι.**

ȘÍRICA interj. v. **șilica.**

ȘIRICLÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘÍRIE s. f. v. **șirghie.**

ȘIRÍGĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘIRÍGLĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘIRIMBÓI s. n. v. **șarampoi[1].**

ȘIRIMPĂÚ s. n. v. **șarampoi[1].**

ȘIRÍN s. n. (Învechit și regional) Trunchi de brad, lung și subțire (din care se făceau antene sau vergi pentru navele cu vele). *Sirinul mare ce se pogoară pe Siret* (a. 1776). ȘIO II$_2$, 110. *3 bani de tot sireanul mic* (a. 1799). URICARIUL, I, 84/19, cf. TDRG, SCRIBAN, D. 1 206, COMAN, GL. 136. *Se construiesc și plute de șirinuri.* ARVINTE, TERM. 20, cf. 167.

— Pl.: *șirinuri.* — Și: (învechit) **sirin**, **sireán** (pl. *sirene* SCRIBAN, D.), (regional) **șurín** (COMAN, GL., ARVINTE, TERM. 167) s. n.

— Din tc. **seren** „antenă".

ȘIRÍNC subst. v. **șirincă.**

ȘIRÍNCĂ s. f. **1.** (Învechit, astăzi în Maram.) Basma, năframă (1 1). *[illegible] pestre icoane* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 199/11, cf. 203/11. *13 șirinci și mahrama avor* (a. 1594). HURMUZAKI, XI, 398, cf. ȘIO II$_2$, 115. *Șirince de taftă, adecă marame lucrate cu fir, atîrnă în colțul icoanelor.* IORGA, C.I. III, 61, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Spune-m, mîndruț, de ți-s dragă, Să-m cumpăr șirincă neagră.* ȚIPLEA, P.P. 44. *Ni, la ușă, ni, la masă! C-o șirincă de mătasă.* BUD, P.P. 21. *Hei tu, mîndrulica mea, Numai dă-m tu șirinca.* BÎRLEA, B. 37. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Înfățișîndu-le în năfrămi șirince cu mirosuri, cu unsori scumpe.* DOSOFTEI, V.S. ianuarie 2v/15. ✦ (Prin Transilv.) Fișie de țesătură. Cf. CV 1950, nr. 4, 34, LEXIC REG. 72. ✦ (Prin vestul Transilv.; în forma *șurincă*) Brîu (de lînă) Cf. TDRG, CONV. LIT. XX, 1018, ALR I 1 871/90.

2. (Regional, mai ales în Transilv.) Fîșie îngustă de pămînt (arabil). Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 388, LM, DDRF, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., [illegible], PAMFILE, A.V. 18, [illegible], [illegible] 210, CADE, SCRIBAN, D. *Înainte aveam două șirinci de pămînt apătos.* BENIUC, V. CUC. 25. *A vîndut șirinca aia de pămînt.* V. ROM. ianuarie 1960, 31. *Era tot vară, dar nu se mai vedeau șurinci de ogoare.* IL septembrie 1961, 46. *Celorlalți, care mai aveau cîte ceva, cîte-o șirincă-două, le dădea locuri în parte.* LĂNCRĂNJAN, C.I, 40, cf. VASILIU C. 202, com. din FRATA — TURDA, CV 1950, nr. 4, 34, CHEST. IV 96/106, 172 b, 128/62, 299, ALR SN I h 8, A I 12, 17, II 4, 12, V 14, VI 26, LEXIC REG. 72, II, 17, MAT. DIALECT. I, 96, TEAHA, C.N. 271.

3. (Prin nord-vestul Transilv.) Dungă, linie. *Și te du-n fundul grădinii, Că-i afla un șerpe mare Cu șirincă pe spinare.* VAIDA, cf. LEXIC REG. 10.

— Pl.: *șirinci* și *șirince.* — Și: **șirinc** (A II 12) subst., **șiríngă** (LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 388, LM, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., DHLR I, 271, SCRIBAN, D. 1281, VAIDA, CHEST. IV 96/106, A II 4, LEXIC REG. 10), **șilíncă** (CV 1950, nr. 4, 34, CHEST. IV 96/172 b), **șiníngă** (VAIDA, LEXIC REG. II, 17; pl. *șiningi* LEXIC REG. II, 17), **șeríncă** (A I 17), **șuríncă**, (suspect) **șiríngă** (BARCIANU, ALEXI, W.) s. f.

— Din ucr. **ширинка.**

ȘIRINCÚȚĂ s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Diminutiv al lui șirincă (**2**). Cf. LB 645, LM 538, CHEST. IV 96/136, ALR SN I h 8/537.

— Pl.: ? — Și: **șiringúță** (LB 645, LM 538), **șurincúță** (ALR SN I h 8/537) s. f.

— **Șirincă** + suf. *-uță.*

ȘIRÍNGĂ s. f. v. **șirincă.**

ȘIRINGÚȚĂ s. f. v. **șirincuță.**

ȘIRÍT s. n. v. **șiret[1].**

ȘIRITÉNIE s. f. v. **șiretenie[2].**

ȘIRITLÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘIRITRÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘÍRIȚĂ s. f. **1.** (Prin Ban.) Hotar între două proprietăți. *Preste coama acestui gruniu e granița sau, cum zicem noi, „șirița" între izlaz și pămîntul alodial al comunei.* LIUBA-IANA, M. 70. *Granița dintre proprietarii pădurilor e șirița.* Com. LIUBA, cf. com. din ORAVIȚA, CHEST. IV 112/20.

2. (Regional) Șir de nori[1] subțiri. *Cînd se arată la orizont șirițe e semn că se apropie timp ploios.* Com. din ZAGRA — NĂSĂUD.

3. (Prin vestul Transilv.) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape, care crește în lanurile de cereale. Com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ, cf. ALR II 5 173/310, A I 12.

— Pl.: *șirițe.*

— **Șir** + suf. *-iță.*

ŞIRÎMBÓI s. n. v. **şarampoi[1]**.

ŞIRLÁU s. n. v. **şirlău**.

ŞIRLẮU s. n. (Învechit şi regional) **1.** Şiroi[1] **(1)**. *Sudorile... de pre armasariu ca şirlaiele curea.* CANTEMIR, IST. 77, cf. CIHAC, II, 388, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1135, CADE 1251, SCRIBAN, D. 1 281, DL. ✦ P. e x t. (Regional, mai ales în Transilv.) Făgaş (săpat de apă). Cf. CV 1950, nr. 4, 41, CHEST. IV 44/68, 106, 264/a, 296, ALR SN III h 820/130, A II 5, 10, III 8, 16, 17, V 33, 35, LEXIC REG. 86. ✦ (Regional; în forma *şurlău*) Urmă lăsată de roţile carului (Cîmpu lui Neag — Petroşeni). Cf. ALR I 814/835.

2. (Adesea prin exagerare) Şiroi[1] **(2)**. *Osteninţa de atita vreame, mulţimea a atitea pagube, şirlaile sudorilor, izvoarăle lacremilor... toate cu totul în vînt şi în deşert se duseră.* CANTEMIR, IST. 325. *Era o liubovnică întru deznădăjduire, pe a căriia obraz să vedea doaă şîrlauri de lacrămi.* BELDIMAN, N. P. II, 12/4. *Arzătoriul şirlău, ce lacrimile rănesc, Cîştigă năstavul sfînt şi şterge orice păcat.* CONACHI, P. 58, cf. DDRF, SĂGHINESCU, V. 69. ◇ (Adverbial) *Lacrimile să-mi priveşti Ce la poale-ţi curg şirlau.* CONACHI, P. 156. *Lacrimele cînd curg pe obraz, se zice că curg şirlău.* ŞEZ. III, 89.

— Pl.: *şirlaie* şi (învechit) *şirlăuri*. — Şi: (regional) **şarláu** (CHEST. IV 44/296; pl. *şarlauă* ib.), **şurláu** (CV 1950, nr. 4, 41, ALR I 814/835, ALR SN III h 820/130, A II 5, 10, III 8, 16, 17, LEXIC REG. 86; pl. şi *şurlauă* ALR SN III h 820/130), **jirláu** (ŞĂINEANU, D. U.), (învechit rar) **şirláu** s.n.

— Probabil formaţie onomatopeică. Cf. **ş i r l o i**, **ş u r l o i**.

ŞIRLÓI[1] s. n. v. **şiroi[1]**.

ŞIRLOÍ[2] vb. IV v. **şiroi[3]**.

ŞIRLUÍ vb. IV v. **şurlui**.

ŞIRM subst. (Transilv. şi prin Bucov.) Cozoroc. ALR SN IV h 1 162.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schiam**.

ŞIROÁDĂ s. f. (Prin Transilv.) **1.** Scaun de măcelărie. Cf. BARCIANU, V., ALEXI, W., PĂCALĂ, R. 69, CADE.

2. Suport de lemn, cu picioare, pentru albie sau pentru alte vase de lemn. Cf. PONTBRIANT, D., PĂCALĂ, M. R. 429, CADE. ✦ P. e x t. Vas din doage prevăzut cu picioare. Cf. POLIZU, BARCIANU, V., ALEXI, W. ✦ Ciubăr; cadă; putină. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, HASDEU, I.C.I, 240, LM, DHLR I, 36, IST. L. ROM. II, 334, ALR II 6 129/141, ALR SN I h 190/141.

— Pl.: *şiroade* şi *şirozi* (ALR SN I h 190/141). — Şi: **şiród** (pl. *şiroduri* POLIZU) s. n. id. ib.

— Cf. germ. **S c h r a g e n**.

ŞIRÓD s. n. v. **şiroadă**.

ŞIRÓF s. n. v. **şurub**.

ŞIROFÁ vb. I. T r a n z. (Regional) A înşuruba. Com. din BRAŞOV.

— Prez. ind.: *şirofez*.

— V. **şirof**.

ŞIROFÁR subst. (Regional) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape, probabil şurubelniţă **(1)** (Ohaba — Făgăraş). Cf. H XVII 152.

Pl.: ?

— **Şirof** + suf. *-ar*.

ŞIRÓI[1] s. n. **1.** Curs de apă (torenţial) care se formează în urma unei ploi abundente sau prin topirea zăpezii; p. e x t. curs de apă (repede); (învechit şi regional) şirlău **(1)**. V. **ş u v o i[1]** **(I1)**, **t o r e n t**, **p u h o i**. *Şiroiu este însuşi vorba torent şi încă poate şi mai imitativă, mai armonioasă.* HELIADE, O. II, 223. *Fîntîna putoroasă împute la vale toate ale ei şuroaie.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. I, 161. *Apele, prin canaluri subterane, mînate în sute de şiroaie, se urcă în citeva bazine.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 136, cf. PONTBRIANT, D. *În funduri de prăpăstii se bat mereu de maluri Şiroaie care poartă cadavre pe-a lor valuri.* ALECSANDRI, POEZII, 298, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 388, LM. *O singură greşală de cîrmă şi pluta putea să se sfarme, iar noi să cădem în mijlocul şiroiului.* I. NEGRUZZI, S. V, 121, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şiroaie de apă tulbure inundaseră pîrtiile.* STANCU, R. A. IV, 317, cf. TEODORESCU, P. P. 210. *Dare-ar Dumnezeu o ploaie, Să se facă tot şiroaie.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 222. *Înapoia lui fîntîna vuia şi clocotea şi împroşca şiroaie de apă.* SBIERA, P. 28. *Păpălugă lungă, Săi, să deie ploile, Să curgă şoroaile.* GRAIUL, I, 252. *Trimete pe lume O ploaie cu spume, Să verse piraie, Să curgă şiuroaie.* MATEESCU, B. 21, cf. ANT. LIT. POP. I, 500, A VI 26. ◇ (Prin analogie) *Apa de ploaie... şuroaie de apă varsă.* I. GOLESCU, ap. CADE. *Şi ploaia, vărsîndu-se în şiroaie, sileşte pre toţi a-şi căuta aciuare prin chilii.* NEGRUZZI, S. I, 215. *Începu cerul a turna şiroaie încît... totul pre pămînt era înecat.* ODOBESCU, S. III, 275. *Umbra eroului nostru dispărea prin şiroaile ploaiei.* EMINESCU, N. 34. (Adverbial) *O ploaie ce curgea şiroaie.* SCRIBAN, D. ◇ (Prin exagerare) *O luptă... începu atunci, luptă în care românii vărsară şiroaie de sînge şi se jertfiră ca nişte martiri.* BĂLCESCU, M. V. 8. *S-au vărsat şiroaie de sînge.* CARAGIALE, O. III, 205. ◇ F i g. (Sugerează ideea de abundenţă, de succesiune neîntreruptă) *O vină-n veci aduce o vină şi mai mare Ş-o patimă pe alta, şi mai sfîşiitoare Ş-a lor năvală este şiroi pustiitor.* HELIADE, O. I, 171. *Fiecare pas al vremii, în şiroiul cel necurmat al veacurilor, lasă o întipărire asupra naţiilor.* MARCOVICI, D. 471/11. *Natura... au ţesut şi o întocmire, carea să oprească şiroiul sau torentul consumţiei vieţei.* VASICI, M. I, 53/18. *Zeii urlă — stînci se clatin, norii-n fîşii se distramă, Şi de fulgeri lungi şiroaie curg în munţii rupţi şi goi.* EMINESCU, O. IV, 135. *Dinspre-apusul ce tresaltă Sîngeroase curg şiroaie.* MACEDONSKI, O. I, 205. *Mihia îşi oprea în fiecare minut şiroiul bogat al gîndurilor.* I. NEGRUZZI, S. III, 242. ✦ (Regional; în forma *şuroi*) Şipot **(I 1)**. Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. ✦ P. e x t. (Prin Transilv.) Făgaş (săpat de apă). Cf. CHEST. IV 44/66/b, A II 2, 4, III 8.

2. (Adesea prin exagerare; de obicei la pl. şi însoţit de determinări) Şuviţă (abundentă) de lichid care curge sau se prelinge de undeva sau din ceva; (rar) şuvoi[1] **(I 4)**, (învechit şi regional) şirlău **(2)**. V. **ş i p o t** **(I 1)**. *Ale sale mădulare-şi vede în bucăţi sărind, Care tîrîndu-se încă pă pămîntul umedat, Lasă după el şiroaie în praful cel sîngerat.* HELIADE, O. I, 101. *Şiroaie de lacrimi curgeau din frumoşii ei ochi.* NEGRUZZI, S. I, 52, cf. PONTBRIANT, D. 719. *Pregătiţi-vă basmalele, căci o să vărsaţi şiroaie de lacrimi.* ALECSANDRI, T. 737, cf. 835. *Două şiroaie de lacrimi curgeau pe obrajii lui.* ODOBESCU, S. I, 145. *Păreţii erau negri de şiroaiele de ploaie ce curgeau prin pod.* EMINESCU, N. 38. *Din ochii lui Făt-Frumos se scurgeau şiroaie de lacrimi.* CREANGĂ, P. 99. *Cu două şiroaie de sînge de la nas pînă la poalele cămăşii.* DELAVRANCEA, T. 127, cf. MACEDONSKI, O. I, 255, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Un şiroi de sînge i se prelingea pe bot.* SANDU-ALDEA, U. P. 28. *Cu şurloaie de sudoare pe frunte... conul Tase de-abia răzbi să se coboare de la tribună.* GÎRLEANU, N. 81. *Păreţii coşcoviţi şi-ncondeieţi de şirloaie stirigite, încep să se desprindă din bîrnele învechite.* CIOCÎRLAN, P. P. 7, cf. CADE. *Nu-şi şterge şuroaiele lacrimilor de pe obraz.* C. PETRESCU, A. 489. *Îşi ştergea mereu şiroaiele de năduşală.* I. BOTEZ, ŞC. 103, cf. POPA, V. 157. *Măria sa a ajuns cu şiroaiele curgîndu-i din plete.* SADOVEANU, O. XVIII, 77, cf. SCRIBAN, D. *Flăcăii cu cămăşile ude de şiroaie de zeamă de struguri.* CAMIL PETRESCU, O. II,

297, cf. 222. *Din vatră se prelingeau șiroaie lungi de apă.* CAMILAR, N. I, 213. *Începu a-i curge șiroaie de lacrimi din ochii albaștri.* ȘEZ. IV, 186. ◇ (Adverbial) *Lăcrămi, ce porniți Șiroi făr-încetare.* I. VĂCĂRESCUL, P. 105/18. *Picați, lacrămi, șiroaie!* ALEXANDRESCU, O. I, 335. *O îneca sîngele ce curgea șiroaie din tot capu-i găurit de tunle.* ODOBESCU, S. I, 171. *Curgea sudoarea de pe fiul împăratului șiroaie.* ISPIRESCU, L. 254. *Pumnii i se umplură de sîngele ce curgea șiroi.* REBREANU, I. 39. *Îmi curg lacrimile șiroaie.* CAMIL PETRESCU, U. N. 341. *Îi curgea nădușala șiroaie pe obrazul puhav.* SADOVEANU, O. XVII, 357. *Lacrimi mari și calde... i se scurgeau șiroaie pe obrajii umflați.* STANCU, R. A. V, 337. *Lacrimile îi curgeau șiroaie pe față.* VINEA, L. II, 171. *Curgea sudoarea șiroaie de pe dînsul.* SBIERA, P. 122. ◇ (Adjectival) *Fata cu lacrimile șiroaie pe obraz le povesti adevărata istorie.* ISPIRESCU, L. 331. *Toate erau cu obrajii șiroaie de lacrimi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 477. *A rămas locului, încremenită, cu ochii mari, cu lacrimi șiroaie.* VINEA, L. II, 90. (F i g.) *Voi o vedeți fugind prin sat, Cu zdrențele șiroi.* COȘBUC, P. II, 221.

— Pl.: *șiroaie* și (rar) *șiroiuri*. — Și: (regional) **șirlói, șorói, șurlói, șurói, jirlói** (SCRIBAN, D.) s. n.

— Postverbal de la **șiroi[3]**.

ȘIRÓI[2] s. n. (Rar) Augmentativ al lui ș i r. Cf. ș i r **(A I 1)**. *Se ținea șiroiul de căruțe lanț.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *șiroaie*.

— **Șir** + suf. *-oi*.

ȘIROÍ[3] vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Despre ape) A curge cu repeziciune, producînd un zgomot caracteristic. (rar) suvoi[2]. Cf. POLIZU, 556, PONTBRIANT, D. 720, CIHAC, II, 388, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, 671, ALEXI, W. 413, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Șuroia apa pe jgheaburi.* C. PETRESCU, R. DR. 60, cf. SCRIBAN, D. *Vedea șiroind... ape de izvor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 22/2. ◇ (Prin analogie; despre ploaie) *Auzi cum șiruie afară, De-a lungul streșinilor, ploaia!* IOSIF, PATR. 78. *Afară ploaia se auzea șuroind nesfîrșit și monoton.* C. PETRESCU, C. V. 100. *Și-i numai ploaia șiroind peste alei.* LABIȘ, P. 375. ◇ F i g. *Cine este eroul ce credincios al legii Și patriei, rempinse barbari ce șiroiară Din Orient încoaci să-nece libertatea.* HELIADE, O. I, 201. *Pe lespezile de majolică șiroiau neguri răcite și lichefiate.* VINEA, L. I, 74.

2. (Despre lichide) A curge, a se scurge, a se prelinge în șuvițe (abundente) de undeva sau din ceva (producînd un zgomot caracteristic). Cf. I. VĂCĂRESCUL, P. 72/6. *Lacrămi de pocăință din ochii ei șiruind.* PANN, P. V. I, 143/10. *Vedea... sîngele cum șiroia.* NEGRUZZI, S. I, 117, cf. PONTBRIANT, D. 720, CIHAC, II, 388, LM 539. *Roua nopții șirăia pintre frunze.* CONV. LIT. X, 352. *Două lacrimi groase îi șiruie... pe obraji.* CARAGIALE, O. IV, 389. *Se luptă și habar n-are că-i șuruie sîngele pe sub tunică.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 182, cf. DDRF. *Din gură-i șiroiesc... bale înveninătoare.* OLLĂNESCU, H. O. 215, cf. BARCIANU, 675. *Prin burlane șiruia spumă albă.* SANDU-ALDEA, A. M. 56. *Nici o adiere de vînt nu răcorea frunțile pe care șiruiau sudorile fierbinți.* SĂM. IV, 950, cf. ALEXI, W. *Repede prinse din rană să-i șiruie sîngele.* MURNU, I. 72, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Dîra de apă... șuroia de pe pălărie.* C. PETRESCU, C. V. 146. *Lacrimele îi șiruiau dese, mari și grele.* POPA, V. 278. *De sub gene îi șiruiesc... lacrimile.* P. CONSTANT, R. 116, cf. SADOVEANU, O. X, 199, SCRIBAN, D. *Festul argat aduse un coș... din care apa șiroia.* V. ROM. iulie 1954, 72. *Cîteva lacrimi îi șiroiau pe obraji.* VINEA, L. I, 161. *Să văd apa șurăind.* DOINE, 256, cf. ȘEZ. IV, 212. *S-aude vinul șurăind.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189. *Ș-auz șepu scîrțîind, Vinu-n ocî șuruind.* DIACONU, VR. 183. ◇ T r a n z. *Din gură-mproașcă unda cea sărată Ce-i șuruie piraie de pe creștet.* MURNU, O. 89. ✦ (Despre obiecte ude, îmbibate cu un lichid, sau despre ceva care secretă un lichid) A lăsa să se scurgă un lichid în șuvițe (abundente). *Fruntea călărețului șiroia de sudoare.* NEGRUZZI, S. I, 42. *Îi șiruiau ochii.* SĂM. III, 311. *M-am trezit... într-o jalnică stare, cu straiele șiroind.* SADOVEANU, O. IX, 382. *Ajuta ca de obicei la scoaterea pieilor vîscoase, grele de saramură, care șiroiau.* CAMIL PETRESCU, O. II, 448. *Și în coșuri de nuiele Șiroind de apa mării Tremură ieșiți sub soare Peștișorii.* HOREA, P. 86. ◇ (Subiectul este o persoană de pe care sau din hainele căreia se scurge un lichid) *Se ridică șuroind de apă.* C. PETRESCU, R. DR. 61. *Șiroind de apă,... ieșeau la celălalt mal al vadului.* SADOVEANU, O. VI, 607, cf. XVI, 343.

— Prez. ind. pers. 3: *șiroiește*. — Și: (regional) **șirăí, șirloí** (PAMFILE, J. II, 164), **șiruí** (prez. ind. pers. 3 și *șiruie*), **șuroí, șuruí** (prez. ind. pers. 3 și *șuruie*), **șurăí** vb. IV, (neobișnuit) **șiroiá** vb. I.

— Formație onomatopeică. Cf. c i u r u i.

ȘIROIÁ vb. I v. **șiroi[3]**.

ȘIROÍRE s. f. Faptul de a ș i r o i[3].

1. Cf. ș i r o i[3] **(1)**. Cf. POLIZU, 556, PONTBRIANT, D. 720, DDRF, DM.

2. Cf. ș i r o i[3] **(2)**. *Credea că șiruirea de pe ureche e de nădușeală.* CAMIL PETRESCU, O. II, 694, cf. DM.

3. (Geol.) Fenomen de eroziune superficială, provocat de firișoarele de apă care provin din precipitațiile atmosferice și care se scurg pe un teren în pantă. Cf. LTR[2]. *În timpul verii — cînd cad ploi rare și adesea torențiale — predomină șiroirile de pantă în malurile de loess.* MG I, 178, cf. DM.

— Pl.: *șiroiri*. — Și: (regional) **șiruíre, șuruíre** (POLIZU, PONTBRIANT, D.) s. f.

— V. **șiroi[3]**.

ȘIRÓV s. n. v. **șurub**.

ȘIRUÍ[1] vb. IV. **1.** T r a n z. și r e f l. (Învechit și regional) A (se) înșirui; a (se) alinia. Cf. COSTINESCU, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, DR. VII, 118, SCRIBAN, D., DM. *Pe poartă să-mi iasă, Oști să-mi șiruiască, Lefi să-și împărțească.* PĂSCULESCU, L. P. 49.

2. T r a n z. (Învechit) A înșira. *La mine sînt strînse multe, cum să ți le șiruiesc, Ce să-ți spui mai înainte ș-unde să mă isprăvesc?* PR. DRAM. 104.

— Prez. ind.: *șiruiesc*.

— **Șir** + suf. *-ui*.

ȘIRUÍ[2] vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică sămînța) A semăna peste brazde (Secășeni — Oravița). ALR II 5 109/29.

— Prez. ind.: ?

— Cf. scr. š i r i t i „a răspîndi, a împrăștia".

ȘIRUÍ[3] vb. IV v. **șerui[1]**.

ȘIRUÍ[4] vb. IV v. **șiroi[3]**.

ȘIRUÍRE[1] s. f. (Învechit, rar) Descriere. *Pre Ptolomei... în cele mai multe să fie greșit îl arată și mai ales în șiruirea ostrovului Thulé.* CANTEMIR, HR. 173.

— Pl.: ?

— V. **șirui[1]**.

ȘIRUÍRE[2] s. f. v. **șiroire**.

ȘIRULÉȚ s. n. Diminutiv al lui ș i r. Cf. ș i r **(A I 1)** *De rîde îți-arată două șirulețe de mărgăritar.* DELAVRANCEA, S. 42, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Șiruleț de mărgele.* DL, cf. DM.

— Pl.: *șirulețe*.

— **Șir** + suf. *-uleț*.

ȘIRULIȚĂ s. f. v. **șirușliță**.

ȘIRUȘLIȚĂ s. f. (Bot.: regional) Coada-calului (*Equisetum arvense*). Cf. BORZA, D. 292, H IV 268.

— Accentul necunoscut. Pl. :? Și : **șiruliță** (accentul necunoscut) s. f. H IV 268.

— Etimologia necunoscută.

ȘIRÚȚ s. n. Diminutiv al lui ș i r.

1. Cf. ș i r **(V I 1).** Cf. IDRG, DL, DM. ◊ (Adverbial) *Pîna-s mare mutelele Stau șirut pe crengurele.* MARIAN, S. P. 616.

2. (În poezia populară) Cf. ș i r **(V I 2).** *Iartă-m, Doamne, dorutu, Să-m pot scrie șirutu.* BÎRLEA, C. P. 171.

— Pl. : *șiruturi.*

— **Șir** + suf. *-uț.*

ȘISÁR s. m. v. **șițar.**

ȘÍSĂ s. f. v. **șiță^1.**

ȘÍSCĂ s. f. v. **șișcă^1.**

ȘISCÓI s. m. v. **șișcoi.**

ȘISCÓRNIȚĂ s. f. v. **șișcorniță.**

ȘISCOVÍ vb. IV v. **șișcăvi^1.**

ȘISHANEÁ s. f. v. **șușanea^1.**

ȘISLÉTE subst. v. **șușlete.**

ȘISMÁTIC, -Ă adj. v. **schismatic.**

ȘISMATICÍE s. f. v. **schismaticie.**

ȘIST s. n. Rocă stratificată care are proprietatea de a se desface în plăci cu suprafețe paralele. V. m e a l **(3).** Cf. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 2. *În rîpele Nistrului... treptat să descopere gresul cvartos, șistele lutoase și piatră văroasă.* CALENDAR (1858), 36/15, cf. PROT.-POP., N. D. *În alte localități se utilizează pentru preparațiunea aluminului niște schisturi argiloase.* PONI, CH. 232, cf. 121, ENC. ROM., BARCIANU, 610, ALEXI, W. 404, ARDELEANU, V. P. 42, ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D. 1 170. *În argile, marne, șisturi argiloase, roci impermeabile, apele de îmbibațiune, fixate în rocă, au o compoziție chimică foarte uniformă.* ENC. TEHN. I, 210, cf. CANTUNIARI, L. M. 168. *Șisturile puternic înclinate sau verticale permit pătrunderea mai ușoară a apei, dezagregîndu-se... mai ușor.* CHIRIȚĂ, P. 706. *Șisturile verzi prezintă o puternică șistuozitate.* ONCESCU, G. 87, cf. LTR^2, DP, DM, DN^2, DER. ◊ *Șist cristalin* = rocă metamorfică formată sub acțiunea presiunii. Cf. CANTUNIARI, L. M. 152. *Deseori stînci întregi de șisturi cristaline pot fi sfărîmate în bucăți.* CHIRIȚĂ, P. 706, cf. LTR^2, DM, DN^2. *Gresiile, nisipurile și argilele... provin din dezagregarea rocilor eruptive sau a șisturilor cristaline.* GEOLOGIA, 3, cf. DER.

— Scris și : (după fr.) *schist.* — Pl. : *șisturi* și (învechit, rar) *șiste.* — Și : (rar) **schist** (SCRIBAN, D.), (învechit, rar) **shist** (CODRU-DRĂGUȘANU, C. 2) s. n.

— Din fr. **schiste.** — Schist < gr. σχιστός.

ȘISTÁR s. n. v. **șiștar^1.**

ȘISTAV, -Ă adj. v. **șiștav^1.**

ȘISTĂVÍRE s. f. v. **șiștăvire.**

ȘISTELINĂ s. f. (Prin Bucov.) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape, întrebuințată în medicina populară. Cf. MARIAN, Î. 40, CANDREA, F. 229.

— Accentul necunoscut. — Pl. :?

— Etimologia necunoscută.

ȘISTEREÁ s. f. (Prin nordul Munt.) Unealtă de dulgherie, nedefinită mai îndeaproape. Cf. H IX 510.

— Pl. : *șisterele.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ș i ș t a r^2, ș i ș t o a r e^1.

ȘISTIFICÁRE s. f. Răspîndire, prin pulverizare, a unui material sub formă de pulbere (șisturi argiloase, argilă uscată, cretă etc.) în interiorul unei mine grizutoase, cu scopul de a face ca amestecul de grizu și praf de cărbune să devină mai puțin sensibil la aprindere și la explozie. Cf. LTR^2, DP, DER, M.D.ENC.

— Pl. : *șistificări.*

— Cf. fr. s c h i s t i f i c a t i o n.

ȘISTOÁIE s. f. (Regional) Fîșie îngustă de pămînt. Com. din SASCA MONTANĂ – MOLDOVA NOUĂ.

— Pl. :?

— Etimologia necunoscută. Cf. ș i s t o a r e.

ȘISTOÁRE s. f. v. **șitoare.**

ȘISTÓR, -OÁRE s. m., s. f. v. **șiștor.**

ȘISTÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre roci) Care are proprietățile sau structura șistului. Cf. PROT.-POP., N. D., ENC. ROM. III, 969, BARCIANU, 610, ALEXI, W. 404, ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR. V, 191, CANTUNIARI, L. M. 156. *Sînt roci șistoase cristaline de magmă granitică.* CHIRIȚĂ, P. 707, cf. 702, LTR^2 XVII, 29, DP, DM, DN^2, DER IV, 582, SCL 1963, 211.

2. (Despre soluri) Compus din șisturi. *Malurile schistoase.* GRECESCU, FL. 41. *Teren schistos.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE.

— Scris și : (după fr.) *schistos.* — Pl. : *șistoși, -oase.*

— Din fr. **schisteux.**

ȘISTOZITÁTE s. f. (Geol.) Proprietate a unor roci metamorfice sau sedimentare de a se prezenta în plăci cu suprafețe paralele. *Se distinge o șistozitate primară și una secundară.* ENC. ROM. III, 969. *De obicei șistozitatea se întîlnește mai mult la rocile sedimentare.* ENC. AGR. V, 491, cf. CANTUNIARI, L. M. 137, 169. *Aerul și apa pătrunzînd între șisturi, datorită șistozității accentuate, provoacă... alterarea micelor și a mineralelor accesorii.* CHIRIȚĂ, P. 708. *Șisturile verzi prezintă o puternică șistuozitate.* ONCESCU, G. 87, cf. LTR^2, DM, DN^2.

— Și : **șistuozitáte** s. f.

— Din fr. **schistosité.**

ȘISTUOZITÁTE s. f. v. **șistozitate.**

ȘIȘ^1 interj. (Regional ; adesea repetat) Strigăt cu care se alungă sau se cheamă caprele (sau oile). *Șiș, capră cu mărgele !* MAT. FOLK. 509. *Șiș ! capră !* CHEST. V 77/86, cf. 77/3, 17, ALR SN II h 388/876, h 389, A III 16.

— Și : **șis** interj. RĂDULESCU-CODIN, L. 37, CHEST. V 77/61, UDRESCU, GL.

— Onomatopee.

ȘIȘ^2 s. n. **1.** (Astăzi mai ales argotic) Hanger ; stilet ; pumnal. *Șișul era așa d-ascuțit și repezit c-o atîta iuțeală, încît prea lesne ar fi pătruns armura.* PLEȘOIANU, T. IV, 67/6. *Hanger și șiș și pumnal, se zice un cuțit mic împodobit, ce se poartă la brîu.* I. GOLESCU, în ȘEZ. XVIII, 162. *S-a întîmplat un duel între doă femei ; una era armată cu un șiș și ceealaltă cu o săbioară.* CR (1833), 17^2/25. *De multe ori trebui să-l scape înțelepciunea sa de ascuțitul șișului robilor din Serail.* GT (1839), 99^2/53, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 616, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Tufecciii, azi înlocuiți cu armurierii, lucrau diferite arme ca hangere, iatagane, mazdrace, șișuri.* ȘIO I, 226, cf. ALEXI, W., SEVERIN, S. 51. *Stau la pîndă... haimanale cu șișul în mînecă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 350. *Uneori șișurile ascuțite nimereau și în piept.* CAMIL PETRESCU, O. II, 49, cf. 34. *Am scos fulgerător șișul din buzunar.* STANCU, R. A. II, 24, cf. IV, 269, DM, H II 31, 245, IV 87, N. REV. R. XIV, nr. 22, 349, com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ. ◊ F i g. *El îi înțelese tîlcul răsturnat... și în el se răsuci un șiș.* CAMIL PETRESCU, O. I, 130.

2. (În trecut) Un fel de pumnal lung și îngust, purtat într-un baston care îi servea drept teacă ; p. e x t. baston prevăzut cu un asemenea pumnal. Cf. COSTINESCU, ȘIO II_1, 337, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, CIAUȘANU, GL.

— Pl. : *șișuri*.

— Din tc. **şiş**.

ŞIŞAC subst. v. **șișor**.

ŞIŞANEÁ s. f. v. **șușanea**[1].

ŞIŞĂÍ vb. IV v. **șișii**.

ŞIŞĂÍT s. n. v. **șișiit**.

ŞIŞCALẮU s. n. (Prin Transilv.) Șișcă[1] **(2)**. *Ni s-a stricat șeșcalăul și nu mai avem cu ce tăia paie.* Com. din BISTRA—CÎMPENI, cf. LEXIC REG. II, 106.

— Pl. : *șișcalaiă*. — Și **șeșcalău** (pl. *șeșcalăie* com. din BISTRA—CÎMPENI) s. n.

— Cf. ş i ş c ă[1].

ŞIŞCAR s. m. (Argotic) Cuțitar ; bătăuș. Com. din IAȘI și din BUCUREȘTI, din CONSTANȚA.

— Pl. : **șișcari**.

— Cf. ş i ş[2].

ŞIŞCÁV[1], **-Ă** adj. **1.** (Transilv. și prin nordul Olt.) Peltic ; sisiit. Cf. LB, ISER, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 436, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, GR. S. V, 123.

2. (Transilv.) Bîlbîit ; gingav. Cf. KLEIN, D. 124, LB, CIHAC, II, 389, LM, TEAHA, C. N. 127.

— Accentuat și : *șișcav*. CIHAC, II, 389, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DL, DM. — Pl. : *șișcavi*, *-e*.

— Din scr. **šuškav**.

ŞIŞCÁV[2], **-Ă** adj. v. **șiștav**[1].

ŞÍŞCĂ[1] s. f. (Mold., Bucov. și Transilv.) **1.** Tocătură de paie[1] sau de coceni folosită ca nutreț **(1)**: (regional) șișcătură. Cf. LB 629, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 405, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 11, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Nişte paie făcute șișcă.* CAMILAR, N. II, 343, cf. DL, DM, SCL 1959, 398, com. MARIAN, CV 1950, nr. 11—12, 40, A V 14, VI 4, 8, 26, LEXIC REG. 109, L. ROM. 1964, nr. 2, 117.

2. Mașină de tocat paie[1] sau coceni ; (regional) șișcorniță, șișcalău. Cf. SCRIBAN, D., A V 14, 15, VI 4, 8, 26, LEXIC REG. 109, MAT. DIALECT. I, 95.

— Pl. : **(2)** *șiști*. — Și **șíscă** (STAMATI, ap. TDRG 1 405, com. din BILCA—RĂDĂUȚI), **șáșcă** (MAT. DIALECT. I, 95), **sécică** (LB, TDRG, RESMERIȚĂ, D. 757, DL, DM), **sícică** (RESMERIȚĂ, D. 757, com. din BILCA—RĂDĂUȚI), **síșcă** (com. MARIAN, com. din BILCA—RĂDĂUȚI), **cíșcă** (com. MARIAN) s. f.

— Din ucr. **cička**, magh. **szecska**.

ŞÍŞCĂ[2] s. f. Nume dat mai multor plante : **a)** (regional) trestie *(Phragmites communis)* (Ineu—Arad). ALR SN III h 636/64 ; **b)** (regional) trestie de cîmp *(Calamagrostis epigeios)*. BORZA, D. 37 ; **c)** (Transilv. și prin vestul Mold.) papură[1] **(1)** *(Typha angustifolia* și *latifolia)*; p. r e s t r. floarea acestei plante. ALR I 1 907/289, 290, 308, 573 ; **d)** (prin Maram.) „un fel de iarbă rea". BÎRLEA, C. P. 300.

— Pl. : ? — Și **șeșe** (ALR I 1 907/308) subst., **șáșcă** (ib. 1 907/289, 290, 573) s. f.

— Din magh. **siska**.

ŞÍŞCĂ[3] s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Vrăjitoare. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 389, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 435, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, ALR I 1 397/180, 186. ◇ (Ca epitet depreciativ, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Dar șișca de Joimăriţa mătoasă bine și tot știe ce-au făcut ele.* PAMFILE, DUȘM. 105.

— Pl. : *șiște* și *șiști*.

— Etimologia necunoscută. Cf. magh. dial. s i s k a, scr. š i š k a „craniu".

ŞÍŞCĂ[4] s. f. (Prin Ban. și vestul Transilv.) Păr[1] lăsat pe frunte (la oameni sau la animale). Cf. DR. V, 283, ALR III I h 7.

— Pl. : ?

— Din scr. **šiška**.

ŞIŞCĂÍ vb. IV v. **șișcăvi**[1].

ŞIŞCĂNÍ vb. IV. T r a n z. și i n t r a n z. (Regional ; despre animale) A mirosi, a adulmeca ; a căuta (după miros) (Cetățeni—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Șișcăne cîinele peste tot, simte ceva.* id. ib.

— Prez. ind. pers. 3 : *șișcăne* și *șișcănește*.

— Etimologia necunoscută.

ŞIŞCĂNÍT, -Ă adj. v. **șișcăvit**[1].

ŞIŞCĂRÍ vb. IV v. **șiștăvi**.

ŞIŞCĂRÍE s. f. (Transilv.) Vrăjitorie. *L-au mutat prin șișcăriile ei întru un vițel.* BĂRAC, ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl. : *șișcării*.

— Șișcă[3] + suf. *-ărie*.

ŞIŞCĂRÍT, -Ă adj. v. **șiștăvit**.

ŞIŞCĂTÚRĂ s. f. (Prin Mold.) Șișcă[1] **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl. : *șișcături*.

— De la **șișcă**[1].

ŞIŞCĂVEÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Șișcăvire. Cf. CIAUȘANU, V. 201.

— Pl. : *șișcăveli*.

— Șișcăvi[1] + suf. *-eală*.

ŞIŞCĂVÍ[1] vb. IV. I n t r a n z. (Transilv. și prin nord-estul Olt.) **1.** A pronunța defectuos anumite sunete ; a vorbi peltic sau sisiit. Cf. LB, ISER, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 436, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, SIMA, M. 185, FRÎNCU—CANDREA, M. 105, PASCA, GL., com. BENIUC, ALR II I h 33, MAT. DIALECT. I, 268. ◇ T r a n z. *Șișcăvește vorba.* ALR II I h 33/833.

2. A se bîlbîi, a gingăvi. Cf. MOLNAR, D. 302, KLEIN, D. 121, CIHAC, II, 389, DL, CIAUȘANU, V. 201, ALR II I h 32, MN 11, 6 883 102.

— Prez. ind. : *șișcăvesc*. — Și **șișcăi** (REV. CRIT. IV, 146), **șiscoví** (MOLNAR, 129), **șușcăví** (ALR II I h 20, h 32, h 33) vb. IV.

— V. **șișcav**[1].

ŞIŞCĂVÍ[2] vb. IV v. **șiștăvi**.

ŞIŞCĂVÍRE s. f. (Transilv. și prin nord-estul Olt.) Acțiunea de a ș i ș c ă v i[1] **(2)**: (regional) șișcăveală. Cf. KLEIN, D. 121, CIAUȘANU, V. 201.

— V. **șișcăvi**[1].

ŞIŞCĂVÍT[1], **-Ă** adj. (Despre oameni) **1.** (Regional ; în forma *șișcănit)* Peltic ; sisiit (Bulzești—Craiova). Cf. GL. OLT. ◇ (Adverbial) *Vorbesc șișcănit.* ib.

2. (Prin Olt.) Bîlbîit ; gingav. Cf. CIAUȘANU, V. 201.

— Pl. : *șișcăviți*, *-te*. — Și **șișcănit, -ă** adj.

— V. **șișcăvi**[1].

ŞIŞCĂVÍT[2], **-Ă** adj. v. **șiștăvit**.

ŞIŞCÓI s. m. (Transilv.) **1.** Vrăjitor. Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 389, LM 539, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 435, CADE,

2. Strigoi. *Credința în strigoi, numiți în unele părți, ale Transilvaniei șiscoi, este foarte răspîndită.* MARIAN, Î. 418, cf. PAMFILE, DUȘM. 127, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., DL, DM.

— Pl.: *șișcoi.* — Și: **șiscói** s. m.

— Șișcă³ — suf. *-oi.*

ȘIȘCÓRNIȚĂ s. f. (Prin Mold. și Bucov.) Mașină, de tocat paie¹ sau coceni; (regional) șișcă¹ (2). Cf. DR. V, 98, SCRIBAN, D. 1 281, DL, DM, com. MARIAN, com. din BILCA—RĂDĂUȚI, CV 1950, nr. 11—12, 40.

— Pl.: *șișcornițe.* — Și: **șiscórniță** (com. din BILCA—RĂDĂUȚI), **sișcórniță** (com. MARIAN), **cișcórniță** (DR. IV, 1557) s. f.

— Șișcă¹ + suf. *-orniță.*

ȘIȘEÍ vb. IV v. **șișii.**

ȘIȘHANEÁ s. f. v. **șușanea¹.**

ȘIȘIE s. f. (Regional) Un fel de brîu din mărgele (Păușești Otăsău—Băile Govora). COMAN, GL.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *șișii.*

— Din scr. **šiša.**

ȘIȘIÍ vb. IV v. **șișii.**

ȘIȘINEÁ s. f. v. **șușanea¹.**

ȘIȘÍR s. n. (Prin nord-estul Olt.) Ferăstrău. LEXIC REG. II, 32.

— Pl.: *șișire.*

— Etimologia necunoscută.

ȘIȘITOÁRE s. f. v. **șitoare.**

ȘIȘLÉT s. m. v. **șușlete.**

ȘIȘLÉTE s. m. v. **șușlete.**

ȘIȘLÉȚ s. m. v. **șușlete.**

ȘIȘNEÁB s. m. (Ornit.; prin nord-vestul Transilv.) Lipitoare *(Caprimulgus europaeus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 161, 274.

— Pl.: *șișnebi.* — Și: **sișneáb** s. m. BĂCESCU, PĂS. 155.

— Etimologia necunoscută.

ȘIȘNIC subst. (Regional) Sfredel mic (Beica—Reghin). VICIU, GL.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘIȘOÁRCĂ s. f. v. **șușorcă.**

ȘIȘOC subst. (Maghiarism, prin Transilv.) Coif, cască. Cf. ANON. CAR. *Pusei arma lîngă mine și șișocu.* BL II, 219.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Și: **șișac** (accentul necunoscut) subst. ANON. CAR.

— Din magh. **sisak.**

ȘIȘÓRCĂ s. f. v. **șușorcă.**

ȘIȘT subst. (Prin sudul Transilv.) Zer care rămîne după ce se alege urda. Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 35, VICIU, GL.

— Etimologia necunoscută.

ȘIȘTÁR¹ s. n. **1.** Vas de lemn (sau de metal), de obicei cu gura mai largă decît baza, folosit mai ales la muls, pentru strîngerea laptelui. V. d o n i ț ă, g ă l e a t ă, h î r d ă u, c i u b ă r, v a d r ă. Cf. KLEIN, D. 425, LB 690. *Ca un bun păstori mulge cu bucurie pe lamă, apoi în loc de șiștari, întrebuința coaja nucii cocului.* DRĂGHICI, R. 101/20, cf. ISER, 254, POLIZU, 556, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 397, LM. *Trase șiștarul de sub ugerul vacii.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 51, cf. GHEȚIE, R. M. *Dogarul (pe moldovenește bulnarul) face donițe sau cofe,... cofăiele, șitare.* DAMÉ, T. 85, cf. SĂGHINESCU, V. 69. *Unde-i șiștaru, mamă?* SANDU-ALDEA, D. N. 222, cf. TDRG. *Vaca se mulge într-un vas de lemn numit... șiștar, șitar sau găleată ori doniță.* PAMFILE, I. C. 20, cf. DHLR I, 260, 272. *O vacă, din vitele domnești, a sîngerat în șiștar, pe cînd o mulgea.* DELAVRANCEA, A. 106. *Luă șuștarul, alergă la grajd și începu să mulgă.* AGÎRBICEANU, A. 496, cf. PĂCALĂ, M. R. 432. *Intră în casă... ținînd în mînă un șiștar cu lapte.* BUJOR, S. 85. *S-a pus să strîngă... urda, într-o jacă, așezată d-asupra unui șiștar.* LUNGIANU, CL. 111, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mulgea vaca... Laptele țîșnea aburind cald în șiștar.* C. PETRESCU, Î. II, 160, cf. STOIAN, PĂST. 50. *Ciobanii au rînduială să umble ferchezuiți și curați, ca laptele din șiștar.* SADOVEANU, O. XVIII, 569, cf. BUL. FIL. IV, 66, SCRIBAN, D. *Aburea laptele proaspăt în șiștare.* LABIȘ, P. 394, cf. H III 488, V 320, IX 510, XVI 11, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 482, CONV. LIT. XX, 1 018, VAIDA, REV. CRIT. IV, 290, ȘEZ. VII, 166, BOCEANU, GL., I. CR. VII, 312, IORDAN, L. M. 199, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186, CHEST. V 61, 125, ALR I 706, 1 059, A I 12, 13, 21, 22, 24, 26, 31, II 1, 6, 8, 12, III 2, 5, 12, 19, LEXIC REG. 10, PASCU, C. 208. *Vaca rea dă cu piciorul cînd umple șitaru,* se zice despre cel ce-și bate joc de propria sa muncă. Cf. ZANNE, P. I, 688.

2. (Rar) Cantitatea de lichid conținută într-un șiștar¹ (1). *De cîte ori ieșea... prin curte, ea știa că bea cîte-o jumătat' de șuștar de lapte.* AGÎRBICEANU, A. 496.

— Pl.: *șiștare.* — Și: (regional) **șistár, șitár** (pl. și *șitaruri* ALR I 1 059/298, 333, 590, 614), **șăștár** (CHEST. V 61/75), **șoștár** (ib. 125/97), **șuștár** (pl. și *șuștaruri* ALR I 1 059/320), **șuștér** (KLEIN, D. 425, LB, ALR I 1 059/129, 160), **șustár** (H XVII 100, REV. CRIT. III, 307, MAT. FOLK. 982, CHEST. V 125/27), **ștar** (ALR I 1 059/508), **siștár** (H V 210), **suștár** (A I 17, 22), **ciuștár** (ALR I 1 059/59, 98, 100, 140), **gitár** (VICIU, GL.), **jitár** (ALR I 1 059/335) s. n.

— Cf. slavonul шєстаръ.

ȘIȘTÁR² s. n. (Prin Ban. și vestul Olt.) Unealtă asemănătoare cu compasul, folosită în rotărie; (regional) șișteală², șiștoare¹. Cf. I. IONESCU, M. 712, LIUBA-IANA, M. 121, ALR II 6 681/36.

— Pl.: *șiștare.*

— Din scr. **šestar** „compas".

ȘIȘTÁV¹, -Ă adj. **1.** (Despre boabele cerealelor) Pipernicit, chircit, sec; (despre știuleți sau despre cereale) cu boabe puține, pipernicite, chircite, seci. *În acest an... majoritatea agricultorilor seamănă, de nevoie, grîne șiștave.* ap. TDRG. *Oftă... plivind din palmă un bob șiștav.* CHIRIȚESCU, GR. 162, cf. CADE. *Prin uscare se zbîrcește și iese un grîu șiștav, ușor.* ION BOTEZ, STR. 7, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Boabele șiștave nu pierd facultatea germinativă.* SĂVULESCU, M. U. I, 143, cf. DL, DM, H V 148, CIAUȘANU, V. 201, TOMESCU, GL., ALR II 5 147/928, 5 197/928.

2. (Munt., Olt.; despre oameni sau despre animale) Firav, debil, bolnăvicios. Cf. CHIRIȚESCU, GR. 254, CADE, RĂDULESCU-CODIN, I. CR. XIII, 83, TOMESCU, GL., ALR I 1 557/786, UDRESCU, GL. ✦ Indispus; puțin bolnav. Cf. LEXIC REG. II, 17. *Azi sînt cam șiștav, nu mă simt tocmai bine.* UDRESCU, GL.

— Accentuat și: **șíștav.** TDRG, CADE. — Pl.: *șiștavi, -e.* — Și: (regional) **șișcáv, -ă** (I. CR. XIII, 83, CIAUȘANU, V. 201, ALR II 5 147/791, LEXIC REG. II, 17, UDRESCU, GL.), **șistav, -ă** (accentul necunoscut, TOMESCU, GL.), **sișteáv, -ă** (ALR II/899), **jîjgăv, -ă** (accentul necunoscut, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 116) adj.

— Din bg. сушляв.

ȘIȘTAV², -Ă adj. v. **șuștav.**

ŞIŞTĂRÁŞ s. n. Sistărel. Cf. LB 690, ISER, 254. *Am drăguţ păcurăraş: Îmi aduce sara caş Şi jîntiţă-n şuştăraş.* MÎNDRESCU, L. P. 59.

Pl. : *şiştăraşe.* – Şi : (regional) **şuştăráş, şuşteráş** (ISER) s. n.

— **Şiştar**[1] + suf. *-aş.*

ŞIŞTĂRÉL s. n. Diminutiv al lui ş i ş t a r[1]; şiştăraş. Cf. ş i ş t a r[1] **(1).** Cf. LB 690, ISER, 254, POLIZU, 556, DDRF IV, 133, TDRG 1 436, CADE, DL, DM. *Şuştărel de două vaci, Mă mir, mîndră, cum îl placi !* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 459.

— Pl. : *şiştărele.* — Şi : (regional) **şuştărél, şuşterél** (ISER, 254) s. n.

— **Şiştar**[1] + suf. *-el.*

ŞIŞTĂVÍ vb. IV. R e f l. **1.** (Despre boabele de cereale sau despre cereale) A se pipernici, a se chirci. *Bobul nu are timp să se umple şi se zbirceşte, se şiştăveşte.* SANDU-ALDEA, S. 101, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

2. (Prin Munt. ; despre oameni) A deveni firav, debil, bolnăvicios. Cf. CADE, DL, DM, RĂDULESCU-CODIN, UDRESCU, GL.

Prez. ind. : *şiştăvesc.* — Şi : (regional) **şişcărí** (UDRESCU, GL.), **şişcăví** (id. ib.) vb. IV.

— V. **şiştav**[1].

ŞIŞTĂVÍRE s. f. Faptul de a se ş i ş t ă v i **(1):** pipernicire, chircire. *Căldura excesivă... în cursul lunei iunie, cînd bobul de grîu se găseşte în lapte, provoacă fenomenul de pălire şi de şiştăvire foarte frecvent la noi.* ENC. AGR. IV, 421. *În aceste împrejurări se petrece fenomenul de şistăvire, cu efecte păgubitoare.* SĂVULESCU, M. U. I, 143, cf. 151, DL, DM. *Timpul uscat din august a dus la şistăvirea boabelor de porumb.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 834.

Pl. : *şiştăviri.* — Şi : **şistăvíre** s. f. DP.

— V. **şiştăvi.**

ŞIŞTĂVÍT, -Ă adj. (Prin Munt. ; despre oameni) Firav, debil, bolnăvicios. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : *şiştăviţi, -te.* — Şi : **şişcărít, -ă** (UDRESCU, GL.), **şişcăvít, -ă** (id. ib.) adj.

— V. **şiştăvi.**

ŞIŞTEÁLĂ[1] s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) **1.** Tărăgănare, tergiversare. Cf. CABA, SĂL.

2. (În e x p r.) **Mai pe şiştealǎ** = ,,mai bine, mai cu socoteală". CL 1960, 100.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞIŞTEÁLĂ[2] s. f. (Prin Olt.) Şiştar[2]. Cf. H XVI 48, ALR II 6 681/886, 6 682/886. ✦ (Regional) Zgîrieci (Grădiştea—Rîmnicu Vîlcea). ALR II 6 675/812.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş i ş t a r[2], ş i ş t o a r e[1].

ŞIŞTOÁCĂ s. f. **1.** (Regional) Vale îngustă şi puţin adîncă, în pantă[1], prin care se scurg şuvoaiele[1] după ploaie sau după topirea zăpezii. V. j g h e a b, v ă i u g ă. *Hornurile şi şiştoacele, drumuri ale puhoaielor.* ap. TDRG. *Mă suii pe matca pietroasă a unei şiştoace.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., CL 1959, 134. ✦ Vale mlăştinoasă (Izvorul Alb—Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

2. (Prin sudul Transilv.) Cădere de apă. CHEST. IV 43/175.

3. (Plutărit ; prin Maram. şi Bucov.) Poartă principală a stăvilarului prin care ies buştenii şi plutele. Cf. ARVINTE, TERM. 114, 168.

Pl. : *şistoace.* — Şi : **şiştóc** (TDRG) subst., **şoştoácă** (ARVINTE, TERM. 114, 168), **şustoácă** (A V 1) s. f.

Etimologia necunoscută.

ŞIŞTOÁRE[1] s. f. (Regional) Şiştar[2] (Negreni—Slatina). Cf. ALR II 6 681/791, 6 682/791.

— Pl. : ?

Cf. ş i ş t a r[2].

ŞIŞTOÁRE[2] s. f. v. **şitoare.**

ŞIŞTÓC subst. v. **şiştoacă.**

ŞIŞTÓR, -OÁRE subst. **1.** S. m., s. f. (Popular) Fiecare dintre bucăţile de lemn (sau de fier) prinse la capete în tîrcoalele prisnelului de la moară şi care se angrenează cu măselele **(II 1 a)** roţii. Cf. CIHAC, II, 389. *Prîsnelul este alcătuit din 7 şitori sau şiştori.* DAMÉ, T. 152, cf. BARCIANU, SĂGHINESCU, V. 34, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, I. C. 185. *Valul e alcătuit din 7 şuştori.* PĂCALĂ, M. R. 466, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Măselele angrenează cu şitorii sau şiştorii (de obicei şapte).* LTR[2] XV, 63, cf. DL, DM, H III 246, V 16, 122, X 69, CONV. LIT. XX, 1 018, ŞEZ. VII, 188, GR. S. III, 353, IV, 134, ALR SN I h 163. *Crîngul morii are opt şuştori.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. GLOSAR REG.

2. Subst. (pl.) (Regional ; în forma *şuştori*) Fiecare dintre bucăţile de lemn prinse în jurul roţii sau al carului, care pune în mişcare joagărul (Topliţa). Cf. ALR II 6 437 bis/228, 6 456/228.

3. S. f. (Prin Transilv.) Fuscel (la loitră). Cf. DL, DM, ALR SN II h 348.

4. S. f. (Prin sudul Transilv. ; în forma *şuştoare*) Spetează (la grapă). Cf. BREBENEL, GR. P., ALR II 5 115/172.

5. S. f. (Prin sudul Transilv.) Fofelniţă (la vîrtelniţă). Cf. BREBENEL, GR. P.

6. Subst. (pl.) (Regional ; în forma *şuştori*) Fălcea (la meliţă) (Marpod—Agnita). Cf. COMAN, GL.

7. Subst. (pl.) (Regional) Fiecare dintre chingile de fier orizontale care întăresc uşa unei case (Răşinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 409, 501.

8. Subst. (pl.) (Regional) Fiecare dintre grinzile între care se fixează fereastra. Cf. CHEST. II 116/65, 115.

9. Subst. (pl.) (Regional) Fiecare dintre stîlpii verticali care sprijină streaşina casei (Supuru de Sus—Carei). Cf. CHEST. II 119/380.

10. Subst. (pl.) (Regional) Fiecare dintre bîrnele care mărginesc intrările strungii (Zărneşti). Cf. CHEST. V 50/98.

11. S. m. (Regional) Par[1] ascuţit care se pune în vîrful caselor ţărăneşti. Cf. PAMFILE, I. C. 422, DL, DM.

— Pl. : *şiştori.* — Şi : (regional) **şistór, -oáre** (DDRF, H I 8, II 244), **şitór, -oáre** s. m., s. f., **şiştóli** (ALR SN I h 163/284), **şustóri** (ib. h 163/362) subst. (pl.), **şuştór, -oáre** s. m., s. f., **sistór** (PAMFILE, I. C. 422) s. m., **suştóri** (BREBENEL, GR. P.), **hiştóri** (H XI 350) subst. (pl.).

— Etimologia necunoscută. Cf. ucr. ш е с т і р н я ,,roată dinţată", rom. s u c i t o r, ş i t o a r e.

ŞIŞUÍ vb. IV v. **şişii.**

ŞIT s. n. v. **şut**[5].

ŞITÁR s. n. v. **şiştar**[1].

ŞÍTĂ s. f. v. **şut**[5].

ŞITĂLÍ vb. IV v. **şeităli.**

ŞITĂU s. n. v. **şaitău**[1].

ŞITĂUÁR s. m. (Prin vestul Transilv.) Persoană care se ocupă cu stroarcerea uleiului din seminţe ; proprietar al unei prese de ulei. Cf. ALR II 6 494/316, 334.

— Pl. : *şităuari.*

— **Şitău** + suf. *-ar.*

ŞITOÁRE s. f. **1.** (Regional, mai ales în Mold.) Cingătoare (ţesută din lînă) folosită mai ales de femei. V. b a t ă, b r ă c i r e, b r i u. Cf. DDRF, SCRIBAN, D., DM 833, H I 103. *Cu beţiţe Puchiţele, Cu şiştori Roşi cinsăţele.* TEODORESCU, P.P. 380, cf. MARIAN, D. 268, PÎRVESCU, C. 79, L. COSTIN, GR. BĂN. 198, NOVACOVICIU, C.B.I, 20, ALR I 1 869/518, 522, 540, 550, 618, 1 871/518, ALR SN IV MN h 1 172/414. ◆ Ţesătură (sau împletitură) lungă şi îngustă cu care se înfaşă copiii. V. f a ş ă. Cf. DM 833, ALR II/I h 118, LEXIC REG. 61.

2. (Prin Transilv. şi Mold.) Lizieră (la ţesături sau la îmbrăcăminte). *Şişitoare de bată la rochie.* CIHAC, II, 389. *Şitoare de postav.* id. ib., cf. DDRF IV, 70, GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE.

3. (Regional ; în forma *şiştoare*) Felie (tăiată dintr-un aliment) (Ţepu – Tecuci). Cf. LEXIC REG. II, 96. *Taie o şiştoare de carne.* ib.

— Pl. : *şitori.* — Şi : **şistoáre, şişitoáre, şiştoáre, şuştoáre** (CADE, L. COSTIN, GR. BĂN. 198), **şutoáre** (H I 103), **ciştoáre** (DDRF) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŞITÓR, -OÁRE s. m., s. f. v. **şiştor.**

ŞIŢ[1] interj. (Prin vestul Transilv. şi Ban.) Strigăt cu care se alungă pisicile. Cf. PRIBEAGUL, P.R. 53, LEXIC REG. II, 42, TEAHA, C.N. 103.

— Onomatopee.

ŞIŢ[2] s. n. v. **jeţ.**

ŞIŢÁR s. m. (Regional) **1.** Meseriaş care face şiţe **(1).** V. ş i n d r i l a r **(1 1).** *Şiţarii sunt 7–10 şi cioplesc pînă la 30 000 şise pe an.* PĂCALĂ, M.R. 313, cf. CADE, NOM. PROF. 34.

2. Meşter care clădeşte case (Leiceşti–Piteşti). Cf. CHEST. II 10/70.

— Pl. : *şiţari.* — Şi : **şisár** s. m.

— **Şiţă**[1] + suf. *-ar.*

ŞÍŢĂ[1] s. f. **1.** (Mai ales în Munt. ; adesea cu sens colectiv) Şindrilă **(1)** (lungă). Cf. KLEIN, D. 424. *Un slon pă şase furci şindrilite cu şiţă* (a. 1815). IORGA, S.D. VII, 45, cf. LB, ISER, POLIZU. *La munte toate casele sînt de lemn învelite cu blane sau cu şiţă.* I. IONESCU M. 151, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 389, LM. *O casă de bîrne... învălită cu şiţă* (a. 1877). TDRG. *Copii, adunaţi în cete şi ţinînd în mînă o morişcă cu aripi de şiţă, ... alergă din casă în casă.* ODOBESCU, S.I, 233, cf. CARAGIALE, O. VI, 273. *Acolo erau... sculuri de in şi de borangic agăţate de şiţele învelitorii.* DELAVRANCEA, T. 27, cf. DDRF, BARCIANU. *Un zăplaz înalt... se-ncheia într-o poartă acoperită cu şiţe.* D. ZAMFIRESCU, V.Ţ. 52. *Casele... albe şi bine aliniate, învelite cu şiţă neagră.* CONV. LIT. XXXVI, 969, cf. ALEXI, W., MUSCEL, 13. *Se bat laţii de-a curmezişul căpriorilor, la mici distanţe unde învălişul e de şindile, şi la distanţe mai mari unde e de şise.* PĂCALĂ, M.R. 406. *Păreţii staurului... au deasupra un învăliş de şise.* id. ib. 448, cf. LUNGIANU, CL. 105, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE. *O flacără albăstruie... se ridică pînă la coperişul de şiţe.* REBREANU, R. II, 141. *Sub şiţa învechită îşi întocmesc lăstunii în primăvară cuiburi.* PILLAT, P. 23, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 123. *Ocoliră apoi pe lîngă o casă... strivită parcă de acoperişul prea larg de şiţă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 133, cf. II, 228, CL 1956, 142, LTR[2]. *Avea un fînar... cu acoperiş de şiţă.* PREDA, M. 149, cf. DM, CL 1958, 71, SCL 1966, 469, H II 118, IV 157, IX 90, 466, TEODORESCU, P.P. 469, VICIU, GL. 70. *După ce-a isprăvit mănăstirea, a-nvălit-o cu şiţă.* GRAIUL, I, 103. *Peste caferi sunt bătute laţurile, iar peste acestea şisele (şindilele).* Com. din SĂLIŞTE–SIBIU, cf. com. din SEBEŞ–FĂGĂRAŞ, GR. S.V, 123, ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 68, CHEST. II 234/18, 22, V 8/29, 57, 76, 79, 43/95, 150/6, ALR II/I h 229, A II 1, 6, 7, 8, 12, BALADE, III, 33.

2. (Prin sud-vestul Transilv. : în forma *şisă*) Fuscel (la războiul de ţesut). Com. din CÎLNIC–SEBEŞ, cf. ALR I 1 294/131, A II 3, 7, 12. ◆ (Regional ; în forma *şisă*) Tindeche (la războiul de ţesut) (Loman — Sebeş). Cf. A II 8.

— Pl. : *şiţe.* — Şi : (regional) **şísă** s. f.

— Cf. bg. щица, scr. š t i c a.

ŞÍŢĂ[2] s. f. (Regional) Numele unei plante, asemănătoare cu rogozul, nedefinită mai îndeaproape. *Stuful, şiţa, pănuşiţa, coada-vulpei trăieşte prin băhnuri şi ape.* ŞEZ. XV, 129.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞIŢUÍ vb. IV. T r a n z. (Mai ales în Munt. ; complementul indică clădiri, garduri etc.) A acoperi cu şiţă[1] **(1).** Cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, TOMESCU, GL. ◇ R e f l. p a s. *Curţile noastre le îngrădirăm, casele să şiţuiră.* DELAVRANCEA, S. 227.

— Prez. ind. : *şiţuiesc* şi *şiţui* (TDRG).

— V. **şiţă**[1].

ŞIŢUÍT, -Ă adj. (Mai ales în Munt. ; despre clădiri, garduri etc.) Cu acoperiş de şiţă[1] **(1).** Cf. DL, DM.

— Pl. : *şiţuiţi, -te.*

— V. **şiţui.**

ŞIU s. n. v. **şuvoi**[1].

ŞIUÍ[1] vb. IV. I n t r a n z. (Prin Munt. ; despre oameni) A şuiera printre dinţi. Cf. ALR II/I MN 9, 6 865/899. ◇ F i g. *Cît malu m-aş face... dă mi-ar şiui pă la urechie vestea că... s-au otărît bucuroşi să facă-ndreptare relilor.* JIPESCU, O. 21.

— Pronunţat : *şi-u-.* — Prez. ind. : *şiui.*

— Formaţie onomatopeică.

ŞIUÍ[2] vb. IV v. **şioi**[2].

ŞIUŞÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A fluiera (Mehadia–Orşova). L. COSTIN, GR. BĂN. 193.

— Pronunţat : *şi-u-.* — Prez. ind. : ?

— Formaţie onomatopeică.

ŞIUTEMÍN s. n. (Maghiarism regional) Prăjitură (Voivozi–Carei). Cf. ALR SN IV h 1 081/325.

— Pl. : *şiutеminuri.*

— Din magh. **sütemény.**

ŞIUVIÉN subst. (Maghiarism regional) Leaţ (Mihăileni – Miercurea Ciuc). Cf. ALR II/I h 268/574. ◇ (Cu sens colectiv) *Gard de şiuvien.* ib.

— Pl. : ?

— Din magh. **söväny** „gard de mărăcini ; gard împletit din nuiele".

ŞIVÁ vb. I v. **şiba**[2].

ŞIVERÁ vb. I v. **şuiera.**

ŞÍVERE s. f. (pl.) (Regional) Aşchii (Cîlnic — Sebeş). A II 12.

— Şi : **şúvere** s. f. (pl.) A II 12.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş î b r ă.

ŞIVÍŢĂ s. f. v. **şuviţă.**

ŞIVÓI[1] s. n. v. **şuvoi**[1].

ŞIVÓI[2] subst. v. **şiboi.**

ŞIVOÍ[3] vb. IV v. **şuvoi**[2].

ŞÎBRĂ s. f. v. **şibă.**

ȘÎC s. m. v. **șip³**.

ȘÎCĂTĂR s. n. v. **șicator**.

ȘÎFÓND s. n. v. **șifon¹**.

ȘÎFÓNT s. n. v. **șifon¹**.

ȘÎGHÍE s. f. v. **șirghie**.

ȘÎGNÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A șopti (1) (Vinători – Sighișoara). ALR II/I MN 11, 6 880/157.
— Prez. ind.: *șignesc*.
— Probabil formație onomatopeică.

ȘÎIÓS, -OÁSĂ adj. v. **șuios**.

ȘÎITẮU s. n. v. **șaitău¹**.

ȘÎITÚRĂ s. f. v. **șuietură¹**.

ȘÎLÉP s. n. v. **șlep¹**.

ȘÎLT s. n. v. **șild**.

ȘÎMÉDRU s. n. v. **șimledăr**.

ȘÎMÓC s. m. v. **șomoc**.

ȘÎ́NDURĂ s. f. (Regional) Șnur (1) (la palarie) (Groși – Baia Mare). ALR II 3 277/349.
— Pl.: *șînduri*.
— Cf. sinură.

ȘÎNGĂVÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre cai) A șchiopăta (I 1) (Mogoș – Abrud). Cf. ALR I 1 111/100.
— Prez. ind.: *șingăvesc*.
— Etimologia necunoscută.

ȘÎ́PUT s. n. v. **șipot**.

ȘÎRÁN s. m. v. **șaran**.

ȘÎRÉD, -EÁDĂ adj. v. **șiret³**.

ȘÎRÎ́CLIC s. n. v. **șiretlic**.

ȘÎ́RIP s. n. v. **șurub**.

ȘÎRLIȚĂ s. f. (Regional) Bucata de gheață pe care copiii o folosesc în loc de patine² (Birchiș – Lipova). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. șurlui.

ȘÎROÁG s. n. v. **șirag**.

ȘÎRPOÁIE s. f. v. **șerpoaie**.

ȘÎRÚB s. n. v. **șurub**.

ȘÎRUBÉLNIȚĂ s. f. v. **șurubelniță**.

ȘÎRÚF s. n. v. **șurub**.

ȘÎȘÁ s. f. v. **șosea**.

ȘÎȘĂÍ vb. IV v. **șișii**.

ȘÎȘÎÍ vb. IV. **1.** Intranz. (Despre frunzele mișcate de vînt, despre ape etc.) A produce un zgomot slab (și continuu); a susur² (1), a sosor² (1). V. foșni, fîșîi, șopoti (2), susoti (1), murmura, susura. *Se pornise vîntul prin cireș și floarea A început să ningă șișăind domol.* COȘBUC, P.I, 250, cf. DL, DM, L. COSTIN, GR. BĂN. 193.

2. Tranz. (Complementul indică copii mici) A liniști sau a adormi prin repetarea prelungită și monotonă a sunetului „ș"; a susur² (2). *Nașul, care ține copilul în brațe, ... să nu-l șișie (șișiască) dacă plînge.* ap. MARIAN, NA. 180. *Venea și ea cu un copil mic în brațe către joc și, cum venea, îl tot clătina pe brațe șișcindu-l.* RETEGANUL, P. I, 79. *Pîngea de mi-l rupea și îl mai legănai și-l plimbai, îl șișiai.* CONV. LIT. XXXVI, 561, cf. TDRG, PASCU, BEL. V.R. 258, DL, DM, PĂDULESCU-CODIN, L. 130. *Șișie-l mă!, ca parcă doarme!* UDRESCU, GL.

3. Intranz. (Despre oameni) A sîsîi printre dinți. Cf. ALR II/I MN 9, 6 865/36, 157, 228, 331, 353.

4. Intranz. (Despre șerpi) A șuiera (3). ALR SN III h 737/219.
— Prez. ind.: *șîșîi* și *șîșîesc*. — Și: **șișăi**, (regional) **șișăí** (ALR II/I MN 9, 6 865/36, 157, 228, ALR SN III h 737/219), **șișeí**, **șișií**, **șișuí** (MARIAN, NA. 180, PĂDULESCU-CODIN, L. 130) vb. IV.
— Formație onomatopeică.

ȘÎȘÎIÁLĂ s. f. Șișîit (2). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *șișîieli*.
— Șișîi + suf. -ială.

ȘÎȘÎÍT s. n. Faptul de a șîșîi.

1. Zgomot slab (și continuu) produs de mișcarea frunzelor bătute de vînt, de curgerea liniștită a apei etc.; sosoit (1), susuit¹ (1). V. fîșîit, foșnet, murmur (1), șopot¹ (2). *Fluturii albi ce ningeau tot mereu se cerneau de sus și se strecurau lin într-un șișîit prelung.* L. COSTIN, GR. BĂN. 193.

2. Sunet produs prin pronunțarea prelungită și repetată a lui „ș", pentru a liniști sau a adormi un copil mic; șișîială, șușuit¹ (2). *Cîte un copil de țîță scînceește. Și în liniștea mare ce domnește, se aude șișîitul mamei ce vrea să-l pololească.* SANDU-ALDEA, A. M. 195, cf. DL, DM. *Acuma lasă șișîitul, nu vezi c-a adormit?* UDRESCU, GL.
— Pl.: *șișîituri*. — Și: **șișăít** s. n.
— V. **șișîi**.

ȘÎȘTÁLCĂ s. f. (Iht.; prin sud-vestul Mold.) Mreană (2) (*Barbus meridionalis petenyi*). Cf. BĂCESCU, P. 54, 126, ALR I 1 746/592.
— Pl.: *șîștalce*. — Și: **ștálcă** s. f. BĂCESCU, P. 126.
— Etimologia necunoscută.

ȘÎ́ȘTINĂ s. f. v. **șestină¹**.

ȘÎȘTÓLI subst. (pl.) v. **șiștor**.

ȘÎTẮU s. n. v. **șutău²**.

ȘÎTIȚĂ s. f. (Regional) Vas de bucătărie nedefinit mai îndeaproape (Orlat – Sibiu). Cf. H XVII 240.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Cf. magh. süt „a coace; a frige".

ȘÎZÎTOÁRE s. f. v. **șezător**.

ȘLACÁMER s. n. (Regional) Ciocan de spart piatră (Secu – Piatra Neamț). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— Din germ. **Schlaghammer**.

ȘLACTRÁFU s. m. art. (Prin Bucov.) Unul dintre numele dracului. Cf. LEXIC REG. 118.
— Cf. expr. germ. [der] Schlag [soll ihn] treffen.

ȘLAFIANC s. n. (Prin Ban.) Cămașă de noapte. Cf. JAHRESBER. III, 327, X, 208.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Din germ. **Schlafjacke**.

ȘLAG¹ s. n. **I.** (Prin Ban., Transilv., Maram. și Bucov.) Apoplexie. Cf. ANON. CAR., ARH. OLT. III, 384, ALR I/I h 128, LEXIC REG. II, 84. ◆ (Regional; în forma *șlog*) Paralizie (Fibiș – Lipova). LEXIC REG. 120.

II. (Prin vestul Transilv. și Maram.; în forma *șloag*) Galerie transversală, care unește două galerii princi-

pale într-o mină. Cf. CL 1957, 198, 200, PAŞCA, GL., LEXIC REG. 22.

III. 1. (Prin Ban., Transilv., Maram. şi Bucov.) Parchet (II). Cf. JAHRESBER. X, 208, CHEST. IV 30/22, 113, 106/49, 70, 107/387, ALR I 956/63, 65, 217, 378, ALR II/386, ALR SN II h 611, ARVINTE, TERM. 168, LEXIC REG. 109. *Anul ăsta o s-o ducem cam greu cu lemnele, că-i cam mic şlagul care s-a dat.* MAT. DIALECT. I, 288, cf. GLOSAR REG.

2. (Regional; în forma *şlog*) Desiş (Pecica—Arad). ALR SN II h 586/53.

— Pl.: *şlaguri.* — Şi: **şleag** (CHEST. IV 107/387, ALR II/386, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.), **şleah** (ALR I/I h 128/381), **şleau** (CHEST. IV 30/22, 113), **şlog** (ANON. CAR., ARH. OLT. III, 384, CHEST. IV 106/49, ALR I/I h 128, ALR SN II h 586/53, h 611/53, LEXIC REG. 84, 120), **şloag** (CL 1957, 198, 200, PAŞCA, GL., LEXIC REG. 22; pl. *şloage* LEXIC REG. 22), **şloc** (ALR I 956/63; pl. *şloace* ib.), **şlof** (CHEST. IV 106/70, ALR SN II h 611/64), **şclof** (ALR I 956/65), **slog** (ARH. OLT. III, 384), **işlóc** (ALR SN II h 611/76; pl. *işloace* ib.), **oşlág** (ib. h 611/2), **hoşleág** (ib. h 611/386) s. n.

Din germ. **Schlag** (dial. *šlox, šlāx*).

ŞLAG² s. n. (Prin Transilv.) Cîntar. Cf. ALR I 1 599/223, ALR II 4 278/250.

— Pl.: *şlaguri.*

— Etimologia necunoscută.

ŞLAG³ s. n. v. **şloag¹.**

ŞLÁGĂR s. n. Melodie care se bucură la un moment dat de o mare popularitate; arie la modă¹. „*Şlagărul*" *ultimei reviste de la Cărăbuş... făcea ravagii în Bucureşti.* C. PETRESCU, O. P. I, 111, cf. CV 1949, nr. 7, 13. *Cunoscutul trio Băluţă lansa un nou şlagăr.* STANCU, R. A. II, 246, cf. M 1960, nr. 1, 7. *Tendinţa unor compozitori de a imita ceea ce e străin, sub motiv că astfel muzica lor poate deveni mai repede şlagăr,... trebuie combătută.* ib. 1965, nr. 1, 5. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Au menţinut popularitatea acestui gen, recurgînd la... melodii-şlagăr.* GL 1959, nr. 265, 7/2. ✦ F i g. Expresie stereotipă, c l i ş e u; slogan. Cf. CONTEMP. 1949, nr. 159, 1/1, L 1961, nr. 80, 11/1.

— Pl.: *şlagăre.*

— Din germ. **Schlager.**

ŞLAH¹ s. m. v. **şleau¹.**

ŞLAH² s. n. v. **şleau².**

ŞLÁHTĂ s. f. v. **şleahtă.**

ŞLÁICĂ s. f. (Regional) Pantof grosolan (Ghilad—Timişoara). Cf. ALR II 6 511/36, 6 513/36.

— Pl.: *şlaiche.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h l a r f e.

ŞLÁIDĂR s. n. 1. (Prin Ban.) Praştie. Cf. ALR I 1 697/24, 28.

2. (Prin Maram., Bucov. şi nordul Mold.) Construcţie din buşteni care împiedică plutele să se izbească de mal¹. Cf. ARVINTE, TERM. 168. *Şlaidărul şuiază pluta.* id. ib. 41. ✦ (Regional) Întăritură făcută la ţărmul unui rîu pentru ca apa să nu-l surpe (Borşa—Vişeu de Sus). Cf. CHEST. IV 41/362/1.

— Pl.: *şlaidăre.*

— Din germ. **Schleuder.**

ŞLÁIER s. n. 1. (Regional, mai ales în Transilv.) Văl de mireasă. *Mireasa se îmbracă în hainele ei obicinuite la sărbători, cu deosebire numai că-şi aşează pe cap voalul de mireasă numit „şlaier".* PRIBEAGUL-P. R. 138, cf. CAMILAR, C. 45, FD III, 185. *Şi-a rupt coro, niţa de mireasă şi slaierul de pe cap.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 288, cf. VAIDA, CABA, SĂL., com. din RĂHĂU—SEBEŞ, ARH. FOLK. III, 155, ALR II/I h 160, L. ROM. 1959, nr. 6, 51, MAT. DIALECT. I, 193, 268, 288, GLOSAR REG.

2. (Regional) Pînză care se pune pe faţa mortului (Sibiu). Cf. ALR I/II h 296/125.

— Pl.: *şlaiere* şi (m.) *şlaieri* (ALR II/I h 160). — Şi: **şeláier** (com. din RĂHĂU—SEBEŞ), **sláier** s. n.

— Din germ. **Schleier,** magh. **slájer.**

ŞLAIF¹ s. n. 1. (Prin Bucov. şi Maram.) Sanie mică. Cf. ARVINTE, TERM. 86, GLOSAR REG.

2. (Regional) Sanie pentru transportat buşteni (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 168.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schleife.**

ŞLAIF² s. n. (Prin Bucov. şi nordul Mold.) Frînă la căruţă. Cf. GLOSAR REG., LEXIC REG. II, 124. ✦ (Regional) Manivela frînei sau a piedicii, la car (Pîraie—Fălticeni). GLOSAR REG.

— Pl.: *şlaifuri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş l a i f¹.

ŞLÁIFĂR s. m. (Ban., Transilv. şi Bucov.) Tocilar. Cf. JAHRESBER. III, 327, X, 208, FD III, 185, L. ROM. 1962, 92, ALR SN II h 509.

— Pl.: *şlaifări.* — Şi: **şloáfăr** s. m. ALR SN II h 509/250.

Din germ. **Schleifer.**

ŞLAIS¹ s. n. 1. (Bucov.; în forma *şlaiţ*) Canal prin care ies plutele din hait. Cf. ARVINTE, TERM. 168. *Haitul are mai multe şlaiţuri: şlaiţul porţilor sau şlaiţul principal; şlaiţul de la şurub sau şlaiţul şurubului.* id. ib. ✦ (Regional) Stăvilar prin care se reglează debitul apei din canalul morii (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR SN I h 152/219.

2. (Regional; la pl.) Întăritură făcută la ţărmul unui rîu pentru ca apa să nu-l surpe (Cîrţa—Victoria). Cf. CHEST. IV 41/170a.

— Pl.: *şlaisuri.* — Şi: **şlaiţ, jlaiţ** (ARVINTE, TERM. 168) s. n.

— Din germ. **Schleuse.**

ŞLAIS² s. n. (Regional) Gheţuş pe care se dau copiii iarna (Nucet). Cf. TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: ?

— Cf. germ. s c h l e i s s e n „a se da pe gheaţă".

ŞLAIŢ s. n. v. **şlais¹.**

ŞLAIZIN subst. (Rar) Instrument de fier cu care tinichigiul sprijină cantul tablei pe acoperiş, cînd îl bate cu ciocanul de lemn. Cf. SĂGHINESCU, V. 69.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **şilaizin** (accentul necunoscut) subst. SĂGHINESCU, V. 69.

— Din germ. **Schlageisen** „bătător, ciocan de cioplit".

ŞLAM subst. (Tehn.) Amestec de apă cu particule fine de substanţe minerale în suspensie, rezultat la prepararea mecanică pe cale umedă a minereurilor sau a cărbunilor; (învechit, rar) şlic¹ (2). *Din unele fabricaţii rezultă diverse ricştande (germ. Rückstand) sub formă de băgău sau şlam.* CV 1951, nr. 3, 41, cf. LTR², DP, L. ROM. 1968, 408.

— Din germ. **Schlamm.**

ŞLÁMPĂT, -Ă adj., s. f. 1. Adj. (Familiar; despre oameni, mai ales despre femei; şi substantivat, f.) (Persoană) care are o ţinută neglijentă, dezordonată, lălîie. *Nu-mi venea să cred că şlampăta lăiaţă de adineori era aceeaşi cu pupuica spilcuită.* M. I. CARAGIALE, C. 136, cf. DR. IV, 849. *Ne-a deschis o femeie voinică, şatenă, osoasă, şleampătă.* STANCU, R. A. IV, 357, cf. GRAUR, E. 151, COMAN, GL., LEXIC REG. 64. ◇ (Despre

mers) *Toboşarul părea un băiat de vreo 11 ani, slăbănog, pestruiat, cu urechile clapăuge şi cu mersul şleampăt.* CONTEMP. 1948, nr. 107, 6/1.

2. S. f. (Regional ; în forma *sloampătă*) Epitet peiorativ pentru o femeie proastă şi leneşă (Mărăşeni Vaslui). Cf. LEXIC REG. 64.

— Pl. : *şlampeţi, -te.* — Şi : **şleámpăt, -ă** adj., (regional) **şloámpătă** (LEXIC REG. 64) s. f.

— Din germ. (din Austria) **schlampet.** Cf. DR. IV, 1568.

ŞLÁMURI s. n. pl. v. **şleamuri.**

ŞLÁNGĂ s. f. (Tehn.) Serpentină (la alambic). Cf. CV 1951, nr. 3, 41. *Aburii sînt trecuţi pentru supraîncălzire într-o ibăriţă (germ. Überhitzer) şi... trec prin şlangă.* ib.

— Pl. : ?

— Din germ. **Schlange.**

ŞLAP s. m. **1.** (Ban. şi prin nordul Olt.) Papuc de casă (JAHRESBER. X, 208, VICIU, GL., L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALR SN IV h 1 196, LEXIC REG. 119, II, 42) cu talpă de lemn (LEXIC REG. 86).

2. Încălţăminte uşoară, de obicei cu talpa dreaptă, fără toc şi cu feţele alcătuite din una sau mai multe benţiţe de piele, material plastic etc., folosită mai ales la plajă.

— Pl. : *şlapi.* — Şi : (regional) **şlápă** (JAHRESBER. X, 208, VICIU, GL. ; pl. *şlăpi* JAHRESBER. X, 208, VICIU, GL.) s. f., **jlap** (ALR SN IV h 1 196/47) s. m.

— Din germ. **Schlappe.**

ŞLAPAC s. m. (Regional) Golan, haimana. Com. din STRAJA – RĂDĂUŢI.

— Accentul necunoscut. — Pl. : *şlapaci.*

— Din ucr. **шлапак.**

ŞLÁPĂ¹ s. f. v. **şlap.**

ŞLÁPĂ² s. f. v. **şleapă.**

ŞLARF s. m. (Ban. şi prin sud-vestul Transilv.) Papuc¹ de casă. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALR SN IV h 1 196.

— Pl. : *şlarfi.* — Şi : **ştlárfă** s. f. ALR SN IV h 1 196/64.

— Din germ. **Schlarfe.**

ŞLAU s. n. v. **şleau².**

ŞLAUF subst. (Regional) Furtun de tras vinul (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 161/365.

— Pl. : ?

— Din germ. **Schlauch.**

ŞLĂDÚN s. m. v. **slădun.**

ŞLĂIFĂRÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A ascuţi la tocilă (Glimboca—Caransebeş). Cf. ALR SN II h 510/27, FD III, 186.

— Prez. ind. : *şlăifăresc.*

— V. **şlaifăr.**

ŞLĂITÁF s. n. (Ban. şi prin Transilv.) Portmoneu. *Adă-mi şlăitafărul ca să-mi cumpăr duhan.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186, cf. ALR I 1 596/1, 5, 18, 217, L. ROM. 1959, nr. 6, 52.

— Pl. : *şlăitafuri.* — Şi : **şlăitáfăn** (ALR I 1 596/217), **şlăitáfăr, şăitáf** (L. COSTIN, GR. BĂN. 191, ALR I 1 596/1), **şăitof** (accentul necunoscut, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186), **şăitorof** (accentul necunoscut, id. ib.), **şăitráf** (ALR I 1 596/5), **şărăitáf** (L. COSTIN, GR. BĂN. 191, ALR I 1 596/18) s. n.

— Din germ. **Schreibtafel** „notes".

ŞLĂITÁFĂN s. n. v. **şlăitaf.**

ŞLĂITÁFĂR s. n. v. **şlăitaf.**

ŞLEÁBURI subst. pl. (Regional) Clădiri anexe într-o gospodărie (Şieu Măgheruş—Bistriţa). Cf. CHEST. II 390/268, 391/268.

— Cf. h l e a b, h l e a m p.

ŞLEAC¹ s. n. v. **şleau².**

ŞLEAC² s. n. v. **şleau³.**

ŞLEÁCNĂ s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Zgură. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 069, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, LTR², L. COSTIN, GR. BĂN. 194.

— Şi : **şleáncă** s. f. BARCIANU, ALEXI, W., CADE.

— Cf. germ. S c h l a c k e, scr. Š l j a k a.

ŞLEÁCTĂ s. f. v. **şleahtă.**

ŞLEAF¹ s. n. v. **şleau².**

ŞLEAF² s. n. v. **şleau³.**

ŞLEAF³ s. n. v. **şleau⁵.**

ŞLEAG s. n. v. **şlag¹.**

ŞLEAH¹ s. n. v. **şlag¹.**

ŞLEAH² s. n. v. **şleau².**

ŞLEAH³ s. n. v. **şleau³.**

ŞLEÁHTĂ s. f. **1.** Nume dat, în trecut, nobilimii poloneze mici şi mijlocii ; corp de armată alcătuit din nobili polonezi. *Nemeşii carei le zic şleahtă nu aşa de crai ascultă, cum de lege.* URECHE, L. 112. *I-au poruncit să pornească şleahtă din Podolia într-agiutori.* M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Fost-au cu Jicmont crai multă şleahtă leşască.* N. COSTIN, L. 191. *Aşijderea şi mazilimea, şlahta, şi ei au rădicat cap pre un boier.* NECULCE, L. 289. *Multă neunire s-au făcut între boierii leşăşti şi între oaste şi între toată şleahta.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 324. *Şleacta cea neînfrînată a polonilor să o înfrîngă.* ŞINCAI, HR. II, 94/30. *Pre lîngă una sută mii de nobili (şlahtă), el îşi mai sporise armia cu 50 000 veterani.* ASACHI, S. L. II, 23. *În sfirşit venea duiumul oastei; trăsuri, bagaje, pedestraşi, şleahtă pospolită, amestecaţi, în neregulă.* NEGRUZZI, S. I, 167, cf. CIHAC, II, 390, DDRF, JAHRESBER. II, 210, TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Oricît de împuţinată i-ar fi astăzi averea, pan Leon Zaveţchi e omul şleahtei.* SADOVEANU, O. XVIII, 250, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. ✦ P. e x t. (Învechit, rar) Nobilime (stabilită în Polonia). *Au scos craiul şleahta rusească... de la Premişlea.* SIMION DASC., LET. 33. *Au pierit 2 fraţi şleahtici... amîndoi podoaba şleahtei ruseşti.* M. COSTIN, ap. GÎDEI. ✦ (Învechit, rar) Nobleţe **(2).** *Mulţi se nevoiesc, unii şi cu plată, să-şi facă nume de şleahtă pentru cinstea şi slava aceştii lumi.* DOSOFTEI, PS. 293/21.

2. (Peiorativ) Ceată, adunătură, gloată ; clică, bandă, gaşcă. Cf. CIHAC, II, 390, DDRF, JAHRESBER. II, 210, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41. *Aceştia erau... cea mai obraznică şleahtă ce se poate închipui.* N. A. BOGDAN, C. M. 54, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ba uite o şleahtă chiar din Spineni, care e la o distanţă bună.* IOVESCU, N. 151. *În parterul acela... se perindă azi toată şleahta pungaşilor bucureşteni.* C. GANE, TR. V. 452. *Întreaga-i înfăţişare de om mărunt, nervos, îmbrăcat după ultimul jurnal, contrastau... cu toată şleahta de boemi care se adunau la şfarţuri în cafenelele bucureştene.* SADOVEANU, O. XIX, 105, cf. SCRIBAN, D. *Eram numiţi o şleahtă, tîlhari şi neguslori, Ieşiţi de sub tejghele, călăi şi lipitori.* ARGHEZI, VERS. 479. *Ar pleca de la putere o şleahtă de frontişti şi regele ar aduce în locul lor altă şleahtă de frontişti.* STANCU, R. A. IV, 377. *Am biruit şleahta conservatoare.* GALAN, Z. R. 359. *Avem aici... o şleahtă de negustori de ştiri.* V. ROM. mai 1963, 146. *O şleapcă de tîlhari s-a ascuns în pădurile Colmenii.* UDRESCU, GL.

3. (Regional) Ceată de lăutari (Nemțisor - Tîrgu Neamț). I. CR. III, 219.

4. (Regional; glumeț) Totalitatea persoanelor care locuiesc în aceeași casă (Chetrești—Vaslui). CHEST. II 47/174.

— Pl.: (2, 3) *slehte*. — Și (învechit) **șleáctă, șláhtă**, (regional) **șleápcă** (pl. și *șlepci* UDRESCU, GL.) s. f.

— Din pol. **szlachta**. Cf. ucr. шляхта.

ȘLEÁHTIC s. m. Persoană care făcea parte din șleahtă **(1)**; (învechit, rar) șlehtac. *Pre un șleahtici l-au dătunat supt cort.* URECHE, L. 103, cf. 113, M. COSTIN, ap. GÎDEI, N. COSTIN, LET. I A, 18/26. *Au scris către capetele obuzului și către toți șleahticii, adecă mazilii.* NECULCE, LET. II, 392/17. *Luînd de acolo oameni, fie nemeși sau proști, șleahtici ori mojici... îi înjugau și arau lanuri.* NEGRUZZI, S. I, 246, cf. CIHAC, II, 390, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, ȘĂINEANU, D.U., CADE. *Mulți șleahtici semeți ai leșilor au rostit asemenea vorbe.* SADOVEANU, O. XI, 297, cf. SCRIBAN, D. *Acești șleahtici poloni îmi stau în coastă și mă necăjesc foarte mult.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 15/2. ✦ P. e x t. (Învechit, rar) Nobil **(I)**. *Să fie... în volniciia Italici șpani, adecă șleahtici.* M. COSTIN, O. 259, cf. DOSOFTEI, V. S. decembrie 226ᵛ/6.

— Accentuat și: (învechit, rar) *șleahtíc*. CIHAC, II, 390, ALEXI, W. — Pl.: *șleahtici*. — Și: (învechit) **șleáhtici** (accentuat și *șleahtíci* BARCIANU) s. m.

— Din pol. **szlachcic**. Cf. ucr. шляхтич.

ȘLEÁHTICI s. m. v. **șleahtic**.

ȘLEÁMPĂT, -Ă adj. v. **șlampăt**.

ȘLEÁMURI s. n. pl. (Prin Transilv.) Așchii, surcele; scurtături. *Se vede că a ploiat mult la munte, că aduce apa multe șleamuri.* VICIU, GL., cf. LEXIC REG. II, 102, L. ROM. 1973, 47, 49.

— Și: **șlámuri** s. n. pl. L. ROM. 1973, 47, 49.

— Etimologia necunoscută. Cf. scr. š l j a m „gunoi", germ. s c h l e m m e n „(despre ape) a căra, a aduce, a depune".

ȘLEAN s. n. (Regional) **1.** Rînd de butuci la vie (Bucova—Hațeg). Cf. H XVIII 40.

2. Rînd de zarzavaturi în grădină (Bistrița—Turnu Severin). *Să uzi șleaul cum se cade: du apa pînă la capăt și apoi rupe-o l-alălalt.* SUFL. OLT. I, 24, cf. LEXIC REG. 50.

— Pl.: *șleanuri*. — Și: **șleau** s. n.

— Cf. ș l e a u².

ȘLEÁNCĂ s. f. v. **șleacnă**.

ȘLEAP s. m. (Prin nordul Munt.) Om prost. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: *șlepi*.

— Etimologia necunoscută.

ȘLEÁPĂ s. f. (Învechit, în Mold. și Munt.) Tricorn. *Își trîntește în cap o șleapă cu pene, își pune spanga la brîu și o pleacă să facă vizită oficială.* GHICA, S. XI. *Eu am scos șarfa și șleapa (tricorn), luînd o șapcă a colonelului.* LĂCUSTEANU, A. 95. *Cioclii... își duceau la subțioară șlapele.* MACEDONSKI, O. III, 98, cf. TDRG 1 439, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, CADE 1 252, SCRIBAN, D. 1 282.

— Pl.: *șlepe*. — Și: **șlápă** s. f.

— Din rus. шляпа.

ȘLEÁPĂIȚĂ s. f. v. **șlepoiță**.

ȘLEÁPCĂ¹ s. f. (Învechit și regional) Tricorn; șapcă **(2)**. Cf. SCL 1958, 210. *Iaca ghiozdanul, cucoane, șleapca cea nouă și cravașa.* ALECSANDRI, T. 1381, cf. 1781, CIHAC, II, 390, DDRF, BARCIANU. [Birjarul] *și-a pus șleapcă leșească în cap, rochie pe trup, dar îl dau de gol mustățile.* D. ZAMFIRESCU, R. 36, cf. ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, UDRESCU, GL.

— Pl.: *șlepci* și *șlepce*.

— Din rus. шляпка.

ȘLEÁPCĂ² s. f. v. **șleahtă**.

ȘLEÁPOIȚĂ s. f. v. **șlepoiță**.

ȘLEÁPOVIȚĂ s. f. v. **șlepoiță**.

ȘLEAU¹ s. m. **1.** (În dicționarele din trecut) Ulm *(Ulmus carpinifolia)*. Cf. CIHAC, II, 528, GHEȚIE, R. M., BARCIANU.

2. (Rar) „Un fel de copac bun de foc (porumbar ori un fel de stejar)". SCRIBAN, D.

— Pl.: *șlei*. — Și: **șleu** (CIHAC, II, 528), **șlah** (GHEȚIE, R. M.) s. m.

— Cf. germ. S c h l e h e „porumbar".

ȘLEAU² s. n. **I. 1.** (Învechit și regional) Drum bătătorit, neamenajat (de mare circulație); p. e x t. (învechit, în Mold.) itinerar, traseu. *Au intrat tătarii acmu în Țara Leșască pe șleahul negru* (a. 1635—1645). IORGA, D. B. I, 53. *Perșii tot șleahul cel dintăi au ținut.* HERODOT (1645), 253. *Împărații turcești și vezirii lor, pe unde merg cu oști, fac movile în șleavul oștilor.* M. COSTIN, LET. I, 22/32. *Au văzut vro 40 de turci pe șlah viind de la Camenița.* NECULCE, L. 107. *Acel cîmpu este șleaul tătarilor, cînd pradă de la Crim.* id. ib. 256. *Era șleahul oștilor lui.* CANTEMIR, HR. 285. *Nemic n-au mai stătut turcii, ce îndată au fugit pre șleavul lor.* MUSTE, în MAG. IST. III, 84/8. *Am măsurat satul Dumeștii pe deal pe deasupra Prutului pe șleahul Hotinului* (a. 1757). URICARIUL, XX, 143. *Am pus piatră hotar... a treia măsură peste șleahul cel mare* (a. 1779). ib. 352, cf. POLIZU. *La barieră se isprăvise caldarîmul și o luam pe șleau cu roatele în noroi pînă la bucea.* GHICA, S. 241, cf. PETRI, V., CIHAC, II, 389. *Movila Armeanului... lîngă șleahul Ștefănești.* ODOBESCU, S. II, 177. *Cum ieșim în șleah, părerea noastră de bine: întîlnim cîțiva oameni cu niște care.* CREANGĂ, A. 126. *Casa babei era lîngă șleah.* F (1891), 422, cf. DDRF, SĂM. I, 37. *Ei se coborîră Și merseră pe-un neted șleau.* MURNU, O. 162. *Treceau în tropotul cel mare al cailor pe șleahul din stînga.* CONV. LIT. XLIV$_2$, 72, cf. TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, ȘĂINEANU, D.U., CADE. *Prietenii au zis să ieșim la șleah, în drumul cu soare și cu praf al satului.* I. BOTEZ, B. I, 22. *Drumu-i umblat? — E umblat, că-i șleah.* SADOVEANU, O. VII, 357, cf. SCRIBAN, D. *Au făcut-o iar la stînga,... pe un șleau cu făgașuri de roți răsfrînte ca opturi lungi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 587. *Treceau căruțele cu semințe, greoaie, bălăcind în șleaul mocirlit.* V. ROM. august 1954, 117. *Intră în sat, străbătu șleahul, coti spre Poiană.* CAMILAR, N. II, 81. *Drumuri croite nu erau. Un șleau doar, pe pămînt negru.* GL 1961, nr. 357, 5/4. *De cum vine sara mare, Dezbat coasa de brățare, Ca să ies la șleahu mare Unde trec boieri călare.* ȘEZ. I, 140, cf. III, 89, CARDAȘ, C. P. 189. *Și-apoi ies în șleaul mare, Să iau boieri la călare.* PAMFILE, C. Ț. 265, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, IORDAN, L. M. 199. *Ei mergea pe șleah la deal, Pîn-ajungea la hotar.* ȘEZ. XX, 8, cf. A V 15, VI 3, 26. *Carul din șleah cînd s-abate, îndată se sfărîmă.* ZANNE, P. V, 123. ◇ E x p r. (Învechit, rar) **A ține șleahul** (cuiva) = a pîndi venirea cuiva spre a-l opri, a-l ataca etc. *Au dat peste niște căzaci, ce ținea șleahul turcilor, din niște stînci de piatră.* MUSTE, LET. III, 21/19. (Prin Mold.) **A da** (pe cineva) **pe șleau** = a aduce (pe cineva) pe calea cea bună, v. c a l e. Cf. JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41. ✦ (Prin Mold. și Bucov.; în forma *șleah*) Șosea **(I 1)**. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, cf. IORDAN, L. M. 199, ALR I 801/508, 540.

2. (Regional, mai ales în Munt.) Făgaș lăsat (pe drum) de roțile unui vehicul. Cf. POLIZU, PETRI, V., GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CHIRIȚESCU, GR.

251, CADE, VÎRCOL, V. 100. *Fiind nămol prea mult și gros pe drum, decît să meargă pe de lături, mai bine o ici pe șleau, pe mijlocul drumului, pe urmele de car.* ARH. OLT. XXI, 275, cf. ALR I 814/790, 887, 896, 898, 900, 926, 940, ALR SN III h 865, A III 1, UDRESCU, GL. ◇ E x p r. (Prin Transilv.) **A merge pe șleau** = a reuși; a avea spor. Cf. BARCIANU. (Adverbial; prin Ban.) **A merge șleau** = a se desfășura în mod curgător. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186. *Merge porește șleau.* id. ib. ✦ (Regional) Jgheab prin care se scurge mustul din teasc (Sălcioara—Bucureşti). ALR II 6 158/928. ✦ (Rar) Curs (al unei ape). Cf. POLIZU. *De-aici ținem spre răsărit șleaul apei și ieșim, pe la Dărmănești, în mîndra și bogata vale a Trotușului.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 154, cf. DL, DM. ◇ F i g. *Dar dați-mi pace! — își urmă șleaul vorbei țăranul creț.* IOVESCU, N. 154.

3. (Familiar; în l o c. a d v.) **Pe șleau** = (pe lîngă verbe de declarație sau pe lîngă verbul „a scrie") de-a dreptul, fără înconjur. Cf. VALIAN, V. 166. *Ia! să vorbim pe șleau!* I. VĂCĂRESCUL, P. 355/21, cf. POLIZU. *Altul, ce scrie pe șleau ca preotul de la sat, Zice că e deslușit, se crede simplu.* ALEXANDRESCU, O. I, 171. *Vreau, La toate cîte dorește, să-i pot răspunde pe șleau.* HASDEU, R. V. 85, cf. BARONZI, L. 39. *Îți spun curat, pe șleah, că-mi ești drăguță.* ALECSANDRI, T. 706, cf. CIHAC, II, 389. *Ca să nu mai ocolim, ți-oi spune românește pe șleau.* ISPIRESCU, L. 271, cf. id. U. 103. *Trebuie o dată să vorbim pe șleau și fără înconjur despre acest prieten.* IONESCU-RION, C. 124, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG. *Ce vrei, străine! Spune pe șleau.* DELAVRANCEA, O. II, 179, cf. JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Tu împarți averea ta cu alții? Ia spune pe șleau, să te auzim!* REBREANU, R. II, 89. *Prea mi-o spui pe șleau, domniță.* EFTIMIU, Î. 39. *Știți să vorbiți pe șleau.* GALACTION, O. A. I, 149. *Nu cobora înadins ochii din tavan, ca să poată vorbi mai pe șleau.* C. PETRESCU, Î. II, 156, cf. SCRIBAN, D. *Vreau... să vă vorbesc pe șleau.* ARGHEZI, VERS. 501, cf. CAMIL PETRESCU, O. III, 160. *I-a zis-o, bă, i-a zis-o rumânește!... — Pe șleau.* STANCU, R. A. II, 226. *Ca să vă spun pe șleau — noi vă dăm mură în gură.* CONTEMP. 1955, nr. 433, 2/2. *Pleca, invocînd un pretext sau spunînd pe șleau că nu-i convine.* PAS, Z. I, 91. *A stat mult pe gînduri pînă să le spună prietenilor pe șleau ceea ce gîndea.* PREDA, D. 69, cf. SCL 1959, 403, TOMESCU, GL., ZANNE, P. III, 374, VI, 312.

II. (Regional) Loc de trecere (com. din STRAJA—RĂDĂUȚI) prin gard sau peste gard (CHEST. II 113/12, 15).

III. 1. (Regional) Loc deschis, expus vîntului. V. s p u l b e r i ș. Cf. I. CR. III, 219, CHEST. IV 84/174/a, GLOSAR REG. ◇ (Adjectival) *Și-o lăsat grădina șleau.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186.

2. (Regional; în forma *șleu*) Loc plan pe vîrful unui munte (Berivoii Mici—Făgăraș). CHEST. IV 87/174/f. ✦ (Prin Munt.) Coamă (de munte sau de deal). *Au așezat... două tunuri ca butea în gura acelei văi într-un deal cam micșor, îndreptîndu-le pe șleaul acelor dealuri mari.* DIONISIE, C. 171, cf. ALR SN III h 808/784.

— Pl.: *șleauri*. — Și (învechit și regional) **șleah, șleaf** (TDRG, IORDAN, L. M. 199, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, ALR SN III h 865/728), **șlah,** (învechit) **șleav, șlev,** (regional) **șleu** (ALR SN III h 808/784, CHEST. IV 84/174/a, 87/147/f), **șlau** (ALEXI, W., VÎRCOL, V. 100), **jleau** (ALR I 814/887), **jleaf** (ALR SN III h 865/728), **jlieu** (ib. h 865/886), (învechit, rar) **șleac** (VALIAN, V.), **șlec** (CONV. LIT. XII, 204, TDRG, SCRIBAN, D.) s. n.

— Din pol. **szlak, szlach,** ucr. **шлях.** — Pentru sensul **I 2,** cf. germ. S c h l e i f e, S c h l a u f e.

ȘLEAU³ s. n. **1.** Fiecare dintre cele două curele groase (v. s t u l²), funii (v. s t r e a n g **3,** s t r i c²) sau lanțuri (v. s t i r¹) care leagă pieptarul hamului de orcic. *Guri de ham, șlihuri, hățuri i bărdițăle lor* (a. 1828). IORGA, S. D. XXI, 422. *Opritorile și șleaurile să fie de streanguri de cînipă bună.* CR (1833), 94²/11, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU, PETRI, V., CIHAC, II, 390. *Opt telegari înhămați unguresște, d-a lungul, cu șleauri de curea, subțiri și întinse, purtau trăsura mai ușor ca vîntul.* ODOBESCU, S. I, 161. *Bietele dobitoace, înhămate cu șleauri și cu frînghii, își bălăngăneau vijelios clopotele.* MACEDONSKI, O. III, 19, cf. DDRF. [La car] *au... „răscruci" de care sînt prinse șleaurile.* DAMÉ, T. 13, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, CADE. *Caii erau înhămați la oiște cu șleauri și guri de ham după rînduiala moldovenească.* SADOVEANU, O. XVIII, 23, cf. SCRIBAN, D. *Cînd șleaul e de funie, el se numește și ștreang.* LTR. *Vizitiul trebui să oprească, fiindcă sărise șleaul calului.* CAMIL PETRESCU, O. I, 487. *Dezlegaseră, mai înainte, caii și-i împinseseră, cu șleaurile după ei, în curtea bisericii.* PAS, L. I, 207, cf. H II 240. *Caii că-i oprea, Șleauri le lua De mai răsufla.* PĂSCULESCU, L. P. 158, cf. IORDAN, L. M. 199, TOMESCU, GL. 26, ALR SN II h 287. *Acum șleaurili au la capete cîte o brățare dă fier.* ib. MN h 288/928, cf. A II 6, III 2, 4, V 34. ✦ (Regional; în forma *jleau*) Bucar (la ham) (Măceșu de Jos—Băilești). ALR SN II h 289/872. ✦ (Prin Bucov.) Ham. Com. FURTUNĂ.

2. (Prin Bucov. și nordul Mold.) Parte a crucii căruței de care se prinde orcicul. Cf. I. CR. III, 187, com. din BĂLĂCEANA—GURA HUMORULUI. ✦ (Prin Mold.) Vergea de care se prinde orcicul la căruța cu hulube. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.

— Pl.: *șleauri*. — Și: (regional) **șleah** (TDRG, CADE, SCRIBAN, D., IORDAN, L. M. 199), **șleaf** (COSTINESCU, DAMÉ, T. 50, TDRG, SCRIBAN, D., IORDAN, L. M. 199), **șleav** (DAMÉ, T. 50, TDRG, SCRIBAN, D., IORDAN, L. M. 199, ALR SN II h 287), **șleu** (CIHAC, II, 390), **șliu** (SĂGHINESCU, V. 70), **șlih, șlim** (com. FURTUNĂ), **jleau** (ALR SN II h 289/872), (învechit, rar) **șleac** (VALIAN, V.) s. n.

— Din pol. **szleja, szla;** ucr. **шлея.** Cf. germ. S c h l e i f e.

ȘLEAU⁴ s. n. **1.** (Și în sintagma *pădure de șleau*) Pădure cu arbori de specii diferite (în care predomină stejarul). *Păduri, tuferișe sau șleauri, zăvoiuri.* GRECESCU, FL. 22, cf. DS. *Era subt poala unui codru de stejar un șleau de soiuri mărginașe și cam pipernicite, mesteacăni, aluni, arini, arțari, un plop și destulă răchită.* CAMIL PETRESCU, O. II, 23, cf. DP, DM, LTR², UDRESCU, GL.

2. (Rar; cu sens colectiv; și în sintagma *lemn de șleau*) Lemne de foc provenite dintr-un șleau⁴ (**1**). Cf. DP, UDRESCU, GL.

— Pl.: *șleauri*.

— Cf. ș l e a u¹.

ȘLEAU⁵ s. n. (Prin Transilv., nordul Munt. și nordul Mold.) Noroi¹ (BARCIANU, ALEXI, W.) foarte apos (HEM 2 340), amestecat cu zăpadă (PAMFILE, VĂZD. 169, RĂDULESCU-CODIN).

— Și: **șleaf** (HEM 2340), **șleu** (BARCIANU, ALEXI, W.) s. n.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h l a c k, S c h l a g g (variante ale lui *Schlacke*).

ȘLEAU⁶ s. n. v. **șlag¹**.

ȘLEAU⁷ s. n. v. **șlean.**

ȘLEAV¹ s. n. v. **șleau².**

ȘLEAV² s. n. v. **șleau³.**

ȘLEC¹ s. n. (Prin Bucov.) **1.** Pieptar (la ham). Cf. LEXIC REG. 109.

2. (La pl.) Bretele (la pantaloni). Cf. LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

— Pl.: *șlecuri*.

— Cf. ucr. ш л е й к а, ш л е й к и.

ȘLEC² s. n. v. **șleau².**

ȘLEDUN s. m. v. **șlădun.**

ŞLEFUÍ¹ vb. IV. **1.** T r a n z. (Complementul indică obiecte) A prelucra prin frecare, pilire, tăiere sau rindeluire, pentru a netezi suprafaţa sau pentru a da o anumită formă ; s p e c. (complementul indică pietre preţioase) a tăia în faţete fine (pentru a mări valoarea şi strălucirea). Cf. CIHAC, II, 390, BARCIANU, SĂGHINESCU, V. 104, ALEXI, W., JAHRESBER. X, 208, TDRG, V. MOLIN, V. T. 79, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Introducerea maşinilor de rabotat, frezat şi şlefuit.* IOANOVICI, TEHN. 213. *Şlefuiam o dală o scară de marmoră.* I. BOTEZ, ŞC. 205. *Acel juvaer nu va fi desigur şlefuit niciodată în feţe meşteşugite.* SADOVEANU, O. X, 294, cf. SCRIBAN, D. *Unit dentar, aparat format dintr-un motor electric de şlefuit.* ABC SĂN. 374. ◇ R e f l. p a s. *Frezele foarte uzate se şlefuiesc mai întîi rotund.* ORBONAŞ, MEC. 347.

2. T r a n z. F i g. (Complementul indică texte, opere de artă etc.) A finisa cu minuţiozitate ; a cizela. *Şlefuise cuvîntul, reducîndu-l la rolul lui indispensabil în economia frazei.* LOVINESCU, C. V, 115. *Şlefuia cu multă grijă discursurile sale.* CV 1950, nr. 1, 10. *Se vedea nevoit să scrie... pripit, neatent la condei şi fără răgazul de a-şi şlefui fraza.* CAMIL PETRESCU, O. II, 419. *Voi, scriitorii, continuaţi să credeţi că trebuie să şlefuiţi cu anii cuvintele ca să le daţi o mai mare strălucire.* STANCU, R. A. II, 390. ◇ A b s o l. *Poemul meu... înaintează cu paşi repezi... Trudesc cîte cincisprezece ceasuri pe zi, şterg, poliesc, şlefuiesc, îndrept, rup, reîncep.* ANGHEL-IOSIF, C.L. 160.

3. T r a n z. şi r e f l. A face (pe cineva) să devină sau a deveni manierat **(3)**, cultivat, rafinat. *S-o şlifuit prin multă practică.* SĂGHINESCU, V. 104, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *S-ar crede că doamna... s-ar fi şlefuit mai mult ca onorabilul ei soţ.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 117, 5/2.

— Prez. ind. : *şlefuiesc.* — Şi : (învechit, rar) **slifuí** (TDRG), (regional) **şlifuí** vb. IV.

— Din germ. **schleifen.**

ŞLEFUÍ² vb. IV v. **şlepcui.**

ŞLEFUIÁLĂ s. f. Şlefuire **(1)**. *Normal, şlefuiala se face trecînd piesa în faţa pietrei de polizor.* IOANOVICI, TEHN. 335.

— Pl. : *şlefuieli.*

— **Şlefui¹** + suf. *-eală.*

ŞLEFUÍRE s. f. Acţiunea de a ş l e f u i¹ şi rezultatul ei.

1. Cf. ş l e f u i¹ **(1)**. *Şlefuirea constă în prelucrarea fină a pieselor, cu ajutorul discurilor de polizat.* IOANOVICI, TEHN. 333, cf. LTR, MDT. *Şlefuirea se face cu abrazivi.* DP.

2. F i g. Cf. ş l e f u i¹ **(2)**. *A ajuns uneori a reduce poezia la şlefuirea migăloasă, la înflorat şi iscusit joc de imagini.* V. ROM. ianuarie 1954, 169. *Poeziile postume... ar reprezenta ultima şlefuire a artistului.* CL 1957, 229. *Bolliac se preocupa de şlefuirea limbii scrise.* CONTRIBUŢII, I, 108. *Şlefuirea şi îmbogăţirea limbii române e însă un imperativ care îi priveşte în primul rînd pe scriitori.* L. ROM. 1966, 190. *Nu există nici o dovadă că Eminescu ar fi acceptat vreo propunere de şlefuire din partea lui Maiorescu în sensul versiunii din ediţia sa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 14/4.

3. Cf. ş l e f u i¹ **(3)**.

— Pl. : *şlefuiri.*

— V. **şlefui¹.**

ŞLEFUÍT¹ s. n. **1.** Şlefuire **(1)**. Cf. DL, DM.

2. Şlefuire **(2)**. Cf. DL, DM.

— V. **şlefui¹.**

ŞLEFUÍT², -Ă adj. **1.** (Despre obiecte) Prelucrat prin frecare, pilire, tăiere sau rindeluire ; cu suprafaţa netezită² ; s p e c. (despre pietre preţioase) cu suprafaţa tăiată în faţete fine, care se întretaie între ele. *Sticlărie... săpată, tăiată, şlefuită.* ap. TDRG 1439. *Pe placa de marmură, frumos şlefuită, era săpată în litere mari, aurite, următoarea inscripţie.* ANGHEL, PR. 138. *Avea... pahare grele ca făcute dintr-un singur bloc şlefuit pe cîteva laturi.* CĂLINESCU, E. O. II, 93. *Îmi arătară şi un topor de piatră : — Şlefuit... Din neolitic.* STANCU, R. A. I, 249. ◇ (Rar) *Geam şlefuit* = geam mat² **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. Manierat **(3)**, cultivat, rafinat. *Răsfăţul acestui glas de cucoană mare, mult prea limpede şi şlefuit, îl scotea din sărite.* VINEA, L. I, 172.

— Pl. : *şlefuiţi, -te.*

— V. **şlefui¹.**

ŞLEFUITÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. Cu care se şlefuieşte¹ **(1)**, care serveşte la şlefuit¹ **(1)**. Cf. IONESCU-MUSCEL, FIL. 130.

2. S. m. Persoană specializată în şlefuire **(1)**. *Aplecat peste o cruce sau lespede aspră, cum e sarea grunjoasă, lucrează aici cu bucata Niţă şlefuitorul.* I. BOTEZ, ŞC. 203, cf. NOM. PROF. 19, 32. *Curăţenia cadrelor se face de un şlefuitor însoţit de un ajutor.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 316, cf. LEG. EC. PL. 293, DM. *Un şlefuitor de diamante... trăia în Praga acum treizeci şi trei de ani.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 3/2. ◇ F i g. *O puritate sonoră demnă de cei mai abili şlefuitori ai muzicii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 29/1.

— Pronunţat : *-fu-i-.* — Pl. : *şlefuitori, -oare.*

— **Şlefui¹** + suf. *-tor.*

ŞLEG s. n. v. **şlegăr.**

ŞLÉGĂR s. n. **1.** (Regional) Coapsă, şold¹ (de pasăre sau de vită) (Şieu Măgheruş—Bistriţa). Cf. MAT. DIALECT. I, 288.

2. (Prin Ban. ; în forma *şleg;* şi în sintagma *şlegu cel mare)* Baros. Cf. FD III, 180, L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALRM SN I h 360/2. ◆ (Regional ; în forma *şleigă)* Ciocan de lemn folosit de muncitorii forestieri (Bixad—Baia Mare). ARVINTE, TERM. 168.

— Pl. : **(1)** *şlegăre.* — Şi : **şleg** (FD III, 180, L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALRM SN I h 360/2) s. n., **şléigă** (ARVINTE, TERM. 168) s. f.

— Din germ. **Schlegel.** — Pentru sensul **2**, cf. şi germ. S c h l ä g e r.

ŞLEHTÁC s. m. (Învechit, rar) Şleahtic. *Prins-au 60 de şlehtaci aleşi.* ŞINCAI, HR. II, 165/29.

— Pl. : *şlehtaci.*

— **Şleahtă** + suf. *-ac.*

ŞLEHTICÍE s. f. (Învechit, rar) Nobleţe **(2)**. *Şlehticia şi blagorodnicia cînd nu este cu fapte bune nu cinsteşte ci mai vîrtos ocărăşte pre om.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 172/31, cf. TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, CADE, SCRIBAN, D.

— **Şleahtic** + suf. *-ie.*

ŞLEIFER s. m. (Regional) Opincă făcută de meşter (Nerău—Sînnicolau Mare). Cf. COMAN, GL., CHEST. II 489/1.

— Accentul necunoscut. — Pl. : *şleiferi.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h l a r f e.

ŞLÉIGĂ s. f. v. **şlegăr.**

ŞLEIT s. n. v. **şiret².**

ŞLEM subst. (La unele jocuri de cărţi) Situaţie în care toate levatele sînt reunite la unul dintre jucători sau la unul dintre cuplurile care participă la joc.

— Şi : (învechit, rar) **slam** subst. STAMATI, D.

— Din fr. **chelem,** germ. **Schlemm.**

ŞLÉNGHER subst. (Argotic) **1.** Cravată. Cf. BL II 186, VII, 137.

2. Batistă. Cf. ALAS 18 II, 1 923, 6/1, BL II, 186, IV, 199.

— Pl. : ?

— Din ţig. **šelengero** „frîu".

ŞLEP¹ s. n. **1.** Navă (fără autopropulsie) folosită mai ales în navigaţia fluvială sau pe canale pentru transportul mărfurilor ; (regional) şaică¹ **(2).** V. ş a l a n d **(1)**, c e a m, m a h o n ă. *De la Andreaşu la portul de pre Siret, pînă unde vine şlepurile, este cale de o zi.* I. IONESCU, P. 31. *De multe ori vapoarele trag după dînsele şi şlepuri.* CONTEMPORANUL, IV, 43. *Pe lîngă mal se mişcă încet şlepuri mari încărcate cu lemne.* VLAHUŢĂ, R. P. 32, cf. ENC. ROM. *Lîngă mal erau ancorate... corăbii cu savură, şlepuri cu bucate.* SANDU-ALDEA, ap. CADE, cf. JAHRESBER. X, 208. *Ici-colo, la cîte un şlep, hamalii isprăviseră încărcătura.* DUNĂREANU, N. 19. *Şlep mare cu bazine pentru peşte viu.* ANTIPA, P. 715, cf. TDRG, NICA, L. VAM. 233, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *A servit... întîi la un grec, grînar şi proprietar de şlepuri.* GALACTION, O. 113, cf. ABC MAR. *În lungul unui chei umbros s-au oprit şlepuri încărcate cu flori.* SADOVEANU, O. IX, 299. *Vechea canonieră,... c-un şlep la remorcă, ancorase.* BART, S. M. 71, cf. SCRIBAN, D. *Şi şlep şi şaland înseamnă vas fără motor, vas care se poate deplasa numai tras.* CV 1949, nr. 9, 24, cf. LTR. *A amenajat în acest scop un număr de vase şi şlepuri.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 393. *Am văzut nişte mahoane lungi şi largi cît o uliţă, le zice şlepuri.* CAMIL PETRESCU, O. III, 129. *Un lung convoi de şlepuri, legate două cîte două.* BOGZA, C. O. 405. *Poduri de vase... se deschid şi se închid la trecerea vapoarelor ce trag după ele şiruri de şlepuri.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 795. *Trimiteţi şlepurile acum, că vin ploile.* V. ROM. august 1954, 57. *Pe Borcea se scurgea încet un lanţ de şlepuri încărcate cu fîn.* GALAN, B. I, 232, cf. DP, H I 121, VII 136, 476, XIV 107, ALR II 2 526/705, 928.

2. (Regional ; în forma *şlip*) Plută (Poiana Sibiului — Sebeş). Cf. ALR II 6 531/130.

— Pl. : *şlepuri.* — Şi : (regional) **şlip** (ALR II 2 526/531, 551, 6 534/130), **şilép** (ib. 2 526/705), **jlep** (ib. 2 526/872, 886), **slep** (ib. 2 526/130) s. n.

— Din germ. **Schlepp**[kahn].

ŞLEP² s. n. v. **şlip¹**.

ŞLEP³ subst. (Germanism învechit, rar) Trenă. *Tunica, ce forma totodată şi şlepul, era decorată pe de margini.* F (1870), 141. *Pogacea şi pînza aceea trebuie s-o ducă moaşa pînă la sine acasă..., capetele pînzei lăsîndu-le să se tîrîie după dînsa ca un şlep după o doamnă.* MARIAN, NA. 253, cf. ALEXI, W.

— Pl. : ? — Şi : **şlépă** s. f. ALEXI, W.

— Din germ. **Schlepp(e).**

ŞLEP⁴ subst. (Tipogr.) Clişeu zincografic lung şi îngust. CV 1950, nr. 3, 34.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞLEPÁR s. m. Persoană care conduce un şlep¹ **(1)** ; (regional) lădier. *Se înalţă domol fumul sobuşoarelor de tuci, cît o luica de mari, la care bucătăresc nevestele şleparilor.* BART, E. 330, cf. IORDAN, L.R.A. 163, DL, SCL 1958, 254, DM, ALR II 2 531/2.

— Pl. : *şlepari.*

— **Şlep¹** + suf. *-ar.*

ŞLÉPĂ s. f. v. **şlep³**.

ŞLEPĂÍT, -Ă adj. v. **şlepeit.**

ŞLÉPĂR s. m. v. **şliper.**

ŞLEPCĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Regional ; despre cai) „Care calcă alene, în zdruncinături" (Comoşteni — Băileşti). Cf. DR. V, 230.

— Pl. : *şlepcănoşi, -oase.*

— Etimologia necunoscută.

ŞLEPCUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Mold. şi Transilv.) A pălmui. Cf. BUL. FIL. IV, 112, ALR I 1 438/255, 402.

— Prez. ind. : *şlepcuiesc.* — Şi : **şlefuí** (BUL. FIL. IV, 112), **şclefuí** (ALR I 1 438/255) vb. IV.

— Cf. germ. S c h l a p p e „lovitură, palmă".

ŞLEPEÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se murdări de noroi¹ (Braşov). Cf. JAHRESBER. VIII, 84.

— Prez. ind. : *şlepeiesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. s c h l a p p e n „a stropi, a împroşca".

ŞLEPEÍT, -Ă adj. (Regional) Murdar **(1)** (Braşov). Com. I. PANŢU. ✦ (Substantivat, f.) Femeie murdară. Com. I. PANŢU.

— Pl. : *şlepeiţi, -te.* — Şi : **şlepăít, -ă** adj. Com. I. PANŢU.

— V. **şlepei.**

ŞLÉPER s. m. (Prin Bucov.) Misit **(2).** LEXIC REG. 109.

— Pl. : *şleperi.*

— Din germ. **Schlepper.**

ŞLEPERÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Bucov.) A practica misitia **(1).** LEXIC REG. 109.

— Prez. ind. : ?

— V. **şleper.**

ŞLÉPOIŢĂ s. f. (Prin sudul Transilv.) Lapoviţă, zloată ; noroi¹ (amestecat cu zăpadă topită). Cf. JAHRESBER. VIII, 84, ALEXI, W. *Ninsoarea amestecată cu ploaie, cum e acea din zilele babelor, se chiamă lăpoviţă, zloată sau şlepoiţă.* PAMFILE, VĂZD. 169. *În ajunul Bobotezei era o şleapăiţă cum nu mai fusese de nu se ţinea minte.* MOROIANU, S. 96. *E tot şlepoiţă pe drum.* VICIU, GL. 78.

— Şi : **şleápoiţă** (JAHRESBER. VIII, 84), **şleápăiţă, şleápoviţă** (ib., ALEXI, W.) s. f.

— Probabil contaminare între **şlepei** şi **lapoviţă.**

ŞLÉTROM subst. v. **silitră.**

ŞLÉTRUM subst. v. **silitră.**

ŞLEŢ subst. v. **şuşlete.**

ŞLEU¹ s. m. v. **şleau¹.**

ŞLEU² s. n. v. **şleau².**

ŞLEU³ s. n. v. **şleau³.**

ŞLÉU⁴ s. n. v. **şleau⁵.**

ŞLEUÍT, -Ă adj. (Regional ; despre drumuri) Cu urme adînci lăsate de roţile vehiculelor. *Drumeacul glodoros şi şleuit... făcea căruţul să se frămînte din toate balamalele.* SĂM. II, 503, cf. DM. ✦ (Despre iarbă) Cosită cu neregularităţi. Cf. DM. *Văzînd iarbă şleuită, De coasă Nepotrivită, Grozav că se-nfuria.* TEODORESCU, P. P. 601.

— Pronunţat : *şle-u-it.* — Pl. : *şleuiţi, -te.*

— De la **şleau².**

ŞLEV s. n. v. **şleau².**

ŞLÍBOVIŢĂ s. f. **1.** Rachiu tare de prune ; o anumită cantitate din acest fel de rachiu. Cf. C. GIURESCU, P. O. 147. *Glăji cu şliboviţ.* COŞBUC, P. II, 253, cf. ARHIVA, XXIII, 295. *Şliboviţă de Banat.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D. *Să beau o litruţă de şliboviţă, să mai prind puteri.* STANCU, R. A. III, 389. *Mai lasă şliboviţa, măi tovarăşe, că-i păcat de tinereţea ta.* DAVIDOGLU, M. 41, cf. DL, DM. *O şliboviţă îţi dădeam şi eu.*

Azi e zi mare, 11 mai 1960, 25, cf. L. ROM. 1962, 185. *Cumpără o bute de sligovit și o pune pe căruță.* RETEGANUL, P. P. 6. ◆ (Regional) Rachiu colorat și îndulcit. ALR II I 156/27, 365.

2. (Regional) Rachiu tare obținut la începutul distilării (Buhoci – Bacău). Com. FURTUNĂ.

– Accentuat și: *slibovîtă*. L. ROM. 1962, 185, ALR II I 156/365. – Pl.: *slibovîte*. – Și: (regional) **șligovîță** (ALR II 4 156/27) s. f., **șlígoviț** subst., **slíboviță** s. f., **slíboviț** subst.

– Din ser. **šljivovica**, germ. **Slibowitz**, magh. **sligovica**.

ŞLIC¹ s. n. **1.** (Prin Transilv.) Material granular obținut prin prepararea minereului pe cale umedă. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, JAHRESBER. X, 209. *Nisipul ce r mîne din hapuri (măcinătura din ștampuri)... s numește șlic.* VICIU, GL.

2. (Învechit, rar) Șlam. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, JAHRESBER. X, 209.

Pl.: *șlicuri*.

Din germ. **Schlich**.

ŞLIC² s. n. v. **işlic**.

ŞLICÁR s. m. v. **işlicar**.

ŞLÍCĂ s. f. (Regional) Șapcă **(2)** (Bîrsești – Sighetul Marmației). Cf. BÎRLEA, C. P. 230. *Unde văd on domn cu șlică, Toată mintea-n jos îmi pică.* id. ib.

– Pl.: ?

– Cf. pol. s z ł y k „căciulă de piele, înaltă și ascuțită".

ŞLIF s. n. **1.** (Tehn.) Porțiunea șlefuită a unei piese, a unui aparat etc. Cf. LTR², DM, DN².

2. (Familiar, rar) Finețe, rafinament, subtilitate.

Pl.: **(1)** *șlifuri*.

– Din germ. **Schliff**.

ŞLIFUÍ vb. IV v. **şlefui¹**.

ŞLÍGOVIŢ subst. v. **şliboviță**.

ŞLIGOVÍŢĂ s. f. v. **şliboviță**.

ŞLIH s. n. v. **şleau³**.

ŞLIHT s. n. (Regional) Fățuitor (de tîmplărie) (Suceava). Cf. COMAN, GL.

– Pl.: ?

– Din germ. **Schlicht**[hobel].

ŞLIHTFÁIER s. n. (Regional) Pilă de finisat (Vicovu de Sus – Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.

– Pl.: ?

– Din germ. **Schlichtfeile**.

ŞLIHTHÁMĂR s. n. (Regional) Ciocan de netezit (Vicovu de Sus – Rădăuți). GLOSAR REG.

– Pl.: ?

– Din germ. **Schlichthammer**.

ŞLIM s. n. v. **şleau³**.

ŞLING s. n. (Regional) Broderie (Ghilad – Timișoara). ALR II 5 778/36.

– Pl.: ?

– Din germ. **Schlinge** „laț, ochi".

ŞLÍNGĂ s. f. (Regional) Porțiune de teren îngustă și lungă (Vălișoara – Caransebeș). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186.

Pl.: ?

– Etimologia necunoscută. Cf. ș i r i n c ă.

ŞLINGĂRÁI s. n. v. **şlingherai**.

ŞLINGHERÁI s. n. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Broderie; dantelă. Cf. JAHRESBER. III, 328, X, 209. *Că-și face cămașă nouă,... Pe la gură șlingherai.* HODOȘ, C. 70. *Să mă duc cu el la cai, Ca-mi cumpără șlingărai.* L. COSTIN, GR. BĂN. 194, cf. COMAN, GL., ALR II 5 778/36, LEXIC REG. II, 12.

Pl.: ? Și: **şlingărái** (pl. *șlingăraie* LEXIC REG. II, 42) s. n. ib.

Din germ. **Schlingerei**.

ŞLINGUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) A broda. Cf. COMAN, GL., ALR II 5 778/36, LEXIC REG. II, 42.

– Prez. ind.: *șlingui* și *șlinguiesc*.

– Din germ. **schlingen**.

ŞLINGUÍRE s. f. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Acțiunea de a ș l i n g u i. Cf. PRIBEAGUL, P.R. 57.

Pl.: *șlinguiri*.

– V. **şlingui**.

ŞLÍNVOL subst. (Prin Ban.) Bumbăcel. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27.

– Din germ. **Schlingwolle**.

ŞLIP¹ s. n. (Prin Transilv. și Ban.) Traversă (de cale ferată). Cf. ȘEZ. VII, 188, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186, CV 1950, nr. 11–12, 39, ALR II 6 411/53, 284, ALR II/310, TEAHA, C. N. 269.

– Pl.: *șlipuri*. – Și: **şlep** (CV 1950, nr. 11–12, 39), **şelip** (ALR II 6 411/284, ALR II/310, TEAHA, C. N. 269) s. n.

– Cf. ș l i p e r.

ŞLIP² s. n. v. **jilip**.

ŞLIP³ s. n. v. **şlep¹**.

ŞLÍPAR s. m. (Prin Transilv.) Muncitor forestier. Cf. ALR II 6 411/53, 284.

– Pl.: *șlipari*. – Și: **şelipár** s. m. ALR II 6 411/284.

– **Şlip²** + suf. *-ar*.

ŞLÍPĂ s. f. (Prin Transilv.) Tencuială. Cf. CHEST. II 128/280, ALR II/I MN 117, 3 789/157.

Pl.: ?

– Etimologia necunoscută. Cf. ș l e p e i.

ŞLÍPER s. n. (Prin Transilv. și Ban.) Traversă (de cale ferată). Cf. ALEXI, W., L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186, MAT. DIALECT. I, 193, LEXIC REG. II, 54, 102.

Pl.: *șlipere*. Și: **şlépăr** s. m. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186.

– Din germ. **Slipper**.

ŞLÍRE subst. Îngrămădire locală de minerale, de dimensiuni variabile, în masivele eruptive, care apare în timpul procesului de cristalizare magmatică. Cf. DER, M.D. ENC.

– Cf. germ. S c h l i e r „marnă".

ŞLITUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.; complementul indică bușteni) A transporta cu sania. Cf. ARVINTE, TERM. 168.

– Prez. ind.: ?

Cf. germ. s c h l i t t e r n, s c h l i t t e n.

ŞLIŢ¹ s. n. **1.** (Tehn.) Scobitură (alungită și îngustă) făcută într-o piesă sau într-un element de construcție; (regional) țînc. V. ș a n ț¹ **(I 3)**. Cf. CADE, CV 1949, nr. 9, 28, LTR², DP, DM.

2. Deschizătură făcută la marginea inferioară sau la mînecile unor obiecte de îmbrăcăminte. Cf. LTR².

3. Probab. Cf. [illegible], DL, DM, ALR II 3 309/105.
— Pl. : *șlituri*.
— Din germ. **Schlitz.**

ȘLIȚ² s. n. (Regional) Ferăstrău cu dinți mici (Hangu — Piatra Neamț). GLOSAR REG.
— Pl. : *șlituri*.
— Cf. germ. S c h l i t z [säge] „ferăstrău de scobit".

ȘLIȚUÍRE s. f. (Tehn.) Scobire. Cf. [illegible]².
— Pl. : *șlițuiri*.
— De la **șliț¹**.

ȘLIȚUÍT, -Ă adj. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Cu șliț¹ **(2)**, cu șlițuri¹. *Purta un [illegible] sacou de culoarea verzuie, șlițuit la spate.* T. POPOVICI, S. 173.
— Pl. : *șlițuiți, -e*.
— De la **șliț¹**.

ȘLIȚUITÓR s. m. Muncitor din industria de prelucrare a lemnului, care asamblează părțile componente ale ferestrelor. Cf. NOM. PROF. 31, 59.
— Pronunțat: *[illegible]*. — Pl. : *șlițuitori*.
— De la **șliț¹**.

ȘLIU s. n. v. **șleau³**.

ȘLOÁFĂR s. m. v. **șlaifăr.**

ȘLOAG¹ s. n. (Prin nord-vestul Transilv.) Furtun. Cf. LEXIC REG. 22, L. ROM. 1968, 407.
— Pl. : *șloaguri*. — Și: **șlag** s. n. L. ROM. 1968, 407.
— Din magh. **slaug.**

ȘLOAG² s. n. v. **șlag¹**.

ȘLOÁMPĂTĂ s. f. v. **șlampăt.**

ȘLOÁSĂR s. m. (Ban. și prin Transilv.) Lăcătuș. Cf. BL III, 115, FD III, 181, 186, SCL 1962, 100, L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALR SN II h 501, LEXIC REG. II, 12. ✦ (Regional) Tocilar (Vălcani — Sînnicolau Mare). ALR SN II h 509/17.
— Pl. : *șloasări*. — Și: **șlósăr** s. m. FD III, 181, SCL 1962, 100, ALR SN II h 501/219.
— Din germ. **Schlosser.**

ȘLOC s. n. v. **șlag¹**.

ȘLODÚN s. m. v. **slăduș.**

ȘLOF¹ s. n. v. **șlag¹**.

ȘLOF² subst. (Regional) „Sulf de omorît albinele" (Șimand — Arad). ALR I 1 536/59.
— Etimologia necunoscută.

ȘLOFÁR s. m. (Regional) Tocilar (Ciocănești — Vatra Dornei). Cf. FD III, 186, ALR SN II h 509/365.
— Pl. : *șlofari*.
— Cf. **ș l a i f ă r.**

ȘLOFMIȚ subst. v. **șlofmiță.**

ȘLOFMÍȚĂ s. f. **1.** (Învechit, prin Transilv.) Bonetă de noapte. *1 șluc golon lat... 1 șlofmiț* (a. 1747). IORGA, S. D. XII, 45. *1 șlofmița de bumbac* (a. 1754). id. ib. 68. *1 șlofniț... de cadifea* (a. 1777). FURNICĂ, I. C. 40. *Au amestecat limba cu cea nemțească zicînd: șlofmiță în loc de căciulă de noapte.* TEMPEA, GRAM. [prefață] 3/13, cf. T. PAPAHAGI, C. L.

2. (Bucov., depreciativ, în forma *șclafniță*) Femeie bătrînă și rea. Cf. LEXIC REG. 108.
— Pl. : ? — Și: **șlofmiț** (accentul necunoscut), **șlofniț** (accentul necunoscut) subst., **șcláfniță** (LEXIC REG. 108) s. f.
— Din germ. **Schlafmütze.**

ȘLOFNIȚ subst. v. **șlofmiță.**

ȘLOFRÓC s. n. (Prin Transilv.) Rochie. *Un căpeneag, un șlofroc* (a. 1811). IORGA, S. D. XII, 227, cf. ALR II 3 321/[illegible], LEXIC REG. 22.
— Pl. : ? — Și: **șlofróg** (ALR II 3 321/325), **șofróc** (ib. 3 321/334, LEXIC REG. 22; pl. *șofrouce* ALR II 3 321/334, LEXIC REG. 22) s. n.
— Din germ. **Schlafrock** „halat, capot".

ȘLOFRÓG s. n. v. **șlofroc.**

ȘLOG s. n. v. **șlag¹**.

ȘLOGUÍ vb. IV. [illegible] A paraliza **(1)**. Cf. LEXIC REG. 120, L. ROM. 1966, 139, LEXIC REG. II, 12.
— Prez. ind. : *șloguiesc*.
— De la **șlog** [illegible].

ȘLOIMÁN s. m. (Argotic) Om trîndav, care doarme mult. Cf. BL II, 186.
— Pl. : *șloimani*.
— Etimologia necunoscută.

ȘLÓSĂR s. m. v. **șloasăr.**

ȘLUC s. n. (Transilv.) Înghițitură. *Și tot un șluc și iar un șluc, Tu-i dai pe umăr plosca-ntreagă.* COȘBUC, P. II, 243, cf. DL, DM, COMAN, GL.
— Pl. : *șlucuri*.
— Din germ. **Schluck.** Cf. magh. **s l u k k.**

ȘLUS interj. (Germanism) Gata! basta! *Să nu mai aud vorbind, că vă [illegible]... Șlus!* SADOVEANU, O. XXI, 328, cf. DL, DM.
— Din germ. **Schluss.**

ȘMAC s. n. v. **șmag.**

ȘMAG s. n. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Iz. *Șmacul vîntului îmi este împotrivă.* MOLNAR, D. 425. *Orice șmeag vor avea [buțile], îl trage varul.* ECONOMIA, 161/8, cf. KLEIN, D. 424, LB. *Au simțit gazda că vinul are cevaș șmah.* BĂRAC, T. 59/8, cf. ISER, POLIZU, LM, JAHRESBER. II, 210, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Vin cu șmag.* BĂDULESCU, COPIN., ap. CADE, cf. TDRG. *Smagu de piatră zăcută în pămînt.* ap. SCRIBAN, D. 1214, cf. DM, L. ROM. 1959, nr. 5, 81, FD III, 181, SCL 1962, 100, H XI 5, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 176, com. BENIUC. *Apa are șmeag.* CHEST. II 461/54, cf. ALR I 798/200, ALR II I MN h 19/886, ALR SN I h 2[illegible], A III 13, MAT. DIALECT. I, 268. ◇ F i g. *În moravurile lor o absolută dulceață amestecată din cînd în cînd cu un șmac bătînd cam în sălciu.* CARAGIALE, O. IV, 290. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Mucezeală **(1)**. Cf. VÎRCOL, V. 99, I. CR. XIII, 83.

2. (Regional) Aromă. *Poslujnici aduc bucate Cu șmah bun amestecate.* BĂRAC, A. 79/22. *Am pus și ceva pere pădurețe să capete [rachiul] smag mai bun.* V. ROM. aprilie 1963, 28. *La rachiu... îi dau șmac (gust) cu scorțișoară.* BREBENEL, GR. P. ◇ E x p r. **A strica** (cuiva) **șmahul** = a indispune. *Mi-ai stricat șmahul, păcătosule!* DELAVRANCEA, ap. TDRG. (Prin nord-vestul Munt.) **A scoate smagul** (din cineva) = a face (pe cineva) să se astîmpere; a domoli, a potoli, a liniști. Cf. UDRESCU, GL. (Argotic) **A lua smacul** = a deflora. Cf. BUL. FIL. IX, 99.

3. (Regional; în forma *smau*) Tărie (a unei băuturi alcoolice) (Cîmpofeni — Tîrgu Jiu). *Pune-i dopul, că-i iese smaul.* L. ROM. 1962, nr. [illegible], 265, cf. 1969, 190.
— Pl. : *șmaguri*. — Și: **șmac**, **șmah**, **șmeag**, **șmeac** (GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, L. ROM. 1969, 190), **jmac** (ALR SN I h 2[illegible]), **jmeag** (ib.), **jmeac** (ib. h 2[illegible]), **smag**, **smac** (CADE, SCRIBAN, D., BUL. FIL. IX, 99), **smah** (CADE), **smau**, **zmag** s. n., **zmagă** (ALR SN I h 2[illegible]) s. f., **zmau** (ib. h 2[illegible]) s. n.
— Din germ. **Schmack.**

ŞMAH s. n. v. **şmag.**

ŞMAL s. n. Caracter tipografic cu o formă foarte îngustă. Cf. L. ROM. 1965, 322, V. MOLIN, V. T. 51, 79, CADE, ROMANESCU, ZI.Ţ. 43, DM, DN[2].
— Pl. : *şmale.* — Şi : **şmálă** (L. ROM. 1965, 322) s. f., (învechit, rar) **şmále** (ib.) subst.
— Din germ. **Schmal**[schrift].

ŞMÁLĂ[1] s. f. (Prin Bucov.) Scîndură lungă de (aproximativ) un metru. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl. : *şmale.*
— Din germ. **Schmal**[holz].

ŞMÁLĂ[2] s. f. v. **şmal.**

ŞMÁLE subst. v. **şmal.**

ŞMALÉR s. m. (Prin Bucov.) **1.** Persoană care se ocupă cu tăiatul şmalelor[1]. Cf. LEXIC REG. 109.
2. Persoană care se ocupă cu alegerea şmalelor[1] dintre alte scînduri. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl. : *şmaleri.*
— **Şmală[1]** + suf. *-er.*

ŞMALUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov. ; complementul indică scînduri) A tăia în lungime pentru a obţine şmale[1]. Cf. LEXIC REG. 109.
— Prez. ind. :?
— **Şmală[1]** + suf. *-ui.*

ŞMĂLŢUÍ vb. IV v. **smălţui.**

ŞME s. m. v. **şmecher.**

ŞMEAC s. n. v **şmag.**

ŞMEAG s. n. v. **şmag.**

ŞMEC s. m. v. **şmecher.**

ŞMÉCHER, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Care ştie să iasă din încurcături, care nu poate fi păcălit ; isteţ, dezgheţat ; (depreciativ) care se pricepe la trucuri, la viclenii, care ştie să se aranjeze, să se învîrtească ; (regional) şpilăr **(1).** V. ş i r e t[3], ş a r l a t a n, m e h e n g h i **(II).** *Mai şmecheri decît cărturarii cei vechi, ăştia mai noii vor să fie şi cu aceia, însă vor să fie şi cu gloatele.* ISPIRESCU, U. 125. *Trebuie să fii şmecher ca să te procopseşti.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 223, cf. DDRF, TDRG. *Avocatul, mai ales într-un orăşel d-astea micile, va să fie şmecher, şiret.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 191, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Grigore era un orăşan şmecher, care cînta din harmonică.* SADOVEANU, O. XV, 303. *Aşa nătîng şi amorezat cum eşti, tot te crezi puţin mai şmecher şi-ţi închipui că tu profiţi de pe urma lor.* DEMETRIUS, C. 44. *Da' moşneagu', cam şmicheri... În boi da, nu da, Da-n babă ştiu că ionica!* I. CR. IV, 7, cf. ŞEZ. XIX, 13. *Eşti prea zmecher sau prea iclean (tot una).* ALR I 1 548/900, cf. 1 548/730, 887, 990, 1 550/746, 932, 1 558/556, 984, 986, ALR II 3 678/762, ALR SN V h 1 239/762. ◇ (Substantivat) *Şmecherii o să-şi bată joc de mine.* REBREANU, NUV. 9. *În această cetate se găsesc şi oameni de treabă, pe lîngă destui şmecheri.* SADOVEANU, O. XV, 480. *Te-am cunoscut eu de la început că eşti un mare şmecher.* STANCU, R. A. V, 145. *Şmecherii vor spune că-i imbecil să lupţi.* BENIUC, V. A. I, 174. *Marii şmecheri scapă de acest blestem. Pun pe alţii să muncească.* VINEA, L. I, 115. *Undi-ş beu voinicii banii Şi şmecherii gologanii.* FOLC. MOLD. II, 113. (La voc. ; cu o nuanţă de simpatie) *Ai găsit ceva, şmechere? Are parale moşul?* CĂLINESCU, E. O. II, 164. *Pleci cu Valentina! Şmechere.* STANCU, R. A. II, 76. (Ca epitet, precedînd termenul calificat de care se leagă prin prep. „de") *Şmecherul de băietan apăsă pe bumb, şi în loc să cadă el în cuptor, căzu hizania de babă.* ŞEZ. II, 26. *Avea... pe şmecherul de Perdicarul, care-i citea în stele.* C. GANE, TR. V. 194.

2. S. m. (Familiar) Tînăr care caută să se remarce ca om de spirit prin manifestări ostentative (şi impertinente), menite să epateze (şi să scandalizeze) pe cei din jur. V. p u ş l a m a, p i ş i c h e r. *Rotopan, şmecher de port din Brăila.* BART, E. 245. ◇ E x p r. (Argotic) **A la şme** = ca şmecherii **(2),** în felul şmecherilor. Cf. IORDAN, L. R. A. 500.
— Accentuat şi : (regional) *şmechér.* BARCIANU. — Pl. : *şmecheri, -e.* — Şi : (regional) **şmichér, -ă, jmécher, -ă** (ALR I 1 550/932, 1 558/556, 984, 986), **smécher, -ă** (ib. 1 548/990, 1 550/746 ; accentuat şi *smechér* BARCIANU), **smichér** (GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.), **zmécher, -ă** adj., (argotic ; forme prescurtate) **şmec** (L. ROM. 1959, nr. 1, 64 ; pl. *şmeci* ib.), **şme** (IORDAN, L.R.A. 500) s. m.
— Din germ. **Schmecker** „persoană cu gust rafinat".

ŞMECHERÁŞ s. m. (Familiar) Diminutiv al lui ş m e c h e r **(2).** *Ce fel de întîmplări ori fi fost acelea... că au avut un asemenea efect purificator asupra unor „şmecheraşi" cu vechi state de servici.* SCÎNTEIA, 1968, nr. 7 655.
— Pl. : *şmecheraşi.*
— **Şmecher** + suf. *-aş.*

ŞMECHEREÁLĂ s. f. (Familiar) Şmecherie **(2).** Cf. UDRESCU, GL.
— Pl. : *şmechereli.*
— **Şmecheri** + suf. *-eală.*

ŞMECHERÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** De şmecher **(1),** care aparţine şmecherilor, specific şmecherilor, privitor la şmecheri. DICŢ.
2. (Familiar) De şmecher **(2),** care aparţine şmecherilor, specific şmecherilor, privitor la şmecheri. *Sub titlul „Din limba şmecherească a lui Ghiţă Păsărică" d.V.G. a adunat, pentru glosarul de faţă, o sumă de cuvinte.* ALAS 18 II, 1923, 6/4. ✦ (Substantivat, f. art.) Argou al şmecherilor **(2),** al răufăcătorilor. V. p ă s ă r e s c **(2).** Cf. DR. II, 771.
— Pl. : *şmechereşti.*
— **Şmecher** + suf. *-esc.*

ŞMECHERÉŞTE adv. Ca şmecherii **(1),** în felul şmecherilor. Cf. DL. *Bată-mă Dumnezeu, surîse el şmechereşte, dacă nu-i păcat că dumneata te-ai ocupat de plugărie.* T. POPOVICI, SE. 200, cf. DM. *Tache se închipuia îmbrăcat în haine albastre, cu boneta pusă şmechereşte pe-o ureche.* IL iunie 1960, 43.
— **Şmecher** + suf. *-eşte.*

ŞMECHERÍ vb. IV. **1.** T r a n z. şi r e f l. A face (pe cineva) să devină sau a deveni şmecher **(1).** *Pe el l-a mai şmicherit şi cartea!* IOVESCU, N. 158, cf. DL, SCL 1970, 20.
2. T r a n z. (Familiar) A păcăli, a înşela. Cf. DL, DM. *Aţi fost învăţaţi să şmecheriţi lumea!* LĂNCRĂNJAN, C. II, 89. *De cîne te temi că te-a muşca; de babă, că te-a şmicheri.* I. CR. IV, 79.
3. T r a n z. (Argotic) A regla, a pune la punct. Cf. UDRESCU, GL. *Mi-a şmecherit el motocicleta, a făcut-o ca (şi) nouă.* id. ib.
— Prez. ind. : *şmecheresc.* — Şi : (regional) **şmicherí** vb. IV.
— V. **şmecher.**

ŞMECHERÍE s. f. **1.** Însuşirea de a fi şmecher **(1).** V. ş i r e t e n i e[1] **(1).** *Strategia lui Osman e mai lesne de înfruntat decît şmecheria femeiască.* CONTEMPORANUL, VI$_2$, 210. *Pînă te prinde, cîştigi mult prin şmichirie.* SEVERIN, S. 30. *Răii cetăţii şi-au ascuţit mintea spre*

ticăloşii... Lauda noastră acum e şmecheria. SADOVEANU, O. XV, 484.

2. Faptă de om şmecher **(1)**; şiretlic **(1)**, vicleşug; escrocherie, fraudă; (rar) şmecherlic, (familiar) şmechereală. Cf. CIHAC, II, 390. *Mai am numai trei zile de trăit... Oare nu i de făcut vreo şmichirie, până mai este încă vreme?* CREANGĂ, P. 321. *A descoperit şmecheria şi a găsit în sac pastramă de oaie.* CARAGIALE, O. II, 196. *Fata umblă cu şmecherii. Şi cum era şi cam nurlie, mighsi pe omul cu pietrele de picioare.* ISPIRESCU, L. 324. *Fiecare cearcă să-şi scuture pozunarele; parcă numai cu umblu cu şmichirii!* CONTEMPORANUL, V_2, 202. *A dracului muiere, nu-i poţi da de şmecheriile ei!* DDRF, cf. ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U. *Toate şmecheriile din lume le întrebuinţau copiii spre a înşela paza vierului.* C. GANE, TR. V. 131, cf. SCRIBAN, D., com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

3. (Familiar, în e x p r.) **(A fi) (pus) la şmecherie** = (a fi) dichisit, ferchezuit, sclivisit. *Îmi place, mă, că eşti la şmecherie.* IOVESCU, N. 176, cf. com. din IAŞI. **A lua (pe cineva) la şmecherie** = a se comporta şmechereşte (cu cineva), a trata (pe cineva) şmechereşte. *Pică, mă, pică! Muşteriul şi gologanul... Îi iau la şmecherie: „Salut, domnu' ! Sa traiţi, domnu' !".* PAS, Z. I, 278.

— Pl.: **(2)** *şmecherii*. — Şi: (regional) **şmicheri**, **şmichirie** s. f.

— **Şmecher** + suf. *-ie*.

ŞMECHERLÍC s. n. (Rar) Şmecherie **(2)**. *Cam mirosise a şmecherlic, a lucru necurat.* PAS, L. I, 153, cf. DL, DM.

— Pl.: *şmecherlícuri*.

— **Şmecher** + suf. *-lic*.

ŞMÉCHERZON s. m. (Familiar; glum) Om şmecher **(1)**. Cf. BUL. FIL. I, 151, IV, 198, BL XV, 18.

— De la **şmecher**, după modelul unor n. pr. ca *Davidsohn, Mendelsohn* etc.

ŞMELŢ s. n. (Germanism rar; cu sens neprecizat, probabil) Topitura. *La togăraie (germ. Laugerei) se obţine un şmelţ... de sodă caustică.* CV 1951, nr. 3—4, 42.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schmelze**.

ŞMETELÍNĂ s. f. (Maram.) Cotor de porumb care rămîne pe cîmp după tăiat. Cf. T. PAPAHAGI, M. 237. ✦ Tulpina porumbului. LEXIC REG. 22.

— Pl.: *şmeteline*. — Şi: **jmetelínă** s. f. T. PAPAHAGI, M. 237.

— Cf. ucr. шматина „bucată".

ŞMICHÉR, -Ă adj. v. **şmecher**.

ŞMICHERÍ vb. IV v. **şmecheri**.

ŞMICHERÍE s. f. v. **şmecherie**.

ŞMICHIRÍE s. f. v. **şmecherie**.

ŞMICIC s. n. (Regional) Înşelăciune. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş m u t i g.

ŞMIER s. n. (Regional) Osînză **(1)** (Jupalnic—Orşova). Cf. ALR I 749/1.

— Din germ. **Schmer**.

ŞMÍGĂ s. f. (Rar) Echer de dulgherie. Cf. SĂGHINESCU, V. 70, GLOSAR REG.

— Pl.: ? — Şi: (regional) **şmíglă** s. f. GLOSAR REG.

— Din germ. **Schmiege**.

ŞMÍGLĂ s. f. v. **şmigă**.

ŞMIR s. n. (Bucov. şi prin nordul Mold.) Unsoare pentru căruţă. Cf. ALR I 827/420, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

— Şi: **şmit** s. n. ALR I 827/420.

— Din germ. **Schmiere**.

ŞMIRÁC s. m. (Bucov.) **1.** Persoană neîngrijită, cu îmbrăcămintea murdară. Cf. LEXIC REG. 109.

2. Derbedeu, puşlama, haimana. Cf. L. ROM. 1971, 341, 1973, 500.

— Pl.: *şmiraci*.

— Din ucr. шмірак „persoană care vinde unsoare pentru căruţă".

ŞMÍRGĂ s. f. v. **şmirglu**.

ŞMÍRGHEL s. n. **1.** Rocă metamorfică formată în cea mai mare parte dintr-o masă[2] de corindon în granule fine; (rar) emeri. *Zmirghel..., adică o piatră amestecată cu fier, ce, udîndu-se, se fi aca cu el metalurile.* I. GOLESCU, C. *Materialul prim la fabricarea pietrelor de polizor este şmirghelul.* ORBONAŞ, MEC. 349, cf. CANTUNIARI, L. M. 172, LTR[2], DL, DP, DM, DN[2].

2. Material abraziv, în stare de pulbere, obţinut din şmirghel **(1)** sau produs pe cale sintetică. Cf. ALEXI, W., BARCIANU, NICA, L. VAM. 255. *Lubrifianţele... nu vor conţine corpuri străine ca praf, aşchii, şmirghel, apă etc.* ORBONAŞ, MEC. 134. *Ulciul, încărcat cu acest praf metalic, pătrunde în lagărele roţii, pe care-l roade în timpul funcţionării, exact ca praful de şmirghel.* SOARE, MAŞ. 150. *Un valţ îmbrăcat cu şmirghel.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 130, cf. CANTUNIARI, L. M. 115, DL, DP, DM, DN[2], IL aprilie 1960, 26. ✦ (Şi în sintagmele *hîrtie de şmirghel, hîrtie şmirghel*) Hîrtie (sau pînză) acoperită cu şmirghel **(2)**, folosită pentru curăţire sau lustruire în industria lemnului, în lăcătuşerie etc. *Este necesar ca suprafaţa metalului de lipit să fie curată... Curăţirea se face cu ajutorul pilei, şabărului sau a hîrtiei de şmirghel.* IOANOVICI, TEHN. 181, cf. IONESCU-MUSCEL, ŢES. 114, M. D. ENC.

— Şi: (rar) **smírghel** (BARCIANU, ALEXI, W., IONESCU-MUSCEL, ŢES. 47), (învechit) **zmírghel** s. n.

— Din germ. **Schmirgel**.

ŞMÍRGLĂR s. m. (Prin Bucov.) Muncitor care ascute la polizor pînzele de ferăstrău. Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl.: *şmirglări*.

— Din germ. **Schmirgler**.

ŞMÍRGLU s. n. (Prin Bucov.) Polizor. Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl.: ? — Şi: **şmírgă** s. f. GLOSAR REG.

— Din germ. **Schmirgel**[klippe].

ŞMIRGLUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A ascuţi la polizor. Cf. LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

— Prez. ind.: ? — Şi: **şmirguí** vb. IV GLOSAR REG.

— **Şmirglu** + suf. *-ui*. Cf. germ. s c h m i r g e l n.

ŞMIRGUÍ vb. IV v. **şmirglui**.

ŞMIRLĂNÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A unge. Com. din BUNGARD—SIBIU.

— Prez. ind.: *şmirlănesc*.

— Cf. ş m i r.

ŞMÍRPLAT s. n. (Prin sud-vestul Transilv.) **1.** (La pl. sau la sg. cu sens colectiv) Fîşii pătate de un strat (de cărbune) care alunecă pe suprafeţele de contact. Cf. PP I, 162.

2. (La pl.) Cărbune sau piatră care este gata să se desprindă de pe pereţii galeriei. Cf. PP I, 162.

— Accentuat şi *şmuplát*. FD I, 162. — Pl. : *şmirplaturi*.

Din germ. **Schmierplatte.**

ŞMIRUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.; complementul indică osiile căruţei) A unge. LEXIC REG. 109.

Prez. ind. :?

Din germ. **schmieren.**

ŞMÍRVAZĂN s. n. (Regional) Piuliţă prin care se ung unele dispozitive din mecanismul morii (Băişesti—Fălticeni). Cf. GLOSAR REG.

— Pl. :?

— Cf. germ. S c h m i e r w a r z e.

ŞMIT s. n. v. **şmir.**

ŞMÎRCÎÍ vb. IV v. **smircii.**

ŞMÎRCÎÍT[1] s. n. v. **smirciit**[1].

ŞMÎRCÎÍT[2], **-Ă** adj. v. **smirciit**[2].

ŞMOÁLĂ s. f. v. **smoală.**

ŞMOÁTIC subst. v. **smoatic.**

ŞMOC s. n. v. **smoc.**

ŞMOCĂÍ vb. IV v. **smocăi.**

ŞMÓLNIŢĂ s. f. v. **smolniţă.**

ŞMONT s. n. (Regional) Nămol din mină[1] (Crişcior—Brad). Cf. PAŞCA, GL.

— Pl. :? — Şi : **jmont** s. n. PAŞCA, GL.

— Din germ. **Schmant.**

ŞMOTREÁLĂ s. f. (Mold.; familiar) Mustrare **(1)**, dojană; bătaie. Cf. SCRIBAN, D. 1282.

— Pl. :?

— **Şmotri** + suf. *-eală.*

ŞMOTRÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit) **1.** (Complementul indică unităţi militare) A trece în revistă; a inspecta. Cf. CIHAC, II, 353, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. **2.** (Complementul indică soldaţi) A instrui. Cf. CIHAC, II, 353, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. ✦ P. e x t. (Mold.; familiar) A învăţa, a instrui (cu asprime); a mustra[1] **(2)**, a dojeni (cu asprime); a bate. *Aşa s-aşteaptă bărbatul? De cînd te şmotresc oare că muierea să steie smirna?* ap. TDRG. *Te dau lui Alisandru Ciobanu, şi te şmotreşte el!* SADOVEANU, O. III, 139, cf. SCRIBAN, D. [Jupînul] *e mai omenos. Nu ne smotreşte.* C. PETRESCU, A. R. 58, cf. DL, DM. *L-o şmotrit rău.* I. CR. II, 218. *L-am şmotrit cu bine să nu se mai îmbălăreze.* Com. din PIATRA NEAMŢ. ◇ (Glumeţ) *Scoteam miţele de prin ocniţe şi cotruţe, şi le flocăiam, şi le şmotream dinaintea lui, de le mergea colbul.* CREANGĂ, A. 37.

— Prez. ind. : *şmotresc.* — Şi : **smotrí** vb. IV.

— V. **şmotru.**

ŞMOTRÍRE s. f. (Învechit) Acţiunea de a ş m o t r i **(1)**. Cf. DDRF.

— Pl. : *şmotriri.*

— V. **şmotri.**

ŞMÓTRU s. n. (Învechit) **1.** Trecere în revistă (a unor unităţi militare); inspecţie. Cf. DOC. EC. 530, VALIAN, V., POLIZU. *Generalul Isaiov ne-a îmbrăcat căzăceşte,... şi, după ce ne-a făcut smotru, ne-a orînduit la Tatargic.* GHICA, S. 18, cf. CIHAC, II, 353, DDRF, GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XXVI—XXIX, 39, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Era cu falnicul lui coif de pompier fălos, căci venise de la şmotru.* CAMIL PETRESCU, O. II, 520. **2.** Instrucţie ostăşească, exerciţiu militar. V. m u s t r ă[1] **(1)**, m u ş t r u l u i a l ă **(1)**, m u s t r e a l ă. Cf. POLIZU, LM. *Învăţase şmotru mai bine decît mine.* GANE, N. I, 55. *Lui Niţă greu i-a mai fi pân-a deprinde şmotrul lor.* CONTEMPORANUL, VI$_1$, 494, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Căpitanul Iordachi şi-a adunat toţi oamenii,... a făcut puţin şmotru cu ei.* CAMIL PETRESCU, O. I, 56, cf. DL, DM. ◇ (Glumeţ) *Eu te-aş învăţa puţin şmotru... — Şmotru? Ha, ha, ha! Ce fel de şmotru? ... — Cînd oi zice: Staţi drept, să nu te mişti din loc!* I. NEGRUZZI, S. IV, 50. *Şmotrul se sfîrşi cu gajuri, cu „poşta merge“.* HOGAŞ, DR. II, 69. ✦ P. e x t. (Mold.; familiar) Instruire (severă); mustrare **(1)**, dojană; bătaie. *Omul, voinic dar blînd, suferea de şmotrul copilului.* CONV. LIT. XLIII, 916. *Acestor copii le-ar trebui un şmotru.* SCRIBAN, D., cf. I. CR. III, 187.

— Pl. : *şmotruri.* — Şi : **smótru** s. n.

— Din rus. **смотр.**

ŞMUCÓI subst. v. **smăcoi.**

ŞMÚCTĂBAC subst. v. **şnuftabac.**

ŞMÚTIŢĂ s. f. v. **smutiţă.**

ŞMÚŢICHI adj. v. **şmuţig.**

ŞMÚŢIG adj. (Despre persoane) **1.** (Familiar, rar; în forma *şmuţichi*) Josnic. Cf. SĂGHINESCU, V. 70. ◇ (Substantivat) *E un şmuţichi.* id. ib.

2. (Familiar, rar) Zgîrcit, calic. Cf. BL IV, 67.

3. (Argotic) Murdar **(1)**. BUL. FIL. V, 193.

— Pl. :? — Şi : (rar) **şmúţichi** adj.

— Din germ. **schmutzig.**

ŞMUŢIGĂRÍ vb. IV. R e f l. (Familiar, rar) A se comporta într-un mod meschin. Cf. BL IV, 67.

— Prez. ind. : *şmuţigăresc.*

— **Şmuţig** + suf. *-ări.* Cf. ş m u ţ i g ă r i e.

ŞMUŢIGĂRÍE s. f. (Familiar, rar) Josnicie. *Cea mai odioasă şmuţigărie burgheză, o aviditate de şacal, acea lăcomie a banului rezumat al tuturor infamiilor capitaliste.* GL 1963, nr. 480, 7/5.

— Pl. : *şmuţigării.*

— **Şmuţig** + suf. *-ărie.*

ŞNAIDAS subst. (Prin sudul Mold. şi nordul Dobr.) Unealtă de fierărie nedefinită mai îndeaproape. Cf. H III 153, XIV 399.

— Accentul necunoscut. — Pl. :? — Şi : **snaidas** (accentul necunoscut) subst. H XIV 399.

— Cf. ş n a i d e z ă.

ŞNAIDÉZĂ s. f. (Regional) Instrument cu ajutorul căruia se fac fileturi (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : *şnaideze.*

— Cf. germ. S c h n e i d e i s e n.

ŞNÁIDĂR s. m. (Transilv., Ban., prin Maram. şi vestul Olt.) Croitor. *Nu e aşa netnţeleaptă, ca să nădăjduiască că va dobîndi de la croitoriu (săbău, şnaider) mai mult.* ŢICHINDEAL, F. 306/16, cf. PRIBEAGUL, P. R. 57, FD I, 202, III, 178, L. ROM. 1962, nr. 1, 92, SCL 1965, 196, L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALR I 1 747/1, 5, 9, 12, 18, 28, 40, 49, 77, 122, 125, 268, 308, 350, ALR SN II h 521, TEAHA, C. N. 128, 269, LEXIC REG. II, 42. ✦ (Regional) Blănar (Secăşeni—Oraviţa). ALR II 6 535/29.

— Pl. : *şnaidări.* — Şi : **jnáidăr** (ALR I 1 747/49, 122, 350, ALR SN II h 521), **znáidăr** (ALR I 1 747/308) s. m.

— Din germ. **Schneider.**

ŞNAIDĂRÍŢĂ s. f. (Ban. şi prin sud-vestul Transilv.) Croitoreasă. Cf. FD III, 186, IV, 259, ALR I 1 747/28,

ALR II 6 487/2, 27, 279, ALR SN II h 522, LEXIC REG. II, 42.

— Pl. : *şnaidăriţe*. — Şi : **şnăidăríţă** (ALR I 1 747/28, ALR II 6 487/2, ALR SN II h 522), **jnăidăríţă** (ALR II 6 487/27, 279) s. f.

— **Şnaidăr** + suf. *-iţă*.

ŞNAIS s. n. v. **şnaiţ**.

ŞNÁISŢAIH s. n. v. **şnaiţaig**.

ŞNAIŢ, -Ă s. n., s. f. **1.** S. n. (Bucov.) Cărare prin pădure (ARVINTE, TERM. 19, 81, GLOSAR REG.), pe care se trag buştenii la vale (ARVINTE, TERM. 168, LEXIC REG. 109).

2. S. f. (Regional) Fişie de pămînt între două păduri (Oprişeni—Rădăuţi). Cf. CHEST. IV 101/393.

3. S. n. (Regional) Vîrf, culme (Părteştii de Jos—Suceava). LEXIC REG. II, 117.

— Pl. : **(1, 3)** *şnaiţuri*. — Şi : **şnais** s. n. GLOSAR REG.

— Din germ. **Schneise**.

ŞNÁIŢAIG s. n. (Regional) **1.** Instrument cu ajutorul căruia se fac filetúri (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

2. (În forma *şnaisţaih*) Şurubelniţă **(1)** (Marginea—Rădăuţi). Cf. ALR SN II h 563/386.

— Pl. :? — Şi : **şnáisţaih** s. n. ALR SN II h 563/386.

— Cf. germ. S c h n e i d z e u g.

ŞNAIŢUÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Bucov.) A face şnaiţuri **(1)**. LEXIC REG. 109.

— Prez. ind. :?

— **Şnaiţ** + suf. *-ui*.

ŞNÁLĂ s. f. **1.** (Prin Ban.) Clanţă (la uşă). Cf. CHEST. II 164/11, ALR II/I h 250/2, FD III, 181.

2. (Prin sudul Transilv.) Agrafă, bold. Cf. BREBENEL, GR. P. *Boresele dau la vălitoare pentru nevastă ai tineră şi cumpără giolgiu şi fac vălitoarea gata, podoghită cu şnale (ace colorate).* id. ib.

— Pl. : *şnáli* şi *şnale*.

— Din germ. **Schnalle**.

ŞNAMÉNIE s. f. v. **snamenie**.

ŞNAP s. m. v. **şneap³**.

ŞNAPÁN s. m. Escroc, potlogar, pungaş. Cf. CADE. *Nici unul din şnapani nu s-a repezit să-i aprinză la cap o lumînărică.* KLOPŞTOCK, F. 286. *Aşa să am eu bine dacă am ştiut ce pun la cale nişte mişei ca aceia, nişte cîni, nişte şnapani făr' de lege!* SADOVEANU, O. VIII, 134. *Cade în mrejele unei escroace care... îl ţine ascuns într-un butoi, în vreme ce ea petrece cu un alt şnapan.* CĂLINESCU, I. 99. *Papa-i liberal sadea un şnapan.* GALAN, Z. R. 296, cf. DL. *Ică e un şnapan de-o diabolică inteligenţă.* T. POPOVICI, S. 320, cf. DM, DN². *Ajunsese prada unor şnapani care îl exploatau, bătîndu-şi joc de el.* VOICULESCU, P. II, 79. ✦ (Neobişnuit) Mîrlan¹. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.

— Pl. : *şnapani*.

— Din fr. **chenapan**.

ŞNAPANLÎ́C s. n. (Familiar) **1.** Şarlatanie **(1)**, potlogărie. Cf. UDRESCU, GL.

2. Şarlatanie **(2)**. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : *şnapanlîcuri*.

— **Şnapan** + suf. *-lîc*.

ŞNAPS s. n. (Familiar) Rachiu (tare); o anumită cantitate de rachiu. Cf. JAHRESBER. X, 209. *Cred că bei şi tu, ginere, un şnaps fain de tot.* REBREANU, I. 133, cf. BL I, 18, BUL. FIL. IV, 73. *Să se plimbe şi el ca noi pe stradă şi să-şi ia şnapsul la Corso!* STANCU, R. A. I, 217, cf. DM, ŞEZ. III, 89, ALR II 6 347/365.

— Pl. : *şnapsuri*. — Şi : (regional) **şnapţ** (BUL. FIL. IV, 73), **şneaps** (JAHRESBER. X, 209, BL I, 18, ŞEZ. III, 89), **şneapţ** (JAHRESBER. X, 209) s. n.

— Din germ. **Schnaps**.

ŞNAPŢ s. n. v. **şnaps**.

ŞNĂIDARÁI s. n. (Regional) Atelier de croitorie (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR II 5 761/76.

— Pl. : *şnăidaraie*.

— Din germ. **Schneiderei**.

ŞNĂIDĂRÍE s. f. (Regional) **1.** Meseria de croitor (Dobra—Deva). Cf. ALR II 5 764/105.

2. Atelier de croitorie (Glimboca—Caransebeş). Cf. ALR II 5 761/27.

— Pl. : **(2)** *şnăidării*. — Şi : **jnăidărie** s. f. ALR II 5 764/27, 105.

— **Şnaidăr** + suf. *-ie*.

ŞNĂIDĂRÍŢĂ s. f. v. **şnaidăriţă**.

ŞNEAP¹ s. m. v. **jneapăn**.

ŞNEAP² s. m. v. **şnep**.

ŞNEAP³ s. n. **1.** (Regional) Înghiţitură (de băutură) (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

2. (Prin Transilv. şi nordul Olt.) Bucată mare (de pîine, de mămăligă etc.). *Un şneap de malai.* JAHRESBER. VII, 87, cf. I. CR. IV, 306, V, 280, LEXIC REG. II, 17.

— Pl. : *şneapuri*. — Şi : **şnap** (LEXIC REG. II, 17) s. m., **jneap** (DM, I. CR. IV, 306, V, 280) s. n.

— Din germ. **Schnapp**.

ŞNEÁPĂN s. m. v. **jneapăn**.

ŞNEAPS s. n. v. **şnaps**.

ŞNEAPŢ s. n. v. **şnaps**.

ŞNEÁŢA s. f. art. (Prin Ban. ; în e x p r.) **A lua şneaţa** = a o lua la fugă, v. f u g ă. Com. din BANAT.

— Etimologia necunoscută.

ŞNEC s. n. Transportor pentru materiale pulverulente sau în formă de pastă, format dintr-un arbore, prevăzut cu una sau mai multe palete elicoidale. Cf. LTR², DP, M. D. ENC.

— Pl. : *şnecuri*.

— Din germ. **Schnecke**.

ŞNÉCER s. n. v. **şniter**.

ŞNEF s. m. v. **şnep**.

ŞNÉLFAIER subst. (sg.) (Regional) Rafală de armă (Părteştii de Jos—Gura Humorului). LEXIC REG. II, 117.

— Din germ. **Schnellfeuer**.

ŞNÉLŢUG s. n. (Regional) Tren de persoane (Părteştii de Jos—Gura Humorului). Cf. L. ROM. 1963, nr. 2, 155, 1965, 332, 333.

— Pl. : *şnelţuguri*.

— Din germ. **Schnellzug** „tren accelerat".

ŞNEP s. m. (Bucov., Transilv., Ban. şi prin Munt.) Numele mai multor păsări : **a)** sitar *(Scolopax rusticola rusticola)*. Cf. ŞINCAI, în DR. V, 561, MOLNAR, D. 380, KLEIN, D. 424, LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 161, ALR II 6 217/250 ; **b)** (şi în sintagmele *şneap mare*, KLEIN, D. 424, *şneap de cei mari*, LB) fluierar

mare *(Numenius arquata arquata)*. Cf. CIHAC, II, 528, MARIAN, O. II, 304, DDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 161; c) (în forma *șneap*; și în sintagma *șneap de cei mari*, LB) pasăre călătoare cu ciocul lung și îndoit în sus *(Recurvirostra avosetta avosetta)*. Cf. ISER. d) ploier *(Charadrius apricarius apricarius)*. Cf. SCRIBAN, D.; e) ploier de munte *(Charadrius morinellus)*. Cf. id. ib. ◇ *Șnef de țărmuri* = fluierar *(Tringa totanus totanus)*. Cf. ȘINCAI, în DR. V, 562, BĂCESCU, PĂS. 161.

— Pl.: *șnepi*. — Și: **șnef** (ȘINCAI, în DR. V, 562, BĂCESCU, PĂS. 161, ALR II 6 217/250), **șneap** (KLEIN, D. 424, LB, ISER, CIHAC, II, 528, LM, GHEȚIE, R. M., TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 161) s. m.

Din germ. **Schnepfe.**

ȘNIOÁRLĂ s. f. v. **smorlă.**

ȘNIPUÍT, -Ă adj. (Regional; despre cai) Cu păr[1] puțin în coamă și pe coadă (Băuțaru Inferior—Caransebeș). Cf. DR. V, 103.

— Pl.: *șnipuiți, -te.*

— Etimologia necunoscută.

ȘNIT s. n. **I. 1.** (Astăzi rar) Pahar pentru bere cu capacitate de (aproximativ) un sfert de litru; cantitatea de bere corespunzătoare. Cf. JAHRESBER. VII, 87, X, 209, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN[2].

2. Marginea liberă a tălpii la încălțăminte, în afara liniei de îmbinare dintre fețe și talpă. Cf. CV 1949, nr. 8, 31, LTR[2], DN[2].

3. Suprafață formată din marginile tăiate ale foilor unei cărți, ale unui registru. Cf. LTR[2], DN[2].

4. (Tehn.) Ștanță **(1).** Cf. LTR[2], DN[2].

II. 1. (Prin Bucov.) Bucată scurtă tăiată dintr-un buștean. Cf. ARVINTE, TERM. 79, 168, A V 15, LEXIC REG. 109.

2. (Regional) Partea putredă dintr-un buștean (Coverca—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 79, 168.

— Pl.: *șnituri*. — Și: (regional) **șniț** s. n. A V 15.

Din germ. **Schnitt.**

ȘNITER subst. (Regional) Unealtă asemănătoare cu un cuțit, folosită la cioplitul sau scobitul în lemn. Cf. H II 30, LEXIC REG. II, 104.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Și: **șnécer** (pl. *șneccre* LEXIC REG. II, 104) s. n. ib.

Cf. germ. S c h n i t z e r „cuțit de sculptat".

ȘNITUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.; complementul indică bușteni) A curma cu ferăstrăul. Cf. ARVINTE, TERM. 79, 168, LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: ?

— **Șnit** + suf. *-ui.*

ȘNIȚ s. n. v. **șnit.**

ȘNÍȚEL s. n. **1.** (Și în sintagmele *șnițel vienez, șnițel pane)* Felie subțire de carne, bătută cu ciocanul (de lemn), trecută succesiv prin făină, ou și pesmet și prăjită în grăsime. *Să ne ceară bere Și șnițel.* ALECSANDRI, T. 127, cf. JAHRESBER. III, 328, VII, 87, X, 209, ALEXI, W. *Un șnițel de vițel.* TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O problemă gravă nu se limpezește între un șnițel vienez și o plăcintă.* REBREANU, R. I, 38. *De subt joben apare-o farfurie C-un șnițel bine garnisit.* TOPÎRCEANU, P. O. 89. *Poate că ai să mănînci șnițel?* CAMIL PETRESCU, T. II, 67. *Mînca cu deosebită poftă șnițelu-i vienez.* SADOVEANU, O. VIII, 205, cf. SCRIBAN, D. *Am mîncat în tren. Un șnițel rece și gras.* H. LOVINESCU, T. 319, cf. DN[2]. *Se pun șnițelele să se rumenească pe o parte, apoi se întorc pe cealaltă parte.* S. MARIN, C. B. 109. ◇ *Șnițel natur* v. n a t u r.

2. (Prin sud-estul Transilv.; la pl.; în forma *snițăle)* Borhot de sfeclă de zahăr, care servește ca hrană pentru vite. Cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 88.

— Pl.: *șnițele* și (rar) *șnițeluri* (DN[2]). — Și: (regional) **snițăle** subst. pl. L. ROM. 1959, nr. 5, 88.

Din germ. **Schnitzel.**

ȘNIUC s. n. (Prin Bucov.; și în sintagma *șnuc babăsc)* Tabac (pentru prizat). Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, cf. ALR SN IV h 1 145/365, LEXIC REG. 109.

— Și: **șniuț** (com. din STRAJA—RĂDĂUȚI), **șnuc** (ALR SN IV h 1 145/365) s. n.

— Din germ. dial. **Schnuck.**

ȘNIÚCĂR s. m. (Prin Bucov.) Persoană care prizează. Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl.: *șniucări.*

— Din germ. dial. **Schnucker.**

ȘNIUCUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.; complementul indică tabac) A priza. Cf. LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: ?

— **Șniuc** + suf. *-ui*. Cf. germ. dial. s c h n u c k e n.

ȘNIUȚ s. n. v. **șniuc.**

ȘNOR s. n. v. **șnur.**

ȘNUC s. n. v. **șniuc.**

ȘNÚFTABAC subst. (Prin Transilv.) Tabac (pentru prizat). Cf. ALR SN IV h 1 145.

— Și: **șmúctăbac** subst. ALR SN IV h 1 145/141.

Din germ. **Schnupftabak.**

ȘNUR s. n. **1.** Sfoară (îmbrăcată în mătase colorată, în fir etc.), de obicei răsucită în două sau în trei, întrebuințată mai ales ca ornament la îmbrăcăminte; șiret[1] **(1)**, (regional) șinor **(1)**. V. g ă i t a n, c e a p r a z, b r a n d e n b u r g, f i r e t, ș î n d u r ă. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 390, LM. *Un șnur cu canafuri în loc de cravată.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 211, cf. DDRF, BARCIANU. *Se lipi cu obrazul de pieptul lui, de șnururi și alămuri, de postavul tunicii.* D. ZAMFIRESCU, A. 7, cf. JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W. *Hainele se-mpodobesc cu șnur.* SEVERIN, S. 75, cf. NICA, L. VAM. 233, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nu! se miră Anton Mușat, lăsînd să-i cadă sticla atîrnată în șnur.* C. PETRESCU, C. V. 69. *Un sîrb, cu o chitiuță albă cu șnur negru..., se repatria.* TEODOREANU, M. II, 308. *Observai ș-o bucată de pînză..., prevăzută cu două șnururi.* SADOVEANU, O. X, 483. *Operațiunea trecerii șnururilor prin planșetă se numește șnuruit.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 402. *Toate perdelele Palatului...* [erau] *prinse în ochiuri de șnur auriu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 561, cf. LTR[2]. ◇ F i g. *Grumazu-ntors și neted, cu șnurul unei vine, De-o grație perfectă tot mai zvicnește încă.* ISANOS, V. 370. ✦ (Mai ales în Mold.) Șiret[1] **(2)**. *Amoniție de a haznelii au luat cu sine..., 1 părechi ciboțe cu șnori.* BULETIN, F. (1838), 148[2]/15, cf. CIHAC, II, 390. *Se pleacă să-și dezlege șnurul de la ghete.* VLAHUȚĂ, D. 144, cf. TDRG, SCRIBAN, D. *I-a desfăcut capotul, legat doar cu un șnur.* BENIUC, M. C. I, 52, cf. ALR SN IV h 1 191. ✦ (Regional; în sintagmele) *Șnurul apei* = partea din mijloc a unui curs de apă. Cf. ARVINTE, TERM. 115, 168. *Șnurul șoselei* = partea din mijloc a unei șosele **(I 1)**. *Căruțele... țînură „șnurul" șoselei, printre „popii" bondoci ce țărmureau marginile.* CONV. LIT. XLIV, 898, cf. SCRIBAN, D. ✦ (Familiar; adverbial; în e x p r.) **A merge șnur** = a se desfășura, a evolua foarte bine; a fi în ordine. Cf. IORDAN, STIL. 329, SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 499. ✦ (Adverbial; la jocul de popice; pe lîngă verbe de mișcare) În linie dreaptă, pe mijlocul pistei **(2)**. *Bate-o șnur, dă bila șnur.* SĂGHINESCU, V. 104. *Bila trebuie să meargă „șnur și fără bandă".* IORDAN, STIL. 329.

2. (Și în sintagma *șnur electric*) Ansamblu de fire electrice flexibile, izolate între ele și strînse într-un înveliș protector, folosit pentru racordarea la rețea a lămpilor portative, a aparatelor de radio etc. V. c o r d o n. *Să se aducă încă un bec. A fost adus cu semnale Morse, cu șnurul lung după el.* BOGZA, A. Î. 314, cf. LTR².

3. (Tipogr.) Panglică îngustă la valul de lemn de scos coli. Cf. V. MOLIN, V. I, 79.

— Pl.: *șnururi* și (regional, m.) *șnuri* (ALR SN IV h 1 191). — Și: (regional) **șnor** (pl. și, regional, m. *șnori*), **znor** (ALR SN IV h 1 191/537) s. n.

— Din germ. **Schnur.**

ȘNURCERÁMICĂ s. f. (Arheol.) Sistem de ornamentare a vaselor de lut, realizat prin imprimarea unui șnur de fibre vegetale în pasta încă moale. Cf. DER, M. D. ENC.

— **Șnur** + **ceramică**, după germ. *Schnurkeramik.*

ȘNURUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Complementul indică registre, dosare etc.) A lega cu ajutorul unui șnur **(1)** petrecut prin fiecare foaie și sigilat la capete, pentru ca foile să nu poată fi sustrase sau înlocuite; p. e x t. a strînge cu șnur; (învechit, în Transilv.) a șinori **(2)**. *Advocat, vatav, profesor șnuruiesc încă și dele.* MILLO, în PR. DRAM. 364, cf. POLIZU, CIHAC, II, 390, LM 543, DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W., TDRG. *Registrele vor fi șnuruite și parafate.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D. *Vor șnurui... acest registru.* PREV. ACCID. 6.

2. (Complementul indică haine) A împodobi cu șnur **(1)**; (regional) a șinori **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., LM 543, DDRF, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W., TDRG, CADE.

— Prez. ind.: *șnuruiesc.*

— **Șnur** + suf. *-ui.*

ȘNURUIÁLĂ s. f. **1.** Șnuruire **(1)**. Cf. POLIZU, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W.

2. Șnuruire **(2)**. Cf. POLIZU, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W.

— Pl.: *șnuruieli.*

— **Șnurui** + suf. *-cală.*

ȘNURUÍRE s. f. Acțiunea de a ș n u r u i.

1. Cf. ș n u r u i **(1)**. Cf. POLIZU, DDRF. *Șnuruirea, sigilarea, parafarea și viza de închidere anuală a registrelor de contabilitate se vor face de către organele de control.* LEG. EC. PL. 228.

2. Cf. ș n u r u i **(2)**. Cf. COSTINESCU, DDRF.

— Pl.: *șnuruiri.*

— V. **șnurui.**

ȘNURUÍT, -Ă adj. **1.** (Despre registre, dosare etc.) Cu foile prinse cu șnur **(1)** la o margine, pentru a nu putea fi sustrase sau înlocuite. *Să li se dea condici șnuruite și pecetluite* (a. 1832). DOC. EC. 499. *Le va da instrucții împreună cu condici șnuruite.* BULETIN, F. (1833), 109¹/32. *Negustorii... vor fi datori a avea un catastih curat, șnuruit și cu șahul judecătoriei.* ap. TDRG. *Această cvitanție... s-au trecut și în condica șnuruită* (a. 1848). URICARIUL, X, 271. *Se poate dovidi din cuprinsul delilor scripisite și șnuruite.* ALECSANDRI, T. 1 358, cf. DDRF. *Pășind peste dosarele șnuruite de pe covor, se îndreptă spre telefon.* T. POPOVICI, S. 226. ✦ P. e x t. Strîns cu șnur **(1)**. *Cînd s-a adunat numărul cuvenit de pagini... predau pachetul frumos șnuruit editorului.* C. PETRESCU, C. V. 25.

2. (Despre haine) Împodobit cu șnur **(1)**; (regional) șinorit. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Trimisul providenței..., cu ilic șnuruit și coșcogea cizmoaiele..., venea fluierînd.* C. PETRESCU, A. R. 18. *Iese Chiva-mpodobită Cu iia tot șnuruită.* BIBICESCU, P. P. 345.

3. Prevăzut cu șnur **(1)**. *Un dreptunghi de carton alb, șnuruit, atîrna strîmb de un cui.* VINEA, L. I, 323.

— Pl.: *șnuruiți, -te.*

— V. **șnurui.**

ȘNURUITÚRĂ s. f. (Regional) Semn făcut la urechea oilor pentru a le recunoaște (Totoești — Iași). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *șnuruituri.*

— Cf. ș n u r u i.

ȘNURULÉȚ s. n. Diminutiv al lui ș n u r. Cf. ș n u r **(1)**. *Era singura domnișoară care purta „pince-nez" cu șnuruleț de aur.* BRĂESCU, M. B. 55.

— Pl.: *șnurulețe.*

— **Șnur** + suf. *-uleț.*

ȘO interj. (Mai ales în Munt.; adesea cu valoare verbală) Strigăt cu care se asmut cîinii. Cf. ARGHEZI, C. J. 63. *Cîinele lup se ridică... — Șo pă el, Mox.* STANCU, R. A. III, 123. *Stăpînii asmut cîinii: „Șo, mușcă-l!"* PAS, Z. I, 51. *Lupii, Negrilă!... Șo pe ei!* TUDORAN, P. 205, cf. DM, COMAN, GL.

— Și: **șuo** (COMAN, GL.), **șa** (id. ib.), **șau** (ARGHEZI, C. J. 63), **sa** (CHEST. V 77/17), **so** (COMAN, GL.), **suo** (id. ib.) interj.

— Onomatopee.

ȘOÁCĂȚ¹ s. m. (Familiar; peiorativ; ieșit din uz) Termen depreciativ pentru o persoană de origine străină, în special de origine germană; (familiar; peiorativ; ieșit din uz) șonț¹, ștronț¹ **(1)**. Cf. ALECSANDRI, T. 361, BARCIANU, JAHRESBER. IX, 229. *Așa rănit, a mai trimes încă pe ceea lume multe șoacățe nemțești.* SĂM. II, 458, cf. PASCU, C. 25, PAMFILE, J. II, 166, HOGAȘ, DR. II, 174, DR. I, 339, III, 447, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 110. *Ghiță l-a dat dracului pe șoacăț.* SADOVEANU, O. XVII, 311, cf. SCRIBAN, D., CL 1961, 405, ȘEZ. III, 89. *Cu mare ce sărmanu șoacăț putu s-o rupă de goană.* ap. TDRG, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 20. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Șoacăța de baron și-o întinsese botu ca să mă sărute.* ALECSANDRI, T. 72. ✦ (Prin nordul Munt.) Epitet depreciativ pentru un om leneș. Cf. MUSCEL.

— Pl.: *șoacăți.* — Și: **șoácăță** (pl. *șoacățe*) s. f., (regional) **șoáchiț** (SCRIBAN, D.) s. m., **soáchită** (PAMFILE, J. II, 166) s. f.

— Cf. scr. š o k a c „sîrb catolic".

ȘOÁCĂȚ² s. m. (Regional, mai ales în Olt.) Numele a două mamifere rozătoare: **a)** șobolan **(1)**. Cf. CIHAC, II, 391, LM, DDRF, JAHRESBER. III, 328, BARCIANU, JAHRESBER. IX, 229, ALEXI, W., TDRG, DR. III, 446, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 26, SCRIBAN, D. 1 283, GR. S. I, 191, I. CONSTN, GR. BĂN. 194, ALR I 1 192/28, UDRESCU, GL.; **b)** șoarece **(I 1)**. Cf. SCRIBAN, D. 1 283, H V 187, 393, IX 5, 41, XVIII 261, com. LIUBA, VÎRCOL, V. 100, I. CR. V, 375, GR. S. V 123, ALR I 1 191/1, 835, 839, 840, 842, 856, 860, 1 196/842, ALR II 3 423/2, 836. *Încă după vară puiaseră-n cramă nește afurisiți de șocîți.* PLOPȘOR, C. 144. *Au puiat șocății În tîrna (culăruia) cu cîlți, Și i-au ros șocîții Toți cîlții.* IZV. IV, nr. 3—4, 4. *Scoate-ți șocîtili din gură,* se spune cuiva care se bîlbîie. Cf. ALR II/I h 32/2.

— Pl.: *șoacăți.* — Și: **șócăț, șochéte** (H V 393, XVIII 139, com. LIUBA), **șochíéț** (ALR I 1 191/860), **șocîț, șocit** (H XVIII 261, ALR I 1 191/856), **șocite, șócoț** (CIHAC, II, 391, LM; accentuat și **șocóț** BARCIANU), **șocót** (ALEXI, W.) s. m., **socită** (ALR I 1 191/840) s. f.

— Cf. ș o a c ă ț¹.

ȘOÁCĂȚĂ s. f. v. **șoacăț¹.**

ȘOÁCHIȚ s. m. v. **șoacăț¹.**

ȘOÁFLĂ s. f. v. **suflă¹.**

ŞOÁFLE s. f. pl. (Prin nord-estul Munt.; glumeţ) Plete mari. SCRIBAN, D. *Tunde-ţi şoaflele!* id. ib.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o f i l ă.

ŞOÁIBĂ s. f. (Prin Bucov. şi vestul Mold.) Muncitor forestier care asigură deplasarea în bune condiţii a buştenilor pe uluc; (regional) şaibar. Cf. ARVINTE, TERM. 166.
— Pl.: *şoaibe.*
— Cf. ş a i b a r.

ŞOAIT s. n. (Regional) Tobă (de porc) (Moftinu Mic—Carei). ALR SN IV 1 125/334.
— Pl.: *şoaituri.*
— Din magh. **sajt.**

ŞOÁITĂ¹ s. f. (Prin nordul Olt.; în e x p r.) **Într-o şoaită** = deplasat. LEXIC REG. 47.
— Etimologia necunoscută.

ŞOÁITĂ² s. f. (Prin Mold.) Termen injurios la adresa clericilor. Cf. CREANGĂ, GL.
— Pl.: *şoaite.*
— Cf. b o a i t ă.

ŞOÁLĂ¹ s. f. (Prin Munt.) **1.** Verişoară. V. v e r i ş o r. Cf. SCURTU, T. 150, COMAN, GL., L. ROM. 1959, nr. 3, 67.
2. Apelativ folosit de femeile de la ţară în relaţiile dintre ele. Cf. SCURTU, T. 150, COMAN, GL., L. ROM. 1959, nr. 3, 67.
— Pl.: *şoale.*
— Cf. v e r i ş o a r ă (v. *verişor*).

ŞOÁLĂ² s. f. v. **şol¹.**

ŞOÁLCHINĂ s. f. (Regional) Ceaşcă (Sălişte—Sibiu). Cf. VICIU, GL. *Aduceţi-mi o şoalchină de apă.* id. ib.
— Pl.: *şoalchine.*
— Cf. ş o l¹.

ŞOÁLDĂ s. f. **I.** (Familiar; în e x p r.) **A umbla (sau, rar, a face) cu şoalda** = a recurge la vicleşuguri, la subterfugii, la minciuni. Cf. VALIAN, V. *Cine umblă cu şoalda, aluia îi merge bine.* PR. DRAM. 173. *Nu făcea mai nimic în cauză sau, cum e vorba poporului nostru, îmbla cu şoalda.* BARIŢIU, P. A. I, 371, cf. POLIZU, PETRI, V., CIHAC, II, 391. *Să fie oameni de treabă şi să nu umble cu şoalda.* ISPIRESCU, M. V. 50. *Să te pui pe lucru, nu şagă, iar nu să umbli numai cu şoalda şi cu înşelăciuni.* CONTEMPORANUL, IV, 505, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. II, 166, DR. III, 745, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *După semn aflam... care şi-a ţinut cuvîntul şi care ne-a umblat cu şoalda.* C. PETRESCU, Î. II, 136, cf. SCRIBAN, D. *Nu mai umbla cu şoalda şi nu mai face pe grozavul, că nu mă sperii.* STANCU, R. A. V, 145. *Omul acesta îmblă numai cu şoalda.* Com. MARIAN. *Ce-mi tot umbli cu şoalda, dacă nu vrei să lucrezi, spune-mi hotărît.* Com. din PIATRA-NEAMŢ, cf. COMAN, GL., ZANNE, P. II, 789, IV, 614. ◇ (Cu elipsa verbului) *Cugeta că, mai cu marghiolii, mai cu şoalda,... să înşele pe Făt-Frumos.* ISPIRESCU, L. 109. *Dacă îl prindea nea Ghiţă cu şoalda la vreme potrivită, îi dedea una cu ciocanul de ferecat pietrele.* SADOVEANU, O. XVII, 312.
II. Momeală artificială folosită de pescari în apele repezi. *Vîrcolacul... e un fel de şoaldă sau momeală artificială care reuşeşte destul de bine în curentul repede la peştii de pradă.* ATILA, P. 68, cf. DL, DM.
— Pl.: *şoalde.* — Şi: (învechit, rar) **şóldă** s. f. CIHAC, II, 391, DDRF.
— Cf. săs. **š ō l t, š ū l t** „datorie bănească; vină".

ŞOÁLDINĂ s. f. **I.** (Popular; mai ales în forma *şoldină)* Nume dat mai multor boli în evoluţia cărora simptomul cel mai important este durerea de şolduri¹ **(1)**; (regional) şoldariţă, şoldorariţă. V. s c i a t i c ă, r e u m a t i s m. *Podagric, tuse, umflătură,.... şoldină.* CALENDARI (1733), ap. GCR II, 26/17, cf. LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, H XVII 22, 353.
II. 1. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină): **a)** (şi în sintagma *iarbă de şoaldină,* BRANDZA, FL. 113, DAMÉ, T. 188, GRECESCU, FL. 154, N. LEON, MED. 65, TDRG, ŞEZ. XV, 130, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 158, 292) plantă cu frunze mici, ovale şi cu flori galbene; şerpariţă **(e)**, şerpînţă **(a)**, (regional) oloisă *(Sedum acre).* Cf. BRANDZA, FL. 113, BARCIANU, GRECESCU, FL. 154, N. LEON, MED. 65, ŞEZ. XV, 130, PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 158, 292; **b)** (şi în sintagma *iarbă de şoaldină,* GRECESCU, FL. 154, PANŢU, PL.) plantă cu florile de culoare galbenă-aurie, cu frunzele cilindrice şi cărnoase, totdeauna verzi *(Sedum neglectum).* Cf. SCRIBAN, D.; **c)** (şi în sintagma *iarbă de şoaldină,* BORZA, D. 158, 292) *(Sedum hillebrandii).* Cf. id. ib.
2. (Bot.; în forma *şoldină)* Brădişor *(Lycopodium selago).* Cf. BORZA, D. 103, 292.
3. (Bot.; regional; în forma *şoldină)* Mătrăgună *(Atropa belladonna)* (Voila—Făgăraş). Cf. H XVII 438.
— Pl.: **(II)** *şoaldine.* — Şi: **şóldină** s. f.
— **Şold¹** + suf. *-ină.*

ŞOÁLNĂ s. f. v. **şolnă.**

ŞOÁNĂ s. f. (Olt.; mai ales la pl.) Glumă; poznă. Cf. VÎRCOL, V. 100, COMAN, GL., LEXIC REG. II, 32. *Mai fă-i şi tu şoane la copilu-ăla, să tacă.* UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A umbla cu şoane** = a recurge la vicleşuguri. Cf. id. ib.
— Pl.: *şoane.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o a d ă (v. *şod),* ş o a l d ă.

ŞOÁNCĂ s. f. v. **şuncă.**

ŞOÁNDRĂ s. f. (Regional; depreciativ) Femeie (bătrînă) (Bonţ—Gherla). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *şoandre.*
— Cf. h o a n d r ă.

ŞOÁNGHER, -Ă s. m. şi f. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz; rar la f.) Termen depreciativ la adresa ungurilor sau, rar, a transilvănenilor. Cf. DDRF, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CIAUŞANU, GL.
— Pl.: *şoangheri, -e.*
— Cf. ş o a n g h i n ă.

ŞOÁNGHERIŢĂ s. f. (Familiar; peiorativ: ieşit din uz) Termen depreciativ la adresa unguroaicelor. Cf. CARAGIALE, O. IV, 11.
— Pl.: *şoangheriţe.*
— **Şoangher** + suf. *-iţă.*

ŞOÁNGHINĂ s. f. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz) Termen depreciativ la adresa ungurilor sau a unguroaicelor. Cf. BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 93, CADE 1 252, IORDAN, STIL. 346, I. CR. III, 378.
— Pl.: *şoanghine.*
— Cf. b o a n g h i n ă, ş o a n g h e r.

ŞOÁPĂ s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) Haină (lungă) de dimie. Cf. VICIU, GL., ALR II/279.
— Pl.: *şoape.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOÁPCĂ s. f. v. **şapcă.**

ŞOÁPRĂ s. f. v. **şopron.**

ŞOÁPTĂ s. f. **1.** Vorbire fără participarea coardelor vocale sau cu voce scăzută; vorbă sau comunicare rostită (foarte) încet. V. ş o p t i t[1], ş o p t i r e (**1**), ş o p o t[1] (**1**). *Şedea buiguit cu ochii... în sus la podul casii... mişcăluind cu budzele şoptă neînţăleasa şi neîncheiată.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 45^v/14, cf. ANON. CAR., LB. *Cum intră, toţi năvăliră, înainte-i alerga, Şi prin felurimi de şopte fieşcare îl urma.* HELIADE, O. I, 416, cf. VALIAN, V., POLIZU, ALECSANDRI, O. P. 155, LM. *Şopturi de iubit.* F (1876), 148. *De cîte ori am aşteptat O şoaptă de răspuns!* EMINESCU, O. I, 191, cf. VLAHUŢĂ, O. A. III, 126, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Gînduri te frămîntă, Spui şoapte fără de-nţeles.* COŞBUC, P. I, 192, cf. BARCIANU, ALEXI, W., IOSIF, PATR. 61, TDRG. *Din cîteva şoapte se înţeleseră şi erau gata să ia parte la licitare.* AGÎRBICEANU, A. 504, cf. HOGAŞ, DR. I, 244, ŞĂINEANU, D. U. *Şoapta Olguţei i-a răscolit sufletul.* REBREANU, R. II, 213. *A văzut în şoapta prietenului său numai semnul modestiei.* POPA, V. 202. *Toate şoaptele conteniră şi urechile se ciuliră.* SADOVEANU, O. X, 44. *Nici o şoaptă de deznădejde nu poţi auzi.* BART, S. M. 17, cf. SCRIBAN, D. *Tîlcuie sfintele scripturi Cu şoapte şi tremurături.* ARGHEZI, VERS. 153. *Auzi în întuneric o şoaptă bine articulată.* CĂLINESCU, E. O. I, 96. *După o îndelungată tăcere îi auzi şoapta răspicată.* CAMIL PETRESCU, O. II, 36. *În sală se schimbau şoapte pline de o vădită nedumerire.* GALAN, B. I, 371, cf. VINEA, L. I, 177. *Vorbeam mai mult cu. Îmi auzeam şoaptele.* DEMETRIUS, A. 72, cf. ISANOS, V. 92. *În urma mea s-au auzit şoapte şi foşnete.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 25. *Şopta cît ciobota, de aude şi cumătra*, se spune despre cineva care nu poate păstra un secret. Cf. PAMFILE, CER. 199, ZANNE, P. II, 739. ◇ F i g. *O ziduri!... În muta voastră şoptă cîte-mi vorbiţi acu!* HELIADE, O. I, 182. *Îţi întimpină sosirea... Luncile cu mii de şoapte.* COŞBUC, P. I, 165. *Din ale inimilor şoapte A prins un cînt înfiripare.* GOGA, C. P. 109. *Pe cîmp sinistre şoapte trec pe vînt.* BACOVIA, O. 16. *Murmur lung de streşini, risipite şoapte Cresc de pretutindeni.* TOPÎRCEANU, B. 77. *Ascultam, în fiecare fir de iarbă, o şoaptă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 45. *Au ars şi scrisorile cu şoaptele prietinilor depărtaţi.* SADOVEANU, O. XIX, 64. *Uneori personagiul îşi vorbeşte sieşi, dar nu în şoaptele conştiinţei intime, ci cu toate trîmbiţele retoricei.* VIANU, A. P. 61. *Voi plopi adînci, cu voci şi şoapte multe.* ARGHEZI, VERS. 77. *Ascultam astă noapte cum cresc pădurile pline de şoapte.* ISANOS, Ţ. L. 20. ◇ **În şoaptă** = **a)** l o c. a d v. (şi, rar, în forma **în şoapte**, învechit, rar, în forma **cu şoptă**; mai ales pe lîngă verbe de declaraţie) (foarte) încet, cu voce scăzută. *Gheorghie mergea la Panaite armaşul de-i spunea iarăşi cu şoptă cele ce zicea jidovul.* AMIRAS, LET. III, 134/15, cf. DDRF. *Patru inşi vorbind în şoapte L-au dus în giulgiuri învălit.* COŞBUC, P. I, 81. *Îşi apropiară mai tare scaunele şi vorbiră în şoapte încă multă vreme.* AGÎRBICEANU, A. 456. *Fete... trec grăbite chicotind în şoapte.* TOPÎRCEANU, P. O. 53. *Pe toţi i-a cumpărat! Îl încredinţase pe Ion Ozun, în şoaptă.* C. PETRESCU, C. V. 128. *Domnea o atmosferă de suspiciune. Se vorbea în şoaptă.* BRĂESCU, A. 191. *Vorbirile între meseni urmau în şoaptă.* SADOVEANU, O. XIII, 38. *Abraş om s-arată a fi şăful ista, adăugă în şoaptă unchiaşul.* BART, S. M. 83. *Declama unele versuri, persuasiv, în şoaptă.* CĂLINESCU, E. O. II, 12. *Le spune ceva în şoaptă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 258. *Mama tot mai vorbeşte în şoaptă cu mătuşa.* STANCU, D. 37. *Ultimele cuvinte le rosti în şoaptă.* CONTEMP. 1954, nr. 420, 2/4. *Vorbeau între ei în şoaptă.* PREDA, D. 169. *Au început să pună ceva la cale, în şoaptă.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 39; **b)** l o c. a d j. (despre cuvinte, comunicări) rostit (foarte) încet. *Era ceasul mărturisirilor în şoaptă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/4; **c)** l o c. a d j. (despre glas) cu sonoritate slabă, abia auzit. *A auzit voci în şoaptă, care au crescut şi s-au apropiat din ce în ce mai mult.* SAHIA, N. 83.

2. (La sg.) Zgomot surd şi confuz de glasuri. *Şoptă multă de el era în mulţime; că unii zicea că om bun iaste, iară alţii zicea ba.* N. TEST. (1648), 114^v/13. *Tot norodul să pătrunde de priveliştea aceasta..., voroava să lăţeşte pretutindenea, îndată să auzi o şoaptă turburătoare asemenea cu sunetul mării.* BELDIMAN, N. P. II, 22/13. *La odăile slujitorilor se stîrni o şoaptă de îngrijorare.* SADOVEANU, O. XIII, 457. ◇ F i g. *A rîurilor şoaptă.* ALEXANDRESCU, M. 103. *O pătrunzătoare şoaptă umple lunca.* ALECSANDRI, P. II, 49. *Suflarea şi şoapta frunzelor, uşor clătinate de o lină adiere.* ODOBESCU, S. I, 381. *Şi-i îmbată pe-amîndoi Şoapta dulcilor poveşti.* PĂUN-PINCIO, P. 51. *La fiece pas şoapta pădurilor şi susurul apelor îmi mîngîiase auzul.* HOGAŞ, DR. I, 51. *Ulmii plini de şoaptă.* BENIUC, V. 51. *Pădurea în iarnă, argintie, cu şoapta ei, mi l-a reamintit.* LABIŞ, P. 77.

3. (Mai ales la pl.) Calomnie, bîrfeală, clevetire. *Nici adăncoară din gurile năroadelor şi din şoptele gloatelor a o scoate nu va putea.* CANTEMIR, IST. 95, cf. BARCIANU. *Începu să audă şoapte despre bărbatul ei şi despre Dochiţa.* AGÎRBICEANU, A. 162. *Şoaptele calomniatorilor.* SCRIBAN, D. *Singurul fapt care îndreptăţea aceste şoapte erau convorbirile nesfîrşite.* VINEA, L. II, 83. ◇ (Întărit prin „rea") *O nesaţiu de pîntece, dentru acestea dară să pogoară vrăjbile, şoptele rele, ponosluirile.* ap. TDRG. ✦ (La pl.) Zvonuri. *Şoapte de tot soiul vin de pretutindeni că proprietarii, în fierbere, urzesc aproape pe faţă împotriva revoluţiei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 404.

— Pl.: *şoapte.* — Gen.-dat. şi: (învechit) *şopţii* (ALECSANDRI, P. III, 134). — Şi: (învechit) **şóptă** s. f., (învechit, rar) **şopt** (pl. *şopturi*) s. n.

— Postverbal de la **şopti.**

ŞOAR s. n. (Prin nord-vestul Transilv.) Sol fertil, de culoare brună. Com. din PĂDURENI şi din COJOCNA — CLUJ.

— Pl.: *şoare.*

— Cf. magh. s á r „noroi".

ŞOÁRCE s. m. v. **şoarece.**

ŞOÁREC s. m. v. **şoarece.**

ŞOARECĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şorecăresc.**

ŞOÁRECE s. m. **I. 1.** Numele mai multor mamifere rozătoare mici, cu coada lungă şi subţire: **a)** (şi în sintagma *şoarece de casă*, ENC. ROM., PĂCALĂ, M. R. 29, SIMIONESCU, F. R. 54, ENC. AGR., LTR[2], DER) rozător de culoare cenuşie, cu botul ascuţit, care trăieşte pe lîngă aşezările omeneşti; (regional) paruş (**1**) *(Mus musculus)*. Cf. N. LEON, MED. 108, CADE, SCRIBAN, D., DM; **b)** (şi în sintagmele *şoarece de cîmp*, POLIZU, ENC. ROM., PĂCALĂ, M. R. 29, SIMIONESCU, F. R. 56, DS 268, ENC. AGR., LTR[2], DM, DER, *şoarece de mişună*, LTR[2], *şoarece berc*, ib.) rozător de culoare cenuşie-roşcată care îşi face culcuşul sub pămînt, în cîmp, şi care se hrăneşte mai ales cu cereale *(Microtus arvalis)*. Cf. PĂCALĂ, M. R. 29; **c)** (şi în sintagmele *şoarece de pădure*, BARCIANU, PĂCALĂ, M. R. 29, SIMIONESCU, F. R. 55, ENC. AGR., LTR[2], DM, DER, *şoarece de cîmp*, VALIAN, V., POLIZU) *(Apodemus sylvaticus)*; **d)** (şi în sintagma *şoarece pitic*, SIMIONESCU, F. R. 55, LTR[2]) *Mycromys minutus*; **e)** (şi în sintagmele *şoarece scurmător*, ENC. AGR., LTR[2], *şoarece roşu*, LTR[2]) *Clethrionomys glareolus*. *Împăraţii tătărăşti trimisără un poslanţi cu daruri la Darie, aducîndu-i o găină, şi un şoarice, şi o broască.* HERODOT (1645), 249. *Dă se va tîmpla să mănînce d[u]mn[e]zeescul agneţ şoarece, sau altă jiganie,... atunce trebuie să facă altă proscomidie* (a. 1652). GCR I, 161/4. *Tîrîtoarele ce să tîrăsc pre pămînt, pisica şi şoarecile.* BIBLIA (1688), 77^2/11. *Să nu roadză şoaricii pîinile.* N. COSTIN, ap. GCR II, 11/23, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 230. *În sănduce N-au şoarecii ce s-apuce* (sfîrşitul sec. XVIII). GCR II, 105/28. *Grîul... place mai tare pasărilor şi şoarecilor.* ECONOMIA, 55/9, cf. ŞINCAI, în DR. V, 560. *Şoarecii au aflat oarecunde doauă clopoţele.* ŢICHINDEAL, ap. GCR II, 213/20, cf. CLEMENS, LB. *Şoarecul se gioacă*

fără sfială dinaintea miței. AR (1829), 203[1]/19, cf. VALIAN, V., DONICI, F. II, 9/4. *Mie nu mi-e frică de șoareci aievea și dumitale de zmei în vis.* PR. DRAM. 133. *Măgura cea gurguiată... șoarecii o scobesc Pe dedesubt, ș-o găuresc.* PANN, ap. ZANNE, P. I, 207, cf. POLIZU. *Șoarecii aleargă, s-ascund pe sub divan.* NEGRUZZI, S. II, 300. *Noaptea ne-nchide în turnul ăsta plin de șoareci.* ALECSANDRI, T. I, 140, cf. LM. *Șoaricii, moliile și circăieecii se folosesc singuri de acele rămășițe.* ODOBESCU, S. I, 334. *Prin cărțile în vravuri Îmblă șoarecii furiș.* EMINESCU, O. I, 105. *I-am scos Măriucăi un șoarec din sîn, care era s-o bage în boale.* CREANGĂ, A. 63, cf. ISPIRESCU, L. 109, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 25, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un șoarec rozător Îi roade cărțile pe masă.* D. BOTEZ, P. O. 128. *E un șoarece mic... cu ochii rotunzi.* SEBASTIAN, T. 264. *Îmi aducea o manta subțire de ploaie de coloarea șoarecelui.* SADOVEANU, O. XVIII, 596, cf. GALAN, B.I, 76, CL 1964, 270, H XIV 105, com. MARIAN. *A găsit baba un șoaric și moșneagul o broască, și i-a adus acasă.* ȘEZ. II, 107. *Mița nu vrea să mănînce șoarecu, șoarecele nu vrea să roadă oțelele la pușcă.* ib. III, 94, cf. ALEXICI, L. P. 232. ◇ (În credințe și superstiții) *Cînd sînt mulți șoareci, are să fie belșug în acel an.* GOROVEI, CR. 22. *Șoarecele care mănîncă nafură (anafură) din ziua de Paști să face liliac.* ȘEZ. I, 192. *Cînd te pișcă șoarecele în casă înseamnă că de cei din casă ești furat.* ib. III, 46. *Cînd șoarecii își fac cuiburi sus, are să cadă omăt mare.* ib. IV, 119. *Cînd toamna sînt șoareci mulți e semn că iarna va fi mare.* ib. VI, 57. *Dacă muști din pînea din care au mîncat și șoarecii, faci pușchele.* PAMFILE, B. 56. ◇ (În proverbe și zicători) *Ce naște din pisică șoareci mănîncă.* Cf. NEGRUZZI, S. I, 248, ISPIRESCU, ap. GCR II, 376, DDRF, ZANNE, P. I, 597. *Pisica cu clopoței nu prinde șoarecele!* Cf. NEGRUZZI, S. I, 249, CARAGIALE, O. III, 33. *Cînd mița nu-i acasă Șoarecii joacă pe masă.* ZANNE, P. I, 548. *Lupul cînd îmbătrînește, atunci și șoarecii încalecă pe el.* id. ib. 514. *Moartea pisicilor, Bucuria șoarecilor.* id. ib. 599. *Dă foc casii ca să ardă șoarecii,* se spune despre cineva iute la mînie care este în stare să se expună oricărui risc, pentru a-și nimici dușmanul. Cf. id. ib. III, 82. *Trage ca șoarecele la borta lui,* se spune cu privire la tendința oamenilor de a prefera lucrurile cu care sînt obișnuiți. Cf. id. ib. I, 662. *Din pisică șoarece unde s-a mai pomenit.* id. ib. 601. *Șoarecii cînd au pace cu pisica, se primejduiesc bucatele* (= fără pază, averea e în pericol). Cf. id. ib. 660. *Cînd corabia se îneacă, șoarecii fug,* se spune despre cei ce părăsesc pe cineva care se află într-o situație dificilă. Cf. id. ib. V, 204. *Cotoiul s-a călugărit și s-a jurat că nu mai mănîncă șoareci,* se spune despre persoane cu deprinderi rele, care pretind că le vor părăsi. Cf. id. ib. I, 441. *Motanului bătrîn puii de șoareci îi plac,* se spune despre bărbații în vîrstă care caută să cîștige dragostea unor femei tinere. Cf. id. ib. 555. *Șoaricele a mîncat anafură și s-a făcut liliac,* se spune despre un parvenit. Cf. id. ib. VI, 478. *Îi joacă șoarecii-n călcîie,* se spune despre un om neastîmpărat. Cf. id. ib. II, 31. *Nici șoarecii nu mănîncă din mîna lui,* se spune despre un om zgîrcit. Cf. id. ib. 256. *N-are cu ce sătura un șoarece,* se spune despre cineva foarte sărac. Cf. id. ib. V, 23. *Hambarul gol nu are șoareci.* id. ib. III, 185. ◇ (Ca termen de comparație) *Pași amestecați: unii greoi, alții mărunți și ușori, ca de șoarece.* SADOVEANU, O. XIII, 468. *Cîrduri de păsărele... furnică pe jos ca niște șoareci de cîmp.* BART, E. 168. *Apucă o pătură și și-o pune în cap, continuînd să alerge prin încăpere, ca un șoarece prins în cursă.* H. LOVINESCU, T. 215. ◇ (În construcții comparative) *Brutarul cel cu cap de șoarece... avea o tăietură mare în umăr.* CAMIL PETRESCU, O. III, 333. *Un domn care tocmai ieșea s-a uitat la tine cu ochi de șoarece, pe după ochelari.* PAS, Z. I, 291. ◇ (Regional) *(De) a-i mița și șoarecele* v. m i ț ă **(I 1).** ◇ E x p r. **A trăi** (sau **a se iubi, a se avea** etc.) **ca șoarecele cu pisica** (sau **cu mița**) = a fi în relații foarte rele (unii cu alții), a trăi rău împreună. Cf. I. GOLESCU, ap. CADE. *Înainte se aveau ca șoarecele cu pisica.* SEBASTIAN, T. 84, cf. SCRIBAN, D., DM, ZANNE, P. IV, 516, 608. **A se juca** (sau **a glumi**) (**cu cineva**) **ca mița** (sau **ca pisica**) **cu șoarecele** = a-și bate joc de cineva ținîndu-l într-o situație incertă. Cf. I. GOLESCU, ap. DDRF. *Nu te juca cu mine... ca mîța cu șoarecele.* SADOVEANU, O. XIII, 784, cf. DM, ZANNE, P.I, 551. (Regional) **(Parcă) mi-au** (sau **ți-au, i-au** etc.) **mas șoarecii în pîntece** (sau **în burtă**), se spune pentru a arăta că cineva este foarte flămînd. *Ia mai îngăduiți oleacă, măi, zise Ochilă, că doar nu v-au mas șoarecii în pîntece.* CREANGĂ, P. 259, cf. PAMFILE, J. II, 166. *Doar nu ți-a hi mas numai ție șoarecii în pîntece.* HOGAȘ, DR. I, 289. *Cînd e flămînd, moldoveanul spune: „Parcă mi-au mas șoarecii în pîntece".* SADOVEANU, O. XX, 618. *Că nu ți-or fi mas șoarecii în burtă!* CIAUȘANU, GL., cf. ZANNE, P. II, 24, 391. **Ud** (sau **murat**) **ca un șoarece** sau, regional, **ud cum îi șoaricu** = foarte ud. *Pisicuța, murată ca un șoarece, tremura cum îi varga.* HOGAȘ, DR.I, 309, cf. 312. *Ud cum îi șoaricu.* ALR SN III h 844/551. **În gaură** (sau, regional, **în bortă**) **de șoarece** sau, regional, **în borta șoarecului** = într-un loc ascuns, care poate fi aflat cu multă greutate. *Dar nu cumva să faci de altfel, că nici în borta șoarecului nu ești scăpat de mine.* CREANGĂ, P. 212, cf. DM. (Regional) **Sătul ca șoarecele în biserică** = foarte flămînd. Cf. ZANNE, P. IV, 114. **Calic** (sau **sărac**) **ca șoarecele bisericii** (sau **din biserică, în biserică**) = foarte sărac. *Prin minte și șiretenie s-a înstărit, de unde mai înainte era calic ca șoarecele din biserică.* REBREANU, I. 427, cf. ZANNE, P.V, 569. **(Nici) cît să chiorăști un șoarece** sau **cît să orbești un șoarece chior** = foarte puțin. Cf. CARAGIALE, O.I, 96, ZANNE, P.II, 666. (Cu parafrazarea expresiei) *Ne-a dat o bucățică de pîne, cît ai scoate (mulțămi) ochii la un șoarece.* PAMFILE, J. II, 166. **Cînd se va împrieteni șoarecele cu pisica** = niciodată. Cf. ZANNE, P.I, 663. ◇ C o m p u s e: **șoarece-de-apă** (sau **-de-baltă**) = mic mamifer omnivor care trăiește în apropierea apelor *(Arvicola amphibius).* Cf. KLEIN, D. 421, LB, VALIAN, V., BARCIANU, ALEXI, W. *Multe mamifere (vidra, jderul de baltă, șoarecii și guzganii de baltă etc.), mai toate păsările acvatice... se hrănesc aproape exclusiv cu animale din elește.* ANTIPA, P. 55; **șoarece-alunar** = pîrș roșu *(Muscardinus avellanarius).* Cf. PĂCALĂ, M.R. 29.

2. (Regional; și în sintagmele *șoarice de pădure,* VALIAN, V., *șoarece roșu de pădure,* ALR I 1 192/768, *șoarece de moară,* ib. 1 192/231, 255, 768, *șoarec morărese,* ib. 1 192/595, 710, 720, 730, *șoarece mare,* ib. 1 192/231, 708, 725, 744, 748, 750, 760, 839, 934, 954, 980) Șobolan **(1).** ib. 1 192/230, 333, 375.

3. (Regional; și în sintagmele *șoarece mare de pădure,* KLEIN, D. 424, *șoarece de pădure,* LB, ALEXI, W., *șoarece mare,* POLIZU, *șoarece cu bot ascuțit,* BARCIANU) Chițcan *(Sorex araneus).* Cf. PĂCALĂ, M.R. 29, SIMIONESCU, F.R. 16, H VII 419.

4. (Regional; și în sintagma *șuarice cu arichi,* ALR I 1 055/679) Liliac *(Vespertilis murinus).* Cf. ib. 1 055/24, 900.

II. C o m p u s e: (Zool.; prin Munt. și Transilv.) **șoarece-chior** = cîrtiță *(Talpa europaca).* Cf. ALR I 1 174/200, 954; (prin Munt.) **șoarece-bălțat** = cățelul-pămîntului. H VII 170.

(Iht.) **șoarece-de-mare** = **a)** pește de mare, asemănător cu mihalțul **(1)** *(Motella tricirrhata).* Cf. CADE; **b)** limbă-de-mare *(Solea impar).* Cf. id. ib.

șoarece-de-bibliotecă = (adesea depreciativ) persoană care își petrece cea mai mare parte a timpului în bibliotecă, citind și studiind. *Greșala a fost numai în capul unor învierșunați și nemilostivi șoareci-de-bibliotecă.* SADOVEANU, O.XV, 270. *Complexa personalitate a lui Heliade cuprinde, alături de oratorul public și de profet, pe un om de texte, pe un șoarece-de-bibliotecă.* VIANU, A.P. 39. *Tipul intelectualului descărnat și al șoarecelui-de-bibliotecă: miop și scofîlcit.* VINEA, L.II, 38, cf. DM; **șoarece-de-birou** = birocrat. DM; (argotic) **șoarece-de-hotel** = hoț. Cf. BUL.FIL. II, 205.

III. (Regional; mai ales la pl.) Boală a cornutelor si a cailor, care se manifestă prin apariția unor umflături sub pîntece sau pe grumaz. V. ș o r i c e l **(II a).** *A făcut la gît șoarici.* ALR I 1 223/769. *Șoareci face la fălci cînd mănîncă paie.* ib. 1 223/872, cf. 1 223/130, 346, 353, 362, 386, 574, 876, 886, H XII 62, GLOSAR REG.

IV. (Regional) Soi de castravete mic, cu coada in spirală. Cf. CADE.

— Pl.: *șoareci.* — Și: **șoárec,** (regional) **șoárice, șoáric, șoárce** (VICIU, GL., ALR I 1 196/65), **șórice** (ALR I 1 191/140), **șárece** (ib. 1 191/158), **șárici** (ib. 1 191/93), **cioárce** (ib. 1 191/675, 1 196/675), **cioáric** (PASCU, C. 76, ALR I 1 191/596), **cioárice** (SCRIBAN, D.), (învechit, rar) **soárice** (POLIZU) s.m.

— Lat. **sorex, -icis.**

ȘOÁRIC s. m. v. **șoarece.**

ȘOÁRICE s. m. v. **șoarece.**

ȘOÁRTĂ s. f. v. **soartă.**

ȘOÁRȚĂ s. f. v. **șorț**[1].

ȘOAȘ s. m. v. **șoș.**

ȘOÁTĂ s. f. v. **șod.**

ȘOÁTĂR s. n. (Prin Ban., Transilv., Bucov.) Pietriș, prundiș. *Aci trebuie să fie fost odata o pietrarie, ceea ce deducem din șoterul (sfărimături de piatră) grămădit.* LIUBA-IANA, M. 48, cf. JAHRESBER. X, 209, CV 1950, nr. 11—12, 39. CHEST. IV 94/29, ALR I 396/24, 28, 87, 107, 118, 1 372/5, 9, 18, 24, 295, 370, 375, 388, 831, ALR II/I MN 31, 2 181/2, ALR II/105. *„Înaintea lesei se pune șutăr"... adică prundiș mărunt.* S.C. ȘT. (IAȘI), 1958, 148, cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 52, A III 8, MAT. DIALECT. I, 268, LEXIC REG. II, 81.

— Și: **șótăr, șódăr** (LEXIC REG. II, 81), **șútăr** s. n., **șútră** (ALR I 1 372/388) s. f., **soátăr** (CHEST. IV 94/29) s. n.

— Din germ. **Schotter.**

ȘOÁTIȚĂ s. f. (Regional; depreciativ) **1.** Persoană neglijentă. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

2. Persoană „ticăloasă". Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Pl.: ?

Etimologia necunoscută. Cf. ș o a c ă ț [1].

ȘOÁTRĂ s. f. (Regional) Gheată sau pantof uzat (Florești—Focșani). CV 1951, nr. 2, 35. *Avea în picioare niște șoatre.* ib.

— Pl.: *șoatre.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ș o t r o a g ă.

ȘOÁVĂ[1] s. f. **I. 1.** (Prin Olt. și nordul Munt.) Numele mai multor păsări răpitoare, de zi, din familia acvilidelor: **a)** uliu *(Accipiter gentilis).* BĂCESCU, PĂS. 164, cf. 209; **b)** uliu alb *(Circus macrourus).* id. ib. 164, cf. 215; **c)** gaie *(Milvus milvus).* id. ib. 161; **d)** acvilă țipătoare *(Aquila clanga)* id. ib. 161. Cf. VÎRCOL, V. 100, LEXIC REG. 38, MAT. DIALECT. I, 236. *Cîrîiau găinile a spaimă, cînd pe cer se văzu șovîlcind o șovă.* UDRESCU, GL. 258. ✦ (Regional) Femela șoimului **(I 1)** (Strehaia). Cf. CV 1952, nr. 2, 38.

2. (Regional) Cioară *(Corvus)* (Bistrița—Turnu Severin). LEXIC REG. 50.

II. (Regional; în forma *șovă*) **1.** Epitet depreciativ pentru o femeie certăreață (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. 258. *Mă-ntîlnii cu șova aia, ... mai să mă ia-n pene, că nu i-am plătit ziua.* id. ib.

2. Epitet depreciativ pentru o femeie grasă (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. 258.

— Pl.: *șoave.* — Și: **șóvă** s. f.

— Cf. scr. s o v a „bufniță".

ȘOÁVĂ[2] s. f. **1.** (Regional) Surpătură de teren produsă de ape. Cf. BARONZI, L. 120, CIHAC, II, 392, ALR I 394/744. ✦ Adîncitură mare pe drum. SCRIBAN, D.

2. (Regional) Vale strîmtă și adîncă (Șoimari—Ploiești). Cf. COMAN, GL., CHEST. IV 37/448

3. F i g. (Prin nordul Olt.; și în sintagma *pălărie șoavă*) Pălărie cu borul mare (și lăsat în jos). Cf. I. CR. IV, 306, MAT. DIALECT. I, 236.

— Pl.: *șoave.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ș o v a i.

ȘOBÁC s. n. v. **șabac.**

ȘOBDÉȘTE adv. (Regional) Săsește (Moftinu Mic—Carei). ALR II 2 883/334.

— Cf. ș v ă b e ș t e.

ȘOBÎRLÁN s. m. v. **șobolan.**

ȘOBÓL s. m. v. **sobol.**

ȘOBOLÁN s. m. **1.** Numele mai multor mamifere rozătoare omnivore, mai mari decît șoarecii **(I 1)**, cu coada lungă, acoperită cu solzi în formă de inele: **a)** (și în sintagmele *șobolan cenușiu,* SIMIONESCU, F.R. 51, LTR[2], DER, *șobolan morăresc,* SIMIONESCU, F.R. 51, LTR[2], *șobolan călător,* SIMIONESCU, F.R. 51, LTR[2]) rozător de culoare cenușie, care trăiește pe lîngă locuințe, hambare, depozite etc., unde provoacă mari stricăciuni; guzgan, (regional) cloțan, mițorgan *(Rattus norvegicus).* Cf. TDRG, CADE, DM; **b)** (și în sintagmele *șobolan negru,* SIMIONESCU, F.R. 51, LTR[2], DER, *șobolan de casă,* LTR[2]) rozător de culoare brună-neagră, cu coada mai lungă decît corpul *(Rattus rattus rattus)*; **c)** (și în sintagma *șobolan alexandrin,* LTR[2]) *Rattus rattus alexandrinus;* **d)** (și în sintagma *șobolan de cîmp,* LTR[2]) *Apodemus agrarius;* **e)** (și în sintagma *șobolan de apă,* LTR[2], DER) *Arvicola terrestris.* Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 353, LM. *Mișunii cei cu gropanele pline de grîne și șobolanii din smîrcuri ... toate i se arătau lui în cale.* ODOBESCU, S. III, 185, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 79, ȘĂINEANU, D.U., SCRIBAN, D. *S-au înmulțit cu anii Gîndacii lungi, păduchii, șobolanii.* ARGHEZI, VERS. 561, cf. H I 327, V 97, 375, VI 235, XIV 302, XVI 30, 104, XVIII 261, 283. *Erau șoareci și cloțani (șobolani) grozăvenie, mulți cîtă frunză și iarbă.* RETEGANUL, P. V, 6, cf. VÎRCOL, V. 12, IORDAN, L. M. 191, ALR I 1 192/5, 214, 746, 798, 803, 805, 808, 810, 820, 840, 842, 850, 856, 878, 932, A IX 5, GLOSAR REG. *Șobolan roșu în gaură neagră* (Piciorul în cizmă). PĂSCULESCU, L.P. 94. ◇ (În superstiții) *Cînd sînt șobolani mulți, asta înseamnează că are să fie lipsă, sărăcie.* ȘEZ. XII, 169. *Se crede că strigoii umblă și sub alte înfățișări, cum ar fi cele de iezi,... șobolani.* PAMFILE, DUȘM. 146. ◇ (Ca termen de comparație) *Dacă... nu veți fugi pe sub pămînt ca șobolanii, aici veți rămînea cu toții.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *O frumusețe de măgar, cenușiu ca un șobolan, un adevărat măgar de profet.* VINEA, L.I, 384. ◇ (Într-o construcție comparativă) *Cel cu cap de șobolan, brutarul Trică.* CAMIL PETRESCU, O.II, 460. ◇ F i g. *Fricoșii, ... șobolani care fug atunci cînd li se pare că se scufundă vaporul.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 4/4. ✦ (Regional) Șoarece **(I 1)** (Cilibia—Buzău). Cf. H II 49. ✦ Epitet pentru un escroc. *Șobolanii politici.* SCRIBAN, D. *Se creează astfel tot felul de ascunzișuri pentru șobolanii banului public.* CAMIL PETRESCU, O.III, 50.

2. (Prin Bucov.) Cîrtiță *(Talpa europaea).* Com. MARIAN.

3. (Regional) Iepure de casă *(Lepus cuniculus)* (Unirea—Călărași). H VIII 181.

4. (Art.; regional) Numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 146.

— Pl.: *șobolani.* — Și: (regional) **șobîrlán** (GLOSAR REG.), **șogolán** (ALR I 1 192/214, A IX 5), **sobolán** (COSTINESCU, CIHAC, II, 353, LM, BARCIANU, ALEXI, W., SCRI-

BAN, D., H XVI 30, VÎRCOL, V. 2, ALR I 1 192/746, 803, 805, 808, 810, 820, 840, 842, 350, 878, 932) s. m.
— **Şobol** + suf. *-an.*

ŞOBOLÁNCĂ s. f. Femela şobolanului **(1)**; şobolănoaică. *Procesul de îmbătrînire prematură ce urmează ablaţiei ovarelor la şobolancă poate fi împiedecat printr-un tratament plurihormonal.* PARHON, B. 172.
— Pl. : ?
— **Şobolan** + suf. *-că.*

ŞOBOLĂNÍME s. f. (Rar ; cu sens colectiv) Mulţime de şobolani **(1)**; totalitatea şobolanilor. Cf. ARGHEZI S. V, 91.
— **Şobolan** + suf. *-ime.*

ŞOBOLĂNOÁICĂ s. f. Şobolancă. *Sfranciogoaică, şobolonoaică, uloaică.* GR. S. VI, 137.
— Pl. : *şobolănoaice.* — Şi : (regional) **şobolonoáică** s. f.
— **Şobolan** + suf. *-oaică.*

ŞOBOLONOÁICĂ s. f. v. **şobolănoaică.**

ŞOC¹ s. n. **1.** Ciocnire, izbire bruscă şi violentă între două corpuri. Cf. ALEXI, W. *Pentru utilizarea raţională a maşinilor..., inversarea să se facă fără şocuri.* IOANOVICI, TEHN. 246. *Sculele nerevenite se rup adeseori la cele mai mici vibraţiuni sau şocuri.* ORBONAŞ, MEC. 63. *Pahare de Baccara... în şocurile lor întîmplătoare lansau tonuri prelungi.* ALAS 5 IX, 1937, 7/3, cf. LTR², DP, DM, DN². ◊ (Fiz.) *Undă de şoc* = undă caracterizată printr-o variaţie bruscă a vitezei, presiunii, greutăţii specifice şi temperaturii, datorită vitezei mai mici de propagare a variaţiilor de presiune care apar în fluid. *În general, producerea undelor de şoc se datoreşte unei variaţii finite de presiune, cauzată de prezenţa unui corp în fluid sau de o perturbaţie de altă natură.* LTR² XVIII, 255, cf. DP 711, DER IV, 767, M.D. ENC. ✦ (În sintagma) *Şoc termic* = procedeu tehnologic în procesul de fabricaţie a unor vase de laborator, produse refractare etc., care constă în răcirea bruscă a pieselor. Cf. LTR², DP, DER, M.D. ENC. ✦ (În l o c. a d j.) **De şoc** = (despre unităţi militare) care are de îndeplinit o misiune importantă şi dificilă în lupta ofensivă. *Muncitorii francezi uniţi au sfărîmat în ţara lor asaltul trupelor de şoc ale fascismului.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2391. (Prin lărgirea sensului) *Rămăsese să conducă echipa de şoc şi sabotaj în fabrica militarizată.* T. POPOVICI, S. 212.

2. (Fiziol. ; adesea urmat de determinări care indică felul). Stare patologică gravă, caracterizată printr-un dezechilibru fizic şi psihic, care poate fi provocată de agenţi de natură diferită (traumatism, operaţie, hemoragie, infecţie etc.); (şi în sintagma *şoc nervos)* dezechilibru acut al unor funcţiuni psihice, provocat de o emoţie puternică. *A avut... un şoc nervos.* SADOVEANU, O.XV, 56. *Nu mai poate fi vorba de un şoc emoţional care să o vindece.* VINEA, L.II, 71. *Ioana, ca oamenii care au suferit un şoc puternic şi-şi cîştigă deodată, sub lovitură, un calm nefiresc..., se duce să deschidă.* H. LOVINESCU, T. 312. *În caz de şoc simplu sau ajuns în faza de colaps vom hotărî care analeptice ne pot fi de folos.* BELEA, P.A. 271, cf. DM, DN². *Dacă pierderea de sînge este mai importantă, poate apărea lipotimie sau şoc.* ABC SĂN. 183, cf. DER, M.D. ENC. ✦ F i g. Impresie puternică, violentă. Cf. ALAS 14 III, 1937, 6/1. *Să băgăm spaima în ei. Surpriză şi şoc.* H. LOVINESCU, T. 284. *Şocul cel mare apăru cînd muri un tînăr de aceeaşi vîrstă cu el.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 16/2. *Şocul moral la constatarea defectuoasei organizări sociale confirmă negaţia filozofică.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 6/6.
— Pl. : *şocuri.*
— Din fr. **choc.**

ŞOC² s. n. **1.** (Învechit, prin Transilv. şi Munt.) Cantitate de şaizeci de obiecte de acelaşi fel care formau un tot. *Să aducă înainte toate catastifele în şog însămnate* (a. 1778). IORGA, S.D.XII, 97. *10 şocuri steclă măruntă cite 6 lei* (a. 1825). FURNICĂ, D.C. 303. *Care cu felurime sticlărie, şocuri. Cîtăţimea mărfurilor, buc[ăţi] 220* (a. 1833). DOC. EC. 540, cf. ALEXI, W., T. PAPAHAGI, C. L.

2. (Prin nord-estul Olt. ; în forma *şuc)* Grup de (20—60 de) oi. Cf. LEXIC REG. 86, GL. OLT.
— Pl. : *şocuri.* — Şi : (învechit) **şog,** (regional) **şuc** (LEXIC REG. 86, GL. OLT.) s. n.
— Din germ. **Schock.**

ŞOCÁ vb. I. T r a n z. A impresiona (neplăcut), a contraria prin vorbe, gesturi, atitudini etc. *Da! răspunse arhitectul puţin şocat de expresia „camarad".* CĂLINESCU, B.I. 159, cf. DM, DN². *Toate aceste acte şochează prin insolitul lor.* CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 3/3. *Frazele de o drăcească cruditate verbală ale lui Rabelais... nu m-au şocat.* ib. 1969, nr. 1 168, 1/6.
— Prez. ind. : *şochez.*
— Din fr. **choquer.**

ŞOCÁNT, -Ă adj. Care impresionează (neplăcut), care contrariază. *Tablourile devin foarte cuminţi, fără nimic prea revoluţionar ori prea şocant.* OPRESCU, S. 21. *Refuza să discute despre furtunile care, săptămînă de săptămînă, cu periodicitate şocantă ..., îi bîntuiau sufletul.* GALAN, B. II, 274.
— Pl. : *şocanţi, -te.*
— Din fr. **choquant.**

ŞOCAR subst. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. Com. din TURNU-MĂGURELE.
— Accentul necunoscut. — Pl. : ?
— Etimologia necunoscută. Cf. s o c.

ŞOCÁRE s. f. Acţiunea de a ş o c a şi rezultatul ei. *Ne aflăm în faţa unei specii de publicistică de senzaţie, care urmăreşte şocarea cititorului.* L. ROM. 1959, nr. 2, 97.
— V. **şoca.**

ŞOCÁT, -Ă adj. **1.** Impresionat (în mod neplăcut), contrariat. Cf. DM, DN².

2. Care a suferit un şoc¹ **(2)**; dezechilibrat psihic.
— Pl. : *şocaţi, -te.*
— V. **şoca.**

ŞOCÁTĂ s. f. v. **şucată.**

ŞÓCĂŢ s. m. v. **şoacăţ².**

ŞOCĂŢÉSC, -EÁSCĂ adj. (Familiar ; peiorativ ; ieşit din uz) De şoacăţ¹, al şoacăţilor¹, caracteristic şoacăţilor¹. *Terminaţiunea [cuvîntului „fofengher"]...e cam şocăţească.* ODOBESCU, S. III, 49, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.
— Pl. : *şocăţeşti.*
— **Şoacăţ¹** + suf. *-esc.*

ŞOCĂŢÉŞTE adv. (Familiar ; peiorativ ; ieşit din uz) Ca şoacăţii¹, în felul şoacăţilor¹. Cf. SCRIBAN, D.
— **Şoacăţ¹** + suf. *-eşte.*

ŞOCĂŢÍ vb. IV. T r a n z. (Familiar ; peiorativ ; ieşit din uz) ; complementul indică persoane) A face să devină şoacăţ¹. Cf. SCRIBAN, D.
— Prez. ind. : *şocăţesc.*
— V. **şoacăţ¹.**

ŞOCĂŢÍE s. f. (Familiar ; peiorativ ; ieşit din uz) Caracteristică a ceea ce este german ; p. r e s t r. accent german (în vorbire). *Prin pocita şocăţie a vorbirii sale româneşti a lăsat plăcute şi vesele suvenire.* ODOBESCU, S. III, 22, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM.
— Pl. : *şocăţii.*
— **Şoacăţ¹** + suf. *-ie.*

ŞOCHÉTE s. m. v. **şoacăţ².**

ŞOCHIÉŢ s. m. v. **şoacăţ².**

ŞOCÎRLÁT subst. v. **ciocîrlat.**

ŞOCÎ́T s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞOCÎ́TE s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞOCÎ́Ţ s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞOCOGÉN, -Ă adj. (Med.) Care provoacă şocuri¹ **(2)**. Cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 88, 1964, nr. 3, 263.

— Pl. : *şocogeni, -e.*

— De la **şoc¹**, după modelul unor cuvinte ca *electrogen, termogen.*

ŞOCOLÁDĂ s. f. v. **ciocolată.**

ŞOCOLÁTĂ s. f. v. **ciocolată.**

ŞOCOMÉTE s. m. (Prin Olt. şi Munt.) Bucata mare (de pîine, de mămăligă etc.). *Ce şocomete a băgat în gură copilul ăsta!* SCRIBAN, D., cf. I. CR. XIII, 83, RĂDULESCU-CODIN, LEXIC REG. II, 71. *Înghite nerlegul şocomeţii cît pumnul.* UDRESCU, GL.

— Pl. : *şocomeţi.* — Şi : **şugméte** (pl. *şugmeţe* LEXIC REG. II, 71) s. n. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş u c a t ă, ş u ş u m e t e.

ŞOCÓT s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞÓCOŢ s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞOD, ŞOÁDĂ adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Învechit, prin Ban.) Nebun **(I 4)**. Cf. ANON. CAR., DR. IV, 158, VI, 277.

2. (Transilv., Ban., Olt.) Amuzant, nostim **(3)**, caraghios ; ciudat, curios, bizar. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 421. *Pre cît şoadă, pre atîta dreaptă judecată au dat.* MAIOR, IST. 258/32, cf. LB, GT (1839), 141²/25, ISER. *Pentru cetăţile reg[eşti] privilegiate, episcopii susţineau teoria şoadă că aceiea tocma pentru că au titlu de regeşti, domnul lor este regele.* BARIŢIU, P.A.I, 288, cf. POLIZU, CIHAC, II, 391, LM, DDRF, GHEŢIE, R.M. *„De pot, fur podul jumătate!" Cu-acest gînd ... foarte şod, Voios Achim în fugă pleacă.* COŞBUC, P.II, 245, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DR.IV, 158, ŞĂINEANU, D.U., DR. VI, 277, CADE, PRIBEAGUL, P.R. 57, SCRIBAN, D. *Da' nana Tavie tot aşa de şoadă o fi?* LĂNCRĂNJAN, C. I, 12, cf. CONV. LIT. XX, 1018, REV. CRIT. III, 169. *A fost un om şi o muiere..., dar era cam şod lucru cu ei, că nu se prea înţelegeau nici chiar în ziua de Paşti!* CĂTANĂ, P.B.I, 41, cf. ŞEZ. VII, 183. *Împăratului nu i se împăru de aceastǎ treabă şoadă.* MERA, L.B. 112, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 61, VÎRCOL, M.88, GR. BĂN. 195, I.CR. V, 345, com. din TIMIŞOARA, DENSUSIANU, Ţ.H. 333, com. PAŞCA, GR. S. VI, 245, BL XIII, 116, ALR II/833, ALR SN V h 1 242, LEXIC REG. 10, 67. ◇ (Adverbial) *Lucru se încurcă neaşteptat de şod.* F (1872), 54. *Noi astăzi, venind pe cale, am păţit-o cam şod cu nişte oameni de omenie.* SEVASTOS, N. 327. *De ce te cheamă aşa de şod : Eduard Forţan.* BENIUC, V. CUC. 48. *Omului i se părea tare şod să se audă chemat peste vacarmul care se stîrnise.* V. ROM. august 1960, 66. *Vorbesc şod pe-acolo.* DENSUSIANU, Ţ.H. 226. *Era tare şod îmbrăcat.* GR.S.VI, 245. *Le zice tare şod.* ALR II/141. (E x p r.) **A-i fi** (cuiva) **şod** = a fi amuzat. Cf. GR. S. VI, 245. ✦ (Substantivat, m. ; în dicţionarele din secolul trecut) Bufon, măscărici. Cf. LB, ISER.

II. S. f. (Transilv., Olt.) Glumă ; poznă. Cf. LM, SCRIBAN, D., PLOPŞOR, V.O. 14, IZV. IV, nr. 3—4, 4. *Eşti bun de şoade.* GR.S. I, 138, cf. CV 1951, nr. 2, 34, ALR I 1 332/810. *Tot scrii cîti-o şoadă.* A III 8. ✦ (Regional) Minciună **(I 1)**. PAMFILE, DUŞM. 391. *Spune la şoade.* ALR SN V h 1 397/172.

— Pl. : *şozi, şoade.* — Şi : **şoátă** s. f. SCRIBAN, D. 1 286.

— Din magh. **sod**. Cf. DR. IV, 158.

ŞODÁŞ, -Ă adj. (Regional) Glumeţ ; poznaş (Bistriţa—Turnu Severin). LEXIC REG. 50.

— Pl. : *şodaşi, -e.*

— **Şoadă** (v. *şod*) + suf. *-aş.*

ŞODÁTIC, -Ă adj. (Prin vestul Transilv.) Glumeţ. Com. din FĂRCĂŞA—BLIUŞ, cf. TEAHA, C. N. 269.

— Pl. : *şodatici, -ce.*

— **Şod** + suf. *-atic.*

ŞODĂLẮU s. n. (Prin nord-estul Olt.) Os mare. Cf. LEXIC REG. II, 32.

— Pl. : *şodalaie.*

— De la **şold¹**. Cf. ş o d o l a n.

ŞÓDĂR s. n. v. **şoatăr.**

ŞODÉNIE s. f. v. **şozenie.**

ŞODÉŢ, -EÁŢĂ adj. (Regional) Vesel, glumeţ (Scărişoara—Abrud). ALR SN V h 1 242/95.

— Pl. : *şodeţi, -e.*

— **Şoadă** (v. *şod*) + suf. *-eţ.*

ŞODÍ vb. IV. I n t r a n z. (Ban. şi Olt.) A glumi. Cf. ANON. CAR., PLOPŞOR, V. O. 14.

— Prez. ind. : *şodesc.* — Şi : **şozí** vb. IV ANON. CAR.

— V. **şod.**

ŞODÎ́LC, -Ă adj. (Prin Ban. şi sud-vestul Transilv. ; depreciativ) Şchiop **(I 1)**. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 14, MAT. DIALECT. I, 268.

— Pl. : *şodîlci, -ce.*

— Cf. ş o v i l c, ş o l t i c.

ŞODÎLCÁIE s. f. (Regional ; depreciativ) Om şchiop (Marga—Caransebeş). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186.

— **Şodîlc** + suf. *-aie.*

ŞODÎLCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Olt. şi sud-vestul Transilv.) A şchiopăta **(1)**. Cf. PAŞCA, GL., ALR I 1 114/835.

— Prez. ind. : *şodîlcăi.*

— **Şodîlc** + suf. *-ăi.* Cf. ş o l d î l c ă i.

ŞODÓ s. n. v. **şodou.**

ŞODOLÁN s. n. (Prin Munt.) Şold¹ **(1)** (la animale). Cf. DR. V, 318, SCL 1963, 447, UDRESCU, GL. ✦ (Prin Munt., Olt. şi Transilv.) Femur (la animale) ; p. e x t. os (mare). *Aria şi Savelia şi Fotina... despărţiră-se şi se tăiară şi se lepădară de sfîntul trup besearecii lu Hristos, ca neşte şodolane împuţite şi urîte.* CORESI, EV. 183, cf. ALEXI, W., ALR II 5 656/105, LEXIC REG. 57, MAT. DIALECT. I, 236, UDRESCU, GL. ◇ E x p r. (Prin Transilv.) Ca **şodolanul** = rezistent, solid. Cf. MAT. FOLK. I, 236. *Lemnul e ca şodolanul.* ib.

— Pl. : *şodolane.*

— De la **şold¹**. Cf. ş o d ă l ă u.

ŞODOMÁN, -Ă adj. (Prin Transilv.) Hazliu, nostim **(3)** ; glumeţ, poznaş. *A fost un om şodoman.* MAT. DIALECT. I, 96, cf. LEXIC REG. II, 78. ◇ (Substantivat) *Ion e mare şodoman.* Com. din FRATA—TURDA.

— Pl. : *şodomani, -e.*

— **Şod** + suf. *-oman.*

ŞODOMĂNÍE s. f. (Regional ; mai ales la pl.) Glumă (Vîlcele—Turda). MAT. DIALECT. I, 96. *Ala-i bun de şodomănii.* ib.

— Pl. : *şodomănii.*

— **Şodoman** + suf. *-ie.*

ŞODÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Transilv. şi Olt.) Hazliu ; glumeţ. Cf. PLOPŞOR, V. O. 14, IZV. IV, nr. 3—4, 4, CV 1951, nr. 2, 34, ALR SN V h 1 242/172. ◇ (În descîntece) *De ce s-a deochiat : De gras ori de frumos, De slab ori de şodos.* CHEST. V 178/3. ✦ (Regional) Ciudat (Petrila). ALRT II, 267. *La priveg... fac mult'e feliuri d'e jocuri şodoasă.* ib.

— Pl. : *şodoşi, -oase.*

— **Şoadă** (v. *şod*) + suf. *-os.*

ȘODÓU s. n. (Cul.) Cremă preparată din gălbenuș de ou frecat cu zahăr, peste care se toarnă lapte fierbinte. Cf. S. MARIN, C. B. 323, UDRESCU, GL.
Pl. : *șodouri.* Și : **șodó.** (forme corupte) **șadău** (UDRESCU, GL.), **șatóu** (com. GRAUR), **șató** (com. IORDAN) s. n.
— Din fr. **chaudeau.**

ȘODRÓN s. n. v. **șotron.**

ȘODÚȚ, -Ă adj. (În dicționarele din secolul trecut) Diminutiv al lui ș o d **(I 2).** Cf. LB, ISER, LM 537.
— Pl. : *șoduți, -e.*
— **Șod** + suf. *-uț.*

ȘOF s. n. v. **șaf^2.**

ȘOFÁ vb. I. I n t r a n z. (Rar) A conduce un automobil. *Îi plăcea să șofeze.* STANCU, R. A. V, 151. *Tot orașul știe că eu șofez minunat.* T. POPOVICI, S. 252, cf. DN^2.
— Prez. ind. : *șofez.*
— Derivat regresiv de la **șofer.**

ȘOFÁJ s. n. Acțiunea de a conduce un automobil ; știința și tehnica acestei conduceri.
— Cf. ș o f a.

ȘOFÁRIU s. m. v. **șafar.**

ȘOFĂRÍE s. f. (Prin Transilv.) Funcția de șafar **(2).** *Zise întru sine șofariul : ce voi face, că Domnul va lua șofăriia de la mine?* N. TEST. (1648), 90^v 27.
— Pl. : *șofării.*
— **Șofariu** + suf. *-ie.*

ȘOFÉI s. n. (Ban., Transilv. și prin Olt.) Ciubăr ; cofă ; găleată (de lemn). Cf. LIUBA-IANA, M. 99, DAMÉ, T. 82, TDRG, PAMFILE, J. II, 168. *Stăpînul casei o întîmpină (pe paparuda) la poartă cu un șofei plin cu apă, pe care i-o toarnă în cap.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., GR. BĂN. *Du-te de ia un șufei de apă de la fîntîni din deal.* BOCEANU, GL., cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 194, CHEST. II 464/6, 7. *Merg după apă cu șofeiu.* ALR I 800/75, cf. 706/1, 9, 26, 28, 30, 69, 75, 79, 85, 1 059/1, 9, 26, ALR II 2 554/27, 29, 36, 3 367/76, 4 122/2, 27, 6 126/76, 6 132/27, ALR SN II h 414/76, ib. v h 1 325, CL 1965, 275. *Nu fi în tot șofeiul cauc, în tot blidul lingură, în toată fîntîna vadră* (= nu te amesteca nepoftit în conversație). Cf. NOVACOVICIU, ap. CADE. *În tot șofeiu vrei să fie cauc,* se zice cuiva pretențios și leneș. ZANNE, P. IV, 125. ✦ Căuș. Cf. SCRIBAN, D. 313, ALR II 6 141/76.
— Pl. : *șofeie.* — Și : **șoféu** (L. COSTIN, GR. BĂN. 194, CHEST. II 464/6 ; pl. și m. *șofei* L. COSTIN, GR. BĂN. 194), **șofíi** (ALR II 2 554/29), **șofíu** (TDRG, ALR I 1 059/9), **șuféi** s. n., **șuváie** (PAMFILE, J. II, 168) subst. pl., **soféi** (DAMÉ, T. 82, CL 1965, 275) s. n.
— Cf. germ. S c h ö p f e, rom. ș o f, ș o f e l.

ȘOFEIÉR s. m. (Prin Ban.) Meșter care face șofeie sau alte vase de lemn. Com. din BANAT.
— Pl. : *șofeieri.*
Șofei + suf. *-ar.*

ȘOFÉL s. n. (Prin vestul Transilv.) Ciubăr. Cf. ALRT II, 142, 332, ALR II/I MN 145, 3 918/316, ALR II 3 367/316, LEXIC REG. 67, 72. ✦ (Regional ; în forma *sofel*) Căuș (Ineu—Arad). Cf. ALR II 6 141/64.
— Accentuat și : *șófel.* LEXIC REG. 72. — Pl. : *șofele* și (m.) *șofeli* (ALR II/I MN 145, 3 918/316). — Și : **sofél** s. n. ALR II 6 141/64.
— Cf. germ. S c h a f f e l, rom. ș o f, ș o f e i.

ȘOFÉR s. m. Persoană cu calificare specială care conduce un automobil. Cf. CADE. *Șoferul răsuci... volanul.* REBREANU, R. I, 152. *Am cerut chiar șoferului să meargă mai încet la șanțuri.* CAMIL PETRESCU, U. N. 414. *Șoferul se apropiase și aștepta lîngă automobil.* C. PETRESCU, A. 369, cf. NOM. PROF. 7, 62. *Șoferul nici nu știe unde să oprească.* SEBASTIAN, T. 27. *Șoferul... încărcase bagajele.* TEODOREANU, M. II, 21 *Se cunoaște că sîntem în Vlașca..., a observat filozofic șoferul.* SADOVEANU, O. XV, 290, cf. IORDAN, L. R. A. 178, BUL. FIL. VI, 20. *Se ciocnesc două automobile. Un șofer din doi e mai vinovat.* ARGHEZI, P. T. 192. *Să-l văd la ochi pe șofer și-o vorbă numai să-i spun.* V. ROM. septembrie 1954, 23. *Îl văzu pe sergent stînd de vorbă cu șoferul de taxi.* VINEA, L. I, 214. *Numai Gheorghe, șoferul, nu dădea dovezi de plictiseală.* DEMETRIUS, A. 156. *Trimite un felinar șoferului! A rămas cu automobilul jos.* H. LOVINESCU, T. 160, cf. LTR^2. *Șoferul a stins farul Și a oprit mașina.* LABIȘ, P. 56, cf. DN^2, BARBU, Ș. N. 8. ✦ P. e x t. (Impropriu ; urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de", care arată felul autovehiculului) Persoană care conduce un autovehicul. *Am fost șofer de tanc.* STANCU, R. A. II, 266. *Șoferiu tractorului.* A III 17.
— Scris și : (după fr.) *șofeur.* — Pl. : *șoferi.*
— Din fr. **chauffeur.**

ȘOFÉRĂ s. f. (Rar) Șoferiță. Cf. UDRESCU, GL. *S-a făcut lelea șoferă.* id. ib.
— Pl. : *șofere.*
— **Șofer** + suf. *-ă.*

ȘOFEREÁSĂ s. f. **1.** Soție de șofer. UDRESCU, GL.
2. (Rar) Șoferiță. UDRESCU, GL.
— Pl. : *șoferese.*
— **Șofer** + suf. *-easă.*

ȘOFERÍE s. f. Meseria de șofer. *Asta, fără doar că pe valul sacalelor a învățat șoferia.* V. ROM. septembrie 1954, 24. ✦ Școală de șoferi. Cf. UDRESCU, GL. *Am urmat șoferia, am dreptul de șofer.* id. ib.
— **Șofer** + suf. *-ie.*

ȘOFERÍȚĂ s. f. Femeie care conduce un automobil ; (rar) șoferă, șofereasă **(2),** (franțuzism rar) șofeză.
Pl. : *șoferițe.*
— **Șofer** + suf. *-iță.*

ȘOFÉRȚE subst. (pl.) v. **șufețe.**

ȘOFÉU s. n. v. **șofei.**

ȘOFÉZĂ s. f. (Franțuzism rar) Șoferiță. Cf. BUL. FIL. VI, 19.
— Pl. : *șofeze.*
— Din fr. **chauffeuse.**

ȘOFÍI s. n. v. **șofei.**

ȘOFÍLĂ s. f. **1.** (Olt. și prin nord-vestul Munt. ; mai ales la pl.) Zdreanță, ruptură. *Din pricina lenevei, nu lega două-n tei : cămașa hartapale pe el;... iar minteanul șofile.* MUSCEL, 111. *M-au apucat cîinii fără băț și mi-au făcut hainele șofile (bucăți).* PAMFILE, A. R. 260, cf. DM. *N-avea decît o biată de cămașe făcută șofile.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 33, cf. CIAUȘANU, GL. *Făcui cămașa numai șofile.* COMAN, GL. *Umblă cu șofilele după el.* CV 1952, nr. 2, 37, cf. LEXIC REG. 38, II, 32. *A venit cu cămașa șofile.* UDRESCU, GL. ◇ E x p r. (Prin nordul Olt.) **A face șofilă** = a distruge. Cf. LEXIC REG. II, 32.
2. (Prin sudul Olt.) Fișie (de țesătură, de hîrtie etc.). Cf. LEXIC REG. 38.
3. (Prin nord-vestul Munt.) Bucată de țesătură întrebuințată în toată lățimea ei la confecționarea unui obiect. Cf. UDRESCU, GL. *Am făcut o cergă din trei șofile, ca să fie mai lată.* id. ib.
— Accentuat și : *șófilă.* LEXIC REG. 38. — Pl. : *șofile.* — Și : **șufílă** (CIAUȘANU, GL.), **ciohílă** (com. din PEȘTIȘANI—TÎRGU JIU), **sofílă** (accentul necunoscut) s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. scr. c o h a „(sort de) postav".

ȘOFILÍ vb. IV. T r a n z. și r e f l. (Prin Olt. și nord-vestul Munt.; complementul indică țesături, obiecte de îmbrăcăminte etc.) A (se) rupe, a (se) sfîșia. Cf. RĂDULESCU-CODIN, CIAUȘANU, GL. *S-a șofilit cearșaful de tot.* UDRESCU, GL.
— Prez. ind.: *șofilesc.*
— V. **șofilă.**

ȘOFILÍT, -Ă adj. (Prin Munt., despre țesături, obiecte de îmbrăcăminte etc.) Zdrențuit. *Un țigan ... cu o căciulă șiofilită în cap, ascultă și intră în primărie.* VISSARION, IL. 129.
— Pl.: *șofiliți, -te.*
— V. **șofili.**

ȘOFÍU s. n. v. **șofei.**

ȘOFÎLTÓC, -OÁCĂ adj. (Prin nord-vestul Munt.; și substantivat) (Persoană) care rostește defectuos anumite sunete. Cf. UDRESCU, GL. *Mă-ntîlnii cu șofîltoaca lui Gaie.* id. ib.
— Pl.: *șofîltoci, -oace.*
— Etimologia necunoscută.

ȘOFÎRCÁ vb. I v. **șovîrca.**

ȘOFÎRNÓG, -OÁGĂ adj. v. **șovîrnog.**

ȘOFÎRNOGEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Schilodeală. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: ?
— **Șofîrnogi** + suf. *-eală.*

ȘOFÎRNOGÍ vb. IV. T r a n z. și r e f l. (Prin nord-vestul Munt.) A (se) schilodi. Cf. UDRESCU, GL.
— Prez. ind.: *șofîrnogesc.*
— V. **șofîrnog.**

ȘOFÎRNOGÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Schilodit. Cf. UDRESCU, GL. *A venit șofîrnogit din război.* id. ib.
— Pl.: *șofîrnogiți, -te.*
— V. **șofîrnogi.**

ȘOFLÁN s. m. v. **șofran¹.**

ȘOFLÉICĂ s. f. v. **șofreică.**

ȘOFLÎ́NC s. n. v. **cioflîng.**

ȘOFLÎNCÁ vb. I. I n t r a n z. (Regional) A șchiopăta **(1).** Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ș o v î l c, ș o v î l c ă i.

ȘOFONÉR s. n. v. **șifonier.**

ȘOFRÁC s. m. **1.** (Bucov., Transilv. și Ban.) Pitulice *(Troglodytes troglodytes).* Cf. MARIAN, O. I, 301, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DOMBROWSKI, P. 415.
2. (Regional) Codălbiță *(Lanius collurio)* (Frătăuții Noi — Rădăuți). Cf. BĂCESCU, PĂS. 161.
— Pl.: *șofraci.* – Și **șofrág** (CADE), **sofrác** (BĂCESCU, PĂS. 161) s. m.
— Cf. scr. č v o r a k „graur", š v r a k a „coțofană".

ȘOFRÁG s. m. v. **șofrac.**

ȘOFRAGÍU s. m. v. **șofrangiu.**

ȘOFRÁN¹ s. m. Numele mai multor plante erbacee, dintre care unele sînt cultivate pentru substanțele lor colorante: **a)** (și în sintagmele *șofran bun*, BORZA, D. 54, 292, *șofran galben*, id. ib., *șofran de grădină*, id. ib., *șofran primăvăratic*, id. ib.) plantă cu bulbi, cu frunzele lungi și înguste și cu florile violete cu linii purpurii, din care se extrage o substanță folosită drept condiment, medicament sau colorant *(Crocus sativus).* Cf. ENC. ROM., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., LTR², BORZA, D. 54, 292; **b)** (și în sintagma *șofran de primăvară*, BORZA, D. 53, 292) plantă cu bulbi, cu flori galbene albe sau violete, care înflorește primăvara timpuriu; brîndușă de primăvară *(Crocus heuffelianus).* Cf. ENC. ROM., PANȚU, PL., CADE, LTR, BORZA, D. 53, 292; **c)** (și în sintagma *șofran de toamnă*, BORZA, D. 53, 292) plantă cu bulbi, cu flori albastre-liliachii care înfloresc toamna; șofrănel **(a)** *(Crocus banaticus).* Cf. ENC. ROM., PRODAN-BUIA, F. I. 577, BORZA, D. 53, 292; **d)** plantă cu bulbi, cu flori liliachii-violacee, maculate sub vîrf *(Crocus vernus).* Cf. MARIAN, CH. 9, PRODAN-BUIA, F. I. 577; **e)** (și în sintagma *șofran galben* PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 54, 292) mică plantă cu flori galbene-aurii; brîndușă galbenă *(Crocus moesiacus).* Cf. CADE, SIMIONESCU, FL. 12, LTR, PRODAN-BUIA, F. I. 577; **f)** (și în sintagma *șofran vărgat* PANȚU, PL., CADE) plantă cu bulbi comestibili, cu flori albe sau albăstrui; șofrănel **(d)**, brîndușă albă *(Crocus variegatus).* Cf. CADE, PRODAN-BUIA, F. I. 577; **g)** (și în sintagmele *șofran sălbatic*, COTEANU, PL. 29, BORZA, D. 41, 292, *șofran neadevărat*, GRECESCU, FL. 349, PANȚU, PL., LTR², *șofran de grădină*, BORZA, D. 41, 292, *șofran prost*, id. ib., *șofran roșu*, id. ib.) șofrănaș *(Carthamus tinctorius).* Cf. CIHAC, II, 383, BRANDZA, FL. 301, ENC. ROM., BULET. GRĂD. BOT. V, 57, CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 41, 292, CABA, SĂL.; p. r e s t r. floarea uscată (și pisată) a unora dintre aceste plante folosită drept condiment sau medicament; p. é x t. substanță de culoare galbenă obținută din floarea unora dintre aceste plante și folosită drept colorant. Cf. MARDARIE, L. 162. *16 pot(ronici) șofran* (a. 1738). BUL. COM. IST. IV, 72. *Au tîrguit... 4 loț șofran* (a. 1747). IORGA, S. D. XII, 45. *Puțintică apă văpsită cu șofran* (a. 1749). GCR II, 42/30. *La Văsiloia... 1 lot sofran* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67. *Negoț au primit... fain sofron..., camfor* (a. 1766). id. ib. 81. *Pentru cumpărături... 5 dramuri șoflan* (a. 1778). id. ib. VIII, 3. *Cere cuișoare, șofran de Beci* (a. 1779). id. ib. 81. *Ierburile cele mirositoare: săfranul, măgeranul.* ECONOMIA, 124/12, cf. KLEIN, D. 424. *Dintră alte creșteri în grădini: curechiul..., hemeiul, șafranul.* TOMICI, C. A. 33/14, cf. CLEMENS, LB. *Inul, cinepa, safranul, hămeiul.* AR (1829) 48¹/14, cf. VALIAN, V., COSTINESCU, LM. *Rachiul preparat de ea cu spirt, zahar, scorțișoară și șofran.* MARIAN, NA. 404, cf. DDRF, ȘIO I, 280. *Ca să aibă coloarea galbenă* [cozonacii], *multe femei pun în aluat zamă de șofran.* ȘEZ. VII, 34. *Ia unt de migdale..., rădăcină de sofran cîte 4 dr. Fă-le pe toate unsoare.* ib. VIII, 154, cf. ALEXI, W. *Caută... rădăcină de calofir un dram și sofran și să le pisezi toate la un loc.* ȘEZ. X, 61, cf. CANDREA, F. 296. *Șofranul sau safranul are niște flori galbene, din care se extrage coloarea galbenă-limonie.* PAMFILE, I. C. 224. *Se string măciuliile de șofran înflorit... și pe urmă se fierb.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 56. *Șofranul se dă... pentru calmarea tusei.* VOICULESCU, L. 275. *Atîrnau zeci și zeci de șiraguri îndoite de covrigi..., unii cu șofran, alții cu simit.* CAMIL PETRESCU, O. I, 486, cf. H II 142, III 243, 360, IV 84, XI 326, XII 259, XIV 103, PĂSCULESCU, L. P. 37. *Șofran nu poți găsi în orice prăvălie.* ZANNE, P. IV, 125. *Nu știe țiganul ce-i șofranul*, se spune despre cineva care nu știe să aprecieze valoarea unui lucru. Cf. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 142, PANN, ap. GCR II, 374, BARONZI, L. 51, DDRF, CADE, SCRIBAN, D., BENIUC, M. C. I, 191, TEODORESCU, P. P. 475, PĂSCULESCU, L. P. 37, FOLC. MOLD. I, 195, ZANNE, P. IV, 662, V, 172, 427. ◇ (Ca termen de comparație pentru „galben" sau „a se îngălbeni") *Ești la piele ca curcanul, Galben de gras, ca șofranul.* PANN, ap. CADE. *Panerul tău ce-i galben întocmai ca șafranul.* NEGRUZZI, S. II, 37. *S-a făcut roșu, apoi s-a îngălbenit ca șofranul.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 597. *Știuca, după cîtva timp, va îngălbeni ca șofranul și va muri.* ȘEZ. XIII, 135. *Casa... galbenă ca șofranul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 460. *Are limba galbenă ca șofranul.* STANCU, D. 28. *Căzuse la pat, gal-*

ben la faţă ca şofranul. VINEA, L. II, 26. ◇ Expr. (Regional) **A mînca şofranul** (cuiva) v. m î n c a (1).

— Pl. : *şofrani.* — Şi : (învechit şi regional) **şofrán,** (învechit) **şafrán, safrán, săfrán,** (învechit, rar) **şoflán, sofrón** s. m.

— Din slavonul шафранъ. — Pentru variantele cu s-, cf. şi germ. S a f r a n, fr. s a f r a n.

ŞOFRÁN[2] s. m. (Regional) Codălbiţă *(Lanius collurio).* Cf. CADE, DOMBROWSKY, P. 272, BĂCESCU, PĂS. 161, L. COSTIN, GR. BĂN. 194.

— Pl. : *şofrani.* — Şi : **şofráná** s. f. BĂCESCU, PĂS. 162.

— Cf. ş o f r a c.

ŞOFRANÁT, -Ă adj. v. **şofrănit.**

ŞOFRÁNĂ s. f. v. **şofran[2].**

ŞOFRÁNCĂ s. f. (Prin Bucov.) Masă[1] ţărănească, rotundă şi joasă. LEXIC REG. II, 126.

— Pl. : *şofrănci.*

— Cf. s o f r a.

ŞOFRANCIÓG s. m. (Regional) Codălbiţă *(Lanius collurio)* (Căciulăteşti—Corabia). BĂCESCU, PĂS. 162.

— Pl. : *şofranciogi.*

— De la **şofran[2],** prin contaminare cu *sfrincioc.*

ŞOFRANGÍU s. m. (Învechit, rar) Negustor de şofran[1]. *Avînd datorie la State şofrangiul, s-au fost tocmit cu dînsul* (a. 1708). IORGA, B. R. 255, cf. VALIAN, V.

— Pl. : *şofrangii.* — Şi : **şofragíu** s. m. VALIAN, V.

— **Şofran[1]** + suf. *-giu.*

ŞOFRANÍU, -ÍE adj. v. **şofrăniu.**

ŞÓFRĂ s. f. (Iht. ; regional) Obleţ **(II)** *(Alburnus lucidus)* (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR II 6 236/219.

— Pl. : *şofre.*

— Etimologia necunoscută.

ŞOFRĂCÚŢ s. m. (Prin Bucov.) **1.** Pitulice *(Troglodytes troglodytes).* Cf. ENC. ROM. II, 982, TDRG 1 454.

2. Codălbiţă *(Lanius collurio).* Cf. MARIAN, O. I, 304, BĂCESCU, PĂS. 162.

— Pl. : *şofrăcuţi.*

— **Şofrac** + suf. *-uţ.*

ŞOFRĂNÁ vb. I v. **şofrăni.**

ŞOFRĂNÁR s. m. (Învechit, rar) Negustor de şofran[1]. Cf. LB.

— Pl. : *şofrănari.* — Şi : **şofrănáriu** s. m. LB.

— **Şofran[1]** + suf. *-ar.*

ŞOFRĂNÁRIU s. m. v. **şofrănar.**

ŞOFRĂNÁŞ s. m. Plantă oleaginoasă din familia compozeelor, cu flori galbene, din care se extrage o substanţă colorantă ; şofran[1] **(g),** şofrănel **(b)** *(Carthamus tinctorius).* Cf. BRANDZA, FL. 301, GRECESCU, FL. 349, ALEXI, W., TDRG, PANŢU, PL., CADE, DM, BORZA, D. 41, 292, PRODAN-BUIA, F. I. 526.

— Pl. : *şofrănaşi.*

— **Şofran[1]** + suf. *-aş.*

ŞOFRĂNÁT, -Ă adj. v. **şofrănit.**

ŞOFRĂNÉL s. m. Numele mai multor plante erbacee : **a)** plantă cu bulbi, cu flori albastre-liliachii care înfloresc toamna ; şofran[1] **(c)** *(Crocus banaticus).* Cf. PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 53, 292, DM ; **b)** şofrănaş *(Carthamus tinctorius).* Cf. LB, CIHAC, II, 383, LM, DDRF, BRANDZA, FL. 301, GRECESCU, FL. 349, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 41, 292, DER ; **c)** brînduşă de primăvară *(Crocus heuffelianus).* Cf. PANŢU, PL., CADE ; **d)** plantă cu bulbi comestibili, cu flori albe sau albăstrui ; şofran[1] **(f),** brînduşă albă *(Crocus variegatus).* Cf. BORZA, D. 54, 292 ; **e)** plantă cu tulpină înaltă, ţepoasă, cu flori învoalte ; (regional) crăpuşnic *(Cirsium furiens).* id. ib. 48, 292. *Adunase ele o mulţime de roze, de şofrănei, de viorele.* ODOBESCU, S. III, 279, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl. : *şofrănei.* — Şi : (învechit şi regional) **şăfrănél** (CIHAC, II, 383, BORZA, D. 41), (regional) **şofronél** (DAMÉ, T. 186), (învechit, rar) **safranél** (LM) s. m.

— **Şofran[1]** + suf. *-el.*

ŞOFRĂNÍ vb. IV. T r a n z. (Complementul indică preparate culinare) A condimenta sau a colora cu ofran[1]. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 424, LB, LM, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D.

— Prez. ind. : *şofrănesc.* — Şi : (rar) **şofrăná** (TDRG) vb. I, (învechit, rar) **safraní** (LM) vb. IV.

— V. **şofran[1].**

ŞOFRĂNÍT, -Ă adj. **1.** (Despre preparate culinare) Condimentat sau colorat cu şofran[1]. Cf. LB, COSTINESCU. *Întîi ducea la masă fiertura, de obicei cu fidea or cu stelişoare şi totdeauna bine şofrănită.* PITIŞ, ŞCH. 153, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Vestitele sarmale săcelenești, cu orez şofrănit.* MOROIANU, S. 81, cf. SCRIBAN, D. *Bucate preparate, Şofranate, Pentru dumneavoastră gătate.* SEVASTOS, N. 284. *Loc la masă că-i făcea, Bune bucate punea, Tot bucate şofrănite.* PĂSCULESCU, L. P. 241. *Îi aducea O găină friptă, D-afar'şofrănită.* BALADE, III, 104.

2. (Regional) Şofrăniu. CIAUŞANU, V. 201.

— Pl. : *şofrăniţi, -te.* — Şi : (rar) **şofranát, -ă, şofrănát, -ă** (SCRIBAN, D. 1283, DM), (învechit, rar) **şafranát, -ă** (COSTINESCU) adj.

V. **şofrăni.**

ŞOFRĂNÍU, -ÍE adj. De culoare galbenă, ca cea a şofranului[1] ; (regional) şofrănit **(2).** Cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 383, LM, MARIAN, CH. 54, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CHIRIŢESCU, GR. 254. *Trecurăm într-o încăpere... îmbrăcată toată, pereţi şi mobile, în mătase şofranie.* M. I. CARAGIALE, C. 63, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl. : *şofrănii.* — Şi : **şofraníu, -íe,** (învechit) **şafraníu, -íe** (COSTINESCU, CIHAC, II, 383, LM 514), **safraníu, -íe** (LM, CHIRIŢESCU, GR. 254) adj.

— **Şofran[1]** + suf. *-iu.*

ŞOFRÉICĂ s. f. (Bucov. şi Maram.) Deschizătură circulară în acoperişul unei barăci, colibe etc., prin care iese fumul. Cf. ARVINTE, TERM. 168, GLOSAR REG., LEXIC REG. II, 117. ✦ (În forma *şofleică)* Deschizătură proeminentă în acoperiş, prin care se bagă fînul în pod. Cf. ARVINTE, TERM. 72.

— Pl. :? — Şi : **şofléică** (ARVINTE, TERM. 72), **sofrécă** (LEXIC REG. II, 117 ; pl. *sofreci* ib.), **ciofléică** (ARVINTE, TERM. 168), **juvléică** (id. ib.) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. s o f r u[2].

ŞOFRÎNÁR subst. (Regional) Şifonier **(2)** (Şuşca —Moldova Nouă). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187.

— Pl. :?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o f o n e r.

ŞOFRÎNGÁR s. m. v. **cioflingar.**

ŞOFRÓC s. n. v. **şloiroc.**

ŞOFRÓN s. n. v. **şopron.**

ŞOFRONÉL s. m. v. **şofrănel.**

ŞÓFRU[1] s. n. v. **sfor.**

ŞÓFRU[2] s. n. v. **şopron.**

ŞOG s. n. v. **şoc[2].**

ŞÓGĂR s. m. v. **şogor.**

ŞOGÎRŢ s. m. v. **şăgirt.**

ŞOGOÁRĂ s. f. (Regional) Cumnată (Coica – Beius). ALR I/II h 264/305.
— Pl. : *şogoare*.
— **Şogor** + suf. *-ă*.

ŞOGOLÁN s. m. v. **şobolan.**

ŞÓGOR s. m. (Regional, mai ales în Transilv.) **1.** Cumnat. *Am primit cu Dumitru Coinac galben(i) 3 . . . de la Dumitru Cozma, şogorul său* (a. 1767) IORGA, S. D. XII, 82, cf. LB. *Sărut mîna şi la şogorul Simon şi la şogoriţa Cica* (cca 1820–1830). IORGA, S. D. XII, 210, cf. ISER, POLIZU, LM, MÎNDRESCU, UNG. 104, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Şogore Sofroane, aş avea o vorbă cu tine.* T. POPOVICI, S. 152, cf. CL 1958, 71, L. ROM. 1959, nr. 1, 47, SCURTU, T. 213. *Na, şogore, banii ţie, Sora să-ţi fie soţie.* GT (1889), 235. *Ia-ţi, şogore, nevasta Şi bani pe lîngă dînsa.* BIBICESCU, P. P. 282, cf. BÎRLEA, B. 27, L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ALR I/II h 263, ALR SN VI h 1 577, A I 12, 13, 20, 21, 22, 23, 35, II 12, III 13.

2. Rudă prin alianţă. *În multe ţinuturi locuite de români „şogor" se întrebuinţează pentru a arăta o înrudire mai îndepărtată.* MÎNDRESCU, UNG. 104, cf. H XVII 426, XVIII 5, ALR I/II h 166, SCL 1955, 146.

3. Termen prin care un bărbat se adresează unui prieten de aceeaşi vîrstă ; epitet glumeţ pentru un bărbat, considerat în raport cu alt bărbat, atunci cînd amîndoi întreţin relaţii de dragoste cu aceeaşi femeie. Cf. MÎNDRESCU, UNG. 104, SCURTU, T. 213. *Însura-m-aş însura Şi urîtă nu mi-aş lua; Dar nici frumoasă nu-mi place, Că prea mulţi şogori îmi face !* JARNÍK–BÎRSEANU, D. 453. *Şogore, muierea ta Face bine altuia; Face ţie, Cît şi mie.* MAT. FOLK. 1024. *Ai purtat pană verde, Să fii dragă cui te vede. Că eu cu cîţi mă-ntîlnesc, Ei toţi şogori mă numesc.* BUD, P. P. 30, cf. FOLC. TRANSILV. I, 196. *Nevasta care-i frumoasă Prăseşte şogori la casă.* UDRESCU, GL.
— Accentuat şi : *şogór.* LB, TDRG, ALR I/II h 263, ALR SN VI h 1 577, A I 12, 13, 20, 22. — Pl. : *şogori.* — Şi : **şógăr** s. m. A III 13.
— Din magh. **sógor.**

ŞOGORÁN, -EÁNĂ s. m. şi f. (Transilv., Ban.) Cumnat. Cf. SCURTU, T. 214, ARH. OLT. III, 391, L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ALR I/II h 264.
— Pl. : *şogoreni, -e.*
— **Şogor** + suf. *-an.*

ŞOGORÍME s. f. (Transilv. ; cu sens colectiv) Mulţime de prieteni. Cf. SFC I, 68, SCURTU, T. 214.
— **Şogor** + suf. *-ime.*

ŞOGORÎNŢĂ s. f. v. **şogoriţă.**

ŞOGORÍŢĂ s. f. (Ban., Transilv., Maram.) Cumnată. *Sărut mîna şi la şogoru Simon şi la şogoriţa Cica* (cca 1820–1830). IORGA, S. D. XII, 210, cf. ISER, CADE, SCURTU, T. 213, 214, ALR I/II h 264.
— Accentuat şi : *şógoriţă.* CADE, DM, SCURTU, T. 213, 214. — Pl. : *şogoriţe.* — Şi : **şogorînţă** s. f. SCURTU, T. 214, ALR I/II h 264/283.
— **Şogor** + suf. *-iţă.*

ŞÓHA adv. v. **şohan.**

ŞOHÁN adv. (Transilv., Maram. ; şi în l o c. a d v. **şohan odată**) Niciodată. *Şoha nu l-am îndrăgit* (a. 1768). SCL 1960, 516, cf. KLEIN, D. 425, MÎNDRESCU, UNG. 105, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *N-oi fi tînăr eu . . ., Dar mai ţin cu vremea pasul, Nu mă dau bătut şuhan.* BENIUC, M. 62. *Mie mîndră nu-mi trebuie ! Di-oi mai dieci vrun an, Nu-mi va trebui şuhan !* PAULETI, C. 69. *Pare-mi noaptea cît un an, Pe badea nu-l uit şuhan.* MÎNDRESCU, L. P. 85. *Cu mîndra care o am N-oi vedea raiul şuhan.* F (1887), 522, cf. BUGNARIU, N. *Sămănat-am măgheran Şi n-o răsărit şohan.* RETEGANUL, TR. 129, cf. CONV. LIT. XXII, 1111. *Să-mi dai binele lumii, Cum am fost, şohan n-oi hi.* ŢIPLEA, P. P. 36. *Eu şohan nu cin la masă, Fără cin plîngînd prin casă.* BUD, P. P. 25, cf. ŞEZ. XII, 199, CABA, SĂL. *Păcuraru o spus : „nu mă măi apropii şuhan ca să mă prinzi".* DENSUSIANU, Ţ. H. 103. *Tu, fată de bocotan, Ţipă colţii de la stan, Nu ţi-i mărita şohan.* BÎRLEA, C. P. 236, cf. ŞEZ. XX, 42. *Nî-o-ai ţîpat pă măiran Eu să n-am năroc şohan.* T. PAPAHAGI, M. 5, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187, com. DRĂGANU, IZV. V, nr. 2–3, 15. *Ciobanul care-i cioban Nu mere-acasă şuhan, Ci stă cu oiţele.* POP., ap. PRECUP, P. 33. *Pînă atunci n-o ieşit şohan om de aici din sat (cu plugul).* ARH. FOLK. I, 181. *Dac-oi bătrîni, Şuhan n-oi întineri.* ALRT II, 160. *Iarnă mare ca asta n-am pominit şohan.* ALR I 307/140, cf. 799/98, 1 500/337. *N-o avut prunci şohan.* ALR II/I h 142/325, cf. ALR II 3 157/219, 260, 279, 334, 362, MAT. DIALECT. I, 268. *Şohan n-am fost acolo.* L. ROM. 1961, nr. 2, 130. *Nu-ţi mai deschizi uşa şohan.* LEXIC REG. II, 81. ◇ (Întărit prin „şuhănită") *Şuhan şuhănită nu-ţi mai calc în casă.* MAT. DIALECT. I, 97.
— Accentuat şi : *şóhan.* ALR II/I h 142, ALR II 3 157/279, 331. — Şi : **şóha**, **şuhán** (accentuat şi *şúhan* DENSUSIANU, Ţ. H. 103, ALRT II, 160, ALR II 3 157/260, 362, ALR II/349, 353, 574) adv.
— Din magh. **soha n**[em].

ŞOHĂNÍT adv. (Transilv., Maram.) Niciodată. Cf. MÎNDRESCU, UNG. 105, CADE. *Să-ncungiori lumea Noauă ai cu noauă cai, Şohănit noroc să n-ai.* ŢIPLEA, P. P. 62, cf. BUD, P. P. 82, CABA, SĂL. *Capul de fată fecioară, Dacă-l ninge-ntăie oară, Şohănită nu-l dezvară.* BÎRLEA, M. 33, cf. T. PAPAHAGI, M. 9. *I-o spus că şuhănit n-a mai avea treabă cu ea.* MAT. DIALECT. I, 97. *Nu mă mai duc şohănit acolo.* ib. 268. ◇ (Întăreşte pe „şohan") *Şuhan şuhănită nu-ţi mai calc în casă.* ib. 97.
— Accentuat şi : *şóhănit.* MAT. DIALECT. I, 268. — Şi : **şohănítă**, **şuhănítă** adv.
— De la **şohan.**

ŞOHĂNÍTĂ adv. v. **şohănit.**

ŞOÍHI, -ÍIE adj. v. **şovîi.**

ŞOI[1] s. n. v. **şui[6].**

ŞOÍ[2] vb. IV v. **şioi[2].**

ŞOÍ[3] vb. IV v. **şuia[2].**

ŞOIÁN s. m. (Neobişnuit) Şoimar. Cf. DDRF.
— Pl. : *şoiani.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOIBÁR s. m. v. **şaibar.**

ŞOICÁN s. m. (Prin Mold.) **1.** (Depreciativ) Persoană care mănîncă şi bea mult. Cf. SĂGHINESCU, V. 70, PASCU, S. 294.

2. Persoană voinică şi frumoasă. *În valea hulpascî Iací sî-n-tîmpla Un hoţ ş-un şoican Calari pî-on cal.* VASILIU, C. 68, cf. BALADE, II, 504.
— Pl. : *şoicani.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o l o c a n, ş o i t a n[2].

ŞÓIER s. n. v. **şuier.**

ŞOIERÁ vb. I v. **şuiera.**

ŞOIM s. m. **I. 1.** Numele mai multor păsări răpitoare, de zi, din familia falconidelor : **a)** (şi în sintagmele *şoim călător*, ENC. ROM., BĂCESCU, PĂS. 162, LINŢIA, P. II, 128, 133, VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 7, *şoim migrator*, BĂCESCU, PĂS. 162) pasăre cu capul şi gîtul negre, cu spatele cenuşiu-albăstrui şi cu partea ventrală alburie cu numeroase dungi transversale *(Falco peregrinus peregrinus).* Cf. CIHAC, II, 528, MARIAN, O. I, 92, ENC. ROM., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DER ; **b)** (şi în sintagmele *şoim de dumbravă*, BĂCESCU, PĂS. 162, VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 7, 8, *şoim dunărean*, BĂCESCU, PĂS. 162, LINŢIA, P. II, 139, VÎN. PESC. 1962,

nr. 10, 8, DER, *șoim sacru*, BĂCESCU, PĂS. 162, LINȚIA, P. II, 139, *șoimul sfrînciogilor*, BĂCESCU, PĂS. 163) pasăre de culoare brună-cenușie, cu marginea penelor ruginie *(Falco cherrug cherrug)*. Cf. LINȚIA, P. II, 139, DER; **c)** (și în sintagmele *șoimul rîndunelelor*, CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINȚIA, P. II, 147, *șoim de vară*, CADE, BĂCESCU, PĂS. 162, LINȚIA, P. II, 147, *șoimul ciocîrliilor*, CADE, LINȚIA, P. II, 147, *șoimul ciocîrlanilor*, BĂCESCU, PĂS. 162) pasăre asemănătoare cu șoimul de dumbravă, care se hrănește mai ales cu rîndunele; erete *(Falco subbuteo subbuteo)*; **d)** (și în sintagmele *șoim de iarnă*, BĂCESCU, PĂS. 162, LINȚIA, P. II, 149, *șoim pitic*, BĂCESCU, PĂS. 162) pasăre cu capul, gîtul și spatele albastre-cenușii cu dungi negre și cu pîntecele galben-roșcat cu pete brune; erete de iarnă *(Falco columbarius aesalon)*. *Să nu mîncați... barza și șoiumul și cîte-i samănă lui.* BIBLIA (1688), 137^1/7. *La primblări și vînaturi cu șoimi și cu ogari pururea îmbla.* N. COSTIN, LET. II, 62/22. *Lîngă cuibul șoiumului porumbul puii să-și scoață.* CANTEMIR, IST. 66. *Purta în cap și pene de șoim.* C. CANTACUZINO, CM I, 78, cf. EUSTATIEVICI, GR. RUM. 31^r/13, KLEIN, D. 424, BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V. *Deschiseră vistieriile lui Darie și găsiră doaosprezece turnuri pline de galbeni... și zece mii de șoimi.* ALEXANDRIA, 87/20, cf. ISER, POLIZU, ALEXANDRESCU, O. I, 102, PETRI, V. *Lîngă acest sat se află o stîncă... renumită din vechime pentru culcușul șoimilor.* I. IONESCU, M. 96, cf. PONTBRIANT, D. *Să vezi șoimul de pe stîncă Cum se-nalță, se izbește Peste corbul ce zărește.* ALECSANDRI, P. I, 17, cf. COSTINESCU, LM. *Locuințele lor... se compun mai adesea de căscioare de piatră aninate de stînci, ca cuiburile de șoim.* ODOBESCU, S. I, 227. *Șoimii... se învîrtesc în spirale gigantice, ascendente.* CARAGIALE, O. III, 88. *Șoimul... se-ntrebuința de către strămoșii noștri nu numai la vînătoare de paseri, ci de multe ori era dus chiar și pe cîmpul de luptă, în războaie.* MARIAN, O. I, 105. *Prin aer zboară șoimii.* COȘBUC, P. I, 279, cf. ALEXI, W., TDRG, C. PETRESCU, S. 226. *Șoimul... e pasărea care mai servește încă la vînătoarea domnească.* SIMIONESCU, F. R. 167. *Ieși asupra cîmpiei un șoim sprinten, care rămase plutind în văzduh.* SADOVEANU, O. XIII, 251. *Căpitanul își cumpărase șoimul de la un turc.* BART, S. M. 65, cf. ARGHEZI, VERS. 127. *Afar-a ieșit, Șoimii și-a zăvorît, Cînii și-a legat.* TEODORESCU, P. P. 19. *Chema șoimii și ogarii Și pleca la vînătoare.* PĂSCULESCU, L. P. 20. *Decît un an cioară mai bine o zi șoim.* Cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 166, ZANNE, P. I, 5. ◇ (Ca termen de comparație, cu aluzie la agerimea păsării) *Cîte unul mai sprinten Se repezea ca un șoim pînă sub zdrențele lui Zobie.* DELAVRANCEA, T. 123. *Mișca copitele Ca șoimii aripele.* ALECSANDRI, P. P. 107. *Ei, dacă vedeau, Aripi își făceau,... Ca șoimii zburau.* PAMFILE, C. Ț. 24. ◇ (Într-o construcție comparativă) *Printre rotocoalele de fum ale propriului trabuc, profilul de șoim al lui Filip se înălța solemn și blînd.* VINEA, L. I, 144. ◇ F i g. *Cei umiliți în trudă și-n răbdare... Așteaptă stolul șoimilor albaștri.* ARGHEZI, VERS. 51. *Zadarnic s-au trudit mișeii... Să țină șoimii-n colivie, Să lege-n lanțuri primăvara.* BENIUC, V. A. II, 322. *Nu rîmelor morții bolnave, Ci șoimilor vieții în zbor Li-s căile lumii deschise.* FRUNZĂ, Z. 16. ◇ C o m p u s: **șoim-bîtlănos** = gaie neagră *(Milvus migrans migrans)*. Cf. MARIAN, O. I, 171, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 162.

2. (Și în sintagma *șoim de munte*) Epitet pentru un bărbat curajos, viteaz, semeț. Cf. COSTINESCU. *Au... umblat atîtea neamuri să puie mîna pe noi. Da nu ne-am dat. Șoimi de munte, domnule!* VLAHUȚĂ, O. A. II, 97, cf. SCRIBAN, D. *Șoim vestit este Vîlcan.* TEODORESCU, P. P. 554. ◇ (În poezia populară) *Șoim de codru* = haiduc. Cf. F (1887), 439. *Dacă văzui și văzui Șoim de codru mă făcui Și de cînd m-am haiducit Drag îmi e drumul cotit.* ANT. LIT. POP. I, 57.

3. (Popular) Epitet pentru un cal sprinten, aprig. Cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Șoimul vesel necheza, Zborul iute-și repezea.* ALECSANDRI, P. P. 113. *Ștefan Vodă... se aruncă pe șoimul său.* MARIAN, T. 274.

II. (Art.; în credințele populare) „Vîntul cel mai de sus care e și pe ce[e]a lume, de-asupra noastră". PAMFILE, VĂZD. 43.

— Pl.: *șoimi*. — Și: (învechit) **șoium** (accentul necunoscut) s. m.

— Din magh. **sólyom.**

ȘOIMÁN, -Ă subst., adj. **I.** S. m. (Popular) Augmentativ al lui ș o i m.

1. Cf. ș o i m **(I 1)**. Cf. MARIAN, O. I, 118. DDRF. ENC. ROM., ALEXI, W., CADE, PAMFILE, CR. 89, BĂCESCU, PĂS. 162. *La cuibul șoimanului Țipă puiul corbului.* TEODORESCU, P. P. 614. *Fă-mă, Doamne, un șoiman, Ca să trec cîmpii și munții.* FOLC. MOLD. I, 481. *Șoiman el, nici vînt n-adie, și-i curg penele,* se spune despre un om laș. Cf. ZANNE, P. IX, 717. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *I aș aduce cu un dar Un șoiman de armăsar.* ALECSANDRI, P. II, 177.

2. (Și în sintagma *șoiman de munte*) Cf. ș o i m **(I 2)**. *Juni ostași ai țării mele..., Dragii mei vultani de cîmpuri, dragii mei șoimani de munte!* ALECSANDRI, POEZII, 465, cf. MARIAN, O. I, 118, DDRF. *Pînă n-o închide ochii șoimanul, să nu vorbim decît boierilor cu meteahnă.* DELAVRANCEA, A. 55, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM.

3. Cf. ș o i m **(I 3)**. Cf. DM.

II. Adj., subst. **1.** Adj. (Popular) Strașnic; minunat; extraordinar. *Peste ocean șoimanul s-are Strălucea dosielelor ostroave.* BUDAI-DELEANU, Ț. 214, cf. ISER. *O ploaie șoimană a îndreptat recolta pierdută.* COSTINESCU. *Cînd cade cîte o pustie de ploaie sărată pe șoimanele bucate, le pălește foile.* DELAVRANCEA, T. 142. *Un voinic, după cîntecele noastre poporane, e căpitan șoiman.* MARIAN, O. I, 117. *Porumb șoiman.* DDRF. *Ares atunci omora pe-un oștean cît un brad, pe Perifas, Cel mai șoiman din Etoli.* MURNU, I. 110, cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 166, CADE. *Un șoiman mehedințel, Care știe să chitească, Rîndunica s-o lovească.* ALECSANDRI, P. P. 292. ◆ (Substantivat, f. art.; prin nord-estul Munt.) Epitet pentru ploaie, considerată ca forță supranaturală. Cf. CV 1949, nr. 9, 33.

2. S. m. și f. (În credințele populare; eufemistic; neobișnuit la m.; mai ales la pl.; și în sintagma *fată șoimană*) Ființă supranaturală căreia i se atribuie puteri nefaste. *Pe munți apar șoimanele, Ființe fără oase.* FILIMON, O. I, 361, cf. PONTBRIANT, D. *Șoimanele ce umblă Ca vijelii turbate... Din munți în văi călca.* BOLINTINEANU, ap. TDRG, cf. DDRF, ALEXI, W., CANDREA, F. 158. *Drăgaicele sînt un fel de șoimane.* PAMFILE, DUȘM. 263, cf. CADE. *Cîte iele, ce șoimane, cîți tîlhari... nu ne-or pîndi.* GALACTION, O. 268, cf. SCRIBAN, D. *Ielelor le zice tot iele, mai numindu-le șoimane, zicînd că omul care dă în urma lor bolnăvește.* H IV 206, cf. 91, XI 9. *Junghiul ielelor, Ielelor, șoimanelor... Ieși de la (cutare).* MARIAN, NA. 393. *Veniți, Șoimanelor, Șoimanilor, Veniți De-mi luați din piept: Cuțite Ascuțite.* MAT. FOLK. 1613, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 102, CHEST. V 180/31, ALRT II, 299. *Parcă e luat din șoimane,* se spune despre un om pocit, slut. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. ◇ E x p r. **A fi luat de șoimane** = **a)** a fi lovit de apoplexie. Cf. PONTBRIANT, D.; **b)** a înnebuni. Cf. DDRF. (Prin nord-estul Olt.) **A cînta ca șoimanele** = a cînta frumos. MAT. DIALECT. I, 236.

3. S. f. (Prin nord-estul Olt.) „Pocitură". LEXIC REG. II, 32.

III. S. f. art. F i g. (Iht.; prin sud-estul Munt.) Știucă[1] **(1)** *(Esox lucius)*. ANTIPA, P. 791.

— Pl.: *șoimani, -e*.

— **Șoim** + suf. *-an*.

ȘOIMÁNCĂ s. f. (În credințele populare; mai ales la pl.) Șoimană. V. ș o i m a n **(II 2)**. Cf. PAMFILE, DUȘM. 260, id. S. V. 39.

— Pl. : *şoimance.*
— **Şoiman** + suf. *-că.*

ŞOIMÁR s. m. Crescător sau dresor de şoimi **(I 1)** pentru vînătoare ; persoană care vînează cu ajutorul şoimilor. *I-au fost scris şoimarii şi prc ci un cuib de şoimi ... şi n-au fost cuib de şoimi niciodată la dînşii* (a. 1629). PANAITESCU, O. Ţ. 205. *Er(a) aicea şi cest şoimar turc* (a. 1657). BUL. COM. IST. II, 223. *Darul şoimariului la purces(ul) lui* (a. 1694). IORGA, S.D.V, 368. *Au şi trimis vătafului foaie arătătoare de toată cheltuiala ce s-au făcut, adeverită atît de şoimari, cît şi de cîţiva din lăcuitorii satelor* (a. 1824). DOC. EC. 339, cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Vechea şoimărie ... astăzi abia şi-o mai amintesc fiii şi nepoţii şoimarilor de altădată.* HEM 816. *Numai în stampele şi în albumurile lui se mai văd încă astăzi tipurile şi costumele acelor slujitori, puşcaşi, hăitari, bătătaşi, şoimari.* ODOBESCU, S. III, 144, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Şoimarii duceau paserile zburătoare pe pumni.* SADOVEANU, O. XVIII, 311, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Şoimul de dumbravă devine pasărea obişnuită şoimarilor transilvăneni.* VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 8.
— Pl. : *şoimari.* — Şi : (învechit) **şoimáriu** s. m.
— **Şoim** + suf. *-ar.*

ŞOIMÁRIU s. m. v. **şoimar.**

ŞOIMĂNEÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Pocealǎ ; schilodealǎ (Săpata de Sus — Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
2. Alintătură (Săpata de Sus — Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl. : ?
— **Şoimăni** + suf. *-cală.*

ŞOIMĂNÉSC, -EÁSCĂ adj. (Popular) **1.** De şoiman **(I 1)**, al şoimanilor. Cf. DM.
2. F i g. Vitejesc. *Cînta haiducul cîntec şoimănesc.* ap. TDRG, cf. DM.
— Pl. : *şoimăneşti.*
— **Şoiman** + suf. *-esc.*

ŞOIMĂNÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (În credinţele populare ; subiectul indică o fiinţă supranaturală) A poci ; a îmbolnăvi ; a schilodi. *Ele te pocesc sau, cum se zice altfel, te şoimănesc.* OTESCU, CR. 498. *Să nu umbli în cumpăna nopţii, că vine Sîn-Toader... şi te şoimăneşte.* GOROVEI, CR. 389, cf. SCRIBAN, D. *Cînd în calea lor întîlnesc (Ielele) vreo fiinţă, o şoimănesc.* H XI 9, cf. MAT. DIALECT. I, 236. *L-au şoimănit ielele (sau şoimanele) pe cînd dormea la cîmp.* UDRESCU, GL. ◇ R e f l. (Despre oameni) *Se şoimăneşte, adecă rămîne cu piciorul sau mîna moale.* H XI 19. *Cînd oi cădea, n-o să mori ..., dar o să te şoimăneşti.* N. REV. R. XIV, nr. 22, 349. ✦ R e f l. (Prin nord-estul Olt. ; despre oameni) A se spurca. MAT. DIALECT. I, 236.
2. T r a n z. (Prin Olt. ; complementul indică fiinţe) A bate tare. CADE.
3. R e f l. (Prin nord-estul Olt. şi nord-vestul Munt. ; mai ales despre copii) A se alinta (schimonosindu-se). Cf. LEXIC REG. II, 32. *Ia nu te mai şoimăni ..., că nu-mi arde !* UDRESCU, GL.
— Prez. ind. : *şoimănesc.*
— V. **şoiman.**

ŞOIMĂNÍT, -Ă adj. (Despre oameni) **I. 1.** (În credinţele populare) Pocit, schilodit (de fiinţe supranaturale cărora li se atribuie puteri nefaste). *Cînd vor să pedepsească pe cineva, Ielele ... îi iau mîinile sau picioarele, ori îi strîmbă faţa. Atunci se zice că omul e „şoimănit".* CANDREA, F. 160. *Oamenii cari caută [banii] şi-i sapă, de multe ori rămîn ... şoimăniţi.* PAMFILE, COM. 12, cf. H XIV 90, COMAN, GL., LEXIC REG. 47, UDRESCU, GL. ✦ (Adverbial ; prin vestul Munt. ; pe lîngă verbe de mişcare) Anevoie, sprijinindu-se mai puţin pe un picior decît pe celălalt. Cf. UDRESCU, GL. *Merge şoimănit.* id. ib.
2. (Prin Olt.) Smintit ; prost. *Copil şoimănit.* ALR II/836, cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 36. ◇ (Substantivat) *Umblă ca un şoimănit.* L. ROM. 1960, nr. 5, 36.
3. (Regional) Neastîmpărat, zburdalnic (Peştişani — Tîrgu Jiu). L. ROM. 1961, nr. 3, 237.
II. (Prin nord-vestul Munt.) Excepţional ; foarte dotat. Cf. UDRESCU, GL. *E un copil şoimănit ... ; la cinci ani scrie, citeşte.* id. ib.
— Pl. : *şoimăniţi, -te.*
— V. **şoimăni.**

ŞOIMĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) Care aparţine şoimarilor, caracteristic şoimarilor. *Şoimăritul şi nomenclatura şoimărească adecvată au pătruns în popor.* L. ROM. 1969, 255.
— Pl. : *şoimăreşti.*
— **Şoimar** + suf. *-esc.*

ŞOIMĂRÍ vb. IV. T r a n z. (În credinţele populare ; subiectul indică o fiinţă supranaturală) A şoimăni **(1)**. Cf. PAMFILE, DUŞM. 269. *Bea şoimăriţele din apă şi şoimăreşte pe cel ce bea la urmă.* GOROVEI, CR. 460. *Cum să le intri în stăpînire, fără să te pocească ori să te şoimărească vîlva lor?* C. PETRESCU, R. DR. 138.
— Prez. ind. pers. 3 : *şoimăreşte.*
— Cf. ş o i m ă r i ţ ă.

ŞOIMĂRÍE s. f. (În dicţionarele din secolul trecut) **1.** Arta de a dresa şoimi **(I 1)** pentru vînătoare. Cf. VALIAN, V., PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Cată să aflăm mai întîi cîte ceva despre vechea şoimărie românească, pe care astăzi abia şi-o mai amintesc fiii şi nepoţii şoimarilor de altădată.* HEM 816.
2. Şoimărit. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D.
— Pl. : **(2)** *şoimării.*
— **Şoimar** + suf. *-ie.*

ŞOIMĂRÍT s. n. Vînătoare cu ajutorul şoimilor **(I 1)**; (în dicţionarele din secolul trecut) şoimărie **(2)**. *Vînătoarea cu păsările răpitoare (şoimăritul) a fost mult practicată în trecut şi pe teritoriul patriei noastre.* VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 7. *Şoimăritul şi nomenclatura şoimărească adecvată au pătruns în popor.* L. ROM. 1969, 255.
— **Şoim** + suf. *-ărit.*

ŞOIMĂRÍŢĂ s. f. v. **joimăriţă.**

ŞÓIME s. f. pl. (Într-o poezie populară) Şoimane. V. ş o i m a n **(II 2)**. *Ci-i Măria cea mîndră, Mîndră şi frumoasă, În pas ca şoimele, În dos ca doamnele.* F(1896), 189.
— **Şoim** + suf. *-ă.*

ŞOIMÉL s. m. (Popular) Şoimuleţ **(I 1)**. Cf. ENC. ROM. II, 983. [Şoimul] *se pare că era numit mai mult cu nume de dezmierdare, şoimel, aflat ca atare erou al multor balade populare.* BĂCESCU, PĂS. 201, cf. 162. *Cheamă-ţi şoimeii, Că ei, cu dulăii, Mi-au rupt obrăjeii.* TEODORESCU, P.P. 417. *Dat-am ochii la şoimei, Oasele la ogărei.* POP., ap. MARIAN, O.I, 93. *Cela înalt şi subţirel Poartă căciulă de jdrel, Ochii-n cap ca de şoimel.* MAT. FOLK. 45. *Să ducea Cu şoimei pe mînă, Cu ogari pe urmă.* MATEESCU, B. 116.
— Pl. : *şoimei.*
— **Şoim** + suf. *-el.*

ŞOIMÉLE s. f. pl. (Într-un descîntec) Şoimane. V. ş o i m a n **(II 2)**. Cf. GR. S. VI, 121. *Cui din tele, Din şoimele.* ib.
— De la **şoim.** Cf. ş o i m a n ă (v. *şoiman*), ş o i m e l.

ŞOIMÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** De şoim **(I 1)**, al şoimilor.

2. Iute, sprinten. *Fugă șoimească.* PAMFILE, J. II, 166. *M-aș duce-n zbor șoimesc, Plînsul să mi-l potolesc.* FOLC. MOLD. I, 537.

— Pl.: *șoimești.*

— **Șoim** + suf. *-esc.*

ȘOIMÉȘTE adv. **1.** (În legătură cu verbe de mișcare) Ca șoimul **(I 1)**; foarte repede. *Cu barba vîlvoi, El zboară șoimește.* COȘBUC, P.I, 206. *Fugarnicul sprinten Pornește, săgeata, Și zboară șoimește.* IOSIF, P. 81, cf. PAMFILE, J. II, 166, CADE, DM.

2. F i g. Vitejește. *Strigă noaptea tot șoimește Și încă ziua voinicește, Cu cine să se lovească, Inima să-și izbîndească?* ANT. LIT. POP. I, 312.

— **Șoim** + suf. *-ește.*

ȘOIMÍ vb. IV. T r a n z. (Într-un descîntec; cu sens neprecizat, probabil) A vîna. Cf. GR. S. VI, 104. *Plecat-a*[u] *nouă oameni albi ... La pădurea albă, Să șoimească șoimi albi.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 182. ◊ F i g. *Vă duceți la ... cutare Să-i șoimiți vătămăturile.* id. ib.

— Prez. ind.: *șoimesc.*

— V. **șoim.**

ȘOIMIȘÓR s. m. Șoimuleț **(I 1)**. Cf. MARIAN, O.I, 118, ENC. ROM. II, 983, BĂCESCU, PĂS. 162, 202, 203, DM.

— Pl.: *șoimișori.*

— **Șoim** + suf. *-ișor.*

ȘOIMOÁICĂ s. f. (Rar) Șoimoaie. *Prinsesem de vii două șoimoaice frumoase.* ap. CADE.

— Pl.: *șoimoaice.*

— **Șoim** + suf. *-oaică.*

ȘOIMOÁIE s. f. (Rar) Femela șoimului **(I 1)**; (rar) șoimoaică. *Șoimoaie, adecă parte femeiască, iară nu șoimi* (a. 1803). VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 8, cf. CADE, L. ROM. 1969, 472, 478.

— Pl.: *șoimoaie.*

— **Șoim** + suf. *-oaie.*

ȘOIMULÁȘ s. m. (Într-o poezie populară) Șoimuleț **(I 3)**. *Dă-mi pe roibul drăgălaș, Ca să-l cerc de-i șoimulaș.* FOLC. TRANSILV. II, 409.

— Pl.: *șoimulași.*

— **Șoim** + suf. *-ulaș.*

ȘOIMULEÁN s. m. (Popular) **1.** Șoimuleț **(I 1)**. Cf. MARIAN, O.I, 118, BĂCESCU, PĂS. 163.

2. Șoimuleț **(I 3)**. *George... venea, măre, ca un leu, și călare pe un șoimulean sireap de minca foc.* ISPIRESCU, L. 141. *Un cal frumos la făptură și sprinten românul îl numește șoim și șoimulean.* MARIAN, O. I, 118. *Cum vei putea trăi departe de iubita ta și de șoimuleanul tău?* DDRF, cf. SCRIBAN, D. [Calul] *se schimbă într-un șoimulean mîndru și gras.* POPESCU, B. II, 15. *Se întoarse mînzul de trei ori peste cap și se făcu, nene, un șoimulean năzdrăvan.* MERA, L.B. 169.

— Pl.: *șoimuleni.*

— **Șoim** + suf. *-ulean.*

ȘOIMULÉȚ s. m. **I.** Diminutiv al lui ș o i m. **1.** Cf. ș o i m **(I 1)**. Cf. MARIAN, O. I, 118, DDRF. *Prindeam șoimuleții în cuib.* ap. CADE, cf. TDRG, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 163, 203. *Sus, în vîrf de brăduleț, S-a oprit un șoimuleț.* ALECSANDRI, P.P. 31. ◊ (Ca epitet, sugerînd ideea de agerime) *Doi voinici cu sprinceni late ... Și cu ochii șoimuleți, La ochire mult semeți.* ALECSANDRI, P.I, 47. *Un voinic, după cîntecele noastre poporane, e căpitan șoiman și are ochi șoimuleți.* MARIAN, O. I, 117. ◊ *Șoimuleț pitic* (sau *de iarnă*) = șoim **(IId)** (*Falco columbarius aesalon*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINȚIA, P. II, 149. *Șoimuleț de seară* = vindereu (*Falco vespertinus vespertinus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINȚIA, P. II, 151.

2. Cf. ș o i m **(I 2)**. Cf. DDRF.

3. Cf. ș o i m **(I 3)**. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D. *Dă-mi pe roibul drăguleț, Ca să cerc de-i șoimuleț.* ALECSANDRI, P.P. 87. *Să-mi aleg un cal porumb... Șoimuleț să-mi placă mie.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 506.

II. Sfrîncioc (*Lanius excubitor excubitor*). Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *șoimuleți.*

— **Șoim** + suf. *-uleț.*

ȘOIMUȘÓR s. m. (Popular) Șoimuleț **(I 1)**. Cf. PASCU, S. 166, DM. *Chemă doi șoimușori ce-i avea și li porunci ca să lipească bucățică lîngă bucățică și să alcătuiască trupul omului.* SBIERA, P. 56. *Am o dumbrăviță: Sub cea dumbrăviță Este o poieniță; La cea poieniță Sînt două brăzdițe; Sub cele brăzdițe Sînt doi șoimușori; Sub cei șoimușori E o gaie spurcăcioasă; Sub cea gaie spurcăcioasă E o moară, Rotunjoară* (Capul). GOROVEI, C. 40.

— Pl.: *șoimușori.*

— **Șoim** + suf. *-ușor.*

ȘOIMÚȚ s. m. **I.** (Popular) **1.** Șoimuleț **(I 1)**. Cf. MARIAN, O. I, 118, BĂCESCU, PĂS. 163, 203.

2. Șoimuleț **(I 2)**. *Floricică de la munte, Eu sînt șoim, șoimuț de frunte.* ALECSANDRI, P.P. 31.

II. Numele a două păsări din ordinul păsărelelor: **a)** sfrînciuc (*Lanius excubitor excubitor*). Cf. MARIAN O. II, 77, GHEȚIE, R.M., ALEXI, W., ENC. AGR., DOMBROWSKI, P. 266, BĂCESCU, PĂS. 163, L. ROM. 1969, 472; **b)** co, dălbiță (*Lanius collurio*). Cf. MARIAN, O. II, 77, BĂCESCU, PĂS. 163.

— Pl.: *șoimuți.*

— **Șoim** + suf. *-uț.*

ȘOINĂLÍ vb. IV v. **șăinăli.**

ȘOINÍC s. m. v. **cioinic.**

ȘOIÓG, -OÁGĂ adj. (Regional) **1.** Șchiop **(I 1)** (Bistrița—Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50.

2. Șubred **(1)** (Bistrița—Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50.

— Pl.: *șoiogi, -oage.*

— Etimologia necunoscută.

ȘOIRÁ vb. I v. **șuiera.**

ȘOITÁN¹ s. m. v. **șeitan.**

ȘOITÁN², -Ă adj. (Regional; despre oameni) Înalt și voinic (Prundeni—Drăgășani). Cf. GL. OLT.

— Pl.: *șoitani, -e.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ș o i m a n, ș o i c a n.

ȘOITÁR s. m. v. **soitar.**

ȘÓIȚĂ s. f. (Ornit.) **1.** (Regional) Gaiță (*Garrulus glandarius*) (Gornenți—Băile Herculane). Cf. BĂCESCU, PĂS. 163.

2. (Prin sudul Ban.; probabil) Viespar (*Pernis apivorus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 163.

— Pl.: ?

— Cf. scr. s o v i c a „bufniță".

ȘOIUM s. m. v. **șoim.**

ȘOL¹ s. n. (Ban., prin vestul Transilv. și vestul Olt.) Cană, ceașcă. Cf. DR. VI, 368, VII, 516, SCRIBAN, D., VÎRCOL, M. 88, com. din TIMIȘOARA, L. COSTIN, GR. BĂN. 195. *Mie mi s-au urît ... la șoluri tot spălînd.* ARH. FOLK. III, 69, cf. CV 1951, nr. 5, 28, com. din BERZASCA—MOLDOVA NOUĂ, LEXIC REG. 57, 120, II, 84.

— Pl.: *șoluri.* — Și: **șólă** (DR.VI, 368, VII, 516), **șoálă** (LEXIC REG. II, 84) s. f.

— Din scr. **šolja.**

ȘOL² subst. (Regional) Cremă (pentru întreținerea pielii) (Pecinișca—Băile Herculane). Cf. ALR SN IV MN h 1 198/2. *Șol de sară ... , de dat sara pi obraz.* ib.

— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ȘOLÁN s. m. (Regional) Sas (Prundul Bîrgăului – Bistrița). Cf. ALR II 2 887/219.
— Pl. : *șolani*.
— Etimologia necunoscută.

ȘOLÁTRĂ s. f. v. **salată**.

ȘÓLĂ[1] s. f. (Transilv.) Opincă (**1**). Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 44, DR. V, 901, VI, 368, SCL 1953, 119. *La foc un moșneag ... se încălzea și își usca solele (opincile) și obielele*. TRÎNCU-CANDREA, M. 244, cf. 105, L. ROM. 1967, 442.
— Pl. : *sole*.
— Cf. magh. dial. s ó l a, s ó l y a „pantof ; gheată".

ȘÓLĂ[2] s. f. v. **șol**[1].

ȘOLĂMÎ́NT s. n. v. **șelămînt**.

ȘOLCÁN[1] s. m. v. **șoldan**[1].

ȘOLCÁN[2] s. n. (Regional) Os mare (Piua Petrei – Fetești). Cf. ALR II 2 281/705.
— Pl. : *șolcane*.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș o l d[1].

ȘOLCĂÍ vb. IV v. **șoncăi**.

ȘOLCĂLÁ vb. I v. **șoncăi**.

ȘOLCĂLÁT, -Ă adj. v. **șoncăit**[2].

ȘOLCĂÍT, -Ă adj. v. **șoncăit**[2].

ȘOLCĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Osos (Piua Petrei – Fetești). ALR II/I h 89/705.
— Pl. : *șolcanoși, -oase*.
— **Șolcan** + suf. *-os*.

ȘOLD[1] s. n. **1.** Fiecare dintre cele două părți laterale ale corpului patrupedelor, corespunzătoare articulației picioarelor dinapoi cu trunchiul ; articulația femurului cu osul iliac. Cf. LB, COSTINESCU, CIHAC, II, 391. *Un cal s-a arătat : Cu tarnița pe șolduri, cu frînele-n picioare*. COȘBUC, P. II, 196, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Îl văzu că se apropie mai tare de cai și ... îi netezea cu palma lui aspră pe șolduri*. HOGAȘ, DR. I, 29, cf. 158. *Vîrful din afară al osului ilium formează șoldul*. ENC. VET. 10, cf. CADE, SCRIBAN, D. *O tătăroaică ... împingea din șolduri o vacă*. ARGHEZI, P. T. 160. *Pășteau cai mici, cu burțile mari și șolduri ascuțite*. CAMIL PETRESCU, O. II, 169, cf. 547, 631, STANCU, D. 5. *Ursul ... hîrîia ... către cătanele care aveau îndrăzneala să-l atingă cu patul puștii în șolduri sau în călcîie*. MERA, L.B. 12, cf. VICIU, COL. 204, DR. V, 318. *Lupul cînd pîndește oile stă ascuns șezînd pe șolduri și boldind ochii*. PASCU, C. 69. *Am o vacă Năzdrăvancă, Și prin șolduri Îi tot bolduri* (Brișca). GOROVEI, C. 31. ◇ (Prin nordul Transilv.) *Șoldul deasupra* = greabăn (la cal). Cf. DR. V, 317. (Prin Mold. și Transilv.) *Șoldul dinapoi* (sau *mic*) = extremitatea osului spetei (la cal) ; p. e x t. spată. Cf. ib. 318. ✦ (Prin Transilv.) Crucea-șalelor (la cal). Cf. DR. V, 318. ✦ P. e x t. Coapsă a unui animal sau a unei păsări, care servește ca aliment. Cf. ALEXI, W. *După ce spetele și șoldurile* [porcului] *au fost curățite bine, se așează într-un vas mare*. PAMFILE, I. C. 55, cf. 54, id. CR. 47, CADE. *Dă-ne șoldul porcului Cel din fundul podului*. TEODORESCU, P. P. 156, cf. ALR SN II h 363, IV h 1 094/514. ✦ P. e x t. (Regional) Os mare (Zimnicea). ALR II 5 656/899.

2. Fiecare dintre cele două părți laterale ale corpului omenesc, corespunzătoare articulației membrelor inferioare cu trunchiul ; articulația femurului cu osul iliac. *Șoldurile meale sînt batjocurite, Bialele ciolane sînt toate rănite*. DOSOFTEI, PS. 127/1. *Le zdrobi cu beafe... oasele brațelor și... șoldurile și stinghile și fluierile și picioarele*. id. V. S. septembrie. 25ᵛ/15, cf. ANON. CAR. *Am fi jucat și noi... cu mîinile în șolduri*. I. GOLESCU, în PR. DRAM. 77, cf. CLEMENS, LB. *Cu capela cam drăcească Și cu șalul tîrîind, Stîlcind boala pătălăgeaua Și din șolduri tot țopăind*. MILLO, în PR. DRAM. 388, cf. POLIZU. *Femeia punea mîinile în șolduri și îi răspundea*. FILIMON, O. I, 218. *Începurăm a simți... dureri prin șolduri*. ALECSANDRI, O. P. 216, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 391, LM. *De bună voie, lingezind, te lași de șold răpită*. EMINESCU, O. IV, 186. *Care om ... ar vrea să aibă ... a pătimi ca coapsa lui Apolon sau șoldul unei Venere, după personala lui judecată ?* CARAGIALE, O. III, 11. *Pe la șolduri îți lași părul, ca o mantie să cadă*. VLAHUȚĂ, S. A. I, 73, cf. DDRF. *Cu șorțu-n brîu, cu mîna-n șold, ca, cea șireată, Stă-n drum*. COȘBUC, P. I, 173, cf. 216, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Un om ... stătea cu mîinile în șolduri, supraveghind construcția unui palat*. ANGHEL, PR. 56, cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 156. *Fata ... drept măsură, lățimea tot a făpturii sale, numai cît cu mîinile în șolduri*. HOGAȘ, DR. I, 246, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, REBREANU, R. I, 45. [Țigăncile] *vin mișcînd din șold alene*. TOPÎRCEANU, P. O. 37, cf. 9. *Tata și-a lăsat un picior aici. I l-a retezat de sus, de la șold*. SAHIA, S. A. 120. *Mîna... i-a lunecat pe șold și i-a încercuit mijlocul*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 137. *O muiere voinică și rumenă la obraji îi răspunse ascuțit, îndesindu-se în șolduri*. SADOVEANU, O. XVIII, 487, cf. X, 39, SCRIBAN, D., SCL 1950, 185, ARGHEZI, VERS. 68, CĂLINESCU, E. O. II, 96. *Îi erau și șoldurile împlinite sub catrință*. CAMIL PETRESCU, O. I, 85. *Mă ia ciuș, mă țin de gîtul ei și-o lovesc cu călcîiele în șolduri*. STANCU, D. 13. [Fata] *se clătina ritmic, cînd pe un șold cînd pe celălalt*. V. ROM. iunie 1954, 131. *Florăreasa îl aștepta cu mîinile în șold la marginea trotuarului*. VINEA, L. I, 12. *Se legănau din șolduri cînd mergeau împreună pe drum*. H. LOVINESCU, T. 115. *Și-am prins atunci cărările a bate Cu pușca strînsă lîngă șoldul stîng*. LABIȘ, P. 263. *Mergea clătinîndu-se din șolduri*. LĂNCRĂNJAN, C. II, 270. *Ți-oi cumpăra... Rochiță în bolduri, Lăsată pe șolduri*. ALECSANDRI, P. P. 116. *Putere-aș să umblu cu Tot cu mînile-n șolduri, Nu m-oi lovi de stoguri*. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 461. *Șolduri La șolduri, Spete La spete*. MARIAN, D. 97. *Pe șolduri trage ciucuri*. BÎRLEA, C. P. 93, cf. ALR II/I MN 41, 2 221. *Paloșul... mi l-a dat cumnatul Să-mi podobească șoldul !* BALADE, III, 274. *Poți s-anini traista-n șoldurile lui*, se spune despre un om slab. Cf. I. CR. VII, 156. ◇ L o c. a d v. (Arătînd felul cum se poartă unele obiecte, care atîrnă de pe umăr sau de la brîu) **La** (sau, rar, **în**) **șold**. Cf. M. COSTIN, LET. I, 233/3. *Încins cu o funie și cu traista în șold, Luminărică pînă în ziuă colinda toate bisericele*. NEGRUZZI, S. I, 252. *Flori de tei el are-n păru-i Și la șold un corn de-argint*. EMINESCU, O. I, 103. *Pune-ți, cuvioase Ilarie, ploscа cu rachiu la șold*. CREANGĂ, A. 121. *Un călugăr scobora... cu o mare și umflată traistă la șold*. HOGAȘ, DR. I, 230. *I-a pus traista la șold*. STANCU, R. A. I, 103. *Doream... să port un nagan la șold*. H. LOVINESCU, T. 335. *Doarme mutul beat... Cu sabii la șold legat*. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 113. (Regional) **De-a șoldul**. Cf. CADE. *El o pus pușca colea de-a șoldu*. VASILIU, P. L. 238, cf. 233, 246, GLOSAR REG. ◇ L o c. a d v. și a d j. **Într-un șold** = **a)** (aplecat) într-o rînă ; strîmb. DM ; **b)** (Bucov.) (culcat) pe o parte, pe o coastă. Cf. ALR II/I h 98/365. ◇ E x p r. **Cu mîinile în șolduri** = fără nici o grijă, fără bătaie de cap ; în voie, în larg. *Îngeru... sfătuie pă rumân dă bine, să intre la rai cu mîinile-n șolduri*. JIPESCU, ap. GCR II, 260. *Ai găsit un sat fără cîni și umbli cu mînile în șolduri*. ZANNE, P. VI, 304, cf. II, 255. **A sta cu mîinile în șolduri** = a nu face nimic, a fi inactiv ; a rămîne pasiv. Cf. CADE. *De ce-ai venit aici ca să-mi stai cu mînile în șolduri ?* SADOVEANU, O. VII, 313. *Nu stete cu mînele în șolduri, ci strînse și el oaste*. MARIAN, T. 285, cf. ZANNE, P. II, 255. (Prin nord-estul Olt.) **A se uita pe șolduri** = **a)** a fi spilcuit. Cf. MAT. DIALECT. I, 236 ; **b)** a fi mîndru, fudul. Cf. ib. (Prin Olt.) **A da cu șoldul** = a băga zizanie între doi oameni, a ațîța o ceartă. Cf. ib., VICIU, GL. (Prin Munt.) **A amenința din șold** = a scăpăta (**1**). Cf. UDRESCU, GL. (Prin Munt.) **A merge pe**

doi șolzi = a) a merge legănat. id. ib.; b) a se fandosi. id. ib.

3. F i g. Coastă, povîrniș. *Șoseaua încingînd ca un brîu puternic șoldurile munților.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 33. *Șoldurile goale ale unei stînci.* HOGAȘ, M. N. 96. *Escadrele nu au ajuns încă pînă aici, pe șoldul înverzit al muntelui.* CONTEMP. 1954, nr. 408, 3/3. *Cîte-o șeștină ori cîte-un șold de colină, fumegă părelnic și lin.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 6.

4. P. a n a l. (Regional) Fiecare dintre cei patru căpriori de la cele patru colțuri ale casei (Cheia—Turda). Cf. CHEST. II 229/330.

— Pl. : *șolduri* și (regional, m.) *șolzi* (UDRESCU, GL.).
— Cf. săs. š o l d ə r.

ȘOLD², ȘOÁLDĂ adj. (Regional; despre animale) Șoldit **(1)**. *O iapă... șoaldă la piciorul stîng* (a. 1880). TDRG, cf. CADE, DM. [Calul] *ii șold.* Com. din BUMBEȘTI OLT—TÎRGU JIU.
— Pl. : *șolzi, șoalde.*
— Postverbal de la **șoldi.**

ȘOLDÁN¹ s. m. **1.** (Transilv. și prin Maram.) Purcel (gras) de cîteva luni. Cf. GHEȚIE, R. M., PRIBEAGUL, P. R. 72, VAIDA, com. din TĂRCĂIȚA—BEIUȘ, LEXIC REG. 22, MAT. DIALECT. I, 96, L. ROM. 1961, nr. 2, 131. ✦ Porc castrat. Cf. ALR I 1 141/194, 270, 357.

2. Pui de iepure de cîteva luni. Cf. POLIZU. *Am ucis... cu pușca opt șoldani.* ALECSANDRI, T. 517, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 528, LM. *Cînd d-odată s-arată șoldanul cu urechile ciulite... el ia pușca la cătare și trage!* ODOBESCU, S. III, 42, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CHIRIȚESCU, GR. 254. *Părintele Man... nu se întoarce niciodată fără iepure. Că sînt mulți șoldani în cucuruzii satului.* AGÎRBICEANU, P. M. 80, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *De jos, de la picior, Fără veste văd că-mi sare un șoldan cît un vițel.* TOPÎRCEANU, M. 29, cf. STOICA, VÎN. 13, SCRIBAN, D. *Ți-oi trage-un iartagan, De-i sări ca un șoldan.* ALECSANDRI, P. P. 87. *Mînz ce fuge ca șolcanul, De nu-l prinde nici arcanul.* id. ib. 150, cf. H III 307, XI 389, SEVASTOS, C. 324, ȘEZ. XIX, 13, A IX 3. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Vasilică plecase... însoțit de doi ogari ca să prindă iepuri șoldani, adecă pui mari.* CONTEMPORANUL, IV, 298. ◇ E x p r. **Șoldan viteazul** = om fricos. Cf. BARCIANU, ZANNE, P. IX, 718.

3. F i g. (Rar) Păduche mare. Cf. SCRIBAN, D.

4. Epitet ironic pentru un copil sau pentru un tînăr. *Doar n-am orbu găinilor, ca să mă-ndrăgesc de-un șoldan ca dînsul.* ALECSANDRI, T. 708, cf. GHEȚIE, R. M., AGÎRBICEANU, D. Ț. 109, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., ZANNE, P. IX, 718.
— Pl. : *șoldani.* — Și : (suspect) **șolcán** s. m.
— De la **șoldău** (= *șuldeu*), cu schimbare de suf.

ȘOLDÁN², -Ă adj. (Rar) Cu șolduri¹ **(2)** mari. SCRIBAN, D. *O femeie șoldană.* id. ib.
— Pl. : *șoldani, -e.*
— **Șold¹** + suf. *-an.*

ȘOLDÁN³, -Ă adj. (Prin sudul Mold. și sud-estul Transilv.; despre oi) Care împunge. Cf. CHEST. V 76/38, 82.
— Pl. : *șoldani, -e.*
— Etimologia necunoscută.

ȘOLDÁR s. n. Curea a hamului, care trece peste spatele calului, în regiunea șoldurilor¹ **(1)**; (regional) chitrim, copsar, țoft, spătar dinapoi. Cf. DAMÉ, T. 50, TDRG, PASCU, S. 83, ȘĂINEANU, D. U., LTR², A V 15.
— Pl. *șoldare.* — Și : (învechit și regional) **șoldáriu** s. n. TDRG.
— **Șold¹** + suf. *-ar.*

ȘOLDĂRÍȚĂ s. f. (Prin Munt.) Șoldină. V. ș o a l d i n ă **(1)**. Cf. TDRG.
— Pl. : *șoldarițe.*
— **Șold¹** + suf. *-ariță.*

ȘOLDÁRIU s. n. v. **șoldar.**

ȘÓLDĂ s. f. v. **șoaldă.**

ȘOLDĂNÁȘ s. m. Diminutiv al lui ș o l d a n¹.
1. (Prin vestul Transilv.) Cf. ș o l d a n¹ **(1)**. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 72.
2. Cf. ș o l d a n¹ **(2)**. Cf. COSTINESCU, TDRG.
— Pl. : *șoldănași.*
— **Șoldan¹** + suf. *-aș.*

ȘOLDẮU subst. (Regional) Augmentativ al lui ș o l d¹ **(1)** (Hățăgel—Hațeg). Cf. DR. V, 318, SCL, 1963, 447.
— Pl. : ?
— **Șold¹** + suf. *-ău.*

ȘÓLDEA s. m. art. (Prin Olt.; depreciativ) Șchiopîrlan. Cf. CADE.
— **Șold²** + suf. *-ea.*

ȘOLDEÁLĂ¹ s. f. **1.** Fractură sau luxație a șoldului¹ **(1)** la vite. Cf. DM, H XIV 439.
2. (Regional) Bătaie zdravănă (Vad—Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 54.
— Pl. : *șoldeli.*
— **Șoldi** + suf. *-eală.*

ȘOLDEÁLĂ² s. f. v. **jolteală.**

ȘOLDÉTE s. m. (Prin Olt.) Coapsă de porc, care servește ca aliment. Cf. GL. OLT. *Să tocăm și un șoldete din ăla mare, care are carne-aia multă.* ib.
— Pl. : *șoldeți.*
— **Șold¹** + suf. *-ete.*

ȘOLDÉU s. m. v. **șuldeu.**

ȘOLDÍ vb. IV. **1.** T r a n z. și t r a n z. f a c t. (Complementul indică animale) A vătăma la șolduri¹ **(1)** prin lovire sau prin supunere la eforturi prea mari. *Puterea l-a părăsit... și un țeran l-a șoldit cu parul.* CONTEMPORANUL, III, 703, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Nu mai da-n vite, mă!... Nu mai da, că mi le șoldești și mi le schilodești.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 10, cf. SCL 1970, 15, 21. *Mult(i) cai murgi am mai șoldit, Ce-am cătat, n-am mai găsit.* VASILIU, C. 168, cf. I. CR. IV, 86. ✦ T r a n z. (Regional; complementul indică persoane) A bate tare (Vad—Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 54.

2. R e f l. F i g. (Despre lucruri) A se lăsa într-o parte; a se strîmba. *Se poate foarte lesne întîmpla ca fînul să se aplece în partea aceea și, prin urmare, întreaga cîtime din car să se șoldească, „să se lese" și carul să fie veșnic în primejdie de a se răsturna.* PAMFILE, A. R. 161.

3. R e f l. (Rar, ironic; despre femei) A-și mișca șoldurile¹ **(2)** în mod ostentativ. *Din grupul nevestelor se detașează pe rînd cîte una, vine în mijlocul spectatorilor și întorcîndu-se în loc, se rățoiește, se șoldește, își frînge șelele, ridică brațele în sus și dă ochii peste cap.* ALECSANDRI, O. P. 375.
— Prez. ind. : *șoldesc.*
— V. **șold¹.**

ȘOLDIÁT, -Ă adj. (Bucov., Transilv. și Maram.; despre cai) Șoldit **(1)**. Cf. DR. V, 230, SCL 1963, 447.
— Pl. : *șoldiați, -te.*
— De la **șold¹.**

ȘÓLDINĂ s. f. v. **șoaldină.**

ȘOLDÍRE s. f. Faptul de a (s e) ș o l d i. Cf. DAMÉ, T. 52, DM.
— Pl. : *șoldiri.*
— V. **șoldi.**

ȘOLDÍȘ adv. **1.** (Pe lîngă verbe de mișcare) Cu un șold¹ ieșit în afară; anevoie, sprijinindu-se mai puțin pe un picior decît pe celălalt (sau pe celelalte). *Călca*

biata vită șoldiș și abia se mai mișca de ici pînă colo. SLAVICI, ap. CADE, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DR. V, 230, SCL 1963, 447. ◇ Fig. *Aoleu! vai de biata moșie dac-o fi să-i meargă toată seama șoldîș, ca Făt Frumos ăl ghebos.* ODOBESCU, S. I, 111. ◇ (Adjectival) [Calul] *ii șoldis.* ALR I 1 114/295.

2. Fig. Oblic, pieziș, strîmb. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Un butoi... zăcea împlîntat șoldiș în mocirla răvășită.* GALAN, B. II, 199. *Cînd la casă ajungea, Sub fereastră să punea, Cam șoldiș Și cam pleștiș.* CĂTANĂ, B. 174, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 195.

— Și: **șóldîș** adv.

— **Șold¹** + suf. *-iș.*

ȘOLDÍT, -Ă adj. **1.** (Despre animale sau, rar, despre oameni) Cu șoldul¹ vătămat, ieșit în afară, fracturat; șoldiu **(1)**. V. ș o l d², ș o l d i a t, ș o l d u i t, ș o l d u r o s **(2)**. *Măsurarea aceasta se face pentru aceea ca, fiind cumva copilul sclintit sau șoldit, să se îndrepte.* MARIAN, NA. 88. *Se zice de un bou care e stricat la șold din lovire că e șoldit.* DAMÉ, T. 29, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Păcat de juncă să-și strice piciorul. Rămîne șoldită.* DAVIDOGLU, O. 66, cf. H XII 303, CIAUȘANU, GL., DR. V, 230, ALR I 1 114/77, 870, A I 34, III 12, 18, SCL 1963, 447.

2. Fig. (Despre obiecte) Lăsat într-o parte; strîmb. Cf. CADE. *Sătenii nu se mai apropiau de pragul șandramalei lui, — o șandrama pornită într-o parte, șoldită, ca un om afumat care stă strîmb din șele.* SADOVEANU, O. III, 35, cf. CHEST. II 49/212.

— Pl.: *șoldiți, -te.*

— V. **șoldi.**

ȘOLDITÚRĂ s. f. (Regional; depreciativ) Casă urîtă (Broșteni—Vatra Dornei). CHEST. II 49/212.

— Pl.: *șoldituri.*

— **Șoldi** + suf. *-tură.*

ȘOLDÍU, -ÍE adj. **1.** (Despre animale sau, rar, despre oameni) Șoldit **(1)**; p. ext. schilod. Cf. COSTINESCU. *O iapă... șoldie de piciorul stîng* (a. 1880). TDRG, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, C. 15, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Chestia cu cele trei coaste rupte părea de crezut, întrucît lady se dovedea șoldie și îmbătrînită de suferință.* P. CONSTANT, R. 68, cf. SCRIBAN, D. *Trecea de dimineață, șoldiu, trăgîndu-și mereu pantalonii în sus.* PAS, Z. I, 198, cf. H VII 419, XVII 269, DR. V, 230. [Calul] *e șoldîi.* ALR I 1 114/355, cf. SCL 1963, 447. ◇ Fig. *Și-apoi, știi că femeia nu e decît o minte șoldie.* IOVESCU, N. 166. ✦ (Adverbial; pe lîngă verbe de mișcare) Șoldiș **(1)**. *Au pornit-o la drum, șoldiu, cu ochii închiși și cîrpiți de somn.* IOVESCU, N. 155. *Care de care prinde a se scălămbăia, a merge mai șoldiu.* STANCU, D. 316. ✦ (Despre mers) Șchiopătat **(2)**. *Pe unii îi interesa mersul meu șoldiu.* STANCU, R. A. II, 76.

2. Fig. (Despre obiecte) Lăsat într-o parte; strîmb. *O fereastră șoldie, o ușă care nu se închide niciodată cum trebuie.* STANCU, D. 273, cf. id. R. A. I, 171. *Dincoace de pod... se afla o maghernită șoldie.* PAS, L. I, 135. ◇ (Adverbial) *Irino mamă, ți-ai pus rochia cu gura sucită, șorțul șoldiu, coadele pe ceafă... tocmai în ziua de Paște?* DELAVRANCEA, H. T. 155.

— Pl.: *șoldii.* — Și: (regional) **șoldîi, -îie, șoldîu, -îie** (H XVII 269) adj.

— **Șold¹** + suf. *-iu.*

ȘOLDICĂÍ vb. IV. Intranz. (Prin Olt.) A șchiopăta **(1)**. Cf. CADE, SCRIBAN, D. 1 284. *Merge șoldicăind prin gropi.* PAȘCA, GL. 53.

— Prez. ind.: *șoldicăiesc.* — Și: **șolticăí** (prez. ind. și *șolticăi* SCRIBAN, D. 1 284) vb. IV. id. ib.

— De la **șoltic.** Cf. ș o d i l c ă i, ș o l d².

ȘOLDÎ́I, -Î́IE adj. v. **șoldiu.**

ȘÓLDÎȘ adv. v. **șoldiș.**

ȘOLDÎ́U, -Î́IE adj. v. **șoldiu.**

ȘOLDOMÁN¹ s. m. (Regional; glumeț) Iepure (Drăgușeni — Tîrgu Neamț). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *șoldomani.*

— Cf. ș o l d a n¹.

ȘOLDOMÁN² s. n. (Regional) Os mare, cu carne (Deda — Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *În oala de găluște era un șoldoman de porc.* ib.

— Pl.: *șoldomane.*

— De la **șold¹.**

ȘOLDORÁRIȚĂ s. f. (Prin Munt.) Șoldină. V. ș o a l d i n ă **(1)**. Cf. TDRG, ȘEZ. X, 58, 59.

— Pl.: *șoldorarițe.*

— **Șolduri** (pl. lui *șold¹*) + suf. *-ariță.*

ȘOLDOVEÁN s. m. (Ironic; adesea depreciativ) Moldovean **(1)**. Com IORDAN.

— Pl.: *șoldoveni.*

— Probabil contaminare între **moldovean** și **șoaldă.**

ȘOLDUÍT, -Ă adj. (Prin Transilv.; despre cai) Șoldit **(1)**. Cf. DR. V, 104, 231, SCL 1963, 447.

— Pl.: *șolduiți, -te.*

— De la **șold¹.**

ȘOLDURÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre oameni și animale) Cu șolduri¹ mari. Cf. PASCU, S. 74, CADE, CONV. LIT. XX, 1 018, DR. V, 231.

2. (Munt., Olt. și sudul Transilv.; despre animale) Șoldit **(1)**. Cf. DR. V, 231.

— Pl.: *șolduroși, -oase.*

— **Șolduri** (pl. lui *șold¹*) + suf. *-os.*

ȘOLÉGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘOLÉRIU s. m. (Prin Transilv.) Învățător. *Moșul său a fost șoleriu.* DR. V, 7, cf. 21, 22, com din BRAȘOV.

— Pl.: *șoleri.* — Și: **șulér** s. m. Com. din BRAȘOV.

— Din germ. **Schullehrer.**

ȘOLÍC s. n. v. **șorici¹.**

ȘOLÍGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘOLIMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ȘOLIMÍNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ȘOLMOTÓC s. n. v. **șomoltoc.**

ȘOLNÁV, -Ă adj. v. **ciolnav.**

ȘÓLNĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Cană, ceașcă. Cf. VICIU, GL., A I 35, MAT. DIALECT. I, 268, TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: *șolne.* — Și: **șoálnă** s. f. MAT. DIALECT. I, 268.

— Cf. ș o l¹.

ȘOLNÍV s. m., adj. v. **ciolnav.**

ȘOLOCÁN s. m. (Regional; glumeț) Copil voinic (Idrici — Vaslui). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *solocani.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ș o i c a n.

ȘOLOCÁT s. n. **1.** (Ban., Transilv. și Maram.) Oblon la fereastră, cu canaturile alcătuite din scîndurele dispuse orizontal pe un cadru și care pot fi alipite sau depărtate cu ajutorul unui mecanism. V. j a l u z e a. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 57, com. din POIANA—VAȘCĂU, L. COSTIN, GR. BĂN. 191, CV 1950, nr. 11—12, 39. *Închideți șolocatele.* CV 1951, nr. 5, 28, cf. CHEST. II 187/4, 5, 6, 56, 60, 270, 273, 282, 406, ALR II/I MN 122, 3 816/29, 36, 53, 64, 76, 157, 172, 235, 334, A I 12, 13, 21, 23, 26, 31, 32, 35, LEXIC REG. 10, II, 102, MAT. DIALECT. I, 268, TEAHA, C. N. 269.

2. (Regional; în forma *șalugatăr*) Ornament din lemn la porțile țărănești (Rășinari — Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 477. *Cîmpul de sus e înviorat de bucăți de lemn în diferite forme: solzii peștelui, ochiuri (făcute cu oglindarul), șalugatăre.* id. ib.

— Pl.: *solocaturi* și *solocaturi* (CHEST. II 187/56, A I 13), *solocate* (COMAN, GL., MAT. DIALECT. I. 268). — Și: **șolocátăr** (CHEST. II 187/4, ALR II/I MN 122, 3 816/172, LEXIC REG. 10; pl. *șolocatăre* ALR II/I MN 122, 3 816/172, LEXIC REG. 10) s. n., **șolocátră** (pl. *șolocatre* și *șolocătri* CHEST. II 187/6, ALR II/I MN 122, 3 816/76) s. f., **șolocrát** (ALR II/I MN 122, 3 816/157; pl. *șolocrate* ib.), **șolográf** (A I 31; pl. *șolegrofuri* ib.), **șolucát** (CHEST. II 187/270; pl. *șolucaturi* ib.), **șorlocát** (com. din POIANA-VAȘCĂU, CHEST. II 187/406, ALR II/I MN 122, 3 816/29; pl. *șorlocaturi* CHEST. II 187/406, ALR II/I MN 122, 3 816/29), **șorlocátăr** (LEXIC REG. II, 102; pl. *șorlocatăre* ib.), **șorocát** (CHEST. II 187/273; pl. *șorocaturi* ib.), **șoroclát** (A I 12), **șalogát** (CHEST. II 187/60; pl. *șalogate* ib.), **șalucát** (CHEST. II 187/282; pl. *șalucate* ib.), **șalugátăr** (pl. *șalugatare*), **șarlucatăr** (L. COSTIN, GR. BĂN. 191; pl. *șarlucătre* id. ib.) s. n.
— Din magh. **salugáter.**

ŞOLOCÁTĂR s. n. v. **șolocat.**

ŞOLOCÁTRĂ s. f. v. **șolocat.**

ŞOLOCRÁT s. n. v. **șolocat.**

ŞOLODÁR s. m. (Prin Transilv.) Hamal. Cf. ALEXI, W.
— Pl.: *solodari.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOLOGRÁF s. n. v. **șolocat.**

ŞOLÓGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ŞOLOMÁDIE s. f. v. **ciolomad.**

ŞOLOMÁN adj. (Prin vestul Transilv.; și substantivat, m.) Glumeț. Cf. LEXIC REG. II, 84, 87.
— Pl.: *solomani.*
— Cf. s a l m ă, ș o l o m e ț[2].

ŞOLOMÁR s. m. **1.** (Regional; în credințele populare) Vrăjitor despre care se crede că ar stăpîni norii; (regional) șolomăț (Scărișoara — Abrud). Cf. ARH. FOLK. V, 164.
2. (Zool.; prin vestul Transilv., în sintagma) *Șolomariu ploii* = salamandră *(Salamandra maculosa).* Cf. TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *șolomari.*
— Cf. s o l o m o n a r.

ŞOLOMĂNÁR s. m. v. **solomonar.**

ŞOLOMĂNIE[1] s. f. (Regional) Glumă (Sicula — Ineu). LEXIC REG. II, 84.
— Pl.: *șolomănii.*
— **Șoloman** + suf. *-ie.*

ŞOLOMĂNÍE[2] s. f. v. **solomonie.**

ŞOLOMĂȚ s. m. (Prin vestul Transilv.; în credințele populare) Solomar **(1).** *Du-te vînt cu nebun vînt, cu ciuma, vînt cu vîntoase, vînt cu șolomeț, vînt cu foaș.* ȘEZ. V, 146, cf. ARH. FOLK. V, 164, 165.
— Pl.: *șolomăți.* — Și **șoloméț** s. m.
— Cf. s o l o m a r.

ŞOLOMĂȚÍE s. f. (Regional; mai ales la pl.) Glumă, spirit (Vașcău). Cf. TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *șolomății.*
— **Șolomeț[2]** + suf. *-ie.*

ŞOLOMÉNDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞOLOMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞOLOMÉȚ[1] s. m. v. **șolomăț.**

ŞOLOMÉȚ[2], -EÁȚĂ adj. (Prin vestul Transilv.) Glumeț. Cf. REV. CRIT. IV, 116, TRÎNCU — CANDREA, M. 105, CV 1951, nr. 3, 47, TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *șolomeți, -e.*
— Cf. ș a l m ă, ș o l o m a n.

ŞOLOMÍNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞOLOMÍZDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞOLOMÎNDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞOLOMÎNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞOLOMÎZDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞOLOMONÁR s. m. v. **solomonar.**

ŞOLOMONÍ vb. IV v. **solomoni.**

ŞOLOMONÍE s. f. v. **solomonie.**

ŞOLÓNG s. n. v. **șalang.**

ŞOLONVRIG s. m. (Ornit.; prin sud-vestul Transilv.) Grangur *(Oriolus galbula).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *șolonvrigi.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOLÓPĂ s. f. v. **șalupă.**

ŞOLOROF subst. (Regional) Șorț[1] **(1)** (Reșița). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞOLOVÁR s. m. **1.** (Transilv.; mai ales la pl.) Ciorap gros din lînă. Cf. KLEIN, D. 424, LB, POLIZU, CIHAC, II, 614, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *În picioare era cu șolovari groși de lînă.* CONV. LIT. XXXVII, 715, cf. ALEXI, W., com. din SĂLIȘTE — SIBIU și din BRAȘOV, ALR I 1 878/103, ALR II 3 345/157.
2. (Regional; la pl. cu valoare de sg.) Pantaloni (strîmți) de pînză sau de lînă. Com. din FRATA — TURDA cf. LEXIC REG. II, 108, 113.
— Pl.: *șolovari.* — Și: **șuluár** (LEXIC REG. II, 108, 113), **ciolovár** (com. din SĂLIȘTE — SIBIU) s. m.
— Din magh. **solovári.**

ŞOLOVĂȚ subst. (Regional) Ienupăr *(Juniperus communis).* Cf. BORZA, D. 91, 292.
— Etimologia necunoscută.

ŞÓLTIC, -Ă adj. (Mai ales în Mold.; rar la f.; adesea substantivat) (Persoană) care recurge la escrocherii, la vicleșuguri, la tertipuri. V. e s c r o c, ș a r l a t a n. *Ferește-te de șoltici.* SĂGHINESCU, V. 70, cf. PASCU, S. 335, ȘĂINEANU, D. U. *Acela-i un șoltic, înșală de-acu la cîntar.* CAZIMIR, GR. 11. *Între mișeii noștri sînt mai mult niște șoltici.* SADOVEANU, O. VIII, 166, cf. SCRIBAN, D. ♦ Ghiduș, poznaș. *Am primit răspuns de la Vlahuță: foarte nostim! — mare șoltic!* CARAGIALE, O. VII, 129. *Șoltic ești, mă Sandule!* IOVESCU, N. 166. *Măi șolticule, ia dă-te jos! ce-ai fugit? nu te teme, că nu te mănîncă, doar îs băieți ca tine.* SADOVEANU, O. III, 89. ◊ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Ce zici tu ... că o să iasă băiatul nostru? ... Aș vrea să iasă un șoltic de povestitor.* ARGHEZI, S. VII, 165. ◊ (Adverbial) *Clipește șoltic din ochiul sting.* IL octombrie 1961, 33.
— Accentuat și: *șoltíc.* — Pl.: *șoltici, -ce.*
— Din germ. **schuldig** „vinovat".

ŞOLTICĂRÍE s. f. (Mai ales în Mold.) Escrocherie; vicleșug; tertip. V. ș a r l a t a n i e **(1).** Cf. PASCU, S. 185, BL IV, 71. *Nici șolticăria cu uiumul n-a cunoscut-o ... Cine să-și închipuie asemenea tîlhărie?* SADOVEANU, O. XVII, 312, cf. SCRIBAN, D. *Împaratu ... nu si-ncrede că fata lui ie ficior — sî nu hiie șolticăriie.* GRAIUL, I, 521. ♦ Ghidușie, poznă. *Picioare sau pumni nu împiedecau pe micile beizadele, constituite în bandă, să urmeze cu șolticăriile lor oriunde găseau prilejul să facă ceva ingenios sau inedit.* C. GANE, TR. V 431.
— Pl.: *șolticării.*
— **Șoltic** + suf. *-ărie.*

ŞOLTÍC interj. (Prin Olt.; adesea repetat) Șontic. Cf. SCRIBAN, D., COM. SAT. III, 52.
— Cf. ș o n t i c, ș o l d[2].

ŞOLTÎCĂÍ vb. IV v. **șoldicăi.**

ŞOLTÓZ s. m. v. **șoltuz.**

ȘOLȚÚJ s. m. v. **șoltuz.**

ȘOLTÚZ s. m. (Atestat prima dată în 14.., cf. D. BOGDAN, GL. 227) Titlu dat în Moldova în trecut, șefului² unui oraș, care era ajutat în activitatea sa de un consiliu format din 6–12 pîrgari; persoana care avea acest titlu. V. județ, vornic. *Eu, [illegible], șoltuzul de Cotnari, [illegible] de Bistrița, cum că a venit la noi un om din Rodna* (a. 15..). IORGA, S. N. [illegible] *Noi, [illegible] șoltuzul [illegible] 12 pîrgari și cu alți orășeani bătrîni din tîrg din Totruș ... scriem și mărturisim* (a. 1591). [illegible] *[illegible] șoltuzul Sandul de Bîrlad cu 12 pîrgari [illegible] gios s-au pus pecețili* (a. 1603). CUV. D. BĂTR. I, 131/6. *Șoltuz și 12 pîrgari scris-am la iubit priiatinii noștri pîrcălab de Bistriță* (începutul sec. XVII). ROSETTI, B. 67, cf. 61, 62. *[illegible]* (a. 1606). IORGA, S. D. VII, 89. *Eu, Toader, șoltozol de Roman, și ... 12 pîrgari ... dăm știre* (a. 1609). GCR I, 43/17, cf. 45/11, BUL. COM. IST. IV, 161. *Mihai șoltuz cu 12 pîrgari* (a. 1642). GCR I, 93/18. *Șoltuzul Gheorghie cu 12 pîrgari* (a. 1652). BUL. COM. IST. IV, 15, cf. 169. *Enciu șoltuzul de Bîrlad* (a. 1685). IORGA, S. D. VII, 91. *Au plătit șoltuzul bulca ce de vin.* NECULCE, L. 21. *Alixandra, nepoati lui Popărșoc, șoltuzului din Iași, scriu și mărturisesc* (a. 1709). URICARIUL, XXIII, 269. *Groza șoltuzul de Dorohoi cu toți pîrgarii* (a. 1768). ib. XXII, 94/4. *În cetate sînt șoltuzi.* IST. AM. 6ᵛ/10, cf. POLIZU, GHEAG. II, 391, MÎNDRESCU, UNG. 185, XENOPOL, I.R. III, 193, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., DDRG. I, BRĂILESCU, M. 135, DHLR I, 371, II, 531, JAHRESBER. XXVI–XXIX, 41. *Judecățile negustorilor ... se făceau mai de obicei înaintea ... șoltuzului și pîrgarilor fiecărui tîrg.* N. A. BOGDAN, C. M. 45, cf. 25, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DR. VII, 213, BL II, 62. *Șoltuji și pîrgari ... vin la poruncile lui Vodă.* SADOVEANU, O. XIII, 732, cf. 219, XVIII, 238, PUȘCARIU, L. R. I, 295, ROSETTI, L. R. VI, 260, SCRIBAN, D., DR. XI, 253, DER. *Autoritățile alese de obștii, la orașe șoltuzul și pîrgarii, care corespund la sate cu oamenii buni și bătrîni.* PANAITESCU, O. Ț. 112. ✦ (Învechit, în Mold.) Șef² al unei comunități străine dintr-un oraș. *Eu, vornicul de Suceav[ă], și șoltujul cel armenescu facem închinăciune și multa sănătate dumitale giupîne birău de în Bistriță* (începutul sec. XVII). IORGA, D. B. I, 21. [Armenii] *aveau șoltuzii (primarii ori, mai degrabă, starostii) lor, în unele orașe ale Moldovei.* N. A. BOGDAN, C. M. 179, cf. ROSETTI, B. 101. ✦ (Rar) Primar al unui sat. Cf. DDRF, SADOVEANU, N. P. 425.

— Pl.: *șoltuzi.* — Și: (învechit, rar) **șolțúj**, **șoltóz** s. m.

— Din pol. **szołtys.** Cf. magh. s ó l t é s z, germ. S c h o l t h e i s s.

ȘOLUCÁT s. n. v. **șolocat.**

ȘOLUM s. m. (Regional) Persoană șchioapă (v. ș c h i o p I 1). [illegible] ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Șolumul de Marin.* ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *șolumi.*

— Etimologia necunoscută.

ȘOLUMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ȘOM s. m. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Samur (*Martes zibellina*); blana acestui animal. *Un antereu de șom* (a. 1785). ȘTEFANELLI, D. C. 159, cf. DR. III, 447.

— Pl.: *șomi.*

— Cf. ș o m i c.

ȘOMÁ vb. I. I n t r a n z. A nu avea, a nu găsi de lucru; a fi șomer. *Știam că șomezi ca și mine.* SAHIA, N. 95, cf. id. U.R.S.S. 216. *Cu toate că șomez și n-am unde să scriu, dau bani nătărăilor.* STANCU, R. A. IV, 398, cf. 172. *Tatăl lui Pavel șoma cîte șase luni pe an.* V. ROM. octombrie 1951, 120.

— Prez. ind.: *șomez.*

— Din fr. **chômer.**

ȘOMÁGIU s. n. v. **șomaj.**

ȘOMÁJ s. n. sg. Fenomen economic caracteristic societății capitaliste, care constă în aceea că o parte dintre salariați rămîn fără lucru, ca urmare a decalajului dintre cererea și oferta de forță de muncă. Cf. ALEXI, W., C. PETRESCU, R. DR. 39, SAHIA, U.R.S.S. 160, BUL. FIL. VI, 56, 57. *Șomajul intelectual devenise permanent.* CONTEMP. 1948, nr. 111, 10/2. *Un însoțitor permanent al capitalismului ... este șomajul.* LUPTA DE CLASĂ, 1950, nr. 7–8, 102. *Șomajul contribuie la menținerea salariilor la un nivel din cele mai coborîte.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 712, cf. nr. 2 751. *Șomaj proletar și șomaj intelectual creșteau vertiginos.* V. ROM. mai 1954, nr. 253, cf. LUPTA DE CLASĂ, 1961, nr. 1, 37, A II 3. *Să scape de nevoi, De șomaj și de ciocoi.* L. ROM. 1963, 66. ✦ Starea de șomer. *Erau în șomaj unii, iar alții cîștigau douăzeci de lei pe zi.* PAS, Z. IV, 150.

— Și: (învechit) **șomágiu** s. n. [illegible]

— Din fr. **chômage.**

ȘOMÁR s. m. v. **șumar.**

ȘOMĂIÁG s. n. v. **somoiog.**

ȘÓMCAR s. n. v. **șameru**

ȘOMDIGÉL s. n. [illegible]
Cf. PASCA, GL.

Pl.: [illegible]

— Cf. ș o m o i o g e l.

ȘOMÉR s. m. Persoană aptă de muncă, pusă, în condițiile economice din țările capitaliste, în situația de a nu putea găsi de lucru, de a nu se putea angaja nicăieri (și de a nu avea nici un mijloc de existență). *Escadroane de jandarmi călări șarjează manifestațiile șomeurilor.* C. PETRESCU, O. P. II, 191, cf. BL II, 245. *Leib tot nu și-a mai închegat un rost. E un șomer în plus ... Caută de lucru.* SAHIA, N. 93, cf. 107. *Sîntem șomeuri.* IOVESCU, N. 121, cf. 123, BL VI, 6, BUL. FIL. VI, 38, CONTEMP. 1948, nr. 113, 2/4. *Poliția a atacat ... pe șomerii care manifestau pentru a cere de lucru.* SCÎNTEIA, 1949, nr. 1 323. *Ministerul de Interne a hotărît să se procedeze la o numărătoare a șomerilor intelectuali din țară.* BOGZA, A. Î. 568. *Capitalismul creează o armată de rezervă mereu crescîndă de șomeri.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 608. *Ca din pămînt apărură milioane de șomeri, gloate, mulțimi, armate.* V. ROM. mai 1954, 253, cf. SCL 1955, 79. *Listele de ajutor trebuie să se facă pe ascuns. Altfel, pe cine-l prinde că subscrie pentru șomeri, e și el dat afară.* PAS, Z. IV, 217. *Cît ai bate din palme, te pomenești șomer, purtător de jalbe și memorii.* VINEA, L.I, 322, cf. SCL 1958, 253. *Era ... șomer de cinci săptămîni.* V. ROM. februarie 1963, 18.

— Scris și: (după fr.) *șomeur.* — Pl.: *șomeri.*

— Din fr. **chômeur.**

ȘOMERÍE s. f. (Glumeț) Starea de șomer. Cf. UDRESCU, GL.

— **Șomer** + suf. [illegible]

ȘOMÍGĂ s. f. (Prin Mold.) Ființă chircită, care [illegible] Cf. [illegible] III, 89.

Pl.: [illegible]

— Cf. ș o m i c.

ȘOMHÁG s. n. v. **somoiog.**

ȘOMÎ́C s. m. I. 1. Numele unor mamifere care trăiesc sub pămînt: **a)** (prin Ban., Munt. și Transilv.) șoarece (**I 1**). Cf. ANON. CAR., REV. CRIT. III, 169, DR. I, 212, III, 116, CADE, SCRIBAN, D., II VII 215, XVII 68, VICIU, GL., ALR II 3 123/833, 3 567/833, A III 5, 13, 17, IV 8; **b)** (prin Ban.) șobolan (**I**). Cf. GR. S. I, 191; **c)** (prin Munt. și Transilv.) cățelul-pămîntului (*Spalax*

microphthalmus). Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ; **d)** (prin Ban., Munt. şi Transilv.) cîrtiţă *(Talpa europaea).* Cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, ALR I 1 174/90, 740, 768, 922. *Tîrătoarele ce să tîrăsc pre pămînt ... nevăstuica şi şopîrla şi şomîcul.* BIBLIA (1688), 77²/14. *Rugăciune de şoareci, cîrtiţe şi şomălci.* IORGA, S. D. XIII, 139. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. ,,de") *Un şomîc de copil.* REV. CRIT. III, 169. ✦ (Regional ; în forma *şomîi)* ,,Un soi de cîine" (Şopotul Nou Moldova Nouă). ARH. FOLK. III, 155. *Mă tem dă şomîii tăi, d-ogărîii tăi.* ib. 85.

2. (Prin sudul Transilv.) Epitet pentru un om pipernicit, mic de statură, sau pentru un copil. *Măi şomîlcilor, nu mai roadeţi atîta.* REV. CRIT. III, 169.

II. (Prin Mold. şi sud-vestul Munt. ; în forma *şomîlc)* Boală care se manifestă prin apariţia unor noduli subcutanaţi. V. ş o a r e c e **(III)**, ş o r i c e l **(II 1 a)**, c î r t i ţ ă. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Şomîlcu e o bubă care se face mai ales la ţîţa femeilor cu copii, se umflă ţîţa.* ŞEZ. VI, 93, cf. 92.

— Pl. : *şomîci.* — Şi : **şomîlc, şomîi, şimóc** (ALR I 1 174/90) s. m.

— Cf. bg. х о м я к, х о м е к ,,hîrciog".

ŞOMÎI s. m. v. **şomîc.**

ŞOMÎIÓG s. n. v. **şomoiog.**

ŞOMÎLC s. m. v. **şomîc.**

ŞOMÎLDÓC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞOMÎRDOÁLE subst. pl. (Olt., prin Ban. şi nord-vestul Munt.) Hopuri, hîrtoape. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187, GR. S. V, 123, ARH. OLT. XXI, 275, COMAN, GL., LEXIC REG. 57.

— Şi : **şomîrdoáne** (ARH. OLT. XXI. 275), **şomoldoáie** (COMAN, GL.) subst. pl., **şordomól** (LEXIC REG. 57 ; pl. *şordomoale* ib.) s. n., **şormodoále** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187), **şurdumoále** (GR. S. V, 123) subst. pl.

— Cf. ş o m o l t o c, ş o m î r d o c.

ŞOMÎRDOÁNE subst. pl. v. **şomîrdoale.**

ŞOMÎRDÓC s. m. **1.** (Prin sud-vestul Transilv.) Şoarece **(I 1)**. Cf. H XVIII 303.

2. (Prin Ban.) Şobolan **(1)**. Cf. GR. S. I, 191, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187.

— Pl. : *şomîrdoci.*

— Cf. ş o m î c, ş o m o l t o c.

ŞOMÎRLEÁUA s. f. art. (Regional ; în e x p r.) **A umbla cu şomîrleaua** = a fi nesincer ; a recurge la linguşeli. Com. din ŢEPEŞ VODĂ - CERNAVODĂ.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o m î r l i e.

ŞOMÎRLÍE s. f. (Prin sud-estul Olt.) Înşelătorie, şmecherie **(2)**. Cf. LEXIC REG. 38.

— Pl. : *şomîrlii.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o m î r l e a u a.

ŞOMOIÁG s. n., s. m. v. **şomoiog.**

ŞOMOIEGÉL s. n. v. **şomoiogel.**

ŞOMOIÓC s. n. v. **şomoiog.**

ŞOMOIÓG s. n., s. m. **I.** S. n. **1.** (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. ,,de", care arată felul) Mănunchi de fîn, de paie etc., strînse şi răsucite, sau ghemotoc de cîrpă, de hîrtie etc., cu care se freacă sau se şterge un obiect, cu care se aprinde focul etc. V. m o t o t o l¹ **(I)**. *Şvezii avea semn de purta şumoiog de paie, iar moscalii purta o floare de hîrtie la pălărie.* N. COSTIN, LET. II, 68/23. *Se pune supt crengi un vas cu apă şi se slobod într-însul mai multe şomoiage de paie... pentru că aşa bruma nu strică pomului.* ECONOMIA, 141/3, cf. 184/7, KLEIN, D. 424, LB. *Am fi făcut focuri sau masalale de şomoiege de fîn.* GORJAN, H. IV, 116/26, cf. POLIZU, CIHAC, II, 528, LM. *Nevasta hăţ!, un şumuiag de fîn, îl face vălătuc şi sfîr!, după popă.* SEVASTOS, N. 50. *Oamenii iau şumuiege de paie, de petică, gunoaie de la grajduri şi, aprinzîndu-le, afumă cu ele prin casă.* MARIAN, S. R. II, 206, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Se face un şomoioc de paie sau cîrpe şi se spală vita.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 206, cf. I, 124, CANDREA, F. 59, ANTIPA, P. 59, TDRG, I. BRĂESCU, M. 135. *La celălalt capăt* [funia] *are băgat un şumuiog, şomoiog, moşoioc de paie care intră într-un ochi.* PAMFILE, A. R. 204. *Pe cine-l doare mijlocul de secere să puie un şumuiag de mireşte sub brîu.* GOROVEI, CR. 192, cf. PĂCALĂ, M. R. 142. *Unul făcu un şumuioc de paie, îl vîrî în păcură şi-i dădu foc.* GÎRLEANU, N. 39. *Ştergea tăişul cu şomoioage de iarbă moale.* REBREANU, I. 53, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *C-un şomoiag de fîn stăpînul a frecat spinarea căluţului.* CAZIMIR, GR. 22. *Se întoarse să privească la trandafirii... neîngropaţi şi fără şomoiege de paie.* C. PETRESCU, O. P. II, 37. *Un şomoiog de vată muiat în oleiu camforat.* I. BOTEZ, B. I, 148. *Adolescenţii dăduseră foc la şomoioage de cîrpă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 127. *Dădu pagul... ca să-l frece cu şumuiac de iarbă uscată.* SADOVEANU, O. XIII, 192, cf. SCRIBAN, D. *Ie un şumoiag de paie din căruţă.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 8/3. *Răniţi, Aduşi pe tărgi, ca nişte şomoioage De cîrpe-n sînge negru.* ARGHEZI, VERS. 443. *Îl perie acum în fiecare zi cu şomoiag de paie.* CAMIL PETRESCU, O. I, 50. *Aprind oamenii şomoioage de paie.* STANCU, D. 137. *Căruţaşul... îi ştergea de sudoare cu un şomoiog de paie.* CAMILAR, N. I, 435. *Înşfăcînd un şomoiog de fîn,... începu să-şi curăţe furios palmele.* GALAN, B. II, 201. *Trecură de o parte şi de alta a motorului şi se apucară să-l şteargă cu şomoioage de bumbac.* MIHALE, O. 94, cf. H XII 195. *Ş-o spală c-un şomăiag.* DOINE, 234. *Baba afumă împrejurul bubei cu un şumuiag de peteci.* ŞEZ. I, 55, cf. VI, 52, VII, 116, REV. CRIT. III, 169, VICIU, GL., VÎRCOL, V. *Caii la grajd aşezau,... Cu şomoiogu-i ştergeau.* I. CR. III, 33, cf. ŞEZ. XIII, 2, com. din FRATA—TURDA şi din BILCA—RĂDĂUŢI, din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Am făcut numai un şomiiag de fîn.* PAŞCA, GL., cf. GR. S. V, 123, com. din LANCRĂM—SEBEŞ, DR. IX, 409, ALR SN IV h 1 234/723, V h 1 501/362, A V 34, VI 26, LEXIC REG. 50, CL 1960, 121, PASCU, C. 206. ◇ (Prin analogie) *În vatră fîsăia un ciot verde bolbocind şomoioage de fum.* REBREANU, R. II, 65. ✦ Smoc (de păr¹ sau de lînă). *Se născuse mititelul cu un şomoiog de păr dasupra capului.* CARAGIALE, S. N. 274. *M-am pomenit cu ea bătută cîneşte; cu p-aşa şomoiogul dă păr smuls din cap.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 156, cf. CADE. *Din lîna de la oi nu se împărtăşesc decît cu cîte un biet şumuiog de pe la noateni.* STĂNOIU, C. I. 104, cf. DR. IX, 434, ALR I/I h 9. ✦ (Regional) Vălătuc (de fîn) (Strehaia). ALR SN I h 129/848. ✦ (Regional ; în forma *şomoiag)* Legătoare (pentru snopi). *Stogurile... se leagă cu şomoiaguri.* I. IONESCU, C. 114/16.

2. Buchet, mănunchi **(I 2)**. *S-aducă cu ei şi două şomoioage de busuioc.* MOROIANU, S. 77. *Să ducea... la bunică-sa cu un şumuiog de busuioc înmuiat în apă şi începea a stropi prin tinda casei.* I. CR. II, 304. *Preotul lasă şomîiogu di bosîioc în casă şi ia altul făcut de faţă.* ALR II/I MN 110, 2 802/531, cf. ib. MN 102, 2 771/723.

II. S. m. Epitet pentru un om mic de statură. Cf. LB, POLIZU, DDRF, ZANNE, P. III, 376.

— Pl.: **(I)** *şomoioage,* **(II)** *şomoiogi.* — Şi: (învechit) **şumoióg,** (regional) **şomoióc** s. n., **şomoiág** (pl. şi *şomoiaguri, şomoiegi)* s. n., s. m., **şomăiág, şomiiág, şomîiog, şomuiág** (com. din STRAJA—RĂDĂUŢI), **şumoiág, şumuióc, şumuióg, şumuiác** (pl. şi *şumuiacuri* SADOVEANU, O. VII, 305), **şumuiág, jumuióg** (ALR I/I h 9/59), **moşoiág** (TDRG, VICIU, GL., DR. IX, 409, ALR I/I h 9/229), **moşoióc, moşoióg** (SCRIBAN, D.), (neobişnuit) **şumaióg** (ANTIPA, P. 792) s. n.

— Cf. magh. c s o m ó.

ŞOMOIOGÉL s. n. Diminutiv al lui ş o m o i o g **(I 1)**. *Bota de apă astupată cu un şomoiegel de miez de papură.* SANDU-ALDEA, D. N. 101.

— Pl.: *somoiogele.* — Şi: **şomoiegél** s. n.

— **Şomoiog** + suf. *-el.*

ŞOMOIOGÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) **1.** (Complementul indică paie, cîrpe etc.) A face şomoiog **(I 1)**, a strînge ghem. Cf. SCRIBAN, D., ALR II 3 528/362.

2. A freca cu un şomoiog **(I 1)**. Cf. SCL 1970, 15, 19, GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *şomoiogesc.* Şi: **şumuiegí** (GLOSAR REG.), **şumuiogí** (SCL 1970, 15, 19) vb. IV.

— V. **şomoiog.**

ŞOMOLDOÁIE subst. pl. v. **şomîrdoale.**

ŞOMOLDÓC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞOMOLTÓC, -OÁCĂ subst., adj. **I.** S. n. **1.** (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de", care arată felul) Şomoiog **(I 1)**; mototol[1] **(I)**. Cf. CREANGĂ, GL. 431. *Scaune şi canapele avînd droturi sfărîmate... Dau afară-n şomildoace... Cilţul.* MACEDONSKI, O. I, 82. *Dacă dă de şomultocul de buci, crede că se va mărita după un om bătrîn.* MARIAN, S. R. I, 66, cf. DDRF. *Prin Oltenia se crede că vînturile sînt păzite de un moşneag care le ţine gura astupată cu un şomoldoc.* PAMFILE, VĂZD. 19, cf. id. A. R. 260, CADE, SCRIBAN, D. *Ouăle... se şterg cu un şumuiag (şomultoc) de buci.* ŞEZ. VII, 116, cf. I. CR. VII, 252, ŞEZ. XIX, 13, CIAUŞANU, V. 201, PAŞCA, GL. *Şomoldoace... de paie, de foi de porumb, cu care se spală scîndurile, putinile etc.* ARH. OLT. XXI, 275, cf. LEXIC REG. 50, II, 117, UDRESCU, GL., PASCU, C. 206. ◇ (Adverbial) *Pe valea lui Horondoc Vine dracul şomoldoc* (Iepurele). ŞEZ. XIII, 23. ✦ (Regional; în forma *şolmotoc)* Smoc (de păr[1] sau de lînă) (Călimăneşti). Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Regional; în forma *şolmotoc)* Bucată ruptă dintr-un cojoc (Călimăneşti). Cf. UDRESCU, GL.

2. Buchet, mănunchi **(I 2)**. *Moşneagul... o descîntă la cap cu un şimultoc de busuioc.* PAMFILE, CR. 193. *Şomultoc de busuioc, Să vă dea Domnul noroc! Şomultoc de mintă creaţă, Da-v-ar Dumnezeu viaţă!* I. CR. IV, 10, cf. GLOSAR OLT.

3. (Regional; în forma *şolmotoc)* Fulg mare de zăpadă (Călimăneşti). Cf. UDRESCU, GL.

II. Adj., s. m. şi f. (Prin Munt.) **1.** (Om) mic de statură. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Om) încet, moale, bleg. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şomoltoci, -oace.* — Şi: (regional) **şomoldóc, şomoştóc** (PAŞCA, GL.), **şomildóc, şomultóc, şolmotóc** (PAMFILE, A. R. 260, UDRESCU, GL.), **şămultóc** (LEXIC REG. II, 117), **şimultóc, şumultóc** (GLOSAR OLT.), **şujmutúc** (ALR SN V h 1 501/272), **moştológ** (ALR I 1 302/136) s. n.

— Cf. ş o m o i o g, g h e m o t o c.

ŞOMOŞTÓC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞOMUIÁG s. n. v. **şomoiog.**

ŞOMULTÓC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞONC[1] interj. (Prin nord-vestul Munt.; adesea repetat) Şontîc. Cf. UDRESCU, GL. *Vine baba şonc, şonc!* id. ib. ◇ (Cu valoare verbală) *Iar la coada tuturor, Şonca, şonca, binişor Năzdrăvanul Barbă-Cot!* id. ib.

— Şi: **şónca** interj.

— Cf. ş o n c[3].

ŞONC[2] subst. v. **şuncă.**

ŞONC[3], ŞOÁNCĂ adj. (Regional; depreciativ) Şchiop **(I 1)** (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Mă-ntîlnii cu şoanca pe luncă, se ducea cu vitele la apă.* id. ib.

— Pl.: *şonci, şoance.*

— Cf. ş o n t[2], c i o n c.

ŞÓNCA interj. v. **şonc[1].**

ŞÓNCĂ s. f. v. **şuncă.**

ŞONCĂÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Prin nord-vestul Munt.) A şchiopăta **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. T r a n z. (Regional; în forma *şolcăia;* complementul indică picioare) A deforma, a schilodi (Jitia—Rîmnicu Sărat). Cf. GR. S. III, 343. *Kicioari moi,... nu poci îuca di voi; Io eal şi vă îndreplez Şi mai rău vă şolcăiez.* ib. 302.

3. T r a n z. P. e x t. (Prin estul Munt. şi sudul Mold.; complementul indică obiecte) A deplasa din locul sau din poziţia normală. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *şóncăi.* — Şi: **şolcăí** (SCRIBAN, D.) vb. IV, **şolcăiá** (prez. ind. *şolcăiez)* vb. I.

— **Şonc[3]** + suf. *-ăi.* — Pentru sensul **1**, cf. şi ş o n c[1].

ŞONCĂIÁLĂ s. f. (Regional) Faptul de a ş o n c ă i **(1)**; (regional) şoncăit[1] (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şoncăieli.*

— **Şoncăi** + suf. *-eală.*

ŞONCĂÍT[1] s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Şoncăială. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: ?

— V. **şoncăi.**

ŞONCĂÍT[2], -Ă adj. **1.** (Prin nord-vestul Munt.; despre fiinţe) Şchiop **(I 1)**. Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Adverbial) *Merge şoncăit.* id. ib. ◇ (Substantivat) *A venit şoncăitu-ăla al dodii să-i dai şareta cu calul.* id. ib. ✦ (Despre picioare) Schilodit. Cf. UDRESCU, GL. *Are un picior şoncăit.* id. ib.

2. (Prin estul Munt. şi sudul Mold.; despre fiinţe; în forma *şolcăit)* Pocit, caraghios. Cf. SCRIBAN, D. 1284.

3. P. e x t. (Prin nordul Munt.; despre obiecte; în forma *şolcăiat)* Deformat, stricat, uzat. Cf. GR. S. IV, 134. *Gheată şolcăiată.* ib. ✦ (Prin estul Munt. şi sudul Mold.; în forma *şolcăit)* Deplasat din locul sau din poziţia normală. Cf. SCRIBAN, D. 1284. *Un covor şolcăit.* id. ib.

— Pl.: *şoncăiţi, -te.* — Şi: **şolcăít, -ă, şolcăiát, -ă** adj.

— V. **şoncăi.**

ŞONCĂLÁUĂ s. f. pl. (Regional) Glume. V. g l u m ă (Lisa—Făgăraş). LEXIC REG. 94.

— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞONCĂTĂÍ vb. IV v. **şontîcăi.**

ŞONCHÍU, -ÍE adj. (Prin nord-vestul Munt.) Saşiu. Cf. UDRESCU, GL. *Are un ochi şonchiu.* id. ib. ◇ (Adverbial) *Cată şonchiu.* id. ib.

— Pl.: *şonchii.*

— Etimologia necunoscută.

ŞONDOROÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nord-estul Olt.) A bodogăni, a bombăni. Cf. CIAUŞANU, V. 201.

— Prez. ind.: *şondoroiesc.*

— Cf. ş o n d r a.

ŞONDOROIÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Acţiunea de a ş o n d o r o i şi rezultatul ei; (regional) şondoroit. Cf. CIAUŞANU, V. 201.

— Pl.: *şondoroieli.*

— **Şondoroi** + suf. *-eală.*

ŞONDOROÍT s. n. (Prin nord-estul Olt.) Şondoroială. Cf. CIAUŞANU, V. 201.

— Pl. : *şondoroaturi.*
V. **şondoroi.**

ŞÓNDRA interj. (Regional : repetat) Cuvînt care redă zgomotul unei conversaţii domoale, cu vocea scăzută (Stănești–Curtea de Argeș). Cf. UDRESCU, GL.
Onomatopee.

ŞÓNDRA-MÓNDRA interj. (Prin nord-vestul Munt.) Cuvînt cu care este ironizat cineva care vorbește incoerent. Cf. UDRESCU, GL.
— Formaţie spontană de la **şondra.**

ŞONDROLEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Acţiunea de a ş o n d r o l i **(1)** şi rezultatul ei. Cf. UDRESCU, GL. *De dimineaţă, o ţin aşa în şondroleală.* id. ib.
Pl. : *şondroleli.*
— **Şondroli** + suf. *-eala.*

ŞONDROLÍ vb. IV. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** I n t r a n z. A vorbi încet, domol ; a sta la taifas. Cf. UDRESCU, GL. *Aşa şondrolesc ei cînd se văd.* id. ib.
2. T r a n z. A cicăli. Cf. UDRESCU, GL. *M-a şondrolit... văru-tău, cică să-i dau iapa.* id. ib.
— Prez. ind. : *şondrolesc.*
— De la **şondra.**

ŞONDROMĂNEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Taifas. Cf. UDRESCU, GL.
2. Ciondăneală. UDRESCU, GL.
— Pl. : *şondromăneli.*
— **Şondromăni** + suf. *-eala.*

ŞONDROMĂNÍ vb. IV. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** I n t r a n z. A vorbi încet ; a sta la taifas. Cf. UDRESCU, GL.
2. R e f l. recipr. A se certa, a se ciondăni. Cf. UDRESCU, GL.
— Prez. ind. : *şondromănesc.*
De la **şondra.**

ŞONDROMĂNÍT s.n. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Taifas. Cf. UDRESCU, GL.
2. Ciondăneală. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl. :?
V. **şondromăni.**

ŞONDROMEÁ s. f. v. **şandrama.**

ŞONDROMÉLNIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞONEÁLĂ s. f. (Prin Olt.) Faptul de a ş o n i. Cf. CADE.
— Pl. : *şoneli.*
— **Şoni** + suf. *-eală.*

ŞONGHELAT, -Ă adj. (Prin sudul Transilv.) Strîmb. CV 1950, nr. 4, 36. ◇ (Adverbial) *Tare ai mai încărcat şonghelat caru ăsta cu fîn!* ib.
— Accentul necunoscut. — Pl. : *şonghelaţi, -te.*
— Etimologia necunoscută. Cf. magh. c s o n k u l.

ŞONGOÍ vb IV. T r a n z. (Regional) A înfofoli (Răşinari—Cisnădie). Cf. COMAN, GL. *Ce-l şongoi aşa?* id. ib.
— Prez. ind. : *şóngoi.*
— Cf. magh. c s o m a g o l „învelí, a împacheta", dial. c s o n g o l y „balot".

ŞONÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Olt.) A face (pe cineva) să devină şchiop **(I 1)**, lovindu-l, rănindu-l etc. Cf. CADE.
— Prez. ind. : *şonesc.*
Cf. ş o n c³, ş o n t².

ŞONT¹ s. m. v. **şonţ¹.**

ŞONT², ŞOÁNTĂ adj. (Regional) **1.** (Despre fiinţe ; şi substantivat) Şchiop **(I 1)** ; schilod. Cf. CIHAC, II, 529, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, VĂZD. 178, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Îl şi prind pe şontul Nataliei..., îl şi duc la post..., îl sfarm în bătaie!* CAMILAR, N. II, 419, cf. 408, H XVIII 147, ŞEZ. V, 126, com. din STRAJA–RĂDĂUŢI, CIAUŞANU, GL., DR. V, 198.
2. Pocit, caraghios. Cf. SCRIBAN, D.
Pl. : *şonţi, şoante.* Şi : **şonţ, şoánţă** adj. CIHAC, II, 529, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, VĂZD. 178, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.
— Cf. magh. s a n t a, rom. c i o n t.

ŞONTĂCĂÍ vb. IV v. **şonticăi.**

ŞONTĂCĂIÁLĂ s. f. v. **şonticăială.**

ŞONTĂCĂÍT, -Ă adj. v. **şonticăit.**

ŞONTĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A şchiopăta **(1)** (Brădişorul de Jos—Oraviţa). Cf. H XVIII 147.
— Prez. ind. : *şontăiesc.*
— **Şont²** + suf. *-ăi.*

ŞÓNTEA s. m. art. (Prin nord-vestul Munt. ; depreciativ) Şchiopîrlan. Cf. UDRESCU, GL. *Vinea şontea pe cărare!* id. ib.
— **Şont²** + suf. *-ea.*

ŞONTÍ vb. IV v. **şonţi¹.**

ŞONTÍC interj. v. **şontîc.**

ŞONTICĂÍ vb. IV v. **şonticăi.**

ŞONTÍT, -Ă adj. v. **şonţit.**

ŞONTÎ́C interj. (Adesea repetat) Cuvînt care sugerează mersul şovăitor, greoi, şchiopătat al cuiva ; şovîlc, (familiar) şchiopîrc, (regional) şoltic, şonc¹, ştiopîlc. Cf. POLIZU. *A plecat băiatul, şontîc-şontîc, înapoi la deal.* CARAGIALE, O. II, 252, cf. 53, DDRF. *El venea, şontic-şontic, cu o căruţă.* ANGHEL, PR. 177, cf. TDRG. *La cîţiva paşi înaintea lui, şontîc! şontîc! merge şchiopătînd Tache pantofarul.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 202, cf. DR. I, 89, ŞĂINEANU, D. U., CADE. [Căţelul] *şontîc-şontîc, venea... la uşa magherniţelor.* GALACTION, O. 311. *Cealaltă, paralitică, se tîra schiloadă pînă la portiţă: şontîc, şontîc.* BRĂESCU, A. 27. *Uite, aşa are să-mi umble: şontic-şontîc.* SADOVEANU, O. I, 337, cf. IORDAN, STIL. 88, SCRIBAN, D., CAMIL PETRESCU, O. II, 668. *A pornit îndată, şontic-şontîc, abia tîrîndu-se.* GALAN, Z. R. 371, cf. COM. SAT. III, 52. ◇ (Cu valoare verbală) *S-a ridicat după bancă şi, şontîc-şontîc, mi-a arătat un soldat salonul.* STANCU, R. A. I, 22.
— Şi : (rar) **şontíc,** (regional) **şontric** (SCRIBAN, D.). **şortic** (id. ib.), **şoting** (id. ib. 1281) interj.
— **Şont²** + suf. *-ic.* Cf. h o n t i c.

ŞONTÎCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Familiar) A şchiopăta **(1).** *Îl văzui pe strigoi care şontîcăia de la cap pînă la picioarele fetii ce zăcea întinsă.* DELAVRANCEA, T. 28, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, A. R. 260, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Babele veneau şontocăind cu coşuri de vreascuri în spate.* VOICULESCU, P. II, 94, cf. BL VI, 149, 150, SCRIBAN, D. *Invalizii în cîrji obosiră cei dintîi, şontocăind pe drumurile cu gropi şi cu omăt.* PAS, Z. IV, 21. *Simion începe să şonticăie prin birou.* H. LOVINESCU, T. 285. *Suslănescu şontîcăia în urma lui.* T. POPOVICI, S. 400. *Maimuţoiul a sărit în sus de bucurie, aşa şontăcăind.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 256, cf. CV 1951, nr. 5, 28, ALR I 1 114/200, 885. ◇ F i g. *Vasile... dă înainte, dă înapoi, cîrîie şi şonticîie, dar cîrpeşte stihul de la el.* GALACTION, O. A. I, 259.
— Prez. ind. : *şonticăi* şi *şonticăiesc.* — Şi : (rar) **şonticăí,** (regional) **şontăcăí, şontocăí, şoncăţăí** (ALEXI, W.) vb. IV.
— **Şontic** + suf. *-ăi.* Cf. magh. s á n t i k á l.

ȘONTICĂIÁLĂ s. f. (Familiar) Acțiunea de a ș o n t i c ă i. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *șonticăieli*. — Și: **șonticiiálă** (UDRESCU, GL.), **șontăcăiálă** (id. ib. 256) s. f.
— **Șonticăi** + suf. *-cală*.

ȘONTICĂÍT, -Ă adj. (Familiar, depreciativ; despre ființe; și substantivat) Șchiop (I 1). Cf. DDRF, DL, DM, UDRESCU, GL. ♦ (Despre mers) Șchiopătat (2). *Mersul lui șonticăit*. DDRF, cf. DL, DM.

— Pl.: *șonticăiți, -te*. — Și: **șonticiit, -ă** (UDRESCU, GL.), **șontăcăit, -ă** adj.
— V. **șonticăi.**

ȘONTICĂLUÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A șchiopăta (1) (Deda–Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I 193. *Ion șonticăluiește de un picior*. ib.
— Prez. ind.: *șonticăluiesc*.
— Din magh. **sántikál.** Cf. ș o n t i c.

ȘONTICIIÁLĂ s. f. v. **șonticăială.**

ȘONTICIÍT, -Ă adj. v. **șonticăit.**

ȘONTOCĂÍ vb. IV v. **șonticăi.**

ȘONTORÓG, -OÁGĂ adj. **1.** (Familiar, adesea depreciativ; despre ființe) Șchiop (I 1); schilod; p. e x t. lipsit de vlagă. Cf. KLEIN, D. 424, LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, CIHAC, II, 529, LM. *Bietu' ta-ca, șontorog cum era el, da vorbea omului drept.* JIPESCU, O. 61, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 215, DHLR I, 250, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DRĂGANU, ROM. 73, 211. *Scrintindu-și piciorul, a mers mereu din odaie în odaie ca o barză șontoroagă.* CĂLINESCU, C. N. 167, cf. ROSETTI, L. R. III, 79, SCRIBAN, D. *Băiatul se născuse șontorog.* ARGHEZI, S. VIII, 199. *Văd că mai ești și șontorog ... Abia tragi piciorul după tine.* STANCU, R. A. II, 50. *Ce-i, îi șontorog?* CAMILAR, N. II, 311, cf. VAIDA, VICIU, S. GL., com. din STRAJA–RĂDĂUȚI, DR. V, 231, ALR II/I h 75, MAT. DIALECT. I, 96. ◇ (Substantivat) *Să lucrăm... și alte lucruri... pă care azi ni le-aduc streini la nas ca la șontorogi, ca la orbeți.* JIPESCU, O. 70. *O șontoroagă bătrînă ca dînsa să-mi facă atîta inimă friptă?* REBREANU, N. 8. *Plătește-i șontorogului cafelele.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 145. *Șontorogul ăla s-a bolnăvit și nu i-a trecut prin minte să trimită prin careva ziarele.* CONTEMP. 1954, nr. 392, 2/2. *Șontorogul ăsta-i tot pe drumuri.* MAT. DIALECT. I, 193. (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Coșcogea flăcăul zdravăn... să te bucuri la o biată șontoroagă de bătrînă ca mine, fără putere.* CARAGIALE, O. II, 250. ♦ (Regional) Epitet pentru un om crăcănat (Arpașu de Jos–Victoria). Cf. ALR II/I MN 143, 2 252/172.

2. (Rar) Sucit, strîmb, diform. *O vacă... cu coarnele șontoroage* (a. 1880). TDRG. *Madam Veruș, potrivindu-se pe talpa ei șontoroagă, prefira înapoi din poală... goangele verzi de bob.* KLOPȘTOCK, F. 282.

— Pl.: *șontorogi, -oage*. — Și: (regional) **ciontoróg, -oágă** adj. DRĂGANU, ROM. 211, CL 1960, 121, com. din STRAJA–RĂDĂUȚI.
— De la **șont²**.

ȘONTOROGEÁLĂ s. f. (Familiar) Faptul de a (se) ș o n t o r o g i. Cf. POLIZU, DL, DM.
— Pl.: *șontorogeli*.
— **Șontorogi** + suf. *-eală*.

ȘONTOROGÍ vb. IV. **1.** R e f l. și t r a n z. (Familiar) A deveni sau a face (pe cineva) să devină șontorog (1). Cf. TDRG, DL, DM. *Calul din hăis s-a șontorogit.* Com. din ȚEPEȘ VODĂ–CERNAVODĂ.

2. I n t r a n z. (Regional) A șchiopăta (1) (Orlat–Sibiu). Cf. H XVII 181.
— Prez. ind.: *șontorogesc*.
— V. **șontorog.**

ȘONTOROGÍT, -Ă adj. (Familiar; despre ființe) Schilodit. DICȚ.
— Pl.: *șontorogiți, -te*.
— V. **șontorogi.**

ȘONTRÎC interj. v. **șontic.**

ȘONTRON s. n. v. **șotron.**

ȘONTRÓP, -OÁPĂ adj. **1.** (Prin Olt. și Munt.) Șchiop (I 1): [illegible]ele. Cf. [illegible], V. 201, L. ROM. 1959, nr. 3, 67, LEXIC REG. 38.

2. (Prin Olt.) Prost, neghiob (1). Cf. LEXIC REG. 38.
— Pl.: *șontropi, -oape*.
— Cf. ș o n t².

ȘONTRÓPEA s. m. art. (Regional; depreciativ). Șchiopîrlan (Boureni–Băilești). Cf. LEXIC REG. 31.
— Și: **șotrópea** s. m. art. LEXIC REG. 31.
— **Șontrop** + suf. *-ea*.

ȘONȚ¹ s. m. (Familiar; peiorativ; ieșit din uz) Șcacăț¹ *Lăsați, uitați aste vorbe, de la șonți împrumutate.* MILLO, în PR. DRAM. 367. *El, șonțu, spune minciuni.* C. STAMATI, P. 307. [Chirița:] *(furioasă, alergînd de împinge pe neamț) Da du-te pîrlii, șonțule, cu țîrlîiitoarea asta.* ALECSANDRI, T. 411, cf. 324, 1048, TDRG, PASCU, C. 25, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, ALR II 2 887/214, 260.
— Pl.: *șonți*. — Și: (regional) **șont** s. m. ALR II 2 887/260.
— Cf. h o n ț, ș o n t².

ȘONȚ², ȘOÁNȚĂ adj. v. **șont².**

ȘONȚEÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) Semn făcut cuiva pe cap (cu mașina de tuns). Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *șonțeli*.
— **Șonți¹** + suf. *-eală*.

ȘONȚÍ¹ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *șonti*) A șchiopăta (1). Cf. UDRESCU, GL.

2. T r a n z. și r e f l. (Regional) A (se) șchiopa (1); a (se) schilodi. Cf. CADE, DL, DM, ȘEZ. V, 126, com. din STRAJA–RĂDĂUȚI. *Am șonțit vulpea toată, cînd am tras cu pușca.* COMAN, GL., cf. UDRESCU, GL. ◇ F i g. *Acum cu franțuzasca v-ați șonțit și mintea-n voi.* MILLO, în PR. DRAM. 366. ◇ I n t r a n z. *A șonțit la lemne.* UDRESCU, GL.

3. T r a n z. și r e f l. (Mold. și Bucov.) A (se) sluți, a (se) poci. *Cine te-a șonțit așa?* SCRIBAN, D. *Nevrînd fără noimă să se șonțească au trebuit să întîmpene greutate pînă să-l facă a înțelege că hainele sale boierești sînt mai de valoră.* ȘEZ. XII, 176. *Să vezi cum l-o șonțit bre pe Toader, îi cum îi oala pe cap.* Com. din VICOVU DE SUS–RĂDĂUȚI, cf. LEXIC REG. [illegible] 9.
— Prez. ind.: *șonțesc*. — Și: **șontí** vb. IV.
— V. **șont².**

ȘONȚÍ² vb. IV. R e f l. (Rar) A purta haine de tîrgoveț, a se îmbrăca nemțește. Cf. TDRG, DL, DM.
— Prez. ind.: *șonțesc*.
— V. **șonț¹.**

ȘONȚIȘÓR s. m. (Familiar; peiorativ; ieșit din uz) Diminutiv al lui ș o n ț¹. *Îmi aduc aminte, cînd cu nemții... am plecat odată c-un biet căprar, iarna,... Șonțișoru era numai în mundirașu lui cel alb și tremura.* ALECSANDRI, T. 47, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.
— Pl.: *șonțișori*.
— **Șonț¹** + suf. *-ișor*.

ȘONȚÍT, -Ă adj. **1.** (Regional; despre ființe) Șchiop (I 1); schilod. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, [illegible], UDRESCU, GL. ◇ F i g. *Astă literatură țigărită și șonțită, fără noimă, fără cap și rădăcină.* RUSSO, S. 50. *Cele mai folositoare*

părți ale Scripturii ieșiseră în lume, într-o slovă de tipar cam grosolană și șonțită, cu multe greșeli de tipar. IORGA, L. R. 83. ◇ (Adverbial) *A merge șonțit.* SCRIBAN, D. ✦ (Prin nord-vestul Munt. ; despre picioare) Schilodit. *A venit (cu piciorul) șontit de la pădure.* UDRESCU, GL.

2. (Mold. ; despre ființe ; și substantivat) Pocit, caraghios. *Deftertarul pașei..., încurcat în niște supiele și betele, ce ne înfățoșa poziția oamenilor șonțiți și neîndemnați în portul nostru* (a. 1858). TDRG 1458. *Ai să-mi dai samă de pehlivăniile tale, șonțitule.* ALECSANDRI, T. 930. *Cine-i șonțita asta?* SCRIBAN, D. ◇ (Prin extensiune ; despre obiecte de îmbrăcăminte) *Straile șonțite a[le] europeilor.* KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUȚII, I, 82. ◇ (Adverbial) *Să îmbrăca cu ele pe dos și șonțit.* DRĂGHICI, R. 237/9.

3. P. e x t. (Regional ; despre obiecte) Strîmb, încli nat, aplecat. *Masa îi va părea strîmb pusă, patul șonțit, perdelele într-o parte.* GHEREA, ST. CR. I, 65, cf. DL, DM.

— Pl. : *șonțiți, -te.* — Și : **șontít, -ă** adj.

— V. **șonți¹.**

ȘOP¹ interj. v. **șopa.**

ȘOP² s. m. (Rar) **1.** Urs spălător *(Procyon lotor).* Cf. TDRG. *Piei de șop.* SCRIBAN, D.

2. Blană (prelucrată) de șop² **(1).** *O matahală...îmbrăcată într-o șubă de șop.* CONV. LIT. XLV, 603.

— Pl. : *șopi.*

— Din germ. **Schupp.**

ȘOP³ s. n. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Șopron **(I 1).** *Mai iaste încă de a să direage : pălanul împrejur, un șop și alte în casă* (a. 1796). IORGA, S. D. XII, 120. *Cetatea aceasta ... fu martoră unui foc cumplit... pricinuit de un vizitiu (cociș) beat într-un șop cu fîn.* GT (1839), 73 1/22. *S au închis în șopul cu fîn.* BĂRAC, T. 34/3, cf. POLIZU, CIHAC, II, 392, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D., DM. *Calu sub șop să-l băgăm.* ȘEZ. XII, 69, cf. T. DINU, Ț. O. 138. *L-a scos omu afară din șop pă ploaie.* GR. S. IV, 119, cf. 134, CHEST. II 429/280, 434/60, 278, 279, 280, ALR I 689/125, 160, 190, 764, 770, 1 352/178, 764, 770, 795, ALR SN I h 138, L. ROM. 1959, nr. 5, 80, A II 10. ✦ (Regional) Podul șurii¹ **(1),** în care se păstrează fînul (Lisa—Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

2. (Prin nord-estul Olt.) Umbrar. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Sara ăream la gardă supt un șop dă frunză.* GRAIUL, I, 35, cf. VÎRCOL, V.

— Pl. : *șopuri.*

— Din săs. **šop,** germ. **Schopf.**

ȘOP⁴ subst. (Regional) Numele unei boli de vite nedefinite mai îndeaproape (Mîrleanu—Cernavodă). Cf. H II 283.

— Etimologia necunoscută.

ȘÓPA interj. (Repetat) Cuvînt care redă zgomotul făcut cînd se vorbește în șoaptă. Cf. TEODOREANU, M. U. 66, DL, DM. ◇ (Cu valoare verbală) *Neghiniță intră în urechea dreaptă a împăratului și șopa, șopa, șopa.* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Ia culcați-vă, măi, și nu mai tot șopa-șopa la capu meu!* SCRIBAN, D. *Mereu îi văd; șop, șop, între ei; parc-ar pune ceva la cale.* UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Nimeni nu vorbea tare. Era un șopa-șopa ca de frunze în pădure.* TEODOREANU, M. U. 119.

— Și : (regional) **șop** interj.

— Onomatopee.

ȘOPÁN, -Ă adj. (Prin Olt. ; despre oameni) Smintit, zăpăcit. Cf. CV 1951, nr. 9—10, 45, LEXIC REG. 27, 43.

— Pl. : *șopani, -e.*

— Etimologia necunoscută.

ȘÓPĂ s. f. (Învechit, rar) Șopină. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl. : *șope.*

— Din fr. **chope.**

ȘOPĂCĂÍ vb. IV. (Familiar) **1.** I n t r a n z. A șopti **(1)**; a discuta în șoaptă ; (familiar) a șopăi **(1).** Cf. CADE. *Unul singur... citea șopocăind la istorie.* CĂLINESCU, C. N. 95. *Negustorii își explicau afacerea, șopăcăind la urechea lui dreaptă.* SADOVEANU, O. XI, 482, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 368, RĂDULESCU-CODIN, CIAUȘANU, GL., PAȘCA, GL., COMAN, GL., TOMESCU, GL., ALR II/I MN 11, 6 880/172, 762, 791, LEXIC REG. 31. *S-au culcat, dar n-au dormit; au șopîciit pînă i-a apucat tîrziul.* UDRESCU, GL. ◇ L o c. a d v. **Pe șopăcăite** = în șoaptă, v. ș o a p t ă **(1).** Cf. id. ib. *Vorbesc pe șopîcîite, nu s-aude ce spun.* id. ib. ✦ (Regional ; în forma *șopîcăi)* A chicoti (Poiana Sibiului—Sebeș). ALR II/I h 35/130.

2. T r a n z. A șopti **(2).** *Întîlni doi țărani care-l priviră lung și, după ce șopăcăiră ceva între ei, își luară căciulile.* STĂNOIU, C. I. 18.

— Prez. ind. : *șopăcăiesc* și (regional) *șopăcăi.* — Și : (regional) **șopîcăí** (BUL. FIL. VII—VIII, 368, CIAUȘANU, GL., PAȘCA, GL., ALR II/I h 35/130, MN 11, 6 880/172 ; prez. ind. *șopîcăi* BUL. FIL. VII—VIII, 368, ALR II/I h 35/130, MN 11, 6 880/172), **șopîcí, șopocăí, șopcăí** (LEXIC REG. 31) vb. IV.

— De la **șopăi.**

ȘOPĂCĂIÁLĂ s. f. (Familiar) Acțiunea de a ș o p ă c ă i **(1)** și rezultatul ei ; (familiar) șopăcăit. Cf. P. CONSTANT, R. 107, UDRESCU, GL.

— Pl. : *șopăcăieli.* — Și : (regional) **șopîciiálă** (UDRESCU, GL.), **șopocăiálă** (id. ib.), **șopcăiálă** (P. CONSTANT, R. 107) s. f.

— **Șopăcăi** + suf. *-eală.*

ȘOPĂCĂÍT s. n. (Familiar) Șopăcăială. Cf. UDRESCU, GL.

— Și : (regional) **șopîciít** (UDRESCU, GL.), **șopocăít** (id. ib.) s. n.

— V. **șopăcăi.**

ȘOPĂCĂITÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Limbut ; clevetitor. *Pre omul șopăcăitoriu lapădă-l din casa ta, că ceale ce zici și faci tu, altora le va spune* (a. 1812). GCR II, 208/26.

— Pronunțat : *-că-i-.* — Pl. : *șopăcăitori, -oare.* — Și : **șopăcăitóriu** adj.

— **Șopăcăi** + suf. *-tor.*

ȘOPĂCĂITÓRIU adj. v. **șopăcăitor.**

ȘOPĂÍ vb. IV. (Familiar) **1.** I n t r a n z. A șopti **(1)**; a discuta în șoaptă ; (familiar) a șopăcăi **(1).** *Oamenii casei începură să șopoiască și să-și dea coate.* ISPIRESCU, L. 290, cf. DDRF, JAHRESBER. V, 190, BARCIANU. *Costică Otopeanu șopăia prin toate colțurile cu cămătarii.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 88, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL VI, 149, SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 368, DL, DM, ALR II/I MN 11, 6 880/987. ◇ L o c. a d v. **Pe șopăite** (sau, regional, **pe șopoitele)** = în șoaptă, v. ș o a p t ă **(1).** *Tot pe șopoitele spuse unchiașului că a făcut azima.* ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. DDRF, CADE, DL, DM.

2. T r a n z. A șopti **(2).** *Vecinii... începuseră a șopăi : că bătrînele prea sînt de tot, prea dau pilde rele.* DELAVRANCEA, T. 148. ◇ R e f l. r e c i p r. *Mulți îl arată cu degetul șopăindu-și : — Cine o fi acest domn?* id. ib. 185.

— Prez. ind. : *șopăiesc* și *șópăi.* — Și : (regional) **șopoí** vb. IV.

— De la **șopa.**

ȘOPĂIÁLĂ s. f. (Familiar) Acțiunea de a ș o p ă i **(1)** și rezultatul ei ; (familiar) șopăit. *Vocea îi scade din ce în ce, pînă la un fel de șopăială tainică.* DELAVRANCEA, S. 143, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl. : *șopăieli.* — Și : (regional) **șopoiálă** s. f. DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.

— **Șopăi** + suf. *-eală.*

ŞOPĂÍT s. n. (Familiar) Şopăială. Cf. DDRF IV, 84, CADE, DL, DM.
— Şi: (regional) **şopoít** s. n. DDRF.
— V. **şopăi.**

ŞÓPĂR s. n. v. **şopron.**

ŞOPĂRLÁIŢĂ s. f. v. **şopîrlaiţă.**

ŞOPĂTÍ vb. IV v. **şopoti.**

ŞOPCĂÍ vb. IV v. **şopăcăi.**

ŞOPCĂIÁLĂ s. f. v. **şopăcăială.**

ŞOPEÁCĂ s. f. (Regional) Podul şurii[1] **(1)**, în care se păstrează fînul; (regional) şopeci (Lisa—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. 94.
— Pl. :?
— **Şop**[3] + suf. *-eacă.*

ŞOPÉCI s. m. (Regional) Şopeacă (Lisa—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. 94.
— Pl. : *şopeci.*
— **Şop**[3] + suf. *-eci.*

ŞOPELTIVÍ vb. IV. (Prin Olt.) **1.** I n t r a n z. (Despre copii) A gînguri. Cf. TOMESCU, GL.
2. T r a n z. (Despre oameni; complementul indică cuvinte) A pronunţa afectat. Cf. TOMESCU, GL.
— Prez. ind. : *şopeltivesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. c e p e l e a g.

ŞOPÍNĂ s. f. (Rar) Veche unitate de măsură pentru băuturi, variind între un sfert de litru şi o jumătate de litru; (învechit, rar) şopă. Cf. ALEXI, W.
— Pl. :?
— Din fr. **chopine.**

ŞOPÎCĂÍ vb. IV v. **şopăcăi.**

ŞOPÎCÎÍ vb. IV v. **şopăcăi.**

ŞOPÎCÎIÁLĂ s. f. v. **şopăcăială.**

ŞOPÎCÎÍT s. n. v. **şopăcăit.**

ŞOPÎRCĂ s. f. v. **şopîrlă.**

ŞOPÎRCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A recurge la subterfugii, la vicleşuguri, la tertipuri. Cf. TDRG. *Cu mine să nu şopîrcăieşti!* SCRIBAN, D., cf. DL, DM, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187.
— Prez. ind. : *şopîrcăi* şi *şopîrcăiesc.*
— Cf. ş o v î r c ă i.

ŞOPÎRCĂIÉLI s. f. pl. (Mold.; în e x p r.) **A umbla cu şopîrcăieli** = a recurge la minciuni **(I 1)**, la subterfugii, la tertipuri. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., ŞEZ. VI, 5, IX, 145. *Nu umblaţi cu şopîrcăieli.* VASILIU, P. L. 29, cf. 262. *Cînd nu prea ştiam lecţia,... numai ce-l auzeam: ... să nu-mi umblaţi cu şopîrcăieli, cu dihonii, sau cu vîşcîituri.* I. CR. III, 186, cf. ZANNE, P. II, 789.
— **Şopîrcăi** + suf. *-eală.*

ŞOPÎRCĂRÍE s. f. (Regional) Minciună **(I 1)**. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.
— Pl. : *şopîrcării.*
— De la **şopîrcăi.**

ŞOPÎRCÓI s. m. v. **şopîrloi.**

ŞOPÎRCÚŢĂ s. f. (Regional) Şopîrliţă **(1)** (Bîrsana—Sighetul Marmaţiei). Cf. CHEST. V 173/8. *Pui de şopîrcuţă.* ib.
— Pl. : *şopîrcuţe.*
— **Şopîrcă** + suf. *-uţă.*

ŞOPÎRLÁIE s. f. (Regional) Numele unei boli nedefinite mai îndeaproape (Buhalniţa—Piatra Neamţ). Cf. H X 98.
— Pl. :?
— De la **şopîrlă.** Cf. ş o p î r l a i ţ ă.

ŞOPÎRLÁIŢĂ s. f. **1.** (Popular) Anghină difterică (la om). *L-am descîntat de deochi, de şopîrlaiţă, şi geaba.* CONTEMPORANUL, V_1, 291. *Să nu fie espus la o mulţime de boale de gît, precum: gîlci, şopîrlaiţă.* MARIAN, NA. 88, cf. DDRF. [Planta] *se fierbe cu apă, se bea şi se oblojeşte la gît pentru şopîrlaiţă.* N. LEON, MED. 67, cf. CANDREA, F. 220, 318, BIANU, D. S., TDRG, PASCU, S. 263, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DR. X, 292, H I 73, X 25, 72, 268, 548, XII 559. *Grumazul celui bolnav de şopîrlaiţă se umflă de se face olova (una) cu capul.* ŞEZ. III, 12, cf. V, 126, XV, 130, COMAN, GL., ALR II/I h 119. ◇ (În descîntece) *Apucară pe furcă, Gîlcile, Brîncile, Şopîrlaiţele, Durerile, Junghiurile, — De la gît.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 83. *Numa o babî, numa o fatî, numa o şopîrlaiţî, Nici o babî, nici o fatî, nici o şopîrlaiţî.* ŞEZ. III, 141. ✦ (Regional) Scarlatină. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. ✦ Boală a animalelor, mai ales a cornutelor, nedefinită mai îndeaproape, probabil difterie. *Boala de şopîrlaiţă este acea mai primejdioasă pentru viţăi.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 15/19. *Boii şi vacile zac de felurite boale şi anume: ... de şopîrlaiţă.* DAMÉ, T. 30, cf. id. $T._2$ 57, DL. *Şopărlaiţa mai este şi o boală a viţeilor, care se vindecă dîndu-li de băut apă fiartă cu buruiana şopîrlaiţa.* ŞEZ. XV, 130, cf. CHEST. V 167/15. *Îi bel'eag-o tîlă. Oamińi dzîc să-l d'escînt d'e şopîrlaiţă.* ALRT II, 102, cf. 330.
2. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină): **a)** plantă cu tulpina păroasă şi cu florile violete, roşietice sau, rar, albe; şopîrliţă **(2 i)**, busuioc de cîmp, busuioc sălbatic, busuioc roşu, (regional) şopîrlariţă **(2 a)** *(Prunella vulgaris).* Cf. BRANDZA, FL. 402, TDRG, PANŢU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., BORZA, D. 138, 292, CHEST. V 167/15; **b)** plantă cu tulpina dreaptă, cu frunzele ovale sau ascuţite şi cu florile albastre *(Veronica orchidea).* Cf. BRANDZA, FL. 357, CANDREA, F. 318, TDRG, PANŢU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 179, 292, ŞEZ. XV, 130; **c)** ventrilică *(Veronica officinalis).* Cf. BORZA, D. 179, 292; **d)** (şi în sintagma *şopîrlaiţă albă,* BRANDZA, FL. 151, TDRG, PANŢU, PL., CADE, DM, BORZA, D. 124, 292) plantă cu flori mari, albe şi cu fructul în formă de capsulă; şopîrlică, şopîrliţă **(2 j)**, (regional) şopîrlariţă **(2 b)** *(Parnassia palustris).* Cf. GRECESCU, FL. 49, N. LEON, MED. 67, CANDREA, F. 318, PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., SIMIONESCU, FL. 97, BUJOREAN, B. L. 389, SCRIBAN, D., BORZA, D. 124, 292; **e)** iarbă-lăptoasă *(Polygala major).* Cf. BORZA, D. 133, 292; **f)** ruin *(Succisa pratensis).* Cf. id. ib. 165, 292. *Să tămăduiesc cu zamă de buruiană, ce să numeşte şopîrlaiţă, fiartă în apă.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 15/11, cf. H I 48, X 353, 497, 534, XVI, 103, 280. *Fierbi buruiana ce se cheamă şopîrlaiţa... şi zama ei o ţii în gură, iar ţujlenaşii îi pui pe-o petică şi-i legi în jurul gîtului.* ŞEZ. III, 12, cf. V, 126, XV, 130, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.
— Pl. : *şopîrlaiţe.* — Şi: (regional) **şopărláiţă** s. f.
— **Şopîrlă** + suf. *-aiţă.*

ŞOPÎRLĂMNIŢĂ s. f. (Prin Maram.) Şopîrlă **(1)** femelă. Cf. LEXIC REG. 13.
— Pl. : *şopîrlamniţe.*
— De la **şopîrlan.**

ŞOPÎRLÁN s. m. (Prin Transilv. şi Munt.) Şopîrloi **(1)**. Cf. ALR II 6 227/130, 228, 723.
— Pl. : *şopîrlani.*
— **Şopîrlă** + suf. *-an.*

ŞOPÎRLÁR s. m. (Ornit.) Şorecar **(1 a)** *(Buteo buteo buteo).* Cf. MARIAN, O. I, 173, DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. XII, 128, TDRG, DR. VI, 240, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SIMIONESCU, F. R. 168, BĂCESCU, PĂS. 163.
— Pl. : *şopîrlari.*
— **Şopîrlă** + suf. *-ar.*

ȘOPÎRLÁRIȚĂ s. f. **1.** (Prin Transilv. și Maram.) Anghină difterică (la om). *De va porunci el* [Dumnezeu] *numai la niște frigureale, la o șopîrlariță, la o gușă, iată îndată sînteți morți.* MAIOR, P. 153/22, cf. CADE. *Dacă are omul năduşeli şi-l strînge la grumaz şi de-abia poate răsufla, atunci zicem că-i beteag de şopîrlariță.* BÎRLEA, C. P. 355, cf. 356, ALR II/I h 119/349. ◇ (În descîntece) *Nici o fată, nici o babă, Nici o șopîrlariță.* BÎRLEA, C. P. 355. ✦ (Prin Transilv.) Jigăraie. Cf. ALEXI, W.

2. (Prin Transilv.) Numele a două plante erbacee (folosite în medicină): **a)** șopîrlaiță **(2 a)** *(Prunella vulgaris).* Cf. POLIZU, BARCIANU; **b)** (și în sintagma *șopîrlariță albă*, BARCIANU) șopîrlaiță **(2 d)** *(Parnassia palustris).* Cf. id. ib.

— Pl.: *șopîrlarițe.*

— **Șopîrlă** + suf. *-ariță.*

ȘOPÎRLÁT subst. (Maghiarism învechit, rar) Baldachin. Cf. KLEIN, D. 425.

— Pl.: ?

— Din magh. **superlát, soporlát.**

ȘOPÎ́RLĂ s. f. **1.** Numele mai multor reptile din ordinul saurienilor, cu corpul alungit, cu picioarele scurte, dispuse lateral, cu coada lungă și subțiată spre vîrf: **a)** (și în sintagma *șopîrlă de cîmp*, SIMIONESCU, F. R. 173, FAUNA R.P.R. XIV_2, 192, DER) reptilă de culoare brună, cenușie sau verde pe spate și verde-cenușie cu pete mici albe pe părțile laterale, avînd o dungă dorsală cafenie închisă sau cafenie-roșcată *(Lacerta agilis agilis).* Cf. CIHAC, II, 720, ENC. ROM., PĂCALĂ, M. R. 31, DR. IV, 487, DER; **b)** (și în sintagmele *șopîrlă verde*, DDRF, ENC. ROM., DR. IV, 487, DL, DM, H II 88, XI 232, XVI 104, ALR SN III h 734, regional, *șopîrcă văcească*, ALR SN III h 734/353) guşter *(Lacerta viridis viridis).* Cf. BARCIANU, N. LEON, MED. 108, CADE, SIMIONESCU, F. R. 172, ALR SN III h 734; **c)** (și în sintagmele *șopîrlă de ziduri*, TDRG, SIMIONESCU, F. R. 174, FAUNA R.P.R. XIV_2, 223, regional, *șopîrlă verde*, PĂCALĂ, M. R. 31) reptilă deosebit de agilă, cu degetele de la picioare lungi și subțiri, terminate cu unghii mari, care trăiește în locuri uscate și pietroase *(Lacerta muralis muralis).* Cf. CIHAC, II, 720, N. LEON, MED. 108, BIANU, D. S., TDRG, SCRIBAN, D., com. MARIAN; **d)** (și în sintagma *șopîrlă dobrogeană*, SIMIONESCU, F. R. 176) reptilă de culoare verde-măslinie pe spate și castanie pe părțile laterale, cu două dungi albe sau gălbui în lungul coastelor *Lacerta taurica taurica).* Cf. id. ib.; **e)** (și în sintagma *șopîrlă de munte*, SIMIONESCU, F. R. 175, FAUNA R.P.R. XIV_2, 240, DER) reptilă de culoare castanie, cu o dungă dorsală subțire și cu două dungi late, cărămizii, pe părțile laterale *(Lacerta vivipara).* Cf. DER; **f)** *Lacerta praticola pontica.* Cf. SIMIONESCU, F. R. 176; **g)** (și în sintagma *șopîrlă de nisip*, SIMIONESCU, F. R. 176) reptilă de culoare cafenie-deschisă pe spate, cu dungi albe, segmentate și cu partea ventrală albă *(Eremias arguta deserti).* Cf. id. ib. *Mănîncă aceștiia șărpi și șopîrle și altile ca acestea.* HERODOT (1645), 267, cf. ST. LEX. 174v/2. *Acestui neam le-a zis grecii savramati, de pe ochii mierăi albineți, adecă ochi de șopîrlă.* M. COSTIN, LET. I, 26/21. *Tîrîtoarele ce să tîrăsc pre pămînt, pisica și șoarecile... și hameleonu și nevăstuica și șopîrla.* BIBLIA (1688), 77²/14, cf. GCR I, 357/12, KLEIN, D. 424, DRLU, LB, POLIZU. *Va trebui să caut niscai cuiburi părăsite, Cu șopîrle-nfricoșate.* NEGRUZZI, S. II, 60. *Șerpi, șopîrle, deodată Toți răspunseră îndată.* ALEXANDRESCU, O. I., 201. *Ăst boier prin răutate Întrece gadini, șopîrle și năpîrci înveninate.* HASDEU, R. V. 65, cf. ALECSANDRI, O. P. 167, COSTINESCU, LM. *Șerpii... și șopîrlele, toate i se arătau lui în cale.* ODOBESCU, S. III, 185, cf. II, 467. *Sînta Vinerea întrebă pe puii ei carii erau balauri, șerpi, nevăstuici, ciuhurezi, șopîrle... cum le-a dat mîncarea.* ISPIRESCU, L. 348. *Pe lespezile calde de pe marginea șoselei, șopîrle aurii, culcate la soare, lipesc somnoros din ochi.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 135, COȘBUC, P. II, 63, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG. *Șerpii, șopîrlele, guşterii și toate jigăniile intră în pămînt.* PAMFILE, S. T. 4, cf. PASCU, S. 267, DHLR I, 38, 354, BABEȘ, O. A. I, 143, DR. VI, 549, ȘĂINEANU, D. U. *O șopîrlă pe cărare, lîngă noi, Speriată să foșnească dintre foi.* TOPÎRCEANU, B. 44. *Radu Comșa constată că gușa Laurei... se dezumflă ca pielița de subt bărbia șopîrlelor.* C. PETRESCU, Î. II, 255. *Scoteau din sîn șopîrle, cameleoni sau șerpi.* BRĂESCU, A. 233. *Șopîrla s-a strecurat sub flori albastre de bărbănuc.* SADOVEANU, O. XVIII, 111, cf. XIX, 379, PUȘCARIU, L.R.I, 179, ROSETTI, L. R. II, 109, GIUGLEA, U. 20. *Șopîrlele verzi și cenușii, din chiparoși, Se uită la tine.* ARGHEZI, VERS. 191, cf. 309. *Vîna de la tîmple îmi zvîcnește Ca gușa unei leneșe șopîrle.* BLAGA, POEZII, 70, cf. id. H. 63. *Ablațiunea unei părți, de pildă coada unei șopîrle, dă naștere de cele mai multe ori la o regenerare.* RALEA, S. T. II, 91. *O șopîrlă rece îmi trece printre picioare.* STANCU, D. 318, cf. id. R. A. II, 30. *Vor ieși la soare șopîrle Pe pietrele-ncălzite.* BENIUC, V. A. II, 37. *Puicuța semăna cu o șopîrlă albă.* VINEA, L. II, 201. *M-am dus să văd șopîrle și gîndaci.* ISANOS, V. 181, cf. 200. *Mîncară copiii, livizii copii, Șopîrle prăjite-n jăratic de vii.* LABIȘ, P. 340. *Ce foșcăie prin frunze? Foșnește o șopîrlă!* I. CR. IV, 86. *Oamenii... totdeauna mai mare frică poartă de șopîrle ca de șerpi.* ȘEZ. XVIII, 117, cf. T. PAPAHAGI, M. 234, ALR I 1 179, A IX 4, GLOSAR REG. *Cine e mușcat de șarpe se păzește și de șopîrlă* (= cel pățit este întotdeauna prudent). Cf. CANTEMIR, IST. 359, PANN, P. V. II, 133/23, DDRF, CADE. *Ce-are țîță Și nu-i miță, Și-i verde Și nu-i șopîrlă?* (Măceșul). ȘEZ. IV, 52. *Apucai p-o haia, Mă întîlni c-o haia, Scosei o haia Să dau în haia, Haia intră în haia, Și eu rămăsei cu haia (Șopîrla).* GOROVEI, C. 365. ◇ (În credințe și superstiții) *Se crede că dacă se arde o șopîrlă în foc, din cenușa ei se fac o mulțime de șopîrle.* id. CR. 321. *Șopîrlă să nu ucizi, că e păcat.* ȘEZ. VI, 57. *Se crede că în mulți oameni intră șarpele... cînd te găsește pe cîmp dormind (și de aceasta adesea te ferește șopîrlele).* PAMFILE, B. 60. ◇ (Ca termen de comparație, în special cu aluzie la agilitatea animalului) *Întocmai ca o șopîrlă, hoțul lunecă de pe fereastră în josul zidului.* GANE, N. I, 198. *Doftoroaia... a pierit ca o șopîrlă printr-o uscioară ascunsă.* CARAGIALE, O. IV, 196. *Prin sat aleargă paparude... Își scutur pletele lor ude Și-s goale ca niște șopîrle.* IOSIF, PATR. 47. ◇ (Regional; urmat de diverse determinări care indică specii ori varietăți nedefinite mai îndeaproape) *Șopîrlă cărărată.* H III 289. *Șopîrlă cenușie.* DDRF, cf. H II 88, XVI 104. *Șopîrlă curtă.* ALR II 6 225/250. *Șopîrcă neagră.* ib. 6 225/272. *Șopîrlă oarbă.* ALR I 1 179/268, cf. 343, ALR II 6 225/346, 353, 362, 6 226/349, 362. *Șopîrlă pistriță.* ALR II 6 225/105. *Șopîrlă sură.* ib. 6 225/228, cf. 250, 260, 279, 574. *Șopîrcă văcească.* ALR I 1 179/343, cf. 345. *Șopîrlă vinerioasă.* ib. 1 179/940. ◇ *Uliul șopîrlelor* v. uliu. ◇ Expr. **A înghiți șopîrla** (sau **o șopîrlă**) = a suporta o neplăcere fără să crîcnească. **A strecura** (sau **a băga**) **o șopîrlă** = a face o aluzie tendențioasă. (Prin Munt.) **A se vîrî ca o șopîrlă** = a se amesteca cu subtilitate în treburile altora. Cf. H IV 55.

2. (Regional; și în sintagmele *șopîrlă de apă*, ALR I 1 185/839, ALR SN III h 735/47, *șopîrcă de apă pestriță*, ALR I 1 185/270) Salamandră *(Salamandra maculosa).* Cf. ib. 1 185/180, 200.

3. Compus: (prin Maram.) **șopîrcă-oarbă** = viperă *(Vipera berus berus).* ALR I 1 184/351.

— Pl.: *șopîrle* și (regional) *șopîrli* (ALR I 1 179, A IX 4). — Și: (regional) **șopîrcă** (pl. și *șopîrci* ALR I 1 179/266, 269, 270, 343, 345, 351, 354, 355, 357, 359, 361, ALR SN III h 734, L. ROM. 1959, nr. 5, 72) s. f. T. PAPAHAGI, M. 234, ALR I 1 179/266, 269, 270, 341, 343, 345, 347, 348, 350, 351, 354, 355, 357, 359, 361, 1 181/351, 1 185/270, 1 189/49, ALR II 6 225/272, 346, 353, 362, 6 226/349, 362, ALR SN III h 734, L. ROM. 1959, nr. 5, 72, GLOSAR REG.

— Cf. alb. shapi. — **Șopîrcă:** probabil prin apropiere de *năpîrcă*.

ŞOPÎRLẮU s. m. (Prin Transilv.) Şopîrloi (**1**). Cf. CL 1960, 76, ALR II 6 227/102.

— Pl.: *şopîrlăi*.

— **Şopîrlă** + suf. *-ău*.

ŞOPÎRLEÁŢĂ s. f. (Regional) **1.** Şopîrlă (**1**) (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

2. Epitet pentru o persoană spilcuită, sprintenă (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

3. Epitet depreciativ pentru o persoană fără importanţă sau insignifiantă (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şopîrleţe*.

— **Şopîrlă** + suf. *-eaţă*.

ŞOPÎRLÍCĂ s. f. (Bot.) Şopîrlaiţă (**2 d**) (*Parnassia palustris*). Cf. PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 124, 292.

— Pl.: ?

— **Şopîrlă** + suf. *-ică*.

ŞOPÎRLÍŢĂ s. f. **1.** Diminutiv al lui ş o p î r l ă (**1**); (regional) şopîrcută. DICT.

2. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină): **a)** plantă cu tulpina păroasă, cu flori albastre sau roşietice (*Veronica latifolia*). Cf. GRECESCU, FL. 436, 438, PĂCALĂ, M. R. 17, PANŢU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 113, BORZA, D. 179, 292; **b)** bobornic (*Veronica chamaedrys*). Cf. TDRG, PĂCALĂ, M. R. 17, PANŢU, PL., CADE, DL, BORZA, D. 178, 292, PRODAN-BUIA, F. I. 437; **c)** iarba-şarpelui (*Veronica teucrium*). Cf. GRECESCU, FL. 438, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 179, 292; **d)** plantă cu florile albăstrii, rar albe sau trandafirii, dispuse în ciorchine (*Veronica Bachofeni*). Cf. GRECESCU, FL. 438, PANŢU, PL., CADE; **e)** buruiană-mare (*Veronica longifolia*). Cf. BORZA, D. 179, 292; **f)** bobornic (*Veronica prostrata*). Cf. id. ib.; **g)** (*Veronica serpyllifolia*). Cf. id. ib.; **h)** (regional) (*Veronica baumgartenii*) (Răşinari—Cisnădie). PĂCALĂ, M. R. 17; **i)** şopîrlaiţă (**2 a**) (*Prunella vulgaris*). Cf. BARONZI, L. 145, DAMÉ, T. 188, TDRG, BORZA, D. 138, 292; **j)** (şi în sintagma *şopîrliţă albă*, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 124, 292) şopîrlaiţă (**2 d**) (*Parnassia palustris*). Cf. PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 124, 292; **k)** şerpariţă (*Polygala vulgaris*). Cf. GRECESCU, FL. 91, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 133, 292; **l)** iarbă-lăptoasă (*Polygala major*). Cf. PANŢU, PL.; **m)** amăreală (*Polygala comosa*). Cf. GRECESCU, FL. 91, BORZA, D. 133, 292.

— Pl.: *şopîrliţe*.

— **Şopîrlă** + suf. *-iţă*.

ŞOPÎRLOÁICĂ s. f. (Într-un descîntec) Şopîrlă (**1**) femelă. *De şarpe, de şerpoaica. . . De pui, de puiandră, De şopîrlă, de şopîrloaica. . . Toate muşcăturile, Toate lovituri le, Toate-nţepăturile, Toate să se vindece.* MAT. FOLK. 591.

— Pl.: *şopîrloaice*.

— **Şopîrlă** + suf. *-oaică*.

ŞOPÎRLÓI s. m. **1.** Şopîrlă (**1**) mascul; (regional) şopîrlan, şopîrlău. Cf. ALR II 6 227/2, 27, 29, 36, 47, 279, 284, 704, 762, 833, 899.

2. Augmentativ al lui ş o p î r l ă (**1**). Cf. ALR I 1 179/890.

— Pl.: *şopîrloi*. — Şi: (regional) **şopîrcói** s. m. ALR II 6 227/272, 349, 353, 362.

— **Şopîrlă** + suf. *-oi*.

ŞOPÎRLÚŢĂ s. f. (Prin Mold., în sintagma) *Şopîrluţă galbenă* = salamandră (*Salamandra maculosa*). Cf. ALR I 1 185/578.

— Pl.: *şopîrluţe*.

— **Şopîrlă** + suf. *-uţă*.

ŞOPÎRTÁN s. m. (Regional) Şopîrlă (**1**) (Sibioara—Constanţa). Cf. ALR I 1 179/988.

— Pl.: *şopîrtani*.

— Cf. ş o p î r l a n.

ŞOPÎRTÍC s. m. (Regional) Copil mic de statură (Tătăraşi—Paşcani). Cf. [illegible]

— Pl.: *şopîrtici*.

— Etimologia necunoscută. Cf. [illegible]

ŞOPÎRTÓC, -OÁCĂ adj. (Regional) [illegible] despre oameni) Bondoc (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ◊ (Substantivat) [illegible] *văzut pe şopîrtocu-ăla al Velii pe undeva?* id. ib.

— Pl.: *şopîrtoci, -oace*.

— Etimologia necunoscută. Cf. [illegible]

ŞOPLẮU subst. (Regional) Vin care a stat mai mult timp în tescovină (Mircea Vodă—Cernavodă). Cf. [illegible] 281.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ŞOPLÓN s. n. v. **şopron.**

ŞOPÓCĂ s. f. (Prin Transilv.) Biberon improvizat dintr-o bucată de zahăr învelită în pînză. Cf. CV 1951, nr. 9—10, 44. *Toată ziua-i cu şopoca în gură!* ib. 45.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Din magh. **szopóka.**

ŞOPOCĂÍ vb. IV v. **şopăcăi.**

ŞOPOCĂIÁLĂ s. f. v. **şopăcăială.**

ŞOPOCĂÍT s. n. v. **şopăcăit.**

ŞOPOÍ vb. IV v. **şopăi.**

ŞOPOIÁLĂ s. f. v. **şopăială.**

ŞOPOÍT s. n. v. **şopăit.**

ŞOPOR[1] s. m. (Regional) Volan (la îmbrăcăminte). Com. din ORAVIŢA. *Mînecile femeilor să sfîrşesc de regulă cu şopori.* ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şopori*.

— Etimologia necunoscută.

ŞOPÓR[2] s. n. (Regional) Torent, puhoi (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *A venit un şopor de apă şi a rupt iazul.* id. ib. ◊ F i g. (Adverbial) *La ţelini, la loc ierbat, Boii mei ca zmeii bat, Şi de-i las în duca lor, Răstorn brazdele şopor.* id. ib.

— Pl.: *şopoare*.

— Cf. z ă p o r.

ŞOPORĂÍ vb. IV v. **şoporoi.**

ŞOPOROÍ vb. IV. I n t r a n z. (Olt.) A şuşoti (**2**). Cf. CV 1952, nr. 2, 38, LEXIC REG. 57. ◊ T r a n z. *Stariţul a ieşit cu ungureanu afară în pridvor şi ce o fi şoporăit între ei, nu ştiu.* AL LUPULUI, P. G. 181.

— Prez. ind.: *şoporoiesc*. — Şi: **şoporăi** vb. IV.

— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o p ă i.

ŞOPOROIÁLĂ s. f. (Regional) Şuşoteală (Livezile—Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 57.

— Pl.: *şoporoieli*.

— **Şoporoi** + suf. *-eală*.

ŞÓPOT[1] s. n. **1.** (Mai ales în Transilv. şi Mold.) Şoaptă (**1**); şuşoteală. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 387, DDRF. *S-a stins de mult pe strada-n care cel mai jalnic şopot.* COŞBUC, P. II, 189, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *S-aud şopote-n ogradă.* GOGA, POEZII, 56, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Aşa-i rînduiala jupînului comis al doilea, îşi urma şopotul bătrînul.* SADOVEANU, O. XIII, 229, cf. XVIII, 55, SCRIBAN, D. *Se schimbă vorba noastră deodată-n tainic şopot.* STANCU, C. 103, cf. VAIDA, CABA, SAL. [illegible] **În şopot** = în şoaptă, v. ş o a p t ă (**1**). [illegible] *în şopot ţiganca.* SADOVEANU, O. X, 129, cf. XIV, 303, XVI, 62. *În urmă, auzi o chemare în şopot: — Înapoi. . . înapoi.* CAMILAR, N. I, 57, cf. 208.

2. Sunet ușor produs de curgerea liniștită a apei, de mișcarea frunzelor bătute de vînt etc. V. murmur (1), susur, foșnet, șușuit¹ (1). Cf. LB, POLIZU. *Șopotul... apei, ușoara clătinare a frunzelor, ... toate te farmecă.* VLAHUȚĂ, R. P. 72, cf. 140. *Rîul cu blînd șopot urmează lunga-i cale.* I. NEGRUZZI, S. II, 120. *Veșnicul apelor șopot Să-mi pară ca-n ceasul vecernii, O rugă de clopot.* COȘBUC, P. II, 29. *Inima să se-nfioare... De șopot tainic de izvoare.* GOGA, POEZII, 5, cf. TDRG. *Se auzea... șopotul unei văi.* AGÎRBICEANU, A. 523. *Huietul satului a-ncetat, lămurindu-se suflul vîntului... și șopotul apei.* LUNGIANU, CL. 126, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Prin frunzișurile negre trecu un șopot.* SADOVEANU, O. I, 54, cf. IV, 263, SCRIBAN, D. *Un șopot ca de rece vînt prin frunze Cuprinde țarina.* BENIUC, V. A. I, 246, cf. LABIȘ, P. 88, CHEST. IV 52/180/2.

— Pl. : *șopote* și (învechit, rar) *șopoturi* (LB). — Și : (regional) **șópotă** s. f. VAIDA, CABA, SĂL.

— Din v. sl. шьпотъ (bg. шепот, ucr. шепіт). Cf. șopa.

ȘÓPOT³ s. n. v. **șipot.**

ȘÓPOTĂ s. f. v. **șopot¹.**

ȘOPOTEÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) Clevetire. LEXIC REG. 109.

— Pl. : *șopoteli.*

— **Șopoti** + suf. *-eală.*

ȘOPOTÉI subst. (Prin Transilv. și Olt.) Șopron (I 1). Cf. PASCU, S. 312, VICIU, GL., ALR II/I h 262/172, LEXIC REG. 94.

— Pl. : ?

— **Șop³** + suf. *-otei.*

ȘOPOTÍ vb. IV. 1. Intranz. și tranz. (Mai ales în Transilv. și Mold.) A șopti (1). Cf. LB. *O jună frumușică, ce curte nu primește, Mai mult însă cu unul prin unghiuri șopotește.* DONICI, F. 95, cf. ALEXI, W. *Băieții... începură să șopotească.* AGÎRBICEANU, A. 186, cf. 127. *Nana Floarea începu să șopotească nedeslușit.* SADOVEANU, O. XV, 36, cf. XVI 332, SCRIBAN, D. *Făcea cruci și șopotea o rugăciune.* CAMILAR, N. II, 419. *Filip citea repede, concentrat, șopotind cuvintele unul cîte unul.* GALAN, B. I, 6, cf. VAIDA, VICIU, GL. *Vină-ncoa(ce), măicuță dragă, Ca să-ți șopotesc oleacă.* BUD, P. P. 22, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, ALR II/I h 31/353, MN 10, 6 875, MN 11, 6 880, A V 20. ◇ Expr. (Regional) **A șopoti în biserică** = a bîrfi, a cleveti. Com. din TĂRCĂIȚA—BEIUȘ. ✦ Tranz. A șopti (2). Cf. LB. *Ea... șopotește blînd din gură: „Zburător cu negre plete, vin la noapte de mă fură".* EMINESCU, O. I, 79, cf. ALEXI, W., TDRG. *Curtenii șopoteau între ei: N-a venit dascălul Sindipa.* SADOVEANU, O. XV, 362, cf. ȘEZ. V, 127. *I-o șopotit ceva la ureche.* MAT. DIALECT. I, 96. ◇ Refl. recipr. *Fetele își șopotesc în taină: „Ce mîni frumoase are domnișoara!"* GOGA, POEZII, 21. ✦ Intranz. (Învechit și regional) A bîrfi, a cleveti. *Asupra mea șopotiia toți pizmașii miei.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 248/28, cf. LEXIC REG. 109.

2. Intranz. (Despre ape, despre frunzele mișcate de vînt sau despre alte elemente ale naturii) A produce un sunet ușor. V. murmura (1), susura, foșni, șușui² (1). *Pîraiele umflate curg iute șopotind.* ALECSANDRI, POEZII, 24, cf. 616, EMINESCU, O. IV, 54. *Rîul-Tîrgului șopoti în matca sa.* DELAVRANCEA, T. 121, cf. VLAHUȚĂ, O. A. I, 44, DDRF. *Șopotind se-ngînă valurile-n spume.* IOSIF, P. 60. *Cu chiu cu vai ajunseră lîngă valea ce șopotea.* AGÎRBICEANU, A. 297. *Rîul șopotă.* LUNGIANU, CL. 131, cf. ARDELEANU, D. 133, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *În livadă frunzele arse foșneau, șopoteau.* SADOVEANU, O. II, 459, cf. XV, 424. *Șopotește valea de cîntecele morii.* PILLAT, P. 67, cf. BL VI, 125, SCRIBAN, D., LABIȘ, P. 380. *Pe la poartă șopotesc... pîrîiașe tulburi și iuți.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 5, cf. ALR II 4 413/365, ALR SN V h 1 460/76.

— Prez. ind. : *șopotesc* și (rar) *șópot.* — Și : (regional) **șopătí** (ALR II/I MN 11, 6 880/27), **șipotí** (BL VI, 165) vb. IV.

— Din v. sl. шьпътати, шепътати (ucr. шепотіти, bg. шепотя). Cf. șopot.

ȘOPOTÍND, -Ă adj. (Rar) Șoptitor (1). *Noaptea vine-ncetișor Cu-a ei umbre suspinînde, Cu-a ei silfe șopotinde.* EMINESCU, O. I, 13.

— Pl. : *șopotinzi, -de.*

— V. **șopoti.**

ȘOPOTÍRE s. f. Faptul de a șopoti.

1. (Mai ales în Transilv. și Mold.) Cf. șopoti (1). *Pînă seara tîrziu li s-aud șopotirile.* LESNEA, I. 36, cf. DM.

2. Cf. șopoti (2). *Peste noi, din ramurile ude, O surdă șopotire s-a desprins.* LABIȘ, P. 409.

— Pl. : *șopotiri.*

— V. **șopoti.**

ȘOPOTÍT, -Ă adj. (Mai ales în Transilv. și Mold.) Șoptit². *Nu vom pricepe prea multe din convorbirea misterioasă, șopotită, a celor doi prieteni.* V. ROM. februarie 1954, 120. ◇ (Adverbial) *A copilei rugăciune tainic, șopotit murmură.* EMINESCU, O. I, 50.

— Pl. : *șopotiți, -te.*

— V. **șopoti.**

ȘOPOTITÓR, -OÁRE s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. (Învechit, rar) Bîrfitor, clevetitor. *Plini de toate nedireptățile:... de vicleșuguri,... de năravuri reale, șopotitori, clevetnici* (cca 1618). GCR I, 50/30.

2. Adj. (Despre ape, despre vînt sau despre alte elemente ale naturii) Care produce un zgomot slab, continuu și monoton ; murmurător (1), susurător.

— Pl. : *șopotitori, -oare.*

— **Șopoti** + suf. *-tor.*

ȘOPRÁN s. n. v. **șopron.**

ȘOPRAREÁȚĂ s. f. (Regional) Șură¹ (1) în care se păstrează fînul (Ponoarele—Vașcău). Cf. TEAHA, C. N. 270.

— Pl. : ?

— De la **șopră.**

ȘÓPRĂ s. f. v. **șopron.**

ȘOPREÁNCĂ s. f. v. **șerpencă.**

ȘOPREÁȚĂ s. f. v. **șopreț.**

ȘOPRÉICĂ s. f. (Regional) Construcție rudimentară care servește drept adăpost provizoriu pentru oameni (Benic—Alba Iulia). Cf. CHEST. IV 118/136.

— Pl. : *șopreici.*

— **Șopru** + suf. *-eică.*

ȘOPRÉL s. n. v. **șopronel.**

ȘOPRÉȚ s. n. (Regional) 1. Șopron (I 1). Com. MARIAN, cf. CHEST. II 326/72, 432/231, 434/263, 267, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

2. Balcon (Crucea—Vatra Dornei). GLOSAR REG.

— Pl. : *șoprețe.* — Și : **șopreáță** s. f. CHEST. II 326/72, 432/231, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

— **Șopru** + suf. *-eț.*

ȘOPRICAȚIE s. f. (Prin Transilv.) Șopron (I 1). Cf. CHEST. II 326/300, 434/301.

— Accentul necunoscut. — Pl. : *șopricații.*

— Etimologia necunoscută. Cf. șopru.

ȘOPROÁNĂ s. f. v. **șopron.**

ȘOPRÓN s. n., s. m. I. S. n. 1. Construcție rudimentară, adesea un simplu acoperiș susținut de stîlpi, care servește mai ales ca adăpost pentru animale ; (în special) construcție anexă, făcută de obicei în

prelungirea șurii[1] (1) sau a grajdului, fără perete in partea dinspre curte, care servește mai ales ca adăpost pentru vehicule și unelte; p. r e s t r. acoperișul (sau podul) acestei construcții; (regional) șop[3], șopotei, șopreț, șopricație, șoproneață, șușop, șușopru. V. ș u r ă[1], r e m i z ă, s a n d r a m a, ș a t r ă (II 2). *Cinci șoproane avea si intr-anse dzacea mulțime de bolnavi.* VARLAAM, C. 108. *Pe Struțocamila in obicinuitul șoprond băgind, pilituri de fier, cu prund amestecate, in loc de ospăț, inainte i vărsară.* CANTEMIR, IST. 171. *Am vîndut... casa împreună și cu șopron și cu toate ale ei* (a. 1740). URICARIUL, XXIV, 112. *Au făcut șopron la viile ot Odobești* (a. 1772). ib. XXI, 364. *Sint mai bune spre ținerea bucatelor podurile de tindă, de pivniță, de șopru și de șură.* ECONOMIA, 57/20, cf. 88/22, CLEMENS, LB. *Se vinde... o casa cu locul ei moștenesc, cu pivniță, cu grajdiu, șopron de zid, cu grădină.* CR (1832), 119/22. *Pentru clădiri în curtea ocnii: o magazie, un șopru, o covăcerie* (a. 1847). DOC. EC. 986. *Aici nu înțelegem prin șură... acel șopru în care se păstrează bucatele, ci florăria sau grădina învălită în care se păstrează unele plante sau organele unor plante pe timpul iernei.* BREZOIANU, A. 385/27, cf. POLIZU. *Pe lîngă zidul curții, în șir, cuhnii, odăi de slugi..., grajduri, șoproane.* GHICA, S. 494. *Dupre magazie vine șopronul în care se ține carul.* I. IONESCU, M. 435, cf. id. P. 495. *Se arată ochilor un șopron de cîteva scînduri pîrlite, în care strălucește la para focului figura neagră a unui țigan fierar.* ALECSANDRI, O. P. 186, cf. id. T. 834, CIHAC, II, 392, LM. *Tot în rînd cu acestea veneau grajdurile, ambarele, și șoaprele cu toate tacîmurile de drum.* ODOBESCU, S. I, 126, cf. III, 349. *Lasă măgarul sub șopron.* CARAGIALE, O. IV, 188. *Simina își făcea mereu de lucru prin șopron.* SLAVICI, N. I, 88. *Murga știa și hanul și șopronul.* CONTEMPORANUL, III, 656. *Trăgeau plugul sub șopron.* VLAHUȚĂ, R. P. 101, cf. DDRF. *În dosul casei, aproape de grajd, se afla un șopron cam vechi.* DEMETRESCU, O. 100. *Pre lîngă case să mai află... șopruri pentru scutit carul de ploi.* LIUBA-IANA, M. 100. *Radă, fă, s-alergi degrabă, Că-n șopron vițelul suge.* COȘBUC, P. I, 95, cf. BARCIANU. *Într-un șopron, ne arătă un maldăr de hamuri.* DELAVRANCEA, H. T. 120, cf. ALEXI, W. *Toadere, Sîn-Toadere, Dă-mi cosița capului, Ca pe furca grajdului! (ori a șoprului).* MUSCEL, 31. *În fundul curții, subt un uriaș șopron, toate sfărîmăturile și risipa aceasta de fier, de lemn și de oțel se adunau zi cu zi.* ANGHEL, PR. 84, cf. TDRG, STERESCU, N. 1053. *În tindă se ține de unii, de alții, în casa mică sau afară în șopron, rîșnița cu care se rîșnește cîteodată făina de popușoi.* PAMFILE, I. C. 445. *Dreg ușa de la podu șopronului.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 95, cf. JAHRESBER. XIX, 102. *Cercetează în cămară, pe sub șopron, în grădină.* AGÎRBICEANU, A. 183, cf. HOGAȘ, DR. I, 248, MOLIN, R. B. 288. *În fața casei de obicei e ograda, cu un „șopru" (grajdi) la dreapta sau la stînga.* DIACONU, VR. XXVI, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *I-a arătat... un șopron încuiat care fusese transformat în garaj.* REBREANU, R. I, 91. *Ofticosul cu catastiv... sta de zece ani în prăvălioara cu șopron.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 265, cf. DS. *Vreo șapte-opt căruțe sub șopru.* SADOVEANU, O. XVII, 192, cf. SCRIBAN, D. *Are șopru pentru zece care de fîn.* ARGHEZI, C. J. 256. *Fiecare grajd se compunea din două compartimente laterale de zid pentru vite, un șopron central pentru căruță și un pod pentru fîn.* CĂLINESCU, E. O. I, 117. *Sosi și Deivos cu trăsura lui Rosetti... trăgînd-o subt șopron.* CAMIL PETRESCU, O. II, 107. *Trimise prin cineva vorbă șoferului să scoată mașina de sub șopronul sub care o adăpostise.* STANCU, R. A. II, 264. *La capătul șopronului, lîngă un foc care fumega, stătea un tînăr.* V. ROM. iulie 1954, 61. *În fund, sub un șopron, un plug aproape nou vopsit verde strălucea în bătaia soarelui.* ib. aprilie 1955, 134. *Aici e mai frig decît la mine în șoprul de scînduri!* BENIUC, M. C. I, 219. *Prin șuri, pe sub șopruri, pe prispe năruite, se îngrămădeau strîns unii în alții, dîrdîind.* CAMILAR, N. I, 10. *Se ridicau o cramă și o magazie de zid, continuată cu un șopron.* VINEA, L. I, 97. *Ilie întîrzie puțin prin șopron.* PREDA, D. 5, cf. SCL 1963, 444. *Deasupra strungului era construit un șofru, ca să apere omul..., care mulgea oile, de ploi și de soare.* VUIA, PĂST. 24, cf. H II 222, V 159, X 209, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 457, VAIDA, ȘEZ. X, 126, TIPLEA, P. P. 17, 116, GRAIUL, I, 522. *După șoprul cel de fîn Ne-om săruta cîtilin.* BUD, P. P. 33, cf. 82. *Să scoți plugul din obor Și carul de sub șopron.* PĂSCULESCU, L. P. 59, cf. 378, com. din BILCA—RĂDĂUȚI și din MARAMUREȘ, din TIMIȘOARA. *Mă dusăi la mîndra-n șopru.* BÎRLEA, C. P. 322, cf. 152, L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ARH. OLT. VI, 108, ARH. FOLK. III, 50, 155, TOMESCU, GL., CHEST. II 36, 39, 70, 326, 418, 429 431, 432, 434, 445, IV 118/113, V 14/78, 36/1, 16, 24, 61, 69, 75, 78, 100, 38/36, 53/61, 74, ALR I 336, 415, 688, 689, 1 122, 1 352, 1 685, 1 707, 1 790, 1 792, 1 840, ALR II/I h 262, MN 123, 3 827, 3 830, 3 832, MN 127, 3 845, ALR II 6 428/27, 102, 105, 157, 250, 833, 836, ALR SN I h 68, h 138, II h 393, ANT. LIT. POP. I, 103, A I 12, 22, 26, 34, II 7, 12, III 1, 17, 18, LEXIC REG. II, 54, GLOSAR REG. *Mi-am făcut mai întîi o șoapră, să am unde adăposti unu-alta.* UDRESCU, GL. *Să mai prind boii de coarne Și să-i leg pe sub șoproane.* FOLC. MOLD. I, 480, cf. GL. OLT. ✦ (Regional) Podul grajdului, în care se păstrează fînul. Cf. ȘĂINEANU, D. U., GR. S. VI, 245.

2. (Prin Bucov.) Pridvor; balcon. Cf. ALR II/I h 234/365, A V 14. ◇ *Șopru bătrînesc* = prispă (de pămînt). Cf. ALR II/I h 235/365. *Șopru bătrînesc într-un capăt de casă.* ib.

II. S. m. (Regional; în forma *șopru*) Pînză groasă cu care se acoperă butoaiele sau căruța (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl.: *șoproane* și (regional) *șopronuri* (A IX 5). — Și: (regional) **șoproáne** (ALR II/I h 262/414) s. f., **șoprán** (SCRIBAN, D. 1285), **șoprún** (ALR I 1 352/748) s. n., **șópră** (CHEST. II 434/361, ALR I 689/343, ALR II/I MN 123, 3 830/64, A I 36) s. f., **șópru** (pl. *șopruri* și *șoapre*, m. *șopri* A VI 19, 26, LEXIC REG. 86), s. n., s. m., **șoplón** (ALR I 1 352/590, 1 792/590), **șópăr** (A II 3) s. n., **șoápră** s. f., **șofrón** (ALR I 415/898, 1 792/898), **șófru, sófru,** (GL. OLT.), (învechit, rar) **șopróndi** s. n. — Cf. germ. S c h o p p e n.

ȘOPRONÁȘ s. n. (Prin estul Munt.) Șopronel. Cf. CHEST. II 326/102.

— Pl.: ?

— **Șopron** + suf. *-aș*.

ȘOPRÓND s. n. v. **șopron.**

ȘOPRONEÁȚĂ s. f. (Regional) Șopron **(I 1).** Cf. DDRF. *Și-au făcut socoteala: să se ghemuiască, ori la ușa bisericii, ori sub șoproneața barăcii.* PAS, L. I, 63, cf. CHEST. II 418/97, 434/177.

— Pl.: *șopronețe.*

— **Șopron** + suf. *-eață.*

ȘOPRONÉL s. n. Diminutiv al lui ș o p r o n **(I 1)**; (regional) șopronaș, șopruleț, șopruț. Cf. DDRF, ALEXI, W., CHEST. II 326/102, 297.

— Pl.: ? — Și: (regional) **șoprél** s. n. CHEST. II 326/297.

— **Șopron** + suf. *-el.*

ȘÓPRU s. n., s. m. v. **șopron.**

ȘOPRULÉȚ s. n. (Regional) Șopronel (Dobra — Deva). Cf. ALR II/I MN 123, 3 827/105.

— Pl.: *șoprulețe.*

— **Șopru** + suf. *-uleț.*

ȘOPRÚN s. n. v. **șopron.**

ȘOPRÚȚ s. n. (Regional) Șopronel. Cf. CADE. *Du-te dară și te culcă În fundul șoprușului, În patul drăguțului.* MARIAN, SA. 93, cf. A II 12.

— Pl.: *șopruțuri* și *șopruțe.*

— **Șopru** + suf. *-uț.*

ŞOPT s. n. v. şoaptă.

ŞOPTÁNA s. f. art. (Prin nordul Mold.; în e x p r.) **A-i face (cuiva) şoptana** = a-i crea (cuiva) încurcături, dificultăţi, neplăceri. Cf. FURTUNĂ, V. 93. *N-a ştiut pe unde să apuce săraca moarte, cînd a scăpat. Şi a trebuit s-o întrebe Dumnezeu: — „Ce-ai păţit de te-ai stîlcit aşa?" — „Iacă părul şi scripca şi scaunul mi-au făcut şoptana!"* id. ib. 27.
— Etimologia necunoscută.

ŞÓPTĂ s. f. v. şoaptă.

ŞOPTEÁLĂ s. f. Şoptire (1); şuşoteală. Cf. POLIZU. *Ştirea... producînd în toată adunarea o şopteală, o murmurare semnificativă de mirare şi dezaprobare.* CARAGIALE, ap. CADE, cf. DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U. ◊ E x p r. **Cu şoptele, cu momele** = cu făgăduieli mincinoase, cu înşelătorii. *Mulţi şireţi te-nşală... unii cu şoptele, cu momele te bagă-n cîrciumă, cînd te miroase c-ai bani.* JIPESCU, O. 77. *Se luă... pe lîngă dînsul cu şoptele cu momele, viclenindu-l ca să-i afle puterea.* ISPIRESCU, L. 279, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, STIL. 101, ZANNE, P. II, 739. (Cu inversarea construcţiei) *Acum rămîne asupra dumitale, cuscre, să mai dibuieşti... pentru aceste milioane, ce umblăm să le iconomisim, cu momele, cu şoptele, ca să ne folosim cu toţii.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 66.
— Pl.: *şopteli* şi (rar) *şoptele.*
— Şopti + suf. *-eală.*

ŞOPTÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. şi t r a n z. A rosti, a pronunţa (cuvintele) fără participarea coardelor vocale sau cu voce scăzută; i n t r a n z. a vorbi în şoaptă; a şuşui² **(3)**, a şoşoi² **(2)**, (regional) a şopoti **(1)**, a şigni. V. ş o p ă c ă i **(1)**, ş o p ă i **(1)**, ş u ş o t i **(2)**, ş o p o r o i. Cf. ST. LEX. 173r/2, ANON. CAR., LEX. MARS. 219, 248, CLEMENS, POLIZU. *Am văzut-o dăunăzi şoptind cu cuconaşul.* C. NEGRUZZI, în PR. DRAM. 452. *O auz că şopteşte.* ALEXANDRESCU, O. I, 144. *Sub balconul din grădina unui vechi şi nalt palat Şoptea... un glas tînăr.* ALECSANDRI, P. II, 153, cf. CIHAC, II, 387. *Hîrca... şoptea şi îmbla cîtinel ca să n-o audă împăratul.* CREANGĂ, P. 97. *Cei din gvardia naţională... bănuiseră ceva şi, văzînd că mocanii şoptesc între ei, se repeziseră asupră-le.* CARAGIALE, O. III, 128. *Şoptesc încă Domniţele-n iatac.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 162, cf. III, 91, DDRF. *Treceau drumeţi pe lîngă ea, Şoptind, dar fata nu-i vedea.* COŞBUC, P. I, 283, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *De mult şopteau amîndoi, şi inginerul, oricît se silea să audă, nu pricepu nimic.* AGÎRBICEANU, A. 515. *Începu a şopti o rugăciune.* HOGAŞ, DR. I, 7, cf. 200, ŞĂINEANU, D. U., CADE, REBREANU, R. II, 111. *Popa cînd şi cînd şopteşte, Legănîndu-se călare.* TOPÎRCEANU, B. 16, cf. 89. *O auzisem într-o noapte... şoptind o rugăciune.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 235, cf. 229. *Oameni necăjiţi şopteau la o vatră veche de foc.* SADOVEANU, O. XVI, 609, cf. XIII, 1009, BL VI, 60, SCRIBAN, D. *Spune-duhovniceşte, şopteşte.* ARGHEZI, VERS. 97, cf. id. P. T. 43. *Vizitatorii veneau fără încetare, stînd mai mult sau mai puţin în picioare, şoptind între ei.* CĂLINESCU, S. 360, cf. DEMETRIUS, A. 102. *Dar ce şoaptă!... Numai noaptea pe întuneric se poate şopti aşa.* VINEA, L. I, 177. *Şoptesc lîngă praguri săracii.* ISANOS, V. 347, cf. 128. *Doina cînt, Doina şoptesc.* ALECSANDRI, P. P. 224. ◊ F i g. (Mai ales despre frunze, ape, vînt sau alte elemente ale naturii) *Tot este viu în preajmă-mi: frunza pe zid şopteşte; Iarba pe muşchi întreabă: „aici cine m-a pus?"* HELIADE, O. I, 179. *Auz o armonie,... De unde oare vine?... Din iarba ce şopteşte?* ALEXANDRESCU, O. I, 95. *Frunza şopteşte, paserea cîntă.* ALECSANDRI, P. I, 151. *Un viers tainic şopteşte de mult în mine.* ODOBESCU, S. I, 143. *Fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cînta ca dînsul cînd vor şopti văilor şi florilor.* EMINESCU, N. 5. *Lin şopteşte-al mării val.* CARAGIALE, O. IV, 356. *Şi-n raza ce spune, şi-n vîntul ce şopteşte..., La marginile gropeii mă poartă — mă depun.* MACEDONSKI, O. I, 47. *Plopii!... Acum şoptesc, Dau din cap şi lung privesc Buimăciţi spre mine.* COŞBUC, P. I, 261. *Toate florile şoptiră, întorcîndu-şi feţele.* TOPÎRCEANU, B. 45. *A început să cadă ploaie rară, şoptind în cetini.* SADOVEANU, O. XI, 346. *Lăcuste minuscule... stau de pază şi şoptesc.* ARGHEZI, P. T. 175. *Mişcat, plopul şopteşte o rugă.* BENIUC, V. A. II, 69. *Am iubit pămîntul... Şi cîntecele pe care le şoptea vîntul.* ISANOS, V. 97. *Eram... într-o pădure care şoptea înăbuşit.* LABIŞ, P. 77. *Codrii se trezesc, Frunzile şoptesc.* ALECSANDRI, P. P. 66. (Cu complement intern) *Plai rîzînd cu iarbă verde, Ce se leagănă, se pierde, Undoind încetişor, Şoptind şoapte de amor.* EMINESCU, O. I, 2. ◊ L o c. a d v. **Pe şoptite** (sau, rar, **pe şoptitele**) = (mai ales pe lîngă verbe de declaraţie) (foarte) încet, cu voce scăzută; în şoaptă. *Erau... din cale afară discreţi, discutînd pe şoptite.* CARAGIALE, O. IV, 33. *Unde eşti? — întrebă el pe şoptite.* SANDU-ALDEA, D. N. 134. *Se aşezară pe canapea şi urmară pe şoptite convorbirea.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 165, cf. id. Î. 175. *Locotenentul Ghenea... îl informă pe şoptite, în ureche, despre calităţile şi cusururile fiecăruia.* C. PETRESCU, Î. I, 281. *Doamna Stavril, tot pe şoptite, îşi dădu cu părerea că trebuie să se ducă.* P. CONSTANT, R. 101. *Îţi tot vorbeşte, numai pe şoptite, Parc-ar vorbi de lucruri tăinuite.* ARGHEZI, S. V, 44, cf. id. VERS. 292. *Unul... s-a desprins de lîngă sfrijitul care tăifăsuia pe şoptite.* STANCU, R. A. I, 280. *Vorbeau destul de tare, cu toate că pe şoptite.* VINEA, L. II, 23. *Muncitorul... îi vorbeşte ceva pe şoptite.* H. LOVINESCU, T. 182, cf. SCL 1960, 400. *Lîngă uşă stăteau de vorbă, pe şoptitele, nişte muieri.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 130. ◊ E x p r. **A şopti în barbă** v. b a r b ă. ◊ R e f l. p a s. *Tu... ai fost martur l-atîtea rugăminte Ce se şoptea în umbra şi în răcoarea ta.* ALEXANDRESCU O. I, 120. ◊ R e f l. i m p e r s. *Fetele sînt tăcute şi nedumerite... Mai mult se şopteşte la ureche.* CAMIL PETRESCU, O. III, 209. ◊ R e f l. r e c i p r. *Damele îşi şopteau şi se ghionteau.* NEGRUZZI, S. I, 64. *Îşi petrec seara şoptindu-şi la ureche.* ALEXANDRESCU, O. I, 193. *Răsare blînda lună, Ce ne găsea îmbrăţişaţi Şoptindu-ne-mpreună.* EMINESCU, O. I, 186. *Cele două surori... începură de mult să se coţească, să-şi şoptească.* AGÎRBICEANU, A. 312.

2. T r a n z. (Adesea construit cu dativul) A comunica, a spune în şoaptă; a şuşoti **(2)**, a şuşui² **(4)**, a şoşoi² **(3)**, (familiar) a şopăcăi **(2)**, a şopăi **(2)**. *I-au şoptit la urechi porunca lui Nicolai Vodă.* N. COSTIN, LET. II, 90/1, cf. LB, DONICI, F. 49, ISER. *Se puse să-i spuie şi ca să-i şoptească...: dragul mamii, of, ce te aşteaptă!* PANN, P. V. I, 56/24, cf. POLIZU. *Moşul meu... îmi şopti ca să-mi rîdic capul.* ALECSANDRI, O. P. 308, cf. COSTINESCU. *Se vede că nevasta i-a şoptit ceva la ureche.* BOLINTINEANU, O. 424, cf. ODOBESCU, S. I, 66. *Ah! şopteşte el pe moarte — cine eşti ghicesc, iubită.* EMINESCU, O. I, 53, cf. 82. *L-am auzit distinct şoptindu-mi: „Ah! ce frumos!"* CARAGIALE, O. III, 189. *Aplecîndu-se la urechea doamnei Giurgea, îi şopti cam tărişor: — E în poziţie.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 166. *Îmi şopti că sînt frumoasă, că sînt tînără, nurlie.* OLLĂNESCU, ap. DDRF, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *O să vedem! şopti Gheorghe Pruncul.* AGÎRBICEANU, A. 93, cf. 490, CADE. *Flăcăul îi cuprinse mijlocul cu un braţ, şoptind blînd: — Taci, mamă!* REBREANU, R. I, 140, cf. 245. *Sînt trist, Manon: mi-e inima bolnavă... Atît şopti, cu faţa la părete.* TOPÎRCEANU, B. 59, cf. SADOVEANU, O. X, 47, SCRIBAN, D. *Şoptii: — Melc încetinel, Cum n-ai vrut să ieşi mai iute!* I. BARBU, O. 54. *Sînt bolnav, sînt grav bolnav — şopti cu întîrziere Stănică.* CĂLINESCU, E. O. I, 99, cf. 87. *Tell îi şopti sever lui Eliade la ureche: — Mai citeşte o dată punctul ăsta.* CAMIL PETRESCU, O. II, 184, cf. 438. *Băiatul oftează. Pe urmă, şopteşte: — Îmi pare rău.* STANCU, R. A. I, 19, cf. 25. *Omul zilei, îi şopti Fane lui Lucu la ureche.* VINEA, L. I, 388. *Achime, a şoptit fata de lîngă gard. Chem pe tata.* PREDA, Î. 51. *Nu, i-am şoptit, Nu-i vestea mea.* ISANOS, V. 195, cf. 92. *Tatii cu sfială îi şoptesc... — Eu, tată, nu înţelegeam.* LABIŞ, P. 99. *Cineva îi şopti să-nchidă fereastra.* V. ROM. octombrie 1958, 72, cf. LĂNCRĂNJAN, C. I, 8. *Nevasta îmi şopteşte:...*

Azi nu-i face umbră-n casă. MARIAN, SA. 19. *Sătenii... ţinură sfat în ascuns... şoptind...: Oare ce să facem să ne mîntuim de Trifon?* RETEGANUL, P. I, 9. ◇ A b s o l. *Alergară grecii... la Divan de şoptiră lui Nicolae Vodă.* MAG. IST. III, 336/11. *Cine naiba ţi-a şoptit, Tu la mine de-ai venit?* BALADE, II, 188. *Parcă îi şopteşte dracul la ureche*, se spune despre cineva care are intenţii rele sau care ştie să se păzească, cu abilitate, de neplaceri. Cf. ZANNE, P. VI, 598, 599. ◇ F i g. *O adiere uşoară şoptea în urechi povestea liniştită şi aromitoare a lanurilor.* BASSARABESCU, S.N. 138. *Am fost surd la toate cîte îmi şoptea patima.* GALACTION, O. 104. *Plînsul streşinii suspină ... Monoton, şoptind povestea unei vremi de mult uitate.* TOPÎRCEANU, B. 73. *Era, şopteşte cartea, la început cuvîntul.* ARGHEZI, VERS. 376. *Un gînd ascuns îi şoptea... că putea să-i dovedească o singură dată că-i preţuia farmecele fizice.* CĂLINESCU, E. O. I, 330. *Şopti pădurea, iarba, vîntul: „De sub escortă vor să-i scape!"* BENIUC, V. A. II, 272. ◇ R e f l. r e c i p r. *Alţii... îşi şopteau aşa: „El să fie Groza".* ALECSANDRI, P. I, 40. *Gherghina ajuta lui Alexă să pună caii, mai şoptindu-şi cîte o vorbă dulce.* BUJOR, S. 104. *Femei curioase... îşi alăturau capetele şoptindu-şi taine.* SADOVEANU, O. XVIII, 558. *Oamenii îşi şoptiră înfioraţi unul altuia: — Vin turcii.* CAMIL PETRESCU, O. III, 122. (F i g.) *Frunzele... cu zefiraşii astfel se şopteau: „Dulce e viaţa frunzelor".* DONICI, F. 99.

3. T r a n z. şi r e f l. i m p e r s. A (se) vorbi, a (se) discuta, a (se) istorisi în taină; a (se) cleveti, a (se) bîrfi; r e f l. i m p e r s. a se zvoni. *Pre mine şoptiia toţi vrăjmaşii miei.* PSALT. HUR. $35^{r}/12$, cf. PSALT. 79. *Unii boieri şopteau... cum că s-ar fi zărit într-acea noapte oameni d-ai lui Stoica.* ODOBESCU, S. I, 78. *Un elegant discurs! Se şoptea în congres că preşedintele îl comandase din vreme.* CARAGIALE, O. III, 32. *Se şoptea prin oraş despre datoriile acestea.* AGÎRBICEANU, A. 452. *Foarte într-ascuns se şoptesc toate acestea la curtea Sucevii.* SADOVEANU, O. XIII, 274. *Găsise, acum la joc, prilej să facă aluzie la ceea ce şoptea lumea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 362. *Am auzit şoptindu-se C-au ars copii.* ISANOS, V. 161. ✦ T r a n z. (Construit cu dativul) A comunica, a spune în mod confidenţial. *Alţii şoptiia lui Abăza paşea că s-au dus boierii la leşi, să-i pornească pe leşi în urma lui.* M. COSTIN, O. 107. *Bătrîna a suspinat..., încredinţîndu-mă că va găsi vreme să şoptească fetei ceea ce doream.* SADOVEANU, O. X, 59. ✦ R e f l. r e c i p r. (Învechit, rar) A se sfătui, a se înţelege pe ascuns. *Şoptiră-sea limbile şi omiinrii învaţă-sea cu deşert.* PSALT. HUR. 1v/1.

4. I n t r a n z. (Prin Transilv.) A suspina plîngînd. FRÎNCU-CANDREA, M. 105.

— Prez. ind.: *şoptesc.* — Şi: (învechit şi regional) **şuptí** vb. IV. LEX. MARS. 218, BUL. FIL. VII–VIII, 368, ALR II/I MN 11, 6880/260.

— Din v. sl. шьпътати (bg. шептя).

ŞOPTÍRE s. f. **1.** Acţiunea de a ş o p t i **(1)**; vorbire în şoaptă. Cf. ST. LEX. $173^{r}/2$, GCR II, 58/8, LB, ISER, POLIZU, COSTINESCU. *I se păru c-aude şoptirea acelor moşnegi bătrîni, cari, pe cînd era mic, îi povesteau... poveşti fantastice.* EMINESCU, N. 47. *Auzea muzica, foşnetul fustelor de mătase, şoptirile discrete.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 157, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DHLR I, 274, 275. *Numele... Nu sună, n-are ritm şi nu se-aşterne Pe graiul nostru, cu şoptirea lină.* ARGHEZI, VERS. 603, cf. id. S. V, 85. *Îi comunică, fără şoptire de data asta, că nu poate să facă nimic acum.* CĂLINESCU, E. O. II, 196, cf. id. S. 683. ◇ F i g. *În Africa nu poate fi mai dulce simfonic decît şoptirea apei.* ALECSANDRI, O. P. 351. *Melodica şoptire a rîului, ce geme.* EMINESCU, O. I, 8. *În a frunzelor şoptire, în a dragostii poveste.* MACEDONSKI, O. I, 10. *Prin frunze adie şoptirile unui vînt.* PETICĂ, O. 284. *Şoptirile tainice şi pline de farmec... însoţesc... nefărmurita deşteptare a Firii.* HOGAŞ, DR. I, 215. *Suave şoptiri vesperale Din vremea cînd luna, cărări ideale Brodase cu degete pale.* ARGHEZI, VERS. 708.

2. (În dicţionarele din secolul trecut) Denunţare. Cf. LB, BARCIANU.

— Pl.: *şoptiri.*

— V. **şopti.**

ŞOPTÍT[1] s. n. Şoptire **(1)**; şuşoteală. Cf. DDRF. *În noapte, sub poale de codru-nverzit, E freamăt de glasuri, un tainic şoptit... Ţiganii, drumeţii cei veşnici ei sînt!* COŞBUC, P. I, 142, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şoptitul se produce prin trecerea aerului între limbă, pereţii cavităţii bucale şi buze.* ABC SĂN. 165. ◇ F i g. *Aici, în şoptitul izvoarelor şi în freamătul codrilor, a răsunat pentru întiia oară frumoasa noastră doină.* VLAHUŢĂ, R. P. 91.

— V. **şopti.**

ŞOPTÍT[2], **-Ă** adj. Rostit în şoaptă; cu sonoritate slabă, abia auzit; (rar) şoptitor **(1)**, şuşuit[2], (regional) şopotit, (învechit, rar) şoptos. *Aude la spatele lui... cuvinte şoptite.* CARAGIALE, O. IV, 170. *Vorbele lor şoptite aveau ceva din fîşîitul biletelor ipotecare.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 4, cf. DDRF. *Comisul Onu a îndreptat o întrebare şoptită către Simion.* SADOVEANU, O. XIII, 1000, cf. X, 354. *Primi cu recunoştinţă acest sfat şoptit.* CĂLINESCU, E. O. I, 334, cf. 21. ◇ (Adverbial) *Grigoriţă... întrebă şoptit, dulceag: Cine credeţi să fie?* P. CONSTANT, R. 70. *Gelo, fii cuminte, porunci şoptit doamna.* SADOVEANU, O. XI, 127. *Ordinele şi sfaturile le dădea şoptit, aplecîndu-se spre urechea ascultătorului.* CĂLINESCU, S. 350.

— Pl.: *şoptiţi, -te.*

— V. **şopti.**

ŞOPTITÓR, -OÁRE adj., s. m. şi f. **1.** Adj. (Şi substantivat) (Persoană) care şopteşte **(1)**; (rar) şopotind. Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. ◇ F i g. (Despre frunze, ape, vînt sau alte elemente ale naturii) *Frunza şoptitoare în vînturi tremura.* BOLINTINEANU, O. 6. *Luna stoarce lapte peste iarba şoptitoare.* MACEDONSKI, O. I, 29. *Haid, acum fugind la vale Printre şoptitorii brazi.* COŞBUC, P. I, 165. ◇ *Porumbel şoptitor* v. p o r u m b e l. ✦ (Rar) Şoptit[2]. *Ascultam la graiul lor cel înţelept şi şoptitor..., la acele veşti din bătrîni.* EMINESCU, G. P. 33.

2. S. m. şi f. (Învechit) Bîrfitor, clevetitor; denunţător. *I-au dat pre ei... a face cele ce nu se cad,... şoptitori (a fi), grăitori de rău, urîtori de Dumnezeu.* ANTIM, P. 29, cf. LB, ISER, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *şoptitori, -oare.* — Şi: (învechit) **şoptitóriu** s. m. LB, ISER.

— **Şopti** + suf. *-tor.*

ŞOPTITÓRIU s. m. v. **şoptitor.**

ŞOPTÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Şoptit[2]. *Vorbe şoptoase.* PANN, ap. DDRF.

— Pl.: *şoptoşi, -oase.*

— **Şoaptă** + suf. *-os.*

ŞORĂPRU subst. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Unealtă de fierărie. *Fiarăle ce au luat Ion din casa Radului Ţigan(ul)... 4 foarfeci... 1 şorăpru frînt* (a. 1757). IORGA, S. D. XIV, 86.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o r o f l u.

ŞORBĂNÍT, -Ă adj. (Regional) Desculţ (Răşinari—Cisnădie). PAŞCA, GL.

— Pl.: *şorbăniţi, -te.*

— Etimologia necunoscută.

ŞORCODÓL s. n. (Regional) Vălătuc (de fîn) (Petrila). ALR SN I h 129/853.

— Pl.: *şorcodoale.*

— Etimologia necunoscută. Cf. s o m i r d o a l e.

ŞORCOV s. m. v. **sorcov.**

ŞORDEÁLĂ s. f. v. **jolteală.**

ŞORDOMÓL s. n. v. **şomîrdoale.**

ŞORDÚNG s. n. (Regional) Dig (Măru—Caransebeş). L. ROM. 1959, nr. 6, 52.
— Pl.: *şordunguri.*
— Etimologia necunoscută.

ŞORÉC s. n. v. **şorici**[1].

ŞORECÁR subst. **1.** S. m. Numele mai multor păsări răpitoare din familia acvilidelor, care se hrănesc mai ales cu şoareci **(I 1)**: **a)** pasăre cu penele de culoare brună-întunecată, cu aripi late, cu coada rotunjită şi cu ciocul scurt şi încovoiat; şopîrlar, uliul şopîrlelor, (regional) şurlicar **(e)** *(Buteo buteo buteo).* Cf. CIHAC, I, 275, MARIAN, O. I, 173, BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XII, 128, TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 209; **b)** (şi în sintagmele *şorecar încălţat,* CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 232, VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10, *şorecar de iarnă,* CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 232) pasăre cu penele ruginii şi cu picioarele acoperite cu pene; uliu încălţat *(Buteo lagopus lagopus).* Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 230, VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10; **c)** (şi în sintagmele *şorecar mare,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 207, VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10, *şorecar feroce,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 207, *şorecar acvilin,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 207) pasăre cu spatele şi pîntecele de culoare brună cu dungi deschise, cu capul şi pieptul ruginii cu pete brune; uliu mare *(Buteo rufinus rufinus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 206, VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10; **d)** (şi în sintagmele *şorecar şoiman,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 219, *şorecar roşcat,* BĂCESCU, PĂS. 163) pasăre de culoare brună cu dungi ruginii pe spate şi cu părţile inferioare roşietice *(Buteo buteo Zimmermannae).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 219; **e)** (şi în sintagmele *şorecar roşcat,* BĂCESCU, PĂS. 163, *şorecar roşu,* id. ib., LINŢIA, P. II, 211, *şorecar vulpin,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 211) pasăre asemănătoare cu specia amintită mai sus, dar cu penele mai ruginii *(Buteo buteo vulpinus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 211; **f)** (şi în sintagmele *şorecar roşu,* BARCIANU, ALEXI, W., *şorecar de baltă,* CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 233, *şorecar ruginiu,* BĂCESCU, PĂS. 163) pasăre de culoare brună, cu capul şi gîtul ruginii; uliu de trestie *(Circus aeruginosus aeruginosus).* Cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE, BĂCESCU, PĂS. 163; **g)** (şi în sintagmele *şorecar alb,* CADE, SIMIONESCU, F. R. 168, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 243, *şorecar cu coadă lungă,* BĂCESCU, PĂS. 163) pasăre cu spatele de culoare brună şi cu părţile inferioare albe *(Circus macrurus).* Cf. CADE, SIMIONESCU, F. R. 168, BĂCESCU, PĂS. 163; **h)** (şi în sintagma *şorecar cenuşiu,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 246) pasăre cu capul şi gîtul de culoare cenuşie-albăstrie şi cu pîntecele alb cu pete roşii-ruginii; uliu sur *(Circus pygargus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163; **i)** (şi în sintagma *şorecar roşu,* MARIAN, O. I, 164, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 163) sorliţă *(Milvus milvus milvus).* Cf. MARIAN, O. I, 164, DDRF, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 163. *Toţi şorecarii sînt foarte folositori pentru agricultură, distrugînd cantităţi uriaşe de rozătoare dăunătoare.* VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10.

2. S. m. (Mai ales în forma *şoricar)* Specie de cîine care prinde şoareci **(I 1)**. *Animalul folosit aci a fost şoricar.* BABEŞ, O. A. I, 24, cf. SCRIBAN, D., SCL 1954, 422, CHEST. V 76/29. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Mai avea şi cîini şoricari.* CARAGIALE, O. II, 331.

3. Subst. (Regional) Loc în care îşi depozitează şoarecii **(I 1)** proviziile (Agrişu Mare—Lipova). Cf. ALR I 1 196/63.

4. Subst. (Regional; în forma *şoricar)* Muşuroi[1] de „sobol" (Beliu—Beiuş). Cf. ALR I 1 175/61.
— Pl.: *şorecari.* — Şi: **şoricár** subst.
— **Şoarec** + suf. *-ar.*

ŞORECÁŞ s. m. v. **şoricaş.**

ŞORECÁTIŢĂ s. f. (Ornit.; prin nord-estul Olt.) Acvilă pitică *(Hieraaetus pennatus pennatus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 164, 229.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o r e c a r, ş o a r e c e.

ŞORECĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Învechit, rar; despre unele animale) A şoricări. *O mîţă sălbatecă, pentru hrană, prin spini şorecăind, sunetul umbletului şoarecelui la urechi îi vini.* CANTEMIR, IST. 194, cf. TDRG.
— Prez. ind. pers. 3: *şorecăieşte.*
— De la **şoarec.**

ŞORECĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Şoricesc. *Se lăţeşte ştirea că... duşmanul de moarte al neamului şoarecăresc a trecut graniţa.* F (1888), 290.
— Pl.: *şorecăreşti.* — Şi: **şoarecărésc, -eáscă** adj.
— **Şoarec** + suf. *-ăresc.*

ŞORECĂRÍ vb. IV v. **şoricări.**

ŞORECĂRÍE s. f. v. **şoricărie.**

ŞORECĂRÍME s. f. v. **şoricărime.**

ŞORECEÁSĂ s. f. v. **şoriceasă.**

ŞORECÉL s. m. v. **şoricel.**

ŞORECÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şoricesc.**

ŞORECÍCĂ s. f. v. **şoricică.**

ŞORECÍE s. f. (Regional) **1.** Şoricioaică **(3)**. Cf. MOLNAR, D. 66, KLEIN, D. 424. *Au găsit o leg(ă)tură cu farmece şi cu şorecie* (a. 1816). IORGA, S. D. VII, 17, cf. LB, ISER, CIHAC, I, 275, BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 183, CADE. *Şorecie de o lăţcaie şi un ou.* ŞEZ. X, 139, cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 360. *Să iei şorecie d-o para, Argint viu d-a doilea.* PĂSCULESCU, L. P. 299, cf. 378. *Îi dete şi un fişic cu şorecie pisată mărunt, cu care el trebuia să-şi omoare tovarăşul.* I. CR. III, 240, cf. 239, PLOPŞOR, C. 77.

2. (Bot.) Coada-şoricelului *(Achillea millefolium).* Cf. BORZA, D. 10, 292. ◊ (În descîntece) *Şoricie, buruiană mare..., Nu te-am luat de vro bere De vro mîncare, Ci te-am luat să lecuicşti pe (cutare).* MAT. FOLK. I, 635.
— Pl.: *şorecii.* — Şi: **şoricíe** s. f.
— **Şoarece** + suf. *-ie.*

ŞORECÍME s. f. v. **şoricime.**

ŞORECIOÁICĂ s. f. v. **şoricioaică.**

ŞORECÍU, -ÍE adj. (Popular; despre părul[1] sau culoarea cailor: p. e x t. despre cai) Cenuşiu, gri. *Avea Beşcherec un armăsariu bătrîn, Şoreciu.* BUDAI-DELEANU, T. V. 47, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275, DAMÉ, T. 48, BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XII, 158, TDRG, DR. III, 810, IV, 877, ENC. VET. 151, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, H I 6, 209, II 12, 116, 185, 203, III 68, 226, 438, IV 84, 105, X 150, 465, XII 25, CHEST. V 76/73. ✦ (Regional; în forma *şoriciu)* Galben-cafeniu (Tazlău—Buhuşi). Cf. ALR I 1 492/532.
— Pl.: *şorecii.* — Şi: **şoricíu, -íe** (ALR I 1492/532), (regional) **cioricíu, -íe** (H I 104, XI 428, XVI 104), **soricíu, -íe** (ib. II 12, 185, 203) adj.
— **Şoarece** + suf. *-iu.*

ŞORECOÁICĂ s. f. v. **şoricioaică.**

ŞORECOÁIE s. f. (Prin Maram.) Şoricioaică **(1)**. *Mălaiul ... S-o-nvăţat o şorecoaie Şi-l cară la Avrămoaie.* BÎRLEA, B. 62.
— Pl.: *şorecoaie.*
— **Şoarec** + suf. *-oaie.*

ŞORECÓI s. m. v. **şoricoi.**

ȘORECÚȚ s. m. v. **șoricuț.**

ȘORÉGLĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘORFOLÍ vb. IV v. **șorofli.**

ȘORÍC s. n. v. **șorici¹.**

ȘORICÁR subst. v. **șorecar.**

ȘORICÁȘ s. m. (Regional) Șoricel **(I 1).** Cf. CIHAC I, 275, JAHRESBER. VIII, 202, CADE, CANDREA, Ț.O. 52.

— Pl. : *șoricași.* — Și : **șorecáș** s. m. CADE, CANDREA, Ț.O. 52.

— **Șoarec** + suf. *-aș.*

ȘORICĂRÍ vb. IV. Intranz. (Despre unele animale) A vîna șoareci **(I 1)**; (învechit, rar) a șorecăi. *Puii acelei risoaice schiaună de foame și pier dacă n-au carne. Mama lor șoricărește puțin în cursul zilelor.* SADOVEANU, O. XIV, 576, cf. DL, DM. *Lîngă o căpiță de fîn, zăresc de departe o vulpe șorecărind.* VÎN. PESC. 1961, nr. 9, 10, cf. 1964, nr. 2, 8.

— Prez. ind. pers. 3 : *șoricărește.* — Și : **șorecări** vb. IV.

— **Șoarec** + suf. *-ări.*

ȘORICĂRÍE s. f. **1.** (Cu sens colectiv) Mulțime de șoareci **(I 1)**, totalitatea șoarecilor ; (rar) șoricărime, șoricărit, șoricime. *Șoricăria aceasta se înmulțise într-o proporțiune de speriat.* I. IONESCU, D. 352. *Dacă îi învăța adunare, îți dă (profesorul) un șoarice, la scădere îți dă doi, la fracții te face împărăteasă peste o șoricărie.* DELAVRANCEA, ap. TDRG, cf. CADE, BL. IV, 71. *La ariile unde se treieraseră grîiele, umblau paserile cerului și șoricăriile pămîntului, ca să se îndestuleze.* SADOVEANU, O. XIII, 240, cf. SCRIBAN, D. *Prodan și Mitu Cîrstei stîrneau șorecăria încuibată în acea stivă părăsită de porumb.* GALAN, B. I, 76. *Cu cîte grăunțe ați hrănit șoricăria cîmpului!* MIHALE, O. 124, cf. DM, com. MARIAN. ◇ F i g. *Bine că a scăpat din acea șoricărie birocratică, din acel iz de arhivă somptuoasă.* VINEA, L. II, 204.

2. (Regional ; în forma *șorecărie*) Loc în care își adună șoarecii **(I 1)** proviziile (Șieuț—Bistrița). Cf. ALR I 1 196/223.

— Pl. : **(2,** rar, **1)** *șoricării.* — Și : **șorecărie** s. f.

— **Șoarec** + suf. *-ărie.*

ȘORICĂRÍME s. f. (Rar ; cu sens colectiv) Șoricărie **(1).** Cf. CADE. *Mîța o lași la bordei, ca să mai împuțineze șoricărimea.* SADOVEANU, P. M. 242, cf. DL.

— Și : **șorecărime** s. f. DL.

— **Șoarec** + suf. *-ărime.*

ȘORICĂRÍT s. n. (Rar ; cu sens colectiv) Șoricărie **(1).** *Mulțime de șoricărit El a mîncat.* DONICI, ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— **Șoarec** + suf. *-ărit.*

ȘÓRICE¹ s. m. v. **șoarece.**

ȘORÍCE² s. n. v. **șorici¹.**

ȘORICEÁSĂ s. f. **1.** (Rar ; în forma *șoreceasă)* Șoricioaică **(1).** Cf. ALEXI, W.

2. (Popular) Șoricioaică **(3).** *Arsenicul sau șoriceasa, cel mai omorîtoriu venin.* AR(1829), 83²/1. *Ce mare treabă a omorî un om? cîteva grăunțe de șoriceasă face cît și plumbul lui.* NEGRUZZI, S. I, 212, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275. *Mi-a spus adineori fata, verde-n ochi, că, de nu-ți da-o după Crinescu, se otrăvește cu șoriceasă!* CONV. LIT. XI, 137, cf. DDRF. *Acidul arsenios... este otrava cunoscută în genere sub numele de ... șoriceasă.* PONI, CH. 121. *De rîie se face o alifie din iarbă mare, pucioasă, seu de capră, șoriceasă și vin alb.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 19, cf. TDRG, PASCU, S. 26. *Nu lipsea niciodată dintr-o băcălie de samă ... piatră acră sau vînătă, pucioasă, șoriceasă (arsenic) ... și alte multe feluri de buruieni și leacuri.* N. A. BOGDAN, C. M. 183, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl. : *șoricese.* — Și : (rar) **șoreceásă** s. f. ALEXI, W.

— **Șoarece** + suf. *-easă.*

ȘORICÉL s. m. **I. 1.** Diminutiv al lui s o a r e c e **(I 1)**; pui de șoarece ; șoricuț, (regional) șoricaș. Cf. ANON. CAR., [illegible] I, 1182. IB. *Alt șoricel cu laba vecinul își ghionteștc.* DONICI, F. 91, cf. ISER. *Bărbățelul ... să-l joci cum joacă mîța șoricelul.* NEGRUZZI, S. III, 431, cf. CIHAC, I, 275, DDRF, PHILIPPIDE, P. 64, BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. 146, TDRG. *Îl privi cu încrederea pisicii care ține șoricelul între labe.* AGÎRBICEANU, A. 427, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SADOVEANU, O. IX, 445, SCRIBAN, D. *Din direcția pianului fugea mărunt un șoricel speriat.* CĂLINESCU, E.O. II, 67, cf. com. MARIAN, ȘEZ. III, 29. *Cine doarme în căsuță, Sau în pat, sau în coltruță, Albă, neagră, pestricioară, Sfîrîind din mustecioară Și cînd vede-un șoricel, Țup, îl prinde sprintenel?* (Pisica). GOROVEI, C. 291. ◇ (Ca termen de comparație sau în construcții comparative, cu aluzie la micimea, agerimea etc. animalului) *Oița are păr frumos și urechi de șoricel.* G. M. ZAMFIRESCU, SF.M.N.I, 171. *Am văzut... o mamă aricioaică ieșită la soare cu puii ei. Micuți cît șoriceii.* SADOVEANU, O. XVIII, 552. *Are niște dințișori ca de șoricel.* H. LOVINESCU, T. 181. ✦ Obiect lucrat în formă de șoarece **(I 1)**, care se folosește ca momeală la pescuit. Cf. VÎN. PESC. 1964, nr. 5, 4.

2. (Art. ; prin Mold.) Numele unei hore cu strigături ; melodie după care se execută această horă. Cf. VARONE, D. 146.

II. (La pl.) **1.** Nume dat mai multor boli de animale.

a) (Regional) Boală a cornutelor mari și a cailor, care se manifestă prin apariția unor umflături dureroase sub piele (DL, DM, ȘEZ. IV, 127), în regiunea pîntecelui (ȘĂINEANU, D.U., CADE, DL, ȘEZ. V, 126, DR. V, 231), a gîtului (DDRF, TDRG 1 450, CADE, ALR II 4 223/53, 219, 272, MAT. DIALECT. I, 96, GLOSAR REG.), sub urechi (DDRF, DL, ALR II 4 223/284, 833), pe cap (ALR I 1 658/214) sau la picioare (ALR II 4 223/228). V. ș o a r e c e **(III).** *Șoreceii, un fel de „gîlci" sub urechi, ... se căpătau din osteneală sau răceală. Se vindecau străpungîndu-se cu sula.* DRAGOMIR, O.M. 222, cf. H X 37, 98, 216, XVII, 22, 75. *Caii au bai de șoreci.* ALR II 4 221/310, cf. 64, 95, 102, 105, 141, 235, 250, 260, 279, 316, 325, 334, 349, 365, 520, 551.

b) (Prin Transilv.) Emfizem pulmonar (la cai). Cf. ALR I 1 657/243, L. ROM. 1959, nr. 6, 45, TEAHA, C. N. 270.

c) (Regional) Zîmbre (Băița—Beiuș). Cf. TEAHA, C. N. 270.

d) (Regional) Răpciugă. Com. din POIANA—VAȘCĂU.

2. (Regional) Piele îngroșată care se formează la cai sub genunchii picioarelor din spate sau deasupra genunchilor picioarelor din față (Sălsig—Baia Mare). Cf. DR. V, 305.

III. (Bot.) **1.** Bătrîniș *(Erigeron canadensis).* Cf. BRANDZA, FL. 265, BARCIANU, GRECESCU, FL. 292, JAHRESBER. VIII, 164, TDRG, PASCU, S. 352, PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., CADE, BORZA, D. 64, 292.

2. Mică plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu florile galbene-verzui ; (regional) codițucă *(Myosorus minimus).* Cf. POLIZU, BARCIANU, PANȚU, PL., CADE, SCRIBAN, D.

3. (Învechit, rar) Miozotis *(Myosotis silvatica).* Cf. PONTBRIANT, D.

IV. (Ornit. ; prin Mold.) Ochiul-boului *(Troglodytes parvulus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 164.

— Pl. : *șoricei.* — Și : (regional) **șorecél, soricél** ANON. CAR., BRANDZA, FL. 265, TDRG, PASCU, S. 352, PANȚU, PL., ALR II 4 223/928) s. m.

— **Șoarece** + suf. *-el.*

ȘORICÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. **1.** Adj. De șoarece **(I 1)**, al șoarecilor; (învechit, rar) șorecăresc. Cf. DONICI, F. 64. *Binele șoricesc cît de mult îl doresc... o știe Dumnezeu!* ALEXANDRESCU, O. I, 205, cf. 206, CIHAC, I, 275, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., POPESCU, B. IV, 157.

2. S. f. (Învechit) Șoricioaică **(3)**. Cf. BARONZI, L. 145, BARCIANU.

— Pl.: *șoricești.* — Și **șorecésc, -eáscă** adj. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE.

— **Șoarece** + suf. *-esc.*

ȘORICÉȘTE adv. Ca șoarecii **(I 1)**, în felul șoarecilor; f i g. tiptil, pe furiș. Cf. SCRIBAN, D. *Tîrgovețul a rămas stană de piatră, sticlindu-și ochii șoricește.* GALAN, Z. R. 48.

— **Șoarece** + suf. *-ește.*

ȘORICHÍNĂ s. f. (Prin Mold.) Friptură tare ca șoriciul[1] **(1)**. SCRIBAN, D.

— Pl.: *șorichine.* — Și: **șorochínă** s. f. SCRIBAN, D.

— **Șoric** + suf. *-ină.*

ȘORÍCI[1] s. n. **1.** Piele de porc pîrlită sau opărită după tăierea animalului (pentru a fi curățată de păr[1] și a deveni comestibilă). Cf. ANON. CAR., MOLNAR, D. 45, 58, LB, ISER, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 337, LM. *A luat pielea cea de porc... și a dat-o pe foc! Atunci perii de pe dînsa au început a pîrîi și pielea a sfîrîi, prefăcîndu-se în cioric ars.* CREANGĂ, P. 88, cf. id. GL., DELAVRANCEA, S. 218. *Se... întoarce cu o harchină de costiță afumată, cu slănina și cioriciul ei.* VLAHUȚĂ, C. L. 132, cf. MARIAN, Î. 218, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Se așează porcul pe niște bușteni, între cari se află foc bun... Pe urmă-l spală cu apă fiartă și-l rad cu cuțitele, pînă rămîne șoriciul alb.* MUSCEL, 104, cf. TDRG. *Porcul este curățit de păr, însă șoricul, cioricul, cioriciul sau șoriciul îi este negru de rapăn sau de scrum.* PAMFILE, CR. 200, cf. id. I. C. 58, PASCU, S. 173. *Odată, la o mîncare, i se opri preotului un șorici în gît.* PĂCALĂ, M. R. 158, cf. DR. III, 1090, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 24, II, 117, 119, 188. *Purcel la cuptor?... Cum de-i faci, coană Mițo, șoriciul ăla așa de rumenit și de fraged?* P. CONSTANT, R. 86, cf. BUL. FIL. V, 337, SCRIBAN, D., DR. X, 395, CĂLINESCU, E. O. II, 190. *Ne-a mai adus șoric proaspăt de porc.* STANCU, R. A. V, 313. *Oamenii se întinseră mai bine peste pat, mîncînd încet din coșnița plină cu gogoși și șorici.* PREDA, Î. 110, cf. CL 1958, 58, L. ROM. 1959, nr. 5, 123. *Se rade bine șoricele de păr... și se fierbe în apă puțin sărată.* S. MARIN, C. B. 117, cf. 329. *Dați-ne cîte-un șorici, Că noi nu plecăm d-aici.* TEODORESCU, P. P. 12, cf. com. MARIAN, VICIU, GL., CANDREA, Ț. O. 52. *Fata ceia luă un cioric în gură.* I. CR. III, 333, cf. com. din BILCA—RĂDĂUȚI și din STRAJA—RĂDĂUȚI, din BUNGARD—SIBIU, GR. S. VI, 245, BUL. FIL. VI, 141, CHEST. VIII 46/19, A V 14, 15, VI 26, ZANNE, P. IV, 127. *Pentru șorlic a pierdut slănina* (= pentru un lucru de calitate inferioară a pierdut altul bun). Cf. ZANNE, P. IV, 123. *A încheiet-o ca baba de la cioric*, se spune cînd cineva suportă consecințele unei greșeli ireparabile. Cf. id. ib. III, 527. ◇ E x p r. (Regional) **A fi oaie cu șorici** = a fi prost și obraznic. Cf. id. ib. I, 572. ✦ P. e x t. Piele scorțoasă și groasă. *Urechile cele clăpăuge* [ale elefantului] *lipăiau puternic șoriciul cojit al grumazului.* KLOPȘTOCK, F. 20. *Cine are mii de ghimpi? Cui îi usturǎ șoriciul? N-ai ghicit că e ariciul?* ARGHEZI, VERS. 681. ✦ (Regional; la pl.; în forma *șorlice*) Excrescențe cărnoase care se formează la animale pe mucoasa nasului[1] (Rășinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 269. *Șorlicele din nările vitei se taie cu cuțitul și pe tăietură se pune sare.* id. ib.

2. P. a n a l. (Rar) Scoarță de copac. Cf. BARONZI, L. 120, DDRF.

3. (Munt. și Olt.; mai ales la pl.) Scîndură plană pe o parte și convexă pe cealaltă, tăiată de la marginea unui buștean. Cf. PAMFILE, CER. 195, SCRIBAN, D., CV 1951, nr. 1, 37, ALR I 1 851/790, 792, 878, 896, 926. *Am cumpărat o căruță de șoriciuri, vreau să închid coșarea.* UDRESCU, GL.

— Pl.: (regional) *șoriciuri* și *șorice* (BARCIANU, TDRG), (m.) *șorici* (ALR I 1 851/926). — Și: **șoríc** (pl., regional, *șoricuri* SCRIBAN, D., ALR I 1 851/790, 792, 878 și *șorice* SCRIBAN, D., com. MARIAN), (regional) **șoríce, șoréc** (DM), **șoríc** (PASCU, S. 173, VICIU, GL., CL 1958, 58), **șorlíc** (pl. *șorlice*), **șorlíce, șorlíci** (MOLNAR, D. 58, LM, BARCIANU, CADE, CL 1958, 58; pl. *șorlice* BARCIANU), **șorlíg** (CL 1958, 58), **șolíc** (GR. S. VI, 254), **șuríc** (CL 1958, 58), **șuríci** (ib.), **soríc** (LB, POLIZU, DDRF, TDRG, CADE, CL 1958, 58), **soríce** (CL 1958, 58), **sorící** (ANON. CAR., LM, CL 1958, 58), **sorlíc** (LB, TDRG, CL 1958, 58), **sorlíg** (CL 1958, 58), **ciorîc, ciorící, ciurlíc** (ib.), **cișuríc** (ib.) s. n.

— Cf. s o r.

ȘORICÍ[2] vb. IV. R e f l. (Prin nord-estul Olt.; despre frunze) A se chirci, a se zgîrci din cauza manei **(II 1)**. Cf. CIAUȘANU, V. 201.

— Prez. ind. pers. 3: *șoricește.*

— V. **șorici[1]**.

ȘORICÍCĂ s. f. (Regional) Șoricioaică **(3)**. Cf. ALEXI, W., CADE 1256, CHEST. V 166/3.

— Și: **șorecícă** s. f. CHEST. V 166/3.

— **Șoarece** + suf. *-ică.*

ȘORICÍE s. f. v. **șorecie.**

ȘORICIÉRĂ s. f. (Învechit, rar) Capcană pentru șoareci **(I 1)**. Cf. COSTINESCU.

— Pronunțat: *-ci-e-*. — Pl.: *șoriciere.*

— De la **șoarece,** după fr. *souricière.*

ȘORICÍME s. f. (Rar; cu sens colectiv) Șoricărie **(1)**. Cf. ALEXANDRESCU, O. I, 287, CADE 1 256, ȘEZ. VI, 16.

— Și: **șorecíme** s. f. CADE.

— **Șoarece** + suf. *-ime.*

ȘORICIOÁICĂ s. f. **1.** Femela șoarecelui **(I 1)**; (rar) șoricească **(1)**, (regional) șorecoaie. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 275, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM.

2. (Rar; în forma *șorecoaică*) Femela șobolanului **(1)**. Cf. POLIZU.

3. (Popular) Substanță otrăvitoare, reprezentînd un compus al arsenicului, folosită mai ales împotriva șoarecilor **(I 1)**; (popular) șoricească **(2)**, (învechit) șoricească (v. ș o r i c e s c **2**), (regional) șorecie **(1)**, șoricică. Cf. POLIZU, BARONZI, L. 145, COSTINESCU, CIHAC, I, 275, DDRF, D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 99. *În județul Gorj se ung vitele cu șoricioaică.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 19, cf. BIANU, D. S., TDRG, NICA, L. VAM. 233, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cu șoricioaică fac doftoresele satului multe vrăji și răutăți.* VOICULESCU, L. 276, cf. SCRIBAN, D. *Ăstuia să-i pui șoricioaică în mîncare, maică.* CAMIL PETRESCU, O. II, 691. *I-au dat să bea țuică în care topiseră șoricioaică.* STANCU, D. 89, cf. DL, DM. *Dar ce să faci cu șorecioaica? — îl întrebă cîrciumarul. — Îmi trebuie pentru leac.* I. CR. III, 239, cf. CHEST. V 166/82.

4. (Regional; în forma *șorecoaică*) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Copăcel—Făgăraș). Cf. H XVII 15.

— Pl.: *șoricioaice.* — Și: (regional) **șorecioáică, șorecoáică** (POLIZU, BARCIANU, H XVII 15) s. f.

— **Șoarece** + suf. *-oaică.*

ȘORICIÓI s. m. v. **șoricoi.**

ȘORICÍU[1], -ÍE adj. (Rar) Șoricos. Cf. COSTINESCU.

— Pl.: *șoricii.*

— **Șorici[1]** + suf. *-iu.*

ȘORICÍU[2], -ÍE adj. v. **șoreciu.**

ȘORICÓI s. m. **1.** Augmentativ al lui ș o a r e c e **(I 1)**. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 275, ALR I 1 191/295, 1 192/59, 150, 156.

2. (Regional; în forma *şoricioi*) Şoarece (**I 1**) mascul (Săpata de Sus – Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

3. (Regional; în forma *şoricioi*) Pui de şoarece (**I 1**) (Săpata de Sus – Piteşti). UDRESCU, GL. *Am găsit un cuib de şoricioi sub porumbi.* id. ib.

— Pl.: *şoricoi*. — Şi: (regional) **şoricioi, şorecói** (POLIZU, ALR I 1 191/295, 1 192/59, 150, 156) s. m.

— **Şoarec** + suf. *-oi*.

ŞORICÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Tare, scorţos, gros ca şoriciul¹ (**1**): (rar) şoriciu¹. Cf. DDRF.

— Pl.: *şoricoşi, -oase*.

— **Şoric** + suf. *-os*.

ŞORICÚŢ s. m. Şoricel (**I 1**). Cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, I, 275, TDRG. *Bietul şoricuţ n-avusese vreme nici să treacă dincolo de sobă.* CÎRLEANU, L. 86, cf. CADE. *O să vie mama ş-o să prindă şoricuţul.* CAZIMIR, GR. 80, cf. DL, DM, COM. MARIAN. *Un şoricuţ iese dintr-o bortă.* ŞEZ. I, 243, cf. 279. ◇ (În construcţii comparative) *Se cunoaşte, Floricico, că pe-aici a mers botişorul tău de trandafir şi dinţişorii tăi de şoricuţ.* HOGAŞ, M. N. 18. *Ea rîde... Rîde cu nişte dinţişori de şoricuţ.* SADOVEANU, O. XI, 226. ✦ (Prin Mold.; în construcţia) *De-a şoricuţu* = numele unui joc de copii în care unul dintre copii are rolul pisicii, iar celălalt al şoarecelui (**I 1**). Cf. ALR II I 381/551.

2. (Ornit.; prin Mold.) Ochiul-boului *(Troglodytes parvulus)*. BĂCESCU, PĂS. 164.

— Pl.: *şoricuţi*. — Şi: **şorecúţ** s. m.

— **Şoarec** + suf. *-uţ*.

ŞORÍGLĂ s. f. v. **şireglă**.

ŞÓRIU subst. (Regional) Otava (**1**) (Covasna). ALR II/192.

— Din magh. **sarjú**.

ŞORÍC s. n. v. **şorici¹**.

ŞORÎMPẮU s. n. v. **şarampoi¹**.

ŞÓRLĂ s. f. v. **şarlă**.

ŞORLẮU s. n. v. **şurlău¹**.

ŞÓRLEA subst. sg. art. (Prin sud-vestul Transilv.) Numele unui vînt puternic (COM. SAT. II, 106), care bate dinspre răsărit (H XVII 259).

— Etimologia necunoscută.

ŞORLÍC s. n. v. **şorici¹**.

ŞORLICÁR s. m. v. **şurlicar**.

ŞORLÍCE s. n. v. **şorici¹**.

ŞORLÍCI s. n. v. **şorici¹**.

ŞORLÍG s. n. v. **şorici¹**.

ŞORLÍGĂ s. f. v. **şireglă**.

ŞORLIŢÁR s. m. (Prin Mold.) Sorliţă *(Milvus milvus)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 164, 218.

— Pl.: *şorliţari*.

— **Şorliţă** + suf. *-ar*.

ŞÓRLIŢĂ s. f. v. **sorliţă**.

ŞORLOCÁT s. n. v. **şolocat**.

ŞORLOCÁTĂR s. n. v. **şolocat**.

ŞORMĂRDOLÍ vb. IV. Refl. (Regional; despre pămînt) A se surpa din cauza ploilor (Poenari – Tîrgu Jiu). Cf. ALR I 395/820.

— Prez. ind. pers. 3: *şormărdoleşte*.

— Cf. ş o m î r d o a l e.

ŞORMÎ́NT s. n. (În dicţionarele din trecut) Vreasc. Cf. LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *şorminte*.

— Din lat. **sarmentum** „mlădiţă de viţă".

ŞORMODOÁLE subst. pl. v. **şomirdoale**.

ŞORNOLÓG s. m. (Regional) Persoană şchioapă (v. ş c h i o p I 1). Com. din STRAJA – RĂDĂUŢI.

— Pl.: *şornologi*.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o n t o r o g, ş o v î r n o g.

ŞOROÁBĂ s. f. (Regional) „O dungă ce se face la capătul sfredelului în locul unde bate băieşul cu fistăul" (Crişcior – Brad). PAŞCA, GL.

— Pl.: *şoroabe*.

— Cf. ş u r u b.

ŞÓROBORO interj. (Regional; repetat) Cuvînt care redă zgomotul făcut cînd se vorbeşte în şoaptă (Săpata de Sus – Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Se-auzeau şopotind: şoroboro, şoroboro; dar nu se înţelegea nimic.* id. ib.

— Onomatopee. Cf. c i o r o b o r, c i o r a b o r a.

ŞOROBÓT s. n. (Regional) Roboteală, trebăluială (Săpata de Sus – Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

— Cf. ş o r o b o t i.

ŞOROBOTEÁLĂ s. f. v. **ciorobotealǎ**.

ŞOROBOTÍ vb. IV v. **ciroboti**.

ŞOROCÁT s. n. v. **şolocat**.

ŞOROCHÍNĂ s. f. v. **şorichină**.

ŞOROCLÁT s. n. v. **şolocat**.

ŞORÓF s. n. v. **şurub**.

ŞOROFLẮU s. n. (Regional) Şurubelniţă (**1**) (Sînnicolau Român – Oradea). ALR SN II h 563/316. ✦ P. r e s t r. Limba şurubelniţei (**1**) (Sînnicolau Român – Oradea). ALR II 6 654/316.

— Pl.: *şoroflauă*.

— Cf. ş o r o f l i.

ŞOROFLÍ vb. IV. (Regional) **1.** I n t r a n z. A înşuruba (Ineu – Arad). ALR II 5 013/64.

2. T r a n z. (În forma *şorfoli*; complementul indică roata căruţei) A strînge pe fus. Com. din VAŞCĂU.

— Prez. ind.: *şorofleşc*. — Şi: **şorfolí** vb. IV. Com. din VAŞCĂU.

— Din magh. **srófol** (dial. *sorófol*).

ŞOROFLÓG s. m. (Prin Bucov.) Om îmbrăcat urît. LEXIC REG. 109.

— Pl.: *şoroflogi*.

— Cf. c i o r o f l e ţ, c i o r o f o i, c i o r o g a r.

ŞORÓFLU s. n. v. **şurub**.

ŞORÓFŢIGĂR s. n. v. **şrafinţigăr¹**.

ŞORÓGLĂ s. f. v. **şireglă²**.

ŞORÓI s. n. v. **şiroi¹**.

ŞOROMPẮU¹ s. m. v. **şarampoi¹**.

ŞOROMPẮU² s. n. v. **şarampoi²**.

ŞOROMPÓU s. n. v. **şarampoi²**.

ŞORONÁR s. m. (Învechit, prin Mold.; probabil) Şelar (**1**). Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şoronari*.

— Cf. ucr. шорн., rus. шорн.

ŞOROZÁŞ s. n. (Maghiarism, prin Transilv. şi Maram.) Recrutare; înrolare. Cf. BL II, 54, VAIDA, CABA, SĂL., com. din TĂRCĂIŢA şi din FINIŞ – BEIUŞ. *Cînd oi mere-n sorozaş, Mi-a trage banda dinaraş.*

BÎRLEA, C. P. 203, cf. LEXIC REG. II, 81, TEAHA, C. N. 266.

— Pl.: *sorozașe*. — Și: **șorozláș** (VAIDA, CABA, SĂL.), **sorozáș** (LEXIC REG. II, 81, TEAHA, C. N. 266), **sorodáș** s. n.

— Din magh. **sorozás.**

ȘOROZÍ vb. IV. T r a n z. (Maghiarism, prin nordul Transilv.) A recruta; a înrola. Cf. CABA, SĂL. *Pe fecioru esta l-o șorozit*. A I 35.

— Prez. ind.: *șorozesc*. — Și: **șorozlí** vb. IV. CABA, SĂL.

— Din magh. **soroz.**

ȘOROZLÁȘ s. n. v. **șorozaș.**

ȘOROZLÍ vb. IV v. **șorozi.**

ȘORȘ s. m. v. **șoș.**

ȘORT[1] s. m. v. **șorț[2].**

ȘORT[2] s. n. Pantalon scurt dintr-o țesătură ușoară, purtat ca îmbrăcăminte sportivă sau de plajă. Cf. IORDAN, L. R. A. 199, DL, DM, DN[2].

— Scris și: (după fr. și engl.) *short*. — Pl.: *șorturi*.

— Din fr. **short**, engl. **short.**

ȘORT[3] s. n. v. **șorț[1].**

ȘORTÍT, -Ă adj. v. **șorțit.**

ȘORTÎ́C interj. v. **șontic.**

ȘORTOLÍT, -Ă adj. (Regional) Murdar de noroi[1] (Frătăuții Vechi—Rădăuți). L. ROM. 1960, nr. 3, 79.

Pl.: *șortoliți, -te*.

— Etimologia necunoscută.

ȘORȚ[1] s. n. **1.** Obiect de îmbrăcăminte, făcut din pînză, piele, cauciuc etc., pe care îl poartă dinainte, peste haine, femeile, muncitorii etc. în timpul lucrului pentru a-și proteja îmbrăcămintea sau organismul; (regional) șolorof, șvartug. V. p e s t e l c ă. Cf. MOLNAR, D. 57. *Parcă tot mă văd cu șorț, Cu ocaua la tarabă*. PR. DRAM. 285, cf. ISER, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 392, LM. *Acesta-și pusese degrabă paltonul peste șorțul cu care se acoperea cînd măcina martinică*. CARAGIALE, O. III, 163, cf. 129, IV, 196. *Fata... luă în șorț vro doi pumni de mălai*. ISPIRESCU, L. 333. *Mama Iana... înfigîndu-și șorțul în brîu, să dete repede din vîrful dudului*. DELAVRANCEA, T. 139, cf. DDRF, BARCIANU. *Anna, îmbrăcată... în negru, cu un șorț alb pe dinainte, făcea pe sora de caritate*. D. ZAMFIRESCU, R. 278, cf. JAHRESBER. X, 214. *Fata... scoase o cofiță de apă și se spălă nițel pe obraji, ștergîndu-se cu un colț de șorț*. SANDU-ALDEA, D. N. 69, cf. ALEXI, W., CANDREA, F. 52, TDRG. *Pestelca este numele șorțului din alte părți*. PAMFILE, I. C. 360. *Maria... sta cu șorțul la ochi, cu capul ascuns între sobă și zid*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 320, cf. NICA, L. VAM. 233, ȘĂINEANU, D. U. *Un frînghier... cu șorțul albastru plin cu cîlți*. CIAUȘANU, R. SCUT. 14. *Polixenia scotea din buzunarul șorțului o portocală sau o rodie, cumpărate cu banii ei*. BASSARABESCU, V. 5, cf. CADE. *O domnișoară cu șorț alb îi întîmpină în capul scării*. REBREANU, R. I, 268. *Medicul a trimis după... doi hamali cu șorț de pînză verde să-l ridice*. C. PETRESCU, C. V. 291, cf. 119. *Vorbind și-a dus un colț al șorțului la ochi*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 184, cf. 180. *Baba își puse un șorț alb și o broboadă albă, și alergă spre poartă*. TEODOREANU, M. II, 268. *A ieșit un om mărunt... cu bogăție de păr negru deasupra frunții și pe obraz, pînă la șorțul de piele ce-i acoperea pieptul*. SADOVEANU, O. XVIII, 463, cf. X, 484, XI, 433. *Își strînse șorțul cu fasole, își potrivi năframa și porni la vale*. DAN, U. 5, cf. SCRIBAN, D. *Moș Niculae era un bărbat curat... încins peste brîul roșu ca rodia cu un șorț*. ARGHEZI, P. T. 116, cf. id. VERS. 244. *Otilia..., punîndu-și un șorț înainte, se așeză serios pe treabă*. CĂLINESCU, E. O. I, 78, cf. BLAGA, POEZII, 97. *Fata a pus peste rochie un șorț albastru cu picățele albe ca să nu-și păteze rochița*. CAMIL PETRESCU, O. II, 72, cf. 546. *Maică-sa... stătea pe jumătate întoarsă și-și punea tocmai un șorț alb*. V. ROM. iunie 1954, 162. *În fața lui se deschidea perspectiva unei vacanțe în alb: perdelele,... șorțul surorilor,... halatul medicilor*. VINEA, L. I, 83, cf. II, 194. *Marin... e în șorț de bucătărie*. BARANGA, I. 176, cf. DM, SCL 1959, 209, H IV 98. *Fetița-și umplu șurțul de cenușă și tot presără pe cale, pînă-n pădure*. RETEGANUL, P. I, 44, cf. BUL. FIL. IV, 59, ALR SN II h 541, IV h 1 180, com. din MONOR—REGHIN, GLOSAR REG. ✦ Piesă caracteristică portului popular femeiesc (din Transilvania), care constă dintr-o bucată (dreptunghiulară) de țesătură, de obicei împodobită cu cusături sau cu alesături, și care este purtată peste fustă, în față. V. z a d i e, z ă v e l c ă, o p r e g, c a t r i n ț ă. *Anum(e) ci-am cheltuit eu de la min(e) pentru Chivuț(a)... 1 cheptar... 1 șurți bun,... 3 deto carton* (a. 1764). IORGA, B. R. 340, cf. KLEIN, D. 425. *Închipuiți-vă o fată săracă... dinainte cu șorț și fotă*. HELIADE, O. II, 323. *Nepoatele se purtau ungurește, cu rochii scurte, cu șurță de înainte, pieptare înguste*. BARIȚIU, P. A. III, 24. *Preșurile țesute cu fir alb sau galbin, cu ornamente... se lucrează în Banat, înlocuind acolo șorțurile și fotele țărancelor noastre*. ODOBESCU, S. I, 483. *Smărăndița vine încet ștergîndu-și ochii negri cu șorțul alb, cusut cu flori mărunțele de jur împrejur peste tot*. CARAGIALE, O. III, 254. *O să-i cumpăr scurteică, rochie și șorț*. DELAVRANCEA, S. 190. *Au dinainte șurțe de lînă, țesute de casă, de coloare neagră, iar dumineca de coloare vînătă-închisă*. MOLDOVAN, Ț. N. 159, cf. 160, MANOLESCU, I. 229. *Mama-mi coasă Șorț cu flori*. COȘBUC, P. I, 103, cf. 126. *Dimineața vin neveste Cu șorțul prins în cingătoare*. GOGA, POEZII, 10. *În Ardeal, astfel de pestelci, șorțuri bogat colorate, se numesc zavelci*. PAMFILE, I. C. 290, cf. 289. *Purtau cătrințe înguste, în care roșul avea o parte covîrșitoare, și șurțe chindisite*. AGÎRBICEANU, A. 114, cf. 529. *Șurțele se țes în 4 ițe din fire toarse foarte fin ca părul*. PĂCALĂ, M. R. 522, cf. 125, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Șurțul de cumpărat... este din „glot" negru*. APOLZAN, P. I, 160, cf. 159. *Atîrnau... Șorțuri, fote, ii pe sfori*. ARGHEZI, VERS. 254. *Poartă șorț negru, ghiurt negru, cimber negru, dada Zvica*. STANCU, D. 133, cf. DER, H II 89, 132, 147, 208, 214, IV 106, XII 158, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 426, 433, 437. *Cu șurțuri de mătase, Să văd pe mîndra de-acasă*. F (1888), 176. *Horă mare de cocoane Tot cu șorțuri de cartoane*. BIBICESCU, P. P. 215. *Fetele de la regie... Se poartă cu fuste negre... Și cu șoarțe de mătase*. CIAUȘANU, V. 21, cf. TOMESCU, GL. 26. *Mai de mult fără fuste, numai cu opreg și șorță, și mai de mult cu 2 oprege*. ALR II 3 352/2, cf. 3 321/260, 3 322/130, 141, 157, 182, 219, 228, 250, 260, 284, 791, 812, 833, 876, 899. *Cu cătrința din o ață Și cu șorțul din alcaz Cumpărat de la Galați*. FOLC. MOLD. I, 456.

2. Obiect de îmbrăcăminte (cu mîneci), care face parte din uniforma școlarilor[2] și care se poartă peste haine. *Veni de la școală Zulnia,... rezervată, cu șorț negru, cu părul lins*. BRĂESCU, A. 176. *De cînd porți d-ta... șorțul pe talie! Unde te trezești? La bal?* SEBASTIAN, T. 209. *Își friza cu degete neliniștite, cînd danteluțele șorțului, cînd șuvițele bretonului*. TEODOREANU, M. II, 14. *Nu vă rușinați să vă strecurați în șorț cîte un bănuț pe care vi-l dăruia pentru covrigi*. P. CONSTANT, R. 94.

— Pl.: *șorțuri*. — Și: (regional) **șórță** s. f., **șort** (TOMESCU, GL. 26) s. n., **șoárță** (ALR SN IV h 1 180; pl. *șoarțe*) s. f., **șurț** (pl. și *șurți* ISER, *șurțe* ALR II 3 322/182, 833, ALR SN IV h 1 180) s. n., **șúrță** (pl. *șurțe*) s. f., **șurt** (JAHRESBER. X, 214), **șulț** (ALR SN II h 541/27), **sorț, surț** (JAHRESBER. X, 214, com. din MONOR—REGHIN) s. n., **súrță** (JAHRESBER. X, 214) s. f.

— Din germ. **Schurz.** Cf. săs. š u r t s.

ȘORȚ[2] s. n. (Transilv.) Reputație proastă. Cf. LB, ISER, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. ◇ E x p r. **A face**

(cuiva) şorţ = a defaima, a vorbi de rău. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: sorţari. — Şi: şort (pl. şoarte LB, ISER, BARCIANU) s. n. LB, ISER, BARCIANU.

— Etimologia necunoscută.

ŞORŢÁR s. m. v. **sorţar.**

ŞÓRŢĂ s. f. v. **şorţ**[1].

ŞORŢÍT, -Ă adj. (Prin Transilv.) Care are o reputaţie proastă. Cf. DDRF.

— Pl.: şorţiţi, -te. — Şi: **şortit, -ă** adj. DDRF.

— De la **şorţ**[2].

ŞORŢULÉŢ s. n. Diminutiv al lui ş o r ţ[1].

1. Cf. ş o r ţ[1] **(1).** Cf. COSTINESCU. *În Turcia, se pune noului-născut o scufiţă de mătase roşie şi un şorţuleţ roşu.* CANDREA, F. 201, cf. TDRG, CADE. *Şorţuleţ şi pantofi nu vă mai cer.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 179, cf. 174.

2. Cf. ş o r ţ[1] **(2).** *Copiii din clasa treia, în şorţuleţe cenuşii... erau tocmai în recreaţie.* I. BOTEZ, B. I, 213.

— Pl.: şorţuleţe.

— **Şorţ**[1] + suf. -uleţ.

ŞORÚB s. n. v. **şurub.**

ŞORUBÁR s. n., s. m. v. **şurubar.**

ŞORÚBĂ s. f. v. **şurub.**

ŞORUBĂLÍ vb. IV v. **şurubări.**

ŞORUBĂRÍŢĂ s. f. v. **şurubăriţă.**

ŞOS s. m. v. **şoş.**

ŞOSÉ s. f. v. **şosea.**

ŞOSEÁ s. f. **I. 1.** Cale de comunicaţie interurbană, pietruită sau asfaltată, (regional) ş l e a u[2] **(I 1)**; stradă largă, la intrarea într-un oraş, care continuă căile de comunicaţie interurbane. *Un agiutoriu de cîţva salahori... să cuvine să se deie din ţară pentru facirea unui pod sau şose.* BULETIN, F. (1833), 146[2]/21. *Proprietarii de locuri de prin mahalale... au să intre numai la osebita analoghie ce va urma a facerii şoselilor de prin mahalale.* ib. 150[1]/24. *Muşuroaiele... să întind mult pe laturile unei şosele vechi (drum făcut cu pietriş) care trece pe acolo.* MN (1836), 27[1]/46, cf. 23/15, VALIAN, V. *Insula Faros... Alexandru cel Mare o împreună cu poliţia Alexandria prin o şosă.* GUSTI, G. V. 94/25, cf. ORESCU, T. 3/21. *Un bazin precum sînt acele dupe şosea.* DESCR. APE, 103/10, cf. STAMATI, D. *Şoseaua trece de-a lungul Munţilor Pirenei.* ROM. LIT. 10[2]/3. *Nimică mai frumos şi mai pitoresc decît drumul acesta pe o şosea minunată.* NEGRUZZI, S. I, 325, cf. POLIZU. *Astă şosea şi alee este unul din suvenirurile cele multe şi frumoase ce ne-a lăsat generalul Kiseleff în guvernarea sa provizorie.* BOLLIAC, în CONTRIBUŢII, I, 96. *Am admirat foarte mult starea bună a şoselelor noastre.* GHICA, S. 561, cf. ALECSANDRI, O. P. 92, 181, LM. *I-au dat un bal popular la şoseaua Chiseleff.* LĂCUSTEANU, A. 163. *Dincolo de Ştefăneşti, la kilometrul 21, laşi şoseaua şi apuci la stînga.* CARAGIALE, O. IV, 118, cf. SLAVICI, V. P. 69. *Pe marginea şoselei doi oameni s-arătară.* MACEDONSKI, O. I, 46, cf. VLAHUŢĂ, O. A. III, 90, DDRF, BARCIANU. *Un nor de praf galben se ridică de la pămînt, mînat ca într-o albie printre casele şi grădinele şoselei nepietruite.* DELAVRANCEA, V. V. 159. *Tăbărîţi pe şanţul şoselei, ţăranii vorbeau liniştit.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 114, cf. ALEXI, W., TDRG, BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 156. *Dumneata te faci inginer de poduri şi şosele.* AGÎRBICEANU, A. 125. *Nu-i hi dumneata ingineriu care croieşte şuşaua?* HOGAŞ, DR. I, 130, cf. 41. *Şoseaua... trece prin mijlocul satului, strîmbă, şerpuind printre rîpi.* IBRĂILEANU, A. 7. *Drumul acesta* [ciobanii] *îl căutau foarte bucuros pentru că nu era „şuşea" (şosea) ca să bată oile la picioare şi puteau merge păscînd.* DRAGOMIR, O. M. 38. *Nici urmă de şosele pietruite nu se vedea.* N. A. BOGDAN, C. M. 151, cf. C. PETRESCU, S. 139, CADE. *N-am chef să-mi frîng gîtul pe şosele de dragul sportului automobilistic!* REBREANU, R. I, 153. *Ici şi colo se ridică Cîte-un nour alb de praf... Străjuind şoseaua mică.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 186, cf. D. BOTEZ, F. S. 6. *Jăndarii bat toată ziulica şuşaua, doar or pune laba pe tine!* POPA, V. 86, cf. SEBASTIAN, T. 20. *Aceste vorbe de laudă priveau cele cîteva şosele asfaltate sau pietruite care leagă capitala cu regiuni bine cunoscute ale ţării noastre şi ale Europei.* SADOVEANU, O. XV, 289, cf. XIII, 214, XVIII, 500, SCRIBAN, D., VIANU, A. P. 147. *Oricine a observat desigur că şoselele sînt bombate (pentru scurgerea apei).* CV 1949, nr. 9, 28, cf. LTR. *Şoseaua era lutoasă, încărcată de un strat gros de colb uscat.* CĂLINESCU, E. O. I, 103, cf. CAMIL PETRESCU, O. III, 260, STANCU, R. A. I, 97. *Din cînd în cînd, la marginea şoselei perfect asfaltată, un han curat, elegant.* V. ROM. noiembrie 1954, 67, cf. SCL 1955, 116. *Ar vrea să ştie care dintre ele e cea care se plimbă cu el seara pe şosea.* DEMETRIUS, A. 32, cf. GRAUR, E. 50. *Şuşeaua-i plină de maşini nemţeşti.* H. LOVINESCU, T. 207, cf. 99, DP, PREDA, M. 38. *Şoseaua, răscolită, era învăluită într-un nor imens de praf.* T. POPOVICI, S. 345. *Foaie verde şi-o lalea Trece mîndra pe şuşa.* MAT. FOLK. 499, cf. 1322, ŞEZ. VIII, 125. *Şuşelele-s rele că nu le ţine din scurt premaru.* GRAIUL, I, 237, cf. 50, 402, 471, I. CR. IV, 234, PAMFILE, C. Ţ. 35. *Trecea mîndra pe şuşea Parcă nici nu mă vedea.* Com. din fostul judeţ VÎLCEA. *Ibovnicul din vîlcea Îmi ţine calea-n şuşea.* CIAUŞANU, V. 30, cf. 22, ALR I 801. *Tot omu trebuie să iese la şuşa s-o facă.* ALR II 3 010/876, cf. ib. 6 478/514, A III 16, IV 5, V 19, 26, VI 26, IX 1, 4, CL 1961, 463, SCL 1963, 386. *Prin sat îi şoseaua glodoasă.* FOLC. MOLD. I, 116. ◇ (Urmat de determinări care indică apartenenţa administrativă) *Drumul lui Traian... trece de la miazăzi spre miazănoapte, pe unde astăzi se face şoseaua judeţeană.* ODOBESCU, S. II, 451. *Pe şoseaua comunală... Cei mai de seamă gospodari din sat Se ceartă.* MINULESCU, V. 134. *Viişoara e proprietatea lui... Un parapet de iarbă încoronat de gardul viu o desparte de şoseaua judeţeană.* VINEA, L. I, 96. *Şuşaua naţională.* A III 7. ✦ P. e x t. (Popular) Drum; uliţă. *El luă poziţie lîngă satul Călugăreni... în contra armiei turceşti de 200 000 inşi, ce era bine întărită în o tabără şi de oastea română dispărţită prin o molaştină pe care ducea o îngustă şosee pe o iezetură.* CALENDAR (1856), 88/1, cf. A III 1, 4, 7, ALR SN III h 905, LEXIC REG. 57.

2. Partea carosabilă a unei străzi, cuprinsă între trotuare. Cf. PONTBRIANT, D., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DM.

3. (Suspect; sens etimologic) Dig. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, ŞĂINEANU, D.U.

II. (În trecut) **1.** (Olt., Munt. şi Mold.) Muncă obligatorie pe care administraţia comunală o pretindea de la ţărani pentru construirea sau repararea şoselelor **(I 1).** *M-apucase pentru şuşe, noroc că bietul Neculai a găsit ţidula.* CONTEMPORANUL, VI$_1$, 494. *De ai banii birului, a pămîntului, de faci straja şi şuşauahabar n-ai de boieresc.* CONV. LIT. XLIV$_1$, 655, cf. CIAUŞANU, GL. *Tot omu trebuie să iasă să-şi facă şuşaua.* ALR II 3 010/899. *Rămîneam cu şuşeaua rămăşiţă.* ib. 3 505/812.

2. (Olt. şi prin Munt.) Impozit prin care se asigura întreţinerea şoselelor **(I 1).** Cf. ALR I 384/800, 803, 810, 900.

— Pl.: şosele. — Şi: (regional) **şoseáuă** (A IV 5), **şoşeá** (PONTBRIANT, D., ALR I 384/803, 801/582, 708, 870, 887, 986, ALR II 3 010/872, UDRESCU, GL.), **şuşáuă** (A V 26, VI 26), **şusa** (ib. IX 3), **şuşeá, şîşá** (ib. III 4), **soseá** (ALR I 384, 801, ALR II 3 010/928, A II 6, UDRESCU, GL.), **şoşé** (ALR I 801/424), **suşeá** (ib. I 801/418, 522.

530, 550, 865, A III 1, IX 2, 5), (învechit, rar) **şosé, şosée** s. f.
— Din fr. **chaussée.**

ŞOSEÁUĂ s. f. v. **şosea.**

ŞOSÉE s. f. v. **şosea.**

ŞOSELÁ vb. I. T r a n z. (Rar; complementul indică drumuri) A şoselui. Cf. DM. ✦ (Complementul indică o zonă geografică) A înzestra cu o reţea de şosele **(I 1).** Cf. DL, DM, SCL 1970, 14, 19.
— Prez. ind. : *şoselez.*
— De la **şosea.**

ŞOSELÁR s. m. (Prin Olt. şi Munt.) Muncitor care lucrează la pietruirea sau asfaltarea unui drum. Cf. ALR I 805/846, ALR II 6 478/928.
— Pl. : *şoselari.* — Şi : **şuselár** (ALR I 805/816), **soselár** (ALR II 6 478/928) s. m.
— **Şosea** + suf. *-ar.*

ŞOSELÁRE s. f. (Rar) Şoseluire. Cf. DM.
— Pl. : *şoselări.*
— V. **şosela.**

ŞOSELÁT, -Ă adj. (Rar; despre drumuri) Şoseluit. Cf. DM.
— Pl. : *şoselaţi, -te.*
— V. **şosela.**

ŞOSÉLE¹ s. f. pl. v. **şoşele.**

ŞOSÉLE² s. f. (pl.) v. **şuşă.**

ŞOSÉLI s. f. pl. v. **şoşele.**

ŞOSELUÍ vb. IV. T r a n z. (Complementul indică drumuri) A transforma în şosea **(I 1)** prin pietruire sau asfaltare; (rar) a şosela. Cf. COSTINESCU, DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D., DM. ◇ A b s o l. *Cavarna face gospodărie serioasă, şoseluieşte, plantează, împroprietăreşte văduvele şi orfanii de război.* SADOVEANU, O. X, 420.
— Prez. ind. : *şoseluiesc.*
— **Şosea** + suf. *-ui.*

ŞOSELUÍRE s. f. Acţiunea de a ş o s e l u i şi rezultatul ei; (rar) şoselare. *Şoseluirea a două uliţi principale din urbe.* I. IONESCU, D. 112, cf. COSTINESCU, DDRF, DM.
— V. **şoselui.**

ŞOSELUÍT, -Ă adj. (Despre drumuri) Pietruit; asfaltat. Cf. DDRF. *Drumuri şoseluite.* TDRG 1 461, cf. CADE 1 256. *Am apucat spre Brăeşti pe un drum şoseluit şi tărăgănat.* SADOVEANU, O. VIII, 382, cf. XV, 296, SCRIBAN, D. 1 285.
— Pl. : *şoseluiţi, -te.*
— V. **şoselui.**

ŞOSELÚŢĂ s. f. **1.** Diminutiv al lui ş o s e a **(I 1).** *De acolo, pe o şoseluţă îngustă pe malul Moldoviţei, am plecat spre ...* DEIA. CONV. LIT. XI, 99, cf. CADE. *Pe şoseluţă, către poartă, întru întîmpinarea noastră, vine un fermier tînăr încă.* SADOVEANU, O. IX, 276, cf. CL 1961, 463, DM.
2. (Regional; în forma *şuşăluţă*) Drum îngust printre ogoare. V. d r u m e a g (Drăguşeni—Fălticeni). Cf. GLOSAR REG.
— Pl. : *şoseluţe.* — Şi : (regional) **şuşălúţă** s. f. GLOSAR REG.
— **Şosea** + suf. *-ăluţă.*

ŞOSÉTĂ s. f. Ciorap scurt, care acoperă piciorul pînă deasupra gleznei. *Umilea în faţa tovarăşilor cu şosete un plod de spălătoreasă.* I. BOTEZ, B.I, 214. *O bicicletă pedalată frenetic de două picioare de licean — cu pantaloni scurţi şi şosete — despică în două grupul clienţilor.* TEODOREANU, M. II, 76, cf. VINEA, L. I, 58, DM. ◇ F i g. *Labele lui pluşate, încălţate cu patru şosete albe, mătăsoase, s-au înălţat grabnic din frunzele troscotului.* KLOPŞTOCK, F. 216.
— Pl. : *şosete.*
— Din fr. **chaussette.**

ŞOSIÁRCĂ s. f. v. **sosiarcă.**

ŞOSÚRĂ s. f. (Franţuzism învechit, rar) Încălţăminte. *Milioane de bani să varsă pentru fiecare an numai în Europa pentru articolul pieilor şi lucrărilor lor, ca să facă felurimi de şosure, de la imineii ţăranului pînă la eleganta botină a damei din Paris.* ISIS (1859), 122¹/8, cf. ALEXI, W.
— Pl. : *şosure.* Şi : **şoşúră** s. f. ALEXI, W.
— Din fr. **chaussure.**

ŞOŞ s. m. (Transilv., Maram. şi Bucov.) Stîlp, bîrnă, grindă. Cf. LB, PONTBRIANT, D., REV. CRIT. IV, 196, CABA, SĂL., COMAN, GL., com. din LUGAŞU DE JOS — ORADEA, CHEST. II 112/52, 211, 260, 269, 401, 119/269, 271/330. *Pun patru cunuń care să răd'ică îm mai mulţ şăş.* ALRT II, 122, cf. 331, ALR I 650, 654, ALR II/I MN 126, 3 840/157, 228, 235, 250, 260, 279, 574, ALR II 6 429/192, 228, 260. *Şoş de uşă.* A I 12, cf. 13, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 31, 34, 35, 36, LEXIC REG. II, 81, 113. *Cîţi şoşi îţi trebe la gard?* MAT. DIALECT. I, 96. *A bătut în pămînt nişte şoşi de stejar.* ib. 193, cf. GLOSAR REG., TEAHA, C.N. 270. ✦ (Transilv.) Proptea de lemn. Cf. KLEIN, D. 425, ISER, POLIZU, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (Regional) Scîndură groasă folosită în construcţii (Alba Iulia). Cf. CV 1950, nr. 4, 34.
— Pl. : *şoşi* şi (n.) *şoşe* (GLOSAR REG.), *şoşuri* (ib.)
— Şi : **şos** (A I 23), **şoaş** (ALR I 654/190), **şorş** (CHEST. II 112/401), **şeş** (CABA, SĂL., CHEST. II 111/269, 112/269, ALR I 650/341, 654/266, 278, 333, 335, 337, 339, 341, 345, 355, 357, 359, LEXIC REG. II, 108), **şăş** s. m.
— Din magh. sas[fa].

ŞOŞĂÍ vb. IV v. **şoşoi².**

ŞOŞĂIÁLĂ s. f. (Rar) **1.** Şoşoit **(1).** Cf. SCRIBAN, D. 1 285, 1 291.
2. Şoşoit **(2).** Cf. SCRIBAN, D. 1 285, 1 291.
— Pl. : *şoşăieli.*
— **Şoşăi** + suf. *-eală.*

ŞOŞĂÍT s. n. v. **şoşoit.**

ŞOŞĂITÓR, -OÁRE adj. v. **şoşoitor.**

ŞOŞEÁ s. f. v. **şosea.**

ŞOŞÉLE s. f. pl. (Familiar; în e x p r.) **Cu şoşele, cu** (sau **şi**) **momele** sau, rar, **cu momele, cu şoşele** = cu făgăduieli mincinoase, cu înşelătorii. *Umbla cu şoşele, cu momele să înduplece pre fată a-l lua de bărbat.* ISPIRESCU, L. 47, cf. id. M.V. 34. *Ademenea pe altele cu şoşele, cu momele şi, cînd le încolţea, vedeau pe dracul.* MACEDONSKI, O. III, 55, cf. PHILIPPIDE, P. 139, BARCIANU. *Ce făcu, ce drese, cu şoşeli, cu momeli, că ţiganca o adormi.* DELAVRANCEA, S. 257, cf. ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. III, 94, ŞĂINEANU, D.U., CADE, GR. S. VII, 282, SCRIBAN, D., DM, POPESCU, B.IV, 44. *Cu şoşele, cu momele, l-o îndoit de i-o spus toată patarania.* ŞEZ. XXI, 30. *Cu momele, cu şoşele nu se face ciorba.* ZANNE, P.III, 525. ◇ (Cu parafrazarea expresiei) *Plăcerea unui amorez E ca s-o ia cu ploconeli, Tot felul de şoseli-momeli, Şi bucăţica să-şi gătească-n ele.* GORUN, F. 117.
— Şi : (rar) **şoşéli, şoséle, şoséli** s. f. pl.
— Formaţie onomatopeică.

ŞOŞÉLI s. f. pl. v. **şoşele.**

ŞÓŞET s. n. (Rar) Foşnet. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM. *De vînat, el n-a vînat, Orişicît s-a zbuciumat, De zbieretul oilor, De răgetul vacilor, ... De şoşetul frunzelor.* TEODORESCU, P.P. 149, cf. MARIAN, S.R. I, 39.
— Pl. : *şoşete.*
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o ş o t.

ŞOŞOÁLE s. f. pl. (Regional) Palavre. V. p a l a v r ă (Chisindia–Vaslui). Cf. cv 1950, nr. 11–12, 39.
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o ş e l e, ş o ş o a n e.

ŞOŞOÁNE s. f. pl. (Regional) Vorbe amăgitoare; minciuni (1) (Săpata de Sus–Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A duce** (pe cineva) **cu şoşoane** = a păcăli. id. ib.
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o ş e l e, ş o ş o a l e.

ŞOŞÓI[1] s. m. (Argotic) **1.** Iepure. Cf. DM, ŞEZ. VII, 103, com. din STRAJA–RĂDĂUŢI. ✦ Pui de iepure. Cf. ARH. OLT. XXI, 276, I. COSTIN, GR. BĂN. 195, I. CR. V, 375.
2. Epitet pentru un copil în faşă. Cf. COMAN, GL. *Umb'ă cu şoşoiu' în braţe.* UDRESCU, GL.
3. Epitet ironic pentru ţigani. *Scoală-n sus, gaiţă! Uite, mă, a-nviat şoşoiu!* BACALBAŞA, M. T. 168, cf. BL II, 116, 188.
— Pl.: *şoşoi.* — Şi: **şuşói, şuşúi** (COMAN, GL.), **şuşói** (id. ib.) s. m.
— Din ţig. **šošoj.**

ŞOŞOÍ[2] vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Despre frunzele mişcate de vînt, despre ape etc.) A produce un zgomot slab (şi continuu); a şuşui[2] **(1)**, a şîşîi **(1)**. V. f o ş n i, f î ş î i, ş o p o t i, ş u ş o t i, m u r m u r a **(1)**, s u s u r a. Cf. CADE, SCRIBAN, D.
2. I n t r a n z. şi t r a n z. A şopti **(1)**. Cf. MARIAN, NA. 70, TDRG, CADE. *Haramu gemu puţin şi incepu să şoşăie iar din buze o rugăciune.* REBREANU, NUV. 121, cf. SCRIBAN, D., DL, ALR II/I MN 11, 6 880/235, 514, 705.
3. T r a n z. (Rar) A şopti **(2)**. *Buzele îi şoşăiau într-una: — Nu-i bine aşa ... Nu-i bine.* REBREANU, I. 290. *Şoşăi cu buzele uscate: — Aaa ... vai de mine! ce-i asta ...?* id. NUV. 226.
— Prez. ind.: *şóşoi* şi *şoşoiesc.* — Şi: **şoşăí** vb. IV.
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o ş o t, ş o ş e t, ş o ş o ş o.

ŞOŞOÍT s. n. Faptul de a ş o ş o i[2].
1. Zgomot slab (şi continuu) produs de mişcarea frunzelor bătute de vînt, de curgerea liniştită a apei etc.: şuşuit[1] **(1)**, şîşîit **(1)**, (rar) şoşăială **(1)**. V. f o ş n e t, f î ş î i t, m u r m u r **(1)**, ş o p o t. *Şoşoitul din făgădaie i-a îmbiat setea buzelor arse.* POPA, V. 115, cf. DL.
2. Vorbire în şoaptă; zgomot produs de cineva care şopteşte **(1)**; şuşuit[1] **(3)**, (rar) şoşăială **(2)**. Cf. CADE.
— Pl.: *şoşoituri.* — Şi: **şoşăít** s. n. CADE 1 256.
— V. **şoşoi[2].**

ŞOŞOITÓR, -OÁRE adj. (Despre frunze, ape etc.) Care şoşoie[2] **(1)**; şuşuitor. Cf. CADE, DL.
— Pronunţat: *-şo-i-.* — Pl.: *şoşoitori, -oare.* — Şi: **şoşăitór, -oáre** adj. CADE 1 256.
— **Şoşoi[2]** + suf. *-tor.*

ŞOŞÓN s. m. (Mai ales la pl.) Încălţăminte de iarnă (din pîslă, din cauciuc etc.) care se poartă peste pantofi sau peste ghete. *Mi-am pus şoşonii şi paltonul şi am plecat.* CARAGIALE, O. I, 277. *În picioare tîriie rămăşiţele unor foşti şoşoni.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 91, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., BIANU, D. S., ANGHEL, PR. 35. *Pe urma ta, în rînd cu lumea, cu-ai mei şoşoni smerit eu calc.* ANGHEL-IOSIF, C. M. I, 193, cf. TDRG, BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 75, NICA, L. VAM. 233, ŞĂINEANU, D. U., CADE, MINULESCU, VERS. 173. *Trecătorii se răsuceau în călcîiul şoşonilor, întorcînd spatele vîntului.* C. PETRESCU, C. V. 135, cf. I. BOTEZ, B. I, 66. *Îşi scoase paltonul, căciula şi şoşonii, ca pe nişte lucruri netrebnice.* SADOVEANU, O. VI, 633, cf. XIX, 232, SCRIBAN, D. *Soldaţii ... se vor mîngîia cel puţin cu gîndul că împăratul lor are flanele şi şoşoni.* ARGHEZI, P. T. 30. *Otilia merse apoi, tîrşîindu-şi şoşonii prin nămeţi.* CĂLINESCU, E.O. II, 271, cf. I, 178. ✦ Încălţăminte de casă făcută din pîslă. Cf. DM.
— Pl.: *şoşoni.*
— Din fr. **chausson.**

ŞOŞONEÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Şuşoteală (Săpata de Sus–Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *S-aud şoşoneli în odaie.* id. ib.
2. Amăgeală; uneltire (Săpata de Sus–Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A lua** (sau **a duce**) **cu şoşonele** (pe cineva) = a minţi **(2)**, a amăgi (pe cineva). Cf. id. ib. *A dus-o cu şoşonele şi ea l-a crezut, ca proasta.* id. ib.
— Pl.: *şoşoneli* şi *şoşonele.*
— **Şoşoni** + suf. *-eală.*

ŞOŞONÉTE s. m. v. **şuşumete.**

ŞOŞONÍ vb. IV. (Prin vestul Munt.) **1.** I n t r a n z. A şuşoti **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Şoşone amîndoi în odaie.* id. ib. ✦ R e f l. A se sfătui în şoaptă. *Aşa (se) şoşonesc ele cînd se întîlnesc.* UDRESCU, GL.
2. T r a n z. (Complementul indică persoane) nă minţi **(2)**, a amăgi. Cf. UDRESCU, GL. *L-a şoşonit pî A i-a luat casa.* id. ib.
— Prez. ind.: *şoşonesc* şi *şóşon.*
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o ş o a n e.

ŞOŞOŞÓ interj. (Adesea cu valoare verbală) Cuvînt care redă zgomotul făcut cînd se vorbeşte în şoaptă. *Toată ziua: şoşoşo.* PAMFILE, J. II, 414, cf. DL, DM. ◇ (Substantivat) *Ce (mai) atîta şoşoşo pe voi acolo?* UDRESCU, GL. (E x p r.; prin nord-vestul Munt.) **A duce** (sau **a lua** pe cineva) **cu şoşoşo** sau **a umbla cu şoşoşo** = a spune (cuiva) vorbe amăgitoare, linguşitoare. *Umblă pe lîngă mine cu şoşoşo; crede că eu nu bag de seamă.* id. ib.
— Onomatopee.

ŞÓŞOT s. n. **1.** Sunet uşor produs de curgerea liniştită a apei. V. ş o p o t[1] **(2)**, s u s u r, m u r m u r. Cf. LEXIC. REG. II, 32. *Abia s-aude şoşotul apei.* UDRESCU, GL.
2. (Regional) Şuşoteală (Săpata de Sus–Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
3. (Regional) Zvon; clevetealä (Săpata de Sus–Piteşti). UDRESCU, GL. *Umblă prin sat şoşotul cum că ei au omorît şi au fugit.* id. ib. ◇ E x p r. **A umbla în şoşot** = a cleveti; a unelti. (Cu schimbarea construcţiei) *Pe unde-i vezi numa-n şoşot umblă.* id. ib.
4. (Prin nord-vestul Munt.; în e x p r.) **A lua** (pe cineva) **la şoşote** = a cicăli (pe cineva). Cf. UDRESCU, GL. *Iar mă ia la şoşote nebunul ăsta.* id. ib.
— Pl.: *şoşote.*
— Formaţie onomatopeică.

ŞOŞOTEÁLĂ s. f. v. **şuşoteală.**

ŞOŞOTÍ vb. IV v. **şuşoti.**

ŞOŞTÁR s. n. v. **şiştar[1].**

ŞOŞTOÁCĂ s. f. v. **şiştoacă.**

ŞOŞTOMÁG subst. (Prin Transilv.) Mănunchi îndesat de paie[1]. Cf. VAIDA.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o m o i o g.

ŞOŞÚRĂ s. f. v. **şosură.**

ŞOT s. n. Lac sărat, frecvent în zonele de stepă şi în semideşerturi, care seacă în perioadele de secetă, lăsînd depozite de săruri. Cf. DER. M. D. ENC.
— Pl.: *şoturi.*
— Din fr. **chott.**

ŞOTÁN s. n. (Prin Olt.) Deal cotit. Cf. LEXIC REG. II, 17, 32.

— Pl. : *șotane.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ș o t i n g[2].

ȘÓTĂR s. n. v. **șoatăr.**

ȘOTĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Regional ; despre terenuri) **1.** Cu mult pietriș (Petroșeni). MAT. DIALECT. I, 268.

2. Nisipos **(1)** (Iscroni—Petroșeni). A III 7.

3. Cretos (Pecinișca—Băile Herculane). ALR II 5 064/2.

— Pl. : *șotăroși, -oase.*
— **Șoatăr** + suf. *-os.*

ȘOTCÁN s. m. (Prin Bucov.) Copil neastîmpărat, neascultător. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl. : *șotcani.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ș o t c ă[1].

ȘÓTCĂ[1] s. f. sg. (Regional ; mai ales în imprecații) Duh rău ; drac. Com. din BUCOVINA, cf. LEXIC REG. 109. *Șotca să te ieie !* L. ROM. 1963, nr. 2, 41. *Rîde șotcă De potcă,* se spune despre două persoane care rîd una de cealaltă, deși amîndouă sînt la fel de ridicole. Cf. ZANNE, P.II, 734.
— Și : **șóteu** s. m. Com. din BUCOVINA, LEXIC REG. 109.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș o t e a.

ȘÓTCĂ[2] s. f. v. **jotcă.**

ȘÓTCU s. m. v. **șotcă[1].**

ȘÓTEA s. m. art. v. **sotea.**

ȘOTÉLNIC, -Ă adj. (Bucov. și prin nordul Mold.) Care face șotii **(1).** Cf. PAMFILE, A. R. 260, DR. IV, 848, LEXIC REG. II, 122, GLOSAR REG.
— Pl. : *șotelnici, -ce.* — Și : **șotiélnic, -ă** adj. DR. IV, 848.
— **Șotie** + suf. *-elnic.*

ȘOTÍ vb. IV v. **șuti[1].**

ȘÓTIE s. f. **1.** (Familiar ; adesea construit cu verbe ca ,,a face", ,,a păți", ,,a juca" etc.) Glumă, păcăleală, festă ; poznă, năzbîtie ; p. e x t. faptă menită să pună pe cineva în încurcătură, să-i producă neplăceri. *Am pătimit O sută de șotii ș-o mie.* ALECSANDRI, T. 69. *Ai pățit șotii ! Spune-le, să rîdem și noi.* id. T.I, 456, cf. CIHAC, II, 391. *Cartea mea mi-a făcut șotia asta; în urma cetirei ei am visat atîtea lucruri extraordinare.* EMINESCU, P.L. 38. *Nu era zi lăsată de Dumnezeu ca ele să nu chicotească la spatele lui, să nu-i facă fel de fel de șotii.* GANE, ap. CADE. *Îndată îi veni în minte lui Făt-Frumos că Urieșul zmeilor trebuie să-i fi făcut șotia.* CREANGĂ, O. 168, cf. id. A. 112, SEVASTOS, N. 331, DDRF. *Cumnatul, obișnuit cu șotiile și ironia Annicuței, nu se putea deprinde cu ideea că un alt om s-o iubească serios.* D. ZAMFIRESCU, R. 217, cf. ALEXI, W. *A făcut șotia !* PAMFILE, J. II, 414, cf. III, 94. *Cu toate șotiile lui Mitu, îi e drag, că e băiat bun, priceput și harnic.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 75. *Nu cumva să-mi fi făcut șotia călugărul naibii?* HOGAȘ, M.N. 122, cf. PASCU, S. 246, DR. IV, 158, 848, CADE. *Are să-i joace șotia lui Gică, precum te văd.* C. PETRESCU, C. V. 297. *Îi puneau la cale tot felul de șotii și tot felul de blăstămății, numai ca să-l sperie și să-i facă zile fripte.* POPA, V. 8. *Nimic din ce publicau gazetele nu era de actualitate, nici campionatele de box, ... nici șotiile lui Haralambie Niculiță, regele munților.* SADOVEANU, O. IX, 208, cf. SCRIBAN, D., DR. X, 333. *Rîdeau ca niște copii la o șotie bună.* CAMIL PETRESCU, O. III, 559, cf. II, 283. *Măi oameni buni, de ce vă țineți voi de șotii?* STANCU, D. 56, cf. id. R. A.I, 36. *În pauze citea, în loc să stea la taclale sau să se țină de șotii.* BENIUC, M. C. I, 279. *Te ții de șotii, moșule.* H. LOVINESCU, T. 159. *Cînd mergea în vizită, cu toate dăscălelile mamei sale, era imposibil să nu facă vreo șotie.* T. POPOVICI, S. 88. *Supărat de șotia ce i se făcuse, s-au dus acasă la moșnegi.* SBIERA, P. 48, cf. 221. *Dracu, de ciudă, tot face șotia omului, că-i sacă o mînă ori un picior, ca să-l pedepsească pentru necredință.* ȘEZ. I, 242. *Își luă tălpășița de acolo, blăstămînd pe cioară că i-o făcut șotia.* ib. III, 187. *Și-și puse în gînd să facă o șotie copilei-ursită lui după prorocia babei — doar a lua-o naiba.* ib. VI, 110, cf. I. CR. II, 303, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

2. (Regional) Șiretlic **(1)**; înșelăciune. *Văzu el că în lupta dreaptă nu se putea măsura cu Mihai, și începu a umbla cu șotia.* ISPIRESCU, M. V. 33. *Ivan ... pricepu șotia și, după ce lăsă de-i mai bătură oleacă, ... plecă acasă.* ȘEZ. I, 34.
— Pronunțat: *-i-e.* — Pl.: *șotii.*
— Cf. ucr. шутка, rom. ș o d.

ȘOTIÉLNIC, -Ă adj. v. **șotelnic.**

ȘOTIÉR s. m. (Prin Mold.) Persoană care face șotii **(1).** Cf. DR. IV, 158, I. CR. II, 303.
— Pronunțat : *-ti-er.* — Pl. : *șotieri.*
— **Șotie** + suf. *-ar.*

ȘOTIÓS, -OÁSĂ adj. (Bucov.) Care face șotii **(1).** Cf. PAMFILE, J. II, 414, III, 94, LEXIC REG. II, 126, GLOSAR REG.
— Pronunțat : *-ti-os.* — Pl. : *șotioși, -oase.*
— **Șotie** + suf. *-os.*

ȘÓTIȘ s. n. (Mold., prin Bucov. și Transilv. ; și în sintagma *polcă șotișă*) Numele unui joc cu lăutari ; melodie după care se execută acest joc. Cf. ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 263, 414, CADE, H III 229, 432, X 112.
— Pl. : ? — Și : **șotișă** (accentul necunoscut, PAMFILE, J. II, 263, H III 229, X 112) s. f., **sotiș** (accentul necunoscut, H VI 51) s. n., **sotișă** (accentul necunoscut, VARONE, D.) s. f.
— Din germ. **Schottisch** [polka].

ȘOTIȘĂ s. f. v. **șotiș.**

ȘOTITĂ s. f. (Prin vestul Munt.) Țuică foarte slabă, obținută la sfîrșitul distilării ; p. e x t. țuică slabă. Cf. TOMESCU, GL.
— Accentul necunoscut. — Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ȘOTÎNG[1] interj. v. **șontic.**

ȘOTÎNG[2], -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Încovoiat ; strîmb. Cf. UDRESCU, GL. *Are nasul lung și cam șotîng.* id. ib. ◇ (Adverbial) *Calcă șotîng.* id. ib. ◇ (Substantivat) *Vine șotînga să-mi ceară căruța.* id. ib.
— Pl. : *șotîngi, -ge.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ș o t a n, ș o n t i c.

ȘOTÎRLÁC subst. (Regional) Fir de cînepă tors mai gros. Com. din LAZURI DE BEIUȘ—BEIUȘ.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ȘOTÓI s. m. (Regional) Pui de iepure (Beloțu—Craiova). GL. OLT.
— Pl. : *șotoi.*
— Cf. ș o ș o i[1], j o t a n.

ȘOTOLÍG s. m. (Regional) Om deșelat (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 86.
— Pl. : *șotoligi.*
— Etimologia necunoscută.

ȘOTORÁLĂ s. f. v. **ciotoreală.**

ȘOTORÎ́ vb. IV v. **ciotori.**

ȘÓTORO interj. v. **ciotoro.**

ȘOTOROÁGĂ s. f. v. **șotroagă.**

ŞOTOROÁNGĂ s. f. v. **şotroagă.**

ŞOTORÓG, -OÁGĂ adj. (Regional) Strîmb, încovoiat. *Şotoroagă boloroagă, Nouă coţi de lemn întreagă* (Osla). PĂSCULESCU, L. P. 92, cf. 378, PASCU, S. 215.
— Pl.: *şotorogi, -oage.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o n t o r o g.

ŞOTROÁCĂ s. f. v. **şotroagă.**

ŞOTROÁGĂ s. f. (Depreciativ) **1.** (Regional, mai ales în Mold.) Încălţăminte veche, uzată sau prea mare, nepotrivită pe picior. Cf. PAMFILE, I. C. 348, ŞĂINEANU, D.U. *Un băiat în nişte şotrogi.* SCRIBAN, D., cf. DM, ŞEZ. IX, 34, FD IV, 47, LEXIC REG. 62. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Ce mai faci cu şotroacele alea de opinci?* UDRESCU, GL. ✦ (Regional) Obiect vechi, uzat, de proastă calitate (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Mai am o şotroacă de căruţă, e herbelişte.* id. ib. *O ciotoroangă de putină cu cercurile rupte.* id. ib.
2. (Prin Mold. şi Munt.) Epitet pentru o persoană infirmă sau în vîrstă. V. ş o n t o r o g, h o d o r o g. Cf. LEXIC REG. 62, UDRESCU, GL.
— Pl.: *şotroage.* — Şi: **şotroácă** s. f., **şotróg** (pl., *şotrogi*) s. m., **şotoroágă** (PAMFILE, I. C. 348, ŞĂINEANU, D.U.), **şotoroángă** (UDRESCU, GL.), **ciotoroángă** s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o t o r o g.

ŞOTROÁPĂ[1] s. f. (Prin Bucov. şi Mold.; depreciativ) Persoană cu mersul urît. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Trece Ion. Da-i drept şotroapă!* CV 1951, nr. 2, 35.
— Pl.: *şotroape.*
— Cf. ş o n t r o p.

ŞOTROÁPĂ[2] s. f. (Regional; depreciativ) Femeie bătrînă şi urîtă (Bonţ—Gherla). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *şotroape.*
— Din magh. **satrafa.**

ŞOTRÓG s. m. v. **şotroagă.**

ŞOTRÓN s. n. **1.** (Şi, regional, în construcţia *de-a şontronul*) Joc de copii în care jucătorii, sărind într-un picior, pe rînd, lovesc o pietricică, o bucăţică de ţiglă etc., făcînd-o să treacă prin despărţiturile unei figuri (dreptunghiulare) desenate pe sol; (regional) ştrenche **(1)**, de-a clasele (v. c l a s ă), de-a şcoala (v. ş c o a l ă **I 4**), la şchiopică (v. ş c h i o p i c ă). Cf. PROT.—POP., N. D. *O sumedenie de copii ţipau, se zbenguiau, săreau într-un picior la şodron.* DELAVRANCEA, H. T. 93, cf. TDRG, PAMFILE J. I, 34, 134, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Jocurile de atunci erau din cale afară de nebuneşti. Şodronul, pichiul, oina.* BRĂESCU, A. 126, cf. SCRIBAN, D., H IV 59. *Vreau numai de-a şontronul să ne jucăm.* CV 1950, nr. 4, 39. *Hai la şotron.* ALR SN V MN h 1 300/728.
2. Figură (dreptunghiulară) cu mai multe despărţituri, desenată pe sol, folosită la şotron **(1)**; (regional) ştrenche **(2)**. Cf. TDRG, CV 1950, nr. 4, 39.
— Pl.: **(2)** *şotroane.* — Şi: **şodrón,** (regional) **şontrón** s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. fr. c h a u d r o n „căldare".

ŞOTRÓPEA s. m. art. v. **şontropea.**

ŞÓTRU s. n. (Regional) Rochie de lînă (Mîrleanu—Cernavodă). Cf. H II 282.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞOVÁI[1] interj. (Regional; cu valoare verbală; adesea repetat) Cuvînt care sugerează mersul şovăitor al cuiva. *Încotro şovai, tot de belea dai.* PANN, P. V. I, 69/8. *Şovai, şovai, Tot de mine dai.* ZANNE, P. II, 740.
— Cf. ş o v ă i[1].

ŞOVÁI[2] s. n. (Învechit) Eschivare; pretext; subterfugiu. *Să n-aveţi într-aceasta nice un şuvai.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: ? — Şi: **şuvái** s. n.
— Cf. ş o v ă i[1].

ŞOVÁN[1] s. m. (Ornit.; prin Olt.) Uliu *(Accipiter gentilis).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 164. *Eretele, gîrvanul, şovanul iau pui de găină.* id. ib. 209.
— Pl.: *şovani.*
— **Şoavă[1]** + suf. *-an.*

ŞOVÁN[2] s. n. (Prin Munt.; probabil) Obiect care face parte din zestrea unei fete. *Îşi spală darurile, Darurile, şovanile.* PĂSCULESCU, L. P. 57, cf. 379.
— Pl.: *şovane.*
— Etimologia necunoscută. Cf. c i o v e i.

ŞOVÁN[3], -Ă adj. (Regional) Strîmb (Berzovia—Reşiţa). CL 1962, 324.
— Pl.: *şovani, -e.*
— Cf. ş o v ă i[1], ş o v î i, ş o v e u.

ŞOVÁR subst. **1.** S. m. Numele mai multor plante: **a)** papură[1] **(1)** *(Typha angustifolia* şi *latifolia).* Cf. GCR I, 355/29, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 392, LM, CONV. LIT. XX, 1 018, BRANDZA, FL. 464, ENC. ROM., BARCIANU, GRECESCU, FL. 640, N. LEON, MED. 56, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, P. 28, DM, BORZA, D. 173, 174, H XVIII 287, ALR I 1 907/35, 40, 45, 56, 59, 63, 320; **b)** trestie *(Phragmites communis).* Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 392, DDRF; **c)** pipirig *(Scirpus palustris).* Cf. CIHAC, II, 392, ALR SN III h 637/605; **d)** rogoz *(Carex silvatica* şi *pilosa).* Cf. CIHAC, II, 392, DDRF, PANŢU, PL., DM, BORZA, D. 41, ALR I 1 913/343; **e)** plantă acvatică cu frunze plutitoare şi cu fructe ţepoase, în formă de măciucă *(Sparganium ramosum).* Cf. DAMÉ, T. 187, GRECESCU, FL. 641, TDRG, CADE, SIMIONESCU, FL. 276, SCRIBAN, D., DM, BORZA, D. 163; **f)** (şi în sintagma *şovar de munte,* DDRF, BRANDZA, FL. 494, DAMÉ, T. 189, TDRG, PANŢU, PL., CADE, DM, BORZA, D. 133) plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina subţire şi dreaptă, cu frunze înguste şi flori mici, verzi sau nuanţate cu violet; creşte prin fîneţe şi locuri umede *(Poa trivialis).* Cf. BORZA, D. 133; **g)** trestie de cîmp *(Calamagrostis epigeios).* Cf. id. ib. 37; **h)** capul-şarpelui *(Echium rubrum).* Cf. id. ib. 63; **i)** (prin sudul Transilv.) varga-ciobanului *(Dipsacus silvester).* Cf. PĂCALĂ, M. R. 17, BORZA, D. 60; **j)** (prin vestul Transilv.; în forma *şuvar)* stînjenel *(Iris germanica).* Cf. BORZA, D. 88; **k)** (regional) iarbă-albastră *(Molinia coerulea)* (Certeze—Sighetul Marmaţiei). Cf. id. ib. 112. *[Casele] să fie acoperite ori de olane, ori de şindrilă, iar nu de şovar sau de trestie şi de scoarţe, pentru primejdie de foc.* PRAV. COND. (1780), 144. *Umplui mulţime de coşniţi, pe care le făcusem însumi de papură şi de şovar.* GORJAN, H. II, 65/4, cf. COSTINESCU. *Trestia şi şovarul sînt scumpe în Bărăgan.* ODOBESCU, S. III, 18, cf. I, 148. *O parte din fîn ... era băltăreţ, amestecat cu şovar şi cu mînzoc şi nu-l mîncau bucuros boii.* SLAVICI, V.P. 55. *De-a lungul ţărmului stîng se-nşiră satele în lanţ; case mici, turtite, bordeie acoperite cu şovar.* VLAHUŢĂ, S.A. III, 214. *În mijlocul acestui teritoriu e un loc mocirlos, ... în care creşte trestie şi şovar.* LIUBA-IANA, M. 67. *E liber fiecare a tăia trestie şi şovar pentru a-şi acoperi paiele.* CATANELE, 43, cf. CHIRIŢESCU, GR. 254. *Cîte o rîndunică, venind la cuibul său, se înfigea ca o săgeată în capătul înnegrit al grinzilor de brad, ieşite afară de sub vechiul acoperămînt de şovar.* HOGAŞ, DR. I, 132. *Apa mîlise buturugile şi aşternuse renia cu nisip, prin care numai troscotul, şovarul şi costreiul răzbeau.* CONV. LIT. XLIII, 923, cf. BOCĂNEŢU, T. A. 131. *Dacă ... balta a secat, şovarul capătă frunze groase, aspre, de nu le pot paşte vitele.* SIMIONESCU, FL. 277, cf. PRIBEAGUL, P.R. 75. *Vite albe ... apucau cu gura, de ici, de colo, vîrfurile de iarbă şi de şovar.* SADOVEANU, O. VI, 67, cf. IX, 369, BENIUC, M.C. I, 458. *Decorul e altul acum. Locul trestiei este luat de şovarul care împînzeşte mlaştini întinse.* VÎN. PESC. 1960, nr. 9,

20, cf. H I 382, II 79, III 66, IV 119, IX 188, XI 327, XII 308, XVIII 141, 168, DOINE, 284. *Țipă rar, c-amu mă car, Ca și capra prin șuvar.* BUD, P.P. 53, cf. 83, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, L. COSTIN, GR. BĂN. 195. *Pe ulița strîmtă ... Mi-este-o casă mititică, Cu șovar verde-nvelită.* BALADE, III, 165, cf. SCL 1966, 471. ◇ *Șovar mare* (sau *tăios)* = plantă erbacee de culoare verde-cenușie, cu tulpina înaltă pînă la 2 m, cu frunze lungi și flori roșcate în formă de spic; crește pe marginea lacurilor și a mlaștinilor *(Cladium mariscus).* Cf. PANȚU, PL. (Regional) *Șuvar sălbatic* = crin galben *(Hemerocallis fulva).* Cf. BORZA, D. 83.

2. Subst. (Prin Ban. și Transilv.) Fîn cu rogoz. *Cînd fînul ... are mult rogoz sau șușarcă ..., se numește țif, șovar.* PAMFILE, A.R. 149, cf. DM, ALR II 5 247/47, 5 248/47.

3. S. n. (Transilv.; și, atribuind calitatea ca un adjectiv, în sintagma *olc șuvar)* Loc unde crește șovar **(1)**. Cf. MOLNAR, D. 97, LB, ISER, POLIZU, LM, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., BUD, P.P. 83. ✦ (Prin vestul Mold.; atribuind calitatea ca un adjectiv, în sintagma) *Parchet șuvar* = loc unde a ars o pădure și pe care crește șovar **(1)**. Cf. ARVINTE, TERM. 171.

— Și: (regional) **șovár** (ALEXI, W.) s. n., **șovír** (GHEȚIE, R. M.) subst., **șuvár** (pl. *șuvaruri)* s. n., **șuvár** (BORZA, D. 293) subst., **șuváră** (PĂCALĂ, M. R. 17) s. f., **șuhár** (BORZA, D. 133) subst.

— Din ucr. **шувар**, scr. **ševar.**

ŞOVÁRCĂ s. f. **1.** (Regional) Fîn cu rogoz (Dobra—Deva). ALR II 5 247/105.

2. (Regional) Porumb semănat des și năpădit de mohor[1] **(1)**, care se folosește ca nutreț pentru vite (Băița—Beiuș). Cf. A I 35.

3. (Prin sud-vestul Munt.) Coș din papură[1]. Cf. CV 1951, nr. 1, 37.

Pl.: ?

— **Șovar** + suf. *-că.*

ŞÓVĂ s. f. v. **șoavă[1].**

ŞOVĂÍ[1] vb. IV. **I.** Intranz. **1.** (Despre ființe; învechit) A-și schimba direcția de mers, a coti; (sens curent) a păși nesigur (poticnindu-se, clătinîndu-se, deviind de la direcția de mers, zăbovind), a se împletici; a se clătina; a-și pierde echilibrul; p. ext. a fi nesigur, nehotărît în mișcări. *Lupul într-altă parte șuvăia și ca cum spre o pădure, carea înaintea lui aproape se videa, năzuia.* CANTEMIR, IST. 130. *Începu a blăstămă ... zicînd: ... ochii să li să painjănească, din picioare să șuvăiască* (a. 1773). GCR II, 98/36, cf. LB, ISER. *Unul ... pășește șovăind.* NEGRUZZI, S. II, 229, cf. I, 315, PONTBRIANT, D. *Bătrîna ... se duce șovăind.* ALECSANDRI, POEZII, 321, cf. id. O.P. 239, 264, CIHAC, II, 392. *Mergea Ivan șovăind cînd la o margine de drum, cînd la alta.* CREANGĂ, P. 297. *Își puse toate puterile, se sculă, și așa, șovăind, cercă să umble.* ISPIRESCU, L. 59. *Șovăiește cămila ce-l poartă.* MACEDONSKI, O. I, 147, cf. 118. *Abia mai pășesc, șovăind prin pîcla deasă.* VLAHUȚĂ, O.A. I, 140, cf. DDRF. *Ca prins de friguri șovăi Și-n urmă a căzut.* COȘBUC, F. 74, cf. id. P. I, 163, BARCIANU. *Doca se îndoi, șovăi și căzu la pămînt.* SANDU-ALDEA, U.P. 110, cf. ALEXI, W. *Bătrînul se ridică în picioare, șovăind.* DUNĂREANU, CH. 32, cf. TDRG, CADE. *Omul, șovăind în stradă, Pleacă iar, lăsînd în urmă Pete negre pe zăpadă.* TOPÎRCEANU, B. 72. *Se vedea șovăind în funiile unui ring.* CĂLINESCU, C.N. 107. *Se duse șovăind ușor către iatacul lui.* SADOVEANU, O. XIII, 167, cf. XI, 95, XVI, 18. *Sprijinindu-se de pereți, șovăind, se strecură pe ușă.* BART, E. 254, cf. SCRIBAN, D. *A îngălbenit foarte tare, a șovăit și, dacă nu-l luam de braț, ar fi căzut.* V. ROM. februarie 1952, 7. *Șovăi și se frînse ca un turn surpat de cutremur.* VINEA, L. I, 403. *Ea mereu venea, Pe drum șovăia Și s-apropia.* ALECSANDRI, P.P. 189. ✦ P. anal. (Despre obiecte) A-și pierde stabilitatea: a se legăna, a se balansa. *Vasul începu a șovăi, clătinat pe înalte talazuri care se izbesc și se afundă cu un urlet întărîtat.* ODOBESCU, S. I, 144. *Pluta, șovăind sub picioarele sale, îi clătină mîna tocmai în momentul cînd el descărca arma.* GANE, N. I, 81. *Rătăcit din orice cale sub trăsnitul lui catart; Valuri-valuri dînd năvală și smucindu-l tot mai tare Îl făceau să șovăiască.* MACEDONSKI, O. I, 76.

2. (Despre ape curgătoare, drumuri etc.) A coti; a șerpui. *Haturile pămînturilor, pe cum le șuvăiaște hotarul* (a. 1712). IORGA, S. D. VII, 112. *Calea noastră ... șovăia prin pietrișuri.* GALACTION, O. 38.

II. (Despre oameni) **1.** Intranz. (Învechit și regional) A se eschiva (recurgînd la subterfugii); a căuta pretexte; a încerca să tergiverseze (ocolind adevărul). *Acela ce va lua ceva vreun lucru cu voia acestuia giudeț, nu va putea să șuvăiască, să nu plătească ș-alt preț.* PRAV. 58. *Muiaria să cade să îmble după bărbat, iară să nu poată șuvăi cu alte tocmeale, ce vor fi avut.* ib. 169. *Zise* [împăratul] *ca să șuvăiască: „Nu să cuvine împăratul să vorbască cu femei".* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165ᵛ/6, cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER. *Auzi, Nițule?... De-acu n-ai încotro șovăi.* ALECSANDRI, T. 1582. *Cel cu două pîni, văzînd că nu mai are încotro șovăi, înapoiește un leu tovarășului său.* CREANGĂ, O. 162, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM. ◇ Expr. (Regional) **A umbla șovăind** = a recurge la șiretlicuri **(1)**. Cf. ȘEZ. IX, 145.

2. Intranz. (Învechit; în forma *șuvăi)* A-și declina răspunderea. *Cela ce va face scrisori cu ocări și cu sudălmi asupra cuiva, vrînd să șuvăiască, să dzîcă cum l-au îndemnat cutarele... să vor certa amîndoi.* PRAV. 248. ✦ Tranz. (În forma *șuvăi)* A disculpa. *Nunta ce să va face între obrazul cel răpitoriu și aceii răpite, șuvăiaște răpitoriul și scapă să nu să omoară.* PRAV. 186, cf. 285.

3. Tranz. (Învechit) A pretinde; a pretexta. *Muiaria poate șuvăi că n-au știut sminteala nuntei sale.* PRAV. 220, cf. L. ROM. 1962, nr. 6, 86.

III. Intranz. **1.** (Despre oameni) A fi într-o stare de nehotărîre; a sta la îndoială; a se codi, a pregeta; a ezita. Cf. PONTBRIANT, D. *El șovăiește în rezoluțiunele lui.* COSTINESCU, cf. CIHAC, II, 392. *Tînărul, fără să șovăiască, răspunde hotărît.* CARAGIALE, O. III, 154. *Urmașii noștri văzîndu-ne șovăind, ... ar putea crede că am căzut în copilărie.* CONTEMPORANUL, IV, 506, cf. DDRF, BARCIANU, CADE. *Încordarea nervoasă făcea pe tînărul Herdelea să șovăiască între mînie și răbdare.* REBREANU, R. I, 289. *Șovăind între diferite bănuieli, stăteam locului nemișcat.* GALACTION, O. 82. *Răspunse șovăind, ca la examenele de acum treizeci de ani.* C. PETRESCU, C. V. 191. *Aici se găsea o a doua taină a lăuntrului său... față de care el însuși șovăia, sfiindu-se.* SADOVEANU, O. XIII, 156, cf. SCRIBAN, D. *Se răzgîndea și șovăia să calce Pe scoarțe și covoare cît o falce.* ARGHEZI, VERS. 292. *Șovăia și amîna mereu așezarea pe o muncă hotărîtă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 118. *Poetul atît de tînăr nu șovăie să atace problema complexă a intelectualității.* V. ROM. ianuarie 1954, 214. *Mai era una care poate că n-ar șovăi, un fel de zănatecă ce veșnic nu-și găsește locul.* VINEA, L. I, 57. *Așa mă judeci dumneata? Și eu care șovăiam... ca să nu vă lipsesc de mine, de prietenia și devotamentul meu.* DEMETRIUS, C. 51. ✦ (Despre sentimente, convingeri ale oamenilor) A deveni fluctuant, tinzînd să scadă în intensitate, să-și piardă din fermitate. *A inimii-mi simțire cu totul șovăiește.* ALEXANDRESCU, O. I, 255. *Atunci credința lui Cosma începu și dînsa a șovăi.* ODOBESCU, S. II, 497. *Și-n pieptul lui mînia O clipă șovăiește.* COȘBUC, B. 145. *Cea mai tare credință șovăiește.* CĂLINESCU, E. O. II, 103.

2. Fig. A oscila, a fluctua. *Adevărata valoare economică a banului... a șovăit totdeauna după timpuri.* HEM 2425. *Uzul mai șovăie pînă astăzi între e și i: adecă și adică.* DR. V, 391, cf. IV, 30. *Accentul șovăie adesea și la cuvinte vechi, lucru firesc dealtmintrelea.* IORDAN, G. 37.

— Prez. ind.: *șovăiesc* și *șóvăi.* — Și: (învechit) **șuvăí,** (învechit, rar) **șovoí** vb. IV.

— Din v. sl. *šavati (bg. шавам). Cf. „Romanoslavica", XII, 46.

ŞOVĂÍ² vb. IV. I n t r a n z. (Transilv.) A şuiera; a vîjîi; a vui. *De frîu în zădar o trage, o abate, Că iapa, şuvăind cu coada, sare Încoace, încolea, zvîrle şi cît poate Nu se dă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 141, cf. LB, ISER, POLIZU. [illegible] *rîul, cu murmuitul său lin.* MUREŞANU, P. 170.
— Prez. ind. pers. 3: *şovăieşte* şi *şovă*. — Şi: (învechit) **şuvăí** vb. IV.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o v ă i¹. Cf. „Romanoslavica", XII, 46.

ŞOVĂIÁLĂ s. f. **I.** Nesiguranţă în mers, în mişcări. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, C. PETRESCU, C. V. 319, SCRIBAN, D. *O mînă care a dovedit că nu ştie ce-i şovăiala venea din nou în fruntea puterii armate.* VORNIC, P. 160, cf. DM.
II. (Învechit) **1.** Eschivare; pretext; subterfugiu. *Cînd nu vrea muiarea să îmble după bărbat, ce va îmbla cu şuveale,... nu-i să vor prinde aceastea şuveale.* PRAV. 168. *Din asupreală gînduri de şuvăială şi cuvinte de răsuflare se scornesc.* CANTEMIR, IST. 53, cf. TDRG, CADE, L. ROM. 1962, nr. 2, 86.
2. (În forma *şuveală*) Tergiversare. *Aceia carii vor trimite să facă vreo greşală la vreun loc,... atunce fără nici de un fial de şuveale toţi cîţi vor fi să vor cearta de la giudeţ.* PRAV. 327.
III. Nehotărîre **(1)**; îndoială, dubiu; codire, pregetare; lipsă de fermitate; şovăire **(II 1)**, ezitare. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, CADE. *Îl copleşiră iarăşi şovăielile şi chibzuirile.* REBREANU, NUV. 281. *M-a minţit... cu atîta voinţă impusă în glas, că am avut o clipă de şovăială.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 244. *L-am privit un timp c-o şovăială inexplicabilă.* SADOVEANU, O. XV, 156, cf. SCRIBAN, D., CONTEMP. 1951, nr. 224, 2/2. *Avu, zîmbind mereu, o clipă de şovăială.* CAMIL PETRESCU, O. III, 623, cf. 161. *Intrînd în mişcare trebuia să activeze fără şovăială.* STANCU, R. A. III, 244. *Ţine paharu-n mînă cu oarecare şovăială.* CONTEMP. 1953, nr. 19, 4/5. *Avea în sfîrşit o senzaţie de proprietate liniştită, de posesie fără nesiguranţe şi şovăieli.* DEMETRIUS, A. 100.
— Pl.: *şovăieli*. — Şi: (învechit) **şuvăiálă**, **şuveálă** (pl. *şuveale*) s. f.
— **Şovăi¹** + suf. *-eală*.

ŞOVĂIÁT, -Ă adj. v. **şovăit.**

ŞOVĂIÉLNIC, -Ă adj. **I.** (Despre mers, mişcări etc.) Împleticit; nesigur; şovăitor **(1)**, (rar) şovăind **(1)**, şovăit **(I 1)**. Cf. SCRIBAN, D. *Încet, cu mişcări şovăielnice, locotenentul a desfăcut un pacheţel.* V. ROM. mai 1954, 84. *Umbla cu paşi şovăielnici de colo-colo.* GALAN, B. II, 336, cf. H. LOVINESCU, T. 109. *Peste puţin, cu şovăielnic pas, Se-arată vinovatul în odaie.* DEŞLIU, M. 40, cf. DM. ◇ (Adverbial) *Se ridică şi porni şovăielnic spre uşă.* GALAN, B. II, 247. ✦ P. a n a l. (Despre obiecte) Care şi-a pierdut stabilitatea; care se leagănă, se balansează. *Aşa-i vorbi şi lancea Cu vîrf de-aramă i-o luă şi-o-ntinse Pe podul şovăielnicei corăbii.* MURNU, O. 260.
II. (Învechit; despre oameni; în forma *şuvealnic*) Viclean; perfid. *Zeves... iaste mincinos, amăgeu şi măestreţ şi şuvealnic.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165ᵛ/4. ◇ (Substantivat, m.) *Aceasta o feace spurcatul cu vicleşug pentru sine ca un şuvealnic.* id. ib. noiembrie 154ᵛ/10.
III. (Despre oameni) Nehotărît **(1)**; lipsit de convingere, de fermitate; şovăitor **(2)**, ezitant, (rar) şovăind **(2)**, şovăit **(III)**. *Om şovăielnic! Cînd omul are cuget, cuvîntu-i e cuvînt, Şi fapta-i şi cuvîntul deopotrivă sînt.* ALECSANDRI, T. II, 117, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 1, 6, DM. *Aşteptă cîteva clipe şovăielnic, apoi se îndepărtă.* PREDA, M. 35. ◇ (Substantivat) *Cei şovăielnici au căzut curînd la fund.* SADOVEANU, O. X, 451. *Ne fac mult rău şovăielnicii... Dar o să ne scuturăm de ei.* STANCU, R. A. II, 182. ◇ (Adverbial) *Îi răspunse destul de şovăielnic.* CAMIL PETRESCU, O. II, 151. *A început numaidecît să cînte, încet şi şovăielnic.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 103. ✦ (Despre manifestările oamenilor) Care denotă, trădează nehotărîre, nesiguranţă, lipsă de fermitate. *S-au adunat de pe acum rubedenii îndepărtate şi cupide, gata să facă dispărut un testament sau să smulgă bolnavei cu voinţa şovăielnică altul.* C. PETRESCU, C. V. 172. *Morala... tinde mai ales către dogmă, către afirmaţia categorică, prin care sufletul şovăielnic al omului primitiv trebuie tonificat.* RALEA, S. T. II, 278.
— Pl.: *şovăielnici, -ce.* — Şi: (învechit) **şuveálnic, -ă** adj.
— **Şovăi¹** + suf. *-elnic*.

ŞOVĂÍND, -Ă adj. (Rar) **1.** (Despre mers, mişcări etc.) Şovăitor **(1)**. *Cu pasul încă şovăind, se îndreptă către casele domneşti.* ODOBESCU, S. I, 113.
2. (Despre oameni) Şovăitor **(2)**. Cf. ODOBESCU, S. I, 32, DM.
— Pl.: *şovăinzi, -de.*
— V. **şovăi¹.**

ŞOVĂÍRE s. f. Faptul de a ş o v ă i¹.
I. Nesiguranţă în mers, în mişcări. Cf. ş o v ă i¹ **(I 1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.
II. 1. Nehotărîre **(1)**; îndoială, dubiu; codire, pregetare; lipsă de fermitate; şovăială **(III)**, ezitare. Cf. ş o v ă i¹ **(III 1)**. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Mergi fără şovăire cu aceia cari-ţi par mai vrednici să ajute progresul patriei!* CARAGIALE, O. IV, 235, cf. III, 49. *M-am luptat în lume fără şovăire.* MACEDONSKI, O. I, 113. *Interesul romanului e concentrat în analiza simţimintelor lui Rascholnicoff, a şovăirilor sale înaintea crimei.* GHEREA, ST. CR. II, 229, cf. DDRF, BARCIANU. *Femeile, cînd arde mai mult dorinţa lor, Atunci ştiu să s-arate mai fără nici un dor, Şi-ţi fac prin şovăire mai plin de patimi chinul.* COŞBUC, S. 63, cf. AGÎRBICEANU, A. 62, REBREANU, I. 82, ŞĂINEANU, D. U. *După o scurtă şovăire am pornit ca o trombă, ieşind pe poarta şcoalei.* BRĂESCU, A. 141. *Cafeneaua este neguştoria pe care o preferă fără nici o şovăire orice turc.* SADOVEANU, O. X, 402, cf. XI, 510, XIII, 479, XVI, 219, SCRIBAN, D. *Mulţimea digresiunilor pe care, fără şovăire, le primeşte în scrisul său sînt... modalităţi de manifestare ale unui temperament literar retoric.* VIANU, A. P. 160. *Pericolul oportunismului... trebuie combătut fără şovăire.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 9/6. *Mîngîietor în şoaptă şi fără şovăire, Eu sînt poruncitor.* CĂLINESCU, L. L. 133. *Popa îşi îndruma copiii spre carte, ţăranii prinseră a face la fel, fără prea multă şovăire sau sfială.* BLAGA, H. 41. *Răspunse după o mică şovăire, dar numai aparentă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 508, cf. II, 277, id. N. 133, V. ROM. septembrie 1955, 109. *El nu vedea... nici o şovăire în nepăsarea ei.* VINEA, L. I, 189, cf. H. LOVINESCU, T. 351. *Oamenii îl sprijiniră dintru bun început fără şovăire.* V. ROM. aprilie 1963, 143.
2. F i g. Oscilare, fluctuaţie. *Nu este iertată nici măcar şovăirea între forma limbistică, ce unui individ îi pare mai raţională, şi între forma obicinuită în dialectul cel cult al poporului.* MAIORESCU, CR. I, 55.
— Pl.: *şovăiri.*
— V. **şovăi¹.**

ŞOVĂÍT, -Ă adj. **I. 1.** (Rar; despre mers, mişcări etc.) Şovăitor **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Ei şi-au zis că... le este impus a se folosi de naivele şi nestrunatele porniri ale stilului lui Erodot, spre a mlădia dupe dînsele mersul încă şovăit al prozei noastre româneşti.* ODOBESCU, S. II, 484, cf. DDRF, CADE.
2. (Învechit şi regional; despre ape curgătoare, drumuri etc.) Cotit, sinuos, întortocheat. *Apa Nilului decît alalte ape cu multul mai şuvăită şi mai covăită fiind, la patru părţi încă o parte adaogem.* CANTEMIR,

IST. 139. *Porunca să facă casele drept în rînd, să iasă ulițele drepte, nu şuvăite.* DIONISIE, C. 204. *Parada se întindea ca un şerpe pe şovoita uliță.* NEGRUZZI, S. I, 29, cf. CIHAC, II, 392. *După o bleşcăitură de zece minute, pe un drum lăturalnic şi şovăiat,... ajunserăm dinaintea unei porți bine închise.* CONV. LIT. XI, 144, cf. BARCIANU, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, ALR SN III h 860/836. *Pe-o potecă şovăită Merge mierla-nsovonită: Suflet n-are, sînge are* (Mura). GOROVEI, C. 235, cf. PASCU, C. 206. ◇ (Adverbial) [Hotarul merge] *de acolo pre hat cam şuvăit* (a. 1709). URICARIUL, XXII, 240. *Le mergea hotarul şuvăit* (a. 1712). IORGA, S. D. VII, 112. ✦ P. e x t. (Învechit; în forma *şuvăit*) Strîmb, încovoiat. *Pururea cu şuvăite picioare pre dreapte cărări a îmbla deprinsă şi din fire aşe tocmită fiind,... la adunarea de obşte a mă afla... nu putui.* CANTEMIR, IST. 159.

II. (Învechit; despre manifestări, acțiuni ale oamenilor) Ocolit² **(4)**; perfid; ascuns. *E rea acea hicleană, ascunsă despoție Ce-n planuri şovăite, c-o mînă lungă, lungă Sub mască de credință confrate se preface.* HELIADE, O. I, 227.

III. (Rar; despre oameni) Şovăitor **(2)**. *Şi-n brațele-i albe de-omăt îl cuprinde zeița, Blîndă zîmbind şovăitului sol.* COŞBUC, AE. 158, cf. DM.

IV. (Regional; despre oameni) Deşirat (Secăşeni–Oravița). ALR II 2264/29.

— Pl.: *şovăiți, -te.* — Şi: (învechit) **şuvăít, -ă,** (regional) **şoveiát, -ă** (ALR SN III h 860/836), (învechit, rar) **şovăiát, -ă, şovoít, -ă** adj.

— V. **şovăi¹.**

ŞOVĂITÓR, -OÁRE adj. **1.** (Despre mers, mişcări etc.) Împleticit; nesigur; şovăielnic **(I)**, (rar) şovăind **(1)**, şovăit **(I 1)**. Cf. LM 538. *Omul... se uita spărios şi uitit la Dan, fixîndu-l ca pe o umbră, cu buzele tremurînde şi cu paşi şovăitori.* EMINESCU, P. L. 48, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Venea din Jidovița, singur, gînditor, în mers şovăitor.* REBREANU, I. 106. *Răsfoind cu mîni şovăitoare Într-un tîrziu, de dorul nimărui, Din cartea veche-mi cade cîte-o floare.* CAZIMIR, P. 31, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, S. VII, 191. *Păşi încet spre uşă, cu paşi şovăitori.* V. ROM. mai 1958, 78. ✦ P. e x t. Tremurător; fluctuant. *Umbrele lor şovăitoare se conturau întunecat, în revărsatul care pătrundea prin fereastra dată-n lături.* ADAM, S. 22. *S-a aprins alt foc. Întîi două şuvițe se ridică şovăitoare.* STANCU, D. 125. *Deasupra unui hangar mai ardea un foc şovăitor care lumina cîmpul de aterizaj.* BARBU, Ş. N. II, 290.

2. (Despre oameni) Nehotărît **(1)**; lipsit de convingere, de fermitate; şovăielnic **(III)**, ezitant, (rar) şovăind **(2)**, şovăit **(III)**. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Vînzătorii se războiau cu trecătorii şovăitori, să-i facă negreşit clienți.* REBREANU, R. I, 17. *Frusina s-a arătat şovăitoare.* GALACTION, O. 143, cf. SCRIBAN, D., DM. ◇ (Substantivat) *Calea pe care o urmară pentru a întări în credință pe şovăitori,... a fost aceeaşi.* IORGA, L. II, 511. ◇ (Adverbial) *Omul răspunse greu, şovăitor.* CAMIL PETRESCU, O. I, 168. ✦ (Despre manifestările oamenilor) Care denotă, trădează nehotărîre **(1)**, nesiguranță **(2)**, lipsă de fermitate. *Avu o tresărire şi murmură cu o imputare şovăitoare.* id. ib. I, 245. *Cracovia... se mulțămea să păstreze asupra acelui hotar fie ş-o stăpînire şovăitoare.* SADOVEANU, O. XVIII, 268. *Vedem apărînd alături de intenția mijlocirii emotive, pe aceea a captării intelectuale a fenomenului literar,... dar cu o conştiință confuză, şovăitoare, timidă.* VIANU, A. P. 11. *Avea ochii turburi şi stinşi, un glas şovăitor.* VINEA, L. II, 81.

— Pronunțat: *-vă-i-.* — Pl.: *şovăitori, -oare.*

— **Şovăi¹** + suf. *-tor.*

ŞOVĂITÚRĂ s. f. (Rar) **1.** Schimbare a direcției de mers; cotitură. Cf. LM, CADE, DL, DM. *Atuncea au ieşit un iepure spăriat şi au rupt-o la fugă, cît abia-l zăreai, şi tot făcînd şovăituri.* SBIERA, P. 260. ✦ Mers şovăitor. Cf. DDRF, CADE, DM.

2. Cot (al unei ape curgătoare, al unui drum etc.); sinuozitate. Cf. CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Învechit, rar; în forma *şuvăitură*) Galerie subterană care servea ca ascunzătoare. *Ş-au făcut şuvăitură tocmită carea are întrat neştiut la mulți.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *-vă-i-.* — Pl.: *şovăituri.* — Şi: (învechit, rar) **şuvăitúră** s. f.

— **Şovăi¹** + suf. *-tură.*

ŞOVĂR s. n. v. **şovar.**

ŞOVĂRCÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre iarbă sau fîn) Amestecat cu şovar **(1)**. *Hei murgule, Porumbule! Pare-ți apa tulburoasă, Pare-ți iarba şovărcoasă, Pare-ți lunca neguroasă?* POMPILIU, B. 20. *Ba o iau, zău, şi o duc... Peste lunca cea cu dor, Unde-i iarba şovîrcoasă Şi viața drăgostoasă!* BALADE, III, 248.

Pl.: *şovărcoşi, -oase.* — Şi: **şovîrcós, -oásă** adj.

— **Şovarcă** + suf. *-os.*

ŞOVĂREÁȚĂ s. f. (Bot.) Plantă erbacee de culoare verde-cenuşie, cu tulpina înaltă pînă la 2 metri, cu frunze lungi şi flori roşcate în formă de spic; creşte pe marginea lacurilor şi a mlaştinilor *(Cladium mariscus).* Cf. PANȚU, PL.

— Pl.: ?

— **Şovar** + suf. *-eață.*

ŞOVĂRÍCĂ s. f. (Bot.; regional) Rogoz (Şimand–Arad). ALR I 1 913/59.

— Pl.: ?

— **Şovar** + suf. *-ică.*

ŞOVĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre iarbă sau fîn) Amestecat cu şovar **(1)**. Cf. PAMFILE, A. R. 149, DM, ALR II 5 247/36, 53, 64, 76, 346, 365, 551.

— Pl.: *şovăroşi, -oase.* — Şi: **şuvărós, -oásă** adj. ALR II 5 247/365, 551.

— **Şovar** + suf. *-os.*

ŞOVEIÁT, -Ă adj. v. **şovăit.**

ŞOVÉU s. n. (Regional) Cotitură (a unui drum) (Glîmboaca–Caransebeş). Cf. ALR SN III h 860/27. [Drumul] *îi cu şoveie.* ib.

— Pl.: *şoveie.*

— Cf. ş o v ă i¹, ş o v a n³, ş o v i i.

ŞOVÍN, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj. Propriu şovinismului, care se caracterizează prin şovinism; (astăzi rar) şovinist **(2)**. *În cîntecul lor nou nu e nimic războinic, n-au nimic şovin.* SAHIA, U.R.S.S. 39. *Partidul a scos muncitorii, trebuie să fim în mijlocul lor, tocmai pentru a-i feri de provocări şovine.* BENIUC, M. C. I, 94, cf. 21. *Zdrobiți orice mişcare cu caracter şovin.* VORNIC, P. 91. *Frate, să nu mai avem amintiri Şi visuri şovine.* ISANOS, V. 104.

2. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care are concepții şovine **(1)**, care susține şi practică şovinismul; (astăzi rar) şovinist **(1)**. *Cele mai reacționare, cele mai şovine şi mai agresive elemente s-au strîns în jurul dinastiei.* CONTEMP. 1948, nr. 105, 3/3, cf. CV 1950, nr. 1, 29, DL, DM, DN².

— Pl.: *şovini, -e.*

— Din fr. **chauvin.**

ŞOVINÍSM s. n. Atitudine politică retrogradă, constînd în afirmarea duşmănoasă a superiorității unei națiuni asupra altora, în manifestarea rasismului, a exclusivismului național. *Şovinismul este caricatura patriotismului.* CARAGIALE, O. IV, 36, cf. III, 200, ENC. ROM., ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SAHIA, U.R.S.S. 138, SCRIBAN, D. *Şovinismul se poate întoarce chiar împotriva propriei noastre limbi.* CV 1949, nr. 4, 38. *Scriitorului rus i-a fost străin şovinismul, socotindu-l ca o infirmitate, ca o dezonoare.* SADOVEANU, E. 191.

Ibrăileanu a luat... poziție categorică contra oricărui şovinism, contra acestui fel de naționalism. RALEA, S. T. III, 207. *La Bălcescu, ideea națională e străină de şovinismul burghez.* CONTEMP. 1953, nr. 4, 3/1. *Naționalismul şi şovinismul claselor exploatatoare... au lovit cu putere şi în interesele poporului romîn.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 843, cf. V. ROM. ianuarie 1954, 160, MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 27.

— Din fr. **chauvinisme.**

ŞOVINÍST, -Ă s. m. şi f., adj. (Astăzi rar) **1.** S. m. şi f. Şovin **(2).** *Nu sînt şovinist, şi ura de rasă nu a putut vreodată încolți în sufletul meu.* CARAGIALE, O. IV, 37. *Eşti un şovinist cum nici nu mi-aş fi putut închipui.* REBREANU, I. 214, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 393, cf. DM.

2. Adj. Şovin **(1).** *Eu nu pot admite nicăieri agitațiile şoviniste.* REBREANU, I. 154, cf. SCRIBAN, D. *Încă de la începutul apariției sistemelor şoviniste, ... Ibrăileanu a luat atitudine atît politică cît şi socială şi literară.* RALEA, S.T. III, 207, cf. DM.

— Pl. : *şovinişti, -ste.*

— Din fr. **chauviniste.**

ŞOVÍI, -ÍIE adj. (Prin Ban.) Strîmb, înclinat. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187, NOVACOVICIU, C.B. II, 6, COMAN, GL., CL 1962, 324.

— Pl. : *şovii.* — Şi : **şolvii, -iie** adj. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187, NOVACOVICIU, C.B. II, 6, COMAN, GL.

— Cf. ş o v ă i[1], ş o v a n[3], ş o v e u.

ŞOVÎ́LC interj. (De obicei repetat ; adesea cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează mersul şovăitor, greoi, şchiopătat al cuiva ; şontic, (familiar) şchiopîrc, (regional) şoltic, şonc[1], ştiopîlc. *Un ciocîrlan şchiop se vede viind, cît ce putea; şi şovîlc, şovîlc, şovîlc! se înfățişează înaintea sfintei Dumineci.* CREANGĂ, P. 93, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, CONTRIBUȚII, I, 147. *Lupul, chila lui : şovîlc! şovîlc! tiva în pădure şi mînîncă iapa toată.* ŞEZ. VI, 106. *Şi tot şovîlc-şovîlc, bietul Ion a urcat dealul.* Com. din PIATRA-NEAMȚ.

Onomatopee. Cf. ş o v ă i[1].

ŞOVÎLCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Familiar) A şchiopăta **(1).** *A dat-o pe sama ciocîrlanului, care îndată a şi pornit, şovîlcăind.* CREANGĂ, P. 94, cf. id. GL., TDRG, CADE, BL VI, 149, SCRIBAN, D., DM, CIAUŞANU, GL.

2. (Prin Olt. ; despre obiecte) A se clătina ; a sta să se răstoarne. *Masa şovîlcăie.* CIAUŞANU, GL.

3. (Regional ; în forma *şovîlcîi*) A se legăna în vînt ; a fîlfîi (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Şovîlciiau drapelele, ca nişte cearşafuri, bătute de vînt.* id. ib. *Cîriiau găinile de spaimă, iar pe sus şovîlciia o şovă.* id. ib.

— Prez. ind. : *şovîlcăiesc* şi *şovîlcăi.* — Şi : (regional) **şovîlcîi** vb. IV.

— **Şovîlc** + suf. *-ăi.* Cf. ş o v î r c ă i.

ŞOVÎLCĂIÁLĂ s. f. **1.** (Familiar) Şchiopătare. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Regional ; în forma *şovîlciială*) Fîlfîire (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : *şovîlcăieli.* — Şi : (regional) **şovîlciiálă** s. f. UDRESCU, GL.

— **Şovîlcăi** + suf. *-eală.*

ŞOVÎLCĂÍT[1] s. n. **1.** (Familiar) Şchiopătare. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Regional ; în forma *şovîlciit*) Fîlfîit (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Trecu grăbit un şovîlciit (de poale) pe la uşă ; era ea!* id. ib.

— Şi : (regional) **şovîlciít** s. n.

— V. **şovîlcăi.**

ŞOVÎLCĂÍT[2], -Ă adj. (Familiar ; despre ființe) Şchiop **(I 1).** Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Despre mers) Şchiopătat **(2).** *Aşa-i e mersura lui, şovîlciită.* UDRESCU, GL.

— Pl. : *şovîlcăiți, -te.* — Şi : (regional) **şovîlciít, -ă** adj.

— V. **şovîlcăi.**

ŞOVÎLCÍÍ vb. IV v. **şovîlcăi.**

ŞOVÎLCIIÁLĂ s. f. v. **şovîlcăială.**

ŞOVÎLCIÍT[1] s. n. v. **şovîlcăit[1].**

ŞOVÎLCIÍT[2], -Ă adj. v. **şovîlcăit[2].**

ŞOVÎLTOÁCE subst. (pl.) (Regional) Grămezi mici de fîn, strînse cu grebla (Voiniceni—Tîrgu Mureş). Cf. ALR SN I h 129/235.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o m o l t o c.

ŞOVÎ́R subst. v. **şovar.**

ŞOVÎRCÁ vb. I. I n t r a n z. (Despre oameni) **1.** (Prin Transilv.) A umbla încoace şi încolo ; a se foi. Com. DRĂGANU, cf. PAŞCA, GL., BUL. FIL. I, 175.

2. (Prin Transilv.) A se eschiva (recurgînd la subterfugii, invocînd diferite pretexte). *Neavînd încotro şovîrca Isabella cu Martinusie, au stricat cetatea Ciceului.* ŞINCAI, HR. II, 183/15. ✦ (Prin Bucov. ; în forma *şofîrca*) A încerca să ocolească, să ascundă adevărul. Cf. LEXIC REG. 115. ✦ (Prin nord-vestul Transilv. ; în forma *şofîrca*) A minți **(1).** Cf. LEXIC REG. 22.

3. (Regional) A sta la îndoială ; a se codi (Sebiş—Vaşcău). Com. BENIUC.

— Prez. ind. : ? — Şi : **şofîrcá** (LEXIC REG. 22, 115), **ciovîrcá** (PAŞCA, GL.) vb. I.

— Etimologia necunoscută. Cf. „Romanoslavica", XII, 47. Cf. ş o v î r c ă i, ş o v î r n i, ş o v r î n t i, ş o v ă i[1], ş o p î r c ă i.

ŞOVÎRCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Despre oameni) **1.** (Regional) A se da la o parte (ferindu-se de ceva). *Cînd vine furca la ochi, cu greu iaste aceluia carele nu ştie să şovîrcăiască.* ȚICHINDEAL, F. 15.

2. (Bucov.) A încerca să ocolească, să ascundă adevărul ; a căuta pretexte. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Nu mai umbla a mai şovîrcăi, că de pe față te cunosc că n-ai spus drept.* VASILIU, P.L. 72. *Mă-sa, văzînd că nu mai are-ncotro şovîrcăi, o catat să spuie adevărul cum îi.* id. ib. 181.

— Prez. ind. : *şovîrcăiesc.* — Şi : **şovîrcií** vb. IV CADE, VASILIU, P.L. 90.

— Etimologia necunoscută. Cf. „Romanoslavica", XII, 47. Cf. ş o v î r c a, ş o v î r n i, ş o v r î n t i, ş o v ă i[1], ş o p î r c ă i.

ŞOVÎRCÍÍ vb. IV v. **şovîrcăi.**

ŞOVÎRCÓS, -OÁSĂ adj. v. **şovărcos.**

ŞOVÎRDÍE s. f. (Regional) Vîrtej de apă (Berzasca—Moldova Nouă). ALR I 1275.

— Pl. : *şovîrdii.*

— Etimologia necunoscută.

ŞOVÎ́RF s. m. v. **sovîrf.**

ŞOVÎ́RŞCĂ s. f. (Bot. ; regional) Stînjenel *(Iris germanica).* Cf. BORZA, D. 88, 292.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Cf. ş o v a r.

ŞOVÎ́RNA[1] adv. (Prin nordul Olt.) Anapoda, de-a-ndoaselea. PAŞCA, GL. *Le-a făcut toate şovîrna.* id. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o v î r n i.

ŞOVÎRNÁ[2] vb. I v. **şovîrni.**

ŞOVÎRNEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Înclinare ; povîrnire. Cf. UDRESCU, GL. *Coşarea a veche are (o) şovîrneală spre spate ; vrea să cadă.* id. ib.

— Pl. : *şovîrneli.*

— **Şovîrni** + suf. *-eală.*

ȘOVÎRNÍ vb. IV. (Regional) **I.** Intranz. (Despre oameni) **1.** A-și schimba direcția de mers, a se abate din cale (pentru a scăpa de urmărire). Cf. LM. ✦ A se împletici. Cf. LB, ISER.

2. A se eschiva (recurgînd la subterfugii, invocînd diferite pretexte). Cf. LB, ISER.

II. Refl. (Despre obiecte, construcții etc.) A se înclina, a se povîrni (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *S-a șovîrnit o claie de fîn.* id. ib. *S-a șovîrnit coșarea vacilor, trebuie proptită.* id. ib.

— Prez. ind. : ? — Și : **șovîrná** (prez. ind. *șovîrnez* LM) vb. I id. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. ,,Romanoslavica" XII, 47. Cf. șovîrca, șovîrcăi, șovrînti, șovăi[1], povîrni.

ȘOVÎRNÍT, -Ă adj. (Regional; despre obiecte, construcții etc.) Înclinat, povîrnit (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Poiata e șovîrnită rău; dacă n-o proptim, . . . cade.* id. ib.

— Pl. : *șovîrniți, -te.*

— V. **șovîrni.**

ȘOVÎRNÓG, -OÁGĂ adj. (Despre ființe) **1.** (Regional; depreciativ) Care abia își tîrăște picioarele; care șchiopătează **(1).** Cf. TDRG, SCRIBAN, D., DM. *Tu, mireasă, ce-ai ales, C-așa-i șovîrnog la miers.* MARIAN, NU. 708, cf. com. FURTUNĂ, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, COMAN, GL., LEXIC REG. II, 63.

2. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *șofîrnog)* Care are unul dintre membre mutilat, amputat. *E șofîrnoagă de-o mînă.* UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Și-a pus șofîrnogul picior de lemn.* id. ib. ✦ (Substantivat, n.) Mont[1] **(6).** Cf. UDRESCU, GL. *Umblă cu șofîrnogul gol.* id. ib.

— Pl. : *șovîrnogi, -oage.* — Și : **șofîrnóg, -oágă** adj.

— Cf. șovîrni, ucr. шеверногий. Cf. ,,Romanoslavica", XII, 47.

ȘOVÎRV s. m. v. **șovîrf.**

ȘOVÎRVÁRIȚĂ s. f. v. **sovîrvariță.**

ȘOVOÍ vb. IV v. **șovăi[1].**

ȘOVOÍT, -Ă adj. v. **șovăit.**

ȘOVRIGÁR s. m. (Zool.; regional) Gușter *(Lacerta viridis)* (Rășinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M.R. 31.

— Pl. : *șovrigari.*

— Etimologia necunoscută.

ȘOVRÎNTÍ vb. IV. Refl. (Regional; despre oameni) A se foi, a se mișca fără rost (incomodînd pe alții) (Voșlobeni—Gheorghieni). Cf. VICIU, GL. *Nu te șovrînti atîta și-ncoace și-ncolo!* id. ib.

— Prez. ind. : *șovrîntesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ,,Romanoslavica", XII, 47. Cf. șovîrca, șovîrcăi, șovîrni, șovăi[1].

ȘOZẮLNIC, -Ă adj. (Regional) Glumeț (Glimboca—Caransebeș). Cf. ALR SN V h 1 242/27.

— Pl. : *șozălnici, -ce.*

— De la **șozie.**

ȘOZÉNIE s. f. **1.** (Transilv., Ban., Olt.) Vorbă sau faptă amuzantă sau caraghioasă. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, PASCU, S. 242, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, REV. CRIT. III, 169. *Oamenii . . . își vor fi pus de gînd să mai facă vreo șozănie, de care să rîdă o bucată de vreme.* MERA, L.B. 122. *Măi, da multe șozenii mai spune.* L. COSTIN, GR. BĂN. 195. ✦ (Învechit, rar) Farsă (piesă). Cf. LB, ISER.

2. (Regional, mai ales în Transilv.) Faptă, întîmplare etc. ciudată, bizară. Cf. LB, TDRG 1454, PASCU, S. 242, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Se zgrîmboaie drumarul cît se zgrîmboaie la acea șozănie și, dacă se satură, pleacă înainte.* MERA, L.B. 257, cf. DENSUSIANU, Ț.H. 333.

3. (Prin nord-vestul Munt.) Epitet depreciativ pentru un om, în special pentru un copil pipernicit, slăbănog, debil. Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. ,,de") *E o șozenie de copil, o arătare.* id. ib.

— Pl. : *șozenii.* — Și : **șodénie** s. f. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, REV. CRIT. III, 169.

— **Șod** + suf. *-enie.*

ȘOZÍ vb. IV v. **șodi.**

ȘOZÍE s. f. (Transilv.) **1.** Vorbă sau faptă amuzantă sau caraghioasă. Cf. ANON. CAR. *O, frate, Acu dacă vrei, fă-ți o șozie Și te arată la țigani în pripă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 403, cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 391, LM, ALEXI, W. *M-o-mflat rîsu. Am văzut șozia lui.* ALR I 70/59. *Spune la șozii d'i tă rîz.* TEAHA, C.N. 270. ✦ (Învechit, rar) Farsă (piesă). Cf. LB, ISER.

2. Faptă, întîmplare etc. ciudată, bizară. Cf. LB, GHEȚIE, R.M.

— Pl. : *șozii.*

— **Șod** + suf. *-ie.*

ȘPAC s. n. v. **șpat.**

ȘPÁCLU s. n. Unealtă formată dintr-o lamă de oțel (sau de lemn) cu mîner, folosită mai ales la netezit sau la răzuit tencuiala, chitul etc. Cf. NOM. MIN. I, 325, CV 1949, nr. 9, 27, ib. 1950, nr. 2, 32, DT, LTR[2], DP, SCL 1963, 509.

— Pl. : *șpacluri.* — Și : (rar) **spáclu** (NOM. MIN. I, 325, LTR[2]), (regional) **șpáhter** (GLOSAR REG.) s. n.

— Din germ. **Spachtel.**

ȘPAGAGÍU s. m. (Prin Mold.) Persoană care primește sau pretinde șpagă[1]. V. șperțar. Cf. BUL. FIL. IV, 128.

— Pl. : *șpagagii.*

— **Șpagă[1]** + suf. *-(a)giu.*

ȘPAGÁT s. n. **1.** (Ban., Transilv. și Bucov.) Sfoară (cu o împletitură specială). Cf. PAMFILE, I. C. 213, DM, DN[2], JAHRESBER. III, 328, X, 210, VICIU, GL. 78, com. din TIMIȘOARA, ARH. OLT. III, 391, CV 1952, nr. 4, 34, ALR II/I h 294, LEXIC REG. II, 126, GLOSAR REG. *Cumpără un ghem di șpagat.* O. BÎRLEA, A. P. II, 333.

2. Sfoară (figură de gimnastică). Cf. DN[2].

— Pl. : *șpagate.* — Și : (regional) **șpógat** (VICIU, GL., ALR II/I h 294/2), **șpogót** (JAHRESBER, X, 210, com. din TIMIȘOARA, ARH. OLT. III, 391, CV 1952, nr. 4, 34, ALR II/I h 294; accentuat și *șpógot* ALR II/I h 294), **șpogód** (ALR II/I h 294/47; pl. *șpogoduri* ib.), **spagát** s. n.

— Din germ. **Spagat,** magh. **spagát.**

ȘPÁGĂ[1] s. f. (Familiar) Bacșiș; mită **(1).** V. șperț. *Nu pune la dispoziție vagoane decît cu ,,șpagă" la personalul din stații.* C. PETRESCU, Î. II, 199, cf. IORDAN, STIL. 372, 379, SCRIBAN, D., PAS, Z. III, 35. *Oțelarii . . . nu susțin că șeful cu aprovizionarea ar lua ,,șpagă" direct de la cei de la cuptorul cinci.* PREDA, R. 399, cf. DM, ALR I 1 153/552, 1 154/550, LEXIC REG. II, 32.

— Pl. : *șpăgi.*

— Cf. rus. шпар, ser. špag ,,buzunar".

ȘPÁGĂ[2] s. f. v. **spangă.**

ȘPÁGLIE s. f. (Rar) Instrument de metal sau de os cu care pictorii aranjează vopselele pe paletă. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.

— Pl. : ?

— Din ucr. шпагля.

ȘPAHERT s. n. v. **șparhat.**

ȘPÁHTER s. n. v. **șpaclu.**

ȘPAIMÓC s. m. v. **spaimoc.**

ȘPAIS¹ s. n. (Ban. și Transilv.) Cămară (de alimente). Cf. PRIBEAGUL, P. R. 26, DM, ARH. OLT. III, 391, CV 1949, nr. 3, 31, CHEST. II 30/1, 298/1, 3, ALRM II/I h 292, LD III, 181, SCL 1966, 145.

— Pl.: *șpaisuri*. — Și: **șpaiz** (CV 1949, nr. 3, 31), **șpait** (CHEST. II 298/3), **șpeis** (ib. 298/1), **șepeis** (accentul necunoscut, ib. 30/1), **șpaiț** (PRIBEAGUL, P. R. 26) s. n.

— Din germ. **Speise**[kammer] (dial. *Speis*), magh. **spájz**.

ȘPAIS² s. n. Produs intermediar rezultat la topirea unor minereuri neferoase, care conține combinații ale arsenului și ale antimoniului cu diferite metale. Cf. DP, DLR, M. D. ENC.

— Pl.: *șpaisuri*.

— Din germ. **Speise**.

ȘPAIT s. n. v. **șpais¹**

ȘPAIZ s. n. v. **șpais¹**.

ȘPALER s. n. v. **șparhat**.

ȘPALÉT s. n. (Prin Ban., Transilv. și Maram.) Oblon la fereastră. Cf. CHEST. II 187/1, 9, 390, ALR II/I MN 3 816/331.

— Pl.: *spaleturi* și *spalete*. — Și: **șpoléit** (pl. *spoleituri* ALR II/I MN 122, 3 816/334) s. n. ib.

— Din germ. **Spalet**[laden].

ȘPALÍR s. n., s. m. (Prin Bucov.) **1.** S. n. Riglă cu latura de 24 de milimetri și lungă de cîțiva metri. LEXIC REG. 109.

2. S. m. Muncitor care confecționează șpalire **(1)**. Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl.: **(1)** *șpalire*, **(2)** *șpaliri*.

— Etimologia necunoscută.

ȘPALT¹ s. n. (Tipogr.) **1.** Zaț așezat în formă de coloană lungă. *Este și meșter spre a face șpalturi și a pune sub teasc literile din caștiele tipografiei sale.* ODOBESCU, S. III, 313, cf. BARCIANU, JAHRESBER. X, 209, TDRG, V. MOLIN, V.T. 79, CADE, SCRIBAN, D., DT, LTR², DP, DM.

2. Probă de tipăritură luată de pe un șpalt¹ **(1)**, pe care se fac corecturile. Cf. DDRF, JAHRESBER. X, 209, TDRG, V. MOLIN, V. T. 31. *Cum, ce corecturi? — și-i întinde șpalturile de corectură.* CAMIL PETRESCU, T. II, 418. *Nu m-am făcut însă corector. Vederea mea slabă, sfiala, nepriceperea în ale șpalturilor negre... nu mi-au dat pas.* I. BOTEZ, ȘC. 60. *A scos din plic foaia unui șpalt, pe care se aflau imprimate șase strofe ale unui poem.* SADOVEANU, O. XVII, 567. *Trase din celălalt dosar un șpalt cu multe corecturi pe margini.* V. ROM. martie 1954, 168. *Stăteau cu nasul în șpalturi și însemnau greșelile.* PAS, Z. I, 285. *Trepăduși cu manuscrise sau cu șpalturi de corectură fluturînd în mînă trecură pe lîngă el.* VINEA, L. I, 325, cf. DM. *Scriam și corectam șpaltul pînă la ultimele retușuri.* V. ROM. iunie-iulie 1963, 81.

3. P. e x t. Planșetă folosită pentru strîngerea, păstrarea și transportul materialului cules, înainte de a fi paginat. Cf. SCRIBAN, D., LTR. *Umple pagina cu tot ce poți... Cu tot ce ți-a rămas pe șpalturi.* STANCU, R. A. IV, 345. *Găti de închegat vreo cinci, șease cărți de vizită, le așeză pe un șpalt... și porni spre locul unde erau mașinile de tipărit.* CONTEMP. 1954, nr. 5, 4/1.

— Pl.: *șpalturi* și (m.) *șpalți* (IORDAN, L.R.A. 62). — Și: (rar) **spalt** s. n.

— Din germ. **Spalte**. — Pentru sensul 3, cf. germ. S p a l t e n s c h i f f.

ȘPALT² s. n. (În industria pielăriei) Piele subțire obținută prin șpăltuire. *Spalt (piele) negru sau în culoare naturală.* NICA, L. VAM. 226, cf. ȘĂINEANU, D.U., SCRIBAN, D., LTR², DP, DM, DER.

— Pl.: *șpalturi*. — Și: (rar) **spalt** s. n.

— Din germ. **Spalt**.

ȘPAN¹ s. m. **I. 1.** (În orînduirea feudală din Transilvania) Titlu dat nobilului care avea funcția corespunzătoare vicontelui sau contelui din Apus; nobil care avea acest titlu; stăpînitor al unui ținut. *Pan Pogan Jurj, șpan ot Maramoreș* (a. 1593). ROSETTI, B. 46. *Prealuminatului, milostivului și creștinului domn Mihai Apafi,... săcuilor șpan, ca unui milostiv domn, cu slujbă ne închinăm* (a. 1673). BUL. COM. IST. II, 226. *Cine va ținea vrăji, aceia să să dea șpanilor* (a. 1675). GCR I, 218/37. *Din mila... șpanului săcuilor* (a. 1683). BV I, 270, cf. ANON. CAR. *Scriem tut[u]ror domnilor și ișpanilor* (sec. XVII). IORGA, S. D. XII, 280. *Noi, Gabor, din mila lui Dumnezeu craiul Ardealului, domnul părților ungurești, șpanul secuilor.* ȘINCAI, HR. II, 319/28, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Nu-mi dau mintea cît o am De binele unui șpan.* BÎRLEA, C. P. 286. ✦ P. e x t. (Învechit, în Mold.) Nobil. *Curia dară din toată lumea la Italiia, să fie și în volniciia Italiei șpani, adecă șleahtici.* M. COSTIN, O. 259, cf. N. COSTIN, L. 125.

2. (În organizarea administrativă mai veche a Transilvaniei) Șef² administrativ (al unui ținut). *Această stare a locuitorilor irita pizma domnilor șpani și administratori ai dominiului fiscale numit al Zlatnei.* BARIȚIU, P. A. I, 653. *Du-te la domnu' ișpan.* ALEXICI, L. P. I, 191. *Măcar șpan, măcar birău, Facă cum poruncesc eu.* FRÎNCU-CANDREA, M. 295.

3. (Regional, în trecut) Prefect (Iapa—Sighetul Marmației). ALR I 383/354. ✦ Subprefect (Borșa—Vișeu de Sus). ALR SN III h 893/362.

II. 1. (Învechit și regional) Intendent, administrator. *Porunci derept însă în aceaia dzi țiitorilor de cinste și șpanilor și dzise: După aceasta nu dareați pleave lor pre facerea cărămideei.* PO 192/24. *I-am dat în mîna Giurcăi, șpanu din Șinca, și iapa și hoțul și tot* (a. 1651). IORGA, S. D. X, 147, cf. XII, 258, 261, XIII, 49, DHLR, II, 542, CL 1962, 133. *Îl îmbie zmeul să-i fie șpan în decursul vremii, cît va sta la casele sale.* MERA, L. B. 245, cf. 247, ȚIPLEA, P. P. 3.

2. (Regional) Pădurar (Viișoara—Cîmpia Turzii). Cf. LEXIC REG. II, 74.

— Pl.: *șpani*. — Și: (învechit) **ișpán** s. m.

— Din magh. **spán, ispán**.

ȘPAN² s. n., s. m. **1.** S. n. (Tehn.) Așchie provenită din prelucrarea la strung sau la freză a metalelor, a lemnului etc.; p. e x t. rest de material (sub formă de așchii, pulbere etc.) rezultat în urma operației de strunjire sau de frezare. *Dacă nu se iau... măsuri, atunci corpurile streine, care pot fi firicele de praf, de nisip, părticele de șpanuri etc., vor produce o uzură timpurie a rulmentului.* SOARE, MAȘ. 92, cf. CONTEMP. 1949, nr. 159, 2/3, DT. *Ca să explice încălzirea metalelor prin strunjire sau pilire, se admitea că șpanul desprins are căldura specifică mai mică decît metalul masiv.* CIȘMAN, FIZ. I, 487, cf. DP. *Opri strungul murdar, în jurul căruia se îngrămădeau mormane de șpan albăstriu și violet.* T. POPOVICI, S. 223, cf. LABIȘ, P. 65. *Brigada... și-a luat asupra sa sarcina ca, în afara orelor de lucru, să extragă... compoziția din șpan.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 836. *În orașele cu o industrie metalurgică mai dezvoltată să ia ființă... o stație centralizată de brichetare a șpanului.* ib. 1960, nr. 4 849.

2. S. m. (Bucov. și prin nordul Mold.) Porțiune despicată cu toporul dintr-un buștean, din care se fac șindrile **(1)** sau doage. Cf. [illegible] 109, DM, ARVINTE, TERM. 168, SEZ. III, 80, JAHRESBER. X, 209, [illegible] 126, COM. SAT. [illegible] 80, [illegible] 25, GLOSAR REG.

3. S. m. (Regional) Partea albă dintre măduva și scoarța unui copac (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. ARVINTE, TERM. 168.

— Pl.: **(1)** [illegible], **(2, 3)** [illegible] și **(2,** [illegible] (A V 25). — Și: **(2)** **șpon** (ARVINTE, TERM. 168, cf. [illegible])

221, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, LEXIC REG. 109), șpoln (ARVINTE, TERM. 169), span (ȘEZ. XIX, 111, CHEST. V 8/150) s. m.

— Din germ. **Span.**

ȘPAN^{3}, -Ă adj. v. **spanc.**

ȘPAN^{4}, -Ă adj. v. **zbanghiu.**

ȘPANÁC s. n. v. **spanac.**

ȘPANÁL, -Ă adj. (Rar) Care făcea parte din aparatul administrativ condus de un span^{1} (**I 2**). *Această sumă... se străcura prin mîinile oficialilor șpanali.* BARIȚIU, P.A. I, 658.

— Pl. : *șpanali, -e.*

— **Șpan^{1}** + suf. *-al.*

ȘPANÁR s. n. (Regional) Cuțit special de făcut draniță (Secu—Piatra Neamț). GLOSAR REG.

— Pl. : *șpanare.*

— **Șpan^{2}** + suf. *-ar.*

ȘPANCHI, ȘPÁNCHE adj. v. **zbanghiu.**

ȘPANCHÍU, -ÍE adj. v. **zbanghiu.**

ȘPANGALÉR s. m. (Regional) Vagabond. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Pl. : *șpangaleri.*

— Etimologia necunoscută.

ȘPANGANEÁȚĂ s. f. v. **șpanganet.**

ȘPANGANÉT s. n. **1.** (Învechit, prin Munt. și Transilv.) Baionetă. *Pușci cu șpanganeturi* (a. 1807). FURNICĂ, C. 245, cf. T. PAPAHAGI, C.L., JARNÍK-BÎRSEANU, D. 350.

2. (Regional ; în forma *șpanganeață)* Partea alungită și ascuțită a muchiei baltagului (Fărcașa—Piatra Neamț). Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : *șpanganeturi.* — Și : (regional) **șpanganeáță** (GLOSAR REG.) s. f., **spanganét** (JARNÍK-BÎRSEANU, D. 350) s. n.

— Contaminare între **șpangă** și **panganet.**

ȘPÁNGĂ s. f. v. **spangă.**

ȘPÁNGLĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Șindrilă (**1**) mai îngustă care se bate peste încheietura dintre două șindrile mai late la acoperișul unei case de țară. Cf. A I 26. *Șindilă cu șpangle.* TEAHA, C. N. 270.

— Pl. : *șpangle.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ș p a n^{2}.

ȘPANÍE s. f. (În organizarea administrativă mai veche a Transilvaniei) Instituție de conducere a unui ținut. *Acest scăzămînt din veniturile funcționarilor era foarte bătătoriu la ochi domnului prefect, șpanului și controlorilor de la așa-numita șpanie din Abrud.* BARIȚIU, P. A. I, 654.

— Pl. : *șpanii.*

— **Șpan^{1}** + suf. *-ie.*

ȘPANIÓL, -Ă s. m. și f. v. **spaniol.**

ȘPÁNTĂ s. f. (Regional) **1.** Bucată mică de fier (Plugova—Băile Herculane). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188.

2. (În exploatarea lemnului) Placă de fier cu trei sau patru^{1} colți, care se fixează pe fundul ulucului pentru ca să micșoreze viteza buștenilor care vin la vale (Poiana Grințieșului—Bicaz). Cf. ARVINTE, TERM. 168.

— Pl. : *șpănți.*

— Etimologia necunoscută.

ȘPANȚ s.n.v. **zbînț.**

ȘPANÚNC s. n. (Prin Bucov.) Operație de strîngere cu lanțul a butucilor încărcați în teleagă. Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl. : ?

— Din germ. **Spannung.**

ȘPAR s. n. (Regional) Ramură (de copac) (Cristești—Pașcani). Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȘPARÁNGHEL s. m. v. **sparanghel.**

ȘPARDÍ vb. IV v. **șparli.**

ȘPARERT s. n. v. **șparhat.**

ȘPÁRGĂ^{1} s. f. (Transilv. și Maram.) Ață groasă ; sfoară ; frînghie. Cf. KLEIN, D. 425, CLEMENS, LB, LM, AGÎRBICEANU, L. T. 30, CADE, DM, H XVIII 46, 104, VAIDA, VICIU, GL. 78, CABA, SĂL. *De Gruia s-o propkiat Și șpărgile le-o tăiat.* T. PAPAHAGI, M. 89, cf. DR. IV, 1081, PAȘCA, GL. *Și o dzinit turcii la iăl, cu o șpargă de mătasă, împletită-n șasă.* ARH. FOLK. I, 162, cf. ALR I, 1 419/158, 159, 230, 273, ALR II/I h 294, ALR II 3 381/102, 105, 157, 235, 250, 272, 279, 6 771/102, 105, ALR SN III h 740, A I 12, 17, 34, 35, II 3, 6, 8, 12, III, 7, 17, IV 5, LEXIC REG. 10, 72. *Leagă bine porcu cu șpargă!* MAT. DIALECT. I, 96, cf. 268. ◇ (În imprecații) *Fie-i femeie șparga Și nănașă lemnița.* BÎRLEA, B. 60.

— Pl. : *șpărgi* și *șpergi* (ALR II/I h 294/279), (învechit) *șpărge* (LB). — Și : **șpeárgă** (A III 1, 2), **spárgă** (ib. II 7, III 13), **ișpoárgă** (ALR II/I h 294/574) s. f.

— Din magh. **spárga.**

ȘPÁRGĂ^{2} s. f. v. **spargă.**

ȘPARHAIT s. n. v. **șparhat.**

ȘPARHÁT s. n. (Bucov., Transilv., Ban. și prin Olt.) Mașină de gătit ; p. e x t. plită zidită ; sobă prevăzută cu plită. Cf. SCRIBAN, D., com. FURTUNĂ, L. COSTIN, GR. BĂN. 195, COMAN, GL., CV 1950, nr. 11—12, 41. *Pune mîncare să se încălzească pe șpoiert!* CV 1951, nr. 5, 28. *La mașina de fiert îi zice șparert.* CHEST. II 489/1, cf. 309/9, V/37, ALR II/I h 279, 283, 286. *Bagă lemne-n șpoieri.* ALR II/I MN 131, 3 871/36, cf. 3 871/310, A I 13. *Budureț la șporheiuri undi pui lemne.* A I 17, cf. V 15, 18, LEXIC REG. 120, II, 122, 124, L. ROM. 1964, 83. ✦ (Ban.) Cuptor (la mașina de gătit). Cf. CHEST. II 489/9, ALR II/I MN 133, 3 883/36, L. ROM. 1959, nr. 5, 72. ✦ (Regional ; în forma *șporhert)* Ridicătură de zid pe care este așezată vatra sau soba (Baia—Lipova). CHEST. II 331/403.

— Accentuat și : *șpárhat.* SCRIBAN, D. — Pl. : *șparhaturi* și *șparhate.* — Și : **șparhait** (accentul necunoscut, ȘEZ. III, 89, A VI 4), **șparhét** (LEXIC REG. 109), **șparert** (accentul necunoscut), **șpahert** (accentul necunoscut, MOLIN, R. B. 287), **șpaler** (accentul necunoscut, com. din BRAȘOV), **șpărhért** (ALR I 688/385 ; pl. *șpărherturi* ib. 688/370), **șpérhart** (ALR I 688/375 ; pl. *șperharturi* ib.), **șperhért** (ALR II/I h 286/386), **șpehért** (ALR II/I h 286/365, ALR II 4 028/365 ; pl. *șpeherturi,* ALR II/I h 286/365), **șporhat** (accentul necunoscut, H VI 235, A V 15, 22, VI 8, 13), **șporheit** (accentul necunoscut, PRIBEAGUL, P. R. 57), **șporhéi** (PAȘCA, GL., com. din CĂBEȘTI—BEIUȘ, ALR II/I h 286), **șporhért** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ALR II/I h 286/47), **șporhérț** (A I 35), **șporái** (L. ROM. 1959, nr. 5, 72), **șporéit** (CV 1950, nr. 4, 45), **șpohért** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195, CV 1951, nr. 6, 27, ALR II/I h 286 ; pl. *șpoherturi* ALR II/I h 286), **șpohérț** (ALR I 688/80, A I 20, 23, 35, TEAHA, C. N. 270), **șpoiér** (pl. *șpoiere* ALR II/I h 286), **șpoiért, șpólher** (ALR II/I h 286/192 ; pl. *șpolhere* ib.), **șponérț** (LEXIC REG. II, 84 ; pl. *șponerțe* ib.), **șprahait** (accentul necunoscut, ib. 127), **șprohéiț** (TEAHA, C. N. 270), **șpărhát** (ALR I 688/388), **sperhért** (ALR II/I MN 144, 3 870/386), **șporhéi** (pl. *șporheiuri*), **șporhért** (CHEST. II 331/403, 489/9, A I 17), **șpohert** (accentul necunoscut, ALR I 1 848/79), **șpohérț** (A I 34), **șpohórt** (ALR I 688/51) s. n.

— Din germ. **Sparherd,** magh. **spórhej, sporhelyt.**

ȘPARHÉT s. n. v. **șparhat.**

ŞPARÍNG[1] s. m. (Regional, depreciativ) Persoană cu picioare lungi (Boiu Mare–Baia Mare). Cf. ALR II I MN 11, 2 233/272.
— Pl.: *şparingi.*
— Din germ. **sperrig** ,,crăcănat".

ŞPARÍNG[2] s. n. (Regional) Sină **(1)**. Com. din LUPŞA–ABRUD. *S-au cam scumpit şparingurile.* ib.
— Pl.: *şparinguri.*
— Din germ. **Sperring.**

ŞPARLÍ vb. IV. T r a n z. (Mai ales în Mold.; familiar) **1.** (În e x p r.) **A o şparli** = a pleca repede (şi pe neobservate). *Văzînd eu o vreme ca asta, am şparlit-o la baltă.* CREANGĂ, O. 214, cf. id. GL., DDRF. *Şperleşte-o, Terinte, că nu-i de tine!* N. A. BOGDAN, ap. TDRG 1468, cf. DR. IV, 837, CADE. *Am şparlit-o la Iaşi.* BUL. FIL. V, 206, cf. IORDAN, L.R.A. 492, SCRIBAN, D., DM, I. CR. IV, 187. *Şparleşte-o, că te bat!* MAT. DIALECT. I, 96.
2. A şterpeli **(2)**. *L-ai şparlit de parale.* BUL. FIL. IV, 107. *Copiii... îi se băgau pe sub mînă să le şparlească marfa.* CAMILAR, N. II, 84. *Pînă să pun merele în coş, un pungaş mi-a şparlit punga din buzunar.* Com. din PIATRA NEAMŢ. *Mi-a şparlit brişca.* MAT. DIALECT. I, 96.
— Prez. ind.: *şparlesc.* — Şi: **şpardí** (SCRIBAN, D.), **şperlí, şpîrlí** (TDRG 1468), **şpurlí** (DR. IV, 837), **sparlí** (I. CR. III, 87), **spîrlí** (TDRG 1468) vb. IV.
— Etimologia necunoscută. Cf. p î r l i, ş t e r p e l i.

ŞPÁRNIC, -Ă adj. (Regional) Econom, chibzuit (Ciocăneşti–Vatra Dornei). Cf. ALR SN V h 1 260/365.
— Pl.: *şparnici, -ce.*
— Cf. ş p ă r u i.

ŞPAT s. n. (Prin Transilv. şi Bucov.) Spavan. Cf. DR. V, 231, 305, LEXIC REG. 109.
— Pl.: ? — Şi: **şpac** s. n. LEXIC REG. 109.
— Din germ. **Spat.**

ŞPAŢÍR s. n. (Ban., Transilv., Maram. şi Bucov.) Plimbare. *Facem şpaţiri pă la grădini* (cca 1797). L. ROM. 1964, 597, cf. LB, I. GOLESCU, C., ISER, BARCIANU, JAHRESBER. X, 209. *Da'cum se face că nu eşti la şpaţir cu conaşul Bock?* ap. IORDAN, STIL. 342. *N-ai destul loc, hai! Ai plecat-o la şpaţir.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, ap. TDRG, cf. CADE. *Să ies la şpaţir afară.* DOINE, 113. *Să ne ducem la şpaţir, Că şpaţirul este bun, Darparale nu adun.* BIBICESCU, P. P. 366. *Atuncea-mpăratu ... o zîs să mai aştepte cinci zile, să vină fetile acasă de la şpaţir.* ALEXICI, L. P. 261. *Azvîrle cartea pe masă şi condeiu pe fereastră, Se dă la şpaţir prin casă.* ŞEZ. XXIII, 4. *O zîs că dacă-i legiuit fecioru şî a ieşî la şpaţir sara afară, apăi îl ie pe sus şî-l duce acasă.* ARH. FOLK. VI, 272. *Mergem la şpaţiri.* ALR II/I h 74/833, cf. A III 13, V 26. *Domnii merg la şpaţir.* MAT. DIALECT. I, 193, cf. 96, L. ROM. 1960, nr. 3, 80.
— Pl.: *şpaţiruri.* — Şi: **spaţír** s. n.
— Din germ. **Spazier**[gang].

ŞPAŢIRÍ vb. IV. R e f l. (Ban., Transilv. şi Bucov.) A se plimba. *De nu eşti orb, tu vezi cu cine mă şpaţiruiesc eu!* ŢICHINDEAL, F. 431/10, cf. TDRG, CADE. *Eu ies şi mă şpaţiresc, Cu trei, patru te găsesc.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 246, cf. ŞEZ. V, 126, JAHRESBER. X, 206, 209. *Se şpaţireşte el pe scîndura aceea în sus şi în jos şi nu vede nimica.* COM. SAT. V, 108, cf. BL, VI, 52. *Tătă zua se şpaţiresc pîn oraş.* MAT. DIALECT. I, 96, cf. 193. ◊ T r a n z. *Cînd de-acolo mă scotea, Prin ocol mă şpaţirea.* MÎNDRESCU, L. P. 120.
— Prez. ind: *şpaţiresc.* — Şi: **şpaţiruí, spaţirí** vb. IV.
— Din germ. **spazieren.**

ŞPAŢIRUÍ vb. IV v. **şpaţiri.**

ŞPĂCLUÍ vb. IV. T r a n z. (Complementul indică tencuielile interioare sau tîmplăria unei construcţii) A netezi (aplicînd un strat subţire de ipsos, de chit etc.) cu ajutorul şpaclului. Cf. DM.
— Prez. ind.: *şpăcluiesc.*
— Şpaclu + suf. *-ui.*

ŞPĂCLUIÁLĂ s. f. **1.** Şpăcluire. Cf. MDT, DM.
2. Strat subţire de ipsos sau de chit care se aplică pe tencuială sau pe tîmplărie cu ajutorul şpaclului. Cf. DT, DP.
— Pl.: *şpăcluieli.*
— **Şpăclui** + suf. *-eală.*

ŞPĂCLUÍRE s. f. Acţiunea de a ş p ă c l u i şi rezultatul ei; şpăcluială **(1)**. Cf. LTR[2].
— Pl.: *şpăcluiri.* — Şi: **şpacluíre** s. f. LTR[2].
— V. **şpăclui.**

ŞPĂLTUÍ vb. IV. T r a n z. (În industria pielăriei; complementul indică piei) A supune şpăltuirii. Cf. NOM. MIN. I, 382, DM.
— Prez. ind.: *şpăltuiesc.* — Şi: **şpălţuí** (DM), **spăltuí** (NOM. MIN. I, 382) vb. IV.
— Din germ. **spalten.**

ŞPĂLTUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Operaţie de despicare în grosime a pieilor în cursul procesului de tăbăcire; şpăltuit. Cf. DT, DP, LTR[2] XVII, 39, DER IV, 586.
— Pl.: *şpăltuiri.* — Şi: **şpălţuíre** s. f. DM.
— V. **şpăltui.**

ŞPĂLTUÍT s. n. (În industria pielăriei) Şpăltuire. Cf. DM.
— Şi: **şpălţuít** s. n. DM.
— V. **şpăltui.**

ŞPĂLTUÍTĂ adj. (Despre piei) Care a fost supusă şpăltuirii. *Pielea şpăltuită se tăbăceşte mai repede şi mai uniform.* LTR[2] XVII, 39.
— Pl.: *şpăltuite.*
— V. **şpăltui.**

ŞPĂLŢUÍ vb. IV v. **şpăltui.**

ŞPĂLŢUÍRE s. f. v. **şpăltuire.**

ŞPĂLŢUÍT s. n. v. **şpăltuit.**

ŞPĂNÁT s. n. v. **spanac.**

ŞPĂNÍŢĂ s. f. (Transilv., în trecut) Soţie de şpan[1] **(2)**. *Doamna şpăniţa noastră, după obicinuitul complement, să roagă ca cu venirea încoace să faci bine să-i aduci... cafe* (a. 1815). IORGA, S. D. XII, 170.
— Pl.: *şpăniţe.*
— **Şpan[1]** + suf. *-iţa.*

ŞPĂNUÍ[1] vb. IV. T r a n z. **1.** (Regional; complementul indică buşteni) A despica pentru a obţine şpani[2] **(2)**; (regional) a şponi (Izvorul Alb–Piatra Neamţ). Cf. A V 33.
2. (Bucov.; complementul indică şpani[2] 2) A despica pentru a obţine şindrile **(1)**. Cf. ARVINTE, TERM. 168.
3. (Bucov.; complementul indică scînduri) A tăia cu gaterul după o anumită dimensiune. Cf. ARVINTE, TERM. 168.
— Prez. ind.: *şpănuiesc.*
— **Şpan[2]** + suf. *-ui.*

ŞPĂNUÍ[2] vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A strînge, a lega. Cf. LEXIC REG. 109.
— Prez. ind.: ?
— Din germ. **spannen.**

ŞPĂNUIÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) Strînsoare, legătură. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: ?
— **Şpănui[2]** + suf. *-eală.*

ŞPĂRĂLUÍ vb. IV v. **şporoli.**

ȘPĂRĂLUITÓR, -OÁRE adj. (Regional) Econom, chibzuit (Prundu Bîrgăului—Bistrița). Cf. ALR SN V h 1 269/219.
— Pronunțat -lu-i-. — Pl.: *șpărăluitori, -oare.*
— **Șpărălui** + suf. *-tor.*

ȘPĂRHÉRT s. n. v. **șparhat.**

ȘPĂRUÍ vb. IV. (Prin Bucov.) **1.** T r a n z. (Complementul indică bunuri materiale sau bani) A cruța; a economisi. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41, ALR SN V h 1 259/365.
2. I n t r a n z. A se strădui. LEXIC REG. 109.
3. I n t r a n z. A trăi în mod auster. Cf. LEXIC REG. 109.
— Prez. ind.: *șpăruiesc.*
— Din germ. **sparen.**

ȘPĂRUIÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) **1.** Economie. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41.
2. Strădanie. Cf. LEXIC REG. 109.
3. Austeritate. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: ?
— **Șpărui** + suf. *-eală.*

ȘPEÁRGĂ s. f. v. **șpargă¹.**

ȘPEC¹ s. n. (Învechit, prin Ban.) Slănină. Cf. ANON. CAR., DR. IV, 147.
— Pl.: ?
— Din germ. **Speck**, magh. **spék.**

ȘPEC² s. n. (Prin Ban.; în e x p r.) **A băga** (pe cineva) **la** (sau **în**) **șpec** = a pune (pe cineva) la butuc, v. b u t u c. Cf. DR. III, 432.
— Etimologia necunoscută.

ȘPEHÉRT s. n. v. **șparhat.**

ȘPÉIE s. f. (Regional) Casă mare (Soconzel—Baia Mare). Cf. CHEST. II 53/373.
— Pl.: *șpei.*
— Etimologia necunoscută.

ȘPEIS s. n. v. **șpais¹.**

ȘPELINGHÉR s. m. (Maghiarism învechit, prin Transilv.) Stîlpul infamiei, v. i n f a m i e. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *șpelingheri.* Și **spelinghér** s. m. ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W.
— Din magh. **pellengér.**

ȘPENÁT s. n. v. **spanac.**

ȘPÉNGLĂR s. m. (Prin Ban. și Olt.) Tinichigiu. Cf. CV 1952, nr. 4, 34, ALR II 6 483/2, ALRM SN I h 356, L. ROM. 1962, nr. 1, 92, SCL 1966, 477.
— Pl.: *șpenglari.*
— Din germ. **Spengler.**

ȘPENGLĂRÍȚĂ s. f. (Prin Ban.) Soție de tinichigiu. Cf. ALR II 6 528/2, 76.
— Pl.: *șpenglărițe.*
— **Șpenglăr** + suf. *-iță.*

ȘPENÓG s. n. v. **spanac.**

ȘPENÓT s. n. v. **spanac.**

ȘPENȚ s. n. v. **spențer.**

ȘPÉNȚĂL s. n. v. **spențer.**

ȘPENȚĂLÁ vb. I. T r a n z. (Regional; complementul indică bușteni) A șpronța **(1)** (Prundu Bîrgăului—Bistrița). Cf. ALR SN II h 615/219.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȘPENȚĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nordul Transilv.; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A coase. Cf. LEXIC REG. 22.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȘPÉNȚĂR s. n. v. **spențer.**

ȘPERÁCLU s. n. Instrument de metal (în forma unui cui cu vîrful puțin întors) folosit în locul cheii la descuierea sau la încuierea unei broaște sau a unui lacăt. Cf. DM, SCL 1963, 509.
— Pl.: *speracle.*
— Din germ. **Sperrhaken.**

ȘPÉRGE vb. III. (Prin Transilv.; familiar) **1.** R e f l. A se duce, a pleca. *Șperge-te de aici, că vine tată-tu și te bate.* MAT. DIALECT. I, 96. ◇ E x p r. (T r a n z.) **A o șperge** = a pleca repede (și pe neobservate). *A șpers-o cînd a văzut că nu i se dă nimic.* CV 1950, nr. 4, 34. *N-ai șpers-o încă?* MAT. DIALECT. I, 96.
2. T r a n z. (Complementul indică persoane) A bate, a lovi. Cf. CV 1950, nr. 4, 34. ◇ E x p r. **A-i șperge** (cuiva) **una** = a-i da (cuiva) o lovitură. *Șperge-i una peste gură să mai tacă.* ib.
— Prez. ind.: *șperg.*
— Probabil contaminare între **șparli** și **șterge.**

ȘPÉRHART s. n. v. **șparhat.**

ȘPERHÉRT s. n. v. **șparhat.**

ȘPÉRLĂ s. f. **I. 1.** (Regional, mai ales în Mold.) Cenușă încă fierbinte care acoperă jarul; spuză. *Mai sînt și alte mijlociri a direge pămînturile... : ... tot feliul... de sperle și turfa.* ECONOMIA, 12/9. *Merserăm spre a vedea orașul Pompei, de viu îngropat... cu cenușă și șperlă din Vezuviu.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 166, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 243, CREANGĂ, GL., DDRF, GHEȚIE, R. M., COȘBUC, P. II, 234, TDRG, GOROVEI, CR. 134. *Sperla cădea ca o ploaie domoală și fină.* AGÎRBICEANU, S. 168, cf. 319, DR. II, 615, CADE. *Strămurare a tușit iar ș-a stupit în șperlă.* SADOVEANU, O. XVIII, 425. *Femeia a zgîndărit sperla din cuptor cu vătraiul.* DAN, U. 253, cf. BL VI, 18, SCRIBAN, D. *Cetatea... a supraviețuit șperlei și funinginei risipite din cetăți, sate și monumente.* V. ROM. octombrie 1955, 154. *S-a încins vîlvătaie mare, cu șperlă aruncată în aer.* BENIUC, M. C. I, 328. *A trecut de hăia parte Și-a luat și șperla-n spate!* MARIAN, SA. 273. *Unul din ei vrea să facă foc și se duce la vatră să împrăștie șperla.* ȘEZ. I, 280, cf. VASILIU, C. 70, ȘEZ. VI, 88. *Da' cînd am flămînzit... Am început barabule A coace prin șperlă multă.* I. CR. IV, 7, cf. ȘEZ. XII, 129, CHEST. VIII 25/17, ALR I 680/576, 682/270, 542, 556, ALR II 3 881/192, ALR II/I MN 133, 3 881/365, SCL 1959, 207, A II 12, V 15, 16, VI 16, 19, 26, L. ROM. 1961, nr. 2, 129, TEAHA, C. N. 266. ◇ (În imprecații) *Vădu-vă șperlă să vă văd!* LUC. II, 56. ◇ E x p r. **A da** (pe cineva) **prin șperlă** = **a)** a pune (pe cineva) într-o situație penibilă (dîndu-l de gol, făcîndu-l de rîs, batjocorindu-l). *Și la toată întîmplarea, cred că nu mă vei da prin șperlă și nu-l vei lăsa să mai bată!* CREANGĂ, A. 111, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., ZANNE, P. I, 287; **b)** a trata (pe cineva) cu asprime (ocărîndu-l, bătîndu-l). Cf. SCRIBAN, D. **A arunca** (sau **a zvîrli** cuiva) **(cu) șperlă în ochi** sau **a da cu șperlă în ochii lumii** = a căuta să inducă în eroare (pe cineva), pentru a-l împiedica să aprecieze exact o situație, un fapt etc.; a denatura, a falsifica realitatea, adevărul. *Îmi zvîrlea ca la un nătărău șperlă-n ochi, doar n-aș vedea.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., ZANNE, P. II, 360. **A se face (tot) șperlă** = a se distruge; a înceta să mai existe. Cf. COMAN, GL., LEXIC REG. II, 77. **A o da prin șperlă** = a o păți, v. p ă ț i **(2).** Cf. DM. *Bietul boier, a dat-o și el prin șperlă!* I. CR. IV, 95. ✦ (Prin Transilv.; în forma *sperlă)* Cenușă de paie¹. Cf. LB, LM, POLIZU, CIHAC, II, 243. ✦ (Prin

Mold. și Transilv.) Jar. Cf. GHEȚIE, R. M., ALR I 680/542, 584. ◆ (Rar) Funingine. Cf. BIANU, D. S., ȘCRIBAN, D.

2. (Bucov. și prin Maram.) Praf, pulbere. Com. din STRAJA–RĂDĂUȚI. *Cu trimbiața [illegible] trimbiața, Tale șperla și prah l-ai fa'*. T. PAPAHAGI, M. 133, cf. com. din RĂDĂUȚI, ALR I 1 365/361, 388, A V 15, 16, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

II. (Regional) Epitet pentru o femeie sprintenă, vioaie (Lepu–Tecuci). Cf. LEXIC REG. II, 26.

— Pl. *șperle*. — Și **șupérlă** (A VI 16), **spérlă**, **spírlă** (COMAN, GL., ALR I 680/584), **spîrlă** (com. din BUMBEȘTI OLT–TÎRGU JIU) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. scr. s p r l j a t i „a ardei", rom. p î r l i.

ȘPERLĂRÁIE s. f. (Prin nordul Mold.) Mulțime, ceată. Com. FURTUNĂ.

— Și : **sperlăráie** s. f. Com. FURTUNĂ.

— **Șperlă** + suf. *-araie*.

ȘPERLĂRÍE s. f. (Prin Bucov.) Cantitate mare de praf. Cf. LEXIC REG. 109.

— **Șperlă** + suf. *-ărie*.

ȘPERLÍ vb. IV v. **șparli.**

ȘPERLIȚĂ s. f. (Regional) Fată ușuratică (Baia–Fălticeni). Cf. COM. SAT. III, 80.

— Accentul necunoscut. — Pl. *șperlițe*.

— **Șperlă** + suf. *-iță*.

ȘPERLUÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Învechit ; complementul indică rufe) A spăla cu leșie. Cf. CIHAC, II, 243.

2. I n t r a n z. (Prin Bucov.) „A face praf". LEXIC REG. 109.

— Prez. ind. : *șperluiesc*. — Și **sperluí** (CIHAC, II, 243), **spărlui** (id. ib.) vb. IV.

— **Șperlă** + suf. *-ui*.

ȘPERLUÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a ș p e r l u i (**1**). Cf. CIHAC, II, 243.

— Pl. : *șperluiri*. — Și : **sperluíre** (CIHAC, II, 243), **spărluire** (id. ib.) s. f.

— V. **șperlui.**

ȘPERȚ s. n. **1.** Recompensă ilicită dată cuiva sau pretinsă de cineva în schimbul unui serviciu (necinstit și ilegal). V. m i t ă (**1**), ș p a g ă¹. Cf. IORDAN, STIL. 373, cf. ȘCRIBAN, D. *A încasat șperțuri de milioane de la comenzile de siringi*. ULIERU, C. 43. *Judecătorul de instrucție ... i-a cerut șperț, în aur, ca să pună în libertate, pe cauțiune, pe hoțul de cai*. STANCU, R.A. V, 146, cf. I, 166, IV, 45. *Totul era în regulă, cu iscălitură și pecete adevărată, cu șperțul achitat dinainte*. PAS, Z. II, 173. *Ți-ai măritat fetele și nepoatele cu zestre din șperț și din hrana trupei*. CAMILAR, N. I, 136, cf. 396. *Basta cu dijmuirile, cu șperțurile și subvențiile de tot felul*. VINEA, L. I, 365, cf. V. ROM. septembrie 1962, 173, SCL 1963, 509, GRAUR, E. 151.

2. Faptul de a da sau de a primi șperț (**1**) ; șperțuială, (rar) șperțărie. *Se tînguie că ... nu s-au schimbat practicile speculei, șperțului, necinstei*. SADOVEANU, E. 20. *Au făcut mai toți avere din șperț și din fraude*. V. ROM. iulie 1954, 13.

— Pl. : *șperțuri*. — Și : (rar) **sperț** s. n.

— Din germ. **Sperrzeug** „mănunchi de șperacle". Cf. GRAUR, E. 151.

ȘPERȚÁR, -Ă s. m. și f. (Rar la f.) Persoană care primește sau pretinde șperț (**1**). V. ș p a g a g i u. *Șperțarul acreditat și atitrat*. ap. IORDAN, STIL. 373, cf. ȘCRIBAN, D. *Nu numai că e bătrîn, cartofor și bețiv, mai e și șperțar pe deasupra*. H. LOVINESCU, T. 216, cf. 287, DM.

— Pl. : *șperțari, -e*.

— **Șperț** + suf. *-ar*.

ȘPERȚĂRÍE s. f. (Rar) Șperț (**2**). Cf. IORDAN, STIL. 373.

— Pl. : *șperțării*.

— **Șperț** + suf. *-ărie*.

ȘPÉRȚI s. f. [illegible]

Com. din STRAJA–RĂDĂUȚI.

— Etimologia necunoscută.

ȘPERȚUÍ vb. IV. T r a n z. (Complementul indică persoane) A face să primească (sau să dea) șperț (**1**). *Nu mă pricep decît la șperțuit publicul*. ap. IORDAN, STIL. 372. *Nevastă-sa îl desconsideră că nu știe să se lase șperțuit*. ARGHEZI, P. T. 316, cf. DM.

— Prez. ind. : *șperțuiesc*.

— **Șperț** + suf. *-ui*.

ȘPERȚUIÁLĂ s. f. Șperț (**2**). *Închipuie-ți, colega, ce mai rămîne după atîta șperțuială*. BENIUC, M.C.I, 480, cf. DM.

— Pl. : *șperțuieli*.

— **Șperțui** + suf. *-eală*.

ȘPÉTER adv. (Familiar, în e x p r.) **Mai șpeter** = mai va, v. v a. *O trimitea anume, doar ar vîna un bărbat? Mai șpeter, pe mine nu mă prinde, credea că voi lua o golancă*. CONTEMPORANUL, V_2, 498.

— Din germ. **später** (comparativul lui *spät* „tîrziu").

ȘPEȚIÁL, -Ă adj. v. **special.**

ȘPIC subst. (Germanism învechit, prin Ban. și Transilv.) Levănțică *(Lavandula vera)*. Cf. ANON. CAR., IORGA, S. D. VIII, 86, DR. V, 395.

— Pl. : ? — Și : **spic** subst. ANON. CAR.

— Din germ. **Spik.**

ȘPICĂLĂU s. m. (Prin Transilv.) Băț despicat la vîrf, folosit pentru a împăna bucăți de carne. Cf. LB, ISER.

— Pl. : *șpicălăi*.

— Din magh. **spékelő.**

ȘPICĂLUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Transilv. ; complementul indică bucăți de carne) A împăna. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, LM.

— Prez. ind. : *șpicăluiesc*.

— Din magh. **spékel.**

ȘPÍCHER s. m. v. **spicher.**

ȘPÍCHERIȚĂ s. f. v. **spicheriță.**

ȘPICHINÁRD subst. **spichinard.**

ȘPICHINÁT subst. v. **spichinat.**

ȘPÍCNIȚĂ s. f. v. **șpigniță.**

ȘPICULÁ vb. I v. **specula.**

ȘPÍCULĂ s. f. v. **speculă.**

ȘPICULUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A trăda (Borșa–Vișeu de Sus). ALR II 3 725/362.

— Prez. ind. : *șpicului*.

— Etimologia necunoscută. Cf. ș p i c u l a.

ȘPÍGHEL¹ s. n. Fontă cu adaos de siliciu și mangan, folosită la fabricarea oțelurilor dure. Cf. MDT, DT, LTR², DP, DM.

— Din germ. **Spiegel**[eisen].

ȘPÍGHEL² s. n. (Germanism învechit, rar) Oglindă (**1**). *A domnului jup (în) Vasile, ce negoț au primit, tot anume ... 6 șpighel halb glat* (a. 1766). IORGA, S.D. XII, 81. [illegible] (a. 1787). id. ib. XII, 188.

— Pl. : [illegible] — Și : **spigel** s. n.

— Din germ. **Spiegel.**

ȘPÍGLU subst. (Regional) Platcă (la cămașa bărbătească) (Sînmihaiu Almașului — Zălau). Cf. ALR SN IV h 1 165/284.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȘPÍGNIȚĂ s. f. **1.** (Bucov.) Fustă (largă). Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, cf. COMAN, GL. *Femeile nu mai avea șpihnit, avea prinzitoare.* ALR II 3 352/386, cf. 3 320/386, ALR SN IV h 1 178/386. *Țărăncile duc la nemțoaică la cusut șpiniți or scurteici.* ib. II MN h 522/386, cf. LEXIC REG. II, 127.
2. (Regional) Rochie (Straja Rădăuți). GLOSAR REG., cf. SCL, 1963, 115.
— Pl.: *șpignițe* și *șpigniți.* — Și: **șpíeniță** (com. din STRAJA - RĂDĂUȚI, GLOSAR REG.), **șpíhniță** (pl. *șpihniți*), **șpíniță, șpíeniță** (COMAN, GL.) s. f.
— Din ucr. **спідниця.**

ȘPÍHĂ s. f. (Regional) **1.** (Cu sens colectiv) Păr[1] rar și mic (Moiseiu—Vișeu de Sus). GLOSAR REG.
2. (La pl.; în forma *șpîhe)* Plete. V. p l e a t ă. **(1).** (Săcel—Vișeu de Sus). Cf. T. PAPAHAGI, M. 234.
— Pl.: *șpihe.* — Și: **șpîhe** s. f. pl. T. PAPAHAGI, M. 234.
— Etimologia necunoscută.

ȘPÍHNIȚĂ s. f. v. **șpigniță.**

ȘPIL s. n. (Familiar) **1.** Aranjament neonest; plan necinstit. *Poate cărăușii ăștia or strica toate șpilurile mahărilor de la noi.* PAS, Z. III, 144, cf. DM.
2. (În e x p r.) **A (-i) prinde șpilul** = a se dumeri, a se edifica (asupra modului de funcționare a unui mecanism, asupra modului de efectuare a unei acțiuni etc.); a(-i) da de rost.
— Pl.: *șpiluri.*
— Din germ. **Spiel** „afacere".

ȘPÍLAR s. m. v. **șpilăr.**

ȘPÍLĂ s. f. (Învechit, prin Ban.) Cărămidă. Cf. ANON. CAR.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȘPÍLĂR, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. (Prin Transilv.) Șmecher **(1).** *Ești șpiler ca un avocat.* CV 1950, nr. 4, 34. *Nu știu cu cine seamănă copilul ăsta așa șpilăr.* MAT. DIALECT. I, 288.
2. S. m. (Regional; în forma *șpilar)* Geambaș (Lăpugiu de Sus—Deva). ALR I 1 591/85. *I șpilar mare* ib.
— Pl.: *șpilări, -e.* — Și: **șpílar** s. m.
— Din germ. **Spieler** „jucător (de cărți)". Cf. ș p i l.

ȘPILÉR s. n., s. m. (Regional) **1.** S. n. Sulă folosită în cizmărie. Cf. DDRF, TDRG.
2. S. m. Cui mare de 15 centimetri (Vișeu de Sus). GLOSAR REG.
— Pl.: **(1)** *șpilere,* **(2)** *șpileri.* — Și: **spilér** s. n. DDRF.
— Etimologia necunoscută. Cf. TDRG.

ȘPÍLHOZEN s. m. Pantalonași cu bretele pentru copii. Cf. DN², M. D. ENC.
— Pl.: *șpilhozeni.*
— Din germ. **Spielhose.**

ȘPILUÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Transilv.) A fura. Cf. LB, ISER, LM, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Prez. ind.: *șpiluiesc.* — Și: **spiluí** vb. IV GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. s p i e l e n.

ȘPILUNG s. n. (Tehn.) Noroi de sapă, v. n o r o i[1] **(4).** Cf. CV 1950, nr. 2, 28.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Din germ. **Spülung.**

ȘPILVÁC s. n. v. **șpilvag.**

ȘPILVÁCĂ s. f. v. **șpilvag.**

ȘPILVÁG s. n. (Bucov.) Bucată de lemn fixată transversal pe oiște[1] **(1),** de care se prind orcicurile. *La șpilvac trag doi cai.* A V 15, cf. 8, 25, ARVINTE, TERM. 42, 168, LEXIC REG. 109.
— Pl.: *șpilvaguri.* — Și: **șpilvágă** (ARVINTE, TERM. 42, 168, LEXIC REG. 109) s. f., **șpilvác** s. n., **șpilvácă** (ARVINTE, TERM. 42, 168) s. f.
— Din germ. **Spielwage.**

ȘPILVÁGĂ s. f. v. **șpilvag.**

ȘPINÁT s. n. v. **spanac.**

ȘPÍNIȚĂ s. f. v. **șpigniță.**

ȘPINÓD s. n. v. **spanac.**

ȘPIÓN, -OÁNĂ s. m. și f. v. **spion.**

ȘPIONÁ vb. I v. **spiona.**

ȘPIONÍ vb. IV v. **spiona.**

ȘPIR[1] s. n. v. **spirt.**

ȘPIR[2] s. n. v. **știr[1].**

ȘPIRÁL s. n. (Regional) Trior (Livezile—Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 57.
— Pl.: *șpirale.*
— Etimologia necunoscută.

ȘPIRANȚ s. m. (Regional) Cățeluș (Mehadia—Băile Herculane). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *șpiranți.*
— Etimologia necunoscută.

ȘPÍRHOLȚ s. n. (Regional) Lemn subțire (Moiseiu —Vișeu de Sus). ARVINTE, TERM. 169.
— Pl.: ?
— Din germ. **Spierholz.**

ȘPÍRLAC s. n. (Regional) Lac folosit în cizmărie (Mălău - Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *șpirlacuri.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ș e r l a c.

ȘPIRLICHEÁ vb. I. T r a n z. (Mold.; în e x p r.) **A o șpirlichea** = a pleca repede (și pe neobservate). Cf. TDRG 1468, ȘEZ. III, 88, I. CR. IV, 369, DR. IV, 837, COMAN, GL. *Cînd am băgat de seamă, el o șpirlichit-o.* CV 1951, nr. 9—10, 46.
— Prez. ind.: ? — Și: **șpirlichí** vb. IV, **șpîrlicheá** (TDRG 1468, ȘEZ. III, 88), **spuricheá** (TDRG 1468, ȘEZ. III, 88) vb. I, **spulichí** (COMAN, GL.) vb. IV.
— Cf. ș p î r l i.

ȘPIRLICHÍ vb. IV v. **șpirlichea.**

ȘPIRONȚ s. n. v. **spronț.**

ȘPIRT s. n. v. **spirt.**

ȘPIRTÓS, -OÁSĂ adj. v. **spirtos.**

ȘPIS s. n. Pată care apare uneori la tipar între cuvinte, rînduri etc. Cf. MOLIN, V.T. 79, CADE. *La rînduri masive, culese mecanic, șpisurile sînt produse de matrițe defectate.* LTR, cf. DP, DM.
— Pl.: *șpisuri.*
— Din germ. **Spiess.**

ȘPIT[1] s. n. v. **șpiț[3].**

ȘPIT[2] s. n. v. **șpiț[4].**

ȘPITÁI s. n. v. **spital.**

ŞPITÁL s. n. v. **spital.**

ŞPÍTHAMĂR s. n. v. **şpiţhamăr.**

ŞPIŢ¹ s. m. Numele unei rase de cîini de talie mică, cu păr¹ pufos şi cu urechi drepte; cîine din această rasă. *Nu e nevoie ca un cîine să fie lup, mops, dobermann, şpiţ, setter, griffon, ca să merite o atenţie respectuoasă.* ARGHEZI, C.J. 96, cf. ENC. VET. 684, DM.
— Pl.: *şpiţi.* — Şi: **spiţ** s. m. ENC. VET. 714, H X 355.
— Din germ. **Spitz.**

ŞPIŢ² s. n. **1.** (Tehn.) Unealtă formată dintr-o bară de oţel cu vîrful ascuţit, folosită la găurirea pietrelor naturale şi artificiale sau la prelucrarea suprafeţei lor. Cf. DT, LTR², DP, DM.

2. (Min.; prin sud-vestul Transilv.) Picon. Cf. FD I, 156.

3. (Min.; regional) Tîrnăcop cu două braţe în formă de tăiş, ale căror planuri formează o cruce; (regional) **şpiţer²** (Lonea). Cf. FD I, 156, 163.

4. (Regional) Ciocan cu care se ferecă pietrele de moară (Bîrsana—Sighetul Marmaţiei). ALR II 6 780/353.

5. (Min.; regional) Dinte la roata maşinii de havat (Lonea). FD I, 156.

6. (Tipogr.) Linie simplă sau înflorată, ornament etc., care marchează sfîrşitul unui articol sau al capitolelor. Cf. V. MOLIN, V.T. 79, GADE, LTR² X, 214, DM.
— Pl.: *şpiţuri.*
— Din germ. **Spitz**[eisen, -hacke, -haue, -krampe, -hammer, -zahn, -kolumne etc.].

ŞPIŢ³ s. n. **I. 1.** Nume dat extremităţii ascuţite sau muchiei unor obiecte, construcţii etc.

a) (Familiar) Vîrful pantofului. Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ.

b) (Bucov.) Vîrful ţapinei. Cf. ARVINTE, TERM. 43, 74. ◇ E x p r. **A lua** (sau **a da**) **la şpiţ** = a rostogoli buştenii cu ţapinele. Cf. id. ib. 93, 169. ✦ (Prin Bucov.; cu valoare de interjecţie) Cuvînt prin care se anunţă începerea acţiunii de rostogolire a buştenilor cu ţapinele. Cf. ARVINTE, TERM. 93, 169.

c) (Regional) Vîrful unui stîlp, ţăruş etc. care se înfige în pămînt (Almoaşa). Cf. FD I, 156. ✦ Par¹ ascuţit folosit la încărcatul lemnelor (Salva—Năsăud). Cf. ARVINTE, TERM. 44.

d) (Prin Bucov.) Colţul toporului. Cf. ALR II 6 632/386, 551.

e) (Regional) Colţul vinclului (Pecica—Arad). Cf. ALR II 6 648/53.

f) (Regional) Fiecare dintre muchiile verticale formate de pereţii unei case (Răcăşdia—Oraviţa). Cf. CHEST. II 109/9.

2. P. e x t. Nume dat unei porţiuni dintr-o suprafaţă sau dintr-un material sau unei bucăţi de material (stofă, piele, metal etc.) care are o formă alungită şi ascuţită.

a) (Bucov., Ban. şi prin Transilv.) Clin de pămînt. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41, ALR SN I h 29, A I 26. *Mi-a rămas un şpiţ nearat.* GLOSAR REG.

b) (Min.; prin sud-vestul Transilv.) Porţiune de formă alungită şi ascuţită dintr-un strat de cărbune rămasă neexploatată. Cf. FD I, 156.

c) (Prin vestul Transilv.) Clin (la îmbrăcăminte). Cf. TEAHA, C.N. 266, 270.

d) (Transilv.) Petic de piele cu care se cîrpeşte talpa de la încălţăminte. Cf. CL 1969, 122. *Pune petec sau şpriţ.* ALR II 3 347/250, cf. 3 347/105, 141, 172, 192, 235, 574.

e) (Prin Bucov.) Blacheu. Cf. ARVINTE, TERM. 44, L. ROM. 1963, nr. 2, 44.

3. (Min.; regional) Loc unde se bifurcă sau se ramifică o galerie (Petrila). Cf. FD I, 156.

II. 1. (Regional) (Colţ de) dantelă (croşetată) care se foloseşte ca garnitură. Cf. IORGA, S.D. XII, 297, DDRF, ALEXI, W. *O pernă de puf îmbrăcată în arbală şi împodobită cu şpiţuri de delăluri.* ap. TDRG, cf. ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DM, H IV 87, JAHRESBER. X, 206, L. CR. V, 278. *Basma cu şpiţuri.* CV 1950, nr. 11—12, 41.

2. (Familiar; în e x p r.) **A se pune** (sau **a fi pus**) **la şpiţ** = a se dichisi (sau a fi dichisit), a se ferchezui (sau a fi ferchezuit). *Băiatul e pus la şpiţ.* Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ, cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şpiţuri.* — Şi: (regional) **şpit** (A V 15), **şpriţ, spiţ** (H IV 87, JAHRESBER. X, 206, L. CR. V, 278, ALR II 3 347/141, TEAHA, C.N. 266, GL. OLT.), s. n., **şpiţură** (ALR SN IV h 1208/192) s.f., **şpriţ** (TEAHA, C.N. 266) s. n.
— Din germ. **Spitze.** — **Şpiţură**: sg. refăcut după pl.

ŞPIŢ⁴ s. n. (Ban., Transilv., Bucov.) Ţigaret. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41, DM, ALR I 1541, ARVINTE, TERM. 44, GLOSAR REG.
— Pl.: *şpiţuri.* — Şi: **şpit** (ALR I 1 541/270), **şpriţ** (ib. 1 541/63, 65, 85, 107, 112, 136, 148; pl. şi *şpriţe* ib. 1 541/148) s. n.
— Cf. germ. [Zigarren-, Zigarretten] S p i t z e.

ŞPIŢ⁵ s. n. (Prin Bucov.) Trior. *Am dat grîul la şpiţ.* CV 1950, nr. 11—12, 41, cf. L. ROM. 1963, nr. 2, 155.
— Pl.: *şpiţuri.*
— Cf. ş p i ţ².

ŞPIŢÁC s. n. (Prin Bucov. şi Maram.) Săpăligă. Cf. L. ROM. 1968, 515, ALR II 6 795/353, LEXIC REG. II, 118.
— Pl.: *şpiţace* şi *şpiţacuri.*
— Din germ. **Spitzhacke.**

ŞPÍŢBARBĂ s. f. (Regional) Barbişon (Marginea—Rădăuţi). Cf. ALR II/I MN 18, 6 932/386.
— Pl.: ?
— Din germ. **Spitzbart** (adaptat după *barbă).*

ŞPIŢÉR¹ s. m. v. **spiţer.**

ŞPÍŢER² s. n. (Min.; regional) Şpiţ² (3) (Petrila). Cf. FD I, 163.
— Pl.: ?
— Cf. ş p i ţ².

ŞPIŢERÍE s. f. v. **spiţerie.**

ŞPÍŢHAMĂR s. n. (Prin Bucov.) **1.** Ciocan cu ambele capete ascuţite, folosit la zimţuit. Cf. ALR II 6 781/365, 386.

2. Ciocan pentru găurit potcoave. Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: *şpiţhamăre.* — Şi: **şpithamăr** s. n. ALR II 6 781/386.
— Din germ. **Spitzhammer.**

ŞPIŢIGÁRE s. f. (Regional) Ţigaret (Berzasca—Moldova Nouă). ALR I 1 541/5.
— Pl.: *şpiţigări.*
— Cf. germ. Z i g a r r e n s p i t z e.

ŞPIŢUIÁLĂ s. f. (Prin Bucov.; în e x p r.) **A da în şpiţuială** = a triora. Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— De la **şpiţ⁵.**

ŞPIŢUÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.) Ascuţit. Cf. ARVINTE, TERM. 44.
— Pl.: *şpiţuiţi, -te.*
— De la **şpiţ³.**

ŞPÎ́GĂ s. f. (sg.) (Regional) Cenuşă. Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUŢI. *I-au dat o mînă de şpîgă în ochi.* ib.
— Etimologia necunoscută.

ŞPÎ́HE s. f. pl. v. **şpihă.**

ŞPÎRC s. n. v. **spirc.**

ŞPÎRLÍ vb. IV v. **şparli.**

ŞPÎRLIÚ s. m. (Olt.) Peşte de culoare galbenă, cu cîteva dungi negre în lungul corpului *(Acerina schraetser)*. Cf. BĂCESCU, P. 54. *Am prins un şpîrliu.* id. ib.
— Pl.: *şpîrlii.*
— Etimologia necunoscută. Cf. s p î r l a r.

ŞPÎRNĂU s. n. v. **spîrnău.**

ŞPÎRŢUÍ vb. IV v. **şpriţui¹.**

ŞPLIHOÁRCĂ s. f. (sg.) (Prin Bucov.; depreciativ) Băutură alcoolică de calitate inferioară. Cf. LEXIC REG. II, 124.
— Etimologia necunoscută. Cf. p l i u h ă.

ŞPLINT s. n. Piesă de metal de forma unui cui despicat în două braţe egale, care se introduce în gaura din capul unui şurub **(1)**, pentru a asigura piuliţa împotriva deşurubării. Cf. DT, LTR², DM, L. ROM. 1959, nr. 1, 67, ARVINTE, TERM. 169.
— Pl.: *şplinturi.*
— Din germ. **Splint.**

ŞPLIT s. n. Piatră dură spartă, folosită la prepararea betoanelor de ciment sau la pietruiri. Cf. MDT, DT, DM.
— Din germ. **Splitt.**

ŞPLÍTĂR s. n. (Regional) Ciob (Sebeşel—Sebeş). A II 3.
— Pl.: *şplităre.*
— Din germ. **Splitter.**

ŞPOÁDĂL s. n. (Prin sud-estul Transilv.) Cazma. Cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 88.
— Pl.: *şpoadale.*
— Din germ. dial. **Spaden.**

ŞPOAR s. n. v. **şpor².**

ŞPÓGAT s. n. v. **şpagat.**

ŞPOGÓD s. n. v. **şpagat.**

ŞPOGÓT s. n. v. **şpagat.**

ŞPOHÉRT s. n. v. **şparhat.**

ŞPOHÉRŢ s. n. v. **şparhat.**

ŞPOIÉR s. n. v. **şparhat.**

ŞPOIÉRT s. n. v. **şparhat.**

ŞPOLÉIT s. n. v. **şpalet.**

ŞPÓLHER s. n. v. **şparhat.**

ŞPOLN s. m. v. **şpan².**

ŞPON s. m. v. **şpan².**

ŞPÓNDIE s. f. v. **şponghie.**

ŞPONÉR s. m. (Prin Bucov.) Muncitor care taie şpani² **(2)**. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *şponeri.*
— De la **şpon.**

ŞPONÉRŢ s. n. v. **şparhat.**

ŞPÓNGHIE s. f. (Transilv. şi prin Ban.) Burete (de şters). Cf. LB, ALEXI, W., ALR SN IV h 917, LEXIC REG. II, 84.
— Pl.: *şponghii.* — Şi: **şpóngie** (ALR SN IV h 917), **şpóndie** (ib. h 917/334, LEXIC REG. II, 84), **şpónie** (ALR SN IV h 917/349), **spónghie** (LB, ALEXI, W.), **spóngie** (ALR SN IV h 917/219) s. f.
— Din magh. **spongya,** germ. **Spongia.**

ŞPONGHIÓS, -OÁSĂ adj. v. **spongios.**

ŞPÓNGIE s. f. v. **şponghie.**

ŞPONÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.; complementul indică buşteni) A şpănui¹ **(1).** Cf. LEXIC REG. 109.
— Prez. ind.: *şponesc.*
— V. **şpon.**

ŞPÓNIE s. f. v. **şponghie.**

ŞPONT¹ s. n. (Regional) Rindea de dulgherie cu ajutorul căreia se scobesc şănţuleţe în lemn. Cf. H X 69, XII 32, CHEST. II 239/104, 171, A VI 8, GLOSAR REG.
— Pl.: ? — Şi: **şpont** s. n. H VII 375, X 506, XIV 399.
— Din germ. **Spund** [nuthobel, -hobel].

ŞPONT² s. n. **1.** (Prin Bucov. şi nordul Mold.) Scobitură făcută de-a lungul unei piese de lemn pentru a se putea îmbina cu altă piesă. Cf. CHEST. II 240/171, GLOSAR REG.

2. (Regional) Butuc lăsat mai lung la fiecare tablă a unei plute, care intră între butucii tablei următoare şi ajută astfel la conducerea cu mai multă uşurinţă a plutei prin locurile repezi şi cu coturi (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 43, 109, 169.
— Pl.: *şponturi.*
— Din germ. **Spund.**

ŞPONTUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică tablele unei plute) A îmbina cu ajutorul şponturilor² **(2)** (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 169. ◊ R e f l. p a s. *Cînd tabla se şpontuieşte, pluta merge foarte bine.* id. ib. 43.
— Prez. ind.: *şpontuiesc.*
— **Şpont²** + suf. *-ui.* Cf. germ. s p u n d e n.

ŞPONTUÍTĂ adj. (Prin nordul Mold.; despre şindrile) Îmbinată. V. î m b i n a t. Cf. CHEST. II 236/171.
— Pl.: *şpontuite.*
— De la **şpont².** Cf. ş p o n t u i.

ŞPÓNŢURI s. n. (pl.) (Prin nordul Mold.) Bucăţi de carne de calitate inferioară. Cf. COMAN, GL. *Casapul ţi-a dat numai şponţuri!* id. ib.
— Etimologia necunoscută.

ŞPOR¹ s. m. (Regional, mai ales în Mold.) Pinten (la cizmă). Cf. SCL 1958, 239. *Ia ciubotele, scoate şporii şi pune-le în grajdi.* CONTEMPORANUL, II, 244, cf. SĂGHINESCU, V. 70. *Scări şi şpori sînt tot de-argint.* SĂM. III, 422, cf. TDRG, SCRIBAN, D., DM, A V 14, VI 16, IX 4. ◊ E x p r. **A atinge** (pe cineva) **cu şporii** = a spune (cuiva) cuvinte înţepătoare. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.
— Pl.: *şpori.* — Şi: **şporn** (GLOSAR REG.), **şpur** (A V 15) s. m.
— Din germ. **Sporn** (dial. *Spor*). Cf. rus. ш п о р а.

ŞPOR² s. n. (Regional, mai ales în Transilv.) Sobă prevăzută cu plită; p. r e s t r. plită zidită. Com. din VAŞCĂU şi din LUPŞA—ABRUD. *Pe cînd vine şporiu-i rece Şi nu-s lemne sub părete.* BÎRLEA, C.P. 257, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27. *Focul îl aprinde în şpor.* CV 1949, nr. 3, 34, cf. 1950, nr. 4, 38, CHEST. II 308/4, 109, ALR I 688/94, 345, 347, 351, ALR II/I h 279, h 286. *Umple şporiu, că-i frig!* ib. MN 131, 3 871/346, cf. 3 871/349, ALR II 3 405/316, 346, ALR SN V h 1 321, A I 12, 22, 36, III 4, 7, LEXIC REG. 72, GLOSAR REG., TEAHA, C.N. 124, 270.
— Pl.: *şporuri* şi *şporure* (A I 31), *şpoare* (ALR II/I h 286/102, A I 35). — Şi: **şpoar** (A III 3, 13), **şpor** (ALR I 688/107, 339, 350, ALR II 3 405/316), **spoar** (A III 4) s. n.
— Din magh. **spór.**

ŞPORÁI s. n. v. **şparhat.**

ŞPORĂLÍ vb. IV v. **şporoli.**

ŞPORBÓX s. n. (Prin Bucov.) Varietate de box de calitate superioară. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *șporboxuri*.
— Etimologia necunoscută.

ŞPORCÁSĂ s. f. (Regional) Bancă de credit (Ghilad — Timișoara). Cf. ALR SN IV h 1 007/36.
— Pl.: *șporcase*.
— Din germ. **Sparkasse.**

ŞPORÉIT s. n. v. **șparhat.**

ŞPORGÁŢIE s. f. sg. (Regional) Lapte acru de proastă calitate (Runcu Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. V 85/66.
— Etimologia necunoscută.

ŞPORHAT s. n. v. **șparhat.**

ŞPORHÉI s. n. v. **șparhat.**

ŞPORHEIT s. n. v. **șparhat.**

ŞPORHÉRT s. n. v. **șparhat.**

ŞPORHÉRŢ s. n. v. **șparhat.**

ŞPORLUÍ vb. IV v. **șporoli.**

ŞPORN s. m. v. **spor[1].**

ŞPOROLÍ vb. IV. T r a n z. (Transilv. și prin Maram.; complementul indică bunuri materiale sau bani) A cruța, a economisi. Cf. L. ROM. 1966, 139, CABA, SĂL., com. din RĂHĂU — SEBEȘ și din POIANA — VAȘCĂU, PAȘCA, GL., COMAN, GL., CV 1952, nr. 4, 34, ALR I 1 574/229. *Șporolesc banii, mîncarea.* L. ROM. 1959, nr. 6, 51, cf. LEXIC REG. II, 84. *Bărbatul meu șpurluia magazinul (= tainul, alimentele), nu mînca tot, îmi aducea și mie.* GLOSAR REG., cf. L. ROM. 1961, nr. 1, 22, TEAHA, C.N. 270, L. ROM. 1966, 139. ◇ A b s o l. *Șporolind, mai ajungi să-ți cumperi cîte ceva.* MAT. DIALECT. I, 96.
— Prez. ind.: *șporolesc*. — Și: **șporălí** (CABA, SĂL., ALR SN V h 1 259/334), **șporlui, șpuruli.** (PAȘCA, GL., COMAN, GL., BL XIV, 111), **șpurlui, șpărălui** (ALR SN V h 1 259/219), **sporolí** (com. din POIANA — VAȘCĂU) vb. IV.
— Din magh. **spórol.**

ŞPÓROŞ, -Ă adj. (Regional) Econom, chibzuit (Săndulești — Turda). Cf. ALR SN V h 1 260/334.
— Pl.: *șporoși, -e*.
— Din magh. **spórlós.**

ŞPOTĂÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A împrospăta (Orlat — Sibiu). H XVII 177.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞPRÁFCĂ s. f. v. **spraफcă.**

ŞPRAHAIT s. n. v. **șparhat.**

ŞPRAIS s. n. v. **șpraiț.**

ŞPRAIT s. n. v. **șpraiț.**

ŞPRAIŢ s. n. **I. 1.** Proptea. Cf. DT, LTR², DP, DM, com. PAȘCA, CHEST. II 282/210, FD I, 172. *Prin locurile accidentale, unde ulucul trebuie trecut de-a dreptul peste rîpi, se pun niște buluci de susținere numiți șpraițuri.* ARVINTE, TERM. 84, cf. 169, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

2. (Prin Transilv. și Mold.) Bîrnă folosită în construcția casei. Cf. CHEST. II 117/207, TEAHA, C.N. 270.

3. (Prin Transilv. și Mold.) Fiecare dintre chingile de lemn care leagă căpriorii unei case pentru a le mări rezistența. Cf. CHEST. II 230/315, ALR I 666/510, A I 31, 35.

4. (Regional) Fiecare dintre bucățile subțiri de lemn care se bat pe pereții unei case de țară ca să țină tencuiala sau lutul. Cf. CHEST. II 369/5. [Casa] *o șpräițuim cu șpraițuri.* ALR II/I h 239/353.

5. (Regional) Bucată de lemn care se pune lateral sub bușteni sau sub bîrne pentru a le împiedica temporar rostogolirea. V. p i e d i c ă (Deda — Toplița). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *Pune niște șpraițuri sub trunchi, pînă ne mai odihnim.* ib.

6. (Prin Bucov.) Fiecare dintre traversele de lemn puse de-a curmezișul drumurilor forestiere pentru a înlesni tîrîrea buștenilor. Cf. ARVINTE, TERM. 81.

II. (Prin Bucov.; prin confuzie cu *șpranț*) Fiecare dintre capetele rotunjite cu toporul ale unui buștean. Cf. LEXIC REG. 109.

III. (Prin Bucov. și Mold.; prin confuzie cu *șlaiț*) **1.** Stăvilar; dig. Cf. ARVINTE, TERM. 113, 169.

2. Ecluză care permite trecerea plutelor din lacul de acumulare în albia rîului. Cf. BUL. FIL. VII — VIII, 268, ARVINTE, TERM. 42, 114, 169.
— Pl.: *șpraițuri*. — Și: **șprait** (ALR I 666/510), **șprais** (CV 1949, nr. 7, 31), **șpraț** (A I 31, 35, TEAHA, C.N. 270), **spraiț** (CHEST. II 230/315) s. n.
— Din germ. **Spreize.**

ŞPRAIŢUÍ vb. IV. T r a n z. **I. 1.** (Complementul indică pereții unei săpături, porțiuni dintr-o construcție etc.) A sprijini cu șpraițuri **(I 1).** Cf. DM, ARVINTE, TERM. 42, LEXIC REG. 109.

2. (Prin Bucov.; complementul indică buștenii care urmează să fie tăiați cu gaterul) A înțepeni folosind șpraițuri **(I 1).** Cf. LEXIC REG. 109.

3. (Regional; în forma *șpräițui*; complementul indică pereți) A șipcui **(1)** (Bîrsana — Sighetul Marmației). Cf. ALR II/I h 239/353.

4. (Regional; în forma *șpräițui*; complementul indică drumuri forestiere) A acoperi cu șpraițuri **(I 6)** dispuse la anumite intervale (Cîrlibaba — Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 169.

II. (Prin Bucov.; prin confuzie cu *șprănțui*; complementul indică bușteni) A șpronța **(1).** Cf. LEXIC REG. 109.
— Prez. ind.: *șpraițuiesc*. — Și: **șpräițui** vb. IV ALR II/I h 239/353, ARVINTE, TERM. 42, 169.
— **Șpraiț** + suf. *-ui*.

ŞPRAIŢUÍRE s. f. Acțiunea de a ș p r a i ț u i. Cf. ș p r a i ț u i **(I 1).** Cf. MDT, DL, DP, DM.
— Pl.: *șpraițuiri*.
— V. **șpraițui.**

ŞPRÁNGA s. f. art. (Rar; în e x p r.) **A da șpranga** = a risipi fără chibzuială. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș p r a n g ă.

ŞPRANGÁR s. m. (Bucov.) Lucrător care ancorează plutele la mal¹ cu șpranga. Cf. ARVINTE, TERM. 118, 169.
— Pl.: *șprangari*.
— **Șprangă** + suf. *-ar*.

ŞPRÁNGĂ s. f. (Bucov. și Mold.) Cablu de metal sau funie groasă care se întrebuințează la construirea plutelor sau la ancorarea acestora la mal¹. *Cînd vor să facă popas, [plutașii] trag la anumite locuri pluta la maluri, zvîrlind ... spranga.* PAMFILE, I. C. 108, cf. SCRIBAN, D., ȘEZ. V, 126, com. din PIATRA NEAMȚ, BUL. FIL. VII — VIII, 268, COMAN, GL. *Acolo ... oprim [plutele] cu sîrmi anumili, șprăngi, și li dăm pi samă la niguslori.* ALRT II, 163, cf. 334. *Astăzi nu mai sînt șprăngi de cînepă cătrănită, ci numai de fier.* ARVINTE, TERM. 32, cf. 169. ◆ (Prin Mold.) Odgon **(1)** (la corabie). Cf. ALR II [illegible].
— Pl.: *șprăngi*. — Și: **șprángă** s. f.
— Din [illegible] **spranga.**

ŞPRANŢ s. n. v. **șpronț.**

ŞPRAŢ s. n. v. **șprait.**

ŞPRĂIŢUI vb. IV v. **șpraițui.**

ŞPRĂIŢUÍT, -Ă adj. (Regional; despre drumuri forestiere) Pe care au fost aşezate de-a curmezişul spraiţuri (**I 6**) (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 81.
— Pl.: *şprăiţuiţi, -te.*
— V. **şpraiţui.**

ŞPRĂNŢUÍ vb. IV v. **şpronţui.**

ŞPRĂNŢURÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică buşteni) A şpronţa (**1**) (Maieru—Năsăud). Cf. ARVINTE, TERM. 36, 78, 169.
— Prez. ind: *şprănţuresc.*
— De la **şpranţ.**

ŞPRÉNGHEL s. n. **1.** (Prin sud-vestul Transilv.) Bîrnă care se introduce între armături pentru a le strînge de pereţii galeriei şi a le menţine fixe. Cf. FD I, 173.
2. (Regional) Proptea provizorie de lemn folosită pentru a sprijini tavanul sau pereţii unei galerii (Lupeni). Cf. FD I, 173.
— Pl.: *şprenghele.* — Şi: **şpréngher** s. n. FD I, 173.
— Din germ. **Sprenger.**

ŞPRÉNGHER s. n. v. **şprenghel.**

ŞPRING s. n. Parîmă folosită pentru a ancora o navă (**1**). Cf. LTR[2], L. ROM. 1966, nr. 1, 89.
— Pl.: *şpringuri.*
— Din engl. **spring.**

ŞPRINGUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A dinamita (Laura-Rădăuţi). GLOSAR REG. *Vor şpringui cazarma.* ib.
— Prez. ind.: ?
— Din germ. **sprengen.**

ŞPRINGUÍRE s. f. Operaţie de curbare prin deformare la cald a foilor de arc pentru suspensie. Cf. LTR[2], DP, DER, M. D. ENC.
— Pl.: *şpringuiri.*
— Cf. germ. s p r e n g e n.

ŞPRINT s. n. v. **sprint.**

ŞPRIŢ[1] s. n. Băutură obţinută din vin amestecat cu sifon sau cu apă minerală; o anumită cantitate din această băutură. *Dă-mi un spriţ.* SĂGHINESCU, V. 70, cf. TDRG, CADE. *Chelnerul privea năucit la şpriţul, şparţul, capuţinerul şi tortul ce se amestecau pe haina cenuşie deschisă a prietenului meu.* REBREANU, NUV. 183. *Hai să bem un şpriţ!* C. PETRESCU, Î. II, 188. *Cînd îl copleşea zăduful îi trebuiau repede cîteva spriţuri cu brumă.* I. BOTEZ, B. I, 40. *Seara, ne plăcea să mîncăm mititei la birt,... bînd pentru întîia oară spriţ, care ne înţepa nasul.* BRĂESCU, A. 178, cf. TEODOREANU, M. II, 201. *Nu vreţi să-i ardem un şpriţ?* P. CONSTANT, R. 174, cf. PUŞCARIU, L.R.I, 86, SCRIBAN, D. *Ne răcorirăm şi ne potolirăm setea cu şpriţuri.* STANCU, R. A. II, 232. *Sabin ăsta e un şampion al şpriţului.* VINEA, L. I, 218, cf. 103, DN[2].
— Pl.: *şpriţuri.* — Şi: (rar) **spriţ** s. n.
— Din germ. **Spritzer.**

ŞPRIŢ[2] s. n. **I.** (În exploatarea lemnului; Bucov.) Apă care se toarnă pe uluc pentru a uşura alunecarea buştenilor. Cf. ARVINTE, TERM. 169. ◊ E x p r. **A da şpriţ** = a şpriţui[2] (**2**). Cf. id. ib. 43, 169.
II. (Prin Mold.) Mortar[1] (**1**). Cf. SĂGHINESCU, V. 70, H X 209, CHEST. II 128/190.
III. (Regional) Temelia casei (Segarcea—Băileşti). Cf. CHEST. II 90/29.
— Pl.: *şpriţuri.* — Şi: **spriţ** s. n. H X 209.
— Din germ. **Spritz**[wasser, -wurf, -anwurf, -bewurf, -mörtel, -putz].

ŞPRIŢ[3] s. n. v. **şpiţ[2].**

ŞPRIŢ[4] s. n. v. **şpiţ[3].**

ŞPRIŢ[5], -Ă s. n., s. f. **I.** S. n., s. f. **1.** S. n. (Ban. şi prin Transilv.) Pompă de incendiu. Cf. ALR SN III h 909.
2. S. n. (Ban., Transilv.) Vermorel. Cf. ALRM SN I h 156.
3. S. f. (Prin Bucov.) Pompă mică, cu care se fac spălături interne la animale. Cf. LEXIC REG. 109.
4. S. f. (Regional) Pompă mică folosită pentru îndepărtarea albinelor cînd roiesc (Cîrţa—Victoria). Cf. CHEST. VI 140/5.
II. S. n. **1.** (Regional) Maşină întrebuinţată la umplutul cîrnaţilor (Petroşeni). Cf. MAT. DIALECT. I, 268.
2. Maşină întrebuinţată la fasonarea garniturilor de prăjituri. Cf. LTR[2].
3. (Prin Ban. şi Transilv.) Puşcoci (de soc). Cf. ALR I 1 696/40, 56, 79, 335.
— Pl.: (n.) *şpriţuri.*
— Din germ. **Spritze.** Cf. germ. S p r i t z[werk, -gerät, -apparat].

ŞPRIŢÁR s. m. (Regional) Şpriţuitor (**1**) (Gura Haitii—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 43, 169.
— Pl.: *şpriţari.*
— **Şpriţ[2]** + suf. *-ar.*

ŞPRIŢUÍ[1] vb. IV. **1.** R e f l. (Familiar) A consuma şpriţ[1] sau, p. e x t., alte băuturi alcoolice; p. e x t. a se ameţi, a se îmbăta. *Bietul ajutor de primar... s-o fi şpriţuit cu prietenii în vreo bodegă.* P. CONSTANT, O. 17, cf. BUL. FIL. V, 210.
2. T r a n z. (Prin Munt.; complementul indică vin) A amesteca cu sifon sau cu apă minerală. Cf. UDRESCU, GL.
— Prez. ind.: *şpriţuiesc.* — Şi: (rar) **şpirţui** (UDRESCU, GL.), **spriţui** vb. IV.
— **Şpriţ[1]** + suf. *-ui.* — **Şpirţui:** prin apropiere de *pirţ.*

ŞPRIŢUÍ[2] vb. IV. T r a n z. **1.** (Ban., Transilv.; complementul indică viţa de vie) A stropi cu vermorelul. Cf. ALR SN I h 226.
2. (În exploatarea lemnului; prin Bucov.) A turna apă pe uluc, pentru a înlesni alunecarea buştenilor. Cf. ARVINTE, TERM. 43, 169, A V 15, 16, 17.
3. (Prin Bucov.) A face spălături interne cu şpriţa (v. ş p r i ţ[5] **I 3**). Cf. LEXIC REG. 109.
4. (Regional; complementul indică pereţi) A tencui (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.
— Prez. ind.: *şpriţuiesc* şi *şpriţui.*
— Din germ. **spritzen.**

ŞPRIŢUIÁLĂ[1] s. f. (Regional) Acţiunea de a ş p r i ţ u i[1] (**2**) şi rezultatul ei (Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Cum vă place vinul, cu ori fără şpriţuială?* id. ib.
— Pl.: *şpriţuieli.*
— **Şpriţui[1]** + suf. *-eală.*

ŞPRIŢUIÁLĂ[2] s. f. (În exploatarea lemnului; regional) Operaţie de udare cu apă a ulucului, care se face pentru a uşura alunecarea buştenilor (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.
— Pl.: *şpriţuieli.* — Şi: **şpriţuiálă** s. f. A V 15.
— **Şpriţui[2]** + suf. *-eală.*

ŞPRIŢUÍT[1] adj. (Prin Munt.; despre vin) Amestecat cu sifon sau cu apă minerală. Cf. UDRESCU, GL. *Vin şpriţuit.* id. ib.
— Pl.: *şpriţuite.*
— V. **şpriţui[1].**

ŞPRIŢUÍT[2] adj. (În exploatarea lemnului; regional; despre ulucele pe care alunecă buştenii) Udat cu apă (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15. *Ne-ncălţăm cu potcoave că-i şpriţuit lemnul.* ib.

— Pl.: *sprițuite.*
— V. **șprițui²**.

ȘPRIȚUITÓR s. m., s. n. **1.** S. m. (Regional) Muncitor forestier care toarnă apă pe uluc pentru a înlesni alunecarea buștenilor; (regional) sprițar (Moisciu Vișeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 13, 125, 169.

2. S. n. Aparat sau dispozitiv pentru aplicarea, prin stropire, pe suprafața unor piese a vopselei, a lacului etc. Cf. DER, M. D. ENC.

— Pronunțat: *-tu-i-.* — Pl.: **(1)** *sprițuitori*, **(2)** *sprițuitoare.*

— **Șprițui²** + suf. *-tor.*

ȘPROHÉIȚ s. n. v. **șparhat.**

ȘPRONȚ s. n. **1.** (Prin Mold. și Bucov.) Buștean ale cărui capete au fost rotunjite cu toporul. Cf. A V 15, ARVINTE, TERM. 125, 169. ◇ E x p r. (Prin Bucov. și nord-estul Transilv.) **A face șpranț** = a spronța **(1)**. Cf. ALR SN II h 615/386, ARVINTE, TERM. 36, 78, 169. ✦ (Regional; în forma *șpironț*) Capăt teșit al unui butuc. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

2. (Prin Mold.; în forma *ștronț*) Capătul mai gros al unui buștean. Cf. ARVINTE, TERM. 35, 170.

— Pl.: *spronțuri.* — Și: **șpranț** (ALR SN II h 615/386, ARVINTE, TERM. 36, 78, 169), **șpironț** (com. din STRAJA—RĂDĂUȚI; accentul necunoscut), **ștronț** (ARVINTE, TERM. 35, 170) s. n.

— Etimologia necunoscută. Cf. s p i r h o l t.

ȘPRONȚÁ vb. I. (Prin Bucov. și Maram.) **1.** T r a n z. (Complementul indică bușteni) A rotunji cu toporul la capete; (regional) a șpronțui, a șprânțuri, a șpențăla, a șpraițui **(II)**. Cf. ARVINTE, TERM. 36, 78, 169, 170.

2. R e f l. (Despre bușteni; în forma *ștronța*) A se ciocni, a se lovi cap în cap. Cf. ARVINTE, TERM. 35, 170. *S-au ștronțat două lemne.* id. ib. 35.

— Prez. ind.: *spronțez.* — Și: **ștronțá**, **șpronțá** (ARVINTE, TERM. 169), **stronțá** (id. ib. 166) vb. I.

— V. **șpronț.**

ȘPRONȚUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov. și Maram.; complementul indică bușteni) A șpronța **(1)**. Cf. ARVINTE, TERM. 78, 125, 169.

— Prez. ind.: *șpronțuiesc.* — Și: **șprânțuí** (ALR SN II h 615/386, ARVINTE, TERM. 36), **spronțuí** (ARVINTE, TERM. 78) vb. IV.

— **Șpronț** + suf. *-ui.*

ȘPRONȚUÍT adj. (Regional; despre capetele buștenilor) Rotunjit cu toporul (Poiana Grințieșului—Borsec). Cf. ARVINTE, TERM. 169.

— Pl.: *șpronțuite.*

— V. **șpronțui.**

ȘPROS s. n. (Regional) Fiecare dintre stinghiile de lemn care se fixează în formă de cruce în spațiul ferestrei. Cf. I. APOLZAN, U. 17, CV 1949, nr. 9, 28, CHEST. II 177/31, 119, 124.

— Pl.: *șprosuri.* — Și: **șproț** s. n. CHEST. II 117/31, 119, 124.

— Din germ. **Sprosse.**

ȘPROȚ s. n. v. **șpros.**

ȘPRUNC s. n. (Prin Bucov.) Avînt, elan. LEXIC REG. 110.

— Pl.: ?

— Din germ. **Sprung.**

ȘPUCĂL subst. (Prin Transilv. și Ban.) Oaie cu coadă lungă. Cf. CHEST. V 74/35, 57, 66.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘPUR¹ s. m. **1.** (Transilv., Maram., Bucov., nordul Mold.) Copil nelegitim. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 612, com. D. POP, CV 1951, nr. 6, 29, ALRM I/II h 292, SCL 1955, 122, MAT. DIALECT. I, 288, L. ROM. 1962, nr. 4, 65.

2. (Regional; la pl.) Copileți (de porumb) (Prundu Bîrgăului—Bistrița). Cf. ALR SN I h 103/219.

3. (Prin Transilv.) Vlăstar care crește pe unele crengi ale merilor, fără să facă rod. Cf. DR. II, 612, MAT. DIALECT. I, 288, FD II, 161.

— Pl.: *șpuri.* — Și: **șpúriu** (PAȘCA, GL., CL 1961, 17), **spur** (GLOSAR REG.), **spúriu** (BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 612) s. m.

— Lat. **spurius.**

ȘPUR² s. m. v. **șpor¹.**

ȘPUR³ subst. (Regional) Capătul fusului de la crîngul morii de apă (Ciocănești—Vatra Dornei). Cf. ALR SN I h 165/365.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S p u l e.

ȘPUREÁN s. m. (Regional) Copil nelegitim (Corvinești—Bistrița). Cf. ALRM I/II h 292/259.

— Pl.: *șpureni.*

— **Șpur¹** + suf. *-ean.*

ȘPUREÁUCĂ s. f. (Prin nord-estul Transilv.) Fată nelegitimă. Cf. DR. II, 613.

— Pl.: ? — Și: **spureáucă** s. f. DR. II, 613.

— **Șpur¹** + suf. *-eaucă.*

ȘPÚRIU¹ s. m. v. **șpur¹.**

ȘPÚRIU² s. n. (Rar; construit cu verbul „a avea") **1.** (În forma *șpurius*) Presimțire; bănuială. *Am un șpurius.* CARAGIALE, O. VII, 196. *Așa am eu un șpurius că am să cîștig jocul.* COMAN, GL.

2. Perspicacitate, fler. *A avut șpuriu, mi-a ghicit cartea.* SĂGHINESCU, V. 104.

— Pl: ? — Și: **șpúrius**, **spúriu** (SĂGHINESCU, V. 104) s. n.

— Cf. germ. s p ü r e n.

ȘPÚRIUS s. n. v. **șpuriu².**

ȘPURLÍ vb. IV v. **șparli.**

ȘPURLUÍ vb. IV v. **șporoli.**

ȘPUROÁICĂ s. f. **1.** (Bucov., nordul Mold., nord-estul Transilv.) Fată nelegitimă. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 613, SCL, 1955, 122, A V 14, 20. *Asta-i șpuroaica fetii lui Ion.* MAT. DIALECT. I, 193.

2. (Prin Bucov. și nord-estul Transilv.) Ceapă timpurie. Com. din MONOR—REGHIN, cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *șpuroaice.* — Și: **spuroáică** s. f. BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 613, GLOSAR REG.

— **Șpur¹** + suf. *-oaică.*

ȘPURULÍ vb. IV v. **șporoli.**

ȘPÚZĂ s. f. v. **spuză.**

ȘRÁBȘTOC s. n. v. **șraubștoc.**

ȘRAF s. n. v. **șurub.**

ȘRÁFÎNȚIGĂR s. n. (Prin Ban., Transilv. și Bucov.) Șurubelniță **(1)**. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ALR SN II h 563, GLOSAR REG. ✦ (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Minerul șurubelniței **(1)**. Cf. ALR II 6 652/2, 27, 53. ✦ (Regional; în forma *șrofțigăr*) Pana¹ șurubelniței **(1)** (Ghizatău—Lugoj). Cf. ALR II [illegible] 76.

— Pl.: *șrafînțigăre.* — Și: **șráfțigăr** (ALR II 6 652/53), **șrámțilăr** (ALR SN II h 563/272), **șrápînțigăr** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195), **șrápțign** (GLOSAR REG.), **șráufînțigăr** (ALR SN II h 563/36), **șrofînțigăr** (ALR II 6 652/27),

șróftigăr (ib. 6 651/76), șrópănțigăr (ALR SN II h 563/172), șoróíțigăr (ALR II 6 652/2, ALR SN II h 563/105), ráufțigăr (ALR SN II h 563/219) s. n.
— Din germ. **Schraubenzieher.**

ȘRAFT s. n. v. **șurub.**

ȘRÁFȚIGĂR s. n. v. **șrafințigăr.**

ȘRAM s. n. (Regional) Scobitură care se face sub stratul de cărbune pentru a-l sfărîma mai ușor (Lupeni). Cf. A III 4.
Pl. : ?
– Din germ. **Schramme.**

ȘRAMNEÁ s. f. v. **șrapnel.**

ȘRÁMȚILĂR s. n. v. **șrafințigăr.**

ȘRANF s. n. v. **șurub.**

ȘRANG subst. (Regional) Dințar (la moară) (Prundu Bîrgăului – Bistrița). Cf. ALRM SN I 371/219.
— Pl. : ?
— Din germ. **Schrank[eisen]**.

ȘRÁPÎNȚIGĂR s. n. v. **șrafințigăr.**

ȘRAPNEÁ s. f. v. **șrapnel.**

ȘRAPNÉL s. n. Proiectil de artilerie încărcat cu gloanțe, care explodează în aer, la mică înălțime. *Fierbea văzduhul ca un iad De bombe, de șrapnele.* ALECSANDRI, POEZII, 441, cf. ENC. ROM. *Tunurile bubuiau... zvîrlind în înălțimile înnorate obuzele și șrapnelele ce zburau piuind.* SANDU-ALDEA, U. P. 137. *Tăcerea e mai dureroasă ca o rană de șrapnel.* REBREANU, P. S. 108, cf. id. NUV. 116, NICA, L. VAM. 233, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Deasupra capetelor lor se spărseseră șrapnele.* CAMIL PETRESCU, O. III, 415, cf. 286. *Bocanci, trai aspru, marșuri grele, Prin glod cu sînge, sub șrapnele — Așa fu drumul înainte.* BENIUC, V. A. II, 193, cf. LTR[2]. *Cîte-un șrapnel, tras la întîmplare, plesnea ca o capsulă de bumbac.* T. POPOVICI, S. 24. *Noi luptăm și cu șrapnele Care duc moartea cu ele.* FOLC. MOLD. I, 532. ✦ P. r e s t r. (Prin Munt.) Glonț din încărcătura unui asemenea proiectil. *Mi s-a înfipt în piept o șrapnea.* UDRESCU, GL.
— Pl. : *șrapnele.* — Și : (regional) **șrapneá**, **șramneá** (UDRESCU, GL.) s. f., **ștrapnél** (SCRIBAN, D.) s. n.
Din fr. **shrapnell**, germ. **Schrapnell.** — **Șrapnea**: sg. refăcut după pl.

ȘRÁPȚIGN s. n. v. **șrafințigăr.**

ȘRÁUBȘTOC s. n. (Prin Bucov.) Menghină **(2)**. Cf. ALR SN II h 543/386, GLOSAR REG.
— Pl. : ? — Și : **șrábștoc** s. n. GLOSAR REG.
— Din germ. **Schraubstock.**

ȘTRÁUFNȚIGĂR s. n. v. **șrafințigăr.**

ȘRÁUMHOLȚ s. n. (Regional) Șurubelniță **(1)** (Marginea – Rădăuți). ALR II 6 652/386.
— Pl. : ?
— Din germ. **Schraubholz.**

ȘRÉGVINCLU s. m. (Prin Transilv.) Colțar cu limbă. ALR II 6 649/53, 105, 346.
— Pl. : *șregvincli.* — Și : **șiregvinclă** (accentul necunoscut) s. f. ALR II 6 649/53.
— Din germ. **Schrägwinkel.**

ȘREIT s. n. v. **șiret**[2].

ȘRET s. n. v. **șiret**[2].

ȘROF s. n. v. **șurub.**

ȘRÓFÎNȚIGĂR s. n. v. **șrafințigăr.**

ȘRÓFȚIGĂR s. n. v. **șrafințigăr.**

ȘRÓPĂNȚIGĂR s. n. v. **șrafințigăr.**

ȘROT s. n. **1.** Primul produs care se obține în cursul măcinării griului. Cf. DT, LTR[2], DP, DN[2].
2. Material alcătuit din resturile de semințe oleaginoase rămase după extragerea uleiului, folosit ca îngrășămînt sau ca hrană pentru animale. Cf. DT, LTR[2], DP, DN[2]. *Se va extinde folosirea melasei, borhoturilor, tărîțelor și șroturilor.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 837.
— Pl. : *șroturi.*
Din germ. **Schrot.**

ȘRÓTHAMĂR s. n. (Regional) Ciocan de tăiat metal (Vicovu de Sus – Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.
— Pl. : ?
— Din germ. **Schrothammer** „ciocan de spart piatră".

ȘRÓTMAIZĂL s. n. (Regional) Ciocan cu daltă la un capăt, care servește la tăiatul metalului pe nicovală (Vicovu de Sus – Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.
— Pl. : ?
— Din germ. **Schrotmeissel.**

ȘRÓTOBEL s. n. (Regional) Rindea cu talpa curbă (Hangu – Piatra Neamț). Cf. GLOSAR REG.
— Pl. : ?
— Din germ. **Schrobhobel.**

ȘROTUÍRE s. f. Operație în procesul măcinării cerealelor, care constă în zdrobirea și cernerea succesivă a fracțiunilor tot mai fine ale cerealelor măcinate. Cf. LTR[2], M.D. ENC.
— Pl. : *șrotuiri.*
— De la **șrot.**

ȘROUF s. n. v. **șurub.**

ȘRUB s. n. v. **șurub.**

ȘT interj. (De obicei cu „ș" prelungit) **1.** Cuvînt folosit pentru a-i cere cuiva să tacă. Cf. SCRIBAN, D. 1 273. *Șșt! făcu Giuseppe cu degetul la gură, nici un cuvînt.* VINEA, L. II, 217.
2. (Regional) Cuvînt cu care se opresc caii (Săcele). Cf. ALR SN V h 1 467/182.
— Scris și : *șșt, șșșt.*
— Onomatopee.

ȘTAB[1] s. n., s. m. **1.** S. n. (Învechit ; și în sintagma *ștab major*) Stat major, v. s t a t. *Scriitorii la stab și la companie.* FUND. 48/24. *La 1812 au ieșit colonel și cap al stabului din corposul armiei contelui.* CR (1829), 185 2/32. *Împărăteasca Mărire după sosirea sa aicea au dat audiențe ... la mulți ofițări ai ștabului de corposul al 6-le de armie.* AR (1829), 34 1/10, cf. 64 1/9, HELIADE, O. II, 363. *La ștabul fieștecăria roți să va afla comandirul de roată.* BULETIN, F. (1833), 76 1/5, cf. 60 2/2. *Dragoni a stabului major.* CALENDAR (1853), XLIX/30. *Cerem ca la ștaburile regimentelor și batalioanelor române să se înființeze magistrate.* BARIȚIU, P.A. II, 186. *Rugasem pe doftorul ștabului să-mi deie vrun leac.* RUSSO, S. 28, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 393, COSTINESCU, LM. *Regimentul II l-au împrăștiat pe companii în lungul Dunării pentru paza cordonului, cu ștaburile regimentului și al batalionului I la Brăila.* LĂCUSTEANU, A. 61, cf. 68, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U, SCRIBAN, D. *În prezența ștabului ... arătă ofițerilor epoletul sfărîmat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 225, cf. I, 245, DM. ◇ *Ștabul oștirii* sau *ștab domnesc* (sau *împărătesc*), *ștab general* = comandament suprem al forțelor armate ale unei țări, al unei armate expediționare sau de ocupație ; sediul acestui comandament ; marele stat major. *Lîngă Mărirea sa să afla... șeful împlinitoriu al stabului gheneral, șeful stabului de marină.* AR (1830), 60 1/29, cf. POLIZU. *Mi-au trecut înainte 16 căpitani, înălțîndu-i în rangul de maiori, pe unii trecîndu-i în ștabul domnesc.* LĂCUSTEANU, A. 66. *M-am dus drept la ștabul oștirei.* id. ib.

116. *Țarul rusesc ... are să iasă la paradă ocolit de 600 de cavaleri ..., cari îi fac ștabul împărătesc.* CARAGIALE, O. IV, 299. *Neîncrezîndu-se decît tot pe dînsul, înfăptuise ... un mare ștab domnesc.* MACEDONSKI, O. III, 18, cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 39.

2. S. m. (Învechit; și în sintagma *ștab ofițer*) Ofițer care făcea parte dintr-un ștab^{1} **(1)**; ofițer superior. *Comandirul batalionului și a escadronului, cu ajutoriul mai micului său ștab ofițir, are a cerca o dată pe fieștecare lună toate părțile batalionului aflătoare supt a lor îngrijire.* BULETIN, G. (1833), 76^{1}/27, cf. 88^{2}/5, DOC. EC. 827, STAMATI, D. *Această comisie au venit în adevăr, compusă fiind de un adiotant domnesc german... și de un ștab ofițer austriac.* I. IONESCU, M. 29. *Dumneavoastră ștabii (ofițerii superiori) să aveți caii de călărie în cazarmă pentru orice eventualitate.* LĂCUSTEANU, A. 149. ✦ (În sintagma) *Ștab doctor* = medic militar superior. *Luînd în băgare de seamă recomandația ce ni se face prin raportul șefului oștirei ... pentru activitatea și osîrdia ce au arătat ober doctorul ... numim pe numitul ștab doctor.* BULETIN, G. (1844), 69^{2}/1.

3. S. m. (Familiar, adesea ironic) Persoană care face parte din conducerea unei instituții, a unei organizații etc. *Dar pentru ce există „Banca Maramureșului"? Nu ești dumneata ștab acolo?* STANCU, R. A. IV, 118. *Stai acolo la direcție, ești mare ștab.* V. ROM. aprilie 1954, 29.

— Pl.: **(1)** *ștaburi*, **(2, 3)** *ștabi*. — Și: (învechit) **stab** s. n., s. m.

— Din germ. **Stab**, rus. **штаб**. — Pentru sensul **2**, cf. rus. ш т а б - о ф и ц е р, germ. S t a b s o f f i z i e r.

ȘTAB^{2} s. n. (Regional) Rindea cu care se rotunjesc muchiile la obiectele din lemn (Negrileasa — Gura Humorului). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Din germ. **Stab**[hobel].

ȘTABLĂU subst. v. **ștablon**.

ȘTABLÓN s. n. **1.** (Transilv. și prin Bucov.) Prelungire a podului unei case pe capetele ieșite în afară ale grinzilor. Cf. H XVII 99, CHEST. II 217/237, 260, 269. *S-apucă de podit cu scînduri, întîieș ștabloanili di pă margini, apoi podu.* ALRT II 122, cf. 331.

2. (Prin Bucov.) Grinda principală pe care se sprijină acoperișul unei case. Cf. GLOSAR REG.

3. (Regional; în forma *ștablon*) Fiecare dintre stîlpii care sprijină streașina casei (Borzești — Turda). Cf. CHEST. II 119/323.

4. (Regional) Fiecare dintre scîndurile de pe grinzi, de care se fixează căpriorii unei case (Petreștii de Jos — Turda). Cf. ALR II/250.

5. (Regional; în forma *șablon*) Șindrilă **(1)** (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.

— Pl.: *ștabloane*. — Și: **ștablău** (CHEST. II 217/326), **ștáblu** (ib. 217/318) subst., **ștoblón** (ib. 119/323, 217/269) s. n., **ștóblu** (ALR II/284) subst., **șablón** (CHEST. II 217/215, A V 15), **stablón** (COMAN, GL.), **stăblón** (ALR II/27) s. n., **stabloánă** (H XVII 99) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S t a b b a u, S t a n d b a u m.

ȘTÁBLU subst. v. **ștablon**.

ȘTACHÉTĂ s. f. **1.** (Transilv. și prin Ban.) Gard de uluci sau de lețuri. Cf. LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Ștăchetă de toble.* ALR II/I h 267/2. *Ștăchetă cu lăteț.* ib. h 268/2.

2. P. r e s t r. (Mai ales în Olt. și Munt.) Ulucă; leaț. Cf. ANTIPA, P. 794, L. PAPAHAGI, C. L. *Casele cu căciuli de zăpadă, gardurile cu căciuli de zăpadă — fiecare ștachete cu căciula lui.* STANCU, D. 377, cf. id. ib. R. A. I, 159. *Mai bate un cui, că e ștachetul mai gros.* PREDA, M. 259, cf. 256, DM, L. CR. V, 279, GR. S. V, 123. *Am făcut ulucă de ștacheți.* CV 1951, nr. 1, 37, cf. CHEST. II 201/90, ALR II/I h 227/836, h 268, MN 125, 3 838, 876. [Pălule] *de nuiele și de ștachete.* ALR II/I h 268/842, cf. 836, MAT. DIALECT. I, 236. ◇ (Cu sens colectiv) *Pălanc de ștachetă.* ALR II/I h 268/105.

3. Bară subțire (de lemn), așezată orizontal pe două suporturi, la o anumită distanță de sol, peste care trebuie să sară sportivii fără să o atingă. *Trecînd peste ștachetă, săritorul trebuie să ia toate măsurile ca să aterizeze cu bine.* SP. POP. 1950, nr. 1 730, 2/3, cf. ib. 1952, nr. 2 058, 1/1, L. ROM. 1959, nr. 2, 86, DER, DN^{2}. ◇ F i g. *Cu cît ei vor ține mai sus ștacheta exigenței, ... cu atît vor servi cauza artei.* M 1968, nr. 5, 18.

— Pl.: *ștachete*. — Și: (regional) **ștachét** (MAT. FOLK. 1 161), **ștachéte** (pl. *ștacheți*), **ștachéț** (GR. S. V, 123) s. m., **ștafét** (ALR II/I h 268/365, 386; pl. *ștafeturi* ib.) s. n., **ștăchétă** s. f., **ștăiehéț** (ib. h 227/836) subst. pl., **stachétă** s. f., **stachéte** s. m., **stachéț** (ib. h 268/791, 886), **stăiehéț** (ib. h 268/836) subst.

— Din germ. **Staket(e)**.

ȘTACHÉTE s. m. v. **ștachetă**.

ȘTACHÉȚ s. m. v. **ștachetă**.

ȘTÁFĂL s. n. v. **ștaflă**.

ȘTAFÉT s. n. v. **ștachetă**.

ȘTAFETÁR s. m. (Rar) Ștafetă **(1)**. *Vulturul se va duce ca ștafetar să afle ce este pe la frații tăi.* ISPIRESCU, L. 330. *Ștafetarii au pornit prin întinsa-mpărăție, la apus, la răsărit.* ap. DDRF, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ce alergătură, ce zile blestemate, ce viață de iscoade și de ștafetari!* GALACTION, O. A. I, 261, cf. DM. ✦ (Familiar) Epitet ironic pentru o persoană indiscretă, limbută, bîrfitoare; (familiar) ștafetă **(1)**. *Tu ne-ai fost, ștafetarule?* PAMFILE, D. 52.

— Pl.: *ștafetari*. — Și: **stafetár** s. m. SCRIBAN, D.

— **Ștafetă** + suf. *-ar*.

ȘTAFÉTĂ s. f. **1.** Curier special care ducea scrisori sau mesaje urgente; (rar) ștafetar. *Văzînd și auzind acestea solul Franciei, îndată porni ștafete la craiu.* VĂCĂRESCUL, IST. 269. *Ștafeta au pornit și fără de prelungire, și răspunsul au venit.* BELDIMAN, O. 101/12, cf. I. GOLESCU, C. *Cine va avea trebuință a trimite ștafetă la verice locuri va plăti progonul pentru 2 cai.* CR (1833), 98^{1}/1, cf. STAMATI, D. *Trei ștafete-n ziua aceea au trimes în capitală.* CALENDAR (1854), 131/26. *Îndată porniră ștafetele pe la boierii din țară și emigrați.* NEGRUZZI, S. I, 160, cf. 180, POLIZU. *Un serviciu de ștafete regulate... este organizat... prin toată țara.* CALENDAR (1859), 86/6, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Cea mai grabnică și mai importantă știre se trimitea cu ștafeta.* MAIORESCU, D. I, 472. *Au primit aseară ordin circular prin ștafetă de la guvern ca... să mă puie în fiare.* LĂCUSTEANU, A. 159, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Stătea tot în Sibii, trimițind numai din cînd în cînd ștafete în țara unde domnise.* IORGA, C. I. I, 79. *Prin o ștafetă de la Galați, fură anunțați că ... au ucis garnizoana turcească.* N. A. BOGDAN, C. M. 97, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Primarul ... se apropiase să afle ce-a spus ștafeta.* REBREANU, R. II, 83. *Ștafetele scoteau pe bieții preoți de pretutindeni.* VOICULESCU, P. I, 121. *Ștafeta lui Duca se grăbește, pe drumul cel mai bun.* SADOVEANU, O. X, 186, cf. SCRIBAN, D. *Au dezarmat nenumărate ștafete turcești.* CAMIL PETRESCU, O. III, 598. *Au chemat coloneii ștafetele și au dat porunci.* GALAN, Z. R. 68, cf. DM. *Împăratul locului... trimete ștafete, să-i vie și feciorul moșului la masă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 137, cf. 127. ✦ (Familiar) Epitet ironic pentru o persoană indiscretă, limbută, bîrfitoare; (familiar) ștafetar. Cf. ZANNE, P. V, 607.

2. Mesaj urgent (dus de un curier special); p. e x t. știre^{2} **(2)**, veste. *După biruință, îndată au scris cu curieriu ștafetă foarte grabnică la feltmașari.* DIONISIE, C. 165. *Oamenii ce vin cu poște și cu ștafete trebuie asemine să se poprească la lăzărete.* AR (1831), 486^{1}/36.

Dacă din întîmplare să va arăta ciumă, apoi îndată să facă știut prin înadinse eștafeturi. BULETIN, F. (1833), $162^2/8$, cf. PANN, P. V. III, $42^1/15$. *Ciocoiul... citi ștafeta și o trînti pe masă.* FILIMON, O. I, 289, cf. COSTINESCU. *Era purtătorul nostru de ștafete.* GANE, N. III, 30. *Ofițerul däduse ștafetă la guvernul provizoriu.* CARAGIALE, O. III, 128, cf. ALEXI, W., MUSCEL, 108, TDRG, CADE. *Primise... ștafetă de la colegul inspectat de pacostea care o să-l calce.* VOICULESCU, P. I, 120. *Trimise țarului... o ștafetă.* OȚETEA, T. V. 146. *Scoase dopul lung de iască Și ștafeta, și-a citit.* ARGHEZI, VERS. 631, cf. 57. *Au trimis ștafetă că rămîn acolo la noapte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 337, cf. DM. *Moșul merse la împăratul cu ștafeta.* CĂTANĂ, P. B. II, 57. *Sosește ștafetă că un împărat megieș se gătește să-i vie cu război.* I. CR. III, 325. ◇ F i g. *Ciinii, sosiți mai înainte,... se întorceau cu ștafete de bucurie.* GALACTION, O. 50. ✦ (Familiar; ironic) Bîrfă, clevetire. *În drum, i-a ieșit bunica Tarsița cu ștafeta.* KLOPȘTOCK, F. 141. *Nu mai am teama că ai să dai goană cu ștafeta.* C. PETRESCU, A. R. 36.

3. Concurs sportiv la alergări, schi, înot etc., care constă în parcurgerea unei distanțe regulamentare, fracționată în patru părți egale, de către o echipă compusă din patru persoane, care străbat succesiv distanța repartizată, cu obligația de a transmite coechipierului următor un obiect convențional, care trebuie dus la punctul final; manifestare sportivă la care participă mai multe echipe, fiecare dintre ele avînd de parcurs cîte o etapă, pentru a-și transmite succesiv un obiect simbolic, care trebuie depus la punctul final. *Ultimul schimb al ștafetei parcurge pista și se oprește în fața tribunei.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 730, cf. DL, DM, DER, L. ROM. 1962, nr. 3, 110. *Se simte ca un alergător de ștafetă.* IL mai 1965, 28. ✦ Sportiv care participă la o ștafetă **(3)**. Cf. DL, DM. ✦ Obiect convențional sau simbolic pe care sportivii și-l transmit succesiv într-o ștafetă **(3)**. *Purtată de mii și mii de brațe tinerești... ștafeta internațională a păcii a ajuns pe marele stadion.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 730. *Nu cîteva repetiții puteseră da naștere la accentul acesta răscolitor, ci multe zile de viață, trăite ... cu simțul dreptății transmis din generație-n generație, ca o... ștafetă.* V. ROM. iulie 1954, 254, cf. DL, DM, DER.

— Pl. : *ștafete.* — Și : (rar) **stafétă** s. f., (învechit, rar) **stafét** (VALIAN, V. ; pl. *stafeți* id. ib.) s. m., **eștafét** (pl. *eștafeturi)* s. n.

— Din germ. **Stafette**, it. **staffetta**, fr. **estafette.**

ȘTÁFIE s. f. v. **stafie.**

ȘTAFIR s. n. (Prin Ban.) Trusou, zestre. Cf. CV 1950, nr. 4, 45. *Ștafirul îi gata, așteptăm să vină flăcăul, să ceară fata.* ib.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Din germ. **Staffierung.**

ȘTÁFLĂ s. f. (Maram. și prin estul Transilv.) Stinghie groasă de lemn, cu patru muchii ; scîndură groasă. Cf. ARVINTE, TERM. 120, 169. *Ștaflele se folosesc ca material de construcție.* MAT. DIALECT. I, 193. ✦ (Regional ; la pl. ; în forma *ștaple)* Bucăți de lemn pe care se sprijină podeaua la casele podite cu scînduri (Reteag—Dej). Cf. CHEST. II 201/269. ✦ (Prin fostul județ Năsăud în forma *ștafăl)* ,,Lemn subțire tăiat în moară". COMAN, GL.

— Pl. : *ștafle.* — Și : **ștáfăl** (COMAN, GL.) s. n., **ștáple** (CHEST. II 201/269). subst. pl.

— Din germ. **Staffel.**

ȘTÁGHIE s. f. v. **ștarghie.**

ȘTAIBIC s. n. v. **ștraiveg.**

ȘTÁIER[1] s. n. Numele unui dans (originar din Stiria), la modă în secolul trecut ; melodie după care se executa acest dans. *Să-mi găsești vrun neamț jucăuș bun, mai ales pentru ștaier și minavet.* C. STAMATI, P. 319. *Ce nevoie era să joci ștair cu neamțul...?* NEGRUZZI, S. III, 66. *Boieri și cucoane Au să joace ștaier.* ALECSANDRI, T. 127, cf. 433, CIHAC, II, 529. *Le pare foarte rău că n-au pentru ce să învețe și ștaierul nemțesc.* CARAGIALE, O. IV, 301. *Trebuie să trag un ștaier și cu duduca.* I. NEGRUZZI, S. IV, 352, cf. GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM. *Fusul toarce caierul Lelea bate ștaierul!* FOLC. MOLD. II, 618. ✦ (Prin Mold ; glumeț) Ocară **(1)**. Cf. SCRIBAN, D. *I-a tras un ștaier.* id. ib.

— Pl. : *ștaiere.* — Și : **ștáir**, (regional) **ștráier** (H XVIII 22), **stáir** (ib. X 426) s. n.

— Din germ. **Steier** [walzer].

ȘTÁIER[2] s. n. (Învechit, în Ban.) Impozit. Cf. JAHRESBER. X, 210. *N-am plătit ștaieru.* ALR I 384/28, cf. ib. 384/30, 35, 40, 45, 69, 77, LEXIC REG. 120.

— Pl. : *ștaiere.* — Și : **ștéier** s. n. JAHRESBER. X, 210.

— Din germ. **Steuer.**

ȘTAIERÁMT s. n. (Învechit, mai ales în Ban.) Oficiu care încasa impozitele sau taxele oficiale. Cf. ALR SN III h 896, L. ROM. 1960, nr. 3, 80.

— Pl. : *ștaieramturi* și (m.) *ștaieramți* (ALR SN III h 896/36). — Și : **ștaieránt** (ALR SN III h 896/386, L. ROM. 1960, nr. 3, 80), **ștaieróm** (ALR SN III h 896/353 ; pl. *ștaieroame* ib.), **ștaierónt** (ib. h 896/76), **ștăierámt** (ib. h 896/2), **ștăierám** (ib. h 896/27), **ștăierán** (ib. h 896/228) s. n.

— Din germ. **Steueramt.**

ȘTAIERÁNT s. n. v. **ștaieramt.**

ȘTAIERÓM s. n. v. **ștaieramt.**

ȘTAIERÓNT s. n. v. **ștaieramt.**

ȘTAIERÚNC s. n. v. **ștairung.**

ȘTAIERÚNG s. n. v. **ștairung.**

ȘTAIF s. n. **1.** Bucată de piele, de carton etc. cu care se întărește partea de la spate a încălțămintei pentru a-i menține forma. Cf. SĂGHINESCU, V. 70 TDRG, CADE. *Omulețul acela,... în loc să croiască iminei cu ștaifuri de mucava,... își bătea joc de sufletul meu.* I. BOTEZ, B. I, 228, cf. SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 8, 31, DP, DM. *Țăpenii... se tem de ștaif, care se moaie, fiind de coajă de tei, cînd e omăt.* ȘEZ. IX, 34. ✦ (Regional) Carîmb (la cizmă) (Marginea—Rădăuți). Cf. ALR SN IV h 1 195/386.

2. Pînză specială care se pune în interiorul gulerelor pentru a le păstra forma. Cf. DL, DM.

3. (Familiar ; în e x p r.) **A se pune la ștaif** = a se găti, a se dichisi. *Se spălă repede, se bărbieri și se puse la ștaif.* STANCU, R. A. IV, 103.

— Pl. : *ștaifuri.*

— Din germ. **Steif** [leder, -leinen, -leinwand, -papier].

ȘTÁIGĂR s. m. (Sud-vestul Transilv.) Maistru miner ; supraveghetor în mină. Cf. ARDELEANU, V. P. 240, DAVIDOGLU, M. 27, CV 1951, nr. 5, 28, CL 1957, 199, FD I, 151, 167.

— Pl. : *ștaigări.* — Și : **stáigher** (DAVIDOGLU, M. 27), **stéigher** (ARDELEANU, V. P. 240) s. m.

— Din germ. **Steiger.**

ȘTÁIGMAIS s. n. v. **ștraihmas.**

ȘTÁILĂ s. f. (Regional) Scîndura din partea de jos a ferestrei (Saraiu—Hîrșova). Cf. CHEST. II 180/144.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȘTÁINGLEZĂR subst. (Bot. ; regional) Sulfină (Pecinișca—Băile Herculane). ALR II 6 311/2.

— Pl. : ?

Etimologia necunoscută. Cf. germ. S t e i n k l e e.

ŞTÁIPIGHEL s. n. (Regional) Scară la şa³ (I 1) (Vicovu de Sus—Rădăuţi). GLOSAR REG.
— Pl. : ?
— Din germ. **Steigbügel.**

ŞTÁIR s. n. v. **ştaier¹.**

ŞTAIRÚNC s. n. v. **ştairung.**

ŞTAIRÚNG s. n. **1.** Nume dat unor dispozitive sau unor piese ale joagărului.
a) (Prin Bucov.) Dispozitiv care împinge buşteanul spre ferăstrău. Cf. ARVINTE, TERM. 169.
b) (Regional) Dispozitiv care trage înapoi buşteanul după ce a fost tăiat (Păiseşti—Fălticeni). Cf. ARVINTE, TERM. 169.
c) (Regional) Dispozitiv cu ajutorul căruia se reglează joagărul pentru a tăia scînduri de anumite dimensiuni (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 169.
d) (Regional) Dispozitiv care opreşte curgerea apei sau îi reglează debitul (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. AV 15.
e) (Regional) Furcă de fier care împinge roata dinţată (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 432/365, 6 437/365. ✦ P. r e s t r. Coada acestei furci (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 435/365.
2. (Regional ; în forma *ştaierunc)* Nume dat unor piese ale morii de apă.
a) Grindeiul grăunţarului (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 433/365.
b) Cătuşa strînsă de grindeiul grăunţarului (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 434/365.
c) Bătătoare care se leagă de jug şi de grindeiul grăunţarului (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 436/365.
3. (Prin Bucov. ; în forma *ştairunc)* Lovitură puternică. LEXIC REG. 110.
— Accentuat şi : *ştáirung.* ARVINTE, TERM. 169.
— Pl. : ? — Şi : **ştairúnc** (LEXIC REG. 110), **ştaierúng** (ALR II 6 437/365), **ştaierúnc** (ib. 6 432/365, 6 433/365, 6 434/365, 6 435/365, 6 436/365) s. n.
— Din germ. **Steuerung.**

ŞTAL s. n. (Ban.) Grajd. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196, ARH. FOLK. III, 140, 155, CHEST. II 418/11, ALR I 115/2, 1 122/24, 1 792/5.
— Pl. : *ştaluri.* — Şi : **ştálă** s. f., **stal** (CHEST. II 70/10) s. n.
— Din germ. **Stall,** scr. **štala.**

ŞTALAGHÍE s. f. (Prin Bucov.) Lovitură dată cuiva cu palma. Cf. SCRIBAN, D. 1 287, LEXIC REG. II, 122.
— Pl. : *ştalaghii.* — Şi : **talaghíe** s. f. SCRIBAN, D.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş t a r g h i e.

ŞTALÁR s. n. (Regional) Grajd (Jupa—Caransebeş). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188.
— Accentul necunoscut. — Pl. : *ştalare.*
— Cf. ş t a l.

ŞTÁLĂ s. f. v. **ştal.**

ŞTALĂU s. n. **1.** (Prin Transilv., Maram. şi Mold.) Grajd ; şură¹ (1). Cf. CV 1951, nr. 3—4, 44, CHEST. II 391/258, ALR I 115/348, 1 122/273, GLOSAR REG.
2. (Prin Maram.) Coteţ (pentru păsări). Cf. ŢIPLEA, P. P. 528.
3. (Regional) Locuinţă provizorie la munte, pe care ţăranii o folosesc numai cînd sînt la lucru (Budeşti — Sighetul Marmaţiei). Cf. CHEST. IV 118a/350.
— Pl. : *ştalaaa.*
— Din magh. **istálló.**

ŞTÁLCĂ s. f. v. **şiştalcă.**

ŞTALÓG s. n. **1.** (Ban.) Grajd, staul. *Taurul, trecînd ... prin o uşă scundă a unui ştalog, cu coarnele sale ... au rupt pragul cel dedesubt.* ŢICHINDEAL, ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., DOINE, 240, JAHRESBER. III, 328, com. din TIMIŞOARA. *Am dus armigu în ştălog.* L. COSTIN, GR. BĂN. 196, cf. CHEST. II 418/1, 408. *Fetele ale mari să duc la ştălog, la cai.* ALRT II, 31, cf. 323, ALR I 336/40, 415/40, 49, 77, 419/45, 689/77.
2. (Regional ; în forma *ştălog)* Adăpost provizoriu al păzitorului de vite (Făget—Lugoj). Cf. CHEST. II 38/5.
— Pl. : *ştaloage.* — Şi : **ştalónc** (JAHRESBER. X, 210), **ştălóg** s. n.
— Din scr. **štalog.** — Ştalonc<germ. **Stallung.**

ŞTALÓNC s. n. v. **ştalog.**

ŞTAMBÉLĂ s. f. v. **ştampilă¹.**

ŞTAMBÍLĂ s. f. v. **ştampilă¹.**

ŞTAMP s. n. (Ban.) Timbru, marcă¹. Cf. ALR SN III h 875, LEXIC REG. II, 42.
— Pl. : *ştampuri.* — Şi : **ştámpă** (ALR SN III h 875/27 ; pl. *ştampe* ib.) s. f., **şteamp** (LEXIC REG. II, 42) s. n.
— Cf. ş t e m p e l.

ŞTÁMPĂ s. f. v. **ştamp.**

ŞTAMPÉL s. n. v. **ştampilă¹.**

ŞTAMPÉLĂ s. f. v. **ştampilă¹.**

ŞTAMPILÁ vb. I. T r a n z. **1.** A aplica o ştampilă¹ (1); (învechit şi regional) a ştemplui (1). Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, DM.
2. F i g. (Rar) A stigmatiza. *A rămas stampilat pe vecie.* SCRIBAN, D.
— Prez. ind. : *ştampilez.* — Şi : (rar) **stampilá** vb. I.
— Din fr. **estampiller.** Cf. it. s t a m p i g l i a r e.

ŞTAMPILÁRE s. f. Acţiunea de a ş t a m p i l a (1). Cf. DDRF. *Doi agenţi sanitari ... lucrează la stampilarea buletinelor de vot.* ULIERU, C. 22, cf. DM.
— Pl. : *ştampilări.* — Şi : (rar) **stampiláre** s. f.
— V. **ştampila.**

ŞTAMPILÁT, -Ă adj. Care are aplicată o ştampilă¹ (1); (învechit şi regional) ştempluit. Cf. DDRF. *Nimeni nu a făcut ... o schiţă de plan pe ultima faţă a coalei ştampilate.* I. BOTEZ, B. I, 119.
— Pl. : *ştampilaţi, -te.* — Şi : (rar) **stampilát, -ă** adj.
— V. **ştampila.**

ŞTAMPÍLĂ¹ s. f. **1.** Inscripţie, emblemă sau semn convenţional care se aplică (de către oficialitate) pe un document pentru a-i da valabilitate, pe o marfă, pe un obiect etc. pentru a indica sau certifica provenienţa sau apartenenţa acestora, faptul că ele figurează în evidenţa unei instituţii etc. ; sigiliu, (învechit şi regional) pecete, (regional) ştempel (I 1), biag, ţil. V. p a r a f ă (2). Cf. COSTINESCU, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, CADE. *Nu publicăm decît informaţii cu ştampila oficialităţii.* REBREANU, R. II, 35. *Stampila poştei pe scrisoare.* SCRIBAN, D., cf. BL XIV, 111. *Mai rămîne ca şi P.T.T.-ul să ... pună la vreme ştampilele respective pe coletele culturale.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/5. *Cum l-am primi să cînte pe insul fără dascăl, Fără hîrtii semnate, cu număr, an şi zile, De priceputii noştri la rubrici şi ştampile?* ARGHEZI, VERS. 574. *Urma ştampilei şi o iscălitură neciteaţă.* CĂLINESCU, B. I. 164. *Prima scrisoare, ... după stampila aplicată pe marca poştală, se vedea că este expediată din Braşov.* STANCU, R. A. V, 214. *O anumită categorisire ... nu se poate face, precum o ştampilă, întregii activităţi a unui poet.* V. ROM. ianuarie 1954, 161. *Dublul e al tău, dar ... trebuia să te duci cu el la primărie şi să-ţi pună o ştampilă, pe cum că e ... bun.* PREDA, I. 84, cf. DM, BUL.

FIL. IV, 74, ALR SN IV h 987. ✦ Fig. Semn caracteristic, trăsătură specifică ; pecete. *Era . . . unul dintre aceia care purta dispreţuitoarea ştampilă a unei anumite culturi a Apusului nu numai pe diplomă, dar şi pe frunte, şi-n suflet, şi-n inimă!* v. ROM. iulie 1954, 151. ✦ (Regional ; în forma *ştambilă)* Timbru (poştal) (Boiu Mare—Baia Mare). ALR SN III h 875/272. ✦ (Argotic) Tatuaj. Cf. IORDAN, L.R.A. 497.

2. Instrument format dintr-o placă de cauciuc, de metal sau de lemn, gravată, fixată pe un mîner, cu care se aplică o ştampilă¹ **(1)**; sigiliu, (învechit şi regional) ştempel **(I 2)**, pecete. Cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 227, CADE, SCRIBAN, D., LTR². *Viză buletinul mînuind ştampila cu aceeaşi eleganţă.* v. ROM. aprilie 1954, 171, cf. DM.

— Pl. : *ştampile* şi (regional) *ştampili* (ALR SN IV h 987). — Şi : (rar) **stampílă,** (regional) **ştampélă** (ALR SN IV h 987 ; pl. *ştampeli* ib. h 987/365) s. f., **ştampél** (ib. h 987/334 ; pl. *ştampeluri* ib.) s. n., **ştambílă** (ib. III h 875/272, IV h 987/219), **ştambélă** (ib. IV h 987/349) s. f.

— Din fr. **estampille.** Cf. it. stampiglia. — **Ştampel** : prin apropiere de *ştempel.*

ŞTAMPÍLĂ² s. f. (Prin Bucov.) **1.** Ţoi (pentru rachiu). Cf. LEXIC REG. 110.

2. Păhărel de rachiu. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl. : *ştampile.*

— Din germ. **Stamperl,** prin apropiere de *ştampilă¹.*

ŞTÁMPLĂ s. f. v. **ştempel.**

ŞTAND¹ s. n. (Regional) **1.** Schelă la casă (Poiana Vaşcău). Cf. TEAHA, C. N. 270.

2. (În forma *ştant)* Bară care desparte caii sau vitele în grajd (Ilişeşti—Suceava). Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41.

— Pl. : ? — Şi : **ştant** s. n. CV 1950, nr. 11—12, 41.

— Din germ. **Stand** [gerüst, -baum].

ŞTAND² s. n. (Regional) Instrument folosit pentru a imprima anumite desene pe piele sau pe lemn (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl. : *ştanduri.*

— Cf. ştanţă.

ŞTAND³ s. n. v. **stand.**

ŞTAND⁴ s. n. v. **şteand.**

ŞTAND⁵ subst. (sg.) (Prin Transilv.) **1.** (În forma *ştoand)* Funcţie, post. *M-o cerut satu nost să-i hiu popă şi, dacă m-am făcut, am popit cinzeci de ani în ştoand ş-unu-n penziune.* BĂNUŢ, T. P. 159, cf. 205.

2. (În loc. adj.) **De ştand** = (despre militari) în termen. MAT. DIALECT. I, 193. *Cătană de ştand.* ib.

— Şi : **ştoand** subst.

— Din germ. **Stand.**

ŞTÁNDARD s. n. v. **standard.**

ŞTANDÉLCĂ s. f. (Regional) Construcţie în care se păstrează fînul. Com. din ŞCHEIA—SUCEAVA.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. standoală.

ŞTÁNGĂ s. f. (Popular) Bară de metal ; drug, rangă. Cf. LB, CIHAC, II, 365, JAHRESBER. X, 210. *Cît se înroşeşte ştanga de fier în jar, roade un hărtănaş de slănină rîncedă.* SADOVEANU, O. XX, 504. *Punerea sau scoaterea de pe roată* [a curelelor de transmisie] *se va face cu ajutorul ştăngilor cu cîrlige.* PREV. ACCID. 9, cf. DM. *Steangă de fier.* GREGORIAN, CL. 62, cf. ALR II 6 459 bis/386, 574, 605, LEXIC REG. 110, TEAHA, C. N. 270. ✦ (Transilv.) Fusul valului de la moara de apă. Cf. POMPILIU, B., ŞEZ. XII, 189, com. din TÂRCĂIŢA—BEIUŞ, GREGORIAN, CL. 64, ALR II 6 755/95, 105, 310. ✦ (Regional) Bară de lemn care transmite mişcarea de la roata numită buzdugan la jugul cu pînza joagărului (Hangu—Piatra Neamţ). Cf. ARVINTE, TERM. 170.

— Pl. : *ştăngi.* — Şi : (regional) **ştánglă** (ALR II 6 459 bis/605), **ştángle** (ib. 6 459 bis/386, LEXIC REG. 110), **şteángă, stángă, steángă** s. f.

— Din germ. **Stange.**

ŞTANGHÍ vb. IV. Tranz. (Argotic) A fura. Cf. BUL. FIL. IV, 107.

— Prez. ind. : *ştanghesc.*

— Etimologia necunoscută.

ŞTÁNGLĂ s. f. v. **ştangă.**

ŞTÁNGLE s. f. v. **ştangă.**

ŞTANÍSLU s. n. v. **ştaniţăl.**

ŞTANÍŢĂL s. n. (Prin Transilv.) Pungă mare de hîrtie. Cf. MAT. DIALECT. I, 96, 268.

— Pl. : *ştaniţăle.* — Şi : **ştaníţlu** (MAT. DIALECT. I, 268), **ştanÍslu** (ib. 96) s. n.

— Din germ. dial. **Stanitzel.** Cf. magh. stanicli.

ŞTANT¹ s. n. v. **ştand¹.**

ŞTANT² s. n. v. **şteand.**

ŞTANŢÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică obiecte de metal sau de mase plastice în curs de prelucrare) A tăia sau a fasona cu ajutorul ştanţei **(1).** *Presă pentru ştanţat foi.* NOM. MIN. I, 100. *La prese sînt ştanţate niturile.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 11/2. *Pentru lucru, ştanţa se montează, în general, într-o presă sau într-o maşină de ştanţat.* LTR VI, 724, cf. DM, DN².

2. (Complementul indică obiecte de metal, produse finite etc.) A grava prin presiune aplicînd un model, o marcă² **(I 2),** o cifră etc. cu ajutorul ştanţei **(2).** Cf. DN². ✦ (Complementul indică pelicule cinematografice) A supune operaţiei de imprimare mecanică a subtitlurilor. Cf. DN².

— Prez. ind. : *ştanţez.* — Şi : (rar) **ştănţuí** (DM) vb. IV, **stanţá** vb. I.

— Din germ. **stanzen.**

ŞTANŢÁRE s. f. Acţiunea de a ştanţa şi rezultatul ei.

1. Cf. ştanţa **(1).** *Fabricarea pilelor comportă . . . tăierea din bară sau ştănţuirea.* ORBONAŞ, MEC. 220, cf. DT, LTR², DP, DM. *S-a introdus folosirea pe scară largă a materialelor şi cuţitelor de stanţare specială.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 834.

2. Cf. ştanţa **(2).** Cf. DT, DP.

— Pl. : *ştanţări.* — Şi : (rar) **ştănţuíre, stanţáre** s. f.

— V. **ştanţa.**

ŞTANŢÁT, -Ă adj. (Despre obiecte) **1.** Tăiat sau fasonat cu ştanţa **(1).** *Sectorul metalurgiei prelucrătoare va mai produce . . . produse ştanţate.* LEG. EC. PL. 431, cf. DM.

2. Prevăzut cu un model, cu o marcă² **(I 2),** cu o cifră etc. gravate cu ştanţa **(2).** *La cantine se folosesc tacîmuri ştanţate.*

— Pl. : *ştanţaţi, -te.* — Şi : (rar) **stanţát, -ă** adj. DM.

— V. **ştanţa.**

ŞTANŢATÓR, -OÁRE s. m. şi f. Muncitor care lucrează la ştanţe. *Lăcătuşii, ştanţatorii, toţi muncitorii de la sectorul prese au ţinut să fie prezenţi la dezbaterea proiectului.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 860.

— Pl. : *ştanţatori, -oare.*

— **Ştanţa** + suf. *-tor.*

ŞTÁNŢĂ s. f. **1.** Unealtă folosită la tăierea dintr-o dată a întregului contur al unei piese sau la fasonarea

prin deformare plastică prin presiune a unor materiale; şnit **(I 4)**. V. m a t r i ţ á **(1)**. *Stanţe de fier.* NICA, L. VAM. 227. *Stanţele ... vor fi prevăzute cu dispozitive de siguranţă.* PREV. ACCID. 22, cf. 13, DI, LTR[2], DP, DN[2], DLR. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) ***În secţia ştanţă muncitorii desfăşoară întrecerea în cinstea Congresului.*** SCÎNTEIA, 1960, nr. 1 810.

2. Unealtă folosită la gravarea prin presiune a unui model, a unei mărci[2] **(I 2)**, a unei cifre etc. pe suprafaţa unei piese sau a unui produs finit. Cf. DT, LTR[2].

— Pl.: *ştanţe.* — Şi: (rar) **stánţă** s. f.

— Din germ. **Stanze.**

ŞTAP s. n. v. **şteap[1].**

ŞTÁPLE subst. pl. v. **ştaflă.**

ŞTAR[1] num. card. (Argotic) Patru[1] **(I 1)**. Cf. BL II, 188.

— Din ţig. **štar.**

ŞTAR[2] s. n. v. **şiştar[1].**

ŞTAR[3], -Ă adj. v. **star.**

ŞTÁRGHIE s. f. (Prin Mold.) Lovitură dată cuiva cu palma[1] **(1)**. Cf. SCRIBAN, D. *I-am tras cîteva ştărghii!* COMAN, GL.

— Pl.: *ştărghii.* — Şi: **ştághie** s. f. SCRIBAN, D.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t a l a g h i e.

ŞTARÓLE s. f. (pl.) (Regional) Leaţuri dispuse orizontal care leagă căpriorii unei case. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Etimologia necunoscută.

ŞTART s. n. v. **start.**

ŞTAT s. n. v. **stat.**

ŞTATÎNVVÁLT s. m. (Prin Bucov.) **1.** Unul dintre numele dracului. Cf. LEXIC REG. 110.

2. (Glumeţ) Şef[2]. LEXIC REG. 110.

— Pl.: **(2)** *ştatînvalţi.*

— Din germ. **Staatsanwalt** „procuror".

ŞTATÎNVALTUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A drăcui. LEXIC REG. 110.

— Prez. ind.: ?

— **Ştatînvalt** + suf. *-ui.*

ŞTÁŢIE s. f. v. **staţie.**

ŞTÁUFER s. n. (Tehn.) Gresor cu presiune. Cf. LTR[2], DP, DM, DER.

— Pl.: *ştaufere.*

— Din germ. **Stauffer**[buchse].

ŞTĂCHÉTĂ s. f. v. **ştachetă.**

ŞTĂGURĂ s. f. v. **ştergură[1].**

ŞTĂI subst. (Bot.; regional) Muşeţel *(Matricaria chamomilla)* (După Piatră — Abrud). Cf. ALR I 1 938/103.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞTĂICHÉŢ subst. pl. v. **ştachetă.**

ŞTĂIERÁM s. n. v. **ştaieramt.**

ŞTĂIERÁMT s. n. v. **ştaieramt.**

ŞTĂIERÁN s. n. v. **ştaieramt.**

ŞTĂLCÚŢĂ s. f. (Regional) Numele unui peşte nedefinit mai îndeaproape (Gheorghe Gheorghiu-Dej). *Iesle-n apa sela peşte fine: morne, girit*[i] *şi stălcuţ*[i]. GRAIUL, I, 131.

— Pl.: *ştalcuţi.*

— Cf. ş t a l c ă.

ŞTĂLÓG s. n. v. **ştalog.**

ŞTĂLÚNG s. n. v. **ştelung.**

ŞTĂMÍŢĂ s. f. (Regional) Piatră folosită în construcţii (Răcăşdia—Oraviţa). Cf. CHEST. II 82/9.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞTĂNŢÁR s. m. Muncitor care croieşte talpa pentru încălţăminte tăind-o cu ştanţa **(1)**. Cf. NOM. PROF. 46.

— Pl.: *ştănţari.*

— **Ştanţă** + suf. *-ar.*

ŞTĂNŢUÍ vb. IV v. **ştanţa.**

ŞTĂNŢUÍRE s. f. v. **ştanţare.**

ŞTĂRGĂTOÁRE s. f. v. **ştergător.**

ŞTĂRGĂTÓR s. n. v. **ştergător.**

ŞTĂZÁR s. m. v. **ştezar.**

ŞTEAF[1] s. n. (Regional) Vînătaie (Nigoteşti—Fălticeni). Cf. DL. *Am picat din car în drum; Drumu era Grunţuros, Mi-a făcut un şteaf frumos.* ŞEZ. IV, 233.

— Pl.: *şteafuri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t e f a n ă, ş t e f ă n i e.

ŞTEAF[2] s. n. v. **şteap[1].**

ŞTEÁGĂ s. f. v. **ştevie.**

ŞTEAH subst. **1.** (Prin Bucov. şi nord-estul Transilv.) Praf. Cf. BUGNARIU, N., com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

2. Gunoi, impuritate. Cf. BUGNARIU, N., com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t e r c[1].

ŞTEÁJER s. m. v. **stejar.**

ŞTEÁLĂ s. f. (Regional) Cameră, odaie[1] **(1)** (Poiana Ilvei—Năsăud). Cf. CHEST. II 289/263.

— Pl.: ?

— Cf. ş t a l.

ŞTEAM s. n. v. **şteamp[1].**

ŞTEÁMĂ s. f. v. **şteamăt.**

ŞTEÁMĂT, -Ă s. n., s. f. **I. 1.** S. f. (Regional) Arătare, vedenie, apariţie; epitet pentru o fiinţă foarte slabă, epuizată (de boală), u m b r ă (Sîngeorz Băi—Năsăud). *Vai ce om jîb o mai fost Ilie, ş-amu-i numa şteamătă.* DR. V, 207, cf. 412, PAŞCA, GL.

2. S. n., s. f. (Transilv. şi Ban.; în construcţii negative, în legătură cu verbe ca „a se alege", „a rămîne", „a fi" etc. şi urmat de determinări introduse prin prep. „de", rar, „din", „despre") Rămăşiţă; urmă; ţipenie. Cf. DR. V, 411, 415, SCL 1962, 89. *A aruncat-o, cît nici schiamătă nu s-a ales de ea.* RETEGANUL, P. I, 63, cf. IV, 60. *Venim din porunca în care ne-ai trimis, fără să fi aflat şteamătă măcar despre acea minune.* MERA, L. B. 177, cf. 115. *Aşa s-o prăpădit, de n-o rămas nici şteamătă de ei!* VICIU, GL. *N-am şteamătă de bani.* Com. din CRIŞCIOR—BRAD. *Piatra (grindina) a bătut cucuruzul de n-a rămas şteamăt de el.* Com. din ORAVIŢA. *Nu era şteamătă de unire acolo.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 20, COMAN, GL. *Aşa te lovesc, de nici şteamătă nu se alege de tine.* Com. BENIUC. *Nu-i şteamă de om.* L. ROM. 1961, nr. 1, 22. *Nu să ved'e nič st'iamăt d'i iel.* TEAHA, C. N. 270.

3. S. n. (Prin Olt.; în l o c. a d v.) **Cu de-a şteamătu** = (în legătură cu verbe de mişcare) tiptil, pe furiş. V. a ş t e a m ă t. Cf. ARH. OLT. III, 346. *M-am dus dupe el cu de-a ştemătu.* ib.

II. 1. S. n. (Învechit, în Transilv. ; în forma *steamăt*) Pretext. *Cu steamătul legii și astăzi se bat a spăria pre români, ca să nu se întoarcă la strămoșeștile sale slove.* MAIOR, IST. 257/11, cf. 253/13. *Viceriga știu, supt stiamete deosebite, a să trage de la împlinirea poruncii.* GT (1839), 100. *Supt acel steamăt, Enric se despărți de Catarina.* FM (1840), 124 ²/26. *Fără ca să le poată pe acelea niciodinioară, supt nici un steamăt, a le da sau a le înstrăina.* ib. (1841), 170 ¹/6, cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., DR. V, 414.

2. S. f. (Prin Transilv. și Munt. ; în e x p r.) **A-și face șteamătă** = a se preface că are treabă ; a-și face de lucru, v. l u c r u. *Mi-am făcut șteamătă : am venit la tine, nu că-mi trebuia ce am cerut, făr'ca să văd ce mai faceți.* SIMA, M. *Se sculă de lîngă noi și plecă, făcîndu-și șteamătă prin grădină.* UDRESCU, GL.

III. S. n., s. f. (Regional) Sunet ; zgomot ; s p e c. zgomot (ușor) făcut de vînători pentru a deruta vînatul. Cf. MARIAN, O. I, 318, DR. V, 416, L. COSTIN, GR. BĂN. 186. *Șteamătul apei.* CHEST. IV 52/362, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. *Divărul iarăși începe a face șteaot, glume, orații.* DENSUSIANU, Ț.H. 241, cf. 334, GLOSAR REG. ◇ E x p r. **A face șteamăt** (sau **o șteamă**) = a da de veste, v. v e s t e. Cf. DR. V, 415. *Se duse el la sihastru și a făcut șteamăt că este un om care cere întrare.* ȘEZ. V, 35, cf. com. din LOMAN—SEBEȘ. *Fă o șteamă la cutare că azi plec.* CHEST. V/60.

— Pl. : ? — Și : **șteámă** s. f., **șteáot** s. n., **steámăt** (pl. *steamete*) s. n., **schiámătă, așteámătă** (PAȘCA, GL.) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. V, 411—420, unde se propune lat. *schema, -atis* <gr. *σχῆμα, -ατος*. Cf. ș t i m ă².

ȘTEAMP¹ s. m. **1.** (Maram., Transilv., Ban. și Olt.) Par¹ **(1)**, stîlp ; țăruș. Cf. KLEIN, D. 425, LB, CIHAC, II, 393, LM, DDRF, ANTIPA, P. 791. *Învîrtitoarea aceasta...* [are] *un pociumb sau știomp bătut în pămînt.* PAMFILE, I.C. 471, cf. CADE, SCRIBAN, D., JAHRESBER. X, 210, VICIU, GL., CABA, SĂL., com. din ORAVIȚA, PLOPȘOR, V. O., ARH. OLT. III, 383, T. PAPAHAGI, M. 234, CHEST. II 102/51, 112/9, 119/382, IV 129/101, ALR II/I MN 126, 3 840/2, 29, 95, 102, 272, 334, 346, 812, 833, ALR SN I h 72/833, FD I, 158, 172, 173, A II 6, 8. *Îl leg de steamb.* A III 2, cf. 4, 12, 18, LEXIC REG. II, 82. *Pe lîngă drum sînt ștemți de telefon din loc în loc.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. 27. ✦ (Regional ; în forma *stiump* ; în sintagma) *Stiumpul casei* = capul familiei, v. c a p. Cf. I. CR. V, 345. ✦ (Regional ; în forma *știomb*) Cumpănă (la fîntînă) (Borlovenii Vechi—Bozovici). Cf. ALR I 795/12. ✦ (Prin sud-vestul Transilv. ; în forma *șdeamp*) Scurtătură, retevei. Cf. CONV. LIT. XX, 1018, FD I, 173.

2. S p e c. (Transilv.) Drug folosit la sfărîmarea minereului aurifer. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, JAHRESBER. X, 210, FRÎNCU-CANDREA, M. 43.

3. (Sud-vestul Transilv. ; prin confuzie cu *ștеap*) Cotor de plantă rămas pe cîmp după cosit sau după secerat. Cf. REV. CRIT. III, 168, FD I, 173, A III 2, 3, 18.

— Pl. : *ștempi* și *ștеampi* (ALR II/I MN 126, 3 840/833, FD I, 173, A III 4), *ștemți* (ALR II/I MN 126, 3 840/95, MAT. DIALECT. I, 194), (n.) *ștеampuri* (LB, CIHAC, II, 393, BARCIANU, CADE, JAHRESBER. X, 210). — Și : **șteam** (ALR I 666/61 ; pl. *șteamuri* ib.) s. n., **ștemp** (FD I, 158, 172), **ștemț, știomp** (pl. și n. *știompuri* ALR SN I h 72/833), **știomb** (ALR I 795/12, FD I, 173), **știump** (CHEST. II 114/36, ALR II/I MN 126, 3 840/812), **știmp** (VAIDA, CABA, SĂL., BÎRLEA, B. 78, T. PAPAHAGI, M. 234, CHEST. II 114/367, ALR II/I MN 126, 3 840/272, 334, 346, ALR II 6 429/349, 6 723/272, 346, 6 746/272, MAT. DIALECT. I, 27 ; pl. și *știmți* CHEST. II 119/382), **ștomp** (MAT. DIALECT. I, 236) s. m., **șdeamp** (CONV. LIT. XX, 1 018, FD I, 173), **steamp** (ANTIPA, P. 791), **steamb, stiump** (I. CR. V, 345) subst.

— Din germ. **Stampf, Stump.**

ȘTEAMP² s. n. **1.** Instalație mecanică (rudimentară) folosită la sfărîmarea minereului aurifer. Cf. KLEIN, D. 425, LB, POLIZU, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Această piatră este sfărîmată ... în steampuri.* PAMFILE, I. C. 377. *Auzi ... larma pe care o făceau „șteampurile", piuăle de pisat piatră auriferă.* AGÎRBICEANU, A. 67, cf. 214, CADE. *Apele închise ... le puteau cu meșteșug și după voie slobozi pe dedesubt, pentru trebuința șteampurilor unde spălau aurul pietrelor.* SADOVEANU, O. X, 393, cf. SCRIBAN, D. *Ai undeva în Țara Moților steamp de aur?* CĂLINESCU, C. O. 85, cf. BOGZA, Ț. 78, DT, LTR², DP, DM, DER. *Piatra din știurțuri se cară la șteampuri, unde o macină și scot aurul din ea.* VICIU, GL. 96, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 37, 43.

2. Nume dat unor mașini de presat.

a) (Tehn.) Mașină de presat tablă. *Cu ajutorul șteampului ... se presează tablă, care este forțată să se îndoaie în toate direcțiile.* IOANOVICI, TEHN. 116.

b) (Ban.) Presă pentru fabricat monede **(2)**. Cf. LIUBA—IANA, M. 47, CADE, FD I, 173, CL 1957, 198.

— Pl. : *șteampuri.* — Și : (regional) **șteámpă** (TDRG) s. f., **steamp, stamp** (SCL 1969, 336) s. n., **stámpă** (TDRG) s. f.

— Din germ. **Stampf** [mühle, -werk, -maschine].

ȘTEAMP³ s. n. v. **ștamp.**

ȘTEÁMPĂ s. f. v. **șteamp².**

ȘTEÁMPĂR s. n. v. **ștempel.**

ȘTEÁMPLĂ s. f. v. **ștempel.**

ȘTEAN s. n. v. **ștеand.**

ȘTEAND s. n. **1.** (Regional) Putină mică de lemn, cu capac, în care se prepară sau se păstrează produse lactate. Cf. MOLNAR, D. 41, KLEIN, D. 430, LB, POLIZU, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Un... steand lătăreț pentru lapte sau smîntînă.* PAMFILE, I. C. 26, cf. PASCU, S. 318. *Brînza ... o îndeasă bine în șteanduri sau burdufuri, ca să nu o pătrundă aerul.* PĂCALĂ, M. R. 297. *Pe jos erau întinse scoarțe groase de brad și pe ele ... un ștеand, cu smîntînă-n el.* LUNGIANU, CL. 105, cf. 237, DR. III, 709. *„Jintița dulce" ... se punea într-un burduf sau ștеand.* DRAGOMIR, O. M. 15. *Știanu e un vas (capacitatea 40—50 kg) în care se strînge janțul pentru unt și se păstrează untul.* DIACONU, P. 27, cf. 51, CADE, SCRIBAN, D., DM, H IV 155, 223, 251, XI 276, XVII 176, 233, 349. *Joacă ce joacă și nunului îi pune un scaun ori un steand în mijlocul casei și îl așază pe el.* CONV. LIT. XXIV, 940. *Ștеand de brînză.* JAHRESBER. X, 210, cf. PLOPȘOR, V. O. *Ștеanului cu untu îi va cădea fundu.* GR. S. II, 360. *Coboară de-a munte ... cu ștеandurile.* ib. V, 349, cf. 301, VI, 245, CHEST. V 9, 61, 106, 122, 124, 126, 135, 137, 149, ALR I 1 818/138, 144, 148, 150, 156, 158, 160, 166, 186, 190, 231, ALR II/I h 289, ALR II/130, 235, A II 6, L. ROM. 1961, nr. 6, 47, CL 1961, 130. ✦ (Prin sudul Transilv.) Buhai (pentru urat).Cf. ALEXANDRU, I. M. 36, com. din BRAȘOV.

2. P. e x t. (Regional) Brînză păstrată într-un ștеand **(1)** (Baia de Fier—Tîrgu Jiu). Cf. CHEST. V 100/3.

— Pl. : *ștеanduri.* — Și : **ștеan, ștend** (ALR I 1 818/164), **ștand** (A II 12), **ștant** (ib.), **steand, stand** (CHEST. V 148/58) s. n.

— Din germ. dial. **Stande.**

ȘTEÁNGĂ s. f. v. **ștangă.**

ȘTEÁNGĂRĂ s. f. (Regional) Șină **(3)** (Secășeni—Oravița). Cf. ALR SN III h 868/29.

— Pl. : *ștengiri.* ALR SN III h 868/29.

— Cf. ș t e a n g ă.

ȘTEANȚ s. n. (Regional) Cascadă. *Locul ... va fi ales astfel ca apa de alimentare ... să poată cădea în cascade sau ștеanțuri.* ATILA, P. 158.

— Pl. : *şteanfuri*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTEÁOT s. n. v. **şteamăt**.

ŞTEAP¹ s. m., s. n. **1.** S. m. (Transilv., Bucov. şi Mold.) Băţ ; scurtătură. Cf. LEX. MARS. 137, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Aşteaptă tu, s-apuc un schiap Să ţi scot de-dulcele din cap.* COŞBUC, P. II, 259, cf. 241, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DM. *Sarind gardurile M-ajungeau ştiapurile, De-mi îndoiau coastele Şi-mi frîngeau picioarele.* MARIAN, SA. 101, cf. ŞEZ. III, 89, com. din ZAGRA – NĂSĂUD, DR. III, 709, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 179, COMAN, GL., LEXIC REG. II, 77. ✦ (Regional ; în forma *ştip)* Prăjină cu cracană la un capăt, folosită pentru a sprijini scările lungi la culesul fructelor (Braşov). Com. I. PANŢU, cf. DR. III, 746. ✦ (Regional) Butuc (Balş). ALR II 6 406/876.

2. S. m. (Regional) Cotor de plantă rămas pe cîmp după cosit sau după secerat, ţ e a p ă ; ghimpe, spin. Cf. CLEMENS. *Desculţ prin ştepi de cosituri.* GORJAN, H. IV, 237/25. *După ce veni ursul la dînsul, se căzni pînă ce îi scoase şteapul.* ISPIRESCU, L. 326, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *În ziua de joia iepelor nu se lucrează, că e rău de înţepături : în mărăcini, ştepi, ştofleci.* MUSCEL, 30. *Ştepii de cucuruz de anţărţ... începură să pîrîie.* CONV. LIT. XLIV$_1$, 206, cf. TDRG, CHIRIŢESCU, GR. 255, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM. *S-a apropiat de ea călcînd cu grijă, să nu-i intre schepi în talpă.* V. ROM. noiembrie 1964, 16, cf. H IX 88. *Joacă şi bietu' popă cu barba prin noroaie şi prin ştepi, de-i plîngeai de milă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 249, cf. I. CR. V, 96, 375. *Mai împiedicîndu-se de paloş, mai înţepîndu-se în vreun şteap, nemeri la viezuina unei vulpi.* PLOPŞOR, C. 47, cf. DR. III, 709, 746. *Mi-a dat un şteap în picior.* CIAUŞANU, GL., cf. CV 1950, nr. 4, 38. *Mă îngimpă ştepi.* ALR I 1 358/865, cf. ib. 1207/679, FD I, 173, LEXIC REG. 31. *Ai grijă să nu calci în vreun şteap.* LEXIC REG. II, 54. *Mi-a dat un scheap în picior.* L. ROM. 1960, nr. 5, 36. *Nu mai pleca desculţ pe mirişte că sînt numai şteafuri.* UDRESCU, GL. ◇ F i g. *Nu mă slăbea din cangea privirilor iuţi şi puse pe gîlceavă, care... se înălţau iabraşe, în răscrucea nasului împuns cu ştepi aspri de păr.* KLOPŞTOCK, F. 276. ✦ P. a n a l. (Prin Munt.) Colţ de măsea. Cf. ALR II/I h 42/928, UDRESCU, GL.

3. S. n. (Regional, mai ales în Mold.) Bucată mare (dintr-un aliment). Cf. ŞEZ. V, 7. *Ia un şteap de mămăligă şi la drum!* I. CR. II, 80, cf. III, 219, DR. III, 709, COMAN, GL., CV 1950, nr. 4, 40, GLOSAR REG. *Şteap de unt.* UDRESCU, GL.

— Pl. : (m.) *ştepi* şi (n.) *şteapuri*. — Şi : (învechit) **ştap** (LEX. MARS. 137) subst., (regional) **şteaf** (pl. *şteafuri)* s. n., **ştep** s. m., **ştap** (ALR II/I MN 61, 4 202/574 ; pl. *ştapuri* ib.) s. n., **ştip** (CLEMENS, SCRIBAN, D., com. I. PANŢU, DR. III, 746) s. m., **ştreamp** (BUGNARIU, N.), **ştrap** (LEXIC REG. 15) s. n., **ştrep** (ib. 86) s. m., **steap** s. n.

— Din germ. **Stab** (săs. *štāf)*, scr. **štap.**— **Ştip** < săs. **stip.**

ŞTEAP² s. n. (Învechit, rar ; cu sens neprecizat, probabil) Vraf. *14 ştiapuri vapeluri, cîte 10 lei una* (a. 1824). IORGA, S. D. XXI, 198.
— Pl. : *şteapuri*.
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S t a p e l „vraf".

ŞTEAPALĂU s. m. (Regional ; depreciativ) Flăcău (Coverca—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.
— Pl. : *şteapalăi*.
— Cf. ş t e a p¹.

ŞTEARC s. n. v. **ştere²**.

ŞTEARS s. n. v. **şterţ¹**.

ŞTEARŢ s. n. v. **şterţ¹**.

ŞTEÁVĂ s. f. v. **ştevie**.

ŞTEÁZĂ¹ s. f. **1.** (Transilv. şi prin Bucov.) Piuă de bătut postav ; p. e x t. clădire în care se află instalată această piuă. Cf. D. BOGDAN, GL. 227, DDRF, TDRG. *Piua... se mai numeşte încă şi ştează.* PAMFILE, I. C. 305, cf. CADE, SCRIBAN, D. *După ce a fost ţesută, pănura este dusă la „ştează".* APOLZAN, P. I. 76, cf. 87, VICIU, GL. *Încep a si scuati :... tăti bichisurli omului din casî şî di pi-afarî, ştiadza, pkiua, muara, bălocu.* ŞEZ. II, 210, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 105, ALR I 239/61, 98, 249, 305, 308, 1 727/61, 98, 249, 251, 295, 298, 305, 308, ALR SN II h 497, GLOSAR REG. 70. ✦ P. r e s t r. (Prin Transilv.) Parte a ştezei¹ (**1**), în formă de cadă, în care se bate postavul. Cf. PAMFILE, I. C. 307.

2. (Bucov.) Instalaţie rudimentară, formată dintr-o îngrăditură circulară de lemn amenajată sub o cădere de apă, care serveşte la îngroşarea şi scămoşarea unor ţesături de lînă. Cf. SIMA, M., DR. IV, 466, ŞEZ. III, 89, com. MARIAN, A V 7, 8, 14, 28.

3. (Regional) Cădere de apă (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. GLOSAR REG.

4. (Regional) Stavilă la moară (Bicazul Ardelean—Piatra Neamţ). ALR I 1 843/573.

— Pl. : *şteze* şi *ştezi*. — Şi : **steázǎ** (pl. *steze* com. MARIAN) s. f. DDRF, com. MARIAN.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. IV, 466, unde se propune gr. *σχεδία* (dial. **σκεδία*). — Pentru sensurile 3, 4, cf. germ. S t a u s e e.

ŞTEÁZĂ² s. f. **1.** (Prin nord-vestul Olt. şi sud-estul Ban.) Stinghie ; leaţ. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, ALR SN II h 348/2, GL. OLT.

2. (Regional) Fuscel (la scară) (Globu—Orşova). Cf. CHEST. II 220/11.

3. (Regional) Băţ de lemn pe care se împletesc cu igliţa ochiurile de la mreajă (**I 1**) (Pecinişca—Băile Herculane). Cf. CONV. LIT. XXXIX, 1137, DR. IV, 467.
— Pl. : *şteze*.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. IV, 467, unde se propune lat. **scidia* < gr. **σχίδιον*. Pentru alte ipoteze, cf. CONV. LIT. XXXIX, 1137.

ŞTÉBLĂ s. f. v. **steblă**.

ŞTECÁIZ s. n. **1.** Bară rotundă de metal, cu un capăt în formă de daltă, folosită la sfredelirea manuală a cărbunelui sau a minereului. Cf. PAŞCA, GL., FD I, 177, LEXIC REG. 22.

2. Picon. Cf. FD I, 177.
— Pl. : *ştecaizuri*. — Şi : (regional) **şticáiz** (PAŞCA, GL.), **sticáis** (LEXIC REG. 22) s. n.
— Din germ. **Stecheisen**.

ŞTÉCĂL subst. **I.** S. f. (Regional ; în forma *şteclă)* Unealtă de fier pe care se bate cu ciocanul osia căruţei pentru a o rotunji (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

II. 1. S. n. (Prin Transilv.) Toc (la încălţăminte). Cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 88.

2. S. f. (Regional ; în forma *ştiocală)* Cataligă (Dobra—Deva). Cf. ALR SN V h 1 307/105.

— Pl. : *ştecăle*. — Şi : **ştéclă** (GLOSAR REG.), **ştiocálă** (ALR SN V h 1 307/105) s. f.
— Din germ. **Stöckel**.

ŞTECĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Ban.) A broda. Cf. COMAN, GL.
— Prez. ind. : ?
— Din magh. **stikkel**.

ŞTÉCĂR s. n. Piesă la capătul unui şnur electric, care face contactul cu reţeaua electrică (prin intermediul prizei de curent). V. f i ş ă. *Doctorul... băgă ştecărul în priză.* PREDA, R. 61, cf. DM. ◇ *Triplu ştecăr* = dispozitiv care permite racordarea simultană a trei ştecăre la aceeaşi priză de curent.

– Pronunţat şi: *ştecher*. — Pl.: *ştecăre*.
— Din germ. **Stecker.**

ŞTECĂRÁIE s. f. v. **şticărai.**

ŞTÉCLĂ s. f. v. **ştecăl.**

ŞTECUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Transilv.; complementul indică araci) A înfige în pămînt. Cf. H XVII 226. *Mă duc să ştecuiesc parii de vie.* PAŞCA, GL. ◇ A b s o l. *Primăvara, cînd se împlîntă parii la viţă, se zice că ştecuiesc.* Com. din RĂHĂU — SEBEŞ.
— Prez. ind.: *ştecuiesc*.
— Din germ. **stecken.**

ŞTECUÍT s. n. (Prin Transilv.) Arăcit. Cf. A II 6, CL 1961, 130.
— V. **ştecui.**

ŞTEFÁNĂ s. f. (Regional) Ştefănie. Cf. PAMFILE, A. R. 260.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. n. pr. Ş t e f a n.

ŞTEFĂNÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Regional) A fura cu îndemînare (Hălăngeşti — Tîrgu Jiu). Cf. I. CR. VI, 313.
2. (Prin Olt.; în e x p r.) **A o ştefăni** = a o şterge, v. ş t e r g e (**I 1**). *Ştefăneşte-o mai repede...!* ARH. OLT. XXI, 275, cf. LEXIC REG. 38.
— Prez. ind.: *ştefănesc*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTEFĂNÍE s. f. (Regional) Lovitură dată cuiva cu palma[1] (**1**) (regional) ştefană (Bistriţa). Cf. PAŞCA, GL.
— Pl.: *ştefănii*.
— Etimologia necunoscută. Cf. n. pr. Ş t e f a n.

ŞTÉGURĂ s. f. v. **ştergură[1].**

ŞTÉIER s. n. v. **ştaier[2].**

ŞTEIG s. m. v. **şteline.**

ŞTEING s. m. v. **şteline.**

ŞTEJÁR s. m. v. **stejar.**

ŞTEL subst. v. **ştir[5].**

ŞTELÁ vb. I. R e f l. (Prin Transilv.) A pleca repede şi pe furiş. Cf. SIMA, M. *Tot vine la găini; cînd era să pun mîna pe el, s-o ştelat.* VICIU, GL.
— Prez. ind.: *ştelez*.
— Din germ. **stehlen.**

ŞTÉLĂ s. f. (Regional) Păduche de găină, v. p ă d u c h e (**I 2 e**) *(Dermanysus avium)* (Cîlnic — Sebeş). A II 12.
— Pl.: *ştele*.
— Etimologia necunoscută. Cf. s t e l n i ţ ă.

ŞTELĂLUÍ vb. IV v. **schelălăi.**

ŞTELEÁP subst. (Regional) Bicicletă (Marginea — Rădăuţi). ALR SN III h 866/386.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞTELGÁRI s. n. v. **ştergar.**

ŞTELINC s. m. (Transilv.) Cal cu o pată albă pe frunte. Cf. CHEST. I 61/19, 34, 38, 39, 40, 41, 43.
— Accentul necunoscut; — Pl.: *ştelinci*. — Şi: **şteing** (accentul necunoscut; CHEST. I 61/19), **şteig** (accentul necunoscut; ib. I 61/34), **steig** (accentul necunoscut; ib.) s. m.
— Etimologia necunoscută. Cf. s t e i.

ŞTÉLMAS s. n. (Regional) **1.** Colţar cu limbă (Dobra — Deva). ALR II 6 649/105,
2. (În forma *ştelmos*) Zgîrieci (Mihăileni — Miercurea Ciuc). ALR II 6 675/574.
— Pl.: *ştelmasuri*. — Şi: **ştélmos** s. n. ALR II 6 649/105, 6 675/574.
— Din germ. **Stellmass** „dimensiune de reglare".

ŞTÉLMOS s. n. v. **ştelmas.**

ŞTELŢ s. n. v. **şterţ[1].**

ŞTELÚNC s. n. v. **ştelung.**

ŞTELÚNG s. n. (Prin Ban., Transilv. şi Bucov.) Tranşee militară. Cf. ARH. OLT. III, 392, ALR SN IV h 966, LEXIC REG. 110.
— Pl.: *ştelunguri*. — Şi: **ştelúngăr** (ALR SN IV h 966/95), **ştelúnc** (ib. h 966/386; accentuat şi *ştélunc* LEXIC REG. 110), **ştălúng** (ARH. OLT. III, 392) s. n.
— Din germ. **Stellung.**

ŞTELÚNGĂR s. n. v. **ştelung.**

ŞTEMÁIZĂN s. n. (Regional) Daltă mică de tîmplărie (Hangu — Piatra Neamţ). GLOSAR REG.
— Pl.: *ştemaizăne*.
— Din germ. **Stemmeisen.**

ŞTÉMĂ[1] s. f. v. **ştim.**

ŞTÉMĂ[2] s. f. v. **ştimă[2].**

ŞTEMP s. m. v. **şteamp[1].**

ŞTEMPÁR s. m. Lucrător la un şteamp[2] (**1**). Cf. LB, TDRG, CADE, DM. *Cîtu-i ştempariu de rău, Mai fălos ca un birău.* POP., ap. GCR II, 223, cf. JAHRESBER. X, 211.
— Pl.: *ştempari*.
— **Şteamp[2]** + suf. *-ar*.

ŞTEMPĂLUÍ vb. IV v. **ştemplui.**

ŞTEMPĂLUÍT, -Ă adj. v. **ştempluit.**

ŞTÉMPĂR s. n. (Prin Transilv.) Proptea de lemn folosită ca parte componentă a unui şteamp[2] (**1**). Cf. LTR[2] XVII, 51.
— Pl.: ?
— Cf. germ. S t a m p f e r.

ŞTEMPĂRÍ vb. IV. I n t r a n z. A practica meseria de ştempar. Cf. TDRG, DM. *De mai ştempărea un an, O vedeam şi cu vigan.* POP., ap. GCR II, 225.
— Prez. ind.: *ştempăresc*.
— V. **ştempar.**

ŞTEMPĂRÍŢĂ s. f. Soţie de ştempar. Cf. LB 668, TDRG, DM, GCR II, 224, JAHRESBER. X, 221. *Ştempăriţa, cît de rea, Vinde aur pe la vecini Cu galbeni cît de puţini.* FRÎNCU-CANDREA, M. 35.
— Pl.: *ştempăriţe*.
— **Ştempar** + suf. *-iţă*.

ŞTÉMPEL s. n. **I. 1.** (Transilv., prin Maram. şi Bucov.) Ştampilă[1] (**1**). *Vexelile... s-au obicinuit în Austria a fi stempăluite cu stempelu (pecetea) stăpinirii.* NICHIFOR, P. 75/5, cf. ALR SN IV h 987, LEXIC REG. II, 54.
2. (Învechit şi regional) Ştampilă[1] (**2**). Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D. *Maria Tereza cu ştempelul în mînă.* DAVIDOGLU, M. 67, cf. LEXIC REG. II, 54.
3. (Ban., Transilv., prin Maram. şi Bucov.) Timbru, marcă[1]. Cf. COMAN, GL., ALR SN III h 875, FD I, 202. *A pus ştempere pe scrisoare.* MAT. DIALECT. I, 193, cf. 96, GLOSAR REG., TEAHA, C. N. 128.
4. (Regional) Copac marcat, care constituie semnul de hotar dintre două parchete de pădure (Gura Haitii — Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 170.
II. 1. (Învechit; în forma *stempel*) Poanson. Cf. STAMATI, D.

2. (Tipogr.) Vîrf de oţel gravat cu care turnătorul de litere bate matriţa în aramă; patriţă (2). Cf. PANN, în CONTRIBUŢII, I, 27, ISPIRESCU, în L. ROM. 1965, 254, G. IONESCU, C. T. 412, V. MOLIN, V. T. 79, DM.

III. (În exploatarea lemnului) 1. (Regional) Fiecare dintre proptelele de lemn pe care se sprijină ulucul în porţiunile de teren accidentat (Vişeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 84.

2. (Prin vestul Transilv.) Poarta stăvilarului. Cf. CL 1961, 130.

— Pl.: *ştempele* şi (regional) *ştemple* (ALR SN III h 875/386, IV h 897/385). — Şi: (învechit) **ştémplu** (V. MOLIN, V. T. 79; pl. *ştempli* PANN, în CONTRIBUŢII, I, 27) s. m., **stémplu** (ISPIRESCU, în L. ROM. 1965, 326, G. IONESCU, C. T. 412) subst., (regional) **ştémper**, **şteámpăr** (ALR SN III h 875/833) s. n., **şteámplă** (ib. h 875, TEAHA, C. N. 270; pl. *ştemple* ALR SN III h 875), **ştámplă** (ib. h 875, IV h 987, TEAHA, C. N. 128; pl. *ştemple* ALR SN III h 875, IV h 987) s. f., **stímpel** (JAHRESBER. X, 210), **stímpil** (ib.), (învechit, rar) **stémpel** subst.

— Din germ. **Stempel.**

ŞTEMPELÁ vb. I v. **ştemplui.**

ŞTEMPELÍ vb. IV v. **ştemplui.**

ŞTÉMPER s. n. v. **ştempel.**

ŞTÉMPLU s. m. v. **ştempel.**

ŞTEMPLUÍ vb. IV. Tranz. 1. (Învechit şi regional; complementul indică documente, mărfuri etc.) A ştampila (1). *Vexelile... s-au obicinuit în Austria a fi stempăluite cu stempelu (pecetea) stăpînirii.* NICHIFOR, P. 75/5, cf. DM. *Cărţile ne ştempelea, Că sîntem buni a pleca În ţară-n America.* BÎRLEA, B. 82, cf. LEXIC REG. II, 54.

2. (Regional; în forma *ştempela;* complementul indică arbori) A marca (2) (Poiana Stampei—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 125, 170.

— Prez. ind.: *ştempluiesc.* — Şi: (învechit) **stempăluí**, (regional) **ştempăluí** (LEXIC REG. II, 54), **ştempelí** vb. IV, **ştempelá** (ARVINTE, TERM. 125, 170) vb. I.

— Din germ. **stempeln.**

ŞTEMPLUÍT, -Ă adj. (Învechit şi regional) Ştampilat. *Am văzut porunca scrisă pe hîrtie ştempluită.* NEGRUZZI, S. III, 199, cf. DM, LEXIC REG. II, 54.

— Pl.: *ştempluiţi, -te.* — Şi: (regional) **ştempăluít, -ă** adj. LEXIC REG. II, 54.

— V. **ştemplui.**

ŞTEMPUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Transilv.; complementul indică minereu aurifer) 1. A sfărîma cu ajutorul şteampului[1] (2). Cf. LM.

2. A sfărîma cu ajutorul şteampului[1] (1). Cf. LM.

— Prez. ind.: ? — Şi: **stempuí** vb. IV LM.

— Din germ. **stampfen.**

ŞTEMŢ s. m. v. **şteamp[1].**

ŞTEMUÍ vb. IV. Tranz. 1. (Complementul indică porţiunile sudate sau nituite ale unor bucăţi de tablă, ale unor piese etc.) A ciocăni sau a presa în vederea obţinerii unei îmbinări omogene şi etanşe. *După sudare, cusătura se ştemuieşte cu un ciocan pentru a o face mai omogenă.* ORBONAŞ, MEC. 399. *Pentru o bună etanşare, muchiile tolelor sau ale ecliselor trebuiesc ştemuite.* SOARE, MAŞ. 56, cf. DM.

2. (Regional) A dăltui (Hangu—Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *ştemuiesc.*

— Din germ. **stemmen.**

ŞTEMUÍRE s. f. Acţiunea de a ştemui (1) şi rezultatul ei; matare, ştemuit. *Fixare a pieselor prin ştemuire.* ORBONAŞ, MEC. 200, cf. SOARE, MAŞ. 56, DT, LTR[2], DP, DM, DER.

— Pl.: *ştemuiri.*

— V. **ştemui.**

ŞTEMUÍT s. n. Ştemuire. *Pana ciocanului serveşte la îndoit şi la matare (ştemuit).* IOANOVICI, TEHN. 211.

— V. **ştemui.**

ŞTEMUITÓR s. m., s. n. 1. S. m. Muncitor care ştemuieşte (1). Cf. NOM. PROF. 22. *Ştemuitor naval.* LEG. EC. PL. 291, cf. DM.

2. S. n. Unealtă de metal de forma unei dalte folosită la ştemuire. Cf. DT, LTR[2], DP, DER IV, 590.

— Pronunţat: *-mu-i-.* — Pl.: (1) *ştemuitori,* (2) *ştemuitoare.* — Şi: (rar) **stemuitór** s. m., s. n.

— **Ştemui** + suf. *-tor.*

ŞTENÁP s. m. (Prin Olt., Ban. şi sud-vestul Transilv.) Par[1] (1), stîlp. Cf. LIUBA-IANA, M. 71, SCRIBAN, D., DM, com. din ORAVIŢA, DR. III, 1088, CV 1949, nr. 9, 33, CHEST. II 102/45, ALRM II/I h 299/848, 359/848, FD I, 157.

— Pl.: *ştenapi.* — Şi: **şteneáp** (SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 9, 33, LEXIC REG. 50, 57; pl. *ştenepi* SCRIBAN, D., CHEST. II 102/45, ALR II/I h 267/848, MN 125, 3 838/848, 126, 3 840/848, LEXIC REG. 57 şi n. *ştenepe* LEXIC REG. 50), **steneáp** (DR. III, 1088), **stenép** (L. ROM. 1960, nr. 5, 36) s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t e a m p[1].

ŞTEND s. n. v. **şteand.**

ŞTENDÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre oameni) Foarte gras (Voiniceni—Tîrgu Mureş). Cf. BUL. FIL. VII-VIII, 369, ALR II/I MN 49, 2 266/235.

— Pl.: *ştendoşi, -oase.*

— **Şteand** + suf. *-os.*

ŞTENDULÉŢ s. n. (Prin nordul Munt.) Diminutiv al lui ş t e a n d (1). Cf. PAMFILE, I. C. 167, PASCU, S. 318, VICIU, GL. 24, GR. S. IV, 134.

— Pl.: *ştenduleţe.*

— **Şteand** + suf. *-uleţ.*

ŞTENEÁP s. m. v. **ştenap.**

ŞTEOMPÉI subst. (pl.) (Regional) Cotoare de plante rămase pe cîmp după cosit sau după secerat (Vulcan). Cf. FD I, 173.

— De la **ştiomp.**

ŞTEOPLEÁG s. n. v. **ştopleag.**

ŞTEOVÎLCĂ s. f. (Regional) Cădere de apă (Borca—Borsec). Cf. CHEST. IV 43/569.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t i o b î l c.

ŞTEP s. m. v. **şteap[1].**

ŞTEPELEÁG s. m. v. **ştopleag.**

ŞTEPLEÁG[1] s. n. v. **ştiuleag.**

ŞTEPLEÁG[2] s. n. v. **ştopleag.**

ŞTEPLEÁGĂ s. f. v. **ştopleag.**

ŞTEPLÉTE s. m. (Regional) Aşchie (Rîmnicu Vîlcea), LEXIC REG. 86.

— Pl.: *ştepleţi.*

— De la **şteap[1].**

ŞTEPLOÁŃE s. f. (Regional) Scîndura din partea de jos a pervazului ferestrei (Jupa—Caransebeş). Cf. CHEST. II 180/7.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t a f l ă.

ŞTEPUÍ vb. IV v. **ştipui.**

ŞTEPURÍ vb. IV. T r a n z. (Regional ; complementul indică fructe) A da jos din pomi folosindu-se de şteapuri[1] (**1**). Com. din ZAGRA—NĂSĂUD.
— Prez. ind. : *ştepuresc.*
— De la **şteap[1]**.

ŞTERC[1] s. n. (Învechit) Gunoi, impuritate. *Nu vede ştercul în ochiul altuia, ce vedzi bîrna den ochiul tău* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 463/21. *Făţarnice, ia întăi bîrna de în ochiul tău şi atunce caută de ia ştercul de în ochiul fratelui tău.* CORESI, TETR. 129, cf. COD. TOD. 219, N. TEST. (1648), 9^{r}/21, CHEIA ÎN. 56^{v}/23. *Vedea ştercul în ochiul turcilor, iară bîrna în ochii sei nu vedea.* N. COSTIN, LET. IA, 86/34, cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 425, LB, ISER, POLIZU, CIHAC, I, 263, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., PUŞCARIU, ET. WB., TDRG, DHLR II, 501, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, BUL. FIL. III, 36, SCRIBAN, D., SCL 1960, 609. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. ,,de") *Mentea noastră să nu o orbim cu ştercuri de păcate.* VARLAAM, C. 162.
— Pl. : *ştercuri.* — Şi : **stere** s. n. LM, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Lat. **stercus, -oris.**

ŞTERC[2] s. n. (Transilv. şi prin Mold.) Scrobeală. Cf. LB, ISER, LM, DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. X, 211, com. din BRAŞOV, ALR SN IV h 1230.
— Pl. : *ştercuri.* — Şi : **şteare** (com. din BRAŞOV), **sterc** (BARCIANU) s. n.
— Din germ. **Stärke.**

ŞTERC[3] s. n. v. **şterţ[1]**.

ŞTÉRCĂ s. f. v. **ştircă.**

ŞTERCI s. n. v. **şterţ[1]**.

ŞTERCUÍ vb. IV v. **ştircui.**

ŞTERCUMĂ s. f. (Prin Transilv. şi Bucov.) Latrină. Cf. DDRF.
— Accentul necunoscut. — Pl. : ?
— Cf. ş t e r c[1].

ŞTÉRE s. f. v. **ştire.**

ŞTEREGÍE s. f. v. **steregie.**

ŞTEREGOÁIE s. f. v. **stirigoaie.**

ŞTERF subst. (Regional ; cu sens neprecizat, probabil) Cadavru. *Şmecherul de băietan apăsă pe bumb, şi în loc să cadă el în cuptor, căzu hîzania de babă. Cînd veniră cosaşii, baba nicăiri ; cînd ei căutară de mîncare, găsiră şterful babei în cuptor şi-l mîncară.* ŞEZ. II, 26.
- Pl. : ?
— Etimologia necunoscută. Cf. s t î r v.

ŞTERGÁR s. n. **1.** Bucată dreptunghiulară de ţesătură din in, bumbac, borangic etc., adesea împodobită cu alesături, broderii sau franjuri, folosită la ştersul mîinilor, al feţei sau al corpului (după spălare) sau ca podoabă în casele ţărăneşti, ca obiect de dar simbolic etc. ; (regional) ştergură[1] (**1**). V. ş e r v e t (**2**), p r o s o p, c h i n d e u, m e r i n d a r e[1], ş t e r g ă t o r (**1**). *5 ştergare* (a. 1760). IORGA, B. R. 224, cf. MAN. GÖTT. 135, KLEIN, D. 430, LB. *Le-au adus apă de spălat şi un ştergari foarte alb.* BĂRAC, ap. TDRG. *Leagă în vîrful săneţii un stergar alb.* NEGRUZZI, S. I, 173, cf. POLIZU. *Leagă banii daţi arvună în colţu ştergarului.* JIPESCU, O. 148. *Bordeiele lor* [erau] *împodobite... cu ştergare cusute.* ODOBESCU, S. III, 570. *Ia să-ţi leg ochii şi urechile c-un ştergar, dacă vrei să mai trăieşti.* CREANGĂ, P. 54, cf. CARAGIALE, O. IV, 383. *Ştergarele erau de mătase.* ISPIRESCU, L. 38. *Ştergare de cîlţi, de dus mîncare la cîmp.* SEVASTOS, N. 46. *Aduce şi mireasa un ştergar sau o mîniştergură nouă pentru nună.* MARIAN, NU. 670, cf. COŞBUC, P. II, 46, BARCIANU, ALEXI, W., PUŞCARIU, ET. WB. 150. *Se mai fac... ştergare ordinare pentru şters pe ochi.* PAMFILE, I. C. 282. *Ne pomenirăm cu patru inşi c-un ştergar alb în vîrful suliţii.* DELAVRANCEA, O. II, 29. *Ştergare de burangic, lăvicere.* HOGAŞ, DR. I, 113. *I s-a umflat obrazul şi s-a legat... cu un ştergar.* GALACTION, O. 87. [Ordonanţa] *aştepta cu ştergarul pe umăr.* BRĂESCU, V. 47. *Pe pereţi se agaţă... ştergări alese frumos.* PRIBEAGUL, P. R. 31. *Mămăliga era răsturnată pe un ştergar de cînepă.* SADOVEANU, O. VIII, 417, cf. BL X, 111. *Icoane încadrate în ştergare.* CAMIL PETRESCU, O. II, 662. *Am adus un ştergar curat.* STANCU, R. A. I, 91. *Pe un ştergar vărgat — caş alb ca zăpada.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 807. *Ştergarele albe... împodobeau icoanele.* PAS, Z. I, 26. *A smuls ştergarul de la icoane.* GALAN, Z. R. 237. *Rînduise totul în dulap : ştergările pentru preoţi şi dieci.* T. POPOVICI, SE. 48, cf. H I 385, II 81, 222, XII 174. *Îţi leagă ochii c-un ştergar.* SBIERA, P. 272. *M-a dăruit şi pe mine cu un ştergar* [la nuntă]. ŞEZ. VIII, 134, cf. GRAIUL, I, 546. *Cînd s-a înmoiat* [cheagul] *îl turnăm într-o ştergare şi-l stoarcem.* CHEST. V 80/100, cf. 61/20, ALR I 1 956/387, 554, 700, 798, 990, ALR II 4 123/47, 102, 192, 219, 228, 235, 365, 386, 605, 762, 833, ALR SN II h 491, A II 12, III 3, 4, 16, 17, V 14, 15, 17, VI 26, IX 4, L. ROM. 1962, nr. 1, 100. *Fieşcare cu ştergaru lui, cu farfuria lui, dinaintea lui.* C. BÎRLEA, A. P. I, 166. *Am un stergar vărgat Peste Dunăre-aruncat* (Curcubeul). TEODORESCU, P. P. 225, cf. GOROVEI, C. 123. ◇ F i g. *Soare,... pardoseşti pămîntul cu covoare, Ştergare şi peşchire.* ARGHEZI, VERS. 512.

2. Năframă (**I 1**). *Femeile îşi înfăşură capul cu un ştergar, a căruia capete atîrnă dinapoi.* NEGRUZZI, S. I, 308. *Femeile se ocupă... cu facerea burungiucului ce-l întrebuinţează la ştergare şi cămăşi.* I. IONESCU, P. 391, cf. BARONZI, L. 95. *În ştergar şi în cătrinţă merge-o sprintenă română.* ALECSANDRI, POEZII, 64. *El ştergarul i-l desprinde şi-l împinge lin la vale.* EMINESCU, O. I, 84. *Cu ştergarul în cap, ea nici nu simte vremea lui cuptor.* SLAVICI, N. I, 34. *Să iei tu basmaua mea... şi eu ştergarul cel vărgăţel.* ISPIRESCU, L. 95. *Să-mbrobod faţa ta-n ştergar cernit.* VLAHUŢĂ, P. 22. *Mai leagă... un ştergar sau tulpan.* MARIAN, NA. 174, cf. DDRF. *Babele poartă catrinţă şi ştergar.* ŞEZ. IV, 17, cf. DAMÉ, T.$_{2}$, 59, TDRG. *Ştergarele de cap se fac din bumbac cu vrîste.* PAMFILE, I. C. 284. *Femeile au pe cap un ,,ştergari" ţesut din bumbac.* DIACONU, VR. LIX. *Babe cu conci înalt şi cu ştergare.* SADOVEANU, O. XIII, 33, cf. APOLZAN, P. I. 116. *Neveste cu stergari.* ALECSANDRI, P. P. 39, cf. H IV 12, XIV 309, ALR I 1 876/594, 770, 776, 790, 805, 896, ALR II 3 352/414, 531, 551. *Copile de gospodar şi neveste cu ştergar.* FOLC. MOLD. I, 305.
— Pl. : *ştergare* şi (regional) *ştergaruri* (ALR I 1 956/700, 990). — Şi : (regional) **ştergáre** (pl. *ştergări*) s. f., **ştelgári** (ALR I 1 956/798, ALR II 3 352/551), **stergár** s. n.
— **Şterge** + suf. *-ar.*

ŞTERGÁRE s. f. v. **ştergar.**

ŞTERGĂRÁŞ s. n. (Popular) Ştergărel. Cf. DL, com. MARIAN.
— Pl. : *ştergăraşe.*
— **Ştergar** + suf. *-aş.*

ŞTERGĂRÉL s. n. (Popular) Diminutiv al lui ş t e r g a r (**1**); (popular) ştergăraş. Cf. PASCU, S. 144, CADE, DL, DM, ALR I 1 956/772. *Ştergărel vărgat, Pe culme-aruncat* (Curcubeul). GOROVEI, C. 123.
— Pl. : *ştergărele.*
— **Ştergar** + suf. *-el.*

ŞTERGĂRÍ vb. IV. R e f l. (Într-o poezie populară) A se şterge (**I 1**). *Din chica ce mi-a crescut Mi-am făcut De aşternut, Cu barba m-am învelit, Cu mustăţi m-am ştergărit.* TEODORESCU, P. P. 518.
— Prez. ind. : *ştergăresc.*
— V. **ştergar.**

ŞTERGĂTÓR, -OÁRE subst. **I. 1.** S. n., s. f. (Învechit şi regional, mai ales în Transilv. şi Maram.) Prosop. *Scula-să de la cină... şi luînd ştergătoriul, să încinse.* N. TEST. (1648), $123^{v}/32$. *Puse apă în spălătoare, şi începu a spăla picioarele ucenicilor şi a şterge cu ştergătoarea ce era încins.* id. ib. 123ᵛ/34. *Mahramele şi ştergătorile lui Pavel gonea toată boala... de la trupurile bolnavilor.* ANTIM, P. 204, cf. KLEIN, D. 425, CLEMENS, PONTBRIANT, D., GHEŢIE, R. M., LM. *Atunce voi veni, cînd mi-i aduce feredeu... şi... ştergătoare.* RETEGANUL, P. III, 23. *Harnică-i muierea mea, Că din cincizeci de fuioare Mi-a făcut o ştergătoare.* HODOŞ, C. 90. *Din tort să ţese şi ştergătoare... cu ciucuri împletiţi la capete.* BREBENEL, GR. P. *La casa cu ştergători Dracul vede peţitori.* BUD, P. P. 61, cf. VARONE, J. R. 66, ALR I 1 956/35, 166, 283, 341, 343, 345, 351, 354, ALR II 4 123/53, 95, 130, 219, 362, 574, A I 12, 34, FOLC. TRANSILV. I, 58. ✦ (Prin Maram.) Năframă (**I 1**). Cf. CADE. *Am băut şi nu-s dătoare, Am băut o ştergătoare.* BÎRLEA, C. P. 289.

2. S. n., s. f. Cîrpă de şters. Cf. POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

3. S. f. Bucată de ţesătură sau împletitură de papură[1], de sfoară etc., pusă la intrarea unei clădiri, a unei locuinţe etc., de care se şterge încălţămintea. Cf. RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D. *Lîngă prag, sta întinsă o ştergătoare de picioare împletită în papură.* V. ROM. ianuarie 1956, 69. *Au multă răspîndire, abundă, ştergătoarele de picioare.* TUDORAN, O. 167, cf. DL, DM.

4. S. f. (Mold. şi prin nord-estul Munt.) Fiecare dintre cele două scînduri mobile, prinse de stîlpii ce mărginesc deschizătura de la strungă prin care trec oile la muls. Cf. TDRG, STOIAN, PĂST. 48, VUIA, PĂST. 37, 40, CHEST. V 8/46, 49, 84, 88, 50/49, ALR I 1 797/394, 540, GLOSAR REG. ✦ P. e x t. (Prin Mold.) Deschizătură de la strungă, pe unde trec oile la muls. CHEST. V 52/24.

5. S. n. Aparat format din una sau două palete cu muchie de cauciuc, care, acţionate de un motor sau, mai rar, manual, şterg parbrizul unui autovehicul. Cf. LTR[2], DL, DM.

6. S. n. Perie cilindrică cu care se curăţă ţeava tunului. Cf. DL, DM.

II. S. m. şi f. (Rar) Persoană care se ocupă cu curăţatul hainelor. Cf. CIHAC, I, 276, LM. *Precupeţ, vînzător de mărunţişuri,... apoi croitor şi ştergător de pete într-o ulicioară tristă din Ieşi — toate le încercase.* CARAGIALE, O. I, 54, cf. III, 205, CADE, DL, DM.

— Pl.: *ştergători, -oare.* — Şi: (regional) **ştărgatoáre** (ALR II 4 123/95) s. f., **ştărgatór** (ib.) s. n.

— **Şterge** + suf. *-(ă)tor.*

ŞTERGĂTÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Ştergere (**1**). Cf. POLIZU, CIHAC, I, 276.

— Pl.: *ştergături.*

— **Şterge** + suf. *-ătură.*

ŞTÉRGE vb. III. **I. 1.** T r a n z. (Complementul indică obiecte, părţi ale corpului etc.) A freca (uşor) pentru a înlătura de pe suprafaţă un lichid care o umezeşte sau o substanţă străină care o acoperă. Cf. ST. LEX. $170^{r4}/18$, GCR I, 346/20, ANON. CAR., LEX. MARS. 204, CLEMENS, MOLNAR, 4, LB, VALIAN, V., I. IONESCU, C. 3/18, ISER, POLIZU. *Vicleana femeie scoase o gevrea albă... şi îşi şterse ochii.* FILIMON, O. I, 221, cf. PONTBRIANT, D., ALECSANDRI, O. P. 14, COSTINESCU, CIHAC, I, 275, LM. *Şterge-ţi ochii, nu mai plînge!* EMINESCU, O. I, 30, cf. IV, 37. *Îşi luă ochelarii şi, scoţîndu-şi batista..., îi şterse.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 10, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Bărbaţii ciocniră paharele..., beură, îşi şterseră mustăţile.* AGÎRBICEANU, A. 525, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ţi-am şters năsucul de cînd erai atîtica.* C. PETRESCU, C. V. 83. *Badea Ghiţă şi-a şters genele umede.* SADOVEANU, O. XVIII, 128, cf. XV, 325, SCRIBAN, D. *Nu mai plînge-atît, Şterge-ţi ochii.* I. BARBU, O. 89. *Apoi îşi şterse brusc ochii.* CĂLINESCU, E. O. II, 48. *Îşi turnă în palmă din ulciorul cu apă şi începu să-şi şteargă feţişoara.* CAMIL PETRESCU, O. II, 384, cf. III, 216. *Tăcu soră-mea şi îşi şterse ochii.* STANCU, R. A. II, 95. *Se face că şterge fotografia.* H. LOVINESCU, T. 122, cf. ŞEZ. II, 195. ◇ (Cu determinări introduse prin prep. „de" care indică materia îndepărtată) *Vino de... mă şterge de cenuşe.* ISPIRESCU, L. 348. *Ştergeam de sînge spada.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 53. *Îşi şterse obrajii de lăcrimi.* DELAVRANCEA, H. T. 79. *Îşi şterse fruntea de sudoare.* SADOVEANU, O. V, 109. *Îşi şterse ochii de lacrimi.* BART, E. 242. *Îşi şterse mîna de sînge.* CAMIL PETRESCU, O. III, 389. *Şterge ranele de sînge.* ALECSANDRI, P. P. 315. *Să-mi şterg guriţa de vin.* TEODORESCU, P. P. 167. *Şterse scaunele şi mesele de praf.* RETEGANUL, P. IV, 5. *Să-mi şterg faţa de sudoare Şi ochii de lăcrămioare.* FOLC. MOLD. II, 143. ◇ (Cu un complement instrumental, introdus prin prep. „cu") *Ştersease picioarele lui cu părul ei.* CORESI, EV. 94. *Ştersease picioarele svinţiei sale cu părul ei* (a. 1669). GCR I, 186/34. *Le şteargе bine cu o cîrpă uscată* (a. 1749). id. ib. II, 46/18. *Vine încet ştergîndu-şi ochii negri cu şorţul alb.* CARAGIALE, O. III, 254. *De ce-ţi ştergi ochii cu cămaşa, — Ori plîngi, vecine Niculaie?* GOGA, P. 22. *Îşi şterse ochii cu batista.* AGÎRBICEANU, A. 32. *Aşa-i că ţi-s dragă? zise ea ştergîndu-şi ochii cu dosul amînduror mînilor.* HOGAŞ, DR. I, 182. *Isprăvise băutura şi-şi ştergea mustăţile cafenii cu dosul palmei.* REBREANU, R. I, 135. *Slujitorii... ştergeau cu şervete mînile întinse peste umăr.* SADOVEANU, O. XIII, 38. *Se repezi înspăimîntat în jos pe scări, ştergîndu-şi mîna cu poalele redingotei.* BART, S. M. 46. *Ştergea... portocalele cu un peşchir alb.* ARGHEZI, P. T. 117. *Nici gînd n-are... să şteargă tabla cu buretele, ca să rămînă luciul negru şi umed.* BLAGA, H. 128. *Începu să-şi şteargă ochii cu basmaua roşie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 692. *Îşi şterge ochii cu pumnul.* H. LOVINESCU, T. 231. *Şi-a şters faţa cu mîneca.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 42. *Cu batista să-mi şterg faţa.* FOLC. MOLD. II, 143. (A b s o l.) *Începu a spăla picioarele ucenicilor şi a şteargе cu ştergătoarea ce era încins.* N. TEST. (1648), $123^{v}/34$. ◇ (Cu un complement indirect introdus prin prep. „de" sau, rar, „pe") *Unii şterg de iarba udă cîte-o sabie-ncruntată.* COŞBUC, P. II, 74. *Îşi spălă mînile şi le şterse de poala cămeşii.* HOGAŞ, DR. I, 200. *A şters-o de mîneca hainei.* SAHIA, N. 69. *Bătrînul s-a grăbit să-şi şteargă degetele-i negre de turul şalvarilor.* SADOVEANU, O. XVI, 26. *Şi-au şters îndelung încălţările pe rogojina din cerdac.* id. ib. XVIII, 291. ◇ E x p r. (Familiar) **A şterge putina sau a o şterge (la fugă sau la picior, la sănătoasa, englezeşte)** = a pleca repede (şi pe neobservate). Cf. POLIZU, CIHAC, I, 276. *Să-l ţină zi şi noapte sub de aproape pază, nu cumva s-o şteargă înainte de sorocul plăţilor.* CARAGIALE, O. II, 231. *Pe la miez de noapte... o şterse din casa tatălui său.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Încălecă şi o şterse la sănătoasa, luîndu-şi rămas bun.* DELAVRANCEA, S. 242. *Îţi iei catrafusele şi o ştergi.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 92. *Ea o şterge la picior.* SEVASTOS, N. 272, cf. DDRF, BARCIANU. *Voise să dea bici cailor şi s-o şteargă şi el.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 184, cf. 17. *După liberare... a şters-o frumuşel în lume.* DUNĂREANU, CH. 9. *O şterg de-acasă frumuşel.* IOSIF, PATR. 16. *Tovarăşul meu, folosindu-se de încurcătura mea..., o ştersese.* HOGAŞ, DR. I, 135. *În învălmăşeală fata o ştersese acasă.* REBREANU, I. 29, cf. id. NUV. 316, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Sacagiul a şters-o repede cu gloaba.* STĂNOIU, C. I. 139. *Un moment mi-a venit s-o şterg.* BRĂESCU, A. 168, cf. 113. *Într-o noapte au şters-o pe ascuns.* BART, E. 277, cf. BUL. FIL. IV, 148, VII—VIII, 254, IORDAN, L. R. A. 492. *Am şters-o prin sat.* MOROIANU, S. 56, cf. SCRIBAN, D., BL XV, 13. *S-o ştergem! îi strigă unchiaşul.* ARGHEZI, S. V, 59. *Cînd am văzut cum stau lucrurile, am şters-o.* CAMIL PETRESCU, O. III, 169. *Cum se termină războiul, o şterg spre America.* STANCU, R. A. I, 305, cf. 374. *S-o ştergem englezeşte, propuse doctorul.* VINEA, L. I, 32, cf. II, 132. *Pandele a şters putina.* T. POPOVICI, S. 134, cf. 296. *S-a înţeles cu muierea s-o şteargă de acolo.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 43. *Au şters-o*

pe nevăzute. SBIERA, P. 147, cf. 262. *O șters-o la fugă.* ALR SN V h 1 429/219. *O iau din loc ș-o șterg acasă.* FOLC. MOLD. II, 345, cf. ZANNE, P. II, 746, III, 275, V, 529. (Cu topica inversată) *Văzînd treaba cum merge, Căutai puțin-a șterge.* MARIAN, SA. 101. (La imperativ, glumeț sau cu nuanță depreciativă) *Fetelor, ștergeți-o!... Cît mai e vreme.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 86, cf. IORDAN, STIL. 54. *Nu vreau să vin!... Și cu asta, basta! Șterge-o de-aici!* VINEA, L. I, 411. (Rar) **A-și șterge nasul cu mîneca** v. m î n e c ă[1] **(1).** (Rar) **A-și șterge mîinile** = a-și declina răspunderea. Cf. LM. ◇ R e f l. *Își ridica șorțul și se ștergea la nas.* CARAGIALE, O. III, 163. *Își scoate batista și se șterge pe degete.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 105. *Se scoală, se șterge și pornește prin zăvoi spre punte.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 219. *Mi se dădu apă, mă spălai, mă ștersei.* HOGAȘ, DR. I, 162. *Își scosese șapca și se ștergea pe frunte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 140. *S-a șters pe mîini.* TEODORESCU, P. P. 148, cf. ZANNE, P. VI, 268. (Cu determinări introduse prin prep. ,,de" care indică materia îndepărtată) *De lacrămi să șteargе.* BĂRAC, A. 64/8. *Se șterse de sudoare.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 52. *Vorbea și se tot ștergea de nădușeală.* CAMIL PETRESCU, O. III, 36. *Flăcăul se șterse de sudoare.* V. ROM. iunie 1955, 61. (Cu un complement instrumental, introdus prin prep. ,,cu") *Începu a să șterge la ochi cu măhrama.* R. POPESCU, CM I, 361. *Ștergîndu-se cu mîna pe la ochi, zice suspinînd: — Ei, da din greu mai adormisem!* CREANGĂ, O. 128. *Vodă..., ștergîndu-se la ochi cu batista, a bătut pe umeri pe dascăl.* CARAGIALE, O. IV, 130. *Se șterge cu mîneca la gură cînd bea.* HOGAȘ, DR. I, 72. *Se șterse cu mîneca...crezînd că l-a podidit sîngele.* REBREANU, R. I, 114. *S-a șters la gură cu dosul palmei.* SADOVEANU, O. XIII, 769. *Se șterse la gură cu o basma de mătase liliachie.* CAMIL PETRESCU, O. III, 506, cf. 493. *Se șterge cu mîna la gură.* STANCU, R. A. I, 26. *S-au șters... pe față cu năframa.* SBIERA, P. 131. (Cu un complement indirect, introdus prin prep. ,,de") *Se șterge de dulamă,... Că nu i-a cusut năframă.* ȘEZ. I, 47. (E x p r.) **Cît te-ai șterge** (sau **cît să te ștergi,** rar, **cît te ștergi) la (un) ochi** = într-o clipă, foarte repede. *Se înecară toți oamenii mei numai cît te ștergi la ochi.* GORJAN, H. I, 132/3. *Cît te-ai șterge la ochi, lupu fu aci.* ISPIRESCU, L. 77. *Cît te-ai șterge la ochi și ceata... sosi în fața mulțimei.* DELAVRANCEA, S. 201, cf. DDRF, TDRG. *Cît te-ai șterge la ochi, furăm închiși din toate părțile.* HOGAȘ, DR. I, 45, cf. CADE. *Pe aceia îi taie cît te-ai șterge la ochi.* SADOVEANU, O. XVIII, 388, cf. XVI, 566, ȘEZ. VII, 51. *Cît te-ai șterge la un ochi, o fost lîngă scroafe.* VASILIU, P. L. 137, cf. ZANNE, P. II, 362. (Cu parafrazarea expresiei) *33 333 de exemplare se vîndură toate pînă să n-apuci să te ștergi la ochi.* CARAGIALE, O. IV, 298. *Parcă nici n-au avut vreme să se șteargă la ochi și numai ce-au văzut în răsărit... revărsîndu-se zorile.* SADOVEANU, O. XVIII, 46. (Familiar, ironic) **A se șterge pe bot** (sau **pe gură,** rar, **pe buze, pe guriță, pe mîini, pe barbă)** sau, rar, **a se șterge la bot (de...** sau, regional, **despre...)** = a-și lua gîndul (de la ceva), a fi nevoit să renunțe (la ceva). *Ba te șterge pe guriță, acu deodată, drăguță.* ALECSANDRI, T. 560. *Adela?... șterge-te pe buze, kir Manoli!* id. ib. 948. *Spune-i să se șteargă pe barbă.* COSTINESCU, cf. LM. *Ba am să-l zvîrl de-acum, dar îți spun înainte să te ștergi pe bot despre dînsul.* CREANGĂ, O. 36. *Ștergeți-vă pe bot despre purcei,... înțeles-ați? Nu tot umblați după bunătăți.* id. ib. 239, cf. DDRF, ALEXI, W., AGÎRBICEANU, A. 449, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Șterge-te, mîndră, pe gură Că popii-s la-nvățătură!* RETEGANUL, CH. 164, cf. CIAUȘANU, GL., ZANNE, P. II, 18, 26, 189, 250. ✦ (Complementul indică un lichid sau o substanță străină care acoperă suprafața unui corp) A înlătura frecînd (ușor). *Va șterge toate lacrămile de la ochii lor.* N. TEST. (1648), 309r/16. *Cu măhrăm[i] albe ștergе sudoril(e) bolnavei* (a. 1692). GCR I, 300/31. *De ce nu ștergeți... rugina de pre cuțite și linguri?* LM. *Am văzut adesea pe muma doritoare Copilului său dulce o lacrimă ștergînd.* BOLINTINEANU, O. 4. *Umbla cu pas răpede prin odăi, ștergîndu-și sudoarea de pe frunte.* ODOBESCU, S. I, 93. *Atunci ele, viindu-și puțin în sine, începură a-și șterge lacrămile.* CREANGĂ, O. 155. *Vino cu mine,-mi răspunse ea, ștergîndu-și lacrimile.* DELAVRANCEA, T. 99, cf. DDRF, TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O cuprinse părintește..., ștergîndu-i lacrimile.* GALACTION, O. 192. *Ștergîndu-și lacrimile, pornește către sat.* VLASIU, A. P. 295. *Cum dădu în umbra coridoarelor, se opri și-și șterse lacrimile.* SADOVEANU, O. XI, 49, cf. XIII, 757, SCRIBAN, D. *Mă gîndeam că n-am șters praful de pe pian.* CĂLINESCU, E. O. II, 272. *Își șterge de pe frunte sudoarea.* LABIȘ, P. 397. *Dragi surori,... Ștergeți voi lacrimile, Nu v-amărîți zilele!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 193, cf. 252, BALADE, I, 432. ◇ (Cu un complement instrumental, introdus prin prep. ,,cu") *Iar cu mîna dreaptă, apucînd de colț Mîneca ei stîngă, își ștergea plînsoarea.* COȘBUC, P. I, 250. *Sta locului o clipă, Tremurător cu mîneca să-și șteargă Sudoarea... ce-i picura din barbă.* GOGA, P. 124. *Începu să-și șteargă năduful cu o batistă enormă.* AGÎRBICEANU, A. 511. *Își șterse lacrimile cu colțul basmalei.* REBREANU, R. I, 140. *Jupînița Marușca și-a șters... lacrimile cu naframa de borangic.* SADOVEANU, O. XIII, 608. *Își șterse cu o batistă niște lacrimi ce nu voiau să curgă.* CĂLINESCU, E. O. I, 215. *De lacrămi n-aș băga seamă, Că le șterg cu a mea năframă.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 102. ◇ E x p r. (Regional) **Șterge-ți balele** = taci! ține-ți gura! Cf. ALR I 69/268. (Familiar) **Șterge-ți mucii,** se spune pentru a exprima refuzul. Cf. ZANNE, P. II, 633. ✦ R e f l. F i g. (În limbajul bisericesc; învechit; cu determinarea ,,de păcate") A se purifica. *Dumnezeu de multe ori lasă în boală a cădea oamenii, ca să se șteargă și să se curățească de păcate.* CORESI, EV. 245.

2. T r a n z. (Complementul indică un cuvînt, un fragment dintr-un text scris sau tipărit etc.) A face să nu se mai cunoască, să nu se mai vadă (răzînd cu o gumă, tăind cu o linie etc.), (regional) a ș t r i c u i[1] **(2)**; p. e x t. a suprima, a elimina. Cf. CLEMENS, VALIAN, V., ISER. *Actul cutare nu se isprăvește bine; scena cutare trebuie ștearsă.* BOLLIAC, O. 49, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 275, LM. *Mai cetiți-l dv. și ștergeți ce veți crede că nu se potrivește.* EMINESCU, S. P. 36. *Învîrtește-ți dar condeiul de zece ori în cerneală pînă să scrii un cuvînt, și, după ce l-ai scris, gîndește-te... dacă nu trebuie șters.* CARAGIALE, O. IV, 57. *Se necăji și șterse versul tot.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 78, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Șterse ceva, scrise ceva și iute închise albumul.* HOGAȘ, DR. I, 180, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Șterge cu buretele tot ce e scris pe tablă.* SEBASTIAN, T. 10, cf. SCRIBAN, D. *A citit și tot a șters, Cîte-o vorbă, cîte-un vers.* ARGHEZI, VERS. 258. *Șterse de cîteva ori schița cu guma.* CĂLINESCU, E. O. II, 151. *Deoarece stilul articolului-studiu e de conferință — ar fi bine să-l stilizezi ca pe un adevărat studiu (să ștergi între altele chestiuni particulare ca: ,,poezii de amor dedicate soției sale Cornelia" ...).* BLAGA, în ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 13/2. ◇ (A b s o l.) *Cînd scria, avea mania de se citea și tot ștergea și îndrepta.* GHICA, S. 666. *Și număr tropotind silabe Și șterg mereu... și merge-ncet.* COȘBUC, P. II, 267. *Scriind și ștergînd, nu-și putea alunga întrebarea.* C. PETRESCU, C. V. 134. *Eu scriu, el șterge.* SEBASTIAN, T. 29. *Șterge și scrie acolo: mielul cel gras.* VINEA, L. II, 305. ◇ E x p r. **A șterge** (ceva) **cu buretele** = a da uitării (o greșeală a cuiva), a nu mai ține seama de ceea ce s-a întîmplat. Cf. DDRF, SCRIBAN, D. *Acum trebuie să uităm. Să ștergem totul cu buretele.* STANCU, R. A. II, 262, cf. ZANNE, P. III, 35. **A șterge** (ceva sau pe cineva) **de pe răboj** = **a)** a da uitării, v. u i t a r e. Cf. ZANNE, P. V, 530; **b)** a scăpa de o datorie. Cf. id. ib. (R e f l.; regional) **A se șterge de datorie** = a-și achita o datorie. *M-am șters de toată datoria.* ALR SN IV h 1 004/235. ◇ R e f l. p a s. *De s(ă) va afla vreun cuvînt, sau graiu, sau slovă cît de puțin întru această carte, și de nu va fi după cum poruncеаște sf[î]nta... besearic(ă) a Răsăritului să să șteargă ca un lucru de nimic(ă)* (a. 1692). GCR I, 295/14. *Dintr-o dramă a unui mare poet liric se pot șterge multe șiruri.* CARAGIALE, O. III, 59. ✦ A radia, a scoate din evidență. Cf. POLIZU. *Acest animal a fost șters*

din control și trecut între cei sănătoși. BABEȘ, O. A. I, 195, cf. CADE. *În alegerea invitaților nu uita să adaoge ori să șteargă un nume, după cerințele momentului.* C. PETRESCU, C. V. 178. *Șterge-l . . . de la mijlocași.* PREDA, D. 214. ◇ R e f l. p a s. *Șteargă-să den cartea celor vii și cu cei direpți să nu să scrie.* BIBLIA (1688), 403²/10. *Ies morții . . . Subt bolta cu clopot a porții ; . . . Din condică zece s-au șters, Vărsați in univers.* ARGHEZI, VERS 157. ◆ (Complementul indică un act sau un fapt stabilit printr-o reglementare juridică sau socială) A anula, a abroga, a aboli. Cf. VALIAN, V. *În 13 mai . . . vizirul, potrivit vechei și statornicei dorințe a Porței, șterse drepturile ce principatele . . . își păstraseră.* BĂLCESCU, M. V. 85, cf. LM. *Inscripțiunile vor fi șterse sau reduse prin consimțimîntul părților interesate.* HAMANGIU, C. C. 450, cf. ALEXI, W. *I-a poruncit să șteargă din catastife toată datoria tătîne-său.* REBREANU, R. I, 239. *Să-i șteargă toate pedepsele, hotărî el.* BRĂESCU, A. 173, cf. SCRIBAN, D. *A fost ștearsă claca.* CAMIL PETRESCU, O. II, 279. ◆ F i g. (Mai ales în limbajul bisericesc ; cu complementul „păcat" sau „fărădelege") A ierta, a trece cu vederea, a nu mai ține seama de . . . *Ce curățește (ștearge* D) *toate fără-legile tale.* PSALT. 211. *Acela iaste milos și șterge păcatele lor.* DOSOFTEI, ap. CADE. *Păcatul acela l-au șters Domnul nostru.* ANTIM, P. 27. *Dreptatea pe toate celelalte păcate le șterge și curat înaintea lui Dumnezeu îl pune.* ARHIVA R. I, 58/9. *Dumnezeule, . . . după mulțimea îndurărilor tale, șterge fărădelegea mea.* CĂLINESCU, E. O. II, 243. ◇ R e f l. p a s. *Cîte păcate nu pociu a mi le aduce aminte . . . dar cel vecinic uitatu-le-a oară ca și mine? Ștersu-s-au oară din cartea dreptăților lui ca din pomenirea mea?* MARCOVICI, D. 405/22.

3. R e f l. A-și pierde (cu totul) strălucirea, relieful, culoarea (sub acțiunea unor cauze exterioare). Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 275, LM. *Aurul de pe spata legăturei de piele se ștersese pe alocurea și licurea pe la altele.* EMINESCU, P. L. 35, cf. DDRF. *Se șterg de pașii gloatei slovele de pe-un mormînt.* DAVILA, V. V. 61. *Dintre slovele mai mici unele începeau să fie spălăcite, auritura începu să se șteargă.* AGÎRBICEANU, A. 541, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Au ingălbenit foile. Pe alocuri cerneala s-a șters.* STANCU, R. A. I, 11, cf. ALR SN IV h 1218. ◇ E x p r. **A i se șterge** (cuiva) **lăscaia** (sau, rar, **turaua**) = a-și pierde renumele, considerația, autoritatea etc. Cf. BARONZI, L. 206, ZANNE, P. V, 386, 642. (Cu topica inversată) *Ț-a mers vestea cînd ț-a mers, D-acum lețcaia ți s-a șters.* PANN, P. V. II, 98/15. ◇ T r a n z. *Aceste uși . . . împodobite negreșit cu poleieli și cu ornamente polichrome, pe care vremea și apa le-au șters.* ODOBESCU, S. I, 404. *Picăturile de ploaie au șters porecla de pe cruce.* GOGA, C. P. 9. *Un pat de fier cu tăblii, pictat cu îngeri șterși de vechime, fusese scos din pod.* CĂLINESCU, E. O. I, 194. ◆ A-și pierde (treptat) conturul, a deveni neclar (din cauza depărtării, a întunericului etc.), a s e e s t o m p a ; a înceta să se mai vadă. *Casele fug, se șterg ca niște năluci în urma noastră.* VLAHUȚĂ, R. P. 13. *Carpații prind în zare să se șteargă.* IOSIF, P. 16, cf. TDRG, CADE. *Prin zare se șterge un stol călător.* PILLAT, P. 7. *Chipurile celor din umbra duzilor și a salcîmilor începuseră să se șteargă în înnegurarea domoală.* CAMIL PETRESCU, O. II, 195. *Spițele roții îmi pîlpîiau în fața ochilor, ștergîndu-se ori desprinzîndu-se din vîrtej.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 8, cf. ALECSANDRI, P. P. 142. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Visul ce mă îngîna se șterse.* ALECSANDRI, O. P. 217. *Visul i se ștersese, veninul lui îi rămăsese însă în inconștient.* SADOVEANU, O. X, 66. *La aceste cuvinte, aprehensiunea zugrăvită pe fața bătrînului se șterse în bună parte.* CĂLINESCU, E. O. II, 203. (T r a n z.) *O ușoară îmbujorare îi ștersese aerul îndrăzneț.* id. C. N. 27.

4. T r a n z. și r e f l. F i g. A face să dispară, să piară, să se piardă fără urmă sau a dispărea, a pieri, a se pierde fără urmă ; a face să nu mai existe sau a înceta să mai existe. *Acei de Traian descălecați s-au șters și cu toții s-au prăpădit.* CANTEMIR, HR. 230, cf. LEX. MARS. 199, KLEIN, D. 425. *Speranțe nutrite cu căldură, Se ștearseră ca roua subțire de pe flori.* MUREȘANU, P. 135/9. *O, moarte! . . . ție se cuvine să ștergi cu înfocatele tale pasuri împărățiile.* MARCOVICI, C. 19/14. *Timpi ce v-ați depărtat, . . . ștergeți plăceri, chinuri, ce omul a cercat.* ALEXANDRESCU, O. I, 115, cf. 127. *Timpul șterge și alină toate patimile pămîntești.* ODOBESCU, S. I, 429. *Au trecut, s-au șters zilele de dor pe cînd el rătăcea prin luncă.* id. ib. III, 84. *Un nou gînd se naște-n oameni . . . Fi-va brațul care șterge-a omenimei neputință, Ori izvorul cel de taină a luminii-adevărate?* EMINESCU, O. IV, 192. *Un popor liber trebuie să șteargă din moravurile sale aceste deprinderi barbare.* CARAGIALE, O. III, 43. *Noroadele . . . În ziua asta-și dau cuvînt Să șteargă tronuri și hotare.* DEMETRESCU, O. 80, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Cîte, vai!, se șterg în viață de-al restriștei aprig vînt.* DAVILA, V. V. 61. *Terminînd discuția, se ștergea orice urmă de impresie mai adîncă.* AGÎRBICEANU, A. 218, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se sculă încet, gîndindu-se ce-ar putea să-i spuie ca să-i șteargă amărăciunea.* REBREANU, R. I, 30, cf. 137. *În toată înfățișarea cuvioșiei sale era dorința de a șterge imaginea lui Stratonic de odinioară.* SADOVEANU, O. XIII, 933. *Căpitanul negrean doarme în țintirimul satului său ; dar pomenirea încă nu i s-a șters.* id. ib. XVIII, 200, cf. SCRIBAN, D. *Datoria ta este să ștergi aceste rele.* ARGHEZI, P. T. 11. *Lipsa vegetației obosește, șterge impresia naturii.* RALEA, S. T. I, 322. *Bucuria . . . șterge multe urme de necaz.* BENIUC, V. A. II, 206, cf. I, 81. *După șase ani de vesel exil, ce obîrșie oare nu se șterge?* VINEA, L. I, 321. *Tapete vișinii înveleau pereții de jur împrejur . . . fără să șteargă impresia că totul este o improvizație.* TUDORAN, O. 175. ◇ (Cu determinări ca „din inimă", „din minte", „din memorie", „din aducerea aminte" etc.) *Șterge din memoria ta . . . și cea mai mică aducere aminte.* MAIOR, T. 104/17. *Din inima mea iubirea nu s-au șters.* BELDIMAN, O. 15/10. *Șterge din inima ta Pe cel ce adio-ți zice.* ALECSANDRI, P. II, 99. *Curtezanii lui . . . se sileau mai mult să o șteargă de deplin din aducerea aminte a slabului rege.* ODOBESCU, S. I, 20. *Nu era om în mintea căruia să se șteargă lesne o înfruntare.* id. ib. 150. *Din inima lor nu s-a șters purtarea necuviincioasă a spinului.* CREANGĂ, O. 91. *Oricîte rele am pățit s-au șters din amintirea mea.* CARAGIALE, O. II, 282. *Căuta să șteargă din minte tot ce se întîmplase, dar nu putea.* BART, E. 59. *Era una din acele dimineți albastre, vesele, care . . . nu se mai șterg din minte.* id. ib. 131. *Nimeni n-are să poată șterge Văpăile din inimi.* LAB.Ș, P. 139. ◇ (Determinat prin „de pe fața pămîntului") *Acest schit a vroit . . . Dumnezeu să-l șteargă de pe fața pămîntului.* ap. CADE. ◇ E x p r. (T r a n z.) **A șterge** (pe cineva) **de pe fața pămîntului** = a omorî, a ucide (pe cineva). *Să nu cumva să te-mpingă păcatu să faci una ca asta . . . că te șterg de pe fața pămîntului.* ALECSANDRI, T. 634. *Nu care cumva să bleștești din gură către cineva despre ceea ce-a urmat între noi, că te-am șters de pe fața pămîntului.* CREANGĂ, O. 89, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG, SCRIBAN, D. (R e f l.) **A se șterge de la inima** (cuiva) = (despre oameni) a pierde bunăvoința, prietenia, afecțiunea cuiva. Cf. ZANNE, P. II, 210. (R e f l. ; regional) **A i se șterge** (cuiva) **mișina** v. m i ș i n ă (**4**).

II. F i g. (Familiar) **1.** R e f l. A trece foarte aproape de ceva sau de cineva, atingîndu-se ușor. *Un soldat, ștergîndu-se pe lîngă ea, o lovi cu cotul și trecu mai departe.* ARDELEANU, D. 111. ◆ T r a n z. A atinge (ușor, în treacăt). Cf. CIHAC, I, 275. *Navile șterg țărmurile.* LM. *Glonțul doar i-a șters umărul.* RESMERIȚĂ, D. ◇ E x p r. **A(-i) șterge** (cuiva) **o palmă** (sau, rar, **un pumn, palme**) = a(-i) da, a(-i) trage (cuiva) o palmă (sau un pumn, palme). Cf. LB. *Șterge soldatului o palmă și fuge.* BARIȚIU, P. A. I, 582, cf. POLIZU, CIHAC, I, 276, LM. *Se vîră, el știe cum și pe unde, în odaie la Ivan, și-i șterge o palmă prin somn, cît ce poate.* CREANGĂ, O. 139, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. (Cu topica inversată) *Peste ochi palme îi ștergea.* POP., ap. GCR II, 303. *Vidrii o palmă-i ștergea.* BIBI-

CESCU, P. P. 323. (Eliptic) *Mamă-sa îi şterse vreo cîteva ... peste mîni.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, ap. TDRG. ✦ T r a n z. A lovi, a izbi. Cf. LB, ALEXI, W. 441. *Slujitorul lui Nicoară l-a şters cu băţul la tîmplă şi l-a umplut de sînge.* SADOVEANU, O. XVIII, 121, cf. VII, 360. *Cînd ... vîră capul, el îl şi şterse cu paloşul.* SEVASTOS, P. 161. *Taci, măi, că te şterg!* ALR I 1 383/158. ✦ T r a n z. (Prin Olt.) A reteza mugurii viţei de vie. Cf. GL. OLT.

2. R e f l. A se strecura, a se furişa; a se face nevăzut. *Apoi se ştearse, o tăie fuga, socotind în sine ... viclean eşti tu.* ŢICHINDEAL, F. 279/28, cf. LB, VALIAN, V. *Tilu s-au şters afară şi, schimbîndu-ş hainele, s-au întors să vadă ce va fi.* BĂRAC, T. 58/22, cf. 14/5, ISER. *S-a şters făr-a spune nimic.* PONTBRIANT, D. *Luă băţul şi se şterse din cale.* DDRF, cf. GHEŢIE, R. M. *Ce să facă amu tată-său ca să se şteargă de dinăintea lor şi să-i lese sînguri.* SBIERA, P. 170, cf. CIAUŞANU, GL., ALR SN V MN h 1 430/260.

3. T r a n z. A şterpeli **(2)**. Cf. LB. *Făcui să-mi cază jos şapca din cap şi, plecîndu-mă ca să mi-o iau, ştersei dimpreună cu dînsa şi biletul.* PR. DRAM. 126, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Unde ... să-mi fie punga? ... Oare nu cumva mi-au şters-o vrun moţpan?* ALECSANDRI, T. 1 127, cf. 72, COSTINESCU, CIHAC, I, 275, LM. *Văzu că-i lipsesc inelele ... înţelese că vreun fur i le-a şters.* ISPIRESCU, L. 109, cf. 280, DDRF, BARCIANU. *Aşteptă, ... fără să închiză ochii, trudindu-se cu gîndul cum să şteargă slăninele.* DELAVRANCEA, V. V. 227, cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *O ştersei, Şi în traistă o pusei.* TEODORESCU, P. P. 260. *Au şters boierului punga cu galbini de sub căpătîi.* SBIERA, P. 257, cf. 264. *Află ... că i-a şters cineva feredeul.* RETEGANUL, P. III, 25, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ZANNE, P. II, 746, VI, 113. *I-o şters pîrjoala de pe foc.* ZANNE, P. IV, 79. ✦ A răpi. *De mult îşi pusese ochii pe fete şi nu aşteptau decît prilejul ca să le şteargă.* SEVASTOS, P. 174. ✦ (Construit cu dativul) A-şi însuşi, a lua în stăpînire, a dobîndi, în dauna cuiva. *Peste vreo opt zile, m-a călcat d. Guţă iar, şi iar mi-a şters carboava.* CARAGIALE, O. III, 162. *Tot eu mi-am ales pe cea mai frumoasă, au să moară băieţii de ciudă văzînd că le-am şters-o!* I. NEGRUZZI, S. III, 165.

— Prez. ind.: *şterg*; perf. s.: pers. 1 *ştersei* şi (învechit) *şterş* (TDRG); m. m. perf.: pers. 3 şi (regional) *ştersasă* (BUL. FIL. VII—VIII, 327); conjunct.: pers. 3 şi (învechit) *ştargă*. — Şi: (regional) **stérge**, **aştérge** (ALR I 1 315/94) vb. III.

— Lat. **extergere**.

ŞTÉRGERE s. f. Acţiunea de a (s e) ş t e r g e şi rezultatul ei.

1. Cf. ş t e r g e **(I 1)**. Cf. KLEIN, D. 425, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., DM.

2. Cf. ş t e r g e **(I 2)**. Cf. ISER, CIHAC, I, 276, DDRF, GHEŢIE, R. M. ✦ (Învechit) Anulare, abrogare, abolire. Cf. KLEIN, D. 425, VALIAN, V.

— Pl.: *ştergeri*. — Şi: (rar) **stérgere** s. f. COSTINESCU, DDRF.

— V. **şterge**.

ŞTÉRGHIE s. f. v. **ştevie**.

ŞTERGHÍNĂ s. f. (Prin Transilv.) Cuvertură de pat[1]. Cf. DL, DM. *Dar din pat ce-i aşternut? — Iarba verde de pe rit, Peste iarbă şi-o şterghină.* PAMFILE, CR. 75.

— Pl.: *şterghine*.

— Etimologia necunoscută.

ŞTÉRGURĂ[1] s. f. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Ştergar **(1)**. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, POLIZU. *Dumneata ne dă simbria ... O ploscă de vin şi o ştergură de in.* SEVASTOS, N. 97. *Dă* [moaşei] *o ştergură nouă a să se şteargă.* MARIAN, NA. 254, cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., PUŞCARIU, ET. WB. 150, TDRG, MOLIN, R. B. 287, CADE, SCRIBAN, D., BL X, 111, FD I, 197. *Erau aşezaţi în jurul unei mese acoperite cu o ştergură albă.* V. ROM. aprilie 1960, 98, cf. H XVIII 76, CONV. LIT. XX, 1 018, VICIU, GL., com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ şi din TIMIŞOARA, ARH. OLT. III, 389, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, ALR I 1 956, ALR II/I MN 60, 4 200/53, ALR II 4 123/64, 76, 250, 272, 279, 310, 316, 325, 334, 346, 349, 353, ALR SN II h 491. *Vasele se duc cu două şterguri lungi: o ştergură pe un umăr, alta pe celălalt.* ALR SN III h 853/310, cf. A I 12, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 31, 34, 35, 36, TEAHA, C. N. 119. ✧ (În descîntece) *Unde mergeţi ... Cu nouă cuţite tăind, Cu nouă şterguri ştergînd.* MARIAN, D. 347. *Cu cuţitu tăia-le-oi, Cu ştergura şterge-le-oi.* T. PAPAHAGI, M. 143. *Oi lua Noauă şterguri, Din nouă tonuri.* ARH. FOLK. VI, 251. *Cu ştergura şterge-te-oi ... Şi în fundul mării ţipa-te-oi.* CHEST. V 174/100. ✦ (Regional) Batistă (Scărişoara—Abrud). ALR SN IV h 1 202/95.

2. (Prin Bucov.) Năframă **(I 1)**. Com. MARIAN.

— Pl.: *şterguri* şi *ştergure* (LB, com. MARIAN). — Şi: **ştéğură** (ALR I 1 956/333), **ştăgură** (ib. 1 956/290, 302) s. f.

— **Şterge** + suf. *-ură*.

ŞTÉRGURĂ[2] s. f. (Regional) Gunoi, impuritate (Crişcior—Brad). Cf. PAŞCA, GL. *Îmi veni o ştergură în ochi.* id. ib.

— Pl.: *şterguri*.

— Sg. refăcut după **ştercuri** (pl. lui *şterc*[1]), influenţat de *şterge*.

ŞTERGURÉU subst. (Regional) Prosop. *Şi-i şterge c-un ştergureu.* Com. din UNGHENI—IAŞI.

— Pl.: ?

— Cf. ş t e r g u r ă[1].

ŞTERHÁCĂR s. n. (Prin nordul Transilv.) Ciocan folosit în zidărie. Cf. LEXIC REG. 22.

— Pl.: *şterhacăre*.

— Din germ. **Zerhacker**.

ŞTERÍ vb. IV v. **ştiri[1]**.

ŞTÉRLING s. m. v. **sterling**.

ŞTÉRNĂ s. f. v. **sternă**.

ŞTÉRNE subst. (pl.) (Regional) Grade (militare) (Părteştii de Jos—Gura Humorului). Cf. LEXIC REG. II, 118.

— Din germ. **Stern**.

ŞTÉRNIC s. n. (Regional) Fitil, feştilă (Sabasa—Vatra Dornei). GLOSAR REG.

— Pl.: *ştернice*.

— Cf. o ş t e r n i c.

ŞTERPÁR s. m. v. **sterpar**.

ŞTERPELEÁLĂ s. f. (Familiar) Şterpelire. Cf. DL, DM.

— Pl.: *şterpeleli*.

— **Şterpeli** + suf. *-eală*.

ŞTERPELÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Familiar, rar) A atinge (uşor, în treacăt). *Acest muncitor numai şterpeleşte pămîntul.* COSTINESCU, cf. BARCIANU. *Paharul şterpeli nasul d-lui şef, învineţindu-l.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. RESMERIŢĂ, D. *Un glonţ îi şterpeli urechea.* SCRIBAN, D. ✧ T r a n z. f a c t. [Unchiaşul] *a spălat copitele gonaciului şi i-a şterpelit coada în mai multe pîrîuri.* DELAVRANCEA, S. 242.

2. T r a n z. (Familiar) A sustrage cu abilitate; a fura; (familiar) a şterge **(II 3)**, (regional) şuchea[2], şuchiri **(1)**, (regional; familiar) şparli **(2)**, (argotic) şucări **(5)**. Cf. CREANGĂ, GL. *Dacă aş putea şterpeli ceva şi de la răzeş, îi împac!* I. NEGRUZZI, S. IV, 298, cf. DDRF, BARCIANU, RESMERIŢĂ, D. *Acesta află de caii lui Sfeti Petre şi îşi puse în gînd să-i şterpelească.*

MARIAN, INS. 50. *Iat-o lădiţă, nu-i tocmai uşoară; Am şterpelit-o eu de undeva.* GORUN, F. 121, cf. TDRG. *Intră prin curţile oamenilor ... Şi şterpelesc ce-apucă.* DELAVRANCEA, O. II, 280, cf. HOGAŞ, DR. II, 89. *Şterpelind într-o clipire un struţ de flori din mîna Margaretei, o zbughi ca săgeata.* REBREANU, I. 19, cf. DR. II, 617, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Serafim îi şterpeleşte pe la spate cutia cu chibrite şi îi pune alta în loc.* STĂNOIU, C. I. 126. *Scoase la iveală oul de lemn, pe care-l şterpelisem.* BRĂESCU, A. 78. *Începu a şterpeli ba o găină, ba o raţă, ba ouă de prin cuibare.* SADOVEANU, O. III, 109. *A prins-o urcîndu-se pe ascuns în pom să şterpelească nişte mere.* PUŞCARIU, L. R. I, 146, cf. SCRIBAN, D. *Prin părţile noastre oamenii răi ... sparg case ca să şterpelească foale.* STANCU, R. A. II, 354, cf. PAS, Z. I, 165. *A şterpelit ... o semănătoare şi trei butoaie de fier.* GALAN, B. II, 168, cf. V. ROM. martie 1960, 119. *După ce-o şterpelit paluşul, o luat-o la papuc.* VASILIU, P. L. 228, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, NOVACOVICIU, C. B. I, 20. ◇ A b s o l. *Şterpeleau de prin coşurile oltenilor şi furau de prin curţi.* PAS, Z. I, 81.

3. T r a n z. (Familiar ; în e x p r.) **A o şterpeli** a pleca repede (şi pe furiş). *Văzînd eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am şterpelit-o de acasă numai cu beşica cea de porc.* CREANGĂ, A. 41, cf. id. GL., DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *A doua zi, cînd m-am trezit cu tovarăşii, casa goală ... Am şterpelit-o şi noi cum am putut.* SADOVEANU, O. I, 601, cf. SCRIBAN, D. *Cînd ... văzu isprava iepurelui, zor să puie mîna pe el; dar ia-l de unde nu e; o şterpelise.* ŞEZ. XIII, 169.

4. R e f l. (Regional) A dispărea (Voineasa Călimăneşti). Cf. GL. OLT. *De vo ĉinĉ, şasă ani încuaĉe* [lupii] *s-a şterpelit.* ib.

— Prez. ind. : *şterpelesc.* — Şi : (rar) **sterpelí** vb. IV BARCIANU, ALEXI, W.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t e r g e, ş p a r l i.

ŞTERPELÍRE s. f. (Familiar) Acţiunea de a ş t e r p e l i **(2)** şi rezultatul ei ; (familiar) şterpeleală. Cf. DDRF, RESMERIŢĂ, D., DL., DM.

— Pl. : *şterpeliri.*

— **V. şterpeli.**

ŞTERPELÍT, -Ă adj. (Familiar) Furat. Cf. GHICA, S. 492. *Unde sînt cizmele şterpelite?* CAMILAR, N. I, 280.

— Pl. : *şterpeliţi, -te.*

— **V. şterpeli.**

ŞTERS¹ s. n. Acţiunea de a (s e) ş t e r g e.

1. Cf. ş t e r g e **(I 1).** Cf. CIHAC, I, 276. *La casele lui hornurile se stricau de prea mult şters.* GANE, N. III, 167, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Fiecare conductor va fi responsabil de maşina ce conduce ... Ştersul şi curăţitul se vor putea face de băieţi sub priveghcrea sa.* G. IONESCU, G. T. 347, cf. CADE, DM.

2. Cf. ş t e r g e **(I 2).** *Dîndu-să jurămînt Vl[ă]deştilor prin îndemnarea a mulţi oameni de trea[bă], pîntru prepusul ştersului slovelor ce-au avut mai în multe forme scris* (a. 1754). IORGA, S. D. XIII, 119, cf. CIHAC, I, 276.

— **V. şterge.**

ŞTERS², ŞTEÁRSĂ adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Despre obiecte, părţi ale corpului etc.) Care a fost uscat sau curăţat prin ştergere **(1).** Cf. ş t e r g e **(I 1).** Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 204, KLEIN, D. 425, CIHAC, I, 276, DDRF.

2. (Despre cuvinte, fragmente dintr-un text scris sau tipărit etc.) Care nu se mai cunoaşte, nu se mai vede (fiind ras cu o gumă, tăiat cu o linie etc.) ; p. e x t. suprimat, eliminat. Cf. s t e r g e **(I 2).** Cf. COSTINESCU, DDRF, CADE.

3. (Despre obiecte) Care şi-a pierdut (total) strălucirea, culoarea, relieful etc. (sub acţiunea unor cauze exterioare). Cf. ş t e r g e **(I 3).** *Celelalte medalii sînt atît de şterse încît este cu neputinţă a le cunoaşte.* CR (1833), 44 ¹/1, cf. CIHAC, I, 276. *Prin cimitir se găsesc şi lespezi mormîntale ale căror inscripţiuni sînt acum cu totul şterse.* ODOBESCU, S. II, 215, cf. I, 339. *Aici, sub o lespede cu slove şterse, odihnesc oasele marelui Voivod Mircea.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 140. *Sania fusese odată vopsită, dar acum numai ciudate petece cafenii, şterse, se mai deosebeau ici şi colo.* AGÎRBICEANU, A. 465, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mă caut şi-n vechiul ceaslov ... Cu slovele şterse.* MINULESCU, VERS. 242. *Este un ban şters pe care nu se mai poate desluşi decît cocleala.* I. BOTEZ, B. I, 118.

4. (Despre culori, lumină etc.) Palid, stins, spălăcit ; fără strălucire. Cf. CIHAC, I, 276, MARIAN, CH. 51, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Era înalt, slăbuţ, cu ochii de-un albastru şters.* AGÎRBICEANU, A. 122. *Albastrul şters al văzduhului ... apăsa greu peste pămînt.* HOGAŞ, DR. I, 267, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Pe nisipul galben-şters, ... Frunze veştede s-aştern.* MINULESCU, V. 32. *Ne-am suit cu trăsurica la vii, pe-un soare şters, de toamnă.* SADOVEANU, O. VI, 636. *În lucirea ştearsă a lunii, sta ... cu fruntea grămădită în colul minii stingi.* id. ib. VIII, 506. *Ochii îi erau obosiţi şi de un verde şters, de iarbă de toamnă.* STANCU, R. A. II, 79. *Îmbrăcase un tailleur ... croit dintr-un postav englezesc de vară cu pătrate subţiri, de-abia limitate în şterse culori.* VINEA, L. II, 279, cf. ALR SN IV h 1 218. ✦ F i g. (Despre oameni sau despre înfăţişarea, privirea etc. lor) Lipsit de expresivitate, i n e x p r e s i v ; care nu atrage atenţia prin nimic, care nu se remarcă în nici un fel. *Privea cu ochii săi şterşi.* GANE, N. III, 31. *Privi un moment, cu o căutătură ştearsă, în jurul său.* XENOPOL, ap. TDRG 1492, cf. BARCIANU. *Din nou avu înfăţişarea ştearsă de profesor pensionar.* C. PETRESCU, C. V. 287. *Om înalt, şters ... dominat de nevastă-sa.* BRĂESCU, A. 191. *Femeile aceste erau prea şterse ca să vorbească istoria de ele.* C. GANE, TR. V. 304. *E un om cărunt şi serios, fără vîrstă desluşită, cu ochi şterşi.* SADOVEANU, O. X, 391. *Faţă de Baronzi, N. Nicoleanu face o figură foarte ştearsă.* CĂLINESCU, S.C.L. 121. *Îi aruncă o privire ştearsă.* STANCU, R. A. V, 163, cf. BENIUC, M. C. I, 262. *E tocmai la vîrsta cînd ţi se iartă o înfăţişare mai ştearsă.* VINEA, L. II, 269. *Toate fetele îi par Că-s ... chiar şterse, chiar urîte.* LABIŞ, P. 377. ✦ (Despre sunete, glas, vorbire) Cu sonoritate slabă ; stins. *O uimea mereu contrastul izbitor care era între cuvintele lui şterse şi faţa strălucitoare.* AGÎRBICEANU, A. 134. *A murit? întrebă dînsul cu glas şters.* REBREANU, NUV. 51. *Îngînă cîteva vorbe şterse.* id. ib. 202, cf. H. LOVINESCU, T. 176.

5. F i g. Estompat, neclar, vag. *Imaginele-s şterse.* EMINESCU, O. IV, 45. *Privesc ca prin sită la chipurile şterse ale unei lumi pentru veşnicie înmormîntată.* HOGAŞ, DR. I, 278. *Celelalte figuri de trudnici zilieri, rămîn şterse, întunecate ... de mucegaiul uitării.* CIAUŞANU, R. SCUT. 16, cf. CADE. *Mi se părea că e o foarte veche amintire ... foarte ştearsă.* SEBASTIAN, T. 135. *Ţara era o pustie de păduri şi mlaştini ... Era mormînt viu şi umed al balaurilor şi zmeilor din străfunde epoci geologice, a căror amintire ştearsă o păstrează basmele popoarelor.* SADOVEANU, O. IX, 341. *În fund, în depărtarea ştearsă, un punct mic, galben, licăreşte pîlpîind slab prin întuneric.* BART, S. M. 18. *Seamănă măcar a trecut Crîmpeile acestea Ce par să urzească povestea, Icoanele şterse, în care umblă O umbră de umbră?* ARGHEZI, VERS. 192. *Trecutul, revenind pe-alocuri, — Trimite-n inimă parfume ... Parcă-auzeam cum reînvie-n preajmă Imaginile şterse din trecut.* LABIŞ, P. 409.

II. S. f. **1.** (Prin Bucov. şi Mold. ; familiar) Lovitură dată cuiva cu palma. Cf. DM. *I-o dat o ştearsă.* ŞEZ. V, 126, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, COMAN, GL.

2. (Prin nordul Munt. ; în e x p r.) **A da o ştearsă** = a-şi face drum, a se abate (pe undeva sau pe la cineva). *A dat o ştearsă pe la bota cu rachiu.* SCRIBAN, D. *Am dat o ştearsă şi pe la rude.* COMAN, GL.

3. (Art.; prin Transilv.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, J. R. 7, id. D. 146.

— Pl.: *șterși, -se.* — Și: (rar) **sters, steársă** adj. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— V. **șterge.**

ȘTERSĂTÚRĂ s. f. Acțiunea de a ș t e r g e (**I 2**) și rezultatul ei; (concretizat) loc într-un text scris sau tipărit din care a fost șters un cuvînt, un fragment etc.; cuvînt, fragment etc. suprimat dintr-un text scris sau tipărit; (învechit) ștersură (**2**). *Avea un vraf de hîrtie pe masă, pline de ștersături și de cruci în toate părțile.* GHICA, S. 666, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 276. *O sută de file... foarte mărunt și clar scrise, fără cea mai mică ștersătură sau îndreptare.* CARAGIALE, O. II, 168. *Pagina pe care o începuse de cu seara era abia la jumătate... și ce de ștersături!* VLAHUȚĂ, O. A. III, 188, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *În locul cărții ce trebuia să fie scrisă... n-avem decît notițe risipite,... un brulion cu o scrisoare grăbită, cu ștersături numeroase.* IORGA, L. I, 504, cf. TDRG. *Aceste cărți poștale, ștersăturile etc. sînt martorele nehotărîrii mele.* IBRĂILEANU, în V. ROM. noiembrie 1954, 161, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Erau 127 de epistole... scrise cu litere mari, nervoase și fără nici o ștersătură.* STANCU, R. A. V, 257, cf. L. ROM. 1953, nr. 1, 55, DL, DM. *Ultima formă ... a fost scrisă de Eminescu fără nici o ștersătură.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 14/4.

— Pl.: *ștersături.*

— **Șters**[1] + suf. *-ătură.*

ȘTERSÚRĂ s. f. (Învechit) Acțiunea de a (s e) ș t e r g e și rezultatul ei.

1. Cf. ș t e r g e (**I 1**). Cf. ANON. CAR., POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 276, TDRG.

2. Ștersătură. Cf. ș t e r g e (**I 2**). Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DM.

— Pl.: *ștersuri.* — Și: (rar) **stersúră** s. f. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— **Șters**[1] + suf. *-ură.*

ȘTERT s. n. v. **șterț**[1].

ȘTERȚ[1] s. n. **I.1.** (Transilv., Maram. și prin Bucov.) Băț de lemn cu care se mestecă în laptele pus la fiert, în laptele în care s-a pus cheagul etc. Cf. JAHRESBER. XVI, 216, 229. *Operația mestecării jintuitului cu tăujerul sau ștertul se cheamă urdeală (a urdi).* PAMFILE, I. C. 34. *Ștertul sau șteltul este o rudă de lemn, la capăt zdrobită cu muchea săcurii.* PRECUP, P. 14, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, H XVIII 228, BUGNARIU, N., VICIU, GL. *[Peste] izvarniță ... toarnă o cantitate oarecare de lapte ... și-l amestecă cu un lemn crepat în mai multe bucăți care se numește ștert.* BÎRLEA, B. 130, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUȚI și din MARAMUREȘ, T. PAPAHAGI, M. 234, PAȘCA, GL., CHEST. V 61/66, 72, 92, 84/32, 66, 139/66, 140/8, 18, 66, 92, 99, 145/92, V/15 supl., 66 supl., 92 supl., com. din ȘIEUȚ—BISTRIȚA și din MONOR—REGHIN, LEXIC REG. II, 77. ✦ (Prin Transilv.) Făcăleț (de mestecat mămăliga). Cf. SCRIBAN, D.

2. (Prin nord-estul Transilv.) Băț cu pămătuf la un capăt, folosit pentru a curăța vatra cuptorului sau coșul casei. Com. din ZAGRA—NĂSĂUD și din TRANSILV., CHEST. V/48 supl., 66 supl., 97 supl.

3. (Prin Transilv. și Maram.) Mătură uzată. Cf. CHEST. V/47 supl., 70 supl.

II.1. (Regional, mai ales în Transilv.) Opaiț (**I 1**); s p e c. lampă de mină, portativă, asemănătoare cu un opaiț, folosită în trecut. Cf. KLEIN, D. 425, LB, POLIZU, CIHAC, II, 135, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, COM. 25, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DP, DM, CONV. LIT. XX, 1 017, BRAN, S., VAIDA, REV. CRIT. IV, 146. *Seara, după ce a aprins baba ștertul, se pun ei la povești.* MERA, L. B. 53, cf. VICIU, GL. *Are ștearț ... în mînă.* FRÎNCU-CANDREA, M. 41, cf. 43, com. din fostul județ BIHOR, com. BENIUC, com. din CENAD—SÎNNICOLAU MARE și din ȘEITIN—ARAD, CHEST. II 352/1, V/11 supl., 17 supl., 65 supl., ALR I 717. *Ștearsuri cu uloi.* FD I, 174, cf. 166, 173, A I 12, 13, 17, 21, 22, 31, 34, 35, 36, II 6, 8, 9, III 17, LEXIC REG. 67. ◇ E x p r. (Prin sudul Transilv.) **A fi ca ștearțul** = (despre îmbrăcăminte) a fi murdar. MAT. DIALECT. I, 268. *Unde-ai fost, de ți-i cămașa ca ștearțul?* ib. ✦ (Regional; în forma *steart*) Candelă (Făget—Lugoj). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 186. *Am aprins steartul.* id. ib. ✦ (Prin Transilv.) Felinar (portativ). Cf. ALR I 720/59, A III 17. ✦ (Regional; în forma *ștuarț*) Faclă (Scărișoara—Abrud). ALR II 6 249/95. *Faci știarț din rașiră.* ib.

2. (Bucov. și prin Transilv.) Fitil, feștilă. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ȘEZ. III, 83, I. CR. VI, 126, com. din CAPU CODRULUI—GURA HUMORULUI, CHEST. II 363/225, com. din MORĂRENI—TOPLIȚA și din MONOR—REGHIN, A V 2, 14, 15, 16, 20, 25, VI 4, L. ROM. 1963, nr. 2, 41.

— Pl.: *ștețuri.* — Și: **ștert** (com. din MORĂRENI—TOPLIȚA și din MONOR—REGHIN, A V 2, 15, 20, 25, VI 4), **ștere** (ALR I 717/320), **ștere**i (ib. 717/345, A II 6, 8, 9), **șterz** (CHEST. V/15 supl.), **ștears, ștearț, ștelț, steorț** (A III 17), **sterț, sterei** (CHEST. V/17 supl.), **steart, starț** (ALR I 717/341) s. n.

— Cf. germ. S t e r z „coadă; corn la plug".

ȘTERȚ[2] s. n., s. m. (Regional) **1.** S. n. Basma, broboadă (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). GLOSAR REG.

2. S. n. Cîrpă de șters (Mădei—Piatra Neamț). CHEST. V/45 supl.

3. S. m. Epitet depreciativ pentru un bărbat ușuratic (Mădei—Piatra Neamț). CHEST. V/45 supl.

— Pl.: (**1, 2**) *ștețuri,* (**3**) *șterți.*

— Etimologia necunoscută.

ȘTERȚĂLĂU subst. (Regional) Băț prevăzut cu o rotiță de lemn la un capăt, cu care se amestecă urda (Bîrla—Bistrița). Cf. CHEST. V 61/7, 102/7.

— Pl.: ? — Și: **ștețelău** subst. CHEST. V 102/7.

— **Șterț**[1] + suf. *-ălău.*

ȘTERȚELĂU subst. v. **ștețălău.**

ȘTERVET s. n. v. **șervet.**

ȘTERZ s. n. v. **ștert**[1].

ȘTEȘÍ vb. IV v. **steji.**

ȘTÉTĂ s. f. (Prin Ban.) Pagubă, daună. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184. *Tuată casa are vîlva iei. Vîlva aia păziăști casa, a cin s-arată la gazdă, ie ștetă-n casă.* ALRT II, 11. ✦ (Regional) Necaz (**1**), neplăcere (**2**), încurcătură (Peștișani—Tîrgu Jiu). L. ROM. 1961, nr. 3, 45.

— Pl.: *ștete.*

— Din scr. **šteta.**

ȘTÉVIE s. f. **1.** Numele mai multor plante erbacee: **a)** (și în sintagma *ștevie de munte*, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 293, FLORA R.P.R. VI, 338) plantă din familia umbeliferelor, cu tulpina dreaptă, cu frunze lucitoare, cu flori albe, roșietice sau verzui; crește prin locuri umede; (regional) iurpăsătoare, cinstea-cîmpului, faptul-mare, iarbă de orbalț *(Astrantia major).* Cf. BARONZI, L. 145, CIHAC, II, 366, DDRF, BARCIANU, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 22, PANȚU, PL., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 27, PRODAN-BUIA, F. I. 355; **b)** (și în sintagma *ștevia stînelor*, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 292) plantă cu tulpina ramificată, cu frunze numeroase, cu flori verzui dispuse în verticile; (regional) urzica-rații *(Rumex alpinus).* Cf. BRANDZA, FL. 425, ENC. ROM., PANȚU, PL., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., BORZA, D. 151, 292, CANDREA, Ț. O. 52; **c)** (și în sintagmele *ștevie de grădină*, BRANDZA, FL. 426, ENC. ROM. III, 855, BIANU, D. S., PANȚU, PL., CADE, VOICULESCU, L., DS, ENC. AGR., LTR[2],

BORZA, D. 293, *ștevie bună*, PANȚU, PL., CADE, LTR², BORZA, D. 290, *ștevie de mîncare*, BORZA, D. 293) plantă cu tulpina dreaptă, înaltă, cu frunze mari, folosite în alimentație; rădăcina ei se întrebuințează în medicină pentru proprietățile sale astringente și depurative; măcrișul calului *(Rumex patientia)*. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BRANDZA, D. 355, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., PANȚU, PL., ȘĂINEANU, D. U., BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., LTR², DL, BORZA, D. 151, MIHĂILĂ, Î. 71, DER, L. ROM. 1967, 53; **d)** *Rumex acutus*. Cf. COTEANU, PL. 20, LB, POLIZU, CIHAC, II, 366, MARIAN, O. II, 59, CONV. LIT. XXIII, 884, 1 053, BORZA, D. 151, 290, ȘEZ. XV, 127; **e)** plantă cu tulpina ramificată în partea superioară, cu frunze variate ca mărime, cu florile verzui și care crește prin locuri umede; măcrișul calului, (regional) brustan, dragavei, drogomir *(Rumex conglomeratus)*. Cf. BRANDZA, FL. 424, ENC. ROM., PANȚU, PL., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 151; **f)** (și în sintagma *ștevie de baltă*, GRECESCU, FL. 505, PANȚU, PL., CADE, ENC. AGR., BORZA, D. 151, 293) plantă cu tulpina ramificată, cu florile verzui sau gălbui dispuse în verticile; dragavei, dragaveică, măcriș de apă *(Rumex palustris)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 553, BRANDZA, FL. 424, ENC. ROM., GRECESCU, FL. 505, PANȚU, PL., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 151; **g)** (și în sintagma *ștevie creață*, BORZA, D. 293) plantă cu tulpina înaltă, cu frunze dințate, lungi și înguste, folosite în alimentație și în medicina populară; dragavei, (regional) crestățele, hrenuț, limba-boului *(Rumex crispus)*. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 366, BRANDZA, FL. 425, ENC. ROM., GRECESCU, FL. 506, N. LEON, MED. 73, BIANU, D. S., PANȚU, PL., CADE, BULET. GRĂD. BOT. XVI, 25, ENC. AGR. II, 345, SCRIBAN, D., BORZA, D. 151; **h)** plantă cu tulpina ramificată, cu florile dispuse în verticile, neînsoțite de foi; dragavei *(Rumex sanguineus)*. Cf. PANȚU, PL. 91; **i)** plantă cu tulpina ramificată în partea superioară, cu frunze numeroase, acrișoare la gust, folosite în medicină și în alimentație; măcriș **(1 a)**, (popular) acriș *(Acetosa pratensis)*. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M., DAMÉ, T.$_2$, 59, ALEXI, W., TDRG, BORZA, D. 151; **j)** (regional; în forma *steghie)* plantă mică cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de spadă, care crește prin pășuni și prin locuri nisipoase și uscate *(Acetosella vulgaris)*. Cf. DDRF; **k)** (regional) *Rumex obtusifolius*. Cf. POLIZU, BARCIANU; **l)** (regional) plantă otrăvitoare din familia liliaceelor, cu flori albe *(Veratrum album)*. Cf. BORZA, D. 177, 290, ȘEZ. XV, 128. Cf. ANON. CAR. *Pentru umflareea cea cu puroi — din ierburi folosește nalba, andidii, știevie* (cca 1790). HEM 1 171. *Rădăcină de șteavie roșie să o piseaze și să o stricoare printr-o cîrpă* (cca 1792). ȘEZ. X, 140, cf. COSTINESCU, LM, DELAVRANCEA, S. 214. *Cămașa bolnavei . . . este așternută lîngă o buruiană numită sceavă.* MARIAN, NA. 39. *Printre soiurile de plante cari predomină cîteodată în fîn pomenim rogozul, . . . șteghia sau ștevia, trifoiul.* PAMFILE, A. R. 149. *Înverzirea tavanului se face cu foi de stevie, frecîndu-le de lemn.* id. I. C. 410. *Rădăcinile de steghie bine spălate. . . se pisează într-o piuă.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 51, cf. 9. *Vacilor cari se sîngeră, să li se dea piatră vînătă și ștevie, ca să li treacă.* GOROVEI, CR. 350, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ș-aștept legumele verzi de primăvară dintre care eu prețuiesc mai ales urzicile și stevia.* SADOVEANU, O. IX, 451, cf. XI, 448. *Anteriul i se-agață Cînd de colo, cînd de ici, Între ștevii și urzici.* ARGHEZI, VERS. 650. *Îmbucă boțuri de mămăligă cu ceapă și ciorbă de ștevie.* CAMIL PETRESCU, O. I, 298, H I 57, 168, II 26, 99, 116, 142, III 226, 431, IV 52, 84, 153, 158, VI 171, 207, VII 27, 368, IX 141, 265, 405, X 20, 67, 95, 315, 354, 476, 497, XI 95, 326, 378, XII 203, 549, XIV 103, 301, XVI 146, POMPILIU, B. 62. *Se mai pune și . . . stegie.* ȘEZ. VII, 35. *Tot mai merge Borș cu stege.* FURTUNĂ, V. 22, cf. com. din TURNU MĂGURELE și din STRAJA RĂDĂUȚI, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, ȘEZ. XXIV, 83, com. din JINA—SEBEȘ, com. BENIUC, CHEST. VIII 7/25, 33, ALR I 1 951/424, 746, 780, 878, ALR SN III h 653, LEXIC REG. 94. ◇ C o m p u s e : (regional) **stevie-de-bălți** sau **stevia-bălții** drențe *(Callitriche palustris)*. Cf. CIHAC, II, 366, CONV. LIT. XXIII, 1 053, BORZA, D. 38; **stevie-de-hat** = ghimpe *(Centaurea calcitrapa)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 053; **steghie-turcească** = limba-oii *(Leuzea salina)*. Cf. BORZA, D. 99, 289. ✦ Mîncare de ștevie **(1)**. *Am mîncat ștevie.* STANCU, D. 99. *De mîncat îi dau numai ștevie.* PREDA, D. 7.

2. F i g. (Regional; depreciativ) Carne slabă, fără gust, de vită bătrînă (Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ștevii*. — Și: (popular) **stévie**, (regional) **șteávă**, **ștéagă** (BORZA, D. 292), **ștérghie** (BORZA, D. 177, 292), **ștéză** (ALR SN III h 653/362), **stéavă** (BORZA, D. 289), **stézie** (id. ib. 290, CANDREA, Ț. O. 52) s. f.

Din v. sl. *štavь (bg. **щава**).

ȘTEVÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică fire de lînă) A vopsi cu rădăcină de ștevie **(1)**. Cf. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 133. ◇ R e f l. p a s. *Se șteviesc firele.* id. ib.

— Prez. ind.: *șteviesc*.

— V. ștevie.

ȘTEVIÓS, -OÁSĂ adj. (Într-o poezie populară) Ca ștevia **(1)**. *Busuioc verde ștevios, Rămîi, taică, sănătos, Ca un trandafir frumos.* MAT. FOLK. 402.

— Pl.: *ștevioși, -oase*.

— **Ștevie** + suf. *-os*.

ȘTEZÁ vb. I. T r a n z. (Prin vestul Transilv.; complementul indică țesături de lînă) A prelucra la ștează¹ **(1)**; (regional) a ștezui. Cf. ALR SN II h 497.

— Prez. ind.: *ștezez*. — Și: **ștezí** (prez. ind. *ștezesc* ALR SN II h 497/250) vb. IV ib.

— V. **ștează¹**.

ȘTEZÁR s. m. (Transilv.) **1.** Persoană care supraveghează funcționarea unei șteze¹ **(1)**. Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 305, SCRIBAN, D. *Din cînd în cînd ștezarul coboară de la casa lui din apropiere, pentru control.* APOLZAN, P. I. 90, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 24, ALR I 1 729/61, 98, 249, 251, 295, 298, 308, ALR SN II MN h 497/250, 316.

2. Meșteșugar care construiește șteze¹ **(1)**. *Ștezele și vîltorile . . . sînt făcute în întregime din lemn de către anumiți ștezari.* APOLZAN, P. I. 40.

— Pl.: *ștezari*. — Și: **ștăzár** s. m. ALR I 1 729/61, 249, 295, 298.

— **Ștează¹** + suf. *-ar*.

ȘTÉZĂ s. f. v. **ștevie**.

ȘTEZÍ vb. IV v. **șteza**.

ȘTEZUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică țesături de lînă) A șteza (Panaci—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *ștézui* și *ștezuiesc*.

— **Ștează¹** + suf. *-ui*.

ȘTEZÚRĂ s. f. (Prin Mold.) Crăpătură; tăietură. Cf. POLIZU.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘTI vb. IV. **I.** T r a n z. (Folosit și a b s o l.) **1.** A avea cunoștință (de. . .), a fi informat (în legătură cu. . .), a fi la curent (cu. . .). *Au trecut ceale corabii ce știi și domniia ta* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *De eresa aceasta științu iaste noao (știm* N. TEST. 1648, c u n o s c u t n o a o i a s t e BIBLIA 1688) *că tutindirea împrotivă grăiaște-se.* COD. VOR. 102/27, cf. 12/17. *Fericați oameri ce știu strigare (ști* r u g a c e a p r i i m i t ă D). PSALT. 183. *Nu știi că puteare am a te răstigni?* CORESI, TETR. 228, cf. id. EV. 50. *Voi știți cum cu toată puteare am slujit tătîni-vostru.* PALIA (1581), 123/10. *Cîte lucrure trebuiaște să știi omul creștin?* (a. 1607). CUV. D. BĂTR. II, 100/5, cf. 121/2, VARLAAM, C. 10. *Această moarte n-am știut să o fiu făcut.* URECHE, L. 191, cf. PRAV. 40, 57. *Știu-ți bunătatea.* MARDARIE, L. 109/6. *Tu cerci de-amănuntul inema și zgăul Și știi*

cu de-adevărul direptul şi răul. DOSOFTEI, PS. 25/20, cf. id. V. S. decembrie 228^{v}/28. *Nu să cade omului grec a nu şti legile grecilor.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 8/1, cf. 3/49. *Bine ştiţi toţi că eu am fost la casa mea ca un domn.* IST. Ţ. R. 7, cf. 121. *Mulţi istorici streini, de alte ţări, nu le ştiu toate cîte să fac într-alt pămîntu.* NECULCE, L. 5, cf. 163, CANTEMIR, HR. 26. *Mai mare iaste ruşine a zice minciuna, că ştie, decît a zice adevărul, că nu ştie.* C. CANTACUZINO, CM I, 56, cf. ANTIM, P. 70, IST. CAROL XII, 67^{r}/26. *El au răspuns că nimică de acea mărturie nu ştie* (a. 1800). URICARIUL, X, 144, cf. DRĂGHICI, R. 46/21, GORJAN, H. I, 4/12. *Ştiind că amoriul nu sufere biruinţă, Căta chip, prin depărtare, să scape de-a lui lovire.* CONACHI, P. 83. *Te socoteşti Că nu ştiu cine eşti.* ALEXANDRESCU, O. I, 211, cf. 177, id. M. 6, ODOBESCU, S. II, 153, GANE, N. III, 49. *De mult bănărit ce avea, nu-i mai ştia numărul.* CREANGĂ, P. 67. *Este ştiut că din discuţie răsare scînteia adevărului.* CARAGIALE, O. III, 49, cf. VII, 559. *Voi ştiţi că nimeni nu s-a putut atinge de împărăţia mea cît am fost tînăr.* ISPIRESCU, L. 12. *Frumseţa-i bun netrainic Şi ispititor la rele, Ştiu nevestele-acest lucru.* COŞBUC, P. I, 75. *Eu nu ştiam unde ţi-e calea Şi nu ştiam de unde vii.* GOGA, POEZII, 260, cf. HOGAŞ, DR. I, 50. *Ştiau că mîniile lui nespus de rare erau groaznice.* CAMIL PETRESCU, O. III, 481. *Povestea asta o ştie o lume.* SADOVEANU, O. XVIII, 22, cf. VIANU, A. P. 18. *Dă-l încolo de pian, ştii că mă enervează.* CĂLINESCU, E. O. I, 51, cf. LĂNCRĂNJAN, C. I, 44. *Cine n-are dor pe vale Nu şti luna cînd răsare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 87, cf. 271, RETEGANUL, P. III, 82, SEVASTOS, C. 247, ŞEZ. IV, 177. *Cine ştie multe moare.* ZANNE, P. V, 581. *Dacă-i mai şti de toate, îmbătrîneşti fără vreme.* ŞEZ. I, 221. *Ce ştie satul nu ştie bărbatul.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. IV, 256, cf. PANN, P. V. I, 150/7, DDRF, PAMFILE, D. 14. ◇ (Urmat de propoziţii predicative suplimentare) *Te ştiu* (*ştiindu-*t e N. TEST. 1648) *că eşti mai înţeleptu de toţi iudeii.* COD. VOR. 74/12. *Ştiiai-mă că rău om sînt.* CORESI, EV. 315. *Cum mă ştii să hiu aşe?* VARLAAM, C. 32. *Muiarea iaste datoare să îmble după bărbat..., pentru ce să cheamă că l-au ştiut cum iaste.* PRAV. 169, cf. 78, 313. *Cela ce va ţine la sine bani răi, ştiindu-i că sămt răi, să se certe.* EUSTRATIE, PRAV. 36, cf. CP 385/15. *Vă ştim noi cine sînteţi.* NECULCE, L. 79, cf. ANTIM, P. XXVI. *N-o ştiu cine e, doamna mea.* NEGRUZZI, S. III, 331. *Nu te-am ştiut eu că-mi eşti de aceştia, că de mult îţi făceam felul.* CREANGĂ, P. 236. *El fugea de onoruri, ştiindu-le cîte concesiuni costă.* CARAGIALE, O. III, 6, cf. SLAVICI, N. II, 172. *Îl ştia pe moşneag că-i place să îndruge aşa, vrute şi nevrute.* MIRONESCU, S. A. 134, cf. SADOVEANU, O. XIII, 14. *O ştiau cît de bună este la inimă.* RETEGANUL, P. II, 30, cf. ŞEZ. I, 280. *Pînă nu stai cu omul în casă, nu-l ştii cum este.* ŞEZ. V, 84. ◇ (La pers. 2 sau 5, ca termen incident, precizează că este vorba de ceva sau de cineva cunoscut de interlocutor sau de interlocutori) *Nu uita de datoria aia, ştii, c-apoi...* CARAGIALE, O. IV, 109. *Ia în primire... pe nepoţii ăştia ai tovarăşului... ăla... ştii tu.* SADOVEANU, O. XVIII, 501. *Uite încă două sute cinzeci de lei, ştii, pentru care ai iscălit.* CĂLINESCU, E. O. I, 238. ◇ (La pers. 1, în forma negativă, în construcţii cu ,,cine", ,,unde" etc., exprimă imposibilitatea de a preciza) *Să-mi dau eu liniştea mea, pentru hatîrul nu ştiu cui?* CREANGĂ, P. 252. *Nu ştiu cine rîse cristalin.* ISANOS, V. 74. *Arde focul nu ştiu unde, Para la inim-ajunge.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 213. *Ţiganu iute se repezi, O covată de nu-ş' unde găsi Şi de vatră o lipi.* POP., ap. TDRG. ◇ L o c. a d v. **Pe ştiute** = în cunoştinţă de cauză. Cf. LM, CARAGIALE, O. IV, 204. **Pe neştiute** (sau, învechit şi regional, **neştiut,** regional, **neştiuta)** = **a)** fără a-şi da seama; în necunoştinţă de cauză. *L-au mus*[t]*rat pre neştiute.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 228^{v}/32, cf. GOROVEI, CR. 450. *De-acolo, pe neştiute, femeia îl duse pe povîrnişul uşor, către rîu.* SADOVEANU, O. VII, 331; **b)** fără a se face remarcat; tiptil, pe furiş; pe ascuns, în taină. *Două săptămîni l-am ţinut pre neştiute.* ŞINCAI, HR. III, 211/23. *A privit o dată pe neştiute la scară, a şi văzut pe Ileana.* SLAVICI, N. I, 57. *A intrat pe neştiute şi pe nesimţite în casă.* MARIAN, NA. 44; **c)** pe neaşteptate. Cf. ŞINCAI, HR. I, 223/21. *Cînd cad fetele pe neştiute în ziua de Bobotează sămn este că se vor mărita.* ŞEZ. I, 18, cf. ALR II/I MN 83, 2 699/2, 53, 64, 102, 362, 386, 399, 833. E x p r. **Ştii** (sau **ştiţi**) **cine** (sau **ce**), se spune atunci cînd nu vrem să numim persoana (sau lucrul) despre care este vorba şi de care interlocutorul sau interlocutorii au cunoştinţă. Cf. CADE, DL. **Precum** (sau **cum, după cum**) **(bine) ştii** (sau **ştiţi**), se spune pentru a arăta că e vorba de ceva cunoscut de interlocutor (sau de interlocutori), pentru a preciza că cele afirmate nu pot fi puse la îndoială de interlocutor (sau de interlocutori). *Precum ştiţi, pe toţi vă iubim deopotrivă.* DRĂGHICI, R. 4/4. *Numai tu, tată, eşti mîngîierea noastră, după cum prea bine ştii.* ISPIRESCU, L. 149. *Abia am văzut-o o dată, cum ştii, şi mi s-a părut drăguţă.* CĂLINESCU, E. O. II, 268. *L-am rugat, după cum ştiţi, să ne caute arme.* CAMIL PETRESCU, O. III, 142. **După** (sau **pe**) **cît** (sau **cîte**) **ştiu (eu)** (sau **ştii, ştii tu** etc.) = avînd în vedere informaţiile de care dispun (sau dispui etc.). *Asta nu-i semn bun, după cît ştiu eu.* CREANGĂ, P. 186. *Pe cît ştiu, contrastele, ciocnirile de antiteze sînt de un efect irezistibil.* VLAHUŢĂ, O. A. 231. *După cît ştiu eu, o femeie nu spune niciodată tot.* SADOVEANU, O. VIII, 166. *Pe cît ştiu, alte veşti nu sînt.* id. ib. X, 298. *Dumneata, după cîte ştiu, eşti de pe la ţară.* STANCU, R. A. I, 83. **Ştiu eu ce ştiu** (sau **ştii tu ce ştii** etc.), se spune pentru a arăta că cineva are suficiente temeiuri (nemărturisite) pentru a adopta o anumită atitudine sau pentru a proceda într-un anumit mod. *Fata cea mică a împăratului se făcea că ascultă... Vezi că ştia ea ce ştia.* ISPIRESCU, L. 167, cf. id. U. 5. *Toţi dădură din cap, rîzînd, că ştiau şi ei ce ştiau.* CAMIL PETRESCU, O. I, 113. **Lasă că ştiu eu (ce ştiu)** = cunosc bine situaţia şi nu pot fi indus în eroare. *Sînt pungaşi, las' că ştiu eu!* CĂLINESCU, E. O. II, 282. *Lasă că ştiu eu ce ştiu.* STANCU, R. A. III, 24. **Mai ştiu eu...** (sau, rar, **mai ştim noi...**), (în construcţii cu ,,ce", ,,cît" etc.) se spune pentru a încheia o enumerare, exprimînd nesiguranţa sau lipsa de interes faţă de ceea ce s-ar mai putea adăuga. *Briciul e rudă cu dalta, cu penelul, cu coturnul, arcuşul, condeiul – mai ştiu eu cu ce!* CARAGIALE, O. III, 16. *Atîtea chestiuni arzătoare de estetică, de filozofie, mai ştiu eu de ce, reclamau soluţiuni urgente.* id. ib. IV, 33, cf. III, 10. *Pînă îndeplineşte numărul... o sută, două (sute), sau mai ştiu eu cît.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Îndată ce e vorba de cele mai generoase sentimente ale omului, le explicaţi prin legi, instincte, mai ştim noi ce.* C. PETRESCU, Î. I, 14. **Ştii** (sau **ştiţi**) **ce** (sau **ceva, una**)?, se spune pentru a atrage atenţia interlocutorului (sau a interlocutorilor) asupra celor ce urmează să fie comunicate. *Fa, Florico, ştii una?... Nici că se află pe faţa pămîntului altă lighioaie de fată mai bună ca tine!* ALECSANDRI, T. 896, cf. GANE, N. III, 233. *Stăpîne, ştii ce? Culcă-te şi te odihneşte.* CREANGĂ, P. 158, cf. 40. *Parcă-i şopteşte cineva la ureche: Ştii ce? poate că se vede de la poartă prin ferestre.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 27, cf. SADOVEANU, O. XVI, 513. *Moş Costache, nu ştii una? Colonelul... a murit azi noapte.* CĂLINESCU, E. O. II, 225, cf. VINEA, L. II, 289, ŞEZ. III, 131. **Ce ştii...,** (în legătură cu propoziţii introduse prin ,,cine", ,,cum" etc.) se spune pentru a exprima rezerva, incertitudinea. *Ce ştii cum se întîmplă? poate să-ţi iasă bine.* ALEXANDRESCU, O. I, 343. *Ce ştii cine e asta?* CĂLINESCU, E. O. I, 292. *Ce ştii ce mai născocesc!* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 379. **Cine ştie,** (adesea cu valoare exclamativă, în legătură cu ,,ce", ,,unde", ,,cînd" etc. sau cu propoziţii introduse prin acestea, dînd comunicării o nuanţă de exagerare) se spune pentru a da o idee vagă despre ceva sau cineva, pentru a exprima nesiguranţa, imposibilitatea de a preciza, a aprecia, a evalua. *Cine ştie de este mai bine A fi sau a nu fi.* EMINESCU, O. I, 38. *Cum se ia omul ista, la drum, cu vorba şi cînd se trezeşte, cine ştie unde a ajuns.* CREANGĂ, P. 119. *D-apoi calului meu de pe*

atunci cine mai știe unde i-or fi putrezind ciolanele! id. ib. 193. Se vedea bine a fi copil de oameni, ajuns aci din cine știe ce împrejurare. CARAGIALE, O. III, 1, cf. 221. Cine știe cît avem a zăbovi. ISPIRESCU, L. 29. Cine știe ce i-a năzărit, că... n-a voit să mănînce din zori pînă la amurg. DELAVRANCEA, ap. TDRG. Dintru început, cine ști cînd a mai fi fost și aceea, cică trăia și cucul... pe pămînt. MARIAN, O. I, 3. Bea și tu, firtate; Cine știe cîtă vreme mai trăim. GOGA, C. P. 75. Ea tăcută, noi tăcuți; ea gîndindu-se la cine știe ce, eu cu capul plin de socoteli lumești. HOGAȘ, DR. I, 7. De nu s-ar ivi cine știe ce complicații. C. PETRESCU, C. V. 203. Luna mare se ridicase și cîmpiile se lămureau drepte pînă cine știe unde. SADOVEANU, O. II, 398. N-am văzut-o cine știe de cînd. id. ib. XIII, 669, cf. XVI, 385, XVIII, 84. Grec o fi, român o fi, cine știe. STANCU, D. 106. Cine știe de pe unde-or mai venit fugiții. LĂNCRĂNJAN, C. I, 44. Parcă i-ar fi murit cine știe cîte neamuri, se zice despre cineva care este posomorît, care stă supărat. Cf. ZANNE, P. IV, 189. **Cine știe ce (sau cît)**, (în construcții negative) se spune pentru a minimaliza importanța, valoarea unui lucru, a unui fapt etc. Nu zicea că-i cine știe ce frumoasă, dar nici el nu pica. REBREANU, I. 24. Nu-mi erai cine știe ce prieten. C. PETRESCU, C. V. 106. Nu s-a întîmplat cine știe ce. SADOVEANU, O. XIII, 668. Nu-s doar cine știe ce în sat. ARGHEZI, VERS. 311. Bătrînul n-are cine știe cît de trăit. CĂLINESCU, E. O. I, 215. Nu e cine știe ce greu să convingi o femeie. id. B. I. 311. Nu... bea cine știe ce. CAMIL PETRESCU, O. III, 214. Fusese om vestit bătrînul, cu toate că nu se deosebise cine știe cît de ceilalți oameni din sat. LĂNCRĂNJAN, C. I, 38. Nu se alesese cu cine știe ce. id. ib. 57. **(Numai) (unul) Dumnezeu știe** sau **Dumnezeu știe (numai), știe Dumnezeu** sau **Domnul)**, se spune pentru a sprijini o afirmație sau o negație. Nu sînt (știe Domnul) precum mă socotești. ANTIM, P. XXIV. Eu Dumnezeu știe cît te iubesc. NEGRUZZI, S. I, 146. Numai Dumnezeu știe ce dezastru sufletesc lăsase... în urmă-i frumoasa copilă. CARAGIALE, O. III, 300. Dumnezeu știe numai ce se petrece acuma în sufletul unui biet dascăl ca mine. id. ib. IV, 129. Ce-i în inima mea, știe Dumnezeu. SADOVEANU, O. XV, 24. **(Numai) Dumnezeu (mai) știe** sau **dracul (mai) știe**, se spune pentru a exprima nesiguranța, nedumerirea, imposibilitatea de a preciza sau de a explica. După ce s-au turcit tată-său (au de voie, au de nevoie, Dumnezeu știe), mumă-sa... l-au trimis la Veneția. R. POPESCU, CM I, 341, cf. ANON. BRÎNCOV., CM II, 313. [Sfinții] trăiesc pînă astăzi cu trupurile, unde numai Dumnezeu știi (a. 1815). GCR II, 216/24. Dumnezeu știe de te-oi mai videa. ALECSANDRI, O. P. 290, cf. EMINESCU, G. P. 83. Dracul mai știe ce are. CREANGĂ, P. 217. S-a dus... dracul știe-ncotro. CARAGIALE, O. IV, 163. Dumnezeu mai știe cum să mulțumești pe mușterii. id. ib. III, 103, cf. SADOVEANU, O. XVI, 132. (Cu topica inversată) Mîndră, pe obrazul tău Rumenele-s de-un slot rău. Da ști dracu cum le-ai pus, Că pe nas nu ț-o ajuns. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 441. **A ști una (și bună)** = a avea o părere hotărîtă, pe care nu o poate zdruncina nimeni. Știu una și bună: să-mi slujesc stăpînul cu dreptate. CREANGĂ, P. 203. El știa una și bună: cînd o zice da, să fie da; cînd o zice nu, apoi nu. ISPIRESCU, L. 207. Eu știu una: că numai boului i-e dat să tragă... fără să-și spuie păsul. DELAVRANCEA, O. II, 91, cf. ZANNE, P. V, 646. (Cu topica inversată) Una știu, că orb era, acmu văz. CORESI, EV. 167. Una știu: Nu m-am supus la vînt! BENIUC, V. A. I, 13. **Tu știi una, eu știu mai multe** = cunosc mai bine decît tine situația, am motive temeinice ca să procedez într-un anumit fel. Cf. TDRG, CADE, DL. **(Nici) nu știu, (nici) n-am văzut (nici pe-acolo n-am trecut sau nici în seamă n-am băgat)** = formulă prin care cineva se eschivează să dea o mărturie. Cf. VLAXI, W., TDRG, CADE, DM. **A lua pe nu știu în brațe** = a se eschiva să dea o mărturie. Cf. ZANNE, P. V, 584, PAMFILE, C. 52. **Doina știe, doina cîntă** v. d o i n ă. **A ști în ce apă (sau ape) se scaldă** v. a p ă. **A ști pataramа (cuiva)** v. p a t a r a m ă (1). **A ști papara (cuiva)** v. p a p a r ă. **A ști cîte parale face (cineva)** v. p a r a^3 (1). **A ști ce-i (sau cît îi) face (sau plătește, poate) pielea** v. p i e l e. **A-i ști (cuiva) meleagul** v. m e l e a g (1). **A ști moarea (cuiva)** v. m o a r e (1). **A ști seama** v. s e a m ă. **A ști seama (la ceva)** v. s e a m ă. **Fiecare știe unde-l doare** v. d u r e a. **A ști ce-i poate sau cît îi plătește (cuiva) osul** v. o s (1). **A ști (la) omenie sau a ști ce-i omenia** v. o m e n i e (2). **A nu-l ști nici pămîntul** v. p ă m î n t (1). **A nu ști nici cu spatele** v. s p a t e. **A nu ști ce urlă-n tobă (sau ce-i în tobă)** v. t o b ă. (Regional) **A nu ști cîte parale face sfanțul** v. p a r a^3 (1). **A nu ști în știrea sa nimic** v. ș t i r e^2 (1). ◇ R e f l. p a s. La Poartă să știè numeli lui Turculeț. NECULCE, L. 129. Izvoarăle... Nilului nu să știu. CANTEMIR, HR. 59. Mic este de vîrstă, iar anii nu i se știu. ANTIM, P. 123. Asta, vezi, de noi se știe Și avem psihologie. ARGHEZI, VERS. 569. (Urmat de propoziții predicative suplimentare) Comoară să cheamă aur, argint, banii cei vechi de demult, stăpînul a cui au fost să nu să cunoască (să nu se știe MUNT.) cine au fost. PRAV. 82. ◇ R e f l. r e c i p r. (Urmat de propoziții predicative suplimentare) De să va afla cum s-au știut că sînt rudă ș-au făcut nuntă, să se cearte mai mult. PRAV. MOLD. 119^v/11. ◇ R e f l. i m p e r s. Aceasta știe-se că adevărat iaste ce e de matca focului nestins cuvînt și de munca ce va să fie. CORESI, EV. 148. Ce să va fi lucrat într-acei doi ani a domniei lui nu să știe. URECHE, L. 68. Nu să ști carele dentru dinș să fie făcut această ucidere. PRAV. MOLD. 149^v/17. L-au ucis... ; dar pentru ce și cum nu să știe. R. POPESCU, CM I, 235. Piramide... care nu să știe în ce vreme s-au zidit. PLEȘOIANU, C. 97/6. Mers-au ei și zi și noapte, nu se știe cît au mers. CREANGĂ, P. 275. El — se știe bine aceasta — a făcut concesiune delicateții acelora. CARAGIALE, O. III, 12. În orașele mari, se știe, spiritul public e veșnic pus în mișcare de o noutate emoționantă. VLAHUȚĂ, O. A. III, 5. Se știe că tocmai pe vreme rea cade vînatul cel mult. SADOVEANU, O. VIII, 381. Se știa... ca Tudor dăduse nu demult porunci strașnice. CAMIL PETRESCU, O. I, 7. (E x p r.) **Precum (sau după cum) se știe** sau (t r a n z. a b s o l.) **după cum știm**, se spune cu referire la ceva considerat notoriu. Pravila criminală, după cum știm, e încă nedesăvîrșită. ALEXANDRESCU, O. I, 89. Precum se știe,...mai toate mitropoliile, episcopiile și mănăstirile cele mari și neatîrnate ale țării au avut... sucursale. ODOBESCU, S. II, 20, cf. SADOVEANU, O. XIII, 22, ARGHEZI, VERS. 510. După cum se știe, prima reprezentație dramatică în limba română a avut loc la Iași. L. ROM. 1960, nr. 3, 74. **După cîte se știe**, conform informațiilor existente. Este vorba, după cîte se știe,... de o crîșmăriță. LĂNCRĂNJAN, C. I. 40. ◇ I n t r a n z. N-au știut de toate cronicariul cel leșesc. URECHE, L. 59. Știa și Vasilie Vodă de toate ce se lucrează în Iași. M. COSTIN, ap. TDRG. Nimeni nu știia de acest lucru. ANON. BRÎNCOV., CM II, 333. Toată lumea știe de pătimirea mea. SADOVEANU, O. XVIII, 10. De-aceasta nu știa altul nime, fără numai cerbul. SBIERA, P. 175. Numai luna și c-o stea Știe de durerea mea. MARIAN, Î. 41. (E x p r.) **A nu ști de căpătîiul (cuiva)** v. c ă p ă t î i. **A ști de seama (cuiva)** v. s e a m ă. **A ști de urma (cuiva)** sau **a-i ști (cuiva) de urmă**, (r e f l. i m p e r s.) **a se ști de urma (cuiva), a i se ști (cuiva) de urmă**, (r e f l. p a s.) **a i se ști (cuiva) urma** v. u r m ă. ◇ (La pers. 2 sau 5; ca termen incident prin care se atrage atenția interlocutorului sau a interlocutorilor asupra celor ce urmează să fie comunicate) Știi, parcă te-a plouat, Așa stai de mîhnit. ALEXANDRESCU, O. I, 240. Știi, a rămas cam într-o ureche de cînd i-au murit băieții. STANCU, R. A. I, 11. ◆ A dispune de date precise și amănunțite (obținute prin experiență) privitoare la... Tătarăi, fiind călăreți și știind căile cele drepte, cu mult mai nainte au agiuns. HERODOT (1645), 251. Avînd oameni ai muntelui... carei știia plaiurile, au purces către Ardeal. ANON. BRÎNCOV., CM II, 291. Ei nu știu hotarul altor sate (a. 1712). IORGA, S. D. VII, 112. Știa drumul înapoi. EMINESCU, N. 15.

Zici că știi bine locurile pe aici. CREANGĂ, P. 203, cf. SEVASTOS, N. 205. *Cărarea asta o știa.* COȘBUC, F. 76. *Firul acestor tainice cărări Doar pădurarul locului îl știe.* LABIȘ, P. 110. *Haideți copii după mine, Că știu calea-n codru bine.* ALECSANDRI, P. P. 156, cf. 207, MÎNDRESCU, L. P. 21. *Cine nu știe potecile nu știe nici drumul mare* (= cine nu se pricepe la un lucru mic, nu e în stare să întreprindă lucruri mari). ZANNE, P. I, 266. ✦ (Complementul indică persoane; cu determinări elemente predicative suplimentare) A fi informat că se află, că viețuiește (într-un anumit loc). *Te știam la Hotin.* NEGRUZZI, S. I, 39. ✦ (Complementul indică persoane; cu determinări elemente predicative suplimentare) A avea indicii care permit să considere, să aprecieze (pe cineva) ca... (sau drept...). *Dumitrașco Vodă,... științdu-l pre Brîncovanul mare neprieten..., au început și el a să agiunge cu creștinii.* NECULCE, L. 209, cf. MINEIUL (1776), 85r¹/6. *Te știam vrednic și adînc.* EMINESCU, N. 54. *Te știam inteligent.* CARAGIALE, O. IV, 241, cf. 237. *Aș vrea s-o știu nevasta mea.* COȘBUC, P. I, 118, cf. AGÎRBICEANU, A. 417, HOGAȘ, DR. I, 217. *Era știut în sat drept om avar.* SADOVEANU, O. XVI, 157, cf. 559, CĂLINESCU, E. O. I, 175. *Toți îl știu un luptător viteaz.* CAMIL PETRESCU, O. II, 188. *Te știam om bine crescut.* STANCU, R. A. I, 97, cf. TEODORESCU, P. P. 598, SBIERA, P. 132. *Aleargă la băbăreasa care o știe mai meșteră de dat cu bobii.* ȘEZ. III, 232, cf. MERA, L. B. 212. ◇ Refl. pas. *Preutul... se știa de om cam hărțăgos și mînios.* SBIERA, P. 8. ✦ Refl. (Cu determinări elemente predicative suplimentare sau urmat de propoziții predicative suplimentare) A se simți îndreptățit, a avea temeiuri să se considere (ca... sau drept...); a se vedea, a se pomeni (într-o anumită situație sau într-un anumit loc). *Unde biruia alții, nu perdea nădejdea, că științdu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor.* URECHE, L. 111. *Dzisu-i-au slujitorii... să fugă..., iar el n-au priimit, științdu-să drept.* NECULCE, L. 111. *Dorobanții și alți slujitori răi, carii s-au știut în vină mai mare..., au început a-l pîrî la turci.* R. POPESCU, CM I, 378, cf. URICARIUL, XXV, 281. *Eu... mă știam că sînt legată Numai cu prietenie.* CONACHI, P. 82. *Științdu-se pre sine cinstit..., simți nu puțină bucurie.* NEGRUZZI, S. I, 86, cf. CARAGIALE, O. III, 35. *Aleodor se știa vinovat.* ISPIRESCU, L. 13. *Să fugă, să se știe departe de-acest prag Al casei locuite de cea mai rea femeie.* COȘBUC, P. I, 141, cf. AGÎRBICEANU, A. 303. *El nu se știe lunatic, nici bolnav de vreo altă nebunie.* SADOVEANU, O. XV, 15, cf. CAMIL PETRESCU, O. II, 104. *De cînd mă știu copil, iubeam pădurea.* LABIȘ, P. 163. *Decît cu drăguța proastă, Mai bine la oi pe coastă... Oi tăia cîte-o crenguță Și m-oi ști fără drăguță.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 453, cf. SBIERA, P. 8, ȘEZ. IV, 231. *Pînă nu m-oi vedea cununată, Nu mă știu că sînt măritată.* ZANNE, P. IV, 327. ◇ Expr. **A se ști cu musca pe căciulă** v. muscă (I 1). **A se ști cu cuiul la inimă** v. cui. **A nu se ști cu nimic la suflet** sau (tranz.) **a nu ști nimic la sufletul său** v. suflet. **A nu se ști pe pămînt (de bucurie)** v. pămînt (1). ✦ Refl. (Prin nord-estul Olt.; în expr.) **Nu mă știu** (sau **nu te știi** etc.) **cu el** (sau **cu ea**) **!**, (cu valoare exclamativă) se spune despre o persoană care este de mare ajutor. Cf. CIAUȘANU, V. 201.

2. (Complementul indică persoane) A fi în stare să identifice; a fi făcut cunoștință cu...; a fi în măsură să dea relații, să emită opinii, aprecieri etc. privitoare la...; a cunoaște. *Aceia să-i știți..., că sînt aceia fiii mei ceia pre iubiții* (cca 1550). GCR I, 1/26. *Începu a se jura și a se blăstema că nu știe acel om.* CORESI, TETR. 64. *Nu știu pre cela ce m-au tremes.* id. EV. 467. *Cine-i acel bătrîn și de unde-l știi?* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Plîngu-l și păgînii, și creștinii, și toate țările care l-au știut și carii nu l-au știut.* ANON. CANTAC., CM I, 186, cf. HELIADE, O. I, 173. *Pe aceștia cine-i știe, cine i-a citit, cine i-a publicat?* KOGĂLNICEANU, S. A. 45, cf. ALECSANDRI, T. I, 353. *Ferice mă numește acel ce nu mă știe.* BOLINTINEANU, O. 207, cf. CARAGIALE, O. IV, 380. *Vrea și el să facă nițică gălăgie, să-l știe lumea și pe el.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 222. *De cînd mă știi, vataje?!* I. NEGRUZZI, ap. TDRG. *Paseri călătoare..., mă mai știți voi oare?* GOGA, C. P. 14. *Ați îndurat cu noi toate năcazurile, ne știți și vă știm.* C. PETRESCU, Î. II, 11, cf. SAHIA, N. 75. *Din toți cîți ne-ai fost știut, am rămas numai eu.* SADOVEANU, O. XIII, 756. *De cînd mă știi, am luat asupra mea Povara-ntotdeauna.* ARGHEZI, VERS. 366, cf. id. S. XI, 24. *Tata e viclean, îl știi bine.* CĂLINESCU, S. 560, cf. STANCU, D. 104, BENIUC, V. A. I, 141. *Pînă cînd nu te știam, Unde mă culcam, dormeam.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 88. *Bade, spicuiuț de grîu, Vrut-aș fi să nu te știu.* MÎNDRESCU, L. P. 58. *Cînd m-ar mai ști cineva, Nu-atîta m-ar judeca.* SEVASTOS, C. 164. *Mîndra ce mi-e dragă mie, Nime-n lume nu o știe.* HODOȘ, P. P. 40. *Nici dracu nu-l știe,* se zice despre un om ascuns și viclean. Cf. ZANNE, P. VI, 629. ◇ (În urări, de obicei în corelație cu sine însuși) *Cum nu știi, băiete, așa să nu te știe necazurile și bolile.* SADOVEANU, O. X, 543. ◇ Refl. *Mă știu pre mine însumi.* ANTIM, P. XXVI. ✦ Refl. (recipr.) A se cunoaște (cu...); a întreține relații (cu...); a avea legături de prietenie (cu...). *Să știe cu dînșii.* NECULCE, L. 310, cf. BOLINTINEANU, O. 368. *Se știau de tineri, De pe cînd erau copii.* PĂUN-PINCIO, P. 51. *Noi de copii ne știm și-am fost Ca frații.* COȘBUC, P. I, 77. *S-abat mustrări din altă vreme, Din vremea cînd nu ne știam.* GOGA, POEZII, 349, cf. SADOVEANU, O. I, 68. *Iacă moartea mi-o venit... Și mă duce-n ceea lume, Unde nu mă știu cu nime.* MARIAN, Î. 548. ✦ Refl. (recipr.) (Regional) A întreține relații de dragoste (cu...). Cf. CIAUȘANU, V. 201. *Se știe cu el fata asta.* id. GL.

3. A lua cunoștință (de...); a afla, a auzi. *Să știi domniia ta că au venit un om de la Nicopoe* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *A ști* (în știre N. TEST. 1648, știut BIBLIA 1688) *amu se vă fie voao.* COD. VOR. 106/3. *S(ă) știți toți că nu las(ă) Dumnezeu șerbii și slugile sale în ponoslul necuraților* (cca 1550). GCR I, 3/17. *Se știți* (știți H, să cunoașteți D) *că Domnul el e Zeul nostru.* PSALT. 205. *Lazar știu sfeatul lor și în ostrovul Chiprului fugi.* CORESI, EV. 97, cf. 250. *De ne va aduce vro veaste, vă vrem da a ști* (sec. XVI). IORGA, L. R. 28. *Se sfătuise Andronic cu Țalapie ca să-și ucigă părinții...; iară ei știură, deci-și orbi feciorii.* MOXA, 401/32. *Deaca știu împăratul, dzise că aceastea lucruri să fac cu farmăcile și cu meșterșugurile svăntului.* VARLAAM, C. 444. *Cela ce va cumpăra lucru de furat și, daca va ști* (prinde de veaste MUNT.), *îl va întoarce înapoi și nice banii nu-și va lua, acesta nu va avea certare.* PRAV. 67, cf. EUSTRATIE, PRAV. 11. *Aceasta încă vom să știți, că noi în cestă Testamînt întăiu am pus șuma la toate capetele.* N. TEST. (1648), [prefață] 4v/3. *Eteroclita a aceștii plecări... lesne iaste a ști i a vedea în gramatică.* ST. LEX. 240r/24. *Să știe tot omul că au omorît pă Mihnea Vodă.* R. POPESCU, CM I, 259. *Și alta... aș pohti să știu.* ANTIM, P. XXVIII. *Vrei să știi cu-ncredințare Dragostea cît cuprins are.* CONACHI, P. 80. *Numai unul mai trăiește. Îndată vom ști care.* NEGRUZZI, S. III, 390. *Rămîne-acum să știm Cine este mai tare.* ALEXANDRESCU, O. I, 216. *Voi să știi asemenea Cît te iubesc de tare.* EMINESCU, O. I, 173. *Să știi de la mine și să spui și altora că te-a slujit un drac.* CREANGĂ, P. 178, cf. 171. *Moftangiul este patriot hotărît...! toată lumea trebuie s-o știe!* CARAGIALE, O. IV, 99. *Îndată ce știa unul noi amănunte, se grăbea să le împărtășească repede celuilalt.* AGÎRBICEANU, A. 423. *Arendașul chibzui că la despărțire trebuie să știi cu cine ai călătorit.* REBREANU, R. I, 14. *Rămîne acum de știut dacă nu trebuie să considerăm capsula... drept corpul celulei.* BABEȘ, O. A. I, 557. *Să știi că-i ești drag.* SADOVEANU, O. XVIII, 117, cf. CĂLINESCU, E. O. II, 141. *Mă întreb, oare ce va ști istoria despre noi?* CAMIL PETRESCU, O. II, 414, cf. III, 206. *Am absolută nevoie să știu unde l-ai cunoscut.* STANCU, R. A. IV, 303. *Să știi de la mine că de cele mai multe ori publicitatea frizează cerșetoria și șantajul.* VINEA, L. II, 247, cf. TEODORESCU, P. P. 170. *De-ai ști tu cum trăiesc... Ț-ai încleșta mînele Și ț-ai plînge zilele.*

JARNÍK-BÎRSEANU, D. 318, cf. BUDUGANUL, P. I, 44. *Să știi, mîndrı ,adevărat, Că de tine nu am uitat* HODOȘ, P. P. 55. ◇ E x p r. **Așa să știi** (sau **să știți**) **!**, formulă prin care i se spune, i se sublimază cuiva ceva cu toată hotărîrea. *Numai cînd veți vîrî tot pămîntul în buzunar, numai atunci veți fura și banii mei! Așa să știți! Așa!* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Așa, să știi. Nu mai dau pe datorie.* STANCU, D. 121. **A ști ce și cum (e)** v. c e. **A nu-(l) ști nici pămîntul** v. p ă m î n t (**I**). ◇ R e f l. p a s. *Nice o taină nu poate să nu să ştie.* NECULCE, L. 131. ◇ R e f l. i m p e r s. *Mai pre mar(e) credin(ţa) iscalit au toţi şi ş-au pus peceţile, să s[ă] ştie* (a. 1631). GCR I, 76/4. *Să s[e] ştie că am vîndut grădina şi cu locul* (a. 1636). CUV. D. BĂTR. I. 231/23, *Trebuieşte să să ştie că două lucruri au astupat întîmplările aceste rele de n-au venit.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 313. *Să să ştie că s-au cetit de mine* (a. 1712). CAT. MAN. I, 164. *Femeia asta să se facă nevăzută fără să se ştie cum şi pentru ce.* NEGRUZZI, S. III, 468. *Să se ştie că acel pîrcălab e otrava vieţii mazîlilor.* SADOVEANU, O. XVIII, 36. *Vreau să pier în beznă şi în putregai... Şi să nu se ştie că mă desmierdai.* ARGHEZI, VERS. 27. *Vorbeau zgomotos ca să se ştie că sînt şi ele acolo.* CAMIL PETRESCU, O. III, 66. ◇ I n t r a n z. *Deaca ştiură de moartea stăpînei lor, mearsără de o-ngropară.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 71ᵛ/3. *Nu îndată au ştiut de lucrul ce s-au făcut.* CANTEMIR, HR. 184. *N-ai ştiut nici de năcazurile, nici de zbuciumele... de pe la noi.* SADOVEANU, O. V, 547. (E x p r.) **A nu (mai) şti** (cuiva) **de nume** sau **a nu (mai) şti de numele** (cuiva) v. n u m e (**I 1**). **A şti de ştirea** (cuiva) sau **a-i şti** (cuiva) **de ştire,** (t r a n z. ; rar) **a-i şti** (cuiva) **ştire** v. ş t i r e (**2**).

4. A fi sigur (de...); a fi convins (de...). *Eu ştiu aceasta, că după dusulu mieu întra-voru lupi grei întru voi.* COD. VOR. 22/12, cf. CORESI, EV. 90. *Aduceţi cătră mine cel frăţior mai mic al vostru, aşa voiu şti cum nu seţi iscoade, ci sînteţi derepţi.* PALIA (1581), 177/10. *Năimitul să nevoiaşte de slujeaşte la stăpînu-său cu toată inem(ă), căci că şti că va lua plat(ă)* (a. 1661). GCR I, 180/4. *Antonie Vodă cheltuisă o sută de pungi... şi ştiè că ş-au tocmit lucrul.* NECULCE, L. 63. *Iară cînd veţi vedea Ier[u]s[a]limul încunjurat de ostaşi, atunce să ştiţi că s-au apropiat pustiirea* (cca 1700–1725). GCR II, 22/23. *Din ce în ce mai vie o simte-n a lui braţe Şi ştie că de-acuma a lui rămîne-n veci.* EMINESCU, O. I, 95. *De-ar avea codrul ista gură să spuie cîte a văzut..., ştiu că am avea ce asculta.* CREANGĂ, P. 119, cf. 165, 230. *Tot ce ştiu, tată, şi mă făgăduiesc este că nu te-oi da de ruşine.* ISPIRESCU, L. 13, cf. COŞBUC, P. I, 183, AGÎRBICEANU, A. 483, C. PETRESCU, C. V. 107, ARGHEZI, VERS. 40. *Acum ştiu că ţi-a venit inima la loc.* DAVIDOGLU, M. 10. *De-aş şti, bade, c-ai veni, Drumul ţi l-aş şindili.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 139. ◇ (Întărit prin „bine") *Părinţii... s-au silit cu dînsul în tot chipul, ştiind bine că cea dintîi moştenire a lăsa unui fiu este o învăţătură temeinică.* MARCOVICI, C. 3/6. *Dacă-i apuca odată a te deprinde cu mine, ştiu bine că n-am să pot scăpa uşor de d-ta.* CREANGĂ, P. 203. *Ţi-am fost dragă, ştiu eu bine, Dar să-mi spui, tu te-ai temut.* COŞBUC, P. I, 51. *În fond voiese să lovească în mine, ştiu bine.* CĂLINESCU, E. O. I, 209. ◇ E x p r. **Să ştiu (bine** sau **de bine) că...** sau **de-aş şti că...** chiar dacă... *De aş şti că mă vei şi omorî, nu pot să tac.* NEGRUZZI, S. I, 147. *Pentru altul n-aş face-o, să ştiu că mi-ar da lumea de pe lume.* CREANGĂ, P. 162, cf. 192. *Să ştiu bine că mă duc la mînăstire, pîne şi sare cu el nu mai mănînc.* CARAGIALE, ap. TDRG. *Cu dînsul ai să-mi cununi dumneata fata, măcar de-aş şti că are să crape inima dintr-însa.* REBREANU, I. 27. *Ba se poate!... Să ştiu de bine că fac moarte de om.* id. ib. 426. *Să ştiu bine că fac şi vrăji..., nu se poate să nu-ţi stau într-ajutor.* SADOVEANU, O. XIII, 586, cf. 660. *Să ştiu că oi păţi ce-oi păţi, da tot nu-l dau.* ŞEZ. III, 113. **(Doar) ştiu (bine) că...** = bineînţeles că..., fireşte că... *Doar ştiu că n-am să-mi oftigesc cu iapa pentru gustul tău.* HOGAŞ, DR. I, 300. **Să ştiu (sau să ştii etc.) că este (şi) miere (şi tot nu...)** v. m i e r e (**I 1**).

5. (Mai ales în construcţii negative) A fi conştient (de...); a fi lămurit, edificat (în ceea ce priveşte...); a fi în cunoştinţă de cauză în ceea ce priveşte... ; a înţelege, a pricepe. *Zise lor: nu ştiţi ce cereţi voi.* CORESI, EV. 86. *Mai puţin să va certa omul cel bat..., că atunce să cheamă că nu şti nemică ce face.* PRAV. MOLD. 145ᵛ/14. *Diavolul cel nepohtitor de binele omenesc... i-au nebunit şi nu ştiu ce fac.* ANON. CANTAC., CM I, 162. *Nu ştiu ce cuvîntu-i îndatorează a se înfăţişa la judecata de apoi.* VĂCĂRESCUL, IST. 249, cf. HELIADE, O. I, 186. *Nu ştiu cu cîtă evlavie trebuie să se poarte cătră părinţii lor.* DRĂGHICI, R. 6/30. *Nu ştiu, mai trăiesc pe lume, sau din lume sînt afară?* CONACHI, P. 100. *Nu ştii... cît m-a mulţămit întîlnirea voastră.* NEGRUZZI, S. I, 39. *Craiul ştie ce face.* ALEXANDRESCU, O. I, 233. *Inima-mi jăleşte, Dar nu ştiu ce vrea; Nu ştiu ce doreşte Inimioara mea.* ALECSANDRI, P. I, 22. *Aş vrea... să-mi dai O gură, numai una. Dar nici nu ştiu măcar ce-mi ceri, Dă-mi pace.* EMINESCU, O. I, 174, cf. 120. *Nu ştiu, părerea m-a amăgit, ori am auzit mai multe glasuri?* CREANGĂ, P. 24. *Cuprins de ameţeală, nu mai ştiam unde mă găsesc.* id. ib. 196. *Cele două, trei săptămîni de la-nceput, nici nu ştiui cînd trecură.* CARAGIALE, O. IV, 183. *Am ajuns ca un năuc, visez deştept, nu mai ştiu ce fac, cînd mă uit la ochii tăi.* ISPIRESCU, L. 29, cf. 2. *Nici nu mai ştie pe unde calcă.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 3. *Fără să ştie cum, se simţi deodată voinică.* id. ib. III, 99, cf. PĂUN-PINCIO, P. 51. *Eu nu ştiu ce mă-ndeamnă... Să simt întreg amarul Acestei nopţi de toamnă.* GOGA, P. 38. *Nu ştiu pentru ce mă tem, deşi-s convinsă că tu nu dai mult pe avere.* AGÎRBICEANU, A. 417. *Eram profund înduioşat şi nu ştiam de ce.* CAMIL PETRESCU, U. N. 63. *Felix ştia că doarme şi visează şi se silea să oprească mai mult fiece metamorfoză.* CĂLINESCU, E. O. II, 105. *Buimăceala îl ţinea încă înţepenit în pat şi nu ştia unde se află.* PREDA, Î. 31. *Nu mai ştia ce vorbeşte.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 52. *Nu ştiu, mîndră, ce-i asta, Ori iubesc alta, ori ba, Pe tin' nu te pot uita.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 80. ◇ (Întărit prin „bine") *Termenii „portret moral, stare morală" revin mereu sub pana lui Filimon, care ştia bine ce pictează.* VIANU, A. P. 65. ◇ (La pers. 1, în forma negativă, în construcţii cu „cum", „ce" etc., exprimă imposibilitatea de a preciza, de a explica) *Nu ştiu cum s-au întîmplat de au alunecat.* DRĂGHICI, R. 104/5. *Stăpîne, parcă te-ai cam aburit la faţă, nu ştiu cum.* CREANGĂ, P. 164. *Peste noapte, nu ştiu cum se făcu, nu ştiu cum se drese, că o vită d-ale bogatului căzu în groapă.* ISPIRESCU, L. 175. *Simţea nu ştiu ce care o făcea să se rumenească.* DELAVRANCEA, S. 26. *Şi, nu ştiu cum, parcă mă stîng.* PĂUN-PINCIO, P. 74. *A fost Cuminte om; dar, nu ştiu cum, Aşa i-a mers de prost.* COŞBUC, F. 71. *Nu ştiu cum, azi vinul a devenit sălciu.* BENIUC, V. A. I, 179. *L-au scornit nu-ş ce la inimă şi şi-au pus în cap ca să-şi cerce şi el norocul.* SBIERA, P. 141. (E x p r.) **Nu ştiu ce = a)** (şi, rar, în forma **nu ştiu cum**) ceva indefinit, inexprimabil, inexplicabil. *Femeile maghiare au... un nu ştiu ce care inspiră respect şi admiraţiune.* FILIMON, O. II, 42. *Pentru că-n toat-a ei făptură E-un „nu ştiu cum" ş-un „nu ştiu ce".* EMINESCU, O. I, 208. *Simţi un nu ştiu ce, colea, la inimioară.* ISPIRESCU, L. 35, cf. BACOVIA, O. 151; **b)** (în construcţii negative) se spune pentru a minimaliza importanţa, valoarea unui lucru. *Chiar de ne va rămînea în spate baia, nu vom pierde nu ştiu ce.* AGÎRBICEANU, A. 426. **A fi nu ştiu cum** = (despre oameni) a avea ceva inexplicabil, neobişnuit, ciudat. *Deşi nu e decît femeie, E totuşi altfel, „nu ştiu cum".* EMINESCU, O. I, 208. *Parcă eşti nu ştiu cum.* CREANGĂ, ap. DDRF. **A-i fi** (cuiva) **nu ştiu cum să... =** a-i fi (cuiva) greu sau penibil să... *Sufletele aceste ce sînt drepte a Iadului, mi-e nu ştiu cum să le priimesc.* NEGRUZZI, S. I, 93. ◇ E x p r. (Pronumele personal purtînd accentul în frază) **El** (sau **ea**) **ştie...** sau **ei ştiu...**, (în legătură cu „cum", „ce" etc.) se spune pentru a exprima nedumerirea sau mirarea faţă de acţiunile neobişnuite sau inexplicabile ale cuiva. *Scaraoschi... se vîrî, el ştie cum şi pe unde, în odaie la Ivan.*

CREANGĂ, P. 303, cf. 211, 308. *A aruncat cîteva petarde (pe care el știe cum și de unde le-a procurat).* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 797. **(Mai) știu (și) eu?...** sau **eu știu?...,** se spune pentru a exprima nesiguranța, îndoiala, nehotărîrea, ezitarea. *Apoi dă..., știu eu?... Dac-a vini bărbatu-meu?* ALECSANDRI, T. I, 264. *Mai știu eu cum să zic, ca să nu greșesc?* CREANGĂ, P. 276. *Ce ai vrea tu? — Știu eu? aș vrea să nu mai lucrez așa de mult pentru atît de puțin cîștig.* CARAGIALE, O. III, 20, cf. VLAHUȚĂ, O. A. 329, SADOVEANU, O. XV, 24. *Știu eu ce să le spui?* ARGHEZI, VERS. 278. *De, știu și eu? M-am trezit cu acest poem în cap.* STANCU, R. A. II, 230. *Ce să-mi spună? — Păi, eu știu?* CĂLINESCU, E. O. II, 284. **Mai știi...** = e greu de precizat, de apreciat; se prea poate, nu e exclus. *Ori mai știi? Bătrînul Rumi Face-o glumă, cum se vede.* COȘBUC, P. I, 74. *Mai știi — poeți de seamă îi vei cunoaște mîine.* LABIȘ, P. 498. **A nu ști ce vrea** = a nu putea lua o hotărîre, a fi nedecis, a șovăi. Cf. SADOVEANU, O. X, 29. **Nu (prea) știe multe,** se spune despre cineva care acționează energic și sumar, care trece repede la fapte, fără să cîntărească urmările acțiunilor sale. *Ș-apoi las' pe popa Niculai Oșlobanu, căci el nu prea știe multe; slujește cîte trei liturghii pe zi și pomenește la hurtă.* CREANGĂ, A. 78, cf. 151. **A nu (mai) ști unde îi este** (sau **stă**) **capul** sau (i n t r a n z.) **a nu-și mai ști capului (de)...** = a nu mai prididi, a fi copleșit (de...). *Conul Iòrdanache nu mai știa unde îi este capul.* VINEA, L. I, 199, cf. DL. **A ști dincotro bate vîntul** v. v î n t. **A nu ști ce să creadă** v. c r e d e. **A nu ști pe ce lume este** v. l u m e. **A (nu)-și ști lungul nasului** v. n a s[1] (1). **Știi că ești** (sau **că e**) **bine?** v. b i n e. **Știi că ai** (sau **că are**) **haz?** v. h a z. **Știi că-mi placi** (sau **că-mi place**)**?** v. p l ă c e a. (I n t r a n z.; regional) **A nu (mai) ști de sine** = **a)** (și, regional, în forma **a nu ști de lume**) a-și pierde cunoștința; a fi inconștient (de...). *Fiind ostenit și cam beut, adurmi iute, cît nu mai știa de el.* RETEGANUL, P. I, 71, cf. ALR II/I h 108; **b)** a se zăpăci. ◇ R e f l. (Urmat de propoziții predicative suplimentare) *Unde-aud cucul cîntînd... Nu mă știu om pre pămînt, Nici nu mă știu unde sînt.* TEODORESCU, P. P. 345. ◇ R e f l. i m p e r s. *Fel de fel de glasuri schimonosite se auzeau, de nu se mai știa ce mama dracului să fie acolo.* CREANGĂ, P. 303. ◇ (La pers. 2 sau 5; ca termen incident prin care se dă a înțelege că interlocutorul sau interlocutorii sînt în măsură să aibă o părere asupra chestiunii în discuție) *Cînd muierea începe să calce strîmb și o simte bărbatul, inima lui arde, știi, ca peștele pe cărbuni.* FILIMON, O. I, 130. *Plecă și el, știi, cam în dorul lelii.* ISPIRESCU, L. 34. *Abia m-am instalat, mi-am întărit unele cunoștințe. Știi, profesiunea...* GALAN, Z. R. 13. (E x p r.) **Știi, colea,** se spune pentru a exprima o apreciere (foarte) favorabilă, pentru a accentua (admirativ) gradul unei însușiri, intensitatea unei acțiuni. *Am văzut pe Radu haiducul... era, știi, colea, voinic din patruzeci, rupea piatra în mînă.* FILIMON, în DL, cf. ALECSANDRI, T. 42. *Știu într-un loc vin bun, știi, colea, phiu!* EMINESCU, N. 98. *Mă duc să pregătesc ceva de-a mîncărei; știi, colea, ceva mai omenește.* CREANGĂ, P. 9, cf. 33, 113. *Cu acești voinici se întovărăși și un om verde, pui de român, știi, colea.* ISPIRESCU, L. 200. *El era june, cu mustața răsucită, știi, colea, și chipeș.* id., ap. TDRG. ◆ (Urmat de propoziții completive) A se lămuri, a se dumeri; a se convinge. *Știu* (î n ț e l e a s e N. TEST. 1648, î n ț e l e g î n d BIBLIA 1688) *că din Chilichiia iaste.* COD. VOR. 56/26, cf. 54/27. *După vindecarea ce vindecă omul de duhul necurat..., știură gloatele că el iaste Hristos.* CORESI, EV. 57. *El văzu o corabie viind prea încărcată... și știu că iaste negoțul împărăteasei.* MOXA, 385/39. *Dintr-o dată, am știut cu cine am de a face.* GALACTION, O. 94.

6. (În construcții cu înțeles negativ, de obicei exclamative sau interogative) A presupune; a bănui. *Omul acesta, în trecerea lui pe lîngă tine, fără să știe, a lăsat în sufletul tău ceva din suferințele și viața lui.* VLAHUȚĂ, O. A. 336. *Bietul Dionis, de unde să știe el că eu am în sîn o pungă cu aur!* GALACTION, O. 89. *Puteam să știu că-n zeama ei suavă, Albastră alburie, era otravă?* ARGHEZI, VERS. 187. ◇ (Cu determinări predicative) *Ai dus cărțile plăsmuite? — Le-am dus. Nu le-am știut a fi plăsmuite.* SADOVEANU, O. X, 171. ◇ E x p r. **Mai știi minunea** (sau **păcatul**) = se prea poate, nu e exclus. *Te văd că ești un băiet isteț și, mai știi păcatul, poate și harnic.* CREANGĂ, P. 152. *De!... mai știi minunea!* CARAGIALE, O. IV, 374.

7. A prevedea, a presimți. *Viu întru Ier*[usa]*l*[i]*m și nu știu* (*neștiind* N. TEST. 1648, *neștiind* BIBLIA 1688) *ce mi se va tîmpla.* COD. VOR. 20/14. *De ară fi știind domnul casei în ce ceas furul va veni, preveghear-ară amu și n-ară fi lăsat să-i sape casa lui.* CORESI, TETR. 150. *De unde noi am vrut putea ști cum că va aceasta noao dzice?* PALIA (1581), 179/9. *Nu știa sărmanul Harap Alb ce-l așteaptă acasă.* CREANGĂ, P. 276, cf. 134, 190. *De-aș fi știut, aș fi venit cu hainele ale vechi.* DELAVRANCEA, O. II, 351. *Nu știi cum vine vremea în pădure; cînd pleci la drum, nu-i rău să te îngrijești de toate.* HOGAȘ, DR. I, 259. *Cît putea să dureze această situație? Nu se putea ști.* SADOVEANU, O. X, 200, cf. ARGHEZI, VERS. 199. *Eu am știut că o să iasă prost și le-am spus-o încă de pe atunci.* CAMIL PETRESCU, O. II, 154. *Ride hîtru badea Toader; El știa ce o să iasă.* BENIUC, V. A. II, 34, cf. LABIȘ, P. 27. *Nu ști moartea cînd vine Și te ia de lîngă mine.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 389. ◇ E x p r. **A nu ști la ce margine (îi) va ieși** (ceva) v. m a r g i n e (**I 1**).

8. A ține minte; a-și aduce aminte (de...). *Întră mulți în besearecă și sfîrșesc cu limba o mie de stihuri de rugă, și cînd ies ei nu știu ce-au zis.* CORESI, EV. 327. *De ce-a fost odinioară, Ce nevoie-i să mai știi?* VLAHUȚĂ, O. A. I, 178. *Dar ce anume a fost și cum s-a terminat povestea, nu mai știa și nici n-ar fi crezut vreodată că există cineva care păstrează o atît de fidelă amintire.* C. PETRESCU, C. V. 106. *Parcă știe cînd și cum s-a măritat?* SADOVEANU, O. I, 75. *Nici eu nu mai știu astăzi ce lucru căutam.* I. BARBU, O. 80. *Dați-mi să mănînc, că nu mai știu de cînd sînt flămînd.* CAMIL PETRESCU, O. III, 587. *Nu mai știe nime cînd o fost asta.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 45. *Știi tu, mîndră, cum erai, Cînd cu mine te iubeai?* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 244. *Știi tu, badeo, ce ziceai, Cînd seara la noi veneai?* id. ib. 265. ◇ (La pers. 1, în forma negativă, în construcții cu „cînd", „cît" etc., exprimă imposibilitatea de a preciza, de a evalua, dînd adesea comunicării o nuanță de exagerare) *Bătaia îndepărtată a prepeliței o aud pentru a nu știu cîta oară.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 6. *Nu ne-am mai văzut de... nu știu cînd.* UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A nu ști de unde să ia** (pe cineva) v. l u a. (R e f l. p a s.) **A i se ști** (cuiva sau la ceva) **numai numele** = a fi rămas o amintire vagă (despre cineva sau ceva). *Oastea, căreia numai numele-i se mai știa, o înființă tot din oameni unul și unul.* ISPIRESCU, M. V. 5. ◇ (Prin lărgirea sensului) *De mult, în vremi uitate, cînd mintea nu mai știe.* GOGA, C. P. 104.

9. (În construcții cu „ce", „cele ce" etc., precedate de prep. „din", „de" etc., și în legătură cu verbele „a ieși", învechit, „a se părăsi" etc., în forma negativă) A fi intrat în obișnuință, a fi devenit deprindere, apucătură, nărav. *De cele ce știa nu să părăsea, ci iarăși răotăți nespuse țării făcea.* R. GRECEANU, CM II, 51. *Gloaba refuză să schimbe pasul. Din ce știe ea, nu vrea să iasă nici moartă.* CARAGIALE, O. III, 231.

II. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) **1.** (Complementul indică un domeniu al cunoașterii, o artă, un meșteșug etc.) A fi inițiat în..., a avea cunoștințe sistematice (care țin de...), a avea o pregătire specială, metodică (în ceea ce privește...). *Știind carte sîrbască..., au scris la împăratul.* URECHE, L. 147. *De vreame ce neștine va ști vreun meșterșug ca acela..., mai puțin să va certa.* PRAV. 290. *Acest Dosoftei Mitropolitul... adînc din cărți știa.* NECULCE, LET. II, 257/25. *Nici unul în lume nu iaste carele den sine numai să știe și nici unul nu au aflat nimic, pînă cînd n-au fost de altul învățat.* C. CANTACUZINO, CM I, 3. *L-au întrebat ce meșteșug știe.*

MINEIUL (1776), 34^{v1}/19. Nici meşteşugul ştiè, nici instrumenturi sau materia trebuincioasă are. DRĂGHICI, R. 150/26. Ioan Ungvari,... predicator elocuent al reformaţilor,... ştia adînc din cărţi. BĂLCESCU, M. V. 487. Le leagă la un loc, tot cîte două-trei, după cum îşi ştia meşteşugul. CREANGĂ, P. 306. O învăţa tot ce trebuia să ştie un viteaz. ISPIRESCU, L. 13. Duduia veşnic citeşte, Ştie clavirul, pictează. BACOVIA, O. 96. Ştim numai fierăria. GALACTION, O. 511. La citit se-mpiedică, Nu ştie-aritmetică. ARGHEZI, VERS. 257. Felix citea şi ştia toate, adică cu mult mai mult decît colegii lui. CĂLINESCU, E. O. I, 236. Avem şi ferman cu pecete. De la împărăţie. Cine ştie carte latinească să vie să ni-l citească. FUNDESCU, L. P. II, 145. Ştie şi el cît au uitat alţii. PAMFILE, J. II, 415. Ştie cît baba mea, se zice despre cineva care nu cunoaşte prea multe lucruri. Cf. JIPESCU, ap. DDRF, ZANNE, P. II, 5. Cine ştie carte are patru ochi = cine posedă mai multe cunoştinţe are posibilităţi mai mari de a înţelege şi a re[illegible]zolva anumite probleme. Cf. ZANNE, P. V, 142, 583. Nu cîte ştii, ci cum le ştii. ZANNE, P. V, 582. ◇ Expr. **A şti carte** = a avea noţiuni (elementare) de scriere şi citire; p. ext. a avea cunoştinţe temeinice (într-un anumit domeniu), a fi (foarte) învăţat. Oameni neaşăzaţi şi nemearnici, mai mult proşti decît să ştie carte. URECHE, L. 58. Spun de Velicico că... au fost zicînd că omul care nu ştie carte este un dobitoc. MUSTE, LET. III, 28/14. Mirîndu-se zicea: de unde ştie acesta carte, neînvăţîndu-să? (a. 1809). GCR II, 203/35. Românul zice: „omul ăsta ştie carte"; nu zice a învăţat, ci ştie carte. HELIADE, O. II, 41, cf. ALEXANDRESCU, O. I, 344. De-aş şti şi eu carte cîtă ştia răposatul! ODOBESCU, S. III, 6, cf. CARAGIALE, O. IV, 311. Umblat-a mult băiatu Şi ştie multă carte. GOGA, P. 97. I-adevărat... că d-ta ştii atît de multă carte? CAMIL PETRESCU, U. N. 63. Bătrînica mea nu ştia carte; putea cel mult să citească semne pe răboj. SADOVEANU, O. XVI, 485, cf. TEODORESCU, P. P. 263. Vai de min', ce-mi place mie, ...Mărul roşu jumătate, Bădiţa care şti carte. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 26, cf. BALADE, II, 154. (Cu topica inversată) Să numeaşte varvar carele nici obiceai are, nici carte ştie. C. CANTACUZINO, CM I, 40. **A şti lecţia** (sau **rolul**), se spune **a)** despre cineva care vorbeşte sau acţionează după cum a fost învăţat de către altcineva; **b)** despre cineva care se comportă în mod corespunzător într-o anumită împrejurare, ca şi cum ar fi pregătit dinainte (sau chiar a şi pregătit) ceea ce spune sau ceea ce face. **A şti** (ceva) **pe de rost** (sau **de-a rostul**, **pe dinafară**, **ca apa**, **ca pe apă**, **ca pe Tatăl nostru**) = a putea reproduce (ceva) întocmai, din memorie. Învăţase carte la dascalul Pascal..., ce ştia toată Alexandria pe de rost. NEGRUZZI, S. I, 246. Nu mai eşti tu acela care-n copilărie Ştiai pe dinafară vestit-Alexăndrie. ALEXANDRESCU, O. I, 191. Cînd propria ta viaţă singur n-o ştii pe de rost, O să-şi bată alţii capul s-o pătrunză cum a fost? EMINESCU, O. I, 134. Hereliselele stereotipe... le-am auzit de atîtea ori şi le ştiu pe dinafară. CARAGIALE, O. III, 210. Tot mai citesc măiastra-ţi carte, Deşi ţi-o ştiu pe dinafară. VLAHUŢĂ, O. A. I, 49. Ştiu de-a rostul pe Sofocle. COŞBUC, P. II, 126. Ştia pe dinafară strofe întregi din Alecsandri. CĂLINESCU, E. 113. Rînduiala leturghiei o ştiu ca apa. SADOVEANU, O. XIII, 84. **A şti şi toaca din** (sau **în**) **cer** v. toacă. **A şti** (ceva) **pe degete** v. deget. **A nu şti (nici o) buche** (sau **bechi**, **boabă**, **boacă**, **iotă**) v. buche, bechi, boabă, boacă, iotă. ✦ (Complementul indică o limbă) A fi în măsură să înţeleagă şi să vorbească. E elu dzise: ştii greceaşte? COD. VOR. 36/12. Dispot... au fost ştiind multe limbi. URECHE, L. 161. Neculai Milescul Spătariul... ştiè multe limbi. NECULCE, L. 26, cf. R. POPESCU, CM I, 525. Ştie căpitanul nemţeşte, ca să poată vorbi cu Robinson? DRĂGHICI, R. 16/11. Noi nu ştim latineşte. ALEXANDRESCU, O. I, 182, cf. ALECSANDRI, T. I, 47. Cela-i cavaler..., oare ştie franţuzeşte? EMINESCU, N. 43, cf. CARAGIALE, O. III, 1. A ajuns să jongleze cinci, şase sute de cuvinte dintr-o limbă pe care o ştie aşa de rău, c-ai putea să juri că nu e a lui, dacă ar şti alta mai bine. VLAHUŢĂ, O. A. I, 200, cf. SADOVEANU, O. XIII, 952. ◇ Expr. **Nu ştii româneşte?**, se spune unei persoane neînţelegătoare, neascultătoare, îndărătnice. Cf. ZANNE, P. VI, 288. ✦ (Însoţit de verbe la infinitiv sau de propoziţii completive directe) A avea instruirea, pregătirea, rutina necesară pentru a... (sau ca să...). Acest mut şi surd, de va şti scrie şi să citească, ... atunce giudeţul îl va întreba cu scrisoare. PRAV. 293, cf. NECULCE, L. 124. Limba ţărei să grăiască nu ştia. MUSTE, LET. III, 10/30. Spuse că... ştie a face ralițe, juguri, cîrme. MINEIUL (1776), 34^{v1}/21. Unii din vistieri şi logofeţi... nu ştiu de a închipui o anaforà. GOLESCU, Î. 63. Din cîţi ne aflam aice, nu ştie a cîrmui unul macar. DRĂGHICI, R. 25/27, cf. 45/23. Nu ştii să torci, nici să ţeşi, Numai la horă te-ndeşi. PANN, P. V. II, 106/19. Păcat că nu ştiu a cеti. NEGRUZZI, S. I, 59. Ştiţi a juca din clavir? ALECSANDRI, O. P. 97. Mai toţi trebuie să ştie cînta cu un instrument. CARAGIALE, O. III, 16, cf. IV, 193. Ştiţi toarce, coase, ţese. ISPIRESCU, L. 12, cf. TOPÎRCEANU, P. O. 3. Nu l-o mai vrut birău şi cu coratării, că nu ştia a ţine răghistrele. STĂNOIU, C. I. 51. Baciul nostru ştie să facă bun balmuş. SADOVEANU, O. XVI, 27. Ştiu să cînte straşnic afurisiţii ăştia. CAMIL PETRESCU, O. III, 234. Ştie să facă pîine bună soră-ta. STANCU, R. A. I, 29. Dragă, de nu ştii juca, Vremea n-o mai încurca. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 419, cf. 428. Asta-i lelea neleda, Cu suveica nu şti da. ŞEZ. I, 104. Ioviţă mi se lăuda Că ştie bine-a lupta. BALADE, II, 54. Cine intră în danţ, trebuie să ştie juca (= nu te apuca de o treabă, dacă nu te pricepi). ZANNE, P. IV, 335. Dacă fata nu ştie juca, zice că lăutarii nu ştiu cînta, se spune despre cel care nu vrea să-şi recunoască vina şi o aruncă asupra altora. Cf. id. ib. 409.

2. (Însoţit de verbe la infinitiv sau de propoziţii completive directe) A fi capabil să procedeze în mod adecvat, oportun, eficient în ceea ce priveşte... (sau ca să..., pentru a...); a avea priceperea, îndemînarea, abilitatea necesară în ceea ce priveşte... (sau ca să..., pentru a...). Voi aţi ştiut ascunde ale voastre proiecturi şi mişcări înaintea duşmanului. AR (1829), 49^{1}/22, cf. 146^{1}/28. La blînda ta mustrare... Eu caut a răspunde, nu ştiu ce să răspund. EMINESCU, O. I, 91. Sameni a fi ştiind de unde să iei lucrul şi unde să-l pui. CREANGĂ, P. 152. La vederea acestei minunăţii, toţi au rămas încremeniţi şi uitîndu-se unii la alţii nu ştiau ce să zică. id. ib. 229. El nu ştia cum să facă, cum să dreagă, ca să împlinească voia acelui împărat. ISPIRESCU, L. 11, cf. 33. Doctorul... simte primejdia şi nu ştie cum s-o înlăture. VLAHUŢĂ, O. A. 337. Nu ştiu cum să-ţi spun ceea ce simţesc. AGÎRBICEANU, A. 197. Nu ştia ce să facă cu mîinile. C. PETRESCU, C. V. 196. Ştie să-ţi îngroape un mort ca nimeni altul. ARGHEZI, P. T. 6. Se gîndea la Otilia şi se învinovăţea că nu ştiuse cum s-o ia. CĂLINESCU, E. O. I, 314. Nu ştia cum să înceapă. CAMIL PETRESCU, O. II, 197, cf. 411. Vezi, mă, cum ştiu eu... să-mi tratez prietenii? STANCU, R. A. III, 50. Un bun dirijor se distinge tocmai prin aceea că ştie să pună în valoare toate posibilităţile orchestrei. CONTEMP. 1953, nr. 368, 1/2. Dacă trăia bunică-ta, ştia ea cum să te crească. H. LOVINESCU, T. 94. De-aş mai fi o dată june, Ştire-aş peana cum se pune. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 397. ◇ Expr. **A nu (mai) şti ce să (se) (mai) facă** = a nu (mai) găsi nici o soluţie pentru a ieşi dintr-o încurcătură. [Turcii] au dat o spaimă, o peire nemţilor, de n-au fost ştiind ce să facă. IST. Ţ. R. 26. Nu ştie ce să facă, să fugă sau să steie. DRĂGHICI, R. 161/15, cf. 157/31. Nu mai ştia ce să facă ca să mulţumească lui Făt-Frumos că-i scăpase copilul de la moarte. ISPIRESCU, L. 19. Nu ştiam nici eu ce să mai fac. VLAHUŢĂ, O. A. III, 7. Nu mai ştia jupîn Niculăieş Albu ce să facă, ce să spuie, cum să umble. SADOVEANU, O. XIII, 634, cf. GALAN, B. I, 88, ŞEZ. II, 209. **A nu mai şti ce să facă de...** = a fi copleşit de... Cînd a văzut pe Malca, nu mai ştia ce să facă de bucurie. CREANGĂ, P. 135. (Regional) **Ce să ştiu** (sau **să ştii**) **ce** [illegible] **(a) face?** sau **(ce) ce mai ştiu** (sau **te ştii**) **ce face?** = ce să

fac (sau să faci etc.)?, cum să mă descurc (sau să te descurci etc.)? *Ce o să mă știu eu face cînd va veni tristul timp ca ele să se veștejească?* NEGRUZZI, S. I, 99. *Ce mă știu eu face și de unde să-ți aduc eu herghelia ce-mi poruncești?* ISPIRESCU, L. 27. *Ce să știe ei a face?* SBIERA, P. 170. *Numai cu atîta agonisită ce voi ști eu face cu o sută de copii?* RETEGANUL, P. IV, 20, cf. II, 71. *Ba tu să nu te duci, zise mamă-sa, căci fără tine ce m-oi ști face?* F (1890), 31. **A nu ști pe unde să scoată cămașa** v. cămașă. **A nu ști ce-și face capului** v. cap. ◇ Refl. *Vai de starea și de cinstea gospodariului care... nu se știe a se purta la iarmaroacele aceste.* I. IONESCU, C. 222/5. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Mintea mea... nu știe ce să hotărască asupra ființei mele.* MARCOVICI, C. 12/1. ✦ A crede de cuviință, a considera oportun. *Domniele voastre să vă păziți cum știți mai bine* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *De vor fi dzeastrele mai mult* [de trei sute de galbeni], *atunce i va da numai o sută de galbeni și dzeastrele fie cît știe.* PRAV. MOLD. 85^r/26. *Cînd a ști el vremea acee, a trimite de i-a rădica.* NECULCE, L. 214, cf. 34. *Să-l rădice ori cu voie, ori fără voie, cum vor ști.* R. GRECEANU, CM II, 214. *Zise împăratul: Fă, bacico, adecă părinte, ce știi.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 334. *I-a zis cu ciudă să iasă din ogradă și să meargă unde știe.* CREANGĂ, P. 98. *Ducă-se din partea mea cine știe, că mie unuia nu-mi trebuie nici împărăție, nici nemica.* id. ib. 186. *Apoi, dacă-i așa, apucați și voi, măi flăcăi, pe unde știți.* HOGAȘ, DR. I, 296. *După ce mă petreci, vei face ce-i ști.* SADOVEANU, O. XVIII, 102. *Fă ce știi, eu nu mă mai amestec.* RETEGANUL, P. II, 10. *Ia-ți nevastă săracă, ca să-ți zică: fă ce știi tu.* PANN, P.V.II, 152/23, cf. ZANNE, P. IV, 500.

3. (Însoțit de verbe la infinitiv sau de propoziții completive directe) A putea (să...), a fi în stare (să...), a fi apt (să...). *Cela ce ști (are ști* N. TEST. 1648, *știe* BIBLIA 1688) *binre a face și nu face, păcatu lui iaste.* COD. VOR. 132/4. *Cine iubeaște pre Dumnezeu, și vecinul să știe să iubească.* CORESI, EV. 337, cf. PALIA (1581), în CL 1957, 212. *De ști grăi, să grăiască cu cuvîntul, iară de nu ști, el să tacă.* VARLAAM, ap. CCR 211/6. *Prădau, chinuiau și îngrozeau o țară ce nu o știau iubi.* BĂLCESCU, M. V. 26. *Vulpe ce e, Nu știm spune, Decît că năravuri bune Acea damă arăta.* ALEXANDRESCU, O. I, 223. *Armele erau: arc, sabie, suliță, dar mai ales pușca, din care nu știau a da greș.* HASDEU, I. V. 72. *De a vieții lor enigmă îi vedem pe toți munciți, Făr-a ști să spunem care ar fi mai nenorociți.* EMINESCU, O. I, 133, cf. CARAGIALE, O. III, 146. *Cum o să știe el răbda, cînd l-or lua cu răul?* VLAHUȚĂ, O. A. II, 9. *Am întîrziat? Nu, dar eu nu știu să aștept.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG, cf. VIANU, A. P. 226. *Cu badea nu știu juca.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 428. *De n-aș fi văzut, n-aș ști povesti.* RETEGANUL, P. II, 40, cf. MERA, L. B. 43. ◇ Refl. *Creștinii nu să știură cumpăta, ci să deaderă a jăhui.* ANON. CANTAC., CM I, 129. ✦ (În construcții negative) A fi hotărît. *Din trei iubite-ale mele Nu știu la care voi merge.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 33. *Vecine, s-a dus bărbatu-meu la moară; nu știu, să mă mărit sau să-l mai aștept?* ZANNE, P. IV, 234.

III. 1. Tranz. și intranz. (Mai ales în construcții negative) A avea prilejul, posibilitatea de a lua cunoștință de... ; a avea de-a face cu... ; a avea parte de... *Fără de închisoare altă casă nu știa.* MUSTE, LET. III, 22/21. *Eu nu știam necazul.* HELIADE, O. I, 166. *Ei nu știa ceartă vrodată-n viață.* PANN, P.V. I, 53/9, cf. II, 102/2. *Nu știe ce este îmbunarea și minciuna.* NEGRUZZI, S. I, 141. *N-ei ști niciodată Dragostea adevărată.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 42. *Nimeni n-a știut ce-i liniștea adevărată în casa asta.* AGÎRBICEANU, A. 501. *Nu știa ce va să zică gîlceava cu oamenii.* STĂNOIU, C. I. 21. *De cînd maica m-a făcut, Zile bune n-am avut, De dulceață n-am știut.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 22. *Bate vîntu-n ceapță neagră, Nu mai știu de lumea dragă.* id. ib. 178. *Să nu știu de scîrbă-n lume.* ȘEZ. II, 46. *Dragostea nu o știui.* HODOȘ, P. P. 79, cf. 78. ◇ Expr. **A nu ști ce e frica** = a fi foarte curajos. Cf. DELAVRANCEA, O. II, 97. **A ști de frică (sau de frica cuiva)** sau, regional, **a ști frică** = a se teme (de cineva). *Cu toate că erau viteji, știau de frică.* RETEGANUL, P.V, 42. *Păhărel, nu tremura, Că nu știu de frica ta.* SEVASTOS, C. 261. (Cu topica inversată) *Zmeul cu mumă-sa atîta frică știau de Stan, încît să hotărîră a-i da... galbini, numai să să vadă scăpați de el.* RETEGANUL, P. IV, 20. *De domn, domn să fii, Dar de frică tot să știi,* se zice acelora care abuzează de privilegiile unor funcții mai mari pe care le dețin. Cf. ZANNE, P. IV, 347. **A nu ști de glumă** = a nu înțelege glumele; a nu glumi niciodată; a fi supărăcios. *Nu știe de glumă, măcar că are amorezi.* NEGRUZZI, S. III, 289, cf. CARAGIALE, O. III, 230. *Te-ai supărat, nu știi de glumă?* PREDA, D. 78. **A nu (mai) ști (nici) de casă, (nici) de masă** sau, (refl. impers.; regional) **a nu i se mai ști** (cuiva) **de masă** (sau **de mîncare**) = a nu avea tihnă, liniște. Cf. CIAUȘANU, GL. (Cu parafrazarea expresiei) *Trei luni n-am știut ce-i casă și nici masă.* BANUȘ, Z. 163. (Învechit) **A nu ști de bărbat** = a fi castă, neprihănită. *Născut-ai neștiind de bărbat, mai presus de fire cu trup, rămîind cu adevărat fecioară curată.* MINEIUL (1776), 167^{r2}/33, cf. 49^{r2}/28, DDRF. (Cu topica inversată) *Cum să nasc fiiu, că de bărbat nu știu.* VARLAAM, C. 439. (Cu parafrazarea expresiei) *Fecioară carea nu știi de mire, pre tine te laudă neîncetat.* MINEIUL (1776), 84^{r2}/8. **A nu vrea** (sau **a nu voi**) **să știe (nimic) (de...)** = a nu lua în considerație, a nu ține seama (de...), a nu-i păsa (de...). *Nu vrea să știe de regulamentele noastre polițienești.* CARAGIALE, O. IV, 15. *Tatăl său nu mai voia să știe de hoț, deoarece i-a ajutat Dumnezeu să vază merele cele atît de mult dorite.* ISPIRESCU, L. 74. *Avem un valiu care nu vrea să știe nici de dragoste, nici de femei.* SADOVEANU, O. XVI, 284. *Nu vrea să știe de carte și învățătură.* id. ib. XVIII, 476. *Ea... nu voia să știe nimică de măritat.* SBIERA, P. 144. ✦ Intranz. (În construcții negative) A ține seama (de...), a-i păsa (de...). *Părinte, te-am așteptat destul, iacă o trecut vadeaua și mie-mi trebuiesc numaidecît banii, eu nu știu, dau hîrtie la judecată.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *Ia-ți nădejdea de la mine, Că eu nu mai știu de tine.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 338. *De descîntece rlia nu știe.* ȘEZ. II, 70, cf. III, 113. ◇ Expr. **A nu vrea** (sau **a nu voi**) **să știe de...** = a refuza să recunoască autoritatea cuiva. *Nu voiește să mai știe de împăratul.* DDRF. *Nu vreau să știu de măriri și de curte.* SADOVEANU, O. I, 212. ✦ Tranz. A recunoaște (drept... sau ca..., de...). *Varsă mînia ta pre păgînri ce nu știu tinre.* PSALT. HUR. 67^v/7. *Altul fără de tine nu știm, numele tău rugăm.* CORESI, EV. 157. *Tu ești d[u]m[ne]z[e]ul nostru, altul fără tine noi nu știm* (cca 1633). GCR I, 86/30. *Pre alt Dumnezeu nu știm, Pre tine toți te mărim.* POP., ap. GCR II, 324. ◇ (Cu determinări elemente predicative suplimentare) *Lumea de stăpîn il știe, Toate lui i se jertfesc.* I. VĂCĂRESCUL, P. 6/9. *Necruțind nimica-n lume, neștiind nimica sfînt, Uitam că viața-i o punte dintre leagăn și mormînt.* HASDEU, R. V. 167.

2. Tranz. și intranz. (Mai ales în poezia populară) A se interesa de... ; a avea grijă de... *Cînd eram în floarea mea, Zburam ca o turturea, Nu mă știa nimenea.* TEODORESCU, P. P. 280. *Pînă-i omul tinerel, Nu mai ști doru de el; Dacă omu-mbătrînește, Dorul și jelea-l găsește.* MÎNDRESCU, L. P. 18. *Mă dă satul militar, Militar de poliție, Dar de murgu cin' să-mi știe?* ȘEZ. I, 288, cf. II, 162. ◇ (În urări sau în imprecații) *Gată-te, nevastă bine, Iată că drăguțul vine. Las' să vie, Domnu-l știe, Calea trandafiri să-i fie.* ALECSANDRI, P. P. 374. *Răvaș de la împăratul, Că-ți vine, lele, bărbatul. Las' să vie, naiba-l știe, Fi-i-ar calea tot pustie.* TEODORESCU, P. P. 341. *Nevastă, drăguțu-ți vine. Las' să vie, doru-l știe.* MÎNDRESCU, L. P. 107. ◇ Expr. **A ști de dragul** (cuiva) = a face pe placul cuiva; a iubi pe cineva. (Cu topica inversată) *De dragul dumitale Știe chiar și sfîntul soare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 15.

— Prez. ind.: *știu* și (familiar; în forma negativă, în construcții cu „ce", „cum", „cine" etc.)—*ș'*,

(Învechit; în forma negativă, urmat de „ce") [illegible] (DOSOFTEI, ap. TDRG), (regional; în forma negativă) ștu (ALR II 2 993/192), pers. 3 și (învechit și regional) ști; imperf. și: (prin vestul Transilv.) știrém (TEAHA, C. N. 98); conjunct.: pers. 3 și (regional) să știba (L. ROM. 1970, 227), să știuă (A III 2), ger. și (învechit, rar) știund (CORESI, TETR. 150, CP 385/14, 18). — Și (regional) știe vb. III. GRAM. ROM.² I, 247, ZANNE, P. II, 110.
— Lat. scire.

ȘTIAB s. n. v. **jgheab.**

ȘTIBÉI s. n. v. **știubei**¹.

ȘTÍBLĂ¹ s. f. v. **steblă.**

ȘTÍBLĂ² s. f. v. **șfebelă.**

ȘTIBLETE subst. (pl.) (Regional) Cizme cu turecatea groasă. Com. din STRAJA–RĂDĂUȚI.
— Accentul necunoscut.
— Din germ. **Stiefelette** „cizmuliță".

ȘTIBLOÁNCĂ s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) Bulboană. Cf. H XVIII 15, BRAN, S., CABA, SĂL.
— Pl.: ?
— Cf. ș t i u l b o a c ă, ș t i u l b o a n ă.

ȘTIC¹ s. n. **1.** (Prin sud-vestul Munt.; în forma *știchi)* Băț. LEXIC REG. II, 71. ◊ E x p r. **A pune știchiul** (pe cineva) = a bate (pe cineva). ib.
2. (Regional) Mustuitor (Boureni–Băilești). Cf. LEXIC REG. 32.
3. (Regional; în forma *știci)* Prăjină cu care se conduce barca (Foltești–Galați). Cf. CV 1949, nr. 7, 33.
4. (Regional; în forma *știc)* Spetează la loitră (Scărișoara–Abrud). ALR SN II h 348/95.
— Pl.: ? — Și: **știchi, știc** (ALR SN II h 348/95, pl. *șticuri* ib.), **știci** (CV 1949, nr. 7, 33) s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș t i r c ă, germ. S t i c k e l „arac".

ȘTIC² s. n. v. **știh.**

ȘTIC³ s. n. v. **ștuc**¹.

ȘTICÁIZ s. n. v. **ștecaiz.**

ȘTICĂRÁI subst. **1.** (Prin Maram.) Dantelă. GLOSAR REG.
2. (Regional) Broderie (Satu Mare). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: ? — Și: **ștecăráie** s. f. GLOSAR REG.
— Din germ. **Stickerei.**

ȘTICERI s. m. (pl.) (Învechit și regional; cu sens neprecizat, probabil) Trunchiuri. *100 știceri de brad* (a. 1820). IORGA, S. D. XXII, 26, cf. COMAN, GL.
— Accentul necunoscut. — Și: (învechit) **știceri** (accentul necunoscut) s. m. (pl.).
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S t i c k e l „arac".

ȘTICHI s. n. v. **știc**¹.

ȘTICUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A broda (Satu Mare). COMAN, GL.
— Prez. ind.: ?
— Din germ. **sticken.**

ȘTÍE vb. III v. **ști.**

ȘTIENCÍFIC, -Ă adj. v. **științific.**

ȘTIENTÍFIC, -Ă adj. v. **științific.**

ȘTIENȚÍFIC, -Ă adj. v. **științific.**

ȘTIENȚÍSM s. n. v. **scientism.**

ȘTIETÓR adj. v. **știutor.**

ȘTIFERT s. n. v. **sfert.**

ȘTÍFLE subst. (pl.) (Învechit, prin Transilv.; cu sens neprecizat, probabil) Cizme; ghete. *Nemții poartă strimfi, și papuci, și ștife.* MOLNAR, D. 107/25.
— Din germ. **Stiefel.**

ȘTIFT s. n. **1.** Cui mic (de lemn), de obicei fără cap, folosit mai ales în cizmărie. V. ț i n t ă. Cf. DDRF, JAHRESBER. X, 211, TDRG. *Pe fața [illegible] făcut din meșină... Gura obrăzarului e încunjurată cu cîteva știfturi [illegible] punînd dinții.* PAMFILE, CR. 189, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 9, 27. *Să se bată trei știfturi (ținte) de la un călcîi de ciobotă azvîrlită prin gunoi în treuca din care beau apă.* ap. TDRG, cf. RĂDULESCU-CODIN.
2. (Tehn.) Tijă metalică, cilindrică sau conică, plină sau tubulară, care servește la îmbinarea a două piese metalice; spin. *Alezoare conice normale se fac pentru găuri de conuri Morse..., precum și pentru locașuri de știfturi conice.* ORBONAȘ, MEC. 253. *Știfturi prelungite ale roților.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 99, cf. id. FIL. 281. *Distrugerea știfturilor de fixare a focoaselor ogivelor.* LEG. EC. PL. 287, cf. LTR², DP, DM.
3. (Prin Munt. și Olt.; în forma *șipt)* Nit. UDRESCU, GL. ◊ E x p r. **A nu avea toate șipturile** (despre oameni) = a nu fi teafăr. Cf. id. ib. (Cu schimbarea construcției) *A iubi cine nu poate N-are șipturile toate.* id. ib.
— Pl.: *știfturi* și (rar) *știfte.* — Și: (regional) **șipt** s. n.
— Din germ. **Stift.**

ȘTÍFTĂ s. f. (Bot.; regional) Tigvă *(Lagenaria vulgaris)* (Mircești–Pașcani). ALR SN I h 200/537.
— Pl.: *știfte.*
— Etimologia necunoscută. Cf. t i t v ă, t i d v ă.

ȘTIFTUÍT, -Ă adj. Fixat cu știfturi. DM.
— Pl.: *știftuiți, -te.*
— De la **știft.**

ȘTIGHILIȚĂ s. f. v. **sticlete.**

ȘTIGLIȚ s. m. v. **sticlete.**

ȘTIGLIȚĂ s. f. v. **sticlete.**

ȘTIH s. n. (Învechit) Baionetă. *Pedestrimea... năvălind cu șticurile asupra turcilor i-au înfrînt din poziția lor.* CR (1829), 10¹/32, cf. CIHAC, II, 393, JAHRESBER. II, 210.
— Pl.: *știhuri.* — Și: **știc** s. n.
— Din rus. **штык**, germ. **Stich**[waffe] „armă albă".

ȘTIINCÍFIC, -Ă adj. v. **științific.**

ȘTIINȚÁ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar) A înștiința. BUDAI-DELEANU, LEX.
— Pronunțat: *ști-in-.* — Prez. ind.: *științez.*
— V. **știință.**

ȘTIÍNȚĂ s. f. **I.** (Învechit) **1.** (Mai ales în legătură cu verbele „a avea", „a fi", „a lua") Faptul de a avea cunoștință (de ceva), de a fi informat (în legătură cu ceva), de a fi la curent (cu ceva), c u n o a ș t e r e; noțiune, idee, cunoștință (despre ceva). *De văm amu pune științele noastre înaintea lu Dumnezeu și-i văm arăta lui ranele sufletelor noastre,... milostiv fi-va noao.* CORESI, EV. 20, cf. 478. *La istorii, a le scrie deplin și pre larg, trebuie și învățătura și știința altor țări.* N. COSTIN, L. 44. *Au scris singur, dintru a sa știință, cît s-au [illegible]* L. 4. *Omir... toată și întreagă istoria Troadei la știința oamenilor au scos-o.* CANTEMIR, HR. 299, cf. C. CANTACUZINO, [illegible] *de toate curgerile* [veștilor]. VĂCĂRESCUL, IST. 246, cf. id. GR. 5/13. *De ar veni aceastea la știința lui, m-ar pune supt mii de morți.* VARLAAM-IOASAF, 76ʳ/2, cf. [illegible]

c. 123/21, DRĂGHICI, R. 36/5, I. VĂCĂRESCUL, P. 280. *Bine era mai nainte ştiinţă să fi avut C-amorul aduce patimi.* PANN, E. I, 94/11, cf. RUSSO, S. 77. *De astă pregătire n-avea nici o ştiinţă.* ALEXANDRESCU, O. I, 347. *Nu e la ştiinţa mea ceea ce mă întrebi.* LM, cf. MAIORESCU, L. 113. *Să rămîie la ştiinţa posterităţii.* GANE, N. III, 189. *Tu ai ştiinţă de asta şi nu mi-ai spus.* CREANGĂ, P. 233, cf. id. A. 37. *Dorim să avem ştiinţă despre sănătatea voastră.* CARAGIALE, O. VII, 19. *Doar o fi avînd ştiinţă Scara cîţi fuştei avea.* COŞBUC, P. I, 201, cf. HOGAŞ, DR. I, 239. *Se cuvine curteanului să aibă la ştiinţa lui toate cîte sînt pe lumea asta.* SADOVEANU, O. XIII, 179, cf. X, 53, XI, 261, CAMIL PETRESCU, O. III, 419, SBIERA, P. 120. ◇ *Pomul ştiinţei (binelui şi răului)* = pom din Eden, din ale cărui fructe, interzise de Dumnezeu, Adam şi Eva au mîncat, dobîndind conştiinţa binelui şi a răului; pomul cunoştinţei, (învechit) pomul ştiuturii. *O scenă de Biblie, adică Adam şi Eva cu pomul ştiinţei între dînşii.* ODOBESCU, S. II, 231, cf. MARIAN, NU. 786. *Ştiinţa vieţii* = experienţă de viaţă. Cf. ALEXANDRESCU, O. I, 87. *Ştiinţa vieţii cuminţise pe băiat.* GALACTION, O. 393. *Ciuta avea în ea ştiinţa vieţii.* SADOVEANU, O. XI, 121. ◇ Loc. adv. **Cu** (sau, rar, **întru, prin**) **ştiinţă** sau **fără ştiinţă, cu ştiinţa** = (ne)ştiind, (ne)avînd cunoştinţă de ceva; nefiind conştient; cu (sau fără) voie. *Cine... cinste cercînd, de bună voie şi prin ştiinţă cuvinte stîngace pre urma sa hulitoare a auzi să priimască?* CANTEMIR, HR. 197. *Iartă-mi ceale ce am greşit cu ştiinţa şi cu neştiinţa* (a. 1702). GCR I, 346/1. *Greşealele..., sau cu ştiinţa, sau cu neştiinţa până aci făcute.* MAIOR, ap. GCR II, 201/31, cf. GHICA, A. 808. *Noi nu ştiam a sufletul nostru nici o faptă neomenoasă să fi săvîrşit, nici cu ştiinţă, nici cu neştiinţă.* ISPIRESCU, L. 378, cf. MACEDONSKI, O. III, 100. *Mă jur... că n-am pus cu ştiinţă asemenea iscălitură.* SADOVEANU, O. X, 172, cf. XIII, 182, CAMIL PETRESCU, O. III, 421. *Copiii ăştia... fac zgomot parcă anume, cu voie, cu ştiinţă.* DEMETRIUS, A. 90. **Cu ştiinţă de cauză** = cunoscînd bine problemele despre care este vorba, fiind bine informat, documentat; în cunoştinţă de cauză. *Materia ei* [a cărţii], *tratată cu seriozitate şi cu ştiinţă de cauză de către conştiinţiosul autor.* ODOBESCU, S. III, 11. (Curent) **Cu bună ştiinţă** = în mod conştient. **Cu** (sau **fără**) **ştiinţa** (cuiva) = cu (sau fără) cunoştinţa (cuiva); cu (sau fără) asentimentul (cuiva). *A plecat fără ştiinţa mea.* LM, cf. TDRG. *„Mai am un singur dor" este o poezie... publicată fără ştiinţa şi voinţa lui Eminescu.* IBRĂILEANU, S. L. 217, cf. CADE. *Apucăm în taină satul, fără ştiinţa nimănui.* SADOVEANU, O. XVIII, 32. *Vărsarea de sînge s-a făcut fără voia mea şi fără a mea ştiinţă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 568, cf. STANCU, R. A. V, 219. **Spre ştiinţă** = ca să (se) ştie. *Tăiaţi, copii, la răboj, spre ştiinţă!* ISPIRESCU, U. 33.

2. (Mai ales în legătură cu verbele „a da", „a face") Ştire (**2**), veste. *De nici o parte ajutor iaste, nici ştiinţă de la alţii.* C. CANTACUZINO, CM I, 3. *Făcînd ştiinţă jupînesii şi coconilor, au venit... de l-au rădicat.* R. POPESCU, CM I, 395, cf. LET. III, 256/8. *Să se adune ştiinţi ce rînduiele de cară au fost.* CR (1830), 401^1/33. *Va primi de unde trebuie ştiinţe în această afacere* (a. 1835). IORGA, S. D. XI, 31. *A stoarce de la dînsul niscaiva ştiinţi.* ASACHI, S. L. II, 65, cf. DONICI, F. I, 29. *Delă pentru ştiinţele ce s-au cerut de la ocîrmuiri* (a. 1841). DOC. EC. 758, cf. 982. *Sînt însărcinat a vă cere ştiinţele următoare.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 651. *Am adunat puţinele ştiinţi ce el primise.* NEGRUZZI, S. III, 240. *Priimim ştiinţele următoare.* ODOBESCU, S. II, 445, cf. 198, TDRG. *Cinele... i-a dat ei ştiinţă.* SADOVEANU, O. X, 631. *N-a venit nici un semn, nici o ştiinţă?* id. ib. XI, 177, cf. ARGHEZI, C. J. 42, CAMIL PETRESCU, O. II, 314. ◆ (Concretizat; neobişnuit) Raport, dare de seamă. *Am răsfoit dosarele... spre a întocmi ştiinţele anuale.* ULIERU, C. 61.

3. Conştiinţă. *Nemică altă nu face ca frica ştiinţa păcatului.* CORESI, EV. 246. [Sihaştrii] *acea mai zăbavnică şi mai trudnică mecenicie a ştiinţii luptară.* DOSOFTEI, V. S. [prefaţă] 2^v/20, cf. id. MOL. 78, BIBLIA (1688), 374^2/59. *Cu ce îndrăznire te apropii de dumn[e]zeieştile taine? Cu ce ştiinţă spurcată?* (a. 1691). GCR I, 293/35. *Ştiinţa mea mă catatrexeşte şi în singurătate şi în pustietăţi.* KOTZEBUE, U. 12^r/21. *Tîlharul se cutremură şi ştiinţa atîtor fapte rele... învie în el.* GALACTION, O. 250. *E poate cea înaltă consolare ştiinţa că cine se dăruieşte mai larg vieţii... acela o va afla mai întreagă şi mai curată pentru sine.* VIANU, A. P. 169.

II. 1. Faptul de a fi iniţiat (în...), de a avea cunoştinţe sistematice (care ţin de...), de a avea o pregătire specială, metodică (în ceea ce priveşte...). *Cu cît ne-au fost ştiinţa limbii rumîneşti, am nevoit de le-am scos de pre greceaşte şi de pre sîrbeaşte pre limbă rumânească.* DOSOFTEI, în BV I, 244. *De limba elinească avînd ştiinţă ca să o tălmăcească.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/45. *Luasi orişcare ştiinţă de învăţătură.* IST. CAROL XII, 68^r/4, cf. DOC. EC. 120. *Obicinuita Obştească Adunare va alege... pă cei ce va socoti mai cu ştiinţă de pravilă.* CR (1833), 26^1/18, cf. DRĂGHICI, R. 36/5. *Adună pe toţi cei cu ştiinţi de toate învăţăturile.* GORJAN, H. I, 110/30. *Eram... fără ştiinţă de limba turcească.* ALECSANDRI, O. P. 343, cf. VIANU, S. 172. ◇ *Ştiinţă de carte* = cunoaştere a scrierii şi a citirii; p. e x t. învăţătură, cultură. *Limbă anevoie de înţeles celor cu ştiinţă de carte şi încă mai mult celor necărturari.* ODOBESCU, S. II, 339, cf. DELAVRANCEA, T. 226. *Se apropiase de acest ţăran ciudat, cu deosebită ştiinţă de carte.* C. PETRESCU, A. 318. *Oameni de ţară, fără ştiinţă de carte.* SADOVEANU, O. XVI, 427, cf. VINEA, L. I, 19. *Oamenii cu ştiinţă de carte îs paserele cu ciocul de fier.* ZANNE, P. V, 146. ◆ Pricepere, îndemînare, iscusinţă. Cf. MARDARIE, L. 268. *Am scris şi verşuri, precum mi-au agiuns ştiinţa.* DOSOFTEI, în BV I, 238. *Traian,... cu ştiinţa a purta oşti,... din toate primejdiile ferit au fost.* CANTEMIR, HR. 82. *Ştiinţa bine a săgeta.* C. CANTACUZINO, CM I, 70, cf. LM. *Cîntă la clavir fără ştiinţă desăvîrşită, dar cu sentiment.* GALACTION, O. I, 401. *Lemnele... sînt clădite cu ştiinţă.* TEODOREANU, M. U. 255. *Cu o ştiinţă fără cusur,... potrivise pachetele de provizii.* SADOVEANU, O. XVI, 13, cf. 485. *Vînătoarea = arta şi totodată ştiinţa de a vîna sau a prinde animalele.* STOICA, VÎN. 27. *Tăia cu o ştiinţă şi o îndemînare faimoasă curcanul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 54. *Ştiinţă... de a descifra sensurile majore ale muzicii.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 323.

2. Pregătire intelectuală; instrucţie, învăţătură; erudiţie. *Cînd auzîră mulţimea, să mirară de ştiinţa lui.* N. TEST. (1648), 29^v/2, cf. MARDARIE, L. 153. *Mi-ai datu-mi ştiinţă şi minte.* DOSOFTEI, PS. 44/10, cf. 129/13. *Ştiinţa mult creşte şi se adaogă cu bătrîneţele.* CANTEMIR, IST. 83, cf. 115, 119. *Slab şi bătrîn foarte dă firea trupească era. Iar la ştiinţă mult mai înalt şi mai slăvit.* R. GRECEANU, CM II, 157. *Nevrednic şi slab întru ştiinţă.* ANTIM, P. 42, cf. GCR II, 7/17, MUMULEANU, C. 84/21. *Cel fără nici o ştiinţă ca un orb se socoteşte, şi de are ochi.* I. GOLESCU, ap. CADE. *Umflat de-a ta ştiinţă, Crezi că mintea ta nu are nimică peste putinţă.* CONACHI, P. 259, cf. 281, NEGRUZZI, S. I, 11. *Mă simţii cuprins de un dor nemărginit de ştiinţă.* ALECSANDRI, O. P. 256, cf. ODOBESCU, S. II, 36, 235, EMINESCU, O. I, 151, MACEDONSKI, O. I, 149, COŞBUC, P. II, 128. *O ceapă nu plăteşte ştiinţa ta, doctore.* AGÎRBICEANU, A. 294. *Oameni care nu prea preţuiau ştiinţa cea multă.* SADOVEANU, O. XIX, 48, cf. XVIII, 554, VIANU, A. P. 51, CĂLINESCU, E. O. II, 185, BENIUC, V. A. I, 37. *Orice ştiinţă fără silinţă nici cum să poate dobîndi.* ZANNE, P. VIII, 742. ◇ Loc. adj. (Rar) **Cu ştiinţă** = învăţat, instruit; erudit, savant. Cf. MARDARIE, L. 153. *Este cu ştiinţă şi isteţ.* BELDIMAN, E. 3/7, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 276, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Om iscusit şi cu ştiinţă.* DELAVRANCEA, A. 26, cf. ALR SN V h 1 238/551. **Fără (de) ştiinţă** = incult, ignorant. *Duh fără de ştiinţă.* ALEXANDRESCU, O. I, 192, cf. PONTBRIANT, D. [Oameni] *fără orizont larg de vederi economice şi fără ştiinţă.* CARAGIALE, O. III, 229, cf. GHEŢIE, R.M., *Un plugar fără ştiinţă.* COŞBUC, P. II, 125, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

3. Ansamblu sistematic de cunoştinţe veridice despre realitatea obiectivă (natură şi societate) şi despre realitatea subiectivă (psihic, gîndire); ansamblu de cunoştinţe caracterizate printr-un obiect şi o metodă determinate şi fundamentate pe relaţii obiective verificabile. Cf. N. COSTIN, L. 36. *Ştiinţa istoriii.* CANTEMIR, HR. 130. *Academia ştiinţelor.* id. ib. 179. *În Ţara Frîncească să duc, şi acolo ştiinţele învăţînd..., înapoi se întorc şi pe alţii învaţă.* C. CANTACUZINO, CM I, 41, cf. FN 118. *Ştiinţile, adecă învăţătura cărţii.* GHEOGRAFII, 42ʳ/3. *Să poată tălmăci cu înlesnire cărţile dă şienţă în limba rumânească.* VĂCĂRESCUL, GR. 6/14, cf. 6/17, CĂLĂTORIE, I, 124ᵛ/15. *Gramatica iaste ştiinţă care învaţă a scrie şi a cunoaşte ceale cetite.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 7ᵛ/17. *Aritmetichi, adecă ştiinţa numărării.* AMFILOHIE, E. [prefaţă] 1/8. *Ştiinţa tămăduirei ochilor.* MOLNAR, E. S. 6/9, cf. id. RET. 14/2, id. I. 60/9. *Ştiinţa astronomicească.* TEMPEA, GRAM. [prefaţă] 1/7, cf. ÎNCEPUTURI, 9/9. [Prunci] *daţi spre măiestrii sau spre ştiinţe.* MAIOR, T. 31/7, cf. DOC. EC. 119, MUMULEANU, C. 34/3. *Ştiinţa naturală este învăţătura... lucrurilor urzite în fire.* AR (1829), 32²/20, cf. FLECHTENMACHER, T. 20ʳ/19. *Fiece norod pe rîndu-i pre pămînt a strălucit, Prin legi, ştiinţi, meşteşuguri.* HELIADE, O. I, 420, cf. II, 408. *Ighicism sau ştiinţa despre sănătate.* VEISA, I. 155/19. *Meşteră între ştiinţele cuvîntului.* GORJAN, H. IV, 183/1, cf. ASACHI, I. 48/6, BĂLCESCU, M. V. 2. *Lipsa ştiinţelor de stat se simţea foarte tare.* BARIŢIU, P. A. I, 571, cf. RUSSO, S. 77. *Prin ştiinţe şi prin arte naţiile înfrăţite... drumul slavei îl găsesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 73, cf. 179. *Mijloace de vindecare pe care ştiinţa medică le aplică în patimi cronice.* CALENDAR (1862), 11/3, cf. ALECSANDRI, O. P. 67. *Cunoaşterea sistematică a unui obiect se numeşte ştiinţă.* MAIORESCU, L. 110, cf. 112. *Lucrarea sa e întreprinsă după adevăratele baze ale ştiinţei filologice.* ODOBESCU, S. I, 352. *Pun... mult temei pe rezultatele unei ştiinţe pozitive ca statistica.* CARAGIALE, O. IV, 243, cf. MACEDONSKI, O. I, 271. *Doctor în drept şi-n ştiinţele politice.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 220, cf. id. S. A. I, 22. *Ştiinţi teoretice ori practice.* IBRĂILEANU, S. L. 18, cf. id. SP. CR. 95, BABEŞ, O. A. I, 8. *Trăim... în veacul ştiinţei experimentale.* SADOVEANU, O. XIX, 360, cf. XVI, 272. *Formulările exacte ale ştiinţelor.* VIANU, A. P. 17. *Astăzi se recunoaşte că lingvistica este o ştiinţă socială.* GRAUR, I. L. 9. *Ştiinţa reprezintă procesul complex al cunoaşterii naturii şi societăţii de către om.* CF 1960, nr. 2, 66, cf. GEOLOGIA, 7. *Progresul ştiinţei cere grijă şi solicitudine faţă de ceea ce este nou în cercetare.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 838. ◇ *Om de ştiinţă* = persoană specializată într-un domeniu sau în mai multe domenii ale ştiinţei (**II 3**) şi care desfăşoară o activitate menită să contribuie la progresul domeniului sau al domeniilor respective. V. s a v a n t, î n v ă ţ a t. *Observarea omului de ştiinţă.* MAIORESCU, L. 110. [Unele] *ipoteze... nu pot să provoace decît un zîmbet ironic pe buzele adevăraţilor oameni de ştiinţă.* ODOBESCU, S. II, 287, cf. CARAGIALE, O. III, 126, MACEDONSKI, O. I, 37. *Mai toate statele civilizate se grăbiră a trămite oameni de ştiinţă spre a se iniţia în arta maiestrului de la Maienţa.* G. IONESCU, C. T. 27, cf. SADOVEANU, O. XVIII, 632. *Criticul este şi el un om de ştiinţă.* VIANU, A. P. 10, cf. CĂLINESCU, E. O. I, 322. *Oamenii de ştiinţă au reuşit să stabilească numeroase proprietăţi fizice fundamentale ale planetelor din sistemul solar.* GEOLOGIA, 6. (Neobişnuit) *Ştiinţă materială* v. m a t e r i a l (**I 1**).

— Pronunţat: *şti-in-*. — Pl.: *ştiinţe* şi (învechit) *ştiinţi.* — Gen.-dat. şi: (învechit) *ştiinţii.* Şi: (regional) **ştínţă** (MUMULEANU, R. 6/20, id. P. 100/1, ARGHEZI, VERS. 693, A III 3, 17), (învechit, rar) **şiénţă** s. f.

— **Şti** + suf. *-inţă.* — Pentru sensul **II 3,** cf. şi lat. s c i e n t i a, it. s c i e n z a, fr. s c i e n c e. — **Şienţă** < it. **scienza.**

ŞTIINŢÉLNIC, -Ă adj. (Învechit) Ştiinţific. *Cărţi foarte frumoase, precum ştiinţelnice, aşa şi desfătătoare şi poeticeşti.* ANTROP. 211/5, cf. FM (1840), 215¹/30. *Descoperiri ştiinţelnice.* SPIC. 104/3. *Un tribut... a recunoştinţei mele către acel ştiinţelnic aşezămînt.* D. ASACHI, L. [prefaţă] 3/10. *Au consfinţit acest adevar prin a lui autoritate ştiinţelnică.* CALENDAR (1855), 90/25.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Pl.: *ştiinţelnici, -ce.* — **Ştiinţă** + suf. *-elnic.*

ŞTIINŢÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Ştiinţific. *În scrisoarea cea dogmaticească şi ştiinţască mai întîi vezi să ştii şi desăvîrşit să cunoşti scopul.* MICU, L. 186/2, cf. 185/21. *Soţietatea învăţată sau Academia ştiinţască.* RUS, I. 128/31. *Între institutele ştiinţeşti sînt mai de frunte: universitatea,... doauă scoale pentru matematică ş.a.* id. ib. 167/8, cf. 224/17.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Pl.: *ştiinţeşti.* — **Ştiinţă** + suf. *-esc.*

ŞTIINŢIÁL, -Ă adj. (Latinism învechit, rar) Ştiinţific. *Dezvoltarea* [culturii naţionale] *în toate ramurile ştiinţiale prin studii, prin elaborarea şi edarea de opuri şi de trătaturi ştiinţiale.* SBIERA, F. S. 175.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Pl.: *ştiinţiali, -e.* Din lat. **scientialis** (adaptat după *ştiinţă*).

ŞTIINŢÍFIC, -Ă adj. Care aparţine ştiinţei (**II 3**), bazat pe principiile ştiinţei; care are ca obiect cercetările într-unul sau mai multe domenii ale ştiinţei; care desfăşoară o activitate de cercetare într-un domeniu sau în mai multe domenii ale ştiinţei; (învechit) ştiinţelnic, ştiinţesc, (latinism învechit, rar) ştiinţial. *La obiecturile cele sţientifice, respons sţientific să se dea* MAN. ÎNV. 187/18, cf. 116/2. *Noi putem cu ispravă să săvîrşim toate întreprinderile noastre cele ştiincifice.* CR (1829), 272¹/19, cf. I. GOLESCU, C. *Popoarăle cu cultivire sţientifică şi morală... se numesc politicite.* ELEM. G. 51/2. *Congres sţientific (de învăţătură).* AR (1834), 147¹/18. *Soţietăţi sţientifice (învăţate).* AR (1837), 168¹/15. *Pentru lucruri scientifice lasă să îngrijască sistematicii şi profesorii.* FL (1838), 2¹/12. *Aşezăminte sţientifice precum: o academie de ştiinţe şi măiestrii,... un liceu.* IC. LUM. (1840), 99²/16. *O călătorie sţientifică prin ţările cele mai ţivilizate.* CUCIURAN, D. V/4, cf. 100/27. *Foaie ştiinţifică şi literară.* PROPĂŞIREA, 1/2. *Limba scientifică.* FM (1844), 52¹/9. [Şarlatanii] *fireşte că a lor negoţ în ţinutul ştiencific numai pînă atunci îl pot vinde, pînă cînd nu s-au învederat prin făclia temeinicei cercetări.* VASICI, M. I, 26/20. *A se forma tineri cu învăţături clasice şi în deosebite speţialităţi, atît pentru a ave Academia profesori, cît şi statul amploiaţi ştienţifici.* ASACHI, I. 20/15. *Această diplomă..., afară din interesul geografic, mai prezentează şi alte interese ştiinţifice.* MAG. IST. I, 23/27. *Teoria mediţinală este ştiinţa, adică cunoştinţa ştiinţifică a prinţipiilor, de următoarele... învăţături.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 95/4. *Spicuitorul moldo-român. Jurnal sţientific, literar şi industrial* [Titlu]. SPIC. *A cerceta un lucru din vedere ştiinţifică.* APA MINER. 4/26. *Elevii conductori să urmeze lucrările cu o înţelegere scientifică.* ORESCU, T. 3/27. *Ezaminarea condiţiilor de avere, de însuşiri scientifice şi de caracter.* CALENDAR (1856), 19/1. *Societăţi literare, ştientifice şi artistice.* LAURIAN, M. IV, 18/15. *Universitatea formează în stat o putere morală... şi legile ei conduc pe giunime în creşterea morală şi ştiincifică.* CALENDAR (1861), 139/15. *Din criticele ştienţifice văzusem falsitatea şi pretenţiile necoapte ale istoricilor, filologilor şi jurnaliştilor.* MAIORESCU, CR. I, 285. [Cuvintele lipsite de precizie] *să le înlocuim prin cuvinte ştiinţifice cu definiţiune precisă.* id. I, 17. *Lumea ştiinţţifică admiră şi acuma drumurile construite de legiunile lui Traian.* F (1875), 312. *Să se răsplătească... cele mai bune lucrări literare şi ştiinţifice.* ODOBESCU, S. II, 542. *Cu sistema aceasta, se explică lămurit toate ipotezele ştiinţifice moderne.* CARAGIALE, O. III, 171, cf. DELAVRANCEA, T. 8. *Să plece... în escursiunile sale ştiinţifice.* HOGAŞ, DR. I, 223. *Acest realism contrazice de-a dreptul toată concepţia ştiinţifică modernă.* IBRĂILEANU, S. L. 56. *Prisăcarii... au aplicat albinăritul ştiinţific.* SADOVEANU, O. XV, 280, cf. XVIII, 552. *Lu-*

bajul ştiinţific trebuie să fie precis, să conţină termeni proprii. IORDAN, L. R. 75. *Ecuaţiile matematice şi legile ştiinţifice sînt acelea în care tranzivitatea* [sic!] *domină în chip absolut.* VIANU, A. P. 17, cf. id. S. 197, ARGHEZI, P. T. 125. *Voia... să dezlege o enigmă ştiinţifică.* CĂLINESCU, E. O. I, 322, cf. II, 271. *Creator al istoriei române, în sensul ştiinţific al cuvîntului.* CAMIL PETRESCU, O. I, 441. *Aparate perfecţionate... au înregistrat numeroase măsurători ştiinţifice.* GEOLOGIA, 7. ◇ (Ironic) *Să mergem, zise boieriul, supărat că n-a putut sfîrşi ştienţificu-i cuvînt.* ROM. LIT. 327¹/40. *Moftangiul ştiinţific este sacrosanct.* CARAGIALE, O. IV, 105. *Nevasta, înfierbîntată, păru că nici nu bagă în samă această constatare ştiinţifică.* SADOVEANU, O. VII, 298. ◇ *Socialism ştiinţific* = parte constitutivă a ştiinţei marxist-leniniste care studiază procesul trecerii omenirii de la societatea capitalistă la orînduirea comunistă, dezvăluie legile generale ale revoluţiei şi construcţiei socialismului, legile generale ale dezvoltării orînduirii socialiste şi ale trecerii la comunism, elaborează principiile politicii revoluţionare a clasei muncitoare în lupta pentru desfiinţarea capitalismului, pentru construirea socialismului şi comunismului. *Socialismul ştiinţific se bazează pe o cunoaştere perfectă a legilor evoluţiei societăţii.* CV 1949, nr. 6, 9, cf. DER IV, 437. ◇ (Adverbial) *Ştim să vorbim, dar dacă studiem ştiinţific limba ajungem să vorbim (şi să scriem) mai bine.* GRAUR, I. L. 7.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Pl.: *ştiinţifici, -ce.* — Şi: (învechit) **ştiincific, -ă, ştienţific, -ă, ştientific, -ă, ştiencific, -ă, scientific, -ă, sţientific, -ă** adj.

— Din lat. **scientificus**, fr. **scientifique** (adaptat după *ştiinţă*).

ŞTIINŢIFICĂ vb. I. T r a n z. f a c t. (Neobişnuit) A ştiinţifiza. Cf. IORDAN, L.R.A. 245.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Prez. ind.: ?

— **Ştiinţă** + suf. *-fica.*

ŞTIINŢIFICÉŞTE adv. (Rar) În mod ştiinţific, potrivit principiilor şi cerinţelor ştiinţei **(II 3)**; din punct de vedere ştiinţific. Cf. PONTBRIANT, D. *Să precizăm mai ştiinţificeşte termenul şi actul perceperii.* GHEREA, ST. CR. III, 237, cf. SĂGHINESCU, V. 22, PETICĂ, O. 487. *Doctorul se grăbi să reconstituie crima ştiinţificeşte.* REBREANU, I. 463, cf. CADE. *Ştiinţificeşte, sistemul era sugestiv, dar, aplicat, se dovedise nul.* ARGHEZI, S. VIII, 169, cf. DM.

— Pronunţat: *şti-in-*.

— **Ştiinţific** + suf. *-eşte.*

ŞTIINŢIFIZÁ vb. I. T r a n z. f a c t. A face să devină ştiinţific, să capete caracter ştiinţific; (neobişnuit) a ştiinţifica. Cf. IORDAN, L.R.A. 245, SCL 1962, 159.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Prez. ind.: *ştiinţifizez.*

— **Ştiinţif[ic]** + suf. *-iza.*

ŞTIINŢIFIZÁRE s. f. Acţiunea de a ş t i i n ţ i f i z a şi rezultatul ei; ridicare a nivelului ştiinţific. *În noul sistem* [de educaţie muzicală] *al celor trei cicluri, s-a urmărit ştiinţifizarea acestui învăţămînt de toate aspectele.* M 1965, nr. 3, 19.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Pl.: *ştiinţifizări.*

— V. **ştiinţifiza.**

ŞTIINŢISM s. n. v. **scientism.**

ŞTIITÓR adj. v. **ştiutor.**

ŞTIL s. n. (Prin Ban.) Condei. Cf. L. ROM. 1960, nr. 2, 20, 1966, 139.

— Pl.: *ştiluri.*

— Din germ. dial. **Stiel.**

ŞTILBÍC s. n. v. **ştiuldic.**

ŞTILBÓC s. n. v. **şilboc.**

ŞTILBURÁ vb. I. R e f l. (Regional; despre apă) A se tulbura (Roşia—Beiuş). ALR SN III h 834/310. ◇ E x p r. (T r a n z.) **A ştilbura** (pe cineva) **din minţi** (ori **din minte**) v. m i n t e **(I).**

— Prez. ind. pers. 3: *ştilbură.*

— Cf. ş t i l b u r e, t u l b u r a.

ŞTÍLBURE adj. (Prin Transilv.; despre apă) Tulbure. ALR I 426/290, 295, 305.

— Pl.: *ştilburi.* — Şi: **ştírbure** adj. ALR I 426/298.

— Cf. t u l b u r e.

ŞTILBUROÁSĂ adj. (Regional; despre apă) Tulbure (Brusturi — Oradea). ALR I 426/302.

— Pl.: *ştilburoase.*

— **Ştilbure** + suf. *-oasă.* Cf. t u l b u r o s.

ŞTÍLFĂ s. f. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Un anumit fel de ţesătură. *Un aşternut pentru o odaie cu 12 perini şi cu trei macaturi de ştilfă şi cu perde tij de ştilfă... Două plapome, una de ştilfă, una de atlaz* (a. 1797). URICARIUL, XVI, 277.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIM subst. **1.** S. m. (Popular; adesea cu sens colectiv) Fire de lînă (scurte, încîlcite şi de proastă calitate) sau cîlţi care rămîn după dărăcit, în colţii daracului; resturi de lînă sau de cînepă ce ies din ţesături, cînd se dau la dîrstă. Cf. DDRF, LIUBA-IANA, M. 120. *Încotro te uitai, prin pod, prin tindă, prin pat, pe sub pat..., tot maldăre de fuioare, ştimi şi zgrebeni.* MUSCEL, 112. *Ştimul ieşit din plocade se toarce şi se face iarăşi ţoale de purtat ori de pus pe cai, iar cel din procoviţe, mai mărunt, se bagă-n perini şi-n saltele.* LUNGIANU, CL. 72, cf. 237, CADE, DL, DM, H V 338. *Cînd se crăpă de ziuă, toată cînipa şi lîna erau toarse şi ţăsute, de nu rămăsese nici piedinul. Ba, ce zic eu? Chiar zgrebenii şi ştimii erau îndrugaţi.* RĂDULESCU-CODIN, I. 190, cf. VÎRCOL, M. 88, AN. DOBR. IV, nr. 4, 101. *Decît un caier de ştim, Mai bine-o vadră de vin.* CIAUŞANU, V. 115, cf. id. GL., ARH. FOLK. III, 154, COMAN, GL., TOMESCU, GL., ALRT II, 236, A I 20, 24, V 14, L. ROM. 1961, nr. 1, 24, TEAHA, C. N. 270. ✦ F i g. (Glumeţ) Păr¹ (de pe capul omului). Cf. CADE. *Strînge-ţi ştimul, că-ţi dă-n ochi! Ce te-oi apuca de ştim amuş!* I. CR. II, 302.

2. Subst. P. a n a l. (Regional) Iarbă deasă, scurtă şi greu de cosit (Albac—Abrud). Cf. COMAN, GL.

3. Subst. (Bot.; regional) Ţăpoşică *(Nardus stricta)*. Cf. BORZA, D. 115, 293.

— Pl.: *ştimi.* — Şi: (regional) **ştímă** (CHEST. V/73 supl.) s. f., **ştimb** (A I 13) subst., **ştémă** (CHEST. V/9 supl.) s. f.

— Din scr. **štim.**

ŞTIMÁR subst. (Regional) Păşune **(1).** Cf. CHEST. V 21/45, 51.

— Pl.: ?

— **Ştim** + suf. *-ar.*

ŞTÍMĂ¹ s. f. Parte care revine fiecăruia dintre interpreţii unei bucăţi muzicale şi care se extrage, separat, din partitura generală. Cf. DL, DM, DN².

— Pl.: *ştime.*

— Din germ. **Stimme.**

ŞTÍMĂ² s. f. **1.** (Mold. şi Bucov.) Personaj din mitologia populară, imaginat de obicei ca o femeie frumoasă (şi bună), care protejează apele, pădurile, comorile etc. V. d u h, v î l v ă, z î n ă. Cf. HEM 1276. *Trei limbi de foc se zice că se ivesc din pămînt îndată ce începi a săpa, ş-apoi s-arată ştima comorii.* GANE, N. I, 98. [Cocostîrcul] *e ca un prietin, ca o schimă bună şi norocoasă a căsii.* MARIAN, O. II, 333. *Cînd cîntă cocoşul, atunci dispar toate spiritele necurate, toate schimele şi toate nălucile.* id. Î. 296, cf. TDRG, PAMFILE, COM. 17, 22, id. DUŞM. 213, 284, id. S. V. 25, CHIRIŢESCU, GR. 255, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Păşesc pe iazuri ştimele, ca nişte muieri*

subţiratice înfăşurate în borangeturi alburii. SADOVEANU, O. XIII, 715. *I s-a părut ca ar fi amenințat asupra bieţilor oameni rătăciţi în acele locuri ştima pustiei.* id. ib. XVII, 253, cf. I, 128, DL, DM. *Tot ce zideau ziua era dimineaţa dărâmat, cu toate că în temelie avea şi o ştimă.* ŞEZ. IX, 207. *Orice fîntînă, izvor etc. îşi are ştima lui; în unele şede chiar dracu' cel cu coarne.* I. CR. IX, 149, cf. com. din BILCA — RĂDĂUŢI şi din STRAJA — RĂDĂUŢI, CHEST. V/15 supl., 17 supl., 88 supl., ALR I 1 399/573, A V 34. ◊ F i g. *Foamea... nu-i dădea răzbun; această ştimă, sclrba săracilor, bucuria bogaţilor, muncea neîndurat pe bietul Nică.* CONTEMPORANUL, V_2, 391. *Oh, soarta, nemiloasă ştimă, nu cerne asupră-vă decît năcazuri mii şi mii.* ib. VI_1, 179. ◊ E x p r. (În superstiţii) A avea ştimă (despre animale) a fi stăpînit de un duh necurat; p. e x t. a fi năzdrăvan (4). Cf. ŞĂINEANU, D. U., ŞEZ. V, 126. ◊ C o m p u s : (Prin Mold.) ştima-vitelor boală a vitelor, nedefinită mai îndeaproape. ALR II 4 240/414. ✦ P. e x t. Fiinţă sau plantă căreia i se atribuie însuşiri supranaturale, care este considerată ca purtătoare de noroc. Cf. CONTEMPORANUL, V_1, 291. *Printre firele de popuşoi... este cîte unul care se cheamă mama sau ştima popuşoilor. După credinţele plugarilor, acest fir este cel ce păzeşte bucata de primejdii şi de aceea nu se strică.* PAMFILE, A. R. 67. *De la dînsul ştiu că era o iapă năzdrăvană, care era ştima cailor.* I. CR. III, 264. ✦ Epitet peiorativ pentru un om slab, urît, pocit. Cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., ŞEZ. V, 126, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. ✦ (Regional) Epitet pentru un copil mic şi neastîmpărat. Com. din BILCA — RĂDĂUŢI.

2. (Prin nordul Transilv.) Noroc **(1)**. *N-am ştemă la oi spune un om care n-are noroc la oi, îi pier ori i se întîmplă alte nenorociri.* CHEST. V/7 supl., cf. 66, ALR II 4 240/219. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *ştemă*) Belşug de lapte la vite; mană **(I 5)**, frupt. Cf. LEXIC REG. II, 102. *Ştemă..., mana laptelui (despre care poporul credea că se poate răpi prin vrăji şi farmece sau de către strigoaice).* ib.

3. (Regional) Presimţire (Piatra Neamţ). COMAN, GL. *Am eu o ştimă că azi plouă.* id. ib.

4. (Regional; în forma *ştemă*) Taină, secret (Bonţ — Gherla). Cf. CHEST. V/11 supl.

5. (Regional; în forma *ştemă*) Fluierătură cu care ciobanii se cheamă unul pe altul (Corbu — Borsec). Cf. CHEST. V/19 supl.

— Pl.: *ştime.* — Şi: (regional) **ştémă, stimă, schimă** s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. V, 411—420, unde se propune lat. **schima, -ae* < gr. σχῆμα, -ατος. Pentru alte ipoteze, cf. DR. VII, 528, BUL. FIL. V, 315. Cf. ş t e a m ă t.

ŞTÍMĂ³ s. f. v. **ştim.**

ŞTIMB subst. v. **ştim.**

ŞTIMÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.) Chircit. ŞEZ. III, 89. ✦ (Substantivat; regional) Epitet pentru un copil mic şi neastîmpărat. Com. din BILCA — RĂDĂUŢI. *Fugi de aici, ştimitule!* ib.

— Pl.: *ştimiţi, -te.*

— De la **ştimă²**.

ŞTIMOCEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Acţiunea de a ş t i m o c i şi rezultatul ei. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: ?

— **Ştimoci** + suf. *-eală.*

ŞTIMOCÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nord-vestul Munt.; complementul indică lînă, cînepă etc.) A scărmăna. UDRESCU, GL. *N-ai ştimocit-o bine, au rămas folmotoace întregi nesparte.* id. ib. ✦ F i g. (Complementul indică oameni) A părui¹, a bate. Cf. UDRESCU, GL. *Cine te-a ştimocit aşa, fata mamii?* id. ib.

— Prez. ind.: *ştimocesc.*

— De la **ştim.**

ŞTIMOCÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.; despre lînă, cînepă etc.) Scărmănat. Cf. UDRESCU, GL. ✦ F i g. (Despre oameni) Care a fost păruit, bătut. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştimociţi, -te.*

— V. **ştimoci.**

ŞTIMP s. m. v. **şteamp¹.**

ŞTIMPÚŢ subst. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui ş t i m p. V. ş t e a m p¹ **(1)**. *La ştimpuţu vraniţii, Sede mama mare...* BÎRLEA, B. I, 78.

— Pl.: ?

— **Ştimp** + suf. *-uţ.*

ŞTIMUÍ vb. IV. R e f l. (Prin Bucov. şi Mold.) A se potrivi, a corespunde. *S-o ştimuit socoteala mea cu a lor.* GLOSAR REG., cf. L. ROM. 1960, nr. 3, 80.

— Prez. ind.: ?

— Din germ. **stimmen.**

ŞTINF s. m. v. **ştrimf.**

ŞTÍNŢĂ s. f. v. **ştiinţă.**

ŞTIOÁCĂ s. f. **1.** (Prin Transilv.) Ghionoi (de cioplit piatra). Cf. ALR II 5 045/279, 349.

2. (Prin Transilv.) Tîrnăcop (VICIU, GL. 75) cu un singur tăiş de formă lată (MAT. DIALECT. I, 216).

3. (Prin Transilv.) Sapă cu vîrf ascuţit. Cf. CABA, SĂL., LEXIC REG. II, 108.

4. (Regional; în forma *ştiocă*) Teslă (Bonţ — Gherla). COMAN, GL.

5. (Regional; în forma *ştoacă*) Bardă (Voivozi — Carei). ALR II 6 634/325.

— Pl.: *ştioci.* — Şi: **ştiócă** (COMAN, GL.), **ştióucă** (MAT. DIALECT. I, 216), **ştóucă** (ALR II 5 045/349), **ştoácă** (ib. 6 634/325; pl. *ştoache* ib.), **schiócă** (LEXIC REG. II, 108) s. f.

— Cf. germ. S t o k [hammer, -eisen, -beil], S t i c h [axt], S t i c h e l, rom. c i o a c ă.

ŞTIOÁLĂ s. f. v. **ştioalnă.**

ŞTIOÁLMĂ s. f. v. **ştioalnă.**

ŞTIOÁLNĂ s. f. **I. 1.** (Transilv. şi Ban.; mai ales în forma *ştiolnă*) Galerie în mină (ISER, SCRIBAN, D., FRÎNCU-CANDREA, M. 13, ARH. OLT. III, 392, L. COSTIN, GR. BĂN. 196, com. PAŞCA, A III 4, 13), de coastă (LB, LM, VICIU, GL. 93, A III 13, 14, LTR²) sau de cap (A III 15). [Vîlva băii] *îşi pune ochii pe cîte un fecior mai zdravăn şi, cînd îl întîlneşte singur prin vreun colţ de ştiolnă, i se arată.* PAMFILE, COM. 24, cf. CL 1957, 200.

2. (Prin Ban. şi Transilv.) Mină (de aur). Cf. FD I, 174, CL 1957, 198.

3. (Regional; în forma *ştiolnă*) Lutărie (Băuţar — Caransebeş). Cf. VICIU, GL.

II. 1. (Bucov., nordul Mold. şi prin Transilv.) Bulboană. *Zvîrleam pietrele, pe rînd, în ştioalna unde mă scăldam.* CREANGĂ, A. 65, cf. 61, 117. *Vîrşa... se aruncă acolo unde e apa mai adîncă, bunăoară într-o bulboană sau ştioalnă.* MARIAN, INS. 58. *Să te fii de noi, că nu cunoşti locul, şi pe unele locuri se fac ştioalne adînci.* HOGAŞ, DR. I, 311. *Ursul, rănit, intrase într-o ştiolnă a părăului.* AL LUPULUI, P. G. 137, cf. CĂLINESCU, I. C. 171. *Boişteanii se recunosc uşor în micile ştioalne, unde înoată vioi.* BĂCESCU, P. 73, cf. ŞEZ. II, 24, VASILIU, PL. 262, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, CHEST. IV 39 113, 264, ALR I 427/510, 558, A III 8, VI 4, 26, 33. ✦ Baltă provenită din oprirea unei ape curgătoare de către un obstacol natural sau artificial, ori din apa de ploaie adunată într-o adîncitură a solului. [Cîinele] *a simţit că mergem la ştioalne, să prindem broaşte.* V. ROM. februarie 1951, 49, cf. ŞEZ. V, 126, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, CHEST. IV 42/201, ALR SN III h 830, 551, h 831/586, A V 14, 15, 16, 21. ✦ (Prin vestul

Transilv.) Teren mlăștinos. Cf. CV 1951, nr. 3–4, 47, TEAHA, C. N. 270.

2. (Prin Mold. și Transilv.) Fîntînă nepietruită Cf. ȘĂINEANU, D. U., ALR I 793/558.

3. (Prin sudul Mold.) Copcă (în gheață). Cf. CHIRIȚESCU, GR. 255, ALR I 1 733/594.

4. F i g. (Regional; în forma *știolnă)* Deșert (la cal) (Bonț—Gherla). Cf. DR. V, 325.

— Pl.: *știoalne* și *știolni*. — Și: **știoálmă** (SĂM. III, 457), **știoálă** (GRAIUL, I, 443), **știólnă, ștólnă** (FRÎNCU-CANDREA, M. 43) s. f.

— Din magh. **stolna,** ucr. **штольня.** Cf. germ. S t o l l e n.

ȘTIOÁRFĂ s. f. v. **știolf².**

ȘTIOB¹ s. n. **1.** (Prin Maram.) Trunchi de copac scorburos sau scobit care, îngropat în pămînt, servește ca ghizd la o fîntînă puțin adîncă. Cf. ȘĂINEANU, D. U.

2. (Transilv., Bucov. și prin Mold.) Vas de lemn, de diferite forme și dimensiuni, în care se varsă lăturile, în care se dă de mîncare la porci etc. V. h î r d ă u. Cf. LB, ISER, POLIZU, MARIAN, NA. 283, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, ȘEZ. III, 89. *După ce-o dus* [pupăza] *în casă, o bagat-o într-un știob ș-o udat-o.* VASILIU, P. L. 219, cf. 220, 262, ȘEZ. XVIII, 168, com. din ZAGRA—NĂSĂUD și din STRAJA—RĂDĂUȚI, com. D. POP, com. din MONOR—REGHIN și din MORĂRENI—TOPLIȚA, COMAN, GL., ALR I 691/148, ALR II I MN 145, 3 918/260, ALR II 4 122/219, 235, A V 14, 15, 20, VI 4, 33, MAT. DIALECT. I, 96, 194.

— Pl.: *știoburi*. Și: **știob** s. n. GHEȚIE, R. M.

— Cf. ucr. ш т о в д, ш т у б „trunchi de copac".

ȘTIOB² s. n. (În dicționarele din secolul trecut) Măsură de capacitate pentru cereale, de aproximativ 5 litri. Cf. LB, ISER, POLIZU.

— Pl.: *știoburi*.

— Cf. germ. S t ü b c h e n, rom. ș t i o b¹.

ȘTIOBĂRẮU subst. (Regional) Trunchi de copac scorburos sau scobit care, îngropat în pămînt, servește ca ghizd la o fîntînă puțin adîncă (Răchita—Sebeș). Cf. A II 6.

— Pl.: ?

— Cf. ș t i u b e i¹, ș t i u b ă r o c, ș t i u b u r o i.

ȘTIOBÍC interj. (Regional) Cuvînt care redă zgomotul produs de căderea unui corp (greu) în apă; bîldibic. Cf. ALECSANDRI, T. 843, SĂGHINESCU, V. 70, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Ei, dar ce-a da tîrgul și norocul, tot mă duc. Și, știobîc, s-aaa cam mai dus. Ce i-a fost lui a ajunge pînă-n fund?* ȘEZ. II, 102, cf. V, 126, BOCEANU, GL., COM. SAT. III, 52. ◇ (Cu valoare verbală) *Slujnica... îi pune mîna după cap, îi face o bleandă, și numa huștiuliuc în jos și știobîlc în fundul fîntînii.* I. CR. III, 326.

— Și: **ciobîlc** interj. SCRIBAN, D.

— Onomatopee.

ȘTIOBÎLCẮ vb. I. T r a n z. și r e f l. (Regional) A (se) cufunda în apă. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Prez. ind.: ?

— V. **știobîlc.**

ȘTIOBÎLCĂÍ vb. IV. T r a n z., r e f l. și i n t r a n z. (Regional) A (se) cufunda cu zgomot în apă; a (se) mișca, a (se) agita în apă, făcînd-o să plescăiască, a (s e) b ă l ă c i. Cf. CADE, SCRIBAN, D. 1287, DL, DM. *O spală bine ca să se facă albă, știobîlcînd-o de cîteva ori prin apă, de era s-o înece.* ȘEZ. III, 187, cf. CIAUȘANU, GL. *Copiii cu vițele s-au știobîlcăit toată ziua în scocul de la viltoare.* PLOPȘOR, C. 91, cf. 70, 119, BOCEANU, GL., com. din SASCA MONTANĂ—MOLDOVA NOUĂ.

— Prez. ind.: *știobîlcăiesc* și *știobîlcăi*. — Și: **știobîlcií, ștobîlcăí** (prez. ind. *ștobîlcăi)*, **ciobîlcăí** (SCRIBAN, D., com. din SASCA MONTANĂ—MOLDOVA NOUĂ) vb. IV.

— **Știobîlc** + suf. *-ăi*.

ȘTIOBÎLCĂIÁLĂ s. f. (Regional) Știobîlcăit. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Pl.: *știobîlcăieli*. — Și: **ștobîlcăiálă** s. f. CIAUȘANU, GL.

— **Știobîlcăi** + suf. *-eală*.

ȘTIOBÎLCĂÍRE s. f. (Regional) Zgomot produs de un lichid, prin clătinare într-un vas. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.

— V. **știobîlcăi.**

ȘTIOBÎLCĂÍT s. n. (Regional) Faptul de a (se) s t i o b î l c ă i; (regional) știobîlcăială. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Pl.: *știobîlcăituri*. — Și: **ștobîlcăit** s. n. CIAUȘANU, GL.

— V. **știobîlcăi.**

ȘTIOBÎLCÍ vb. IV v. **știobîlcăi.**

ȘTIOCÁLĂ s. f. v. **ștecăl.**

ȘTIÓCĂ s. f. v. **știoacă.**

ȘTIOI s. m. (Olt. și prin Ban.) Numele a două specii de păsări răpitoare de noapte, înrudite cu bufnița: **a)** ciuf de baltă *(Asio flammeus flammeus)*. Cf. MARIAN, O. I, 227, TDRG, BL III, 43; **b)** ciuf pitic *(Otus scops scops)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 266, 267, ENC. ROM., H XVI 10, COMAN, GL.

— Pl.: *știoi*. — Și: **ștoi** (BĂCESCU, PĂS. 267), **ștui** (id. ib.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

ȘTIOL s. n. **1.** (Prin nord-vestul Transilv.) Galerie (în mină). Cf. CL 1961, 164. ✦ (Prin Maram. și Bucov.) Locul pe unde se intră în mină. *Sub piatra aceasta, spun oamenii că se poate vedea și acuma urma unui știol (gură de baie) zidit.* MARIAN, T. 246, cf. T. PAPAHAGI, M. 234.

2. (Regional) Peșteră (Groși—Baia Mare). ALR SN III h 813/349.

3. (Prin nord-vestul Transilv.) Horn, coș. Cf. ARH. FOLK. VI, 299. *Mîndră..., Știu-ț caru și boii: Boii ți-s după cuptiori, Caru suie-n sus pe știol!* id. 195. ✦ P. e x t. Partea de deasupra a cuptorului țărănesc, pe care se poate ședea sau dormi. *De-ar da bunul Dumnezău Tot o lină și o ploaie, Să mîie da casa voastră, Să rămîie numai știolu, Să mă iubesc cu fecioru.* BÎRLEA, C. P. 289, cf. 304, ARH. FOLK. I, 159, 236.

— Pl.: *știoluri*.

— Din germ. **Stolle,** magh. **stoll.**

ȘTIOLBÍC s. n. v. **știuldic.**

ȘTIOLBOÁNĂ s. f. v. **știulboană.**

ȘTIOLDÍC s. n. v. **știuldic.**

ȘTIOLEÁG s. n. v. **știuleag.**

ȘTIOLF¹ interj. (Prin nord-vestul Munt.) Cuvînt care redă zgomotul produs de pașii cuiva care merge prin noroi¹. Cf. UDRESCU, GL. *Abia venii prin mocirlă; știolf, știolf!* id. ib.

— Și: **ciolf** interj. UDRESCU, GL.

— Onomatopee.

ȘTIOLF², ȘTIOÁLFĂ subst. (Depreciativ) **1.** S. m. și f. (Prin Munt. și Olt.) Obiect de încălțăminte sau de îmbrăcăminte uzat. Cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 64. *Unde-mi sînt știolfii (bocancii)?* UDRESCU, GL. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se

leagă prin prep. „de") *Ce te mai faci tu cu știoalfa aia de pălărie?* id. ib.

2. S. f. (Regional) Epitet pentru o femeie slabă, urîtă sau bătrînă. Cf. TODORAN, GL., L. ROM. 1959, nr. 3, 67, UDRESCU, GL.

3. S. f. (Popular) Epitet pentru o femeie de moravuri ușoare. *Îți cere cineva socoteală că umbli după marcoave, după știoalfe!* M. I. CARAGIALE, C. 59. *Fraților, moare știoarfa și am venit cu dubojul.* BUL. FIL. IV, 196. *Îi trebuie boierului... știoalfe, să petreacă.* ARGHEZI, VERS. 492. *O știoalfă oarecare... și atîta tot.* V. ROM. februarie 1956, 23, cf. DM, com. din TURNU MĂGURELE și din ȚEPEȘ VODĂ – CERNAVODĂ, L. ROM. 1959, nr. 5, 84, LEXIC REG. 110, MAT. DIALECT. I, 97, UDRESCU, GL.

– Pl.: *știolfi, știoalfe.* – Și: (regional) **știoárfă** (TODORAN, GL., L. ROM. 1959, nr. 5, 84) s. f., **știolf** (UDRESCU, GL.) s. m., **știoálfă, știoárfă, știoálbă** (BUL. FIL. IV, 128, 196) s. f.

– Cf. ș t i o l f[1].

ȘTIOLFĂÍ vb. IV. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** I n t r a n z. A păsi anevoie, plescăind, prin noroi[1] sau prin apă. Cf. UDRESCU, GL. ✦ T r a n z. și r e f l. A (se) uda, a (se) murdări de noroi[1]. Cf. UDRESCU, GL. *Unde te-ai știolfăit așa?* id. ib.

2. T r a n z. A molfăi **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. ✦ I n t r a n z. și t r a n z. A vorbi, a spune (ceva) anevoie, nedeslușit; p. e x t. a sporovăi, a trăncăni. Cf. UDRESCU, GL.

3. I n t r a n z. și r e f l. A deveni știrb **(1)**; p. e x t. a îmbătrîni. Cf. UDRESCU, GL.

– Prez. ind.: *știólfăi* și *știolfăiesc.* – Și: **știolfăí** (UDRESCU, GL.), **ciolfăí** (id. ib.) vb. IV.

– **Știolf**[1] + suf. *-ăi.* – Pentru sensul **3**, cf. și ș t i o l f[2].

ȘTIOLFĂIÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Faptul de a (s e) ș t i o l f ă i **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Concretizat) Apărie; noroi[1]. Cf. UDRESCU, GL.

2. Molfăială. Cf. UDRESCU, GL.

– Pl.: *știolfăieli.* – Și: **știolfăiálă** s. f. UDRESCU, GL.

– **Știolfăi** + suf. *-eală.*

ȘTIOLFĂÍT[1] s. n. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Faptul de a (s e) ș t i o l f ă i **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. Molfăială. Cf. UDRESCU, GL.

– Pl.: *știolfăituri.* – Și: **știolfăít** (UDRESCU, GL) **ciolfăít** (id. ib.) s. n.

– V. **știolfăi.**

ȘTIOLFĂÍT[2], **-Ă** adj. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Ud, murdar de noroi[1]. Cf. UDRESCU, GL.

2. Care abia molfăie mîncarea în gingii. Cf. UDRESCU, GL. ✦ Care vorbește anevoie, nedeslușit. Cf. UDRESCU, GL.

3. Știrb **(1)**; p. e x t. bătrîn. Cf. UDRESCU, GL.

– Pl.: *știolfăiți, -te.* – Și: **știolfăít, -ă** (UDRESCU, GL.), **ciolfăít, -ă** (id. ib.) adj.

– V. **știolfăi.**

ȘTIOLICĂÍ vb. IV v. **știorlicăi.**

ȘTIÓLNĂ s. f. v. **știoalnă.**

ȘTIÓLNIȚĂ s. f. (Regional) **1.** Bulboană. Com. din STRAJA – RĂDĂUȚI.

2. Epitet depreciativ pentru o femeie desfrînată. Com. din STRAJA – RĂDĂUȚI.

– Pl.: ?

Știolnă + suf. *-iță.*

ȘTIOLOPÁNĂ s. f. v. **lostopan.**

ȘTIOLȚ adj. (Prin Bucov.; despre oameni) „Gras și leneș". ȘEZ. III, 89.

Cf. germ. s t o l z „mîndru, trufaș".

ȘTIOMB s. m. v. **șteamp**[1].

ȘTIOMP s. m. v. **șteamp**[1].

ȘTIOPÍ vb. IV v. **stupi.**

ȘTIOPÍLC interj. (Regional; repetat) Șontîc. Cf. CADE. ✧ (Cu valoare verbală) *Nu știu cum îl nimeresc în șold și de atunci Luca, știoptîc, știoptîc, ca cel mai scurt la un picior.* MERA, L. B. 115.

– Cf. ș c h i o p i r e, ș o v î l c, ș t i o b î l c.

ȘTIORLÎCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin nord-estul Olt.; despre păsări) A ciripi. Cf. CIAUȘANU, V. 201. ✦ F i g. (Despre copii) A gînguri. Cf. CIAUȘANU, V. 201, ALR II/I h 151/812.

– Prez. ind.: *știorlîcăiesc.* – Și: **știolicăí** (prez. ind. *știolicăi* ALR II/I h 151/812) vb. IV ib.

– Probabil formație onomatopeică.

ȘTIORLÎCĂIÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Acțiunea de a ș t i o r l î c ă i și rezultatul ei. Cf. CIAUȘANU, V. 201.

– Pl.: *știorlîcăieli.*

– **Știorlîcăi** + suf. *-eală.*

ȘTIÓRMINĂ s. f. v. **stirmină.**

ȘTIÓUCĂ s. f. v. **știoacă.**

ȘTIP s. m. v. **șteap**[1].

ȘTIPÉNDIU s. n. v. **stipendiu.**

ȘTIPUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Transilv.; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A tigheli; a tivi. Cf. LB, ISER, POLIZU, ALR SN IV h 1 206/157, LEXIC REG. II, 54.

2. (În industria pielăriei; complementul indică obiecte de încălțăminte; în forma *ștepui*) A trage la mașină. Cf. CV 1949, nr. 8, 31.

– Prez. ind.: *știpuiesc.* – Și: **ștepuí** vb. IV. CV 1949, nr. 8, 31.

– Din germ. **steppen.**

ȘTIPUÍRE s. f. (Regional) Acțiunea de a ș t i p u i **(1)** și rezultatul ei (Vad – Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 54.

– Pl.: *știpuiri.*

– V. **știpui.**

ȘTIPUÍT, -Ă adj. (Prin Transilv.; despre obiecte de îmbrăcăminte sau despre părți ale acestora) Tighelit; tivit. *Uită-te la patru vite, Nu la poale știpuite.* ȘEZ. XII, 153.

– Pl.: *știpuiți, -te.*

– V. **știpui.**

ȘTIR[1] s. n. (Prin Maram.) Lanț. Cf. ALR II 5 670/353, LEXIC REG. 22, L. ROM. 1961, nr. 6, 49. ✦ (Regional; în forma *șpir*) Fiecare dintre cele două lanțuri care leagă pieptarul hamului de orcie (Deda – Toplița). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *La scos de bîrne iarna, trebuie șpiruri tari la cai.* ib.

– Pl.: *știruri.* – Și: **șpir** s. n.

– Etimologia necunoscută.

ȘTIR[2] s. n. v. **peșchir.**

ȘTIR[3] subst. sg. **1.** Nume dat mai multor plante erbacee; **a)** (și în sintagmele *știr mic*, COTEANU, PL. 31, LB, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 17, 293, *știr bun*, ȘEZ. XV, 130, CADE, *știr prost*, ENC. ROM., GRECESCU, FL. 495, PANȚU, PL., BORZA, D. 17, 293, *știr roșu*, BORZA, D. 17, 293, *știr porcesc*, id. ib.) plantă cu tulpina ramificată, cu florile verzi, dispuse în glomerule, cu frunzele acrișoare la gust și comestibile; (regional) moțul-curcanului (*Amaranthus angustifolius*). Cf. LB, CIHAC, II, 393, BARCIANU, GRECESCU, FL. 495, PĂCALĂ, M. R. 19, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 17, 293; **b)** (și în sintagmele *știr sălbatic*, BRANDZA, FL. 423, BARCIANU, PANȚU,

PL., CADE, BORZA, D. 17, 293, PRODAN-BUIA, F. I. 146, H III 66, *ştir verde*, BRANDZA, FL. 123, ŞEZ. VI, 67, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 17, 293, *ştir porcesc*, ŞEZ. VI, 67, CADE, BORZA, D. 17, 293, H VII 480, *ştir alb*, BORZA, D. 17, 293, *ştir de porci*, id. ib.) plantă cu tulpina dreaptă, păroasă, cu florile verzi, reunite într-un spic, care serveşte ca hrană pentru porci; (regional) ştiriţă[2] (*Amaranthus retroflexus*). Cf. CIHAC, II, 393, GHEŢIE, R. M., BRANDZA, FL. 423, ENC. ROM., GRECESCU, FL. 494, PANŢU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 220, DS, BORZA, D. 17, 293, PRODAN-BUIA, F. I. 146, DER; **c)** (şi în sintagmele *ştir roşu*, ANON. CAR., LB, VALIAN, V., POLIZU, BRANDZA, FL. 424, ENC. ROM., ŞEZ. XV, 130, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 17, 293, H XII 385, *ştir roşu de grădină*, BORZA, D. 17, 293, H II 26, *ştir de grădină*, BORZA, D. 17, 293) plantă ornamentală cu frunzele roşii peţiolate şi cu florile purpurii, dispuse în glomerule la baza frunzelor superioare sau în spice lungi (*Amaranthus paniculatus*). Cf. COTEANU, PL. 31, BORZA, D. 293; **d)** (şi în sintagma *ştir roşu*, BORZA, D. 17, 293) moţul-curcanului (*Amaranthus caudatus*). Cf. id. ib.; **e)** (şi în sintagmele *ştir prost*, id. ib., *ştir mic*, id. ib.) *Amaranthus lividus*. Cf. id. ib.; **f)** (şi în sintagmele *ştir roşu*, id. ib., *ştir de ogoare*, id. ib.) *Amaranthus hypochondriacus*. Cf. id. ib.; **g)** (şi în sintagma *ştir alb*, id. ib.) *Amaranthus albus*. Cf. id. ib.; **h)** (şi în sintagma *ştir creţ*, id. ib.) *Amaranthus crispus*. Cf. id. ib.; **i)** (şi în sintagmele *ştir roşu*, id. ib. 27, 293, *ştir alb*, id. ib.) lobodă (*Atriplex hortensis*). Cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 393, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, BORZA, D. 27, 293; **j)** (şi în sintagma *ştir negru*, BORZA, D. 24, 293) pelin negru (*Artemisia vulgaris*). Cf. id. ib.; **k)** talpa-gîştei (*Atriplex patula*). Cf. id. ib. 27, 293; **l)** coada-vulpii (*Phleum paniculatum*). Cf. id. ib. 129, 293; **m)** bănuţ (*Bellis perennis*). Cf. BARCIANU, ALEXI, W.; **n)** *Chenopodium polyspermum*. Cf. BORZA, D. 46, 293. *Cinstite împărate! fac ştiri împărăţiii tale că întîi credinciosul chipere ... şi cu ştirul armaşul cel mare ... nu ascultă de porunca împărăţiii tale* (a. 1773). GCR II, 97/29. *Acasă se hrănesc porcii cu tot feliul ... de bucate, cu urzici, cu ştir şi cu alte ... buruieni.* ECONOMIA, 100/3. *Cu ştir şi lobode ţine porci* (a. 1807). BV II, 494. *La vie am găsit ştiru cît omu de mare* (a. 1821). IORGA, S. N. 179, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 145. *De-aş fi împărat, aş trage 500 la talpe cărui ar mai îndrăzni să mai samene ştir pe faţa pămîntului.* ALECSANDRI, T. 615, cf. COSTINESCU, DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Oamenii ... mai horpăiau din gamele borşul lung fiert cu urzici, ştir, măcriş şi crupe.* CAMILAR, N. I, 271, cf. H I 6, II 11, 116, 142, III 132, 139, IV 9, 158, VI 21, IX 338, 376, X 465, XI 5, XIV 103. *Malaiu dulce e minunat de bun cu borş cu ştir.* ŞEZ. V, 52. *Borşul ar fi fost mai bun dacă avea şi oleacă de ştir.* Com. din PIATRA NEAMŢ, cf. com. din BILCA—RĂDĂUŢI şi din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Aduna ciuperci, ... culegea ştir.* PLOPŞOR, C. 40, cf. CHEST. VIII 7/19, 87/17, ALR II 5 173/848. *Ai fost floare trandafir, Dar acum eşti borş cu ştir.* PANN, P. V. II, 98/13. *De departe trandafir şi de aproape borş cu ştir.* NEGRUZZI, S. I, 251, cf. BARONZI, L. 60, ŞEZ. I, 221, FOLC. MOLD. I, 194. *Mi-ai fost pup de trandafir, Acum eşti creangă de ştir.* HODOŞ, P. P. 122. *Maşir, de la oala cu ştir, Că n-ai băgat nici un fir.* ZANNE, P. IV, 19.

2. Mîncare preparată din ştir[3] **(1)**. *Din ştir şi din ştevie nu-l scoate.* STĂNOIU, C. I. 116.

— Şi: (rar) **stir** s. n. ISER.

— Din bg. **щир**, scr. **štir**.

ŞTIR[4] subst. (Prin sudul Transilv.; în e x p r.) **A lua de-a ştirul** = (complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) a lua la purtare. Cf. LEXIC REG. II, 54.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIR[5] subst. (Regional) Grămadă de trunchiuri (Peştişani—Tîrgu Jiu). ALR SN II h 619/836.

— Pl.: ? — Şi: **ştel** subst. ALR SN II h 619/836.

— Etimologia necunoscută. Cf. s t e r, germ. S t e r.

ŞTIR[6], -Ă adj. (Şi substantivat; învechit şi popular; despre fiinţe, mai ales despre femelele animalelor sau despre femei) Steril, sterp. *Nu făcea cuconi, hiind stiră şi stearpă.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 204ᵛ/14, cf. 204ᵛ/35, DRLU, GHEŢIE, R. M., SĂGHINESCU, V. 70, MARIAN, INS. 3, TDRG, DR. II, 615, IV, 443, CADE, STOIAN, PĂST. 54, GIUGLEA, U. 86, SCRIBAN, D., DL, DM, H XII 26, 30, XVIII 25, ŞEZ. III, 89, RĂDULESCU-CODIN, com. din TURNU-MĂGURELE şi din PIATRA NEAMŢ, din STRAJA—RĂDĂUŢI, com. DRĂGANU, com. din MONOR—REGHIN şi din MORĂRENI—TOPLIŢA, CIAUŞANU, V. 201, CHEST. V 16/44, 70/66, 88, 76/19, 86, 94, ALR I 1 074, 1 780, ALR I/II h 225, ALR II/I h 142, ALR II/192, 365, 551, 723, A II 6, III 1, 2, 16, 18, V 15, 27, 31, 34, VI 3, 4, 19, 21, 26, 33. ✦ P. e x t. (Regional; despre plante) Neroditor (Voineasa—Călimăneşti). Cf. ALR I 847/798. *Varză ştiră.* ib.

— Pl.: *ştiri, -e.* — Şi: (învechit şi regional) **stiră** adj.

— Cf. gr. σ τ ε ῖ ρ α, alb. s h t j e r r ë.

ŞTIR[7], -Ă adj. (Învechit, rar) Acru. Cf. ANON. CAR., DRLU.

— Pl.: *ştiri, -e.*

— Cf. ş t i r[3], ş t i r o s[1].

ŞTIRÁV, -Ă adj. (Prin Munt. şi Olt.) Slab, plăpînd, firav. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştiravi, -e.*

Etimologia necunoscută. Cf. ş t i r[6], f i r a v.

ŞTIRB, -Ă adj. **1.** (Despre oameni şi animale) Care a rămas fără unul sau fără mai mulţi dinţi; (rar) ştirbit **(1)**, (regional) ştirboc, ştirbocit. *Femeile ... îţi par foarte slute, foarte bătrîne, ... foarte ştirbe.* NEGRUZZI, S. III, 271, cf. SANDU-ALDEA, ap. CADE, SADOVEANU, O. XIII, 138. *Ţigan şaşiu şi ştirb.* ARGHEZI, S. VII, 28. *Bătrînul era cam ştirb.* CĂLINESCU, E. O. II, 266, cf. CAMIL PETRESCU, O. I, 428, STANCU, R. A. II, 102, V. ROM. martie 1955, 255. *Un om foarte gras, ştirb şi chel ..., gonea spre ei.* T. POPOVICI, S. 29. *Pentr-o ţîr' de loc de şură, Nu iau fata ştirbă-n gură.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 436, cf. I. CR. II, 286, com. din BILCA—RĂDĂUŢI, ARH. OLT. XXI, 275. ◊ (Prin analogie) *Un ştiuleţe cu grăunţe mari şi rari, prin urmare unul ştirb.* PAMFILE, A. R. 89. *Ferăstrăul ascuţit şi ştirb.* V. ROM. octombrie, 1954, 111. *Cucuruz ştirb.* A II 6. ◊ (Substantivat) *Toată fata Sare balta, Numai ştirba Scoate limba.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 434. (C o m p u s:) **ştirba-baba-cloanţa** = personaj din mitologia populară, închipuit de obicei ca o femeie bătrînă şi urîtă; epitet pentru o femeie bătrînă şi rea. Cf. ALECSANDRI, T. 378. *Ştirba-baba-cloanţa, ştiind că împăratul are obicei a bea în toată sara o cupă de lapte dulce, i-a pregătit acum una, ca să doarmă dus.* CREANGĂ, P. 97. ◊ (Adverbial) *Era bătrînă şi rîdea ştirb.* SADOVEANU, O. XV, 87.

2. (Despre obiecte, mai ales despre vase) Cu marginea ruptă, stricată, c i o b i t; (despre unelte tăioase) cu părţi din tăiş rupte; cu tăişul tocit, neascuţit; p. e x t. incomplet, ciuntit, trunchiat; ştirbit **(2)**. Cf. COŞBUC, P. I, 330. *Aprinse o luminare ..., pe care o lipi de marginea ştirbă de deasupra unui sfeşnic de alamă.* HOGAŞ, DR. I, 245, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Sarea era ... pusă într-o ceaşcă de cafea ştirbă.* C. PETRESCU, Î. II, 166. *Săbii ruginite şi ştirbe.* SADOVEANU, O. XV, 404, cf. X, 527. *Clopotul ştirb ... Sună a ciob.* ARGHEZI, VERS. 357, cf. DM. *Strachină ştirbă.* ARH. OLT. XXI, 275. ◊ F i g. *Trist îşi ascunde luna ştirbă-n nori Lumina roşietică.* GORUN, F. 176. *Aburul luminos al lunii ştirbe.* SADOVEANU, O. XVIII, 520. *După miezul nopţii ... vocabularul, mîncat de întuneric, prezintă ... înţelesuri ştirbe.* ARGHEZI, S. VIII, 269. *Ion e ... cam natantol, cam gingav, cam ştirb la minte.* STANCU, D. 204. *Se întunecă Munţii ştirbi şi suri.* LABIŞ, P. 178.

— Pl.: *ştirbi, -e.*

— Din v. sl. ***štrъbъ** (bg. **щърб**).

ŞTIRBÁ vb. I. v. **ştirbi.**

ŞTIRBÁRE s. f. v. **ştirbire.**

ŞTIRBÁT, -Ă adj. v. **ştirbit.**

ŞTIRBĂTÚRĂ s. f. v. **ştirbitură.**

ŞTIRBEÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Ştirbitură **(1)** (Săpata de Sus — Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

2. Ştirbitură **(2).** Cf. CIAUŞANU, V. 152.
— Pl.: *ştirbeli.*
— **Ştirbi** + suf. *-eală.*

ŞTIRBÉNIE s. f. (Rar) Ştirbitură **(1).** *He, he! rise moş Costache, amuzat, desfăcînd ştirbenia gurii.* CĂLINESCU, E. O. II, 189.
— Pl.: *ştirbenii.*
— **Ştirb** + suf. *-enie.*

ŞTIRBÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. şi (rar) r e f l. (Despre oameni şi animale) A deveni ştirb **(1)**; (regional) a (se) ştirboci. *Rîd de ele... ca au ştirbit, că n-o să le mai ia nimeni.* MUSCEL, 30. *Se lovi-n părete,... De se ştirbi la gură.* ARGHEZI, VERS. 534, cf. H III 68, com. MARIAN.

2. T r a n z. (Complementul indică obiecte, mai ales vase) A face să piardă o bucăţică din margine, a c i o b i, (complementul indică unelte tăioase) a face să piardă o părticică din tăiş, a toci, p. e x t. a face să devină incomplet, ciuntit. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 393, LM, ODOBESCU, S. I, 117, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Săpînd s-a rupt lopata. Cel ce-o ştirbise, iată-l.* ARGHEZI, VERS. 81. *Ba chiar groparii i-njurau, ştirbind Lopeţile-n tăria rece a stâncii.* LABIŞ, P. 109, cf. PREDA, M. 258, GR. BĂN., com. din BILCA — RĂDĂUŢI. ◇ R e f l. *Fiindcă cuiele de fier nu să putea ciopli, s-au ştirbit tăietoarea de tot.* BĂRAC, T. 10/1. *Sabia ţi s-a ştirbit, Puşca ţi s-a ruginit.* ŞEZ. VIII, 167. [Zimţii secerii] *s-o ştirbat.* ALR I 918/131. *Briciul prea ager se ştirbă*, se spune despre un om care are de suferit din cauză că acţionează şi reacţionează prea repede. Cf. ZANNE, P. III, 31. (Prin analogie) [Boul] *să ştirbeşte la ungii.* ALR I 1 089/850.

3. T r a n z. F i g. A aduce o diminuare însemnătăţii, valorii etc. (cuiva sau a ceva), (învechit şi popular) a m i c ş o r a **(1 2)**; (complementul indică un drept, o lege etc.) a încălca, a nesocoti. *N-am ştirbit din sfintele ţi giudeaţe.* DOSOFTEI, PS. 119/5, cf. PANN, Ş. II, 22/24. *Ştirbisem* [tratatul de la Paris] *prin Unirea de la 1859.* MAIORESCU, D. II, 68, cf. MACEDONSKI, O. IV, 156. *Legea n-o ştirbesc părinţii.* COŞBUC, B. 105. *Orice înclinare care ştirbeşte vitejia în lupta vieţii e o slăbiciune.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 5, cf. SADOVEANU, O. XI, 13. *Imensele lui preocupări îi ştirbesc memoria.* ARGHEZI, S. X, 54. *Amintirea faptelor lui urîte din tinereţe... îi ştirbea prestigiul.* STANCU, R. A. IV, 423, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 21/2. ◇ R e f l. p a s. *Priveghea ca să nu se ştirbească ţeara.* URECHE, LET. I, 153/2.
— Prez. ind.: *ştirbesc.* — Şi: (învechit şi popular) **ştirbá** (prez. ind. *ştirb* şi *ştirbez*) vb. I.
— V. **ştirb.**

ŞTIRBÍC s. n. v. **ştiuldic.**

ŞTIRBÍNĂ s. f. **1.** (Învechit şi regional) Ştirbitură **(1).** Cf. LB, ISER, POLIZU, DR. V, 288, IX, 420, MAT. DIALECT. I, 216, UDRESCU, GL. ◇ (Prin analogie) *Cînd se rupe o măsea* [la roata morii] *se zice că este o ştirbină.* DAMÉ, T. 152. *Vine ca roata la ştirbină*, se zice unui om nerecunoscător, care va mai avea totuşi nevoie de cel ce l-a ajutat. Cf. ZANNE, P. V, 540.

2. (Învechit şi regional) Ştirbitură **(2).** Cf. LB, ISER, COSTINESCU. *Oala asta are o ştirbină.* UDRESCU, GL.

3. (În dicţionarele din secolul trecut) Ştirbitură **(4).** Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 393.
— Pl.: *ştirbine* şi *ştirbini.*
— Din v. sl. ***štrъbina** (bg. **щърбина**).

ŞTIRBÍRE s. f. Acţiunea de a (se) ş t i r b i şi rezultatul ei.

1. Cf. ş t i r b i **(1).** Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, DR. V, 288.

2. Cf. ş t i r b i **(2).** Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF.

3. F i g. Cf. ş t i r b i **(3).** Cf. DDRF, PETICĂ, O. 180. *Legatul să se îndeplinească... fără ştirbire.* SADOVEANU, O. XX, 147.
— Pl.: *ştirbiri.* — Şi: (învechit şi popular) **ştirbáre** s. f. LB, ISER, LM.
— V. **ştirbi.**

ŞTIRBÍT, -Ă adj. **1.** (Rar) Ştirb **(1).** Cf. SCRIBAN, D. ◇ (Substantivat) *Rîzînd înghesuit de strîmbările bieţilor ştirbiţi, se mira... cum de nu i s-a întîmplat şi lui să dea peste un bob de mărgăritar în pilaf.* ODOBESCU, S. I, 80.

2. Ştirb **(2).** *Cuţit ştirbat.* ALECSANDRI, S. 132, cf. MAIORESCU, D. II, 46, REBREANU, R. II, 204. *Fac tăiş, tu-l vrei ştirbit, Vrei fier bont, nu vrei cuţit.* ARGHEZI, VERS. 319. *Ca ştirbite stalagmite, La un an după război, Casele rînjeau rănite.* LABIŞ, P. 44.

3. F i g. Diminuat ca însemnătate, ca valoare etc.; (despre un drept, o lege etc.) încălcat, nesocotit. Cf. GHEŢIE, R. M. *Oricare ar fi urmarea unei anchete, cinstea celui anchetat tot ştirbită iese.* STĂNOIU, C. I. 90, cf. SCRIBAN, D., OTILIA, R. 169, DL, DM.
— Pl.: *ştirbiţi, -te.* — Şi: (învechit şi popular) **ştirbát, -ă** adj.
— V. **ştirbi.**

ŞTIRBITÚRĂ s. f. **1.** (La oameni şi animale) Loc gol rezultat prin căderea unuia sau a mai multor dinţi; (rar) ştirbenie, (învechit şi regional) ştirbină **(1)**, (regional) ştirbeală **(1).** Cf. LB, POLIZU, CADE. *Rîdea şi arăta o ştirbătură în dinţii de dinainte.* SADOVEANU, O. VIII, 300, cf. XIII, 814, REBREANU, NUV. 238, DR. V, 288. ◇ (Prin analogie) *Poziţia discurilor depinde de punctul unde se găseşte o ştirbitură din seria dinţilor.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 317. *Cînd se rupe o măsea, se zice că este o ştirbină sau o ştirbitură în roată.* DAMÉ, T. 152. *O să-ţi vie roata la ştirbitură*, se zice unui om nerecunoscător, care va mai avea totuşi nevoie de cel ce l-a ajutat. Cf. ZANNE, P. V, 540. ◆ Epitet depreciativ pentru un om ştirb. Cf. COSTINESCU, ŞĂINEANU, D. U., CADE.

2. Loc unde marginea unui obiect este ruptă, (învechit şi regional) ş t i r b i n ă **(2)**, (regional) c i u m b l i t u r ă, ş t i r b e a l ă **(2)**; p. e x t. ciuntitură, ruptură; gaură. *Văzui un bulz foarte mare şi alb..., îi luai seama bine ca doară voi vedea pă dînsul nescai ştirbituri sau găuri.* GORJAN, H. II, 18/30, cf. CARAGIALE, O. III, 256. *Îmblătiţi crengile cu bolovani, cioburi..., căşunînd bieţilor pomi rane şi ştirbături.* COMŞA, N. Z. 52. *Blidul... Vătămat de-o ştirbitură.* ARGHEZI, VERS. 251, cf. 164. *Zidurile cu ştirbituri adînci stau încă în picioare.* STANCU, U.R.S.S. 148.

3. F i g. Diminuare a însemnătăţii, a valorii etc. (cuiva sau a ceva); încălcare, nesocotire (a unui drept, a unei legi etc.). Cf. COSTINESCU. *Nu admitea nici o ştirbitură a drepturilor sale.* CADE.

4. (În dicţionarele din secolul trecut) Fragment de dinte rupt, rămas în gingie; ştirbină **(3).** Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM.
— Pl.: *ştirbituri* şi (învechit) *ştirbiture.* — Şi: (învechit şi popular) **ştirbătúră** s. f.
— **Ştirbi** + suf. *-tură.*

ŞTIRBOÁNĂ s. f. v. **ştiulboană.**

ŞTIRBÓC, -OÁCĂ adj. (Prin nord-vestul Munt.) Ştirb **(1).** UDRESCU, GL. *Ai rămas ştirboacă, fata mamii, ce mă fac eu cu tine!* id. ib. ◇ (Substantivat) *Ştirboaca ăluia a uitat să vie.* id. ib.

Pl. : știrboci, -oace.
Știrb + suf. -oc.

ȘTIRBOCEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Faptul de a (se) ș t i r b o c i. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl. : ?
— **Știrboci** + suf. *-eală.*

ȘTIRBOCÍ vb. IV. I n t r a n z. și r e f l. (Prin nord-vestul Munt.) A (se) știrbi **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. *Fata femeii (s-)a știrbocit de tinerică.* id. ib.
— Prez. ind. : *știrbocesc.*
— V. **știrboc.**

ȘTIRBOCÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Știrb **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl. : *știrbociți, -te.*
— V. **știrboci.**

ȘTÍRBURE adj. v. **știlbure.**

ȘTIRCÁN s. m. (Regional) Numele unei păsări de baltă, nedefinite mai îndeaproape, care se hrănește cu pește și cu broaște. Cf. PASCU, S. 292. *În lunca lui Trepăduș Stă un ștircan cu două guși* (Desagii). PĂSCULESCU, L. P. 81.
— Pl. : *ștircani.*
— Cf. s t î r c.

ȘTIRCÁV, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Indispus. UDRESCU, GL. *Nu știu ce am azi, sînt cam ștircav; nu mă simt în apele mele.* id. ib.
— Pl. : *ștircavi, -e.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ș t i r a v.

ȘTÍRCĂ s. f. **1.** (Prin sud-vestul Transilv.) Băț (despicat la un capăt) sau lopățică cu care se mestecă zerul pus la fiert. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DENSUSIANU, Ț. H. 334, A III 2.

2. (Olt. și prin Ban.) Mustuitor. *Culesul viei se face strîngînd strugurii cu mîna, puindu-i în hîrdău și zdrobindu-i cu un lemn ce se numește ștircă.* I. IONESCU, M. 371, cf. H V 374, RĂDULESCU-CODIN, Î. 199, 361, PLOPȘOR, V. O., ALR SN I h 233, LEXIC REG. 47. ✦ Băț ramificat la un capăt, folosit la mărunțirea zarzavatului în mîncare. Cf. VÎRCOL, M. 88, com. din BANAT, PLOPȘOR, V. O., L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, LEXIC REG. 57.

3. (Regional) Otic **(1)** (Lupeni). A III 3.

4. (Prin Olt.) Prăjină înfășurată la un capăt cu cîrpe, folosită la spălatul țevilor de la alambic. Cf. CADE, CIAUȘANU, V. 201.

5. (Prin Olt.) Prăjină prevăzută la un capăt cu o bucată de scîndură, folosită la amestecat varul, nisipul și apa în varniță. Cf. CIAUȘANU, V. 201.

6. (Prin nord-vestul Transilv. ; în forma *stircă*) Chibrit. LEXIC REG. II, 105.
— Pl. : *știrci.* — Și : **ștéрcă** (LEXIC REG. 47), **stírcă** (ib. II, 105) s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș t e r ț[1].

ȘTIRCUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Regional ; în forma *ștercui;* complementul indică struguri) A zdrobi cu mustuitorul (Suseni—Tîrgu Jiu). Cf. LEXIC REG. 47.

2. (Prin Olt. și Ban. ; complementul indică zarzavat) A mărunți cu ajutorul unui băț ramificat la un capăt. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, LEXIC REG. 57.
— Prez. ind. : *ștircui.* — Și : **ștercuí** vb. IV. LEXIC REG. 47.
— **Ștircă** + suf. *-ui.*

ȘTIRCUIÁLĂ s. f. (Regional) Acțiunea de a ș t i r c u i **(1)** (Plenița—Băilești). Cf. H V 374.
— **Ștircui** + suf. *-eală.*

ȘTÍRE s. f. Faptul de a ș t i.

1. (Învechit și popular ; mai ales în legătură cu verbele „a avea", „a fi", adesea construit cu prep. „de", „în", „la") Cunoaștere ; cunoștință. *La știre voao să vă fie una aceasta* (a. 1569—1575). GCR I, *11/21. *Tot omul amu știre să aibă că fără ajutoriul lu Dumnezeu nu poate isprăvi nici un lucru bun.* CORESI, EV. 15, cf. 523. *Care* [lucruri] *nu sintem noi îndoiți că nu vor veni în știre dumitale* (a. 1614). IORGA, C. I, II, 241. *N-au avut știre mai nainte măcar cu 3—4 ceasuri, că ar fi fugit.* IST. Ț. R. 115. *Acesta lucru iaste la știrea tuturor.* VARLAAM, C. 247. *În știre să fie voao că păginilor s-au trimes ceastă spăsenie a lui Dumnezău.* N. TEST. (1648), 173^r/9, cf. 160^v/9, BIBLIA (1688), 369^1/56. *Constandin Vodă să făcea că nu-i este în știre de venirea oștilor.* R. POPESCU, CM I, 372, cf. R. GRECEANU, CM II, 218. *Să fie în știre că unde va fi giudecata, acolo va fi și raiul aproape* (cca 1750). GCR II, 65/38, cf. VĂCĂRESCUL, IST. 249, DRĂGHICI, R. 36/12. *Prefăcîndu-mă că n-am nimic în știre pentru nici o întîmplare, o întrebai de pricina întristării.* GORJAN, H. I, 71/33, cf. PANN, E. II, 140/21, POLIZU, ALEXANDRESCU, O. I, 198, ALECSANDRI, P. I, 18. *Fiicele mele, s-aveți în știre c-am găsit să vă căsătoresc pe amîndouă.* ODOBESCU, S. I, 131. *De-astă viață mîndră de vrei să ai o știre, Gîndește num-atuncea la visuri și la somn.* EMINESCU, O. IV, 162, cf. COȘBUC, P. I, 78, BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 95, BUJOR, S. 125. *N-am știre nici unde-i dus, nici cînd se-ntoarce.* SADOVEANU, O. XIII, 920, cf. ARGHEZI, VERS. 58. *Îi zise că despre acest lucru ea n-are de știre.* ȘEZ. V, 34, cf. III, 112, ALEXICI, L. P. 225. ◊ L o c. a d v. **Cu știre** = pe știute, v. ș t i **(I 1)**. *Nu va veni împărăția lu Dumnezeu cu știre.* CORESI, TETR. 161, cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. **Fără (de) știre** = pe neașteptate ; fără să (se) știe. *N-au rădicat el armele asupra craiului, ci craiul fără cale și fără de știre au venit asupra lui.* URECHE, L. 108, cf. I. GOLESCU, C. *Nu voi să-mi găsesc beleaua dîndu-ți drumul în rai fără de știre.* NEGRUZZI, S. I, 93, cf. POLIZU, BARCIANU. *Cînd văzui pe Cecilia la teatru,... pe dinafară și fără știre îi făcui portretul.* ALECSANDRI, O. P. 18, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 276, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Fără știre și fără pricină au intrat în ei moldovenii cu săbiile.* SADOVEANU, O. XI, 257, cf. ALR II/I MN 83, 2 699/284. (Curent) **Cu** (sau, învechit, rar, **prin**) **știrea** (cuiva) sau **fără (de) știrea** (cuiva) = cu (sau fără) cunoștința (cuiva) ; cu (sau fără) învoirea, încuviințarea (cuiva). *Ce ai fugit fără știrea mea?* PALIA (1581), 126/1. *Am vîndut noi di a noastră bun[ă] voie... și cu știrea tuturor fraților noștri* (a. 1638). GCR I, 87/12, cf. PRAV. MOLD. 25^r/3. *Aceaea casă să să împarță cu știre (știrea* MUNT.) *și voia giudețului.* PRAV. 155, cf. 71, EUSTRATIE, PRAV. 25. *Au și trecut Dunărea cu oștile lor, fără știrea vizirului.* NECULCE, L. 33, cf. 68, CANTEMIR, HR. 329. [Locul] *l-am vîndut de a noastră bun(ă) voie și (cu) șter(ea) vecinilor noștri... și cu șter(ea) tuturor sătenilor* (a. 1694). IORGA, S. D. XII, 5. *Au fugit boiarii fără știrea domnului.* R. POPESCU, CM I, 372, cf. ANON. BRÎNCOV., CM II, 340. *Dă-i era cu știre sau făr d(e) știre, Dumnezeu știe* (a. 1782). GCR II, 127/10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, în PR. DRAM. 62, DRĂGHICI, R. I, 13/4, ALECSANDRI, T. II, 94. *Are două fiitoare în două mahalale deosebite și... cu știrea lor se-nsoară.* CARAGIALE, O. IV, 67, cf. ISPIRESCU, L. 105. *Iartă-mă dacă, fără știrea mea, te-am supărat cu ceva.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 124, cf. SP. POPESCU, M. G. 23, DAVILA, V. V. 79, PAMFILE, S. T. 160, AGÎRBICEANU, A. 363, HOGAȘ, DR. I, 261. *S-a apucat și a vîndut lui Avrum casa și grădina, fără știrea Paraschivei.* REBREANU, I. 286, cf. BASSARABESCU, V. 9. *Toate s-au întîmplat fără știrea lui.* C. PETRESCU, C. V. 213, cf. SADOVEANU, O. XVIII, 524, CĂLINESCU, E. O. II, 80, CAMIL PETRESCU, O. I, 474. *Pe nime călare să nu lase a întra în oraș fără de știrea lor.* RETEGANUL, P. P. 29, cf. id. P. V, 47. ◊ E x p r. (Regional) **A nu ști în știrea sa nimic** = a nu avea nimic pe conștiință. Cf. CIAUȘANU, GL. ✦ (Învechit) Mărturie **(4)**, dovadă. *Rădică știre* (l e a g e c^3, m ă r-

t u r i e III) *În Iacov şi leage puse în Israil.* PSALT. 155. *De-acita-l deade şi mumînіеі lui, spre mai multă încă ştire şi încredinţare.* CORESI, EV. 348, cf. id. PS. 207/7.

2. (Mai ales în legătură cu verbele „a da", învechit şi popular, „a face", adesea construit cu prep. „de", „în") Veste, informaţie; noutate (**II 2**). V. m e s a j (**2**), m u j d e a. *Dau ştire domnie[i] tal[e] za lucrul turcilor* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *Ce nu ni-ai dat în ştire cum să le petreacem?* PALIA (1581), 126/1. *Dăm dumilor voastre ştire* (începutul sec. XVII). IORGA, D. B. I, 7. *Toate pe rînd i-am făcut în ştire cu omul nostru* (a. 1614). id. C. I. II, 241. *I-au dat de ştire să să gătească să meargă.* URECHE, L. 100, cf. 159. *Au dat ştire pre la toate cetăţile.* PRAV. 278. *Au trimis şi craiul leşesc sol la papa, făcîndu-i ştire că are el de grije Moldovei.* M. COSTIN, O. 47, cf. GCR I, 217/30, IST. Ţ. R. 12, 97, N. COSTIN, L. 572. *Cînd a fi vreme, i-a face el ştire.* NECULCE, L. 208, cf. 207. *Prin olăcari să-i facă ştire.* CANTEMIR, HR. 255, cf. 191. *Dederă ştire împăratului.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 333, cf. ANON. CANTAC., CM I, 101. *Nimărui aminte n-au fost să le dea ştire.* MUSTE, LET. III, 18/23. *Facem ştire cu această carte a domniei mele* (a. 1717). URICARIUL, XXV, 280. *Fac ştiri împărăţiii tale* (a. 1773). GCR II, 97/28, cf. MINEIUL (1776), 181[r1]/20. *Trimisă sol înainte la Olimbiada de i-au dat ştiri Filip că vine.* ALEXANDRIA (1784), 8[r]/4, cf. ŞINCAI, HR. II, 115/1. *I se făcu de ştire că zişii robi sarmate iarăşi fac turburare.* MAIOR, IST. 180/5, cf. ÎNVĂŢĂTURĂ, 29/18. *Caimacamul dă de ştire paşii de cele ce curg.* BELDIMAN, E. 81/21, cf. id. N. P. II, 158/15, DOC. EC. 319, ASACHI, S. L. II, 66. *Cînd vor vedea oştile că au intrat în ţară, să-i facă ştire.* MAG. IST. I, 299/32, cf. I. VĂCĂRESCUL, P. A. 50, id. P. 112, BĂLCESCU, M. V. 478. *Iacă-ţi dau în ştire ceea ce am pus de gînd.* PANN, H. 66/15, cf. id. P. V. I, 58/30. *De cu sară se făcuse de ştire tuturor boierilor să se adune a doua zi.* NEGRUZZI, S. I, 148, cf. ALEXANDRESCU, O. I, 238. *Primăvara, vara şi toamna trecuse fără ştiri de la Margărita.* ALECSANDRI, O. P. 110. *Nu spune trista ştire Dragei mele.* BOLINTINEANU, O. 25. *Ştirea sosirii lor răspîndi o adîncă turburare.* ODOBESCU, S. I, 124. *Cînd voi veni eu, am să vă dau de ştire.* CREANGĂ, P. 19. *Ştirea era oficială.* CARAGIALE, O. III, 236, cf. IV, 299. *Cum primi ştire despre sosirea fiului său, îi ieşi înainte.* ISPIRESCU, L. 116, cf. 199, VLAHUŢĂ, O. A. III, 28, COŞBUC, P. II, 287. *Ce ştiri de pe unde-ai umblat?* DELAVRANCEA, A. 26. *Vîlva băii dă de ştire că se apropie o nenorocire.* AGÎRBICEANU, A. 186, cf. REBREANU, R. I, 121, GALACTION, O. 71, TOPÎRCEANU, B. 51, C. PETRESCU, R. DR. 76, VISSARION, B. 175. *Eu mă scobor în grabă la Sabasa ca să dau de ştire.* SADOVEANU, O. X, 631, cf. XI, 319, VIANU, S. 199, ARGHEZI, VERS. 622. *Am o ştire importantă pentru dumneata.* CĂLINESCU, B. I. 16, cf. CAMIL PETRESCU, O. II, 642. *Ştirile zboară mai repede ca pasările.* STANCU, D. 151, cf. id. R. A. I, 277, BENIUC, V. A. II, 271, PREDA, M. 125, ISANOS, V. 162, LABIŞ, P. 354. *Am venit să-ţi dau de ştire Că mi-e Badiul la peire.* ALECSANDRI, P. P. 126, cf. SEVASTOS, P. 161, ŞEZ. II, 154, FOLC. MOLD. II, 684. ◇ *Buletin de ştiri* v. b u l e t i n. ◇ E x p r. **A şti** (sau **a afla**) **de ştirea** (cuiva) sau **a-i şti** (cuiva) **de ştire,** (rar) **a-i şti** (cuiva) **ştire** = (de obicei în construcţii negative) a avea informaţii în legătură cu cineva; a avea în vedere, a avea în grijă (pe cineva). *De-acu dracu-ţi ştie de ştire.* MILLO, în PR. DRAM. 412. *Nici pasăre măiastră să nu-i afle de ştire.* GHICA, S. IX. *Nimeni nu-i ştie de ştire, Nimeni soarta-i n-o-mblînzeşte.* EMINESCU, O. I, 52, cf. GANE, N. II, 75. *Paloşul ista are să-ţi ştie de ştire.* CREANGĂ, P. 236, cf. id. A. 6. *Puţini au rămas pe aici şi nu le mai ştim de ştire.* VLAHUŢĂ, ap. CADE, cf. PAMFILE, J. II, 415, HOGAŞ, DR. I, 311, ŞEZ. III, 232. *Nu-i ştiu de ştire.* CIAUŞANU, GL. *Turcii ştiu de ştirea lui,* se zice pentru a arăta că nu se ştie ce s-a întîmplat cu cineva, că nu poate fi găsit. Cf. ZANNE, P. VI, 418. (Cu topica inversată) *El a-ntrebat pe toţi d-a rîndul, Dar nimeni ştire nu-i ştia.* COŞBUC, P. I, 100. *Căpitane Răducane. . . . Potera-i colea, pe vale! . . . Las' să vie, Corbii de ştire să-i ştie.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 506.

3. (Învechit şi popular, în e x p r.) **A avea** (cuiva) **de ştire** = a avea grijă (de cineva), a păzi, a supraveghea (pe cineva). *Nu mă lăsa Doamne să fiu de perire Cu bietul mieu suflet, ce să-mi aibi de ştire.* DOSOFTEI, PS. 80/6. *I-a avut Dumnezeu de ştire.* PANN, P. V. II, 160/13. **A lăsa** (pe cineva) sau **a se duce** (sau **a pleca, a porni** etc.) **în ştirea lui Dumnezeu** (sau **Domnului, Celui de Sus**) = a lăsa (pe cineva) sau a se duce (sau a pleca, a porni etc.) la voia întîmplării. Cf. COSTINESCU. *Luai steagul din mînile lui şi mă aruncai pe scară, în ştirea lui Dumnezeu.* GANE, N. II, 110. *Copiii şi nevasta să-i las în ştirea Celui de Sus.* CREANGĂ, P. 46. *Îi dase drumul pe gîrlă, lăsîndu-l în ştirea lui Dumnezeu.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Ce eram să facem, am lăsat-o în ştirea Domnului.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V. M. 154, cf. PAMFILE, S. T. 160. *Mai bine-ţi dau fraţii şi du-te în ştirea Domnului.* RETEGANUL, P. P. 27, cf. SEVASTOS, P. 144, ŞEZ. II, 109, FUNDESCU, L. P. I, 75, FOLC. MOLD. I, 291.

— Pl.: *ştiri.* — Şi: (învechit, rar) **ştére** s. f.

— V. **şti.**

ŞTIREÁGĂ s. f. (Regional) Oaie stearpă (Petrova—Vişeu de Sus). ALR I 1 780/348.

— Pl.: ?

— **Ştiră** (v. *ştir*[6]) + suf. *-eagă.*

ŞTIRÉLNIŢĂ[1] s. f. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Livezile—Panciu). Cf. H XI 436.

— Pl.: ?

— Cf. ş t i r[3].

ŞTIRÉLNIŢĂ[2] s. f. (Regional) Femeie sterilă (Nicşeni—Botoşani). ALR I/II h 225/412.

— Pl.: *ştirelniţe.*

— **Ştiră** (v. *ştir*[6]) + suf. *-elniţă.*

ŞTIRÍ[1] vb. IV. R e f l. şi i n t r a n z. (Mold. şi prin Transilv.; despre gîtlej) A se inflama, a se irita (din cauza răcelii, a unei mîncări picante etc.); (despre oameni) a răguşi. *De multe ori oamenii, şi mai ales copiii, cînd se scol dimineaţa sînt amorţiţi şi se ştiresc în gît.* ŞEZ. II, 20. *Morăiam de mi s-o ştirit gîtlejul.* ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, COMAN, GL., com. din BRAŞOV. ✦ (Despre oameni) A se sforţa să înlăture iritarea gîtului printr-o tuse uşoară; a-şi drege glasul. *Gustă rachiul, se oţărî şi se ştiri iute, apoi se şterse la gură.* SADOVEANU, O. VIII, 35, cf. SCRIBAN, D., DM 838, PAŞCA, GL., ALR II/I MN 23, 6 956/349.

— Prez. ind.: *ştiresc.* — Şi: **şterí** vb. IV. DM, PAŞCA, GL.

— Cf. ş t i r[3].

ŞTIRÍ[2] vb. IV. T r a n z. (Regional) A înştiinţa (Chişindia—Vaşcău). Cf. L. ROM. 1961, nr. 1, 22.

— Prez. ind.: *ştiresc.*

— V. **ştire.**

ŞTIRÍCĂ s. f. (Olt. şi prin Ban.) Coţofană *(Pica pica).* [Ţarca] *în unele părţi ale Munteniei . . . e cunoscută numai sub numele de „coţofană". În judeţul Gorjului se numeşte ştirică.* MARIAN, O. II, 48, cf. JAHRESBER. XII, 142, PAMFILE, VĂZD. 178, AL. LUPULUI, P. G. 102, 103, BĂCESCU, PĂS. 164, H IX 5, ARH. OLT. III, 443, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, CV 1952, nr. 2, 38, ALR I 1 041/825, 837, 839, 842.

— Pl.: *ştirici.* — Şi: **sterícă** s. f. ALR I 1 041/840.

— Cf. ş t i r i e[2].

ŞTIRICEÁ[1] s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Coţofană *(Pica pica).* Cf. UDRESCU, GL. *Şi-mi zicea o ştiricea: Ia-o, bade, pe vălcea, Că şi mîndra-i mai colea!* POP., ap. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştiricele.*

— Cf. ş t i r i c ă, ş t i r i e[2].

ȘTIRICEÁ² s. f. (Regional) Morișcă **(3)** (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl. : *știricele.*
— Cf. ș t i r i c e a¹.

ȘTIRICÍ¹ vb. IV. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Transilv., Ban. și prin Bucov.) **1.** A iscodi ; a se informa. *Nici nu se albise de ziuă, cînd se duse la primarul acasă, pentru ca să știricească și să afle cum a scăpat Duțu.* SLAVICI, N. II, 327, cf. 172, id. O. II, 132. *Nu-i așa cum crezi tu, cu Iosif, nu-i nimic — am întrebat, am știricit eu.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 144, cf. 162. *Tu stiricește... cu privirea.* COȘBUC, AE. 108, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. *Cum o cheamă?, știrici zîmbind Olga.* AGÎRBICEANU, L. T. 417. *Alergă ca un smintit pînă ce știrici la care holdă seceră Florica.* REBREANU, I. 423, cf. 193. *Nu-s harnic să-i știricesc actualul domiciliu.* BĂNUȚ, T. P. 45, cf. com. din BILCA—RĂDĂUȚI, L. COSTIN, GR. BĂN. 180. *Orișice ți-oi da, Dacă mi-i ghici, Făr-a știrici, Ce fiară-am vînat.* ANT. LIT. POP. I, 402, cf. MAT. DIALECT. I, 97, 216.

2. A comunica, a da de știre. Cf. TDRG. *O afurisită de babă a văzut isprava popei și a stiricit în sat.* AL LUPULUI, P. G. 183, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM . ◇ R e f l. i m p e r s. *Mie mi s-a știricit C-aveți un rob nespovedit.* FRÎNCU-CANDREA, M. 205.
— Prez. ind. : *știricesc.* — Și : **stirici** vb. IV.
— **Știre** + suf. *-ici.*

ȘTIRICÍ² vb. IV. R e f l. (Prin vestul Transilv. ; despre oi) A deveni stearpă. Cf. A I 31. *S-o știricit oaia și nu mai are miel.* TEAHA, C. N. 270.
— Prez. ind. pers. 3 : *știricește.*
— Cf. ș t i r ă (v. *știr⁶*), ș t i r i ț ă¹.

ȘTIRÍE¹ s. f. (Învechit, rar) Sterilitate (la animale). *Știria vacilor.* COD. ȚIV. 157/26, cf. CIHAC, II, 702, DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.
— **Știră** (v. *știr⁶*) + suf. *-ie.*

ȘTIRIE² s. f. (Prin vestul Olt.) Coțofană *(Pica pica). Cînd cîntă coțofana (știria) aproape de casă, îți vin rudele.* ȘEZ. III, 120.
— Accentul necunoscut. — Pl. : ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ș t i.

ȘTIRIGOÁIE s. f. v. **stirigoaie.**

ȘTIRÍRE s. f. Faptul de a (s e) ș t i r i¹. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.
— **V. știri¹.**

ȘTÍRIȚĂ¹ adj. (Și substantivat ; prin Transilv. ; despre oi) Stearpă. V. s t e r p. Cf. ALR I 1 780/278, 280, 283, 285.
— Pl. : *știrițe.*
— **Știră** (v. *știr⁶*) + suf. *-iță.*

ȘTÍRIȚĂ² s. f. (Bot. ; Mold. și prin Dobr. ; și în sintagma *știrița porcului*, H X 534) Știr³ *(Amarantus retroflexus).* Cf. SĂGHINESCU, V. 70, PAMFILE, A. R. 72, H III 47, 139, 243, 306, VI 25, X 465, XIV 463, XVI 150, 280.
— Pl. : *știrițe.*
— **Știr³** + suf. *-iță.*

ȘTIRIȚÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Mold. ; cu sens neprecizat, probabil) A strepezi. *Ochii i-o paienjinit, Dinții i-a știrițit, Fața i-a veștejit.* FOLC. MOLD. I, 422.
— Prez. ind. : ?
— Cf. ș t i r i ț ă².

ȘTIRÓS¹, -OÁSĂ adj. **1.** (Popular ; despre mîncăruri sau băuturi) Care are gust acru, astringent, asemănător cu al știrului³ **(1).** Cf. I. GOLESCU, C., LB, ISER, POLIZU, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., H V 16, CIAUȘANU, GL., ALR II/95, UDRESCU, GL. ✦ F i g. (Prin Olt. și Munt. ; despre oameni) Morocănos **(1)**, ursuz ; nesuferit **(2)**, antipatic. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Regional) Fibros, ațos. Cf. GHEȚIE, R. M. *E cam știroasă carnea asta.* UDRESCU, GL.

3. (Învechit, rar) Roșu-purpuriu. Cf. PONTBRIANT, D.
— Pl. : *știroși, -oase.*
— **Știr³** + suf. *-os.*

ȘTIRÓS², -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Steril, sterp. Cf. DRLU.
— Pl. : *știroși, -oase.*
— **Știr⁶** + suf. *-os.*

ȘTIȚ s. n. **1.** (Regional) Bucată de fier care se fixează pe partea exterioară a benghiușului de la car, pentru a-i da rezistență (Totoești—Iași). Cf. GLOSAR REG.

2. (Regional) Fiecare dintre cele două șine de fier care leagă cracii căruței de osie și de cruce (Hangu—Piatra Neamț). Cf. GLOSAR REG.

3. (Prin nord-vestul Mold.) Fiecare dintre cele două cîrlige fixate pe crucea căruței de care se agață orcicurile. Cf. GLOSAR REG.
— Pl. : *știțuri.*
— Din germ. **Stütze.**

ȘTIUBĂLÁN s. n. (Prin Maram.) Vas de lemn în care se ține apa sărată. Cf. LEXIC REG. 15.
— Pl. : *știubălane.*
— Cf. ș t i u b e i¹.

ȘTIUBĂRÓC s. n. (Regional) Trunchi de copac scorburos sau scobit care, îngropat în pămînt, servește ca ghizd la o fîntînă puțin adîncă (Dobra—Deva). Cf. CHEST. II 451/4. ✦ P. e x t. Fîntînă cu izvorul la mică adîncime, care are ca ghizd un trunchi de copac scorburos sau scobit (Arad). Cf. COMAN, GL.
— Pl. : ?
— Cf. ș t i u b e i¹, ș t i o b ă r ă u, ș t i u b u r o i.

ȘTIUBÉCI s. n. (Învechit) Ceruză. *Stiubici 14 oca 1 leu* (a. 1761). ȘIO II₁, 338. *Știubeci (făioară) cîntar 27 bani* (a. 1792). id. ib., cf. POLIZU, CIHAC, II, 616, LM. *Știubelele, petița și toate dichisurile femeiești* (a. 1890). ȘIO II₁, 338, cf. CONV. LIT. XXVI, 460, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Carbonatul de plumb (ceruză, știubele), ca rezolutiv și sicativ, să dă în alifii.* BIANU, D. S. 594, cf. TDRG 1502. *Alifie de știubeciu.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D. 1289.

— Și : **știubéi** (PAMFILE-LUPESCU, CROM. 196), **știubéte, știubéci, știubéte, știubéț** (TDRG 1502, SCRIBAN, D. 1 289), **stiubéci** (TDRG, SCRIBAN, D. 1289), **stiubíci, stubéci** (TDRG 1 502), **stubéț** (CONV. LIT. XXVI, 460, ȘIO II₁, 338) s. n.
— Din tc. **üstübeç.**

ȘTIUBÉI¹ s. n. **1.** (Regional, mai ales în Mold.) Vas făcut dintr-un trunchi de copac scobit, în care se păstrează alimente, obiecte casnice etc. sau în care se opăresc rufele, tortul etc. *Mumă-sa auzi și-l ascunsă* [pe copil] *supt un știubei.* HERODOT (1645), 302. *Apoi se suie iute în pod și scoboară de acolo un știubei cu pene.* CREANGĂ, O. 150, cf. id. A. 121, TDRG. *Ele au intrat în casă, au făcut focul, au așezat știubeiul în mijlocul casii ș-au pus torturile deasupra.* PAMFILE, DUȘM. 110. *Tortul se pune în știubei.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 170, cf. CADE, com. MARIAN. *Flăcăul... o pus coruna-n lindă după ușă, într-un știubei cu cenușă.* VASILIU, P. L. 90, cf. com. din TÎRCĂIȚA—BEIUȘ. *Am o mîță și-un cotei Trei fasole într-un știubei.* ȘEZ. XXIII, 32. *Se pun în știbei, se pune cenușă și se toarnă apă clocotită.* ALR II 3 369/414, cf. ib. 3 368/414, 520, 3 370/414, 514.

2. (Mai ales în Mold.) Stup primitiv, făcut dintr-un trunchi de copac scorburos sau scobit ; p. e x t. totalitatea albinelor dintr-un asemenea stup. *Vrut-au atunce o samă de mazili... să lege știubeie deșerte, să le spînzure pre lîngă drum, pre unde a trece Mihai Vodă.* NECULCE, L. 302. *Ursul... toate știubeiele cu miere fără nici o sfială fărîma.* CANTEMIR, IST. 121.

3 lei au dat pe niste ştubeie (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 244. *Să auzi întru toată adunarea un sunet amorţit, după cum fac albinile cînd iase din ştubei.* BELDIMAN, N. P. I, 182/4. *Se mai prezentară şi faguri de miere de Vaslui, aşăzaţi în un ştiubei durat din lemn de tei.* ASACHI, S. L. II, 86. *De la ştiubeiul albinei ia model.* CONACHI, P. 298. *Un ştubei, adică o matcă, poate să dea un roi, un paroi şi cîteodată chiar şi un al treilea roi.* I. IONESCU, D. 219, cf. HEM 743, CIHAC, II, 360, CREANGĂ, GL. *A fi roit ştiubeiul ceala.* CONTEMPORANUL, VI$_{2}$, 99, cf. DDRF, MARIAN, INS. 295, TDRG. *Scoaterea fagurilor din ştiubei poartă numele de umblat (umblare) şi retezat.* PAMFILE, I. C. 95, cf. HOGAS, DR. I, 113, PASCU, S. 309, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Gîngaşule... părăsesc ştiubeiele pline de miere şi intră la lucru în faguri noi.* SADOVEANU, O. XIII, 381, cf. SCRIBAN, D., BL. VI, 209. *Ştiubeiele-s pustii.* ARGHEZI, VERS. 108. *Vin Albinele s-adune pentru ştiubeie miere.* STANCU, C. 40, cf. H X 68, XII, 27, 487, com. MARIAN, HODOŞ, P. P. 173. *Am 10 stupi şi cîteva ştubeie goale.* Com. din ILIŞEŞTI—GURA HUMORULUI, cf. ŞEZ. XXI, 87. CHEST. VI 11/32, 109/2, ALR I 1 686/375, 538, A V 2, 15, 16, 20, 25, VI 4, TEAHA, C. N. 270. *Iată stiubeiele, vin şi albinele.* ZANNE, P. III, 385. *Şede moaşa pe ştiubei şi culege petrinjei* (Stupul). ŞEZ. VII, 124. *Am o casă-ntr-o grădină: Mulţi voinici în ea s-adună (Ştiubeiul).* PAMFILE, C. 33. ✦ (Regional) Adăpost pentru stupi. Com. din MARAMUREŞ.

3. (Regional) Trunchi de copac scorburos sau scobit care, îngropat în pămînt, serveşte ca ghizd la o fîntînă puţin adîncă. Cf. CIHAC, II, 360, CREANGĂ, GL., DDRF. *Se văd mici fîntîni, ai căror pereţi sînt căptuşiţi de o scorbură mare de copac, care se numeşte şciubei sau ştiubei.* PAMFILE, I. C. 467, cf. PASCU, S. 309, CADE, SCRIBAN, D., com. MARIAN, com. din ZAHAREŞTI—SUCEAVA, DENSUSIANU, Ţ. H. 334, A V 2, 15, 16, 20, 25, VI 4. ✦ (Învechit, rar) Apeduct. *Au făcut fîntîna şi ştiubeaiul şi băgă apă în cetate.* BIBLIA (1688), 283^{1}/26.

4. P. e x t. (Regional) Fîntînă cu izvorul la mică adîncime, care are ca ghizd un ştiubei **(3)**; p. g e n e r. fîntînă puţin adîncă; izvor al unei ape curgătoare. *Au ieşit... păn la un vălcel din malul Cricovului, la un ştiubei cu colac de lemn* (a. 1782). BUL. COM. IST. V, 274, cf. POLIZU, CIHAC, II, 360, LM, LIUBA-IANA, M. 56, BARCIANU, ALEXI, W., GR. S. V, 123, L. ROM. 1961, nr. 6, 47, H V 419. *Mănînc mugurel de tei Şi beau apă din ştiubei.* MAT. FOLK. 330, cf. VICIU, GL., GR. BĂN. 195, L. COSTIN, GR. BĂN. 196, CHEST. II 448/9, 452/8, 240, 463/31, IV 32/22, 54a/15, ALR I 793/118, A III 1, 8, LEXIC REG. 57, TEAHA, C. N. 270. ✦ (Regional) Fîntînă cu apă sărată (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR II 4 096/219.

5. (Regional) Deschizătură făcută în acoperişul unei case pentru luminarea sau aerisirea podului (Baia—Lipova). Cf. CHEST. II 262/403.

— Pl. : *ştiubeie* şi *ştiubeiuri* (ALR I 1 686/538). — Şi : (învechit şi regional) **ştubéi, stiubéi,** (învechit) **stubéi** (CIHAC, II, 360), (regional) **ştibéi, şchiubéi** (LEXIC REG. 57) s. n.

— **Ştiob^{1}** + suf. *-ei.*

ŞTIUBÉI^{2} s. n. v. **ştiubeci.**

ŞTIUBELÁŞ s. n. (Bucov.) Diminutiv al lui ş t i u b e i^{1} **(2).** Cf. MARIAN, INS. 146, PASCU, S. 346, CADE, com. MARIAN. *Am două ştiubeieşe; Ziua-s pline, Noaptea-s goale* (Cizma). GOROVEI, C. 78. *Am două crăcănuţe: Pe crăcănuţe Un ştiubeleş, Pe ştiubeieş O căpăţînă Şi pe căpăţînă Un huci* (Trupul omului). id. ib. 369.

— Pl. : *ştiubeiaşe.*

— **Ştiubei^{1}** + suf. *-aş.*

ŞTIUBÉTE s. n. v. **ştiubeci.**

ŞTIUBÉU s. n. v. **ştubeu.**

ŞTIUBLICÁ vb. I v. **ştiulbica.**

ŞTIUBULÓNI s. n. v. **ştiuburoi.**

ŞTIUBURÓI s. n. (Prin Ban. şi Transilv.) Groapă (adîncă) plină cu apă. *S-o inecat în ştiufuroni.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189. *A lunecat în şciubuloni.* id. ib., cf. LEXIC REG. 47.

— Pl. : *ştiuburoaie.* — Şi : **ştiubulóni, ştiufuróni** s. n.

Cf. ş t i u b e i^{1}, ş t i o b á r ă u, ş t i o b á r o c.

ŞTIUC s. n. v. **ştuc^{1}.**

ŞTIUCÁN subst. (Prin Transilv.) Augmentativ al lui ş t i u c. V. ş t i u c^{1} **(1).** *Ne-a pus de ... un ştiucan de mămăligă.* MOROIANU, S. 62.

— Pl. : ?

— **Ştiuc** + suf. *-an.*

ŞTIUCÁNĂ s. f. Augmentativ al lui ş t i u c ă^{1} **(1).** *Zdravănă ştiucană!* SADOVEANU, N. I, 105.

— Pl. : *ştiucane.*

— **Ştiucă^{1}** + suf. *-ană.*

ŞTIUCATÓR, -OÁRE s. m. şi f. v. **stucator.**

ŞTIUCATÚRĂ s. f. v. **stucatură.**

ŞTIÚCĂ^{1} s. f. **1.** Peşte răpitor de apă dulce, cu corpul alungit şi turtit lateral, cu botul în forma unui cioc de raţă şi cu gura mare, cu numeroşi dinţi (*Esox lucius*). Cf. CANTEMIR, IST. 230, ANON. CAR., SCL 1958, 239. *Avem... o ştiucă mare.* KOTZEBUE, U. 15^{r}/22, cf. CLEMENS, LB, CODRU-DRĂGUŞANU, C. IX, ISER, POLIZU. *Îi plăcea cu deosebire ciorba de ştiucă fiartă în zeamă de varză acră cu hrean.* GHICA, S. 66. *Somnul, şalăul, ştiuca mănîncă peşti mici şi trag la hoituri.* I. IONESCU, M. 88, cf. id. D. 57, BARONZI, L. 94, CIHAC, II, 394. *O ştiucă se zbătea de moarte pe uscat.* ISPIRESCU, L. 43. *Ştiuca se vînează vara cu cîrligele şi iarna în bălţi cu coteţe.* DAMÉ, T. 127, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Culoarea ştiucii... variază mult după felul apei, natura fundului etc.* ANTIPA, F. I, 211, cf. TDRG. *Ştiuca ne face impresia unui ţăruş ţişit la ambele capete.* ATILA, P. 300, cf. JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41. *Un flăcău înalt, slăbănog,... c-o gură mare, ca de ştiucă.* LUNGIANU, CL. 134, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Am ciorbă de ştiucă şi o mămăligă aproape întreagă.* GALACTION, O. 47. *Ştiuca, precum sînt mai toţi hrăpăreţii, este nesăţioasă.* SIMIONESCU, F. R. 232. *Pe un loc încopciat între măgurile plăşii împuşcam ştiucile cu carabina.* VOICULESCU, P. I, 10. *Am izbutit să-mi închgheb o undiţă pentru ştiucă.* SADOVEANU, O. IX, 358, cf. XVI, 418, SCRIBAN, D., ARGHEZI, S. V, 187. *Am cumpărat din hală o ştiucă mare şi lungă.* CĂLINESCU, C. O. 11. *Ştiuca este foarte răspîndită în toate apele stătătoare, ca un răpitor foarte lacom.* C. ANTONESCU, P. 119. *Ştiuca a devenit pentru masa pescarilor... simbolul pescuitului sportiv.* VÎN. PESC. 1962, nr. 6, 16. *Ştiuca reprezintă... un factor negativ în dezvoltarea biologică a faunei acvatice.* ib. 1964, nr. 5, 4. *Icrele de ştiucă se pot pregăti spălate sau nespălate.* S. MARIN, C. B. 22, cf. 78. *Voinicelul nearmat E ca ştiuca pe uscat.* ALECSANDRI, P. P. 290, cf. H II 186, 207, 221, V 433, XIV 209, SBIERA, P. 320, com. MARIAN, MAT. FOLK. 50. *Pe-atunci, ştiuca-n talger nu se zbătea Şi cocoşul noaptea nu cînta.* PAMFILE, S. T. 19, cf. ALR I 1743, ALR II 6 239/132, 325, 727. *Ei la masă ce mănîncă? Numai ştiucă Şi păstrungă.* BALADE, II, 273, cf. I, 352. *Decît roaba turcilor, Mai bine hrana ştiucilor.* FOLC. MOLD. II, 662, cf. 67. ◇ (În superstiţii) *Dacă bolnavul de gălbenare se uită neclintit cîteva ceasuri la o ştiucă vie,... gălbenarea trece de la om la ştiucă.* N. LEON, MED. 109. *În ştiucă se găseşte un peşte mic, pe care de-l mînînci uscat, scapi de friguri.* ŞEZ. VIII, 105. *În luna lui dechemvrie de vei prinde ştiucă şi vei găsi lapţi în ea, ... aşteaptă o iarnă rece şi îndelungată.* ib. XIII, 106. ◇ E x p r. (Popular) **Cînd o cînta ştiuca în baltă** = niciodată. *Te-i duce la maică-ta... Cînd mi-o cînta ştiuca-n baltă, C-atunci te-i mai face fată.* TEODORESCU, P. P. 270. (Prin nord-estul Olt.) **A se face ştiucă** = (despre cai) a slăbi din cauza lipsei de hrană. Cf. CIAUŞANU

GL. ◇ C o m p u s : **ştiucă-de-mare** = peşte de 50—80 cm, cu corpul asemănător cu al şarpelui **(I 1)**, cu spinarea verzuie şi pîntecele alb şi cu Cotul de forma unui cioc lung *(Belone belone)*. Cf. CADE, DM.

2. F i g. (Glumeţ) Pantof cu vîrful asemănător unui bot de ştiucă[1] **(1)**. *A fost sfătuit de croitor să-şi comande... şi o pereche de „ştiuci"*. SCÎNTEIA, 1961, nr. 5 037, cf. L. ROM. 1962, nr. 4, 52.

— Pl. : *ştiuci* şi (rar) *ştiuce*. — Şi : (învechit şi regional) **ştúcă** s. f.

— Din bg. **щука**, scr. **štuka**.

ŞTIÚCĂ[2] s. f. (Popular) Avion german de bombardament, folosit în al doilea război mondial. Cf. BUL. FIL. IX, 99. *Vine ştiuca după masă Şi ne face praf în casă. Vine ştiuca în picaj Şi ne face ceapă, praz.* POP., în SCL 1958, 529.

— Pl. : *ştiuci*.

— Din germ. **Stuka**.

ŞTIÚCĂ[3] s. f. v. **ştuc[1]**.

ŞTIUCÓS, -OÁSĂ adj. (Regional ; despre cai) Cu corpul lung (Balota—Craiova). Cf. DR. V, 233. *Am cumpărat un cal ştiucos*. ib.

— Pl. : *ştiucoşi, -oase*.

— **Ştiucă[1]** + suf. *-os*.

ŞTIUCÍT, -Ă adj. (Prin Olt. ; despre cai) Slăbit din cauza oboselii sau a lipsei de hrană. Cf. DR. V, 233, MAT. DIALECT. I, 236.

— Pl. : *ştiuciţi, -te*.

— De la **ştiucă[1]**.

ŞTIUCULÍŢĂ s. f. Diminutiv al lui ş t i u c ă[1] **(1)**; (regional) ştiucuţă. Cf. PONTBRIANT, D., ANTIPA, F. I. 213, TDRG 1502, CADE. *Hai la peşte de vînzare : Ştiuculiţa cinci parale*. TEODORESCU, P. P. 299. *Dar la masă, ce mănîncă?... Ştiuculiţă lunguliţă, Bună este ciorbuliţă.* MAT. FOLK. 105.

— Pl. : *ştiuculiţe*. — Şi : (regional) **ştuculíţă** s. f.

— **Ştiucă[1]** + suf. *-uliţă*.

ŞTIUCÚŢĂ s. f. (Regional) Ştiuculiţă. Cf. TDRG 1502, MARIAN, SA. 281.

— Pl. : *ştiucuţe*.

— **Ştiucă[1]** + suf. *-uţă*.

ŞTIÚFĂ s. f. v. **ştufă**.

ŞTIUFURÓNI s. n. v. **ştiuburoi**.

ŞTIÚHĂ s. f. (Prin sud-vestul Transilv.) Prelungire a hornului, prin care iese fumul în pod, la casele fără coş. Cf. VICIU, GL.

— Pl. : *ştiuhe*.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIUHURÉZ s. m. (Ornit. ; prin Olt.) Ciuf *(Asio otus otus)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 164, LEXIC REG. 57.

— Pl. : *ştiuhurezi*.

— Probabil contaminare între **ştioi** şi **huhurez**.

ŞTIULBÉI s. n. (Prin vestul Transilv.) Prăjină în vîrful căreia se leagă paie, cirpe etc., pentru a speria păsările dăunătoare culturilor. Cf. CV 1952, nr. 4, 31.

— Pl. : ?

— Cf. ş t i u l b i c.

ŞTIULBÍC s. n. v. **ştiuldic**.

ŞTIULBICÁ[1] vb. I. I n t r a n z. (Transilv.) A moţăi[1] **(2)**. Cf. LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W., ALR II/I h 104/310, L. ROM. 1959, nr. 6, 47, TEAHA, C. N. 270.

— Prez. ind. : *ştiulbic*. — Şi : **ştiublicá** vb. I. ALR II/I h 104/310.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIULBICÁ[2] vb. I v. **ştiuldica**.

ŞTIULBÍNĂ s. f. (Prin Transilv.) Bulboană (mică). Cf. MARIAN, INS. 58, CADE, CONV. LIT. XX, 1018.

— Pl. : *ştulbine*.

— Probabil contaminare între **ştioalnă** şi **dulbină**.

ŞTIULBIÚC s. n. v. **ştiuldic**.

ŞTIULBOÁCĂ s. f. (Regional) Bulboană (Drăguşeni—Tîrgu Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : ?

— Probabil contaminare între **ştioalnă** şi **bulboacă**.

ŞTIULBOÁNĂ s. f. (Prin Bucov., Transilv. şi vestul Mold.) Bulboană. *Bubuiau gheţarii deasupra ştiulboanelor.* CAMILAR, N. II, 337, cf. com. MARIAN, COMAN, GL. *Apa il ducéa către ştiulboană.* CV 1950, nr. 4, 40, cf. nr. 11—12, 41, ALR I 427/259. ◆ (Regional ; în forma *ştiolboană)* Cădere de apă (Udeşti—Suceava). CHEST. IV 43/377.

— Pl. : *ştiulboane*. — Şi : **ştiolboánă** (CV 1950, nr. 11—12, 41, CHEST. IV 43/377), **ştirboánă** (ALR I 427/259 ; pl. *ştirboni* ib.) s. f.

— Probabil contaminare între **ştioalnă** şi **bulboană**.

ŞTIULBÚC s. n. v. **ştiuldic**.

ŞTIULDÍC interj., s. n. **I. Interj.** (Prin Transilv.) Cuvînt care redă zgomotul produs de un corp care cade în apă. Cf. CADE, DL, DM, com. din ZAGRA—NĂSĂUD, SCL 1960, 794, 795. ◇ (Cu valoare verbală) *Cînd a văzut că întindem puştile către el să-l puşcăm, ştiuldic! în fundul fîntînii, şi nu l-am mai văzut.* RETEGANUL, ap. CADE.

II. S. n. (Regional, mai ales în Transilv. şi Bucov.) Prăjină lungă, terminată la un capăt cu o măciucă, pe care o folosesc pescarii pentru a stîrni peştele. Cf. LB, POLIZU, LM, DAMÉ, T. 125, BARCIANU. *Pescarii care prind peştii cu sacul de peşte sau cu crisnicul au datină de a-i scormoni şi a-i alunga de pe sub pietre... cu un... ştiulbic.* MARIAN, INS. 58, cf. ALEXI, W. *Cleanul se pescuieşte... cu sacul, ziua, pe sub maluri, unde se bate cu o măciucă numită ştiuldic, ca să-l sperie şi să-l scoată din ascunzători.* ANTIPA, F. I. 186. *Oameni cu prăjini lungi şi cu „stiulbucuri"... bat apa pînă în fund şi sperie peştele „ca să fugă spre zaton"*. id. P. 174. *Zgomotul şi vibraţiunile puternice ale apei, produse prin aceste lovituri continue ale ştiulbucelor, zăpăcesc cu totul peştele care sta pe fund în amorţire.* id. ib. 568, cf. TDRG. *Ştirbicul pare că se numeşte şi ştioldic sau tîrboc.* PAMFILE, I. C. 71. *Undiţa, ştirbicul, furca, plaşca, vîrşa şi toate celelalte unelte de prins peşti.* PĂCALĂ, M. R. 460, cf. 298. *Cu vîrşia prindeam cleni şi scobari. Gheorghe o ţinea cu ştirbicu.* AL LUPULUI, P. G. 85, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, BL III, 43, SCRIBAN, D., DM, CONV. LIT. XX, 1018, com. MARIAN. *Unul poartă în mînă un ştiolghic (ghioacă), cu care buhneşte în apa de sub maluri şi tufe, pe unde n-ar putea trece volocul.* ŞEZ. IV, 113, cf. VICIU, GL., com. din ZAGRA—NĂSĂUD. ◆ (Prin Bucov. şi nordul Mold.) Prăjină cu care se împinge luntrea. Cf. ANTIPA, P. 792, DL IV, 363, DM 839, H XII 386.

— Pl. : **(II)** *ştiuldicuri* şi *ştiuldice*. — Şi : **(II) ştiulbíc, ştiulbiúc** (COMAN, GL.), **ştiulbúc, ştioldíc, ştiolbíc** (pl. *ştiolbicuri* TDRG), **ştilbíc** (ANTIPA, P. 792), **ştirbíc** (pl. *ştirbice* CADE, SCRIBAN, D.), **ştuldíc** (com. din CAPU CODRULUI - GURA HUMORULUI, com. DRĂGANU), **ştulbíc** (L. ROM. 1959, nr. 5, 88 ; pl. *ştulbicuri* ib.), **ştulbiúc** (ANTIPA, P. 147), **ştoldíc** (SCRIBAN, D. ; pl. *ştoldice* id. ib.), **stiuldíc** (I. CR. VI, 126), **stiulbíc** (BARCIANU, ALEXI, W., com. MARIAN), **stiulbúc** (pl. *stiulbucuri)* s. n.

— Onomatopee. Cf. ş t i o b î l c.

ŞTIULDICÁ vb. I. **1.** R e f l. (Prin Transilv. şi Bucov.) A se cufunda cu zgomot în apă. Cf. DDRF, DL, DM. *Se ştiuldică în fundul fîntînii.* RETEGANUL, ap. CADE, cf. ŞEZ. II, 43. ◆ I n t r a n z. (Prin Transilv. ; în forma *ştiulbica)* A aluneca. FRÎNCU-CANDREA, M. 106.

2. T r a n z. (Regional, mai ales în Transilv. ; complementul indică pești) A stîrni cu ștluldicul **(II).** Cf. MARIAN, INS. 58, ANTIPA, P. 792, CADE, CONV. LIT. XX, 1 018. *Stiuldicește peștele.* I. CR. VI, 126.

— Prez. ind. : *știuldic.* — Și : **știulbică** (MARIAN, INS. 58, CADE, ANTIPA, P. 792, CONV. LIT. XX, 1 018, FRÎNCU-CANDREA, M. 106) vb. I, **stiuldicí** (prez. ind. *stiuldicesc)* vb. IV.

— V. **știuldic.**

ŞTIULEÁG s. n. (Prin nord-estul Olt.) Ştiulete **(3)** fără pănuşi. Cf. CIAUŞANU, GL., GL. OLT.

— Pl. : *știulege.* — Și : **știoleág** (CIAUȘANU, GL.), **ștepleág** (id. ib. 63) s. n.

— Probabil contaminare între **știulete** și **știopleag.**

ŞTIULEÁN s. m. (Prin Olt.) Partea lemnoasă a fructului de porumb ; cocean. V. ş t i u l e t e **(3).** Cf. PAŞCA, GL.

— Pl. : *știuleni.*

— Cf. ş t i u l e t e.

ŞTIULÉI subst. (Regional) Știulete **(3).** Cf. PUȘCARIU, ET. WB. 153.

— Pl. : ? — Și : **știuléi** subst. PUȘCARIU, ET. WB. 153.

— Probabil contaminare între **știulete** și **tulei.**

ŞTIULÉT s. m. v. **știulete.**

ŞTIULÉTE s. m. **1.** (Regional ; în forma *stulete)* Con (de brad). *Stulete de brad.* CIHAC, II, 360.

2. (Prin Mold.) Floarea papurei[1] **(1).** ALR I 1 907/526, 538.

3. Fructul matur al porumbului, cu sau fără pănușile care-l învelesc, (regional) p o r u m b, c u c u r u z, p ă p u ș o i **(II 2),** d r u g ă, t u l e u, ș t i u l e a g ; p. r e s t r. (regional) partea lemnoasă a fructului de porumb, c o c e a n, (regional) c i o c a n, c i o c ă l ă u, ş t i u l e a n, ş t u l ă u ; (regional) ştiulei, ştiuleu. V. p ă p u ș ă **(II 2).** Cf. POLIZU. *Popușoiul hanganesc este mic la grăunte, cu șirurile dese pe știulete.* I. IONESCU, P. 243, cf. ODOBESCU, S. III, 565, DAMÉ, T. 63. *O bună parte din știuleții lor sînt... fără boabe.* ap. TDRG, cf. N. REV. R. I, 36. *Un om... cocea un știulete de porumb în spuză.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 67. *Nu mai avea nici un știulete în pătul.* SANDU-ALDEA, D. N. 244, cf. ALEXI, W. *Să nu faci leșie cu cenușă de știuleți.* CANDREA, F. 240, cf. PASCU, S. 36. *O păpușă dezvoltată se numește... știulete, știulete, știulet.* PAMFILE, A. R. 88, cf. id. J. I, 347, GOROVEI, CR. 60, 461, COMȘA, N. Z. 7, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 26, III, 44. *Voinicii ceia cu ițari... rodeau știuleți de păpușoi necopt.* I. BOTEZ, B. I, 13. *Știuleți de porumb atîrnau de grinzi.* CĂLINESCU, C. N. 105. *Cocorii... invadează lanurile și ogoarele, ciocănind cu pliscurile lor ascuțite în știuleți.* SADOVEANU, O. XV, 257, cf. XVIII, 637, SCRIBAN, D. *Ard bine și cocenii și știuleții de porumb.* CAMIL PETRESCU, O. III, 227, cf. I, 40. *Pentru a se evita sfărîmarea boabelor, ele vor fi scoase cu mîna de pe știuleți.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 910. *Săracii nu se mai lasă duși cu sticla de răchie ca porcul la tîrg cînd îi arăți știuletele de cucuruz.* BENIUC, V. CUC. 36. *Cineva roade știuleții.* CAMILAR, C. 62. *Făcuse un foc și cocea știuleți de porumb.* T. POPOVICI, S. 390, cf. V. ROM. august 1960, 76. HOREA, P. 41, cf. H II 220. *Grăunțele cu care se caută în boghi trebuie să să desface de știulete.* ȘEZ. III, 126, cf. I. CR. IV, 248, IORDAN, L. M. 200, TOMESCU, GL., ALR I 902, 903, 904, ALR II 5 147/704, 987, 5 160/192, ALR SN I h 108, A II 7, III 3, 19. *Am o furcă cu fusele pline : Fusele de n-ar fi, Oamenii ar pieri (Știuletele* de porumb). PAMFILE, C. 33. ✦ (Regional) Rodul tînăr al porumbului (înainte de a se forma mătasea și boabele). V. p ă p u ș ă **(II 2).** *Porumbul... să seamănă de doao ori într-un an. Cînd m-am aflat în Italia în luna lui august, cel dintîi era culcs, iar cel de al doilea începuse a face știulete.* GOLESCU, I. 88, cf. ALR SN I h 105. ✦ (Regional) Tulpină de porumb. Cf. CIHAC, II, 359, BARCIANU, ALEXI, W. *Streșini de... coceni, ori de tulei (știuleți) de porumb.* PRIBEAGUL, P. R. 24, cf. ALR SN I h 96/836. ✦ F i g. (Adjectival ; regional ; despre oameni ; în forma *știuleț)* Gol, sărac. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Pl. : *știuleți* și (regional, n.) *știulete* (ALR SN I h 108/605). — Și : (regional) **știulét, știuléț** (PAMFILE, A. R. 260, BL I, 26, 46, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, ALR I 902/888, 903/905), **știuléte, stuléte, stuléț** (CIHAC, II, 359, BARCIANU, ALEXI, W.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIULÉȚ s. m. v. **știulete.**

ŞTIULEȚÉL s. m. (Regional) Diminutiv al lui ş t i u l e t e **(3)** (Măgura—Bacău). Cf. ALR II 5 135/531.

— Pl. : *știulețel.*

— **Știulete** + suf. *-el.*

ŞTIULÉU s. n. (Prin Transilv. și nordul Munt.) Știulete **(3).** Cf. SCRIBAN, D. 1 289, DM, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 471, ALR I 903/178, 190, 770, ALR SN I h 108/182, L. ROM. 1959, nr. 5, 88, A III 3.

— Pl. : *știuleie* și *știuleauă,* (m.) *știulei* (ALR I 903/770). — Și : **știuléu** s. n. SCRIBAN, D. 1 289, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 471.

— Probabil contaminare între **știulete** și **tuleu.** Cf. ş t u l ă u.

ŞTIULGHÍT, -Ă adj. (Mold. ; mai ales despre vite) Lihnit ; slăbit, secătuit. Cf. SĂGHINESCU, V. 71, PAMFILE, A. R. 260. *Vrau s-o sui în pod, că am acolo un mănunchi de fîn și să-l mănînce boala (vaca) că-i știulghită de foame.* I. CR. III, 233, cf. CV 1951, nr. 5, 28.

— Pl. : *știulghiți, -te.* — Și : **știulghít, -ă, stiulghít, -ă** (CV 1951, nr. 5, 28) adj.

Etimologia necunoscută.

ŞTIULÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A fura (Șutu—Turda). Cf. L. ROM. 1961, nr. 2, 131. *Mi-o știulit toți cucuruzii.* ib.

— Prez. ind. : *știulesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t e l a, t u l i.

ŞTIULÍC subst. (Regional) Floarea papurei[1] **(1)** (Mădîrjac - Iași). ALR I 1 907/522.

— Pl. : ?

— Cf. ş t i u l e t e.

ŞTIUMP s. m. v. **șteamp[1].**

ŞTIUP[1] subst. **1.** (Prin Olt. și Ban.) Praf. Cf. VÎRCOL, M., GR. BĂN., ALR I 1 365/837, 1 879/5, ALR SN III h 864/2.

2. (Prin Ban.) Pospai (de făină). Cf. ALR SN I h 183.

3. (Regional ; în forma *știup)* Gunoi, impuritate (Godinești—Tîrgu Jiu). GR. S. V, 123.

— Pl. : ? — Și : **știup** subst. GR. S. V, 123.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S t a u b.

ŞTIUP[2] subst. (Regional) Oaie mică și cu lîna scurtă (Mădei—Piatra Neamț). Cf. CHEST. V 76/45.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞTIUPÍ vb. IV v. **stupi.**

ŞTIUR s. m. (Latinism învechit, rar) Veveriță *(Sciurus vulgaris).* Cf. ŞINCAI, în DR. V, 561.

— Pl. : *știuri.*

— Din lat. **sciurus.**

ŞTIURBÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Bucov. ; despre copaci) Scorburos. Com. FURTUNĂ.

— Pl. : *știurboși, -oase.*

— Etimologia necunoscută.

ŞTIÚRLĂ s. f. (Prin Bucov. ; depreciativ) **1.** Cîine leneș. LEXIC REG. 118.

2. Om de nimic. LEXIC REG. 110.

— Pl. : *ştiurle.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş c o r l ă.

ŞTIURŢ s. n. v. **şturţ[1].**

ŞTIÚT[1] s. n. (Învechit; de obicei construit cu verbul „a avea") Cunoaştere; cunoştinţă. *Nu toţi au ştiută că unii dentru ei... a idolilor jărtvă mănîncă.* CORESI, L. 306/22, cf. 307/3. *Pre ştiutul vostru nu ne încredem.* LM. *Samoilă şi Onofrei îşi ţineau fălcile încleştate, avînd ştiut că-i primejdie să slobozi cuvînt la miezul nopţii.* SADOVEANU, O. XIII, 715.

— Şi : **ştiútă** s. f.

— V. **şti.**

ŞTIÚT[2], -Ă adj. **1.** Care este (bine) cunoscut; p. e x t. vestit, renumit. *Mulţi începură a face poveaste de ştiute de întru noi lucrure.* CORESI, TETR. 113, cf. MARDARIE, L. 152/14, M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Pre nimerea cunoscut nu vedea, rude şi priatini şi poporeani ştiuţi, pre nime.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie $106^r/8$, cf. N. COSTIN, L. 572. *Marea Mesoghia... la noi cu mai ştiute nume să cheamă Marea Albă.* CANTEMIR, HR. 90, cf. 24, C. CANTACUZINO, CM I, 40. *Au făcut ţeara muntenească ştiută şi vestită în multe părţi a lumei.* AXINTE URICARIUL, ap. IORGA, L. I, 136, cf. AMFILOHIE, E. 96/6. *Mirosul duce pre cine printr-o judecată iute Pe urme neînsemnate a păsărilor ştiute.* CONACHI, P. 269. *O aşa podoabă am văzut la dama ştiută.* NEGRUZZI, S. III, 110. *„Cum măsori ţi se măsoară" este un proverb ştiut.* ALEXANDRESCU, O. I, 173, cf. CREANGĂ, P. 99. *Să urmărim în Axintie Uricariul transformările voite şi ştiute pe care le sufere adevărul istoric.* IORGA, L. I, 136, cf. HOGAŞ, DR. I, 186. *Rude ştiute şi neştiute.* GALACTION, O. 13. *Întăia oară în viaţă vedea pe acel ştiut demon al mării.* SADOVEANU, O. XV, 435, cf. XVIII, 146, BART, S. M. 17. *Nu-l mişcă ştiutele Crînguri cu ciutele.* BLAGA, POEZII, 250. *În faţa casei, în locul ştiut, duzii ştiuţi.* STANCU, R. A. I, 39, cf. BENIUC, V. A. I, 152. *Ochii lui se împrietenîră iarăşi cu decorul ştiut.* VINEA, L. I, 50, cf. LĂNCRĂNJAN, C. I, 36, TEODORESCU, P. P. 650. ◇ L o c. v b. (Învechit) **A face ştiut** = a aduce la cunoştinţă. *Divanul împlinitoriu al Prinţipatului Moldovei... face publicului ştiut... că... are a să vinde la mezat venitul vămilor şi al ocnelor.* AR (1829), $230^2/18$. *Vă facem ştiut ca să vă adunaţi în grabă.* NEGRUZZI, S. III, 337. ◇ (Substantivat) *Delungat-ai de mere soţul şi apropiatul şi ştiuţii miei de straste.* PSALT. 181. *Nu te-ai temut de Dumnezeu, cela ce ştie şi vede toate ştiutele şi neştiutele?* ANON. CANTAC., CM I, 99. *Iară tu, ome, aseameane firii despuietorul mieu şi ştiutul mieu, ce depreună mă îndulcişi în bucate* (a. 1710). GCR I, 366/27. *Măre, iacă mi s-arată Moldoveni, ştiuţii mei, Prăfuiţi şi puţintei.* COŞBUC, F. 114. ✦ Convenit, stabilit. *Porneşte cu grăbire la locul ştiut.* CREANGĂ, P. 303. *E a treia noapte de cînd părăsita anină la fereastră semnul ştiut.* CARAGIALE, O. I, 50, cf. AGÎRBICEANU, A. 484. *Să se afle negreşit la ceasurile cinci la locul ştiut.* CAMIL PETRESCU, O. II, 517.

2. (Învechit şi regional) Ştiutor. *Dascali ştiuţi foarte den limba elinească.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/41, cf. 7/46. *Avea un sfetnic prea înţelept şi ştiut de obiceaiul acelor cetăţi.* COD. PUŞC. 84. *După ce părăsea de oştit, avînd oameni învăţaţi, le asculta voroavele, şi mai mult pre ciia ce era prea ştiuţi întru istorii.* N. COSTIN, L. 42, cf. 577. *Era om ascuţit la minte, în lucrurile oştii foarte păţit şi ştiut.* C. CANTACUZINO, CM I, 78, cf. R. GRECEANU, CM II, 29. *Oameni înţelepţi şi ştiuţi şi pricepuţi.* MINEIUL (1776), $66^{v2}/2$. *Bărbaţi ştiuţi la întrebări sofismateşti* (a. 1812). GCR II, 209/37. *Tu... eşti citit adînc în legi, cărturar mare şi mai ştiut ca toţi.* CARAGIALE, O. IV, 258, cf. II, 206. *Gemeni erau şi ştiuţi amîndoi în tot felul de lupte.* MURNU, I. 102, cf. 57, T. PAPAHAGI, M. 234. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Cu ştiute mîne atinge coardele lirei.* LM. ◇ (Substantivat) *Poruncit-am a ştiuţilor şi învăţaţilor... de au tîlcuit sfînta scriptură cea noao, spre bună înţeleagirea limbii noastre* (a. 1683). BV I, 261. *Am întrebat şi de ştiuţi şi de bătrîni domiriţi şi înţelepţi..., ca doar aş fi aflat vreun istoric carele să scrie pe amăruntul toate.* C. CANTACUZINO, CM I, 4.

— Pl. : *ştiuţi, -te.*

— V. **şti.**

ŞTIÚTĂ s. f. v. **ştiut[1].**

ŞTIUTÓR, -OÁRE adj. Care este informat (în legătură cu...), care este la curent (cu...), c u n o s c ă t o r; care este iniţiat (în...), care are cunoştinţe sistematice (ce ţin de...), care are o pregătire specială, metodică (în ceea ce priveşte...), î n v ă ţ a t, i n s t r u i t; care dovedeşte iscusinţă, pricepere, îndeminare (în...), i s c u s i t; (învechit şi regional) ştiut[2] **(2).** *Căutaiu de-a dereapta şi văzuiu şi nu era ştiutoriu mere (ştiutoru* m î n e s, *ştiutori* m e r e v, ş t i e m e n r e H, c a r e m ă c u n o ş t e a D). PSALT. 294. *Vru să arate că ştiutoriu de inimi iaste.* CORESI, EV. 526. cf. id. PS. 386/2. *Puse* [patriarh] *pre un părinte bun... şi om prea ştiutoriu.* MOXA, 391/20, cf. VARLAAM, C. 32. *Carele-i înţelept şi ştiutoriu între voi arate-şi din bună viaţa lui faptele sale.* N. TEST. (1648), $178^v/6$, cf. MARDARIE, L. 231/19, BIBLIA (1688), $911^1/14$. [Domnul] *să fie ştiutor limbii moşiii noastre.* N. COSTIN, L. 576, cf. CANTEMIR, HR. 171, 298, ANON. CAR. *Vracii ce* [i] *ştiutori, cînd dau bolnavului ierbi amară să be, ei ung pre denafară usnele păharului cu dulceaţă* (a. 1710). GCR I, 363/32. *Să adune termenii filosofiii prin vreun dicţionar, ca să... nu mai puie în osteneală pă lăcuitorii acestor eparhii ce vor pohti să fie ştiitori dă şienţe.* VĂCĂRESCUL, GR. 6/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRLU, I. GOLESCU, C. *De taina-mi este singur ştiitor.* HELIADE, O. I, 440, cf. DRĂGHICI, R. 37/1. *Iaste acest filosof foarte mare, şi cetitoriu de steale şi ştiutoriu de planete.* ALEXANDRIA, 11/14. *La regula luptei era foarte ştiutori.* PANN, E. II, 85/7, cf. id. P. V. I, 37/27, HEM 1649. *Revino, cal năprasnic şi ştiutor de gînduri.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 52. *Prin această procedură, după cum spun femeile ştiutoare, băşica cea rea se vindecă.* MARIAN, ap. N. LEON, MED. 55. *Supune-te suavă unui teribil mire De taine ştiutor.* CĂLINESCU, L. L. 133. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Ca fruntea ta nu-i frunte de zăpadă Şi mînă nu-i atîtea ştiutoare.* GOGA, P. 30. *Schimbarea vine de la tine, din sufletul tău ştiutor de mai multe.* ARGHEZI, P. T. 11. ◇ (Substantivat) *Se upuvăiască în tire ştiutorii (ştietorii* S, c i n e ş t i e C, c a r i i v o r ş t i H, c e i a c e ş t i u D) *numelui tău.* PSALT. 12. *Puse Faraon nume lu Iosif ştiutoriul ascunselor.* PALIA (1581), 170/15. *Vai şi de voi, ştiutori de leage, că asupriţi oamenii cu greutate care nu-i lesne a o purta.* N. TEST. (1648), $84^v/22$. *Iată în ceriuri mărturia mea şi ştiutoriul mieu întru înălţimi.* BIBLIA (1688), $370^1/47$. *Acest ştiutoriu de leage dintăi venise ispitind* (cca 1700—1725). GCR II, 22/16. *Ştiutorule de inimi, Ia aminte spre cel rău.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 163. *Mai de mult era datină în Banat ca la fiecare mort... să se cheme un ştiutor (cunoscător), de regulă o moaşă, care trebuia să-i provadă cadavrul cu cele necesare.* MARIAN, Î. 84. *Îi ajunsese faima trişcarului departe, La ştiutorii scripcii şi meşterii de carte.* ARGHEZI, VERS. 574. **Ştiutor de carte** = persoană care ştie să scrie şi să citească. *Într-această populaţiune se arată că sînt ştiutori de carte 4.543 bărbaţi şi 176 femei.* I. IONESCU, M. 188. *Oraş... Cu mult negoţ şi ştiutori de carte.* TOPÎRCEANU, P. O. 3, cf. C. PETRESCU, A. 464. *Aceşti scriitori, dintr-o primă generaţie de ştiutori de carte, îşi încheiau cariera la treizeci de ani.* SADOVEANU, O. XVI, 518. *Ziarul... îl citeau ei, ştiutori de carte, tovarăşilor lor de trudă din tăbăcărie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 146, cf. L. ROM. 1953, nr. 4, 51. *Nu mi-au fost străbunii ştiutori de carte.* BENIUC, M. 85, cf. FD II, 95. *Comisia naţională daneză pentru UNESCO a lansat un concurs care va recompensa cea mai bună sugestie pentru un cuvînt care să exprime noţiunea de ştiutor de carte.* CONTEMP. 1966, nr. 1 017, 10/9.

— Pronunțat : *ști-u-*. — Pl. : *știutori, -oare*. — Și : (învechit) **știutóriu, știetór, -oáre, știitór, -oáre** adj.
— **Ști** + suf. *-(u)tor*.

ȘTIUTÓRIU adj. v. **știutor.**

ȘTIUTÚRĂ s. f. (Învechit) Cunoaștere ; înțelegere, pricepere. *Adevărătura a porincei iaste dragoste dentru inemă curată și dentru știutură bună.* CORESI, L. 495, 20. *Pentru aceaca am căzut întru reale, căce n-am avut știutură.* id. EV. 363, cf. 61, 198. *Vai de voi, știutorilor legii, că ați luat cheaia știuturii.* N. TEST. (1648), 85r/5, cf. CIHAC, I, 276, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ◇ *Pomul știuturii (binelui și răului)* = pomul științei (binelui și răului), v. ș t i i n ț ă (I 1). *Porinci lui zicînd : mănîncă de tot pomul raiului, ce den pomul știuturiei binelui și răului tu să nu mănînci.* PALIA (1581), 19/5, cf. 18/10. *Zic unii că pomul știuturii binelui și răului încă au fost taină au sacrament, iară alții tăgăduiesc* (a. 1689). BV I, 292.
— Pronunțat : *ști-u-*. — Pl. : *știuturi*. — Gen.-dat. și : *știuturiei*.
— **Ști** + suf. *-(u)tură*.

ȘTIUȚ s. n. v. **știuț[1].**

ȘTLÁRFĂ s. f. v. **șlarf.**

ȘTO interj. (Regional) Strigăt cu care se cheamă măgarii (Beclean—Făgăraș). Cf. CHEST. V 77/9.
— Onomatopee.

ȘTOÁCĂ s. f. v. **știoacă.**

ȘTOÁLBĂ s. f. v. **știolf[2].**

ȘTOÁLFĂ s. f. v. **știolf[2].**

ȘTOAND subst. v. **ștand[5].**

ȘTOÁRFĂ s. f. v. **știolf[2].**

ȘTOBÎLCĂÍ vb. IV v. **știobîlcăi.**

ȘTOBÎLCĂIÁLĂ s. f. v. **știobîlcăială.**

ȘTOBÎLCĂÍT s. n. v. **știobîlcăit.**

ȘTOBLÓN s. n. v. **ștablon.**

ȘTÓBLU subst. v. **ștablon.**

ȘTOC[1] s. n. (Regional) Filon masiv de minereu (Crișcior—Brad). Cf. PAȘCA, GL., CL 1957, 199.
— Pl. : *ștocuri*.
— Din germ. **Stock.**

ȘTOC[2] s. n. v. **stoc.**

ȘTOCÁUS s. n. (Germanism, prin Ban.) Închisoare, temniță. Cf. ARH. OLT. III, 386.
— Pl. : ?
— Din germ. **Stockhaus.**

ȘTÓCĂL s. n. (Regional) Ciocan cu care se ferecă pietrele de moară (Prundu Bîrgăului—Bistrița). Cf. ALR II 6 781/219.
— Pl. : *ștocăle*.
— Cf. germ. S t o c k [hammer, -eisen] „buciardă".

ȘTOCĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional ; complementul indică plafoane de lemn) A acoperi cu tulpini de stuf dispuse la mică distanță una de alta, ca să se prindă muruiala (2) (Șieu Măgheruș—Bistrița). Cf. MAT. DIALECT. I, 288.
— Prez. ind. : *ștocălesc*.
— Etimologia necunoscută.

ȘTOCĂTÚRĂ s. f. v. **stucatură.**

ȘTÓCFIȘ s. m. **1.** (Iht. ; învechit, în Transilv.) Moruă *(Gadus morua)*. Cf. LB. *Prînzi tu și de acei pești care se numesc ștocfiș?* CALENDARIU (1844), 76/14, cf. LM, JAHRESBER. X, 211.
2. (Învechit) Batog. *26 $\frac{1}{4}$ ștocfiș* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 68, cf. 80, ȘINCAI, în DR. V, 561, CODRU-DRĂGUȘANU, C. 150, ATILA, P. 136, ȘĂINEANU, D. U.
3. (Învechit, rar) Nătărău **(1)**. Cf. LM.
— Pl. : **(1, 3)** *ștocfiși*. — Și : (învechit, rar) **stocfiș** (accentul necunoscut) s. m. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 150.
— Din germ. **Stockfisch.**

ȘTOCNÍ vb. IV. T r a n z. (Regional ; complementul indică bucăți de metal) A deforma (Vicovu de Sus—Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.
— Prez. ind. : *ștocnesc*.
— Etimologia necunoscută.

ȘTÓCVERC subst. (Prin Transilv.) Loc unde se încrucișează mai multe filoane de minereu de aur. Cf. CL 1957, 199.
— Pl. : ?
— Din germ. **Stockwerk.**

ȘTOF s. n. v. **ștraf[1].**

ȘTOFALÍ vb. IV v. **ștopoli.**

ȘTÓFĂ s. f. v. **stofă.**

ȘTÓFE s. f. (pl.) (Regional) Rămășițele merelor tescuite (Săliște—Sibiu). Cf. VICIU, GL.
— Cf. germ. S t o f f „materie, substanță".

ȘTOFLÁC s. m. v. **ștofleac[1].**

ȘTOFLEÁC[1] s. m. (Regional ; depreciativ) **1.** Om lacom (Șoimari—Ploiești). Cf. COMAN, GL.
2. Om naiv, nătăfleț (Șoimari—Ploiești). Cf. COMAN, GL. *Ce ștofleac al lu Tureac !* id. ib.
— Pl. : *ștofleci*. — Și : **ștoflác** s. m. COMAN, GL.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș t o f l o c e a, c i o f l e c, c i o f l e a g ă, ș t o f l e a c[2].

ȘTOFLEÁC[2] s. m. v. **ștopleag.**

ȘTOFLÓCEA s. m. art. (Prin vestul Munt. ; depreciativ) Om de nimic. Cf. TOMESCU, GL.
— Pl. : ?
— Cf. ș t o f l o g i, ș t o f l o c i.

ȘTOFLOCÍ vb. IV. T r a n z. (Prin vestul Munt. ; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A uza ; a terfeli. Cf. TOMESCU, GL. *Așa ștoflocește copilu ăsta hainele, e ceva de speriat.* UDRESCU, GL.
— Prez. ind. : *ștoflocesc*.
— Cf. ș t o f l o g i.

ȘTOFLÓGI s. m. (pl.) (Prin Olt.) Ghete vechi, deformate, rupte ; papuci de casă (făcuți din ghete sau din cizme uzate). Cf. I. CR. IV, 121. *Ia și tu niște ștoflogi și vezi pe cine latră cîinii la poartă.* BOCEANU, GL., cf. CV 1951, nr. 9—10, 45.
— Și : **stoflógi** (CV 1951, nr. 9—10, 45), **toflógi** s. m. (pl.).
— Cf. ș t o l f.

ȘTOI s. m. v. **știoi.**

ȘTOL[1] s. n. (Bucov.) Fiecare dintre colții de fier care se fixează iarna la potcoavele cailor pentru ca să nu alunece. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, cf. ARVINTE, TERM. 170, LEXIC REG. 110, GLOSAR REG. ✦ (În exploatarea lemnului ; regional) Fiecare dintre colții de fier care se fixează pe fundul ulucului pentru a micșora viteza de deplasare a buștenilor (Chiril—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. ARVINTE, TERM. 44, 170.
— Pl. : *ștoluri*.
— Din germ. **Stollen.**

ŞTOL[2] s. n. v. **ştolţ[2].**

ŞTOLDÍC s. n. v. **ştuldic.**

ŞTOLEÁG s. n. v. **ştopleag.**

ŞTOLF s. m. v. **ştiolf[2].**

ŞTOLFĂÍ vb. IV. v. **ştiolfăi.**

ŞTOLFĂIÁLĂ s. f. v. **ştiolfăială.**

ŞTOLFĂÍT[1] s. n. v. **ştiolfăit[1].**

ŞTOLFĂÍT[2], -Ă adj. v. **ştiolfăit[2].**

ŞTÓLNĂ s. f. v. **ştioalnă.**

ŞTÓLNIŢĂ s. f. v. **stolniţă.**

ŞTOLOIPÁN, -Ă s m. şi f. v. **toroipan.**

ŞTOLŢ[1] s. m. (Argotic) Om mîndru, fudul. Cf. BUL. FIL. IV, 120.
— Pl. : *ştolţi.*
— Din germ. **stolz.**

ŞTOLŢ[2] s. n. (Prin Transilv.) „Căşiţă de scînduri". ALR II 6 462/61, 235, 284.
— Pl. : *ştolţuri.* — Şi : **ştol** (ALR II 6 462/284), **ştos** (ib. 6 462/235) s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş t o n ţ, ş t o s[1].

ŞTOLŢ[3] subst. (Regional) Umărul osiei, v. u m ă r (Topraisar—Techirghiol). Cf. ALR SN II h 350/987.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ŞTOLUÍ vb. IV. T r a n z. (În industria pielăriei ; complementul indică piei tăbăcite) A face să devină moale. *Maşină de ştoluit.* NOM. MIN. I, 382. *Roţi de ştoluit.* ib.
— Prez. ind. : *ştoluiesc.* — Şi : **stoluí** vb. IV.
— Cf. germ. S t o l l e n.

ŞTOLUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acţiunea de a ş t o l u i. Cf. CV 1951, nr. 5, 23, DT, LTR[2], DP.
— Pl. : *ştoluiri.*
— V. **ştolui.**

ŞTOMP s. m. v. **şteamp[1].**

ŞTONT s. n. v. **ştonţ.**

ŞTONŢ s. n. (Prin Transilv. şi Bucov.) Grămadă mare (de lemne). Cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 47, ARVINTE, TERM. 86, 170. *Ştonţ de lemne.* TEAHA, C. N. 271.
— Pl. : *ştonţuri.* — Şi : **ştont** (ARVINTE, TERM. 86, 170), **ştouţ** s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş t o l ţ[2], ş t o s[1].

ŞTÓPĂL subst. (Prin Ban. şi Transilv.) Dop (la sticlă). Cf. ALR I 700/77, 217.
— Pl. : ?
— Din germ. **Stoppel.**

ŞTOPÍ vb. IV v. **stupi.**

ŞTOPLEÁG s. n. (Olt. şi prin Munt.) Cotor de plantă rămas pe cîmp după cosit sau după secerat, ţ e a p ă ; ghimpe. *În ziua de joia iepelor nu se lucrează, că e rău de înţepături ; în mărăcini, ştepi, ştofleci.* MUSCEL, 30. *Să nu-ţi iasă vreun clenci sau vreun ştopleag în cale.* IOVESCU, N. 114, cf. I. CR. VII, 155, COMAN, GL., CV 1950, nr. 4, 39. *Mă înţăp în şteplegi.* ALR I 1 358/890, cf. LEXIC REG. 32, II, 17, L. ROM. 1962, nr. 3, 35, UDRESCU, GL. ✦ (Prin vestul Munt.) Tulpină uscată ; bucată scurtă de lemn. Cf. TOMESCU, GL. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Partea tulpinii unui copac rămasă la suprafaţa pămîntului, după ce copacul a fost tăiat. Cf. DM, VÎRCOL, V. 100.
— Pl. : *ştoplege.* — Şi : **ştofleác** (pl. *ştofleci*) s. m., **ştoleág** (CIAUŞANU, V. 201), **şteopleág** (VÎRCOL, V. 100, LEXIC REG. 86), **ştepleág** (VÎRCOL, V., LEXIC REG. 86) s. n., **ştepleágă** (pl. *şteplegi*) s. f., **ştepeleág** (DM, VÎRCOL, V. 100 ; pl. *ştepelegi* DM) s. m., **ştrofleág** (UDRESCU, GL. ; pl. şi *ştrofleaguri* id. ib.), **ştrofleác** (id. ib.) s. n.
— Cf. ş t e a p[1], germ. S t o p p e l.

ŞTOPOLÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Prin Transilv. ; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A cîrpi, a ţese. Cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 72, MAT. DIALECT. I, 269, L. ROM. 1961, nr. 2, 131. ✦ (Regional) A însăila (Orăştie). ALR I 1 754/109. ✦ (Regional ; în forma *ştufuli*) A tivi (Dobra—Deva). Cf. ALR SN IV h 1 206/105. **2.** (Prin vestul Transilv. ; în forma *ştofali*) A repara. TEAHA, C. N. 271.
— Prez. ind. : *ştopolesc.* — Şi : **ştofalí** (TEAHA, C. N. 271), **ştupulí** (MAT. DIALECT. I, 269), **ştufulí** (ALR SN IV h 1 206/105), **ştropolí** (L. ROM. 1959, nr. 5, 72), **ştrompolí** (ib. 1961, nr. 2, 131) vb. IV.
— Din magh. **stoppol.** Cf. germ. s t o p f e n, s t o p p e l n.

ŞTÓRBĂ s. f. (Regional) „Poştă" (Vălişoara—Caransebeş). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ŞTORLÉGE subst. (pl.) (Regional) Patine. V. p a t i n ă (**II 1**) (Chizătău—Lugoj). ALR SN V h 1 311/76.
— Etimologia necunoscută.

ŞTÓRMINĂ s. f. v. **stirmină.**

ŞTOS[1] s. n. (Regional) **I.** (De obicei construit cu verbul „a da") Lovitură, izbitură ; ghiont. *Îi dau un ştos la unu cu cotu.* ALR II/I MN 26, 2 163/2. *Îi dă ştosuri.* ALR SN IV h 978/362, cf. LEXIC REG. 110.
II. Grămadă de scînduri (Bonţ—Gherla). COMAN, GL.
— Pl. : *ştosuri.*
— Din germ. **Stoss.**

ŞTOS[2] s. n. v. **ştolţ[2].**

ŞTÓSPANC s. n. (Regional) Rindea de geluit doage (Dobra—Deva). Cf. ALR SN II h 570/105.
— Pl. : *ştospancuri.*
— Etimologia necunoscută.

ŞTOSUÍ vb. IV. R e f l. (Prin Bucov. ; despre buşteni) A se lovi, a se ciocni. Cf. LEXIC REG. 110.
— Prez. ind. : ?
— Din germ. **stossen.**

ŞTÓUCĂ s. f. v. **ştioacă.**

ŞTÓUŢ s. n. v. **ştonţ.**

ŞTRAC s. n. (Regional) Cîrlig de care se agaţă pieile la tăbăcărie (Beclean—Dej). Cf. ALR II 6 623/260.
— Pl. : *ştracuri.*
— Etimologia necunoscută.

ŞTRAF[1] s. n. **I. 1.** (Învechit şi popular) Amendă. *Care s-ar mai scula să fie de mare streaf şi de pedeapsă ori la ce giudecată s-ar tîmpla* (a. 1793). ŞTEFANELLI, D. C. 236. *Dacă să va găsi că este încărcat... încă... 1 000 lei ştrof* (a. 1807). FURNICĂ, D. C. 233. *Ori şi cine ar fi să se supuie a da ştreaf una sută lei* (a. 1823). URICARIUL, VI, 478. *Va fi supus şi la ştraf, plătind... cîte o rublă* (a. 1829). DOC. EC. 439, cf. CR (1832), 235[1]/1. *Spre pilda altora, să trimete numitul a-şi da orînduitul ştraf la casa Sfatului* (a. 1837). DOC. EC. 669. *Pentru ce poliţaiul m-au poftit să viu aice? — Pentru ca să plăteşti straf.* ROM. LIT. 123[1]/31. *Puindu-să la aceasta cutezare pedeapsă şi strafuri.* CUPARENCU, V. 10. *O cucoană... plătise ştraf la Viena pentru că îşi bătea servitoarea.* GHICA, S. 187, cf. PONTBRIANT, D. *După taxa de rachiu figurează în bugetul de venituri comunale... ştrafurile.* I. IONESCU, D. 102, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 394. *Dar acum, poftim, un an închisoare şi 100 de ruble ştreaf!* CONTEMPORANUL,

III, 823, cf. DDRF, JAHRESBER. II, 210, TDRG, T. PAPAHAGI, C. L., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Omul dreptăţii să nu osîndească la ştraf şi despăgubire.* SADOVEANU, O. XVIII, 575, cf. SCRIBAN, D. *Plătea ştreaf.* GRAIUL, I, 321, cf. PAŞCA, GL., ALR SN V h 1 303, LEXIC REG. 94, 110. ◇ E x p r. **A pune (la) ştraf** (pe cineva) = a amenda (pe cineva). *Vine comisariul şi te pune la ştraf.* ALECSANDRI, T. 40, cf. DDRF. *Di nu m-ei pune şireva la l'un ştreaf el-s slobod di guri.* GRAIUL, I, 335. *M-au pus ştrof pentru că am lăsat porcii pe uliţă.* Com. din BRAŞOV.

2. (Învechit şi regional) Pedeapsă. Cf. KLEIN, D. 425, LB, LM, BĂNUŢ, T. P. 205, BL I, 18, GREGORIAN, CL. 63, ALR I 1 448/5, 30, 40, 56, 77, 158, 180, 190, 361. *Citeşte judicata pintru fiecare ce ştraf are.* ALR SN IV MN h 995/2, cf. ib. IV h 997, LEXIC REG. 94, MAT. DIALECT. I, 288, GLOSAR REG.

3. (Regional) Joc care constă în aruncarea unei monede cît mai aproape de o linie trasată pe teren (Lisa—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. 94.

II. P. e x t. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *ştreaf)* Obor comunal în care se închid vitele găsite păscînd în locuri oprite, pînă cînd proprietarul lor plăteşte amenda. Cf. UDRESCU, GL. *Mi-a dus vitele la ştreaf, că le-a găsit pe marginea şoselei.* id. ib.

— Pl.: *ştrafuri.* — Şi: (învechit şi regional) **ştreaf, ştrof,** (învechit) **straf, streaf,** (regional) **ştref** (RĂDULESCU-CODIN), **ştof** (ALR I 1 448/166), **strioaf** (T. DINU, Ţ. O. 34) s. n.

— Din germ. **Strafe,** rus. **штраф.**

ŞTRAF² s. n. **1.** (Regional) Camion (cu cai). Cf. MAT. DIALECT. I, 97, L. ROM. 1960, nr. 2, 19.

2. (Prin nordul Munt.; în forma *ştreaf;* în e x p r.) **A umbla ca un ştreaf** = a hoinări. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *ştrafuri.* — Şi: **ştreaf** s. n. COMAN, GL.

— Din germ. (din Austria) **Straf**[wagen].

ŞTRAF³ s. n. v. **ştraif¹.**

ŞTRAFÁT, -Ă adj. (Prin Transilv.; despre ţesături sau despre obiecte de îmbrăcăminte) Vărgat. *Nădragi ştrafaţi.* MAT. DIALECT. I, 97. *Am cumpărat nişte pantaloni ştrafaţi.* ib. 191.

— Pl.: *ştrafaţi, -te.*

— De la **ştraf³.**

ŞTRÁFĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Papuc¹ de casă. LEXIC REG. II, 84.

— Pl.: *ştrafe.*

— Cf. magh. s t r a p a [cipő] „încălţăminte de dirvală".

ŞTRAFT s. n. v. **ştraif¹.**

ŞTRÁFTIC s. n. (Regional) Menghină **(2)** (Coropceni—Iaşi). ALR SN II h 543/514.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h r a u b s t o c k.

ŞTRÁHMAS subst. v. **ştraihmas.**

ŞTRAIBÁN s. n. (Prin Bucov.) Stănog (în grajd). Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: ?

— Cf. germ. S t r e b e b a n d „stinghie", S t a l l b a u m.

ŞTRÁIBIC s. n. v. **ştraiveg.**

ŞTRÁIBIG s. n. v. **ştraiveg.**

ŞTRAIBLÍC s. n. v. **ştraiveg.**

ŞTRAIBRÍC s. n. v. **ştraiveg.**

ŞTRÁIER s. n. v. **ştaier¹.**

ŞTRAIF¹ s. n. **1.** (Transilv. şi Ban.) Linie, dungă (de culoare). *Salveturi cu strafuri* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 146, cf. KLEIN, D. 485, LB, ISER, LM, MOLDOVAN, Ţ. N. 173, DM, DN. *Una dă de ştraifă albă.* JAHRESBER. X, 212. *Ţoale cu ştrafturi.* ALR I 1 489/1. *Peşte cu strafe.* ib. 1 746/30. *Nu erau fuste, rochii, ţie fără ştrafuri, ci numai recăle româneşti.* ALR II 3 352/172. *Periuţă de făcut ştrafuri.* ALR II/I MN 149, 3 932/47. *Era îmbrăcat în nişte nădragi cu ştrafe.* MAT. DIALECT. I, 97. *O rochie cu ştrafuri.* ib. 194, cf. 269. ✦ (Regional) Vipuşcă (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG. ✦ (Regional) Pată de altă culoare pe părul animalelor (Runc—Vişeu de Sus). Cf. CHEST. I 61/218.

2. Fîşie, bandă. Cf. V. MOLIN, V. T. 79. *Trebuia... să nu rămînă din coală ştraifuri fără folos.* PAS, Z. I, 275, cf. LTR², DL, DM. *Ştreafă de loc.* A II 8. ✦ (Prin Ban.; în forma *ştraf)* Bucată de piele cu care se înfăşoară chişiţa calului pentru a o feri de loviri în timpul mersului. V. p o t l o g. *Ca să nu se vateme lovindu-se, i se mai leagă la cal şi „ştraf" sau „podlog" deasupra copitei, la „chişiţă".* PRIBEAGUL, P. R. 68.

— Pl.: *ştraifuri* şi (regional) *ştraife* (CHEST. I 61/218). — Şi: (învechit) **ştraf** s. n., (regional) **ştráifă** s. f., **ştraf** (pl. şi *ştrafe*), **ştraft, ştreaf** (MAT. DIALECT. I, 269; pl. *ştreafe* ib.) s. n., **ştreáfă** s. f., **ştrof** (ISER), **streaf** (MOLDOVAN, Ţ. N. 173) s. n.

— Din germ. **Streif(e)** (dial. *Straf, Straaf),* magh. **stráf.**

ŞTRAIF² s. n. (Prin Bucov.) Operaţie de tîrîre a buştenilor pe pămînt pînă la locul unde sînt încărcaţi în vehicule. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: ?

— Cf. ş t r ă i f u i.

ŞTRÁIFĂ s. f. v. **ştraif¹.**

ŞTRAIFÁU s. n. **1.** (Prin Maram. şi Bucov.) Construcţie de bîrne, umplută cu piatră, care se face la malul unui rîu pentru a-l consolida sau pentru a feri plutele de izbituri. Cf. ARVINTE, TERM. 113, 170.

2. (Regional) „Lemn pus pe marginea drumurilor de acces în pădure" (Cîrlibaba—Vatra Dornei). ARVINTE, TERM. 113.

— Pl.: *ştraifauă.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S t r e i c h w e r k „epiu".

ŞTRÁIHMAS subst. (Regional) Zgîrieci. Cf. SCL 1962, 234, H IX 510, ALR II 6 675/551, 886.

— Pl.: ? — Şi: **ştraimáţ** (ALR II 6 675/551), **ştráhmas** (ib. 6 675/876) subst., **ştáigmais** (GLOSAR REG.) s. n., **straim** (H IX 510) subst.

— Din germ. **Streichmass.**

ŞTRAIMÁŢ subst. v. **ştraihmas.**

ŞTRÁIMODLU s. n. (Prin Transilv. şi Maram.) Zgîrieci. Cf. ALR II 6 675/105, 353.

— Pl.: *ştraimodle.* — Şi: **ştráimuldăr** s. n. ALR II 6 675/353.

— Din germ. **Streichmodel.**

ŞTRÁIMULDĂR s. n. v. **ştraimodlu.**

ŞTRÁIVEG s. n. (Bucov., Maram. şi prin nord-estul Transilv.) Drum forestier prevăzut cu traverse de lemn. Cf. ARVINTE, TERM. 170. ✦ P. r e s t r. (Bucov.; în forma *ştraibig)* Fiecare dintre bîrnele de lemn care se aşază transversal pe drumurile forestiere. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *ştraiveguri.* — Şi: **ştráivig** (ARVINTE, TERM. 44, 81), **ştraibíg** (id. ib. 44, 170), **ştráibic** (id. ib. 81, 170; accentuat şi *ştraibíc* id. ib. 170), **ştraiblíc** (id. ib. 44, 170), **ştraibríc** (LEXIC REG. 110), **ştriáblic** (ARVINTE, TERM. 81), **ştaibic** (accentul necunoscut, id. ib. 44) s. n.

— Din germ. **Streifweg.** Cf. ARVINTE, TERM. 170.

ŞTRÁIVIG s. n. v. **ştraiveg.**

ŞTRAM, -Ă adj. (Despre persoane) **1.** (Prin Transilv.) Voinic, viguros; frumos. *Ştram băiat s-a făcut.* CV 1950, nr. 4, 34, cf. TEAHA, C. N. 271.

2. (Prin Transilv.) Isteţ, dezgheţat; deştept. Cf. A III 9, 16, CV 1950, nr. 4, 34, TEAHA, C. N. 271.

3. (Prin Bucov.) Aspru, sever. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *ştrami, -e.* — Şi: **ştream, -ă** adj.

— Din germ. **stramm.**

ŞTRAMPOHÁZ s. n. (Prin Maram.) Încăpere dintr-o cazarmă unde se împărţea sau se schimba echipamentul militar. *Am fost la vartăhaz Ş-am şezut în ştrampohaz.* BÎRLEA, B. I, 8.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞTRAMPORÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A transfera (Răşinari—Cisnădie). PĂCALĂ, M. R. 129.

— Prez. ind.: ?

— Cf. germ. transportieren „a transporta", transferieren.

ŞTRAMPÓRT s. n. v. **transport.**

ŞTRAMPORTÁ vb. I v. **transporta.**

ŞTRAND s. n. Teren situat în apropierea unei ape sau prevăzut cu unul sau mai multe bazine, special amenajat pentru a putea fi folosit în timpul verii ca loc de plajă, baie sau pentru sporturi nautice. *Aici e gospodărie vie şi întinsă: băi, strand, căldură centrală.* I. BOTEZ, B. I, 26, cf. DR. VIII, 392, SCRIBAN, D., LTR², DM. *Cetăţenii lucrează... la construcţia unui ştrand.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 855.

— Scris şi: *strand.* — Pl.: *ştranduri.* — Şi: **ştrant** s. n. BUL. FIL. IV, 73.

— Din germ. **Strand.**

ŞTRANG s. n. v. **ştreang.**

ŞTRANGULÁ vb. I v. **strangula.**

ŞTRANGULÁRE s. f. v. **strangulare.**

ŞTRANGULÁT, -Ă adj. v. **strangulat.**

ŞTRANPORTÁ vb. v. **transporta.**

ŞTRANT s. n. v. **ştrand.**

ŞTRAP¹ s. n. v. **şteap¹.**

ŞTRAP² subst. v. **ştrapă.**

ŞTRAPÁŢ s. n. (Regional, mai ales în Transilv.) Muncă, osteneală; alergătură. Cf. ENC. ROM., SCRIBAN, D. *Îi dor picioarele, după atîta ştrapaţie.* MAT. DIALECT. I, 97, cf. LEXIC REG. II, 54. ◇ Loc. adj. **De ştrapaţ** = **a)** (despre oameni) de corvoadă, v. corvoadă. Cf. UDRESCU, GL. *Am rămas numai eu de ştrapaţ în tot satul!* id. ib.; **b)** (despre obiecte de îmbrăcăminte sau de încălţăminte) de dîrvală, v. dîrvală. *Haine de ştrapaţ.* SCRIBAN, D. *Încălţăminte de ştropaţie.* MAT. DIALECT. I, 269, cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştrapaţuri.* — Şi: **ştrápăţ** (UDRESCU, GL.) s. n., **ştrapáţie, ştropáţie** s. f., **strapáţ** (SCRIBAN, D.) s. n., **strapáţă** (ENC. ROM.) s. f.

— Din germ. **Strapaze,** magh. dial. **strapáció.**

ŞTRAPÁŢIE s. f. v. **ştrapaţ.**

ŞTRÁPĂ s. f. (Prin Transilv.) Muncă, osteneală; alergătură. *Îi ştrapă multă la casa voastră.* MAT. DIALECT. I, 97. ◇ Loc. adj. **De ştrapă** = de corvoadă, v. corvoadă. *Cal de ştrap.* DR. V, 233.

— Pl.: ? — Şi: **ştrap** subst., **ştroápă** (DR. V, 233) s. f.

— Din magh. **strapa.**

ŞTRÁPĂŢ s. n. v. **ştrapaţ.**

ŞTRAPNÉL s. n. v. **şrapnel.**

ŞTRAPÓR s. n. v. **transport.**

ŞTRAPÓRT s. n. v. **transport.**

ŞTRAS s. n. v. **stras.**

ŞTRÁŢĂ s. f. v. **straţă.**

ŞTRĂFUÍ¹ vb. IV. Tranz. **1.** (Învechit şi regional) A amenda. *Slujbaşul ales comunal să se ştrefuiască pentru fiecare rînd cu cîte lei nouă.* ap. I. IONESCU, M. 203, cf. JAHRESBER. II, 210, ALR SN V h 1 503/365, LEXIC REG. 110.

2. (Regional) A pedepsi (Vicovu de Sus—Rădăuţi). GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *ştrăfuiesc.* — Şi: **ştrefuí, ştrofuí** (ALR SN V h 1 503/365, LEXIC REG. 110) vb. IV.

— **Ştraf¹** + suf. *-ui.* Cf. germ. strafen.

ŞTRĂFUÍ² vb. IV. Tranz. (Regional) A irosi, a consuma fără chibzuinţă (Drăguşeni—Tîrgu Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ştrăfui¹.

ŞTRĂIFUÍ vb. IV. **I.** Tranz. (Regional; în forma *ştrefui;* complementul indică drumuri forestiere) A acoperi cu traverse de lemn pentru a înlesni tîrîrea buştenilor (Poiana Grinţieşului—Borsec). Cf. ARVINTE, TERM. 170.

II. Tranz. (Bucov.; complementul indică buşteni) A tîrî cu ajutorul animalelor de tracţiune. Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUŢI. *Am ştrăifuit butuci or bîrni la pliaţ.* ALR II/386, cf. ARVINTE, TERM. 44, 170, LEXIC REG. 110.

III. Refl. (Regional; despre cai) **1.** A se lovi, în mers, cu un picior de altul (Părhăuţi—Gura Humorului). Cf. LEXIC REG. II, 126.

2. (În forma *ştrofui*) A bate din picioare (Ghilad—Timişoara). Cf. ALR SN V h 1 465/36. *Să ştrofuiesc dîm piciuarie.* ib.

— Prez. ind.: *ştrăifuiesc.* — Şi: **ştrefuí** (ARVINTE, TERM. 170), **ştrofuí** (ALR SN V h 1 465/36), **streifuí** (ARVINTE, TERM. 44) vb. IV.

— Din germ. **streifen** „a vărga; a trage; a atinge".

ŞTRĂIFUÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.; despre drumuri forestiere) Prevăzut cu traverse de lemn. *Drum ştrefuit.* ARVINTE, TERM. 81, cf. 54, 82.

— Pl.: *ştrăifuiţi, -te.* — Şi: **ştrefuít, -ă** adj.

— V. **ştrăifui.**

ŞTRĂMF s. m. v. **ştrimf.**

ŞTRĂMPÓR s. n. v. **transport.**

ŞTRĂNCĂNÍ vb. IV. v. **ştricăni.**

ŞTRĂPĂŢUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) **1.** (Complementul indică oameni) A sîcîi; a hărţui; a pune pe drumuri (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *L-au ştrăpăţuit toţi, care cum i-a venit la socoteală.* id. ib.

2. (Complementul indică obiecte) A uza, a deteriora. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *ştrăpăţuiesc.* — Şi: **străpăţuí** vb. IV. SCRIBAN, D.

— **Ştrapaţ** + suf. *-ui.*

ŞTRĂPĂŢUIÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Muncă, osteneală, alergătură; hărţuială. Cf. UDRESCU, GL. *M-au năucit ştrăpăţuielile astea; toată ziua du-te, vino!* id. ib.

— Pl.: *ştrăpăţuieli.*

— **Ştrăpăţui** + suf. *-eală.*

ŞTRĂPĂŢUÍT¹ s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Muncă, osteneală; alergătură; hărţuială. Cf. UDRESCU, GL. *Iar la ştrăpăţuit?* id. ib.

— V. **ştrăpăţui.**

ŞTRĂPĂŢUÍT², -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Obosit, istovit, vlăguit; hărţuit. Cf. UDRESCU, GL. *Mi-au adus calul ştrăpăţuit, ca vai de el şi mort de foame.* id. ib.

— Pl.: *ştrăpăţuiţi, -te.*

— V. **ştrăpăţui.**

ŞTREAC s. n. v. **ştrec.**

ŞTREAF[1] s. n. v. **ştraf**[1].

ŞTREAF[2] s. n. v. **ştraf**[2].

ŞTREAF[3] s. n. v. **ştraif**[1].

ŞTREÁFĂ s. f. v. **ştraif**[1].

ŞTREAM, -Ă adj. v. **ştram.**

ŞTREAMP s. n. v. **şteap**[1].

ŞTREANG s. n. **1.** Frînghie (din cînepă). *L-au legat pre el cu doao ştreanguri noao.* CORESI, ap. CADE. *Lega cu legături tari de lemn din afară funile tare şi atuncea le făcură în 4 ştreangurile şi legară cu tărie tare.* HERODOT (1645), 373. *Şi-l bătu cu ştranguri atîta de cumplit, cît s-au roşit pămîntul gios de pîstrelăturile sîngelui.* DOSOFTEI, V. S. octombrie $70^r/7$. *De la ştreang pînă la legătura încălţămintei, de voi lua de ale tale toate.* BIBLIA (1688), $9^2/50$, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 209. *Îl legară cu ştreanguri şi îl tîrîia* (a. 1705). GCR I, 359/5. *La Bărtolomei... 5 ştranguri de boi* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 68. *Porunci de-l dezbrăcară şi-l întinseră cu legături de ştreanguri.* MINEIUL (1776), 103^{r1} 26. *Făcînd bici de ştreanguri pre toţi i-au scos din besericä.* MICU, T. I, 124/4, cf. DRLU, LB. *Opritorile şi şleaurile să fie de ştreanguri de cînipă bună.* CR (1833), $94^2/12$, cf. VALIAN, V., ISER, PANN, E. IV, 1,20, POLIZU, PETRI, V. *Importul este cîteodată din... cînepă meliţată, ştreanguri, frînghii şi alte lucruri de cînepă.* I. IONESCU, M. 725, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 394, LM. *Expoziţia de vite... s-a ţinut zilele trecute la domeniul Cocioc, nume vestit pentru crema, laptele-bătut, coşuleţele, ştreangurile şi sforicelele sale.* CARAGIALE, O. IV, 393. *Roatele uneori sînt legate cu streanguri.* ISPIRESCU, ap. DDRF, cf. DAMÉ, T. 49, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *[La năvod], pe margini, ştreangurile sau odgoanele pot fi de grosimea mînei.* ATILA, P. 118, cf. SEVERIN, S. 75, ŞĂINEANU, D. U. *Mii de porci... purtaţi cu ştreang de laba dinapoi.* ARGHEZI, VERS. 537. *A luat vitele de ştreanguri şi-a întors carul către sat.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 443, cf. H XII 261, ŞEZ. II, 228, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ALR I 894/94, 186, 1 116/590, 1 129/56, 77, 1870/1, 56, 77, 80, 251, 290, 298, 305, 578, 581, 764, ALR II/I h 182, ALR II 3 381/64, 5 670/141, 192, 6 772/141, A II 3, IV 2. ✦ P. e x t. (Prin nordul Mold.) Bandaj pentru răni, la care se adăuga, pe lîngă substanţe tămăduitoare, şi o bucată de funie. *Se mai face ştreang (o legătură de pus la tăietură şi stîlcituri) din: răşină, untură de porc, ceară şi o bucată de funie, pisate toate la un loc.* N. LEON, MED. 25, cf. ŞEZ. V, 126.

2. Frînghie groasă, cu laţ, folosită la spînzurat; p. r e s t r. laţul acestei frînghii, j u v ă ţ; (regional) ştric[2] **(2).** Cf. D. BOGDAN, GL. 108. *Legaţi cu streangul de gît şi cu zăbale în gură. Şi-i ducea ca să-i omoară.* HERODOT (1645), 151. *Văzură pe un tînăr cu ştreangu de gît, ducîndu-l să-l spînzure.* GORJAN, H. IV, 211/21, cf. POLIZU. *În mijloc este o verigă ruginită de care se anina ştreangul. Călăul n-avea decît să învîrtească grindeiul.* NEGRUZZI, S. I, 311. *Se suie în ştreang cîntînd, parc-ar merge la bal!* GHICA, S. 435, cf. PONTBRIANT, D. *Cînd iubitul ei se zbătea în ştreang... sărmana leşină.* ALECSANDRI, O. P. 73, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 394, LM. *Îi trecură de gît un ştreang ce-nconjura stîlpul.* ODOBESCU, S. I, 142, cf. MACEDONSKI, O. I, 123, DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Numai mişeii pier în ştreang: boierilor li se taie capul.* SADOVEANU, O. XIII, 563, cf. SCRIBAN, D. *În ştreanguri atîrnă spînzuraţii.* STANCU, R. A. II, 376. *Scaun şi ştreang îşi lua... Şi mintenî se spînzura.* BIBICESCU, P. P. 335. *Cînd să-i puie călăul ştreangul în gît, numai iacă şi un boier.* ŞEZ. IV, 2, cf. V, 126, MAT. FOLK. 48. *Puse un ştreang dăpă grinda casii şi... puse capu.* GRAIUL, I, 254, cf. ALR SN IV h 1 001, A VI 26. *Să te fac în flăcări scrum Ori în ştreang să te sugrum.* FOLC. MOLD. II, 656. ◇ (Prin metonimie) *Au iertat de la ştreang pe trei posluşnici* (a. 1753). URICARIUL, XIV, 112. *Acesta merită ştreang.* COSTINESCU. *Cui îşi vinde ţara, daţi-i ştrangul!* COŞBUC, P. II, 266. *L-am ţinut pînă acum de mila copiilor, că despre el, nici ştreang nu i se cuvine.* PETICĂ, O. 207. (În imprecaţii) *Mînca-v-ar ştreangul şi plumbul!* BENIUC, V. A. II, 92. *Mînca-te-ar ştreangul!* Com. MARIAN. ◇ L o c. a d j. **(Bun) de ştreang** = (despre oameni) care merită să fie spînzurat. *Cum îl cheamă pe acel hoţ de ştreang?* FILIMON, O. I, 267. *Hoţi buni de ştreang.* ALECSANDRI, T. II, 136, cf. DDRF, JAHRESBER. X, 212. ◇ E x p r. **A-şi pune** (sau **a pune** cuiva) **ştreangul de** (sau **în, la**) **gît** — **a)** a (se) spînzura. *Nenorocitului „pacient" nu-i mai rămîne decît să-şi puie ştreangul de gît.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 213. *Şi-a pus ştreangu-n gît.* SCRIBAN, D. *Aşteaptă în temniţă să li se puie ştreangul de gît.* CAMIL PETRESCU, O. III, 655. *Pentru o para îşi pune ştreangul de gît,* se spune despre un om zgîrcit. Cf. PANN, P. V. III, 77/18, ZANNE, P. V, 483. (Eliptic) *Ori caftan pînă-n pămînt, ori ştreangul de gît,* se spune despre un om ambiţios. Cf. ZANNE, P. III, 51; **b)** (şi în forma **a-şi pune singur ştreangul de gît**) a se pune (sau a pune pe cineva) într-o situaţie penibilă, dificilă, fără ieşire. Cf. ZANNE, P. V, 609. **A nu avea para de ştreang** = a nu avea nici un ban. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. ✦ (Regional) Laţ cu care ciobanii prind oile şi mieii (Răcăşdia—Oraviţa). Cf. CHEST. V 62/61. ✦ F i g. (Argotic) Cravată. Cf. CADE, BUL. FIL. V, 193, BL VII, 137.

3. Fiecare dintre cele două funii care leagă pieptarul hamului de orcic; (regional) ştric[2] **(3).** V. ş l e a u[3] **(1).** Cf. D. BOGDAN, GL. 227, ISER, POLIZU, PETRI, V. *De ai păcate Cu cai de poştă să te porneşti... Ba nu-s proptele, Nici căpiţele; Ba ştreangu-i putred de ars în foc!* ALECSANDRI, T. 397, cf. CIHAC, II, 394, LM. *Un cal... puţin ros de ştreanguri.* ap. TDRG. *Mireasa ia apoi de la calul din dreapta căpeţala de pe cap sau îi desprinde un ştreang.* MARIAN, NU. 634, cf. DAMÉ, T. 50, BARCIANU, SĂGHINESCU, V. 105. *Într-o clipă murgul rupse ştreangul.* DELAVRANCEA, ap. CADE, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *Trebui să sară de pe capră, să dea drumul ştreangurilor.* REBREANU, R. I, 17. *Desfac ştreangurile şi calul devine liber.* SAHIA, U.R.S.S. 63, cf. PRIBEAGUL, P. R. 66. *Caii, încordîndu-se în ştreanguri, se opinteau năprasnic.* SADOVEANU, O. VIII, 382. *Caii au rupt ştreangurile.* SCRIBAN, D. *Cînd şleaul e de funie, el se numeşte şi ştreang.* LTR VI, 717, cf. GALAN, Z. R. 228. *Îl văz că strînge ştreangurile la cai şi se pregăteşte să plece.* PREDA, Î. 92, cf. H III 140, com. MARIAN. *Un bricegel că scotea, Ştreangurile le tăia.* MAT. FOLK. 47, cf. ALR SN II h 287, A V 14, 15, 34, VI 3, 16, 19, 26.

4. (Med.; rar) Cordon celular. *Aranjarea radiară a ştreangurilor nu mai există, celulele sînt aranjate fără nici un plan.* BABEŞ, O. A. I, 427.

— Pl.: *ştreanguri.* — Şi: **ştreng** (ALR SN II h 287/316), **ştrang, streang, streng** (ib. h 287/310), **strang** (LM, SEVERIN, S. 75). s. n.

— Din germ. **Strang.**

ŞTREC s. n. **1.** (Transilv., prin Bucov. şi Ban.) Linie ferată, v. f e r a t ă. *Ce să vezi, măi muiere? Multe uliţi, multe „ştrecuri" şi multe căşi.* CONTEMP. 1957, nr. 550, 2/4, cf. FD I, 165, 174, L. ROM. 1965, 332. *Să nu fie vitele pe ştrec că vine trenul.* Com. din LUPŞA—ABRUD. *Să nu laşi vitele pe ştrec că vine trenul!* CV 1952, nr. 4, 33. *Acolo să-mparţi ştricili.* ALR SN III h 873/29, cf. LEXIC REG. 10, 67, 110, II, 102. *Mergem pe ştrec că-i mai aproape.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. 269, GLOSAR REG., TEAHA, C. N. 271, L. ROM. 1968, 515. ✦ P. a n a l. (Prin Transilv. şi Maram.) Parte a joagărului, constînd din două şine de lemn, dispuse paralel, pe care se deplasează carul. Cf. ALR II 6 438/105, 353. ✦ (Prin Transilv.) Loc de trecere peste linia ferată. Cf. ALR I 806/85, 96.

2. (Prin sud-vestul Transilv.) Galerie (în mină). Cf. CL 1957, 200, FD I, 165, 174.
— Pl. : *ştrecuri.* — Şi : **ştréchie** (ARH. OLT. III, 392) s. f., **ştreac** (LEXIC REG. 67), **ştric** s. n., **ştrícă** s. f., **striec** (ALR I 806/96) s. n.
— Din germ. **Strecke.**

ŞTRECĂLÍ vb. IV. v. **ştricăni.**

ŞTRECĂNÍ vb. IV. v. **ştricăni.**

ŞTRÉCHIE s. f. v. **ştrec.**

ŞTRECUÍ vb. IV. Tranz. (În industria pielăriei; complementul indică piei) A curăţa de resturile de carne. Cf. DM.
— Prez. ind. : *ştrecuiesc.*
— Din germ. **strecken.**

ŞTRECUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acţiunea de a ştrecui şi rezultatul ei; ştrecuit. Cf. DP.
— Pl. : *ştrecuiri.*
— V. **ştrecui.**

ŞTRECUÍT s. n. (În industria pielăriei) Ştrecuire Cf. DM.
— V. **ştrecui.**

ŞTREF s. n. v. **ştraf¹.**

ŞTREFUÍ¹ vb. IV v. **ştrăfui¹.**

ŞTREFUÍ² vb. IV v. **ştrăifui.**

ŞTREFUÍT, -Ă adj. v. **ştrăifuit.**

ŞTREH s. n. (Regional) Loc unde se încheie căpriorii la acoperişul unei case (Fieni—Pucioasa). Cf. CHEST. II 227/68.
— Pl. : *ştrehuri.*
— Cf. germ. Streich[balken] „grindă de planşeu".

ŞTREMELEÁG s. n., s. m. **1.** S. n. (Prin Munt. şi Olt.) Tulpină fără ramuri sau fără frunze. Cf. SCRIBAN, D., com. din TURNU MĂGURELE, CIAUŞANU, GL. *A bătut piatra de au rămas numai ştremelegele din porumb.* CV 1951, nr. 1, 37. *Au rămas pomii (sau porumbii) ştremelege după vijelie.* UDRESCU, GL. ◇ Expr. (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) **A fi (sau a rămîne) ştremeleag** = **a)** a fi (sau a rămîne) dezbrăcat, gol. Cf. UDRESCU, GL.; **b)** a fi (sau a rămîne) sărac. Cf. id. ib. ✦ (Prin nord-vestul Munt.) Băţ, bîtă. Cf. UDRESCU, GL. *Ia să nu mă faci, că pui ştremeleagul pe tine!* id. ib. ✦ (Prin nord-estul Olt.; ironic) Furcă (de tors). Cf. CIAUŞANU, GL.

2. S. n. (Prin nord-estul Olt.) Partea lemnoasă a fructului de porumb, fără boabe. Cf. CIAUŞANU, GL.

3. S. n. (Prin nord-estul Olt.) Parte a cozii calului pe care creşte părul. Cf. CIAUŞANU, GL.

4. S. m. (Prin vestul Munt.) Epitet ironic pentru un om înalt şi slab. Cf. SCRIBAN, D.

5. S. n. Fig. (Argotic) Penis. Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ, cf. CIAUŞANU, GL.
— Pl. : (n.) *ştremelege* şi *ştremeleaguri,* (m.) *ştremelegi.* — Şi : **stremeleág** s. n. Com. din TURNU MĂGURELE.
— Cf. ştepeleag.

ŞTREMELÉU subst. (Prin nord-vestul Munt.) Furcă (de tors). Cf. RĂDULESCU-CODIN, M. N. 165.
— Pl. : ?
— Cf. ştremeleag.

ŞTRENCĂNÍ vb. IV v. **ştricăni.**

ŞTRÉNCHE s. f. (Regional) **1.** Şotron **(1).** Com. din DĂIŞOARA—FĂGĂRAŞ.

2. Şotron **(2).** Com. din DĂIŞOARA—FĂGĂRAŞ.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ŞTRENG s. n. v. **ştreang.**

ŞTRENGÁR s. m. **1.** (Mai ales în Ban. şi Transilv.) Fringhier. *Nu este copil măcar de şălar, măcar de ştrengar, a nu merge* [la şcoală]. GOLESCU, Î. 7, cf. ALR SN II h 503.

2. (Învechit; depreciativ) Om fără căpătîi, haimana, vagabond; golan, puşlama, derbedeu; (astăzi cu sens atenuat, de obicei cu o nuanţă de simpatie) tînăr sau copil neastîmpărat, zburdalnic, poznaş. Cf. DRLU, LB, ISER, POLIZU. *Teodoros era ceea ce francezii numesc „un gamin", iar pe româneşte „un ştrengar".* GHICA, S. 301, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 394, LM. *Tonul cu care spunea aceasta era tonul unui ştrengar.* CARAGIALE, O. IV, 209. *Ce au ei cu noi, nea Zobie, zise Mirea, sfiindu-se de bulgării ştrengarilor.* DELAVRANCEA, T. 124. *C-un gest de ştrengar îşi turteşte pe ceafă pălăria.* VLAHUŢĂ, ap. CADE, cf. DDRF. *Pe Nuţu vi-l lăsasem mic, Cu creştetul cît masa — O fi acum ştrengar voinic Şi vă răstoarnă casa?* COŞBUC, P. II, 59, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. X, 212, ŞĂINEANU, D. U., PUŞCARIU, L. R. I, 358, SCRIBAN, D. *Nici mici Ca nişte pici; Nici mari Ca nişte ştrengari.* ARGHEZI, VERS. 608. *Îi plăcea nespus să cutreiere, alături de ei, aceste baluri şi cluburi, ca o ispravă de ştrengari boemi.* CAMIL PETRESCU, O. I, 434. *Într-o zi de decembrie, o ceată de ştrengari a împărţit pe străzile Craiovei cîteva sute de afişe.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 819. *Pufni pe nas într-un firniit prelung şi jignitor, cum fac ştrengarii.* VINEA, L. I, 142, cf. com. MARIAN, ALR I 1 517/837, ALR II 3 739/784, ZANNE, P. V, 609. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *M-am furişat de ştrengarii cei de flăcăi s-o mai văd.* MILLO, în PR. DRAM. 376. *Pe ştrengarul acesta de băiat să-l opreşti în curtea mea.* FILIMON, O. I, 101. ◇ Fig. *Văzui prin văi al verii dulce vînt, Ştrengar frumos cum toţi pribegii sînt.* COŞBUC, P. I, 287. ◇ (Adjectival) *Copilul ştrengar nu ascultă nici de părinţi, nici de învăţători.* LM. *Să nu te mai văd pe-aici, copil ştrengar.* COŞBUC, P. I, 289. *Cei doi copilaşi..., voinici şi ştrengari, ar fi părut fraţi... cu ea.* REBREANU, R. I, 56. (Prin analogie) *Mierloiul sprinten şuieră o clipă, Un sturz ştrengar îngîn-o turturică.* IOSIF, P. 31. (Fig.) *Pe fereastră năvăli deodată soarele de dimineaţă, vesel, auriu, ştrengar.* REBREANU, N. 223. ✦ Bărbat uşuratic, afemeiat; crai. *Astea sînt linguşiri, ştrengarule! răspunse greaca.* FILIMON, O. I, 141. *Un ştrengar ce compromite femeile.* ALECSANDRI, T. 1679. *Tăcere, strigă un ştrengar bătrîn, cănit şi sclivisit.* CARAGIALE, O. III, 267. *Ştrengarule, te-am aşteptat dumineca trecută.* CONTEMPORANUL, VI₂, 103. *De asta şi trecea* [colonelul] *între tovarăşi de cel mai mare ştrengar.* ap. TDRG. *Tatăl meu era un mare ştrengar, dar nu un asasin.* ARGHEZI, S. XI, 69. ◇ (Adjectival) *Ganimed, ştrengarul, îşi pune toată verva Să scoată din sărite pe pudica Minerva.* HOGAŞ, DR. I, 82. *Vru să-şi laude puţin bărbatul, pe care-l iubea mult, deşi era cam ştrengar.* REBREANU, I. 393. *E cam ştrengar. L-au topit femeile.* STANCU, R. A. III, 90.
— Pl. : *ştrengari.* — Şi : (regional) **ştringári** (ALR SN II h 503), **strengár, străngári** (ALR I 1 517/837) s. m.
— **Ştreang** + suf. *-ar.*

ŞTRENGĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. (De obicei cu o nuanţă de simpatie) De ştrengar **(2),** al ştrengarilor, caracteristic ştrengarilor. *Gesturile, toată fiinţa ei aveau un aer ştrengăresc, care-o prindea de minune.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 34. *Se ţinea pe cal cu mare îndeminare, călărind pe o rînă, în mod ştrengăresc.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 32. *„Închipuieşte-ţi", începea... ex-polcovnicul, cu un aer ştrengăresc, particular lui, „c-am făcut o conchetă".* ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D.
— Pl. : *ştrengăreşti.*
— **Ştrengar** + suf. *-esc.*

ŞTRENGĂRÉŞTE adv. (De obicei cu o nuanţă de simpatie) Ca ştrengarii **(2)**, în felul ştrengarilor. Cf. DDRF. *E vorba de ceva foarte serios, iubite? întreba Mărioara, privindu-l ştrengăreşte.* AGÎRBICEANU, A. 77. *Îşi puse pe cap căciula cam ştrengăreşte.* BUJOR, S. 27. *Urcă ştrengăreşte scara la coş.* LUNGIANU, ap. CADE. *Avea o năframă albă în cap, legată ştrengăreşte.* REBREANU, I. 424. *O privi ştrengăreşte pe subt pălăria lată în margini.* MIRONESCU, S. A. 89. *Cascheta îi era întoarsă ştrengăreşte.* CĂLINESCU, C. N. 358, cf. SCRIBAN, D., VINEA, L. I, 94. *Un copil... a ieşit... Pe bulevard, Fluierînd ştrengăreşte la urechea oamenilor.* SORESCU, P. 55. ◇ F i g. *Zorelele... se agăţau ştrengăreşte pînă şi de ulucii streşinelor.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 63.
— **Ştrengar** + suf. *-eşte.*

ŞTRENGĂRÍ vb. IV. I n t r a n z. şi (rar) r e f l. (Învechit) A vagabonda, a hoinări; a se ţine de golănii; (astăzi cu sens atenuat) a se ţine de zburdălnicii, de pozne, de ghiduşii. Cf. LB, ISER, POLIZU. *Îşi trămiteau copiii la dascălul Chiosea, ca să nu ştrengărească pe uliţă.* GHICA, S. 55, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Ştrengăresc... şi oameni în toată firea.* LM. *După ce se ştrengărise toată ziua, căzuse sara ca un trunchi, de somn.* ŞEZ. I, 59, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. X, 212, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BL IV, 65, 69, SCRIBAN, D. *Mai bine ar învăţa şi el să nu tot ştrengărească.* L. ROM. 1963, nr. 5, 567.
— Prez. ind.: *ştrengăresc.*
— V. **ştrengar.**

ŞTRENGĂRÍE[1] s. f. (Învechit) Vagabondaj, hoinăreală; golănie; (astăzi cu sens atenuat) zburdălnicie, poznă, ghiduşie; comportare, atitudine care denotă neastîmpăr, vioiciune, umor. Cf. POLIZU. *Se ţineau de ştrengării şi ajunseseră a fi spaima mahalalelor.* GHICA, S. 45, cf. PONTBRIANT, D. *Aceasta nu-s ştrengărie de copil, ci ştrengărie de om matur, care pentru ele ar merita ştrangul.* LM. *Era un neastîmpăr ş-o bucurie de copii cari pregătesc o mare ştrengărie.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 97, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *E timpul numai bun de joc Şi bun de ştrengărie.* IOSIF, PATR. 15, cf. TDRG, JAHRESBER. X, 212, AGÎRBICEANU, A. 39, ŞĂINEANU, D. U. *Mi-a lăsat în minte cea mai plăcută ştrengărie.* BRĂESCU, A. 251, cf. BL IV, 71, SCRIBAN, D. *Otilia era de o ştrengărie atît de castă, că îndoielile lui... erau ridicole.* CĂLINESCU, E. O. I, 287. ◆ Aventură de dragoste; crailîc. *El,... după ce ş-a petrecut tinereţea-n chefuri şi ştrengării, îmi pretinde mie seriozitate.* ap. TDRG. *Don Fabrizio trebuia să se lase de ştrengării.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., DL, DM.
— Pl.: *ştrengării.*
— **Ştrengar** + suf. *-ie.*

ŞTRENGĂRÍE[2] s. f. (Învechit, prin Transilv.) Atelier unde se făceau ştreanguri **(1)**. Cf. PASCU, S. 185, CONV. LIT. XX, 1018.
— Pl.: *ştrengării.*
— **Ştreang** + suf. *-ărie.*

ŞTRENGĂRÍRE s. f. (În dicţionarele din secolul trecut) Acţiunea de a ş t r e n g ă r i; (rar) ştrengărit. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF.
— Pl.: *ştrengăriri.*
— V. **ştrengări.**

ŞTRENGĂRÍT s. n. (Rar) Ştrengărire. Com. MARIAN.
— Pl.: ?
— V. **ştrengări.**

ŞTRENGĂRÍŢĂ s. f. (De obicei cu o nuanţă de simpatie) Fată sau femeie tînără vioaie, zglobie, ghiduşă; (familiar) ştrengăroaică. *A, ştrengăriţo! de-astea mi-ai fost dumneata!* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 128, cf. CADE. *În sfîrşit, am mai pus şi noi mîna pe tine, ştrengăriţă frumoasă şi nestatornică!* REBREANU, R. I, 156, cf. SCRIBAN, D. *E o ştrengăriţă, nu-mi e anunică exact orele cînd primeşte.* CĂLINESCU, E. O. I, 324. ◇ F i g. (Adjectival) *Formele nebunatice şi ştrengăriţe pot fi vestminte foarte convenabile pentru gîndiri severe.* CARAGIALE, O. III, 232. ◆ (Rar) Femeie uşuratică. *A fost ştrengăriţă, în adevăr, dar ce are a face? Fată alintată, a alunecat şi ea.* ap. TDRG.
— Pl.: *ştrengăriţe.*
— **Ştrengar** + suf. *-iţă.*

ŞTRENGĂROÁICĂ s. f. (Familiar) Ştrengăriţă. Cf. DDRF, UDRESCU, GL.
— Pl.: *ştrengăroaice.*
— **Ştrengar** + suf. *-oaică.*

ŞTRENGULÉŢ s. n. Diminutiv al lui ş t r e a n g **(1)**. Cf. LEX. MARS. 209.
— Pl.: *ştrenguleţe.* — Şi: (învechit, rar) **ştranguléţ** s. n. LEX. MARS. 209.
— **Ştreang** + suf. *-uleţ.*

ŞTRENGULITÚRĂ s. f. v. **ştringuitură.**

ŞTREP s. m. v. **şteap[1].**

ŞTRIÁBLIC s. n. v. **ştraiveg.**

ŞTRIC[1] s. m., s. n. **1.** S. m. (Regional) Linie (la termometru) (Şieu Măgheruş—Bistriţa). Cf. MAT. DIALECT. I, 288. *Are 37 grade şi 4 ştrici.* ib.
2. S. n. (Prin Transilv.) Grad (alcoolic). *Cîte ştricuri are vinarsul nostru?* CV 1952, nr. 2, 37. *Vinarsul are 42 de ştricuri.* LEXIC REG. II, 102.
— Pl.: **(1)** *ştrici,* **(2)** *ştricuri.*
— Din germ. **Strich.**

ŞTRIC[2] s. n. **1.** (Ban., prin Transilv. şi Bucov.) Frînghie, funie. Cf. ARH. OLT. III, 392, ALR I 1 869/5, 1870/5, 12, ALR II/I h 182/2. *Un dărab de ştric.* ALR II 5 670/219. [Din curpen] *făcem ca stricurili de legat tuluj.* ib. 6 325/2, cf. LEXIC REG. 110.
2. (Regional) Ştreang **(2)** (Pecinişca—Băile Herculane). ALR SN IV h 1 001/2.
3. (Regional) Ştreang **(3)** (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: *ştricuri.* — Şi: **stric** s. n.
— Din germ. **Strick.**

ŞTRIC[3] s. n. **1.** (Prin Ban.) Dantelă. Cf. CV 1950, nr. 4, 45. *Mi-am cumpărat un ţol cu ştric la gît.* ib.
2. (Regional) Pulover (Comloşu Mare—Jimbolia). LEXIC REG. II, 42.
— Pl.: *ştricuri.*
— Din germ. **Strick** [arbeit, -jacke].

ŞTRIC[4] s. n. v. **ştrec.**

ŞTRIC[5] subst. (Prin Maram.) Funicular. L. ROM. 1968, 408.
— Pl.: ?
— Cf. ş t r i c[2].

ŞTRICÁR s. m. (Regional) Frînghier (Pecinişca—Băile Herculane). ALR SN II h 503/2.
— Pl.: *ştricari.*
— **Ştric[2]** + suf. *-ar.*

ŞTRÍCĂ s. f. v. **ştrec.**

ŞTRICĂLUÍ vb. IV. v. **ştricăni.**

ŞTRICĂNÍ vb. IV. T r a n z. (Transilv. şi prin Ban.) A împleti, a croşeta, a tricota. Cf. DR. X, 293, H XVII 64, com. din LUŢA—FĂGĂRAŞ. *Am ştricănit un sfetăr.* CV 1950, nr. 4, 34. *Ştrencănesc şi io un jerseu.* ib. 36, cf. ALR I 1 760/107, 158, 166, 174, 217, 1 761/125, ALR SN IV h 1 210, L. ROM. 1959, nr. 5, 88. *Mama ştricăneşte nişte ciorapi.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. 289, L. ROM. 1961, nr. 6, 567, LEXIC REG. II, 42. ◆ A broda. ALR I 1 762/51, 335, 339.
— Prez. ind. *ştricănesc.* — Şi: **ştricăluí** (ALR SN IV h 1 210/260, h 1 211/260), **ştricuí** (ALR I 1 760/190, 1 762/51, ALR SN IV h 1 210, h 1 211, L. ROM. 1959,

nr. 5, 72, LEXIC REG. 120, II, 43, L. ROM. 1966, 139), **ştrincăní, ştringălí** (ALR I 1 762/339), **ştringolí** (ib. 1 762/335), **ştrecăní** (ALR SN IV h 1210/130), **ştrecălí** (ALR I 1 760/259), **ştrencăní, ştrăncăní** (ALR SN IV h 1 209/172, h 1 210/172), **stricălí** (ALR I 1 761/259) vb. IV.

— Din germ. **stricken.**

ŞTRICÓU s. n. v. **tricou.**

ŞTRICUÍ[1] vb. IV. (Prin Bucov.) **1.** I n t r a n z. A se lovi, în mers, cu un picior de altul. Cf. LEXIC REG. 110.

2. T r a n z. A şterge (**I 2**). Cf. LEXIC REG. 110.

— Prez. ind. : ?

— Din germ. **streichen.**

ŞTRICUÍ[2] vb. IV v. **ştricăni.**

ŞTRIF s. m. v. **ştrimf.**

ŞTRIMF s. m. (Transilv., Ban. şi Maram.) Ciorap. *1 păreche ştrimf de iarnă* (a. 1750). IORGA, S. D. XII, 59. *1 pă(reche) strimfi vineş* (a. 1754). id. ib. 67. *Ioan Albulescu cere... 1 luţun ştrămfi de aţă* (a. 1790). id. ib. VIII, 85. *10 părechi ştrinfi de mătasă* (a. 1796). id. ib. 33, cf. LB, I. GOLESCU, C., LM, JAHRESBER. III, 328, IV, 331, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 84, X, 212, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Ştrimpii (ciorapii moderni femeieşti) se împletesc cu acele, din lînă ţigaie.* PĂCALĂ, M. R. 522, cf. DR. IV, 1 079, 1 083, CADE. *În picioare... poartă mai cu seamă „ştrimfi" (ciorapi)... peste care incalţă opincile.* ARH. FOLK. III, 32, cf. PRIBEAGUL, P. R. 53, BL VI, 180, 206, BUL. FIL. VI, 138, SCL 1955, 121. *Uită-te, bădiţo, uită... Uită-te la patru junci, Nu la ştrimfi şi la papuci.* ŞEZ. XII, 153, cf. IZV. IV, nr. 11, 11, GR. S. I, 138. *Am aflat o păreche de păpuci şî o păreche de ştrimfli.* T. PAPAHAGI, M. 166, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196, CV 1952, nr. 4, 34, ALR I 1 760, 1 878, ALR SN IV h 1 210, h 1 211, A III 9, 13, com. din BILBOR—BORSEC şi din MORĂRENI—TOPLIŢA. *Cumpără o pereche de ştrinfi.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. L. ROM. 1961, nr. 2, 131, TEAHA, C. N. 128, LEXIC REG. II, 42, 102.

— Pl. : *ştrimfi.* — Şi : **ştrímflă** (ALR I 1 878/302, 305, 335 ; pl. *ştrimfle* ib. 1 760/305, ALR SN IV h 1 210/334) s. f., **ştrímflu, ştrimp** (pl. şi *ştrimţi* ALR I 1 878/347), **ştrinf, ştrínflu,** (T. PAPAHAGI, M. 234, DR. IV, 1 083, ALR SN IV h 1 210, h 1 211, L. ROM. 1961, nr. 2, 131), **ştrinc** (ALR I 1 760/93, ALR SN IV h 1 210, h 1 211), **ştrif** (JAHRESBER. III, 328, X, 212), **ştrîmf** (ALR I 1 878/85, 229, 835), **ştrînf** (A III 13), **ştrămf, ştrunf** (LM 550, JAHRESBER. X, 212), **ştinf** (L. COSTIN, GR. BĂN. 196), **strimf, strimp** (JAHRESBER. VIII, 84) **strínflu** (LEXIC REG. 23), **strîmf** (JAHRESBER. X, 212), **strumf** (ib.) s. m., **strinchi** (IZV. IV, nr. 11, 11) s. m. pl.

— Din germ. **Strumpf** (pl. *Strümpfe*). — **Ştrimflă, ştrimflu** < magh. **strimfli.**

ŞTRÍMFLĂ s. f. v. **ştrimf.**

ŞTRÍMFLU s. m. v. **ştrimf.**

ŞTRIMP s. m. v. **ştrimf.**

ŞTRINC s. m. v. **ştrimf.**

ŞTRINCĂNÍ vb. IV v. **ştricăni.**

ŞTRINF s. m. v. **ştrimf.**

ŞTRÍNFLU s. m. v. **ştrimf.**

ŞTRINGÁRI s. m. v. **ştrengar.**

ŞTRINGĂLÍ vb. IV v. **ştricăni.**

ŞTRINGOLÍ vb. IV v. **ştricăni.**

ŞTRINGUITÚRĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Panglică albă cu broderie, folosită ca garnitură (com. din fostul judeţ BIHOR) ; dantelă (TEAHA, C. N. 271).

— Pl. : *ştringuituri.* — Şi : **ştrenguluitúră** s. f. TEAHA, C. N. 271.

— Cf. ş t r i n g o l i.

ŞTRÍŢĂL s. m. (Prin Bucov.) Colac ; franzelă. LEXIC REG. 110.

— Pl. : *ştriţăli.*

— Din germ. dial. **Striezel.**

ŞTRÎMF s. m. v. **ştrimf.**

ŞTRÎNF s. m. v. **ştrimf.**

ŞTROÁFĂ s. f. (Regional) Joagăr pentru tăiat scînduri acţionat manual (Izvoru Alb—Piatra Neamţ). Cf. ARVINTE, TERM. 74, 170.

— Pl. : *ştroafe.*

— Etimologia necunoscută.

ŞTROÁIFĂ s. f. (Regional) Stănog (în grajd) (Moiseiu—Vişeu de Sus). Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : *ştroaife.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t r a i b a n.

ŞTROÁNŢĂ s. f. v. **ştronţ[1].**

ŞTROÁPĂ[1] s. f. (În exploatarea lemnului ; regional) Jgheab mai mic instalat la capătul de sus al ulucului principal. Cf. ARVINTE, TERM. 44, 83, 170, MAT. DIALECT. I, 269.

— Pl. : *ştroape.* — Şi : **ştroápe** (ARVINTE, TERM. 83), **ştrómpe** (id. ib. 44, 170), **ştrop** (id. ib. 83) subst.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S t r o m b e t t „albie de rîu".

ŞTROÁPĂ[2] s. f. v. **ştrapă.**

ŞTROÁPE subst. v. **ştroapă[1].**

ŞTRÓCMAIST s. n. (Regional) Aparat de luat măsuri mici (Băişeşti—Fălticeni). GLOSAR REG.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞTROF[1] s. m. v. **şurub.**

ŞTROF[2] s. n. v. **ştraf[1].**

ŞTROF[3] s. n. v. **ştraif[1].**

ŞTROFĂLÍ vb. IV v. **ştrofălui[1].**

ŞTROFĂLÍT, -Ă adj. (Regional) Pedepsit (Şieu Măgheruş - Bistriţa). MAT. DIALECT. I, 288.

— Pl. : *ştrofăliţi, -te.*

— V. **ştrofăli.**

ŞTROFĂLUÍ[1] vb. IV. T r a n z. (Transilv.) A pedepsi. Cf. LB, BREBENEL, GR. P., MAT. DIALECT. I, 288.

— Prez. ind. : *ştrofăluiesc.* — Şi : (regional) **ştrofălí** (MAT. DIALECT. I, 288), **strofoluí** (BREBENEL, GR. P.) vb. IV.

— Din magh. **strófol.**

ŞTROFĂLUÍ[2] vb. IV. I n t r a n z. (Regional ; despre cai) A şchiopăta (**1**) (Săvîrşin—Lipova). Cf. ALR I 1 114/87.

— Prez. ind. pers. 3 : *ştrofăluieşte.*

— Cf. germ. s t r a u c h e l n.

ŞTROFĂLUÍT s. n. (Regional) Pedeapsă (Bucovăţ—Timişoara). ALR I 1 448/45.

— Şi : **ştrofoluít** s. n. ALR I 1 448/45.

— V. **ştrofălui[1].**

ŞTROFLEÁC s. n. v. **ştopleag.**

ŞTROFLEÁG s. n. v. **ştopleag.**

ŞTROFOLUÍT s. n. v. **ştrofăluit.**

ŞTROFUÍ[1] vb. IV v. **străfui[1].**

ȘTROFUÍ[2] vb. IV v. **ștrăifui.**

ȘTROH s. n. v. **stroh.**

ȘTROL, ȘTROÁLĂ adj. (Regional) Șchiop **(I 1)** (Răsinari—Cisnădie). Cf. PAȘCA, GL. *Vacă ștroală* id. ib. ◆ (Substantivat, f.) Epitet depreciativ pentru o persoană care șchioapătă. COMAN, GL. *Du-te, că ești numai o ștroală!* id. ib.
— Pl. : *ștroli, ștroale.*
— Etimologia necunoscută.

ȘTROLIBÁT, -Ă adj. v. **sturluibat.**

ȘTROLIBĂTÚRĂ s. f. v. **strolibătură.**

ȘTROMENTUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.) A face ceva cu neîndemînare. LEXIC REG. 110.
— Prez. ind. : ?
— Etimologia necunoscută. Cf. instrument.

ȘTRÓMPE subst. v. **ștroapă[1].**

ȘTROMPOLÍ vb. IV v. **ștopoli.**

ȘTRONȚ[1] s. m. **1.** (Familiar ; peiorativ ; ieșit din uz) Șoacăț[1]. *Afară de popa și de încă două, trei ștroanțe, numai blestemații s-au dat cu ei.* BENIUC, M. C. I, 210, cf. H. LOVINESCU, T. 225, ARVINTE, TERM. 170. **2.** (Regional) Copil neastîmpărat (Buhalnița—Piatra Neamț). Cf. ARVINTE, TERM. 170.
— Pl. : *ștronți.* — Și : **ștroánță** s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. it. stronzo „materie fecală", rom. șonț[1].

ȘTRONȚ[2] s. n. (În exploatarea lemnului ; regional) Placă de fier cu mai mulți colți, fixată pe fundul ulucului pentru a micșora viteza de alunecare a lemnelor (Boroaia—Fălticeni). Cf. ARVINTE, TERM. 85, 170.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Stoss [zahn] „colț".

ȘTRONȚ[3] s. n. v. **spronț.**

ȘTRONȚÁ[1] vb. I. Intranz. (Prin Bucov. și Mold.) A vorbi limba germană ; (regional) a ștronțui. Cf. ARVINTE, TERM. 35.
— Prez. ind. : *ștronțez.*
— V. **ștronț[1].**

ȘTRONȚÁ[2] vb. I v. **spronța.**

ȘTRONȚUÍ vb. IV. Intranz. (Prin Mold.) A ștronța[1]. Cf. ARVINTE, TERM. 35.
— Prez. ind. : ?
— **Ștronț[1]** + suf. *-ui.*

ȘTROP subst. v. **ștroapă[1].**

ȘTROPÁȚIE s. f. v. **ștrapaț.**

ȘTROPĂLÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A umbla mult, obosindu-se (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 97. *Tătă zua ștropălește pîn oraș fără treabă.* ib.
— Prez. ind. : *ștropălesc.*
— Din magh. **strapál** [ja magát].

ȘTROPLANDĂ s. f. (Regional) Jartieră (Bărăteaz—Arad). L. ROM. 1959, nr. 5, 72.
— Accentul necunoscut. — Pl. : *ștroplande.*
— Din magh. **strumplandli.**

ȘTROPOLÍ[1] vb. IV v. **stropoli.**

ȘTROPOLÍ[2] vb. IV v. **ștopoli.**

ȘTRUC s. n. (În dicționarele din secolul trecut) Postav gros. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.
— Pl. : *ștrucuri.*
— Etimologia necunoscută.

ȘTRÚDEL s. n. Plăcintă făcută din foi foarte subțiri umplute cu mere, brînză, nuci etc. și rulate în formă de sul. V. învîrtită. Cf. JAHRESBER. VII, 87, X, 213. *La Anul Nou îi trimitea ștrudel cu bilete.* CONV. LIT. XLIV$_1$, 312, cf. SCRIBAN, D. *Baclava sau ștrudel de mere — după consumațiile de predilecție.* C. PETRESCU, O. P. I, 152. *Mai este și pui fripți... și niște ștrudel de care-ți place.* TEODOREANU, M. II, 58. *Știa să aprecieze... un ștrudel ori o friptură.* SADOVEANU, O. XI, 132, cf. DM, S. MARIN, C. B. 217, H XII 386, ALR SN IV h 1 079.
— Pl. : *ștrudele.* — Și : **strúdel,** (regional) **ștrudl** (ALR SN IV h 1 079/386) s. n., **ștrúduri** (ib. h 1 079/157) subst. (pl.), **ștrúgli** (ib. h 1 079) subst., **ștrul** (ib. h 1 079 ; pl. *ștruluri* ib. h 1 079/876) s. n., **strúdilă** (ib. h 1 079/537) s. f., **strúdir** (ib. h 1 079/728), **strúdul** (ib. MN h 1 079/531) s. n., **strúduri** (ib. h 1 079/520) subst. (pl.), **strul** (ib. h 1 079/836) s. n.
— Din germ. **Strudel.**

ȘTRÚDENIȚĂ s. f. v. **studeniță.**

ȘTRUDL s. n. v. **ștrudel.**

ȘTRÚDURI subst. (pl.) v. **ștrudel.**

ȘTRÚGLI subst. v. **ștrudel.**

ȘTRUJÁN s. m. v. **strujan.**

ȘTRUL s. n. v. **ștrudel.**

ȘTRÚLĂ s. f. (Prin Transilv. ; depreciativ) Femeie zvăpăiată, ușuratică. Cf. REV. CRIT. III, 170, MAT. DIALECT. I, 288.
— Pl. : *ștrule.*
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Strudel [kopf].

ȘTRULIBÁTIC, -Ă adj. v. **sturluibatic.**

ȘTRULUBÁTIC, -Ă adj. v. **sturluibatic.**

ȘTRUNF s. m. v. **ștrimf.**

ȘTRUȚ s. m. v. **struț.**

ȘTUBÉCI s. n. v. **știubeci.**

ȘTUBÉI s. n. v. **știubei[1].**

ȘTUBÉTE s. n. v. **știubeci.**

ȘTUBÉȚ s. n. v. **știubeci.**

ȘTUBÉU s. n. **1.** (Prin Munt.) Stup primitiv, făcut dintr-un trunchi de copac scorburos sau scobit. Cf. H IV 85. **2.** (Munt.) Fîntînă cu izvorul la mică adîncime, care are ca ghizd un trunchi de copac scorburos sau scobit. Cf. H XI 324. *Brîncoveanu a făcut aici o fîntînă învelită, unde acum e un ștubeu și se cheamă Fîntîna Brîncoveanului.* RĂDULESCU-CODIN, L. 97, cf. 130, ALR I 793/186. **3.** (Regional) Groapă adîncă ; p. ext. rîpă, văgăună (Pitești). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl. : *ștubeie.* — Și : **știubéu** (VÎRCOL, V. 100, UDRESCU, GL.), **uștiubéu** (UDRESCU, GL.) s. n.
— Cf. știubei[1].

ȘTUBÍCĂ s. f. (Regional) Lădiță în care se țin uneltele întrebuințate la ascuțitul coasei (Crișcior—Brad). PAȘCA, GL.
— Pl. : *ștubici.*
— Cf. știob[1], știubei[1].

ŞTUC[1] s. n. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Bucată, fragment; porţiune; parte dintr-un întreg considerată ca o unitate. *Berbeacele taie bucate şi-i spală maţele şi picioarele şi le pune pre ştiuci.* PO 276/22. *Un corb într-un copaci... ţinea în gură un ştiuc de caş.* FL. D. (1680), 26r/10. *Un ştuc parhet, 1 ştuc poşachiu* (a. 1741). IORGA, S. D. XII, 45. *4 şticuri alb[astr]u deşchis* (a. 1766). FURNICĂ, D. C. 26. *M-au lăsat să-m poci căştiga un ştuc de pită* (a. 1788). IORGA, S. D. XII, 112, cf. MOLNAR, D. 45, KLEIN, D. 425, LB. *100 ştucuri de pînză de cîte 50 coţi.* NICHIFOR, P. 131/11, cf. POLIZU, LM. *[Furtuna] au aruncat corabia cu aşa repeziciune în stîncile de pre margine, cît s-au făcut o mie de ştucuri.* BĂRAC, ap. TDRG, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Un ştiuc de pămînt uscat.* JAHRESBER. X, 213, cf. CADE, BUL. FIL. III, 88, SCRIBAN, D., CV 1950, nr. 3, 31, L. ROM. 1959, nr. 5, 88. *A luat un ştiuc dă pămînt şi l-a sucit, l-a-nvîrtit ş-a dat oala gata.* GRAIUL, I, 180. *Taie-mi un ştiuc de pită.* BREBENEL, GR. P. *Măi e un ştiuc deci-n-colo.* VÎRCOL, V. 100. *Stucuri de lemn.* CHEST. V 54/29, cf. VIII 19/3, 4. [Un copac] *îl tai ştucuri să-l poci duce acasă.* ALR I 984/140, cf. ib. 1 814/776, LEXIC REG. 94, II, 54. ✦ (Prin Transilv.; în forma *ştiuc*) Lot, parcelă (într-un teren comasat). *Azi am fost la ştiuc, de-am sămănat măzăriche.* BREBENEL, GR. P.

2. (Învechit, mai ales în Transilv.) Exemplar. *1 ştuh porţelan-tuhel* (a. 1766). IORGA, S. D. XII, 81. *14 taleri care i-au purtat la gît... i-am cinstit ei sorii meale 4 ştucuri* (a. 1778). id. ib. 99. *Pentru taleri 1 985 ştucuri i-am primit* (a. 1786). FURNICĂ, D. C. 138. *Văz că-mi mai trimeţi şticuri caragroşi 1 517 din socoteala zeraglicul[ui]* (a. 1800). id. I. C. 192. *Într-un ştuc două lemne.* ALR I 987/186. ✦ (Prin nord-vestul Transilv.; la pl.; în forma *sticuri*) Rînduri, reprize. Cf. ARH. FOLK. VI, 299. *La bărbaţi, cînd încep „a clopoti", se trag clopotele „în trii sticuri", la „borese" în două „sticuri", iar la prunci numai o dată.* ib. 174.

3. (Germanism învechit, prin Transilv.) Piesă de teatru. *Făcu el* [Euripide] *75 de ştucuri* (*bucăţi*). NICOLAU, P. 90/1. *A doao zidire este un teatru... în care pot să joace ştucuri, adecă comedii.* SP I, 45/11. ✦ Pasaj dintr-o operă literară. *Alţii zic că Iliade din ştucuri a mai multora poeţi ar fi alcătuită.* NICOLAU, P. 14/23.

— Pl.: *ştucuri* şi (m.) *ştuci* (ALR I 1 814/776). — Şi: (învechit) **ştuh** s. n., **ştiúcă** s. f., (regional) **ştiuc** (pl. şi, m., *ştiuci* LEXIC REG. 94, II, 54), **ştic, stuc, stiuc** (BREBENEL, GR. P.), **stic** s. n.

— Din germ. **Stück**.

ŞTUC[2] s. n. v. **stuc**.

ŞTUCÁT, -Ă adj. v. **stucat**.

ŞTUCATÓR s. m. v. **stucator**.

ŞTUCATÚRĂ s. f. v. **stucatură**.

ŞTÚCĂ s. f. v. **ştiucă[1]**.

ŞTUCŞÓR s. n. (Învechit, prin Transilv.) Diminutiv al lui ş t u c[1] **(1)**; (învechit, prin Transilv.) ştuculeţ. *Am lăsat Neagăi un stucşor de ocină* (a. 1702). JAHRESBER. X, 213, cf. TDRG 1521.
— Pl.: ? — Şi: **stucşór** s. n.
— **Ştuc[1]** + suf. *-şor*.

ŞTUCULÉŢ s. n. (Învechit, prin Transilv.) Ştucşor. Cf. JAHRESBER. X, 213, TDRG 1521.
— Pl.: ?
— **Ştuc[1]** + suf. *-uleţ*.

ŞTUCULÍŢĂ s. f. v. **ştiuculiţă**.

ŞTUCURÉLE s. n. pl. (Învechit, prin Transilv.) Diminutiv al lui ş t u c u r i. V. ş t u c[1] **(1)**. *Ştucurele de pînză* (a. 1752). IORGA, S. D. XII, 63.
— **Ştucuri** (pl. lui *ştuc[1]*) + suf. *-el*.

ŞTÚDELIŢĂ s. f. v. **studeniţă**.

ŞTUDÉNT, -Ă s. m. şi f. v. **student**.

ŞTUDIRUÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Învechit, în Transilv.) A învăţa, a studia. Cf. ŢICHINDEAL, A. M. 46/21. *Să nu ştudiruiască mult.* DIETET. 108/18, cf. L. ROM. 1965, 375.

2. I n t r a n z. (Prin Bucov.; în forma *ştudurui*) A se gîndi, a reflecta, a chibzui. Cf. LEXIC REG. 110.
— Prez. ind.: *ştudiruiesc*. — Şi: (regional) **ştudurui** vb. IV LEXIC REG. 110.
— Din germ. **studieren**.

ŞTUDURUÍ vb. IV v. **ştudirui**.

ŞTÚFĂ s. f. (Transilv.) (Bucată de) rocă auriferă. Cf. LB, ISER, POLIZU, BARCIANU. *Ei au ajuns în fund de tot, pe burta minei, şi încep să caute stufele de aur.* BOGZA, T. 95, cf. 96, JAHRESBER. X, 206, DR. IV, 1 557, VICIU, GL.
— Pl.: *ştufe*. — Şi: **ştiúfă** (DR. IV, 1557), **stúfă** s. f.
— Din germ. **Stufe**.

ŞTUFULÍ vb. IV v. **ştopoli**.

ŞTUH s. n. v. **ştuc[1]**.

ŞTUI s. m. v. **ştioi**.

ŞTULĂU s. m. (Regional) Partea lemnoasă a fructului de porumb; cocean. V. ş t i u l e t e **(3)** (Fîntîna—Rupea). Cf. ALR I 903/164.
— Pl.: *ştulăi*.
— Cf. ş t i u l e t e, s t i u l e u.

ŞTULBÉU s. n. (Prin Olt.) Prăjină lungă, terminată la capăt cu o măciucă, pe care o folosesc pescarii pentru a stîrni peştele. Cf. ANTIPA, P. 100, 104.
— Pl.: ?
— Cf. ş t u l b i c, scr. s t u b.

ŞTULBÍC s. n. v. **ştiuldic**.

ŞTULBIÚC s. n. v. **ştiuldic**.

ŞTULDÍC s. n. v. **ştiuldic**.

ŞTULÉI subst. v. **ştiulei**.

ŞTULÉICI subst. (Regional) Varză neajunsă în stadiul de căpăţînă (Fundata—Zărneşti). Cf. ALR I 847/772.
— Pl.: ?
— Cf. ş t i u l e t e.

ŞTULÉTE s. m. v. **ştiulete**.

ŞTULÉU s. n. v. **ştiuleu**.

ŞTULF s. n. (Min.; prin Maram.) Coloană pneumatică pentru susţinerea perforatorului. Cf. LEXIC REG. 22.
— Pl.: *ştulfuri*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTULGHÍT, -Ă adj. v. **ştiulghit**.

ŞTUP subst. v. **ştiup[1]**.

ŞTÚPĂ s. f. sg. (Regional) Arpagic (Şieu Măgheruş—Bistriţa). MAT. DIALECT. I, 288.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş t u ţ[1].

ŞTUPULÍ vb. IV v. **ştopoli**.

ŞTUR adv. (Regional) „Încărcat" (Sîngeorz Băi—Năsăud). PAŞCA, GL.
— Etimologia necunoscută.

ŞTURLIGÁIE s. f. v. **şurligaie**.

ŞTURM s. n. (Mil.; învechit şi regional) Asalt, atac. Cf. CL 1969, 292, SCRIBAN, D., L. ROM. 1960, nr. 3,

80, GLOSAR REG. ◆ F i g. (Prin Bucov.) Scandal. LEXIC REG. 110.

— Pl. : *şturmuri.*

— Din germ. **Sturm.** Cf. ucr. ш т у р м, rus. ш т у р м.

ŞTURŢ[1] s. n. (Min. ; Transilv.) Loc unde se depozitează minereul care urmează să fie prelucrat sau deşeurile ; p. e x t. materialul depozitat în acest loc. V. h a l d ă. Cf. JAHRESBER. X, 211, DR. III, 709. *Sus la ştiurţ este o gură şi intru ca o pasare.* DAVIDOGLU, M. 79, cf. CL 1957, 198, DP, DM, VICIU, GL., FRÎNCU-CANDREA, M. 43, com. din CRIŞCIOR-BRAD, PAŞCA, GL., LEXIC REG. 22.

— Pl. : *şturţuri.* — Şi : **ştiurţ** s. n.

— Din germ. **Sturz**[platz].

ŞTURŢ[2] s. n. Semifabricat plat care reprezintă un stadiu intermediar între placa-semifabricat şi tabla subţire. Cf. LTR[2], DER.

— Pl. : *şturţuri.*

— Din germ. **Stürze.**

ŞTURUÍ vb. IV. (Prin Bucov.) **1.** I n t r a n z. A lucra excesiv. Cf. LEXIC REG. 110.

2. T r a n z. „A strînge în cleşte". LEXIC REG. 110.

— Prez. ind. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞTUŢ[1] s. n. **1.** (Prin Transilv. şi Maram.) Carabină. *Două ştuţuri era în rădvanul prinţului Gavriil Batori, cînd l-au împuşcat... ci şerbul lui au fost stricat prin ucigători de au legat ştuţurile.* ŞINCAI, HR. II, 331/21, cf. ALR I 1 113/348.

2. (Tehn.) Bucată scurtă de ţeavă, care face legătura între un recipient şi o conductă ; tubulură. Cf. LTR[2], DP, DM.

— Pl. : *ştuţuri.* — Şi : **ştiuţ** s. n. ALR I 1 113/348.

— Din germ. **Stutzen.** — Pentru sensul **1**, cf. şi germ. S t u t z[rohr, -büchse].

ŞTUŢ[2] s. n. (Regional) Fiecare dintre cele două curele groase care leagă pieptarul hamului de orcic (Ostra - Gura Humorului). Cf. A VI 3, GLOSAR REG.

— Pl. : *ştuţuri.* — Şi : **ştuţun** (accentul necunoscut) subst. A VI 3.

— Cf. ş t i ţ.

ŞTUŢ[3] s. n. (Regional) Ciot de copac (Cîrlibaba — Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : *ştuţuri.*

— Din germ. **Stutz.**

ŞTUŢ[4] subst. sg. (Regional) Arpagic (Şieu Măgheruş - Bistriţa). Cf. MAT. DIALECT. I, 288.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t u p ă.

ŞTUŢÍ vb. IV v. **ştuţui.**

ŞTUŢUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Regional ; în forma *ştuţîi*) A tunde (Berzasca — Moldova Nouă). Cf. ALR I 60/5.

2. (În industria pielăriei) A îndepărta partea de deşeu a pieii cu ajutorul foarfecelor sau al cuţitelor. M. D. ENC.

— Prez. ind. : *ştuţuiesc.* — Şi : (regional) **ştuţî** (prez. ind. *ştuţîi* ALR I 60/5) vb. IV. ib.

— Din germ. **stutzen.**

ŞTUŢUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acţiunea de a ş t u ţ u i (**2**) şi rezultatul ei. Cf. LTR[2], DP, M. D. ENC. 919.

— Pl. : *ştuţuiri.*

V. **ştuţui.**

ŞTUŢUN subst. v. **ştuţ[2].**

ŞU interj., subst. (De obicei repetat) **I.** Interj. **1.** Cuvînt care redă zgomotul produs de mişcarea frunzelor, de curgerea apei etc. Cf. SCRIBAN, D. 1291, DL, DM, SCL 1960, 786, 792.

2. Cuvînt care redă zgomotul făcut cînd se vorbeşte în şoaptă. Cf. TDRG. *Pe cuptor, ne aciuăm printre nişte ţolinci. Hm! Cînd îmi aduc aminte... Acolo, şu-şu-şu, şu-şu-şu, am început a spune la năzbîtii, ca băieţii.* SADOVEANU, O. I, 597, cf. DL, DM, SCL 1960, 786, 791.

3. (Rar) Cuvînt care redă strigătul caracteristic al bufniţelor. Cf. RESMERIŢĂ, D. 812, ŞĂINEANU, D. U.

II. Interj. **1.** Cuvînt cu care se adoarme sau se linişteşte un copil mic. Cf. RESMERIŢĂ, D. 812, SCL 1960, 791. *Taci cu mama; şu, şu, şu!* UDRESCU, GL.

2. (Regional ; pronunţat adesea cu „u" prelungit) Strigăt cu care se alungă raţele sau găinile. Cf. ALR II 5 737/723, 886, ALR SN II h 366.

III. Subst. Numele unui dans popular ; melodie după care se execută acest dans. Cf. JIPESCU, O. 52, DDRF, PAMFILE, J. II, 415, ŞĂINEANU, D. U.

— Onomatopee.

ŞUÁI subst. v. **şuvoi[1].**

ŞUǍI s. n. v. **şuvoi[1].**

ŞUB s. n. v. **şupă[2].**

ŞÚBA[1] interj. (Mold. şi prin Bucov.) Termen folosit de muncitorii forestieri, prin care se dă comanda ca butucul să fie tîrît cu ajutorul ţapinelor ; (regional) şiba[1]. Cf. ARVINTE, TERM. 89, 168.

— Din germ. **schubbe** (imper. al lui *schubben* „a împinge").

ŞUBÁ[2] vb. I. T r a n z. (Regional ; complementul indică butuci) A tîrî cu ajutorul ţapinelor ; (regional) şiba[2] (Buhalniţa — Piatra Neamţ). Cf. ARVINTE, TERM. 89.

— Prez. ind. : *şubez.*

Cf. ş u b a[1].

ŞUBÁC s. n. v. **şabac.**

ŞUBÁR[1] s. m. **1.** (Regional) Croitor care confecţionează haine din pănură (Ineu — Arad). Cf. ALR II/64.

2. (Prin Ban. şi sud-vestul Transilv.) Piuar. Cf. ALR I 1 729/40, 85.

— Pl. : *şubari.*

— **Şubă[1]** + suf. *-ar.*

ŞUBÁR[2] s. m. v. **şaibar.**

ŞUBÁRE subst. v. **şugar.**

ŞÚBĂ[1] s. f. **1.** Haină lungă şi largă (de postav gros), de obicei cu guler mare şi căptuşită cu blană, care este purtată peste îmbrăcămintea obişnuită, mai ales de bărbaţi. V. b u n d ă, b u r c ă, d u l a m ă, z e g h e, s u m a n, g h e b ă. *Cocoanele îmbrăcate în zăvelci şi cu şube româneşti* (a. 1802). IORGA, S. D. VIII, 118, cf. POLIZU. *Provinţialul îmblă încoloşmănat într-o grozavă şubă de urs.* NEGRUZZI, S. I, 237. *Straile ce fac abagiii sînt tuzluci, nadragi, mintene scurte pînă la brîu, epindjele [mantale], şube [haine].* I. IONESCU, M. 697, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 394. *Stăpînul... făcuse felurite şubi şi aşternuturi de picioare din blănile lor.* GANE, N. III, 133, cf. DDRF. *Şuba se poartă de regulă pe umeri, îmbăierată la grumazi şi numai arareori se îmbracă pe mîneci.* MOLDOVAN, Ţ. N. 60, cf. 59. *Şuba sau căbăniţa este din pănură de lînă albă sau vînătă şi e aşa de lungă, că ajunge pînă la glezne.* LIUBA-IANA, M. 19, cf. BARCIANU. *El, cu o şubă pînă în pămînt, peste care era încins cu cureaua de la revolver, urcă scările.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 7, cf. 106. *Arendaşul se învăluise într-o şubă groasă, iar pe picioare îşi aşezase o pătură.* SANDU-ALDEA, D. N. [illegible], cf. ALEXI, W., TDRG. *Peste [illegible] îmbracă o [illegible] din grumazi pînă în pămînt, care o numesc şubă femeiască. La grumazi este făcută ca vesta domnilor, iar de la brîu în jos este încheiată. Cele mai avute poartă*

un cojoc peste șubă. PAMFILE, I. C. 369, cf. 357. *O matahală cît o turlă de biserică, îmbrăcată într-o șubă de șop și cu căciula țuguiată, de astrahan, intră.* CONV. LIT. XLV, 603. *Se observă o tendință mai pronunțată pentru portul național: „șube vînăte" înlocuind „căputul" de postav.* MOLIN, R. B. 418, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DR. VII,[1] 209. *Judecătorul meu ... s-a înfășurat în șubă-i, cu precauțiune.* GALACTION, O. 104. *Lepădă galoșii la ușă,... pături tacticos șuba.* BRĂESCU, A. 31. *O șubă scumpă, cu guler lat, strînsă peste pîntece în curea cu paftale de argint.* SADOVEANU, O. X, 252, cf. XI, 351, XIII, 916, BUL. FIL. V, 35, ROSETTI, L. R. III, 92, SCRIBAN, D. *Vizitiul, în picioare, cu o șubă pe el, slăbi puțin hățurile.* CAMIL PETRESCU, O. I, 488. *Își deschisese șuba din blană de berbec și marginile acesteia îi atîrnau pe de lături, pînă în podea.* V. ROM. iulie 1954, 167. *Dă-ți jos șuba și gustă un rachiu de coarne.* BENIUC, M. C. I, 345, cf. id. V. A. I, 137. *Uite-l cu cucă și șubă dublată cu samur.* DEMETRIUS, A. 28, cf. 218. *Formidabil! țipă un învățător tînăr, blond, pe umeri cu o șubă țărănească, de oaie.* T. POPOVICI, SE. 81, cf. SCL 1958, 239, H II 81, 118, 132, III 16, V 129, VI 22, XI 7, XIV 187, XVIII 35, 60, 262. *De ciudă și de amar, Ți-ai zvîrlit cătrința-n jar, Iar șuba și cizmele Und' se culcă cînele.* HODOȘ, C. 84, cf. id. P. P. 121, ȘEZ. VII, 183, I. CR. II, 19. *Feciorul de-mpărat o luat degrabă șuba lui ș-o pus-o pe lup.* VASILIU, P. L. 116, cf. GR. BĂN. 195, com. din STRAJA RĂDĂUȚI. *Cine trece pă măgură? Costăndin cu șuba sură.* DENSUSIANU, Ț. H. 199, cf. 335. *Îmi luai șuba și cavalul Și trecui, la puica, dealul.* CIAUȘANU, V. 31, cf. ALR II 3 273, 3 330, 3 331, 3 332, 3 333, 3 352, ALR SN IV h 1 185. *Și aici cît îl ținea? Șapte ani și jumătate, Pîn' se rupse șuba-n spate.* BALADE, II, 13. *Găsii șuba, Luai fuga Prin urzici, Plin de beșici.* FOLC. TRANSILV. I, 60. *Vara la drum să iei șubă, iarna să iei merinde,* se spune cuiva ca un îndemn la prevedere. Cf. ZANNE, P. I, 160. *E mai aproape chimeșa decît șuba* (= interesele personale sau ale rudelor apropiate sînt mai presus de ale străinilor). Cf. id. ib. III, 105. *Își întoarce șuba după cum suflă vîntul,* se spune despre un om influențabil, a cărui atitudine se schimbă după împrejurări. Cf. id. ib. 388. ◇ F i g. *Carpați pleșuvi, cu șube de zăpadă.* BENIUC, S. 54. ✦ (Prin sud-vestul Transilv. ; în sintagma) *Șubă înfundată* = haină lungă de dimie, fără tăietură în față, care se îmbracă trecînd-o peste cap. Cf. DER, ALR II 3 333/833. ✦ (Regional ; la pl.) Haine groase de iarnă (Dăbica—Gherla). Cf. ȘEZ. VII, 183. *L-apucă iarna cu slabe șube.* ib. ✦ (Prin Transilv.) Palton scurt confecționat din postav. Cf. BUGNARIU, N.

2. (Ban. și prin vestul Transilv.) Pănură **(1).** Cf. SCRIBAN, D., H XVIII 278. *Să pun motkili pintru șube, pintru șuariș.* ALRT II, 28, cf. 323, ALR I 2 153/30, 40, 45, 63, 69, 75, 77, 79, 85, 87, ALR SN II h 496, h 497.

— Pl. : *șube* și (regional) *șubi.*

— Din scr. **šuba**, magh. **suba**, ucr. **шуба**.

ȘÚBĂ² s. f. v. **șibă**.

ȘÚBĂR¹ s. n. v. **șuber**.

ȘÚBĂR² s. n. v. **șubler**.

ȘUBÉICĂ s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Șubă¹ **(1)** scurtă (purtată de femei). Cf. CIHAC, II, 394, DDRF, TDRG, PASCU, S. 238, DR. I, 295, CADE. *Cîte fete cu pieptare, Toate-s strîmbe de spinare... Dar mîndra cu șubeica E oablă ca secerea.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 430, cf. VICIU, GL.

— Pl. : *șubeici* și *șubeice* (TDRG). — Și : **jubéică** s. f. DR. I, 295, VICIU, GL.

— Din ucr. **шубейка**.

ȘÚBER s. n. **1.** (Tehn.) Dispozitiv cu care se reglează închiderea sau deschiderea unui orificiu de trecere pentru lichide sau gaze ; sertar, registru, ventil. Cf. MDT, LTR², FD I, 175, GLOSAR REG.

2. (Min.) Dispozitiv în formă de pîlnie, prevăzut cu un organ de reglare, montat la capătul inferior al unui rostogol, prin care alunecă materialul ce se încarcă în vagonete. Cf. LTR², FD I, 175. ✦ (Prin sud-vestul Transilv. ; în forma *șubăr*) Gura rostogolului. Cf. FD I, 175. ✦ (Prin sud-vestul Transilv. ; în forma *șubăr*) Despărțitură în suitoare, în formă de jgheab, prin care se scurge rambleul sau cărbunele. Cf. FD I, 175.

3. (Regional) Zăvor (Cîlnic—Sebeș). Cf. A II 12.

4. (Regional) Stavilă la moară (Merești—Odorhei). ALR I 1 843/159.

5. (Prin Bucov. și Mold.) Horn. Cf. CV 1952, nr. 5, 41, com. din IAȘI.

6. (Regional ; în forma *șubăr*) Concasor (Crișcior—Brad). Cf. PAȘCA, GL., FD I, 175.

— Pl. : ? — Și : **șúbăr** (MDT, FD I, 175, A II 12), **șúgur** (GLOSAR REG.), **șíbăr** (CV 1952, nr. 5, 41, A II 12) s. n.

— Din germ. **Schieber**.

ȘUBÉT subst. v. **ciubet**.

ȘUBÍȚĂ¹ s. f. (Regional) Șubuliță. Cf. CIHAC, II, 394, DM. *De-aș avea și io nevastă, N-aș umbla pe la fereastră, Cu șubița sufulcată, Și cu inima gătată.* HODOȘ, C. 91.

— Pl. : *șubițe.*

— **Șubă¹** + suf. *-iță.*

ȘUBÍȚĂ² s. f. v. **șuviță**.

ȘÚBLER s. n. (Tehn.) Instrument de măsurat lungimi sau grosimi mici, compus dintr-o riglă gradată, cu două brațe, între care se prinde piesa care trebuie măsurată. V. c a l i b r u. Cf. IOANOVICI, TEHN. 200. *Una din cele mai des întrebuințate scule din atelier este șublerul.* ORBONAȘ, MEC. 73. *Instrumentul este construit dintr-un șubler obișnuit, la care se adaogă piesa T, construind astfel o riglă de calcul și un raportor.* ENC. TEHN. I, 89. *Șublerul... funcționează pe principiul vernierului.* CIȘMAN, FIZ. I, 21, cf. LTR², FD I, 175.

— Pl. : *șublere.* — Și : (regional) **șúbăr** s. n. FD I, 175.

— Din germ. **Schublehre**.

ȘUBRÁV, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Șubred **(1).** Cf. RĂDULESCU-CODIN. *E cam șubrav unchiașul, nu s-a dat jos din pat.* UDRESCU, GL. ✦ Indispus. Cf. UDRESCU, GL. *Sînt cam șubrav astăzi, nu mi-s porcii acasă.* id. ib.

— Pl. : *șubravi, -e.*

— Cf. ș u b r e d.

ȘUBRĂVÍ vb. IV. T r a n z. și r e f l. (Prin nord-vestul Munt.) A (se) subrezi **(1).** Cf. UDRESCU, GL. *S-a șubrăvit mătușa, abia se tîrăște.* id. ib. *Mi s-a șubrăvit căruța, m-a mai lăsat.* id. ib.

— Prez. ind. : *șubrăvesc.*

— V. **șubrav**.

ȘUBRĂVÍT, -Ă adj. (Regional) Șubred **(1)** (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *L-am găsit pe unchiaș șubrăvit de tot, nici nu se mai dă jos din pat.* id. ib.

— Pl. : *șubrăviți, -te.*

— V. **șubrăvi**.

ȘÚBRED, -Ă adj., subst. **1.** Adj. (Despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Lipsit de vigoare, nerezistent la eforturi, predispus la îmbolnăvire, f i r a v, p l ă p î n d, d e b i l ; (despre obiecte, construcții etc.) lipsit de rezistență, de soliditate, de trăinicie ; care este gata să se prăbușească ; fragil, șubrezit, (regional) șubrav, șubrăvit, șubru **(1)**, șoiog **(2)**. *Să-l iai cu blîndeațe, pănă să va deprinde, că e copil cam șubrid* (a. 1750). IORGA, S. D. XII, 56. *Sînt tot șubred și crez c-oi pleca la băi.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 591,

cf. POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 395, LM. *Cine să hărăneşte bine, judică malur,... nu e bolnăghicios, şubred şi secăţiv.* JIPESCU, O. 66. *În bîlciuri se ridică barace şubrede.* CARAGIALE, O. III, 97, cf. II, 68, IV, 286. *Pumnii ei încleştaţi şi ochii plini de lumini vinete zguduiau... şubreda fiinţă a d-lui Moroi.* DELAVRANCEA, S. 112, cf. id. H.T. 218, MACEDONSKI, O. I, 52, 72, DDRF. *Nestabilitatea locuitorilor a avut drept consecinţă construirea de locuinţe şubrede.* CRĂINICEANU, IG. 39. *Ce slab e coperişul, ce şubredă cocioabă.* COŞBUC, P. II, 190, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ANGHEL, PR. 123, TDRG, PASCU, S. 65. *Zdrobiţi îmi sînt genunchii şubrezi şi-atît de obosiţi Că nu-mi mai poartă trupul.* PETICĂ, O. 190, cf. 219. *Vîntul nu înceta... de a zgudui ... şubredul nostru adăpost.* HOGAŞ, DR. I, 61, cf. II, 195. *Rezemat de şubredul parmaclîc, el îşi aţintea privirea asupra albei scînteieri a luceafărului răsărind.* M. I. CARAGIALE, C. 35, cf. ŞĂINEANU, D.U., CADE. *Ştiu bine că nu voi avea tăria să vîr sabia mea şubredă în nimeni.* CAMIL PETRESCU, U.N. 278, cf. id. O. I, 363. *Un balconaş mic, şubred.* BRĂESCU, A. 133. *Stăteam tăcut şi trudit pe banca şubredă.* SADOVEANU, O. IV, 185, cf. X, 524. *Masa şubredă de lemn.* BART, E. 31, cf. SCRIBAN, D., DR. XI, 228, 229. *Trec citeodată prin sat... căruţe şubrede, mărunte.* STANCU, D. 316. *Adesea pentr-un şubred muribund E mai uşoară boala decît leacul.* V. ROM. octombrie 1954, 160. *Ferma-i departe? întrebă Filip, coborînd stîngaci în luntrea şubredă.* GALAN, B. I, 46. *Un vînt de sfîrşit de octombrie... cutremura la răstimpuri cercevelele şubrede.* VINEA, L. I, 224. *Poetul nu pleca din marele salon al casei, şubred cum era şi spăimîntat de umezeală şi de frig.* DEMETRIUS, A. 196, cf. BUGNARIU, N. *Omu este făcut din pămînt, d-aia e aşa dă ticălos şi şubred.* ŞEZ. III, 28. *Grinda s-a rupt, hiind şubredă.* GRAIUL, I, 254, cf. SCL 1950, 185, CHEST. II 16/29, ALR II I h 82. ◇ (Prin extensiune) *L-au biruit necazurile: cinci copii morţi, cinci vii şi boala nevesti-si şi sănătatea lui şubredă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 70. *Ciubotarul era un om sărac şi cu sănătatea cam şubredă.* SADOVEANU, O. V, 289. *Toată iarna avusesem sănătatea şubredă, dar nu bolisem greu.* STANCU, D. 312. ✦ F i g. (Despre realizări, manifestări ale oamenilor) Care nu rezistă unei analize mai serioase, unei critici mai severe. *A scris multe poezii frumoase ca sentiment, cam şubrede ca formă.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 487. *Punctul de vedere de la care pleacă d. Last e prea şubred.* GHEREA, ST.CR. II, 263. *Dacă ediţia aceasta este şubredă, se zguduie încrederea în întreaga operă.* BUL. COM. IST. II, 105.

2. Adj. P. e x t. Precar; nesigur **(1)**. *E atît de şubredă pacea... !* CARAGIALE, O. IV, 71. *Aduse vorba... despre situaţia guvernului pe care el o socotea şubredă.* REBREANU, R. I, 41. *Ştii cum sînt dragostele în această viaţă; cît sînt de şubrede şi de înşelătoare.* SADOVEANU, O. XIII, 782. *Totul e şubred în viaţă.* CĂLINESCU, S. 357. *Aceste protocoale şi documente am vrut să le aduc... căci pentru asta am venit, nu ca să-mi scap o viaţă şubredă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 654. *Ediţia specială anunţa căderea şubredului guvern.* STANCU, R. A. II, 286. *Întîmplările şi ispitele l-au împins adesea să întărească aceste alianţe cam şubrede.* VINEA, L. I, 97.

3. Subst. art. (Regional) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Pietroşiţa—Pucioasa). Cf. H IV 159.

— Pl.: *şubrezi, -de.* — Şi: (învechit) **şúbrid, -ă,** (regional) **júbred, -ă** (BUGNARIU, N.) adj.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. XI, 228, 229. Cf. ş u b r a v, ş u b r u.

ŞUBREZEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Sfîrşeală, slăbiciune. Cf. UDRESCU, GL. *Mi-a cuprins corpul o şubrezeală (de) parcă aş fi bătut în pio.* id. ib.

— Pl.: *şubrezeli.*

— **Şubrezi** + suf. *-eală.*

ŞUBREZÉNIE s. f. **1.** Starea a ceea ce este şubred **(1)**: slăbiciune, debilitate; lipsă de rezistenţă, de soliditate, de trăinicie. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DR. I, 228. *Explicaţia adevărată... era şubrezenia lor datorită nemîncării şi straielor subţiri.* PAS, Z. III, 256. *În toată încăperea nu se afla decît un singur scaun... a cărui şubrezenie Mustea o constată, sprijinindu-se doar de el.* BENIUC, M. C. I, 309. ✦ (Concretizat) Construcţie şubredă **(1)**; element de construcţie şubred. *Mai merge o vreme şi cu şubreziniile, pînă ce-o mai pieri cineva.* SADOVEANU, O. XVII, 337, cf. DM. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *E vorba să se facă un pod ca lumea. Cu şubreziniile astea de lemne încrucişate, te pomeneşti iarăşi despărţit de oraş, la viituri mari.* SADOVEANU, O. XVII, 337.

2. P. e x t. Precaritate; nesiguranţă **(1)**. *Cazuri întîmplate chiar atunci... dovedeau şubrezenia garanţiei inamovibilităţii.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 180. *Se vorbea din nou... de şubrezenia noilor orînduieli.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 52.

— Pl.: *şubrezenii.*

— **Şubred** + suf. *-enie.*

ŞUBREZÍ vb. IV. **1.** T r a n z. şi r e f l. A face să devină sau a deveni şubred **(1)**, a face să-şi piardă sau a-şi pierde forţa fizică, rezistenţa, a s l ă b i; a face să-şi piardă sau a-şi pierde soliditatea, trăinicia; r e f l. a fi gata să se prăbuşească; (regional) a (se) şubrăvi. *Boala îl şubrezise.* SCRIBAN, D., cf. DR. XI, 228. *Amîndoi, şubreziţi şi ei de vremea asta nimicitoare, stau lîngă el.* CAMIL PETRESCU, O. III, 492, cf. DM. ◇ (Prin extensiune) *Sănătatea ei se şubrezise.* CAMIL PETRESCU, O. II, 689.

2. T r a n z. P. e x t. A face să devină precar, nesigur **(1)**. *Cele şase mari războaie purtate de Rusia împotriva turcilor... au şubrezit treptat stăpînirea otomană.* LUPTA DE CLASĂ, 1954, nr. 1, 86. *Sentimentele umanitare ale poetului... şubrezesc concepţia acelora care ţineau să prezinte pe Eminescu drept un pesimist fără leac.* BENIUC, P. 29.

— Prez. ind.: *şubrezesc.*

— V. **şubred.**

ŞUBREZÍRE s. f. Faptul de a (se) ş u b r e z i. Cf. ş u b r e z i **(1)**. Cf. DM.

— Pl.: *şubreziri.*

— V. **şubrezi.**

ŞUBREZÍT, -Ă adj. Şubred **(1)**. *Împăratul se opri... Lîngă-un rîu secătuit Cu podeţul şubrezit.* V. ROM. septembrie 1954, 65, cf. DL, DM.

— Pl.: *şubreziţi, -te.*

— V. **şubrezi.**

ŞÚBRID, -Ă adj. v. **şubred.**

ŞÚBRU, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Şubred **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. P. e x t. Şubred **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Şubră-i viaţa omului, ca şi fala codrului.* id. ib.

— Pl.: *şubri, -e.*

— Cf. ş u b r e d, ş u b r a v.

ŞUBUÍ vb. IV. (Regional) **1.** T r a n z. (Complementul indică buşteni) A tîrî cu ajutorul ţapinelor (Vişeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 89.

2. R e f l. u n i p e r s. (Despre căruţe) A aluneca cu roţile dinapoi într-o parte (Vicovu de Sus—Rădăuţi). GLOSAR REG. *Căruţa s-a şubuit.* ib.

— Prez. ind.: ?

— Cf. ş u b ă[1].

ŞUBULÍ vb. IV v. **şupuri**[1].

ŞUBULÍŢĂ s. f. Diminutiv al lui ş u b ă[1] **(1)**: (regional) şubiţă[1], şubuţă. Cf. TDRG, CADE, DM. *Avea Marcu-o sluguliţă... Îmbrăcată-ntr-o şubuliţă.* PĂSCULESCU, L.P. 267, cf. 380. *Vine neica prin grădină, Cu şubuliţa pe mînă.* CIAUŞANU, V. 53.

— Pl. : *şubuliţe.*
— **Şubă**[1] + suf. *-uliţă.*

ŞUBÚŢĂ s. f. (Regional) **1.** Şubuliţă. Cf. CADE.
2. Haină de dimie albă, lungă pînă la genunchi, care se poartă peste îmbrăcămintea obişnuită (Brădisorul de Jos—Oraviţa). Cf. LIUBA-IANA, M. 11, 18, CADE.
— Pl. : *şubuţe.*
— **Şubă**[1] + suf. *-uţă.*

ŞUC[1] s. n. **1.** (Învechit şi regional) Unitate de măsură a lungimii egală cu a şasea parte dintr-un stînjen. V. p i c i o r. *Un stînjin e de 6 şuhuri.* ŞINCAI, Î. 46/5. *Rărimea lui trebuie să fie de trei, mai puţîn de doao şuhuri, adecă fieştecare tuleu trebuie să fie cu trei, mai puţîn cu doao şuhuri mai departe de ceealalţi.* ECONOMIA, 42/3, cf. 129/16, TOMICI, C. A. 37/8, 39/1, 172/7. *În mijlocul ceştii fabrici să află o odaie mare, de opt stînjeni şi 5 şuguri în lung şi latul de trei stînjeni şi 3 şuguri, dărăpănată şi dezvălită* (a. 1829). DOC. EC. 442. *Apa... ajunsă la o înălţime neauzită, mai de 30 şucuri.* GT (1838), 6[1]/59. *Punea alăturea cu dînsul încă şi un băţ de un şuc de lung şi ghimpos de măcieş.* MARIAN, Î. 84, cf. JAHRESBER. X, 213, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM. *De nouă şufi de lungă.* BIBICESCU, P. P. 330, cf. 471, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, L. COSTIN, GR. BĂN. 196, ALR II 6 109/284. ✦ (Prin Maram.) Măsură de lungime folosită de ţesătoare, egală cu distanţa obţinută prin alăturarea celor doi pumni, degetele mari fiind întinse, iar vîrfurile acestora apropiate. Cf. LEXIC REG. 15. ✦ (Regional; în forma *şut)* Măsură de lungime de aproximativ 15—16 cm (Libotin—Tîrgu Lăpuş). Cf. LEXIC REG. II, 113. ✦ (Regional) Măsură de lungime egală cu lungimea degetului mare. Com. din FRATA TURDA.
2. (Regional; în forma *şuh)* Compas folosit în zidărie (Şaru Dornei—Vatra Dornei). Cf. H XII 578.
3. (Regional; în forma *şuh)* Papuc[1] **(I)** (Ostra—Gura Humorului). LEXIC REG. II, 118.
4. (Regional) Întăritură care se face la malul unui rîu pentru a nu se surpa din cauza apei (Vîrfu Cîmpului—Dorohoi). Cf. CHEST. IV 41/383.
— Pl. : *şucuri* şi (m.) *şuci* (L. COSTIN, GR. BĂN. 196).
— Şi : **şuh, şug** s. n., **şuf, şut** (LEXIC REG. II, 113) s. m.
— Din germ. **Schuh.**

ŞUC[2] s. n. (Regional) Izbitură, îmbrîncitură (Gura Haitii—Vatra Dornei). ARVINTE, TERM. 170, cf 89.
— Pl. : *şucuri.*
— Cf. ş u b, ş u t[1].

ŞUC[3] s. n. v. **şoc**[2].

ŞUCADÁ adj. invar. (Turcism învechit, în Mold.) Grozav, straşnic. *Gîndit-ai, dragă, să le mărităm? — Hai, hai! Le-am găsit doi bărbaţi şucada.* ALECSANDRI, T. 420. *Serdăreasa are nişte ochi... şucada.* id. ib. 740, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, DR. I, 279, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.
— Din tc. **şukadar** „atît".

ŞUCÁR, -Ă adj., subst. (Argotic) **1.** Adj. (Despre oameni) Frumos; bun. Cf. BL II 113, 188, IV, 199, V, 225, BUL. FIL. IV, 136, GR. S. VII, 126, IORDAN, STIL. 373, CV 1949, nr. 6, 36. ✦ (În forma *şucăr)* Elegant. Cf. BUL. FIL. IV, 127.
2. Subst. Gălăgie, scandal, tapaj. *Mi-a făcut un şuhar de s-au strîns toate caiafele.* GR. S. VII, 126, cf. BL V, 225, IORDAN, STIL. 373.
3. S. m. (În forma *şucăr)* Hoţ. Cf. BUL. FIL. IV, 148, IORDAN, STIL. 373.
— Pl. : *şucari, -e.* — Şi : **şúcăr** (BUL. FIL. IV, 127, 136, 148, BL V, 225, IORDAN, STIL. 373, CV 1949, nr. 6, 36) adj., subst., **şuhár, şúhăr** (BL V, 225), **zúhăr** (ib.) subst.
— Din ţig. **šukar.** — Pentru sensul **3**, cf. şi germ. S c h a c h e r. Cf. IORDAN, STIL. 373.

ŞUCÁTĂ s. f. (Regional) Bucată mare (de carne, de pîine etc.). Cf. RĂDULESCU-CODIN, COMAN, GL., ALR SN IV h 1 067/362.
— Pl. : ? — Şi : **şocátă** s. f. RĂDULESCU-CODIN.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u c h i[1], ş o c o m e t e.

ŞUCÁTĂR s. n. v. **şicator.**

ŞÚCĂ s. f. v. **sucă.**

ŞÚCĂR adj., subst. v. **şucar.**

ŞUCĂREÁLĂ s. f. (Argotic) Faptul de a (s e) ş u c ă r i.
1. Cf. ş u c ă r i **(3).** Cf. GR. S. VII, 126, UDRESCU, GL.
2. Cf. ş u c ă r i **(4).** Cf. UDRESCU, GL. *Ce şucăreală e acolo la voi, mă; ce n-aveţi?* id. ib.
3. Cf. ş u c ă r i **(8).** Cf. GR. S. VII, 126.
— Pl. : *şucăreli.*
— **Şucări** + suf. *-eală.*

ŞUCĂRÍ vb. IV. (Argotic) **1.** R e f l. A se găti, a se ferchezui. Cf. BUL. FIL. IV, 136, IORDAN, STIL. 373.
2. R e f l. A se îngîmfa, a se fuduli; a lua o atitudine de superioritate. Cf. BUL. FIL. II, 207, BL IV, 199, GR. S. VII, 126, IORDAN, STIL. 373.
3. T r a n z. şi r e f l. A (se) supăra. Cf. BL II, 189, IV, 199, GR. S. VII, 126, IORDAN, STIL. 373, LEXIC REG. II, 32. *Mă mai şucări tu mult?* UDRESCU, GL.
4. R e f l. A se certa; a se hîrjoni. Cf. UDRESCU, GL. *S-au şucărit ei aşa; dar tot ei s-au împăcat.* id. ib.
5. T r a n z. A şterpeli **(2).** Cf. BUL. FIL. IV, 148, IORDAN, STIL. 373.
6. R e f l. A ieşi dintr-o situaţie încurcată, dificilă, neobişnuită; a se descurca. Cf. BL II, 188.
7. T r a n z. A observa **(3)**; a remarca. Cf. BL II, 188, IV, 199, BUL. FIL. IV, 148, IORDAN, STIL. 373.
8. R e f l. A prinde de veste; a auzi. Cf. BL II, 188. *Şase, Nae, că s-a şucărit fraierul!* GR. S. VII, 126, cf. IORDAN, STIL. 373.
9. T r a n z. A-şi aminti. Cf. BL II, 188, IORDAN, STIL. 373.
— Prez. ind. : *şucăresc* şi *şúcăr.* — Şi : **şuhărí** vb. IV. BUL. FIL. II, 207, BL IV, 199, V, 264.
— V. **şucar.**

ŞUCĂRÍT[1] s. n. (Argotic) **1.** Şucăreală **(1).** Cf. UDRESCU, GL.
2. Şucăreală **(2).** Cf. UDRESCU, GL.
— V. **şucări.**

ŞUCĂRÍT[2], **-Ă** adj. (Argotic; despre oameni) **1.** Elegant. Cf. BUL. FIL. IV, 127.
2. Supărat.
— Pl. : *şucăriţi, -te.*
— V. **şucări.**

ŞUCĂŢEÁ s. f. (Regional) Bucată mare de carne (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.
— Pl. : *şucăţele.*
— **Şucată** + suf. *-ea.*

ŞUCEÁLĂ s. f. v. **suceală.**

ŞUCHEÁ[1] vb. I. T r a n z. (Regional; complementul indică persoane) A zăpăci, a năuci **(1)** (Severineşti—Strehaia). Cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 36. *M-a şucheat la cap cu atîtea poveşti.* ib.
— Prez. ind. : *şuchez.*
— Derivat regresiv de la **şucheat.**

ŞUCHEÁ[2] vb. I. T r a n z. (Prin nord-vestul Munt.) A şterpeli **(2).** Cf. UDRESCU, GL.
— Prez. ind. : *şuchez.* — Şi : **şuchí** vb. IV UDRESCU, GL.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u t i[1].

ŞUCHEÁNĂ s. f. **1.** (Prin Bucov.) Vacă cu coarnele mici. Cf. DDRF, ŞEZ. III, 90.

2. (Regional) Epitet pentru o vită (nărăvaşă). Cf. SĂGHINESCU, V. 71, ŞEZ. XIX, 13. *Hăi la loc (la apă), şucheană!* CV 1949, nr. 8, 24. ◆ P. e x t. (Prin Mold.) Epitet pentru un om desucheat. Cf. SCRIBAN, D. *Stai, măi şucheană!* id. ib.

— Pl. : ?

— De la **şut**[9].

ŞUCHEÁT, -Ă adj. **1.** (Regional ; despre oameni) Desucheat. Cf. LB, ISER, CIHAC, II, 395, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DR I, 263, 264, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BUL. FIL. IX, 114, 128, SCRIBAN, D., DM, H XVII 181, com. din BANAT şi din FRATA–TURDA, din STRAJA—RĂDĂUŢI, din POIANA SIBIULUI—SEBEŞ, ALR II 4 231/928, LEXIC REG. II, 54, UDRESCU, GL. ◊ (Substantivat) *Cavalerii cu şucheta se învîrtea, văltuna.* C. STAMATI, P. 294. *O! bată-vă stelele, şucheaţilor! Aduceţi un topor încoace.* REV. CRIT. I, 234. *Cei şucheţi-şi găsesc mantaua.* SEVERIN, S. 150. (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Şucheta-ăla de bănăţean a tulit-o.* UDRESCU, GL. ◆ (Prin Mold. şi Bucov.) Aspru, răutăcios. Cf. ŞĂINEANU, D. U., ŞEZ. IX, 149.

2. (Prin Mold., în e x p r.) **A-şi face urechea şucheată** = a lăsa greul pe seama altcuiva. Cf. ZANNE, P. II, 468.

3. (Prin Bucov. ; şi substantivat) (Persoană) care ştie multe lucruri, care are o bună informaţie. Cf. ŞEZ. V, 126.

4. (Învechit, rar ; despre pluguri) Care are cormana fixă şi grindeiul puţin strîmb. Cf. ECONOMIA, 207.

— Pl. : *şucheaţi, -te.* — Şi : (regional) **şuchét, -ă** (accentuat şi *şúchet* UDRESCU, GL.), **ciucheát, -ă** (H XVII 181, com. din POIANA SIBIULUI—SEBEŞ) adj.

— Din magh. **süket.**

ŞUCHÉT, -Ă adj. v. **şucheat.**

ŞUCHEŢÉNIE s. f. (Prin Mold.) Excentricitate, extravaganţă, nebunie. SCRIBAN, D.

— Pl. : *şucheţenii.*

— **Şucheat** + suf. *-enie.*

ŞUCHEŢÍ vb. IV. R e f l. (Prin Mold.) A deveni şucheat **(1).** Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind. : *şucheţesc.*

— V. **şucheat.**

ŞUCHI[1] s. n. (Prin sud-vestul Munt.) Bucată mare (de pîine, de mămăligă etc.). Com. din TURNU-MĂGURELE. *A luat un şuichi de pîine şi-a plecat!* CV 1951, nr. 6, 30, cf. LEXIC REG. II, 71.

— Pl. : *şuchiuri.* — Şi : **şuichi** s. n.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş u c a t ă, ş o c o m e t e.

ŞUCHÍ[2] vb. IV v. **şuchea**[2].

ŞUCHI[3], **ŞÚCHE** adj. (Prin Mold. ; despre oameni) Deşucheat. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl. : *şuchi, şuche.*

— Cf. ş u c h e a t, magh. s ü k e t.

ŞUCHIRÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** A şterpeli **(2).** Cf. UDRESCU, GL.

2. (În e x p r.) **A o şuchiri** = a se eschiva, a se fofila ; a fugi. UDRESCU, GL. *A şuchirit-o, tîlharul!* id. ib.

— Prez. ind. : *şuchiresc.*

— Cf. ş u c h i[2].

ŞUCHIRÍT, -Ă adj. (Regional) Dispărut ; ascuns (Piteşti). UDRESCU, GL. *Cînd îl cauţi tot şuchirit, tot dus, tot lipsă. Unde?* id. ib.

— Pl. : *şuchiriţi, -te.*

— V. **şuchiri.**

ŞUCHIUMÁN s. n. (Prin sudul Munt.) Bucată mare (de pîine, de mămăligă etc.). Cf. LEXIC REG. II, 71.

— Pl. : *şuchiumane.*

— De la **şuchi**[1].

ŞUCÍ vb. IV v. **suci.**

ŞUDATOR s. m. v. **şedator.**

ŞUDEŞCĂ s. f. v. **şideşcă.**

ŞUDRĂU subst. (Regional) Unealtă de cizmărie cu care se răsuceşte aţa pentru încălţăminte (Lugoj). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189.

— Pl. : ?

— Din magh. **sodró.**

ŞUETÁR s. m. (Rar) **1.** (La unele jocuri de cărţi) Persoană care conduce jocul şi care ţine în rezervă o sumă de bani pentru a plăti, în caz de pierdere, sumele riscate de ceilalţi jucători ; bancher. Cf. IORDAN, L.R.A. 163.

2. Persoană căreia îi place să converseze, care participă la şuete **(2).** *Avînd darul de a istorisi cu patos şi vervă, îşi exagera însuşirile de şuetar ca să-şi epateze prietenul.* C. PETRESCU, ap. IORDAN, L.R.A. 163.

— Pronunţat : *şu-e-.* — Pl. : *şuetari.*

— **Şuetă** + suf. *-ar.*

ŞUÉTĂ s. f. **1.** (Rar ; la unele jocuri de cărţi ; construit de obicei cu verbul „a face") Sumă de bani pusă în joc de cel care conduce jocul ; bancă. Cf. IORDAN, L.R.A. 163. *A face şuetă de ecarté.* id. ib.

2. (Adesea construit cu verbele „a trage" sau „a da") Conversaţie uşoară, spirituală şi distractivă între prieteni. *Ne-a tras Jean o şuetă de nu mai puteam scăpa. Teribil pisălog!* C. PETRESCU, C. V. 63, cf. 64. *Lipsa lui prelungită de la „şueta" zilnică îi jignise.* VINEA, L. II, 203, cf. DN[2].

— Pronunţat : *şu-e-.* — Pl. : *şuete.*

— Etimologia necunoscută. Cf. SCL 1967, 341, L. ROM. 1971, 185.

ŞUF s. m. v. **şuc**[1].

ŞUFÁN s. n. **1.** (Regional) Fiecare dintre cei doi pari, ascuţiţi la un capăt, cu care se fixează cămana pe fundul apei în timpul scoaterii năvodului[2], pentru a împiedica ieşirea peştelui. *Năvodul se trage la mal şi se scoate fără şufane, ţinîndu-se coarda la pămînt numai cu piciorul.* ANTIPA, P. 62, cf. 470, SCRIBAN, D., LTR[2], DM.

2. (Prin nord-estul Munt. ; în forma *şifan*) Prăjină folosită de pescari pentru a conduce luntrea. Cf. DAMÉ, T. 126, ŞĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl. : *şufane.* — Şi : **şufánă** (DM) s. f., **şifán** (DAMÉ, T. 126, ANTIPA, P. 470, 791, 792, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.) s. n.

— Etimologia necunoscută.

ŞUFANÁR s. m. (Regional) Pescar care mînuieşte şufanul **(1).** *Împărţirea atribuţiunilor între „tovarăşi" se face... luîndu-se de bază capacitatea, vîrsta şi experienţa fiecăruia : unul e „vătaf", altul „ajutor",... doi „şufanari", doi „paraşi".* ANTIPA, P. 492, cf. 62, 792.

— Pl. : *şufanari.*

— **Şufan** + suf. *-ar.*

ŞUFÁNĂ s. f. v. **şufan.**

ŞUFÁR s. m. v. **şafar.**

ŞUFARCĂ s. f. v. **şuharcă.**

ŞUFÁRIU s. m. v. **şafar.**

ŞÚFĂ s. f. (Regional) Cablu de sîrmă. Com. din MOLDOVA.

— Pl. : *şufe.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUFĂNÍ vb. IV. T r a n z. (Prin sud-estul Munt.; cu sens neprecizat, probabil) A fixa camăna năvodului[2] pe fundul apei cu ajutorul şufanelor **(1)**. Cf. PAMFILE, DUŞM. 391. ◇ A b s o l. *Cînd vătaful şufănea, Nici un peşte nu găsea.* TEODORESCU, P. P. 94.
— Prez. ind.: ?
V. **şufan.**

ŞUFĂR s. m. v. **şafar.**

ŞUFĂREÁLĂ s. f. (Prin Mold.) Acţiunea de a ş u f ă r i şi rezultatul ei. Cf. SCRIBAN, D. 1 289.
— Pl.: *şufăreli.*
— **Şufări** + suf. *-eală.*

ŞUFĂRÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Mold.) A escroca, a înşela. Cf. SCRIBAN, D. *Pînă ce nu m-a şufărit şi pîndarul, n-am putut pleca de la fîntînă, macar că nu mi-a făcut nici o treabă.* Com. din PIATRA NEAMŢ, cf. COMAN, GL.
— Prez. ind.: *şufăresc.*
— V. **şufar.**

ŞUFÉI s. n. v. **şofei.**

ŞUFELNICÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Cicălitor (Mureşenii Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR I 1 561/218.
— Pl.: *şufelnicoşi, -oase.*
— Etimologia necunoscută. Cf. **c i u f e l n i c**, germ. **s c h o f e l i g** „ordinar, jignitor".

ŞUFÉR s. m. v. **şafar.**

ŞUFERTIŢĂ s. f. (Prin Maram.) Haină ruptă; zdreanţă. CV 1951, nr. 3—4, 44.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o f e r ţ e.

ŞUFERŢÍT s. m. (Regional) Nume depreciativ dat de ţărani persoanelor care se îmbracă în haine orăşeneşti (Chioag—Oradea). Cf. PAŞCA, GL.
— Pl.: *şuferţiţi.*
— Etimologia necunoscută. Cf. **ş o f e r ţ e.**

ŞUFÉŢE subst. (pl.) (Prin Ban.) Obiele. V. **o b i a l ă[1] (1).** Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196, II, 27.
— Şi: **şoférţe** subst. (pl.) L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27.
— Din germ. **Schuhfetzen.**

ŞUFÍLĂ s. f. v. **şofilă.**

ŞUFLÁD s. n. v. **şufladă.**

ŞUFLÁDĂ s. f. (Bucov., prin Mold. şi Transilv.) Sertar (la masă, la dulap etc.). Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, cf. CV 1950, nr. 11—12, 41, ALR I 702/125, 305, 375, 378, 381, 385, LEXIC REG. 110, II, 94, GLOSAR REG., L. ROM. 1963, 155. ✦ (Regional) Scrin (Ilişeşti—Gura Humorului). CV 1950, nr. 11—12, 41.
— Pl.: *şuflăzi.* — Şi: (regional) **şuflád** (ALR I 702/305, GLOSAR REG.; pl. *şufláduri* ALR I 702/305) s. n., **şufleádă** (com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ALR I 703/378, 381) s.f., **şuplát** (ALR I 702/125; pl. *şuplate* ib.) s. n., **sufrádă** (LEXIC REG. II, 94; pl. *sufrade* ib.) s. f.
— Din germ. **Schublade.**

ŞÚFLĂ[1] s. f. **1.** (Bucov., prin Ban. şi Transilv.) Lopată. Cf. SCRIBAN, D., JAHRESBER. X, 213, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27, CV 1950, nr. 11—12, 41, ALR SN I h 81/130, LEXIC REG. 110, L. ROM. 1960, nr. 3, 80, 81, 1964, 83.
2. (Transilv.) Căuş (pentru făină). Cf. CADE, SCRIBAN, D., ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 241, ALR II/833. ✦ (Regional) Unitate de măsură pentru făină (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 86.
— Pl.: *şufle.* — Şi: **şúlfă** (SCRIBAN, D., ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 244), **şoáflă** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27) s. f.
— Din germ. **Schaufel.**

ŞÚFLĂ[2] s. f. (Regional) Nasture de metal (Sălişte—Sibiu). Cf. VICIU, GL. *În jocul „de-a zala" sau „în părete" dau cu şufle.* id. ib.
— Pl.: *şufle.*
— Etimologia necunoscută.

ŞUFLEÁDĂ s. f. v. **şufladă.**

ŞUFLEÁNDURĂ s. f. (Regional) **1.** Zdreanţă, ruptură; obiect de îmbrăcăminte sau de încălţăminte uzat (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
2. Epitet depreciativ pentru o femeie de moravuri uşoare (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şuflendure.*
— Cf. ş u l f ă[1], ş o f i l ă, f l e a n d u r ă.

ŞUFLÉNDERIŢĂ s. f. (Regional) **I.** Diminutiv al lui ş u f l e a n d u r ă.
1. Cf. ş u f l e a n d u r ă **(1)** (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
2. Cf. ş u f l e a n d u r ă **(2)** (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
II. Epitet depreciativ dat de ţărani orăşencelor (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *şuflenderiţe.*
— **Şufleandură** + suf. *-iţă.*

ŞUFONIÉRĂ s. f. v. **şifonier.**

ŞUG[1] interj. v. **şugu.**

ŞUG[2] s. n. v. **şuc[1].**

ŞUGÁR, -Ă adj., subst. **I.** Adj., subst. **1.** Adj. (Transilv.) Zvelt, suplu, subţire. Cf. LB, ISER, CIHAC, II, 529, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 105, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CL 1958, 139.
2. Subst. (Prin Ban. şi vestul Transilv.) Sfichi[2] **(I 1).** Cf. ALR I 1 094/35, 302.
II. Adj. (Prin Transilv.) Care are părul[1] de culoare deschisă (aproape alb). Cf. MÎNDRESCU, UNG. 105, BUGNARIU, N.
III. Adj. (Regional; despre boi) Cu coarnele date înapoi (Curăţele—Beiuş). CHEST. V 76/27.
— Pl.: *şugari, -e.* — Şi: **şubáre** subst. ALR I 1 094/35.
— Din magh. **sugár.**

ŞUGÁT subst. (Regional) **1.** S. m. Leasă de nuiele folosită la pescuit (Cosniciu de Jos—Şimleu Silvaniei). Cf. ALR I 1 735/298.
2. Subst. Stăvilar (la moară) (Meziad—Beiuş). Cf. ALR I 1 842/308.
— Pl.: **(1)** *şugaţi.*
— Etimologia necunoscută.

ŞUGATĂ s. f. (Învechit) Tun cu ţeava scurtă, folosit în trecut. Cf. I. CR. II, 247.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞÚGĂ s. f. **1.** (Regional) Boală a oilor nedefinită mai îndeaproape (Ţepu—Tecuci). Cf. LEXIC REG. II, 96. *A dat şuga în oi.* ib. ◇ E x p r. **A se ţine şugă** (de cineva) = a se ţine scai (de cineva), v. **s c a i.** ib. *Se ţine şugă de mine.* ib.
2. (Regional; adesea întărit prin „rea") Belea, necaz **(1)**, nenorocire **(1)**. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *El are o şugă: masa împresurată numai de guri flămînde.* PAMFILE, D. 69. *Cu el Brăila s-o ia, Brăila şi Dunărea, Bătălia-i şugă rea!* id. C. Ţ. 284. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Socotind oamenii că împăratul... le-a aduce cine ştie ce şugă afurisită de stăpîn pe cap, au făcut cislă.* id. CER. 50.

3. F i g. (Prin nord-vestul Munt.) Grup de copii nebunatici. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl. : ?

— Din bg. **шура**, scr. **šuga** „ne".

ŞUGĂRÉL, -EÁ adj., s. m. **I.** Adj. (Transilv.) Diminutiv al lui ş u g a r.

1. Cf. ş u g a r **(I 1)**. *Trup şugarel.* DDRF, cf. MÎNDRESCU, UNG. 105, TDRG 1528, CADE. *Un lure tinar, frumosel, La statura sugărel.* POMPILIU, B. 63. *Cerbu-i tătrior, Gura-i pătrior, Coarne ciugărele.* VICIU, COL. 117, cf. 198.

2. Cf. ş u g a r **(II)**. Cf. DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 105, BUGNARIU, N.

II. S. m. (Mai ales în Transilv.) Nume dat mai multor plante erbacee din familia labiatelor (folosite în medicină) : **a)** plantă de munte, cu tulpina ramificată şi întinsă pe pămînt, cu flori albe-gălbui dispuse în verticile la vîrful tulpinii şi al ramurilor *(Teucrium montanum).* Cf. PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 169, 293 ; **b)** dumbeţ *(Teucrium chamaedrys).* Cf. ISER, POLIZU, LM, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 164, ALEXI, W. ; **c)** (şi în sintagma *sugărel alb,* FLORA R.P.R. VIII, 101) plantă cu frunzele şi tulpina păroase, cu florile albe-gălbui sau albe-purpurii *(Teucrium polium).* Cf. LB, TDRG, FLORA R.P.R. VIII, 101.

— Pl. : *sugărei, -ele.* — Şi : **sugărél** (GHEŢIE, R. M., BARCIANU, PANŢU, PL., FLORA R.P.R. VIII, 101) s. m., **ciugărél, -ea** adj., (neobişnuit) **şugherél** (ISER) s. m.

— **Şugar** + suf. *-el.*

ŞUGĂRÍE s. f. v. **şuhărie.**

ŞUGĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Prin sud-vestul Transilv.) Subţire ; uscăţiv. Cf. LEXIC REG. II, 102.

— Pl. : *şugăroşi, -oase.*

— **Şugar** + suf. *-os.*

ŞUGĂU subst. **1.** (Prin Transilv. şi Maram.) Şuvoi[1] **(II 1)** ; rîu. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *Pe marginea de şugău Paşte drag murgutu meu.* CONV. LIT. IV, 268.

2. (Prin Transilv.) Porţiune în matca unui rîu unde apa este repede şi puţin adîncă. Cf. VICIU, GL. 103. *Cînd ajunge pluta în şugău, se opreşte pe pietrile rîului.* id. ib.

3. (Regional) Cascadă (Corbu - Borsec). Cf. CHEST. IV 43/571.

— Pl. : ?

— Din magh. **súgó, sugó.**

ŞUGHERÉL s. m. v. **şugărel.**

ŞUGHIÁ vb. I. T r a n z. (Regional ; complementul indică bucăţi de lemn, de piele etc.) A subţia (Mătău - Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pronunţat : *-ghi-a.* — Prez. ind. : *şughiez.*

— Etimologia necunoscută. Cf. s ă b i i.

ŞUGMÉTE s. n. v. **şocomete.**

ŞUGOBĂŢ, -EÁŢĂ adj. v. **şugubăţ.**

ŞÚGU interj. (Prin Transilv. ; adesea repetat) Strigăt cu care se cheamă caprele. Cf. CHEST. V 77/100, V 1/22.

— Şi : **şug** interj. CHEST. V 77/100.

Onomatopee.

ŞUGUBÁŞ, -Ă adj. (Regional ; despre oameni) Care nu are noroc **(1)**, care iese în pagubă în ceea ce întreprinde (Stîlpeni—Cîmpulung). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : *şugubaşi, -e.*

Probabil contaminare între **şugubină** şi **păgubaş.**

ŞUGUBĂŢ, -EÁŢĂ adj. (Despre oameni) **1.** (Învechit) Ucigaş, criminal. *Acesta au gonit din besearică pre-mpăratul Numerian că era şigubăţ, că ucisease pre fiiul împăratului persilor.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 5ᵛ/19, cf. id. MOL. 87, CANTEMIR, O. V, 50, COLUMNA, III, 616, ŞĂINEANU, I, 291, [illegible] RESMERIŢĂ, D., DR. IV, 1 039, CADE, IORDAN, STIL. 373, SCRIBAN, D., SCL 1956, 275. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Pusă de-l [illegible]* DOSOFTEI, V. S. octombrie 69ᵛ/29. ◇ (Substantivat) *Un negoţătoriu cu aur mult trecînd pre acolea, l-au ucis un şugubăţ.* id. ib. ianuarie 43ʳ/20.

2. (Regional, mai ales în Mold.) Periculos, primejdios ; viclean, perfid. Cf. CIHAC, II, 119. *Să te fereşti de omul roş, iară mai ales de cel spin, cît îi putea : să n-ai de-a face cu dînşii, căci sînt foarte şugubeţi.* CREANGĂ, O. 85, cf. id. P. 13, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, STIL. 373, SCRIBAN, D., ŞEZ. II, 99, III, 90, com. din STRAJA-RĂDĂUŢI. [illegible] *acestea sînt şugubeţe; de unde ştii cum vine întîmplarea şi, Doamne fereşte, să nu-ţi cadă greu singur.* CREANGĂ, P. 201. *Nevoia e cea mai şugubaţă capcană.* CONTEMPORANUL, V_2, 388. ◆ (Despre manifestări, sentimente etc. ale oamenilor) Care exprimă, denotă viclenie, răutate ; care se caracterizează prin viclenie, răutate. *Mintea-i este şugubeaţă, vorba-i plină de plăcere, Alte-n gînd şi alte zice.* ASACHI, S. L. I, 160. *Se temea de asprimea tată-său şi de şugubaţa defăimare a oamenilor.* CREANGĂ, P. 89.

3. (Familiar ; mai ales în Mold.) Glumeţ, hazliu, poznaş, spiritual. *Vai, că m-o piscat iară, Bre! ce om şugubăţ!* ALECSANDRI, T. 534, cf. ŞĂINEANU, I, 20, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Se prefacea că n-aude ce spune şugubăţul său tovarăş.* TAFRALI, S. 79, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Nu cumva să-l ia peste picior vreun camarad mai şugubăţ.* REBREANU, NUV. 282. *Bată-te fericea şi norocul să te bată! Şugubăţ mai eşti!* MIRONESCU, S. A. 91. *Nu-i mai încîntă decît mutra-i trecătoare de om şugubăţ şi felul lui de-a povesti.* STĂNOIU, C. I. 113, cf. IORDAN, STIL. 373, SCRIBAN, D., SCL 1956, 275. *Om diştept iara! da şî şugubăţ şî bun di tîlcuri.* GRAIUL, I, 545, cf. GR. BĂN. *Era ... flăcău frumos şi încă şugubăţ.* I. CR. IV, 202, cf. com. din STRAJA-RĂDĂUŢI. [illegible] *că şugubaţă-i capitaţia asta ... aici se fac multe pozne ziua meaza mare.* ALECSANDRI, T. 1117. *Veverifele şugubeţe cu coada vîlvoi... sar zglobii pe crăcile copacilor.* ODOBESCU, S. III, 185. *I se păru că şi stelele şugubeţe îi făceau cu ochiul.* STANCU, R. A. III, 210. ◆ (Despre fizionomia, manifestările etc. oamenilor) Care denotă umor ; care provoacă hazul ; cu haz, cu spirit. *Pe-o duducă supărată ... Vroim cu jocuri şugubeţe A o înveseli.* I. NEGRUZZI, S. IV, 550. *Ha! ha! ce figură şugubeaţă are d-l Georgian!* ap. TDRG. *Vorbele acestea li se părură atît de şugubeţe, că toţi izbucniră în rîsete.* REBREANU, I. 415. *Oaspele cînta acum iar nişte drăcii şugubeţe, de care toţi făceau haz nespus.* CAMIL PETRESCU, O. I, 131, cf. PAS, Z. II, 144. *Dinu Vareli, cu năsucul său şugubăţ, părea că face haz de tot ce se petrece.* VINEA, L. I, 351. *Glasul Anei sunase aspru. Avea şi ceva şugubăţ în asprimea lui.* id. ib. II, 149.

— Pl. : *şugubeţi, -e.* — Şi : (învechit) **şugobăţ, -eáţă** (POGOR, H. NR. 235/29), **şigubăţ, -eáţă,** (regional) **şugubéţ, -eáţă** (CIHAC, II, 119, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DL, DM, GR. BĂN.) adj.

— Din slavonul [illegible] cf. şi ş u g u i, bg. [illegible]

ŞUGUBÉŢ, -EÁŢĂ adj. v. **şugubăţ.**

ŞUGUBÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A păgubi (pe cineva) prin înşelăciune (Ostrov—Turnu Severin). Cf. GL. OLT. *Muiere, m-ai şugubit de două rokii.* ib.

— Prez. ind. : [illegible]

— Cf. ş u g u b i n ă, ş u g u b a ş, ş u g u i[1].

ŞUGUBINÁR s. n. Persoană care cerceta şi judeca faptele de omucidere, tîlhărie sau adulter şi încasa de la vinovaţi amenzile stabilite pentru răscumpărare. Cf. D. BOGDAN, GL. [illegible]

vreamea de fac năpaşti a femei şi a fete de oameni buni (a. 1628). COLUMNA, III, 613. *Deşugubinarii ca să n-aibă a umbla pentru deşugubinele numai... în luna lui septemvrie* (a. 1628). TDRG 535. *De şugubină să n-aibă treabă şugubinarii cu ungurii, nici cu saşii, ce să aibă treabă numai arhiepiscopul lor* (a. 1669). IORGA, S. D. I, 78. *La aceste poroncim domnia mea alţi globnici sau şugubinari să nu se amestece* (a. 1751). URICARIUL, V, 124/21. *Iar părcălabii sau şugubinarii cu alţi globnici să n-aibă voie a intra în satele aceste* (a. 1752). ib. IV, 3 14, cf. POGOR, HENR. 236/2, CIHAC, II, 395, ŞĂINEANU, Î. 218. *Porunci ... către vătavi, către pîrcălabi, către deşugubinari.* IORGA, L. R. 122, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D. 211, 805, CADE 408, STOICESCU S. D. 200, 203, 211, PANAITESCU, O. Ţ. 195.

— Pl.: *şugubinari.* — Şi: (învechit) **deşugubinár, dişugubinár, duşegubinár** (STOICESCU, S. D. 200, 211) s.m.

— **Şugubină** + suf. *-ar.*

ŞUGUBÍNĂ s. f. (Atestat prima dată în 1554, cf. D. BOGDAN, GL. 54) **1.** (Învechit; mai ales în forma *deşugubină)* Faptă gravă care contravenea legilor juridice sau preceptelor religioase şi morale, în special omucidere sau adulter. *Pentru o deşugubină ce a făcut cu o femeie* (a. 1617). TDRG. *Vornicul cel mare de Ţara de Sus, giudecătoriu tuturor den ţară, cine au strîmbătăţi şi globnic de morţi de om şi de şugubini ce să fac la partea lui.* URECHE, L. 70. *De se vor face niscare morţi de om sau alte deşugubine* (a. 1654). TDRG. *Nici mai înainte vreme n-au fost obicei să se amestece vornicii prin sate la alte gloabe, fără numai şugubinele şi morţii* (a. 1725). IORGA, S. D. V, 535. *Unde vor afla femei sau fete cu pricini de şugubini să nu fie volnici a lua ceva atît de la fată cît şi de la bărbat fără giudecata* (a. 1741). URICARIUL, IV, 404/6. *Or unde ar afla şugubină sau morţi de om, or în tîrgu domnesc, or în ce sat* (a. 1741). STOICESCU, S. D. 203, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 395, COLUMNA, III, 614, 615, 616, 618, ŞĂINEANU, Î. 217, DDRF, ENC. ROM. II, 144, BARCIANU, 207, ALEXI, W. 134, TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, IORDAN, STIL. 373, SCRIBAN, D. 415, DL, DM.

2. Amendă (în bani sau în vite) percepută în timpul orînduirii feudale, în Ţara Românească şi în Moldova, pentru răscumpărarea omuciderii, a tîlhăriei sau a adulterului. *Deşugubinarii ca să n-aibă a umbla pentru deşugubinele numai într-o lună pentru an în luna lui septemvrie* (a. 1628). COLUMNA, III, 614. *Ţine pre acest voinic la tine, iar de va scăpa şi va fugi, tu în locul lui vei fi, sau vei plăti şugubina.* NEAGOE, ÎNV. 58/13. *De şugubină, să n-aibă treabă şugubinarii cu ungurii, nici cu saşii* (a. 1669). IORGA, S. D. I, 78. *Şugubin[ă] şi tălhuşagur[i] şi alte pric[i]ni şi vite de pripas... după obicei* (a. 1741). id. ib. VI, 210. *Şugubin[i], gloabe, fiind un obicei, un lucru urît, s-au rădicat* (a. 1755). URICARIUL, II, 271/15. *Carii vor fi din timp în timp, în şugubini şi birşaguri sau pedepse, să nu cuteze a lua de la cei învinşi cai, arme şi alte lucruri.* ŞINCAI, HR. II, 29/37. *Duca au poruncit ca să se închidă Şerban să-şi plătească şugubina.* id. ib. III, 125/9. *Tîrgoveţ, boiariu mic sau mare, Mestec va avea cu limbă străină Cu capu-şi va plăti şugubină.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 152, cf. I. GOLESCU, C., POGOR, HENR. 236/3, ŞĂINEANU, Î. 218, DDRF I, 369, ENC. ROM., MURNU, O. 132, TDRG, I. BRĂESCU, M. 128, RESMERIŢĂ, D. *Domnul hotăra ca perceperea gloabelor, şugubinelor şi a celorlalte amenzi să nu se facă direct de către călugări, ci de subalternii marelui vornic.* BUL. COM. IST. V, 73, cf. CADE, SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 5, 22, DER. *Veniturile din amenzi (gloabele, duşegubinele) erau destul de importante şi ele erau încasate de dregătorii care aveau drept de judecată.* STOICESCU, S. D. 141. *Domnia încasa duşegubina, de obicei în vite, iar marele vornic, separat de aceasta, o sumă destul de mare de bani, care constituia venitul său.* id. ib. 190, cf. 201, 211, ZANNE, P. V, 614.

3. (Regional) Necaz **(1)**, belea, nenorocire **(1)**. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *E locul blestemat, jupîne, şi pe rar creştin il iartă şugubina.* GALACTION, O. 66, cf. SCRIBAN, D. *Mare jugubină pre capul meu.* Com. din ORAVIŢA, cf. GR. S. IV, 135, TODORAN, GL. ◇ (În imprecaţii) *Lasă puşca-n şugubdină.* BÎRLEA, B. 66. *Du-te-n şugubină; mînca-te-ar şugubina.* LEXIC REG. 15. ◇ E x p r. **A da de şugubină** sau **a da** (pe cineva) **de şugubină** = a i se întîmpla (sau a produce cuiva) o neplăcere, un necaz, o nenorocire; a (se) face de rîs, de ocară. *Nu cumva... cu d-adinsu te dau de şugubină?* JIPESCU, O. 48. *Ce să am? răspunse băiatul, iacă am dat de şugubină.* ISPIRESCU, ap. ŞĂINEANU, Î. 218. *Ia împinge hoborocu cela încoace, măi ţică... încet să nu dai de şugubină.* VLAHUŢĂ, CL. 110, cf. PAMFILE, J. II, 415, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Nici să te repezi şi să o coprinzi în braţe aşa foropoc, asemenea nici să te cerci să fugi cu ea aşa fără de voie, că dai de şugubină şi te împietreşti ca toţi ceilalţi feciori de împăraţi.* ap. ŞĂINEANU, Î. 218. *Numa să nu dai de vo şugubină tot mergînd din sat în sat să stai dă vorbă cu oameni.* GR. S. IV, 135. *A dat de şugubină; i-a murit vaca.* UDRESCU, GL., cf. ZANNE, P. V, 614. **A fi de şugubină** = a fi de ocară, v. o c a r ă **(1)**. *Soţia te-o blăstămat: Să se mire de-al tău cap; Cînd îi ieşi din grădină Tot să fii de şugubină Şi să mori fără lumină.* BÎRLEA, B. 118. ✦ (Prin nord-vestul Munt.) Infirmitate, meteahnă **(2)**. *Îţi dau iapa, da să ştii că are o şugubină la picior.* UDRESCU, GL. ✦ (Ban.) Epitet pentru un om de nimic, care incomodează pe alţii. *Nu mai scap de şugubina asta.* L. COSTIN, GR. BĂN. 196, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 19.

4. (Prin nord-vestul Munt.) Poznă, boroboaţă. Cf. UDRESCU, GL. *Să nu-mi faci vreo şugubină p-acolo!* id. ib.

— Pl.: *şugubine* şi *şugubini.* — Şi: (învechit) **deşugubínă, duşegubínă,** (învechit şi regional) **jugubínă,** (regional) **jigubínă** (DR. IV, 1039) s. f.

— Izolat, prin falsă analiză, din *deşugubină* < *duşegubină* < slavonul доушегоубина.

ŞUGUÍ[1] vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Familiar; mai ales în Mold.) A glumi. *De menrea şuguia cei ce şedea în uşe.* PSALT. HUR. $58^r/8$. *Be şi să disfăta, giucînd şi şuguind cu tovarăşii.* HERODOT (1645), 143, cf. 100, ANON. CAR. *Auzisă cine este... şi cum că nu şuguieşte* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 230/32. *Icea rîd şi şuguiesc o parte, Colea sărutînd să strîng în braţă.* BUDAI DELEANU, Ţ. 123, cf. BELDIMAN, E. 71/6. *Ascultă, prietine, nu şugui... Du-te de-ţi mîntuie femeia.* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 139, cf. VALIAN, V. *N-ai auzit bine, fîrtate! vrei să şuguieşti, dar nu-i vreme de şagă.* NEGRUZZI, S. I, 154, cf. 91, PONTBRIANT, D. 645, BARONZI, L. 160. *Toţi flăcăii îi sărea în cale pentru ca să şuguiască cu ea.* ALECSANDRI, O. P. 222. *Nu te bosumfla, că noi am şuguit.* id. T. 1 069, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 383. *Şuguieşti, măi omule, ori ţi-i într-adins?* CREANGĂ, P. 40, cf. id. A. 83. *Îi place să şuguiască la joc... cu fetele.* SLAVICI, N. I, 81, cf. 84, COLUMNA, III, 617. *Se odihneau... şeguind şi stînd la taină cu vecinii.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V. M. 182, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 155, GHEŢIE, R. M., JAHRESBER. V, 334, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Pînă ce flăcăii să-şi mai facă de şuguit cu fetele... a trecut o mare parte din noapte.* HOGAŞ, DR. II, 191, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ce şagă, mă?... Eu nu şuguiesc.* MIRONESCU, S. A. 91. *Să nu şăguieşti cu cele sfinte.* SADOVEANU, O. XVIII, 156, cf. V, 535, SCRIBAN, D. *Ţopăiau toate de zor... şuguind cu Răducanu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 295. *Cînd eram mai tînără îmi plăcea şi mie să şugui.* STANCU, R. A IV, 12, cf. CONTEMP. 1953, nr. 327, 4/4. *Eu cu mîndra şăguiesc, Ea gîndeşte c-o iubesc!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 80, cf. 45, SBIERA, P. 181, RETEGANUL, TR. 190, SEVASTOS, P. 55. *Soră-mea toată vara a rîs şi a şuguit cu un băietan.* ŞEZ. I, 99. *Gospodarul şi celelalte femei bufniră de rîs, crezînd că baba şuguieşte.* ib. VI, 110. *Prinde a se juca ş-a şugui ş-a se hîrjoni.* I. CR. IV, 203, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, VARONE, J. R. 66, ALR I 1 332/341, 370, 375, 378, 554, 584, A V 15, 20, 31, VI 9, 26. *Dragu-mi-i a şugui,*

Cu omu-care-a primi. FOLC. MOLD. I, 378. ◇ F i g. *Norocul aşe de aspru cu muritorii şuguiaşte.* CANTEMIR, IST. 71. *Treceau zilele, săptămînile şi anii, căci vremea trece, nu şuguieşte.* GANE, N. II, 161. *Apele au fugit şuguind în bulboană.* SADOVEANU, O. XIII, 829. ◇ E x p r. **Nu-i de şuguit (cu...)**, se spune despre cineva sau despre ceva care trebuie luat în serios. *Judecătorii văd că nu-i de şuguit.* DONICI, F. I, 30/1. *Nu-i de şuguit cu lazu ista.* ALECSANDRI, T. 554. *Nu-i de şuguit cu vrăjitorul acesta!* CREANGĂ, P. 55, cf. DDRF. *Cu dînsul nu-i de şuguit.* TDRG. *Voinicii... pricep că nu-i de şuguit cu talpa iadului.* SEVASTOS, P. 152. ✦T r a n z. (Regional; în forma *şăgui*) A necăji **(4)**, a sîcîi (Zidurile – Găeşti). Cf. ALR I 1 563/750. *L-am şăguit.* ib. **2.** T r a n z. (Regional) A minţi **(2)**, a amăgi. *Să-i de cîteodată şi peste ochi, că-i can şăguia copila* (a. 1750). IORGA, S. D. XXI, 243. *Vezi să nu te şăguiască diaconul.* STĂNOIU, C. I, 125. *Adică nu mă şegui?... Spui tu adevărul?* VISSARION, B. 139, cf. RĂDULESCU-CODIN. *Printre turci să strecura Şi cu vorba-i şuguia.* PĂSCULESCU, L. P. 281, cf. ALR I 1 550/180.

– Prez. ind.: *şuguiesc* şi *şúgui*. – Şi: **şăguí, şeguí** vb. IV.

– De la **şagă**. Cf. bg. ш е г у в а м с е.

ŞUGUÍ^{2} vb. IV. T r a n z. A sugruma (Vînju Mare – Strehaia). Cf. H IX 123.

– Prez. ind.: ?

– Etimologia necunoscută.

ŞUGUIÁLĂ s. f. (Regional) Şuguit. Cf. TDRG, DL, DM, ALR I 1 332/986.

– Pl.: *şuguieli*. – Şi: **şăguiálă** (ALR I 1 332/986), **şeguiálă** (TDRG) s. f.

– **Şugui^{1}** + suf. *-eală*.

ŞUGUÍRE s. f. (Regional) Acţiunea de a ş u g u i^{1} **(1)**. Cf. VALIAN, V. 166, PONTBRIANT, D. 645, COSTINESCU, DDRF, RESMERIŢĂ, D., DL, DM. ◇ E x p r. (Învechit) **A nu fi de a şuguire cu...**, se spune despre cineva sau despre ceva care trebuie luat în serios. *Nu era de a şuguire cu el.* M. COSTIN, LET. I, 278/23.

– Pl.: *şuguiri*. – Şi: **şăguire** s. f. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF.

– V. **şugui^{1}**.

ŞUGUÍT s. n. (Regional) Faptul de a ş u g u i^{1} **(1)**; (regional) şuguială. Cf. RESMERIŢĂ, D., DL, DM, NOVACOVICIU, C. B. I, 19.

– V. **şugui^{1}**.

ŞUGUITÓR, -OÁRE adj. (Regional; şi substantivat) (Persoană) care şuguieşte **(1)**. Cf. ANON. CAR., DL, DM, ALR SN V h 1242/228.

– Pronunţat: *-gu-i-*. – Pl.: *şuguitori, -oare*. – Şi: **şăguitór, -oáre** adj. VALIAN, V.

– **Şugui^{1}** + suf. *-tor*.

ŞUGULÍCĂ s. f. (Prin vestul Transilv.; urmat de interj. „na") Cuvînt cu care se cheamă caprele; (regional) şuguriţă, şuguţă. Cf. A I 22, 23.

– Pl.: ? – Şi: **şugurícă** s. f. A I 22.

– Cf. ş u g u.

ŞÚGUR s. n. v. **şuber**.

ŞUGURÍŢĂ s. f. (Regional; urmat de interj. „sug") Şugulică (Siliştea de Vaşcău – Vaşcău). Cf. CHEST. V 77/100.

– Pl.: ?

– Cf. ş u g u.

ŞUGÚŢĂ s. f. (Prin vestul Transilv.; urmat de interj. „na") Şugulică. Cf. CHEST. V 77/27, 51.

– Pl.: ?

– Cf. ş u g u.

ŞUH s. n. v. **şuc^{1}**.

ŞUHÁI s. n. v. **şuvoi^{1}**.

ŞUHÁN adv. v. **şohan**.

ŞUHÁR^{1} subst. v. **şovar**.

ŞUHÁR^{2} subst. v. **şucar**.

ŞUHARCĂ s. f. (Regional) **1.** Caimac (la lapte) (Budeşti – Sighetul Marmaţiei). Cf. T. PAPAHAGI, M. 231.

2. (În forma *şufarcă*) „Smîntîna care iese din urdă" (Cristioru de Sus – Vaşcău). CHEST. V 107/26.

– Accentul necunoscut. – Pl.: ? – Şi: **şufarcă** (accentul necunoscut) s. f.

– Etimologia necunoscută.

ŞÚHĂ s. f. (Regional) Pămînt care se lucrează uşor. Com. din fostul judeţ NĂSĂUD.

– Pl.: *şuhe*.

– Etimologia necunoscută. Cf. ş u h a i.

ŞUHĂNÍTĂ adv. v. **şohănit**.

ŞÚHĂR subst. v. **şucar**.

ŞUHĂRÍ vb. IV v. **şucări**.

ŞUHĂRÍE s. f. (Bucov., Mold. şi prin nord-estul Transilv.) Guturai; răceală. Cf. DDRF, N. LEON, MED. 148, CANDREA, F. 220, BIANU, D. S., TDRG, PASCU, S. 183, GOROVEI, C. R. 146, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Şuhăria e o boală uşoară ce vine cu durere de cap şi curgere de apă pe nas.* ŞEZ. I, 252. *Cine are şuhărie să tragă pe nas fum de făină de popuşoi şi-i trece.* ib. V, 4. *N-are nimic, ia, o şugărie, boală uşoară.* I. CR. II, 80, cf. V, 62, ALR II/I h 107/219, A V 15, 20, 31.

– Pl.: *şuhării*. – Şi: **şugărie, suhărie** (PASCU, S. 183, ŞĂINEANU, D. U.), **suharie** (N. LEON, MED. 148) s. f.

– Cf. ucr. ш у х л я „friguri".

ŞUHÓI s. n. v. **şuvoi^{1}**.

ŞUI^{1} s. m. (Entom.; regional) Car *(Anobium pertinax)* (Mărtănuş-Tîrgu Secuiesc). Cf. ALR I 1 885/200.

– Pl.: *şui*.

– Etimologia necunoscută.

ŞUI^{2} s. n. (Prin Transilv. şi Maram.) Scurtătură, retevei. *Copii bat părul cu şuie.* REV. CRIT. III, 170. *Bate cu un şui pe ele.* ALR I 637/335.

– Pl.: *şuie*.

– Etimologia necunoscută.

ŞUI^{3} subst. (În e x p r.) **A face şui şi pui** = a) (prin nordul Munt.) a face să dispară. *Copiii au făcut (merele) şui şi pui.* COMAN, GL.; **b)** (prin nord-estul Olt.) a ascunde o greşeală, o faptă incorectă, necinstită etc., făcînd să dispară orice urmă. *A furat găina şi, prinzîndu-l, l-au dus la primărie; dar acolo, au făcut şui şi pui şi l-au făcut iepure scăpat.* ARH. OLT. XXI, 276, cf. MAT. DIALECT. I, 236; **c)** (prin nord-estul Olt.) a mitui. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. **A duce** (pe cineva) **şui şi pui** = (regional; cu sens neprecizat, probabil) a duce (pe cineva) pe sus, v. s u s. *Bietul Hasan al meu fu dus şui şi pui, de nu atingea de pămînt, pînă în mijlocul curţii, unde erea o mulţime de norod ca să vază moartea sa.* GORJAN, H. IV, 57/18.

– Etimologia necunoscută. Cf. s u i^{2}.

ŞUI^{4} subst. (Regional) Lingură mare cu care se scoate jintuiala (Petrila). Cf. A III 17.

– Pl.: ?

– Etimologia necunoscută.

ŞUÍ^{5} vb. IV v. **şioi^{2}**.

ŞUI^{6}, ŞÚIE s. n., adj. **I.** S. n. **1.** Numele mai multor boli.

a) (Prin Transilv. şi Ban.) Astmă. Cf. CANDREA, F. 220, com. din ORAVIŢA, L. COSTIN, GR. BĂN. 197, LEXIC REG. II, 79, [illegible]

REG. II, 79. ✦ (Prin Mold. și Transilv.) Emfizem pulmonar. Cf. N. LEON, MED. 148, CANDREA, F. 220, BIANU, D. S., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.

b) (Transilv. ; și în sintagma *șuiul cel orb*, LB) Artrită. Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

c) (Transilv.) Gută. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 395, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

d) (Transilv.) Cancer. Cf. LB, BARCIANU, ALEXI, W., ALRM I/I h 173/63.

e) (Prin Transilv.) Scrofuloză. Cf. VAIDA, VICIU, S. GL., CABA SĂL. ◇ (În imprecații) *Mince-te șuiul.* VICIU, S. GL.

f) (Prin Transilv.) Sifilis. *Tot i-a mîncat șuiu nasul.* Com. din FRATA—TURDA, cf. PAȘCA, GL., MAT. DIALECT. I, 194. ◇ (În imprecații) *Mînca-te-ar șuiu și freanțu.* MAT. DIALECT. I, 194. *Mîncate-ar șoaicle și buboaiele.* LEXIC REG. II, 54.

g) (Prin Ban.) Hemoroizi. Cf. ALR II/I MN 58, 4 189/47, 76.

2. (Regional) Fistulă (Petreștii de Jos—Turda). Cf. ALR II 250.

3. (Prin Transilv.) Gangrenă. Cf. POLIZU.

II. Adj. **1.** (Și substantivat ; prin Ban. ; despre oameni) Astmatic. Cf. CADE, COMAN, GL. ✦ (Regional) Tuberculos (Brădișorul de Jos—Oravița). Cf. H XVIII 161.

2. (Regional ; despre cai) Care respiră cu greutate (Jdioara—Lugoj). Cf. DR. V, 234.

3. (Prin Transilv. ; despre cai) Care are răni pe corp. Cf. DR. V, 234.

4. (Regional ; despre cai) Care are capul diform (Popteleac—Zălau). Cf. DR. V, 234.

— Pl. : **(I)** *șuiuri*, **(II)** *șui, șuie*. — Și : **șul** (CABA, SĂL.) subst., **șoi** (pl. *șoaie*) s. n.

— Din magh. **suly**, **süly**, **sujj**.

ŞUI^{7}, ŞÚIE adj. **1.** (Familiar) Strîmb ; diform. Cf. CIHAC, II, 395. *Hoții... Livizi ca strigoii și șui, Strîmbați de la umeri, din șold și picior.* ARGHEZI, VERS. 141. *Casa de pe deal e șuie.* CV 1950, nr. 4, 44. ◇ (Adverbial) *Merge șui.* CV 1950, nr. 4, 44.

2. (Familiar ; mai ales în Mold. ; despre oameni) Smintit, țicnit ; prost, nătîng **(I 1)**. Cf. CIHAC, II, 395. *Prost ca gardul de răchită, șui ca clanța de la ușă.* EMINESCU, L. P. 125, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, TDRG, CHIRITESCU, GR. 255, DR. IV, 849, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Ei s-au învoit să joace spectatorului încremenit diversele chipuri de-a fi nebun, smintit, capiu, șui, țicnit, bleg și într-o ureche.* ARGHEZI, P. T. 87, cf. ȘEZ. IX, 149, I. CR. III, 377. *E cam șui băiatul.* BOCEANU, GL. *Nicu-i cam șui, n-ai nădejde în ceea ce spune.* Com. din PIATRA NEAMȚ, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, ȘEZ. XIX, 13, DR. V, 234, ARH. OLT. XXI, 276. ◇ (Determinat prin „de cap") *Eu parcă-s șuie de cap, nu-mi mai viu în fire.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. ◇ (Substantivat) *Iată-mă-s, Doamne, pusă la oprealӑ; m-ai lăsat de rîsul unui șui ca Ivan, nenorocita de mine!* CREANGĂ, O. 147. *Mă șuiule, mă!* I. CR. IV, 251.

3. (Regional ; despre cai) Nărăvaș. Cf. DR. V, 234.

— Pl. : *șui, șuie*.

— Din v. sl. шюи „sting".

ŞUI^{8}, ŞÚIE adj., subst. **I.** (Mai ales în Munt.) Adj. Zvelt ; subțire ; îngust. Cf. POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 396. *Cerbul... cu trupul șui și elegant.* ODOBESCU, S. III, 136, cf. 251, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Cățălu... avea urechile șui, ca cînii de soi.* LUNGIANU, CL. 29. *Dintre cai de păr sirge sînt mai buni cei mai îndesați... decît cei prea șui.* ENC. VET. 129. *Tita, măruntă și șuie,... purta înfipt între umerii înguști un cap de ctitoreasă din veacul fanariot.* M. I. CARAGIALE, C. 126, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Tu, bună și îngîndurată..., cu talia ta șuie.* KLOPȘTOCK, F. 238, cf. 162, SCRIBAN, D. *Era un vlăjgan cam înalt, șui, cu capul mic.* CAMIL PETRESCU, O. II, 14, cf. DR. V, 234, MAT. DIALECT. I, 236. *Păsărică șuie Pe copac să suie* (Ghionoaia). PĂSCULESCU, L. P. 85, cf. 380. *Păsărică șuie, Pe vînă se suie* (Fasolea). GOROVEI, C. 140. ✦ (Rar) Mic **(I 1)**. Cf. BARCIANU.

II. Subst. **1.** Subst. (Regional) Semn făcut la urechea oilor, prin tăierea unei șuvițe subțiri pentru a putea fi recunoscute (Grăcăoani—Piatra Neamț). Cf. CHEST. V 156/22.

2. S. f. Numele unui pește nedefinit mai îndeaproape. Cf. BĂCESCU, P. 185.

— Pl. : *șui, șuie*.

— Etimologia necunoscută. Cf. CIHAC, II, 396, SCRIBAN, D.

ŞUIÁ^{1} vb. I. R e f l. (Prin Munt. ; despre oameni) A slăbi, a se sfriji. *De trai rău te-ai stîrcit, te-ai ohilit, te-ai subțirat, te-ai șuiat, te-ai încovrigat, te-ai cocîrjat.* JIPESCU, O. 67, cf. TDRG, CADE.

— Prez. ind. : *șuiez*.

— V. **șui^{8}**.

ŞUIÁ^{2} vb. I. T r a n z. (Prin Mold. și Transilv). A îndepărta, a împinge cu violență. *S-o împuit Maica Sfîntă la noru-sa și i-o șoitu-m brînci.* ARH. FOLK. V, 151. *Șlaidărul șuiază pluta (de la mal).* ARVINTE, TERM. 170.

— Prez. ind. : *șuiez*. — Și : **șoi** vb. IV.

— Din magh. **súјt**.

ŞUIÁN s. n. v. **suian**.

ŞUIÁT, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (Regional ; despre oi sau despre vite) Care are la ureche un semn de recunoaștere, făcut prin tăierea unei șuvițe subțiri. Cf. CIHAC, II, 396. *O bivoliță... cu urechea stîngă pișcată din urmă, dreapta bulfeie din urmă și șuiată dinainte.* MON. OF. (1907), 7598, cf. SCRIBAN, D.

2. Adj. (Regional ; în forma *șiat*) Tăiat pieziș (Arpașu de Jos—Victoria). ALR II 6 472/172.

3. S.f. (Transilv., prin Munt. și Olt.) Semn făcut la urechea oilor sau a vitelor, prin tăierea unei șuvițe subțiri, pentru a putea fi recunoscute. Cf. PĂCALĂ, M. R. 145, ȘANDRU-BRÎNZEU, JINA, 105, H XI 276, CHEST. V 156/3, 9, 17, L. ROM. 1959, nr. 5, 76, GLOSAR REG.

— Pl. : *șuiați, -te*. — Și : **șiát, -ă** adj., s. f. ȘANDRU-BRÎNZEU, JINA, 105, ALR II 6 472/172.

— Cf. ș u i^{8}.

ŞÚIBĂR s. m. sg. (Regional) Numele unei boli nedefinite mai îndeaproape (Lisa—Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

— Cf. ș u i^{6}.

ŞUIC s. m. v. **șuică^{1}**.

ŞÚICĂ^{1} s. f. (Iht. ; prin Mold.) Obleț **(II)** *(Alburnus alburnus)*. Cf. BĂCESCU, P. 55, 131.

— Pl. : *șuici*. — Și : **șuic** s. m. BĂCESCU, P. 131.

— **Șui^{8}** + suf. *-că*.

ŞÚICĂ^{2} s. f. (Regional) Borul pălăriei (Bumbești Jiu—Tîrgu Jiu). ALR I 1 859/825.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ș u i^{7}.

ŞUICHI s. n. v. **șuchi^{1}**.

ŞÚIER, -Ă s. n., s. f. **I.** S. n. **1.** Sunet strident, ascuțit și prelung produs prin suflarea cu putere a aerului printre buzele întredeschise, printre dinți sau printre degetele băgate în gură ; șuierătură **(1)**. Cf. KLEIN, D. 425, LB, PR. DRAM. 186, ISER, COSTINESCU, 575, CIHAC, I, 276. *Atunci s-a pornit un hohot, aplauze, tropăituri, șuiere, răcnete.* CARAGIALE, O. I, 31, cf. PHILIPPIDE, P. 61, 180, ALEXI, W., PAMFILE, A. R. 261, CADE. *A vîrît în gură două degete și a scos un șuier înfricoșat.* SADOVEANU, O. XVI, 514, cf. I, 222, X, 323. *Șuierul pentru cîni.* H II 244. *Nu știu vîntul vijiiește ...*

— *Ba-s şuiere de voinici.* SEVASTOS, C. 314, cf. ŢIPLEA, P. P. 116, com. din STRAJA–RĂDĂUŢI. ◇ (Prin analogie) *Se auzea numai şuierul grăbit al respiraţiilor.* GALAN, B. I, 67. ◆ Sunet strident, ascuţit şi prelung produs cu ajutorul unui instrument special. *Deodată s-aude un şuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluiere scurte şi trenul se opreşte pe loc.* CARAGIALE, O. I, 271. *Un şuier... veni pînă în gară şi trenul se zări venind repede.* SANDU-ALDEA, D. N. 79. *Din orice colţ mi te prindea o sîrmă Şi te-alunga un şuier de maşină.* GOGA, POEZII, 180. *De la fereastră, din vagon Văd satul alb sclipind în zare... Un şuier lung... Tresar mirat.* IOSIF, PATR. 13, cf. LESNEA, C. D. 95. *Şuierul locomotivei!* TEODOREANU, M. II, 206. *Păducel avea un fluier în gură şi scotea cu intermitenţe şuiere prelungi.* CĂLINESCU, S. 312. *Arestaţii auziseră zumzetul oraşului: şuierul unui vardist, chiotele unor cheflii.* STANCU, R. A. III, 169.

2. Sunet sau ţipăt (ascuţit) scos de unele animale, păsări sau insecte; şuierătură (2). Cf. LB. *Tovarăşul meu... ştia să imiteze şuierul şerpilor şi să-i cheme astfel la el.* ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 73, cf. TDRG. *Numai greierul... turbura în răstimpuri, cu şuier pătrunzător, ceasul măreţ de rugăciune.* HOGAŞ, DR. I, 278, cf. 216, CADE. *Mandache asculta cum fînul prinde tot mai multe foşnete, auzea nişte şuiere mărunte, şi cum cerca să-şi mişte o mînă, toate şuierele şi toate foşnetele încetau.* CAMILAR, C. P. 111. *Şuierul mierlelor.* SEVASTOS, C. 205. *Nu poci maică-a mai trăi... Dă şuieru şerpilor!* MAT. FOLK. 147, cf. I. CR. II, 245, PĂSCULESCU, L. P. 228, 380. *Mie rău mi s-a urît... Cu şuierul şerpilor.* DENSUSIANU, Ţ. H. 228, cf. DIACONU, VR. 212. ◇ Fig. *Copila întoarse asupra tovarăşei sale un şuier de viperă.* SADOVEANU, O. XIII, 603.

3. Zgomot caracteristic, ascuţit şi puternic, pe care-l face vîntul, furtuna, vijelia etc.; şuierătură (3). V. vîjîit. Cf. ŢICHINDEAL, F. 270/13. *Ei dorm adinc! ş-al nopţei vînt Cu şuier viscoleşte.* ALECSANDRI, POEZII, 272, cf. 94. *Prin şuierul cel monoton, deşi puter(n)ic, al vîntului, am adormit.* EMINESCU, G. P. 94, cf. id. O. IV, 102, PĂUN-PINCIO, P. 47. *Cu şuier furtuna din norduri Zvîrle corabia-n văzduh.* COŞBUC, AE. 13, cf. id. P. II, 61, 88, TDRG. *Se prăpăstuiră asupra pămîntului, cu şuier de aer sfîşiat, potopul greu al apelor cereşti.* HOGAŞ, DR. I, 275, cf. LUNGIANU, CL. 131, ŞĂINEANU, D. U. *Treceau cu şuier de vînt raţe de multe soiuri.* SADOVEANU, O. XIII, 849, cf. III, 147, 191, SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 32, 112, id. P. T. 176. *Oroş... asculta şuierul vîntului în streşini.* STANCU, R. A. III, 87, cf. BENIUC, C. P. 43. *Nu se mai auzeau decît fîşîitul înăbuşit al roţilor şi şuierul vîntului.* MIHALE, O. 523. *Astă primăvară... În şuierul vînturilor, Pluguşorul înjugai.* POP., ap. GCR II, 345, cf. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 307, MARIAN, Î. 68. ◇ Fig. *În şuier vînăt urcă ura.* ARGHEZI, VERS. 704.

4. Zgomot strident, scurt şi intens produs de anumite obiecte care se deplasează, se mişcă, se învîrtesc cu viteză sau care se freacă violent de o suprafaţă dură; şuierătură (4). *Şuierul de bici ce bate Făr-de milă oameni goi!* COŞBUC, P. II, 107, cf. 168. *Pentru unii se află pregătite uzinile cu şuier de curele şi roţi de transmisiune.* C. PETRESCU, R. DR. 357. *Glonţul, c-un şuier ascuţit, trecu... pe deasupra bărcei.* BART, E. 334, cf. SCRIBAN, D. *Nu-i şuierul săbiilor ce se ascut Şi-al spadei ciocnite de scut.* ARGHEZI, VERS. 177, cf. id. P. T. 106. *Noaptea se clătinau pomii cu şuier, ca la ţară.* CĂLINESCU, E. O. II, 191. *Eu însă-aud... Şuier de piatră pe tăiş de coasă.* BENIUC, V. A. I, 84. *Unii, în spaima sfîrşitului, săreau printre şuierele schijelor, din gropi în gropi.* CAMILAR, N. I, 437, cf. 268. *Cînd Avram mai cobora o treaptă, şuierul bîlei se apropia.* GALAN, B. II, 221. *Şuierul săgeţii... se stinse.* LABIŞ, P. 366.

II. 1. S. n. (Prin Olt. şi nordul Munt.) Fluier din metal sau din coajă de salcie. Cf. MARDARIE, L. 321, ALR I 1 169/764, 846.

2. S. f. (Regional) Nai (1) (Peştişani–Tîrgu Jiu). ALR II 4 330/836.

— Pl.: *şuiere*. — Şi (regional) **şúir** (DIACONU, VR. 212), **şóier** (ALR I 1 469/846) s. n.

— Postverbal de la **şuiera**.

ŞUIERÁ vb. I. Intranz. 1. (Despre oameni) A emite un sunet strident, ascuţit şi prelung, suflînd cu putere aerul printre buzele întredeschise, printre dinţi, printre degetele băgate în gură sau cu ajutorul unui instrument special (cu scopul de a atrage cuiva atenţia, pentru a-şi manifesta uimirea etc.). V. şiui[1], sisii (3). *Şi casele de* [illegible] *-înse cine să şazi, Să şuiere cine-a intra să vazi.* DOSOFTEI, PS. 226/6, cf. LB, ISER, POLIZU. *Oliolio, măi Taie-babă! Căci nu şuieri mai degrabă Să sărim voinici la treabă!* ALECSANDRI, P. I, 59, cf. CIHAC, I, 276. *Şuier-un lotru de băiet.* EMINESCU, O. IV, 195, cf. id. N. 8. *Ieşind afară, el şuieră puternic şi un turc se prezintă înaintea lui.* GANE, N. I, 69, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, A. R. 261, GOROVEI, CR. 321, 461. *Cel mult două săptămînî şi... fuuit, făcu bădicul şuierînd a pagubă.* AGÎRBICEANU, A. 438. *Pusei la gură două degete şi şuierai de amuţi urletul clocotitor al apelor.* HOGAŞ, DR. I, 310, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şendari s-o sculat ş-o şuierat cu şuieriţa lor.* ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 61, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII–VIII, 368. *Şuieră dintr-un ţignal, face un semn şi vine o grupă de soldaţi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 443. *Apoi băgă două degete în gură şi şuieră puternic, un şuierat nemaiauzit pe-aci.* id. ib. III, 245. *Urum a şuierat ca un şarpe.* STANCU, R. A. II, 114. *Cicălitoarea maşteră Lavisa,... despre care... scriitorul ne spune că şuieră printre dinţi ca viperele.* V. ROM. februarie 1954, 313. *Păcurariu şuierărăsşuieră, — pe dincolo de mare.* POP., ap. GCR II, 343. *Îndată şuieră-n degete feciorul ca păcurarii şi veniră toţi şerpii la el.* RETEGANUL, P. III, 14. *Deştu mic îşi îndoi, Şi sub limbă şi-l vîrî,... D-adunare şuieră.* ŞEZ. IV, 131, cf. com. din STRAJA–RĂDĂUŢI, IORDAN, L. M. 195. *Noaptea şuier pă vaduri, Ziua umblu pe păduri.* BÎRLEA, B. 58. *Să nu şuieri (fluieri) după strungi, că le iai laptele (oilor).* CHEST. V 170/92. *Şoier pe degete.* ALR I 1 170/96, cf. ib. 1 216/385, ALR II/I MN 9, 6 864, 6 865. *Deştile în gură băga Şi-ncepea D-a şuierea, Doisprezece mi-aduna.* ANT. LIT. POP. I, 460, cf. 368, A IX 2, 4, 5. *În oraş dac-ajungea, Şuiera şi asculta, Doar de soţii lui va da.* BALADE, II, 371, cf. 274. *Am cinci voinici, Şed sub siraşiră şi pling, Şi cinci alcargă-n vale şuierînd* (Degetele cînd torc). GOROVEI, C. 162. ◇ (Prin analogie) *Condamnaţii adormiră; răsuflările lor grele începură să şuiere.* SADOVEANU, O. I, 540. *Respira şuierînd; obosise.* PREDA, R. 428. ◇ Fig. *Dar organele-s sfărmate şi-n strigări iregulare Vechiul cîntec mai străbate, cum în nopţi izvorul sare... Altfel şuieră şi strigă, scapără şi rupt răsună, Se împing tumultuoase şi sălbatece pe strună.* EMINESCU, O. I, 158. ◇ Expr. **A şuiera în biserică** = a comite fapte care şochează, care contravin unei ordini stabilite. Cf. ZANNE, P. VI, 493. *Aşa paţe, dacă şuieră-n biserică.* id. ib. (Prin Mold.) **Tu erai care şuierai?** = am înţeles ce vrei, ţi-am aflat ţelul. Cf. id. ib. II, 748. ◇ Tranz. *Prietenul a şuierat semnalele cunoscute.* VOICULESCU, P. I, 68. *A învăţat şi socoteala cînilor: cum să-i cheme, cum să-i şuiere.* SADOVEANU, O. XVI, 79. ◆ (Despre locomotive, sirene etc.) A emite un sunet strident, ascuţit şi prelung. *Ne-am suit în vagon şi: mînă, băiete! Mînă, băiete, adecă, şuieră, maşină!* NEGRUZZI, S. I, 324. *Maşina şuieră ascuţit şi smuci trenul din loc.* SANDU-ALDEA, D. N. 55. *Trenul... Lung şuieră cînd preste poduri trece.* IOSIF, P. 16. *Doar l-am fi auzit şuierînd! — făcu bătrînul... Gara era pustie.* REBREANU, N. 262. *Din inima uzinii începură să şuiere maşinile.* SAHIA, N. 37. *Locomotiva şuieră strident.* TEODOREANU, L. 71. *Trenul ... venea gemînd şi şuierînd, lung şi negru.* SADOVEANU, O. III, 144, cf. SCRIBAN, D. *Prin noapte, şuieră prelung sirene.* BENIUC, V. A. II, 117. *Iar şuiera un tren.* DEMETRIUS, A. 79. [illegible] LABIŞ, P. 102. ◆ [illegible] mirea (2), dezaprobarea prin fluierături stridente. *Pu-*

blicul nostru, de n-ai fi mărinimos, apoi nu ne-ar şuiera, ci ne-ar bate. PR. DRAM. 188. Voi să-l văz..., speriat şi tremurînd în genunchi..., şuierat de norod. NEGRUZZI, S. III, 334, cf. CIHAC, I, 276, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. ◇ Fig. Dănţuiţi precum vă vine, Nici vă şuier, nici v-aplaud. EMINESCU, O. IV, 201. Orice idee, părere sau sistemă... nu o pot... nici aplauda, nici şuiera. CARAGIALE, O. III, 238. ✦ Tranz. A rosti, a spune, a comunica (ceva) cu vocea ascuţită, stridentă, datorită indignării, furiei, emoţiei etc. Şuierînd cuvintele într-o şoaptă... bîlbîie: — Să... să văd, dacă-i cald... la tine. VLAHUŢĂ, O. A. III, 93. Mînînci mălai şi ceapă şi-ţi pute casa, şuieră ca o furie birtăşiţa. AGÎRBICEANU, A. 89, cf. id. L. T. 364. Domnu Vasiliu a şuierat cu fălcile încleştate: — Unul din noi trebuie să părăsească sala. SADOVEANU, O. XVI, 462. Îşi muşca buzele subţiri, şuierînd vorbele cu răutate. BART, E. 61. Arăpilă... aproape că şuieră la urechea lui Bălcescu: — Asta-i îndrăzneala. CAMIL PETRESCU, O. II, 374. Furios, a şuierat printre dinţi: — Ieşi! STANCU, R. A. V, 325, cf. I, 233, BENIUC, M. C. I, 268. Eşti o secătură sinistră, îi şuieră, un dement hidos, o canalie! VINEA, L. II, 277. Tata Mi-a şuierat cu bucurie: — Avem carne! LABIŞ, P. 39. Ba da! Am s-o fac! şuieră bătrînul înveninat şi-şi trase mîna cu scîrbă. V. ROM. mai 1958, 36.

2. (Despre oameni) A emite o succesiune melodică de sunete suflînd printre buze, cu ajutorul unui fluier etc.; a intona o melodie fluierînd. Cf. POLIZU. Pe monumente trece păstorul şuierînd. ALEXANDRESCU, O. I, 250. Trece hoţul şuierînd, Pe cărare coborînd. ALECSANDRI, O. P. 241, cf. id. P. I, 13, CIHAC, I, 276. Se întîlniră cu cete de ostaşi ce mergeau şuierînd din frunză către Olt. ODOBESCU, S. I, 92, cf. EMINESCU, O. I, 111, id. N. 51, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. Ionu Bodii şi-a avîntat puşca în spate ş-a pornit şuierînd printre dinţi. AGÎRBICEANU, S. P. 15. Mi se părea că nu-mi mai este nici foame, nici frig şi aş fi început să şuier. HOGAŞ, DR. I, 55, cf. 269. Oamenii şi-au descreţit frunţile, şuieră ori cîntă nepăsători. RALEA, S. T. I, 347. Şuieră ciobanii şi bat la stînă cînii. LABIŞ, P. 358, cf. 380. Ei să treacă şuierînd, Cînd te-ar auzi plîngînd. ALECSANDRI, P. P. 18, cf. com. LIUBA. Mîna dreaptă o ridica, D-o frunzuliţă că rupea Şi-n buze-i că o punea, Şi-ncepea a şuiera. PĂSCULESCU, L. P. 230. N-aş cînta, n-aş şuiera, Da m-o doborît scîrba. ANT. LIT. POP. I, 34. Merg pe cale Tot cîntînd, Din cavale Şuierînd, Ciobănaşii Tot jucînd. BALADE, III, 350. Cîţi dau peşin, cînt din fluier, Iar cîţi nu, din buze şuier. ZANNE, P. V, 492. ◇ Loc. adv. **Pe şuierate** = fluierînd. Merge unul... Cu ochi-n cer, pe şuierate, Ţiindu-şi mînile la spate. EMINESCU, O. IV, 191. ◇ Tranz. Stăpînul meu... se porni cu pălăria de paie pe urechi, şuierînd o bucată din opera Zampa. ALECSANDRI, O. P. 58. Mergînd alături şuierau doine bătrîne şi triste. EMINESCU, G. P. 101. Cutreieri uliţele-n rînd Un cîntec tainic şuierînd. IOSIF, PATR. 80. Mergea... şuierînd o arie de munte. HOGAŞ, DR. I, 64. Şuieram partiturile operelor romantice de la un capăt la altul. TEODOREANU, M. U. 84. Mă apucai să şuier subţire şi şoptit un vals din vechime. ARGHEZI, P. T. 153. ◇ Refl. pas. Cu braţele goale din zori pînă-n sară, Se seceră-n sufletul meu ori se ară,... Se şuieră doinele de primăvară. LABIŞ, P. 247.

3. (Despre unele animale, păsări, insecte) A scoate un sunet sau un ţipăt (ascuţit) specific. Cf. LB, POLIZU, COSTINESCU. Seara, cînd insectele şuieră printre frunzele ierbii, se iveşte pe cîmpia întinsă cîte un foc depărtat. ODOBESCU, S. I, 24, cf. 147, III, 19. Un balaur grozav de mare... vărsa jăratec pe gură şi cînd şuiera, clocotea codrul. CREANGĂ, P. 12. Şuieră şerpii, cu limbi tremurate lingîndu-şi gîtlejul. COŞBUC, AE. 34. Şuieră mierle-n tufiş. id. P. II, 62, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. Se crede că pasărea numită albinărel de aceea şuieră, pentru că i s-a uscat limba şi vrea ploaie. GOROVEI, CR. 3, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. A-nceput un greiere Casa s-o cutreiere. Şuieră şi fluieră Şi să dormi nu te mai lasă. ARGHEZI, VERS. 589. O mierlă şuiera dintr-un zăvoi. V. ROM. octombrie 1954, 15. Unde-aud cucul cîntînd Şi mierlele şuierînd, Nu mă ştiu om pe pămînt! ALECSANDRI, P. P. 274, cf. H II 167, III 325, 386, IV 85, 117, VI 30, X 368, 499, XIV 65, 209. Mierla şuieră-n tufişe. TEODORESCU, P. P. 283, cf. 345, ALR II 6 202/279, ALR SN III h 707, h 737, A IX 3.

4. (Despre vînt, furtună, vijelie etc.) A produce un zgomot ascuţit şi puternic. V. vîjîi. Pusără deasupra lui un clit de leamne şi-l aprinsără dîndu-i untură de delfin şi viţă uscată de bobotiia focul şuierînd. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 130r/9. Un rece vînt se simte c-a morţii răsuflare, Pe piatra cea-nverzită şuieră trecător. HELIADE, O. I, 179. Bătea un vînt rece, care şuiera printre crăpăturile uşii. ALECSANDRI, O. P. 220, cf. id. P. I, 194. Vîntul şuiera fioros prin desimea codrului. GANE, N. I, 76. Prin crîngul cel desfrunzit... Crivăţul şuieră. MACEDONSKI, O. I, 17. Prahova... şuieră ca un şarpe formidabil sub roţile vagoanelor. VLAHUŢĂ, O. A. III, 32, cf. DDRF. Vîntul... şuieră jalnic prin hornuri. COŞBUC, P. II, 61, cf. I, 313, SANDU-ALDEA, U. P. 85. Par-aud în pacea nopţii cum vîntul şuieră departe. GOGA, POEZII, 236, cf. BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 20, HOGAŞ, DR. I, 274, ŞĂINEANU, D. U., CADE. Vîntul şuieră p-afară. EFTIMIU, Î. 174. Apa şuieră domol în bulboane. RALEA, S. T. I, 255. Vîntul şuiera din cînd în cînd a pustiu. CAMIL PETRESCU, O. II, 299, cf. MIHALE, O. 467, LABIŞ, P. 22. Şuieră apa Mureşului. CHEST. IV 52/49, cf. ANT. LIT. POP. I, 129. ◇ Tranz. Ascult şi eu vîntul prin vale Cum şuieră doine de jale. COŞBUC, P. II, 89. Vîntul şuiera mereu Poveşti adormitoare. PETICĂ, O. 94.

5. (Despre unele corpuri sau obiecte care se deplasează, se mişcă cu viteză) A produce un zgomot strident, scurt şi intens. Deacă n-ar fi plecat îndată capul, bomba şuierînd pe deasupra capului lui îi zboară penile ce avea în cap. BELDIMAN, N. P. I, 128/21. Gloanţele trecea Temza şuierînd. NEGRUZZI, S. III, 281. Cad săgeţile în valuri care şuieră, se toarnă. EMINESCU, O. I, 148. Un pîrdalnic de plumb a şuierat şi l-a lovit în piept! GANE, N. I, 55. Se auzi ceva că şuieră, că loveşte în uşe, în masă, şi buzduganul se arătă şi se aşeză în cui. ISPIRESCU, L. 85, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. Ţişnesc săgeţi din arcuri şi şuieră în aer. EFTIMIU, Î. 144. Loviturile de cravaşcă... se lipeau şuierînd pe trupul golaş al dădacii. BRĂESCU, A. 43. Uneori cîte-un uliu... cădea şuierînd ca o săgeată în tufişurile de sălcii ale bălţilor. SADOVEANU, O. II, 47, cf. V, 500, SCRIBAN, D. Cravaşele şuieră. STANCU, D. 57, cf. 163. Codiriştea biciului căzu şuierînd ca o vargă pe spinarea lui. MIHALE, O. 493. Gruicea pe Şargu că-l lua, Şi cum l-încăleca, Pusă buza la pămînt, Da'coada-i şuiera-n vînt. BALADE, I, 463, cf. II, 269. ◇ Tranz. fact. Mişca şuierase biciul pe deasupra capului plecat al tuturor. PAS, Z. I, 227.

— Prez. ind.: şuier. — Şi: (regional) **şuirá** (ALR II/I MN 9, 6 864/2, 29, 6 865/2, 29, 386, 414, 520, 537, 605, 682), **şoierá, şoirá** (ALR I 1 470/103), **şiverá** (H IV 85) vb. I.

— Lat. **sibilare.**

ŞUIERÁNCI s. n. (Regional) Fluier de lut sau de metal (Stăneşti—Curtea de Argeş). Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 55.

— Pl.: şuierance.

— Cf. şuier.

ŞUIERÁR, -E subst. (Regional) **1.** Subst. Nai **(1)** (Valea Lungă Cricov—Pucioasa). ALR II 4 330/762.

2. S. f. Fluier din coajă de salcie (Cloşani—Tîrgu Jiu). Cf. ALR I 1 469/837.

— Pl.: **(2)** şuierări.

— **Şuier** + suf. **-ar.**

ŞUIERÁRE s. f. Acţiunea de a şuiera şi rezultatul ei.

1. Cf. şuiera **(1).** Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, PHILIPPIDE, P. 61,

SCRIBAN, D. 1 290. ✦ Dezaprobare violentă manifestată prin fluierături. *Vorbele acelora... sînt vrednice de șuierare, nu de răspuns.* MAIOR, IST. 282/7.

2. (Rar) Cf. ș u i e r a **(3)**. *Cîntă dar tu, împarate, ... Căci din a ta șuierare, Socotim cu-ncredințare Că prea minunat glas ai.* ALEXANDRESCU, O. I, 305, cf. COSTINESCU.

— Pl.: *șuierări.*

— V. **șuiera.**

ȘUIERÁT¹ s. n. Faptul de a ș u i e r a.

1. Emisiune de sunete stridente, ascuțite și prelungi produse prin suflarea aerului printre buzele întredeschise, printre dinți sau printre degetele băgate în gură. Cf. POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Un șuierat puternic și ascuțit sfîșie aerul în urma noastră. Cînd întoarserăm capul, văzurăm pe Axinia scoborînd iute.* HOGAȘ, DR. I, 136, cf. id. M. N. 224, CADE, BL V, 113, SCRIBAN, D. *Bagă două degete în gură și șuieră puternic, un șuierat nemaiauzit pe-aci.* CAMIL PETRESCU, O. III, 245. *Nu te duce, draga maichii, că-l cunosc pe șuierat Că nu-i voinicel curat.* BIBICESCU, P. P. 59. ◇ (Prin analogie) *Ea se întorcea în pat pe o parte și alta, eliberînd în răstimpuri o respirație înăbușită, un șuierat scurt.* PREDA, R. 424. ✦ Sunet strident, ascuțit și prelung produs cu ajutorul unui instrument special. *E o liniște pătrunzătoare, pe care n-o întrerupe decît... șuieratul locomotivelor căii ferate.* CARAGIALE, O. III, 171. *Locomotiva gifîi și scoase un șuierat asurzitor.* DELAVRANCEA, H. T. 81. *S-aude un șuierat prelung... Puiu se gîndește: „Vine trenul".* SADOVEANU, O. II, 540.

2. Cf. ș u i e r a **(2)**. *Cele mai obișnuite metode de imitație instrumentală: fluieratul, șuieratul și dîrlăitul sînt procedee naturale menite să dea sunetelor produse de organul vocal omenesc un caracter instrumental.* ALEXANDRU, I. M. 23.

3. Cf. ș u i e r a **(3)**. *Venim la munte nalt unde nice soarele nu luciia, nice copaci era, nice verdeață. Numai gîngănii veninante și glasuri de șuiuratul lor, și scîrșcări de dinții lor.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 79ʳ/22, cf. COSTINESCU, DDRF, PASCU, S. 95, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Iapa sură... era mai mare decît armasarul; ... șuieratul largilor ei nări, era ca boldul unui pinten pentru armasarul care ... se răpezea la fugă.* NEGRUZZI, S. I, 42.

4. Cf. ș u i e r a **(4)**. *Suflările vîntului, care trecea prin mărăcini c-un șuierat ascuțit.* BART, S. M. 52, cf. SCRIBAN, D.

5. Cf. ș u i e r a **(5)**. *Freamătul și șuieratul a mii de mii de săgeți... Îngrozesc pe călătorul ce-și urmează calea sa.* NEGRUZZI, S. I, 127, cf. 228, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Bombele cădeau mereu. Se auzea un șuierat prelung, apoi urma o tăcere scurtă.* T. POPOVICI, S. 23.

— Pl.: *șuieraturi.* — Și: (învechit) **șuiurát** s. n.

— V. **șuiera.**

ȘUIERÁT², -Ă adj. (Mai ales despre vocea oamenilor) Șuierător **(I 1)**. Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU. *Dacă ți-ar fi dat o palmă, te-ar fi durut mai puțin decît vocea lui șuierată.* PAS, Z. I, 303. ◇ (Adverbial) *Cuvintele au trecut șuierat ca o amenințare de viperă.* C. PETRESCU, A. 234. *Vasca sări în picioare și ochii îi scăpărară. — Ce este, Alioșa? șopti el șuierat.* SADOVEANU, O. V, 531. *Costache Cantacuzino își mîngiie barba iritat și-i șopti șuierat: — Nu-l vor puterile protectoare, mă.* CAMIL PETRESCU, O. I, 521. *Enervarea i se simțea însă... în felul cum rostea fiecare cuvînt, șuierat, cu dinții strînși.* GALAN, Z. R. 347.

— Pl.: *șuierați, -te.*

— V. **șuiera.**

ȘUIERĂTÓR, -OÁRE adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Mai ales despre vocea sau respirația oamenilor) Care are un timbru strident și ascuțit; șuierat². Cf. CIHAC, I, 276. *Acum însă răsuflarea lui egală și șuierătoare îmi dovedea că adormise frumos.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 19. *Mergem! zise el c-o voce șuierătoare.* AGÎRBICEANU, A. 167, cf. 394, 482, CADE. *Își amintise deodată... de respirații șuierătoare, de ochi care cer ajutor.* TEODOREANU, L. 56. *Chemă c-un glas șuierător pe Tatar, ca la vînătoare [illegible] Bolovatule!* SADOVEANU, O. XIII, 200, cf. I, 220. *Printre dinți, care i se ciocneau, răsuflarea îi izbucnea șuierătoare.* VINEA, L. I, 232, cf. SCL 1963, 211. *Copilul are respirația dificilă, șuierătoare.* ABC SĂN. 126. ◇ *Consoană șuierătoare* = consoană sibilantă, v. s i b i l a n t. ◇ (Adverbial) *Cuvintele din urmă le spuse șuierător.* AGÎRBICEANU, A. 437. *Domnișoară Natalie,... șopti Daniil, greu, șuierător.* SADOVEANU, O. II, 598.

2. (Despre unele animale, păsări, insecte) Care scoate un sunet sau un țipăt (ascuțit) specific. *Se oprise ascultînd... concertul acestor paseri șuierătoare.* NEGRUZZI, S. I, 322, cf. ALECSANDRI, P. III, 56. *Din iarbă scoate capul șarpele șuierător.* BELDICEANU, P. 57. *Cine n-a auzit în acest loc pe greierul șuierător.* HOGAȘ, DR. I, 15. *Crivățul se zburlì și se umflă, șuierător balaur cu mii de limbi.* VOICULESCU, P. I, 2. *Ramuri, armate-n șerpi lemnoși, Bat apele, din baia albastră să despice Limbi verzi, șuierătoare, prin dinții veninoși.* I. BARBU, O. 63.

3. (Mai ales despre vînt) Care produce un zgomot ascuțit și puternic. V. v î j î i t o r. *Un vînt șuierător Adus de sus de ghioaca cea repede plecată Izbi pe hoț.* COȘBUC, P. II, 96. *Un geamăt dureros,... apoi niște gîfîituri grele și-n urmă și acestea se împrăștiară pe aripile vîntului șuierător.* REBREANU, NUV. 48.

II. S. f. (Mold. și prin Dobr.) Fluier (din metal, din os, din lemn etc.). Cf. CIHAC, I, 276, SCRIBAN, D., DM, ALR I 1 469/387, 402, 412, 420, 518, 522, 536, 592, 675.

— Pl.: *șuierători, -oare.* — Și: (regional) **șuruietoáre** s. f. ALR I 1 469/387, 592.

— **Șuiera** + suf. *-ător.*

ȘUIERĂTÚRĂ s. f. **1.** Sunet strident, ascuțit și prelung, produs prin suflarea cu putere a aerului printre buzele întredeschise, printre dinți sau printre degetele băgate în gură; șuier **(I 1)**, (învechit, rar) șuieret. *Șăzi... ca să asculți șuierăturile celor ce să scoală ca să vie.* BIBLIA (1688), 176²/50, cf. KLEIN, D. 425, LB. *Începi a număra... cîte șuierături, cîte momițe, cîți cucoși de hîrtie, cîte castane... vi s-au îndreptat pe șteną.* PR. DRAM. 194, cf. ISER, POLIZU. *Stăpînul meu..., puind două degite în gură, dură o șuierătură de cele haiducești.* ALECSANDRI, O. P. 54, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 276. *Ritorul... plesnindu-și limba de cerul gurii și punînd-o între dinți, ținu o șuierătură ascuțită cîteva minute.* CARAGIARE, O. IV, 269, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 59, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *A vîrît în gură, cîrligat, degetul cel mic de la mîna stîngă și a slobozit trei șuierături scurte.* SADOVEANU, O. XIII, 881, cf. SCRIBAN, D. *În actul II șuierăturile, dar și ovațiile au fost mai mari.* CAMIL PETRESCU, O. I, 318.

2. Șuier **(I 2)**. *Rodurile nu să coc, pasările nu cîntă, ci cu șuierătură jalnică tînguiesc ticăloșia a toată lumea.* MOLNAR, RET. 77/15, cf. COSTINESCU. *Șuierături de mierle se-ngînă în tufiș.* CIOCÎRLAN, P. P. 51.

3. Șuier **(I 3)**. *O viforoasă șuierătură a vîntului... îi curmă povestirea.* ODOBESCU, S. I, 155, cf. 144, CADE.

4. Șuier **(I 4)**. *Îl vei ajunge... și-i vei trimite o ghiulea, căutînd ca proiectilul să-i treacă destul de aproape, încît să-i audă șuierătura.* GHICA, S. 405. *Nu mai auzi... pocnetul ierbei de pușcă și șuierătura alicelor.* ODOBESCU, S. III, 37, cf. CADE. *O întîrziere întinsă, și pe urmă, alte șuierături... Obuzele acestea... sînt de neasemănat.* CAMIL PETRESCU, U. N. 358.

— Pl.: *șuierături.*

— **Șuiera** + suf. *-ătură.*

ŞUIERÉL s. n. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui ş u i e r **(I 1)**. *Frunză verde stejarel! Auzi, maică, şuierel, Şuierel de voinicel.* BIBICESCU, P. P. 59.
Pl. : ?
— **Şuier** + suf. *-el*.

ŞÚIERET s. n. (Învechit, rar) Şuierătură **(1)**. *Auzind şuieretul zmeilor, ne-am astupat urechile, ca nu puteam răbda şuieretele lor.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 79r/27.
— Pl. : *şuierete*.
— **Şuiera** + suf. *-et*.

ŞUIERÍCI s. n. (Prin nordul Olt. şi nord-vestul Munt.) Fluier de metal, din coajă de salcie etc. Cf. MARDARIE, L. 321, ALR I 1 469,782, 795, 798.
— Pl. : *şuierice*.
— **Şuier** + suf. *-ici*.

ŞUIERÍŢĂ s. f. (Prin Transilv.) Fluier de metal sau de lemn. *Este-un mare păcurari. Se bagă din fîntîniţă şi taie o şuieriţă, S-apuca D-a şuiera.* PAMFILE, CR. 79. *Şendarii s-o sculat ş-o şuierat cu şuieriţa lor.* SANDRU-BRÎNZEU, JINA, 61.
— Pl. : *şuieriţe*.
— **Şuier** + suf. *-iţă*.

ŞÚIET[1] s. n. Zgomot (slab, continuu şi monoton) produs de curgerea unei ape, de bătaia vîntului etc. ; şuşuit[1] **(1)**, (rar) şuietură[2]. V. m u r m u r **(1)**. *Nu mai auzii nimic, afară de şuietul jalnic al rîului alunecînd la vale.* DELAVRANCEA, T. 193, cf. id. S. 64. *S-aude şuietul unei ape mari.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 131, cf. id. R. P. 85, 139, DDRF, BARCIANU. *Şuietul împrăştiat al apei sfăşiate de prund.* ADAM, S. 192, cf. ALEXI, W. *Zbor nebun fără popasuri Duce printre stînci izvoare, Şuiet e sau cîntec oare?* GORUN, F. 177, cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 415, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ascult şuietul lin al pădurii de brad.* SADOVEANU, O. XV, 246, cf. I, 547, X, 602, SCRIBAN, D. *Se stinsese şuietul pomilor.* CAMILAR, N. II, 112, cf. 300.
— Pl. : *şuiete*.
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş u ş u i[2].

ŞÚIET[2], -Ă adj. v. **şuieţ**.

ŞUIÉTIC, -Ă adj. (Prin nord-vestul Mold., Transilv. şi Maram. ; despre oameni) Smintit, ţicnit ; prost, nătîng **(I 1)**. Cf. GHEŢIE, R. M., H XII 302, L. ROM. 1961, 569. ✦ (Regional) Lunatic (Runcu Salvei—Năsăud). CHEST. V/66 supl.
— Pl. : *şuietici, -ce*.
— **Şui[7]** + suf. *-atic*.

ŞUIETÚRĂ[1] s. f. (Regional) Semn făcut la urechea oilor sau a viţelor, prin tăierea unei şuviţe subţiri, pentru a putea fi recunoscute. Cf. CIHAC, II, 396. *Mieii se însemnează la urechi cu şuietură.* DAMÉ, T. 68, cf. ŞĂINEANU, D. U., STOIAN, PĂST. 55, SCRIBAN, D., CV 1951, nr. 6, 28, CHEST. V 156/24, 29, 38, 73, 75, 79, 82, 83, 86, 98, A V 24, 29, 31, GLOSAR REG., LEXIC REG. II, 117.
— Pl. : *şuieturi*. — Şi : **şuitúră** (CV 1951, nr. 6, 28, GLOSAR REG.), **şiitúră** (CHEST. V 156/38), **suitúră** (ib. 156/86, LEXIC REG. II, 117) s. f.
— Cf. ş u i[8], ş u i a t.

ŞUIETÚRĂ[2] s. f. (Rar) Şuiet[1]. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U.
— Pl. : *şuieturi*.
— Cf. ş u i e t[1].

ŞUIÉŢ, -IÁŢĂ adj., s. m. **I.** Adj. (Transilv., Munt. şi prin Olt.) Zvelt ; subţire. *Cînd te-i duce acasă, n-ai să mai găseşti nevastă, ci o dihanie în patru picioare, şuiaţă şi frumoasă.* MUSCEL, 112, cf. TDRG, PAMFILE, DUŞM. 124, CADE, SCRIBAN, D. *Podeţul e mai şuieţ decît cleanul.* BĂCESCU, P. 131, cf. DM, RĂDULESCU-CODIN, CIAUŞANU, GL., DR. V, 234, LEXIC REG. II, 32. ✦ (Regional) Lungăreţ (Ştefăneşti—Drăgăşani). Cf. ARH. OLT. XXI, 276. *Pepenele e şuieţ.* ib.

II. S. m. (Regional) Varietate de crap, cu corpul lungăreţ, aproape cilindric şi cu capul ascuţit *(Cyprinus carpio hungaricus)*. Cf. ANTIPA, P. 594, 616.
— Pl. : *şuieţi, -e*. — Şi : **şuiét, -ă** adj. LEXIC REG. II, 32.
— **Şui[8]** + suf. *-eţ*. — Pentru sensul **II**, cf. şi bg. c y e k.

ŞUÍNĂ s. f. (Regional) Pămînt sterp, neroditor (Berchişeşti—Gura Humorului). Cf. L. ROM. 1964, 83.
— Pl. : *şuine*.
— Etimologia necunoscută.

ŞUIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Prin Ban. ; despre oameni) Astmatic. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 197. *E şuios, nu suferc ţigara.* id. ib. ✦ Tuberculos. Cf. H XVIII 161, COMAN, GL. ✦ (Regional ; despre cai ; în forma *şiios*) Bolnav de emfizem pulmonar (Cărbunari—Moldova Nouă). Cf. ALR I 1 657/9.

2. (Regional ; despre oameni) Scrofulos (Dej). Cf. DR. V, 234.

3. (Regional ; despre cai) Care are răni purulente pe corp (Dej). Cf. DR. V, 234.
— Pl. : *şuioşi, -oase*. — Şi : **şiiós, -oásă** adj. ALR I 1 657/9.
— **Şui[6]** + suf. *-os*.

ŞÚIR s. n. v. **şuier**.

ŞUIRÁ vb. I v. **şuiera**.

ŞUIRÚŞ subst. (Regional) Gheţuş (pe care se dau copiii iarna) (Cristeşti—Botoşani). Cf. ALR SN V h 1 310/414.
— Pronunţat : *şu-i-*. — Pl. : ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u i u[2].

ŞUITE s. f. pl. (Regional) Şireturi albe, înguste. I. CR. VII, 312.
— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u v i ţ ă.

ŞUITÚRĂ s. f. v. **şuietură[1]**.

ŞÚIŢ s. m. v. **şuiţă**.

ŞÚIŢĂ s. f. (Regional) **1.** Numele a două mamifere rozătoare : **a)** rozător de culoare cenuşie-gălbuie, cu corpul subţire şi cu coada scurtă *(Spermophilus citellus)*. Cf. CIHAC, II, 395, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DL, DM ; **b)** orbeţ *(Spalax microphthalmus)*. Cf. TDRG. *Căţeii pămîntului, — de le zice şi şuiţe, — cari scot capul la amiezi din găuri, ca să latre la soare.* ODOBESCU, S. III, 185, cf. PAMFILE, A. R. 261, ŞĂINEANU, D. U., H XIV 104. *Şuiţele sînt animale mici din familia şoarecelui, nevăstuicii etc.* ŞEZ. XIII, 47. ◇ (În descîntece) *Nod gura ciorilor, a garoilor, a şuiţelor şi a toate lighioanele cari scot porumbul.* PAMFILE, A. R. 70.

2. Veveriţă *(Sciurus vulgaris)* (Osica de Jos—Caracal). Cf. ALR I 1 173/bis/878.
— Accentuat şi : *şúiţă*. DL, DM. — Pl. : *şuiţe*. — Şi : **şúiţ** (accentuat şi *şuíţ*, BARCIANU, ALEXI, W.) s. m. CIHAC, II, 395, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., ENC. AGR., H XIV 104.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u i[9].

ŞÚIU[1] s. n. art. (Prin nord-vestul Munt.) Numele unui dans popular ; melodie după care se execută acest dans. *Jucaţi cu toţii Şuiu, Flăcău schimbă puiu (fata).* VARONE, J. R. 50, cf. id. D. 147, LEXIC REG. II, 18.
— Pl. : *şuiuri*.
— Etimologia necunoscută.

ŞÚIU[2] subst. sg. art. (Prin nordul Mold. ; în l o c. a d v.) **De-a şuiu** = (pe lîngă verbul „a se da" ; cu sens neprecizat, probabil) ghemuit, pe vine. Cf. ALR SN V h 1 309/414. [Se dau] *de-a şuiu pi ghiaţi.* ib.
— Etimologia necunoscută.

ŞUIURÁT s. n. v. **şuierat**[1].

ŞUJDÍ vb. IV. R e f l. (Prin Ban.) A se pipernici, a slăbi. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196.
— Prez. ind.: *şujdesc*.
— Etimologia necunoscută. Cf. c i u s d i.

ŞUJDÍT, -Ă adj. **1.** (Prin Ban.) Mic, pipernicit. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196.
2. (Regional) Necăjit **(1)**, trist (Chizatău — Lugoj). Cf. ALR SN V h 1 214/76.
— Pl.: *şujdiţi, -te*.
— V. **şujdi.**

ŞUJMUTÚC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞUJNICÁ vb. I v. **şuneca.**

ŞUL subst. v. **şui**[6].

ŞULÁL s. n. v. **şular.**

ŞULÁR s. n. (Regional) **1.** Aţă de însăilat. Cf. CADE, LTR[2], DM, ALR II 5 766/723, 727, 769.
2. Însăilătură. *Şular de brăcinar.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DM.
— Pl.: *şulare* şi *şularuri*. — Şi: **şulál** s. n. SCRIBAN, D.
— Etimologia necunoscută.

ŞULĂÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A însăila. Cf. SCRIBAN, D.
— Prez. ind.: *şulăiesc*.
— Cf. ş u l a r.

ŞULBUC subst. (Prin Transilv.) Mulţime **(1)**, grămadă. Cf. VICIU, COL. 205. *Un şulbuc mare de peşte.* id. ib.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞÚLCĂ s. f. (Maram.) Pămînt umed folosit la astuparea găurilor în care s-a pus exploziv, înainte de detonaţie. Cf. LEXIC REG. 22.
— Pl.: *şulci*.
— Etimologia necunoscută.

ŞULCHÍNĂ s. f. (Într-o poezie populară; cu sens neprecizat, probabil) Loc unde se tăiau animalele. *Mocănaşul se scula,... Cîrlănaş ca-i alegea, La şulchină mi-l belea, Lui Codrean că-l dăruia.* I. CR. II, 261.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. z a l h a n a.

ŞULDEÁLĂ s. f. v. **jolteală.**

ŞULDÉU s. m. **1.** (Transilv. şi prin Ban.) Purcel (pînă la un an). Cf. LB, ISER, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 105, GHEŢIE, R. M., CONV. LIT. XX, 1018, II XVIII 295, LEXIC REG. 72, II, 87, TEAHA, C. N. 269.
2. (Transilv.) Iepure (pînă la un an). Cf. LB, ISER, LM, MÎNDRESCU, UNG. 105, GHEŢIE, R. M., SCRIBAN, D., LEXIC REG. II, 87.
— Pl.: *şuldei*. — Şi: **şuldóu** (LM), **şoldéu** (II XVIII 295), **şeldéu** (CONV. LIT. XX, 1018, TEAHA, C. N. 269) s. m.
— Din magh. **süldő.**

ŞULDÓU s. m. v. **şuldeu.**

ŞULDUR s. m. (Prin Bucov.; depreciativ) Ungur. Cf. ŞEZ. III, 90.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *şulduri*.
— Etimologia necunoscută.

ŞULEÁN, -Ă adj., subst. **1.** Adj. (Regional) Oblic **(1)**, pieziş (Crişcior — Brad). Com. PAŞCA.
2. S. f. Fiecare dintre găurile oblice care se perforează în peretele unui abataj, pentru a se introduce explozivul; p. e x t. ansamblul găurilor de acest fel. V. î m p u ş c ă t u r ă. Cf. LTR[2], DP, ID I, 175.
3. Subst. Ciocan curbat, folosit în mină. Cf. MDT, LTR[2], DP.
— Pl.: *şuleni, -e*.
— Etimologia necunoscută.

ŞULEÁNCĂ s. f. v. **şuleaucă.**

ŞULEÁNDRĂ[1] s. f. (Depreciativ) **1.** (Regional) Zdreanţă, fleandură. Cf. ISER, CV 1949, nr. 9, 33, UDRESCU, GL.
2. (Prin Munt.) Epitet pentru o femeie care are o ţinută neîngrijită, neglijentă. Cf. UDRESCU, GL.
3. (Regional) Epitet pentru o femeie de moravuri uşoare. Cf. LB, CIHAC, II, 396, LM, DDRF, ALEXI, W.
4. (Regional) Epitet pentru o femeie care poartă pe cineva cu vorba. Com. MARIAN.
5. (Regional; în e x p r.) **A umbla şuleandra** = **a)** a avea o ţinută neglijentă, dezordonată. Cf. UDRESCU, GL.; **b)** (şi în forma **a umbla de-a cileandra**) a umbla de colo colo, fără rost. Com. FURTUNĂ, cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şulendre*. — Şi: **cileándră** s. f. Com. FURTUNĂ.
— Cf. ş u l f ă[1], b u l e a n d r ă.

ŞULEÁNDRĂ[2] s. f. v. **ciuleandră.**

ŞULEÁUCĂ s. f. (Bucov.) Înşelătorie, înşelăciune; şiretlic **(1)**, vicleşug. *Şi-a făcut averea cu şuleanca.* PAMFILE, VĂZD. 179. *Omului acestuia îi place a îmbla numai cu şuleanca.* Com. MARIAN, cf. com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, CV 1950, nr. 11–12, 11.
— Pl.: ? — Şi: **şuleáncă** s. f.
— Etimologia necunoscută.

ŞULEMÉNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞÚLER[1] s. m. **1.** (Învechit, în Mold.) Trişor; şarlatan. Cf. SCL 1958, 240, KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUŢII, I, 79. *Ghidi, şuler viclean!* ALECSANDRI, T. 840, cf. CIHAC, II, 396, DDRF, JAHRESBER. II, 210, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.
2. (Regional) Vagabond, haimana. Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. ✦ Epitet depreciativ pentru un om sărac. Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI.
— Accentuat şi: *şulér*. JAHRESBER. II, 210, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. — Pl.: *şuleri*.
— Din rus. **шулер**, ucr. **шулер.**

ŞULÉR[2] s. m. v. **şcoleriu**[1].

ŞULERÍE s. f. (Învechit, în Mold.) Trişare; şarlatanie. *La banc se încap multe şulerii.* NEGRUZZI, S. I, 88, cf. 86, DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.
— Pl.: *şulerii*.
— **Şuler**[1] + suf. *-ie*. Cf. pol. s z u l e r y a.

ŞULÉTE s. m. v. **sulete.**

ŞULÉTIC, -Ă adj. v. **şulhetic.**

ŞULÉU[1] s. m. (Prin Transilv.) **1.** Scurtătură, retevei. Cf. CABA, SĂL.
2. Epitet pentru un flăcău voinic. Cf. VAIDA, CABA, SĂL.
— Pl.: *şulei*.
— Etimologia necunoscută.

ŞULÉU[2] s. m. v. **şalău**[1].

ŞULFÁR s. m. (Regional) Nume depreciativ dat de ţărani persoanelor care se îmbracă în haine orăşeneşti (Zimnicea). Cf. ALR SN III h 885/899.
— Pl.: *şulfari*.
— **Şulfă**[1] + suf. *-ar*.

ŞÚLFĂ[1] s. f. (Depreciativ) **1.** (Regional) Haină veche, deformată sau de calitate inferioară (Livezile — Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 57. ✦ (Prin Olt. și sud vestul Munt.) Epitet pentru o haină de croială orășenească. Cf. SCRIBAN, D., DM. *Îi jucau ochii după șulfe boierești.* ŞEZ. XII, 37, cf. com. din TURNU MĂGURELE.

2. (Regional) Epitet pentru o femeie care are o ținută neîngrijită, neglijentă (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

3. (Regional) Epitet pentru o persoană care se îmbracă în haine orășenești. Com. din TURNU-MĂGURELE.

4. (Prin Olt.) Epitet pentru un om de nimic. Cf. LEXIC REG. 38.

5. (Prin Olt.) Epitet pentru o femeie de moravuri ușoare. Cf. LEXIC REG. II, 17, 32.

6. (Regional) Epitet pentru o femeie intrigantă (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Vine ciulfa cu ștafeta, să te ții!* id. ib.

7. (Prin Olt.; în e x p r.) **A lătra ca o șulfă** = a fi guraliv. Cf. ZANNE, P. IX, 633.

— Pl.: *șulfe.* — Și: **ciúlfă** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŞÚLFĂ[2] s. f. v. **șúlfă[1].**

ŞULHÉTIC, -Ă adj. (Transilv.) Neastîmpărat, nebunatic; obraznic; zălud, țicnit. Cf. PASCU, S. 70, SCRIBAN, D., VAIDA, CABA, SĂL. *Mai cu seamă vitele sînt șulhetice: dau cu capul după unii oameni.* Com. din FRATA — TURDA, cf. PAȘCA, GL. 55, CV 1952, nr. 5, 39, LEXIC REG. 15, MAT. DIALECT. I, 216. ◇ (Substantivat) *Măi, cîte nebunii faci tu, șulheticule!* VICIU, GL.

— Pl.: *șulhetici, -ce.* — Și: **șulétic, -ă** (VAIDA, CABA, SĂL., LEXIC REG. 15, MAT. DIALECT. I, 216), **sulhétic, -ă** (PAȘCA, GL.), **sulhuiétic, -ă** (id. ib. 55) adj.

— Etimologia necunoscută. Cf. ș u i e t i c.

ŞULICÁR subst. (Regional) Căciulă (Ciubăncuța — Dej). COMAN, GL.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞULIMÁNDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞULIMÉDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞULIMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞULIMÍNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞULÍN s. m. (Prin nord-estul Olt.) Iepure mare. Cf. LEXIC REG. II, 32.

— Pl.: *șulini.*

— Etimologia necunoscută.

ŞULÍNĂ s. f. v. **șurină.**

ŞULÍNDRĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) **1.** Porțiune de teren (arabil). Cf. LEXIC REG. II, 32.

2. Surpătură (de pămînt). Cf. VÎRCOL, V. 100.

— Pl.: *șulindre.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h o l l e „brazdă, glie; ogor".

ŞULINGRÓS s. m. (Ornit.; regional) Botgros (*Coccothraustes coccothraustes*) (Derna — Marghita). Cf. BĂCESCU, PĂS. 164.

— Pl.: *șulingroși.*

— Etimologia necunoscută.

ŞULIUMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞÚLPE s. f. (Bucov.) **1.** Vulpe. LEXIC REG. 110.

2. Epitet pentru o femeie de moravuri ușoare. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *șulpi.*

— Cf. v u l p e.

ŞULȚ s. n. v. **șorț[1].**

ŞULUÁR s. m. v. **șolovar.**

ŞULUMÁNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞULUMẮNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞULUMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞULUMÉNIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞULUMÎ́NDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ŞUM s. n. **1.** (Regional) Spumă de pe laptele proaspăt muls (Petrova — Vișeu de Sus). ALR I 1 060/348. ✦ (Adjectival; despre cai) Înspumat (Petrova — Vișeu de Sus). Cf. ALR I 1 111/348.

2. (Prin Bucov. și nordul Mold.) Rachiu (tare). Cf. SCRIBAN, D., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✦ (Regional) Rachiu care curge la sfîrșitul distilării. Cf. CIHAC, II, 397, DDRF, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

3. (Regional) Miros (**2**). Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: *șumuri.*

— Din ucr. **шум.**

ŞUMAIÓG s. n. v. **șomoiog.**

ŞÚMAN, -Ă adj. v. **șumen.**

ŞUMÁNDRĂ s. f. **1.** (Prin sudul Olt.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. H V 18, 236.

2. (Prin Transilv.) Petrecere populară care se organizează la Anul Nou sau în mijlocul postului Crăciunului. Cf. VICIU, GL.

— Pl.: *șumandre.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUMÁR s. m. (Ban., Transilv. și prin Olt.) Pădurar. Cf. DDRF, PASCU, S. 91, CADE, DM, CONV. LIT. XX, 1 018. *La fîntîna cu cîntar Paște calul lui șumar.* HODOȘ, P. P. 163. *Biata vulpe în zădar se rugă să-i deie toporul, căci n-are cu ce-și tocmi inima la car, căci șumariul nu i-l dede.* CĂTANĂ, P. B. III, 31, cf. VICIU, GL., com. din ORAVIȚA și din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ. *Frunză verde de mărar, Dragu-mi-i neica șumar.* L. COSTIN, M. B. 24. *Să-mi aduci dragoste ibastă... De la căprar și căprăriță, De la șumar și șumăriță.* ŞEZ. XXI, 68, cf. CV 1951, nr. 3—4, 47. *L-am cinstit pe șumari să nu mă pîrască.* ALR I 1 451/1, cf. ALR II/53, ALR SN II h 583, CL 1 958, 71, A I 17, 35. *În pădure-s lemne mari, Casă-ți faci ca un șumari.* FOLC. TRANSILV. I, 11. ✦ (Regional) Paznic al unei proprietăți de teren arabil (Crivobara — Lipova). Cf. VICIU, S. GL.

— Pl.: *șumari.* — Și: **șomár** s. m. ALR I 443/18, ALR SN II h 583/310, A I 12, 13, 21, 32, 35, TEAHA, C. N. 270.

— Din scr. **šumar.**

ŞUMÁTRĂ s. f. v. **șamatră.**

ŞÚMĂ s. f. v. **sumă.**

ŞUMĂRÉL s. m. (Într-o poezie populară) Diminutiv hipocoristic al lui ș u m a r. *Sub umbra de stejărel Frumos doarme un șumărel.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189.

— Pl.: *șumărei.*

— **Şumar** + suf. *-el.*

ŞUMĂRÍȚĂ s. f. (Ban.) Soție de pădurar. Cf. L. COSTIN, M. B. 139. *Să-mi aduci dragoste ibastă... De la căprar și căprăriță, De la șumar și șumăriță.* ŞEZ. XXI, 68.

— Pl.: *șumărițe.*

— **Şumar** + suf. *-iță.*

ŞÚMEN, -Ă adj. (Regional, mai ales în Transilv.) Beat, amețit de băutură. *Sculă-se ca adurmit Domnul, ca tare și îmbătat* (î m b a t a t s, a b u r a t c[2], *șiumăn* v, *șumăn* D) *de viru.* PSALT. 162. *Ca din somn sări Domnul rumăn Ca de vin ce-i aburit și șumăn.* DO-

SOFTEI, P. S. 265/4, cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 397, PM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., LB RG, PASCU, S. 219, DHLR II, 532, CADE, SCRIBAN, D., DM, CONV. LIT. XX, 1018. *Poate că le-am mai şi but: cînd eram cam şuman, cînd mă cam îmbătam.* RETEGANUL, P. III, 85, cf. VAIDA, REV. CRIT. III, 170, com. din SĂTMAR—SEBEŞ, LEXIC REG. 25. *A venit acasă cam şuman.* MAT. DIALECT. I, 226. ◆ (Substantivat) Beţiv. *Ţara morţii să vadă cum petrec şumenii.* ... PAMFILE, VĂZD. 113, cf. CABA, SĂL.

— Pl.: *şumeni, -e.* — Şi: **şúman, -ă, şúmen, -ă** adj.

— Din slavonul шумьнъ.

ŞUMENEÁLĂ s. f. (Prin Transilv.) Beţie, ameţeală (din cauza băuturii). *Răspunse... serios, parcă i-ar fi trecut şumeneala.* REBREANU, R. II, 27, cf. DM.

— Pl.: *şumeneli.*

— **Şumeni** + suf. *-eală.*

ŞUMENÍ vb. IV. R e f l. (Regional, mai ales în Transilv.) A se îmbăta, a se ameţi (cu băutură). Cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 397, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DM. *Fiind pirotit... şi mai gustînd din celea vinuri scumpe, s-a şumenit şi s-a culcat.* RETEGANUL, P. II, 74, cf. VAIDA, REV. CRIT. III, 170. *Închină mamei şi tatei, Doar ei s-or şunieni, Ş-om putea, mîndruţ, fugi.* BÎRLEA, B. I, 58, cf. CHEST. VIII 108/27, LEXIC REG. 25. *A fost la nuntă şi s-a cam şumenit.* MAT. DIALECT. I, 216, cf. 97.

— Prez. ind.: *şumenesc.*

— V. **şumen.**

ŞUMENÍT, -Ă adj. (Prin Transilv.) Beat, ameţit (de băutură). Cf. LM, CHEST. VIII 109/27, LEXIC REG. 25.

— Pl.: *şumeniţi, -te.*

— V. **şumeni.**

ŞUMIGÁI s. m. **1.** (Prin Olt. şi Munt.) Peşte mic. Cf. PĂSCULESCU, L. P. 354, ARH. OLT. XXI, 276. *Sînt şi peşti mari, dar mai mult şumigai.* L. ROM. 1959, nr. 1, 65. ◇ F i g. *Plozii, şumugai cît nodul, se joacă în pulbere.* STANCU, D. 40.

2. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *jimigai*) Rest rămăşiţă. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: *şumigai.* — Şi: **şumugái, jumugái** (PĂSCULESCU, L. P. 354), **jimigái** (RĂDULESCU-CODIN) s. m.

— Cf. j i m i.

ŞUMITẮU s. n. v. **şimitău.**

ŞUMOIÁG s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMOIÓG s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUGÁI s. m. v. **şumigai.**

ŞUMUIÁC s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUIÁG s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUIEGÍ vb. IV v. **şomoiogi.**

ŞUMUIÓC s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUIÓG s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUIOGÍ vb. IV v. **şomoiogi.**

ŞUMULTÉŢ s. n. (Regional) Şomoltoc (**1 1**). Cf. DDRF. *Descîntătoarea, înainte de ce începe a descînta face un şumulteţ de pînză.* MARIAN, D. 233.

— Pl.: *şumulteţe.*

— Cf. ş u m u l t o c.

ŞUMULTÓC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞUNC subst. v. **şuncă.**

ŞUNCÁR s. m. **1.** (Rar) Mezelar. Cf. DDRF, SCRIBAN, D.

2. (Regional) Porc de un an (Comloşu Mare—Jimbolia). H XVIII 4.

— Pl.: *şuncari.*

— **Şuncă** + suf. *-ar.*

ŞÚNCĂ s. f. Pulpă de porc preparată special (la sare şi la fum) pentru a se putea conserva un timp mai îndelungat; p. e x t. bucată tăiată din părţile mai grase ale unui porc sau, rar, ale altui animal, de obicei sărată şi afumată; p. r e s t r. slănină. V. j a m b o n. *Şuncă dafumată* (a. 1792). IORGA, S. D. XIII, 40, cf. KLEIN, D. 425, LB. *Croitoriul pusease nişte şuncă la fum.* BĂRAC, T. 68/21, cf. 35/19, POLIZU. *La el se găsesc şuncile cele mai vestite.* GHICA, S. 560, cf. CIHAC, II, 397. *Să te întorci ostenit de la munte şi să nu găseşti o friptură bună de mistreţ ş-o şuncă de urs.* CARAGIALE, O. VI, 390, cf. IV, 268. *Să-mi aducă o bucăţică de şuncă şi o butelcă de vin.* CONTEMPORANUL, II, 244, cf. DDRF. *Şunca se mănîncă fiartă sau friptă.* ENC. ROM., cf. JAHRESBER. X, 213, BIANU, D. S. 140, TDRG. *Le servi coniac, şuncă şi colac.* AGÎRBICEANU, A. 118, cf. 125. *Şunci neafumate şi netrecute prin saramură.* NICA, L. VAM. 233, cf. CADE. [Ursul] *s-a deprins a fura şunci de cal aninate la hochstand.* SADOVEANU, O. XV, 65, cf. 76. *Ţinea un cuţit lung deasupra unei şunci.* ARGHEZI, P. T. 156. *Cazacii s-au întors cu şunci afumate.* CAMIL PETRESCU, O. III, 557, cf. VINEA, L. I, 303. *Am ascuns în cămară nişte şuncă.* H. LOVINESCU, T. 118, cf. DM. *Văzui şuncă şi cîrnaţi: Ia de-acelea să ne daţi!* POP., ap. SADOVEANU, O. XVI, 430, cf. ALR II/723, ALR SN IV h 1 126, GL. OLT. ◇ F i g. *Ieşi la poartă, apărînd pe cei doi de furia cîinilor, ce făceau larmă şi se repezeau turbaţi, cu şunca limbilor scoasă.* IOVESCU, N. 62.

— Pl.: *şunci* şi (învechit) *şunce* (LB). — Şi: (regional) **şunc** (MOLNAR, D. 379) subst., **şóncă** (LB, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., CABA, SĂL., com. din TIMIŞOARA: pl. şi *şonce* LB), **şoáncă** (GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., SCRIBAN, D.) s. f., **şonc** (CHEST. VIII 45/6) subst., **sóncă** (A IV 1) s. f., **sonc** (CHEST. VIII 11/6) subst.

— Din germ. dial. **Schunke,** magh. **sonka.**

ŞUNCĂREÁSĂ s. f. (Rar) Femeie care prepară sau vinde mezeluri[1]. Cf. SCRIBAN, D. 1 290.

— Pl.: *şuncărese.*

— **Şuncar** + suf. *-easă.*

ŞUNCĂRÍE s. f. (Rar) Mezelărie. *Să se facă deosebire între cîrnaţii obişnuiţi, mai mari (preparaţi, de cele mai multe ori, la şuncărie) şi cîrnaţii mici.* IORDAN, STIL. 187, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şuncării.*

— **Şuncă** + suf. *-ărie.*

ŞUNDAM-BUNDAM subst. (Maghiarism, prin Transilv.; în e x p r.) **Per şundam-bundam** = prin tertipuri. DR. IV, 850.

— Accentul necunoscut.

— Din magh. [per] **sundám-bundám.**

ŞUNEAGẮU adj. **1.** (Regional) Viclean, ipocrit, perfid (Cojocna—Cluj). L. ROM. 1961, nr. 2, 125.

2. (Prin Transilv.; şi substantivat, m.) Idiot, prostănac. *Foaie verde de ludău Ce ţi-i omu şuneagău Că-i cu capu în pîrău Şi tot zice că nu-i rău.* CV 1952, nr. 5, 40. *Mă, şuneagăule, dă-te de-o parte!* MAT. DIALECT. I, 97.

— Pl.: *şuneagăi.*

— Din magh. dial. **sunnyogó.**

ŞUNECÁ vb. I. I n t r a n z. (Prin vestul Transilv.) A aluneca. Cf. ALR I 1 257/80, TEAHA, C. N. 271.

— Prez. ind.: *şúnec.* — Şi: **şunicá** (TEAHA, C. N. 271), **şujnicá** (id. ib.) vb. I.

— Cf. l u n e c a.

ŞUNECÚŞ s. n. (Regional) Pămînt alunecos şi moale (Sebiş—Vaşcău). CHEST. IV 61/62.

— Pl.: ?

— Cf. ş u n e c a, l u n e c u ş.

ŞÚNER s. n. Goeletă. Cf. DN[2], L. ROM. 1966, 90.
— Pl.: *şunere.*
— Din engl. **schooner,** fr. **schooner.**

ŞUNG s. n. v. **şfung.**

ŞUNICÁ vb. I v. **şuneca.**

ŞUNT s. n. **1.** Dispozitiv de derivare a curentului electric dintr-un circuit. Cf. CIŞMAN, FIZ. II, 254, 460, DN[2].

2. (Fiziol.) Derivare a circuitului sanguin pe alte căi circulatorii decît cele normale. M. D. ENC.
— Scris şi: (după fr. şi engl.) *shunt.* CIŞMAN, FIZ. II, 254. — Pl.: *şunturi.*
— Din fr. **shunt,** engl. **shunt.**

ŞÚNTAI interj. (Argotic) Cuvînt prin care se solicită cuiva atenţia. Cf. BL II, 189.
— Din ţig. **šunta** (imper. al lui *ašun).*

ŞUNTAI-MUNTAI adv. (Regional) **1.** „Ori una, ori alta" (Zlătărei—Drăgăşani). I. CR. IV, 187, cf. DR. IV, 850.

2. „Taman (tocmai) pe taman (tocmai)" (Zlătărei—Drăgăşani). I. CR. IV, 187, cf. DR. IV, 850.
— Accentul necunoscut.
— Cf. ţc. ş u n d a (n) b u n d a (n) „acolo şi aici".

ŞUO interj. v. **şo.**

ŞUOÁU subst. v. **şuvoi[1].**

ŞUÓI s. n. v. **şuvoi[1].**

ŞUOIÓS, -OÁSĂ adj. v. **şioios.**

ŞUP[1] interj. (Regional) Cuvînt care redă zgomotul produs de o lovitură dată repede şi tare cu palma sau cu pumnul (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 97.
— Onomatopee. Cf. c i u p.

ŞUP[2] s. n. v. **jup.**

ŞUP[3] s. n. v. **şip[4].**

ŞUP[4] subst. (Regional) Cădere de apă (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR II 6 735/76.
— Pl.: ?
— Postverbal de la **şupi[1].**

ŞUPÁGĂ s. f. (Regional) **1.** Retevei, scurtătură (Măgureni—Băicoi). Cf. I. CR. V, 96.

2. Armă veche (Dodeşti—Bîrlad). H VI 97.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞUPÁI, -E adj. v. **şupar.**

ŞUPÁR, -Ă adj. (Transilv.; mai ales despre cai) Zburdalnic; greu de stăpînit; nărăvaş. Cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 395, LM, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *şupari, -e.* Şi: **şupái, -e** adj. POLIZU, CIHAC, II, 395.
— Cf. ş u p i[1].

ŞUPÁRIŢ, -Ă adj. (Prin Transilv.) Sprinten, vioi. Cf. CV 1950, nr. 4, 34.
— Pl.: *şupariţi, -e.*
— Cf. ş u p i[1].

ŞÚPĂ[1] s. f. (Ban.) Şopron **(I 1).** Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27, ALR I 689/1, 5, 9, 12, 35, 1 001/35, 1 122/9, 1 352/1, 5, 9, 12, 1 792/5, CL 1966, 343.
— Pl.: *şupe* şi *şupi.*
— Din scr. **šupa.**

ŞÚPĂ[2] s. f. (sg.) **1.** (Prin Transilv.) Escortă (de soldaţi). *A fost escortată din Budapesta cu şupa.* JAHRESBER. X, 213. ◇ E x p r. **A lua (pe cineva) (ca) cu şupa** = a lua (pe cineva) repede şi prin constrîngere. Cf. LEXIC REG. II, 102, MAT. DIALECT. I, 97.

2. (Prin Transilv. şi vestul Mold.) Putere, forţă. Cf. LEXIC REG. 94, GLOSAR REG. ✦ (Regional; în forma *şub)* Lovitură, izbitură (Poiana Grinţieşului—Borsec). Cf. ARVINTE, TERM. 89.

3. (Prin Transilv.; în construcţia) *De-a şupa* — numele unui joc, în care unul dintre jucători trebuie să suporte loviturile date de ceilalţi cu un ştergar **(1),** pînă cînd reuşeşte să-l reţină. Cf. VICIU, GL. ✦ P. e x t. Persoană care este lovită cu ştergarul în jocul respectiv. Cf. VICIU, GL.
— Şi: **şub** s. n. ARVINTE, TERM. 89, GLOSAR REG.
— Din germ. **Schub.** Cf. germ. S c h u p p.

ŞÚPĂ[3] s. f. (sg.) **1.** (Prin nordul Munt.) Bucată de drum. Cf. PASCU, S. 36, 329. *Mai e o şupă pînă la culare.* RĂDULESCU-CODIN, cf. JAHRESBER. X, 213.

2. (Prin nordul Munt. şi Olt.; în e x p r.) **A mînca d-a şupa (sau de şupă)** = a mînca în grabă, din fugă. Cf. RĂDULESCU-CODIN, JAHRESBER. X, 213, LEXIC REG. 38.
— Etimologia necunoscută.

ŞUPĂÍ vb. IV v. **şupi[1].**

ŞUPÉRLĂ s. f. v. **şperlă.**

ŞUPERTĂL s. n. (Prin Ban.) Şiret[1] de ghete. Cf. JAHRESBER. X, 213, XVII, 130.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Din germ. **Schuhbörtel.** Cf. JAHRESBER. X, 213.

ŞUPÍ[1] vb. IV. **1.** R e f l. şi i n t r a n z. (Regional, mai ales în Transilv.) A se repezi, a se năpusti **(2).** *Cum le aduc banii şi pungile, ei şupesc dă le numără ei singuri* (a. 1642). CCR 161/2. *Lacomele albini... se şupesc a întra după miere.* TOMICI, C. A. 92/10, cf. 87/22, DDRF, TDRG. *Şerpele se şupeşte.* VICIU, GL. 81, cf. TODORAN, GL. *Mă şup pînă acasă.* ALR II/27, cf. ib. 4 381/76, LEXIC REG. 47.

2. T r a n z. (Prin Transilv.; complementul indică persoane) A bate, a lovi. Cf. TODORAN, GL., SCL 1950, 108. *Şupeşte-l bine!* MAT. DIALECT. I, 97.
— Prez. ind.: *şup* şi *şupesc.* — Şi: **şupăí** vb. IV TODORAN, GL. SCL, 1950, 108.
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. dial. s c h u p p e n „a înghionti, a îmbrînci".

ŞUPÍ[2] vb. IV. T r a n z. **1.** (Învechit) A jefui; a răpi. Cf. CUV. D. BĂTR. I, 304.

2. (Prin Olt.) A fura. LEXIC REG. 38.
— Prez. ind.: *şupesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u p i[1].

ŞUPÍ[3] vb. IV v. **şipi.**

ŞUPLÁT s. n. v. **şufladă.**

ŞÚPOT s. n. v. **şipot.**

ŞUPRICĂ s. f. (Regional) Tiv (Răcăşdia—Oraviţa). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 197.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞUPTÍ vb. IV v. **şopti.**

ŞUPURÉŢ, -EÁŢĂ adj. (Prin Munt.) Băgăreţ; descurcăreţ. Cf. UDRESCU, GL. *Şupureaţă femeie, se înfige ca căpuşa şi te pomeneşti cu ea unde n-ai gîndi.* id. ib.
— Pl.: *şupureţi, -e.*
— **Şupuri[1]** + suf. *-eţ.*

ŞUPURÍ[1] vb. IV. R e f l. (Mold. şi Bucov.) A se furişa, a se strecura. *Zlotaşii, ca vai de capetele lor, îmbla şipurindu-să şi rugîndu-să mojicilor.* NECULCE, L. 194. *Şerpii (carii pintre frunzele ederii să şipuriia)*

să-i apuce clonţurile îşi viriia. CANTEMIR, IST. 129, cf. 34, 77. *Mă supuresc pe unde pot şi cînd colo mă trezesc în ciresul femeii.* CREANGĂ, A. 48, cf. id. GL. *Lupoaica sta tupilată lingă prispă, da căţelul meu se şupureşte frumuşel, ia purceaua de picior şi-o tîrîie la dumneaei!* CONTEMPORANUL, VII$_2$, 2, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 140, BARCIANU. *Să supuresc pe după garduri şi stau toată noaptea afară.* ap. SCRIBAN, D., cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *A sărit zidul fără să-l simtă nimeni. S-a şupurit lingă un alt zid, s-a căţărat cu iscusinţă şi pe acela.* SADOVEANU, O. XV, 497, cf. BL VI, 165, ROSETTI—CAZACU, I. L. R. I, 309, DM. *Da diavolul de miţă, cum i-a puţit a carne proaspătă, s-a şi şupurit, tupiluş-tupiluş, şi haţ! apucă-n gură coasta.* I. CR. III, 205. *De m-aş supuri degrabă, să nu mă zărească.* ib. IV, 383. *Şipureşte-te pintre oameni.* Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUŢI, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. ◆ T r a n z. (Regional; în forma *şîpuri*) A fura. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Prez. ind.: *şupuresc.* — Şi: (învechit şi regional) **şipurí,** (regional) **şubulí** (SCRIBAN, D.), **şujurí** vb. IV

— Etimologia necunoscută. Cf. s i p i.

ŞUPURÍ[2] vb. IV. R e f l. (Regional) A se năpusti (2) (Clopotiva—Haţeg). Cf. VICIU, GL. *Cînd s-au şupurit la ursoaică.* id. ib.

— Prez. ind.: *şupuresc.*

— Cf. s u p i[1].

ŞUPURÍ[3] vb. IV. T r a n z. (Prin Olt.; complementul indică stofe) A mărunţi cu foarfecele. Cf. LEXIC REG. 38.

— Prez. ind.: *şupuresc.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUPURLUÍ vb. IV. R e f l. (Regional; despre vite) A năpîrli (Sard—Alba Iulia). Cf. TODORAN, GL.

— Prez. ind. pers. 3: *şupurluieşte.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUR interj. (Regional; pronunţat cu „r" prelungit) Cuvînt care redă zgomotul produs de curgerea apei. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189, UDRESCU, GL.

— Onomatopee. Cf. c i u r.

ŞURÁR s. m. (În dicţionarele din secolul trecut) Paznic al unei şuri[1] (1). Cf. DRLU, LB, ISER, POLIZU, LM 539, BARCIANU.

— Pl.: *şurari.*

— **Şură**[1] + suf. *-ar.*

ŞÚRĂ[1] s. f. **1.** (Atestat prima dată în 1551, cf. D. BOGDAN, GL. 108) Clădire anexă într-o gospodărie (rurală), de obicei cu mai multe încăperi, care serveşte mai ales la depozitarea nutreţului, a cerealelor, a uneltelor agricole etc. sau la adăpostirea vitelor şi a cailor; p. r e s t r. şopron (**1 1**). V. h a m b a r, g r a j d, m a g a z i e (**1 1**). *Griul stringeţi în şura mea.* N. TEST. (1648), 17[v]/19, cf. 70[r]/5. *Pe Struţocamilă într-o şură închidzînd, mîncarea şi băutura la măsură îi orînduiră.* CANTEMIR, I. I. I, 191, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 213. *Aceeş colibă slujeşte şi de casă şi de şură.* IST. AM. 65[r]/16. *12 fălci de vie... cu cramă şi cu şură* (a. 1793). URICARIUL, XVI, 207. *Economii... şi şurile şi pivniţele şi jigniţele le vor avea de chilin.* ŞINCAI, HR. III, 278/18. *Sînt mai bune spre ţinearea bucatelor podurile de tindă, de pivniţă, de şopru şi de şură.* ECONOMIA, 57/20. *M-am dus... de i-am ajutat să cearnă griu în şură* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 196, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., BELDIMAN, E. 12/15, CLEMENS, MOLNAR, 112, LB. *S-au mai rînduit o sumă de chereste pentru grajdiul şi şura ce se face în curte pentru caii gospod* (a. 1827). URICARIUL, V, 191/13. *Pentru cai se fac şuri acoperite.* I. IONESCU, C. 220/23. *Dupre magazie vine... şura sub care se adăpostesc vitele, uneltele şi alte lucruri.* id. M. 435, cf. ISER, POLIZU. *Vitele... se duc singure de se adăpostesc sub şură.* GHICA, S. 541, cf. BARONZI, L. 161. *În şură se găsea un landau... şi faimosul cupeu galben.* ALECSANDRI, O. P. 111, cf. id. P. I, 206, COSTINESCU, CIHAC, II, 529, LM. *Pe sub şure şi la vatra bordeiului, ospăţul şi paturile se gătesc.* ODOBESCU, S. III, 18, cf. EMINESCU O. IV, 76. *Ce şuri şi ocoale pentru boi şi vaci... şi cîte' alte lucruri de gospodărie făcute de mîna lui.* CREANGĂ, O. 62, cf. id. GL. *Aud cum suflă Puternic vitele sub şură.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 132. *La miazăzi... Se văd peste ocoale, cu lungi şuri pentru fîn.* BELDICEANU, P. 62, cf. ZEITSCHRIFT, XV, 90, MUNDRESCU, I. G. 92. *Porumbul adus acasă se descarcă în grădină sau în pătul (porumbar sau şură).* DAMÉ, T. 62, cf. ENC. ROM., BARCIANU, JAHRESBER. X, 213, ALEXI, W. *În fundul ograzei era o şură mare şi paie.* DUNĂREANU, CH. 174, cf. CANDREA, F. 79. *O văd pe mama-n colţul şurii Aşează-ncet merindea-n glugă.* GOGA, P. 21, cf. id. C. P. 59, TDRG. *După ce treierul s-a încheiat, paiele se cară acasă şi se păstrează în samaloc sau samalîc, o şură de scînduri.* PAMFILE, A. R. 216, cf. id. I. C. 116, JAHRESBER. XIX—XX, 102. *Nutreţul se împuţina şi pe la oamenii cei mai cu stare. Cei de-a doua şi de-a treia mînă descoperiră de mult şurile şi şoproanele.* AGÎRBICEANU, S. P. 29. *În fundul curţii, cu totul deosebit de celelalte construcţii, se află şura.* PĂCALĂ, M. R. 114, cf. 432. *În şură şi sub şopron n-aveau loc carele.* REBREANU, I. 11, cf. 19, RESMERIŢĂ, D. *Şura este uneori o clădire mai mare decît casa, cu păreţi de bîrne sau împletitură şi un coperiş de paie, extrem de înalt.* VUIA, Ţ. H. 101, cf. id. PĂST. 192, DR. IV, 147, 849, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Priveam cele grămădite în şura-i largă. Uneltele de fierărie... cobila şi toate cele trebuitoare lemnarului.* SADOVEANU, O. VI, 189, cf. III, 51, ENC. AGR. *Simion se culca în şură, pe război.* DAN, U. 10, cf. BL VI, 197, SCRIBAN, D. *Îmi trebuie o casă încăpătoare, o curte mare, cu şură şi coşare.* ARGHEZI, C. J. 255. *Vorbea cîteodată, copleşit de amintiri, de cuptorul plin cu pîini, de şuri cu saci de griu.* CĂLINESCU, E. O. II, 78. *Lucruri, de al căror inventar nu mai ţinea nimeni seama zăceau răvăşite prin şură.* BLAGA, H. 10, cf. 91. *Se întoarse şi plecă spre şură.* V. ROM. aprilie 1955, 157, cf. CAMILAR, N. I, 10. *A căzut de pe şură.* H. LOVINESCU, T. 121, cf. DP. *Au ars casele, şurile, cu vite cu tot.* ISANOS, V. 160. *Dormisem bine peste noapte, în podul unei şure cu fîn.* V. ROM. august 1958, 75, cf. FD II, 165, LĂNCRĂNJAN, C. III, 487, H III 309, IV 86. *Însura-m-aş, să-mi fac şură, Dar inima nu mă-ndură.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 12. *Ies afară, lemnē nu-s. Şi mergînd şi pe la şură, Nu văd pic de-adunătură.* MARIAN, NA. 202. *Îi în colniţa (şura) vitelor.* ŞEZ. I, 100, cf. II, 23. *Bati paii di pi şură.* CARDAŞ, C. P. 172, cf. 190. *Trag carul în şură.* MERA, L. B. 146. *Cinepa de azi toamnă Şade-n şură.* ŞEZ. XII, 149, cf. PODARIU, FL. 23, GREGORIAN, CL. 63, CHEST. II 414, 429, 434, IV 118 a/175 d, V 36/15, 21, 34, 49, 88, ALR I 415, 689, 1 792, ALR II I h 262, MN 123, 3 827/47, [illegible] 3 830/130, ALR SN I h 138, II h 392, h 393, A I 31, 35, 36, II 6, III 2, 3, 18, IV 5, V 14, 25, VI 16, 19, 26, BALADE, II, 10, ZANNE, P. III, 269. *Are o vacă roşie-n şură, Îi şeade untul baltă-n gură* (Fîntîna). GOROVEI, C. 143. ◇ (Prin exagerare, ca termen de comparaţie, pentru gură) *Face-o gură cît o şură.* ALECSANDRI, T. 473. *Atunci dracul... cască o gură cît o şură şi cînd chiuie o dată, se cutremură pămîntul.* CREANGĂ, O. 34. *Zoiţica căscă o gură cît o şură.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE. *E închipuită ca o femeie bătrînă,... cu gura cît o şură, cu dinţii ca lopeţile.* CANDREA, F. 165. *Îmi surise. Căscă o gură cît o şură.* STANCU, R. A. I, 298. *Are o gură cît o şură.* ALR II/I MN 9, 6 867/182. ◇ E x p r. **A avea o gură cît o şură** = a [illegible] zgomotos; a fi guraliv. Cf. SCRIBAN, D. *Fiecare om al statului avea o gură cît o şură şi striga, striga.* STANCU, R. A. II, 358, cf. DL.

2. (Prin Bucov.) Prelungire a acoperişului unei case, care serveşte ca adăpost. Cf. A V 14, 15.

3. (Regional) [illegible] (Nojorid—Oradea). ALR I 1 796/320.

— Pl.: [illegible] — Şi: [illegible] şiră [illegible] II [illegible] ALR I 689 [illegible]

— Din germ. dial. **Schûr,** săs. **Schyren.**

ŞÚRĂ[2] s. f. v. **şiră[1].**

ŞURĂÍ[1] vb. IV v. **şiroi[3].**

ŞURĂÍ[2] vb. IV v. **şurlui.**

ŞURĂLÍ vb. IV v. **şurlui.**

ŞURDÉU s. n. (Transilv.) Saltea de paie[1]. Cf. FD II, 96, CL 1964, 72, ALR II/I MN 137, 3 895/325. *Pe şurdeu nu m-am culcat, Numai pe pămînt uscat.* ANT. LIT. POP. I, 98, cf. MAT. DIALECT. I, 97.
— Pl. : *şurdeie.*
— Din magh. **surdé.**

ŞURDUMOÁLE subst. pl. v. **şomirdoale.**

ŞURF subst. (Prin Transilv.) Porţiune delimitată de teren aurifer, care se concesiona în vederea extragerii minereului din cantitatea corespunzătoare de rocă. Cf. VICIU, GL. 98. *Am fost la Zlagna, să cumpăr un şurf.* id. ib.
— Pl. : ?
— Din germ. **Schurf.**

ŞÚRGĂN s. n. (Prin Maram. şi vestul Transilv.) Telegramă. Cf. DR. IV, 1 081. *Ş-abătut-am şîrghenu Pînă-n ţară.* T. PAPAHAGI, M. 14. *Cînd şurghenu a sosit, Noi am suskinat ş-am plîns.* GR. S. VII, 43. *Mere iute ca şurgonu.* CV 1952, nr. 4, 32, cf. ALR SN III h 877, TEAHA, C. N. 123, 271.
— Pl. : ? — Şi : **şurghen** (accentul necunoscut), **şurgón, şirgắu** (COMAN, GL.), **şírghen** (pl. *şirghene*) s. n.
— Din magh. **sürgöny.**

ŞURGĂNÍ vb. IV. T r a n z. şi i n t r a n z. (Prin Maram. şi vestul Transilv.) A telegrafia. *Trimăs-am o carte scrisă. . . Şî pă nime n-o găsît. Şî-napoi mńi-o şîrgănit Ş-a mńeu drăguţ o murit.* T. PAPAHAGI, M. 19, cf. 234, CV 1952, nr. 4, 32. *O şurgănit.* ALR SN III MN h 877/310, cf. TEAHA, C. N. 271.
— Prez. ind. : *şurgănesc.* — Şi : **şurgoní** (CV 1952, nr. 4, 32), **şirgăní** vb. IV.
— V. **şurgăn.**

ŞURGĂU s. n. (Regional) Pîrîu de munte (Costîna—Suceava). Cf. LEXIC REG. II, 126.
— Pl. : *şurgaie.*
— Cf. c i u r g ă u.

ŞURGHEN s. n. v. **şurgăn.**

ŞURGÓN s. n. v. **şurgăn.**

ŞURGONÍ vb. IV v. **şurgăni.**

ŞURGULUÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Maram.) A năzui **(3)**, a rîvni. *Eu n-am şurguluit P-a vost cuptior de suit, La voi de găzdăluit.* T. PAPAHAGI, M. 31.
— Prez. ind. : *şurguluiesc.*
— Din magh. **sürgölődik.**

ŞURÍC s. n. v. **şorici[1].**

ŞURÍCI s. n. v. **şorici[1].**

ŞURÍN s. n. v. **şirin.**

ŞURÍNĂ s. f. (Mold.) Fişie îngustă de pămînt (arabil). *Iar lunca merge cineş cu şurina* (a. 1725). URICARIUL, XIV, 215. *[Proprietăţile rezeşilor] pe încetul s-au micşurat prin vinderea şurinelor ce le compunea.* ap. TDRG, cf. CIHAC, II, 388, PAMFILE, A. R. 18, I. BRĂESCU, M. 136, CADE 1 262, BOCĂNEŢU, T. A. 215, SCRIBAN, D., I. CR. III, 87. *O surini di ogor.* ALR SN I h 8/537, cf. GLOSAR REG.
— Pl : *şurini* şi *şurine.* — Şi : **şulínă** (GLOSAR REG.), (suspect) **şurínă** (I. BRĂESCU, M. 136) s. f.
— Cf. ş u r i n c ă, ucr. ш и р и н а „lăţime".

ŞURÍNCĂ s. f. v. **şirincă.**

ŞURINCÚŢĂ s. f. v. **şirincuţă.**

ŞURIŞOÁRĂ[1] s. f. (Regional) Şuriţă. Cf. LM 539, BARCIANU, ALEXI, W., ALR SN II h 393.
— Pl. : *şurişoare.*
— **Şură[1]** + suf. *-işoară.*

ŞURIŞOÁRĂ[2] s. f. (Regional) Diminutiv al lui ş u r ă[2]. V. ş i r ă[1] (Nicoreşti—Tecuci). Cf. ALR I 926, 600.
— Pl. : *şurişoare.*
— **Şură[2]** + suf. *-işoară.*

ŞURÍŢĂ s. f. Diminutiv al lui ş u r ă[1] **(1)**; (regional) şurişoară[1]. Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM 539, TDRG 1 537, CHEST. II 429/223, 434/264, ALR II/I MN 123, 3 830/130, LEXIC REG. II, 63.
— Pl. : *şuriţe.*
— **Şură[1]** + suf. *-iţă.*

ŞURÍU subst. (Argotic) Cuţit ; pumnal. Cf. BL II, 117, 140, 189, IV, 200. *Am ciuriul cu mine.* BUL. FIL. IX, 109, cf. X, 160.
— Pl. : ? — Şi : **ciuríu** subst.
— Din ţig. **šuri, čuri.**

ŞÚRLĂ[1] s. f. (Transilv.) Nisip sau sfărîmătură de tencuială cu care se freacă unele obiecte (metalice) pentru a le curăţa. Cf. ISER, POLIZU, CIHAC, II, 529, LM, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., L. ROM. 1959, nr. 5, 88, LEXIC REG. 94, II, 47, 54.
— Pl. : *şurle.*
— Postverbal de la **şurlui.**

ŞÚRLĂ[2] s. f. v. **surlă.**

ŞURLĂU[1] s. n. (Prin Transilv.) Opritoare. V. o p r î t o r **(II 2)**. Cf. MAT. DIALECT. I, 97, LEXIC REG. II, 74.
— Pl. : *şurlauă.* — Şi : **şorlắu** s. n. LEXIC REG. II, 71.
— Din magh. [szekér] **súrló.**

ŞÚRLĂU[2] s. n. v. **şirlău.**

ŞURLÉŢ s. n. v. **şuşlete.**

ŞURLICÁIE s. f. v. **şurligaie.**

ŞURLICÁR s. m. Numele mai multor păsări răpitoare din familia acvilidelor : **a)** (Ban.) gaie *(Milvus milvus milvus).* Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 161, 164, 218, H XVIII 43 ; **b)** (regional ; în forma *şorlicar)* sorliţă *(Milvus migrans migrans).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 219 ; **c)** (prin Ban.) şorecar **(1 a)** *(Buteo buteo buteo).* Cf. JAHRESBER. III, 328 ; **d)** (regional ; în forma *ciurlicar)* uliul găinilor *(Accipiter gentilis gentilis)* (Jupa—Caransebeş). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 71. *Ţipa ca un şurlicar.* CONV. LIT. XXXVI, 562.
— Pl. : *şurlicari.* — Şi : **şorlicár** (BĂCESCU, PĂS. 164, 218, 219), **ciurlicár** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 71) s. m.
— Probabil contaminare între **şurliţă** şi **şoricar.**

ŞURLIGAIE s. f. **1.** Numele mai multor păsări răpitoare : **a)** (prin Olt.) vindereu *(Falco vespertinus vespertinus).* Cf. CADE ; **b)** (prin Olt.) vinderel roşu *(Falco tinnunculus tinnunculus).* Cf. id. ib. ; **c)** (prin Munt. şi Olt.) gaie *(Milvus milvus milvus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 164, PLOPŞOR, V. O. ; **d)** (prin Munt.) sorliţă *(Milvus migrans migrans).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 218 ; **e)** (regional) zăgan *(Gypaëtus barbatus aureus).* Cf. SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 160, 164. Cf. VÎRCOL, V. 100, ALR I 1 050/12, 1 052/12, UDRESCU, GL. ◇ (Ca epitet, precedind termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Nişte şurligăi de găini m-au speriat cu mîncarea.* UDRESCU, GL. ◇ E x p r. (Prin Olt.) **A face ca toate şurligăile** — a face hărmălaie. Cf. CIAUŞANU, V. 201. ✦ F i g. (Prin Munt.) Arătare, apariţie fioroasă. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Prin Munt. şi Olt.) Epitet pentru un copil gălăgios. Cf. RĂDULESCU-CODIN, com. din TURNU MĂGURELE. *Are o casă de şurligăi, sărmana.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şurligăi* — Şi: **şurlicáie** (BĂCESCU, PĂS. 164, 218, RĂDULESCU-CODIN), **şturligáie** (BĂCESCU, PĂS. 164), **surligáie** (id. ib. 160) s. f.

— Probabil contaminare între **şurliţă**^{1} şi **gaie**.

ŞURLÍGĂ s. f. (Regional) Gaie (*Milvus milvus milvus*) (Vaidei–Tîrgu Jiu). Cf. PLOPŞOR, V. O.

— Pl.: ?

Cf. ş u r l i g a i e.

ŞURLIGĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional, despre copii) A ţipa (Bărbăteşti–Băile Govora). Cf. MAT. FOLK. 194. *Ochean pe masă punea Şi la ţeapa îl anina, Copilaşul lui plîngînd, Din gură şurligaind.* ib.

— Prez. ind.: ?

— V. **şurligaie**.

ŞURLIŞÁT adv. (Regional) Chiorîş (Globu Craiovei–Orşova). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 190. *Că şurlişat caută!* id. ib.

— Etimologia necunoscută.

ŞÚRLIŢĂ^{1} s. f. v. **sorliţă**.

ŞÚRLIŢĂ^{2} s. f. v. **surliţă**.

ŞURLÓI s. n. v. **şiroi**^{1}.

ŞURLUÍ vb. IV. **I. 1.** T r a n z. (Transilv., Maram., prin Ban. şi Bucov.; complementul indică vase, duşumele etc.) A curăţa frecînd cu nisip, cu o perie etc. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, POLIZU, 556, CIHAC, II, 529, LM 539, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 106, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DR. VII, 118, SCRIBAN, D., NOVACOVICIU, C. B. I, 20, COMAN, GL., CV 1951, nr. 3–4, 47. *Perie . . . de şurluit podelile.* ALR II/I MN 119, 3 930/574, cf. 3 930/53, 64, 95, 105, 141, 157, 219, 228, 250, 260, 272, 279, 284, 310, 316, 325, 346, 353. *Şuruleşte scîndurile.* ALR SN IV h 1 234/279. *Şurăleşti podelile.* ib. h 1 234/316, cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 88, A I 13, 17, 20, 22, 23, 36, II 3, 12, III 2, 12, 17, LEXIC REG. 94, II, 54, 84. *Şurlui podelele că-s murdare.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. 97. *Perie de şuruit podelele.* GLOSAR REG., cf. TEAHA, C. N. 124, 271, L. ROM. 1963, nr. 1, 56. ◇ A b s o l. *Săracile fetile... Ziua merg căpăluiesc, Noaptea spală, şurluiesc.* POP., ap. MÎNDRESCU, UNG. 106. ✦ F i g. (Transilv.; complementul indică persoane) A mustra^{1} **(2)**. Cf. LB, ISER.

2. T r a n z. (Prin Mold. şi Bucov.; în forma *şurui*) A zgîria (cu unghiile sau cu un obiect ascuţit). Cf. CADE, DR. VII, 118, ŞEZ. V, 127, A V 15.

3. I n t r a n z. (Regional; în forma *şurui*) A merge tîrînd încălţămintea (Costîna–Suceava). LEXIC REG. II, 126.

II. T r a n z. (Regional; complementul indică roţile unui vehicul) A împiedica (Şutu–Turda). Cf. L. ROM. 1963, nr. 1, 56.

III. T r a n z. (Regional; complementul indică un teren cultivat cu viţă de vie) A prăşi a doua oară (Şieu Măgheruş–Bistriţa). MAT. DIALECT. I, 288. *Mi-e cam buruienoasă via, trebuie să o şurluiesc.* ib. ✦ (Complementul indică un teren cultivat cu porumb; în forma *şirăli*) A prăşi cu prăşitoarea (Girişu Negru–Salonta). LEXIC REG. II, 87.

— Prez. ind.: *şurluiesc* şi *şúrlui*. — Şi: **şurăí** (POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 529, DR. VII, 118), **şurălí, şuruí, şurulí, şirălí** (LEXIC REG. II, 87), **şirluí** (T. PAPAHAGI, M. 234, ALR SN IV h 1 234/105), **siruí** (ALR I 634/18, ALR II/848), **surluí** (A I 35) vb. IV.

— Din magh. **súrol**.

ŞURLUÍT s. n. (Regional) Acţiunea de a ş u r l u i şi rezultatul ei.

1. Cf. ş u r l u i **(I 1)**. *Trei munci la surluit, Şi tot nu-l mai văd albit.* HODOŞ, P. P. 187.

2. Cf. ş u r l u i **(III)** (Şieu Măgheruş–Bistriţa). Cf. MAT. DIALECT. I, 288.

— V. **şurlui**.

ŞUROÁIE subst. (pl.) (Regional) Augmentativ al lui ş u r ă^{2}. V. ş i r ă^{1} (Bumbeşti–Tîrgu Jiu). Cf. GL. OLT. *[Cocenii de porumb] îi aducem... acasă şi-i... facem şuri sau şuroaie.* ib.

— **Şură**^{2} + suf. *-oaie*.

ŞURÓF s. n. v. **şurub**.

ŞURÓGLĂ s. f. v. **şireglă**.

ŞURÓI^{1} s. n. v. **şiroi**^{1}.

ŞUROÍ^{2} vb. IV v. **şiroi**^{3}.

ŞUROIÁLĂ s. f. (Regional) Şuruit. *Şuroiala ploii.* C. PETRESCU, A. R. 18.

— **Şuroi**^{2} + suf. *-eală*.

ŞUROÍT s. n. v. **şuruit**.

ŞURT s. n. v. **şorţ**^{1}.

ŞURŢ s. n. v. **şorţ**^{1}.

ŞÚRŢĂ s. f. v. **şorţ**^{1}.

ŞURÚB s. n. **1.** Tijă (de metal), de obicei cilindrică, filetată, care serveşte la asamblarea a două sau a mai multor piese sau care transmite, transformă sau utilizează în diverse feluri mişcarea de rotaţie într-un mecanism. V. m u t ă r. *Îl băgară în teasc cu şrub de-l tescuiră cu grea şi cumplită muncă.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 73^{v}/21, cf. ianuarie 45^{r}/36. *Mă rog dumitale acum cu acest triimis pentru 3 cercuri de fier de buţ[i] cu şurufuri* (a. 1779). FURNICĂ, I. C. 89, cf. MOLNAR, D. 55, LB, VALIAN, V. *Zece şurupuri mari de vîrtej* (a. 1850). DOC. EC. 985, cf. ISER, POLIZU. *Dregeam şuruburile maşinelor.* GHICA, S. 313. *Se lucrează fierărie subţire, precum broşti, şurupuri, pililuri.* I. IONESCU, M. 755, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 397, LM. *Strînge şurupul uns cu săpun.* CARAGIALE, O. III, 254. *Fluieraşul... avea mai multe şuruburi.* MARIAN, O. II, 318, cf. GHEŢIE, R. M., DAMÉ, T. 82, BARCIANU, ALEXI, W. *Aceste prese sunt prevăzute cu nişte şurupuri mari.* G. IONESCU, C. T. 378, cf. 382. *Părţile principale ale şănţuitorului sînt: corpul pe care sînt fixate două şurupuri (şiroafe) de lemn.* I. APOLZAN, U. 12, cf. TDRG, JAHRESBER. XVII–XVIII, 150, PAMFILE, I. C. 222, PĂCALĂ, M. R. 466, JAHRESBER. XXVI–XXIX, 41, RESMERIŢĂ, D. *Şuruburi de aluminiu.* NICA, L. VAM. 233, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, DS, SCRIBAN, D. *Şurubul este un element de maşină din cele mai simple.* ENC. TEHN. I, 227. *Cele mai răspîndite elemente de maşini sunt şuruburile.* SOARE, MAŞ. 8, cf. DT. *Şurubul... este o maşină simplă de genul planului înclinat.* MARIAN-ŢIŢEICA, FIZ. I, 86, cf. LTR^{2}, DP, PREDA, Î. 158, L. ROM. 1959, nr. 1, 67, FD III, 182, DER, JAHRESBER. III, 328, CIAUŞANU, V. 20, ALR SN I h 236, LEXIC REG. 94, II, 47. ◇ F i g. *El, individul, e un mic şurup în această maşinărie* [socială]. GHEREA, ST. CR. III, 363. *El nu e o pîrghie a stării nouă de lucruri, ci un mititel şurub al maşinii.* IBRĂILEANU, SP. CR. 231. *Un şurub se răsuci undeva în mintea lui.* CONTEMP. 1954, nr. 402, 4/3. *Îi lipseşte ceva... De-aceea îl şi chinuiesc eu din cînd în cînd... poate că am să smintesc în el... vreun şurub interior.* VINEA, L. I, 412. ◇ *Şurub melc* (sau *fără sfîrşit, fără fine*) = tijă filetată angrenată cu o roată dinţată căreia îi imprimă o mişcare de rotaţie. *Angrenajul cu şurub fără sfîrşit... reduce foarte mult iuţeala.* SOARE, MAŞ. 141. *Transmisia între două axe perpendiculare situate în planuri diferite se poate face cu ajutorul unui şurub fără sfîrşit.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 624, cf. id. FIL. 164, LTR^{2} XVII, 63, DER. *Şurub conducător* (sau *mamă*) = tijă filetată care, prin rotire, produce deplasarea carului de la strung. *Şurubul mamă de la strung... serveşte pentru tăiatul filetului,*

SOARE, MAŞ. 29, cf. LTR² XVII, 63, DER. *Şurub micrometric* v. micrometric (1). ◇ Expr. (Prin Munt.) **A merge (ca) pe şurup** = a) (despre acţiuni, activităţi) a merge strună, v. strună. Cf. UDRESCU, GL.; b) (despre oameni; ironic) a se fandosi. Cf. id. ib. **A întoarce** (sau **a învîrti**) **şuruburi** = a recurge la şiretlicuri (1). *De cînd m-am tot frecat de păreţii giudecătoriilor, doar am deprins eu să întorc şuruburi cîrciogăreşti.* ALECSANDRI, T. 257, cf. ZANNE, P. V, 615. (Cu schimbarea construcţiei) *Avocaţii cîte şuruburi nu învîrtesc. Te bagă în temniţă cu dreptatea în mînă.* REBREANU, I. 300. **A-i întoarce** (cuiva) **un şurub** (sau **şurubul, şuruburile**) = a minţi (2), a înşela (pe cineva). *Şiret el, dar eu şi mai şi... pune-ţi în gînd... că i-am întors un şurub... Ha, ha, ha!* ALECSANDRI, T. 844, cf. 837, TDRG, CADE, ZANNE, P. V, 615. **A o întoarce la şurub** = a-şi schimba purtarea, atitudinea faţă de cineva sau de ceva pentru a ieşi dintr-o încurcătură. *Văzînd bietul popă că s-a pus în cîrd cu nebunii, începe s-o întoarcă la şurub: — Mă aşteaptă nişte fii de duhovnicie, dragii mei, şi trebuie să mă duc mort-copt.* CREANGĂ, A. 95, cf. ZANNE, P. V, 615. **A strînge şurubul** (sau, rar, **şuruburile**) = a întrebuinţa mijloace de constrîngere faţă de cineva. *Trei sferturi ar merge cu dînşii, dacă n-aş strînge şurubul.* C. PETRESCU, R. DR. 90. *Nu se pricep să strîngă şurubul.* STANCU, R. A. I, 133. *Trebuie să fim intransigenţi cu lipsurile... Trebuiesc strînse bine şuruburile!* V. ROM. ianuarie 1954, 113, cf. ZANNE, P. V, 615. (Cu parafrazarea expresiei) *Fuseseră trimişi, în duba prefecturii... spre arestul tribunalului. Scăpaseră de „şurubul" pe care numai subalternul mustăcios învăţase să-l strîngă cu atîta îndemînare.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 77. (Rar) **A rămîne cu un şurub lipsă** = a se sminti. *A rămas c-un şurub lipsă şi n-a mai dat pe la Petrică Dîmboviţeanu, convins probabil că puteri coalizate femeieşti i-au combinat în acea noapte pieirea.* SADOVEANU, O. XVI, 312. (Rar) **Lucru cu şurup, legat cu funie de tei**, se spune despre un lucru prost făcut. Cf. ALEXI, W. **A-i face** (cuiva) **un şurub** (sau **şuruburi**) **în** (sau **prin**) **cap** = a-i răsuci (cuiva) şuviţe de păr din cap trăgînd de ele; a răsuci unghia degetului mare sau încheieturile degetelor în părul capului (cuiva). *Ne luam la hîrjoană, şi nu puteam adormi de încuri, pînă ce era nevoită biata mamă să ne facă musai cîte-un şurub, două prin cap.* CREANGĂ, A. 40, cf. PAMFILE, J. I, 320, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Lăsăm pruncii să-şi vadă de treburile lor... Ne mai stropşim la ei, le mai facem cîte un şurub în cap.* SADOVEANU, O. XVI, 356, cf. VII, 499, SCRIBAN, D. ✦ Fig. Şiretlic (1). *Un alt şurup ce găsise fîntîni de aur era porunca straşnică din vreme în vreme ca toţi neguştorii să se răfuiască între dînşii ca să nu fie datori unii altora.* GHICA, S. 38, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., ZANNE, P. V, 616.

2. P. ext. Nume dat unor unelte, dispozitive etc. care au ca parte componentă un şurub (1) sau (o piesă) care se manevrează prin răsucire.

a) (Învechit; cu sens neprecizat, probabil) Robinet. *Grigorie Vodă au adus şi apa de la hazna cu mare cheltuială şi cu meşteri aduşi din alte ţări, şi au aşezat-o dinaintea porţei curţilor domneşti, slobozind apa pe trei ţăvi, cu şuruburi.* AMIRAS, LET. III, 164/1. *S-au îndemnat... de au făcut o hazne mică în trei colţuri la poarta curţei domneşti... cu trei şuruburi* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 235/22. *Stăteau înşiraţi... împrejurul cişmelei de la poartă. Era o hazna de piatră, cu trei colţuri, avînd în trei feţe şuruburi de aramă prin care scînteia cîte un arc de apă.* SADOVEANU, O. X, 184.

b) (Regional, mai ales în Transilv.) Canea. Cf. ALR II/I h 290, A I 21.

c) (Regional; în forma *şorub*) Cric (Sînmihaiu Almaşului—Zălau). Cf. ALR II/I MN 151, 3 936/284.

d) (Transilv. şi prin Mold.) Vîrtej de ridicat piatra morii. Cf. ALR II 6 762/102, 105, 141, 219, 228, 260, 284, 365, 551, ALR SN I h 179.

e) (Regional, mai ales în Transilv.) Vîrtej de strîns doagele. Cf. ALR II 6 705/95, 141, 272, 414, 514, 876.

f) (Transilv., prin Maram. şi Mold.) Menghină (2). Cf. DAMÉ, T. 114, PAMFILE, I. C. 122, H XVIII 104, ALR SN II h 543, A V 33.

g) (Regional) Fiecare dintre verigile de metal care întind pînza joagărului. Cf. ALR II 6 441/250, 260, 836.

h) (Regional; la pl.; în forma *şurupuri*) „Cîrceie" (la joagăr) (Peştişani—Tîrgu Jiu). Cf. ALR II 6 451/836.

i) (Prin Bucov.) Mecanism cu care se ridică poarta principală a stăvilarului prin care trec plutele. *Poarta principală..., prin care ies plutele, mai este denumită şi poarta cu şurub.* ARVINTE, TERM. 114, cf. VICIU, GL. 99. ✦ P. ext. (Maram.; în forma *şurubă*) Poarta principală a stăvilarului prin care trec plutele. Cf. ARVINTE, TERM. 114, 171, GLOSAR REG.

3. P. anal. Nume dat unor unelte, părţi de unelte sau unor piese dintr-un mecanism, care se manevrează prin răsucire sau care execută o mişcare de rotaţie.

a) (Învechit, rar; în sintagma) *Şurup de dopuri* = tirbuşon. Cf. COSTINESCU.

b) (Învechit, rar; în sintagma) *Şurupul lui Arhimede* = elice. *Acest vapor e construit după un metod de tot nou... cu motor mecanic... la mijloc aşa-numitul helice sau „şurupul lui Arhimede".* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 225.

c) (Regional; în forma *şorub*) Vîrf la sfredel (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR SN II h 560/219.

d) (Prin vestul Transilv. şi Bucov.; şi în sintagma *cheie de şoroafe*) Şurubelniţă (1). Cf. ALR II 6 652/310, 6 653/325, ALR SN II h 563.

e) (Prin Transilv. şi Mold.) Cheie (la vioară, ţambal etc.). Cf. DDRF, H II 120, X 262.

f) (Regional) Dispozitiv cu care se ridică fitilul lămpii cu petrol (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

g) (Transilv.) Dispozitiv care reglează mişcarea teicii de la moară (1). Cf. PĂCALĂ, M. R. 468, ALR SN I h 174.

4. (Regional; în sintagma) *Sfredel cu şorof* = a) coarbă (Scărişoara—Abrud). Cf. ALR SN II h 562/95; b) bormaşină (Scărişoara—Abrud). Cf. ib. h 550/95.

5. (Mold. şi prin Transilv.; şi în sintagma *şurub glonţ*) Fiecare dintre colţii de fier care se fixează iarna pe potcoavele cailor ca să nu alunece. Cf. A III 5, V 27, VI 16, 19, 26.

6. (Regional; în forma *şorof*) Rotiţă de la bătătorul de unt (Finiş—Beiuş). Cf. A I 17.

7. (Regional) Piua în care se fixează sfredelul la coarbă. Cf. ALR 6 662/29, 36, 284, 537, 812, 848.

— Pl.: *şuruburi* şi (regional) *şurube* (CADE, ALR II 6 762/219, ALR SN II h 563/365). — Şi: (învechit) **şrub** s. n., (regional) **şurúbă** (ARVINTE, TERM. 114, 171, GLOSAR REG., ALR II/I MN h 290/362, ALR II 5 634/362) s. f., **şurúf, şurúp, şurúv** (ALR II 5 013/235), **şuróf** (ib. 5 013/182), **şăráf** (ib. 6 662/29), **şiróf** (pl. şi *şiroafe*), **şiróv** (T. DINU, Ţ. O. 34), **şiríp** (ALR I 894/700), **şirúb** (ALR II 6 662/537), **şirúf** (ALR II/I h 290/172; pl. *şiroafe* ib.), **şoróf** (LB, VALIAN, V., H XVIII 104, GREGORIAN, CL. 63, ALR II 5 013/76, 105, 250, 833, 6 653/325, 6 705/95, 6 762/105, ALR SN I h 21, h 179, h 236, II h 543, h 550, h 562, A I 12, 17, 21, LEXIC REG. II, 42; pl. şi *şoroafe* GREGORIAN, CL. 63, ALR II 5 013/76, 833, 6 441/250, 6 652/95, 833, ALR SN I h 21, h 236, II h 563, A I 21, III 5, LEXIC REG. II, 42), **şoróflu** (ALR II 6 652/310, ALR SN I h 21/64, h 174/310, h 236/64, LEXIC REG. 67; pl. *şoroafle* ALR SN I h 21/64 şi m. *şorofli* LEXIC REG. 67), **şorúb** (VAIDA, CABA, SĂL., ALR II/I h 290, MN 151, 3 936/284, ALR II 5 013/284, 353, 5 634/219, 6 441/260, 6 662/284, 6 705/272, 6 762/260, 284, ALR SN I h

236, II h 560/219) s. n., **şorúbă** (ALR II/I h 290/353, ALR SN II h 543/353; pl. *şorube* ALR II/I h 290/353, ALR SN II h 543/353) s. f., **şraf** (ALR II 6 662/36, ALR SN I h 236/36), **şraft** (ALR SN II h 543/172), **şranf** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27), **şrof** (MOLNAR, D. 55, TDRG, ALR SN II h 543/172), **şrouf** (ALR SN II h 563/334) s. n., **ştrof** (VAIDA, CV 1952, nr. 5, 39, ALR II 5 013/349; pl. *ştrofi* CV 1952, nr. 5, 39) s. m., **surúp** (H IV 160, XIV 285), **sirip** (ALR II 5 013/701), (suspect) **sulúp** (DAME, T.₂, 60) s. n.

— Din germ. dial. **Schrūbe**, ucr. **шрyб**, magh. **sróf** (dial. *soróf, stróf*).

ŞURUBÁR s. n., s. m. **I.** S. n. **1.** (Regional) Şurubelniță **(1)**. Cf. H III 267, IV 56, XIV 492, XVI 134, ALR SN II h 563/353.

2. (Prin Maram. şi Transilv.) Canea. ALR II/I h 290.

II. S. m. **1.** Lucrător care supraveghează funcționarea alambicului. Cf. IORDAN, L.R.A. 163. ✦ (Transilv. şi prin Maram.) Meseriaş care face canele. Cf. ALR II 6 185/228, 260, 272, 362.

2. Epitet pentru o persoană care recurge la şiretlicuri **(1)**. Cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., IORDAN, L.R.A. 163, SCRIBAN, D., DL, DM. *Un şurupar ca ăsta îi face şi pe avocați.* UDRESCU, GL. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Avocați, directori de bancă şi popi şi protopopi, şurubari la vorbă, grijulii şi meşteri în a se procopsi.* PAS, Z. IV, 144.

Pl.: **(I)** *şurubare*, **(II)** *şurubari*. — Şi: **şurupár**, **şorubár** (ALR II/I h 290/272, ALR II 6 485/260, 272, ALR SN II h 563/353; pl. *şorubare* ALR II/I h 290/272 şi *şorubaruri* ALR SN II h 563/353, *şorubari* ALR II 6 485/260, 272) s. n., s. m.

— **Şurub** + suf. *-ar*.

ŞURÚBĂ s. f. v. **şurub.**

ŞURUBĂREÁSĂ s. f. (Rar) Şurubăriță **(2)**. Cf. SCRIBAN, D. 1 291.

— Pl.: *şurubărese*.

— **Şurubar** + suf. *-easă*.

ŞURUBĂRÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Regional; în forma *şorubăli)* A înşuruba (Groşi – Baia Mare). Cf. ALR SN II h 563/349.

2. I n t r a n z. (Familiar) A manevra şuruburile **(1)** (sau, p. e x t., piesele) unui mecanism, dispozitiv etc., pentru a le pune la punct.

3. I n t r a n z. F i g. (Familiar) A recurge la şiretlicuri **(1)**. Cf. DL, DM. ✦ T r a n z. (Regional; complementul indică persoane; în forma *şurufări)* A escroca. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *şurubăresc*. — Şi: (regional) **şurufări** (SCRIBAN, D.), **şorubăli** (ALR SN II h 563/349) vb. IV.

— V. **şurubar.**

ŞURUBĂRÍE[1] s. f. Totalitatea şuruburilor **(1)** (sau, p. e x t., a pieselor) unui mecanism, dispozitiv etc. Cf. CADE 1 262. *Să înlăture complicata şurubărie a mitralierei ce împiedica drumul glontelui.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 11/4, cf. DL, DM.

— Pl.: *şurubării*. — Şi: **şurupăríe** s. f. CADE.

— **Şurub** + suf. *-ărie*.

ŞURUBĂRÍE[2] s. f. (Familiar) Şiretlic **(1)**. *În urmă, am înțeles cu şurubăria; acela într-adins m-a luat aşa, ca să mă-ncurce numai şi să scoată ceva mai multişor de la stareț.* DUNĂREANU, N. 120, cf. BUJOR, S. 63. *Acela o-ntors capul giurafilor de i-o făcut scăpați pe tîlhari, c-acela ştie toate şurubăriile.* HOGAŞ, DR. I, 292, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE 1 262. *Hm! aşa sînteți voi . . . umblați numai cu şurubării şi cu cercături.* SADOVEANU, O. VIII, 95, cf. VII, 287, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl.: *şurubării*. — Şi: **şurupăríe** s. f. CADE, SCRIBAN, D.

— **Şurubar** + suf. *-ie*.

ŞURUBĂRÍȚĂ s. f. **1.** (Regional; în forma *şorubăriță)* Şurubelniță **(1)** (Sînmihaiu Almaşului – Zălau). ALR II 6 652/284.

2. (Rar) Epitet pentru o femeie care recurge la şiretlicuri **(1)**; (rar) şurubăreasă. Cf. SCRIBAN, D. 1 291.

— Pl.: *şurubărițe*. — Şi: **şorubăríță** s. f. ALR II 6 652/284.

— **Şurubar** + suf. *-iță*.

ŞURUBÉL s. n. Diminutiv al lui ş u r u b **(1)**. Cf. TDRG 1 540, DL, DM, SCL 1970, 345. *Murgule, murguțul meu, Ce nechezi aşa de greu? Ori de frîu ți cu zăbele, Ori de scări cu şurubele?* Z. I, 77. ◇ E x p r. **A umbla cu şurubele** = a recurge la şiretlicuri **(1)**. *Una-două, îl tolocănea, mustrîndu-l: ba că nu vorbesc drept româneşte . . .; ba că umblați cu şurubele, să ne trageți butucul.* CREANGĂ, O. 270.

— Pl.: *şurubele*. — Şi: **şurupél** s. n. TDRG 1 540.

— **Şurub** + suf. *-el*.

ŞURUBÉLNIȚĂ s. f. **1.** Unealtă alcătuită dintr-o tijă de metal cu vîrful lățit în formă de tăiş, prevăzută cu mîner, care se foloseşte la înşurubarea sau la deşurubarea şuruburilor **(1)**; (regional) şurub **(3 d)**, şurubar **(I 1)**, şurubăriță **(1)**, şoroflău, şrafînțigăr, şraumholt, şraiştaih **(2)**, mutelcă **(3)**. Cf. DAMÉ, T. 113, BARCIANU, 675, ALEXI, W., TDRG 1 540, RESMERIȚĂ, D. *Şurupelnițe de fier.* NICA, L. VAM. 233, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şurubelnița serveşte pentru manevrarea şuruburilor.* IOANOVICI, TEHN. 208. *Motoraşul . . . e făcut de el. Îl deschide cu şurubelnița.* I. BOTEZ, ŞC. 230, cf. DS, SCRIBAN, D., SOARE, MAŞ. 28, ARGHEZI, C. J. 238. *Strecurau în hainele sau paltoanele de care oamenii se dezbrăcau . . . o şurubelniță sau o altă piesă din atelier.* PAS, Z. IV, 249. *Cu gesturi mecanice, scoate o şurubelniță şi i-o dă.* H. LOVINESCU, T. 183, cf. LTR[2], DL, DP. *Luă din nou şurubelnița şi înşurubă ceva.* V. ROM. decembrie 1958, 21, cf. DM, H I 24, III 450, V 419, VI 200, IX 7, 439, X 539, XIV 436, ALR II 6 652/2, 537, 574, 705, 728, 762, 836, 876, 886, 899, 6 653/987, ALR SN II h 563. ✦ P. r e s t r. (Regional) Lama şurubelniței **(1)**. Cf. ALR II 6 654/365, 682, 812, 848, 872, 886, 899, 928, 987.

2. (În forma *şurupelniță)* Filieră (de tăiat fileturi). Cf. TDRG.

3. (Regional) Tarod. Cf. DAMÉ, T. 108.

4. (Regional) Partea filetată a cheii franceze (Furcenii Vechi – Tecuci). Cf. ALR SN II MN h 563/605.

5. (Regional) Tirbuşon. Cf. CADE.

6. (Regional) Vîrtej de strîns doagele (Furcenii Vechi – Tecuci). ALR II 6 705/605.

7. Fiecare dintre cele două bucăți de lemn care strîng puntea teascului de vin. Cf. DAMÉ, T. 82, TDRG 1540, PAMFILE, I. C. 222, CADE.

— Pl.: *şurubelnițe*. — Şi: (regional) **şurubérniță** (ALR SN II h 563/537), **şurufélniță** (ib. h 563/574), **şurupélniță**, **şirubélniță** (ALR II 6 652/537) s. f.

— **Şurub** + suf. *-elniță*.

ŞURUBÉRNIȚĂ s. f. v. **şurubelniță.**

ŞURUBÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) **1.** A înşuruba. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., CADE. ◇ E x p r. **A o şurubi** = a recurge la şiretlicuri **(1)**. *Mai cu ghinişoru, mai cu glumi, mai cu dragu părintilui, o şurugheşti mai dihai dicît mini.* GRAIUL, I, 529.

2. F i g. A minți **(2)**, a înşela. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., CADE, GRAIUL, I, 512.

— Prez. ind.: *şurubesc*. — Şi: **şurupí** (DDRF, ALEXI, W.) vb. IV, **şurupá** (DDRF; prez. ind. *şurupez* id. ib.) vb. I.

— V. **şurub.**

ŞURUBUÍ vb. IV. T r a n z. (Popular şi familiar) **1.** A înşuruba. Cf. VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 397, LM 540, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.,

RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. ◇ Expr. **A o şurubui** = a recurge la şiretlicuri (1). *M-ai tot cihăit de cap pînă acum să mă însor... de mi-ai aprins pofta de însurat, şi apoi acum tot tu o şurubuieşti ş-o întorci, cum îţi vine ţie la socoteală.* CREANGĂ, O. 68, cf. TDRG, SCRIBAN, D., DL, DM.

2. A regla, a pune la punct. *Ciobanul scotea fluieraşul din sin, îl şurubuia şi începea a cînta.* MARIAN, O. II, 318. ◇ Refl. pas. *Fluieraşul... avea mai multe şuruburi şi de cîte ori se şurubuia, de-atîtea ori cînta alt cîntec.* id. ib.

3. Fig. A minţi (2), a înşela. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D.

— Prez. ind.: *şurubuiesc.* — Şi: **şurupuí** vb. IV VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU, LM 540, BARCIANU, ALEXI, W.

— **Şurub** + suf. *-ui.*

ŞURÚF s. n. v. **şurub.**

ŞURUFĂRÍ vb. IV v. **şurubări.**

ŞURUFÉLNIŢĂ s. f. v. **şurubelniţă.**

ŞURUÍ¹ vb. IV. Intranz. (Regional; despre frunze) A fîşîi (Nojorid—Oradea). ALR I 963/320.

— Prez. ind. pers. 3: *şuruieşte.*

— Formaţie onomatopeică. Cf. şur.

ŞURUÍ² vb. IV v. **şiroi³.**

ŞURUÍ³ vb. IV v. **şurlui.**

ŞURUIETOÁRE s. f. v. **şuierător.**

ŞURUÍRE s. f. v. **şiroire.**

ŞURUÍT s. n. (Regional) Faptul de a şurui² (v. şiroi³ 1); (regional) şuroială, şuruitură¹. Cf. C. PETRESCU, C. V. 49, SCRIBAN, D. *S-aude şuruitul burlanelor.* UDRESCU, GL.

— Şi: **şuroít** s. n. C. PETRESCU, C. V. 49.

— V. **şurui².**

ŞURUITÚRĂ¹ s. f. (Regional) Şuruit (Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *S-aud şuruiturile de la streşini.* id. ib.

— Pronunţat: *-ru-i-.* — Pl.: *şuruituri.*

— **Şurui²** + suf. *-tură.*

ŞURUITÚRĂ² s. f. (Prin Bucov.) Zgîrietură făcută pe piele cu unghiile sau cu un obiect ascuţit. Cf. ŞEZ. V, 127.

— Pronunţat: *-ru-i-.* — Pl.: *şuruituri.*

— **Şurui³** + suf. *-tură.*

ŞURULÍ vb. IV v. **şurlui.**

ŞURÚP s. n. v. **şurub.**

ŞURUPÁ vb. I v. **şurubi.**

ŞURUPÁR s. n., s. m. v. **şurubar.**

ŞURUPĂRÍE¹ s. f. v. **şurubărie¹.**

ŞURUPĂRÍE² s. f. v. **şurubărie².**

ŞURUPÉL s. n. v. **şurubel.**

ŞURUPÉLNIŢĂ s. f. v. **şurubelniţă.**

ŞURUPÍ vb. IV v. **şurubi.**

ŞURUPUÍ vb. IV v. **şurubui.**

ŞURÚTURI s. n. pl. v. **şart².**

ŞURÚV s. n. v. **şurub.**

ŞUS s. n. (Regional) Împuşcătură (Laura—Rădăuţi). GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schuss.**

ŞUSĂ s. f. v. **şosea.**

ŞÚSCURI subst. (pl.) v. **şuşcuri.**

ŞUSELÁR s. m. v. **şoselar.**

ŞUSLÉTE s. m. v. **şuşlete.**

ŞUSMÁISTER s. m. v. **şuşmaistăr.**

ŞUSNÍ vb. IV v. **şuşni.**

ŞUSTÁR s. n. v. **şiştar¹.**

ŞUSTAV, -Ă adj. v. **şuştav.**

ŞÚSTĂ s. f. (Argotic; construit cu verbe ca „a avea", „a aranja", „a face") Aranjament, învoială între două sau mai multe persoane, prin care se urmăreşte atingerea (prin mijloace necinstite a) unui scop. *Aş vrea să-mi spui... cum i-ai aranjat... „şusta"?* TRIBUNA, 1970, nr. 727, 10/3. *Mai păcălesc pe bunica, mai am cîte o „şustă" prin oraş.* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 783. *Ţi-am făcut şusta cu... mă înţelegi!* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şuste.*

— Cf. ngr. σοῦστα „resort". Cf. GRAUR, „Alte etimologii româneşti", 81.

ŞÚSTĂR s. m. v. **şuştăr.**

ŞÚSTER¹ s. m. v. **şuştăr.**

ŞÚSTER² s. m. v. **şuşter¹.**

ŞUSTOÁCĂ s. f. v. **şiştoacă.**

ŞUSTÓRI subst. (pl.) v. **şiştor.**

ŞUŞÁG s. n. v. **suşig.**

ŞUŞÁI s. n. (Regional) „Nisip de pe malul rîului". SCRIBAN, D.

— Pl.: *şuşaiuri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ucr. сyша „uscat, pămînt".

ŞUŞÁLĂ s. f. (Regional) **1.** (În forma *şuşană*) Bucată mare de slănină sau de carne (Vad—Făgăraş). LEXIC REG. II, 54. ✦ Carne macră de oaie, afumată (Răşinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 115.

2. Zdreanţă, ruptură (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *şuşele.* — Şi: **şuşánă** (pl. *şuşane* LEXIC REG. II, 54) s. f. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. şuşalcă, şuşăniţă.

ŞUŞÁLCĂ s. f. **1.** (Prin Transilv. şi nord-vestul Munt.) Bucată mare dintr-un aliment. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Regional) Zdreanţă, ruptură (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *şuşălci.*

— Cf. şuşală, şuşăniţă.

ŞUŞÁNĂ s. f. v. **şuşală.**

ŞUŞANEÁ¹ s. f. Puşcă lungă cu ţeava ghintuită, care era folosită mai ales de arnăuţi. Cf. DUMITRACHE, 44. *O seamă de oaste, turci şi mai mulţi arnăuţi ce era, se aşezase în meterezuri şi da de acolo cu şişinelele bărbăteşte în nemţi.* DIONISIE, C. 177, cf. 218. *Şishaneaua ia în mînă, pune la ochi, îi dă foc.* BELDIMAN, E. 78/29, cf. 16/23. *Trei, patru şişanele totdeauna încărcate pînă la gură, săbii, iatagane, pistoale... acopereau păreţii.* GHICA, S. 264. *Luă drumul către Cotroceni, urmat de un arnăut armat cu o şişinea.* FILIMON, O. I, 270, cf. PONTBRIANT, D. 681. *Apucă degrabă şuşaneaua soldatului,... chiteşte, trage.* ALECSANDRI, O. P. 350, cf. CIHAC, II, 612. *În toată casa nu era decît... o şu-*

șanea lungă. GANE, N. I, 159, cf. II, 75. *Marafu aveau puști lungi și săbii; arnăuții, șișanele.* ISPIRESCU, M. V. 21. *Trăgeau cu șușanele de pe meterezele cetății Neamțului.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M. 447, ENC. ROM., BARCIANU. *Tufeccii, azi înlocuiți cu armurierii, lucrau diferite arme ca hangere, iatagane,... șușanele.* ȘIO I, 226, cf. II_1, 338, ALEXI, W. *Execută pe bancheri, silindu-i cu iataganul și șușaneaua să aibă sentimente „patriotice".* IORGA, L. II, 93, cf. id. C. I. I, 170, TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Scoate din tainiță... șușanelele, pistoalele și iataganele.* GALACTION, O. 52. *Arnăuții umblau toți cu hamgerele și cu șușanelele gata.* SADOVEANU, O. VIII, 517, cf. XVI, 27, SCRIBAN, D. *Pe pereții văruiți sunt flinte, șușanele, pistoale turcești.* CAMIL PETRESCU, O. I, 261, cf. III, 225, DL, DM. *Nasturi de-argint că scotea De-ncărca o șușanea Și-n Codrean o slobozea.* ALECSANDRI, P. P. 89, cf. 180. *Iar Leonte arnăutul, Înghiți-mi-l-ar pămîntul, Îmi lua o șușănea... Pe Codreanu mi-l lovea.* BALADE, II, 427. ◇ (Adverbial; ca determinant al adjectivului „gol", căruia îi dă valoare de superlativ absolut) *Gol șușanea.* ȘĂINEANU, ap. ZANNE, P. III, 171.

— Pl.: *șușanele.* — Și: (învechit) **șișaneá, șișhaneá** (DUMITRACHE, 44, ȘIO II_1, 338, TDRG), **șișineá, șishaneá** s. f.

— Din tc. **șișane, șeșhane.**

ȘUȘANEÁ² s. f. (Familiar) **1.** Trupă de teatru improvizată în vederea susținerii unui turneu. *O trupă de teatru improvizată pentru turneu — o șușanea, cum îi zicem în jargonul nostru de breaslă — prezintă astă-seară la Salamina un spectacol.* CONTEMP. 1971, nr. 301, 4/2. ✦ Spectacol improvizat și de slabă factură artistică, organizat în scopul obținerii unor venituri personale. *Cu șușaneaua în provincie.* RL 1970, nr. 8 075, 2/7.

2. P. e x t. Aranjament între două sau mai multe persoane în vederea obținerii (frauduloase a) unor venituri personale. *Instaurează în viața stației domnia bunului plac, patronează „șușanele" cu vagoanele C.F.R.-ului.* SCÎNTEIA, 1970, nr. 8 576. *Așadar, cursa nu avea ca scop tradiționala întrajutorare dintre șoferi, ci era o combinație personală. O „șușanea". 40—50 de kilometri... efectuați cu coșcogeamite camionul, pentru a transporta cumpărăturile unor particulari!* ib. 1970, nr. 8 639.

— Pl.: *șușanele.*

— Etimologia necunoscută.

ȘUȘÁRĂ s. f. **1.** (Regional) „Pădure de goruni cu rariști" (Valea Timișului—Caransebeș). L. COSTIN, GR. BĂN. 197.

2. (Regional) Tufiș (Ghilad—Timișoara). Cf. ALR SN III h 634/36.

3. (Regional) Colină. Com. din ORAVIȚA.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘUȘÁRCĂ s. f. **1.** (Transilv. și prin Bucov.) Rogoz (*Carex*). *Cînd fînul... are mult rogoz sau șușarcă... se numește țîf.* PAMFILE, A. R. 149, cf. DL, DM, VICIU, GL. *Coperemiș de șușarcă.* A III 18, cf. GLOSAR REG. ✦ P. e x t. (Regional) Fîn cu rogoz (Petrila). ALR II 5 247/833.

2. (Regional) Năgară (*Stipa capillata*). Cf. BORZA, D. 165, 293, H X 43.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘUȘÁRNIE s. f. (Prin Bucov.) Construcție în care se usucă scoarță de copac sau scînduri. Com. din BUCOVINA.

— Pl.: ?

— Din ucr. **сушарня.**

ȘUȘÁUĂ s. f. v. **șosea.**

ȘUȘẮ s. f. (Mold. și Bucov.) Fiecare dintre șipcile¹ care se bat paralel, la mică distanță una de alta, pe pereții sau pe tavanele de lemn, ca să se prindă muruiala (**2**). Cf. STAMATI, D. 303. *Înainte de a se lipi, se bat șușele.* PAMFILE, I. C. 429, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CHEST. II 369/223, ALR II/551, A VI 9, GLOSAR REG.

— Pl.: *șușele* și *sușele.* — Și: **șoséle** (STAMATI, D.), **suséle** (id. ib. 303) s. f. (pl.), **sușă** (RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., A VI 26) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. ucr. **сyш** „vreasc".

ȘUȘĂÍ vb. IV v. **șușui².**

ȘUȘĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Mold. și Bucov.; complementul indică pereți sau tavane de lemn) A șipcui (**1**). Cf. CHEST. II 369/223, ALR II/551, GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *șușălesc.*

— De la **șușă.**

ȘUȘĂLÍRE s. f. (Regional) Acțiunea de a ș u ș ă l i și rezultatul ei (Bogdănești—Fălticeni). Cf. CHEST. II 369/223.

— Pl.: *șușăliri.*

— V. **șușăli.**

ȘUȘĂLÍT, -Ă adj. (Regional; despre oameni; cu sens neprecizat, probabil) Flenduros. *Văzîndu-mă zdrențuros și șușălit, îmi dete un rînd de haine bune.* GORJAN, H. II, 39/9.

— Pl.: *șușăliți, -te.*

— Cf. ș u ș a l ă.

ȘUȘĂLÚȚĂ¹ s. f. (Prin Mold.) Spetează la zmeu. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *șușăluțe.*

— **Șușă** + suf. *-ăluță.*

ȘUȘĂLÚȚĂ² s. f. v. **șoseluță.**

ȘÚȘĂNIȚĂ s. f. (Regional, mai ales în Mold.; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de") **1.** Șuviță (**I 1**). *Am împărțit satul în trii părți, însă nu satul tot, ci o șușăniță, o cumpărătură care n-au mai fost împărțită* (cca 1760). BUL. COM. IST. IV, 198. *Fă o turtă de aluat..., întinde-o cu un sucitor cît să poate mai supțiri, tai-o șușeniți.* MANOLACHE-DRĂGHICI, R. 95/19, cf. CIHAC, II, 397, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, I. BRĂESCU, M. 136. *O astfel de fâșie sau fășioară de pămînt, lungă și îngustă între jumătate de stînjen și doi stînjeni, se numește și șușăniță.* PAMFILE, A. R. 18. *Se întoarse din fundul crîșmei, cu o șușeniță de carne uscată.* HOGAȘ, DR. I, 100, cf. 221, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, C. PETRESCU, R. DR. 304. *Îi cuprinse mîinile, i le lățui c-o șușăniță de piele.* SADOVEANU, O. I, 177, cf. XI, 114, SCRIBAN, D., DL, DM, ȘEZ. III, 90, CHEST. IV 128/20, ALR SN I h 8 111, A V 15, GLOSAR REG. *Am un cîrd de cuconițe Legate cu șușănițe* (Carul cu strujeni). ȘEZ. IV, 58.

2. P. a n a l. Șuviță (**I 2**). *O sușiniță îngustă de apă.* CONV. LIT. XLIV₂, 82. *Ceva mai sus de moară... se deschidea o prisacă prin care trecea cu larmă o șușăniță de pîrău spre iaz.* SADOVEANU, O. I, 615.

— Accentuat și: *șușăníță.* CADE, DL. — Pl.: *șușănițe* și *șușeniți.* — Și: **șúșeniță** (accentuat și *șușeníță* CADE), **șúșniță** (ALR SN I h 8 111), **șușuniță** (GLOSAR REG.), **sușéniță** (ALEXI, W.), **sușiniță** (accentul necunoscut) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. bg. **сушеница** „fîșie lungă de carne sau de slănină pusă la uscat; pastramă".

ȘUȘĂU subst. (Bot.; regional) Năgară (*Stipa capillata*). Cf. BORZA, D. 165, 293.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. magh. s u s a „cornaci".

ȘUȘCÁ¹ vb. I v. **sușcăi.**

ŞUŞCÁ[2] vb. I v. **şuşta[1]**.

ŞUŞCĂÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. şi r e f l. (Transilv. şi Ban.) A ofta, a suspina. Cf. DR. III, 679, CADE, DL, DM, CONV. LIT. XX, 1 018, VAIDA, CABA, SĂL., com. din TINCA – SALONTA. *Acum rabd şi şuşcăiesc*. L. COSTIN, GR. BĂN. 197, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 19, ALR I/I h 85, LEXIC REG. 10, 22, 25, 72. *Mă şuşt că am necazuri*. LEXIC REG. II, 113.

2. R e f l. (Regional) A gifii (Valcani – Sînnicolau Mare). Cf. ALR II/I MN 12, 6 896/17.

3. R e f l. (Regional; în forma *şuşca*) A se văita (Asuaju de Sus – Baia Mare). Cf. ALR I/I h 110/337. *Io mă şuşc*. ib.

— Prez. ind.: *şuşcăiesc* şi *şúscăi*. — Şi: **şuşcăií** (LEXIC REG. 25) vb. IV, **şuşcá** (prez. ind. *şuşc*), **şuştá** (prez. ind. *şuşt*), **sustá** (CONV. LIT. XX, 1 018) vb. I, **suşcăí** (ALR I/I h 85) vb. IV.

— Din scr. **šuškati, šuštati** „a fremăta, a foşni; a şopti, a şuşoti".

ŞUŞCĂRÍ vb. IV v. **şuşcăi**.

ŞUŞCĂVÍ vb. IV v. **şişcăvi[1]**.

ŞÚŞCHE subst. (pl.) (Regional) Pere. V. p a r ă[1] **(I 1)** (Zgribeşti – Lugoj). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 190.
— Etimologia necunoscută.

ŞÚŞCURI subst. (pl.) (Prin Ban.) Crengi, vreascuri (aduse de ape). *Legă şuşcurile laolaltă*. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 190, cf. CHEST. IV 59/22.
— Şi: **şúscuri** subst. (pl.) CHEST. IV 59/22.
— Din scr. **šuška**.

ŞUŞEÁ s. f. v. **şosea**.

ŞUŞEÍRE s. f. v. **şuşuire**.

ŞÚŞENIŢĂ s. f. v. **şuşăniţă**.

ŞUŞILĂ s. f. (Regional) Leasă de nuiele pe care se usucă sau se afumă fructele (Ruginosu – Caransebeş). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 197.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Din scr. **sušilo**.

ŞUŞLÉT s. m. v. **şuşlete**.

ŞUŞLÉTE s. m. **1.** (Olt., Munt.) Codirlă (la căruţă). Cf. VALIAN, V. *Şişlete sau chilna este fundul carului dinapoi*. I. IONESCU, M. 711, cf. 709. *A doua formă, mai des întrebuinţată... se numeşte şuşlete, şişlet, codîrlă... sau scarilă*. DAMÉ, T. 11, cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG 1 136, PAMFILE, I. C. 135, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *S-a culcat în căruţă, cu capul în şuşleţ*. GALACTION, O. 269. *Chircit în şuşleţ, cu nasu-n suman, abia mormăia la răstimpuri rare*. STĂNOIU, C. I. 57, cf. SCRIBAN, D. *Copiii... se caţără pe roţi, pe şuşleţe, pe loitre*. STANCU, D. 334, cf. LTR[2], DL, DM, H V 29, 72, VI 235, XI 7, 27, XIV 8, 94, XVI 48. *A luat carul, l-a desfăcut în bucăţile din cari era făcut şi a scos afară parte cu parte, adică: jugul cu cefele,... dricul făcut din carîmbi, şuşleţi, blăni şi leuci*. RĂDULESCU-CODIN, Î. 61, cf. VÎRCOL, V. 100, CONV. LIT. XLIV$_2$, 396. *Vezi că atîrnă lanţul de la şişletele dindărăt*. BOCEANU, GL. ◇ E x p r. (Prin Olt.) **A măsura pe şuşlete** = a evalua cu aproximaţie. Cf. CIAUŞANU, V. 202.

2. (Olt., Munt. şi prin sudul Transilv.) Grătar pentru nutreţ fixat deasupra ieslei, la peretele grajdului. Cf. ALR I 822/782, 790, 795, 800, 831, 850, 856, 860, 870, 878, 880, 885, 887, 890, 898, 900.

— Pl.: *şuşleţi*. — Şi: **şuşlét** (DDRF, RESMERIŢĂ, D. 758, ŞĂINEANU, D. U.), **şuşléţ** (pl. şi n. *şuşleţe*) s. m., **şuşulét** (CV 1949, nr. 9, 34) subst., **şuşuléţ** (ALR I 822/782, 880; pl. *şuşuleţe* ib.), **şurléţ** (LEXIC REG. II, 71; pl. *şurleţe* ib.) s. n., **şusléte** (VALIAN, V.) s. m., **şişléte** (CV 1949, nr. 9, 34) subst., **şişlét, şişléte, şişléţ** (TDRG, ALR I 822/885; pl. şi n. *şişleţe* ALR I 822/885) s. m., **şleţ** (H IX 115), **sisléţ** (ib. V 104) subst., **susléţ** (ib. XVI 10, 31; pl. *susleţe* ib.), **suşléţ** (ALR I 822/795; pl. *suşleţe* H XI 60) s. n.
— Etimologia necunoscută.

ŞUŞLÉŢ s. m. v. **şuşlete**.

ŞUŞLEŢOÁIE s. f. (Regional) Fiinţă fantastică cu care sînt ameninţaţi copiii (Frumoasa – Zimnicea). CV 1950, nr. 3, 36.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞUŞMÁISTĂR s. m. (Prin sud-vestul Transilv.) Artificier (în mină). Cf. FD I, 167, 176.
— Accentuat şi: *şúşmaistăr*. FD I, 167, 176. — Pl.: *şuşmaistări*. — Şi: **şusmáistăr** s. m. FD I, 167, 176.
— Din germ. **Schussmeister**.

ŞUŞMÁN s. m. (În organizarea administrativă mai veche a Bucovinei) Membru în comitetul sătesc. Com. din BUCOVINA.
— Pl.: *şuşmani*.
— Din germ. [Aus]**schussmann**.

ŞÚŞNÍ vb. IV. I n t r a n z. (Ban.) A ofta; a suspina. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 19. *Mîndra plînge şi şuşneşte*. ARH. FOLK. III, 72.
— Prez. ind.: *şuşnesc*. — Şi: **şusní** vb. IV ALR I/I h 85/12.
— Din scr. **šušnuti** „a fremăta, a foşni".

ŞÚŞNIC s. n. (Transilv. şi prin Mold.) Leasă de nuiele pe care se usucă sau se afumă fructele; groapă (sau cuptor) peste care se pune această leasă; p. e x t. încăpere în care se usucă sau se afumă fructele. *Uscarea prunelor şi perjelor pentru iarnă se face în mai multe feluri: ... Mijlocul cel mai cunoscut însă este uscarea la losniţă, numită încă în Ardeal şi loşniţă, şujnic*. PAMFILE, I. C. 232, cf. CADE, CONV. LIT. XX, 1 018, REV. CRIT. IV, 146, ŞEZ. VII, 188, VICIU, GL., ALR II/310, LEXIC REG. 67, II, 74.
— Accentuat şi: *şuşníc*. CADE. — Pl.: *şuşnice*.
— Din ucr. **сушник**.

ŞÚŞNIŢĂ s. f. v. **şuşăniţă**.

ŞUŞÓI[1] s. m. (Prin Munt.) Şuvoi[1] **(I 1)**. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şuşoi*.
— Cf. ş o ş o i[2].

ŞUŞÓI[2] s. m. v. **şoşoi[1]**.

ŞUŞOI[3] subst. (Regional) Fiertură preparată din pîine tăiată mărunt, sare şi, uneori, brînză (Vošlobeni – Gheorghieni). Cf. VICIU, GL.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞUŞÓI[4] subst. (Regional) Cască (militară) (Roşia – Beiuş). Cf. ALR SN IV h 945/310.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. magh. s i s a k.

ŞUŞÓP s. n. (Prin sudul Transilv.) Şopron **(I 1)**. Cf. T. DINU, Ţ. O. 34, ALR I 1 352/772, LEXIC REG. 94.
— Pl.: *şuşopuri*.
— Su[b] + **şop[3]**.

ŞUŞÓPRU s. n. (Regional) Şopron **(II)** (Vad – Făgăraş). LEXIC REG. II, 54.
— Pl.: *şuşopruri*.
— Su[b] + **şopru**.

ŞUŞORÁ vb. I. I n t r a n z. (Prin vestul Transilv.; despre frunze) A foşni. Cf. ALR I 963/61, 65, 305.
— Prez. ind. pers. 3: *şuşorează*. — Şi: **şuşorcá** (prez. ind. pers. 3 *şuşorcă* ALR I 963/61) vb. I, **şuşorí** (prez. ind. pers. 3 *şuşoreşte* ib. 963/65) vb. IV.

— Formaţie onomatopeică. Cf. magh. s [illegible].

ŞUŞORCĂ vb. I v. **şuşora.**

ŞUŞÓRCĂ s. f. (Transilv. şi prin nordul Ban.) Pănuşă (de porumb). Cf. CONV. LIT. V, 6, CADE, DL, DM, REV. CRIT. IV, 146, ŞEZ. VII, 1[illegible], com. din [illegible] SALONTA, PAŞCA, GL., com. BENIUC. *Bagă şişorcile ale (dă lenchiu) în iezle la vaci.* CV 1950, nr. 4, 35, cf. ALR I 901/51, 56, 59, 61 [illegible], 65, 80, 84, 305, 520, ALR II 5 118/61, 316, 5 1[illegible]/20, [illegible], ALR SN I h [illegible], [illegible] 12, 13, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 31, 35, TEAHA, C. N. 271.

— Pl. : *şuşorci* şi *şuşorce*. — Şi : **şişórcă, şişoárcă** (com. din TARCAIŢA — [illegible]), **şuşoárcă** (CONV. LIT. V, 6) s. f.

— Din magh. **susorka.**

ŞUŞORÍ vb. IV v. **şuşora.**

ŞUŞOTEÁLĂ s. f. Acţiunea de a ş u ş o t i (2) şi rezultatul ei ; vorbire, discuţie, conversaţie în şoaptă ; zgomot slab de glasuri în şoaptă ; (rar) şuşotit, (regional) şoporoială, şoşoneală (1), şoşot (2). V. ş o p o t[1] (1). *Asculta... şuşotelile celorlalţi.* V. ROM. octombrie 1954, 143, cf. DL. *Nu baga de seamă şuşotelile oamenilor în urma lui.* T. POPOVICI, SE. 253, cf. DM. *Risetele şi şoşotelile din urmă mi s-au părut... aţiţătoare.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 117.

— Pl. : *şuşoteli.* — Şi : **şoşoteálă** s. f.

— **Şuşoti** + suf. *-eală.*

ŞUŞOTÍ vb. IV. 1. I n t r a n z. (Despre ape, despre frunzele mişcate de vînt etc.) A produce un sunet uşor ; a şopoti (2). V. m u r m u r a, s u s u r a, f o ş n i, ş u ş u i[2] (1). Cf. TDRG, CADE. *Apele şuşoteau lovindu-se de malul lin.* V. ROM. octombrie 1953, 14, cf. DL, DM. *Apele săltau... Codrul răsuna, Frunza şoşotea.* PAMFILE, C. Ţ. 45, cf. BALADE, II, 201.

2. I n t r a n z. A vorbi, a discuta, a conversa în şoaptă ; (regional) a şoporoi, a şoşoni (1). *Toţi provinţialii se adună şi... şoşotesc, vorbesc, născocesc.* NEGRUZZI, S. I, 198, cf. ALEXI, W., TDRG, CADE. *Vînătorii... şoşotesc ... şi pun la cale ceva.* SADOVEANU, O. X, 468, cf. VII, 317. *Ieri toată ziua au şoşotit pe la colţuri.* DAN, U. 11. *Cîte doi-trei şuşotesc neliniştiţi şi nerăbdători.* CAMIL PETRESCU, O. II, 434, cf. 12. *Zîmbiră şi se sfătuiră, şuşotind între ele.* STANCU, R. A. V, 405, cf. id. D. 126. *Rămaseră apoi cîteva clipe... şuşotind.* V. ROM. iulie 1954, 181. *Se traseră de o parte şoşotind repede, cap la cap.* CAMILAR, N. II, 255. *Se aşază într-un colţ, unde şuşotesc şi rîd înnăbuşit.* H. LOVINESCU, T. 151, cf. DL, DM. *Hei, tu de colo, nu mai şoşoti. Lasă bre, oamenii să doarmă.* IL ianuarie 1962, 57. *La început a fost linişte, apoi unii dintre detaşamentişti au început să şuşotească şi să rîdă.* V. ROM. februarie 1971, 14.

3. T r a n z. A şopti (2). *Raluca i-a şoşotit la ureche lui Rîndunea zicala inginerului.* SADOVEANU, O. XVIII, 545. *A şuşotit ceva la urechea prinţului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 44. *Va fi ceva de basm ! şuşoteau gurile muiereşti.* BARBU, PRINC. 142.

4. I n t r a n z. (Regional ; în forma *şoşoti*) A rîde (pe înfundate sau pe ascuns) (Prundu Bîrgăului — Bistriţa). Cf. ALR II I h 35/219.

— Prez. ind. : *şuşotesc.* — Şi : **şoşotí** vb. IV.

— Formaţie onomatopeică, influenţată de fr. *chuchoter.* Cf. ş o ş o t, s o s e t, s o ş o s o.

ŞUŞOTÍT s. n. (Rar) Şuşoteală. Cf. DL, DM. *Urmă un şuşotit neînţeles.* BART, S. M. 57.

— V. **şuşoti.**

ŞUŞTÁ[1] vb. I. 1. R e f l. (Prin Transilv.) A protesta, a cîrti. Cf. DR. III, 700. *Şi după atîtea rele noi încă ne mai şuştăm împotriva lui Dumnezeu !* COM. SAT. I, 15. ✦ (Regional ; în forma *şuşca*) A se simţi nemulţumit de sine însuşi, a-şi face reproşuri (Frata — Turda). Cf. PAŞCA, GL.

2. T r a n z. (Prin Transilv. ; în forma *şuşca*) A lovi cu putere [illegible]. Cf. PAŞCA, GL.

— [illegible] **şuşcá** vb. I [illegible].

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. III, 700.

ŞUŞTÁ[2] vb. I v. **şuşcăi.**

ŞUŞTÁC s. m. Monedă poloneză (de argint), care a circulat şi în ţara noastră. *Iar banul ce s-au aflat mai jos de Roman, iar la năruiturile unei cetăţi, aşa era de mare cît şăştacul cel de patru bani leşeşti.* M. COSTIN, LET. I, 25/25. *I-am dat 4 măriaş din bani[i] bisérici[i] şi 4 şuştaci* (a. 1780). IORGA, S. D. XIII, 160, cf. KLEIN, D. 425, LB 690, HEM 2 427, DDRF. *Bătrîna trei şuştaci i-a dat.* COŞBUC, P. II, 244. *Pitacul, egal cu cinci poituraci, pe cînd şuştacul avea numai patru.* IORGA, B. R. 15, cf. id. C. I. III, 222, TDRG, I. BRĂESCU, M. 143, PASCU, S. 195, SCRIBAN, D., DL, DM, DER. *Auzit-am, auzit... Că ficiorii s-o scumpit Fetile s-o ieftinit : ... Un ficior c-o sulă-ntreagă Şepte fete c-o şuştacă.* MÎNDRESCU, L. P. 152, cf. 223, 244, JAHRESBER. V, 190. *Pagubă de o piţulă Că n-ai nici un dinte-n gură ; Pagubă de un şuştac Că eşti prea mare la cap !* MAT. FOLK. 471. *Scoate punga, Scoate banii groşi cu dunga : Şi pătacu şi şuştacu.* VICIU, COL. 175, cf. id. S. GL., com. din FRATA — TURDA, ALR SN IV MN h 1 017/250. *Pe vorba lui nu poţi da nici o şuştacă.* MAT. DIALECT. I, 194.

— Pl. : *şuştaci.* — Şi : **şuştácă** (pl. *şuştăci* LB, MAT. DIALECT. I, 194) s. f., **şutác** (JAHRESBER. V, 190), **şăştác, şaştác** (TDRG, SCRIBAN, D.), **şestác** (M. COSTIN, O. 257) s. m.

— Din pol. **szóstak.** Cf. magh. s u s t á k.

ŞUŞTÁCĂ s. f. v. **şuştac.**

ŞUŞTÁIE s. f. (Regional) Băţ, retevei (Nemţişor — Tîrgu Neamţ). I. CR. III, 286.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş u ş ă, f u ş t e l.

ŞUŞTÁNG s. m. (Regional) Bielă de lemn la joagăr (Izvoru Alb — Piatra Neamţ). Cf. ARVINTE, TERM. 119, 171.

— Pl. : *şuştangi.*

— Din germ. **Schubstange.**

ŞUŞTÁR s. n. v. **şiştar[1].**

ŞÚŞTAV, -Ă adj. (Regional, mai ales în Transilv. ; despre oi) Care are lînă puţină, cu fire scurte (com. din MOLDOVA, CHEST. V 67/35, 57, 66, ALR II/365, LEXIC REG. II, 77), linse, fără ondulaţii (com. din SÎMBOLENI — TURDA).

— Pl. : *şuştavi, -e.* — Şi : **şustav, -ă** (accentul necunoscut, CHEST. V. 67/35, 57, 66), **şîştav, -ă** (com. din SÎMBOLENI — TURDA, [illegible]).

— Cf. scr. š i š a v „tuns scurt", š u t a v „pleşuv", rom. ş i ş t a v[1].

ŞÚŞTĂ s. f. (Mar.) Fiecare dintre cele două parîme cu care se imobilizează picul. Cf. ABC MAR. *Şuştele sînt folosite pentru a fixa picul în borduri.* LTR[2] VIII, 671.

— Pl. : *şuşte.*

— Din it. **susta.**

ŞÚŞTĂR s. m. 1. (Transilv., Ban., Maram. şi prin Bucov.) Cizmar. *Băcan, cizmar ş-orice meşter, sunt meşteri româneşti. Şi de ce mai mult vă place unde merg şusteri nemţeşti?* PR. DRAM. 113, cf. LM. *Mai toţi lucrătorii serbau lunea, cum fac şi astăzi şusterii la noi.* F (1873), 349. *Maisterul Stultzpapferl, şuşter subţire, ţine foarte mult la dreptul... de a exercita control în toate afacerile lui.* CARAGIALE, O. IV, 302, cf. I, 109, BL II, 139, PRIBEAGUL, P. R. 57. *Ce se uită şusterul ăsta la mine...?* CAMIL PETRESCU, O. III, cf. CONTRIBUŢII, II, 224. *S-au strîns ei în de ei, şuşterii şi deasupra uşii* [illegible].

BARBU, Z. 91, cf. FD III, 178. H IV 177. *Or fost tri frați, pe u s-o facă bărambeș, unu șustăr ș-unu... cojocar.* JAHRESBER. X, 214, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 197, BL VI, 180, 208. *Mă duc la șuștăr... să-mi talpalească papucii.* CV 1952, nr. 2, 37, cf. ALR I 1 664. *Unu-i șustăr altu... covaci.* ALR II 4 353/353, cf. ib. 6 511/28, 47, 228, 250, 279, 362, 837, ALR SN II h 518, LEXIC REG. 120, II, 82, 84, MAT. DIALECT. I, 97, 194, GLOSAR REG., L. ROM. 1962, nr. 1, 105.

2. (Regional; în forma *șustăr*) Meșter-strică, v. m e ș t e r (I 1) (Giarmata—Timișoara). CV 1951, nr. 5, 28.

3. (Entom.; regional) Repede *(Cicindela campestris)* (Cilnic—Reșița). ALR I 1 888/28.

— Pl.: *șuștari* și *șușt'ări* (ALR I 1 664/578). — Și: **șúșter** (pl. *șușteri*), **șústar**, **șúster** (pl. *șusteri*), **șúștăr** (L. ROM. 1959, nr. 6, 47), **șúșter** (BL II, 139) s. m.

— Din germ. **Schuster**, magh. **suszter**.

ŞUŞTĂRÁIE s. f. (Regional) Atelier de cizmărie (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 194.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schusterei**.

ŞUŞTĂRÁŞ s. n. v. **șiștăraș**.

ŞUŞTĂRÉL s. n. v. **șiștărel**.

ŞUŞTĂRÍE s. f. (Regional) **1.** Meseria **(1)** de cizmar (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 194. *Am învățat șuștăria la Sibiu.* ib.

2. Atelier de cizmărie (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 194. *Adă ciocanul din șustărie.* ib.

— Pl.: *șuștării*.

— **Șuștăr** + suf. *-ie*.

ŞUŞTĂRÍŢĂ s. f. (Regional) Soție de cizmar (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 194.

— Pl.: *șuștărițe*.

— **Șuștăr** + suf. *-iță*.

ŞÚŞTER¹ s. m. (Argotic) **1.** Țigan. Cf. BL I, 43, II, 139, BUL. FIL. VII—VIII, 293, CIAUȘANU, GL. ✦ Epitet pentru un om negricios. Cf. UDRESCU, GL. *M-a mințit șușterul.* id. ib.

2. Escroc. Cf. BL II, 139, SCL 1956, 274.

— Pl.: *șușteri*. — Și: **șúștere** (CIAUȘANU, GL.), **șúster** (SCL 1956, 274) s. m.

— Cf. ș u ș t ă r, g u s t e r.

ŞÚŞTER² s. m. v. **șuștăr**.

ŞUŞTÉR³ s. n. v. **șiștar¹**.

ŞUŞTERÁŞ s. n. v. **șiștăraș**.

ŞÚŞTERE s. m. v. **șuștăr¹**.

ŞUŞTERÉL s. n. v. **șiștărel**.

ŞÚŞTINĂ s. f. **1.** (Prin Ban.) Fâșie îngustă de pămînt (arabil). Cf. CHEST. IV 96/29, 128/42.

2. (Prin nordul Mold.) Felie subțire dintr-un aliment. Cf. LEXIC REG. II, 122.

— Pl.: *șuștine*.

— Etimologia necunoscută. Cf. ș u ș a n i t ă.

ŞUŞTOÁRE s. f. v. **șitoare**.

ŞUŞTÓR, -OÁRE s. m., s. f. v. **șiștor**.

ŞUŞTORÁR s. m. (Prin Transilv. și Bucov.) Roata dințată a joagărului; p. r e s t r. osia acestei roți. Cf. ALR II 6 437 bis/219, 6 455/219, 365, 6 456/219.

— Pl.: *șuștorari*.

— **Șuștor** + suf. *-ar*.

ŞUŞTULÚC s. m. (Transilv.; de obicei în legătură cu verbul „a face") Mototol¹ **(I)**. Cf. VAIDA. *Am făcut-o șuștulug.* ALR SN V h 1 450/272. ◊ (Adverbial) *Te-ai strîns șuștuluc de frică.* CV 1952, nr. 5, 40. ✦ (Regional) Bulgăre de zăpadă (Supuru de Jos—Șimleu Silvaniei). Cf. ALR I 1 251/278.

— Pl.: *șuștulaci*. — Și: **șuștulúg** s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. ș u m u l t o c.

ŞUŞTULUCÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A mototoli **(1)** (Groși—Baia Mare). ALR SN V h 1 450/349.

— Prez. ind.: *șuștulucesc*.

— V. **șuștuluc**.

ŞUŞTULÚG s. m. v. **șuștuluc**.

ŞUŞÚG s. n. v. **sușig**.

ŞUŞUGÁIE s. f. Nume dat mai multor păsări răpitoare: **a)** (Transilv.) zăgan *(Gypaetus barbatus aureus)*. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 164; **b)** (regional) vultur pleșuv *(Aegypius monachus)*. Cf. DDRF; **c)** (prin Transilv.) sorliță *(Milvus migrans migrans)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 218; **d)** (regional) vindereu *(Falco vespertinus vespertinus)*. Cf. CADE; **e)** (regional) vinderel roșu *(Falco tinnunculus tinnunculus)*. Cf. id. ib. *Povestii toate întîmplările naufringerei noastre din pricina acelor șușugăi.* GORJAN, H. II, 65/22, cf. JAHRESBER. XIX—XX, 10.

— Pl.: *șușugăi*.

— Cf. g a i e.

ŞUŞÚI¹ s. m. v. **șoșoi¹**.

ŞUŞUÍ² vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Despre frunzele mișcate de vînt, despre ape etc.) A produce un zgomot slab (și continuu); a șoșoi² **(1)**, a șișii **(1)**. V. f o ș n i, f î ș î i, ș o p o t i **(2)**, ș u ș o t i **(1)**, m u r m u r a, s u s u r a. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Începu a șușui o înfiorare de vînt peste creasta pădurii, dinspre miezul nopții.* SADOVEANU, O. VIII, 359. *Pădurea nesfîrșită șușuia ca o apă fără hodină.* id. ib. XVI, 258, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Auzi șușuind prin iarbă șopîrla.* MERA, L. B. 163, cf. ALR I 963/63.

2. T r a n z. (Complementul indică copii) A liniști sau a adormi prin repetarea prelungită și monotonă a sunetului „ș"; a șișii **(2)**. Cf. PAMFILE, A. R. 261, RESMERIȚĂ, D. *Mama șușuia copilu.* SCRIBAN, D., cf. LEXIC REG. II, 32. *Mai șușuie-l nițel, că acuș adoarme!* UDRESCU, GL.

3. I n t r a n z. și t r a n z. A șopti **(1)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 398, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Să te crucești. Lumea moțăia din cap, șușuia.* KLOPȘTOCK, F. 82, cf. SCRIBAN, D., DL, ALR II/I MN 11, 6 880/53, 105.

4. T r a n z. A șopti **(2)**. Cf. DM.

— Prez. ind.: *șușuiesc* și *șúșui*. — Și: **șușăí** vb. IV ALR II/I MN 11, 6 880/105.

— Formație onomatopeică. Cf. ș u.

ŞUŞUIÁLĂ s. f. **1.** Șușuit¹ **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., DM.

2. Șușuit¹ **(2)**. *În șușuielile ei, numaidecît adoarme.* UDRESCU, GL.

3. Șușuit¹ **(3)**. *Deschise o condică îngustă în care își avea însemnările lui și după multe dibuieli și șușuieli răspunse.* STĂNOIU, C. I. 80, cf. SCRIBAN, D., DM.

— Pl.: *șușuieli*.

— **Șușui²** + suf. *-ială*.

ŞUŞUÍRE s. f. **1.** Șușuit¹ **(1)**. *Cu șușeirea hainelor de mătasă.* ȚICHINDEAL, F. 400/6. *Au prins a suna șușuirile brazilor.* SADOVEANU, O. XVI, 341.

2. Șușuit¹ **(3)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *șușuiri*. — Și: (învechit) **șușeíre** s. f.

— V. **șușui²**.

ŞUŞUÍT¹ s. n. Faptul de a ș u ș u i².

1. Zgomot slab (și continuu) produs de mișcarea frunzelor bătute de vînt, de curgerea liniștită a apei etc. ; **șușuială (1), șușuire (1), șușuitură (1), șîșîit (1), șoșoit (1).** V. f o ș n e t, f î ș î i t, m u r m u r **(1)**, ș o p o t[1] **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE 1 256. *Numai șușuitul pîrăului se auzea.* SADOVEANU, O. III, 227. *Începeau să umble cîrduri mici de rățoi... cu șușuit de aripi.* id. ib. XV, 110. *Nu se auzea decît șușuitul ploii reci prin văzduh.* BENIUC, M. C. I, 135, cf. DL, DM.

2. Sunet produs prin pronunțarea prelungită și repetată a lui „ș", pentru a liniști sau a adormi un copil mic ; **șușuială (2), șîșîit (2).** Cf. RESMERIȚĂ, D. *Acum lasă șușuitul, a adormit.* UDRESCU, GL.

3. Vorbire în șoaptă ; zgomot produs de cineva care șoptește **(1)** ; **șușuială (3), șușuire (2), șușuitură (2), șoșoit (2).** Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE 1256, DL, DM. ✦ Clevetire, bîrfeală. *N-avea să scoată capul în lume... că începeau șușuitul și ponoasele.* DELAVRANCEA, S. 14.

— Pl. : *șușuituri.*

— V. **șușui[2].**

ŞUŞUÍT[2], -Ă adj. (Rar ; despre sunete, cuvinte) Șoptit[2]. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Vorbă șușuită.* SCRIBAN, D. 1291.

— Pl. : *șușuiți, -te.*

— V. **șușui[2].**

ŞUŞUITÓR, -OÁRE adj. (Despre frunze, despre ape etc.) Care șușuie[2] **(1)** ; **șoșoitor.** Cf. CADE 1256, DL, DM.

— Pronunțat : *-șu-i-.* — Pl. : *șușuitori, -oare.*

— **Șușui[2]** + suf. *-tor.*

ŞUŞUITÚRĂ s. f. **1.** Șușuit[1] **(1).** Cf. DM.

2. Șușuit[1] **(3).** *Încotro... aude șușuituri ori rîsete, într-acolo se îndreptează.* ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D., DM.

— Pronunțat : *-șu-i-.* — Pl. : *șușuituri.*

— **Șușui[2]** + suf. *-tură.*

ŞUŞULÉT subst. v. **șușlete.**

ŞUŞULÉȚ s. n. v. **șușlete.**

ŞUŞULÍCĂ s. f. (Regional) Bască (Holod—Beiuș). LEXIC REG. 67.

— Pl. : *șușulici.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ș u ș o i[4].

ŞUŞUMÉTE s. m. (Regional) Codru, halcă. *Croiește un șoșonete bun din pulpa piciorului stîng și-l aruncă în gura pajurei.* POP., ap. HEM I (addenda) I, cf. COMAN, GL.

— Pl. : *șușumeți.* — Și : **șoșonéte** s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. ș o c o m e t e.

ŞUŞUNÍȚĂ s. f. v. **șușăniță.**

ŞUŞURÍC s. m. (Regional) Boboc de gîscă (Holod—Beiuș). LEXIC REG. 67.

— Pl. : *șușurici.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUŞURLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional ; complementul indică sunete, cuvinte) A pronunța defectuos (Boiu Mare—Baia Mare). Cf. ALR II/I h 33/272.

— Prez. ind. : *șușurlesc.*

— Formație onomatopeică.

ŞUT[1] interj. (Argotic) Cuvînt prin care se cere cuiva să tacă. Cf. BL II, 189, IORDAN, STIL. 373.

— Din țig. **šud** (imper. al lui **šude**). Cf. BL II, 189.

ŞUT[2] s. m. (Argotic) Pungaș, hoț. Cf. BL IV, 200, IORDAN, STIL. 373.

— Pl. : *șuți.*

— Cf. ș u t i[1].

ŞUT[3] s. m. v. **șuc[1].**

ŞUT[4] s. n. Lansare a mingii printr-o lovitură cu piciorul, cu mîna, cu capul sau cu un instrument special, la diferite jocuri sportive. *Bîndea a fost în zile bune; driblinguri, centrări, shooturi, toate i-au reușit.* ALAS 10 XI, 1935, 8/7, cf. IORDAN, STIL. 373. *Printr-un shot... de la 17 m, Avram reușește să egaleze.* SP. POP. 1951, nr. 1 842, 3/3. *Un șut puternic trimisese mingea în țepii unui gard de sîrmă.* V. ROM. aprilie 1954, 200, cf. DL, DM, DN[2]. *Este oprit, în poziție de șut, pe motiv de ofsaid.* SPORTUL, 1969, nr. 6 179, 3/4. *Șutul excepțional al lui Dumitrache... a fost apărat... de portarul timișorenilor.* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 740. ◇ *Șut de penalitate* = lovitură de pedeapsă, la jocul de hochei pe gheață. Cf. DN[2], L. ROM. 1962, nr. 3, 108.

— Scris și : (după fr.) *shot, shoot.* — Pl. : *șuturi.*

— Din fr. **shoot.**

ŞUT[5] s. n. (Transilv., Bucov. și prin Ban.) Durata zilei de muncă în mină, s c h i m b ; normă **(3)** a unui miner în timpul unui schimb. Cf. DT, DL, DP. *De la șut se-ntoarnă iar Spre casa lor, minerii.* FRUNZĂ, Z. 31, cf. DM, DN, DER. *Cînd e pe 2 șuturi... lucră... pînă la 6 seara.* VICIU, GL. 98. *Minerii pleacă cu șita împlinită.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186. *Cîte șuturi ai pe luna asta?* PAȘCA, GL., cf. CL 1957, 200, LEXIC REG. 22, 118, CL 1961, 163. ◇ E x p r. (Prin Transilv.) **A face șut** = **a)** a termina norma **(3)** care revine unui schimb. Cf. PAȘCA, GL. *Am făcut șut mai repede că era puțin de lucru.* id. ib. ; **b)** a face pauză, a se odihni **(1).** Cf. id. ib. *Am făcut șut azi că eram obosit.* id. ib.

— Pl. : *șuturi.* — Și : **șíctă** (LEXIC REG. 118) s. f., **șit** (ib. 22, CL 1961, 163) s. n., **șítă** s. f.

— Din germ. **Schicht.**

ŞUT[6] s. n. **1.** (Transilv.) Menghină **(2).** Cf. ALR SN II h 543.

2. (Regional) Scaun folosit de dulgheri pentru a ciopli lemnul cu ajutorul cuțitoaiei (Voivozi—Carei). Cf. ALR SN II h 556/325.

— Pl. : *șuturi.* — Și : **șutáu** (pl. *șutauă* ALR SN II h 543) s. n. ib.

— Din magh. **satu.**

ŞUT[7] s. n. (Regional) **1.** Deschizătură în acoperișul unei case, care permite luminarea și aerisirea podului sau prin care iese fumul (Tămășești—Baia Mare). Cf. CHEST. II 262/369.

2. Capătul crestat al stîlpilor unei case țărănești (Eriu Sîncraiu—Carei). Cf. CHEST. II 275/376.

— Pl. : *șuturi.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h u t z [dach] „streașină".

ŞUT[8], -Ă adj. (Regional ; despre mîncăruri) Picant (Șpring—Sebeș). Cf. VICIU, GL. *Pipărcile astea nu-s șute de feli.* id. ib.

— Pl. : *șuți, -te.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUT[9], -Ă adj. v. **ciut.**

ŞUTÁ vb. I. I n t r a n z. A lansa mingea, printr-o lovitură cu piciorul, cu mîna, cu capul sau cu un instrument special, la diferite jocuri sportive. Cf. IORDAN, STIL. 373. *Reușește să înscrie punctul victorios, shotînd de la 16 metri.* SP. POP. 1951, nr. 1 842, 3/3, cf. DL, DM, DN[2]. *Atacantul nostru pătrunde pînă în apropierea porții, dar șutează peste bară.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 943. *Au șutat prin surprindere.* SPORTUL, 1968, nr. 106, 1/6.

— Scris și : (după fr.) *shota.* — Prez. ind. : *șutez.*

— Din fr. **shooter.**

ŞUTÁC[1] s. m. v. **șuștac.**

ŞUTÁC[2] s. m. v. **ciutac.**

ŞUTÁR s. m. (Regional) Ucenic miner[1] (Crișcior—Brad). Cf. PAȘCA, GL. 56.

Pl. : *şutari.*
— Şut[5] + suf. *-ar.*

ŞUTÁŞ, -Ă adj. (Prin nord-vestul Transilv.) Stîngaci. Cf. ALR I 133/335, LEXIC REG. 10.
— Accentuat şi : *şútaş.* LEXIC REG. 10. — Pl. : *şutaşi, -e.*
— Şut[9] + suf. *-aş.*

ŞUTAVÉI s. n. (Prin sudul Olt.) Retevei. Cf. PLOPŞOR, V. O.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u v e i[1], r e t e v e i.

ŞÚTĂR s. n. v. **şoatăr.**

ŞUTĂU[1] s. n. (Min. ; Transilv.) **1.** Suitoare. Cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 43, PAŞCA, GL. ◆ Rostogol. Cf. LEXIC REG. 22.
2. Despărţitură în suitoare, în formă de jgheab, prin care se transportă cărbunele sau minereul. Cf. FD I, 176. ◆ Locul pe unde se dă drumul minereului în jgheab. FD I, 176.
— Pl. : *şutăuri.*
— Cf. germ. S c h u t t, S c h ü t t e.

ŞUTĂU[2] s. n. v. **şut[6].**

ŞUTĂU[3] s. n. v. **şuteu.**

ŞUTEÁLĂ[1] s. f. (Argotic) Hoţie, furt. Cf. BL II, 189, IV, 200, IORDAN, STIL. 373. *E ager la şuteală... nici nu simţi.* UDRESCU, GL.
— Pl. : *şuteli.*
— Şuti[1] + suf. *-eală.*

ŞUTEÁLĂ[2] s. f. (Învechit şi regional) Linguşeală, măguleală ; înşelăciune, amăgire. *Cu multe amăgele şi şutele şi cu grele jurămînturi să lega cu boiarii... că nu-i va omorî.* ANON. CANTAC., CM I, 93, cf. TDRG, SCRIBAN, D., UDRESCU, GL. 261.
— Pl. : *şutele* şi *şuteli.* — Şi : (regional) **şutuleálă** (pl. *şutuleli* UDRESCU, GL.) s. f. id. ib.
— Etimologia necunoscută. Cf. SCRIBAN, D.

ŞUTEHÁZĂ s.f. (Maghiarism învechit, prin Transilv.) Brutărie. Cf. LB.
— Pl. : ?
— Din magh. **sütőház.**

ŞUTELÍ vb. IV v. **şutili.**

ŞUTELITÓR s. m. (Învechit) Persoană linguşitoare, nesinceră. *Împarţi aceaia, zice Domnul, nu rudeloru-ţi, nici bogaţilor, nici şutelitorilor, ce mişeilor.* CORESI, EV. 434, cf. MARDARIE, L. 165/1, T. PAPAHAGI, C. L.
— Pl. : *şutelitori.*
— Şuteli + suf. *-tor.*

ŞUTÉR s. m. v. **şutor.**

ŞUTÉU s. m., s. n. **1.** S. m. (Învechit, prin Transilv.) Brutar. Cf. LEX. MARS. 210, LB, LM.
2. S. n. (Transilv.) Clădire anexă într-o gospodărie, care serveşte ca bucătărie sau în care se găseşte cuptorul de copt pîine ori velniţa. Cf. CHEST. II 295/331, 297/277, ALR II/192, ALR SN I h 247/192.
3. S. n. (Prin Ban. ; în forma *şîtău)* Vas în care se pune la copt cinepa toarsă. Cf. COMAN, GL.
4. S. n. (Regional ; în forma *şutău)* Leasă de nuiele pe care se usucă sau se afumă fructele (Berbeşti — Sighetul Marmaţiei). Cf. BÎRLEA, C. P. 125. *Usca-m-oi... Ca o poamă pe şutău, Mîndrului, de dorul tău.* id. ib.
— Pl. : **(1)** *şutei.* — Şi : (regional) **şutău, şîtău** (COMAN, GL.) s. n.
— Din magh. **sütő.**

ŞUTÍ[1] vb. IV. T r a n z. (Argotic) A fura. *Crezi d-ta că eu am şutit geanta cucoanei?* în DR. VII, 165, cf. BL II, 189, IV, 200. *L-ai şotit... de parale.* BUL. FIL. IV, 107, cf. 103, 136, IORDAN, STIL. 373. *Mi-a şutit o carte de pe masă.* UDRESCU, GL.
— Prez. ind. : *şutesc.* — Şi : **şotí** vb. IV.
— Din ţig. **šuto** (part. al lui *šau-*). Cf. BL II, 189.

ŞUTÍ[2] vb. IV v. **ciuti.**

ŞUTÍC, -Ă s. n., s. f. **1.** S. n. (Transilv.) Întuneric, beznă. Cf. CABA, SĂL. *Ce şuticu-i.* ALR I 1 267/285, cf. ib. 1 267/280, 290, 295, 298, ALR II/310, LEXIC REG. 67.
2. S. f. (Regional) Celulă subterană la închisoare (Giarmata—Timişoara). Cf. CV 1951, nr. 5, 28.
— Pl. : ?
— Din magh. **sötét.**

ŞUTILÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit şi regional) A măguli **(2)**, a linguşi ; a amăgi ; a înşela (cu promisiuni). *Căutaţi amu ce pizmă şi nebunie şi hitlenie! Că nu-ş vrură nici să întreabe ce cuvinte au grăit Hristos, ce şi prinseră a-i şutili, ca altora să nu mai spuie aşa cu hrăborie.* CORESI, EV. 197. *Ca să n-aibă a li se părea că şuteleaşte pre Ioan, Domnul nu grăi de el nemică acelor ucenici, ce era acolea ai lu Ioan.* id. ib. 526. *Să o amăgească (şutilească* MUNT.*), pănă va pleca săngură cu sine, de să va da spre dezmierdăciunea bărbaţilor.* PRAV. 173, cf. MARDARIE, L. 165/2, TDRG. *Am auzit şi prin alţi oameni că... l-a şutulit primarul d-acolo... şi l-a dus la tribunal de i-a făcut o hîrtie.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., RĂDULESCU-CODIN, Î. 362. *Începu a-l şutuli şi a-l descoase de unde i-a venit vederi, dar mai ales de unde chilipirul ăsta pe capul lui?* PAMFILE, D. 75. *Azi aşa, mîine aşa, l-a tot şutulit, pînă i-a luat minţile.* UDRESCU, GL. ◆ (Învechit) A mîngîia **(II 4)**, a dezmierda. *Mai înainte de vînat să arată şutilindu-i, adecă netezindu-i.* VARLAAM—IOASAF, 108ᵛ/26.
— Prez. ind. : *şutilesc.* — Şi : (învechit) **şutelí,** (regional) **şutulí, tuşulí** (UDRESCU, GL. ; prez. ind. şi *túşul* id. ib.) vb. IV.
— Etimologia necunoscută. Cf. SCRIBAN, D. 1291. Cf. ş u t e a l ă[2].

ŞUTILÍRE s. f. (Învechit) Acţiunea de a ş u t i l i. Cf. MARDARIE, L. 164/23.
— Pl. : *şutiliri.*
— V. **şutili.**

ŞUTILITÚRĂ s. f. (Învechit) Linguşeală, măguleală ; înşelăciune, amăgire. *Împreună şi şutilitura lepădă, de învăţă şi pre noi a nu priimi lauda.* CORESI, EV. 291, cf. T. PAPAHAGI, C. L.
— Pl. : *şutilituri.*
— Şutili + suf. *-tură.*

ŞUTITÓR s. m. (Argotic) Pungaş, hoţ. Cf. BL II, 190, IV, 200, IORDAN, STIL. 373.
— Pl. : *şutitori.*
— Şuti[1] + suf. *-tor.*

ŞUTOÁRE s. f. v. **şitoare.**

ŞUTÓR s. m. (Sport) Cel care şutează. Cf. DN[3]. *Şutorii trag la poartă în fel şi chip.* SPORTUL, 1971, nr. 6 775, 3/4. *Mingea s-a strecurat incredibil printre picioarele numeroşilor jucători ce se aflau în acel moment între şuter şi portar.* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 740.
— Pl. : *şutori.* — Şi : **şutér** s. m.
— Din fr. **shooteur.**

ŞÚTRĂ s. f. v. **şoatăr.**

ŞÚTRU s. n. (Prin vestul Transilv.) Spaţiul cuprins între cuptor (sau între sobă) şi perete. Cf. ALR II/I MN 146, 3 877 bis/316, 325, LEXIC REG. 72.
— Pl. : *şutruri.*
— Cf. magh. s u t u (variantă a lui *sut)* „colţ, unghер".

ŞUTULEÁLĂ s. f. v. **şuteală[2].**

ŞUTULÍ vb. IV v. **şutili.**

ŞUTULÍCĂ[1] s. m. (Regional; familiar) Copil lingușitor (Sapata de Sus – Pitești). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *șutulici.*
— Cf. ş u t u l i.

ŞUTULÍCĂ[2] s. m. (Regional; familiar) Copil care are obiceiul de a sterpeli **(2)** (Sapata de Sus – Pitești). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şutulici.*
— Cf. ș u t[2], ș u t i[1].

ŞUVÁI[1] interj. v. **şvai.**

ŞUVÁI[2] s. n. v. **șovar[2].**

ŞUVÁI[3] subst. v. **şuvoi[1].**

ŞUVÁIE subst. pl. v. **șofei.**

ŞUVÁLA-PÁLA s. f. art. (Prin Olt.; în l o c. a d v.) **De-a șuvala-pala** = de-a valma; anapoda. Cf. CIAUȘANU, V. 202.
— Etimologia necunoscută.

ŞUVÁR s. n. v. **șovar.**

ŞUVÁRĂ s. f. v. **şovar.**

ŞUVĂÍ[1] vb. IV v. **șovăi[1].**

ŞUVĂÍ[2] vb. IV v. **şovăi[2].**

ŞUVĂIÁLĂ s. f. v. **șovăială.**

ŞUVĂÍT, -Ă adj. v. **șovăit.**

ŞUVĂITÚRĂ s. f. v. **şovăitură.**

ŞUVẮR subst. v. **șovar.**

ŞUVĂRÉL subst. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui ş u v a r. V. ş o v a r **(1).** *Oltule, pe malul tău, Crească iarba și dudău, Să pască și murgul meu, Că de cînd l-am cumpărat Iarbă verde n-a mîncat, Numai șuvărel uscat.* ȘEZ. XV, 131.
— Pl.: ?
— **Şuvar** + suf. *-el.*

ŞUVĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **șovăros.**

ŞUVEÁLĂ s. f. v. **șovăială.**

ŞUVEÁLNIC, -Ă adj. v. **șovăielnic.**

ŞUVÉI[1] s. n. (Transilv., Maram. şi prin vestul Olt.) Retevei, scurtătură; ciomag, bîtă. Cf. CLEMENS, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., PASCU, S. 36, SCRIBAN, D., VAIDA, CABA, SĂL., LEXIC REG. 13. *Dă cu un șuvei să doborîm nişte mere.* MAT. DIALECT. I, 194.
— Pl.: *şuveie.*
— Cf. c i o v e i, c i u v a i.

ŞUVÉI[2] s. n. (Prin Transilv.; în sintagma) *Şuveiul popii* = „ultimul pahar". GHEŢIE, R. M., ALEXI, W.
— Cf. ș o f e i.

ŞUVEÍ[3] vb. IV. I n t r a n z. (Prin vestul Mold.) A sta cu capul inclinat într-o parte. GLOSAR REG.
— Prez. ind.: ?
— Cf. ş o v ă i[1], magh. c s ó v á l „a clătina din cap".

ŞUVÉICĂ s. f. (Regional) Fîşie de arătură (Băneşti – Găeşti). Cf. CHEST. IV 128/782.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ș u v i ț a.

ŞUVEICÚŢĂ s. f. (Prin nordul Munt.) Felie subţire (dintr-un aliment). Cf. PASCU, S. 36. *Şuveicuțe de slănină.* RĂDULESCU-CODIN.
— Pl.: *șuveicuțe.*
— **Şuveică** + suf. *-uță.*

ŞÚVERE s. f. (pl.) v. **şivere.**

ŞUVÉTE s. m. (Învechit) Scurtătură, retevei. Cf. PASCU, S. 36.
— Pl.: *șuveți.*
— Cf. ș u v e i[1].

ŞUVICIOÁRĂ s. f. (Învechit, rar) Diminutiv al lui ș u v i ț ă **(II 2).** *O șuvicioară de păr.* PISCUPESCU, O. 320/6.
— Pl.: *șuvicioare.*
— **Șuviță** + suf. *-ioară.*

ŞUVIÍ vb. IV. I n t r a n z. (Maram.) A arunca în cineva cu lemne sau cu pietre. Cf. LEXIC REG. 13.
— Prez. ind.: ?
— V. **şuvei[1].**

ŞUVÍNĂ s. f. (Regional) Smoc de păr[1] (Ibăneşti – Dorohoi). Cf. DR. IX, 421, ALR I/I h 9/394.
— Pl.: ?
— Cf. ș u v i ț ă.

ŞUVÍŢĂ s. f. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de") **I.1.** Fîşie îngustă şi lungă (dintr-un material sau dintr-un aliment); porţiune subţire şi alungită (dintr-o suprafaţă); (regional) şuşăniţă **(1).** *Întăi îi taie capul, de aciia-l taie platoviţe (şuviţe* MUNT.) *sau şi într-alt chip, după cumu-i va părea giudeţului.* PRAV. 91, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *O juviță de pămînt.* CIHAC, II, 147, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Pe şuviţa aceasta de pămînt, sus... a fost zidită mîndra cetate.* BART, S. M. 21, cf. SCRIBAN, D. *Şuviţe de lemn de tei.* H XI 330, cf. CHEST. IV 96/177d. *O şuviţî di slănină.* ALR SN IV h 1 126/605, cf. ib. I h 8/872. ◇ (Prin analogie) *O şuviţă supţire de fum mai tremura prin porumb ca o ruptură de văl.* SANDU-ALDEA, U. P. 21. *Pe copaci, şuviţe lungi de neguri se tîrîie încă.* IORGA, ap. TDRG. *Fumul ţigărilor îi învăluia în nouraşi albi, care pluteau, se desfăceau şi se strecurau în şuviţe abia văzute pe ferestrele deschise.* SADOVEANU, O. II, 159. *Nourii s-au dus pieziş... în fumegări şi şuviţe.* id. ib. VII, 353. *Se arătau acum, din mişcarea frunzei şi din unele şuviţe de nor pe-o coamă undeva, semne de furtună.* BLAGA, H. 55. *O şuviţă palidă de lumină pătrunse în celulă.* STANCU, R. A. III, 271. *Departe, în fundul nopţii, s-a aprins alt foc. Întîi, două şuviţe se ridică şovăitoare.* id. D. 125. *Din loc în loc, şuviţe de fum, mai consistente, nălţîndu-se din ogeacuri, construiau subţiri colonade de marmură.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/4. ◇ F i g. *Simţiră cum se născu ca din senin o şuviţă de vînt, ce începu să-i biciuiască în faţă.* AGÎRBICEANU, P. M. 34. *Veni de undeva... o şuviţă de vînt.* STANCU, R. A. III, 84.

2. P. a n a l. Ramificaţie îngustă a unui curs de apă; curs de apă îngust; (regional) şuşăniţă **(2).** *Şuviţele de apă... să coteau din matca rîului.* DELAVRANCEA, T. 204. *Apucăm la stînga, pe pîrăul Schitului pe lîngă jgheabul de scînduri, prin care-o lungă şuviţă de apă cară ghile şi dulapi din herăstraiele munţilor în schela Bistriţii.* VLAHUŢĂ, R. P. 185. *Trotuşul... e numai o şuviţă îngustă de apă.* IORGA, ap. CADE. *Să se mai rătăcească... o şuviţă de apă şi pe pămînturile fripte de secetă!* AGÎRBICEANU, A. 356. *Începuse să se reverse acolo o şuviţă din Pactol.* M. I. CARAGIALE, C. 135. *Chiar în albia rîului, care culegea izvoarele unui întreg ţinut carpatic, mai curgea doar o şuviţă de apă.* BLAGA, H. 64. *Priveşte apoi spre şuviţele argintii ale Argeşului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 272. *Oltul... e o şuviţă de apă, limpede şi rece, a cărei repede curgere în lungul brădetului, nu se oprește o singură clipă.* BOGZA, C. O. 84. *Peste şuviţa de apă-o podişcă.* V. ROM. decembrie 1963, 8. ◆ (Rar) Dîră formată de un lichid care se prelinge pe ceva. V. ş i r o i[1] **(2).** *Pe obrazurile*

aburite ale unora,... şuviţi de apă se scurgeau pe la timple. SĂM. III, 687.

3. P. a n a l. (Regional) Tăietură naturală săpata de apă într-un mal[1] **(2)**, pe care coboară un drum. Cf. I. BRĂESCU, M. 135, H VII 417.

II. 1. Mănunchi de fire (răsucite) de in, de cînepă, de păr[1] etc. Cf. POLIZU. *Nuna cea mare ia cîte o şuviţa de petcală c-o floare ş-o prinde fiecărei druşte.* SEVASTOS, N. 238. *Cel cu buhaiul se aşează în apropierea oratorului şi, trăgînd necontenit cu miinile de şuviţa cea de păr, o face să răsune.* MARIAN, S. R. I, 25, cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W. *Se prepară întîi şuviţe din răsucirea a 3 fire simple.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 211, cf. LTR[2]. *La al zecelea par să opreşte... legîndu-l cu o şuviţă de păr.* ŞEZ. I, 145, cf. II, 70, ALR I 1 277/720.

2. Cantitate mică de fire alăturate din părul[1] capului omenesc. V. c o s i ţ ă, m e ş ă **(1)**. *Vei împleti cealc 7 şuviţe ale capului mieu cu tort.* BIBLIA (1688), 186[2]/29, cf. MOLNAR, 86, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 447. *Două şuviţe întunecoase... se întindeau peste timple.* BOLINTINEANU, O. 373. *O ţurcă de blană flocoasă... ascundea capu-i ras, din creştetul căruia o singură şuviţă de păr atîrna în jos pe ceafa-i lată.* ODOBESCU, S. I, 173. *O şuviţă de păr.* CARAGIALE, O. IV, 107. *Era un Babel groaznic de craniuri hidoase, Pe care stau şuviţe de păr înţărinat.* MACEDONSKI, O. I, 47. *Şuviţa de păr care-i tremură pe frunte!* VLAHUŢĂ, O. A. III, 165, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M. *Fugiră înăuntru să-şi usuce cele din urmă şuviţe de păr udate de apă.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 61, cf. 131, ALEXI, W., CANDREA, F. 34. *Ea, biata, să-mi sărute Şuviţele pe frunte.* GOGA, POEZII, 27, cf. TDRG. *Uită-te la părul meu. S-a lăţit şuviţa albă cu două deşte de cînd nici-o veste.* DELAVRANCEA, A. 34. *Şuviţele de la timple şi deasupra frunţii erau încreţite cu fierul.* AGÎRBICEANU, A. 389, cf. 482, RESMERIŢĂ, D. *Şuviţele de păr îi atîrnau sărace.* C. PETRESCU, S. 31, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mîna ta, cuminte, Îmi mîngîia şuviţele pe frunte.* CAZIMIR, L. U. 57. *Şi-a ferit cu mîna stîngă şuviţele de păr de pe ochi.* SADOVEANU, O. XI, 345, cf. VI, 299, SCRIBAN, D. *Ea îl privea cu simpatie şi curiozitate, îndepărtîndu-i de pe ochi o şuviţă de păr.* CĂLINESCU, E. O. I, 285, cf. 7. *O şuviţă din părul lung şi întors peste cap ca al unui diacon îi căzuse peste urechea dreaptă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 657, cf. 84. *Îi ieşea în dreptul fiecărei timple cîte-o şuviţă de păr înspicat.* STANCU, R. A. II, 83. *O şuviţă asudată i se lipise de frunte.* V. ROM. septembrie 1955, 131. *Moşul... cu fruntea lui brăzdată, peste care se lăsau şuviţe cărunte, tăcea.* BENIUC, M. C. I, 365. *Pletele lucioase... se despărţeau... în două şuviţe late şi rebele, de o parte şi de alta a capului.* VINEA, L. I, 327, cf. 90, ALR I/I MN h 10/690, 725, 988, ALRM I/I h 15.

— Accentuat şi: (regional) *şúviţă.* ALR I/I h 9/690, MN h 10/690. — Pl.: *şuviţe* şi (regional) *şuviţi.* — Şi: (regional) **şubíţă** (ALR I/I MN h 10/725), **şivíţă** (I. BRĂESCU, M. 135, ALR I/I h 9/122), **juvíţă** s. f.

— Din bg. **шевица** „cusătură". — Pentru sensul **I 2,** cf. ş u v o i[1].

ŞÚVIX s. n. (Bucov. şi Transilv.) Cremă de ghete. Cf. LEXIC REG. 110, II, 106.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schuhwichse.**

ŞUVIXUÍ vb. IV. T r a n z. (Bucov.: complementul indică încălţăminte) A lustrui. LEXIC REG. 110.

— Prez. ind.: ?

— **Şuvix** + suf. *-ui.*

ŞUVÓI[1] s. n. **I. 1.** Curs de apă torenţial, care se formează (în zonele de munte sau de deal) prin topirea zăpezii sau în urma unei ploi abundente, t o r e n t; p. e x t. curs de apă (cu debit rapid); puhoi, (învechit şi regional) năboi[1] **(1)**, (regional) şuşoi[1]. V. ş i r o i[1] **(1)**, ş u g ă u **(1)**. Cf. DOSOFTEI, MOL. 92. *Un şuvoi de apă... să răvarsă din vîrvul unor prea înalţi munţi.* DRĂGHICI, R. 9/15, cf. POGOR, HENR. 235/25. *Asemine şivoaielor celor furioase ce repezindu-se din munţi restorn tot din calea lor.* ROM. LIT. 231[2]/6, cf. BARONZI, L. 120. *Începem a intra în munţii Uadras, pe un drum presărat cu bolovani ca albia unui şivoi de munte.* ALECSANDRI, O. P. 349, cf. id. T. 254, CIHAC, II, 388. *Timuş... înainta... despicînd şivoiul tulbure.* GANE, ap. TDRG. *După un drum de patru ceasuri, peste dealuri sparte de viiturile şuvoaielor,... ieşim la mănăstirea Suzana.* VLAHUŢĂ, R. P. 160, cf. 180. *Cu greu izbutea Spirea să meargă împotriva şivoiului.* CONTEMPORANUL, VI_1, 37, cf. GHEŢIE, R. M. *Tulburi şivoaie pornind prin şanţul din marginea căii.* COŞBUC, P. II, 61, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Lotca fu pornită din nou spre ţărmul românesc, în partea unde, făcînd un cot, se abătea cursul obştesc al şioiului cel mare.* CHIRIŢESCU, GR. 19, cf. 20. *Coborînd de pe două văi se întîlneau aici două părăiaşe: Vălişoara şi Părăul Caprei, două şivoaie subţiri de munte.* AGÎRBICEANU, A. 71. *Din nebăgare de seamă căzu într-un şivoi.* GÎRLEANU, L. 8, cf. 111, ATILA, P. 68. *Intrarăm în cele dintîi ape ale şivoiului.* HOGAŞ, DR. I, 308. *În amîndouă părţile sînt rîpi mîncate de şivoiul năvalnic, ce curge pe aci cîrd plouă.* LUNGIANU, ap. CADE, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Muntele se învălui o lună întreagă în neguri şi în ploi putrede; potecile se prefăcură în şuvoaie.* GALACTION, O. 159. *Pîrîiaşul face o cotitură, iar malul din dreapta, mîncat de şivoi, e ceva mai drept.* CAMIL PETRESCU, U. N. 363. *Ghimiile opresc în dreptul unui şuvoi care coboară de pe rîpa pietroasă.* id. O. III, 463. *Tîrîţi de iuţeala vijelioasă a şihoaielor... peştii căutau scăpare la maluri.* VOICULESCU, P. I, 21. *Şuvoaiele munţilor umpluseră albia secătuită a rîului.* SADOVEANU, O. XIII, 433. *Se află aici o curmătură în rîpa malului, adîncită de şuvoaiele de primăvară.* id. ib. XVIII, 321, cf. SCRIBAN, D. *Şuvoiul apei neîncăpătoare... Prin necuprinsa zărilor cîmpie Se-ndreaptă către mări.* I. BARBU, O. 16. *Zăpada... începu să se topească. Pretutindeni se iviră şuvoaie.* STANCU, R. A. IV, 137, cf. LTR[2], DL, DM, H XI 516, MARIAN, D. 301, VASILIU, C. 126. ◇ (Ca termen de comparaţie) *Ploaia atîta răsuna, încît să păre ca un şivoi ce curge dintr-un munte prea înalt.* DRĂGHICI, R. 112/16. *Armata... Ca un şioi de toamnă pe drumuri se întinsă.* ALECSANDRI, POEZII, 199. *În mijlocul pădurii este-o poiană lungă Şi largă... Prin care ostăşimea curge ca un şioi.* id. ib. 214. *De ce mergea, de ce oştirea lui creştea, întocmai ca şuvoiul ce mereu sporeşte în rîurile şi piraiele ce se varsă în el.* GANE, ap. CADE. *În timp ce-i curge vorba ca un şuvoi din gură Eu cerc... să schimb a mea figură.* I. NEGRUZZI, S. II, 42. *Peste capul fetei... cădea barba lui albă ca nişte şuvoaie de apă.* DELAVRANCEA, V. V. 7. *Are părul despletit pe umeri ca nişte şuvoaie plăviţe resfirate pe o stană albă.* VOICULESCU, P. I, 51. *Intră în mulţime ca un şuvoi într-o mare.* CAMIL PETRESCU, O. II, 253. *Se narcază... ciocnirea aheilor cu troienii ca două şuvoaie de munte care se izbesc năvălind în acelaşi vad.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 22/1. ◇ (Prin analogie) *Se simţea cum sporeşte vîntul din acea parte unde se pregătea şuvoi de ploaie.* SADOVEANU, O. XIII, 704. *La o grădină de zarzavat... şuvoiul ploii băltise răsadurile.* id. ib. XVIII, 621. *Un şuhoi de ploaie.* ALR II/520. ◇ (Prin exagerare) *Vărsînd de sînge şioaie În năprasnice războaie.* TEODORESCU, P. P. 118. ◇ F i g. (De obicei urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de", sugerează ideea de abundenţă, de impetuozitate, de succesiune neîntreruptă, de mulţime compactă în mişcare etc.) *Oraşul Tetuan are aspectul unui şioi de ziduri albe, ce s-ar pogorî între două dealuri.* ALECSANDRI, O. P. 377. *Apoi urcă negrul munte, pe şivoaiele de stele, Lin alunecă ş-alene drumul cerului senin.* EMINESCU, O. IV, 131. *Grăise acele cuvinte... biruită de şivoiul puternic al amintirilor.* CARAGIALE, O. III, 262. *S-au pornit de la o vreme şuvoaiele de barbari şi au curs, au curs încoace năpraznice şi pustiitoare.* VLAHUŢĂ, R. P. 58. *Oh! veni-va şi şuvoiul ce cu furia-aşteptării Va spăla glodul în care voi vă naşteţi şi muriţi.* MILLE,

V. P. 102. *Taci! ...* [illegible] *Nu tac! Cine poate opr[illegible] pornit?* I. NEGRUZZI, S. IV, 361. *Năpraznic vifor de dreptate Vă doarme-n* [illegible] *de păcate...* [illegible] *șuvoi.* GOGA, POEZII, 222. [illegible] *într-un anumit iad... care nu se trăda decît prin șuvoiul de fum, din mijlocul căruia numai stîlpii de la telegraf izbuteau să-și mai scoată capetele.* CONV. LIT. XLIV$_2$, 72. *Nu cunosc în toate literaturile un suflet, în care... furtunile să-și fi dezlănțuit mai violent șivoaiele.* LOVINESCU, C. V, 6. *Prididit de treburi și împins devale într-o luntre nespus de mică și de șubredă — de năpraznicul șuvoi al vieții, fărmiii filosofiei se pierd adesea.* GALACTION, [illegible] *Șuvoaie de lumină spărgeau nourii întunecoși.* SADOVEANU, O. II, 466. *Intră iarăși în șuvoiul de bucurie al ceasului său, care-l ducea spre un* [illegible] id. ib. XIII, 140. *Ascultam zvonul șuvoiului de albine.* id. ib. XVIII, 631. *Aseară ți-era pana din călimară seacă. Șuvoiul azi o-neacă.* ARGHEZI, VERS. 316. *Intră într-un șuvoi de explicații, cu mult prea abundente.* CĂLINESCU, B. I. 5. *E plăcut a urma șuvoiul curgător al unei străzi, fără individualitatea și fără grandomania unei existențe personale.* RALEA, S. T. I, 348. *Îl cuprinde mînia, dar numaidecît îl înmoaie șuvoiul gîndului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 29. *Pe ulicioarele înguste începu să se scurgă un adevărat șuvoi de oameni.* CONTEMP. 1951, nr. 418, 3/4. (Adverbial) *Leșii se năpusteau șuvoaie, prădînd și arzînd.* SADOVEANU, O. I, 9. *N-am izbutit să-mi ascult gîndurile. Veneau șuvoi. Se schimbau în cuvinte.* STANCU, R. A. I, 109. *Primele raze se revarsă șuvoi.* CONTEMP. 1954, nr. 407, 7/1. *Vorbele ei au început să curgă șuvoi.* PREDA, M. 71. ◊ L o c. a d v. **În șuvoi** = (pe lîngă verbe ca „a trece", „a coborî" etc.) curgînd vijelios. *Fluvii... Coborî-vor în șivoi.* EMINESCU, O. IV, 140. *Padul trece-va-n șioi.* OLLĂNESCU, H. O. 381. ✦ P. r e s t r. (Și în sintagma *șuvoiul apei*) Porțiune din curentul unei ape curgătoare, în care apa are viteza cea mai mare. Cf. DL, ARVINTE, TERM. 115. ✦ (Regional; în forma *șihoi*) Braț (al unei ape curgătoare) (Valea Lungă-Cricov — Pucioasa). ALR SN III h 823/762.

2. (Prin Munt.; în forma *șioi*) Vîrtej, bulboană. *Să fi fost gerul cît de strașnic, zăreai acolo ochiuri de apă. Acestea erau șioaiele, pergheluri de apă, încunjurate de gheață.* SANDU-ALDEA, U. P. 36. *Un rotogol vînăt răsărise înaintea cailor, la doi stînjeni: era un șioi.* id. ib. 37, cf. CV 1950, nr. 1, 32.

3. (Regional; în forma *șioi*) Copcă, ochi¹ **(B I 10)**. Com. din ȚEPEȘ VODĂ - CERNAVODĂ.

4. (Rar; adesea prin exagerare; de obicei la pl. și urmat de determinări) Șiroi¹ **(2)**. *Îi năvălesc șuvoaie de lacrimi în ochi.* STANCU, R. A. II, 90. *Pe pielea albă... a bancherului apărură iarăși șuvoaie de sudoare.* id. ib. V, 281. *Își spală degetele lungi sub șuvoiul rece de apă.* DEMETRIUS, A. 53. *Șuvoiul de apă... se scurgea din găleată.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 8.

II. P. e x t. **1.** (Regional; în forma *șivoi*) Făgaș săpat de șuvoaie¹ **(I 1)** (Sebiș—Vașcău). Cf. CHEST. IV 45/62.

2. (Regional, mai ales în Transilv.) Pămînt slab, sărac, neproductiv (CABA, SĂL., com. din SASCA ROMÂNĂ—MOLDOVA NOUĂ, ALR II 5 062/272, 310, 353, MAT. DIALECT. I, 216), pietros (CV 1952, nr. 3, 42), nisipos (VAIDA), văros (id. ib.), cretos (ALR II 5 064/349), argilos (com. din GÎRBOVĂȚ—BĂILE HERCULANE și din CORBEȘTI—LIPOVA, din VAȘCĂU, A I 20, 31), lunecos, moale (CHEST. IV 61/264, 296), apătos (A I 26); pămînt productiv, mănos **(1)**, afînat (com. din TĂȘNAD și din SUDRIAȘ—LUGOJ, ALR II 5 061/105, ALR SN I h 12/105, LEXIC REG. II, 54). ◇ (Adjectival) *Pămîntul mare[argilos] cuprinde o mai mare întindere de teritoriu decît pămîntul șiu [nesipos].* I. IONESCU, M. 56. *Pămînt șiu e un pămînt... humos și năsipos.* BOCĂNEȚU, T. A. 217. *Pămînt șiu.* II IX 37. *Pămînt suai.* Com. BENIUC, cf. LEXIC REG. 72, GL. OLT.

3. (Prin sud-estul Munt.) Fîșie de pămînt rămasă nearată (PAMFILE, A. R. 173, ALR SN I h 30/723) sau negrăpat (CV 1950, nr. 1, 32). ✦ (Regional; în forma *șioi*) Pată sau urme de cerealele rămase pe arie după treierat. Com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Pl.: *șuvoaie* și (rar) *șuvoiuri*. — Și: (învechit și regional) **șiu** (pl. *șiuri* DOSOFTEI, MOL. 92, com. din GÎRBOVĂȚ—BĂILE HERCULANE) s. n., (regional) **șuvái** (COMAN, GL.), **șuái** subst., **șuái** (ALR II 5 062/272; pl. *șuoaie* ib.), **șuhái** (com. din TĂȘNAD și din SUDRIAȘ—LUGOJ, ALR II 5 061/105, ALR SN I h 12/105, pl. *șuhaie* com. din TĂȘNAD și din SUDRIAȘ—LUGOJ), **șuhói** (pl. *șuhoiuri* COMAN, GL. 70) s. n., **șuoáu** (CHEST. IV 61/296) subst., **șuói** (ib. 61/264, ALR SN I h 30/723; pl. *șuoaie* ALR SN I h 30/723), **șai** (LEXIC REG. II, 54; pl. *șaiuri* ib.) s. n., **șŭoáie** (ALR II 5 064/349) s. f., **șihói** (pl. și *șihoiuri* COMAN, GL.) s. n., **șioáie** (CADE, A I 20, 26, 31) s. f., **șiói** s. n., **șión** (GL. OLT.) subst., **șivói** s. n.

— Cf. magh. s i o (dial. s i u, s i v ó), rom. p u h o i.

ȘUVOÍ² vb. IV. I n t r a n z. (Rar; despre ape) A șiroi² **(1)**. *Șivoiesc de pe munte... rîuri la vale.* MURNU, I. 81, cf. IORDAN, L.R.A. 348.

— Prez. ind. pers. 3: *șuvoiește*. — Și: **șivoí** vb. IV.

— V. **șuvoi¹**.

ȘUVOIÁȘ s. n. Diminutiv al lui ș u v o i¹ **(II)**. *Se vede cum curge șuvoiașul de apă.* V. ROM. mai 1954, 181.

— Pl.: *șuvoiașe*.

— **Șuvoi¹** + suf. *-aș*.

ȘVAB¹ s. m. Numele a două insecte din ordinul ortopterelor, care trăiesc în locuri întunecoase și se hrănesc cu resturi alimentare: **a)** (și în sintagma *șvab negru*, SIMIONESCU, F. R. 262) insectă mare, de culoare neagră-cafenie, cu corpul lat și moale, care miroase urît; libarcă, gîndac-de-bucătărie, gîndac-de-casă, gîndac-negru, (regional) gîzoabă *(Blatta orientalis)*. Cf. ENC. ROM., MARIAN, INS. 489, JAHRESBER. XII, 141, TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DL, DM, ALR I 1900/361; **b)** (și în sintagma *șvab mărunt*, SIMIONESCU, F. R. 260) insectă mică de culoare galbenă-roșiatică; corhan, libarcă, colțan, (regional) tarhan, rus, prus, libarcă-galbenă *(Phyllodromia germanica)*. Cf. MARIAN, INS. 490, JAHRESBER. XII, 141, CADE, ENC. AGR. I, 459, DL, DM. *Se pune peste noapte un taler cu bere pe masă sau în alt loc, unde se observă că umblă mai mulți șfabi.* MARIAN, INS. 493. *Nu e casă în care să nu se găsească șvabi.* SIMIONESCU, F. R. 260. *Dînsa ținea... bufetul de la liceu într-o cămăruță din capătul prispei, unde foiau șvabii grăbiți și roșcați.* I. BOTEZ, B. I, 67, cf. 58. *Camerele de lucru ale redactorilor erau năpădite de... șvabii lunguieți.* VINEA, L. I, 324.

— Pl.: *șvabi*. — Și: **șfab** s. m.

— Din germ. **Schwabe**, ucr. **швaб**.

ȘVAB², -Ă s. m. și f., adj. **I.** (Rar) **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Suabiei sau este originară de acolo; (la m. pl.) populație care locuiește în Suabia; suab **(1)**. Cf. LB. *Născut la Ulm, printre șvabi, lucră neobosit mai mult de o jumătate de secol.* ODOBESCU, S. III, 142, cf. ENC. ROM.

2. Adj. Care aparține Suabiei sau suabilor **(1)**, privitor la Suabia sau la suabi, originar din Suabia; suab **(2)**. *Orașele formară... alianța orașelor șvabe.* ENC. ROM. III, 1047. *Vechi burg... în țara șvabă.* I. BARBU, O. 66.

II. 1. S. m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație compusă mai ales din germani (originari din Suabia), colonizați în mod succesiv în Banat, în Transilvania și în unele localități din Bucovina, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea; (la m. pl.) populație formată din aceste persoane. *Am de a scrie că... au început împăratul Karol VI a aduce șvabi... mai ales în Banatul Timișoarei.* ȘINCAI, HR. III, 268/14, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Dintre șva-*

dintre saşi,... unii sînt catolici, alţii protestanţi. SADOVEANU, O. X, 381. *Mai comunicativi au fost şi sînt şvabii bănăţeni.* PUŞCARIU, L. R. I, 274. *Mai toţi şvabii poartă nume franţuzeşti.* CAMIL PETRESCU, O. III, 615, cf. 616. *Îl îmbrac bine şi-l trimit la saşii şi şvabii de peste munţi.* VINEA, L. I, 139, cf. DL, DM, FD III, 178, DER. ◇ (Cu sens colectiv) *S-audă tot omu... şi şvabu... că mini nu se lucră.* SADOVEANU.

2. Adj. (Rar) Care aparţine şvabilor[2] **(II 1)**, privitor la şvabi[2]. Cf. DM.

— Pl. : *şvabi, -e.* — Şi : **şfab, -ă** s. m. şi f., adj. CADE, SCRIBAN, D.

— Din germ. **Schwabe.**

ŞVAC s. n. v. **şfac.**

ŞVAGẮU s. m. v. **şalgău.**

ŞVAI interj. (Prin Bucov. ; în e x p r.) **Şvai chiranda** = om desfrînat. Cf. DR. IV, 179, BL II, 190, GRAUR, E. 152, ŞEZ. III, 90. **A umbla şuvai chiranda** a hoinări. Cf. GRAUR, E. 152, ZANNE, P. VI, 55.

— Şi : **şuvái** interj. ZANNE, P. VI, 55.

— Din ucr. **шваii.**

ŞVAIŢ, -Ă adj. (Regional ; despre părul[1] sau culoarea cailor ; p. e x t. despre cai) Tărcat (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR SN II h 277/76. ✦ (Adverbial ; pe lîngă adjectivul „îmbrăcat") Bălţat (Zgribeşti—Lugoj). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 190. *Toate-s şvaiţa îmbrăcate.* id. ib.

— Pl. : *şvaiţi, -e.*

— Din germ. **Schweiss** [fuchs] „cal roib".

ŞVÁIŢĂR, -Ă adj. (Prin Transilv. ; despre părul[1] sau culoarea cailor ; p. e x t. despre cai) Bălţat, tărcat. Cf. ALR SN II h 277.

— Pl. : *şvaiţări, -e.* — Şi : **şfáiţăr, -ă** adj. ALR SN II h 277/141.

— Cf. ş v a i ţ.

ŞVÁIŢER s. n. Varietate de brînză fină, fermentată, prezentînd goluri în masa ei şi care se producea iniţial numai în Elveţia. Cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Cu cît... distribuirea acestor găuri în masa schweitzerului va fi mai regulată, cu atît el va fi mai bine reuşit şi deci mai căutat.* ENC. AGR. V, 333, cf. SCRIBAN, D. *Luă o bucăţică de şvaiţer.* CĂLINESCU, E. O. II, 31, cf. DL, DM, DN[2].

— Scris şi : (după germ.) *schweitzer.* — Şi : **şfáiţer** s. n. TDRG, SCRIBAN, D.

— Din germ. **Schweizer** [käse].

ŞVAIŢUÍ vb. IV. T r a n z. (Tehn. ; complementul indică piese de metal) A suda prin forjare la cald, fără material de adaos. Cf. ALR SN II h 549. ◇ R e f l. p a s. *Sî şvaiţuieşti.* ib. h 549/386.

— Prez. ind. : *şvaiţuiesc.* — Şi : **sfaiţuí** vb. IV ALR SN II h 549/537.

— Din germ. **schweissen.**

ŞVAIŢUÍRE s. f. v. **şfăiţuire.**

ŞVÁNCĂ[1] s. f. (Prin nord-estul Transilv.) Jintiţă. Cf. BUGNARIU, N.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. s c h w a i g e n „a prepara caş, brînză".

ŞVÁNCĂ[2] s. f. (Bucov.) Rachiu slab. LEXIC REG. 110. ✦ „Apă chioară". LEXIC REG. 110.

— Pl. : ?

— Cf. germ. s c h w ä c h e r [Schnaps].

ŞVÁNDĂLĂ s. f. v. **fandilă.**

ŞVÁNTĂ s. f. v. **şvartă.**

ŞVÁRĂ s. f. v. **sfoară.**

ŞVÁRCĂ s. f. v. **şfarcă.**

ŞVÁRDĂ s. f. v. **şvartă.**

ŞVÁRTĂ s. f. (Regional) **1.** Casă dărăpănată (Panaci—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

2. Odaie[1] **(1)** (Poiana Ilvei—Năsăud). Cf. CHEST. II 289/263.

— Pl. : ? — Şi : **şvárdă** (CHEST. II 289/263), **şvántă** (ib.) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŞVARTÚG s. n. (Bucov.) Şorţ **(1).** Cf. SCL 1963, 114, ALR SN II h 511/386, IV h 1 180/386, LEXIC REG. 110, II, 127, GLOSAR REG.

— Pl. : ? — Şi : **şfartúc** (GLOSAR REG.), **şfartúg** (ALR SN IV h 1 180/386 ; accentuat şi *sfártug* LEXIC REG. II, 127 ; pl. *şfartuguri* ALR SN IV h 1 180/386 şi *şfartuge* LEXIC REG. II, 127) s. n.

— Din ucr. **хвартух.**

ŞVARŢ s. n. (Astăzi rar) Băutură fierbinte făcută din boabe de cafea prăjite şi rîşnite, trecută prin filtru şi îndulcită ; o anumită cantitate din această băutură ; filtru, cafea nemţească (v. n e m ţ e ş c **1).** *Mai beau o bere, un macmahon, un şvarţ.* CARAGIALE, O. I, 291. *Reintrăm în capitală, în căutarea unui jvarţ cu cognac fin.* id. ib. II, 214, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE 1219. *Aşteptam cu resemnare un biet şvarţ comandat de două ceasuri.* REBREANU, NUV. 177, cf. 183. *Erau de faţă, la o masă de marmoră, cu şvarţuri dinainte.* SADOVEANU, O. XVI, 575. *Se adunau la sfarţuri în cafenelele bucureştene.* id. ib. XIX, 105, cf. BL VI, 18, SCRIBAN, D. *Erau, după obiceiul de acasă, la cafele — dar acum nu erau turceşti, erau doar şvarţuri.* CAMIL PETRESCU, O. III, 502. *Am rugat picolul să ne aducă două şvarţuri fierbinţi.* STANCU, R. A. V, 166. *Mîncau, beau şvarţuri şi citeau reviste.* PAS, Z. IV, 37, cf. DL, DM, DN[2].

— Pl. : *şvarţuri.* — Şi : **sfarţ** s. n.

— Din germ. **schwarzer** [Kaffee].

ŞVĂBÉSC, -EÁSCĂ adj. **I.** (Rar) Care aparţine şvabilor[2] **(I 1)**, privitor la şvabi[2]. Cf. LB. *Vreo cîţiva uvrieri beţi de bere şi de politică şvăbească dormeau în diferite poziţiuni.* FILIMON, O. II, 172.

II. Care aparţine şvabilor[2] **(II 1)**, privitor la şvabi[2], specific şvabilor[2]. *Închipuieşte-ţi... figuri de toată făptura, de tot calupul, strîmbe, triste... ungureşti, şvăbeşti.* ALECSANDRI, O. P. 253. *Coloniile prospere săseşti şi şvăbeşti, în graniţele noastre, au cam aceeaşi înfăţişare.* SADOVEANU, O. IX, 330. *Se odihniră bine într-un han şvăbesc.* CAMIL PETRESCU, O. III, 501. *Trăsura a tras de partea şvăbească a oraşului.* id. ib. 539. *Îmblănită în stejar şi cu tavanul de grinzi de culoarea ciocolatei, amintea de interioarele şvăbeşti de dinainte de '48.* VINEA, L. I, 53, cf. DL, DM. *Între satul Frătăuţii Vechi şi Hurjuieni a existat, înainte de a emigra în Germania, o colonie şvăbească.* L. ROM. 1960, nr. 3, 71. *Elementele de origine germană au pătruns din dialecte germane diferite: în Banat, din dialectul şvăbesc, în Transilvania, din dialectul săsesc.* FD III, 180.

— Pl. : *şvăbeşti.* — Şi : **şfăbésc, -eáscă** adj.

— Şvab[2] + suf. *-esc.*

ŞVĂBÉŞTE adv. Ca şvabii[2] **(II 1)**, în felul şvabilor[2] ; în dialectul şvăbesc **(II).** Cf. ALR II 2 892/365, 386.

— Şi : **şfăbéşte** adv. ALR II 2 892/365, 386.

— Şvab[2] + suf. *-eşte.*

ŞVĂBOÁICĂ s. f. Femeie care face parte dintr-o populaţie compusă mai ales din germani (originari din Suabia), colonizaţi în mod succesiv în Banat, în Transilvania şi în unele localităţi din Bucovina, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Cf. CADE 1249. *I-a ieşit în uşa deschisă... o şvăboaică.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 6/5. *Arătă cu mîna spre o baracă de lemn... în faţa căreia... stăteau adunaţi bărbaţi*

nerasi, svaboaice cu zece de fuste, copoandre, tot felul de oameni. v. rom. octombrie 1961, 111, cf. dl, dm. *În ting vad ei o svaboaică cu o vacă de fr...* CARAGIALE, ap. CADE 1249.

— Pl. : *svaboaice*. — Și : **șfăboáică** s. f. CADE.
— **Șvab**[2] + suf. *-oaică*.

ȘVÉBĂLĂ s. f. v. **șiebelă**.

ȘVÉBEL s. n. v. **șiebelă**.

ȘVÉBLĂ s. f. v. **șfebelă**.

ȘVÉD, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. (Învechit) Suedez **(1)**; (la pl. art.) poporul suedez. *Au intrat în țară cu nemții, cu șvezii și cu spaniolii.* URECHE, L. 161. *Temîndu-să de puterea șvedzilor, ... au stătut la un sfat amîndoi.* M. COSTIN, O. 176, cf. 268. *Pe acea vreme avè gîlcevi cu șfedzii.* NECULCE, L. 11. *Dar sus ce șfedzii nu era bine aședzați.* id. ib. 58. *Au întorsu și cîteva mii de oaste înapoi, înțălegînd că să tulbură civedzîi și leșii asupra lor.* id. ib. 369. *Înainte ne ies hronicile lesești, în carlile mari, multe și vrăjmașe războaie cu vecinii săi tătarîi, rușii, prusii, șfezii, ungurii și mai pre urmă și cu turcii auzim.* CANTEMIR, HR. 175. *Fu Racoți părăsit și de sfeți, și de cazaci.* ANON. CANTAC., CM I, 170. *Pre toți șfeții în mare frică și groază îi băgase.* R. GRECEANU, CM II, 214. *Au poroncit pașa uncenilor să dea năvală asupra șvezilor.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 164/14, cf. 165/8. *Carl al XII, craiul șfeților.* VĂCĂRESCUL, IST. 273. *Era de o viață cu carpii... și cu toți ceia ce era nemți sau șveți de viță.* ȘINCAI, HR. I, 32/11, cf. III, 66/33, CLEMENS. *Carol al XII, regele svezilor, adusese spaimă în tot nordul Europei.* NEGRUZZI, S. I, 177. *Gustav Adolf, regele sveților,... ridică din această catedrală toate obiectele de artă.* FILIMON, O. II, 114, cf. DDRF, BARCIANU, T. PAPAHAGI, C. L. ◇ (La sg. cu valoare de pl.) *Au intrat cu oștile sale în țara șvedului.* M. COSTIN, O. 176. *Vădzu că pe cifed nu-i putincios craiul să-l bată sîngur.* NECULCE, L. 159. *Au scris împăratul turcescu cărți la craiul șvedului.* id. ib. 199. *Craiul saxonesc din crăiia leșească, groaza șfedului.* CANTEMIR, HR. 176. *Șfețul au intrat în țara nemțească.* R. POPESCU, CM I, 347. *Sfețul biruiește și fug moscalii în țara lor.* ANON. BRINCOV., CM II, 338. *S-au întocmit cu svețul și cu cozacii.* ȘINCAI, HR. III, 66/36.

2. Adj. (Învechit, rar) Suedez **(2)**. *Sub numele unui francez maior în oastea svedă... plecă pe ascuns într-o noapte.* NEGRUZZI, S. I, 178, cf. 179.

— Pl. : *șvezi, -de*. — Și : **șvet, șfed, șfet, șfeț, sfed, sfet, sfeț, sved, svet, sveț, cived, cifed** s. m.
— Din pol. **szwed**, rus. **швед**. — Pentru variantele cu *-ț*, cf. n. pr. S v e ț i a.

ȘVÉMER s. n. (Nav.) Bucată cilindrică de lemn, ancorată în poziție orizontală în apa unui fluviu, care servește ca indicator al zonelor unde navigația este oprită. Cf. LTR[2], L. ROM. 1962, nr. 6, 642.

— Pl. : *șvemere*.
— Din germ. **Schwemmer**.

ȘVENC s. n. (Regional) Figură la dansul popular „fecioreasca" (Lisa—Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

— Pl. : *șvencuri*.
— Cf. germ. s c h w e n k e n „a schimba direcția; a se întoarce".

ȘVERC s. n. (Regional) Cartilaj (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 194. *Carnea asta-i numai șvercuri, de n-o mănîncă nici cinii.* ib.

— Pl. : *șvercuri*.
— Etimologia necunoscută. Cf. s f î r c.

ȘVET s. m. v. **șved**.

ȘVEZÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Suedez **(2)**. *Ventia asupra craiul șvedzăsc Gustav.* M. COSTIN, O. 85, cf. 175. *Craiul șvezăsc... trăgea la sine crăiia leșască.* N. COSTIN, L. 542, cf. 595. *S-apucă de gîlceavă cu craiul sfedzescu.* NECULCE, L. 158. *Mihai Vodă, vădzind primblarea craiului cifedzescu,... au făcut știre Mosculul.* id. ib. 188. *Mai avut-au împăratul și altu obuz de oaste, lăsat în sus, despre partea hraniții șvedzești.* id. ib. 226. *Maenburg... asudă și aspumă să zică precum limba elinească iaste din limba șfezască abătută.* CANTEMIR, HR. 101. *Mazepa, hatmanul căzăcesc,... să hiclenise, fugind la craiul șfețesc.* R. GRECEANU, CM II, 175. *S-au alăturat lîngă craiul sfețesc.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 338. *Într-o mică de ceas acea vestită întru vitejie a craiului șvezesc venise la atîta, cît zicea toți că s-au stins de pre fața pămîntului.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 165/32, cf. 156/17. *Dumnealui doctorul svezesc Helenborg... au lăcuit mai mult timp în Costantinopole.* AB (1829), 71[1]/24, cf. VALIAN, V. 126, DDRF, T. PAPAHAGI, C. L.

— Pl. : *șvezești*. — Și : **șfezésc, -eáscă, șfețésc, -eáscă, sfețésc, -eáscă, sfezésc, -eáscă, svețésc, -eáscă** (VALIAN, D.), **svezésc, -eáscă, cifezésc, -eáscă** adj.
— **Șved** + suf. *-esc*.

ȘVICHI s. n. v. **șfichi**[2].

ȘVÍNDLĂR s. m. v. **șfindlăr**.

ȘVINDLĂRÍ vb. IV v. **șfindlări**.

ȘVINDLĂRÍE s. f. v. **șfindlărie**.

ȘVÍNGLĂR s. m. v. **șfindlăr**.

ȘVINGLĂRÍ vb. IV v. **șfindlări**.

ȘVINGLĂRÍE s. f. v. **șfindlărie**.

ȘVIȚ s. n. v. **șfiț**.

ȘVIȚERÁN, -Ă s. m., adj. (Învechit, rar) **1.** S. m. Elvețian **(1)**. Cf. SCRIBAN, D. 1279.

2. Adj. Elvețian **(2)**. *Citează cuvîntul entsprechen ca un dialectism șvițeran în stilul lui Wieland.* MAIORESCU, CR. I, 381.

— Pl. : *șvițerani, -e*. — Și : **șfițerán** s. m. SCRIBAN, D.
— **Șvițera** (n. pr.) + suf. *-ean*.

ȘVIȚERÁNCĂ s. f. (Învechit, rar) Elvețiancă. Cf. SCRIBAN, D. 1279.

— Pl. : ? — Și : **șfițeráncă** s. f. SCRIBAN, D.
— **Șvițeran** + suf. *-că*.

ȘVORNIC s. m. (Regional) Persoană care caută ceartă. Cf. I. CR. VI, 126.

— Accentul necunoscut. — Pl. : *șvornici*.
— Cf. ucr. с в а р и т и с я „a se certa".

Redactor: ECATERINA IONAŞCU
Tehnoredactor: SONIA BÂRZEANU

Bun de tipar 9.IX.1978. Tiraj 1950 ex. Format 8/60×80.
Coli de tipar 34,25 C.Z. pentru biblioteci mari: 459—3=59.
C.Z. pentru biblioteci mici: 459—3.

c.—427 I.P. Informaţia,
str. Brezoianu nr. 23—25, Bucureşti
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

ERATĂ

Pagina:	*coloana:*	*rîndul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
12	II	1 de jos	**szalag**	**szalęg**
22	I	21 de jos	ȘAPCALÍU[2], -ÍE	ȘAPCALÍU[2], -ÍE **adj.**
39	II	20 de sus	**șăgirl**	**șăgirt**
78	I	18 de jos	ȘFAGÍE	ȘFÁGIE
108	I	29 de jos	**Schiam**	**Schirm**
112	I	31 de jos	ȘIȘLÉT	ȘIȘLÉȚ
138	II	10 de sus	ofran[1].	șofran[1].
171	I	37 de sus	**șovîrî.**	**sovîrî.**
216	I	33 de sus	ш т о в д	ш т о в ŏ
216	I	26 de jos	ȘTIOBÎ́C	ȘTIOBÎ́LC
224	I	3 de sus	Cotul	botul
224	II	3 de sus	*șiulbine*	*știulbine*
247	II	33 de jos	*sirașină*	*strașină*
250	I	32 de jos	ȘÚIET [2]	ȘUIÉT [2]
253	I	2 de sus	PM,	LM,
256	II	32 de jos	ȘÚRLẮU [2]	ȘURLẮU [2]
256	II	16 de jos	ȘURLIGAIE	ȘURLIGÁIE

Dicționarul limbii române, tom. XI/$_1$, litera Ș

LIBRARY
MAR
13
1979
UNIVERSITY
TORONTO

Lei 40